41935/B
A.XXX.Por
DR. ERNST DARMSTAEDTER
No. 1216
COLLECTION

Dubl zu
I. 2. D. 244

P. POTIER

PETRI POTERII
OPERA OMNIA
PRACTICA ET CHYMICA,

Cum Annotationibus & Additamentis Utiliſſimis
Pariter ac Curioſis

FRIDERICI HOFFMANNI,
FILII HALLENSIS,

Medici Electoralis Brandemburgici, Philoſophi & Profeſſoris
Medicinæ Primarii in Academia Fridericiana.

*Acceſſit nova Doctrina de Febribus , ex Principiis
mechanicis ſolide deducta.*

CUM INDICE LOCUPLETISSIMO.



VENETIIS, MDCCXLI.

Ex Typographia Balleoniana.

SUPERIORUM PERMISSU, AC PRIVILEGIO.

WELLCOME
HISTORICAL
MEDICAL
LIBRARY

Illuſtiſs. atque Excellentiſs. Viris

D. JOH. FRIDERICO DE RHETZ,

Sereniſſimi atque Potentiſſimi Electoris Brandenb. Conſiliario Status intimo; &

D. DAN. LUDOLPHO

LIBERO BARONI DE DANKELNANN.

Sereniſſimi atque Potentiſſimi Electoris Brandenb. Conſiliario Status intimo, ac rerum bellicarum Commiſſario Generalis;

Academiæ Fridericianæ Summis Curatoribus, Patronis meis maximis.

FRIDERICUS HOFFMANNUS.

ILLUSTRISSIMI VIRI.

PETRI POTERII, *Medicorum ævi ſui Principis opera nova annotationum noſtrarum acceſſione aucta* Vobis *offero*, Patroni maximi. *Sæpius mecum quæſivi, quo cultus genere meam referendæ gratiæ voluntatem Vobis condigne probarem. Sive enim animo meo recolam immortalia merita, quibus & ortum & conſtantem incolumitatem Academiæ noſtræ* Vobis *propriam feciſtis, ſive reſpiciam ſumma beneficia in ordinem noſtrum Medicum & me ipſum collata, meritiſſimo æternum memoriæ* Veſtræ *monumentum ſtatuendum eſſe, honeſtum cumprimis ac*

generoſum duco, quo ventura etiam ætas, quibus ſuam beatitudinem Fridericiana debeat, perſpiciat. Vos unici eſtis, quorum præclara opera, incredibili cura atque propenſiſſima voluntate ſalus, gloria non minus Academiæ quam Ordinis noſtri Medici primum crevit, deinde firmata, conſervata & aucta fuit. Nec ullam hic adulationis metuo notam. Satis me abſolvunt tot præſtantiſſima documenta, quibus devinxiſtis totum Academiæ corpus, ſingulaque ejus membra. Firmum eſt Vobis, Viri Illuſtriſſimi, *bonas literas, a quibus ingens animis accedit robur, & quæ genuina reipublicæ & eccleſiæ firmamenta ſunt, amare non modo, ſed & favore eximio fovere, & turbido etiam rerum ſtatu illas languidas tueri atque erigere. Omnia, quæ publico nomine in bonum Academiæ perennaturum apud* Munificentiſſimum ejus Nutritorem Vobis *interpretibus propenſiſſimis interceſſi repetitis vicibus, obtinui. Nullius rogationis memini, quæ conceſſione novæ cujuſdam liberalitatis* Principis Munificentiſſimi *non fuerit apprabata. Ordo noſter quantum curis Veſtris debeat, recentibus iiſque maximis beneficiis admonemur. Eſt artis noſtræ potiſſima pars, corporis humani intima noſſe, quæ cum evolvi atque explicari non niſi inciſionibus ſemel ac ſæpius juventutis erudiendæ cauſa inſtitutis minime queant, maximi profecto habenda eſt conceſſio cunctorum, quæ ſupplicio necata ſunt in Magdeburgenſi & Halberſtadienſi Provinciis ad anatomen publicam cadaverum. Plantarum, arborumque plurimarum notitia Medico ita opus eſt, ſicuti Mathematico circini atque inſtrumentorum cæterorum apparatu. Earum itaque ut varia genera, cum uno cœlo non omnia incaleſcant, peregrinis locis huc transferri, ſeri atque educari queant, de horto eximio nobis parando, in quo inter naturæ hæc miracula cum artis noſtræ cultoribus ſine interpellatione verſari, ſingula uſurpare oculis animoque volvere queamus, ſoliciti fuiſtis. Inſuper & pretioſiora inſtrumenta Phyſica non minus, quam Chirurgica, quibus plures Academiæ carent, in uſum publicum Veſtra commendatione a* Munificentiſſimo Principe *acquiſivimus. Taceo innumera alia mihi a* Vobis *affatim tributa. Quam humane ac comiter me Berolini verſantem Academiæ cauſa excepiſtis? qua inuſitata morum facilitate jus mihi feciſtis ſcribendi ad Vos neceſſaria? Nihil dicam de affectu quo me conſtanter amplexi eſtis, nihil de hoſpitali humanitate, totque aliis beneficiis, quibus feciſtis, ut totus veſter ſim. Nihil itaque ab hoc tempore mihi fuit antiquius, quam ut pietate, obſequio & officiorum aſſiduitate Vos venerarer ac occaſionem*

quærerem, qua grata mens tantis nominibus Vobis obſtricta publicum monumentum exhiberet. Et cum jam dictorum precibus atque hortatu in publicum prodeat opus Poterii, Medici *olim* Regis Galliæ *præſtantiſſimi, additionibus noſtris illuſtratum, non dubitavi illud nuncupare* Veſtris Nominibus, *ea qua convenit obſervantia rogitans, ut conatum hunc honeſtum benigne (quod excelſarum animarum indoles eſt) interpretari, & magis voluntatis quam facultatis in pendendis Veſtris meritis rationem habere non dedignari velitis. Quod ſupereſt ILLUSTRISSIMI VIRI, Deum opt. max. aſſiduis precibus oro, ut gravioribus Veſtris muneribus, conſiliis atque inceptis, ſub auxilio porro benignius adeſſe, & vires conſtantes firmaſque corporis ac animi ulterius concedere atque adaugere velit, quo Veſtris curis, patrocinio, benevolentia Vobis ſubmiſſa & commiſſa* Fridericiana *uti ac frui poſſit quam diutiſſime. Dabam e Muſeo Calendis Maii. Anno MDCXCVIII.*

PRÆFATIO.
AD LECTOREM.

TAndem ut Fidem datam ſolvam, ac Bibliopolæ, multorumque deſideriis reſpondeam, prodit foras egregium opus Viri de re medica & chymica optime meriti, *Petri Poterii*, *Regii in Gallia olim Medici Celeberrimi*, additamentis & animadverſionibus noſtris illuſtratum. Decennium ferme effluxit, ex quo Bibliopola noſter de Authore hoc rurſus in lucem proferendo mentem mihi ſuam expoſuit, ſimulque me rogavit, ut ipſius inſtitutum juvarem, annotationes meas adjiciendo. Cumque docti, iique Celebres Medici quidam ad eundem laborem me iteratis inſtigarent vicibus, lucubrationes & notas quaſdam concinnavi, atque in chartas conjeci: Poſtea autem diu multumque dubitavi, an illas in lucem ederem publicaremque. Eam enim eſſe hujus ævi pluſquam plebejam invidiam, judiciorumque licentiam probe animadverti, ut perfricta fronte quo quiſque magis eſt, eo lubentius ſe aliorum caſtigatorem ac iniquum cenſorem præbeat. Accedit tantam in Medicina hypotheſium ac opinionum eſſe varietatem, tantamque præjudiciorum vim, ut (qui morbus habetur eruditorum) nemo, niſi quod ipſius ſententiæ conveniat, illud verum aut rectum putet, unde odia, perverſaque enaſcuntur judicia, quæ frequentius jurgioſas in contentiones vel (quæ fundi noſtri crevit calamitas) in mutuam maledicentiam, communemque omnium pernitiem exardeſcunt, quo ſit, ut ii conſultius agere videantur, qui vel plane non ſcribunt, vel ſcripta ſua ad tempus ſupprimunt. Præter id ab inſtituto edendi hunc laborem non ſemel me revocavit intempeſtiva illorum libido, qui ſecreta tantum atque magnifica *Authoris* remedia a me flagrantiſſime expectarunt, cum tamen ipſos hac in ſpe fruſtratum iri facile perſpicerem. Ingenue enim fateor, me parciſſimum nunquam non arcanorum fuiſſe admiratorem, multo minus ſcrutatorem, probe gnarus, remedia nobis proſtare efficaciſſima, modo iis recte utamur. At vero cum Vir induſtrius & de re litteraria adjuvanda bene meritus Dom. *Knochius* noſter inſtantiſſime editionem hujus libri urgeret, meaſque additiones & privatim & publica recenſione in catalogis, me invito ſubinde flagitaret; nolui amplius reſiſtere ejus deſideriis, ſed ipſi hæc quæ olim adornavi, reviſa tamen ad edendum conceſſi. Equidem non ſum neſcius, cum ea tradamus, fore ut hic noſter labor varias in reprehenſione incurrat. Erunt enim qui deſiderabunt exactam arcanorum & ſpecificorum *Authoris* deſcriptionem. Alios futuros ſuſpicor, qui ſaltem inauditas ſpecioſaſque curationes & hiſtorias, proceſſus lucroſos, medicamenta univer-

univerſalia & ejuſdem generis alia expectabunt. Non defore quoque puto, quibus non arridebunt principia mechanica, aliis, quod cum veteribus ſæpius locutus fuerim & in multis a recentiorum *Carteſianorum* ſententiis receſſerim. Contra quos omnes dicendum breviter exiſtimo, teſtatumque volo primum me nulli ſectæ eſſe mancipatum, ſed ex omnibus tam veteribus quam recentioribus eruere veritatem, deinde in gratiam diſcentium ac Studioſorum, quorum commodis inſervire, quantum potero, religioſa mei officii ratio exigit, in lucem tantum miſſa hæc eſſe, neque illis me ſcribere, qui medicæ ſcientiæ fontes penitus exhauſerunt, inque Praxi exercitatiſſimi exiſtunt, vel arcana tantum quærunt. Porro autem hæc laboris noſtri ratio, hic ſtatus eſt. *Celebris Author* in eo inprimis laboravit egregie, ut vulgares Practicorum errores atque in medendo abuſus annotaret. Ille præcipue ex veteribus cluit, qui medicamenta generoſa ſpagyrica, nec ſine ratione, ad curandum propoſuit, ſimulque fortioribus atque concentratis pro morbi ingenio prudenter miſcuit debiliora, magis diffuſa Galenica, optimo ſemper cum ſucceſſu. Hiſtorias ægrotantium nonnunquam ſatis curate ac ſolide, interdum etiam perfunctorie recenſet. In enarrandis cauſis & rationibus phænomenorum atque effectuum reddendis, propter defectum veræ Phyſices atque Anatomiæ interdum ſatis jejunus ac infelix, in commemorandis autem curationibus admodum glorioſus, maximam ponens fiduciam in ſuis remediis. Quæ itaque monenda atque animadverſione digna viſa ſunt, breviter ſtrictimque, modeſte tamen attigi, emendanda correxi, defectus ſupplevi, rationes ſymptomatum ex principiis mechanicis, nec non effectus medicamentorum inde deduxi, hiſtorias, cautelas atque obſervationes, quæ in praxi mihi occurrerunt, fideliter atque ſincere adjeci, remediorum a me adhibitorum copiam addidi, quæ ægris meis opem tulerunt, quæ minime, non prætermiſi. Nec conficta vel ſimulata, ut moris eſt, ſed facta & vera, congeſſi, docui & expoſui liberaliter, atque candide, firmiſſimo experientiæ, quæ optima & prima veritatis medicæ parens eſt, robore nixus. Neque Authorem caſtigavi inſolentius; nimio enim reprehendendi morbo me non laborare, ingenue confiteor, decantata ab *Authore* tantopere remedia in ſuis curationibus ex aſſe me non noſſe, profeſſus ſum; quantum tamen conjectura ex collatione locorum & circumſtantiarum metiri licuit; ex quibus & qua ratione ipſa præparata fuerint, tradidi, & quæ ſi non majoris, ſimilis tamen effectus medicamenta nobis nata ſubſtitui queant, manifeſtavi. Mirabile eſt, quando pervolvimus ejus hiſtorias, qua ratione tam feliciter, tam breviter rebelles, deſperatos, & periculoſiſſimos morbos ſuis arcanis propulſaverit. Equidem lubentiſſime largior, remedia ex mineralibus atque metallis ſummæ activitatis, penetrantiæ ac virtutis deprehendi, maxime in corporibus, quæ mobiliores ac tenuiores fovent humores, quæ climate calidiori, aere ſubtiliori degunt, ſicuti videmus in ætate juvenili temporeque vernali felicius longe ſuccedere medicamentorum operationem; an vero in climate noſtro, ubi major humorum denſitas, obſtructionum veterum contumacia, majorque aeris craſſities eundem productura ſint effectum, eſt quo de valde dubito. Accedit, quod pro explorato habeant complures Practicorum, in remediis

non tantam obſervari noſtro tempore efficaciam quam forſan olim præſtiterunt, cui vero cauſæ id adſcribendum, an fato, an majori corruptioni ac pravitati humorum, aliis dijudicandum relinquo? Quocirca abſit, ut penitus de *Authoris* fide circa tales curationes dubitemus, ejus enim præclara ſcripta in plurimis, vero animi judicio, me approbare, etiam atque etiam confirmo. Cæterum operam maxime dedi, ut in hiſce Notis demonſtrarem, qua ratione ex veris principiis & ſufficiente hiſtorica morborum cognitione Praxis noſtra & Pathologia vere rationalis reddi queat. Turpe dictu, aſt veriſſimum eſt, ſub tanto apparatu præſtantiſſimorum inventorum circa rem phyſicam, anatomicam, botanicam, chymicam, utiliſſimorum æque ac curioſorum ſpiſſis tenebris involutam ac circumfuſam adhuc latere Pathologiam & Praxin medicam, ita ut nihil minus rationale, ſi rem non velimus diſſimulare, ut pluribus dici queat. Videmus id, quando ad lectum venimus, quomodo ſpeculationes atque hypoteſes noſtræ fallant, quomodo ubique hæreamus in cauſis reddendis horum vel illorum, quæ accidunt ægris, tam ratione morbi, quam ratione effectus medicamentorum, vel prognoſeos, quaque ratione minus reſpondeat vulgaris Theoria prudenter inſtitutæ Praxi. Hujus autem rei duplices potiſſimum allegamus cauſas, quarum prior eſt: Defectus ſufficientis cognitionis hiſtoriæ, ſive obſervationum circa quemvis morbum, quoad omnes circumſtantias. Fieri enim non poteſt, ut vera condatur hypotheſis; niſi prius nobis perſpecta fuerit plenaria quoad omnia morborum accidentia hiſtorica morbi cognitio; ex quorum ſingulorum collatione atque connexione inter ſe invicem, tunc demum aptare atque invenire licet hypotheſin, quæ genuinas phænomenorum ſuggerat cauſas, quæ dubia occurrentia ſolvat, adeoque viam nobis prodat, ad ſtabiliendum certum curandi ſcopum; Eſt ſane ſingulare in Medicina fatum, ut affectus inſolitos, monſtroſas hiſtorias lubentius recenſeamus, vel etiam fingamus parum vel nihil penitus attenti ac ſolliciti, in vulgarium affectum obſervanda natura ac indole. Impedimentum poſterius, quod huc uſque praxeos vere rationalis retardavit incrementa, eſt ignorantia ſolidorum principiorum in Phyſica & conſequenter in Medicina. Conſtanter enim affirmandum eſſe exiſtimo, inſcitiam veræ Philoſophiæ naturalis genuinam & unicam fuiſſe originem tantorum errorum, & ſectarum in Medicina, cum ſedula veri inveſtigatione exploratum habeamus; pleraque principia nec ſenſu nec intellectu concipi poſſe, nec ex natura rerum deſumta eſſe, ſed ſaltem phantaſiæ ſubtilioris commenta fuiſſe. Nos a multis annis, rejectis iis quæ ex phantaſia, & non intellectu proveniunt, operam ſtrenue impendimus, ut ſolidi aliquid in Medicina conſtitueremus. Mirifice itaque mihi placuit illorum conatus, qui ſicuti in explicandis naturalibus; ita & in Medicis rebus, uſi ſunt ſimpliciſſimis principiis, dictis mechanicis, de materia & motu. Cumque omnes naturæ operationes illis ipſis contineantur, credidi ad illa quoque, quippe ſimpliciſſima, omnia quæ occurrunt in Pathologia reduci poſſe, nec infelici

ſucceſſu

ſucceſſu non ſine Numine id hucuſque tentavi. Plures quidem conſpexi præeuntes egregios viros, deque arte noſtra meritiſſimos, qui Carteſiana principia ad Medicinam traducere anniſi fuerunt, aſt quod pace horum Virorum dixerim, ſatis mihi aliiſve in omnibus non fecerunt. Fuerunt equidem ſolliciti circa unicum principium mechanicum, nimirum materiam, quam varie in morbis accuſarunt, illamque varie corrigere & alterare in morbis curandis intenderunt, at vero penitus ferme omiſerunt activum, & præcipuum, quo natura utitur, inſtrumentum, nempe motum. Multiplici enim experimento conſtat, ſolum motum afficere, modificare vel penitus deſtruere materiam poſſe, uti in Phyſicis ſic etiam Medicis. Ita notiſſima res eſt, inquantum ſpirituum animalium commotio ex perverſa ſaltem impreſſione & ratiocinatione, in pathematibus animi, totam œconomiam animalem, texturam ac craſin ſanguinis pervetere ac turbare poſſit in ſano corpore, nullo præcedente vel concurrente ſanguinis & humorum vitio. Quas porro turbas, quæ ſuaviſſima ſymptomata commotio ſpirituum ex dolore, ex pauca miaſmatis mole procreare valeat, quotidie experiendo edocemur. Tacemus varia medicamenta itidem venena, ſub exiliſſima mole varium ſuſcitando motum exerere ſuas vires atque operationes. Præcipua Medentis intentio mihi eſſe videtur, ut non tantum ad materiam & ejus affectiones in ſanandis morbis reſpiciat, ſed potiſſimum ad formale, ad motum, ut ipſum pro re nata vel excitet ac ſtimulet, vel inordinatum ſiſtat ac ſedet. Verus itaque mihi medicus videtur, qui Praxi ac Pathologia rationali condenda utrumque principiorum conjungit, & quomodo materia motus modificet, & motus rurſus materiam varie afficiat ac diſponat probe cognoverit. Deinde felix ille mihi cenſendus venit, qui recentiores cum veteribus apte & ſcite conjungere callet: Multa enim eleganter fideliterque tradita ſunt ab antiquis, maxime quoad Prognoſin, Hiſtoria morborum & quæ ad prudentiam Medici ſpectant. Recentiores clarent magnis experimentis, inventis, remediis, & meliorem explicationem rerum medicarum ſuppeditant; Nec infelicem denique illum autumaveris, qui Theoriam cum Praxi amico connubio conjungere annitatur. Praxis enim nil niſi Theoria in uſum traducta, & Theoria Praxis ad ſolidiorem rationem perducta eſſe debet. Hic ad docendam, illuſtrandam & confirmandam Medicinam rationalem potiſſimus meus labor, hæc operationum ſumma eſt, ſique Deus vires & incolumitatem conſtantiam clementiſſime conceſſerit, non inutilia circa hanc rem me tentaturum, illius auxilio fretus confido. Specimen quoddam Pathologiæ mechanicæ apparebit in doctrina de febribus, quam adjeci Autoris tractationi: An clarior unquam, & quæ melius difficultates ac dubia circa hanc doctrinam occurrentia cum ſcrupulis eximat ac enodet, prodierit hypotheſis, doctis & a præjudiciis alieniſſimis diludicandum relinquo Viris: quod tamen citra omnem arrogantiæ ſuſpicionem dictum a me velim, in Deum refundens omnia bona, quæ ex ipſo tanquam fonte benigniſſimo hauſi, ac nunc quidam poſſideo. Præterea inter opera *Authoris* eminet etiam Chymia ac Pharmacia eximia. Profecto quam nobilis & utilis hæc ars, tantis difficultatibus, puris putis falſis & innumeris

meris fraudibus ac mendaciis ſcatet, ut verum Augiæ ſtabulum hic purgandum inveniamus. Familiare Chymicis & maxime Paracelſicis eſt, ut non tantum effrænata fingendi impudentia magnas artes, ac præparationes lucrum & aurum faciendi jactitent, verum etiam infallibilia in quovis ſanando morbo crepent remedia. Aſt multiplici experientia convincimur, nullum quando ad Praxin devenitur, ſubſequi effectum, & magnas de iſtis expectationes abire in fumum, unde, ut bene hic quadret, illud *Plinii* effatum *Hiſt. natur. libr. 5. Cum indagare vera pigeat ignorantiæ pudore, mentiri non piget*. *Author* quidem bona egregia atque tum temporis ſatis curioſa in medium contulit; cum autem in multis nimium ejus compoſitiones redoleant credulam vetuſtatem, & non ſufficienti ratione, propter defectum veræ Phyſices, corroboratæ atque concinnatæ fuerint, etiam meas his adjeci animadverſiones. Præterea probata curioſa, & ab optimis Chymicis hodierno tempore inventa nova quam plurima paſſim addere placuit. Compendioſas præparationes inſinuavi ad evitandos magnos ſumtus, & omnibus proceſſibus rationem ſolidam & fundamentum pro viribus appoſui, omniaque ſic temperavi, ut pharmacopœus Medicus in praxi feliciter verſaturus, curioſus item petere inde queat utilia & valde proficua. De cætero quoad ipſam operis formam, lubens fateor, me longe majorem operam & induſtriam collocare potuiſſe in hoc labore adornando, quam factum eſt, ut ſic magis poſteritati commendarem nomen meum; aſt officii, & multorum negotiorum onere preſſo hoc quidem tempore curatius edere non licuit. Styli elegantiam (ſaltem veritatis rationem habui) lubens neglexi & curioſi forte multa obſervabunt, quæ circa ejus limam deſiderare poſſent. Non enim uſus ſum ſtylo ad unguem examinato, nec tamen plane rudi atque inculto. Etenim ſicuti ſemper a longo tempore inſitum in animo meo fuit, clare, perſpicue & ad lectoris ejuſvis captum accommodate dicere & ſcribere: ita etiam hic claris, licet vulgaribus & ſæpius technicis terminis ad ſenſum meum exprimendum aptiſſimis, uſus ſum, prout nimirum res ſimplicitate ſua memoriæ ſe meæ ſuggeſſerunt. Cæterum nullius Eruditi famæ, ut ſpero, me iniquum & injurium præbui, ab illiberali illa rabie, qua docti ſe mutuo non raro lacerant & proſcindunt, ubique mihi temperans: indeque ſpem imbibi certiſſimam, me Lectorem non minus æquum & conditionis humanæ memorem reperturum, ſi forſan ceſpitaverim in tam difficili ac perplexa ſæpius materia. Hiſce itaque utere benevole Lector, & vos Medicinæ Studioſi, quorum in gratiam hæc in lucem emiſſa ſunt, æqui bonique conſulite, & alia in veſtrum uſum adhuc ſperate. Non fallam opinionem veſtram, ſiquidem Deus Clementia ſua labori meo adeſſe & vitam aſſervare voluerit, quem ſupplicibus veneror precibus, ut & veſtra ſtudia dirigere & fortunare; atque meam in illuſtranda Medicina alacritatem auxilio ſuo provehere in bonam frugem, atque augere dignetur.

PETRI POTERII,

INSIGNUM CURATIONUM, ET SINGULARIUM OBSERVATIONUM

CENTURIA PRIMA.

CAPUT I.

De Catarrhi origine atque curatione.

CUm Obſervationum noſtrarum initia præmeditaremur, celeberrimi illius Cœnobii, Divi Salvatoris nomine, admodum Reverendus Antiſtes Alfonſus Bavoſius, nobis primus occurrit, ut is quem in omnibus primas tenere, atque ob inſignem pietatis, doctrinæ, ac prudentiæ gloriam longe alios antecedere arbitramur. Itaque præſul ille digniſſimus, quinquageſimo ſuæ ætatis anno vix exacto, ſuperioribus novem annis, (*a*) *in infenſiſſimam capitis defluxionem*, eamque ſalſam, & acrem incurrit. Quæ derepente, præcipiti quodam motu, in fauces irrumpens, ſuffocationis metum ipſi haud levem incuſſit: quo paulo poſt excuſſo, eadem in dextrum latus, brachium, coxam, & tibiam effuſa, & ejuſmodi partes diris malis, & ſymptomatis divexans, præduros tophos in brachio, cum ulcuſculis quibuſdam reliquit; ut & in tibiæ ſura, metacarpio pedis ejuſdem lateris, ferina, malignaque ulcera duo fiſtuloſa, calloſa, livida, de his quæ Chironia dicuntur, ſuſcitavit. Hæc omnia concomitabantur acerbiſſimi, & funeſtiſſimi dolores, non tam morbi ſævitia, quam acrium, erodentium, & venenatorum medicamentorum uſu, concitati. Febre inſuper continua, ſed lenta, vigiliis, anorexia, & animi languore aſſiduo conficiebatur. Primis morbi inſultibus, ordinarii Medici Cœnobii ſtatim advocantur: Et licet quatuor adeſſent, tamen eorum opem fruſtra implorat: imo parum abfuit, quin cum Menandro ſimile occineret: *Πολλῶν ἰατρῶν εἴσοδός μ᾽ ἀπώλεσεν*. Egregio tandem patienti ſanitatem daturus acceſſor, quam annuente Deo fœliciter & cito ſic mea opera conſequutus eſt. A dolore ut magis urgente, anagallidis, & aquæ fabrorum fotu incipio; eodem, bis, & ter in die, ulceratæ partes blanda manu demulcebantur: hinc dolore a præcipitato, & aliis acribus ſubacto, antecedenti cauſæ intrinſecæ, (*b*) *decocto* totum corpus *repurgante*, proſpeximus: jecore cæteriſque partibus haud neglectis, quinimo cichora-

cea,

cea, ſplenica, & cephalica in eo coquebantur. Idem decoctum omnes ſcopos petiit, & intentiones abſolvit, humores primum incidendo, attenuando, & purgando; poſtea univerſum corporis habitum firmando, & ad naturalem ſtatum revocando. Ejuſmodi decocto ad XL. circiter dies uſus eſt: vanam enim conjicimus illam vulgatam medendi methodum, quæ 5. aut 7. ad ſummum in chronicis præſcribit ſyrupos, aut julepos ad humorum præparationem; parum edocti illi, quid velit Hippocraticum illud: Τὰ σώματα χρὴ, ὅκου ἄν τις βούληται καθαίρειν, εὔροα ποιεῖν. Interea tibiæ ulcus omnium teterrimum, vitellorum unguento, bis in die implebatur, tantillo *Saturni balſamo* adjecto, maxime ad hoc, ut dolor propter materiæ virulentiam perſtans, penitus ſummoveretur, & eodem modo ulceris ſordes eluerentur: eidem unguento poſtea ſarcotici pulveres adjecti ſunt, quoad ulcera carne implerentur: quæ demum ἐπουλωτικοῖς, utpote croco martis, ejuſque oleo ad cicatricem deduximus. Corpore tandem probe repurgato, & ulceribus cicatrice fere obductis, (*ne inpoſterum morbi radices ſæpe latentes*, aut fixius in ſolidis inhærentes, recrudeſcere valerent, & ut viſceribus naturale & priſtinum robur, jecori, ventriculo, ac demum cerebro, conciliaretur) (*c*) *corallorum eſſentiam* (quam tincturam vocant Chymici) cum conſervis cardiacis & refrigerantibus, ex roſis videlicet, & violis, ad aliquot dies exhibuimus. Sic paucis, at optimis remedii, citra ullam medicamentorum moleſtiam atque nauſeam, ſaporemve ingratum, R. & egregium Patrem e faucibus Orei, tuto cito, & jucunde eripuimus, eumque ſanitati reſtituimus; vivit modo, optima valetudine fruens, is qui biennio toto communem Medicorum opem deluſerat. Hic de catarrho in univerſum, veluti per tranſennam, quædam dicere fortaſſe non erit inconſonum, ut qua arte, ac methodo in morbis curandis progrediamur, (ſaltem propter tenebricoſos illos, Lycambeo ſanguine potius, quam doctrina imbutos) cuivis innoteſcat. Quoad vocem, Græca eſt a verbo καταῤῥέω, quod eſt, defluo-Hippocrati περὶ ἀδένων καὶ περὶ τόπων τῶν κατ' ἄνθρωπον, cerebri purgatio eſt ad varias partes tendens; unde apud eundem *loco citato* ſeptem ſpecies ſortitur. Etenim περὶ τόπων τῶν κατ' ἄνθρωπον ſic eos enumerat: ῥόοι δὲ ἀπὸ τῆς κεφαλῆς, ἑπτὰ, ὁ μὲν κατὰ τὰς ῥῖνας. ὁ δὲ κατὰ τὰ ὦτα. ὁ δὲ κατὰ τοὺς ὀφθαλμοὺς, quas fluxiones ob oculos manifeſtas, & ſecundum naturam appellat, ut quatuor ſubſequentes non ita manifeſtas, & contra naturam eſſe. Quæ in thoracem fluit, ob frigus in bilem verti; quæ retro ad vertebras, & in carnes defluxerit, hydropem generare; & quæ modicum ad coxendicem, & juncturas vergit, arthritidem concitare dicit. Hinc Galenus, aliique poſteriores eaſdem minutius concidendas, ac in alias ſpecies contrahendas cenſuerunt. Hujus affectus generationis modum his verbis eleganter expreſſit idem Hipp. lib. περὶ φυσῶν Ὅταν περὶ τὴν κεφαλὴν αἱ φλέβες γεμισθῶσιν ἠέρος, πρῶτον μὲν ἡ κεφαλὴ βαρύνεται τῶν φυσέων ἐγκειμένων. ἔπειτα ἐγκλείεται τὸ πνεῦμα κατὰ τὸ αἷμα διὰ τὴν στενότητα τῶν ὁδῶν. τὸ δὲ λεπτότατον τοῦ αἵματος διὰ τῶν φλεβῶν ἐκθλίβεται. τοῦτο δὴ τὸ ὑγρὸν, ὅταν ἀθροισθῇ, ῥεῖ δι' ἄλλων πόρων. ὅκου δ' ἂν ἀθρόον ἀφίκηται τοῦ σώματος ἐνταῦθα ξυνίσταται ἡ νοῦσος. Quomodo vero acris, &

mor-

mordax fiat defluxio, paulo poſt idem Author hæc ſubdens; aperte ſatis demonſtrat: τὸ γὰρ φλέγμα θερμέστι χυμοῖσι μεμιγμένον, ὅποι ἂν προσπέσῃ, ἐς ἀηθέας τόπους ἑλκοῖ. Quid vero ſalſum, & acrem efficiat humorem, nullibi expreſſit, ſalſum tamen homini ineſſe, veluti amarum, & ſimilia, *lib. de veteri medicina* docet. Quamvis autem Gal. *lib.* 4. *de facult. ſimp. cap. de ſapore ſalſo*, id tribuat caliditati, *non propterea ſalſum gigni a calore, ſed potius manifeſtari*, eundem intellexiſſe arbitramur; nec itidem contrarium ſenſiſſe Ariſtotel. quamvis alii alio modo cenſeant: alioquin Ariſt. contra ſe pugnare, & Gal. perperam philoſophari manifeſtum eſſet. Cum ergo nihil ſupra vires agat, qualitatem ſalem generare non poſſe ſatis tritum eſt. Quocirca (*d*) *ſalſedinis in corpore exiſtentis cauſas* inquirentibus, repetenda Hipp. ſent. qua habetur, corpora iiſdem conſtare, quibus nutriuntur. At Edulia, quæ in noſtri alimoniam cedunt, ejuſmodi ſaporum participia ſunt: quædam enim amara, quædam dulcia, quædam ſalſa, &c. quotidie aſſumimus, iiſque nutrimur, horum inſuper plura ſunt, nonnunquam in eadem re temperata, quæ nonniſi artis beneficio conſpicua fiunt. Hinc licet temperatiſſimis cibis vivat homo, iiſque dulcibus & ſuaviſſimis tantum, eadem tamen in eo conſiſtere minime diffidat; urina, & ſudor quærenti exemplo ſint. Verum enim vero ciborum adhuc ſapores qualitatibus tribui, inconveniens haud diſſimile erit. Sapor enim non minus rei propria affectio, quam quævis alia qualitas, ſuum habet ſal, ſuum ſaccharum & ſimilia: non calidi, ſed ipſius ſalis ſapor eſt, propriaque affectio. Interim non me latet ejuſmodi qualitates, ſecundas nominari, & a primis oriri & dici, cui etiam eadem eſto reſponſio. Cum ergo ex Hipp. ſententia, flatus ſint humorum vectores ad caput, ab eo pariter flatuum ejuſmodi cauſa apprime indaganda. Itaque ipſe eodem *de flatib. lib.* non ratiocinii criterio qualitatibus innixo, ſed analogia a majore mundo deſumpta philoſophaturus, inquit: Ἅπαν γὰρ τὸ μεταξὺ γῆς τε καὶ οὐρανοῦ, πνεύματος συμπλέον ἐστί: quem flatum agnoſcit mirabilium actionum operatorem, & quidquid in humanis fit, ejuſdem medio fieri: Et ſic ventos in nobis concitari, obſeratis communibus viis, per quas illis liber patebat aditus, unde inferioribus occluſis, ſurſum ruere neceſſe eſt, a quo humores ad caput feruntur, hinc fluxiones, quæ tum a ſubjectæ partis, tum ſublatæ materiæ nomine, varias denominationes nanciſcuntur. Nec me latet, quid Ariſtoteles *lib. Meteoron* cenſuerit, ubi materiam ventorum docet eſſe ſpirationem calidam & ſiccam; quæ opinio licet Hippocrati contraria ſit, ipſi tamen brevitatis ergo ſuperſedemus, hic ſupra ſatis fluxionum cauſas ex Hipp. demonſtravimus. Scio neotericos non flatibus, ſed *intemperiebus jecoris, ventriculi*, & cerebri, eaſdem cauſas tribuere, atque ipſorum flatuum originem inde deducere; quibus, cum opinio hæc ad medendum parum apta ſit, etiam ineptum hic reſpondere arbitramur. Præterea ſi Hermeticos conſulere velimus, non aliunde fluxionum cauſas, quam a neſcio quibuſdam ſpiritibus, omnium functionum corporis humani parentibus, oriri comperiemus; ſiquidem ipſi, non qualitatibus rerum actiones atque virtutes adſcribunt, ſed potius naturis quibuſdam ſubſtantialibus, quas ſpirituales, aſtrales, & omni ſaporum genere inſtructas eſſe dicunt. Quod dogma Platonicorum auctoritate, maxime di-

vini

vini illius Plotini *Ennead. 2. lib. 2.* non ridiculum, quin potius maximum, & percelebre cenſendum; ipſis enim actiones a viventibus procedunt; nam motus dicunt a vitali quodam principio concitari. Quippe Plotinus ipſe, *loco citato*, his verbis idem confirmat: Τὰ μὲν ἄψυχα τῶν ἐν αὐτῇ πάντῃ ὄργανα, καὶ οἷον ὠθούμενα ἔξω εἰς τὸ ποιεῖν, &c. Conſentiunt etiam cum Hippocrate Hermetici ipſi, quantum ad vim atque efficaciam ejuſmodi ſpirituum in humoribus ſurſum deducendis, nec non in aliis operibus edendis. Quantum vero ad eorum originem, penitus ſubticuit. Platonici ſupra ſenſuum cognitionem elati, proxime ab *anima mundi*, tanquam omnium animantium principio eos derivari aſſerunt, quibus & aſſentiri fere videntur illi, dum eorum cauſam in eum, qui eſt omnium vita, rejiciunt. Externa porro cauſa, undenam iſti ſpiritus, flatus, & fluxiones in nobis ſuſcitentur, ab eodem Hipp. multis ex locis elicitur: primum *lib. de aere, locis & aquis*, proponit certa loca, certis aeris injuriis expoſita, propriis, & peculiaribus morbis affici; qui Auſtrali plagæ ſunt expoſiti, atque planities incolunt, fluxionibus ſunt obnoxii. Ex *lib. 3. Aphoriſm. 1.* Αἱ μεταβολαὶ τῶν ὡρέων μάλιστα τίκτουσι νοσήματα, &c. qua de cauſa Aſtrologiam Medico omnino neceſſariam eſſe perhibet; ſic enim ipſe *lib. de aere, aquis & locis*: Εἰδὼς γὰρ τῶν ὡρέων τὰς τετυβομάς, καὶ τῶν ἄστρων ἐπιτομάς τι καὶ δυσίας, καθότι ἕκαστον τουτέων γίγνεται, προειδείη ἂν τὸ ἔτος, ὀχεῖόν τι μέλλει γίγνεσθαι. οὕτως ἄν τις ἐρευνώμενος καὶ προγινώσκων τοὺς καιροὺς, μάλιστ᾽ ἂν εἰδείη περὶ ἑκάστου, καὶ τὰ πλεῖστα τυγχάνοι τῆς ὑγιείης, καὶ κατ᾽ ὀρθὸν φέροιτο οὐκ ἐλάχιστα ἐν τῇ τέχνῃ. εἰ δὲ δοκέοι τις ταῦτα μετεωρόλογα εἶναι, εἰ μεταστάιη τῆς γνώμης, μάθοι ἂν ὅτι οὐκ ἐλάχιστον μέρος συμβάλλεται ἀστρονομίη ἐς ἰητρικήν. καὶ τὰ ἑξῆς. Locus non indignus qui conſulatur, & a medicinæ ſtudioſis conſideretur: hinc enim diſcent, quid præſtare poſſint Medici ab Aſtrologiæ cognitione, præſtantia, & neceſſitate alieni, & quam belle Hippocratis decretis inſiſtant. Sed ad inſtitutum revertamur. Idem Hipp. *lib. de morbo ſacro*, cerebrum compactum, & debile protinus auſtrum ſolvere, & laxare perhibet. Cæterum (*e*) *ſedentarios atque molles*, otiis plus nimio indulgentes, *catarrho*, & fluxionibus maxime eſſe obnoxios ætas hæc noſtra ſatis comprobat; e contra bajulos, agricolas, nautas, compluresque alios laboribus deditos rarius vexari videmus: nam excitato auctoque calore nativo, excrementa, ſi quæ acervantur, conficiunt, minuſque tempeſtatum mutationes, atque lunæ & aliorum ſyderum viciſſitudines præſentiunt. Præter hæc, qui humidis veſcuntur, ut piſcibus, fructibus, oleribus, & carnibus humidioribus, etiam fluxionum incommoda facile experiuntur. Prorſus quæ corpori impertiatur damna catarrhus, idem lib. περὶ ἀδένων aperit, fluxiones diu conſiſtentes, & magnitudine moleſtæ, eroſiones, & magnam cladem cerebro inferunt, mens deſipit, cerebrum convellitur, apoplexia, & alia graviſſima concitantur. Indicationes ex eadem diſciplina ſic colligere non erit difficile. Cum ergo defluxionum cauſæ proponantur, flatus, flatuum vero origo, externa aeris conditio, & intrinſeca materiæ diſpoſitio, una & organorum apta proportio, manifeſte liquet aerem immutandum eſſe, materiæ diſpoſitionem removendum, & organa ad priſtinum ſtatum revocanda. Quapropter ipſimet Hippocrati, quandoquidem auſter derepente poſt aquilonem ruens defluxiones parit,

rit,

rit, oppoſitus locus, utpote ſeptentrionalis, eligendus: idem de locis auſtro expoſitis judicium eſto. Materiæ diſpoſitio frangitur, deturbatur ac demum expellitur, ſi obſerati meatus adaperiantur, ſi peccans materia propriis catharticis purgetur, & ſi proba victus ratio inſtituatur. Organa porro, quia plerumque morbi ſævitia, & diuturnitate defeſſa, & a propriis obeundis muniis devia, roborantibus, & his quæ inſitum calorem adjuvant, refocillanda ſunt. Hæc ad unguem in oblato caſu obſervavimus, eaque inpoſterum aliis ſervanda eſſe potius ducimus, quam tritam obſoletamque methodum, quæ magis verbis quam operibus innititur.

ANNOTATIONES

a In Inſenſiſſimam. Dira illa, quibus æger plures per annos correptus eſt, ſymptomata unice peti ac duci debent ex pravitate ſeu diſcraſia ſanguinis & humorum ſcorbutica. Scorbutus fœcunda morborum graviſſimorum mater ſalium excrementitiorum ferocia tragœdias ſuas conficit. Corporis noſtri fluores, qui vitalibus actionibus inſerviunt, ſecundum naturam conſtituti puri, ſinceri, omni eminente ſale ſuperflua aqua, muco & acti oleo privati eſſe debent. Quem in finem conſpirant omnia viſcera illorumque mechanicæ conſtructiones, quæ beneficio motus, qui unicum & neceſſarium vitæ inſtrumentum eſt, & heterogeneas partes a ſanguine ſeparare, & evacuare reliquas ac utiles ſubtiliſare, intimeque invicem unire ac miſcere debent: in quo conſiſtit ſanguinis depuratio & primaria vitæ & ſanitatis ratio. Quod ſi viſcera depurationi ſervientia aut craſſo muco infarcta & obſtructa, aut ſpirituum defectu ac robore labaſcentia ægre officio ſuo præſunt, ſordes excrementitiæ ſalino-ſulphureæ aqueæ contaminant ſanguinem & ſerum, & multæ impuritates fiunt, quæ in partibus tendinoſis & membranoſis dolorificas ſpaſmodicas contractiones: in glanduloſis nimias ſeri evacuationes & ſtagnationes: in muſculoſis inflammationes & ulcera peſſima efficiunt. Author acrium erodentium medicamentorum uſu dolores acerbiores factos memorat, ſiquidem omnia calida, ſubtilia, acria motu ſuo celerrimo ſalia peregrina corporis noſtri atterendo magis ſubtiliſant, ſicque pernicioſiora illa reddunt, quare in omnibus morbis ſalinis cavendum a calidis, & quæ motum inteſtinum humorum & partium corporis adaugere ſolent. Medici quatuor advocati fuerunt fruſtra. Conſultationes plurium medicorum utplurimum damnoſæ ſunt, & non aliter eſt, ac ſi vitrum mundandum pluribus detur; Diſcordia illorum ſemper ferme ægrorum pernicies eſt. *Dn. Author* a dolore ceu magis urgente incepit curam: ſoli enim dolores acriores propter ſpirituum concitatum & irregularem motum totam œconomiam corporis ſanguiniſque & humorum motus mirum turbare, & graviſſima mala progignere poſſunt, nimirum incendium febrile, vigilias, ſitim, virium defectionem, anorexiam, animi deliquium & convulſiones: Mitigato ſic dolore e. g. in arthritide feroci, dentitione difficili, affectione nephritica vel colica ſimul ac ſemel exſpirant quaſi cuncta ſymptomata. Optime autem ſpaſmodicam & dolorificam partium tenſionem demulcent & leniunt præter intrinſecus data anodyna, externi fotus & balnea, tum partim ſalia acria diluendo ac temperando, partim nimis tenſas fibras relaxando, vires ſuas exerunt.

b Decocto repurgante. Decocta ex deobſtruentibus, aperientibus & incidentibus compoſita longo uſu viſcera ab infarctu liberant, & excrementorum colatoria aperiendo ſanguinem depurant. Hiſce decoctis ex ſimplicibus ſaltim herbis præparatis ſæpius aniculę & empyrici chronicis in morbis plus præſtant laude digni, quam magni chymiatri panaceis ſuis, elixiriis & eſſentiis calidis concentratis.

c Corallorum eſſentiam. Ad recidivam hujus

hujus mali præſcindendam, corallorum eſſentiam commendat Author. Hæc nil niſi ſolutio eſt, quæ quo magis ſubtili & blando menſtruo confecta, eo efficacior exiſtit. Optima paratur cum ſpiritu nitri dulcificato, quæ amurcam venarum abſtergendo & evacuatoria blande ſtimulando, purum ſanguinem ſervare poteſt. Alias ad præſervationem morborum chronicorum egregios effectus edit Elixirium noſtrum balſamicum, quod blande chyli & ſanguinis ſpirituaſcentiam promovet.

d Salſedinis in corpore exiſtentis cauſas inquirit A. Res admiratione digna eſt in corporibus maxime ſcorbuticis tantam ſalium acerrimorum imo cauſticorum copiam progigni, ut ut nullis ſalitis alimentis, ſed mere dulcibus, inſipidis ac temperatis veſcantur. Deducenda hujus effectus cauſa unice eſt a motu: Motus enim eſt, qui atterendo & ſubtiliſando fixas rigidas partes in ſalia acuta tranſmutat, quare in chymicis flamma, fermentatio & quivis motus vehemens inteſtinus ſalia producit, vel illa exaltat; hinc, cum in ſcorbuticis frequentes eſſe ſoleant ebullitiones & humorum præter naturam agitationes, ſalium proventus in illis maximus fit.

e Catarrho. Catarrhis magis obnoxii ſunt pituitoſi ac ſpongioſi corporis habitus, otio indulgentes. Tardior in taliſmodi corporibus ſanguinis motus & progreſſivus & inteſtinus eſt, nec tantam ſpiritus vim ac actuoſitatem habent, hinc ad viſcerum oppilationes, ad muci in ſanguine abundantiam & ſtaſia in partibus glandulоſis admodum ſunt proclives; juvat tali in caſu abſtinentia, exercitatio & motus corporis crebrior; ſic enim particulæ viſcidæ ſatis dividuntur, ſubtiliſantur & ſuperfluæ evacuantur! Deinde vitanda omnia, quæ mucum & viſciditatem in ſe recondunt; maxime autem vitanda aeris inæqualitas eſt, quæ circulationem lymphæ & ſanguinis inæqualem reddendo producit catarrhos.

CAPUT II.

De Hydropis curandi methodo.

ANtonius Maria N. Bajulus vini, vulgo *Brintadore*, annum ſuæ ætatis circiter 40. agens, in bivio Illuſtriſſ. D. de Ruina ratione officii continuo aſtans, anno 1604. circa menſem Auguſti, anaſarca, & aſcite, aſthmate, & ſimilibus a quatuor menſibus in lecto moribundus jacebat. Hujus affectus primordia traxit a medelis propter tibiæ dolorem inconſiderate adhibitis: Etenim hac in tempeſtate Medici plurimi ægrorum ſalutem in catharticis, & phlebotomiis ſæpe repetitis repoſitam eſſe arbitrantur, curationis utriuſque virium minime memores. (*a*) *Cathartica* ſiquidem frequenter reiterata radicale humidum exhauriunt, ut & (*b*) *phlebotomia*, quæ pariter totum corpus refrigerat, idem humidum abſumens; unde poſtea cruditates multæ generantur, a quibus mille incommoda, & præſertim hydropes. Horum meminit Seneca in Epiſtolis, *medicorum conſilia*, inquit, *devita*, *qui parum docti*, *& multum ſeduli officioſiſſime multos occidunt*. Huic tandem occurrendo, (*c*) *metallorum ſulphur* cum conſerva roſarum adhibuimus, guttulis aliquot olei vitrioli adjectis; intra horam ſpiritum commodius ducere cœpit. Sequenti die, idem remedium quater reiteratur, ſummo mane ſcilicet, a prandio, paulo ante cœnam, & ſtatim in ingreſſu lecti: magnitudo medicamenti vix fabam ſuperabat, ſapore, ſaccharo roſaceo parum diſſimilis. Actio ejus eſt, non alvum laxare, non vires labefactare, ut elateria, ſcammonia, ebuli ſemen, & ſimilia ſolent; verum inci-

incidendo, aperiendo, atque nativum calorem adjuvando, ſaburram omnem aqueam foras propulſare, expellere ac dejicere. Operatur in nobis iſtud remedium ſolis inſtar, crudos humores coquendo, & ſuperfluos inſenſibibiliter exſiccando; ſic fluxiones omnes tollit, partibus nobilioribus robur conciliat, ac demum reparat vires, feſſaque membra juvat. Iſtis ergo roboratis viſceribus, & commodioribus viis adapertis, intra 12. dies abdomen totum detumuit, magnæ aquæ copia per os & virgam erumpente. Et tandem 18. die proprio defungitur officio, is qui quadrimeſtre omni medico auxilio deſtitutus erat. Nec mirum; nam elapſo proxime anno ſenem octuageſimum quartum annum tranſcendentem eodem modo, iiſdem remediis, ſanitati reſtituimus. Mulieres etiam ſenio confectas, ut & pueros non paucos, inter quos nuper puellulam D. Jacobi Righo, pari methodo perſanavimus.

Hydrops a Græco ὕδωρ, quod, ut ſatis notum vocabulum, ſive pro ſymptomate, ſive pro morbo ſumatur, alia nominis explicatione minime indiget. Non me fugit, conſpicuum tumorem pro ſymptomate haberi, & depravatam ſanguificationem a frigida jecoris intemperie ortam, pro morbo: verum quia hæc nimis arguta, &, quam conveniat practico Medico, ſophiſtica magis, ſilentio præterimus. Hujus affectus tres inſtituunt ſpecies: anaſarcam, (quam & leucophlegmatiam) aſcitem, & tympanitem. Meminit & aliam Hipp. pro partium obſeſſarum ratione, ut hydropis teſtium, uteri: a quo minime recedentes, recentiorum etiam auctoritatibus innixi, in (*d*) *ſeptem ſpecies hydropem partiri* minime dubitamus. Quæ diviſio, ut ſuperiori longe præſtantior, ſummopere meditanda venit. Prima ergo fit in cerebro. Secunda in pulmonibus. Tertia in corde. Quarta in felle. Quinta in hepate. Sexta in liene. Septima in renibus. Ejuſmodi autem ſpecies ſuis ſignis atque ſymptomatis cognoſcuntur. Capitis Hydrops ipſius capitis gravedine dignoſcitur, catarrho, pituita, hemicrania, punctionibus & tumoribus palpebrarum; ad hæc faciei tumor & pallor accedunt. Hydrops pulmonum aſthmate, tuſſi cum dolore pectoris diuturnitate temporis perſiſtente, cognoſcitur, etiam oris fœtore, cui æqualis pedum tumor accedit. Cordis Hydropem ſequitur omnium membrorum ſegnities, partis tumor & marcor, & æqualis pedum atque genuum tumor. In fellis Hydrope citrinus color ineſt, ut in icteritia, tum oculorum, tum dentium, nauſea cum appetitu, vomitus amarus, compreſſio thoracis, anhelitus durus & aſper, necnon tumor atque conſumptio corporis. Hepatis hydrops, peculiares habet labiorum, & linguæ ſciſſuras, longum paroxyſmum, & pedis illius partis tumorem. Qui a liene oritur, partis dolorem habet, ejuſdemque lateris pedis tumorem, atque punctiones in affecta parte. In Renum Hydrope ſitis ingens, libidinis titillatio, teſtium tumor, punctiones ſpinæ dorſi, tumor in pedibus, & alia inſunt cæteris communia. Ex his denique mixtis aliæ ſpecies eſſent minutius concidendæ, quæ exercitato Medico facile innoteſcent. Nec quenquam deterreat, quod hæc partitio minime ſit Galeni: etenim cum eodem *lib. de libris*

ſuis, aliorum perpetuo ſectatores ſervos nominamus, ut is ſuo tempore Hippocraticos Praxagoricos, & alios alterius ſectæ fautores appellat: (e) *Hippocr. libro de flatibus*, omnium morborum originem ſpiritibus aſſignavit. Cujus modum inibi eleganter tradidit: Ἢν δὲ διὰ τῶν σαρκῶν αἱ φῦσαι διεξιοῦσαι τοὺς πόρους τοῦ σώματος ἀραιοὺς ποιήσωσιν. ἕπεται δὲ τῇσι φύσεσιν ὑγρωσίη, ἣν τὴν ὁδὸν ὁ ἀὴρ ἀπηργάσατο, διαβρόχου δὲ γενομένου τοῦ σώματος ὑπεκτήκονται μὲν αἱ σάρκες, οἰδήματα δὲ εἰς τὰς κνήμας καταβαίνει, καὶ λέγεται τὸ τοιοῦτον νόσημα ὕδρωψ. Gal. cæterique poſt ipſum, omnia qualitatibus elementorum tribuentes, non a ſpiritibus hydropem, verum potius (f) *ab intemperie jecoris frigida* & humida oriri dicunt. Sed quam apte ad bene medendum, conjicere licet. Etenim *dent quantum velint* (g) *calida* jecori, nihil efficiunt, ſitim augent, *frangunt vires*, & morbo alimentum & incrementum præbent. At ſpiritibus impetum frangant, (h) *obſeratos meatus* adaperiant, intus congregatæ aquæ ſponte effluent, & ſanabitur hydrops. Quæ praxis nobis feliciter ſucceſſit in omnibus: verum in nonnullis, ubi ſubſtantiæ adeſt corruptela, aut ſaltem ſuſpicio aliqua, viam hanc inire non audeo, & tantum prognoſtico caute deſerendum judico. Idem Hipp. *l*. 4. *de morbis ſub finem* ſuo more Laconice & ſuccincte hujus morbi curationem tradit: *Nam ſpiritus intra exiſtens vas replet, & externo ſpiritui renititur, & excurſus aquæ non datur præ ſpiritu vas implente, & ſimul aere incumbente. Si vero quis vas ſenſim inclinarit, aut fundum perforaverit, ſpiritu de vaſe exibit: egreſſo autem ſpiritu, procedit etiam aqua foras. Sic ſane in hydrope.* Nos autem, juxta partitionem a nobis traditam, curationem duplicem, univerſalem & particularem, inſtituimus. Univerſalis indicatio erit, ſpiritus impetum coercere, eum videlicet coagulando, cujuſmodi inſenſibiliter foras detruditur, facultate expultrice cooperante: coagulato vero ſpiritu, aquæ ſunt hauriendæ. Hæc autem pluribus modis fiunt, ut in majori mundo videre eſt, ubi compeſcitur ventus, adveniente pluvia, atque ardore ſolis ſedatur, coagulatur frigoris rigore, aut contrarietate ſublata. In microcoſmo pluvia concitatur diaphoreticis; ejuſmodi vi pollet ſulphur hydropicum ſupra citatum, cujus & calor ſolis vices gerit in microcoſmo, atque ſua ſympathia cum noſtro balſamo omnem tollit contrarietatem. Particularis curatio particulares etiam habet indicationes, quas ob brevitatem miſſas facimus, remediorum applicatione tantum contenti, nec inde ſcholaſtico eaſdem excerpere difficile erit.

Cerebri Hydropis curatio.

Rec. Tartari rub. lib. I. hirundinariæ lib. ſ. colchotar. unc. viij. ſ. vini ardentis q. ſ. pro incorporatione. Deſtilla per alembicum vitreum. Doſis drach. ſ. Mane & ſero ſumpta pellit urinam, quam & fœtidam facit. Detur in vino malvatico.

Pulmonum curatio.

Rec. Meliſſæ, marrubii, an. m. j. vini correcti lib. j. theriacæ, conſ. roſarum, an. unc. vj. reduc. in aquam. In difficili ſpiritu repetenda eſt, quouſque fiat facilior: quo convaleſcente abſtinendum. Si pedes tumeant, tunc utere auro diaphoretico.

Cordis

Cordis curatio.

Rec. Coralli rub. unc. j. mannæ electæ unc. s. dialaccæ unc. ij. raſuræ eboris drach. vj. reduc. in liquorem. Doſis drach. s. vel drach. j. Purgantur & hoc medicamento.

Rec. Seraphini unc. j. trochiſc. de agarico, alhandal, an. drac. iij. diagredii præpar. drachm. ij. fiant pilulæ ſecundum artem, vij. pro drac.

Fellis curatio.

Rec. Carabes deſtillat, oleum, cujus capiat gr. 10.

Hepatis curatio.

Rec. Croci martis unc. iij boli coagulati & aduſti unc. ij. rhabarb. unc. s. fiat pulvis, doſis erit unc. s.

Lienis curatio.

Rec. Lapidis Lazuli calcinati unc. iij. ſpodii unc. s. mumiæ adductæ ad pondus omnium, miſce, fiat pulvis. Doſis drac. vj. ad vij.

Renum curatio.

Rec. Colchotaris unc. vij. olei vitrioli unc. s. fiat bolus. Doſis drac. j. ad iij. Qui noverit præparationem olei dulcis vitrioli, conſtans & certum habebit remedium.

(*a*) *Catharctica*. A cathacticorum cerebro uſu et phlebothomia intempeſtiva hydropis cauſam deducit. Purgantia fortiora et maxime extracta reſinoſa ſale acri inſtar cantharidum cauſtico inſtructa dum plicis inteſtinorum tenujum firmius inhærent, ſpaſmum ſeu dolorificam tenſionem fibris inteſtinorum motricibus inducunt, unde non tantum tormina enaſcuntur cum excretione et expreſſione copioſa lymphæ, verum etiam conſtrictione hac tonus inteſtinorum naturalis ſeu motus periſtalticus illorum labefactatur, ſicque ſanguinis motus, qui maximam partem dependet a tono ſeu robore partium naturali, per inteſtinorum canales debilitatur, ut deinde in robore ſuo deficiant et reſolutionem alimentorum ac fæcum expulſionem minus recte peragere queant. Quare in praxi ſæpius videmus a crebro et intempeſtivo draſticorum pharmacorum uſu digeſtionis vitia, inflationes, alvi conſtrictiones et abdominis intumeſcentias. Nemini a ſolo uſu pulveris fortioris purgantis excitatum flatulentum abdominis tumorem, cui mox ſuccedebat perfectus hydrops.

(*b*) *Venæ ſectio*. Sanguis deficiens non poteſt rite partes muſculoſas corporis ipſumque cordis muſculum inflare ac expandere, hinc ſanguinis et humorum motus tam circulatorius, quam inteſtinus, a quibus totius vitæ et ſanitatis ratio dependet, labaſcunt, excrementa ſeroſa, coacervantur, a quibus obſtructiones, ex illis autem tumores et hydropes.

(*c*) *Metallorum ſulphur*. Dom. Author hoc in ſequentibus curationibus etiam mirifice celebrat ceu præſentiſſimum contra hunc morbum præſidium. Mineralia nimirum partibus conſtant ſo-

lidioribus, minus diviſibilibus & ſpiritu minerali ſubtiliſſimo, celerrimique motus. Hiſce elementis conſtantem injungunt partibus noſtris fluidis motum; cujus beneficio tenaces humores fundunt, obſtructiones liberant, & excretiones promovent. Pauca arſenici grana intrinſecus data, ſi viſcera & vires id patiuntur, intenſiſſimos motus excitant, & hac ratione ſæpius felici ſucceſſu contumaciſſimas febres fugant. Ejuſdem indolis eſt antifebrile certi amici, quod conſtat ex minera, lunari rubra roth guldiſch Ert (quæ miſcela argentum eſt ſulphuris & arſenici beneficio ſubterraneis diſſolutum:) Hoc ad pauca grana ſumptum interdum vomitionem, purgationem, ſudorem excitat, & chronicas febres radicitus ſic exſtirpat. Quod mercurialia in corpore noſtro præſtent, notiſſima res eſt. Martialia, & ex his primas tenens limatura martis, ad motum ſanguinis & humorum promovendum obſtructioneſque expediendas ſumme idoneas ſunt; Obſervamus poſt illorum uſum protinus pulſum celeriorem, faciem magis rubicundam, appetitum meliorem: ut ideo fallum ſit, limaturæ martis efficaciam ſaltim dependere ab ambitione ſeu ſaturatione acidi in primis viis exiſtentis. Crocus antimonii martialis, ſeu antimonium ſic dictum martiale cachecticum in curatione morborum frigidorum & ipſius hydropis opem fert præſtantiſſimam.

(*d*) *In ſeptem ſpecies hydropem partiri poſſe*. Notæ ſaltim ſunt in foro medico diſtinctiones hydropis in Anaſarcam & Aſcitem. Anaſarca eſt tumor partium corporis muſculoſarum quaſi univerſalis a decubitu ſeri in partibus laxioribus tono ac robore ſuo deſtitutis & humorum circulatione debiliori dependens. Aſcites tumor eſt magis partialis, & pro varietate partium varia nanciſcitur nomina, & fit a nimia diſtenſione & ſubſequente ruptione vaſorum lymphaticorum; hinc partes, quæ copioſis gaudent lymphæ ductibus, ejus extravaſationi & inde naſcenti tumori aquoſo obnoxiæ ſunt: Quapropter præter abdominis hydropem, qui fit vel ruptis vaſis meſeraicis aut peritonei aut illis, quæ per omentum & panniculum adipoſum feruntur, obſervatus quoque fuit ſimilis tumor in aliis partibus, uti thorace, capite, utero, ovario muliebre, ſcroto, pericardio, qualia exempla paſſim legi apud authores poſſunt. De hydrope cordis, renum, hepatis, quæ A. memorat, potius intelligenda ſunt de harum partium hydatidibus, ſeu veſiculis magnis aquoſis, quibus viſcera parteſque non raro glanduloſæ obſeſſæ ſunt; a quarum ruptura ſubito ſæpius invadit hydrops.

(*e*) *Hippocrates*. Hic omnium morborum originem ſpiritibus aſſignavit. *Elegantiſſimus de hac re extat locus libro de flatibus* ſtatim in principio: Spiritus nimirum, qui corporibus inſunt, & maximam vim ac facultatem habent, nominat flatus, qui extra corpora, aer ſunt, qui magna etiam pollet potentia motrice, a quo ſpiritus corporis noſtri habere ſuam originem aſſerit; hinc neceſſarius aeris in corpore uſus: Quocirca ab aere morbos pleroſque aſſerit, cum is aut copioſior, aut parcior, aut etiam plenior aut morbidis inquinamentis infectus, corpus ſubjerit, quæ ſententia ut antiquiſſima, ſic veriſſima eſt: tenuiſſimæ utpote corporis noſtri partes magna potentia movendi inſtructæ, ſanguinique jugiter innatantes & ſeparatim in nervis collectæ ex aeris particulis ſeu ſpiritulis elaſticis magna vi movendi & ſeſe expandendi imbutis rectiſſime peti debent: ſine vivido enim aeris elatere omnes motus & ſenſus corporis noſtri labaſcunt membraque robur ſuum exuunt, & actiones vitales pereunt.

(*f*) *Ab intemperie jecori frigida & humida*. Non ſemper in hydrope jecur affectum eſſe; teſtatur *Helmontius in Tract. Ignotus hydrops pag.* 508. *it. Doctiſſ. Albrecht. in notis ad Bontecoe Chirurgiam pag.* 114. Sæpius tamen in ſectionibus præter alia viſcera & hepar corruptum exſuccum & contractum quaſi reperitur. Nec improbabile eſt, cavam hepatis partem, quæ & membranis nerveis & copioſiſſimis

vaſis

vaſis lymphaticis ac venarum fortioribus tunicis abundat, ſpaſmodice conſtrictam, lymphæ & ſanguinis circulationem impedire & hydropem ſubitum producere poſſe. Intemperies nulla cadit in viſcera vel partes ſolidas, ſed magis in fluidas, a quibus & colorem & calorem & robur ſuum mutuantur.

(g) *Calida frangunt vires*. Generalis regula practica eſt, nunquam calida ſudorifera, vel quæ ſanguinis maſſam in motum vehementem conjicere apta ſunt, propinanda eſſe corporibus impuris ſuccis diffluentibus, qui alioquin commoti ſymptomatum ſævitiam augent, vel periculoſiora mala acceſſunt, quod etiam valet circa cachecticos & hydropicos, qui ſemper pejus ſe habent poſt calidorum nimium uſum.

(h) *Obſeratos meatus adaperiunt*. Prima & optima intentio curandi hydropem eſſe debet lymphæ ſuum reſtituere circulum, & obſeratos ac infarctos tubulos, partium aperire, ſic tumores ſponte ceſſant, & aquæ effluunt, et quicunque tali via non procedit, ſed purgantibus fortioribus morbum ſtatim aggreditur ſucceſſu felici ſemper carebit. Laudatiſſimus hanc in rem eſt locus apud *Hippocr. Lib.4. de morbis* ſub finem, quem ipſe A. citat, ubi mechanice hydropis generationem et curationem pereleganter exponit de ſumpto experimento a vaſe repleto aqua anguſti orificii, ubi externus aer incumbens impedit egreſſum; quo aere remoto vel inclinato vaſe aqua effluit. Simili ratione niſi impedimenta, id eſt obſtructiones removeamus, lympha ſubſiſtens in ordinem et circulum ſuum ægre reduci poterit.

(i) *Cerebri hydropis curatio*. Hæc cum ſequentibus nullius prorſus valoris eſt, deſumpta videtur ex Paracelſi libris.

CAPUT III.

De febre hectica, tumore ventriculi, &c.

ILluſtsiſs. D. Annibal de Rubeis, 35. annos circiter natus, a ſeptem annis graviſſima mala continuo pertulerat. In quartanam etenim duorum & ultra annorum ſpatio, legitimum quartanarum typum ſervantem, incidit, quam ſubſequuta eſt quotidiana, dein (a) *hectica*; his accedebant frequentes (b) *convulſiones φυσώδεις* Græcis dictæ, eo quod eas *a flatibus* oriri arbitrantur, quæ brachium aut aliquam partem aliquando arcte contrahebant, & nonnunquam totum corpus, ut humi proſtratus, Epilepticus multis haberetur, (c) *Supra ventriculum* creverat prædurus tumor, ovi gallinæ magnitudine, oſſeus, & indolens, liene & hepate pari tumore diſtentis: reliquum corpus incredibili macie, ita ut ſceletos ſolum videretur, contabuerat: vigiliæ, cibi faſtidium, color cadaveroſus, & ſimilia inde ſequebantur. Mala hæc omnia omnes Medicorum hujus civitatis artes toto illo ſeptennio deluſerant; cum ſubſequutura remedia manibus meis experturus æger concreditur, quorum ope priſtinam, & tamdiu exoptatam recuperavit ſanitatem. Primis diebus decoctum conſolidæ mediæ, pimpinellæ, ceterach, betonicæ, & burraginis in jure pulli gallinacei factum; ad quindecim dies ſumebat. Pulvis dein, quem ob ejus diſſolvendi & aperiendi vim diaphoreticum nominamus, cum Electuario ex corticibus citri bis in die dabatur. Febris hectica, ut & tumor regionis ventriculi ſenſim evanuerunt, & crebræ convulſiones illæ, *granchi* Italis dictæ, Gallis *gouttes grampes*, ſingulaque ſymptomata ceſſarunt.

Cum quartanæ & hecticæ febris mentionem ſupra fecerimus, non ab inſtitu-

to alienum arbitror, ſi quid de febribus non tritum, & a paucis animadverſum obſervemus,

Febris Latinis a feritate, aut potius fervore, ut & Græcis πυρετὸς, quaſi accenſio, a nomine πῦρ, quod eſt ignis; Hebræis *dallakath*, a verbo *dalak*, quod accendere, ardere ſignificat, & alio modo *hachadachath*, a verbo *chadach*, quod & idem; vocatur etiam *deſcheph*, pruna, & carbo ardens. Hippocr. magnum ignem febrem appellat, in Sileni, & Philini uxoris hiſtoria. Gal. non ignem, ſed calorem immodice auctum *lib.*8. *Therapeut.* 2.9. & aliis in locis. Hinc addubitari poteſt, an ſit potius ignis quædam ſpecies, quam ſola intemperies calida. Nam intemperies dicit tantum exceſſum: at exceſſus actio alterius eſt caloris, quia calor, ut omne accidens, a ſe non intenditur. Putredinem conſtat id præſtare minime, cum nulla ipſi ſit agendi poteſtas; quæ etſi daretur, nonniſi actionem congenerem edere poſſet. Præterea accidentium nullam eſſe actionem, fatentur omnes Philoſophi (*d Conſtat igitur febrem non calorem*, ſed potius *igneam ſubſtantiam* dicendam. Nec mirum; quot enim ſunt in hoc inferiori mundo ignium ſpecies, tot & in microcoſmo febrium ſunt.

Plato tres olim ſpecies inſtituit, prunam, flammam, & lumen. Ignis quædam ſpecies eſt, quæ aqua accenditur, & terra & fimo extinguitur. In Nimpheo exit e petra flamma, quæ pluviis accenditur. In Etruria non procul a Fiorenzola locus eſt, *mala pietra* vulgo dicitur, qui mons continuo flagrat, & in eodem ſtatu permanet, niſi quod imbribus concitatior, & vegetior flamma prodit. In Gallia propter Gratiaoopolim fons eſt, in quem demerſa ligna flagrant.

Eſt in rebus duplex materia ignem conſpiciens: una aquoſa, & altera oleaginoſa, altera alteram extinguens: in ſulphure materia eſt ignea, & altera eidem contraria. Non negarim tamen, ejuſmodi differentiam oriri potius a ſubjectis, quibus inſidet ignis, quam ab ejuſdem natura. Verum quoniam Medicus microcoſmici ignis extinctionem tantum procurat, illi ſat erit modos cognoſcere, quibus hujuſmodi ignes conſopiri valeant, nec tanti facienda ſubtilis illa dicacitas, qua hodie plus juſto detinentur Medici. Divinus noſter Hippocr. *lib.* περὶ ἀρχαίης ἰητρικῆς, paucis veritatem aperiens, inquit, quod in unoquoq; fortius & potentius eſt, quodque natura noſtra ſuperare non poſſit, hoc ipſum lædere, & idipſum antiqui auferendum judicarunt.

Et hoc poſtquam ſuperius Medicos non opinari inſinuaſſet, calidum, frigidum, humidum, & ſiccum hominem lædere. Et paulo inferius eaſdem qualitates, caliditatem & frigiditatem, omnium facultatum impotentiſſimas eſſe: quibus ſatis liquet, nedum febrem, verum & cæteros morbos a quibuſdam ſubſtantiis potius gigni, quam ab accidentibus; quod & loco allato *de flatibus* probatur, dum ſpiritus morborum omnium cauſas inſtituit.

Ubi vero inquit exceſſit elementorum cauſam morborum eſſe, illic ſumit effectum pro efficienter; *loco* enim proxime *citato* innuit, non calidum ſimpliciter, ſed calidum amarum, aut liquidum, aut ſolidum, & ſimilia in nobis morboſos tumultus concitare; quibus ſtatutis febrium ſpecies non a caloris differentia, aut humorum putredine, verum potius ab ipſamet naturæ igneæ materia conſtituendæ eſſent.

Quo-

Quoniam vero febres ſunt multiplices, quædam continuæ, & quædam intermittentes, quarum quædam ſingulis diebus, ut quotidianæ, repetunt paroxyſmos; quædam binis, ternis, quaternis, quinis, &c. majores noſtri eaſdem poſtea in melancholicas, bilioſas, phlegmaticas, ſanguineas; & mixtas diſtinxerunt.

(c) *Eas* deinceps in Idiopathicas, & ſimpathicas; conſiſtentes in ſpiritibus, ut ſunt ephemeræ, vel in humoribus, ut humorales; vel in ſolidis partibus, ut hecticæ. Mitto & alias, cum hanc in medendo non ſimus ſequuti viam. Itaque febres ſuperius dividendas, ad diviſionem ſubſtantiarum ignem ſuſcipientium conſtituimus; quam demum diviſionem pro partibus obſeſſis iterum concidendam cenſemus. Et ſicuti hydropem a ſeptem principalioribus membris partiti ſumus, febres etiam in tot ſpecies diſtribuendas, therapeutices gratia, excogitavimus, in hoc Hermeticos ſequuti. Quoniam vero in unaquaque parte tria inſunt, divino Hipp. etiam dictante, ἴσχοντα, ἰσχόμενα, καὶ ὁρμῶντα, unaquæquæ pars autem proprio igneo ſubjecto, quod ſulphur vocant, prædita eſt, hinc prima oritur differentia.

Cum autem ſolidarum partium fixa illa materia inflammabilis ardet, accenditur hectica febris a quæ omnium ſolutu contumaciſſima eſt, propterea quod in ſolidis hoſpitetur.

Secunda differentia in liquidis ſive humoribus conſidet, quia vero hæc ſulphurea ſubſtantia continuo gignitur ex alimentorum excrementis, variiſque in locis fit, neceſſe eſt inde alias emanare ſpecies, & hæc proprie putrida dicitur: non tam quod in ea humores putreſcant primo, ſed quia illa materia nondum a natura ad perfectionem deducta, tanquam excrementitia, dum incendio prehenditur, fœtorem emittit.

Tertia in ſpiritibus ſedem habet, & ſanguini in venis, ac arteriis immixta, unde ſynochos homotonos, paracmaſtica, epacmaſtica, & ſi in ſolo ſpiritu, diaria fit.

Quoniam autem unaquæque pars proprio abundat ſulphure, materia videlicet inflammabili, contingit, ut eædem in eas ſpecies facilius reduci poſſint; cæteris tamen perito non negligendis.

(a) *Hectica*. Frequens poſt intermittentes perperam curatas, vel intempeſtive conſtringentium & Chinæ Chinæ abuſu oppreſſus fieri febres lentas, quæ in eo ab hectica differunt, quod hujus major ſit gradus, & ex viſcerum corruptela ac inflammatione naſcatur. Febres namque quæ in finem depurandi ſanguinem a ſordibus excrementitiis inſtituuntur, critico naturæ motu citius oppreſſæ multa incommoda poſt ſe trahunt; dum impuritates, in ſanguine relictæ, obſtructiones viſcerum fixiores efficiunt, & liberiorem ſanguinis motum præpediendo calorem accendunt continuum. Hinc corruptelæ, tumores ſcirrhoſi viſcerum, febres lentæ, virium decrementum, digeſtionis vitia uberrime profluunt, quotidiana id atteſtante experientia

(b) *Convulſiones a flatibus*. Per flatus antiquiores Medici intellexerunt impetum ſpirituum ſic dictorum animalium in nervis & muſculis, qui ſi juſtum naturale æquilibrium ſuum excedit, tenſio harum partium nimia, dolorifica, ſeu ſpaſmus & convulſio fit.

(d) *Supra ventriculum creverat prædurus tumor*. Cauſa horum ſymptomatum genuina ſpaſmus eſt, qui pene omnibus ſeſe immiſcet morbis, et principalis morborum origo exiſtit, quanquam ſæpius bonum in finem, DEO, Naturæ Authore, ex legibus certis præſcriptis ſic dirigente, inſtituatur. Spaſmus fibrarum motricium & muſculoſarum (quæ ſecundum naturam motu dilatationis & contractionis gaudent æquali) eſt conſtrictio fortiſſima, qua, poris et vaſis arctius unitis, circulatio ſanguinis et humorum ſive ejus receptio et emiſſio in partes ad tempus ſiſtitur; unde partes ſpaſmo affectæ manifeſta duritie, tumore imbutæ, et ſanguine ſtagnante diffuſæ apparent.

(d) *Conſtat febrem non calorem* &c. Variæ ſunt opiniones de febrium et caloris præternaturalis origine. Nulla autem antiquior, melior et principiis mechanicis infallibilibus et ſimpliciſſimis accommodatior videtur, quam *divi noſtri Senis, quam tradit in tract. de flatibus ſect. 3. §. 10. & ſeq.* ubi a ſpiritibus ſeu corporis noſtri partibus impetum facientibus ab externo aere provenientibus (quos ob vim illam flatus ubique nominat) febrium fontem deducit. Aſſerit nimirum, *ſpiritus corporis noſtris obſtructo inferiori ventre a ſanguine refertas corporis partes illapſos eas, refrigerare, quibus refrigeratis totum corpus horror occupat, & quo majori copia flatus irruperint eo major rigor & tremor partium conſequitur. Sanguis porro*, inquit, *præſentem horrorem metuens per totum corpus perreptat & ad maxime calidas partes concurrit, atque hi ſunt ejus ſaltus. Deſiliente autem ab extremis corporis partibus ſanguine, & viſcera & carnes contremiſcunt. Aliæ enim corporis partes copioſo ſanguine refertæ aliæ exſangues exiſtunt. Atque exſangues quidem ob frigus minime conquieſcunt, ſed concutiuntur; quæ vero ſanguine replentur, ob ſanguinis copiam contremiſcunt & inflammationes excitant. Coacto autem cumulatim plurimo ſanguine, aer ipſe qui ſanguinem refrigeravit, a calore ſuperactus, rurſus incaleſcit, incenſusque a velut ligneus exiſtens in toto corpore calorem excitat, ad id etiam ſuperveniente ipſo ſanguine. Quod enim incenſum eſt liquatur, ex eoque ſpiritus oritur, qui ad corporis meatus irrumpente ſudores fiunt.* Quos non videt, clariſſime hic indigitari inæqualem motum ſanguinis, et maxime ejus lationem a partibus extremis ad interiores. Certum eſt, in paroxyſmo febrium notabili ſpaſmo affici et contrahi partes extremas, et principaliter cutis glandulas, et munuſculorum fibras. Hujus ſpaſmi affecta ſunt pathemata inter initia paroxyſmi invadentia v. gr. pandiculationes, cutis pororum corrugationes et conſtrictiones, ingentes rigores, immanes concuſſiones, ventriculi everſiones, artuum dolores &c. Præterea fortiori et ſpaſmodica harum partium contractione primum ſanguinis influxus et refluxus poris coarctatis impeditur, hinc deſtitutę ſanguine ceu caloris fonte frigent, ungues liveſcunt, venæ, quæ antea turgebant, fiunt minores et ſenſum fugiunt, ſudor cohibetur, introrſum ſic retractis et a circumferentia ad centrum coactis ipſis humoribus; Collectus ſic ſanguis in vaſis majoribus majori impetu ruit in cordis muſculum et tunicas arteriarum, motuque citatiori fertur per pulmonum corpus, ubi aeris appulſu conquaſſatus et attritus in ſubtiles partes diſcerpitur, quæ vorticoſo motu celerrime agitatæ humidum diſſipant, propellunt, ſolidaſque partes continua alliſione et attritu calefaciunt dum per poros conſtrictos anguſtiores velociſſime moventur, donec tandem obſtructi in extremis partibus tubuli aperiantur, ſic ſpaſmus remittat, et liber ſanguini circulus reſtituatur, paroxyſmo ſic ceſſante ac tranſpiratione liberiori facta; Adeo ut mechanica ratione cauſa febris omniumque ſymptomatum diluciditſime explanari ac explicari ſic poſſit.

CAPUT

CAPUT IV.

De raro affectu.

PErilluſtris Domini Flaminii de Mareſcottis uxor, Dom. Anaſtaſia, acerbiſſimum dolorem in hypogaſtrio ad utrumq; hypochondrium vagantem, in dextero tamen fixius, ex quo primum ipſe ortum duxerat, hærentem, ab anno patiebatur. Is dolor ſenſim & ſine febre cœpit; paulo poſt, diebus videlicet 6. vel 7. elapſis, vehementiore facto, (*a*) *acuta febris*, de genere continuarum, Nobilem patientem adorta eſt. In hac febre debellanda, qui tunc ejus curam ſuſceperant, bis e pedibus ſanguinem miſerunt, totieſque e brachiis, nec ſalvatellæ pepercerunt. Ter & quater corpus purgatur, præmiſſis præparantibus julepis. Febris poſt decimum quartum remittitur. Dolore vero in eodem ſtatu, aut ſaltem paulo mitiore, perſtante, toto trimeſtri, abſque intervallo, medicamenta utcunque oblata deglutit. Fonticuli in brachiis & cervice fiunt. Fotus, litus, unguenta, ſinapiſmi, cucurbitulæ, enemata, glandes, & *quæcunque* (*b*) *vulgaris Medicorum* praxis excogitavit, in uſum vocantur, in caſſum tamen omnia, imo dolore in dies vegetiore & corporis habitu (alias obeſo) tunc gracili & cachectico reddito. Quapropter (*c*) *tot remediorum pertæſa*, atque nauſeabunda, quaſi Medicorum manus effugiens, rus ſe recepit: ubi ad quatuor menſes commorata aliquod levamen ſe percipere arbitrabatur. Reverſa vero in urbem idem dolor magis exaſperatur, &, quod deterius erat, cui ſe committat, plane ignorat, (*d*) *pertimeſcit* Medicos, remediorum odoris, ſaporis & aſpectûs reminiſcitur, præteritorum memoriam perhorreſcit, & futura veretur. At dolores premunt, vigiliis, anorexia, & aliis ſymptomatis conficitur, mors imminet, & ſic in manus meas, veluti ad extremum aſylum, curandam ſe contulit. Itaque ſupradictis omnibus ad unguem examinatis, calculoſam concretionem circa præcordia ratus, quæ univerſaliter coagulatum tartarum diſſolvunt, adhibitis, optime convaluit.

Diſſolventia duobus modis cognoſcuntur, ſimilitudine, aut analogia, & arte ſignata: Similitudine oleoſum oleoſa diſſolvit, aqueum aquoſa. (*e*) *Arte ſignata*, lapides lyncis, Judaicus, cryſtallum, aſtacorum, totidem lapidum ſpecies in nobis concretos diſſolvunt. Hic modus vocatur ars, eo quod nonniſi magna ſolertia, & longo ſtudio, lumine naturæ etiam adjuvante, comparetur. Interea ne miremini, antiquam hanc philoſophandi methodum penes infinitos Medicos, imperito vulgo famatiſſimos, tum temporis injuria, tum cacodæmonis arte, conſepultam jacere. Communis enim ille mortalium hoſtis conatur abſcondere, quod Deus ſuæ creaturæ nunquam immemor, naturæ lumine majoribus noſtris olim revelavit.

a Acuta febris. In omni dolore vehementiori ſanguis febrili æſtu facile ebullit, & quo dolor acerbior, eo calor ſolet eſſe major. Spiritus enim animales in-

tra nervos & muſculoſas fibras motrices velociſſime & inordinate moti a cauſa externa irregulari irritante ſpaſmum & fortiſſimam tenſionem ac conſtrictionem partibus communicant; hinc ſanguis reprimitur in vaſa majora; unde cordis & arteriarum motus major & febris.

b Vulgaris medicorum praxis. Diſtinguendum omnino eſt inter praxin medicorum vulgarem empiricam ſolidiori ratione deſtitutam, & inter illam, quæ ex ratione bene fundata, experientia certa, cauſarumque connexione derivatur, qualis philoſophica eſt rationalis, ſucceſſus feliciſſimi, quæ paucis eget remediis, ſatis tamen probatis & ſelectis, non macerat vel torquet corpora copia inutilium pharmacorum, nec in externis illis cauteriis, fonticulis, unguentis, ſetaceis, cucurbitulis, veſicatoriis, enematibus multum quærit præſidii; Sed magis ad intemperiem ſanguinis & humorum tollendam, & æqualem ipſis motum procurandum reſpicit.

c Tot remediorum pertæſa. Medicamentorum copia & crebra mutatio frequentius magis officit, quam prodeſt ægrotantibus, nauſeam creat ventriculo, fermentum ſalivale deſtruit, & motus varios irregulares excitat, ut cum morbo in gratiam redire nequeant, ſepoſito autem vel neglecto omnium medicamentorum uſu melius ſe habent non raro miſeri ægri, & priſtinam ſanitatem felicius recuperant abſtinentes omni remediorum uſu, quod non ſemel in praxi annotavi.

d Pertimeſcit medicos. Summi periculi plena res eſt committere vitam & ſanitatem ſuam Medico imperito, imprudenti & temerario, qui plus nocere, quam prodeſſe ſolet. Satius tunc eſt, ſoli naturæ negotium curationis committere, & abſtinentia, ſpe, & expectatione morbum ſanare, quam in manus imperiti medici incidere.

e Arte ſignata. Signatura nihil facit ad dignoſcendas medicamentorum facultates, dum non reſpondet experientia, & quæ ſignaturam habent cum corporis noſtri partibus, prorſus illis repugnant, & vice verſa: alia, quæ nullo externo caractere imbuta ſunt, optime illis quadrant & conveniunt; hinc antiqua hæc philoſophandi methodus penes infinitos medicos olim recepta nullius momenti & parvi æſtimanda eſt. Lapides autem a Domino A. commemorati concretum diſſolvunt tartarum, dum calcinatione & pulveriſatione præparati ſal quoddam alcalinum abſterſivum recondunt, acidum deſtruens & mucum colliquans.

CAPUT V.

De lue cum hydrope, febre, & aliis.

ALexander de Thanaris laneæ mercaturæ tunc incumbens, 30. annos natus, teterrima (*a*) *luis venereæ ſpecie triennio inveterata*, cum anaſarca, febre lenta, epulide, ulceribus in ore vigiliis, inappetentia, aliiſque graviſſimis ſymptomatis miſere excarnificabatur. Tot mala partim ex remediis perperam adhibitis, ut (*b*) *hydrargyrii ſuffumigiis*, potionibus, phlebotomiis, ligni guajaci decoctis; partim ex ipſius morbi ſævitia contraxerat. Cadaveris potius, quam hominis effigiem ferebat: & cum ipſe ejuſque conſanguinei de ipſius ſalute minus cogitarent, hunc in modum a tot ærumnis ſublevatus eſt. Adverſus hydropem, & febrem lentam, hydrargyrii pernicie concitatam, arcanum vitrioli, & (*c*) *aurum diaphoreticum* dabatur. In jure galli & vervecis coquebatur conſolida media, cujus mane lib. 1. ſumebat. (*d*) *Extractum tan-*

dem

dem ex china ſalſa, ſale guajacino, & ſimilibus diaphoreticis, ad 12. dies, diſſolutum cum tantillo vini porrigebatur: a qua felici curatione novennium jam elapſum eſt, quo continuo ſemper valetudine firma potitus, eſt & gaudet.

a Lue inveterata. Difficillime hæc curatur accuratiſſima licet inſtituta medela: infecti enim & deturbati a ſtatu ſuo naturali penitus ſunt omnes corporis fluores, & inſignis viſceribus corruptela illata. Memini aliquando me militis aperuiſſe cadaver hoc malo defuncti, ubi membrum verrucis obſeſſum cranium poroſum & carie tactum erat, multæque polypoſæ concreſcentiæ in carotidibus & cordis ventriculo dextro reperiebantur, viſceribus, hepate & liene corruptis, & ex facili friabilibus, ac proſtatis & veſiculis ſeminalibus partim ſcirrhoſis, partim ſanie putrida diffluentibus.

b Hydrargyrii ſuffimigiis. Mercurius appropriatum & potentiſſimum luis gallicæ alexipharmacum eſt, humores coagulatos promptiſſime fundit & colliquat, & obſtructiones in anguſtiſſimis tubulis egregie reſolvit. Operatur & partium ſubtilitate ſumma, & gravitate maxima: Eſt quippe fluidorum omnium graviſſimus; quare etiam minutiſſimæ ejus partes reſpectu aliorum fluidorum & noſtri ſanguinis ſemper ſpecie ſunt graviores, unde magno impetu & vi ſanguinis partes movet & ab ipſis motis velocioris motus gradum acquirit, ut adeo minutiſſimos poros ſubeundo firmiſſimas obſtructiones reſerare queat. Dum autem textura ſua ſalina ſpicula faciles in amplexus arripiat, hinc ſalia acria corroſiva in lympha & ſanguine lue venerea affectorum obvolitantia imbibit & arripit; unde ſpiculis ſic armatis ſalinis, glandulas, vaſa & fibras vellicat; unde hæc mediante influxu ſpirituum copioſiore inflata et contracta premunt liquida in iis contenta, ut non tantum ſalivalis latex, ſed et ſerum per ſudorem, vomitum et alvum non raro excernatur: ubi autem vaſa excretioni apta non exiſtunt, ibi notabilis obſervatur turgeſcentia. Lympha itaque quo magis fœta eſt ſalibus corroſivis, acetoſis, ut in cachecticis et ſcorbuticis, hoc facilius virulentam induit naturam, dum ſic brevi ſtamina fibroſa partium corrodit, vel fortiori irritatione convulſiones, inflammationes, ſpaſmos, hæmorrhagias excitat. Per ſuffimigia et unguenta mercurius ſemper citius et vehementius operatur, quam ſi intus adhibeatur, dum tali ratione immediate fluoribus corporis communicantur ejus moleculæ, quæ alias difficillime cum chylo miſcentur et ſanguini ſubſtantialiter propinantur.

c Aurum diaphoreticum. Aurum ſibi relictum parum virtutis medicamentoſæ recondit propter firmam, fixam et compactam ejus texturam, ægerrime a menſtruo microcoſmico diſſolubilem. Quod ſi autem mercurio puriſſimo animatur et intime ſubigitur, tranſit in medicamentum efficaciſſimum et tutiſſimum, parva doſi magnum aperitivum, ſi rite proceſſeris; aurum enim manſuefacit virulentam arſenici vim, et ipſa gravitate ſua magnum impertiens motum, et a mercurio ſubtile ac tenue factum inſignem acquirens efficaciam agendi.

d Extractum ex china etc. Extracta hæc decoctione cum aqua et inſpiſſatione parata, temperata pollent reſina; quæ conſtat ex particulis mucilaginoſis ſulphureis et ſalinis acribus, quæ ſale fixo exaltata diſſolventem et diaphoreticam, blandam tamen, poſſidet vim, et uſu continuato laudabilem præbet effectum: Præſtat enim ſemper mitius, inſiſtendo tamen, aggredi morbum, quam vi et impetu ipſam naturam cogere medicamentis.

C A-

CAPUT VI.

De menſium ſuppreſſione a longo tempore.

NObilis & elegans virgo, Angela nomine, D. Annibalis de Geſſi filia, 16. annos nata, (*a*) *menſibus ſuppreſſis*, pallido colore, ventriculi frigida intemperie, capitis defluxione, inceſſus difficultate a triennio laborans, noſtro (*b*) *pulvere diaphoretico* ſublevata fuit. Apozema aperiens, incidens & attenuans ſub finem præſcripſimus: Quibus fluxere menſtruales purgationes, color nativus rediit, inappetentia & alia inde orta penitus evanuerunt. In hac curatione nullam præmiſimus univerſalem purgationem, nec per ſaphænam, aut aliam partem, miſimus ſanguinem. Etenim tota noſtra fuit hæc intentio, obſtructos meatus, coagulatum tartarum diſſolvendo, aperire, quo liberius ſpiritus ad propria munera obeunda per totum corpus vagarentur. Spiritus enim, veluti radius luminis, totum corpus permeans, ipſum regit, nec in ſua deſinit operatione, quoad interceptum quid illi obſiſtit; Illeidus his, qui Hermeticam ſcholam ſequuntur, dicitur, qui & ipſis microcoſmi aer habetur.

a Menſibus ſuppreſſis. Suppreſſio menſium mille malorum origo in fœminis eſt. Quod ſi ſuperfluus ſeroſus ſanguis, qui in gravidis in nutrimentum fœtus vergit, in aliis ſingulo menſium ſpatio evacuatur, retinetur, infarctus vaſorum plethorici fiunt; unde ſtaſis, corruptio, vapeſcentia & motus humorum lentior ac tardior fit, & recenſita a Domino A. ſymptomata oriuntur, quæ conjuncta affectum ſingularem conſtituunt, dictum chloroſin. Pertinacior autem talis retentio ex multiplici cauſarum fonte derivanda eſt. Primum enim accidit, ſi diſcraſia, ſanguinis & humorum viſcida nimium invaluerit, ita ut turgeſcentia & orgaſmus conſuetus & impetus ille ad expulſionem neceſſarius deficiat. (2) Si ſanguis ipſe deficit, vel ſerum copioſum abſumptum per morbos eſt, ipſæque vires langueſcunt, & impetum facientes ſpiritus impares ſunt motuumq; concitationibus languidiores. (3) Si polypoſis concretionibus vaſa uterina obturata vel illorum orificia excreſcentiis occluſa fuerint. (4) Si impetus ille ſanguinis tempore fluxus ad uteri vias tendens repente ſiſtitur, vel venæ ſectione facta in brachio, vel hæmorrhagiis narium, cujus exempla aliquot notata fuerunt; deſueſcens ſic natura & turbata in opere ſuo ægre interdum ad ordinem ſuum revocatur.

b Pulvere diaphoretico. Non conſultum eſt ante venæſectionem & debitam præmiſſam expurgationem ſudorifera calida camarinam vitioſorum humorum copioſam exagitantia propinare; nam obſervatione conſtat, vehementer ſic impurum ſanguinem commotum & ad alias partes translatum anxietates & anguſtias præcordiales, cordis palpitationes, hypochondriorum vel artuum ſpaſmos, cephalalgias, paralyſin, hæmorrhagias & febrem lentam produxiſſe. A balſami ſulphuris therebinthinati intempeſtivo uſu ante debitam ſanguinis & humorum evacuationem grave delirium obſervavi. Quam ipſam ob rem præſtat contra Authoris ſententiam ſubvenire plethoræ & cacochymiæ tam venæſectione, quam purgatione prius, quam præſcribamus diaphoretica calida. Martialia autem ſimplici ſaltim modo parata nullo ſale acido potenti inverſa & maritata cum regulo antimonii medicinali, item cum ſalibus aperitivis, uſum præbent egregium.

CAPUT. VII.

De ulcere maligno, & ſalſo catarrho.

FRater Auguſtinus trigeſimum circiter annum agens, in Cœnobio Reverendorum Patrum Cœleſtinorum, cacheĉticus factus, forte ob culinæ officium, quo tunc defungebatur, depaſcentia duo ulcera dolorifica, calloſa, & virulenta, de his quæ φαγέδαινα dicuntur, contraxerat, alterum ſub articulo genu dextri, alterum in ſura tibiæ ejuſdem lateris. Patiebatur inſuper ſalſam defluxionem a capite, unde ulcera certo trahebant originem, non a lue venerea, ut is, qui guajaci decoctum ſtatim morbi initiis præbuerat, falſo arbitrabatur: quapropter jecoris intemperiem augens, malum primo deterius reddidit; mitto remedia, quibus anno toto uſus fuit. Itaque cum præſentis ulceris (*a*) *cachexiam* pro antecedenti cauſa haberem, huic incumbere, totiſque viribus eam evellere, partim (*b*) *corallorum tinctura*, partim decocto purgante & refrigerante, conati ſumus; quo ad vota ſuccedente, ad ulcera deſcendimus, quæ calloſa, dolorifica, profunda, & ſane aſpectu horrenda. Primum mitigandus fuit dolor, anagallidis, & roſarum decocto: (*c*) *calloſitates*, unguento ex vitellis ovorum cum calcinato majore, quo & mundificata fuerunt. Ablato calcinato, cum eodem unguento, thure aliquando adjecto, ulcera carne implevimus; & ultimo cicatricem croco martis obduximus.

a Cachexiam. Cachexia notat copiam ſeri impuri ſalibus excrementitiis ſtipati, & circulationem humorum per ſubſtantiam carnis poroſam & vaſa corporis minima lentiorem. Ulcera gignit quam facile in partibus extremis propter ſtaſin ſeri in partibus maxime tendinoſis & cardilagineis majorem ibi acrimoniam & corruptionem concipientis.

b Corallorum tinctura. Perſuaſum habuerunt veteres corallia ſulphure ſcatere ſolari naturæ grato a quo etiam mutuentur ſuum colorem. Uti autem color non eſt entitas quædam abſoluta ſubſtantialis rebus inhærens, ſed ſaltim modificatio lucis pro diverſa textura particularum, variam ideam in mente excitans: ſic quoq; color ille ſeparari & extrahi non poteſt. Sed omnes coralliorum tincturæ flavæ vel rubicundæ mutuantur ſuum colorem a menſtruis, quæ principio oleoſo acido ut plurimum abundant & ſub digeſtione rubedinem induunt, uti patet in ſpiritu tartari, ſpiritu panis, mellis, mannæ, lignorum, qui cum tempore amittunt ſuam pelluciditatem, & rubro colore tinguntur. Quocirca magis appellandæ ſunt coralliorum ſolutiones, quarum virtus maxima ex parte dependet a menſtruo. Non negandum equidem eſt, illam, quæ paratur cum ſpiritu tartari, vel lignorum, eſſe optimam ad diaphoreſin excitandam.

c Calloſitates. Calli ulcerum nihil aliud ſunt, quam ſcirrhoſitates a coarctatione & coalitione fibrillarum & vaſculorum mediante acido ſtiptico productæ; quamdiu autem duræ hæ partes non removentur, nulla ulceris ſperanda eſt conſolidatio: tolluntur autem vel cauta ſeſectione, vel alumine uſto cum mercurio præcipitato probe præparato, quem calcinatum majus A. appellat.

CAPUT VIII.

De latente lue cum aliis graviſſimis.

ANtonius cognomine Navarra, Illuſtriſſimi, & Reverendiſſimi Cardinalis Juſtiniani rhedarius, annos ſuæ ætatis 50. explens, vitæ voluptuariæ plus juſto indulgens, in graviſſimum morbis genus incurrerat, nec cognitu, nec curatu facile. Morbum hunc, etſi aliis ſtipatum affectibus, tamen ab uno eodemque fonte dimanare certum erat. Cognitionis difficultas ex eo pendebat, quod non unica pars, ſed totum corpus æqualiter affectum erat. Inprimis caput fluxione tentabatur: pectus, ventriculus, & aliæ ſubjectæ partes, & defluxione, & propria intemperie afficiebantur: lenta tandem febre continuo conficiebatur, anhelitus difficultate, tuſſi, anorexia, & inſolito marcore; unde ad tabem deduci omnes arbitrabantur.

(*a*) *Cognita vitæ conſuetudine*, (*b*) *in latentem luem veneream* eum incidiſſe, e qua tot mala oriebantur, facile judicavimus, quæ etſi certa de ſe indicia non daret, tamen propter infinita remedia, & ipſius naturæ conditionem, morbum hunc in hos affectus degeneraſſe, pro certo conjecimus. Quod novum aut inauditum doctis non eſt. In tot affectuum curatione, (*c*) *ab his quæ magis urgebant*, juxta communem doctrinam exorſi ſumus. Et primo febri ſummovendæ, e naturalium partium obſtructionibus ortæ, Electuarium aperiens, roborans, & refrigerans tribuimus. Decoctum deinde chinæ, ſalſæ cichorii, endiviæ, borraginis, hermodactylorum, aniſi, liquiritiæ, in jure caponis factum, ſervata doſi, ad 30. dies ſumebat. Interdum huic decocto fol. ſennæ, prout neceſſitas poſtulabat, adjiciebantur. Sub finem tandem extractum chinæ, ſalſæ, additis eorundem ſalibus, & aliis capiebat. Et ſic a tot affectibus, contrarias indicationes habentibus, intra 40. dies liber evaſit.

a Cognita vitæ conſuetudine. Medicus in morbi cognitionem inquiſiturus, ante omnia ex variis circumſtantiis & quæſtionibus habitum corporis, temperiem, craſin & motum humorum (quod temperamentum eſt) conjicere, deinde ex habitu corporis, vitæ conſuetudine, & victus ratione, nec non ex ipſis morbis conſuetis, aut excretionibus ordinariis hariolari jam ipſam morbi conditionem & ſtatum, naturæque motus debet; ſic prognoſin certam quam feliciſſime inferre poterit.

b In latentem luem. Particulas morboſas neſcio quas, peregrinas, naturæ evacuatoriis non correſpondentes, diu recondi ſub involucris ſanguinis, & citra omnem noxam latere poſſe, clarum faciunt inter alia variolæ, morbilli, arthritides, morbi hereditarii, & maxime lues gallica & morſus canis rabidi, quæ tandem in motum incitatæ vel ab animi affectibus, vel medicamentis calidis aut morbis acutis, vel certa aeris conſtitutione ſanguinis vincula laxante, tragedias ſuas ludunt. Recentiores materiam hanc morbificam fermenta vocant in valvulis partium ſolidarum hærentia; cum autem nullus conceptus fermenti cujuſdam eſſe poſſit taliſmodi morboſi, multo minus, qua ratione in valvulis ductuum citra communicationem cum ſanguine, lympha aut ſpiritibus latitare queant, hinc merito illam ſententiam in dubium vocamus, & ab hiſce vocabulis abſtinemus.

(*c*) *Ab his quæ magis urgebant*. Principale indicans in curatione eſt ſymptoma illud,

illud, quod vires corporis conſervatrices proſternit, & inventionem remedii urget, & a medicis reſpici debet, v. gr. dolor, vigiliæ, febr is, convulſio, malignitas, ſyncope, & quæ ſunt generis ejuſdem.

CAPUT IX.

De menſium ſuppreſſione, & aliis.

NObilis, & elegans juvenis, annos octodecim agens, Domini Balthaſaris de Acurtiis filia, nomine Angelica, graviſſimis morbis atque ſæviſſimis ſymptomatis, biennio & ultra, miſere conflictabatur; ordinariis inſuper remediis, quamquam a peritiſſimis Medicis ex arte adhibitis, nihilum proficientibus, imo indies magis exacerbantibus, atque gravioribus compertis. Feliciter vero methodo ſequenti probe convaluit. Caput imprimis inſigni torpedine tentabatur, atque ſopore incredibili aſſidue afficiebatur, corpore æquali gravedine oppreſſo, a quibus maxima incedendi difficultas, actionum naturalium pravitas, unde longa ſymptomatum ſeries, per intervalla (*a*) *manibus livore*, veluti ſphacelo, correptus, non *ſine frigore*, etſi vigeret æſtas. Hæc omnia a ſuppreſſis menſibus, quorum (*b*) *cauſam bilis atræ* aſſignandam, nulli dubium, maxime cum eſſet temperamento melancholico, nec non ictericia nigra, ſimulque frequenti vertigine corriperetur. His occurrendo, (*c*) *pilulas*, quas ob earum efficaciam in 4. humoribus repurgandis, catholicas nominamus, accepit quoad totum corpus ejuſdem atro humore inquinatum probe repurgaretur. Elect. poſtea ex conſervis betonicæ, borraginis, & roſarum, (*d*) *oleo vitrioli martis*, & pulvere noſtro diaphoretico confectum, ad menſem dabatur: quibus tandem libera evaſit.

(*a*) *Manibus livore*. Livor manuum cum frigore, ſphaceli licet levioris ſpecies videtur a ſanguine corrupto ad partes has extremas mediante ſpirituum robore delato, ubi propter craſſitiem capillaria vaſa obſtruit, ſtagnat, corrumpitur, livorem & frigus producit. Quo ſpectant etiam maculæ illæ lividæ vel nigræ ſcorbuticis familiares.

(*b*) *Cauſam bilis atræ*. Veteres dixerunt atram bilem, quando copioſa acida ſalia cum ſanguinis oleoſis ſulphureis & terreis partibus mixta ſunt, a quibus etiam temperamentum atrabilarium, ſeu melancholicum derivandum eſt. Bilis utpote cum acido mixta digeſtione tranſit primum in viriditatem, poſtmodum in atrum colorem, ex quo etiam ictericiæ nigræ ratio & geneſis dicenda eſt.

(*c*) *Pilulas*. Pro varietate & natura ingredientium differt quoque pilularum effectus. Alterantia & incidentia cum purgantibus remixta illorum vim egregie exaltant, quem in finem laudem merentur Dn. Authoris pilulæ inferius deſcribendę. Optime componi pilulæ polychreſtæ per epicriſin purgantes poſſunt ex extracto Panchymagogo Crollii, quod inſtar omnium eſt maritato cum Gummi ammoniaco puro, non aceto infracto, addito ſale quodam incidente v.g. ſuccini & olei carminativi momento, aut extractum aloes cum ſufficienti quantitate diagridii miſceatur addito ſale ſuccini, martiali & oleo corticum aurantiorum, quæ pilulæ univerſales tutiſſimæ & antihypochondriacæ præſtantiſſimæ ſunt.

(*d*) *Oleo Vitrioli Martis*. Improprie hoc dicitur oleum, eſt potius ſpiritus Vitrioli martis, humidi debita evocatione

in

in ſpiſſiorem formam redactus. Quoniam autem acida propter figuram ſuam ad motum promptiorem ineptam particulas mobiles, tenues & ſulphureas humorum in motu ſiſtunt, ſecurius eſt abſtinere illis in morbis, qui a *coagulatione & ſpiſſitudine* proveniunt.

CAPUT X.

De teterrimo dolore oculorum, tertiana notha, & dolore Vagante.

NObilis Dominus, Horatius de Leonhoris, 40. annos agens, interjectis temporibus, triplici morborum genere toto cœlo diverſo laborans, in manus meas curandum ſe tradidit. Primum ſalſa, acris, & pungens erat defluxio, quæ in alterum oculorum irruens, dolorem omnino intolerabilem ſuſcitabat: cui opitulando, multa jam medicamenta, doctiſſimus quidam Medicus, fruſtra præſcripſerat: tanta erat hujus acris defluxionis vis atque pernicies, ut in fronte & ſuperciliis (*a*) *herpetem exedentem* produxerit. Hujuſmodi defluxionis radices (*b*) *ſacchara metallino* penitus cito & tuto præcidimus.

Alter affectus, fuit tertiana notha, quæ in hemitritæum malignum converſa, perpurgato corpore cholagogo ex rheo, manna, & ſimilibus benignis parato, brevi valedixit. Tertius, & omnium vehementiſſimus fuit dolor in altera tibiarum, ita atrox & vehemens, ut ſupra humanam naturam ipſe cruciaretur. *Hujus doloris cauſa*, tenuis quidam vapor, aut (*c*) *ſubtilis quædam aura* venenata fuit, non continuo, ſed breviſſimis intervallis vento velocius per tibiam oberrans, & ita, ut digiti contactu ventus cum dolore ſimul & ſtatim evaneſceret; unde conjecimus hujus tenuis auræ ſedem in venis exiſtere, (*d*) *venis* maxime in ſuperficie *tumentibus*. Quapropter varices ſatis apparentes, tundendas conſtituimus. Quod cum profeciſſet, cucurbitulas perexiguas, vulgo *corneti* dictas, per totam tibiam admovendas curavimus; quo acto dolor confeſtim evanuit.

a Herpetem exedentem. Scorbuticorum lympha lachrymalis, nec non ſalivalis ſæpius tanta ſalſedine acri imbuta eſt, ut non tantum partes vicinas ſolidas depaſcere incipiat, verum etiam metallorum ſubſtantiam aggrediendo ſolutionē quandam minetur, quod patet, ſi vaſi æneo immittatur, ubi protinus virorem extrahit. Generatio horum ſalium in ſcorbuticis intenſo ac inteſtino partium fluidarum motu fit; quo enim attritio & alliſio ſalium fortior, eo majorem ſubtilitatem, penetrantiam & acredinem acquirunt. Extravaſatio ſeu ſtaſis lymphæ circa oculi glandulas præcipue obſervatur in illis ſcorbuticis, ubi tranſpiratio ſalium horum morboſorum variis ex cauſis ad tempus impeditur. Cauſæ autem poſſunt eſſe modo inæqualis aut frigida aeris conſtitutio, modo acidorum & viſcidorum abuſus, aliaque exterius applicata oleoſa unguenta, frigida, poros occludentia. Sic ab eryſipelate capitis ſolito citius retropulſo opthalmiam cum panno contumaciſſimam annotavi.

b Saccharo metallino. Hoc nil, niſi ſal, ſeu ſic dictum ſaccharum ſaturni eſt, quod tam ratione acidi concreti, quam plumbi naturæ adſtrictivæ humorum acres abullitiones mitigat, ſicque ſalium ferociam temperat.

c Subtilis quædam aura. Occurrit hoc phænomenon in praxi frequentius, auram frigidam ex partibus extremis & in-

inferioribus aſcendere per dorſalem ſpinam ad partes ſuperiores in morbis præcipue ſpaſmodicis nervinis. Ad ſenſus fallaciam hoc pertinet; auram quippe ſeu vaporem ad corporis pars ſenſibilior perreptare rationi repugnat. Adſcribendus potius hic effectus eſt conſtrictioni nervorum ſpaſmodice in extremis partibus incipienti, & ad interiora vergenti.

(*d*) *Venis tumentibus*. Tumor venarum noſtro in caſu non cauſa morbi, ſed potius productum ejus cenſendum; ob ſpaſmum enim partium circulatio ſanguinis ad tempus ſuſpenditur, ne facile in partes, & in his arterias transfunditur: hinc in venis ſtagnans tumorem efficit.

CAPUT XI.

De arthritide cum febre & aliis graviſſimis.

DOminus Antonius de Purgo, annos triginta natus, arthritide (*a*) *immobilis totus* fere reditus, (*b*) *cum ardenti febre, eaque continua &* vigiliis, immaniſſimis cruciatibus, & aliis graviſſimis ſymptomatis in lecto jacebat. Quibus profligandis nihil intactum reliquerant celeberrimi Medici, cujus curæ primo attendentes. Sed quæ vulgaris medicina, tam rationibus, quam experientiis referta docet, in uſum advocata, nihil hucuſque profuerant. Circa primam horam noctis ipſe accerſitus, (*c*) *pulveris noſtri diaphoretici grani quinque porrexi*. Intra horam, ſuavi ſomno captus æger: febris, dolores, & alia ſymptomata quieverunt.

Sequenti die, ter & quater idem remedium iteratur; in cujus uſu ad 15. dies perſeverat. Pedes interea tepenti aqua, in qua ſulphur pernoctaverat, fovebantur. Sic intra viginti dies præter multorum opinionem priſtinam recuperavit ſanitatem. Veteres hujus affectus patronos Venerem & Bacchum eſſe ajebant: quod tamen noſtra hæc ætas ratum conſtanſque minime probat. Etenim homines caſtiſſimos, & abſtemios, æque ac incontinentes & helluones (quod plerumque obſervavi) ſæpius adoritur, uti etiam in ſequentibus patebit. Otia, ira, & naturalis propenſio, quæ hæreditaria dicitur, iſtis hominibus magis adverſari videri poteſt; hinc rari, præter nobiles aut alios otiis plus juſto indulgentes, gravi hoc malo corripiuntur. Intrinſeca cauſa, quæ in remotam & proximam rejicitur, excrementio cuidam & ſuperfluo humori certo tribuenda eſt, calidiori videlicet jecori, & refrigerato ventriculo, &, ut loquuntur Hermetici, Archeo plus appetenti quam Vulcanus coquenti. Archeus ſiquidem ac Vulcanum ubique vigent; dogmaticis animi dotes dicuntur. Conjunctam hinc cauſam elicere poſſumus, eundem excrementitium humorem. Quo vero modo dolores excitet, cujuſque ſit conditionis, bilioſus, pituitoſus, ſeroſus, dicere hucuſque profuit nihil. (*d*) *Pergemus* ejuſmodi humores, quanto voluerimus, quid inde? ne minimum quidem levaminis afferemus. Scio quantum celebrentur Elect. diacaryocoſtinum, pilulæ arthriticæ & alia pleraque infinita, tum ſimplicia, tum compoſita. His itaque omiſſis, hujus humorum naturam perveſtigantes, doloris modum aperiemus.

Dixi excrementitium, in quo omnes mecum concurrent ; & id tertiæ concoctionis. Tribus autem ſubſtantiis per reſolutionis artem idipſum conſtare docetur: ſale videlicet, ſulphure, & mercurio, analogice omnibus. Unaquæque ex his propriis rationibus ſeminariis ſtipatur, neque ullam in ſe efficaciam habet; unde per intervalla mirum non eſt, ſi diverſos in diverſis dolores exſuſcitet. (e) *Dolor potiſſimum* a ſale ſuſcitatur, qui cum cujuſpiam nobis ingeſti cibi ſapiat naturam, ejus ſeminalis vis tanquam mortua deliteſcens aſtrali lumine irradiatur: & quæ prius effœta, noſtroque calore diu ſubacta & depreſſa erat, inſolito motu continentem partem diverſe exercet. Humiditas nimia idem ſæpius præſtat, quæ ambiente ſicco, aut alia cauſa exiccata, vires ſuas tunc exerit. At qua dolor ad menſes, & annos remittitur, perſiſtente tamen materia; cuinam, niſi influxui cœleſti, rationique ſeminali tribuendum? hac videlicet deſtinato ſcopo avocata, illo compellente, & ad præſtitutum terminum promovente. Id cuncta terræ genita nobis ſatis teſtantur, dum propriis, e terræ gremio alia aliis temporibus foras erumpunt.

(a) *Immobilis totus*. Atrox arthritidis dolor ſæpe ita vires frangit, & nervos debilitat, ut ſine omni motu jaceant ægri, vel ſi ille tentatur, crudeliores exſurgunt dolores, hinc ob metum graviorum dolorum ſæpe vidi ægros coactos fuiſſe ipſo in lecto alvi deponere excrementa. Morbi autem vi paululum infracta, facile per inunctiones, fomentationes priſtinus vigor partibus reſtituitur.

(b) *Cum ardente febre*. Dolor articulorum quo gravior, eo febris ſolet eſſe acutior ſuccus nim. acris articulorum ſenſiles membranulas convellens in illis incolentes ſpiritus inordinate commovet, qui impulſi ſibi proximos, & hi iterum alios citatius movent, ſicque facile tonum nervorum fluidum in motu ſuo turbatur & impetuoſius movetur; ab hoc autem cordis pulſus, partium tonus et hinc motus ſanguinis maximam partem dependet; qua re fluidum intra nervos celerius agitatum ſanguinem ubique fortius impellit, ſicque illum in craſi et motu ſuo naturali & depuratorio turbat; unde febris.

(c) *Pulveris noſtri diaphoretici*. Mercurius cum auro fixatus in medicamentum tranſit magnarum virium. Experti ſumus mercurium probe depuratum & cum ſtanno rite junctum ac edulcoratum evadere diaphoreticum ac reſolvens præſtantiſſimum, quod ſi extracti cujuſdam anodyni exigua quantitate exaltetur, in fonticis affectibus præſidium magnificum eſt.

(d) *Purgemus*. Purgantia nihil valent ad præſervationem vel mitigationem arthritidis. Morbus hic ſalinus eſt; purgantia autem nullam vim habent in ſalia, nec quæ in lympha & maſſa ſanguinea exiſtunt, ſalia purgantia commode eliminantur; ſed magis lædere arthriticos ſolent, cum humores, ſub quorum favore ſalium ferocia liteſcebat, ſubducunt, et ſpiculis ſuis irritando dolores & ſpaſmos augent. Morbos ſalinos qui vult curare, ſpiracula ſine omni calore et intenſiori exagitatione aperiat neceſſe eſt. Subcutaneæ enim glandulæ congruum ſalium evacuatorium exiſtunt.

(e) *Dolor potiſſimum a ſale*. Cauſam dolorum conſtituunt corpora anguloſa irregularis figuræ beneficio lymphæ membranis communicata. Quo magis ſalia illa ratione figuræ et ſubtilitatis differunt, & pituitæ magis vel minus immerſa ſunt, differt dolor arthriticus, et vel plus aut minus acutus, volatilis,

vel

vel fixus eſt. Et ſalia hæc, dum nimium vellicant vaſa minima, glanduloſos ductus et nerveas fibras, ipſas præter naturam conſtringunt, et ſic inſtillationem ſuccorum in partes procurant, qui, cum anguſtiores reddant vias, ſanguinis circulationem per affectas partes liberam & æqualem impediunt, celerius per vias adhuc patulas trajectis partibus ſanguinis ſubtilioribus: unde calor, dolor, tubor, & tumor originem ſuam petunt.

CAPUT XII.

De Paralyſi.

JOannes Baptiſta Lepage, olei negotiationem exercens, ab incognita cauſa in (*a*) *altero brachiorum paralyſi* correptus, ad ſenem Medicum recurrit, a quo cum nihil opis per annum ſibi reportaſſet, me quoque conſulendum ſtatuit. Cauſa ad unguem examinata, aperiens ac purgans decoctum ad complurimos dies ipſi præſcripſi. (*b*) *Cephalica* deinde ac roborantia ſumpſit. Ex his gratiſſimis & minime nauſeabundis priſtinæ ſanitati fuit reſtitutus.

(a) *In altero brachiorum paralyſi*. Reſolutio ſeu relaxatio nervorum, a veteribus dicitur paralyſis. Quando nervi ſpirituum animalium elaterio ſufficienti inſtructi ſunt, partes legitimum ſuum habet tonum ac robur; ſi autem ſpiritus vel prorſus deficiunt, vel illorum elater imminutus ac inſufficiens eſt, tonus ac robur illarum perit, debilitantur, et motu ac ſenſu, qui ſpirituum elaterio et partium robori debentur, defraudantur. Cauſa mali hujus quæri debet in capite et in nervorum principio, ubi ob cerebri diſpoſitionem nimis laxam et humidam facile ſubſiſtere humor et ſpirituum influxum et vim impedire poteſt. Contingit hic affectus ſæpe in plethoricis, vel in illis, qui copia ſeri impuri vaſa turgida habent; talia corpora, ſi motus ſanguini fortior introducitur, vel per affectus animi vel per medicamenta calida, ſudorifera, purgantia fortiora, paralyſi non raro occupantur. Vitare autem hic præcipue convenit frigus, paulatimque ad excretiones, quantum poſſibile, revertendum eſt. Si autem partium imbecillitas hoc prohibet, vel geſtetur, vel motu lecti concutiatur æger, ut vi quadam ad conſuetudinem ſuam redeat: juxta conſilium *Celſi p.179.*

(*b*) *Cephalica*. Horum virtus in eo conſiſtit, ut ſale volatili ſuo ſulphureo blando ſpirituaſcentiam ſanguinis et humorum promoveant, et reſina ſua Balſamica, qualis latitat in roſmarino, lavendula, ſuccino, majorana, ligno aloes, ambra, nervos nimis laxos et pituita obſeſſos roborent.

CAPUT XIII.

De raro & inconſueto affectu.

LUcius de Symoninis, dum 25. annum perageret, novem annis poſterioribus peregrino morbo fuit detentus; & quidem (*a*) *a ſagis*, aniculárumque deliramentis concitatus, omnibus ac ipſiſmet Medicis falſo ceſebatur. Augebatur fides eo magis, quod nihil opis attuliſſent Medici.

Conquerebatur autem ipſe de (*b*) *ſæviſſimis coli doloribus*, quibus a prandio concitatis, totum abdomen mirifice intumeſcebat, ita ut corpore aliquantulum curvato ad libitum perderet: unde ab his, quid ſupra communem morborum naturam ineſſe ratis, velut incurabilis, arte ſaltem medica, penitus relinquitur. At eo conſpecto, vanam ejuſmodi Medicorum opinionem ſtatim conjeci: ictero enim, arquatove morbo eum laborare, tum ex faciei, tum urinarum colore, ac alvi excrementis, cognitu fuit facile.

(*a*) *A ſagis*: Vulgus medicorum cauſam inſoliti cujuſdam morbi ignorans diabolo ac ſagis illam ſtatim tribuit, Deo, qui verus omnium motuum corporeorum hujus univerſi author exiſtit, & a quo omne, quicquid eſt realitatis, dependet debitum honorem detrahens. Natura tota mechanica eſt, & miranda, omnemque expectationem ſuperantia potentiis ſuis ſæpius producit. Pulchre canit *Poeta*: *Novatrix rerum ex aliis alias reparat natura figuras*. Quicunque itaque Mechanica philoſophandi ratione inſtructus eſt, & ſpecialiores Mechaniſmi leges motuum microcoſmo à DEO inditas accurrata obſervatione & experimento tenet, ille ex facili genuinas admiratorum affectuum & inſolitorum morborum cauſas reddere fataget.

(*b*) *Sæviſſimis coli doloribus*. Ex obſtructis biliariis viis immane obſervati fuerunt dolores, excitati inteſtino colo, quod tunica magis nervea præ aliis inteſtinis intrinſece veſtitum eſt, & tendine exquiſiti ſenſus gaudet. Quandoquidem chylus ex ventriculi ſinu acidus proveniens, & balſamo bilioſo minus correctus, tenuia, quæ tunica interiori gaudent magis villoſa glanduloſa, citra magnum incommodum tranſit; provolutus autem ad craſſa, ibi ſpaſmodicas contractiones, torſiones dolorificas & inflationes cauſat. Imo quod notabile eſt, ab immani coli dolore ſpaſmo ſic propagato ad ductum cholidochum & ejus orificium fibris motricibus inſtructum, interdum icterum producitur.

CAPUT XIV.

De Cauſa.

LAura, D. Hortenſii famula, 35. annorum circiter, 8. annis fere elapſis & (*a*) *æſtivis menſibus*, *καύσῳ* triduum correpta, intra horam levi (*b*) *oborto ſudore* ab aſſumptis granis 4. auri noſtri diaphoretici, mirabiliter convaluit. Sic in majori mundo ſæpe obſervamus, aerem exæſtuantem pluvia, quæ ſudori comparatur, miteſcere ac conſopiri.

(*a*) *Æſtivis menſibus*. Perſonæ rarioris texturæ & bilioſæ vehementiore motu tum corporis tum animi, & mora in ſole, facillime quidem incurrunt in febrem ſimplicem, brevem, placidam minimeque malignam, dictam ephemeram. Tale exemplum ex aliis obſervatoribus etiam annotavit *Horſtius lib. 1. obſerv. 1.* dum Studioſus diebus caniculari bus ſub ſolis ardore iter faciens veſperi inde febricitavit.

(*b*) *Oborto ſudore*. Febres utplurimum ſponte ſudore terminantur. Fluxus enim ſudoris cum euphoria indicat, jam ſanguini reſtitutum eſſe ſuum circulum, & æqualiter illum influere in partes. Quantum itaque fieri poteſt, Medicus ſemper juſto tempore, moderate tamen & blande, ſudorem movere ſtudeat.

CAPUT

CAPUT XV.

De duplici tertiana cum tumoribus viſcerum.

LUcas Albinus, annum 27. agens, nunc prope S. Dominici ædem commorans, ſexennio peracto, a duobus menſibus cum dimidio contumaci tertiana duplici detentus: cum (*a*) *inſigni tumore lienis*, ſudoribus nocturnis, inappetentia, vigiliis, alvi ſiccitate, & ſimilibus, brevi, Deo induſtria noſtra utente liber evaſit: (*b*) *Eiuſmodi febris ſedes* in præcordiis obſtructis, reliquis itidem naturalibus in conſenſum abductis, unde incredibilis virium proſtratio, & incredibilis marcor, Sudores quidem (*c*) *& urinæ cruditates*, a principio ad finem jugiter concomitantes, ægrum morbo ſuccubiturum aperte docebant, maxime etiam altero Medico trimeſtri toto fruſtra experto. (*d*) *Cura fuit, concretos humores diſſolvere*, attenuare, & expellere.

(*a*) *Inſigni tumore lienis*. Viſcera tumida, infarcta ac indurata judicant intermittentium contumaciam, et a ſanguine craſſo ac motu ejus leniori proveniunt. Non tamen ſemper lien vitii accuſandus eſt ſiniſtro latere diſtento vel affecto. Potius inteſtina plurima, quæ illud latus, propter hepatis in dextro præſentiam, occupant, flatibus diſtenta, a vulgo medicorum pro liene affecto habentur.

(*b*) *Febris ſedes*. Rigor febriſque materia circa præcordia et primas vias ſubſiſtit; quamdiu autem vitioſus putris humor extra venas quavis in ſede conditus ſubſiſtit, conquieſcit et corpus raro exagitat; at vero, dum quaſi efferatus illinc præter naturam impetu dimovetur, nervos concutit et partes affligit. Videtur autem veroſimile in plicis, ſi mavis, valvulis inteſtini duodeni et jejuni, vitioſam hærere materiam, quæ tranſeuntem chylum ſimili charactere imbuit. *Sylvius* in pancreate ſedem febrium intermittentium ponit.

(*c*) *Urinæ cruditates*. Quando urinæ ſine ſedimento manent, et ſanorum ſimiles apparent, vel lividæ, nec rubicundæ, contumaciam indicant.

(*d*) *Concretos humores diſſolvere*. Quicunque obſtructiones viſcerum diuturniores removere, ſanguinique ſubtilitatem et motum maxime ad habitum corporis æqualem conciliare medicamentis didicit, ille intermittentium pertinaciam haud difficulter vincere poterat.

CAPUT XVI.

De ſuffuſione.

LUcia, Dominici Michelini Garzolarii filia, in via Foſſariorum, novem annos nata, (*a*) *oculorum ſuffuſione* fere luce orbata, ut ſuperior, curatione oſtenſa cito convaluit. In eadem via ſuperiori æſtate filiam rhedarii Domini Hieronymi de Caprariis, affectu haud diſſimili detentam, iiſdem quoque remediis æquæ ſanavimus. Plures etiam pueros a ſimilibus affectibus incolumes ſervavimus.

(*a*) *Oculorum ſuffuſione*. Accidit interdum poſt gravem ophtalmiam inſtillato colyrio frigido obfuſcari ipſos oculos. In initio juvat hic ſal volatile oleoſum per nares attrahere, et emplaſtrum ex oleis et gummatibus cephalicis fronti applicare.

CAPUT XVII.

De peſſimo ulcere in facie, noli me tangere *dicto*.

DOminus Marcus Antonius de Acariſiis, in vita S.Donati, prope Eccleſiam Divæ Magdalenæ, 55. annorum, toto novimeſtri ſpatio (*a*) *fœdiſſimum in facie ulcus*, de his quæ Telephia vocant, pertulerat. Nares primum in vaſis ulcus, quas ſenſim corrodens & abſumens ad viciniores partes primum, poſtea ad oculos uſque irrepens, totam faciem pene pervaſit. Quanquam autem, vel quia levioribus principiis obſtandum judicavit, inſigniores Medicos conſuluiſſet, eorumque opera ad præfatum tempus uſus fuiſſet, naſi tamen dimidiam partem una, & extremitatem labii ſuperioris, eroſam & laceram ab his retulit.

Turpiſſimo huic occurrendo affectui oleum balſamicum ſubdulce primo ad affectam partem illinendam imperavimus: cujus ope humoris acrimonia ſublata, oleum ſulphuris balſamicum præſtitimus. Intus, ad (*b*) *humorum acrimoniam* pariter ſummovendam; corallinam eſſentiam præbuimus: quibus tribus facillimis & gratiſſimis pravum hoc mali genus e veſtigio extirpavimus. Hinc diſcant Juniores, non ubique purgandum, aut ſanguinem detrahendum; ſæpe etenim, quæ in morbis ferina & indomita cernuntur, blandis & difficillibus remediis ſuperantur.

(*a*) *Fœdiſſimum ulcus*, Eryſipelas, ſi in ſubjecto ſcorbutico aut in capite conſiſtit, quandoque magnum affert periculum; maxime, ſi imprudenter adſtringentibus & oleoſis tractatum fuit, fœdiſſimum ſic enaſci ſolet ulcus; quod inſtar cancri ſerpit, & partes faciei exedit.

(*b*) *Humorum acriminiam*. Oportet, ſi plethora id indicat, & vires patiuntur, primum mittere ſanguinem, deinde alvum ducere, & primam regionem probe expurgare, poſtmodum ſanguinis acrimoniam probe edulcorantia propinare, & ſemper bezoardicis & camphoratis malignitati reſiſtere.

CAPUT XVIII.

De melancholico affectu cum cordis palpitatione, vertigine, & aliis.

PErilluſtris Dominus Ludovicus de Poggiis, annis circiter ſeptem elapſis, dum 25. ſuæ ætatis annum tranſigeret, quamvis optimum firmumque temperamentum ab utriuſque parentibus nactus, ſtaturam ſatis decentem, membrorum concinnam aptamque proportionem atque ſymmetriam; tamen in hunc, qui ſequitur, affectum graviter incurrit. Primum quidem in (*a*) *diros quoſdam inſultus*, qui derepente, & motu fere momentaneo, horis certis ſtatiſque nullis, eum per intervalla adorientes (*b*) *in præcordiis* ſtatim murmura quædam ac rugitus concitabant; quibus cordis παλμός, capitis ſudor madidus & frigidus, membrorum omnium tremor ac con-

cuſſio

cuſſio accedebant. (*c*) *Paroxyſmo* autem recedente, ſolutiſque muſculis, alvum deponebat; a quo poſtea liber, & omni alio affectu immunis, ſolitis & propriis obeundis muniis, ut prius, incumbebat. Cordis potius, quam cerebri affectum eſſe, palpipatio primo oborta indicium præbebat.

Hujus morbi cauſam catarrho atque capitis defluxioni communem conjectavimus cum Hippocr. *libr. de flatibus*, & auctore *libr. de morbo ſacro*, quicunque tandem ſit, quam & ſecundum ipſum *Cur. prima* explicavimus. Itaque ejuſmodi cauſæ proſpicientes, patentes vias, quibus flatus ſupervacui exire poſſent, reddidimus: viſcera primum naturalia in ſuo robore continentes, vitalia & animalia poſtea accommodatis remediis firmantes atque ſtabilientes, pro voto ejuſmodi terrificos inſultus in univerſum debellavimus:

Principio ipſi concedendo (*d*) *decocti capitalis* melanagogi uſum, dein cardiacas conſervas cum granis aliquot auri noſtri diaphoretici, & guttulis olei dulcis vitrioli.

(*a*) *In diros inſultus.* Affectus, quo æger nocte conflictatur, eſt hypochondriacus, malum, quod literatos vitamque degentes ſedentariam, maximeque illos, quorum nervoſum genus imbecille eſt, horrendo modo exagitat, larvamque pene omnium morborum aſſumit. Affectus eſt ſpaſmodicus, & radicem plerumque habet in primis viis, illarumque digeſtione vitiata: ſub initio facilius tollitur, quodſi autem obſtructiones glandularum confirmatæ conjunctæ ſunt, inveteraſcit, & ſi non ſemper ſtatis temporibus, tamen maxime autumnalibus recurrit. Omnia, quæ nervis adverſantur, uti acidum & frigus, hic ſummopere vitanda.

(*b*) *In præcordiis ſtatim murmura quædam.* Malum hoc vim ſuam exercet imprimis in ipſo inteſtino duodeno & craſſo illo magno, quod dicitur Colon. Confluunt in duodeno humores diverſiſſimæ naturæ, nimirum bilis, acidus ex ventriculo egrediens ciborum ſuccus, lympha pancreatica; hi ſi vitio laborant, ſive bile nimis acri exiſtente, ſeu ſucco inteſtinali nimis acido, aut ciborum ſucco nimis feroci, viſcido acidoque exoriuntur motus & ebullitiones inordinatæ, ſumme infenſæ nervis propter acria exurgentia effluvia, quæ orificia ventriculi nerveæ texturæ immane quantum lancinare ac ſpaſmodice contrahere ſolent.

(*c*) *Paroxyſmo recedente alvum deponebat.* Symptomata hypochondriaca pene omnia ſpaſmodice nervorum contractioni ac criſpationi debentur; hinc inteſtinalibus tunici eodem ſpaſmo affectis, flatus non ſolum in copia generantur, ſed & alvus dura ac tenſa redditur; hinc in epilepſia, motibus hyſtericis, aliiſque nervinis affectibus & gravioribus doloribus clauſa ſemper alvus laxatur.

(*d*) *Decocti capitalis.* Tempore paroxyſmi eo ſaltim reſpiciendum, ut nervinis & antiſpaſmodicis anodyna vi gaudentibus tumultum ſpirituum & ſpaſmos partium nervoſarum ſiſtamus, quem in finem laudare licet caſtorea, ſuccinata, pulverem Marchionis, ſpiritum nitri dulcem, tincturam papaveris rhead. & aquam ex floribus ver. grat. tiliæ, liliorum convallium, ſambuci, pœoniæ, papaveris rhead. primulæ veris, roſarum, quæ omnes anodyna & temperante virtute fulgent. Omnia, quæ maſſam humorum nimis exagitare & commovere poſſunt, vitanda tunc temporis ſunt, qualia ſunt ſalia volatilia oleoſa, aquæ ſpirituoſæ &c.

CAPUT XIX.

De mala ventriculi conſtitutione.

NObilis Domini Pii Conradini uxor, annorum triginta, a multis annis (*a*) *prava ventriculi conſtitutione* laceſſita, (*b*) *ſtomachico noſtro ſpecifico*, bis in die ad 15. dies dato, ſublevata fuit.

(*a*) *Prava ventriculi conſtitutione*. Duplici modo ventriculus ſuos patitur manes, vel in ipſo latitante mali cauſa, vel extra ejus pomœria, in ſanguinis, lymphæ vel fluidi nervei craſi & motu perexiſtente. Illud fit, quando ſaburra tenaci & viſcida menſtrui ſalivalis vis infringitur; hoc in omni morbo accidit; hinc nullus ferme exiſtit morbus, ubi non ventriculi actio ſimul labefactata ſit. Pertinet enim ad bonam ventriculi digeſtionem ſaliva, quæ verum ciborum menſtruum conſtituit temperata, ſubtilis & ſufficiens. Deinde influxus ſanguinis temperati tam in ventriculi ſubſtantiam, quam viſcera circumjacentia. Tertio inſtillati fluidi nervei ſufficiens copia in tunicam ſic dictam muſculoſam ventriculi. Saliva menſtruum diſſolvens, ſanguinis calorem, fluidum nerveum, tonum & robur ventriculo ſuppeditat. Unum ex his ſi læditur, ventriculi debilitas præſto eſt. Ex quo patet, medicamenta ſtomachica eſſe quaſi univerſalia.

(*b*) *Stomachico noſtro ſpecifico*. Hoc nil niſi magiſterium ceruſſæ antimonii eſſe, a B. Cramero Profeſſore Erfurt. cujus copia ex Gallia ipſi miſſa fuit, accepi, nec abnuunt *acta Haffnienſia*, in quibus talis deſcriptio continetur. Alii materiam perlatam nuncupant, & pro panacæa vendunt. Ut dicam, quod res eſt, plus præſtat, quam ſimplex ceruſſa antimonii, vel antimonium diaphoreticum vulgari modo paratum. Fovet in porulis ſuis vitriolaceas quaſdam particulas, quæ ex conjugio ſubtilis acidi & metalli proveniunt, magna vi & energia conſpicuas. Simili modo aurum fulminans, calx lunæ plus efficiunt, quam ſimplex limatura auri vel lunæ in detergenda primarum viarum amurca. Parari hic poteſt medicamentum magnæ efficaciæ in fugandis morborum cauſis, ſi antimonii partes tres igne miſceantur cum parte una auri, mixtura in aqua regis ſolvatur, & ſolutio debite præcipitetur. Emergit hic pulvis ſub pauca doſi mirificas edens virtutes. Stomachicum hoc medicamentum a Dn. A. dictum eſt, non quod ſingulari et ſpecifica vi ventriculo tantum ejuſque morbis opituletur, ſed quod univerſaliter obſtructione removendo, et humorum craſin ac motum reſtituendo, in omnibus morbis actionem ventriculi ſic reparet et firmet.

CAPUT XX.

De Telephiis ulceribus.

PAulus de Bobus, 35. annos natus, in via Sancti Eſaiæ, a ſeptem annis, Telephia in tibiis patiebatur, quibus ut mederetur, bis & ter decoctum guajacinum fruſtra biberat. Sed illis (*a*) *remedio indies exaſperatis*, & de ſanitate recipienda cum vix quicquam ſperaret, in manus meas curandum ſe obtulit, eique via ac methodo, qua defluxiones curare nobis mos eſt, ſanitatem reſtituimus: Localibus etiam pari ratione, qua in ſuperioribus, admotis. Hæc ve-

ra & nunquam ſatis laudanda catharrhorum excidendorum methodus. Medicus probe remediorum, & (*b*) *ægrorum naturam*, vires, ætatem & ſimilia cognoſcat, ne omnes eodem calopodio calcet,

(*a*) *Remediis indies exaſperatis*. Lignum Guajacum ac ejus cortex copioſa acri pollet reſina ejuſque decoctum validiſſimum eſt, et inſtar piperis acerrimum, uti id obſervavit *Hoffmannus lib. 2. de medicamentis medicin. pag.* 228. quare ad maraſmum, tabem corpora tenella & acribus ſuccis referta intempeſtivum hujus decocti uſum diſpoſuiſſe, obſervationes loquuntur.

(*b*) *Ægrorum natura*. Medicus qui feliciter praxin exercere vult, in morborum curatione maxime reſpicere debet ad ægrotantium conſtitutionem, temperamentum, conſuetudines, ætatem & præprimis corporis habitum. Habitus ſane corporis cognitio ad medicinam multum facit; quia ex hoc prudens Medicus humorum conſtitutionem & temperiem hariolari & dignoſcere poteſt, & ad quos morbos proclivis ſit, conjicere. Convenit & hic ſcire, quibus excretionibus natura maxime conſueverit, utrum alvus conſtricta, vel magis fluida & mollis, an nervi laxi & imbecilles, vel magis denſi & robuſti, & porro, an ſpiritus animales ad inordinatas & efferaces motiones faciles ſint, item quibus medicamentis natura gaudeat, & a quibus lædatur, item qua ratione purgantia operentur? Ex his & ſimilibus multa in utilitatem ægrotantium colligere poterit medicus.

CAPUT XXI.

De hectica febre.

PEtrus de Armoſottis, faber lignarius prope forum boarium, 50. annos natus, quatuor annis elapſis, lenta febre de genere hecticarum, cum ſicca tuſſi, & aliis (*a*) *gravioribus ſymptomatis*, a tribus menſibus decumbebat: ad quem vocatus & primum de incendio illo Saturnino ſolidis jam partibus inhærente conſopiendo cogitans penſitatis, & exacte examinatis vulgarium medicamentorum formulis, in Spagyrorum vireta me contuli, ex quibus unicum & percellens remedium excerpere libuit. Id autem eſt (*b*) *ſaccharum magneticum*, cujus vires & facultates in omnibus ardoribus extinguendis ſatis extollere non valeo. Interim (*c*) *victum humidum*, & tantiſper plenum minime neglexi. Ad hos effectus cathartica non admitto: nam quod ſervandum eſt imprimis, humidum abſumunt, & vires proſternunt.

Saccharum magneticum vide in noſtro *de ſecretioribus medicamentorum præparationibus, & uſu*.

(*a*) *Gravioribus ſymptomatibus*. Sudor colliquativus, ſpirandi difficultas, inteſtinorum levitas, urina pauca, oleaginoſa cum rubro ſedimento, virium totalis dejectio cum inſtanti ſyncope, pedum intumeſcentia hecticam lethiferam indicat, quia totalem ſanguinis & humorum in craſi & motu ſuo deſtructionem notant.

(*b*) *Saccharum magneticum*. Sic dicitur ſal ſeu vitriolum Saturni, ex cujus ſolutione in aqua, commiſcendo liquorem martialem vel ſolutionem martis cum ſpiritu ſalis factam pulcherrima tinctura ſanguinei coloris exurgit, quæ in humo-

morum agitatione intenſiori, & ejus effreni profuſione moderanda mirum concelebratur. Monendum tamen in genere circa omnia conſtringentia in morbo hectico exiſtimamus, ut illis cum circumſpectione utamur: facile enim expectorationem putridi humoris ſiſtunt & ventilatione ſanguinis extincta ægrum interimunt. Hinc bene *Hippocrates Lib. VI. aph. 16. a puris ſputo phthiſis & fluxus*: Cum vero ſputū retinetur, moriuntur. Notabile duplex exemplum de croco martis hectici adhibito, qui ſuppreſſa expectoratione mortem induxit, recenſet *doctiſſimus Foreſtus de febribus Lib. IV. pag. 213.*

c Victum humidum. Humidant corpus frequens balneum, cibus plenior, multa potio, lactis uſus, labor minor quam ex conſuetndine, emulſiones ex quatuor ſeminibus frigis majoribus, amygdalis dulcibus, ſemine papaveris paratæ, aqua caponis, decoctum cornu cervi & ejus gelatina.

CAPUT XXII.

De hydrope in ſene.

Soror Maria in Cœnobio corporis Dominici, quinquagenaria, hydrope aſcite, a nonnullis menſibus detenta, eadem methodo, iiſdemque fere remediis, ut in *curatione ſecunda* diximus, ſanitati reſtituta eſt. (*a*) *Annis duobus poſtea* decurſis in eundem affectum, ſed ob pravam victus rationem, (*b*) *reincidit*, & iiſdem remediis iterum ſublevata fuit.

a Reincidit. Vidi aſciticum martialibus & purgantibus feliciter ſanatum, qui cum victum non rite obſervabat, patiebatur recidivam lethalem. Siquidem deficiente adhuc ſanguinis ſpirituaſcentia & circulatione liberiori, quando craſſiore victu utuntur, cruditates multæ proveniunt, quæ non ſatis a natura ſubigi, depurari, & in ſuccum & ſanguinem verti poſſunt; hinc de novo viſcera ſanguinis depurationi inſervientia anguſtiſſimoſque glandularum tubulos occludunt & infarciunt.

b Ob pravam victus rationem. Diæta hydropicum malum & præcavens & curans juxta *Celſum* talis eſſe poteſt: Potio non ultra danda eſt, quam ut vitam ſuſtineant, optimaque eſt, quę urinam movet; Alvum cibo mollire melius eſt, quam medicamento. Vinum quoque utile eſt tenuiſſimum. Flatulenta, viſcida, infumata & acida cane pejus & angue vitanda ſunt.

CAPUT XXIII.

De hectica febre.

Nobilis religioſa Soror Maria Cœleſtina, 29. circiter annos nata, in Cœnobio D. Petri martyris, hectica febre, cum ſicca tuſſi, & laſſitudine totius corporis valde oppreſſa, aliorum Medicorum operam quinque menſes penitus deluſerat. Illi nos opitulantes, (*a*) *ſaccharum roſaceum*, antihectico noſtro alteratum, bis in die dabamus. Victus fuit plenus & humidus, ut hecticis vulgo præſcribi conſuevit. Eaque grato hoc remedio ad menſem bis in die dato optime convaluit. Hic obiter adnotare ſubit, debilia corpora (*b*) *catharcticis* minime obruenda.

Antihecticum obſerva in noſtro *de ſecretioribus medicamentorum præparationibus. pag. 600.*

a Sac-

a *Saccharum roſaceum*. Convenientiſſima hecticis ſunt, quæ blandis ſulphureis particulis ſpiritus ſolantur, ſalinis aperiunt & leniter terreis conſtringendo ulteriorem ſanguinis & humorum diſſolutionem præpediunt: ſingulare quid ad hunc ſcopum poſſident roſæ, quæ blando ac grato gaudent ſulphure ſimul attenuante; hinc ſuccus roſarum recentium laxat, & pulvis roſarum rubrarum ſternutamentum excitat, evidenti teſtimonio, attenuans principium ipſis ineſſe: præter id propter particulas terreſtres ſolubiles texturam ſanguinis firmant, leniterque conſtringunt, & tali modo a diſſolutione elementorum ſanguinem optime defendunt. Sic novi plures ex hectica phthiſica laborantes aliquot per annos diu ſervatos ſolo ſaccharo roſaceo & decocto pulmonariæ muſcoſæ, hæderæ terreſtris, tuſſilaginis, florum bellidis, quæ maxime propter vim ſuam leniter conſtringentem cum inciſoria virtute temperatam in hoc morbo curando præ ſtantiſſimum effectum exerunt.

b *Catharcticis*. Hæc ingentem in modum debilitant & infringunt hecticorum vires, ſerum, quod ſervandum erat, evehendo, & mixturam ac motum ſanguinis & humorum ſtimulante acri ſale magis turbando.

CAPUT XXIV.

De dolore ventriculi paroxyſmante.

ILluſtris Dominus Matthæus de Fabrettis, annum 40. circiter agens, (*a*) *a multis annis ventriculi dolorem* intenſiſſimum patiebatur. Reſidebat dolor quotannis, (*b*) *certis temporibus, atque diebus*, ut plurimi morbi, ſtatis horis, ſolitiſque diebus, ſuos in nobis exſuſcitant paroxyſmos.

Ad Hujuſmodi dolorem ſedandum, Medicum ſibi familiarem accerſebat, qui ſecundum ordinaria atque communiora artis præſcripta eum purgabat, ſanguinem detrahebat, fotum, litum, emplaſtra, & ſimilia imperabat: His tamen invitis dolor ad deſtinatum finem uſque ſpectabat. Et quamvis ineunte vere ſimilem repeteret purgationem: nihilominus iiſdem temporibus dolor acer, & mordax redibat. Quocirca meo uſus conſilio, pilulas, quas catholicas nominamus, per 3. dies accepit; quibus tartaream illam materiam tunicis ventriculi, ac vicinioribus jecoris, & lienis partibus inhærentem, omnem dejecit, nec ab eo tempore dolor unquam reverſus eſt.

Ejuſmodi pilularum deſcriptionem habebis in noſtro *de ſecretioribus medicamentorum præparatione, & uſu*.

a *A multis annis ventriculi dolorem*. Memini olim civem Mindenſem correptum acerbiſſimo dolore, nec non tumore circa regionem ventriculi, appetitus erat dejectus & poſt cibum dolor ille increſcebat: Vomitu utplurimum rejiciebat cibos, accedebat marcor omnium partium, dolor articulorum, virium proſtratio cum frequenti lipothymia; alvi excrementa in nigrum colorem mutata erant. Per integrum ferme annum miſere ſic afflictus tandem placide fato conceſſit. Cadavere aperto totus ventriculus parvus craſſiſſimus quaſi carnoſus & albicans inveniebatur: Intrinſece rubra punctula inveniebantur: levi inciſione materia ſanioſa putrida exſtillabat: In venis, & corde parum vel nihil ſanguinis exiſtebat. Cauſa hujus mali antecedens fuit largiſſima ſpiritus vini matutino tempore potio.

b *Quotannis certis temporibus*. Ingentem admirationem & attentionem in praxi meretur, quod non modo febres, verum etiam dolores periodici paroxiſmantes

tes obſerventur, qui certo tempore anni, diei, imo horæ revertentes ſuos typos accuratiſſime ſervant. Uno verbo omnes ſpaſmodici affectus, ad quos non tantum convulſiones, ſed & febres & dolores ſpectant, certa ſua tempora & periodos amant. Mirandi hujus effectus cauſa non quærenda meo judicio eſt in occulto aſtrali principio aut in arbitrio quodam libero & conſilio ipſius animæ ſenſitivæ, ſed magis mechanice & ex neceſſitate quadam deducenda eſt, dum certa diſpoſitio materiæ vel quantitate vel qualitate determinata peccantis, & certo tempore ſe reſtituentis irritando & moleſte afficiendo nervos, motus tales producit. Et notabile eſt, ſpiritus nervorum, quos motus ſemel receperunt, eoſdem ex facili repetere, in quo conſiſtit conſuetudinis vis & natura.

CAPUT XXV.

De Catarrho ſalſo, atque abuſu cauteriorum.

ADmodum Reverendus P. Marcus Antonius Cœnobii Divi Stephani Sub Prior, ſalſa & acri defluxione ad extremum deductus, poſt infinita prope medicamenta ab aliis Medicis præſcripta, quinque cauteria, (*a*) *ſive fonticulos*, ad multos menſes incaſum gerebat. Sic autem noſtra ope adapertis(*b*)*communibus naturæ emunctoriis*, brevi convaluit. Nec prætereundus quorundam Medicorum error, arbitrantium defluxionum curam in ejuſmodi tormentis reconditam eſſe: non quod omnem cauteriorum uſum improbem; ſed omnibus omnino morbis promiſcue non adhibendum, a pleriſque experientia comprobatum eſt. In hac curatione (*c*) *adſtrictam alvum*, bis & ter in die, melanagogis blande aperuimus, *conſtipatos cutis poros* diaphoreticis reſeravimus, & tandem defatigatis membris roborantia dedimus, quæ, ut in aliis curationibus ſatis explanata, præterimus.

Vide in noſtro ſupra citato *de ſecretioribus medic. præp.* decocta cephalica melanagoga diaphoretica.

a Fonticulos. Utut illi ſæpius citra omnem neceſſitatem ſuadeantur, uſum tamen nonnunquam certis in caſibus ſatis egregium præſtare, ipſa experientia prima veritatis parens teſtis eſt. Vero videtur ſimillimum, illos effectum habere tranſcolatorium, uti id *Dominus Myis in Chirurgia ſua rationali* bene & nervoſe explicat. Et uti nihil aliud ſunt, quam ulcera artificialia: ſic quoque eundem effectum præſtare ſolent, quem habent alia ulcera, dum ſordes ſanguinis recrementitias expurgando præſervant a variis morbis & incommodis: Et uti ulcera conſueta neglecta intemperie ſanguinis & humorum citius conſolidata cachexiam, febrem lentam & varia pathemata ſpaſpodica in corporibus cacochymicis excitare valent: ſic quoque fonticulorum fluxum ſuppreſſum ſimile quid efficere, praxis loquitur quotidiana. Equidem fateor, ad mitigationem, præſervationem mali & palliativam curam magis illos facere, quam ad perfectam & radicalem ſanationem.

b Communibus naturæ emunctoriis. Merito a *Galeno* cutis dicitur totius corporis emunctorium. Hujus glandulæ & tubuli ſi ſunt aperti, & ſanguinis ac humorum motus debite ad illos contingit, tranſpiratio fit, qua nocentiſſimæ ſordes corporis purgantur: Hac ſuppreſſa vel inæquali facta, tum per conſtrictionem & conſtipationem pororum cutis, tum per ſanguinis motum inordinatum vel tardiorem; maxima incommoda & damna oriri ſolent. Quicunque itaque Medicus tranſpirationem liberam, æqualem

& ſecundum naturam procurare novit, ille ſanguinem rite depurare et ſæviſſimos morbos ſanare recte ſcit.

(c) *Adſtrictam alvum*. In omni curatione alvus officium ſuum facere debet, alias illius durities & conſtrictio, uti morbos gignit, ſic quoque illorum curam impedit; ſique internum ſtimulantium uſum diſſuadet morbi & ægri conditio, innoxii tamen clyſteres mollientes applicandi ſunt. Alvus enim ſoluta circulationem humorum efficit liberiorem.

CRPUT XXVI.

De maligna Febre.

NIger de Nigris, annorum 60. ſenex, in via Fuſariorum (*a*) *maligna febre* laborans, cum puſtulis nigris, (*b*) *lingua atra & arida*, ſiti intenſa, & aliis, pilulis noſtris catholicis purgatus, (*c*) *ſale* prunellæ exhibito, tuto & cito convaluit, ſeptimo die videlicet acto, ſanguine multo per alvum dejecto.

(*a*) *Maligna febre*. Morborum malignitas & maxime febrium conſiſtit in putredinoſa elementorum ſanguinis diſſolutione & motus circulatorii, qui a putredine omni mixturam ſanguinis defendit, deſtructione. Cauſſa utplurimum eſt defectus ſpirituum ſeu partium ſanguinis tenuiorum & ſubtiliſſimarum impetum facientium & principii humidi fermentativi in humoribus exſuperantia, quæ ad putredinem & intimam mixturæ ſanguineæ corruptelam plurimum diſponere poteſt. Non negamus, jam ab extra etiam arceſcendam eſſe venenatorum morborum originem, dum corpuſcula ex virulentis corporibus exhalantia ſubtiliſſima immediate ſpiritus ſeu principes corporis noſtri partes in craſi & motu ſuo perturbando totum corpus omnesque ejus actiones mirum quantum lædunt. Talem effectum etiam exerunt vehementiores animi affectus, a quorum præpoſtero uſu mali moris morbos & febres paſſim annotarunt practici.

(*b*) *Lingua atra & arida*. Linguæ inſpectio ad dignoſcendum ſeri ſtatum multum valet, quod jam dudum annotavit *Hippocrates, cujus Aphoriſmus XIII. contentus in Lib. VI. de morbis vulgaribus ſect. 5. ſic ſonat: Lingua humorum ſerum quale ſit indicat; item in Aphoriſmo XV. Lingua humorum præſtantiam colore refert, ideoque per hanc ad humorum dignotionem pervenimus*. Atra & arida denotat ſanguinis & ſeri denſitatem ac immobilitatem factam a defectu humidi & calore intenſo.

(*c*) *Sale prunellæ*. Hoc Nitrum ſulphuris accenſi beneficio leviter alcaliſatum eſt, namque ad mixturam ſulphuris nitrum inflammatur, & ſic ſpiritu acido, in quem facillime abit, in auras avolante, alcalinam induit naturam, quam manifeſtat, dum affuſione ſpiritus acidi ebullit cum tetra odoris aquæ fortis exhalatione. Medicamentum hoc jamdudum ipſi *Hippocrati* notum fuit, qui in febrium æſtu compeſcendo magno cum emolumento illud uſurpavit. Mea ſententia nitroſo huic lapidi præfertur nitrum ſaltim ſimplex, probe tamen purificatum, quod cum abſorbentibus ad acidam humorum acrimoniam obtundendam, cum camphora autem, quæ alexipharmacorum princeps eſt, ad malignitatem humorum avertendam remixtum celebratiſſimum audit remedium. Notari meretur nitrum aqua ſolutum & ſanguini e vena emiſſo injectum illum floridum & fluidum diu ſervare, & ab omni putredine tueri, ut tali modo in thermometris loco liquoris inſervire queat.

CAPUT XXVII.

De febre continua, regio morbo, & aliis.

EJuſdem Nigri filia 23. annos nata, nuper puerum enixa, febre continua, (*a*) *& regio morbo ante ſeptimum ſuperveniente*, correpta fuit: cui ſubveniendo, decoctum radicis rubiæ tinctorum, acetoſæ, ceterach, in juſculo paratum, ad aliquot dies præſtitimus: cholagogum poſtea extractum tribus diebus alternis ſumpſit, quibus intra 12. dies ſanitatem conſequuta eſt.

(*a*) *Morbo regio*. Icterus vel criticus vel ſymptomaticus eſt. Hic ſequitur ſcirrhum, inflammationem aut obſtructionem hepatis. Alter motum & impetum morbi ſubſequitur bono cum eventu. Annotavi aliquoties in praxi mea febres in corporibus hypochondriacis iracundia exſuſcitatas cum ſpaſmis, vomitu bilioſo intenſoque æſtu ſtipatas ictero feliciter terminatas: Urinæ & alvi excrementa fundum naturam ſe habebant. De hoc loquitur *Hippocrates in lib. IV. Aphoriſmo 64. Quibuſcunque per febres die ſeptimo aut nono aut undecimo aut decimo quarto ikterus ſuperveneris bonum & ſalutare, niſi dextrum hypochondrium obduruerit*. Videtur mihi febris taliſmodi bilioſæ cauſa bilioſus humor acredine vitioſa laborans, qui iracundiæ motu effuſus & cum ſanguine mixtus ejus mixturam & motum turbat, donec noxia materia ex alto corpore in ſummum foraſque propellatur & febri finis imponatur. Icterum a folliculi fellis obſtructione ita vinces: accipe Tincturæ tartari ſeu arcani tartari liquidi unciam ſemis, extracti centaurei minoris, rhabarbari ana drachmam unam, croci grana octo, fiat mixtura, de qua æger quotidie ſumat bis ſexaginta guttas.

CAPUT. XXVIII.

De horrendo & turpiſſimo ulcere.

HIppolytæ Fabri lignarii uxori, in Vico a via Divi Stephani ducente ad Cœnobium S. Petri martyris, tunc commorantis, fœdiſſimum atque turpiſſimum (*a*) *ulcus nares depaſcebatur*. Hujuſmodi ulcerum genera ad Telephia & præcontumacia, in carcinomatum ſeriem, (nam & ſæpe cauſtici actualis opem recuſant) multi rejicienda cenſent. Huic ſubveniendo balſamum ſulphuris, & (*b*) *aquam myrrhæ* dedimus. Indicatio erat, ſalſi humoris illuc appulſi vim retundere, quod fit, ſi coaguletur ſal ipſe: non tamen ſal omnis eodem ſulphure coagulatur; unuſquiſque enim proprio ſuo ſulphure delectatur. Id ſi experientia non conſtet, rerum collatione invicem facta, aut, ſi mavis, naturæ lumine, ſatius eruenda atque cognoſcenda remedia ducimus, quam futili, & ſophiſtico qualitatum examine. His itaque duobus libera evaſit, intrinſeco remedio adhibito nullo; contra alterius Medici ſententiam, qui eam potionibus, & ſanguinis miſſionibus excruciare cœperat. Et ita ſæpe multis infeliciter contigit, qui ob exiguum morbum in graviſſima incurrunt mala; nam ægroti purgantibus, phlebotomiis, cauteriis, ſanguiſugis, viſicatoriis, & aliis crucibus impares, ſuccumbere coguntur.

(*a*) *Ulcus*

(*a*) *Ulcus nares depaſcebatur*. Narium ulcera ſcorbuticis & lue infectis Gallica familiaria ſunt: Molliores namque & ſpongioſæ glanduloſæque narium & faucium partes facillime corroſiva lymphæ ſalia imbibunt, quæ cauterii inſtar molles illas partes abſumunt & depaſcunt. Talismodi in ulceribus externe fidum obſervavi ſequens: accipe aquę calcis vivę & ſpiritus vini camphorati ana unciam unam, ſacchari ſaturni drachmam ſemis, mercurii præcipitati albi grana quindecim, fiat mixtura, qua partes læſæ frequentius illinantur.

(*b*) *Aquam myrrhæ*. Loco hujus ſubſtitui poteſt decoctum myrrhæ & maſtiches cum vino factum addito alumine uſto, unguento Ægyptiaco & ſpiritu vini camphorato, quod in putridis & corruptis ſcorbuticorum gingivis extrinſece præſentiſſimum affert auxilium.

CAPUT XXIX.

De moleſtiſſima capitis defluxione.

ILluſtr. Dominus Bernardinus de Mareſcottis, vigeſimum primum ſuæ ætatis annum vix explens, contumaci atque (*a*) *moleſtiſſima capitis defluxione* ad aliquot annos vexatus, Laryngis & utriuſque amygdalæ glandulæ inſignem laxitatem contraxerat; unde deglutiendi difficultas, & ſuffocationis metus. Circa glandulas creverat (*b*) *hyperſarcoſis*, ad nucis juglandis ſpiſſitudinem: & cachecticus tandem jam a longo tempore factus, curandi difficultatem non minimum augebat. Hujus porro defluxionis cauſa maxime (*c*) *ab obſtructis naturalibus*, utpote liene, & circumjacentibus partibus pendebat. Cujus defluxionis radices præſcindendo, (*d*) *arcanum vitrioli & tartari* ad 6. dies dedimus; ſaccharo metallino poſtea adjecto, 15. dierum ſpatio uſus eſt: quo tantum capitis robur conſequutus eſt, ut in poſterum nullas tempeſtatum mutationes, quibus alias valde obnoxius erat, pertimuerit.

Saccharum metallinum vide in *libro noſtro de ſecretioribus mineralium remediis*.

(*a*) *Moleſtiſſima capitis defluxione*. Non defluunt humores a cerebro in fauces & pulmones, ut veterum fuit ſententia, ſed ſi tunicæ nerveæ & glanduloſæ, quibus fauces cum arteria aſpera veſtitæ ſunt, nimium irritantur, lympha uberius exprimitur, quæ ſubſiſtens, & acredine pariter & mole moleſtans, tuſſim, raucedinem aliaque pectoris mala concitat.

(*b*) *Hyperſarcoſis*. Ante aliquot annos viro obeſo ſexagenario Halberſtadienſi fungoſa quædam materiam in ipſo œſophagi principio creverat ad nucis minoris magnitudinem, quæ cum luna increſcebat & imminuebatur, mox tantam molem acquiſivit, ut deglutionem pariter ac reſpirationem ſufflaminaret, quare æger miſere periit ſuffocatione.

(*c*) *Ab obſtructis naturalibus*. Defluxiones catharrhales ſi longius durant; hypochondriorum, nec non alvi, habenda eſt ratio. Utplurimum radix mali reſidet in obſtructione glandularum & viſcerum lymphæ & ſanguinis ſubtiliſationi & depurationi inſervientium. Optimum tunc eſt, præter ſuccinata & alia lymphæ deviæ qualitates corrigentia martialia, aperientia & per epicriſin purgantia, obſtructos tubulos recludere.

(*d*) *Arcanum vitrioli & tartari*. Nota eſt arcani tartari præparatio. Arcanum vitrioli eſt nil niſi eſſentia ex terra vitrioli dulci, mediante ſpiritu ſalis et vini extracta, quæ miſcela arcani tartari virtutem aperientem majorem acquirit, non ſecundam tincturæ martis Zvvolfferianæ.

CAPUT XXX.

De Icteritia alba.

ILluſtriſſimi Domini Joannis Boni, tunc apud Ducem Mutinenſem Magni Ducis Etruriæ Legati, filia, nomine Catharina, icteritia alba, Gallis *pasles couleurs*, laborabat, nonnullis (*a*) *febris alba*, amatoria febris, & virgineus morbus indigitatur; febris alba autem quibuſdam dicitur, imitatione Hippocratis, qui alias rubras, alias præpallidas, & lividas febres appellavit. Paracelſo icterus cineritius appellatur *lib. de tartareis morbis*. Quidam febrem eſſe non autumant, ſed affectionem illam, febrientium in morem, pulſus duntaxat celeritatem, frequentiam, & debilitatem habere. Addunt, non ob caloris augmentum, ſed ob eventilationis defectum. Nos (*b*) *cauſam jecoris* promiſcue, ac lienis obſtructionibus merito tribuendam cenſemus, quod recte Fernelius vir doctiſſimus ictero cuivis tribuit. Ad hujusmodi obſtructiones tollendas unico contenti ſumus remedio, quod cum citra ægri moleſtiam ſemper exhibeatur, facile nobilibus & delicatioribus propinamus. Hujus remedii energia & proprietas eſt, tartarum ubique concretum diſſolvere, pravos humores in bonos commutare, idq; alterando tantum, non autem purgando. In fine vero, humoribus diſſolutis & præparatis, ejuſmodi decoctum mane capiebat:

Rec. Rad. fœnicul. petroſel. gran. an. unc. j. fol. cichor. pimpinel. betonic. arthemiſ. an. m. j. ſenæ ℥. j. aniſi ʒ. ij. liquirit. tantundem. In juſculo omnia coquebantur, ut dixeram, quibus probe convaluit.

(*a*) *Febris alba*. Eſt ſpecies cachexiæ fœminis ex vitio menſium vel victus familiaris: Adeſt faciei pallor, hypochondriorum inflatio, cordis palpitatio & ſpirandi difficultas. Particulæ ſanguinis balſamicæ ſulphureæ ſub jugo ſeroſarum ſunt; & quoniam a craſſiuſculis ſanguinis particulis canaliculi ſub cortice cutis exiſtentes obſtructi ſunt, albidus color cutis enaſcitur, calor præter naturalis jungitur, propter viſcidi copiam, ætheris liberiorem tranſcurſum, & agitationem per ſanguinis poros impedientem.

(*b*) *Cauſam jecoris*. Primum vitium utplurimum eſt in ventriculo, & ſalivali menſtruo ventriculi nimis fixo, acido, a ſpirituaſcentia deflectente; hinc cruditates copioſæ, acidæ & viſcidæ generantur, quæ ſuccos corporis vitales inficiendo obſtructiones minimarum venarum ingenerant.

CAPUT XXXI.

De dyſenteria.

DOnna Camilla Julii Cæſaris de Pezi uxor, ſuæ ætatis annum 27. explens, prope templum, quod Crucifixi dicitur, (*a*) *dyſenteria* cum febre continua laborans, graviſſime cacochymica jamdudum erat, menſium premebatur ſuppreſſione, & (*b*) *ventriculi dolorem* patiebatur. Dyſenteria febri ſucceſſit, diacarthamo intempeſtive dato; ventris inſuper torminibus die noctuque, ingenti ſiti, vigiliis vexabatur. (*c*) *Curationis initium* ab anodynis duximus, dein confortativis & corroborantibus. (*d*) *Anodyna* fuerunt laudani confectio, theriaca, & ſimilia. Confortantia, & roborantia vero fuere coralli, uniones, terra ſigillata, cera, & ſimilia, quibus tuto & cito totam abſolvimus curam.

(*a*) Dy-

(a) *Dyſenteria*. Alvi fluxus cruentus cum dolore & ventris torſione variis ex cauſis fit, & diverſos habet gradus: vel enim ſaltim inteſtinorum muco abraſo venæ apertæ cruorem egerunt, vel ipſæ interiores inteſtinorum tunicæ ſimul corraduntur & exeſæ procidunt cum depaſcente ulcere, quæ ultima periculoſiſſima eſt. Nonnunquam excedentia medicamenta & alimenta vitioſa acria altius ſe in inteſtinum figunt & dyſenteriam cient, talem notavi a nimio & incauto ſpiritus nitri in febribus uſu pro extinguendo calore. Utplurimum dyſenteria eſt epidemica, & ex aeris intemperie & vitio profluit, ſi nimirum æſtas eſt intenſiſſima & fructuum horariorum maxima ſimul ingeſtio ſub principium autumni, poris occluſis ſalia ſanguinis acerrima alias foras propulſa, prolapſa ad inteſtinorum tunicas inflammationem & exulcerationem ſuſcitant.

(b) *Ventriculi dolorem*. Ordinarie maximi cruciatus conjuncti ſunt dyſenteriæ: dantur tamen caſus, ubi ſanguinolenta & purulenta egerunt citra ullum dolorem, prægreſſis tamen atrociſſimis torminibus: Sani tunc ſolent judicari ægri, mox autem viribus omnibus collapſis moriuntur; ſubita namque illa doloris mutatio ſphacelum inteſtinorum denotat. Dolorificæ ejuſmodi dyſenteriæ exempla vide jam *apud Hyppocratem lib. 2. Epidemicorum Sectione 6.* §.40.

(c) *Curationis initium*. Ducendum hoc eſſe exiſtimo a lenioribus emeticis alexipharmaco junctis, quæ in primordiis epidemicæ dyſenteriæ, licet cruentæ quædam jam dum præceſſerint dejectiones mali fomitem ex primis viis exſtirpando divinam afferre opem ſolent, prudenter tamen exhibita. Sic quoque receptum eſt unanimi medicorum conſenſu in morbi exordio expurgare primam regionem medicamento rhabarbarino, ut ſic bilis exundans, quæ ſalium cauſticorum vehiculum eſt, educta ſymptomata mitiora reddantur, purgatione neglecta ſi ab anodynis curam auſpicamur, periculoſus ſingultus aliaque dira ſymptomata ſuccedere ſolent.

(d) *Anodyna*. Dolor ſi urget, lac a vacca calens detur ter de die, & clyſma infundatur cum butyro recenti & vitello. Præter hæc magnæ virtutis ſunt oleum amygdalarum dulcium, atque decoctum ex priapo cervi, radice tormentillæ, ſuccino, maſtiche, radice ſymphyti, & ſemine papaveris paratum. It. Diaſcordium Fracaſtorii cum hæmatite mixtum. Externe inſtar omnium eſt oleum hyoſciami cum oleo menthæ deſtillato remixtum, & calide toti ventri applicatum.

CAPUT XXXII.

De hydrope, macie, lenta febre, & aliis.

DOnna Clara Parmi Bartholomæi uxor quadragenaria, prope Divi Petri ædem, graviſſimo ventriculi dolore, qui καρδιαλγία Græcis eſt, a decem annis, (a) *ob antimonium perperam* a circumforaneo exhibitum, acerbe affligebatur, nec non univerſali macie, variis languoribus & ærumnis oppreſſa, in hydropem inciderat. In ſui auxilium multos acciverat Medicos, qui frigidis perpetuo utentes, malum duplo deterius reddiderunt: aucta enim frigida ventriculi conſtitutione, cruditates quoque augebantur, a quibus hydrops præſentaneus.

Arſenicalis virtus antimonii, (b) *proprium ejus remedium*, illos plane latuerat. Huic porro fœliciter ſanitatem reſtituimus communi metallorum theriaca, cujus vires & deſcriptionem in lucem alias prodituram diſtulimus.

Vide noſtrum *de ſecretioribus medicamentorum præparationibus*.

(*a*) *Ob antimonium*. Antimonium ex ſulphure & regulina mercuriali ſubſtantia compoſitum eſt; nec eſt venenum, ſed ſecurum præbet remedium ad tabem & luem veneream ſanandam, item ad pinguefacienda bruta: ſimulac autem ignem experitur, vel potenti ſale ejus textura ac vinculum ſolvitur, virulenta protinus ſe exerit vis, dum fortiſſime ſedes & vomitiones excitat. Raro a medicis antimonium ſic verſum in crocum & vitrum in ſubſtantia adhibetur, dum lethalem hypercatharſin, pluribus obſervationibus id teſtantibus, non ſemel excitavit. *Vide Rolfincii Chymiam, item Sennertum de conſenſu & diſſenſu Chymicorum, Hildanum Centur. 4. obſerv. 79. & Centur. 5. obſerv. 12.*

(*b*) *Proprium ejus remedium*. Enormes ventriculi vicinarumque partium ſpaſmodicas contractiones a purgantium vehementia ſuſcitatas optime componunt anodyna, theriacalia & ſpirituoſa confortantia. Externe aqua Anhaltina cum oleo nuciſtæ, menthæ, & balſamo peruviano mixtum, calideque regioni ſtomachali applicatum, præſentiſſimum affert ſolatium.

CAPUT XXXIII.

De maligna febre.

Conſtantinus Barbitonſor, annos 35. natus, prope templum Divi Salvatoris, (*a*) *maligna febre*, cum exanthematibus nigris, inexplebili ſiti, lingua nigra & aſpera, acerbiſſimo capitis dolore, inedia, vigiliis, & ſimilibus, quæ moribundos invadere ſolent, vexatus eſt. Vigebant tunc (*b*) *continui imbres*, idque (*c*) *in media hyeme*, quo tempore graviores ſunt putredines, Hippocrate ipſo teſtante 3. Aphoriſm. 16. & 17. Victus in principio tenuis & humidus fuit. (*d*) *Totus curationis ſcopus* ad putredinem arcendam citra virium jacturam dirigebatur. Nec illis aſſentiendum mihi videtur, qui ſtatim primis morbi inſultibus naturam varie conflictatam (*e*) *vehementibus remediis*, toto genere naturæ moleſtis, ut ne ſani quidem abſque præſenti damno perferre poſſint, onerant atque defatigant, adeoque natura duobus oneribus impar ſuccumbere cogitur. Itaque nos humorum mutationi, alterationi, & nec epicraſin purgationi incumbentes, alexipyreton ter & quater dedimus, cujus medio omnia evanuere ſymptomata, & cito priſtinas vires recuperavit. Alexipyreton habetur in noſtro *de ſecretioribus mineralium præparationibus*.

(*a*) *Maligna febre*. Malignitas morborum & febrium ſe manifeſtat per ſubitaneam virium proſtrationem, pulſum debilem, animi deliquium, mentis turbationem, externarum partium corporis refrigerationem: Quæ & ſimilia diſſolutionem vinculi ſeri & ſanguinis, & elementorum ſuccos vitales componentium deſtructionem, quam veteres putredinem indigitarunt, indicant. Cauſa malignitatis vel in ipſo ſubjecto latitat, vel foras & ab extra accedit. Illud fit, ſi vitio diætæ, aeris, affectuum intemperantia, maxima intemperie humoribus introducta fuerit; tali in ſubjecto quivis morbus genium malignum facile induit; hinc ſæpius variolæ, morbilli, arthritis, eryſipelas certis in perſonis malignitate ſtipantur & necant. Ab extra corporibus communicatur malignitas per virulenta effluvia, quæ ſubtiliſſimis corporis noſtri partibus mixta in illis turbationem quoad craſin & motum maximam inducunt.

(*b*) *Con-*

(*b*) *Continui imbres*. Putredinem ſeu diſſolutionem elementorum ſanguinis aer nebuloſus, pluvioſus, nimiis humiditatibus onuſtus, frequentiſſime, maxime in corporibus mollibus iiſque humidis, ſuſcitant. Notabile eſt, tali cœli temperie in barometris mercurium ad aliquot gradus deſcendere, manifeſto indicio, celerrimum ætheris motum, qui indubie cauſa gravitatis eſt, humidi copia retundi & vim ſuam amittere: Cumque idem æther elementa ſanguinis & uniat & conſervet vivido ſuo motu, & ſpirituum materiam, qui motiones corporis noſtri perficiunt, ſuppeditet, facile ex hoc intelligi poteſt, imbecilliore reddito ætheris motu tempeſtate exiſtente humida, ad putredinem corporis noſtri humores diſponi. Conducunt & præſervant tali in caſu balſamica v. gr. Elixir proprietatis, eſſentia myrrhæ, ſcordii, ſpiritus volatiles oleoſi, ſuffimigia, & quæ ſunt ejus generis alia.

(*c*) *In media hyeme*. Morbi acuti æſtivis menſibus invadentes utplurimum benigniorem ſunt illis, qui hyeme fiunt, forſan quod tranſpiratio tunc impedita, vel tardior reddita, pravos humores in corpore accumulet. Experti id ſumus, inquit *Ol. Borrichius in act. Haffn. pag.* 165. quod febres malignæ plerumque evadant pertinaciores, quo magis gelu urget, ſed quamprimum circa veris initium remittit gelu, remittit etiam violentia febris.

(*d*) *Totus curationis ſcopus ad putredinem arcendam*. Prima & unica curandi intentio eſſe debet; ſicuti bene A. monet, ut putredinem arceamus citra virium jacturam, id eſt, ut mixturam ſanguinis firmemus, a diſſolutione defendamus, & ſpiritui corporis noſtri conſervatrices corroboremus. Tale virtute gaudent jam unanimi ferme Medicorum conſenſu, longeque ſeculorum uſu comprobata acidula, item terrea. Bolus armeniæ a *Galeno* pro optimo alexipharmaco habetur. Commendanda autem ſunt mixtura ſimplex, ſpiritus ſalis dulcis, nitri dulcis, clyſſus antimonii ſulphuratus, tinctura quatuor florum cordialium, bezoardica, aceta theriacalia, nec non terrea v. gr. pulvis bezoardicus Sennerti, Anglicus, Pannonicus ruber, cornu cervi uſtum, philoſophice præparatum, terra ſigillata, mater perlarum &c.

(*e*) *Vehementibus remediis*. Rectiſſime Dominus A. hic increpat illos, qui ſtatim primis morbi inſultibus naturam varie conflictatam vehementibus remediis toto genere naturæ moleſtis, ut ne ſani quidem abſque præſenti damno perferri poſſint, onerant atque defatigant: Vires enim, quantum poſſibile, omnimodo ſervandæ ſunt: in illis enim robur naturæ conſiſtit. Cavendum itaque in omnibus malignis, qui ex putredine humorum naſcuntur, ab omnibus emeticis, purgantibus, venæſectione & ſudoriferis fortioribus.

CAPUT XXXIV.

De Arthritide.

ILluſtris Dominus Carolus Vertova Bergomenſis annorum viginti in ædibus Domini Hieronymi Pii tunc commorans, articulari morbo, genibus, & pedibus correptus, die noctuque mire torquebatur. Neglectis topicis, (*a*) *Hellebori & hermodactylorum extracto*, ter & quater exhibito, dolor omnis remittitur. Ad juncturas vero principalioraque viſcera roboranda, (*b*) *pulverem noſtrum antipodagricum* ad complurimos dies bis in die propinavimus; & his facillimis hoc indomitum morbi genus penitus ceſſit.

Pulvis antipodagricus eſt aurum diaphoreticum.

(*a*) *Hellebori* &c. Arthritidis fomes & minera ſæpius latitat primis in viis, quare etiam ſub acceſſionem quandoque percipitur dolor, æſtus, inflatio regionis ſtomachalis, quo tempore infuſum laxativum educendo pravorum humorum ſaburram in momento ferociam dolorum in pedibus ſubortam mitigare ſolet. *Martianus* ſcribit vomitorio omni menſe exhibito a dolore arthritico feliciſſime præſervationem fieri.

(*b*) *Pulverem noſtrum antipodagricum*. Eſt aurum cum mercurio junctum & decenti ignis temperamento in pulverem magnæ efficaciæ converſum. Modum mercurium depurandi hunc in finem proponit *Philaleta in Tract. Introitus apertus* &c. Memini olim hic Halæ tali medicamento mercuriali a Chymico non vulgari exhibito inveteratam podagram tophoſam ſanata in ſexagenario Halenſi, ita ut per plures annos firma uſus fuerit valetudine.

CAPUT XXXV.

De Angina.

DOminicus Camuſo, Bajulus, annorum 35. prope delubrum vulgo *della Baroncella*, (*a*) *angina* (κυνάγχη Græce dicitur) *graviter correptus*, (*b*) *cum acuta febre* luctabatur, interiores fauces, atque (*c*) *cervicem* phlegmone etiam occupabat. Hinc ſalutis ſpes exigua ſupererat: non ita tamen, ut ſcribitur ab Hipp. de ea, quæ citra apparentem tumorem ægrum primo die ſuſtulit (*d*) *Venis ſub lingua tuſis*, ſanguineque abundanter fuſo, cito convaluit. Ad fluxus fomitem penitus compeſcendum, ſequenti die (*e*) *pilulas de agarico*, & aggregat. ad drach. j. ß. dedimus.

(*a*) *Angina graviter correptus*. Angina inflammatio muſculorum laryngis eſt, cujus ſigna ſunt dolor, orthopnœa. Tumor ſi latet, & æger liberæ reſpirationis maxime eſt indigens, & ſi repente inſigniter febricitanti ſupervenerit, malum funeſtum eſſe conſuevit, ſi tumor adeſt in collo, ſemper bonum *juxta Hippocrat. aphoriſ. 37. Sect. 6.* Ex *Hippocratis* itaque conſilio omnia admovenda, ut foras prodeat in collum materia, tale eſt emplaſtrum, quod coquitur ex nido hirundinis, ex decocto malvarum, meliloti, ficuum, florum Sambuc. additur theriaca & crocus.

(*b*) *Cum acuta febre*. Nunquam ſine febre conſuevit eſſe angina, vel illi præcedit, vel ſupervenit. Cum horrore plerumque invadit, turbatæque maſſæ ſanguineæ manifeſta adſunt indicia, epidemia nonnunquam eſt & malignitatis notam edit.

(*c*) *Cervicem*. Cervix & fauces ab inflammatione graviori in conſenſum trahuntur, ut etiam externe rubor ac tumor ſit conſpicuus cum calore & dolore.

(*d*) *Venis ſub lingua tuſis*. In peſtifero anginæ malo trahenda non ſunt remedia, ſed ſtatim a Venæſectione inchoandum, ut ſanguis ſubſiſtens & ſtrangulans evocetur. Quo nomine ſub lingua venæ ſecentur, imo cucurbitulæ ſub mento & ad fauces admoveantur, ut irruentis materiæ impetus alio avocetur, quod conſuluit etiam *Hippocrates lib. 2. de morbis vulgaribus; item Celſus pag. 196.*

(*e*) *Pilulas*. Poſt venæſectionem ſecunda intentio ſit, ſi vires id patiuntur, ducere alvum; laxantia namque inſigne levamen non raro attuliſſe, Practici teſtantur, vid. *Antonius de Heyden. Cent. 1. obſerv. 1. & 2.*

CAPUT

CAPUT XXXVI.

De Angina.

NObilis Domina Virginia, D. Pii Conradini uxor, 35. annos nata; ſimili, ſed (*a*) *graviori affectu* oppreſſa erat. In ſcapulis ſtatim cucurbitulas admovendas curavimus, & cum morbi feritas nihilo remiſſior appareret, poſtmodum *cephalicam in dextro brachio aperiendam* juſſimus; tunc enim e lingua, propter tumoris magnitudinem, fauces & os quaſi occupantem, detrahi non poterat. (*b*) *Extra* interim affecta pars oxyrrhodino jungebatur, linteolis oxycrato madefactis ſuperimpoſitis.

At inflammatio rebellis & pervicax perſtabat, aliquantulum tamen imminuta: ſublinguales igitur venas aperire potuimus. Et ſic gargariſmate repercutiente & detergente etiam adhibito, una cum remediis ſupra dictis, libera evaſit.

(*a*) *Graviori affectu*. Omnium periculoſiſſimam cenſuit *Hippocrates*, ubi neque in faucibus, neque in cervice quicquam apparet, hujus quippe inflammatio penitus abſtruſe graviora infligit ſymptomata non ſine metu præſentis ſtrangulatus. Hæc ſæpe vidimus ſublatum ægrotum horis octodecim, conſtante mente integriſque ſenſibus.

(*b*) *Extra*. Efficaciſſima hic ſunt fomenta humida; nam ſicca ſpiritum elidunt, ergo admovere ſpongiam oportet, quæ in decoctum calidum, quod conſtat ex floribus ſambuci, herba malvæ, ſalvia, hyſſopo, paſſulis, ficubus, rhob diamorum, radic. glyzerizæ, ſubinde dimittatur.

CAPUT XXXVII.

De tumore in facie ſublato.

NObilis virgo annorum 24. ex proſapia de Angelellis, nomine Diana, apud moniales Divi Petri martyris religioſe degens, a multis jam annis (*a*) *praedurum tumorem* ſcirrhoſum in genæ dextræ medio gerebat, cui ut occurreret, multa jam fruſtra tentaverat. Indolens erat hic tumor, niſi tactu preſſus, venæ in ambitu rubentes, tumentes, & lividæ. Cæterum extrinſeco quovis admoto remedio, & dolor, & inflatio, & inflammatio concitabantur. Cum ergo Cœnobii Medicus ejuſmodi ſignis monitus, totum negotium naturæ committendum ſatius duxiſſet, quam ullo remedio curationem tentare, factum eſt, ut tumoris naturam attentius perquirens valido tactu materiam ſubtus latentem cognoverim. Quare tumorem valido (*b*) *cauſtico* aperiendum exiſtimavit: adeoque cauſticum argentum uſurpandum cenſui, cujus deſcriptionem & præparationem cum aliis, Deo dante, typis mandabimus. Aperto tumore, ſteatomatum inſtar materia manebat; hæc prorſus (*c*) *gangliorum* atque lupiarum in morem (*d*) *propria cyſti* continebatur.

(*a*) *Prædurum tumorem*. In qualibet corporis parte evenire poſſunt multa variaque tubercula, quæ tamen periculo non terrere debent. Quædam ex his dura ac renitentia, quædam mollia & cedentia ſunt: quædam ſpatio nudantur, quædam tecta capillo ſuo permanent, fereq; ſine dolore ſunt. Quid intus habeant, uti conjectura præſagiri quidem poteſt, ſic ex toto cognoſci, niſi cum ejecta ſint, non poteſt. Pro diverſitate humorum, qui ipſis inſunt, varia accipiunt nomina, cui tenuis pulticula ſubeſt, atheroma dicitur, cui liquidior humor melli ſimilis, melliceris: Steatoma, id eſt, quando pingue quoddam latitat. Omnia illa ex parvulo incipiunt, & diu paulatimque increſcunt, & tunica ſua includuntur.

(*b*) *Cauſtico*. Tolluntur hæc vel cordata inciſione facta per medium, ut effundatur quidquid intus coiit, vel ſi æger abhorreſcat cauterio valido, quale eſt argentum, quod fit, ſi ſolutio Lunæ cum aqua forti parata inſpiſſatur, & craſſamentum igniatur.

(*c*) *Gangliorum*. Ganglioformes nervorum nodi, ut curioſior docet anatome, nihil aliud ſunt, quam minima filamenta fibrillas nervoſas annuli in modum vincientia, in quorum medio arteriæ luculentiſſime florido ſanguine repletæ ſunt, inde inſtar filiorum rubrorum propenſæ conſpiciuntur.

(*d*) *Propria cyſti*. Steatome ſemper tunica quadam continetur, quæ ſecunda eſt, quæ non facile a cute & ſubjecta carne ſeparatur, ubi vel tota tunica, vel aliquid ex ea relictum eſt, pus movendum, alias recrudeſcit malum: Ubi tota exemta eſt, committente ore deſuper glutinans medicamentum eſt imponendum. Adhuc autem melius eſt ſteatoma radicitus exſcindere; ſic Chirurgus quidam Halberſtadienſis peritiſſimus ante annos aliquod ſteatoma fronti aſſidens ſupra oculum pendens libram unam & ultra feliciſſime exſcindebat, & hæmorrhagiam pulvere capitis mortui vitrioli ſiſtebat abſque ullo periculo.

CAPUT XXXVIII.

De Cacochymia, ventriculi intemperie, & aliis.

ADmodum Illuſtris Domina Dorothea, Dom. Auguſtino Bero uxor, (*a*) *poſt febrem continuam* in duplicem tertianam inciderat, quam κακοχύμια, ventriculi conſtitutio, viſcerum lienis & jecoris durities, meſaraicarum obſtructio, inappetentia, vigiliæ, & ſimiles affectus cocomitabantur. Nobilis hæc Domina, ut natura ſatis delicata, & vulgatis remediis nauſeabunda, ipſiſque, & morbi diuturnitate defatigata, vitam in non exiguo diſcrimine trahebat, eo magis certe, quod (*b*) *ad hydropem* jamjam incipientem inclinaret. Hujus curationis difficultas & a parte ſubjecti, & a morbi natura pendebat.

Quocirca nobiliſſimæ ægræ nobiliſſimum hoc electuarium exhibuimus. Rec. (*c*) *Salis centaurii minoris* drach. j. conſ. roſarum, & violarum, an. unc. j. olei vitrioli 10. guttas. Mixtis omnibus concinnabatur Electuarium, cujus drach. ij. bis in die dabantur; cujus beneficio brevi convaluit.

(*a*) *Poſt febrem continuam*. Unus morbus ſæpe alterum graviorem gignit & excludit; quandocunque enim magnitudine vel diturnitate ſpiritus conſumit, vires frangit & diſcraſia acido-viſcidam humoribus inducit, haud difficulter obſtructiones minimorum vaſculorum, quæ fœcundæ chronicorum matres ſunt, ingenerantur, nec minus ſpirituaſcentia chyli & ſanguinis deprimitur,

(*b*) *Ad*

(*b*) *Ad hydropem*. Autumnales, maxime quartanas, diuturnas vel præpoſtero conſtringentium uſu nimis cito curatas & ſuppreſſas, infarctus viſcerum, obſtructiones ſcirrhi preſſo pede ſubſequi conſueſcunt; unde lentæ febres & hydropes ſuam habent originem: Et niſi cito hic ſuccurras martialibus balſamicis deobſtruentibus, malum fit immedicabile.

(*c*) *Salis centaureis minoris*. Efficaciſſima ſunt ſalia fixa ad tollendas obſtructiones in febribus, dum partim acidos ponticos humores corrigunt, partim tenaces viſcoſas particulas in partibus ſolidis ſubſiſtentes fundunt & diſſolvunt. Quapropter convenit illas exhibere & miſcere laudabili cum ſucceſſu cum præcipitantibus ſic dictis, china chinæ, addito momento mercurii dulcis, qui potentiſſimum reſolvens eſt.

CAPUT XXXIX,

De acuta febre.

NObilis Domina Dorothea, Domini Matthæi Fabritii uxor, annorum 45. prope Divi Franciſci Fanum, ſuperioribus annis acutiſſima febre correpta fuit, eaque non niſi (*a*) *a prava aeris conſtitutione*, prout multi ſimilibus febribus detinebantur, Primum febris eam adorta eſt (*b*) *cum vomitu ſinceræ bilis*: conſequebantur capitis dolor, inexplebilis ſitis, inquietudines, linguæ ſcabrities & ſimilia. (*c*) *Victu tenui, humido, & frigido* inſtituto, corpus totum (*d*) *cholagogo potu* ex rhabarbaro, & manna, & catholicone purgavimus. Secunda die (*e*) *julepum attenuantem & refrigerantem*, utpote ex acidis paratum, bis exhibuimus. Tertia tandem die, aſtrorum benevolo aſpectu ſervato, horaque qua aſcendebant piſces, Jove in medio cœli culminante, venam dextri lateris tuendam curavimus. Unde detractis unc. vij. ſanguinis; ſtatim omnia quoque ceſſarunt ſymptomata, & ſic incolumis liberaque evaſit.

(*a*) *A prava aeris conſtitutione*. Mutationes inſignes, quæ in ipſa tempora incidunt, & illorum a temperie ſua deflexiones, graves pariunt morbos. Texturam corporum & humorum temperiem mirum in modum mutat aer; hinc æſtate particulæ ſalino-acres ſulphureæ, autumno ponticæ, craſſæ & terreſtres exundat, & corpora noſtra fatigant.

(*b*) *Cum vomitu ſinceræ bilis*. Bilis pro noſtro aere & vivendi ratione haud facile prædominatur, ſeu copia peccat: ſed qualitate potius deliquit viſcida, acida. Secundum naturam conſtituta bilis principio ſuo alcalino oleoſo balſamum chyli & ſanguinis exiſtit, & humor utiliſſimus, a quo valetudinis & incolumitatis noſtræ, maxima dependet ratio. Sulphur patet ex ipſa inflammabilitate alcali, quod ſulphur immerſum eſt; ex mixtura cum ſyrupo violarum, quem viridi colore tingit, pateſcit, nec non ex ſpiritu alcalino, quem ſuppeditat ipſa bilis mixta cum calce viva. Si elementa hæc bilis deficiant, vel vitiata ſint, magna incommoda in œconomiam noſtram animalem redundant: ſi iners eſt, & nimio acido fixo imbuta, febres intermittentes, affectio hyſterica, colica, alvi conſtrictio, excretionum conſuetarum ſuppreſſio viſcerumque obſtructio propullulant: E contra ſi Sal acre, ſubtile, calidum in exceſſu peccet: inflammationes, hæmorrhagiæ, diarrhœe, febres ardentes in procinctu ſunt. Quocirca prudens Medicus in cujuſcunque morbi curatione ſubinde ad bilis mixturam ejuſque motum collineare & reſpicere debet. Quandocunque autem per vomitum exernitur bilis, non ſemper exinde inferendum eſt, bilem cauſam dediſſe morbi vel ſymptomatis, ſed ſæpius pravi ſucci in primis viis deliteſcentes ventriculum irritando & convellendo bilioſum humorem ſimul evehunt.

(*c*) *Victu tenui*. Nihil magis in acutis commendari meretur, quam tenui uti diæta. Victus craſſus pleniori manu datus plures ex acuta febre laborantes intercidit. *Hippocrates in ſuis curationibus* ſtudioſe id agit, ut diætam exquiſite tenuem in acutis morbis ſemper commendet, laudet decoctum hordei, ſcorzoneræ, cornu cervi aliaque.

(*d*) *Cholagogo potu*. Ineunte morbo laxationes commode inſtitui poſſunt in acutis, cui ſcopo inſerviunt manna, rhabarbarum, thamarindi, follia ſennæ &c. Tamarindi ſale tartareo dulci blande-acido fœti ſunt, quo bilis volatilitas & calor temperatur. Ob tartareum hoc ſal orientales populi utuntur fructu hoc ad argenti dealbationem, non ſecus ac noſtris in locis tartarus id præſtat, qui venerem ſolvendo lunam puriſſimam in ſuperficie relinquit.

(*e*) *Julepum attenuantem*. In acutis omnia calida volatilia oleoſa motum ſanguinis tam inteſtinum quam progreſſivum augentia ſæviora reddunt ſymptomata, in incendium quaſi conjiciunt ſanguinem & deliria atque inflammationes accerſunt. Ex omnibus autem calidiſſima ſunt olea, quippe quæ ramoſo ſuo contextu diutius morantur & intricata manent ſanguini. Notabile eſt unicam olei deſtillati guttulam plus ardoris corpori conciliare, quam ſalis volatilis drachmam ſemis. Omnis ſtudio hinc evitanda in ſanatione morborum acutorum, inflammotionum, variolarum remedia calida, acria, ſudorifera: Melior em locum inveniunt acidula temperata, diluentia, julapia &c.

CAPUT XL.

De inſigni marcore, hectica febre, & aliis.

NObilis virgo annorum 24. in Cœnobio Monialium Divæ Magdalenæ, nomine Blancha Maria de Duliolis, hectica febre ſecundi gradus, capitis defluxione, dolore, vigiliis, inappetentia, anhelitus difficultate, & aliis fere ad extremum deducebatur, etiamſi complurimis remediis toto ſemeſtri uſa erat.

Hæc mala a ſuppreſſis menſibus, & obſtructis venis meſaraicis, & ſcirrhoſo liene oriebantur. Ejuſmodi ſuppreſſioni valde obnoxia erat; unde ſingulis fere annis (*a*) *chalybem vulgato more præparatum* ſumebat, a quo non parum levaminis.

Hoc vero anno nihil proficiens, verum contra febre, cæteriſque ſymptomatis auctis, ipſa quotidie in deterius labebatur. In ejus porro auxilium advocatus, negotium etſi arduum, tamen remediorum præſtantia ſuffultus, aggreſſus ſum. Etenim febris ſpeciei apprime proſpiciendo, ut quæ ſympathica, (*b*) *non refrigerantibus ſolum*, ut vulgi Medicorum ſententia eſt, ſed aperientibus & acidis ſubacta, facile evanuit; ac menſes tamdiu ſuppreſſos *ſequenti apozemate* provocavimus.

Rec. Rad. altheæ, valerianæ, an. unc. j. ß. rad. fœniculi, aſparagi, & apii, in vino albo per noctem maceratarum, an. drach. vj. fol. bethonicæ, pimpinellæ, ceterach, arthemiſiæ, calendulæ, ſabinæ, cicerbithæ, an. m. j. Bulliant omnia in decocto cicerum rub. Factæ colaturæ lib. ij. diſſolve mellis albi, ſacchari albi, an. unc. iij. aromatizetur drach. ij. cinnamomi, & croci ſcrup. j. albumine ovi clarificetur, & fiat apozema: Quo ſumpto adeo perfecte ſanata eſt, ut nuſquam abhinc in eoſdem affectus inciderit, licet a curatione annus octavus agatur.

(*a*) Cha-

(*a*) *Chalybem*. Ex martialibus primas tenet ipſa limatura martis pura nullo acido tacta, quæ longe promptius acidum corporis noſtri imbibit, quam cœtera alia, quorumvis acceſſu acidi infracta eſt; hinc omnibus martis crocis & tincturis ſolam limaturam mea ſententia præferendam eſſe, exiſtimo; Sed hæc notanda veniunt circa ejus uſum: nimirum primum acidi in primis viis ſit præſentia. Secundo ventriculus debito calore & robore inſtructus ſit. Tertio corpus non nimis exſuccum & aridum. Quarto motus & exercitatio corporis poſt ejus uſum ſemper imperanda: Si alvus conſtricta manet, laxativum rhabarbarinum vel aliud molliens interpolandum eſt.

(*b*) *Non refrigerantibus*. Multum in hoc peccant Medici, qui contra hecticum calorem ex vitioſorum humorum ſaburra ſuccreſcentem pugnant cum refrigerantibus, ſaturninis, nitroſis, quibus augmentum ſæpius cauſæ additur. Juvat tali in caſu magis expurgare leniter primam regionem, & temperatis balſamicis inſtaurare ventriculi actionem.

(*c*) *Apozemate*. Apozema Domini A. laudem & commendationem meretur. Obſtructis pertinaciter venis hypogaſtricis balnea & apozemata ex radicibus & corticibus ſale volatili ſubtiliſſimo oleoſo turgidis parata convenientiſſima ſunt. Deprehenditur interdum tam craſſus & limoſus hoc in morbo ſanguis, ut in vaſis uterinis abeat in polypoſam concretionem, qualem ego olim inveni in fœmina Mindenſi per IV. annos ex menſium defectu laborante. Sic quoque *Welſchius Auguſtanus* mortuam ex menſium ſuppreſſione aperuit, & venas circa uterum nigerrimo ſanguine diſtentas invenit, ipſumque uterum quaſi gangræna affectum, bile omni ex veſicula in inteſtina depulſa.

CAPUT XLI.

De quotidiana febre, menſium ſuppreſſione, & aliis.

Dominica Adm. Illuſt. D. Jo. de Angelelis, hujus Civitatis Senatoris, Ancilla, 27. annum peragens, quotidiana 5. menſibus valde vexabatur; (*a*) *menſes ſuppreſſi*, inappetentia, laſſitudo ingens, facies decolor, & ſimilia ſequebantur. Licet toto illo tempore (*b*) *multa impune conſumpſiſſet remedia*; noſtra tandem ope, Electuariique opiatici beneficio brevi convaluit. Menſtruales vero purgationes adhuc ſuppreſſæ erant, nec pedes omnino detumuerant: quapropter Electuarium chalybeatum, cum vehiculis ad id deſtinatis, præſcripſimus. Sub finem tandem apozema hyſtericum aperiens & diſcutiens ad nonnullos dies ſumpſit, quibus paucis perfecte curam abſolvimus.

(*a*) *Menſes ſuppreſſi*. Familiare fœminis eſt, quod poſt longiores morbos, vires fractas, menſtrua ipſas deficiat purgatio, dum morbi diuturnitate tam ſerum, quam ipſum ſulphur ſanguinis conſumitur. Ad fluxum autem menſium & ſeri copia, & ejus turgeſcentia atque ad motum aptitudo requiritur.

(*b*) *Multa impune*. Peſſime conſulunt Medici ſanitati illarum, quando deficiente ſero & depauperatis ſpiritibus purgantibus & emmenagogis calidis fluxum procurare conantur: præcipitari ſic plurimas in atrophiam, hecticam, phthiſin, inflammationes, peſtem, cito experientiam. Roborandus tali in caſu magis eſt ventriculus, & ſerum inſtaurandum alimentis ſucci plenis, analeptis et blandam ſanguini ſpirituaſcentiam fœnerantibus; quem in finem laudanda elixir balſamicum noſtrum, vina generoſa, malvaticum, Frontini, ſal volatile oleoſum Sylvii, ac Cinnamomi ſatum, tinctura martis pomata, decoctum ſuccoladæ, et quæ ſunt taliſmodi generis.

CAPUT XLII.

De fœdiſſimis & ferinis ulceribus.

NObilis Domina Flaminia de Zanettinis, vidua annorum 30. prope ædem Sanctæ Mariæ Majoris, a ſexennio clauda, nec niſi fulcris aut ſcipionibus ligneis; (vulgo appellant *potentias*) fulta per domum ſe proripere valebat: Cujus cauſæ ſuberant, fœdiſſima, calloſa, & ferina (*a*) *ulcera*, quæ tibiarum oſſa carne fere tota denudarant, pedes, ob inſignem duritiem, glandulis ſcrophularum inſtar diſtincti, e quibus ſingulis glandulis ulcera ſeorſim oriebantur, & paulo poſt conſeneſcebant, relicto tantum tumore; ita ut in eodem membro materia peccans contrarios produceret effectus: in tibiis ſcilicet carnem arrodens, & in pede carnem lividam, & calloſam producens. Brevitatis gratiam omittam, quæ in caſſum ab aliis Medicis experta erant; nec enim citra bilem recenſere fas eſt. Reliquum, & corpus totum cacochymicum, facies livida, narium extremitas, & labia plumbata, febris inſuper lenta aſſidue conficiebatur; quæ omnia ſolita nobis ratione perſanavimus.

(*a*) *Ulcera*. Ipſum ſal ſcorbuticorum acerrimum non ſolum carnoſos tubulos corrodit & depaſcit, ſed & ipſa oſſa aggreditur, ipſiſque cariem ac putrilaginem inducit. Conſtant oſſa ex tubulis tenerrimis poros habentibus innumeros, in quibus circulationem ſuſtinent, depoſitæ particulæ ſanguineæ & lymphaticæ: inoſculantur enim illis & venæ & arteriæ. Particulæ hæ depoſitę acuto corroſivo ſale imbutæ ex facili tenerrimos oſſis tubulos excedunt & ſauciant. Signa oſſis putridi & carioſi ſunt intollerabilis materiæ ulceroſæ fœtor, caro ulceris ſpongioſa nigricans, livida, curatio difficili. Quamdiu os carie laborat nulla ſpes cura eſt. Ad curationem ante omnia facit diſciſſio ſcirrhoſæ duræ carnis, ut os affectum conſpiciatur, a quo caries tollenda, medicamentis potenti ſale volatili acidum deſtruente imbutis, ex quibus eminent nominatim euphorbium, camphora, oleum cariophyllorum, cochleariæ, quod omnium acerrimum & penetrantiſſimum. In Euphorbio vis latet alcanina, quæ inter alia apparet exinde, quod ſternutamentum excitat. Chirurgorum quidam acidorum uſum ad putrilaginem oſſium avertendam frequentiſſimum habent; aſt malo eventu, utpote acida oſſium texturæ inimica illam diſſolvere ſolèt, quod vel exinde conſtat, quia duriſſima oſſa perapte menſtruis acidis reſolvuntur.

CAPUT XLIII.

De duplici tertiana cum horrendo ſymptomate.

NObilis Dominus Franciſcus de Salimbenis, 35. annos natus, prope Divum Dominicum, duplici tertiana continua cum inſigni capitis dolore, & aliis graviſſimis ſymptomatis acerbe divexabatur. Hujus febris procatarctica cauſa (*a*) *fulgur* fuit; derepente palatii ruri conſtituti portas & feneſtras concremans. Is, ut flammas ſparſim excitatas extingueret, tantum laboris ſuſtinuit, ut ſpiritus & humores accenſi, atque retro fulgoris odore per-

perfuſi, dictam febrem pepererint. (*b*) *Tempore exacerbationis* circa ventriculum tantos tamque immanes & celeres dolores ſentiebat, ut veluti fulguris ictu perculſus brevi ſpiritum efflaturus videretur.

Diro atque formidando huic ſymptomati intereſſe volui, ut quod opus conſultius agerem. Cum ergo jamjam inſtaret dolor, aquam cinnamomi ad unc. j. dedi; qua ſtatim dolor ceſſavit; a ſimili fulguris incendio edoctus, id non aqua, ſed potius altero igne extingui. Sic ardente illa febre extincta, (*c*) *hemicrania* a fuliginoſis vaporibus proveniens, contumax & rebellis perſiſtens, ſequenti decocto ſublata fuit:

Rec. ℞ aſuræ ligni viſci querc. rad. chinæ minutim conciſæ, an. ℥. j. ſalſæ parill. ℥. j. ß. fol. betonic. cicerbit. cichor. borrag. acetoſæ, an. m. j. ſem. pæon. dauci, an. ʒ. j. Paretur decoctum in juſculo carnis vitulinæ.

(*a*) *Fulgor fuit*. Magis cauſa hujus affectus in terrorem ex fulgure, quam in materiam fulguris referenda videtur. Terror ſpiritus actionum vitalium præſides inordinate per genus nervoſum & muſculoſum movet & agitat; unde contractiones & tenſiones partium muſculoſarum oboriuntur. Pulſus cordis & arteriarum fit parvus, frequens & inæqualis, ſanguis cum ſero ad ſeceſſionem mutuam diſponuntur, excretiones, quæ ſtato ordine alias fiunt, ſupprimuntur, multaque & propemodum infinita mala in œconomiam animalem corporis noſtri redundant a vehementi terrore.

(*b*) *Tempore exacerbationis*. Invadente Paroxyſmo febrili ſpaſmi ubivis, præcipue autem in partibus nerveis comparent vehementiſſime; unde vomitus, dolor ventriculi, præcordiorum anxietas, pedum dolores contuſivi circa rigorem frequentiſſimi ſunt.

(*c*) *Hemicrania*. Optime hæc tollitur decoctis & pilulis cephalicis, nec non pulveris, qui conſtat ex ſuccino, ſtorace, benzoe, cubebis, ſemine papaveris, pœoniæ in caput inſperſione.

CAPUT XLIV.

De clauda muliere a biennio.

FUlvia Andreæ Siloni uxor, in via Nozadellæ, 40. ætatis ſuæ annum circiter agens, ferina duo ulcera, cava, ſordida, calloſa, dolorifica, toto biennio miſere patiebatur: unde clauda, (*a*) *cachectica*, *macie confecta*, & aliis prope infinitis ærumnis obruta, toto illo tempore aliorum opem fruſtra experta erat. Sub noſtris tandem manibus brevi & paucis priſtinam recuperavit ſanitatem.

Primis diebus decoctum melanagogum ex ſenna, epithymo, polypodio, cuſcuta, & ſimilibus, ad aliquot dies accepit. Pro topicis unguento ex vitellis ovorum uſa eſt tantum, (*b*) *traumatico pulvere* interdum adjecto.

(*a*) *Cachectica*. Diu geruntur ulcera, tandem cachectici fiunt, & marcore conſumuntur, partim ob ſucci nutritii depauperationem, partim ob ſanguinis intemperie & motu ſuo depravationem a particulis fermenti ulceroſi ipſi ſubinde ſuggeſtis.

(*b*) *Traumatico pulvere*. Externe ad conſolidanda ulcera conveniunt, quæ nimias humiditates exiccant, fibras partium corroborant, & acidum ulceroſum deſtruunt, cujus generis ſunt radix ari, pulvis ſuccini, cornu cervi uſtum, cinis tabaci. radix iridis florentinæ, maſtiches, gummi elemi, tutia præparata &c.

CAPUT

CAPUT XLV.

De Paralyſi.

FRranciſcus Pinetus annos 35. natus, ſerici textor, in eadem via Nuzadellæ, paralyſi in brachio ſiniſtro a ſemeſtri detinebatur, (*a*) *fotu ex pede bovino.*

Rec. Fol. roriſmar. ſalviæ, menthæ, praſſii albi, calament. origan. m. j. baccarum lauri, juniperi, an. pug. j. Coquebantur in vino & aqua. Sumpto etiam potu (*b*) *ex dulci ſale vitrioli*, & (*c*) *tartari balſamo*. Ex his optime convaluit.

(*a*) *Fotu ex pede bovino.* In nervorum affectibus a nimia tenſione & contractione ortis externe cæteris omnibus anteponenda ſunt, quæ animalibus petita ſunt remedia. Vidimus ſola axungia humana, oleo caryophyllorum exaltata contractura a copioſo fumo lithargyrii hauſto in manibus obortam feliciſſime ſublatam, & hæc ratio eſt, quare qui talismodi in caſibus empiricorum opera utuntur, citius ſanitati reſtituuntur, quam ſi pretioſi chymiatrorum remediis indulgeant. Axungiæ utpote ſale volatili blando, demulcente, naturæ animalium amico, gaudent, cujus ratione nervos ſolantur, & ab acrimonia irritante egregie defendunt.

(*b*) *Et dulci ſale vitrioli.* Sal & oleum vitrioli dulce haud injuria in non-entium Chymicorum catalogum referre debemus, quippe quæ magis corroſiva, quam dulcia ſunt. Improprie autem dulcedo hic ſumitur ab ipſis chymicis, dum grata hæc reddere ſtudent per additionem ſpiritus vini, qui nimiam acciditatem infringere aptus eſt. Unde fit ſpiritus vitrioli ſic dictus dulcis, qui cum ſpiritu tartari volatili nuptus rubedine in momento tingitur, & loco mixturæ ſimplicis uſurpari poteſt.

(*c*) *Tartari balſamo.* Arcanum ſic dictum tartari neutrum & enixum cum aceto deſtillato vini ſaturato conſtat, quod veteribus balſamum tartari audit; in detergenda venarum amurca & liberandis obſtructionibus præſtantiſſimæ eſt virtutis. Chymicorum filii ex ſalis tartari volatiliſationem magnum ſibi promittunt arcanum ad debellandam morborum pertinaciam; verum fruſtranea ſe lactant ſpe, cum tale ſal præ aliis ſalibus volatilibus nec ullam prorſus videatur habere prærogativam.

CAPUT XLVI.

De Arthritide.

NObilis Dominus Simon de Bruſattis, annorum 27. articulari dolore in genibus & pedibus graviter affectus, (*a*) *extracto ellebori & hermodactylarum* artificioſe præparato, materia purgata, ſtatim melius ſe habuit: dato tandem pulvere noſtro antipodagrico, ad 5. vel 6. dies tantum; ut tartareus ille humor e ſede penitus extraheretur, & læſarum partium rubur reſtitueretur, cito & jucunde convaluit.

(*a*) *Extracto hellebori.* Helleborus cauſtico quodam ſale pollet, terreſtribus tamen particulis plurimis immerſo, cujus ratione tenaciſſimum primarum viarum mucum fundit, incidit & abſtergit, & ad chronicorum morborum mineram præſcindendam tam ab antiquioribus quam a recentioribus impenſe celebratur.

C A-

CAPUT XLVII.

De raro & portentoſo morbi genere.

DOmini Guigni Procuratoris Bononienſis colonus nomine Barba Franceſco, ſexagenarius, (*a*) *morbo quodam atroci, novo, aut ſaltem paucis audito*, a 15. annis male detinebatur, cum ad manus meas curandus pervenit. Is affectus erat tumor perexiguus in genu dextro, lentis magnitudinem vix ſuperans, lividus & durus, ſine inflammatione, ullave alteratione. Locum affectum nec digito, nec alio inſtrumento tangi patiebatur æger: intus nihil humoris deprehendebatur; unde, inter quas tumorum ſpecies annumerandus eſſet, modica difficultas non erat; neque enim malignam atramque bilem tamdiu tamque exiguis limitibus contineri, tamque diros cruciatus concitare, me legere unquam memini. Redibant inſultus ter & quater in die; toties etiam, quoties aliquid caſu duriter in tumorem incideret.

Præclaros Medicos conſuluerat. Quidam carcinomatis rudimentum arbitrabantur; alii fortaſſe Paræi malignam arthritidem, maxime cum ligni Guajaci decoctum ad 40. dies præſcripſerint. Verum hallucinati ſunt omnes; tumore enim adaperto, neque humorem atrum, neque carcinomatis principium ſubeſſe deprehendimus. Cum ergo ad me primum venit, neque locum affectum me tangere, minus emplaſtrum, aut quodvis aliud remedii genus apponi ſuſtineret, rogatus tandem, ut pennulla aliquo oleo inuncta tangi pateretur, annuit. Pennula igitur mercurii oleo imbuta tumorem leviter tetigi, a quo dolor omnis ſublatus videbatur: hinc lætus unicuique genu tangendum permittit. Sequenti die, ut prævideram, rediit inſultus; quare mali radices intus ſubeſſe ratus, potentiale cauſticum tumori admoveo. Eſcharam, ut moris eſt, baſilicone unguento, & butyro procuro: qua ſublata, vermes pertenues, veluti pili prodeunt, qui ſcalpro attriti, tantum doloris ſuſcitabant, ut non licuerit ipſos forcipibus evellere; æger enim ſtatim humi concidit, ut prius. Quocirca carne circum circa epuloticis abſumpta, ipſos volſellis fortiter extraxi, ſed unicum tantum vivum, apis inſtar aculeo nigro armatum, cæteros laceratos & mortuos, ob applicata remedia. Cum autem præfatum vermem vivum in manu poſuiſſem, ipſam illico momordit, mihique graviſſimum dolorem fecit, quod & viderunt plerique alii.

An ſit Aetii, Paulive Æginetæ dracunculus, cuilibet judicandum relinquo; præſertim cum in multis diſcrepet, & in multis conſentiat. Vulnere tandem perſanato, lætus ille ruſticus domum ſe contulit.

(*a*) ***Morbo quodam.*** Laborabat ſimili affectu ante aliquot annos in Weſtphalia artifex præſtantiſſimus, nimirum enaſcebatur tumor durus dolorificus circa ani venas, qui a non tempeſtiva chirurgi apertione & tractatione in ulcus putridum fiſtuloſum abibat, quod omnem conſolidationem ferme reſpuebat. Tandem æſtate generabantur in ipſo vermiculi nigri ſtipati aculeis, qui manui applicati moleſtũ excita-

excitabant pruritum. Chirurgus tentabat conſolidationem omni modo, qua facta intolerabiles ſurgebant dolores, ita ut opus fuerit de novo apertionem inſtituere, quo facto, vermes in copia prodibant, quibus exemtis & ulcere ſervato aperto, dolores conquieſcebant. Memini ante aliquot annos me Hornhuſæ prope aquas ſalubres vidiſſe ſcabioſum cachecticum Quedlinburgenſem, qui pedes ulceribus putridis obſeſſos aquis iſtis fovebat, poſt quarum uſum vermes cinerei coloris ad minimum digitum longos ingenti cum admiratione quotidie ferme extrahebat inſigni cum levamine. Circa hæc conferri poteſt *Welſchius in tractatu de vena Medinenſi*. Item *Borellus Cent. II. obſ.* 48. qui identidem animalcula in ulceribus nata annotavit.

CAPUT XLVIII.

De Nephritide.

DOm. Franciſcus de Nanis, 50. an. in via vulgo *del Pradello*, nephriticis doloribus graviter excruciatus, brevi ſequentibus ſublevatus eſt. (*a*) *Corpore univerſaliter prius purgato*.

Rec. Pulpæ caſſiæ ℥ j. ß. rhabarbari ſubtiliſſime triti. ʒ. j.

Electuarium poſtea ſequens bis in die ſumpſit.

Rec. (*b*) *Lapid. lyncis*, judaici, ſpongitis, cryſtalli præp. an. ʒ. j. conſ. roſar. ℥. iij. conſerv. betonic. ℥. j. olei vitriol. gutt. xx. Hoc remedio calculos complurimos excrevit. Et quia in hunc morbum ipſe natura valde propenſus eſt, factum eſt, ut ineunte vere ad præcautionem ſumat.

Rec. Terebinth. aqua malvæ lotæ, ℥. j. ß. pulv. betonic. ℥. j. ß. Corpore tamen antea purgato, vel caſſiæ pulpa vel ſequenti decocto.

Rec. Betonic. m. j. ſennæ ℥. j. Coriand. & an. an. ʒ. j. liquiritiæ raſæ & contuſ. ʒß. Bulliant in decocto pectorali, pro tribus doſibus.

(*a*) *Prius purgato*. In renum doloribus præſtat ſemper alvum habere mollem et laxam, illamque aut clyſtere aut laxativo quodam irritare. Ejus mollities multum quoque facit ad præſervationem, quo fine commendandæ ſunt ſequentes pilulæ: ℞. Succini maſtiches, extracti panchimagogi Crollii, diagrydii ſulphurati ana ſcrupulum unum, ſalis ſuccini, mercurii dulcis ana grana decem, olei baccarum juniperi, balſami ſulphuris therebinthinati ana guttas ſex, de quibus capiat æger omni ſeptimana bis doſin ſufficientem.

(*b*) *Lapides Lyncis* etc. Specifica lapides creduntur antinephritica; vim ſuam exerunt textura ſua alcalina, qua acidum primarum viarum, quod fundamentum concretionis calculoſæ eſt, abſorbent & imbibunt, quod deinde mixtura tali degenerat in ſal neutrum amaricans inſigne abſterſivum tubulos et poros renales. Celebris pulvis tam ad præſervationem quam ad curationem mali nephritici eſt Norimbergenſis, qui *B. Volckhamero* adſcribitur; hujus præparatio ex lapidibus calcinatis, ut plures arbitrantur, petenda eſt. Corallia, item teſtæ cochlearum in calcem albiſſimam uſtæ, excellens præbent antinephriticum, ſi non majorem, parem tamen cum Norimbergenſi edens effectum.

CAPUT XLIX.

De duplici tertiana.

GEneroſiſſimus, & Illuſtriſſimus Comes, Dominus Stephanus Hungarus, Bononiæ in Collegio nationis Hungaricæ, duplici tertiana intermit-

mittente, cum inſigni lienis tumore, a quadraginta diebus graviſſim e detinebatur. Florentiæ primum Medicos ad menſem incaſſum conſuluit. In noſtris vero manibus (*a*) *antidoto alexipyreto* ad x. dies data fœliciſſime con valuit.

(*a*) *Alexipyreto*. Dominus A. in curationibus febrium mirum commendat hoc medicamentum. Ex antimonii proſapia illud derivandum, inter alia & Authoris deſcriptio, quæ in pharmacopœa extat, ſuadet. Antimonium nimirum gaudet ſulphure & mercuriali ſubſtantia ſatis actuoſa in motionibus inordinatis ſpirituum corporis noſtri excitandis. Vis ejus, ſi pauliſper mitigetur, exuta veneni indole, in medicamentum tranſit efficaciſſimum, ad obſtructiones in anguſtiſſimis venis conſiſtentes removendas. Antimonium cum ſale gemmæ & tartari decenter igne mixtum privatur vi emetica, & abit in pulverem obſcure rubicundum diaphoreticum excitantem ſimul l enes ſalivationes, in morbis, quorum obſtructiones graviores authores ſunt, de pulſandis præſentiſſimi effectus. Notu m eſt, quam eximium uſum in medendo exhibeat ſulphur antimonii correctum ſecundum *Glauberi* deſcriptionem, qui paſſim illud pro panacæa venditat: Doſi ſu ccisa ſi cum aliis aperientibus miſceatur, auget illorum vim, ſalivam movet. In malignarum exordio cum bezoardicis oblatum anxietates præcordiales egregie abſtergit, in intermittentium contumacia, mixtum cum ſalibus aperitivis potenter obſtruſtiones harum genitrices referando divinam affert opem.

CAPUT L.

De ſuppreſſis menſibus, & aliis.

ANgelica Jacobi Riarii Piſcatoris filia, annos 18. nata, in via *del Pradello*, graviſſimis capitis & ventriculi doloribus, crebris *ſyncopis*, & vigiliis, (quibus accedebant (*a*) *ſubrubræ puſtulæ in facie*, ob calidiſſimum vaporem aſſidue ab inferioribus elatum, obortæ) torquebatur. Omnia venerant ſuppreſſis menſibus. Quocirca (*b*) *corpore primum* Ellebori nigri extracto ter & quater perpurgato: & aperientibus venis menſtrualibus adapertis, probe convaluit, utpote cum decocto hyſterico aperiente, & excalefaciente.

(*a*) *Subrubræ puſtulæ in facie*. Hæ minus recte vaporibus ex ventriculo aſcendentibus adſcribuntur, ſunt potius fructus acidi volatilis ſubſiſtentis in poris & glandulis cutaneis.

(*b*) *Corpore primum purgato*. Præſtat in menſibus obſtructis purgantia præmittere venæſectioni quo pravorum humorum copia & colluvie ex regione inteſtinali & ſanguine educta liberiorem motum reliqui humores & ſanguis nanciſcantur. Vena ſecetur in pede, quo natura conſueſcat ad inferiores partes amandare ipſum cruorem. Notabile enim eſt, nimium menſium fluxum in momento ſiſti poſſe per venæſectionem in manu, revocato quaſi impetu ſanguinis ad partes ſuperiores, & vice verſa circa purgationis menſtruæ tempus conſuetum ſectæ venæ in talo ſanguinem ad uterum aliciunt. In omni menſium ſuppreſſione venæſectio convenit, quo plethoræ fiat ſolutio & dempta quadam portione ſanguinis re liquus magis rareſieri & motu ſe evolvere poſſit, hinc obſervamus, ſtatim poſt miſſionem ſanguinis pulſum citatiorem, venas magis turgentes &c.

CAPUT. LI.

De inſigni abdominis tumore.

NObilis Monialis, Catharina Maria de Mareſcottis in Monaſterio D. Mariæ Magdalenæ 30. annos nata, ingenti tumore in abdomine, hydrope, capitis dolore, crebris ad caput evaporationibus, cum lenta febre, a 7. annis oppreſſa erat; quo toto ſpatio, multa multorum Medicorum, ſine fructu tentaverat remedia. Ei ſubveniendo, Electuarium unicum diſſolvens & diureticum exhibuimus, nimirum ex ſpecifico ſtomachico, (a) *croco Martis, & oleo acido ſulphuris*, cum conſerva roſarum, doſi ſingulorum ſervata.

(a) *Croco martis & oleo acido ſulphuris.* Hæc ambo ſimul juncta abeunt in vitriolum, quod viſcidam pituitam potenter fundere & ex ſede ſua movere ſolet. Unicum granum vitrioli albi in nares ſuſceptum mucum ibi hærentem fortiter colliquat & educit, quinimo vitriolacea quandoque vomitiones & ſedes movent, id quod vellicando & conſtringendo tunicas nerveas & glanduloſas peragunt. Errant hinc, qui putant tincturas martiales, quæ omnes vitriolaceæ ſunt, operari abſorbendo & edulcorando acidum ſuccos corporis contaminans; quando enim acido jam dum ſaturatæ ſunt, nequeunt illud amplius recipere. Potius itaque effectus ſuos præſtant ſtimulando, & incidendo. Quo autem ſubtilius eſt ipſum vitriolum, eo excellentior quoque prodit effectus.

CAPUT LII.

De multiplici morborum genere, eoque deplorato.

NObilis Dominus Galeatius Pius, 35. annum natus, ſeſqui anno toto, (a) *a mille malis* undique impetitus decumbebat. Caput imprimis doloribus, ſurditate, viſus depravata facultate, vigiliis & aliis detinebatur: pectus, abdomen, & quæ in his continentur; crura inſuper, brachia, manus & pedes, eodem fere modo ſimul afficiebantur: non hominis, ſed cadaveris effigiem gerens, ſingulis momentis animam efflare videbatur. Morbi natura ad unguem examinata, atque remediis, quibus prius utebatur cognitis, alia jucundiora, certioraque propinavimus. Curam hanc itaque (b) *per ſelectiſſima alexipharmaca* aggredior; febre neglecta, tanquam ſymptomatica; acceptiſque alexipharmacis ad 5. dies, febris evaneſcit, miteſcunt dolores, & naturæ robur ſenſim adipiſcitur. Verum ut morbi radices altius inſoſſibus defixas funditus evellerem, ſolidiora humectare, ut facilius intro ſubire poſſent alexipharmaca, decocto humectante & refrigerante, ſolicitus fui. Hujuſmodi decocta parantur ex cichoraceis, intubis, lactucis, capillaribus, & ſimilibus, juxta ægri, & partis magis læſæ conditionem, quibus ex animi ſententia peracta eſt cura.

Quod hic vocamus alexipharmacum, fuit noſtrum antivenereum, quod require in noſtro *de ſecretioribus medic. præpar.* & *uſu*.

(a) A

(*a*) *A mille malis*. Omnia hæc ſymptomata debentur ſcorbuto, qui totius corporis ſuccos & maxime lympham ac fluidum nerveum ad coagulationem diſponere, in motu ſuo turbare & partes membranaceas ac nerveas præter naturam vellicare ſolet propter abundantiam ſalium excrementitiorum. Scorbutus quippe ſalium feraciſſimus eſt, & morbus ſaltim ſalinus; & prout illa ſalia differunt & magis vel minus volatilia vel fixa, acria, acida, differunt quoque ſymptomata & vehementia morbi ac ſtatus. Origo ſcorbuti deducenda videtur ex obſtructis glandulis & poris ſecretoriis viſcerum, quæ lymphæ depurationi & ſalium microſcomicorum excretioni inſerviunt. Sal autem in humoribus latitans facillime alios dulces humores ſuam in naturam tranſmutare poteſt, ſicque tota natura ſcorbuticorum ſalifica eſt.

(*b*) *Seleſtiſſima alexipharmaca*. Inſufficientia ad tollenda ſcorbuticorum ſymptomata ſunt edulcorantia ſeu ſalia diluentia: Appropriata magis cauſæ ſcorbuti opponi debent præſidia, talia ſunt, quæ evacuatoriorum poros recludunt & diſcraſiam acido-viſcidam expugnant, quorum ex cenſu nominatim ſunt varii generis ligna & parata ex ipſis decocta, eſſentiæ, deinde balſamica, gummea, uti reſina pini vel ejus oleum deſtillatum, gummi ammoniacum, myrrha electa, ſagapenum, hederæ, ſuccinum, oleum ligni ſaſſafras, juniperi, & tandem volatilia, ut ſunt ſpiritus Cochleariæ, naſturtii, trifolii fibrini, ſpiritus ſalis ammoniaci, tartari, fuliginis; volatiles.

CAPUT LIII.

De contumaciſſimo ictero flavo.

ILluſtris D. Gozadinus de Gozadinis 30. annorum peragens, in icterum morbum incidit, evidente cauſa prævia nulla, niſi (*a*) *ob calidius jecur*, bilem ſupra modum ingenerans, quæ a cholidocho reſiliens, & quoquoverſum in corpus ſparſa, cutem omnem defœdarat, atque in ipſo hepate, partibuſque vicinioribus ingentes obſtructiones produxerat: unde illius hypochondrii gravitas, & tumor conſpicuus, a quo ſcirrhum cito enaſci, hydropemque certum erat, eoque magis, quod a novimeſtri, morbum ipſum utcunque ab aliis exhibitis exaſperatum pertuliſſet. Nec mirum, cum ipſi (*b*) *chalybem* vulgato Pharmacopolarum more præparatum, ad complurimos dies exhibuerint. At chalybs quam recte exhibitus fuerit, facile eſt cognitu, ſi morbi indicationes, & medicamenti vires aliquantulum examinentur. Ad graviſſimum iſtud mali genus penitus removendum, Rubiæ tinctorum eſſentiam ejuſdemque herbæ ſalem cum conſervis roſarum, & ol. vitrioli dedimus, quibus intra viginti dies liber evaſit.

Pulvis auri diaphoretici horum omnium vices explet: ſolus febrem quoque, ſi quæ adſit, tollit. Specificum item ſtomachicum idem præſtat; imo & omnium fœliciſſime.

(*a*) *Ob calidius jecur*. Veterum fuit hypotheſis, in ictero calidum peccare jecur, quod bilem copioſiorem gignens, illam, dum a ciſtide expurgare totam nequeat, effundere in ſanguinem. At vero potius intemperies ſanguinis viſcoſa & acida hoc in morbo peccat, qua ductus minimi glanduloſi hepatis & biliarii obſtructi bilii ſecretionem ſupprimunt. Succum autem melancholicum in ſanguine exundare, colligi poteſt ex ſymptomatibus; corpora namque ictericorum vix ſudant, pru-

prurigine plerumque tentantur, & quaſi ſuſcepto onere ingraveſcentia torpeſcunt, mens ſenſuſque hebeſcunt, & variis laceſſiuntur imaginibus. Urinæ craſſeſcunt atque rubent, adeo ut & probe nigreſcant. Dextro hypochondrio gravitatis quidam ſenſus ineſt, & nonnunquam obſtructiones jecoris, ſcirrhum renitentem ac prædurum ingenerant, qui non modo contumaciam morbi, verum etiam quandoque hydropem parit.

(*b*) *Chalybem*. Martialia prudenter exhibita ictericos perfecte ſanare apta ſunt; ſi nimirum 1. in forma liquida offeruntur, 2. cum amaris vel volatilibus miſceri debent, & 3. motus quantum poſſibile poſt illorum uſum imperandus eſt: Exitioſa autem ſunt & damnum inferunt ſicca & acido tacta, ſæpius conſtringentem magis quam aperientem vim edentia ſine ſtimulo ſalino, vel aromatico oleo corporibus oleoſis adminiſtrata. Hoc pacto enim dolores & anxietates præcordiorum augere & graviores obſtructiones efficere ſolent.

CAPUT LIV.

De prava tentigine inveterata.

NObilis Dominus Guido Amorinus, triginta annos natus, ψώρα, Latinis prava tentigine, ita acerbe (*a*) *per ſexennium* divexabatur, ut, quamvis complures Medicos quotannis conſuluiſſet, atque medicamenta varia expertus eſſet, ut minimum quidem levaminis perſenſerit. Quidam ex his morbum a latente lue ortum ducere rati, decoctum guajaci, & ſalſæ male ipſi præſcripſerant, alii in ſolius jecoris calidam intemperiem malum rejicientes, ſuccos cichoraceos, ſerum lactis, & ſimilia imperabant. Sed in caſſum omnia, etſi ad unguem præſcripta ſervaret. (*b*) *Auri tandem diaphoretici uſu* cito convaluit.

(*a*) *Per ſexennium*. Impetigo ſpecies malignæ ſcabiei eſt, qui cutis craſſior, ſiccior, durior & ſerpentibus puſtulis aſperior evadit: his vehementer roditur, exeditur, paſſimque finditur, ut furfures & ſquamulæ, modo pallidæ, modo ſubnigræ ibi generentur, decidantque. Huic malo originem dat lymphæ inſignis corruptela & vappeſcentia ex glandularum vitio & obſtructione maximam partem dependens: ægre hic morbus ſaneſcit, & nullis ferme cedit remediis, quia tota lymphæ maſſa inquinata eſt; & ingens evacuatoriorum corporis deſtructio, nec non glandularum oppilatio, ad quas vix pertingere poſſunt medicaminum virtutes.

(*b*) *Auri tandem diaphoretici uſu*. Medicamenta ex vegetabilibus & animalibus ad morbi hujus radicem non facile penetrant, dum in variis digeſtionibus, quas ſubeunt, diverſas alterationes ſuſcipiunt; quocirca requiruntur ſubtiliora, et quæ ſalva manente textura ſua corporis penetralia tranſire poſſunt, qualia ſunt mercurialia auri connubio nobilitata. Mercurius autem quo magis eſt metallicus, ſeu impuritatibus magis defæcatus & ſpirituoſior, hoc eminentioris virtutis exurgit medicina, quę citra magnum incommodum et notabiliorem excretionem placide reſolvendo ſola tranſpiratione ſub parva doſi operatur et hinc optime arcani titulum meretur.

CAPUT LV.

De Nephritide, & aliis.

NObilis Domini Horatii de Leonoris uxor, nomine Helena, in via Sancti Donati, triennii ſpatio duplex morbi genus paſſa eſt, primum nephri-

phriticum dolorem, cujus immanitate triduo divexata, cum me accerſeret, (*a*) *hoc remedio brevi ſuſtulimus*.

Rec. Lapidum lyncis, ſpongitis, judaici, & aſtacorum, an. part. æq. fiat pulvis juxta artem. Cujus bis drach. j. exhibita, perexiguos calculos excrevit. Alterum erat ſpaſmus φυσώδης, quo mirum in modum noctu crura atque tibiæ obſidebantur; inſultus ad horam fere perſiſtebat. Hujus affectus cauſa non immerito (*b*) *præ tenui vento*, in nervorum ductibus contento, adſcribitur, qui exſuſcitatus celeriter crus, atque tibiam pervadens, animali ſpiritui viam intercludit: Unde ad originem ſpiritus animalis converſus ſecum rapit partes nervoſas. Ad hujuſmodi ſtatum diſcutiendum ſpecificum ſudorificum exhibuimus, cujus beneficio diſcutiuntur flatus, & aperiuntur obſerati pori.

(*a*) *Hoc remedio brevi ſuſtulimus*. Lithontripticorum efficacia potiſſimum conſiſtit in hoc, ut ſerum ſalſum per renales tubulos ac glandulas tranſcolent. Quodcunque atque ſerum viſcidum fundit, & ſal acidum, ceu primum coagulationis fundamentum deſtruit, poros renum obſtructos reſerat, illud diuretici titulum meretur. Inter hæc familiam ducunt ſalia fixa & volatilia omnis generis, nitroſa & quæ ſubtiliſſimo balſamico oleo gaudent. Omnibus autem præferenda cenſeo terrea, alcalina uſta, quæ acidum coagulativum iſtud principium non ſolum potenter deſtruunt, & partibus æthereis in poris ipſorum undulantibus humorum ac ſanguinis fluxum promovent ſudoremque movent. Magnam hinc laudem merentur corallia præparata, ſive uſta, conchæ uſtæ, item lap. cancri, tinctura tartari, tinctura calcis vivæ. Pertinent huc quoque liquores ita dicti antinephritici, e. g. ex teſtis ovorum lap. lync. ſpongiæ & ſpir. ſalis parati. Acidum enim ad mixtionem horum corporum alcalinorum alcalinum mixtum evadit; unde liquores ſic ſimilem effectum edunt cum omnibus ſalibus fixis. Et hæc quoque ratio eſt, cur animalia illa, quæ ſal cauſticum volatile in ſe condunt, uti ſunt millepedes, vermes majales, cantharides, tanta vi polleant ſtimulandi renum glandulas & ductus urinarios.

(*b*) *Præ tenui vento*. Fallacia ſenſus eſt, potius debetur hoc phænomenon contractioni nervorum ſpaſmodicæ in partibus extremis ſuſcitatæ, & inde natæ interceptioni ſpirituum animalium. Convulſionibus & morbis aliis ſpaſmodicis ſimile quid in principio complicatur, dum tenuem ventum frigidum ab extremis per dorſum tranſire percipiunt

CAPUT LVI.

De Chironio ulcere.

Hieronymus de Clericis Barbitonſor, 30. annos natus, non procul ab Eccleſia fratrum Servitarum: in via Majori, ulcere Chironio, amplo, profundo, calloſo, (*a*) *circa poplitem* genu dextri a multo tempore detinebatur: cui decoctum melanagogum & cholagogum ad 15. dies præſcripſimus; additis meliſſa, chamæpit. ceterach, cicerbita, & cichoraceis. Extra ad callos ſummovendos (*b*) *unguento ex vitellis ovorum*, adjecto Saturni balſamo, cujus deſcriptionem & præparationem, una cum aliis in lucem proferendis, in aliud tempus diſtulimus. Vide noſtrum *de ſecret. mineral. remed.*

(*a*) *Circa poplitem*. Ulcera quo magis occupant parte, quæ ex anguſtiſſimis tubulis conſtant, uti ſunt oſſa, cartilagines, tendines, membranæ, eo difficilius ſaneſcunt, utpote virtus medicamentorum balſamica ægrius ad has partes ſufficienti ſanguinis affluxu deſtitutas accedit. Deinde fermentum peregrinum arctiſſimis in tubulis ſtagnans aciditatem & acredinem hoſtilem promtius induit.

(*b*) *Unguento ex vitellis ovorum*. Omnia oleoſa pinguia cautiſſime applicanda ſunt læſis partibus tendinoſis membranaceis; ſiquidem hæc ramoſa ſua textura poros anguſtos tubuliſque minimos, ex quibus hæ partes conſtructæ, obſtruunt & obviſcant, quo tranſpiratio & via humorum libera præcluditur. Gaudent hæ partes magis balſamicis temperatis, inter quæ excellit unguentum ex Gummi elemi, oleo hyperici, maſtiche, terebintina & balſamo peruviano confectum, quod etiam egregie reſiſtit Synoviæ vulgo Clied Maſſer, læſioni harum partium frequentius ſupervenienti.

CAPUT LVII.

De duplici tertiana.

DOminus Horatius Morellus, annos 27. natus, duplici tertiana decumbens, ſtatim in ſui opem me accerſivit; atque pulvere noſtro antipyretico bis exhibito febris evanuit. Et ſic, quæ ſecus in longum protrahitur febris, accommodato remedio (*a*) *breve profligatur*. Nec mirandum, quia in aliis intra horam ad ſummum febrem ſuſtulit, ubi videlicet pertinaces non ſunt defluxiones, & ſtatim oborto malo proprium medicamentum adhibetur.

(*a*) *Brevi profligatur*. Niſi intermittenti ſimul juncta ſit intemperies quædam ſanguinis, ſique pabulum & fomes morboſus in inteſtinorum canali deliteſcit, unico remedio aliquot vicibus exhibito tolli poteſt paroxyſmus. Tale remedium eſt China Chinæ cum ſale abſynthii mixta addita pauca quantitate mercurii dulcis. Communis Medicorum error eſt, febres intermittentes non protinus appropriatis tolli debere, niſi prægreſſi fuerint aliquot paroxyſmi. Salva res eſt, ſi neglectis obſtructionibus in principio ſtatim conſtringentibus motum humorum, ſicque ipſius morbi aggredimur, tunc tutius eſt ſtatim ipſum morbum proſcindere, in quem finem ſæpius tunica doſis emetici vel ſpecifici cujuſdam nullo in ſanguine conſiſtente vitio non raro ſufficit.

CAPUT LVIII.

De malignis & Chironiis ulceribus.

PAulus de Bobus quadragenarius, monialium Divi Joan. Baptiſtæ tunc factor, (ut vulgo loquuntur) a ſexennio maligna, & vere Chironia ulcera in tibiis acerbe patiebatur, iiſdem claudus, & guajaci, ſalſæ, & ſimilium decocti pertæſus, corallorum, & (*a*) *aliorum ſanguinem ſpecifice repurgantium remediis* eſſentificatis, ulceribus extra minime neglectis, intra 15. dies optime valuit.

(*a*) *Sanguinem ſpecifice repurgantium remediis*. Vis depuratoria ſanguinis multis adſcribitur remediis, conſiſtit illorum virtus maxime in hoc, ut acria ſanguinis & lymphæ ſalia extricata, textura ſpecifica invertant, corrigant & ad evacuationem aptareddant, ſimulq; ipſa evacuatoria publica blande ſtimulent. Inter hæc locum inveniunt præter pulveres abſorbentes correctorio preprimis decocta variis ex plan-

tis

tis parata v. gr. Veronica, ſcabioſa, hedera terreſtri, agrimoniam, tuſſilagine, ſcordio, centaureo minori. Taliſmodi vulgari remedio plus ſæpe in deſperato ſcorbuto & mali moris ulceribus efficiunt Galenici & plebeculæ, quam magni Chymiatrii panaceis ſuis; eſſentiis ac elixiriis ſuis calidis chymicis, &c. Ut inde pateat, tam Galenicorum, quam chymicorum medicamentorum in arte noſtra inſignem eſſe neceſſitatem & uſum.

CAPUT LIX,

De continua febre cum calculo.

NObilis Domina Smeralda de Salimbenis, ſexagenaria, (*a*) *ardenti febre, eaque continua*, ad 7. dies graviſſime conflictata, circa nonum diem urinam multam craſſam & ſubnigram, cum calculo terere & (*b*) *oblongo*, ex crevit; a qua febri & excretione, ſequenti remedio ſollicitata, libera evaſit.

Rec. (*c*) *Confect. alchermes* ℥. ß. unionum præparatorum, & lapidum aſtacorum ſecundum artem præparat. an. gr. 10. parabatur bolus, qui bis in die reiterabatur.

(*a*) *Ardenti febre eaque continua*. Plethorici a ſæviſſimis lumborum doloribus non raro ita exagitantur, & incaleſcunt cum pulſu celeri, ut medentes minus circumſpecti poſt febre ardente hæc habeant ſymptomata. Tali in caſu damnum ingens afferunt omnia ſpirituoſa calida calculum pellentia, nec non ipſa balnea, quæ, ubi ſanguine copioſo ſubtili venæ confertæ ſunt, minus conveniunt; Solatium magis hic invenimus in anodynis, nitroſis, venæſectione, clyſteribus.

(*b*) *Oblongo*. Calculi prægrandis magnitudinis & nuclei inſigni quantitatem æquantes quandoque per anguſtos tranſeunt ureteres: unde etiam tam crudelis enaſcitur dolor a dilatione harum viarum maxima. Et mirandum eſt has vias adeo ſæpius dilatari, ut major digitus immitti poſſit. Videatur *Riolanus in Enchyrid. anatom. Lib. 2. c. 29. Tulpius Lib. 3. cap. 6. Fernel. Lib. 6. de partium morbis ſeu ſymptom. c. 12.*

(*c*) *Confectio alkermis*. In calculo quandoque frenum injiciendum impetuoſo ſpirituum motui, quandoque ſi langueſcunt ſpiritus, addendus eſt, prout nimirum rei ratio id exigit.

CAPUT LX.

De carunculis.

DOminus Horatius de Perſidoniis, annos 40. natus, in via Sancti Iſaiæ, (*a*) *carunculam in penis* ductu jamdudum patiebatur: ea autem temporis progreſſu admodum aucta, urinarium meatum penitus occluſerat. Ideoque triduo iſchuria oppreſſus ad me confugit. Alvo ſtatim enemate ſoluta, locum affectum tepenti lacte fovendum, idemque cum ſeminibus melonum ſorbendum juſſimus: quibus inflammatio ab ipſo ægro concitata (dum (*b*) *candelis cereis*, virgultis ligneis, atq; filo ferreo carunculam atterere conaretur) ſedata fuit. Terebinth. ad ℥. ß. cum pulv. betonicæ ℨ. j. poſtridie accepit, & candelis cereis unguento peculiari illitis carunculam ſenſim ſuſtulimus. Qui ad nos, ſi quinquen-

nio poſt, eodem affectu correptus, aliorum in manibus curandus occubuerit?

(a) *Carunculum.* Familiares hæ ſunt lue Gallica vel gonorrhæa virulenta infectis. Oriuntur hæ ex pororum figuratione præternaturali a fermento luis maligno acri ibi ſtagnante, quam ſequitur depravata nutritio.

(b) *Candelis cereis.* Cavendum eſt ab uſu acrium, quæ conſtrictionem ſpaſmodicam inducendo, & dolores augendo iſchuriam facilius producunt. Feliciſſime exſtirpantur candelis cereis, unguento ſaturnino inunctis, cui adjuncta eſt particula mercurii præcipitati bene edulcorati, ſi inflammatio metuenda, fotus cum lacte & camphora prodeſt.

CAPUT LXI.

De inſigni tabe, & ventriculi frigiditate.

PErilluſtris, & Excellentiſs. & Reverendiſs. Dominus Bartholomæus de Floravantis, utriuſque ſignaturæ Referendarius, annum 25. agens, ultra quinquennium (a) *graviſſimis malis exercitus*, communem medendi viam Patavii, atque hac in urbe Bononienſi ſub doctiſſimis Medicis inutiliter comprobaverat, Patiebatur autem inſignem marcorem cum febre lenta, (b) *ventriculi frigiditatem* incredibilem, & tantam, ut ibi concalefactum, & fere ignitum ſilicem appoſitum continuo geſtaret. Hinc cerebri dolores, & aſſiduis rugitus in hypochondriis, mira inappetentia, & concoctricis facultatis imbecillitas. Propterea ipſe triduum jejunus utplurimum agebat, nam magis a ſumptis cibis circa ventriculum doloribus vexabatur, & ad tertium uſque diem (c) *ciborum* pondus & *molem* perſentiebat. Mitto capitis dolorem, cui valde obnoxius erat, alvi ſiccitatem, & alia complura. Is tandem a tot ærumnis, & infirmitatum incurſionibus, contra omnium ſpem, pauciſſimis remediis, facillimis, & delicatiſſimis priſtinam, & forte quam antea firmiorem, in noſtris manibus recuperavit ſanitatem. Non remediorum quantitate, ſed eorum vi & efficacia, ægri ſanantur. Scopus fuit, concretionem lapilloſam frigidam, & marmoream diſſolvere; natura dein, regimine victus præſcriptio, reliquas intentiones abſolvit. Victus fuit omnifarius, & a conſuetudine minime alienus, Fructus, olera, & quæ magis guſtui arriderent, modice conceſſimus: (d) *moroſos illos minime ſequuti*, qui nihil porrigere ſtudent, quod ſapiat palato. Quod ad remedia: primis diebus aurum noſtrum diaphoreticum ad aliquot hebdomadas bis in die inſtar alimenti dedimus, ut denſatam materiam facilius diſſolveret, eandemque foras propulſaret. Specifico poſtea ſtomachico noſtro ad duos fere annos uſus eſt. Vivit nunc ipſe optima ſanitate gaudens. Hic invidorum ilia crepent, qui contra proximi charitatem ſimilia damnant.

(a) *Graviſſimis malis.* Affectus, quo æger conflictatur, eſt hypochondriacus, qui infinita propemodum mala ſecum trahit, notat digeſtionem primarum viarum penitus deſtructam. Plurimi morbi fundamentum ſuum primis in viis habent. Eſt

enim

enim ibi quaſi via regia & confluxus peregrinorum vitioſorum humorum. Concurrunt ibi bilis, liquor ſalivalis pancreaticus, pituita inteſtinalia, variaque ingeſta, quæ ſi vitio vel eminente quadam qualitate laborant, protinus digeſtio turbatur & chylus peregrino charactere imbuitur, qui ſanguini allatus ejus motus turbat, obſtructiones efficit, quæ ſemper magnas impuritates in humoribus cauſſantur: Preſſo enim pede obſtructiones evacuatoriorum ſubſequuntur impuritates, impuritates autem dolores, ſpaſmi, febriculoſæ motiones &c.

(*b*) *Ventriculi frigiditatem incredibilem*. In hypochondriacis tam a muco tunicis inteſtinorum inhærenti, quam a flatibus coarctantibus impeditur liberior ad has partes ſanguinis, a quo omnis calor, influxus; unde imbecillitas ventriculi non tantum a vitio ſalivæ et menſtrui gaſtrici, verum etiam a debito ſanguinis influxu ſuppreſſo originem ſuam ducit.

(*c*) *Ciborum molem ſentiebat*. Alimenta, ſi non ſufficiens & temperata quantitas liquoris gaſtrici adeſt, et calore fraudatæ primæ viæ ſunt, non rite reſolvuntur, ſed in maſſam inertem μόλυνσιν & liquamen oneroſum concedunt, quod gravativum dolorem inducit.

(*d*) *Moroſos illos minime ſecuti*. Uti in republica nec nimis laxa, nec nimis ſtricta convenit diſciplina, cum alias et ſummum jus ſumma ſit injuria: itaque quo in medicina et regimine dietæ vivendi leges non gaudeant nimia laxitate, nec nimio rigore. Spectat huc *aphoriſmus 38. ſect. 2. Hippocr.* Cibus et potus paulo deterior, ſuavior tamen, melioribus quidem, ſed inſuavioribus, eſt anteponendus. In victu multum dandum eſt conſuetudini; natura enim aſſuetis gaudet, nec temere aliquid circa conſueta, quæ magnam vim obtinent in corpus noſtrum immutandum.

CAPUT LXII.

De ictero, arquatove morbo.

QUidam Latomus annorum 30. prope Divi Pauli Eccleſiam, ictero arquatove morbo a multis menſibus graviter detentus, in hydropem aſcitem incurrerat; febre lenta etiam, & continua, ventriculi prava conſtitutione, anhelitus difficultate, & aliis mortiferis ſymptomatis conficiebatur. Is autem pilulis noſtris helleborinis (*a*) *ter purgatus*, ſulphur hidroticum ad 10. dies ſumpſit, cujus ope hydrops, febri, icterus, cæteraque ſymptomata fœliciſſime evanuerunt, Sulphur hydroticum medicamentum eſt metallicum, inter cætera a nobis deſcripta.

(*a*) *Ter purgatus*. In hydrope aſcite caute purgationes offerendæ ſunt. Locum hic habet *aphor. 10. L. 2. Hipp.* Si quiſpiam corpora purgare voluerit, meabilia ut reddat, neceſſe. Redditur autem corpus meabile ſive ἱδρῶν excitata naturæ vi, præparata et correcta materia, liberatis obſtructis, et poſtremo comparata corporis virium humoris educendi et medicamenti proportione: Ubicunque enim hæc fuerint, ibi feliciter ſuſcipitur purgatio, maxime in ipſo hydrope, ubi alioquin omnia vehementiora purgantia nocent, niſi prius meatus obſtructi laxiores et aperti redditi fuerint. Quando autem indicationes purgandi adſunt in hydrope, fortiter agendum, et aliquoties inſiſtendum, recte id annotante *Domino Sydenhamio in tractatu de hydrope*.

CAPUT LXIII.

De maligna febre cum ſæviſſimis ſymptomatis.

DOmina Virginia, Domini Horatii de Perſidonis uxor, 40. annos nata, in via Sancti Iſaiæ, maligna febre, animi deliquiis, (*a*) *nauſea*,

(*a*) *ventriculi dolore*, & aliis ſæviſſimis ſymptomatis impetita, alexipyreti noſtri ope, bis in die exhibiti, probe convaluit. Alexipyretum medicamentum inter medicamenta metallica a nobis reponitur.

(*a*) *Ventriculi dolore*. Morbi maligni iique contagioſi circa præcordia & primas vias fomitem utplurimum ſuum habent. Nam ſalivæ vehiculo virulenta miaſmata ad ventriculum deſcendunt, ubi anxietates, nauſeam, cardialgias ſyncopticas & inflammationem ſphaceloſam, docente id ſectione haud, raro pariunt. Quocirca prudens nonnullorum medicorum conſilium eſt, in ſuſpectis vel contagioſis locis nunquam deglutire ſalivam, ſed continuo illam excernere, quo infectio avertatur. Ex quo patet, leniora emetica, alexipharmaco juncta, vel ſi hæc contraindicantur, ſalivam moventia, inter initia morbi laudatiſſimam locare operam. Novi Archiatrum feliciſſimus, qui in omnium malignorum principio ſulphur antimonii mitigatum, quod per panacea a *Glaubero* venditatur, refracta doſi cum pulvere bezoardico exhibet, cujus poſt uſum ſaliva bene fluit, ſubſequitur ſudor, & infenſæ illæ præcordiorum anxietates præcaventur.

CAPUT LXIV.

De hemitritæo cum lienis tumore.

ADmodum nobilis Domini Alexandri de Griffonis filius, annos duodeviginti natus, exactis tribus annis, in terrificam hemitritæum incurrit. Manarat hæc febris ab (*a*) *immaturi fructus*, principio æſtatis, immodico uſu, atque a prava victus ratione: ut juvenibus plerumque accidit. Aderat & antea lienis tumor ſatis inſignis, ob eandem victus intemperiem contractus. (*b*) *Purgatum primum corpore*, agarico, manna, & ſyrupo roſaceo, obſtructos meatus diaphoretico noſtro pulvere aperire deinde aggreſſus ſum; quibus incunctanter adapertis, febris confeſtim evanuit. (*c*) *Subacta* autem *febre*, lienis tumorem croco martis, & aliis diſſolventibus brevi diſſipavimus.

(*a*) *Immaturi fructus*. Copia fructuum horreorum multos impuros vitioſos facile putreſcibiles generat ſuccos, qui prima in regione flatus, tormina, ructus, alvi fluxum, deinde ulterius obſtructiones, tumores, febrem, ſcabiem, ulcera gignunt & producunt.

(*b*) *Purgato primum corpore*. China Chinæ decantatum & revera divinum contra intermittentes præſidium eſt, præpoſtera autem applicatione modo intermittentes in continuas, vel lentas vertit, modo firmando obſtructiones recidivas plenas periculi, cachexiam, icterum, hydropem gignit, quotidiana id teſtante praxi. Quod ſi autem exhibeatur, quando prima regio, quæ impuritate facile ſordeſcit, & mali fomitem, prius probe expurgata fuerit, & vis morbi paululum infracta, incredibilem in fuganda febre oſtendit efficaciam.

(*c*) *Subactâ febre*. Rectiſſime notavit *divus ſenex in Aphor*. 32. *l*. 4. quibus a morbo reſtitutis quippiam eſt infirmum, ibi ἀποστάσιες ſeu ſtagnationes fiunt. Quod ſi enim a magno morbo evadentes liberalius ſe potu & cibo invitent, quam exhauſti corporis ratio & vires perferre poſſint, graviores morbi ſæpe propullulant, quia tam partes fluidæ, quam ſolidæ labefactatæ ſunt: hinc ſi non accurata diæta acceſſerit, hæpatis & lienis ſcirrhi, vel cephaleæ, vel foras in artubus imbecillitas, dolores & tumores fiunt. Quare ne quid coacervetur, pilulæ olecphanginæ; Ruffi, variaque elixiria ſtomachalia & balſamica danda & ordinanda ſunt.

CAPUT

CAPUT LXV.

De ſuffuſione oculorum.

JOannes, Jacobi Durelli thecarum Fabri in platea commorantis, nepos, annorum duodecim, catarractam, quam Latini ſuffuſionem nominant, quinquennium in utroque oculo tulerat. Nec capitis, nec brachii fonticuli, nec purgantia quæque, ab alio Medico per integrum ſemeſtre exhibita, quicquam profuerunt. Quinimo, cum ad me deductus eſſet, alterantibus cephalicis, & iis, quæ ſenſim per inaſpectabiles ductus ſanguinem fuliginoſis vaporibus, & aliis impedimentis liberant, utendum potius judicavi, quam crucibus & tormentis, quæ multi ſæpius pro veris medicamentis infeliciter experiri coguntur. Miſſis quippe cucurbitulis, plebotomiis, ſanguiſugis, veſicatoriis, ſinapiſmis, & ſimilibus ipſo morbo gravioribus; conſervas capitales cum (*a*) *argenti arcano* ad nonnullos dies exhibuimus: extrinſecus (*b*) *vitrioli aquam* admovendo, quibus paucis omnino liber & ſanus evaſit. Quid ſit argenti arcanum, vide in noſtro *de ſecret. med. præpar.*

(*a*) *Argenti arcano*. Eſt vitriolum lunare ſubtiliſſimum, & ſecundum *Monſchnyderi* proceſſum optimum, quod in morbis nervorum a tenaci vitrea pituita ortis non infimam laudem meretur, dum & incidit & educit quam promptiſſime coagulatos craſſos humores. Si ſolvitur in ſpiritu liliorum convallium, tranſit in liquorem limpidum lunarem nullo colore imbutum. In affectibus melancholicis maniacis non contemnendi uſus.

(*b*) *Vitrioli aquam*. Vitriolum album vel melius cyprium ad plurima oculorum vitia tollenda extrinſece mirum commendari ſolet. Operatur hoc modo, dum fibrillas oculorum tunicas conſtituentes nimis laxas roborat & conſtringit, quo minus ſtaſis humorum circa illas fieri queat.

CAPUT LXVI.

De Iſchuria.

DOminus Julius Cæſar Mainettus quinquagenarius in via Sancti Donaci, (*a*) *ἰσχουρία ab ureteribus utriſque obſtructis* graviter detinebatur, cujus in cauſa materia potius viſcida & craſſa deprehenſa eſt, quam calculus. In caſſum jam ad multas hebdomadas alterius Medici opem imploraverat. Ille autem ter & quater accepto a nobis medicamine ex tribus animalibus probe convaluit. Hujus remedii deſcriptionem aliis etiam alibi annectemus. Quare in noſtro *ſupra citato* iſtud remedii genus, cum aliis præſtantiſſimis.

(*a*) *Iſchuria ab ureteribus utriſque obſtructis*. Non ſemper in urinæ ſuppreſſione uterq; renum vel ureterum obſtructione laborat; ſed ſaltim unicus ſufficit, qui ſi obſtructus eſt, ſpaſmo & alterum afficiens urinæ fluxum cohibere poteſt. *Riolanus Rib. II. anthropogr. cap.* 26. ſcribit, non ſemel ſe obſervaſſe, uno rene obſtructo, al-

terum inutilem reddi, propriaque actione deſtitutum urinæ fluxum intercipere. Sic quoque *dominus Marchette in Anatomia cap. 5.* affirmat: læſo uno rene, ut alter officium præſtet, vix contingere poteſt, propter mutuum inter ſe cnnſenſum, affectus enim unius alter facile communicatur. Contingit hoc indubie a ſpaſmodica criſpatura fibrarum muſculoſarum, quibus ureteres conſtant. Proſunt tali in caſu antiſpaſmodica, ſuccinata, caſtorina & oleoſa demulcentia. Si in rene obſtructio hæret circa ureterum capita a calculis grandiuſculis, ſal ſuccini admirabile diureticum cum tartari arcano egregio reſolvente mixtum omne abſolvit punctū.

CAPUT LXVII.

De duplici tertiana, & immodico ſanguinis fluxu.

PErilluſtris Domina Iſabella Vizana, prope Divi Sebaſtiani Eccleſiam, duplici tertiana laborans, brevi auro noſtro eſſenſificato libera, & immunis extitit. Eidem Dominæ, (*a*) *immodico ſanguinis fluxu* e naribus affectæ, & quaſi confectæ, poſt varia uſualia remedia appoſita, tandem (*b*) *frontali* ex croco martis, bolo armeno, opio, & roſaceo oleo, temporibus admoto, deferbuit ſanguis, & feliciter convaluit.

(*a*) *Immodico ſanguinis fluxu.* Nimiæ hæmorrhagiæ utplurimum contumaciores ſolent reddere morbos. Oriuntur ab incaleſcentia nimia motuque inteſtino ſanguinis adaucto, ejuſque impedita propter ſpaſmum per ſubſtantiam partium poroſam et venas circulatione. Omnia hinc, quę compeſcunt ſanguinis æſtum, et volatilitatem bilis infringunt, interne et externe proficua ſunt.

(*b*) *Frontali.* Quæcunque capitis ex febre dolorem ſedant, qualia ſunt ex roſis parata, acetum roſaceum, camphora, nitrum, opium, illa etiam in nimiis hæmorragiis proficiunt: non fronti modo et temporibus, ſed collo quoq; tuto applicantur.

CAPUT LXVIII.

De inveterata lue venerea.

DNminus Vincentius Nelli, Magnus Ducis Etruriæ gemmarius, annorum quinquaginta, in domo Domini Petronii de Nigris hoſpitio exceptus, a duobus annis præduros tophos cum læviſſimis capitis & articulorum doloribus acerbe patiebatur. Patavii primum tanti affectus curationum non ſine fructu, ſed imperfecte, ſub doctiſſimis Medicis tentavit. Extremam vero ſanitatis perfectionem adepturus, Florentiæ agyrtam quendam conſuluit, qui cum (*a*) *cinnabari ſuffimigiis* ad aliquot dies exercens, loco promiſſæ ſanitatis, malum duplo deterius reddidit, eumque eo adduxit, ut continua febre, membrorum tremore, & anhelitus difficultate, ac fœtore concitatis, extremum halitum emiſſurus videretur.

Tot malis ſuperandis decoctum humetans, alimentoſum ſimul, & alexiterium primis diebus ſumpſit. Febre aliquantulum propulſata, & viribus paulo vegetioribus antidotum antivenereum noſtrum exhibuimus. Quibus

rebus

rebus intra 40. dies priſtinam, perfectiſſimamque recuperavit ſanitatem. Antidotum antivenereum noſtrum habetur pariter ubi ſupra notavimus.

(*d*) *Cinnabari ſuffumigiis*. Equidem verum luis alexipharmacum conſtituunt mercurialia caute adhibita, magnam autem perniciem parant ejus effluvia ſeu ſuffitus illis, qui imbecillos nervos habent. Compertum eſt, quam gravia incommoda fabri aurarii a ſolius hydrargyri vapore ſentiant: frequentes ipſis ſunt ſudores frigidi, lypothymiæ, laſſitudines, tremores, de quibus vid. *Ephemerides Germanorum Dec. I. anno I. obſ. 81. VVelſchius in curationibus pag. 140. SchencKius in obſ. pag. 188. Act. Anglic. ann. 1665. Menſe April. pag. 18. Fernelius de luis vener. curatione*. Mercurius enim tam gravitate, quam tenuitate partium ſua anguſtiſſimos nervorum fibrillarum tubulos nimis aperit, laxat, ut ſic pituitoſi humores ibi facile decumbant, obſtructiones, rheumatiſmos, lymphæ effuſiones, paralyſes, tremores, debilitates efficiant.

CAPUT LXIX.

De acerbiſſimo dolore.

DOminus Ludovicus N. ad Portam viæ Majoris, vectigalium exactor, annorum 45. in altera tibiarum acerbiſſimum, ac vehementiſſimum dolorem quinque dies tulit. Cum autem ejuſmodi dolorem in tenui aura conſiſtere deprehendiſſemus, cucurbitulas exiguas (*a*) *per totam tibiam* admovendas cenſuimus: exiguis ſcarificationibus vix factis dolor penitus evanuit.

(*a*) *Per totam tibiam*. Debetur hic dolor lymphæ ſtagnanti ſcorbuticæ corroſivæ perioſtium occupanti, quod cum eximii ſenſus ſit, facile criſpatur, & intercepto ſic ſpirituum affluxu auræ frigidæ perceptionem efficit. Emplaſtrum mercuriale aſſociatum camphoræ & aliis volatilibus, evaporationem horum ſalium promovendo, omnes curationis punctum abſolvit.

CAPUT LXX.

De pleuritide.

IDem alias pleuritide (*a*) *cum ardenti febre* detentus, ſequentibus remediis probe convaluit. Primo die alvo enemate emollita, (*b*) *ſanguinem e latere affecto* detrahendum curavimus. (*c*) *Fotu*, interim ex baccis juniperi, malva, parietaria, praſſio albo, chamomilla, meliloto, & cymino affecta pars demulcebatur.

(*a*) *Cum ardenti febre*. Febris acuta utplurimum jungitur pleuritidi, partim ob dolorem, partim ob inflammationem & circulationem tenuioris ſanguinis per partis affectæ poros anguſtiores celeriorem. Et quo acerbior dolor & gravior inflammatio, eo acutior quoque ſolet eſſe febris.

(*b*) *Sanguinem e latere affecto*. Veneſectio revulſionis cauſſa, quę elabentis ſanguinis in contrarium motum eſt inſtituta, evidens ſubſidium celeriter affert pleuriticis, maxime plethoricis, & ſi ampla vena finitimo loco ſecetur, ut quæ plus celerius atq; potentius ab affecta ſede vacuat, & ſtaſin ac inflammationem graviorem avertit.

(*c*) *Fotu*.

(e) *Fotu*. Fotus ex herbis emollientibus, carminativis, anodynis plus auxilii afferunt, quam unguenta pinguia poros inviſcantia & tranſpirationem liberam cohibentia. Adhuc autem magis commendandus eſt, dum dolor ille ortus eſt à frigore, aut a cauſſis flatulentis, quod patet, ſi vagus eſt, nec diu eadem ſede perſiſtit: calore & fomentis tunc miteſcit, atque etiam ſæpius diſcutitur.

CAPUT LXXI.

De pleuritide.

Nobilis adoleſcens Gaſparus Mozarellus, annos 16. natus, in via *di Val di Laoza*, pleuritide cum ardentiſſima febre vehementer cruciatus ſequentibus tuto & cito convaluit.

Rec. Fol. malvæ, parietar. violar. marrub. albi, an. m. j. florum chamæmel. melilor. an. pug. j. ſem. cumin. fœnicul. lini, an. pug. ij. Coquebantur in vino & aqua pro fotu ex veſica ſuilla adhibendo. Secunda die detractus fuit ſanguis e baſilica ejuſdem lateris, ad ℥. vij. Tertia die potu ſequenti (*a*) *purgatus*.

Rec. Decoct. flor. & fruct. cord. cum ſenna q. ſ. mannæ Calabrini, ſyrup. roſ. ſol. utriuſque ℥. j. ß. miſc.

Expectoratio facilis reddebatur ſyrup. de jujubis, & liquir. penidiis, & ſacch. cand. Sequentibus vero diebus ſequentem julepum capiebat.

Rec. Aquæ card. bened. ℥. vj. ſyrup. violacei ℥. j. miſce.

(*a*) *Purgatus*. Omnibus in morbis pectoris, maximeque in illis, ubi febris aſſidua, reſpiratio difficilis, frequens atque parva, inflammatio adeſt, purgantia vel etiam laxantia interne data nocent, juxta *Hippocratem lib. de purgantibus* §. 4. ubi dicit: quicunque a febribus fortibus corripiuntur, iis medicamenta purgatoria dare non oportet, donec remiſerit febris. Locum magis inveniunt Clyſteres.

CAPUT LXXII.

De duplici tertiana.

Idem ſuperiori æſtate duplici tertiana intermittente varie vexabatur. (*a*) *Corpore primis diebus cholagogis* perpurgato, alexipyreton noſtrum ter ſumpſit, quo confeſtim convaluit.

(*a*) *Corpore primis diebus cholagogis*. Non omnia purgantia æque feliciter ſcopum ſuum attingunt. Et ſane multum intereſt, quo purgante certo in morbo uſus fueris. Non enim omne purgans æque omnibus morbis utile: Ita folia ſennæ copioſe aſſumta utut magnam quantitatem humorum educant, tamen non tantum præſtant in febribus, quantum ſalia abſterſiva exaltata ſtimulo purgantis fortioris. In frequentiſſimo habeo uſu ſal ſequens laxativum: accipe arcani duplicati, ſalis abſynthii ana grana ſex, diagrydii ſulphurati, reſinæ Galapp., Mercurii dulcis ana grana duo, olei macis guttam unam. Illud autem meretur notari circa ejus mixturam, ut mercurius dulcis non fortiter cum ſalibus teratur, ſed ſaltim leviter cum cultello miſceatur, quippe qui a ſalium arctiori connubio corroſivum induit genium, largioris ſalivationis & alvi fluxu cauſam.

CA-

CAPUT LXXIII.

De paralyſi a 15. annis inveterata.

DOminus Jacobus de Bartholis, aromatarius Poretanus, annos 40. natus, a multis annis (*a*) *cruribus*, tibiis, & pedibus paralyticus, & immobilis, infinita prope remedia in vanum expertus fuerat. Imo reſiccato radicali humido, decoctus exſiccantibus, & diætis attenuantibus, crura, & tibiæ, veluti trunci lignei, rigida obduraverant. Cum jam 15. annis in hoc ſtatu reperiretur, & de ſalute ne quidem cogitaret, dato ad 15. dies hellebori, & colocyntidis extracto, ſenſus & calor in cruribus & tibiis exſuſcitatur: eidem extracto auri diaphoretici grana aliquot admiſcebantur, ut eodem tempore natura morbi diuturnitate oppreſſa benigne purgaretur, & facile ſuſtentaretur. Sub finem tandem vitrioli balſamum ad aliquot dies accepit. Et his gratiſſimis, deperditum ſenſum, & ambulandi uſum mirabiliier recuperavit. (*b*) *Magneſia ſaturnina*, & Luna terreſtris ſi ſudorifica reddantur, conſimiles curationes facillime abſolvunt.

(*a*) *Cruribus* &c. Laborante ante annos aliquot juvenis octodecim annorum ex panico quodam terrore paralyſi inferioris corporis ab umbilico uſque ad pedes: ſupra umbilicum partes ſanæ, vegetæ erant, appetitus vigebat, & ſomnus placidus: Quæ conſiſtebant infra umbilicum, ſenſu ac motu omnimode defraudatæ erant, calore nativo tamen adhuc ſuperſtite, & conſtante nutritione. Mali ſedes in ſpinali medulla merito quærebatur. Feces & urina ſine omni ſenſu decedebant. Purgantia fortiſſima exhibita nulla tormina vel moleſtiam ullam creabant. Notabile tamen erat, cum aliquando pedes lapidibus, qui igniti erant, ex negligentia famuli valde combureret, quod nullum ſenſum doloris, vehementem autem anxietatem pateretur. Adhibebantur generoſiſſima, ſed ſine omni effectu, ita ut poſt dimidium anni animam expiraret.

(*b*) *Magneſia ſaturnina*. Hæc nihil aliud eſt, quam regulus antimonii mixtus cum argento. Duo hæc decenti ignis regimine figi poſſunt in pulverem diaphoreticum aperientem magnæ efficaciæ ſub parva doſi, dum ejus vires concidunt cum mercurio præcipitato fixo.

CAPUT LXXIV.

De icteritia flava cum multis aliis.

ALtera filia dictæ Dominæ Luciæ, annorum 18. aſſidue icteritia flava detinebatur, idque (*a*) *ſuppreſſione menſibus*: ventriculi & capitis dolore inde ſubſequuto.

Cum autem triplici huic malo tertiana duplex intermittens ſuperveniſſet, pilulis noſtris catharticis univerſum corpus apprime repurgandum cogitavimus; Quapropter ſubinde ſubſequens electuarium.

Rec. Conſerv. roſar. ℥ij. Conſ. anthos, & betonic. an. ℥j. Croci Martis ʒß. Ol. vitriol. dulcificati ℈j. Ol. cryſtalli ʒß. Miſcebantur, & capiebat ℈iij. ſingulis matutinis, quibus intra 20. dies & firmiorem & uberiorem quam antea ſanitatem recuperavit: fluxere menſes, rediit nativus color, & dolores omnes

omnes evanuere. Non raro ſpecificum ſtomachicum his omnibus præponendum, maxime ubi ventriculus eſt valde debilis.

(*a*) *A ſuppreſſis menſibus*. Cachexia, menſes ſuppreſſi, icterus, tertiana duplex ſororiantur inter ſe, eandem habent cauſſam, eundemque modum curandi requirunt. Optimus modus eſt primum ventriculum ſaturatum vitioſorum humorum colluvie deplere, poſtea jungere martialia, balſamica, eaq; quę blandam ſpirituaſcentiam ſanguini & humoribus inferunt, ac intemperiem acido viſcidam corrigunt.

CAPUT. LXXV.

De lupia in capite.

FRater Vincentius Dominicanus Mutinenſis, 40. annos natus, in ſincipite ſub ſutura lambdoide tumorem inſignem de genere (*a*) *lupiarum*, ponderis ℔. ß. a nonnullis annis infeſtanter gerebat. In eo materia cyſtidibus compluribus, cepæ ad inſtar, ſpiſſa, alba, & ſebacea latens, foras prodiit (tumore videlicet cauſtico adaperto.) Avulſis tandem 5. cyſtidibus, & radicibus una cum cute exteriori epuloticis abſumptis, intra 15. dies liber evaſit. Annum nunc decimum agit a cura exacta, contra vulgi Bononienſium ſententiam, qua putant, neminem a ſimili cura ultra annum vivere poſſe.

CAPUT LXXVI.

De lupia in vertice capitis.

QUidam textor Lucenſis, quinquagenarius, in via *del Foſſato* ſeptem annis elapſis, in vertice, ex pari tumore (excepto quod unica cyſti materia coerceretur) iiſdemque mediis liberatus eſt. A præſenti cura undecimus annus agitur, & feliciter vivit.

(*a*) *Lupiarum*. Repeti huc poſſunt ſuperiora.

CAPUT LXXVII.

De aſthmate contumaci, & horrendo.

MArcus Antonius Graſſo in via *del Chiavadore* phrygio, annos 30. natus, 4. annis a catarrho, in pectore exundante, (*a*) *præ aſthmate* vitam ſingulis momentis commutaturus videbatur. Eſulæ extractum ter exhibitum lentam craſſamque e pulmonibus materiam deturbavit, a quo ſequentes pilulas exhibuimus.

Rec. Aloes ſuccotrin. ℥ß. myrrhæ, ammoniaci, an. ℥ß. Croci Orient. ℈j. Florum ſulphuris ter cum ſuo colchotar ſublim. ℥ijß. cum ſyrup. e ſucco marrubii albi fiat maſſa, cujus ʒj. ad aliquot dies ſumpta fœliciter convaluit.

Saturnina magneſia etiam vulgariter præparata hos affectus mirifice ſublevat: & licet vomitum concitet, ea tamen non eſt formidanda.

(*a*) *Præ*

a *Præ aſthmate*. Veriſſime dicit *Seneca* : Omnia corporis incommoda per ſe tranſeunt aut franguntur, nullum autem moleſtius, quam aſthma. Oritur hoc malum a circulatione ſanguinis per ſubſtantiam pulmonalem liberiori impedita, dum veſiculæ pulmonum membranaceæ tenaci tartarea materia obſeſſæ ſunt. Opportuni huic morbo eſſe ſolent, qui vitio lymphæ laborant, qui deſtillatione atque tuſſi frequenter tentantur, maxime vero ſenes & qui anguſtis ſunt pulmonibus. Malo ingraveſcente humor concreſcit tandem in veros calculos, quibus interdum diſſectos pulmones confertos deprehendimus, aliosque in his præduros ac ſolidos, alios veteris caſei conſtantia incipientes, alios gypſeæ pituitæ duritie: Omnes quidem propria ciſte obductos. Sed etiam non ita pridem vir occurrit, qui, quoties exercitatione incaleſcit; concitata tuſſi calculos e pulmonibus edit præduros, eoſque excreat modo hordei, modo piſi magnitudine. Bona tamen is valetudine fruitur, præter quam quod paulo difficilius reſpirat & in medio thorace gravitatis cujuſdam pondus percipit. Videatur *Fernelius Lib. V. cap. 10*.

CAPUT LXXVIII.

De epilepſia.

IDem Marcus Antonius, in quoſdam terrificos inſultus, (a) *epilepſiæ ſpeciem* referentes, incurrerat: Cum primum morbus eum adoriretur, inſignes cordis palpitationes præſentiebat, dein oppreſſionem validam, & miram virium dejectionem; motibus quibuſdam convulſivis eadem æque ſequentibus: tunc cogebatur propinquas ſedes accedere, aut humi ſedere. Ipſe autem ſuperne purgatus aſſumptione pilularum catholicarum cum conſervis capitalibus, vitrioli balſamo adjecto, ſanitati reſtitutus eſt. Fuit & illi adhibitum ſpecificum ſtomachicum, quo potiſſimum ſublevatus.

a *Epilepſiæ ſpeciem*. Epilepſia obſervatur duplex: una gravior, ubi mali ſedes eſt in ipſo cerebro, & ſeſe diffundit per totum genus nervoſum & muſculoſum, & totius corporis abſoluta convulſio eſt, ubi ſpuma ſtridore quodam eliditur ab ore; altera, quæ ab extremis & inferioribus ſuſcitatur corporis partibus, ubi multo ante paroxyſmum tempore caput artuſque ingraveſcunt, & ægrotantes inſtantem paroxyſmum præſentiunt, poſſuntque impendentis repentini caſus pericula vitare, quæq; levior eſt, tranſitoria magis, & ſymptoma utplurimum affectionis hyſtericę. Similem paroxyſmum ſemel notavi in juvene quindecim annorum, qui jam veneri, quę juxta *Hippocratem* parva Epilepſia nuncupatur, nimium indulſit, ſępius de die paroxyſmos patiebatur, quos antevertebat præcordiorum moleſta coarctatio, abdominis cruciatus immanes, mox derepente quaſi attonitus corruebat, brachium ſiniſtrum contrahebatur, & facies a ſanguine ſubſiſtente tota nigricans apparebat. Curatio abſolvebatur decocto conſtante ex antiſpaſmodicis, nominatim ex viſco quercino, radice pęoniæ, herbę betonicę, floribus ſambuci, papaveris rheados, raſura cornu cervi, ungula alcis & oleo amygdalarum dulcium. Purgantia autem nec non ipſa cinnabarina affectus ferre non poterat, ſed ſymptomatum fere exacerbatio ſequebatur.

CAPUT LXXIX.

De brachio contracto.

PErilluſtris D. Marcus Antonius de Mareſcottis, annum 54. circiter agens, 8. annis proxime elapſis brachio contractus, extractum granorum acanthali-

thalidis, pulpæque (*a*) *cucurbitæ ſylveſtris* ad 15. dies accepit; cujus beneficio illic concreti humores diſſoluti, & expulſi fuere. Pars interea extrinſecus ſimili decocto fovebatur. Rec. Malvæ, violarum, calamenti, menthæ, camomillæ, meliloti, an. m. j. coquebatur cum pede bovino in vino & aqua, pro fotu.

(*a*) *Cucurbitæ ſylveſtris*. Contractura brachiorum non raro eſt ſymptomatica, & fit ex ſpaſmodica contractione inteſtinorum. Sic non ita pridem annotavi in fœmina, ſi quæ ulla, obeſa & cacochymica, dum ſumebat pulverem ex reſina Gialappæ & Tartaro vitriolato confectum, non modo vehementiſſima tormina, (dum reſina coagulata adhæſit inteſtinorum tunicis) verum etiam unius lateris paralyſin cum aphonia brachiique contractura moleſtiſſima: Curata fuit antiſpaſmodicis nervinis & oleoſis demulcentibus.

CAPUT LXXX.

De maligno, & inveterato ulcere.

Diamanta D. Hieronymi N. uxor, 35. annos nata, in via Nozadellæ, ulcere depaſcenti, dolorifico, & horrendo, ſemeſtri toto in tibia dextra acerbe divexabatur. Aliis jam Medicorum auxiliis exercita, & fruſtra defatigata, ſic a nobis ſanitatem conſequuta eſt. Ad 15. dies, quoad ſalſi humoris fluxus omnino excideretur, corallorum eſſentiam, quam tincturam vocant, uſurpavimus. Affectæ parti (*a*) *unguentum ex vitellis ovorum* tantum admovebatur: quibus paucis, & facillimis cito indomitum ulcus ſuperavimus. Primis diebus purgata fuit (*b*) *decocto catholico* melanagogo, ex quo potiſſimum emanavit ſanitas

(*a*) *Unguentum ex vitellis ovorum*. Huic junctum balſamum noſtrum antimonii cum balſamo peruviano conſtituunt excellentiſſimum unguentum vulnerarium balſamicum mundificans & repente conſolidans, non tantum in ulceribus ſordidis, ſed & in nervoſarum & tendinoſarum partium læſionibus laudatiſſimum.

(*b*) *Decocto catholico*. Quoniam ulcera impuris ſcorbuticorum corporibus familiariſſima ſunt, hinc rarius ſine internis curatio feliciter ſuſcipitur: ex his autem omnibus palmam præripiunt decocta mundificantia & depurantia, quippe quæ copioſius ſanguini ingeſta ejus intemperiem vitioſam quam commode corrigere valent: Parari poſſunt ex radice altheæ, enulæ, leviſtici, glyzerizæ, herbæ hepaticæ nobilis, agrimoniæ, veronicæ, ſcordii, malvæ, floribus ſambuci, papaveris rhœados, raſura ligni ſaſſafras, ſaſſaparillæ, rhabarbaro Alexandrino, polypodio, ficubus &c.

CAPUT LXXXI.

De ardenti febre.

Illuſtris admodum D. Sfortia de Mareſcottis, 30. circiter annos natus, maligna febre, cauſo dicta, cum exanthematibus nigris, linguæ nigre-

gredine; acerbiſſimis tum capitis, tum univerſi corporis doloribus, & aliis lethalibus ſymptomatis detinebatur. Tertio tandem die accerſitus, atque de extinguendo ejuſmodi incendio ſtatim ſollicitus, relicta communi & trita via ad artis abditiora me contuli: adeoque victus ratione præſcripta, alexipyreton noſtrum quater in die dabatur, cujus ope, malignitate ad cutem proјecta, ceſſarunt ſymptomata, & ſeptima die febres evanuit. Et quoniam ſtatim primis diebus vomitu & nauſea premebatur, atque lienis duritiei obnoxius erat, (*a*) *vinum exhibere* minime recuſavi, maxime aquoſum. Siquidem multæ ſunt febres, quibus vinum minime obeſt; his præſertim, quæ in ventriculo ſedem obtinent; & eo magis, ſi tale ſit vinum, quod caput minime tentet.

(*a*) *Vinum exhibere*. Vinum, ſi ullum, cordiale eſt, ſpiritus reſtaurat, & motum ſanguinis & humorum vividum inducit, & nullis in morbis, ſi tenue eſt, & moderate ſumatur, nec inflationes ejus uſum dehortentur, noxium. Priſci medicinæ authores rariſſime ægris vini potum prohibebant, ut bene notat *Mercurialis annotat. in V. Epidemiorum pag. 165.* Ipſe *Hippocrates* vinum aquoſum album ex uvis paſſis ad refrigerandum in febre ardenti commendat *Lib. 3. de morbis pag. 161.* Refert *Zacutus Luſitanus Lib. 1. prax. admirand. obſerv. 93.* Se in febre maligna, præſente ſiti immenſa cum linguæ ſiccitate & nigredine, ægro jam deſperato, vinum exhibuiſſe feliciter, ut hoc ſolo remedio reſtitutus fuerit. Plura de hac re vide *in Bartholino Centuria 6. hiſtor. 7. item Miſcellan. natur. Curioſ. Decad. 12.*

CAPUT LXXXII.

De dolore colico.

MErulinus Aurifaber, annorum 27. in via *della Maſcarella*, a 20. menſibus (*a*) *incredibili dolore* colico vexabatur. Et quidem (*b*) *circa umbilicum tumore* ſatis amplo deprehenſo, in cœco inteſtino materiam ſolidam, & in lapidem concretam judicavimus; quapropter eandem emolliendam & deturbandam ſequenti fotu imperavimus.

Rec. Baccar. lauri, juniper. ſem. fœnugr. lini, an. pug. ij. herb. malvæ, praſſii albi, parietar. calament. origan. puleg. menthæ, an. m. j. florum chamæm. melilot. ſtœchad. ſem. aniſi, fœnic. cumin. an. pugil. j. Parabatur decoctum in ſ. q. aquæ, & vini. Sequenti mane ol. amygdalar. amar. ad ℥. vj. exhibuimus, quo materiam quandam lapilloſam excrevit. Secunda die idem oleum reiteratur, a quo & ſimilis dejicitur, & dolor omnis ceſſavit. Paucis poſt diebus, hujuſmodi calculoſæ concretionis ſeminariis adhuc vigentibus, rediit dolor pariter atrox & mordax. Quocirca corpus pilulis noſtris catholicis ter purgavimus, & electuarium cum acetoſo eſurino ad 15. dies exhibuimus. Et ad firmiorem ſanitatem conciliandam ſpecifico ſtomachico noſtro uſus eſt ad aliquot dies.

(*a*) *Indredibili dolore*. Dolor hic natus fuit crudeliſſimus ex calculo, qui acido exundanti & gypſeæ pituitæ, quæ facile creſcunt in lapidem, debetur, qui adhærens cellulis, quæ copioſe ibi conſpiciuntur, coli intolerabiles dolores efficit,

ficit, quaſi palus infixus ſit, cum alvi & urinæ cohibitionem propter majorem ſpaſmum. *Fernelius de partium morbis & ſymptomat. L. 6. cap. 9.* ſcribit: Craſſior pituita in cœci aut coli inteſtini cellulis diutius coercita, nonnunquam concreſcit in calculos, quales ſæpe vidimus inſtar nucis juglandis, & in quodam magnitudine caſtaneæ quarto aut ſexto quoque die dolore nullo exturbari.

(*b*) *Circa umbilicum tumore ſatis amplo*. Deſinit aliquando colica in herniam umbilicalem, quia flatuum multitudo coacervata intus eſt, quæ tendit, uti etiam prægnantibus aliquando evenit.

CAPUT LXXXIII.

De inſigni dolore coſtarum.

NObilis Dominus Hieronymus de Senſifabris, annorum 30. in via Sancti Donati, ſub mendoſis coſtis (*a*) *acerbiſſimum dolorem* bimeſtri pertulerat. Contigit hic dolor ab aliquo humore illuc appulſo. Fruſtra autem ab alio Medico tentatis remediis, ſequenti potu concretos humores diſſolvimus, eumque ſanitati brevi reſtituimus.

Rec. Rad. vincetoxici, ℥. j. ß. fol. myrrhi m. j. ſem. hyperic. rhabarb. electi, an. ℥. j ß. parabatur decoctum in ſ. q. aquæ communis, in cujus colaturæ ℥. vj. diſſolvebatur in ſyrup. capill. ven. ℥. j. ß.

(*a*) *Acerbiſſimum dolorem*. Pleuritis hæc eſt mendoſa, quando muſculos exteriores dolor occupat a ſero acri ſtagnante obſtructione hinc ſpaſmus & flatus tendentes. Diſtinguitur hæc a pleuritide vera magnitudine febris, nam non eſt acuta, et natura ſputi, quod eſt pituitoſum, et difficultate anhelitus, quæ longe remiſſior eſt, et ipſa cura, quæ fit diaphoreticis poros aperientibus, nec non extrinſecis emollientibus, carminativis, et evaporationem ſeri ſtagnantis promoventibus.

CAPUT LXXXIV.

De dolore capitis, brachii paralyſi, & aliis affectibus.

ILluſtris admodum Dominus Gaſparus de Pacis, annum 49. agens, multa, & graviſſima mala a nonnullis menſibus patiebatur, jam elapſi ſunt 9. anni; imprimis acutiſſimum capitis dolorem, dextri brachii paralyſim, cum febre lenta, ventriculi imbecillitate, & capitis defluxione. Quocirca conſervis primum roborantibus, & alterantibus, corpus licuit roborare; a quibus meliuſcule habenti decoctum exſiccans ſimul & purgans viſcidos & pituitoſos humores, ad nonnullos dies dedimus, quibus priſtinam recuperavit ſanitatem. Quid ſi novennio a cura elapſo, (*a*) *ob ſummam veneris incontinentiam*, (*b*) *diabete* occubuit?

(*a*) *Summam veneris incontinentiam*. De veneris incommodis optime ſcribit *Hippocrates Lib. 2. prædictorum pag. 67.* Uxore ſemel uſus et acrior fuerit et magis expeditus. At ſi ſæpius venerem exercuerit, durior evadet cum quodam ſqualore, corpuſque decoloratius erit & majore laſſitudine tentatum. *Celſus* quoque

que *Rib. 1. cap. 1.* hanc ſententiam tulit: Concubitus neque nimis concupiſcendus, neque nimis pertimeſcendus eſt. Rarus corpus excitat, frequens ſolvit. Moderata igitur venus corpus agilius et ſe ipſo levius reddit, ut immoderata depravat, pigrum, languidum et effœtum efficit, vires roburque exſolvit, uno verbo, in omnibus nervorum morbis immodica venus evitanda eſt, utpote ceu parva epilepſia non tantum debilitat, ſed et ſpiritus ad inordinatos ſubſultus ac ſpaſmodicas contractiones adſueſcit.

(*b*) *Diabete*. Diabetes notat deſtructionem vinculi, quod intercedit ſero cum ſanguine, conſervatur hoc motu conquaſſatorio, qui fit in corde arteriis et ipſa viſcerum & muſculorum poroſa ſubſtantia. Hic motus ſi ob ſpirituum inopiam langueſcit, uti fit in febribus malignis, ſerum ſeparatur a ſanguine, et per renes maxima in quantitate ſecernitur.

CAPUT LXXXV.

De duplici tertiana.

EJuſdem Illuſtriſs. D. de Pacis uxor, nomine Junipera, annos triginta nata, ſub fine menſis Julii, quo tempore æſtuant omnia, duplici tertiana continua graviter correpta fuit. Hujuſmodi febris ab accenſa, & retorrida bile oriebatur, unde graviſſima, (*a*) *maligna ſymptomata*, & maxime ſuffocationis metus, pulmonibus catarrho exundante oppreſſis. (*b*) *Detracto ſanguine* e malleolo, ad ſanguinis fervorem compeſcendum, difflationis beneficio, ſub hora aſtrologice explorata melius habere cœpit. Poſtridie cholagogum, melanagogum ex manna, rhabarbaro, ſenna, & ſyrup. roſaceo ad convenientem doſim ipſi præſcripſimus, quibus febris ad 8. dies latuit. Cum autem iterum in eandem incidiſſet, diaphoreticum pulverem noſtrum porreximus, cujus beneficio tuto & jucunde convaluit. Cum enim (*c*) *febres ſunt contumaces*, & vulgatibus remediis rebelles, alia prorſus inquirenda & ex alio penu, quam e vulgari pharmacopolio, depromenda ſunt. Qui vero in rebus naturalibus tanquam noctuæ in meridiana luce cæcutiunt, hæc remedia, quia ignota, minime probant, & tanquam iniqui judices de re non comperta & perfecta ſententiam ferunt. Cacodæmon bono oppoſitus, humanæque ſalutis invidus, hæc nobis conatur abſcondere.

(*a*) *Maligna ſymptomata*. Intermittentibus complicantur nonnunquam ſymptomata mali moris, quæ periculum videntur minari, nimirum animi defectus, pulſus intermittens, virium proſtratio, quæ tamen, modo rite curam inſtituas, extra periculum verſantur. Convenit tamen antifebrilibus immiſcere alexipharmaca, e quibus eminent duo excellentiſſima, ſcordium nimirum et camphora malignitati mirifice reſiſtentia.

(*b*) *Detracto ſanguine*. Largior ſanguinis miſſio contumaciam alioquin ingenerat intermittentibus, ut quæ utilem ac neceſſarium humorem detrahit relicto noxio atque impuro. Sub his enim febribus attenuata corpora utplurimum eſſe ſolent paucique ſanguinis bona. At nihilominus ſi quando febris in corpus inciderit bene carnoſum, bonique habitus cur amplæ venæ copia diſtentæ ſint et plethoræ ſpeciem exhibeant, et bilis acrius ferociat æſtate intenſiſſima ob hanc febris ſymptomata graviora exiſtunt, ut capitis dolor, temporum pulſatio cum metu levis delirii, ſpiritus difficilis, ſummaque corporis jactitatio; ſanguis utique ob plethoram venæſectione metuendus eſt.

(*c*) *Febres ſunt contumaces*. Quod ſi intermittentibus fomitem præbent obſtructiones et diſcraſiæ ſanguinis et humorum, diuturniores eſſe ſolent, nec facile

vulgaribus cedunt remediis. Juvant hic remedia e regno minerali petita, quæ potentius oppilationes partium reſerant, & emunctoria publica aperiunt, ut ſunt ter ſalia mercurius dulcis, mercurius diaphoreticus jovialis, regulus antimonii ſic dictus medicinalis, ſulphura antimonii correcta & mitigata &c.

CAPUT LXXXVI.

De intolerabilibus ventriculi doloribus.

DOminus Valerius de Simoninis, 35. annos natus, in via Nozadellæ, graviſſimis malis decennio toto divexabatur. Imprimis ſingulis diebus (*a*) *mane vomitu*, in quo pituitoſa multa excernebat, angebatur. Statim a ſumpto cibo acerbos ventriculi dolores patiebatur, & ſæpius ipſum cibum præ dolore vomere cogebatur: noctes fere omnes inſomnes tranſigebat, & multoties a ſomno expergefactus pavore, & tremore concutiebatur: unde inſignem marcorem, terreſtrem & cadaveroſum colorem contraxerat, aliis inſuper morborum, & ſymptomatum procellis jactatus. Cum in manus meas curandus venit, in hunc modum ſanitatem conſequutus eſt. Primis diebus cacochymiæ proſpicientes, extractum melanagogum ad 15. dies adhibuimus. Corpore repurgato, ſpecifica, cephalica, betonicæ, viſci quercini, & balſami dulcis vitrioli, ad totidem dies præſtitimus; quibus graviſſimis conſimiles affectus edomare ſemper experti ſumus. Ab hac cura quatuordecim annos vixit incolumis.

(*a*) *Mane vomitu*. Hypochondriacis, & quorum prima regio exundat vitioſa impurorum humorum collectione ex prava ventriculi digeſtione, familiare hoc ſymptomata eſt, viam ſternens ad marcorem & diſpoſitionem hecticam, niſi maturius ſuccurras medicamentis balſamicis ſtomachicis, robur ac tonum ventriculo roborantibus. Acidi ſpiritus hic non accommodati ſunt, niſi dulcificati & ſpiritus maſtiches, menthæ, quæ ſpecifica in vomitu ſunt, remixti. Cauſſa mali eſt maxime acidum fixum fibras ventriculi vellicans, dum evaporata chyli dulciore ac blandiore parte particulæ fixiores viſcidiores acidæ in plicis ventriculi remanent: Inſuetos & alias ſana ac integra fruentes valetudine ſi ſubinde hæc ventriculi mala exercent, quæ ab Auctore recenſita ſunt, calculus utplurimum ſubeſt in renali regione conſiſtens & viam per anguſtos ureteres moliens. Incaſſum tunc dantur omnia ſtomachica. Conducunt magis balnea emollientia & nervina.

CAPUT LXXXVII.

De hydrope aſcite.

IDem Dominus Valerius de Simoninis, 5. annis ab hac cura elapſis, in hydropem aſcitem cum lenta febre graviſſime inciderat. Succedebat autem hic affectus ardenti malignæque febri; cui ut occurreret, alter Medicus (*a*) *lactis ſerum*, & ſuccum cichoraceum ad aliquot dies exhibebat. At quia hypochondria murmurabant, & lenta febris aderat, contra Hippocr. Aphor. aperte agebatur, prout eventus facile comprobavit.

Quare

Quare accerſitus, non frigida, cruda, & humida, ſed calida, coctu facilia, & actu ſicca exhibuimus, quibus etiam perbelle ſe habuit, & valetudinem priſtinam recepit. Quinquennio ab hac cura in terrificam epilepſiam incurrit, qua e vivis ſublatus fuit. Hoc dictum ſit propter quoſdam perfidos calumniatores, qui ſua viperina lingua Dei operam inceſſanter conſpurcant.

(*a*) *Lactis ſerum*. In omne febris ardore congrua potulenta conceſſa non nocent, ſed magis ſunt neceſſaria, æſtum nimium exſtinguunt, & ad ſudorem diſponunt, vireſque collapſas reſtituunt. Ipſe *Hippocrates de morbis vulgar. L. 1.* Item *in lib. de ratione victus in morb. acutis*: in febribus ardentibus ægro quantum volet aquæ concedit, eamque exhiberi in morbis acutis teſtatur. *Lib. quoq;* 4. *Epidemiorum* febribus acutis fulgidam conſuluit, & timidam medicorum cautionem aquæ potu ægris interdicentium his verbis arguit; Ἐν τοῖσιν ὀξέσι πυρετοῖσι διψώδεες ὑπὸ ἰητρῶν πεπιεσμένοι τῷ ποτῷ, ἢ καὶ ὑπὸ σφῶν αὐτῶ, δοκέοισι πολὺ ἢν ἐμπίνειν. ὕδωρ ψυχρὸν δοσὲν ἵνα ἀπεμέσῃ ὀφελεῖ. χολώδεα γὰρ πάρεσαι. Quæ omnia intelligenda ſunt de uſu humidorum congruo & moderato, alias nimium perfrigerantia magna incommoda creare poſſunt. Extat hanc in rem elegans locus apud *Alpinum in Lib. de Medicina Ægypt. pag. 3.* Contra medicinæ dogmata fieri exiſtimo in febribus, abſque ullo delectu valde frigidis medicamentis ſemper uti, maximeque in iis, quæ ex humorum putredine oriuntur: nihil enim frigidorum remediorum uſus, quantum ad febrium cauſſas, quæ ſunt obſtructiones meatuum, venarum vel aliarum partium, ſpectat aliquid prodeſſe, & multum obeſſe poteſt. Cum a frigiditate humorum cruditas, atque obſtructio augeantur, maxime vero quando pituitoſi ſucci ſunt obſtructionis auctores. Tales enim humores ab uſu frigidorum incrudeſcunt, & craſſi fiunt magis, & ipſorum copia, ventriculo frigidiore atque ad concoquendum ineptiore ab eiſdem effecto, peraugetur. Potus in febribus optimus eſt decoctum ſcorzoneræ, vel cornu cervi mixtum cum parte vini diluti et momento nitri.

CAPUT LXXXVIII.

De contractura brachii cum ulceribus.

Dominus Horatius de Lojanis, laneæ mercaturæ incumbens, 35. annos natus, altero brachiorum contractus erat, (*a*) *propter malignum herpetem* excedentem, & dolorificum, poplitem circumcirca obſidentem, cum ulceribus calloſis, rotundis, & pro ratione partis alte defixis, cui opitulando (*b*) *totum annum in remediis ordinariis* impenderat: Cæterum ipſe toto reliquo corpore ſatis recte valebit, nec adverſa valetudine antea affectus fuerat. Quapropter ejuſmodi ulcerum cauſam in ſalſum humorem, illic vel congeſtum, vel illa ipſum rejici, utroque modo non erat inconveniens. Ipſe autem cum ſit & in (*c*) *victu intemperans*, & natura ſanguineus, (quæ proprietates ad humorum congeſtionem, & defluxionem aptæ) eodem tempore intra, & extra pharmaca exhibuimus: intra, decoctum melanagogum, & phlegmagogum atque exſiccans, & ex epithymo, cuſcuta, hermodactylis, aro, agarico, carthamo, cichoraceis, intubis, ſalſa, & aliis: extra, ut facilius calli ſummo verentur, citra recidivæ metum, utque mundificari, ac ad cicatricem perduci poſſent, unguentum deterſivum, & incarnativum admovimus; quibus paucis, & facillimis ægrum canonice perſanavimus.

(*a*) *Propter malignum herpetem*. Herpes eſt ardor cutem ſerpentibus minimis puſtulis exaſperans ac rodens. Ea quidem duplex; una ſimplex, quæ herpes eſt miliaris; alia fera, quæ herpes exedens nuncupatur, quæ ruptis puſtulis cutem exulcerat, depaſcit, ſerpit in latum atque in altum, ex eaque ulcuſcula manent arida. Herpetis materia continenſque cauſſa eſt ſal acre corroſivum ardentiſſimum, quod tenuitate ſua carnoſas partes tranſgreditur, & in cute denſiore ſubſiſtit, ubi inflammationem puſtulaſque movet. Idem ſal nervorum ingrediens poros ſpaſmum & interceptionem ſpirituum animalium cauſſatur.

(*b*) *Totum annum in remediis ordinariis*. Ulcera in partibus nerveis membranaceis & cartilagineis oborta difficillime ſaneſcunt: nam quoniam partes hæ anguſtis tubulis conſtant, per quas liquor alibilis temperatus nullo ſale volatili vel oleo imbutus tranſit; hinc facilem ſtaſin & acorem concipit; ſecus fit in partibus carneis & ſanguineis, quibus ob præſentiam ſalis volatilis oleoſi, quod corruptionis cuſtos eſt, difficillime inducitur acor, quare ulcera hiſce in locis conſiſtentia facilius ſanationem ſuſcipimus.

(*c*) *Victu intemperans*. Quotieſcunque in diæta peccatur, ſtatim pœnam luunt ipſæ partes ulceroſæ, nihil autem magis infenſum eſt, quam acidum, quod liberalius aſſumptum protinus percipitur in ulceribus moleſta ſenſatione. Idem contingit in illis, qui fonticulos geſtant.

CAPUT LXXXIX.

De quartana febre.

Illuſtris Domini Gaſpari de Pacis filius, nomine Albertus, annorum 18. (*a*) *ſemeſtre quartana* cruciatus, ſequenti decocto, atque pilulis noſtris helleborinis brevi convaluit.

Rec. Cortic. cappar. radic. polypod. liquirit. an. ℥ß. fol. ceterach. ſcolopend. cardui benedict: an. m. j. foliorum ſennæ ʒvj. Epithym. ℥ß. aniſ. ʒij. prunorum Damaſcen. No. xx. In juſculo carnis parabatur decoctum, in cujus colaturæ ℥vj. diſſolvebatur Syrup. roſar. ſolut. ℥ij. pro duabus doſibus matutinis.

Sæpius pilulæ noſtræ catholicæ conſimiles morbos ſanant: imo plerumque ipſis tantum ſemel aſſumptis convaleſcit æger. Hoc tantum obſervare monemus, ne (*b*) *peccantes humores* omnino crudi ſint: hinc in his, quæ aliquod coctionis rudimentum ſuſceperint, certius adhiberi poſſunt.

(*a*) *Semeſtre quartana*. Quartana maxime autumnalis longiſſimus eſt morbus teſtante ipſo *Hippocrate Aphoriſ.* 25. *Lib.* 2. Naſcitur utplurimum & ab infarctu viſcerum & intemperie humorum acida & viſcida. Notabile eſt *Schenkium* in venis quartana mortuorum fruſtra alba pituitoſa reperiſſe vid. *Lib.* 6. *obſerv.* 57. In ſanguine febricitantium minus ſalis volatilis, quam in ſano ſanguine notavit *Clar. Borrichius in act. Hafnienſ. obſerv.* 67. Totius itaque curationis cardo in eo conſiſtit, ut ſubtiliſatio, & ſpirituaſcentia humorum & totius corporis perſpiratio promoveatur, & meatus ab obſtructione liberentur. Præter medicamenta multum hic confert cœli clementia, ſeu aer calidus, ſerenus, qui æthere vividiore & potentia elaſtica inſtructus celeriorem injungit humoribus motum, & perſpirationem corporis, quæ impedita febrium cauſſa, annotante id jamdudum *Mercuriales in annotat. ad Hippocrat. Lib. de arte pag.* 17. exiſtit procurat, ut meatus ab obſtructionibus liberi evadant: ex quo jam facile

cile conſtare exiſtimo, cur autumnus, in quo propter humidam aeris conditionem & ætheris motum languidiorem humorum motus & tranſpiratio tardior eſt, minus faveat quartanis, & uno verbo omnibus longiſſimis morbis? Nonnullis ſemeſtri tempore ad novam æſtatem, quibuſdam nono menſe ut junio, quo, inquit doctiſſimus *Holerius*, ceraſa ſunt matura; unde inquit vulgo perſuaſum eſt, ea ſanare quartanas, quod tamen anni calor facit, demum ſolutiones fiunt.

(*b*) *Peccantes humores crudi ſint*. Quando crudæ aquoſæ tenues ſecedunt urinæ, & ſudor difficillime fluit cute exiſtente arida, contumaces ſolent eſſe febres, nec facile ſolvuntur: Et tali in caſu nocent omnia evacuantia, & valet hic aphoriſmus 22. *Hippocrates l.* 1. concocta medicamenta purgare ac movere oportet, non cruda: Magis proſunt: ſi jam humores cocti hoc eſt ſubtiliſati motu ſanguinis mitificati & ad temperiei mediocritatem reducti fuerint. Sique uno in morbo placide procedendum, ſane in hoc eſt. Recte dicebat *Seneca*: In morbis nihil eſt magis periculoſum, quam immatura medicina. Et *Livius*: Medici plus interdum quiete, quam movendo & agendo proficiunt.

CAPUT XC.

De atrociſſimo capitis dolore.

GEntilis Antonii de Santis, Fabri lignarii uxor, in via *Mira Solgrande* annos 35. nata, a ſexennio acerbiſſimos, & funeſtiſſimos (*a*) *capitis dolores* patiebatur. Ejuſmodi autem dolores ab utero trahebant originem, & præſertim cum ipſi menſtruales purgationes nonniſi inordinatæ, & decoloratæ fluerent. Dato autem ſpecifico cathartico uterino ex granis actes, radice bryoniæ, & aliis, meliuſcule habuit. Roborantibus poſtea uterinis ad aliquot dies exhibitis omnino convaluit.

(*a*) *Capitis dolores*. Dolor capitis a circulatione ſanguinis per anguſtas capitis venas impedita utplurimum fit; hinc diſtendens ſanguis arterias comprimit pericranium, membranam eximii ſenſus; unde dolor & a diſtenſione etiam pulſatio. Extat de hac re notabilis *in Hippocrate lib. de flat.* dum dicit: Capitis dolores una cum febre hanc ob cauſam oriuntur; ſanguinis in capite viis anguſtia contingit, cum aere replentur, eæque repletæ ac diſtentæ capiti dolorem afferunt: Sanguis enim vi pulſus, cum calidus exiſtat, per anguſtam viam tranſire celeriter nequit, quod eum multa remorentur, quæ impediunt & obſtruunt: eamque ob cauſſam pulſationes circa tempora contingunt. Optimum ad capitis dolorem remedium eſt, ſi a plethora & impetu ſanguinis vena ſecetur & alvus clyſtere aperiatur, extrinſece ſacculus ex roſis, ſerpillo, anetho, nucleis perſicorum, ſemine papaveris & aceto madefactus fronti temporibuſque imponatur. Si ille dolor eſt ab alio morbo, nimirum ex menſibus ſuppreſſis, hi in ordinem redigendi ſunt.

CAPUT XCI.

De tribus graviſſimis morbis, duplici tertiana, arthritide, & ſtrumis.

ADmodum Reverendus P. D. Placidius Padiglius Neapolitanus, in Eccleſia Divi Stephani concionator egregius, annor 27. natus, triplici morborum genere detinebatur. Imprimis duplici tertiana intermittente,

articulorum genuum dolore, cum tumore, & ambulandi impotentia, ac (*a*) *tumoribus frigidis in collo* obortis. Graviſſima hæc mala ſemeſtri toto, aliis etiam Medicis invitis acerbe protulerat; non enim per id temporis ex eorum (*b*) *remediis, ad nauſeam uſque adhibitis*, quicquam opis reportare licuit. Tria iſthæc mala, toto cœlo diverſa, triplici itidem medio brevi funditus extirpavimus. Febris primum alexipyreto noſtro facile evanuit. Genuum tumor, dolor, & imbecillitas decocto chinæ, viſci quercini, ivæ arthriticæ granorum acanthalidis, liquiritiæ & coriandrorum ad 15. dies ſumpto, fœliciſſime obliterata fuerunt. Frigidi tumores ſupererant, quos ad ſuppurationem primum, communi poſtea ulcerum methodo, ad perfectam curationem cito reduximus. Aguntur nunc 9. anni a cura, & optima firmaque ſanitate gaudet.

(*a*) *Tumoribus frigidis in collo*. Strumæ glandularum tumores ſunt frigidi, propriis membranis, ut glandulæ omnes, obvoluti: Oriuntur in cervice, in qua plerumque longa ſerie diſpoſitæ glandularum more cernuntur. Si illarum humor non admodum craſſus eſt, ſenſim digeri diſſiparique, vel etiam in abſceſſum mutari poteſt; Si autem nimis duræ ſunt, & materia acrior tandem evadens, circumſitam carnem cutemque exedit, ulcuſque efficit malignum ſerpens & exedens.

(*b*) *Remediis ad nauſeam uſque adhibitis*. Peccant mirum in praxi Medici, quod copia ac varietate medicamentorum miſeros ægrotantes ſubinde torqueant ac vexent, ſique unum auxilium non prodeſt, ſtatim ac aliud & fortius accedunt, ignari quantum turbetur ventriculi actio & vires corporis convellantur. Scite ſcribit *Verulam*. Varietas medicamentorum eſt ignorantiæ filia. Non raro etiam contingit ipſos ægrotos pharmacomania quaſi laborare, dum vivere ſe non poſſe imaginantur, niſi continuo hauriant medicamina. Medicus tunc omnem lapidem movere debet, ut a nimio medicamentorum uſu illos avocet, ſi feliciter ſuccedere debet curatio.

CAPUT XCII.

De herpete maligno, atque contractura.

DOminus Hippolytus de Gratiolis, ſericeus mercator, annorum 35. in via vulgo *del Chiavadore*, decennio elapſo, ſæviſſimis doloribus fere occumbebat, ob ferinum ulcus in altera tibiarum a duobus anteactis annis obortum, cum brachii ejuſdem lateris contractione, febre lenta, univerſali macie, cachexia, vigiliis, & aliis pravis ſymptomatis. Hujus ulceris atque brachii contracturæ cauſa, ſalſa, & aeris defluxio fuit, (*a*) *a qua poſtea febris*, & alia ſymptomata dimanabant. Huic (*b*) *primum occurrendo*, cholagogum cephalicum præbuimus: Dein extracta ſalſæ, chinæ, & (*c*) *hujuſmodi diaphoreticorum* bis in die ſumebat. Tandem ad capitis, & ventriculi robur, ſaccharum metallinum per intervalla dabatur: quibus paucis omnes indicationes & ſcopos, tuto, cito, & jucunde conſequuti ſumus. Extrinſecus ſolo unguento ex vitelli ovorum contenti. Primis diebus, ad doloris vehementiam ſummovendam, oleum ſaturni, ſub finem, tantillum croci martis uſurpavimus. Sic qui biennio, & ultra plurium Medicorum opem fruſtra comprobarat, intra paucos dies priſtinæ ſanitati reſtituitur.

(*a*) *A*

(a) *A qua poſtea febris.* Spicula lymphæ rigidiora & acutiora magno impetu in membranarum ſenſoriique fibrillas inſultant, & ſpiritus incolentes concitatius movent, ex quorum motu vehementiori increſcit motus partium fluidarum inteſtinus, & turbatio maſſæ ſanguinis tam in mixtura ſua, quam in motu circulari, unde febres, vigiliæ, marcor corporis &c.

(a) *Primum occurrendo.* Quando atrox dolor omnia conturbat, & vires ac corpus frangit, ejus mitigationi quantum poſſibile incumbat medicus, antequam radicem mali aggrediatur: Cui ſcopo jam accommodatiſſima ſunt opiata rite correcta, quæ medicorum ſæpius ſacra ſunt anchora. Optimus modus opium corrigendi eſt per volatilia, ſudorifera, nec non per ipſa purgantia, ſic opium in ſpiritu cornu cervi vinoſo, qui ſale volatili probe eſſentificatus eſt, ſolutum, vel in ipſa tinctura antimonii tartariſata [quæ *Tackenii* fuit medicina) conſtituit medicamentum, quod divinam medentibus certis in morbis porrigit manum. Solida in forma omnibus præferendæ pilulæ ſic dictæ *Wildeganſii*, vel theriaca cœleſtis. Dolore ſopito in momento quaſi conquieſcere ſolent cuncta horrenda ſymptomata.

(c) *Hujuſmodi diaphoreticorum.* Salium morboſorum congruum evacuatorium præbet cutis, quæ inſtructa glandulis copioſiſſimis & vaſculis filtrat & ſeparat ab ipſo ſanguine per arteriolas adducto ſeroſitates ſalinas, quæ vel ſub forma vaporum, vel humoris ab intrinſeco calore & motu foras propelluntur. Quocirca ſalinos morbos optime ſanat, qui non tantum ſalia illa peregrina diluendo & inviſcando manſuetacit & corrigit, verum etiam qui ſanguinem ad peripheriam movendo obſtructos meatus aperit & per illos evacuat. Laudem hic merentur decocta & infuſi herbarum emollientium & abſtergentium, decoctum radicis chinæ, ſaſſafras, infuſum veronicæ, hederæ terreſtris, Thee &c.

CAPUT XCIII.

De tabe inſigni, cum febre.

PErilluſtris Dominus Joannes Baptiſta de Scala, Sancti Stephani eques, 10. tunc ſuæ ætatis annum agens, annis jam 7. elapſis in hecticam ſecundariam, ſecundi gradus, (a) *poſt ardentem febrem*, per 15. dies continuam, inciderat, eamque hecticam ſemeſtre pertulerat. Quam primis diebus tertianam duplicem fuiſſe, & per habitudinem in hecticam degeneraſſe comperimus. Toto ſemeſtri illo jecur & lien immenſe creverant, unde morbi fomes: eoque magis, quod acceſſionibus incaleſcerent. Is ſceletos, ac univerſali macie ſupra modum abſumptus, ad me tanquam ad triarios ſalutis extremum repoſcens adducitur. Primo die cum ventriculum nauſeabundum, tum remediorum copia, tum morbi diuturnitate, adeo male affectum deprehendiſſemus, (b) *Jatius arcanis*, quam cæteris remediorum formulis uti exiſtimavimus, diætam apprime immutando; (c) *nonnulla guſtui grata*, atque conſopitum calorem irritantia præſcripſimus, Galeni in morem, qui garum, piper, & ſimilia ſuis infirmis aliquando concedebat. Remedium autem fuit ad fabæ magnitudinem, ex granis 4. auri eſſenſificati, cum conſ. violarum ℥. j.

(a) *Poſt ardentem febrem.* Familiare eſt poſt febrem non modo intermittentem, verum & ardentem, ſi æger regimen diaphoreticum neglexerit, & exhauſto corpore ac viribus fractis victus rationem non habuerit, contingere lentas, quæ naſcuntur ex ſaburra vitioſorum humorum collecta in primis viis, & ſenſim cum chylo in ſanguine irrumpente, ejuſque mixturam ac motum turbante. In principio hic mor-

morbus facilioris eſt curationis, in progreſſu neutiquam: Non autem pugnandum acidis refrigerantibus ſaturninis, uti vulgaris practicorum mos eſt, ſed potius lenioribus emeticis in forma liquida ſubminiſtratis tanquam vecte expellenda eſt viſcida virore utplurimum tincta colluvies, non obſtante aphoriſmo *Hippocratis* 8. *Lib.* 4. Tabidi vitent purgationes ſurſum. Subjungenda his ſunt Elixiria ſtomachica balſamica, nec non ſalia abſterſiva; Hac via ſi non inter initia ſtatim proceſſeris, calamitoſum & funeſtum erit malum.

(*b*) *Satius arcanis*. Dominus A. videtur nimis fidere ſuis arcanis, dum paſſim etiam ſubjectis tenerrimis & ſummæ debilitatis illa offert ex regno metallico deſumpta, quæ tamen magis validiora & robuſtiora ſubjecta bonamque ventriculi conſtitutionem deſiderant. Hoc tempore, qui panaceas & medicinas univerſales multum crepant, plerumque indocti & deceptores ſunt. Nam rectam medicamentorum applicationem vera medicorum arcana ſtatuenda eſſe exiſtimo.

(*c*) *Nonnulla guſtui grata*. In libro πεπιωατῶν præcipit *Hippocrates* cibos & potus optatos ægris concedi, modo ex his detrimentum non accedat corpori. Sic *Galenus* & vinum & fructus ægris guſtandos ſe permiſiſſe teſtatur, etiamſi naturæ morborum eam indulgentiam vetarent.

CAPUT XCIV.

De prava ventriculi conſtitutione.

ADmodum nobilis Domina Semidea Poggi de Zeris, prope Divum Dominicum, a multis annis pravam ventriculi conſtitutionem, frigidam & humidam, patiebatur, (*a*) *propter quam* in graviſſimos morbos ſæpe incurrebat: quæ pulvere noſtro ſtomachico ad complures dies exhibito, melius habuit, & acuti morbi, quibus quotannis invadebatur, unaque dolores abdominis familiares prorſus evanuere.

(*a*) *Propter quam*. Morborum myridies ex ventriculi & primæ digeſtionis vitio propullulant. Verus canon medicus eſt: Vitium primæ digeſtionis non bene corrigitur in ſecunda, qualis enim cibus, talis chylus, qualis chylus, talis ſanguis & lympha, qualis lympha ſanguis, tales ſunt ſpiritus, & quales ſpiritus, talis vita & ſanitas. Et per circulum iterum argumentari ſic licet: quales ſpiritus, lympha & ſanguis, talis digeſtio & actio ventriculi & per conſequens chylus. Scite huc applicari poteſt, quod ſcribit *Hippocrat. in principio Libri de locis in homine*: Nullum corporis eſt principium, ſed omnes partes ex æquo & principium & finis eſſe videntur. Deſcripto namque circulo, principium non invenitur. Eademque ratio membrorum in toto corpore; Unaquæque corporis pars altera alteri, cum hinc vel illinc perruperit, ſtatim morbum facit, venter capiti, et caput carnibus ac ventri, et reliquæ omnes eadem ratione, quemadmodum venter capiti et caput carnibus ac ventri. Multum hinc intereſt, ut in omnibus morbis ventriculi rationem habeat medicus adjuvando ejus digeſtionem et chyli ſpirituaſcentiam, ſic magnis etiam alias inſanabilibus languoribus ſuccurrere et obviam ire licet, chylus enim correctus ſucceſſive corrigit intemperiem ſanguinis, hæc autem vitia viſcerum: hunc in finem impenſe mihi laudandum venit Elixir quod voco balſamicum, nec non ſpiritus oleoſus volatilis aromaticus.

CAPUT XCV.

De continua ardentique febre.

DOmina Julia Jacobi Riarii piſcatoris uxor, in via *del Peadello*, quadragenaria tunc, (*a*) *præpinguis & obeſa* ſupra modum, ſuperioribus annis in

in ardentiſſimam febrem eamque continuam, de his, quas bilioſas appellant, cum anhelitus difficultate, capitis dolore, ſiti, anorexia, inedia, linguæ & faucium aſperitate, atque ſimilibus, immaniter incurrit. Orta eſt hæc febris vigente canicula, quibus temporibus, teſtante Hippocrate, ſimiles morbi oriri ſolent, dum ait: ἐν τοῖσιν ἀνχμοῖσι πύρετοὶς ὀξέες γίνονται. Ipſa, (b) *primis diebus*, aptis remediis perpurgata, ἀλεξυπυρετὸν noſtrum ter accepit, quo libera evaſit.

(a) *Prepinguis & obeſa*. Veriſſimum eſt elogium *Hippocratis*: Craſſi admodum ſecundum naturam magis cito moriuntur, quam graciles, vid. *aphoriſm*. 44. *l*. 2. Habitus enim corporis magnas habent opportunitates vel difficultates curandi. Qui obeſi ſunt, venas utplurimum habent anguſtas, humores autem copioſos, qui tardius propter tonum partium laxiorem et ſpirituum debilitatem circulatione et motu evolvuntur, uno verbo: corpora habent imperſpirabilia, quæ impuritatibus aquoſo-oleoſo-ſalinis copioſius repleta ſunt. Quare obſevamus in praxi, obeſos acutis morbis citius affici et difficilius curari ipſis gracilibus. *Celſus Lib. II. cap.* 1. hæc prodidit: Obeſi plerumque acutis morbis et difficultate ſpirandi ſtrangulantur, quod in corpore tenuiore vix evenit. Graciles enim corpus habent ἔφρων ac perſpirabile.

(b) *Primis diebus*. Inter initia acutarum febrium primam regionem expurgantia blandiora citra magnum tumultum et violentiam egregiam locant opem. Dum dempta humorum impurorum copia reliqui facilius circulantur et medicamentorum etiam vis magis ſalva non labefactata ad ſanguinem pertingere poteſt.

CAPUT XCVI.

De catarrho, auditu deperdito, & aliis graviſſimis.

Admodum Rever. P. F. Petrus Martyr. Lucatellus, vir præſtantiſſimus, & literis nemini ſecundus, Sacræ Theologiæ magiſter, & Dominicanæ familiæ Bononienſi in Academia Regens, triplici graviſſimorum affectuum genere divexatus, quinque Medicorum hujus civitatis curam quadrimeſtri fruſtra tentaverat. Horum affectuum primarius fuit crebra capitis defluxio, quæ in fauces & (a) *pulmones irruens*, tuſſim continuam, ſpirandi difficultatem, & amygdaloidibus, larynge, & œſophago tumefactis, loquendi impotentiam concitabat. Secundus erat aurium tinnitus, & auditus fere amiſſus. Tertius, febris lenta & continua, cum inſigni virium dejectione. Primis diebus, ut defluxioni occurrerent celeberrimi illi Medici, corpus totum potionibus, & catapotiis non ſemel repurgarunt, ac ſanguinem e brachio ad libram detraxerunt, hyeme licet ſæviente: quæ cum nihil opis attuliſſent, nova purgatione reiterata, venas ſublinguales tundendas imperant, e quibus item altera lib. ſanguinis fluxit; cucurbitulæ etiam in nucha & ſcapulis cum ſcarificationibus affixæ; item e ſalvatella non parum ſanguinis detractum fuit, & hæc omnia incaſſum. Morbo nihilominus pertinaci, ac viribus ſummopere fractis, in manus meas curandum ſe recepit. Ad tot mala debellanda tres indicationes nobis propoſuimus. Primam, ut efferatos humores ſurſum ſublatos (b) *ad inferiores partes* deturbaremus, quod præſtitit blanda, mitis, & continua purgatio. Secundam, ut vires diu morbo

bo & remediis attenuatas ſublevaremus, in quo diaphoretico auro noſtro fœliciter ad ſolitum uſi ſumus. Tertiam, ut febris, aliaque inde orta ſymptomata cito opugnarentur, & natura in ſuum ſtatum reſtitueretur, alexipyreto noſtro, corall. eſſentia, aliiſque propriis remediis agg reſſi, ſicque menſis ſpatio unius hominem integræ reſtituimus ſanitati.

(a) *In pulmones irruens*. Subjectis tenerioribus hypochondriacis, quorum vaſa turgent et impuris humoribus tranſpirationis viæ præcluſæ ſunt, contingunt non raro copioſæ ſtagnationes ſeri et effuſiones quaſi in fauces, aſperam arteriam, et quidem certo ac ſtato tempore, dum lymphæ forſan ob ſpaſmodicam quandam contractionem per has partes liberum iter ac circulus impeditur.

(b) *Ad inferiores partes*. Optimum conſilium practicum eſt, quando natura conſueſcit certo ac ſtato quaſi tempore excernere per partes ſuperiores humorum copiam, ut naturam a motu et impetu conſueto quaſi avocemus, invitando illum humorum impetum ad alias et quidem inferiores partes, quod A. optime præſtitit blanda, miti et continua apertione. Nos tali in caſu, ubi ἄτροοϛ ruit quaſi lympha ad fauces, pediluvia fida et experta deprehendimus.

CAPUT XCVII.

De paralyſi, hydrope, & aliis.

SUperat omnem fidem cura, quam paucis menſibus exactis in Domino Julio Spinula, in via lata D. Dominici, moliti ſumus. Is enim a quindecim menſibus in lecto immobilis, & plane veluti truncus ligneus jacebat, dextroque brachio (a) *paralyticus*: inde ſequebatur mentis torpor, & depravata ratiocinatio. Cœterum hydropicus conſummatus, & omni ſpe deſtitutus: abdomine videlicet (b) *leucophlegmatia* diſtento, veluti ſcroto; cruribus & tibiis pari materia turgidis. Curationis difficultas ab ætate pendebat, quia tres annos ſupra ſexaginta habebat; imo & impoſſibilis credebatur duobus præſertim Medicis fruſtra jam ad id adhibitis. Hi graviſſimi affectus a leviſſimis quidem initiis exordia traxerunt; cœpit enim dolor ſatis obſcurus genua & pedes obſidere, qui tractu temporis exaſperatus, & remediis, ut purgationibus, decoctis, & juſculis alterantibus, & ſanguinis miſſionibus inaniter factis, febrem, paralyſim, & ſenſim hydropem ſecum accerſivit. Tot vero morbis contrarias indicationes habentibus auxilium laturi, ab hydrope, cæteris non neglectis, per præfatum ſulphur noſtrum hydroticum curationem exorſi ſumus, cujus beneficio abdomen, & crura detumuerunt, febris evanuit, & paralyſis partis ſublata eſt. Ejus enim ea vis eſt & energia, ut fluxiones omnes ſiſtat; univerſalia, & particularia corporis emunctoria in ſuum officium deducat, inſuper viſcera principaliora roboret, cor exhilaret, & jecur, ac lienem mundet. Corpus tamen aliquando purgavimus pilulis catholicis, & in potu uſus eſt ligno ſaſſafras, & ſic intra menſem fœliciſſime convaluit.

(a) *Paralyticus*. Cachectici, quorum venę humoribus impuris pituitoſis redundant, facile paralytici fieri poſſunt, introducto nimirum motu violento per fe-

brem, calida acria, purgantia, exercitationem corporis fortiorem, affectus animi, in humores, & repreſſis quaſi ipſis ſuccis impuris a partibus exterioribus motu compreſſis in vaſa interiora, pori arteriolarum capitis nimis aperiuntur, & ad ſpinalem medullam et nervorum origines facile demittuntur, ubi reſtitantes ſpiritus expanſiva ſua vi, robur partibus afferentibus, intercipiunt, et manuum ad motum actiones debilitant. Optime de hac re philoſophatur ſapientiſſimus medicinæ parens *de morbo ſacro pag. m.* 89. Aer, inquit, qui ad venas pervenit, cerebrum ſubigens ad ventriculum accedit, ſicque intelligentiam et motionem membris præbet. Quare, ubi pituita e venis aerem excluſerit, eumque minime admiſerit, vocis defectum et minime intelligentem hominem efficiunt. Manus autem ad motionem impotentes redduntur et contrahuntur, ſanguine conquieſcente, neque, ut conſuevit, diffuſo.

(*b*) *Leucophlegmatia*. Paralyticæ partes facile in tumorem attolluntur, dum ſanguis per has tardius evolvitur & circulatur, ubi bene in ſuperiori loco citato monet *Hippocrates*. Spiritus namque animales, qui nervos ac fibras muſculoſas vigorant ac animant, non ſolum ad motiones arbitrarias et voluntarias, verum etiam ad automaricas naturales et ſanguinis ac humorum circulum contribuunt, dum partes denſæ vi elaſtica ſpirituum inſtructæ renitentia ſua ad retrogreſſum ſanguinis concurrunt; Videmus hinc ſæpius partes paralyticas, tumidas, calore deſtitutas, vel etiam marcore confectas, propter deficientem ſanguinis motum ad vaſcula extrema capillaria.

CAPUT XCVIII.

De morbo venero.

MOrbi venerei quem Neapolitanum Galli vocant, Itali Gallicum, curationum myriades deſcribere poſſemus, ob ingentem afflictorum concurſum, a decennio aſſidue habitum. Ægrorum tamen nominibus parcentes, & brevitati ſtudentes, pauca memoratu digniora paucis contrahenda duximus. Cum autem hic affectus plerumque ſe prodat ulceribus in obſcenis partibus, ano, & pene, cum fœda ſcabie, & prurigine, ſuſpicari quis poſſet, num ſit illa antiqua plaga legis, innobedientibus comminata: *Jatheca adonai biſcheiin mitzeraim vuahepolim vuagarau vuetharem aſcer lo thocal leherape*, &c. Percutiat te Deus ulcere Ægypti, & partem illam, per quam egeruntur ſtercora, ſcabie quoque, & prurigine, &c. & paulo poſt ſubdens: *Vacalim raiim*, & infirmitates peſſimas, & perpetuas addat. Nec inconſonum: Nam dira hæc lues in ſcortorum flagellum a Deo immiſſa, ut plane certum eſt, in quibus perpetuari aliquando cernimus, cum doloribus, & ulceribus peſſimis. Quicquid ſit, merceſne ex India, an aliud mali genus, novum an recens, parum refert, dum ejus curationem aſſequamur; Eam vero aſſequimur remediis opportune adhibitis; hæc autem opportunitas, methodo exacta, (*a*) *a ſubjectorum ægrotantium* cognitione elicita, comparatur: quæ quidem cognitio, temperamenti calidi, vel frigidi collatione ſolum minime perficiat; verum & quibus morbis ſit æger obnoxius, & ſi alio quopiam detineatur affectu, maximi faciendum eſt: ut interim taceam Aſtrologicam cognitionem in chronicis morbis Medico cuivis ſumme neceſſariam. Etenim alio & alio modo curatur Jovialiſta, & Martialiſta. Hinc audiendi non ſunt temerarii illi, qui tunicam medendi formulam nacti, (*b*) *omnes eodem modo curare* aggrediun-

gredium-

dimitur. Sic quoſdam levi diæta cito & tuto ſanari vidimus; alios ne diætis quidem longiſſimis, minus unctionibus ſuffumigiis, aliiſque crucibus in hoc malum excogitatis: Multis guajaci decoctum profuit, fuitque ſufficiens alexipharmacum; aliis ne minimum auxilii attulit: ſalſæ, chinæ, ſaſſafras decocta idem præſtiterunt: Ab unctionibus, ſuffumigiis, emplaſtris, & aliis hydrargyratis, multi loco ſanitatis mortem reportarunt: cognovimus & multos iiſdem remediis utcunque reſtitutos. Venere & ad noſtras manus nonnulli ex his, qui hiſce plane tabefacti, & ſemimortui, quibus plus laboris fuit in ſummovendis morbis ab his veneficis genitis, quam in ipſo morbo ſuperando. Nuperrime quidam lue venerea infectus, ex conſilio alicujus Medici, ligni decoctum aſſumpſit; at is, quia jam dudum (c) *ſcirrhum in hepate* contraxerat, facile in hydropem incidit. Hic quidem erat quinquagenarius, temperamento frigido & ſicco, Saturnicus, dixiſſes remedium appoſite datum. Contraria contrariorum ſunt remedia; veruntamen remediorum qualitates non ſunt ſemper ſolæ aſſumendæ, ſed cum his actiones apprime conſiderandæ. Hic inſuper catarrhum in pectus exundantem patiebatur, cum frigida ventriculi conſtitutione. Eum vero hac methodo ſanitati reſtituimus. Victum imprimis calidum & ſiccum imperavimus. Ad hydropem arcendum ſulphur noſtrum, ad aliquot dies, cum tantillo antivenerei noſtri, bis in die dedimus, cujus beneficio pedes, crura, & venter brevi detumuerunt, & ſcirrhoſa durities diſcuſſa eſt. Pulmones autem aſſidua fluxione vexatos, decocto alexiterio & exſiccante, cum lacte ſulphuris in priſtinum reduximus: ſic paucis & citra moleſtiam probe convaluit. Annis tribus elapſis, cuidam mulieri gonorrhœa laboranti ligni guajaci decoctum pariter male exhibitum fuit: ob id 40. diebus, quibus aſſumpſit dictum decoctum, vix expletis, ecce derepente necroſis genitalia & anum invadens, cum ardenti febre. Miſella de novo morbo Medicum objurgat, ſanitatemque ſibi reſtitui eundem vehementer obteſtatur: At ille errorem non in medicamentum parum caute exhibitum, ſed in victum ab ea commiſſum rejiciens, aſtantibus eam brevi fato ceſſuram ſignificat. Advocati, licet morbum veterum ſanctionibus deploratum inveniamus, ubi præſertim ignis, & ferrum ſuas vires exercere nequeunt, remediis tamen veteribus incognitis inſtructi, majora ipſis præſtare valemus. Necroſim itaque aceto minerali, incendium videlicet extinguente, & mortuum a vivo ſeparante, ſuſtulimus. Ulcus profundum & ſordidum remanens, unguento ex vitellis ovorum cum calcinato majore mundificavimus, idemque ulcus more aliorum ulcerum ad ſanitatem perduximus. Intus ad ardorem febrilem compeſcendum, antipyreton ad tres dies dedimus. Antivenereo demum in ſanitatis ſummum reſtituta fuit. De argento vivo nobis recens eſt exemplum. Quidam mercator nomine Claudius *le Peſcheur*, quinquies per quinque annos hydrargyrii unctiones in Regno Neapolitano ſine auxilio, & toties cum magno vitæ ſuæ diſcrimine, fruſtra expertus erat. Tentavit autem iſtud remedii genus, eo quod ter ligni guajaci decoctum, cum diætis 45. dierum, incaſſum aſſumpſerat. Cum venit ad noſtras manus, nonniſi ſceletos apparebat, aſſiduis doloribus vexatus, præ quorum

im-

immanitate noctes inſomnes perpetuo tranſigebat: mitto febrem lentam, qua continue conficiebatur, tophos cum gummis in capite; fronte, & tibiis, anhelitus difficultatem, & alia. Eum porro ſanavimus decocto humectante & refrigerante, cum aliquot guttulis ol. ſulphuris, & auri diaphoretici granis nonnullis. *(d) Prægnantes* non paucas antivenereo noſtro perſanatas ſine fœtus incommodo, itidem recenſerem, ni famæ jactura, & brevitas, cui potiſſimum ſtudemus, nos remorarentur. Pueros lactentes una & nutrices pariter ab hac lue incolumes ſervavimus. Familias quoque integras cum pueris lactentibus, & paulo grandioribus, Patres, Matres, famulas etiam, citra viciniæ notitiam, & negotiorum incommodum, eodem ſervatas continuo habemus, cujus rei laus ſit Omnipotenti Deo.

(a) A ſubjectorum ægrotantium cognitione. Qui mederi apte vult languoribus corporis, non tantum in genere cognitionem corporis humani ſecundum naturam morborumque indolem, genium, mores, cauſſaſque ex principiis anatomico-mechanico-medicis, verum in ſpecie naturam individui morbo laborantis cognitam ac perſpectam habere debet ex ætate, humorum temperie, habitu corporis, victu, excretis, conſuetudine, morbis familiaribus, ratione victus & motibus naturæ conſuetis; ſic feliciter prognoſin inſtituere, & curam ac conſilia cum emolumento dirigere, & medicamenta ad ægri ſalutem propinare poterit. Sapienter ſcribit *Foeſius in comment. ad Hippocrat. Libr. de morb. vulg.* Cauſſæ morbi inveſtigatio ejuſque primordia & occaſio in affectionis & remediorum cognitionem deducunt ampliſſimam. Et hanc ob rationem Hiſtoriarum medicarum ſcriptores ante omnia id ſibi faciendum obſervare debent, ut ægri naturam ac conditionem, corporis habitum, conſuetudines, alimentorum tranſpirationis & aliorum excretoriorum actiones, temporis circumſcriptionem & cęli temperiem, quæ definiunt certum morborum fomitem, prætexant, in quo attenti & ſeduli fuerunt omnes veteres.

(b) Omnes eodem modo curare. Medicamenta non operantur ſecundum modum activitatis ſed receptivitatis ſuæ: hinc plane diverſus ejuſdem medicamenti pro differentia perſonarum reſultat effectus: Etenim activum quoddam principium ipſis remediis ineſt, aſt illud ratione operationis ſuæ impediri, ſuſpendi & immutari pro diverſitate ſubjectorum poſſe, teſtem cito quotidianam experientiam. Temerarii itaque ſunt illi, qui ſecretum infallibile contra certum morbum jactitant, & unica methodo omnes eodem morbo laborantes curare aggrediuntur. Veriſſime ſcribit *Siedenhanius in tractat. de febribus*: Methodus curandi febres, quæ hoc tempore juvat, alio lethalis eſt.

(c) Scirrhum in hepate. In ſectis hydropicorum cadaveribus deprehenduntur utplurimum ſcirrhoſa viſcera depurationi ſanguinis & lymphæ motui & ſecretioni inſervientia. Vitium autem utplurimum eſt in hepate et glandulis meſeraicis, utpote quæ lympham in vaſis ſuis ibi copioſime exiſtentem motu tenſivo omnibus viſceribus communi, diſpenſant et circulum ejus promovent. Quod ſi autem hæ partes quoad minimos tubulos primum infarctæ, deinde ſpaſmodica contractione affectæ poriſque ac tubulis magis conſtrictis duræ evadunt, omnem lymphæ tranſitum, ſecretionem et motum impediunt; unde hydrops oritur. Omnia calida acria, dum ſerum magis abſumunt, obſtructiones adaugent, et majorem conſtrictionem ac duritiem viſceribus conciliant, hinc in hydrope et ejus principio vitanda ſunt, maxime in perſonis ſiccioribus. Quæ alias Dominus A. circa abuſum ligni quajaci propoſuit, notatu digna videntur.

(d) Prægnantes. Ipſe aliquando prægnan-

gnantem luis Gallicæ ſymptomatibus et maxime ulceribus in faucibus malignis correptam feliciſſime reſtitui, quamvis ipſa impregnatio me latuerit; præmiſſa nimirum purgatione ex rhabarbaro et mercurio dulci, nec non venæſectione, mercurium noſtrum ſolarem cum pauca quantitate theriacę et roſarum conſerva ad aliquot ſeptimanas propinavi, conceſſo ſimul decocto tenuiori lignorum et diętа accuratiori præſcripta, ſic ſecundante gratia divina citra ullum notabilem ſalivæ fluxum aliaque incommoda, ulcera illa ſanata fuerunt, dolores acerbiſſimi pedum et capitis nocte ingraveſcentes extincti ſunt, et feliciſſime ægra reſtituta. Mercurius hic ſolaris tali modo exhibitus tutiſſimum eſt remedium, ſæpius citra ſalivationem operatur et ipſis infantibus tenerrimis lue hac infectis citra omne periculum et modeſtiorem ſalivæ fluxionem exhibui, illoſque intra menſis ſpatium feliciter ſanavi. In impuris autem et ſcorbuticis ſubjectis itentidem et alvi fluxum ſatis largum quandoque proritat.

CAPUT XCIX.

De deplorato eryſipelatis genere, in facie a medelis male adhibitis contracto.

DOmina Julia Piſana, nobilis Veneta, Florentia Bononiam venit, ut rubori cuidam permoleſto in vultu jamdudum oborto mederetur. Medicum ſenem primæ notæ in civitate accerſit, qui mali in ſimplicem (*a*) *jecoris intemperiem* rejiciens, frigida & humida, tum in victu, tum in remediis imperat, ſanguinem ex utroque brachio detrahit, extrinſecus unguenta repercutientia affectæ parti admovet. Nec propterea quicquam opis inde reportat; imo malo in deterius vergente, alterum Medicum inibi conſulit, cujus ope ad 15. dies itidem fruſtra utitur. Ejuſcemodi Medici vana cogitata ad hunc affectum compeſcendum non recenſeo, ne lectori ſtomachum afferam; hoc ſaltem connotare placet, quod, cum is eſſet aura populari impenſe turgidus, exiſtimabat ſe omnes ſuæ tempeſtatis Medicos longe lateque ſuperare: ad quod fortaſſe plaudentibus manibus pervenire, haud erat ipſi difficile, ſi verbis opera fuiſſent æqualia, atque in ea Civitate artifices eo meliores comperti non fuiſſent. Taceo inſuper ejuſcemodi Medici medicamentorum multiplicitatem, quibus ipſe uſus erat, in quæ ſumptus & impenſas incredibiles molita erat dicta Domina. Ea etſi prædives, opulenta, & inclyta admodum, conquerebatur tamen, ſe pluſquam centum & quinquaginta coronatos impune contriviſſe intra 15. dies, ejuſcemodi Medici opere, & induſtria: Nec credidiſſem in deſtillata olea, & unguenta mirabilia, ſumptibus maximis parata, & compoſita. Ecquid vigeſies, & trigeſies in die unguenta mutabat? Accerſitus tandem mulierem invenio facie aſpectu horridam, cruſtis & inflammatione turgidam. Priores Medicos tanquam carnifices incuſat, ſemiviva, dolore & mœrore confecta, in hanc vocem prorumpit. Ego (inquit ipſa) nominis tui fama commota, ad hanc civitatem perducta fui, ut a levi & imperceptili malo ſublevarer: at ubi huc appuli, invidi quidam forinſecus conſilio alium te ſeniorem, & in civitate magis venerabilem conſuluerim. Ah! præter extrinſecum apparatum,

non

non medicum ſed teterrimum hoſtem comperi; tot & tot remedi a ſemper in deterius in me præſtitit! Secundum ad me accerſiri feci, quem ip ſo longe pejorem comperi: nam & in me alia primo longe ſæviora paravit. Eheu me miſeram! medica arte invita morior. Non pecuniis, non laboribus, non Medicorum mandatis pepercit, & ecce tandem ſpiritu & vita plena animo deficio. Ejuſcemodi delicatulæ mulieris querelis commotus, & in Medicos conviti is, juſte ab ea mihi enarratis, ea qua in proximum uti ſoleo charitate, compulſus, ſic effatus ipſi dixi: Cedo tibi, o Domina, juſtiſſimas tuas querelas *in* Medicos, at animadverte Omnipotenti Deo ſic placuiſſe: quos amat, hos caſtigat, ſunt occulta, quæ, ni ſuperiori providentia coerceantur, longe lateque ſe propagant. Is eſt qui ducit, & reducit; eo redeunt, unde fluxerunt vitæ. Non caſu, aut fortuna regitur orbis: rerum etiam minimarum ipſi cura eſt, nec putes ejus ſummam juſtitiam effugere. Nunc apte ejus clementia, & miſericordia per me tibi conceditur. Etenim ab Altiſſimo jamjam mihi tuæ ſanitatis lumen affulgere ſentio: ſiquidem tui mali cognitione mihi notiſſima, tibi ſanitatem brevi polliceri audeo. Cæterum nullam facies pecuniæ jacturam, non in me Medicum non in Pharmocopolam, non in aliud quodvis remedium: Butyrum recens accipies, quod pluries lotum aqua communi pro unguento habebis, pulvere balſamico ſaturni adjecto, & hoc facto unguento ter & quater faciem illinies; ſic extrinſecus inflammatione ſublata, cujus cauſæ antecedenti per ſpecificum ſtomachicum, & aurum diaphoreticum noſtrum proſpicere poſſe, haud diffido. Quod quidem facillime præſtiti intra 7. dies ab his devoratis. Interea primis diebus ſimul cum unguento admovebantur petiæ lineæ (*b*) *collyrio* ſequenti imbutæ.

Rec. Tutiæ vulgato modo præparat. ℥.j. Collyrii albi Rhaſis, ℥. ß Camphoræ ℈.j. Aquæ plantag. & roſar. an. ℥. iij. Miſcebantur ſimul pro collyrio, quo frigide die noctuque uſa eſt per tres dies: Reliquis diebus prædicto unguento. Quibus intra ſeptem dies, ut pollicitus eram, priſtinæ ſanitati reſtituta fuit:

(*a*) *Jecoris intemperiem*. Nil frequentius eſt, quam quod Medici cauſſam morborum non penetrantes intemperiem viſcerum accuſent, cum tamen intemperies non cadat in partes ſolidas. Viſcerum autem debilitas conſiſtit in pororum ac tubulorum obſtructione, & illorum roboris, quod a ſufficiente & æquali ſpirituum animalium elatere dependet ſecundum naturam, deſtructione. A bile quod oriatur eryſipelas, falſiſſimum eſt. Et obſervamus illos, qui defectu bilis laborant, uti ſunt cachectici, hypochondriaci, ſcorbutici, hoc morbo lubentius infeſtari.

(*b*) *Collyrio*. In rubore faciei pruriginoſo, ardenti, dolorifico, maxime æſtate, ubi ſerum impurum acre ſanguinis magis ſpumeſcit, electuarium purgans ex caſſia, recenter extracto ſucco roſarum ſolutivo, pulvere gialappæ et mercurio dulci paratum, ſumme erit proficuum, quo præmiſſo ſequens extrinſecus frequenter facies applicetur: ℞. Aquæ florum ſambuci, fabarum, ſpermatis ranarum ana unciam unam, Magiſterii Wilmuthi, ſaturni ana drachmam unam, ſacchari ſaturni, camphor. an. gr. decem, mercurii præcipitati albi gr. octo, olei tartari per deliquium guttas decem, quod remedium ſemper fidum ac expertiſſimum inveni.

CAPUT C.

De vulnere ſclopo illiſo, penitus deplorato.

NUperrime, dum hæc ſcriptis mandare meditaremur, M. D. Joannes Baptiſta Bocchinus prope ædes Illuſtriſſ. D. de Bentivolis, ob vulnus in inguen ſiniſtrum ſclopo illiſum, 60. diebus ſæviſſimos dolores die noctuque immaniter pertulerat; quo tempore (*a*) *continua febris* oborta, totius corporis radicale humidum depopulata eſt: unde vulnerati femoris, & crurum mirum in modum emaciatorum carnes, in pede caloris inopia, in frigidum & œdematoſum tumorem verſæ ſunt. Incredibile dictu, quæ incaſſum tres alii Medici moliti fuerint remedia. Bone Deus quot fotus, litus, emplaſtra, embrocationes in oleo plenæ, ovorum placentæ! Et intus quot potiones laxativæ, & alterantes, catapotia, narcotica, theriaca, ſanguinis miſſiones, & alia nimis oneroſa, morbi radicem minime attingentia! In tanta rerum anxietate, juvenem 30. annos agentem genua de ſuperiori ſolario ſuſpenſa habentem invenio. Ligaturam ſolvi jubens; ulcus frigidum, & (*b*) *ſphacelo quam proximum*, lividum, fœtidum, & indolens detego, cum pauca ſanie, eaque incocta. Quibus mihi conjicere licuit, tanti doloris cauſam alios Medicos prorſus latuiſſe; nec mirum, laxantibus videl. & ſuppurantibus, putredinis fomitem eo in loco præbentibus, ab ipſis curationis initio uſurpatis. Nos autem contra detergentibus eum ſanitati cito reſtituimus,

Rec. Aſtacorum fluviar. nu. 11. rad. ariſtol. rot. vincetoxici, an. p. 1. fol. vinc. perv. plantag. ſaniculæ, alchimill. an. m. 1. camomillæ cum floribus, m. ij. coquebantur in vino, & aqua. In colatura diſſolvebatur per vices ung. Ægypt. Hoc itaque decocto, putredine edomita, dolor confeſtim evanuit. Ad calorem tandem conſopitum & ſemimortuum revocandum ſequenti fotu uſi ſumus.

Rec. Verbaſci maſc. hypericonis cum floribus ſalviæ, roriſmarini, lauri, abſinthii, verbenæ, an. m. 1. bacc. juniperi, lauri an. p. ij. parabatur decoct. in ſ. q. aquæ, & vini. Et ut ulcerata pars intrinſecum robur nanciſceretur, juſcula carnis hoc modo parata ſumebat.

Rec. Rad. vincetocici, ſalſæ parill. an. ℥. j. pimpinellæ, bugulæ, ſaniculæ, an. m. 1. coquebantur in juſculo carnis ad medietatem. Sic ſubacto dolore cæteriſque ſymptomatibus ſublatus, vulnus ſponte coaluit, extrinſeco levi adhibito.

(*a*) *Continua febris*. Vulneratis febres facillime accidunt, et illæ dependent vel a dolore acutiſſimo, ſpaſmodico et inflammatorio, vel a ſtaſi ſanguinis, propter hæmorrhagiam violenter repreſſam ſeu cohibitam, vel ſi magna iracundia alioque affectu animi vehementiori, ebrietate inflictum vulnus fuerit, vel denique, ſi magna contuſio aut inflammatio partem, et quidem nobiliorem, ſenſibiliorem læſerit, neglecto ſemper ſex rerum non naturalium uſu. Tali in febre blandiora diaphoretica ſimulque anodyna, uti ſunt diaſcord. fracaſt. lapides cancrorum, antim. diaphoret. nitrum præparatum, & ex ſambuco parata, præſtantiſſimam opem ferunt.

(*b*) *Sph:*

(*b*) *Sphacelo jam proximum*. In ulceribus fœtidis in indolentibus, ſphacelo jam proximis fotus et cataplaſmata ex balſamicis putredini reſiſtenibus poros obſtructos reſerantia omnium optima ſunt; talia ſunt ex myrrha, aloe, floribus ſalviæ, roſmarini, ſambuci, radice ariſtolochiæ rotundæ, herba ſcordii, centaurei minoris, baccis juniperi; camphora; vino, ſale ammoniaco, vitriolo, et ſale tartari confecta. Intrinſece omnia bezoardica diaphoretica et ſic dicta alexipharmaca approbatiſſima ſunt, v. gr. Tinctura bezoardica camphorata, ſpiritus cornu cervi ſuccinatus, ſpiritus eboris balſamicus, eſſentia ſcordii theriacalis &c.

PETRI POTERII

INSIGNIUM CURATIONUM, ET SINGULARIUM OBSERVATIONUM.

CENTURIA SECUNDA.

CAPUT I.

De deplorato, admirabili, & non prius audito morbi genere, deque marcore inſigni, herpete maligno, ulceribus Chironiis, &c.

Recte nauclerus quivis, etiam navigandi artis haud ſatis peritus, in tranquillo ponto, ventis ſilentibus, maria tranare, & ad tutiſſimum portum naves feliciter deducere novit. At æſtuante Oceano, ventis undique perflantibus, aere, turbinibus, & procellarum furiis exagitato, idem, niſi peritiſſimus, & numeris omnibus abſolutus, nunquam tutus ab eo emergit: imo navis male hinc inde diſtracta ad ſcopulos alliditur, vel iratis undis demergitur. Sic in levi, & per ſe ſanabili morbo, Medicus quivis ægros ad optatum, & placidum ſanitatis portum reducere poterit; & contra in graviſſimis morbis, ubi ſuſque deque omnia feruntur, & in quibus ſymptomatum, & ſignorum agmen magno impetu in nos ruit, nonniſi cordatus, & navigationis ejuſmodi expertus, mortales ab hac tempeſtate reducet incolumes.

Ecquid in hoc caſu ſimilitudinem proponere velim? velim (inquam) peritiſſimo nauclero me æquiparare: minime gentium, non enim ejuſcemodi gloriolæ ſum valde cupidus, neque hanc popularem auram affectare mihi eſt animus, nec item hoc præſtare aggredior, ut in æmulos maledicentiæ ſpicula retorqueam. Sed ut veritas magis atque magis eluceſcat, (Ἐλευτερȣ̃ γάρ ἀνδρὸς τ' ἀληθῆ λέγειν) & ſimilitudo poſteris proficiat, & tandem ut tam præclari facinoris jucunda felixque memoria in ævum permaneat.

Itaque ſuperiori anno 1619. menſe Novembri, Roma Bononiam venit

Perilluſt. D. Henricus de Sancto Petro. Romæ duos annos ſub cura doctiſſimorum virorum dictus Dominus varia medicamenta expertus eſt; bis ligni guajaci & ſalſæ decoctum, cum ſtupha, atque eo in loco ubi ſudores quotidie excitantur, cum exacto regimine, victu attenuante & exſiccante, purgationibus ſolitis, cum ſyrupis, & julepis præparantibus, & ſanguinis miſſionibus item poſtpoſitis. Nec his contentus, ad octo menſes decoctum cujuſdam aniculæ ebibit. Parabatur dictum decoctum cum (*a*) *antimonio crudo*, ſalſa, ſantalis, &c. Eodem decocto utebatur intrinſecus, hoc eſt, in potu, & in fotu. Verum ut morbi hiſtoria clarius innoteſcat, intelligendum eſt, prædictum Dominum a ſeptem annis in teterrima, dolorifica, & (*b*) *horrenda ulcera* incurriſſe; mirum dictu, quomodo juvenis annorum 27. in flore ætatis, dum ſanitatis vires maxime vigent, quando natura eſt magis vegeta, cum flos pulchritudinis, ob ea in ætate magis attenuatum, & defæcatum ſanguinem, conſpicitur, tam fœdo, turpi & fœtido affectu corriperetur. Præceſſerat ejuſcemodi affectum febris continua per 14. dies vehemens, quæ non levem mortis timorem Medicis intulerat. Tunc Parmæ erat e patria exul. Ante dictum tempus circiter 8. vel 10. menſes fœda ſcabies cum vehementer invaſerat, propter quod purgationes reduplicatas ex caſſia, diacatholic. tryphera, & aliis, tum ſyrupis de roſis, violis, bizantin de epithymo, polypodio, tum ſuccis, & decoctis refrigerantibus, ex cichorio, endiv. lactuc. & aliis phlebotomiis minime omiſſis, ligni guajaci decoctum præſcribunt, in quo ſcabies magis efferata redditur, contumacior, & magis pervicax. Stupet Medicus, & exactis 40. diebus, de refrigerando hepate cum ſuccis cichoraceis, ſero lactis, & ſimilibus cogitat. Executioni mandat præcepta Medici cuncta; ſed incaſſum, & morbus in dies vehementior redditur. Aer incuſatur, victus regimen ſuſpectum cenſetur, & mille aliis cogitationibus exagitatur mens Medici. In noſtris tandem manibus paucis & gratiſſimis brevi ſanatur, & cura exacta, ipſoque bene valente. Parmam adiit. Menſibus duobus vix elapſis, ibi graviſſima febre cum maximo vitæ diſcrimine acerbiſſime conflictatus, ad 15. dies convaluit. Recuperatæ valetudini, menſe fere exacto, ſuccedunt ulcera maligna in tibiis, & coxis, quæ mox totum corpus occuparunt, citra febrem, aut aliud pravum ſymptoma. Medici inibi malum ad calidam jecoris intemperiem rejicientes contraria ipſi præſcribunt; quæ remedia, ut communia & omnibus nota, lubens prætereo: ſuas quoque potiones purgantes phlebotomias, lotiones, balnea, unguenta, frictiones, & ſimilia. Seſquianno toto interea fruſtra elapſo, Bononiam ad proprios Lares rediit, atque tunc quatuor Medicorum conſilio, ſi non feliciter, ſaltem credulìter, ejus ſanitas concreditur: Interdum varias ineunt conſultationes, tribus aut quatuor aliis Medicis his ſuperadditis. Malo tamen ejuſcemodi Medicorum ſcientiam aſpernante, novi iterum Medici in conſilium advocantur, & ut bis conſuetudo inolevit, verba pro optimis remediis in controverſiam adducuntur; quæſtiones fiunt de lana caprina, & morbus indies efferatior redditur. Decoctum chinæ, ſalſæ, & multorum aliorum, cum diæta exſiccante & attenuante præſcribitur, non minus ſevere, quam inſigni gravitate, & ingenti ſtrepitu. Singula ad unguem ſervat. Præmittuntur

ſolitæ purgationer, eædem & poſt diætam reiterantur. His nihilum proficientibus, nova initur conſultatio, num ad thermas Villenſes mittendus ſit: Affirmativam ſequitur, balnea adit, & (c) *thermales aquas* infeliciter bibit. En pro ſalute promiſſa, marcor inſignis, vigiliæ pertinaces, dolores in ulceribus longe acerbiores, inappetentia, & tandem cum novis malis nova emergunt ulcera! quid? demum mortuis invidet, & cui ſe devoveat, plane ignorat. Muſſitant Medici, lugent amici, incuſantur ſagæ, & malefici; morbum ſupernaturalem clamitant, ſolius Omnipotentis manum depoſcere dicunt, ferunt tandem ſe omnes Medicinæ theſauros in uſum protuliſſe, nihil quod ad artem pertineat reliquiſſe, omnes pharmacopolarum ciſtas excuſſiſſe, nulla non antiquorum dogmata protuliſſe. At æger infelix, ut dolor paululum mitior reddatur, ab his ſaltem expoſcit; at ipſi iterum ſuam hac in re produnt ignorantiam, dicunt ſe omnem moviſſe lapidem, unguenta ſuorum nuper mortuorum præceptorum haud intacta reliquiſſe, nullam anodynorum & narcoticorum claſſem omiſiſſe. Qua denique morbi ſævitia & pervicacia, & æger, & Medici devicti, atque laboris tædio plane fracti, nec non ægri miſeriæ compatientes, nullam ſalutis ſpe ipſis illucescente, ad alterum, inquiunt, Medicum tibi, o patiens, liceat devenire, nos ipſi libenter palmam dabimus, ſi quid ſolatii tibi afferre valeat. Infeliciſſimæ affinis conditiones fratres miſerti, ſilent, & quem accerſere velit, ipſi liberum relinquunt: Tunc ab amico ipſi familiari neceſſitudine devincto adducor, atque ad eum circa tertiam horam noctis perductus, patientem doloris immanitate victum, remediorum vehementia & pluralitate confectum, vigiliis inſuper moleſtiſſimis ob doloris vehementiam emaciatum, & plus mortuis quam vivis ſimilem reperio. Tanti affectus vim & pertinaciam non tam extimeo, quam medicamentorum male peractorum virulentiam. Re tamen in animo probe expenſa, & tam horrendi, & crudelis mali natura cognita, egregium Patientem hilari fronte curandum ſuſcipio, ipſique intra horam dolorem, quo tempore cruciaretur, ſedaturum polliceor, atque ipſum tota nocte dormiturum. Expleo omnia, pollicitationibus ſto: intra horam quievit, & dolor penitus receſſit. Mane ad eum revertor, dormientem invenio. Stupent omnes de recuperata ſanitate. Interea licet tantum præſtitiſſem, antiquus tamen ille impoſtor Cacodæmon ſeſe opponere non negligit, & ad novas impoſturas adverſarios impellit dicentes me narcoticis venenatis dolorem ſedaſſe; ipſumque brevi rediturum, ac curam mineralibus infeliciter & empirice ſuſcipere. Sic novum in me concitant odium, & inſidiæ undique parantur. Nihil eſt tam bonum, quod non in contrarium vertat culpa:

Sudat frigidus intuens quod odit:
Effundit mala lingua virus atrum.

His interim livore contabeſcentibus, patiens noſter intra 15. dies ad omnia quæque eunda munia aptus redditur. Reaffulſit in eo deperdita ſalus circa Bacanalia. Hinc mœrore depoſito, & dolorum querelis oblivioni datis gaudio incredibili ab omnibus exceptis, ad nobilium conventus, ad convivia, tripudia, & alia tempeſtati accommodata lætitiæ genera ſe contulit; quo fit ut non perfecte conſeneſcat: verum etſi aliquot exigua ulcuſcula remaneant in tibiis, nihili facit, ſunt ſine dolore, feliciter, & hilariter vivit. Sic bien-

nium peragit vitam, tribus ulceribus perexiguis, & indolentibus in tibiis relictis. Tunc Romam cogitans, primo Lauretum petiit, & inter Romam, & Lauretum penes Illuſtriſs. Cardinalem Valentem in loco, qui vulgo *Trievi* dicitur, per aliquot menſes commoratur, ubi varia ad hæc tria ulcuſcula fruſtra comprobat remedia, & præcipue mercuriale unguentum, cujus cauſa funeſto, & (*d*) *gravi ſanguinis fluxu* corripitur. Ab eo ſanatus Romam adiit, ubi Medicos accerſit, ut de totali ejuſcemodi ulcerum curatione curam habeant: at contrarium experitur, infauſta ſunt omnia, quamvis ſingula ad Polycleti normam ſervaret. Hic biennio mille cruces, & tormenta medica ſuſcipit, circumforaneos conſulit, deliras anus advocat, barbitonſores ſeſe offerunt, & horum omnium propoſita remedia utcunque approbat, ſed cuncta irrita & incaſſum: imo malum duplo deterius factum, in eum, quem ſupra diximus, infeliciſſimum ſtatum recurrit. Quare Bononiam ad aerem nativum redire cogitat. Lectica delatus, poſt longos itineris labores domum repetiit, ac demum ſub cura mea ſanitatem intra paucos dies optimam, & firmiſſimam recuperat. Methodus, qua his in affectibus propulſandis uſus ſum, ab Hippocr. & Galeno non eſt diſſentanea, quanquam quidam medicaſtri, toto genere a vera medendi methodo alieni, contrarium clamitent: rationalis eſt, & firmiſſimis artis dogmatibus innititur. Ipſorum contraria, irrationalis, & vana, & mendax: e fructibus eorum cognoſcetis eos.

Itaque his in affectibus talis eſt noſtra methodus: Dolori, tanquam magis urgenti, balſamo mumiæ mineralis proſpeximus. Scio hoc medicamenti genus pſeudomedicis non eſſe notum; ideo ab his, tanquam ab iniquis judicibus, damnari haud poſſum. Si ſecus: quid mehercle injuſtus? rem ignotam dijudicare velle! Secundo, ut marcor, ventriculi imbecillitas, inappetentia, & cruditates ventris ſummoverentur, ſpecificum ſtomachicum ad aliquot dies dedimus. Tertio decoctum ſeu juſculum melanagogum, aperitivum, & refrigerans ad 11. dies accepit: quibus melius indies ſe habuit, & tandem e lecto erectus, ad ſolita munia, ut ſupra diximus, rediit. Hæc fuit prima cura, antequam Romam proficiſceretur. Secunda vero & ultima Roma reverſi Bononiam ſic habet: Primis diebus, ut ulcerum dolor demulceretur, dicta ulcera prænominato balſamo replevimus: in nonnullis: ubi caro luxurians, & dura nimis creverat, æs uſtum præparatum admovimus. Intus accepit per 15. dies (*e*) *tincturam metallicam*, primum ens metall. dictam a Th. P. cum extracto bezoardico, cujus operatio fuit inſenſibilis, atque per inſenſibilem tranſpirationem corporis noxia foras propellens. Hic notent ſedulo, quam a rei veritate abſint illi, qui putant nullam fieri poſſe curationem, citra alvi ſubductionem, citra phlebotomiam, & citra aliquam manifeſtam operationem. Hos ſane ſtercorarios, non Medicos nuncupandos eſſe arbitror. Quod ſi cum his mihi liceret per otium de ipſorum communi methodo medendi diſceptare, vellem hos Empiricis longe pejores commonſtrare, a circumforaneis, agyrtis, mimis & hyſtrionibus nihil differre. Egregia ejuſcemodi medicamenta non ubique proſtant, *in Archid.* habentur, atque in noſtra *Pharmacopœa Spagyrica*.

(*a*) *An-*

(*a*) *Antimonio crudo*. *Zvvolfferus* antimonium crudum nec non mercurium cum lignis aliiſque ingredientibus decoquit in aqua pro curanda lue venerea. Quamvis autem aqua deſtituta ſit ſufficienti clave reſerandi mineralium texturam, comperimur tamen experientia, illam ipſam fortiori decoctione tenuiſſimas mineralium partes in ſe recipere ac combibere: Manifeſtum hoc fit aqua, in qua ferrum candefactum extinctum fuit, quæ vim deobſtruendi & alvum ſubducendi notabilem poſſidet. Item aqua, in qua mercurius coctus fuit, quæ teſte ipſo *Helmontio*, & noſtro Domino Authore, vermes necandi vi pollet. Aqua quæ coquitur cum antimonio, ſulphureum quendam ſaporem & odorem præſefert, hinc nullum dubium eſt, illam quoque virtute impræghari ſulphurea.

(*b*) *Horrenda ulcera*. Notatu digna eſt, quam recenſet Dom. A. hiſtoria: Eſt juvenis 27. annorum nec ſcorbuticus, nec lue venerea affectus, qui tamen deterrimis correptus fuit ulceribus. Indubie hæc ipſa ortum ſuum duxerunt ex diſcraſia ſanguinis & humorum maxima ſub gravioribus febrilibus paroxyſmis contracta. Laborabat ante aliquot annos juvenis viginti annorum pleuritide cum febre graviſſima, poſt cujus curationem totius corporis ferme partes occuparunt primum tumores ſatis notabiles dolorifici conjuncti cum inflammatione; quorum aliquot in pedibus abibant iu ulcera peſſimi moris, quæ tamen feliciſſime tandem ſanata fuerunt præmiſſo laxantium & edulcorantium uſu, pulvere viperino mixto cum cinnabari nativa, qui pulvis ad corrigendam ſanguinis & humorum pravitatem ſalino-acrem mirificam opem affert tempeſtive & rite exhibitus.

(*c*) *Thermales aquas*. Uſus thermarum in inveteratis ulceribus non ſemper tutum exiſtit præſidium, ſed quandoque ſalia acriora reddendo & impuros hoſticos humores agitando dolores & febrem magis accendit: docente ad ipſum *Hildano centuria* 5. *obſerv.* 80.

(*d*) *Gravi ſanguinis fluxu*. Globuli mercuriales ſpiculis rigidis ſalinis aſſociari corrodentem vim acquirunt: & cum ſanguine ad vaſa delati ex facili teneram illorum ſubſtantiam dilacerant & aperiunt. Sic poſt uſum turpethi mineralis fluxum hepaticum obſervavit quoq; idem *Hildanus centur.* 4. *obſerv.* 39.

(*e*) *Tinctura metallica*. Primum ens metallorum *Paracelſicum* ex Regulo antimonii variis metallis aſſociato conficitur, ſi cum nitro & tartaro debite miſcetur & calcinatur, ſpiritui vini concedit tincturam tartariſatam ſulphure metallico paululum impr ægnatam, quæ non tantum inſignem vim aperitivam obtinet, ſed & præſtantiſſimum menſtruum exiſtit ad ſolvenda intime olea deſtillata, item ad extrahendas ex corporibus reſinoſis, corticibus balſamicis laudatiſſimas eſſentias.

CAPUT II.

De rara, contumaciſſima, & ab omnibus Medicis immedicabili habita defluxionis ſpecie, & aliis graviſſimis morbis.

SI qua in re, Medici probitas & ſolertia elucefcit, non quidem in (*a*) *inani verborum ſtrepitu*, aut affectata quadam dicendi cupedine, minus in comptu & decentia corporis, verum in (*b*) *recta medicamentorum applicatione*, qua ægrorum querelæ cito ſedantur. Sæpe divina ars male (*c*) *apud pleroſque traducitur*, quaſi falſa præſtigiatrix ad crumenas emungendas parata, quod mendax, labilis, & inconſtans, quod veris careat fundamentis, quod in ea omnia caſu & fortuna contingant. Hujus rei teſtis mihi hodie in mentem venit Perilluſtr. D. D. Joannes Torſaninus, qui triennium graviſſima defluxione ſalſa & acri correptus, omnes Medicorum artes eluſerat, nam hinc

inde quotquot reperirentur Medici melioris famæ, in ſui curam aſciverat. Unuſquiſque ſanitatem ipſi pollicetur; illorum præſcripta ad unguem ſervat, nec propterea quicquam auxilii ab his reportat, imo malum in dies invaleſcit. Novos atque novos prioribus addit: crebræ fiunt conſultationes, expenduntur ſingula tanto affectui neceſſaria, foris etiam ab exteris Medicis conſilium repoſcunt. Nihil prorſus intactum relinquunt, omnem ſe moviſſe lapidem putant. Bone Deus! quot potiones laxativæ! quot ſyrupi & julepi! quot pilulæ! quot phlebotomiæ! quot cucurbitulæ! quot enemata, balnea, lotiones, unctiones, frictiones, cauteria in nucha & brachiis, veſicatoria, & ſi quæ alia tormenta excogitare potuit Medicorum turba! Decoctis ſalſæ, chinæ, ligni Indici, viſci quercini, lentiſci, &c. quibus aſſiduo fere utebatur, ſuperſedeo; nam longius foret, quam inſtituti ratio fert, ſingula deſcribere. Sat ſi dixero, Perilluſt. Patientem eſſe ditiſſimum, & ſumme inclytum, Medicis obſequentem, & 26. annos natum, atque ſub eorum cura per tres annos ſtetiſſe.

Cum omni ſpe ſalutis eſſet deſtitutus, & omnem artis Medicæ opem vanam & irritam exiſtimaret, pro ultimo refugio multorum precibus ad me confugit, licet ejus voluntas alio ferretur. Etenim convitia, quibus palam me inſequuntur æmuli, plurimum authoritatis & ponderis apud illum obtinebant, atque arbitrabatur, me cum cæteris loquacem, infidum, & falſum aſſentatorem: &, quia in deplorato caſu melius aliquando anceps, quam nullum experiri remedium; eo magis, quod Medicus ejus domeſticus (quem tunc tanquam alterum Apollinem venerabatur) ipſi indixerat, ſe nihil artis intactum reliquiſſe, nunc nullum eſſe locum remediis, obſtare hyemem, aſſiduis imbribus, & nivis ac glaciei rigoribus ſqualidam; ſic cunctandum, quoad ipſa pertranſierit, quo tempore ſtillicidium (*duciam* vocant) adhuc inexpertum in eo probatum iri; quod remedii genus palam fatebatur, ſolum ſupereſſe opportunum, & in quo unice ſanitatis ſpem repoſitam animadverteret; at quid? Dum adhuc procul abeſſet ver, ſole tunc ſolſtitium brumale percurrente, morbum ultro ſævire, ac faucium ulcus palatum, & nares ipſas vaſtare, & depaſci neceſſe erat, & ante dictum tempus, egregium Patientem ſatis cedere. Nec vana cogitatio, nam eo res adducta erat, ut deglutire vix poſſet, & tantummodo potulentis nutriretur, & id magno cum labore, naribus ad hoc valide obſtructis.

Itaque ad me, tanquam ad extremum aſylum adductus, morbi hiſtoria nobis enarrata, viſiſque morbis & ſymptomatibus, & ipſius ægri natura probe explorata, ipſi polliceor fluxionem illam ſalſam & acrem intra quatuor dies ſiſtere, faucium dolorem temperare, ulceris malam qualitatem retundere, & cætera ſymptomata ſemſim compeſcere. Acie ergo inſtructo adverſus tam immane monſtrum, vis quarta dies illuceſcit, & ecce truculentum hoſtem e Palladis arce dejectum. Stupet & miratur Patiens, ſe tam brevi, & tam paucis, facillimis, & vix perceptibilibus remediis ſanitatem recuperaſſe; eoque magis, quod antea tam multis, tam laborioſis, tamque magnis ſumptibus partis remediis, ne minimum quidem levaminis reportaverat. (*d*) *Non amplius artem*, ſed artifices, falſitatis & ignorantiæ magiſtros incuſat: & quam hucuſque

in

in pectore recluſam de Medicis, & eorum arte opinionem conceperat, deponit, detegit, & abjicit. Et quia primo die, antequam curam ſuſciperem, me enixe rogarat: ut ſecum blande agerem, ſe debilem, morbi ſævitia & diuturnitate confectum, remediorum qualitate & multitudine excarnificatum, inſuper ſe ab aliis Medicis intellexiſſe, me ſolum mineralibus, & his venenatis uti, quæ etſi principio aliquod levamen ægris afferre videantur, morte poſtmodum ipſis brevi conciliarent. Ut hujuſmodi mendacia, turpiter & malitioſe adverſus nos conficta, a nobis eluerem, juſculo carnis in propria domo parato me ejus ſanitatem in priſtinum reſtituere aſſero, & omnia, quæcunque in ejus uſum advocarem, coquo ſuo ordinario paranda committo.

Cuncta ad unguem ſervo. Paratur (*e*) *juſculum caponis* a coquo, idque ſorbat ad 15. dies, in quo tutam & firmiſſimam ſanitatem manifeſte recuperat. Fit & domi extractum liquidum in forma ſyrupi bibendum, quo utitur ad 20. dies. In hac curatione nobis propoſuimus: primum viſcera naturalia, & prava morbi qualitate labefactata, & medicamentorum multitudine & contrarietate male exhibitorum fracta & dejecta reſarcire, & in integrum reſtituere. Jecur, & lien mirifice induruerant, ventriculus aſſidua fluxione vexatus, perperam cibos coquebat, inferiores partes naturales itidem ab officio aberrare neceſſe erat. Secundus ſcopus fuit caput exſiccare, roborare, & ad priſtinam temperiem reducere. Hos ſcopos unico illo juſculo explevi, quos firmavit ſubſequens extracti uſus. Factum fuit juſculum ex radicibus aperientibus, cortice tamariſci, chinæ pauco, ceterach, ſcolopend. piloſella, betonica, &c. Per aliquot dies adjecta fuerunt ſena, epithym. & cuſcuta. Extractum fuit fere ex iiſdem paratum, cum vino albo, pauco ſacchari ſub finem adjecto. Hæc invidi & protervi æmuli rimentur, & contemplentur, num (ut perperam plebeiis obtrudunt) iſtæc venenata ſint, aut quoquo pacto ſanitati infenſa. At

Præteritæ veniam dabit ignorantia culpæ.

(*a*) *Inani verborum ſtrepitu*. Medici ſpeculativi nimis theoreticis & cogitationibus ac medicationibus ſuis indulgenter citra reſpectum ad experimenta, raro ſunt boni Practici. Non enim ingenio, vel facundia, ſed remediis volunt curari morbi, qui uti eleganter ſcribit *Celſus pag.* 11. ſi quis e linguis uſu diſcreta bene norit, hunc aliquanto majorem Medicum futurum, quam ſi ſine uſu linguam excoluerit. In omnibus enim ejuſmodi cogitationibus ferme in utramque partem diſſeri poteſt.

(*b*) *Recta medicamentorum applicatione.* Hæc præcipuum & verum Medici arcanum eſſe debet. Maximum medendi methodi momentum in hoc poſitum eſt, ut Medicus certo tempore, certa doſi accommodatum cauſſę morbificę morbo ſciat opponere remedium. Verſatur autem in horum applicatione maxime judicium Medici, quod eſt vera methodus medendi, quæ ex libris non addiſcitur, ſed ex univerſalis multiplici experimento ac uſu ſtabilitis & habitu prudenter ratiocinandi acquiritur.

(*d*) *Apud pleroſque adjicitur*. Multi ſunt qui artem medicam criminantur, quaſi morbis detenti, quæ ex illis evaſerunt, fortunæ non artis beneficio evadant, imo ſæpius ſine ullius medici ope. Verum hiſce acutiſſime reſpondit divinus noſter Senex in *Lib.* 4. *de arte noſtra*, dum ita inquit: Qui etiam non adhibitis medicis ex morbis convaluerunt, ut intelligant, omnino neceſſe eſt, ſe, quod aliquid vel fecerint, vel non fecerint, idcirco ſanitatem eſſe conſecutos. Aut enim Mediam, aut copioſiorem cibum

bum & potum, aut ſitim, aut balnea, aut eorum abſtinentiam, aut labores, aut quietem, aut ſomnum, aut vigiliam, aut eorum omnium promiſcuum uſum adhibentes ſanitatem conſecuti ſunt. Quos ex eo ipſo quod utilitatem ſenſerunt, quodnam ſit, quod juvet, agnoſcere omnino neceſſe eſt, & ſi qua in re læſi ſunt, tum eos læſos eſſe, tum quidnam ſit, quod læſit. Jam vero qui inter medicos maxime celebrantur, & victus ratione & aliis etiam modis curationes faciunt, quæ non medicus modo, ſed ne plebejus quidem omnino rudis ex arte profecta eſſe negare audeat.

(d) *Non amplius artem.* Veriſſime dicit *Hippocrates* alios medicos eſſe nomine, alios re; & uti in reliquis omnibus artibus opifices longe inter ſe tum manu, tum mente præſtant, ſic etiam in arte medica. *Videatur Lib. de Priſca Medicina.*

(e) *Juſculum caponis.* Præſtat ſemper mitiſſime agere & blande procedere in morbis inveteratis, & ubi a ſtatu & craſi ſua dejecta eſt tota humorum maſſa, vires collapſæ, & ventriculus imbecillis. Medicamenta temperata, balſamica, blande digeſtionem juvantia & chylum condientia hic omnibus præferenda ſunt. Ex ventriculo etenim tanquam ex fonte omne, quicquid puri, ſani ac medicamentoſi ad ſanguinem derivatur. Ante omnia itaque in morbis chronicis primarum viarum rationem habeat medicus neceſſe eſt. Optime hinc proceſſit *Dominus A.* quod juſculum roborans alimentoſum vi herbarum, aperientium medicamentoſa imbutum porrigere voluerit miſero ægrotanti, juſcula v. g. ex chærefolio, acetoſa, ſpinachia, piloſella, hedera terreſtri, radic. aſparagi, ſeleri & braſſica rubra cum decocto carnis bubulæ parata, etiam incurabiles inveteratos & præpoſtero medicamentorum uſu exacerbatos mirum quantum ſæpius mitigant, ſi non penitus vincant.

CAPUT III.

De lenta febre, inſigni angore ventriculi, prava tentigine, continuis vigiliis, ſiti inexhauſta, inappetentia, &c. a 2. annis, complurimis Medicis pro incurabilibus habitis.

OMnem fidem excedit affectuum omnium vis & impetus, quibus biennio toto conflictatus fuit Illuſtris Vir, Dominus Hercules Amorinus, etiam in ipſo flore ætatis, dum vix trigeſimum annum attingeret. Inprimis inſigni ventriculi angore, quem contraxit a (*a*) *multiplicitate remediorum* perperam ipſi exhibitorum: Etenim ipſe biennio ſuperiori prava quadam tentigine vexatus, Medicos non paucos conſuluit, qui de more curationem per valida cathartica aggredientes, malum duplo deterius reddiderunt, ventriculo dictum angorem concitantes, cum aliis morbis, & ſymptomatibus. Cum autem nihil levaminis ab his reportaret, imo natura jam remediis aſſueta, & reiteratis purgationibus, phlebotomiis, & aliis impune factis fractus, quatuor alios Medicos accerſivit, qui conſilio inito unanimiter ad guajaci decoctum, tanquam ad ſacram anchoram, eum relegarunt, ſicque conſuetis præparationibus, purgationibus, & phlebotomiis præmiſſis dictum decoctum ad quadraginta dies illi propinatur. At ecce quam infeliciter, & quam parum appoſite! Recrudeſcunt omnia, novus fit malorum proventus, & novos cogitur experiri morbos. Supervenit (*b*) *febris lenta*, & continua, cum veſpertinis exacerbationibus; ſitis item horrenda & inexplebilis, qua die no-

ctequе

ctéque vitium prope lectum detinere cogebatur: vigiliæ contumaciores fiunt; inappetentia augetur, & tentigo prava & maligna exoritur. Unde per contraria procedendo, frigida & humida porrigere ſtudent, ventriculum magis lædunt, & eum ad extremum fere præcipitant. Quo in ſtatu, ad quem confugiat, penitus ignorat; multis tamen de noſtra medendi methodo auditis, in noſtras manus ſe curandum tradidit. Primariis ergo affectibus initio neglectis, ſtatim in ipſo curationis limine, ab his, quæ magis urgerent, exordimur. Ventriculo quippe cum primum proſpicientes, ſpecificum noſtrum ſtomachicum bis in die dedimus, quo confeſtim melius ſe habuit, tum a ventriculi dolore, tum ab aliis ſymptomatibus. Accipiebat dictum ſtomachicum cum conſerva roſarum. His ſæpe admiſcebatur portiuncula auri diaphoretici, qua via omnes ſanguinis ſordes repurgavimus. In cibis capiebat (c) *pulverem viperarum*, & maxime in ferculis ℥. j. pro qualibet doſi. Sub fine, viribus reparatis, vigiliis, ſiti, & aliis in totum ſublatis, juſculum purgans ad octo dies ipſi conceſſimus, cujus hæc erat deſcriptio.

Rec. Rad. lapath. acuti, gramin. an. ℥. j. ß. fol. cichor. taraxac. fumar. lupuli an. m. j. Epithym. ſenæ, an. ℥. j. liquirit. raſ. & cont. ℥. j. ß. aniſi ʒ. j. In ſ. q. juſculi carnis parabatur decoctum.

(a) *Varietate medicamentorum.* Quantum varietas medicamentorum imperitis & temerariis medicis frequens noceat ægrotis, dici vix poteſt; aliquot exemplis edoctus ſum, ægri reconvaleſcentiæ unicum momentum poſitum fuiſſe in hoc, ut neglecto medicamentorum crebro ac vario uſu ventriculum ſaltim congrui alimentis juvando & unico temperato elixirio ſtomachico cum graviſſimo morbo in gratiam redierit. Et huc trahendum eſſe *Livii* dictum: *Optima ſæpius medicina medicamento non uti*.

(b) *Febris lenta reliquaque ſymptomata.* Utplurimum febris lenta pronaſcitur ex colluvie vitioſorum acido-viſcidorum humorum in primis viis ſcatente, quare blandis evacuantibus, vel etiam emeticis ventriculum inteſtinorumque canalem liberare a ſordibus illis juvat; quo facto ſæpius ſimul & ſemel protinus omnia ſymptomata exſpirant. Et laudandus in hoc Dominus A. eſt, quod ventriculum ſtomachico ſuo ſublevare anniſus fuerit.

(c) *Pulverem viperarum.* Hunc ad unciam unam pro doſi commendat Dominus A. Vis depuratoria ſanguinis in viperis inter veteres celebrata fuit. Hinc ad corrigendas impuritates ſanguinis in lepra ſananda unanimi ferme conſenſu dilaudata fuit. Vid. *Avicenna T. II. p. 72. &* 73. Nec eſt de nihilo ejus efficacia, modo ſufficienti in copia offeratur. Egregie enim mucilagine ſua ſale volatili oleoſo ſubtili imbuta temperat ac obtundit acrimoniam, nec non ſanguinis aciditatem, & leniorem ſpirituaſcentiam ſanguini fœnerando graviſſimis morbis medetur. Novi practicum famigeratiſſimum, qui viperarum pulvere in deſperatiſſimis morbis feliciſſimo cum ſucceſſu utitur. Nos illum miſcedo cum cinnabari nativa adhibuimus in rebelli ſcabie, proxime ad elephantiaſis naturam accedente, magno cum emolumento.

CAPUT IV.

De hydrope aſcite cum acuta febre, ſiti, vigiliis, & marcore inſigni.

Dominus D. Anchiſes, Illuſtriſſ. & Reverendiſſ. Cardinalis Savellj.... annos 30. natus, a multis annis (a) *ſcirrhum* in utroque viſcere, liene

&

& jecore, contraxerat; a quibus immedicabilis hydrops. Frequenter & ſanguinem expuebat cum tuſſi, ex quo pulmones inſigniter laborare certum erat. Febre continua correptus, in manus meas curandum ſe tradidit. Tot morbis contrarias indicationes habentibus per communem medendi methodum occurrere non erat facile. Si enim ἐναντία τῶν ἐναντίων ἰάματα, (*b*) *contraria contrariorum ſunt remedia*: febris adeſt continua, quæ poſcit frigida, hydrops vero contraria: cor in illo; jecur vero & lien in hoc afficitur. Turgens materia in utroque morbo medicamentum purgans reſpicit, at πέπονα φαρμακεύειν καὶ κινέειν, μὴ ὠμά: In hydrope, & in tam refrigerato jecore, cruda ſunt omnia. Præterea in illo cholagoga, in hoc hydragoga. Ventriculum debilem, & tamdiu mali vicinia fractum & oppreſſum, medicamentorum purgantium vim & impetum ſuſtinere haud poſſe, evidentiſſimum erat. Syruporum, apozematum, & decoctionum aperientium, refrigerantium, & ſimilium quis uſus? His augetur materia, & vis ac facultas viſcerum frangitur, & ab officio diſtrahitur. Tanti affectus curam in unico (*c*) *metallorum croco* agnoſcentes, eo ad curationis finem uſus eſt: primis diebus bis, & polychreſti noſtri ℈. ij. dedimus. Hæc roborando & aperiendo aquas inſenſibiliter foras protrundunt.

(*a*) *Scirrhum*. Nullus ferme hydropicorum ſecatur ubi non vel meſenterium, lien, omentum, hepar indurata, exſucca, vel glutinoſa materia vvie ein Daris repleta vel etiam putrefacta viſuntur. Conſule *de hac Ephemerides Germanorum Ann. 9. obſ. 3. Boneti ſepulchretum Anatomicum, Acta Haffn. ann. 73. obſ. 84. Bartholin. Cent. 1. p. 7. Cent. 2. p. 234. Tulp. l. 2. obſ. 35.*

(*b*) *Contraria contrariorum ſunt remedia.* Communiſſima inter Medicos propoſitio hæc eſt, contraria contrariis curari, quæ ſano ſenſu non videtur carere ratione, ſi nimirum contraria, quæ cauſis ſunt, intelliguntur, non autem hic reſpiciendum ad qualitates illas v. g. frigus, calorem, humiditatem, ſiccitatem, quippe quæ non entitates quædam abſolutæ ſunt, ſed ſaltim ſenſuum modi mere relativi, ſic qui intermittentes curare vellet humidis & perfrigerantibus, ille forſan febris cauſſam & vim morbi magis augebit, quam tollet. Aſt illa, quæ non tam morbo, quam cauſſæ ſunt contraria, id eſt, quæ obſtructa liberandi vim habent juxta *Galenum Libr. 9. Methodi medend.* calorem febrilem feliciſſime extinguere poſſunt: Hincque etiam *Galenus* eodem in libro prudentiſſime docuit, ſi multa ſimul curationem indicent, et medicos attendere oportere, quod magis urget, aliis tamen non neglectis.

(*c*) *Crocum metallorum*. Hic ſine omni dubio non vulgaris ille emeticus eſt, ſed correctus & diaphoreticus, cujus indolis eſt regulus ſic dictus antimonii medicinalis, pharmacopœis & chymicis parum notus. Curioſum eſt, ſal commune, vel etiam gemmæ fuſum cum antimonio, ipſi communicare vim ſudoriferam, illudque exuere omni draſtica, emetica virtute. Quod ſi autem idem medicamentum cum ſufficiente quantitate ſalis tartari denuo tractas, & illud in igne fundis reſurgit priſtina vis emetica, ut adeo pateat, operationem & vim medicamentorum a mechaniſmo vel materiæ varia figuratione & conſtructione dependere. Regulus hic medicinalis cum croco martis mixtus ſale adjecto abſynthii medicamentum præbet in affectu hydropico excellentiſſimum.

C A-

CAPUT V.

De febre acuta, ičteritia flava, & catarrhali fluxione moleſtiſſima.

ILluſtriſſ. D.D. Fabricius della Bourdeſiere, Summus Pont. Cubicularius, & Illuſtriſſ. & Reverendiſſ. Card. Savelli . . . tunc Bononiæ Legati, continua febre de genere bilioſarum ad ſeptem dies correptus fuit, cum inſigni fluxione capitis, dolore, vigiliis, ſiti, & inappetentia. Primis diebus leniter purgatus fuit cum pulpa caſſiæ recenter extractæ, ad 3.x. Sequentibus diebus detractus fuit ſanguis, & interim bis in die refrigerantes julepos accepit, ex aquis cichorii, endiviæ, & ſyrupo de ſucco limonum. Septimo die febris evanuit, & 4. vel 5. diebus elapſis ſubſequuta eſt (*a*) *ičteritia flava*, intenſiſſima, adeo ut undique foras erumperet flavus humor, (*b*) *vomitu* etiam aderat frequentiſſimus, cum magna copia pituitæ & bilis, ſitis ingens, & inappetentia intolerabilis. Ventriculo ſuppetias primum ferre arbitratus, ſpecificum noſtrum ad aliquot dies dedimus, quo melius valente, electuarium ſequens ſubſcripſimus.

Rec. Conf. roſarum ℥.iv. croci martis ℥. iv. ol.vitriol. gr. xxx. miſceantur, & doſis erat ʒ ij. mane 4. horis ante cibum. Interdum etiam ſumebat de pulvere ſtomachico ſtatim poſt cibum, ad 6. vel 7. grana ſingula vice: Et his gratiſſimis, ac facillimis priſtinam recuperavit ſanitatem.

(*a*) *Ičteritia flava*. Tertiana exquiſita teneriora ſubjecta invadens pro cauſſa agnoſcit materiam viſcidam, bilioſam, acrem, obſtructiones & irritationes efficientem in partibus membranaceis, maxime autem in membranis muſculorum & cutis poris, quare qui multum bilioſi iſtius excrementi recondunt in ſanguine, facile fiunt tertianarii. Deſinit hæc febris facile in ičterum, dum nimirum refrigerantium ab uſu vel morbi diuturnitate tenacitas major ad obſtruendas hepaticas glandulas apta in humoribus progignitur; unde ičterus ſuum habet ortū. Ičterici tales queruntur maxime de vehementi alvi adſtrictione, nec non compreſſione circa præcordia. Optima antiičterica & antifebrilia ſunt amara, martialia & leniora evacuantia.

(*b*) *Vomitus*. Quod ſi poro cholodochio obſtructo bilis acceſſus ad inteſtinum negatur, veſiculas fellis bilioſo humore turgida eſt, cujus pars ſubtilior & acrior per membranas tranſudat & confines partes non tantum colore flavo tingit, ſed & ob acrimoniam moleſtam irritationem fibris nerveis inducit. Novi aliquando generoſum juvenem variolis laborantem, qui per novem dies alvi conſtrictione fortiſſima corripiebatur, ductus cholodochus durus & conſtrictiſſimus erat, bilis in ciſtide apparebat nigra, craſſa inſtar roob ſambuci, extrinſece tam in hepate, quam in inteſtino colo guttulæ flavę ſumme amaræ comparebant, ventriculi pylorus inflammatus & ſanguineis punctulis ſtipatus erat, unde intenſa cardialgia ægri profluxit.

CAPUT VI.

De hečtica febre, & marcore inſigni ab aliis Medicis derelicto, & incurabili habito.

ADmod. Reverend. P. D. Angelus de Cambiis, Monachus in Cœnobio D. Michaelis in Boſco, annorum 37. a duobus menſibus in incredibilem ma-

maraſmum inciderat, ob hecticam febrem duplici tertianæ ſuccedentem; quæ laboranti Medicus ſenex multa impune attulerat remedia: victum quoque tenuem admodum, citra omnem rationem, præſcribens. Ad extremum adductus me accerſiri curavit. Eo invaluerat morbus, ut præ faucium, & œſophagi ſiccitate, nihil quicquam deglutire poſſet, ventriculo etiam mirum in modum cibos averſante. His in anguſtiis conſtitutus, per aliquot dies ſpecificum noſtrum ſtomachicum utcunque accepit, cui paucis poſt diebus lac caprinum ſubjunximus: quibus duobus marcor, febris, & quævis inde ſuborta ſymptomata penitus evanuerunt. Hi mihi annotare ſubit Medicorum aliquot imperitiam, qui in longis febribus tenuiori victu utuntur, contra Hippocratis leges, naturæ virium immemores, quæ morborum vi & perniciei plerumque ſuccumbit, ob impotentiam, & cibi penuriam. Si ex eodem authore inconſueta aſſuetis longe graviora ſunt, cur in ſuis ptiſanis, aliiſque inconſuetis cibis porrigendis tamdiu inſiſtunt? Hos in Galenum (quem ſuum falſo clamitant) non minus turpiter peccare, alibi commonſtravimus. Hæc a nobis obiter dicta ſint, ne his moniti impoſterum ſimilem in errorem relabantur, atque hanc gratiam nobis referant. Vinum quod bimeſtri ſpatio denegatum fuerat, ſtatim ipſi conceſſimus; edulia quoque conſueta, inaſſuetis penitus abrogatis (*a*) *Lac* cum pauco ſacchari pulverizati capiebat, 5. horis ante cibum primo ab ℥.ij.iij.ad iv.& tandem ad v. quo conſilio marcorem penitus delevimus, atque ægrum priſtinæ ſanitati reſtituimus.

(*a*) *Lac* &c. *Martianus L.I. de morbis mulierum* ſcribit: Lac fuiſſe antiquitus velut ſacram anchoram & omnium remediorum caput, ita ut vix ullus eſſet morbus, in quo lac non adminiſtraretur. In phithiſi, marcore inſigni & hectica ejus uſus interdum miracula præſtat: ſed hæc circa ejus uſum attendi merentur, ut 1. primæ viæ a ſordibus acido viſcido purgatæ ſint. 2. Ut hectica & phthiſis magis ex diſcraſia humorum ſalina acri, quam ex abſceſſu, & ſcirrhoſis partibus orta ſit. 3. Ut febris intenſa putrida cum capitis dolore deſit. 4. Ut vires adhuc conſtent, & corpus non penitus debilitatum ſit. 5. Ut lac calidum, et cum ſaccharo roſaceo aliquot horis ante cibum ad aliquot uncias poſt aſcendendo ad menſuram aſſumatur, et ab omnibus accidis etiam pane fermentato æger abſtineat. Signa, an æger lactis uſum tolerare poſſit, ſunt, ſi probe concoquat et ni moleſtiarum ex eo ſentiat, nec gravitatem I in ventriculis poſt lac aſſumptum, aut ſingultum, vomitum, nauſeam, nec calor in corpore aut pulſus intendatur, vid. plura circa hanc rem. *in praxi Joelis*.

CAPUT VII.

De dolore uterino jamdudum inveterato, &c.

PErilluſtris Domina Helena de Faſaninis, annos quinquaginta nata, uterinis doloribus, nonnullis menſibus aſſidue conflictabatur, cum inappetentia, cordis palmo, ſyncope, & aliis. Hujus doloris cauſa proxima erat (*a*) *fluor albus* uterinus, acrimonia membranas, nervos uteri, & circumjacentes partes vellicans. Fluxionis originem a toto corpore & jecore, & cerebro potiſſimum emanare, multis ſignis deprehendere haud erat difficile. Fluxionis materia ſubcitrina, & maleolens, & purulenta erat. Hinc ulcus, vel in corpore uteri, vel in

ejus

ejus cervice. Scopi curatorii erant, fluxionem ſiſtere, dolorem ſedare, ulcera mundificare & exſiccare ad quæ peragenda, totum corpus prius repurgare decrevimus; quo facto, pars læſas roborare, & reliqua explere. Ad corpus repurgandum ſequenti potione uſi ſumus.

Rec. Agaric. trochiſc. ℈. iij. ß. infund. in aquæ arthemiſ. ſ.q. In colat. diſſolve Elect. diaphœn. ʒ.v. Data fuit mane, ut moris eſt, ex qua multoties purgata fuit. Sequentibus diebus, pro ſyrupis præcipitantibus, capiebat bis in die decoctum arthemiſiæ, matricariæ, meliſſæ, abſinthii pont. calendulæ, betonicæ, & pimpinellæ, ad ℥.vj. pro doſi. Iterum purgata fuit ſequenti potu.

Rec. Rad. bryoniæ ſiccæ ℈ ij. ß. infund. in ſ.q. decoct. præſcripti, in colat. diſſol. elect. de ſucco roſ. ſol. elect. diaphœnici, an ʒ. ij. ß. Data fuit hæc potio mane, ex qua ſimiliter probe purgata fuit. Poſtmodum ut penitus fluxio ſummoveretur, capiebat ſequentes pilulas mane.

Rec. Gummi ammoniaci, opopanacis, myrrhæ, maſtiches, an ʒ. j. agarici trochiſc. ℈. iv. Scammoneæ ſpagyrico more præparato ℈. ij. croci martis reverberati ʒ. iij. macis, ſuccini eſſentiæ, an ℈ ß. lapidis hematitis ℈. j. ß cum ſyrupo de arthemiſ. fiat maſſa. Capiebat ℈. ij. in tres pilulas ſingulis diebus, 3. horis ante prandium. Atque his dolores illi atroces & contumaces, una cum fluore illo pravo, in totum ſublati fuerunt, & ab hinc quinquennio ſanitate fœliciſſima potitur.

(a) *Fluor albus*. Affectus, quo ægra laborat, eſt fluor albus, malum miſellas fœminas vehementer non raro excrucians, præprimis vetulas: Etiam ipſas gravidas, menſtruoſas & puerperas affligere ſolet. Fit a glandulis uterinis obſtructis & vaſis lymphaticis apertis & eroſis. *Dominus Dolæus in Encyclop. ſua medica p* 893. ſcribit, ſe Limburgi ad Lanum fœminam 40. annorum hoc morbo extinctam & ſterilem aperuiſſe, in cujus cadavere uteri glandulas tumefactas & magnitudine piſi induratas invenit. Meatus urinæ in mulieribus circumdatus eſt ſubſtantia membranacea glandulosa analoga proſtatis glanduloſis virorum, ex his liquor lampidus effluit tam in, quam extra coitum, vid. *Graffius in Anatom. partium genital. muliebr. c.6.* Cauſſa obſtructionis eſt acidum & viſcidum, hinc pleræque hoc morbo laborantes ſunt cachecticæ. Si ſales acriores in lympha contenti ſunt, inflammatio, dolor inſignis, ulcus putridum et hectica producitur. Pingues et macilentas hoc malum infeſtant. In illis hydropem, in his phtiſin et hecticam poſt ſe trahere ſolet; plerumque eſt cauſſa ſterilitatis. Adeſt ſpinæ dorſi debilitas ab arteriis oppoſitis vertebralibus ſuo ſpirituoſo nectare defraudatis. In Belgio hic affectus frequentior eſt, quia mulieres abutuntur acetariis.

CAPUT VIII.

De inſigni, & vehementiſſima ophthalmia, cum febre, & aliis graviſſimis ſymptomatibus, a tribus menſibus inveterata, a Medicis deplorata, cum ungula, epiphora, &c.

JOannes Paulus Faber in Via Sancti Vitalis commorans annos 45. natus, ob acerrimam (*a*) *defluxionem in oculos*, trimeſtri toto maximis cruciatibus excarnificatus erat. Duobus ad id acceſſitis Medicis, ac his nihilum juvantibus,

imo

imo malo in dies efferatiore reddito, quamvis horum præſcripta ad unguem ſervaret, ego quoque acceſſor. Hominem invenio non tam morbi feritate fractum, quam pravis, & male adhibitis remediis confectum, & mortuis ſimillimum. (*b*) *Victum* ſervabat continuo refrigerantem & *humectantem abſque vino*, cum hordeatis, lacte ſeminis melonum, & ſimilibus. Pro remediis quot pilulas aureas, coccias, lucis maj. de agarico, potiones purgantes, &c. toto illo tempore accepit? quot item julepos, & ſyrupos alterantes, & roborantes, conſervas item capitales: & quot a chirurgis reiteratas phlebotomias, cucurbitulas, ſanguiſugas in ano, & pone aures frictiones, aurium perforationes, lotiones &c. pertulit? Quid plura? intra breve tempus in hæc tormenta totum fere peculium impenderat, nec prorſus quicquam opis: Morbus in dies efferatior redditur, inflammatio geminatur, & miſer tandem doloris immanitate dilaniatur. Appoſita diceres omnia. Purgant, refrigerant, revellunt, derivant, & ſimilia præſtant, quæ a ſcholaſticis hodie tradita ſunt: at *Pectoribus duris dura eſt doctrina ſalutis*. Iſti Galeni immemores, cauſa relicta ad effectus reſpiciunt, & cæcis oculis Andabatarum in morem pugnant. Nos illam fluxionem ſalſam, & acrem, (*c*) *catholicis*, *&* *laudanis pilulis* ſuſtulimus brevi; & ventriculo, remediis perperam adhibitis, proſtrato, ſpecificum ſtomachicum dedimus. Extra ad inflationem, inflammationem, dolorem coercenda, collyrium ſequens admovebatur.

Rec. (*d*) *Vitrioli Cypri* ʒ. j. tuthiæ præpar. ſacch. candi, collyrii albi Raſis, an. ℈. iv. camphoræ gran. vj. aqu. verbenæ, fœniculi, euphraſiæ, roſarum, an. ℥. iv. miſcebantur pro collyrio. Sedatis doloribus, inflatione, & inflammatione, ungula apparuit, quæ cito pulvere ſequenti ſublata fuit:

Rec. Oſſis ſæpiæ ℈ j. ſacch. candi ʒ. j. vitrioli ℈. ß. tuthiæ præpar. ʒ. ß. Miſce, fiat pulvis ſubtiliſſ.

(*a*) *Oculorum defluxiones*. Inter omnes inflammationes nulla magis conſpicua eſt, quam ophthalmia. In hac tenues oculorum venæ turgent, & quæ in oculorum albo obſcuræ fuerant, conſpicuæ fiunt: plerumque quicquid album fuerat rubeſcit. Summus ardor atque dolor affligit, quia acrium ſæpe lacrymarum fluxionem acceſſit. Aliquando capitis dolori ſeu hemicraniæ complicatur, vel illam ſubſequitur. Inflammationis cauſſa eſt circulatio per tenues oculorum membranas ſanguinis impedita, prognata utplurimum a ſale lymphæ ſcindente tenuiſſimas fibrillas ob copioſiorem ſpirituum animalium affluxum illas ipſas coarctante. Et quibus frequenti inflammatione pori ac viæ diſponuntur, hi quavis ex cauſſa rurſum hoc malo tentantur: plethoricis, bibonibus, ſcorbuticis, hypochondriacis & quibus circa collum glandulæ obturatæ & obſtructæ ſunt, valde familiaris eſt. Ingraveſcente malo palpebra utraque intus foriſque pupillaque obfuſcata, adeo ut licet ſplendorem videre, tamen res diſcernere nequeant.

(*b*) *Victum humectantem abſque vino*. Hic colluviem ſeri copioſi ſalſi obſtructiones glandularum, firmando, & ſpirituaſcentiam deprimendo magis auget, cum e contrario vinum tenue ac validum craſſos corporis ſuccos magis reſolvat ac diſentiat. Meretur hic trucinari aphoriſmus 31. *Sect. VI. Hippocrat.* qui talis eſt: Dolores oculorum vini potus vel balneum, aut fotus, vel phlebotomia, vel pharma-

cia

cta ſolvit. Vini etiam potus ſanguini motum vividiorem introducens obſtructiones diſſipat, & humorum craſſitiem corrigit. Balneum & fotus emolliens acredinem lymphæ oculos incurrentis, ſi reliquum corpus purum fuerit, egregie temperat. Si ex ſanguinis exundantia hoc malum oritur, phlebotomia & revellit & evacuat. Si a ſucco pravo fuerit, pharmaca eodem fine revellendi et evacuandi conveniunt. Hinc alio loco idem ſcribit, oculorum inflammationem diarrhœam ſolvere. *vid. aphor. 17. Lib. 6.*

(c) *Catholicis & laudanis pilulis*. Opium cum purgantibus commode quandoque miſcetur, ut mirum præter finem evacuandi & acrimoniæ ſuccorum indeque enaſcentis doloris ſic habeatur ratio. Obtinet illud ipſum quoq; in colicis & arthriticis doloribus in ſingulare ægrotantium emolumentum. Hanc ob rem tam celebres laude et virtute in medendo ſunt pilulæ *Wildeganſii*, item Anglicæ *D. Starkeis*, utpote quæ ex purgante et anodyno concinnatæ ſunt, ut ſic quaſi una fidelia duos dealbemus parietes.

(d) *Vitriolum Cypreum*. Nimis hoc acre eſt; hinc in defluxione oculi nimis acri lædit potius, quam juvat per erodentem ſuam vim. Optima hic ſunt diſcutientia et una dolorem mulcentia. Laudatur hinc aqua florum ſambuci, roſarum, camphora in ſpiritu roſarum ſoluta, crocus, fief album cum opio cum pauca quantitate ſacchari ſaturni. Interne edulcorantia, uti ſunt decoctum radicis chinæ, cornu cervi, infuſum herbæ Thee, addito fœniculo ſtellato, eximiam opem ferunt. In dięta autem pariter et in cura abſtinendum ab omnibus ſalinis, aromaticis, acribus, imo volatilibus, ſpiritus ſalis ammoniaci, quem oculis valde nocere olim deprehendit *D. Etmullerus*, *vid. Diſputat. de uſu & abuſu præcipitantium*. Quoſdam uſu calidiorum, diureticorum et purgantium in ophthalmiam incidiſſe, *Auctor eſt Horſtius l. 2. obſerv. 30.*

CAPUT IX.

De febre nocturna cum ſudore, & tremore cordis.

NObilis Domina Lucretia, quondam Domini Maximiliani de Bologninis vidua, annos 45. circiter nata, a ſemeſtri, (a) *febre moleſtiſsima ſingulis noctibus* vexabatur. Invadebat cum rigore, & horrore, & deſinebat cum ſudore, cordis palmo his ſuperveniente, unde in marcorem & cachexiam inciderat: Ad hæc accedebant capitis gravedo, inappetentia, ſiccitas, & inſignis virium languor. Toto eo tempore ſeniorem Medicum fruſtra in ſui opem accerſierat: nam etſi varia illi de more præſcripſiſſet remedia, tum purgantia, tum alterantia, intrinſeca & extrinſeca, vani tamen & irriti fuerunt ejus conatus. Hujus pertinaciſſimi affectus cauſam in ſucco arido, quem melancholicum dicunt, deprehenſam, melanagogo extracto ſummovendam opportunum judicavimus: Et quia ejuſmodi humore univerſus corporis habitus erat infectus, validum itidem remedium eſſe adhibendum ſtatuimus. At his accedebat ventriculi languor & imbecillitas, ideo ſpecificum ſtomachicum ei immiſcuimus. Cumque morbus alte ſuas radices in natura defixiſſet, atque in viſceribus craſſi, & denſati humores ſtabularentur, electuarium ſequens ad quindecim dies accepit.

Rec. Croci martis ʒ. iij. ſpodii ʒ. j. conf. roſarum ℥. iv. Spiritus vitrioli gr. iv. miſce. Hujus dabantur ʒ. ij. pro doſi mane jejuno ſtomacho. Pertinax eſt hic affectus, & nullis unquam vulgarium medicamentorum cedit. Multos eo correptos in maraſmum incidiſſe vidimus. Ab illa die decennio exacto ſemper ſana vixit, & adhuc vivit.

(*a*) *Febre moleſtiſſima ſingulis noctibus*. Eſt e genere lentarum, quarum focus plerumque latet in primis viis & viſcerum infarctu, quare lenia evacuantia & martialia, aliaque obſtruentia temperata, ut terra foliata tartari, ſolutio oculorum cancri, tinctura martis *Zvvolfferi*, arcanum duplicatum præſentis effectus eſſe ſolent. Cum ſudore utplurimum hæ febres ſunt, quo etiam illæ terminantur, id quod cutis & glandularum ſubcutanearum nimiæ laxitati, ac pororum debilitati adſcribendum eſt, quod etiam accidit in ſudoribus colliquativis, qui circulationem ſanguinis leniorem in partibus cutaneis indicant: Tono etenim ſuo hæ orbatæ cauſſant ſubſiſtentiam ſanguinis, & ſic ſeri ab ipſo faciliorem efficiunt ſeparationem.

CAPUT X.

De Iſchiade pertinaci, atrociſſima, funeſtiſſima & deplorata, unde claudus, & impotens crurum & pedum, cum continuo dolore.

JOannes del Borgo Lapicida, annos 40. natus, in foro Boario commorans, quadrimeſtre (*a*) *iſchiadico dolore acerrimo* excruciabatur; a quo claudus, & impotens factus, multa impune ex Medicorum conſilio expertus erat remedia. Miſera hominum conditio in hoc paupere maxime enituit; ſatis enim non fuit, tot malis ſufferendis imparem eſſe, verum & totum peculium, ex tenui fortuna partum, in Medicos, & Pharmacopolas amiſiſſe. Deus omnipotens ſuæ creaturæ non immemor, firmiſſimam ſanitatem per noſtras manus ſic ipſe reſtituit. Primis diebus (*b*) *pilulas catholicas* per tres dies accepit, quibus multum bilis, & pituitæ evomuit, atque dejecit. (*c*) *Semicupium* poſtea imperavimus hoc modo.

Rec. Radicum bryoniæ lib. ij. rad. ebuli faſc. iv. baccarum juniperi lib. j. fol. primulæ veris, ivæ artheticæ, menthæ, majoranæ, ſalviæ, roriſmarini, chamomillæ, meliloti, an. m. iv. Parabatur in ſ. q. aqu. commiſſ. A ſemicupio partem detergendam tantum judicavimus, unctionem ut moris eſt, conſulto omittentes. Sexies impoſitus eſt in ſemicupio, mane 4. horis ante prandium. Sex diebus elapſis ſequens admovebatur emplaſtrum.

Rec. Picis navalis ℥. iv. Sulphur communis ſubtiliſſ. triti ʒ. iij. Maſtiches ʒ. ij. Terebinthinæ communis ℥. ß. Miſcebantur, & ſuper alutam extenſum Empl. coccygi locoque dolenti admovebatur.

(*a*) *Iſchiadico dolore acerrimo*. Uti omnis arthritis, ſive etiam iſchias ſpecies ſpaſmi ſive morbus ſpaſmodicus eſt, quare etiam contracturam facile poſt ſe relinquit. Quoniam profundius mali cauſſa reſidet, difficulter ſanabilis hic morbus eſt; dum vaſtis muſculis, quibus femoris articulatio tegitur, remediorum acceſſus impeditur.

(*b*) *Pilulas catholicas*. In affectu iſchiadico prima regio & acido viſcida pituita & flatulentiis utplurimum oneratur: alvus conſtricta ac tenſa eſt, quæ etiam purgantium fortiorum vim (non præmiſſis debitis digeſtivis & acidi correctivis) eludere ſolent. Commendationem autem merentur ex gummatibus, mercurio dulci, addita pauca quantitate mercurii vitæ concinnata, quippe quæ potentiſſime obſtructiones reſolvunt, & tenaces humores fundunt. Plethoricis, ſanguineis, qui quamplurimum hoc affectu corripiuntur, venæ aperitio vel hæmorrhoidum fluxus præſentiſſimum levamen afferre ſolet. Et intercepta harum evacuatio vel intermiſſio in illis, quibus olim fluere aſſuetæ erant, parit hunc affectum: ſi fluxus

hic in ordinem iterum redigitur, protinus & ceſſat malum.

(c) *Semicupium*. Balnea ex nervinis & antiſpaſmodicis poros aperiunt, nervos ſolantur, & ſubſiſtentes humores diſcutiunt: Illis præmiſſis, felicius operationes ſuas exerunt emplaſtra, linimenta, penetrantia & demulcentia. Ante ingreſſum autem balnei ſudoriferum v. g. ſpiritus cornu cervi ſuccinatus, ſpiritus tartari volatilis cum ſpiritu ſulphuris vel vitrioli purus in uſum vocari debent, quo copioſiſſime ſudent.

CAPUT XI.

De loquela amiſſa, caſus notatu dignus.

DOminus Alexandri Donini filius, in communi Zollæ Prædoſiæ villicus, annos 18. natus, ex procera quercu humi lapſus, (a) *omnem loquendi potentiam* amiſerat. Id contigiſſe ex cerebri concuſſione, nemo eſt qui ignoret, facultate motrici nervos tertiæ conjugationis, & muſculos linguam moventes relinquente, & ad ſuum principium recurrente, vel eadem oppreſſa ſanguinis multitudine eo confluxa. Utcunque ſit, nullus tumor intus, nec extra apparebat, nullus dolor, nec inflammatio: tamen intra fauces, membranas & muſculos, pituitæ, humoriſque craſſi & viſcidi multum confluxiſſe ſuſpicatus, medicamentum purgans dictum humorem ipſi dedimus; ad quod cum nullum præſtantius, ac hujus conditioni magis opportunum, magneſia ſaturnina judicarem, de ea iv. grana cum juſculo carnis dedimus, a qua multum craſſi & viſcidi humoris per os & nares emiſit, ſenſimque vocem recuperavit. Interim julepos attenuantes, & diſſolventes præſcripſimus, ut iidem humores ad expulſionem magis idonei facti, citius facilius expurgarentur.

Fuerunt autem ex rad. fœniculi, ℥.j ß. fol. verbenæ, abſinthii, agrimoniæ, pimpinell. capill. vener. an. m. j. In colat. ℥. vj. diſſolvebatur ℥. j. ſyrup. limonum.

(a) *Omnem loquendi potentiam*. Non ſolum perit loquela ex apoplexia, ſed quando recurrentes nervi copioſis humiditatibus etiam obſeſſi ſunt. Exempla habent *Schenckius & Bartolinus*, quod a tumore in iſta regione, ubi inſertio eſt nervorum quinti paris aphonia facta fuerit. Juvant tunc emplaſtra balſamica nervina collo applicata. A nimia humiditate laryngis muſculos reſolvi, exemplum habet *Tulpius*.

CAPUT XII.

De hydrope, jecoris, & lienis tumore, febre lenta, menſium ſuppreſſione, & aliis ſympt.

DOminica Pelegrini de Fuſariis uxor, in via *de Miraſol*, annos 30. nata, a tribus menſibus (a) *præduros tumores in utroque viſcere* patiebatur, quibus hydrops aſcites infeliciter ſucceſſit, cum febre lenta, anorexia, vigiliis, inexplebili ſiti, menſibus ipſi jamdudum ſuppreſſis. Traxerant originem ejuſmodi tumores a remediis perperam exhibitis in ciendis menſibus, & a pravo victus regimine ſic a Medicis inſtituta, ob febriculam a menſium retentione obortam, cui ſua humectantia & refrigerantia exhibentes, ut

hordeacea emulſiones, & aquam coctam, pervicaciores, & altiores obſtructiones pepererunt, quibus poſtmodum hydrops ſucceſſit. (*b*) *Cathartica* etiam ſæpe *reiterata*, ut & phlebotomiæ, calorem imminuunt, radicale humidum abſumunt, & animal tandem ad interitum deducunt. Primis diebus ſulphur metallorum bis in die dabatur, cum pauxillo olei balſamici vitrioli, quo ventriculus meliuſcule ſe habuit. Noctu in ingreſſu lecti parum theriacæ cum tantillo conſ roſar. abdomine paulo ſubſidente, & febre propulſata: nec non ventriculi robore reſtituto, crocum martis cum conſerva roſarum ad pluſculos dies dedimus. Quibus priſtinæ ſanitati reſtituta fuit, vivitque ab hac cura decennio elapſo, quotannis natos utero feliciter gerens, citra minimum ſanitatis incommodum.

(*a*) *Praduros tumores in utroque viſcere.* Hepar, quoniam ſanguinem diſpenſat et ex vena portæ in venam cavam mediante tono ſuo infundit et impellit, ſi deficit in robore ſuo ſanguis craſſus ibi ſubſiſtens lentiori ſua circulatione deponit in ejus glandulis viſcidas ſordes, ſicque illud viſcus infarcit, indurat, ſcirrhumque parit; unde non tantum bilis, quæ humorum vitalium, ſanguiniſque balſamum eſt, ſecretio impeditur, verum etiam ſanguinis circulatio per interiores abdominis partes, quas vena portæ attingit, retardatur; unde et lien a ſanguine infarcto tumidus apparet. Uno verbo ad affectum hypochondriacum flatulentum, inteſtinorum tenſionem, urinæ ſuppreſſionem et hydropem aſcitem via panditur. Anatomen hydropici, ubi hepar ſcirrhoſum et induratum, exſuccum, venæ meſaraicæ autem quaſi glutinoſa materia vvie ein Dart repletæ inventæ fuerunt *ephemer. Germ. Dec. 2. ann. 9. obſ. 2.*

(*b*) *Cathartica reiterata.* Purgantia fortiora ſpaſmodice agunt in inteſtina; omnis autem ſpaſmus conſtrictione quadam fit, hinc fibræ inteſtinales magis coarctantur, pori clauduntur; qui alias liberum tranſitum vaporibus in inteſtinis ſuſcitatis concedunt, quare præpoſterus purgantium uſus tumorem abdominis auget, et flatulentiam majorem ingignit, tympanitidem acceſit.

CAPUT XIII.

De pervicaci, & atrociſſimo iſchiadico dolore.

PErilluſt. Dominus Gaſparus de Herculanis, annos 37. natus, iſchiadicis doloribus acerbe conflictatus, qui ullis remediis conſaneſcere potuerat, etſi appoſite datis. Primis dolorum inſultibus decocto cholagogo, & melanagogo purgatus fuit ad 15. dies, nec tamen multum opis inde retulit. Dolor ad breve tempus recurrit, quapropter radices altius in natura defixas habere morbum, a reſiſtentia deprehendi. Hinc pilulis noſtris catholicis eas evellere, & penitus averruncare ſtatuimus. His ergo reiteratis, & dolore adhuc non in totum ſublato, (*a*) *ſemicupium* ſic ipſi imperavimus.

Rec. Radicum ebuli, bryoniæ, an. lib. j ß. baccarum juniperi, lauri, an. lib. j. fol. ivæ artheticæ, roriſmarini, ſalviæ, menthæ, majoranæ, primulæ veris, an. faſc. iij. flor. ſtœchados, anthos, camomillæ, an. p. iij. Coquebantur in aq. communis ſ. q. pro ſemicupio. Et ut pars affecta priſtinum robur adipiſceretur, & humor illic firmiter hærens penitus excideretur, ſequens emplaſtrum ad aliquot dies parti dolenti admovimus.

Rec.

Rec. Picis navalis ℥.iv. terebinth. ℥.ß. maſtiches Chiæ, ſuccin. an.ʒ.ij. ſulphuris communis ſubt. triti ℥.ß. miſce, fiat cerotum.

(a) *Semicupium*. Hæc, nec non balnea, in ſtatu plethorico et in iſchiatide calida ante uſum evacuantium et venæſectionis magis nocuiſſe, quam juvamen attuliſſe obſervata fuerunt, quandoquidem ſanguinem rarefaciendo et dilatando calorem et dolorem adaugent. Idem tenendum circa calida acria et ſudorifera volatilia, quæ ſtatim in morbi principio adhibita in majorem ebullitionem ſanguinem conjiciunt.

CAPUT XIV.

De catarrho ſalſo pertinaci, maligno, & Medicis pro incurabili habito.

DOminus Gaſparus Cantinella, annos 40. natus, tunc in via *Di Galiera*, a 9. menſibus moribundus, & omni Medicorum ope deſtitutus, cum enim illi per tantum tempus fruſtra adhibita fuiſſent varia remedia, tanquam faſcinatus ad unicum Exorciſtarum auxilium relegatur: a quibus nec pariter quicquam levaminis reportat: Tandem noſtrum quoque implorans conſilium, ipſi longe ſalubriora, quam quæ hucuſque adhibita fuiſſent, certe polliciti ſumus. Etenim quum primum catarrhi ſalſi & pravi fontem & originem, (a) *jecore, & liene induratis* deduci judicarem, & hæc (b) *a pravo victus regimine*, eaque aucta remediis perperam adhibitis: curationis exordium duxi a ſpecifico ſtomachico, quo viſcerum obſtructionibus reſeratis, decoctum melanagogum, & cholagogum, ad 20. dies præſcripſimus, intra quod tempus priſtinam recuperavit ſanitatem.

Ejuſcemodi decoctionum formulæ habentur *initio lib. noſtri de ſecretioribus med. præparat.* Memores interim eſtote, plures morbos lamiis tribui immerito, quos qui curare ignorant, ſuper phyſicas habere cauſas mendaciter aſſerunt.

(a) *A jecore & liene induratis*. Catarrhi ſalſi per longum tempus affligentes originem ſuam ac fontem utplurimum habent in primis viis, hinc hypochondriaci pene omnes ſunt catarrhoſi: Viſceribus induratis ſordes ſalinæ excrementitiæ ſanguinis non rite repurgantur et ſanguis craſſior ac limoſior gignitur. Optimum hinc conſilium tali in ſtatu obſtructiones primis in viis tollere et medicamentis balſamicis, ex quibus primas tenet noſtrum Elixir ſic dictum balſamicum digeſtioni ſuccurrere.

(b) *Pravo victus regimine*. Quævis acria nec non ſalita infumata, et difficilioris concoctionis, nec non cereviſiæ craſſæ, potus ſpirituoſi, ebrietas, vita otioſa & ſedentaria, aeriſque ſubita mutatio, alvus adſtricta ad catarrhales morbos valde diſponunt.

CAPUT XV.

De raro uteri affectu ſuffocatorio, cum atrociſſimis, & horrendis doloribus per plures dies ſæviente.

DOmina Catharina Domini . . . . . de Ruſticellis uxor, annos triginta nata, in via vulgo *della Maſcarella*, annos 7. elapſis in graviſſimos

uteri affectus incurrit: & primo in ſtrangulatum, nonnullis (*a*) *caducum uteri* dictum, & vere quidem, quod in his affectibus veluti epilepſiæ quadam ſpecie mulieres detineri videntur. Per intervalla redibat ejuſmodi affectus, & pluries in die. Hunc præceſſerat immanis, & acerbiſſimus dolor in infimo ventris, (*b*) *ſub pectine, & inguinibus*. Interdum fundebat per alvum materiam pellucidam, vitro fuſo perſimilem. Nauſea, inappetentia, & vigiliæ perquam moleſtæ concomitabantur iſthæc: febris item lenta, alvi ſiccitas, & alia. Primis diebus corpus totum purgavimus potione ſequenti.

Rec. Agarici trochiſcati ℈.iv. infund. in aquæ arthemiſiæ ℥.iv. facta colatura diſſolv.elect.diaphœnic. ʒ.v. mixtis, fiat potio. Sequentibus diebus, ad uterum expurgandum, excalfaciendum, & roborandum, dabatur ipſi juſculum arthemiſiæ, matricariæ, abſinthii, tanaceti, & praſſii albi. Interea (*c*) *inſtante hora paroxiſmi*, capiebat ʒ.ij. aquæ theriacalis cum camphora. Aliquando guttulas duas ol. ſuccini. Suffitus etiam parabatur cum aſſa fœtida, & galbano, eumque per os & nares excipiebat. Diebus duodecim elapſis, morbo adhuc ſæviente, (*d*) *ſequentes pilulas* præſcripſimus.

Rec. Aloes Suecotrin. ℥ß. Myrrhæ Troglod. oppoponacis, ammoniaci, an. ℈ ij. ß. Maſtiches, ʒ.j. Croci Orientalis, ℈.j. Croci martis reverberati, ʒ. iij. ß. Cum ſyrupo de arthemiſia, fiat maſſa, cum ʒ.j. Sumebat quotidie mane in tres pilulas: & eo tempore quieverunt omnia, atque ſenſum recuperavit ſanitatem, nec ab illo tempore incommodum ſentit.

(*a*) *Caducum uteri*. In graviori affectu hyſterico epileptica quædam viſuntur ſymptomata, nimirum pollicum contractio, ſtridor dentium, oculorum rotatio & omnium ſenſuum abalienatio, quæ cuncta proveniunt a ſpaſmo vehementiori interiorum partium nervoſarum abdominis, hiſce firmiter conſtrictis ſanguinis circuitus per has partes impeditur, hinc majori impetu in partes ſuperiores ruit, in pulmonibus & corde ſummas anxietates ſuffocatorias, in cerebro ſenſuum abalienationem & parvam epilepſiam producit.

(*b*) *Sub pectine & inguinibus*. Affectio hyſterica eſt morbus ſpaſmodicus, cujus cauſſa latitat vel in hypochondriis, vel in ipſis partibus genitalibus. Primas vias & hypochondria affecta eſſe, teſtantur ejus cardialgiæ, flatus & borborygmi ventris, vomitiones acidiſſimæ viridis bilis, tenſiones circa hypochondria, alvi adſtrictio, dejectiones viſcidæ mucoſæ materiæ per alvum. Simile annotavit quoque Dominus A. in ægra, quæ fundebat materiam per alvum pellucidam, vitro fuſo per ſimilem. Sic extat quoque *Obſervat. 69. centur. 1. apud Riverium*, ubi hyſterica per alvum excrevit materiam. quandam pituitoſam compactam & latam faſciæ inſtar palmi magnitudine, poſtea vero per aliquot ſedes materiam mucoſam.

(*c*) *Inſtante . a paroxyſmi*. Antiſpaſmodica, carminativa & deobſtruentia optima ſunt antihyſterica. Et quicunque novit ſanare ſpaſmum & hypochondriacum affectum, ille & perfecte ſanabit hyſterica pathemata. In paroxyſmo inſtar omnium eſt ſpiritus ſalis ammoniaci caſtorinus cum camphora, vel etiam pro re nata cum eſſentia anodyna nuptus & datus intrinſece cum aqua florum aurantiorum, quæ egregia carminativa & refocillans eſt. Hoc remedio in momento levari ſolent ægrotantes, ſi præter id etiam alvi habeatur ratio, ut illa libera fiat beneficio clyſteris carminativi.

(*d*) *Sequentes pilulas*. Radices hujus affectus ſedato paroxyſmo præſcindunt omnium optime gummata & maxime fœtida mixta cum martialibus, ſale cornu cervi, ſuccini, & oleo carminativo, & poſſunt componi ſequentes pilulæ antihy-

ſtericæ

ſtericæ. Accipe Gummi ſagapeni, ammoniaci, myrrhæ electæ, aſæ fœtidæ ana drachmam ſemis, extracti caſtorei, trochiſc. alhandal ana grana 12. ſalis volatilis cornu cervi, ſalis ſuccini, mercurii dulcis ana grana 8. camphoræ grana 6. limaturæ martis drach. 1. Miſce, fiant cum eſſentia ſuccini pilulæ ex ſcrupulo 1. numero xx. de quibus capiat ægra ſingulo die 14.

CAPUT XVI.

De aſthmate vehementiſſimo, & deplorato, cum inſigni cordis palpitatione, menſium ſuppreſſione, &c.

DOmina Camilla de Acariſiis, prope Collegium de Montalto in via, quæ vulgo *San Mammolo* dicitur, annos 35. nata, (*a*) *in vehementiſſimum aſthma*, cum inſigni cordis palpitatione a ſex menſibus incurrerat. Tanta erat hujus horrendi affectus vis & impetus, ut crebro vitam cum morte maturata videretur. In eo debellando alterius Medici conſilio per multum temporis fruſtra uſa erat, nec pepercit ullis remediis, tam chirurgicis, quam pharmaceuticis. Advocatus morbum in bronchiis pulmonum ſtationem, firmamque ſedem habere quam primum agnovit: quapropter curam eo eſſe dirigendam ſtatui, ut crudos, atque viſcidos humores inde educerem, quod facillime præſtitit vomitus. Hic bis in hebdomade concitatus per pilulas catholicas, cito, & tuto morbi radices evulſit. Etenim ſequenti nocte, poſt primam aſſumptionem dictarum pilularum, quieſcere cœpit, & quæ prius tota nocte errabunda vigil per cubiculum deambulaverat, in lecto blande dormivit. Et quia (*b*) *cauſa fovens erat menſium ſuppreſſio*, apozema aperiens ad aliquot dies, tabellula ſequenti prius devorata accepit.

Rec. Galangæ, macis, cinnamomi, an. ʒ. ß. ſem. aniſi, fœniculi, an. ℈. j. croci martis reverberati ʒ. ij. ſacchari albi aqua arthemiſiæ ſoluti, & cocti, ℥. iij. miſce, fiant rotulæ, quarum accipiebat ʒ. j. ſingulis diebus mane: deſuper bibens ℥. vj. apozematis, cujus hæc eſt deſcriptio.

Rec. (*c*) *Rad. valerianæ*, altheæ, aſparagi, an. ℥j. ß. fol. arthemiſiæ, calendulæ, pulegii, abrotani, pimpinellæ, an. m. j. Bulliant in ſ. q. aquæ cicerum rub. In colat. lib. iij. diſſolve ſacchari albi ℥. viij. aromatizetur ℥. ß. cinnamomi, & ʒ. ß. croci Orientalis.

His redierunt menſes, & tam firmam adepta eſt ſanitatem, ut ne a decennio quicquam moleſtiæ perſenſerit.

(*a*) *In vehementiſſimum aſthma*. Aſtma fit, quando ſanguis non libere per cor & arterias circulatur, ſed ibi ſubſiſtit, angorem, ſuffocationis metum, cordis palpitationem & ſyncopem non raro excitat. Eſtque aſthma vel humidum vel ſiccum, ſiccum ſpaſmodicum eſt, & quaſi pulmonum apoplexia; Humidum autem vel ſanguineum vel pituitoſum: hoc diuturnum eſſe ſolet, & fit a muco tartareo cellulis pulmonalibus impacto: Illud autem fit a ſanguinis impetu ad pulmones vergente, et tale obſervatur maxime a ſubito ſuppreſſis et repreſſis hæmorrhagiis, et a ſpaſmo partium ſanguinearum abdominis.

(*b*) *Cauſſa fovens erat menſium ſuppreſſio*. Hac colluvies et collectio fit ſanguinis ſeroſi impuri in corpore; pulmones autem cum corpus ſint laxum, ſpongio-

ſum, poroſum, in eorum caveruulis facile ibi pituitoſæ, viſcidæ, mucoſæ ſordes ſubſiſtunt, & aſthma pariunt.

(c) *Radix valerianæ*. Specifica emmenagoga, quæ ſanguinem rarefaciunt & venas uteri aperiunt, ſunt potiſſima hæcce, nimirum ſabina, crocus, myrrha, ſuccinum, cinamomum, radix valerianæ, artemiſia, pulegium, baccæ lauri, omniaque ſalia volatilia oleoſa: Quæ tamen nunquam adhibenda ſunt, niſi prius copia ſanguinis dempta per venæſectionem fuerit, & impuræ ſeroſæ ſordes debitæ expurgatæ. Alias vitioſam humorum colluviem agitando & ad uterum illum movendo obſtructiones in ejus venis firmiores ingignunt & alia graviora ſymptomata accerſunt.

CAPUT XVII.

De tertiana febre, cum graviſſimo dolore ventriculi.

DOmina Laura Sciatica, puella annorum 14. ſuperioribus annis duplici tertiana ſpuria graviter cum (a) *acerbiſſimis ventriculi doloribus* vexabatur. Ei occurrendo, viam communem inſequuti ſumus, dando ei minorativum, ut dicunt, ex mannæ Calabrinæ ℥.j.ß.& ſyrup.roſ.ſol. ℥.ij. cum decocto fl.& fruct. cum ſena. Pro ſyrupis, ſeu julepis decoctum cichorii, endiviæ, fumariæ, cicerbitæ, lactucæ, acetoſæ & pimpinellæ. His nihilum proficientibus, imo ventriculi dolore efferatione reddito, ſpecificum ſtomachicum noſtrum cum aliquot granis antipyreti ad tres dies dedimus, quibus dolor, & febris penitus receſſerunt. Qui his ſunt deſtitutis remediis, ægros ſæpe interficiunt, aut morbos in longum protrahunt.

(a) *Acerbiſſimis ventriculi doloribus.* Si per aliquot menſes circa ventriculum & lieni regionem dolores vehementiſſimi & indeſinentes urgent, ita ut præ dolore & vigiliis macies corpori inducatur, fruſtra datis evacuantibus, anodynis, ſæpiſſime obſtructio ſcirrhoſa ſubeſt vel ipſius pancreatis, vel etiam ipſius pilori & duodeni, quale exemplum refert *Riverius in obſervat.90.centur.1.* alias omnia antiſpaſmodica, anodyna carminativa omne abſolvunt tali in caſu punctum.

CAPUT XVIII.

De angina cum febre, &c.

DOmina Lucretia de Naſis vidua, *nelli Vinazzi* commorans, annos 30.nata, (a) *angina acerbe conflictabatur*, cum febre ardenti, gravi ſpiritu, & aliis graviſſimis ſymptomatibus. Cumprimum accerſiti, venas ſub lingua tundendas curavimus. Inflammatione & dolore mitioribus factis, (b) *potionem ex agarico*, ſena, ſyrupo roſato ſol. cum elect. de ſucco roſarum ad ʒ. iij. exhibuimus. Syrupis poſtmodum ad aliquot dies hauſtis, facillime curationem abſolvimus. Communibus utimur remediis, quando morbi non ſunt pertinaces, & præ manibus morbo accommodata remedia habemus. Ea tamen ſi chymice pararentur, tutius, jucundius, & facilius ſuccederet uniuſcujuſque remedii operatio, & æger jam morbo oppreſſus medicaminis ingrato ſapore, & odore non terreretur.

(a) *An-*

(*a*) *Angina acerbe conflictabatur*. Eſt hæc non tantum pediſſequa febrium ardentium, verum etiam ſoboles ſcorbuti & ſanguinis æſtuantis copioſi ſalini, maxime ſi tranſpiratio in taliſmodi corporibus a frigore extrinſeco impeditur. Similem effectum obſervavi ex nimia ira. Sanguinis miſſio tum e brachio, tum e venis raninis neceſſario tunc eſt, poſtea alvus enematibus aperienda, & nitrum cum camphora ad inflammationem avertendam propinanda eſt. In quacunque angina ſpuma oris obſervatur, ſummum periculum præſens eſt, ſit hæc dum arteriæ tum fibræ pulmonales & arteriæ aſperæ per conſenſum ſpaſmodice contrahuntur. *Fernelius Lib. 5. Pathologiæ c. 9.* teſtatur ſe octodecim horarum ſpatio angina correptum e medio ſublatum ſæpe vidiſſe conſtante mente integriſque ſenſibus.

(*b*) *Potionum ex agarico*. Inflammatione & dolore mitioribus factis pilulæ purgantes vel potio laxans exhibenda eſt: Purgantia enim in omni difficultate reſpirandi, item angina ſuſcitata a rapido motu ſanguinis calidi ad fauces, præſentaneum levamen afferunt, quippe purgando vaſa primarum viarum deplentur, unde humoribus circa fauces ſtagnantibus via panditur ad depleta vaſa ſubeunda. Notabiles hiſtorias de uſu purgantium eximio in angina & faucium moleſtia notavit *Antonius de Heyde obſerv. 1. & 2.*

CAPUT XIX.

De ſuppreſſione urinæ.

ADmodum R.P.D. Antonius Bononienſis, Monachus Cæleſtinus in Cœnobio D. Stephani, annos 40. natus, a tribus diebus (*a*) *urinæ ſuppreſſionem* patiebatur, cum graviſſimis doloribus in pectine, & inguinibus, febre, convulſionibus, & aliis graviſſimis ſymptomatibus. Tot mala fuerunt ſuſcitata (*a*) *candelis quibuſdam cereis* unguento pro carunculis atterendis illitis, quas ſingulis diebus intromittebat in virgam, ex conſilio cujuſdam agyrtæ. Quum primum advocatus eſſem, ſequens enema ipſi præſcripſi.

Rec. Decoct. communis clyſt. carminat. ℔ j. elect. de baccis lauri, benedict. laxat. an. ʒ. vj. terebint. communis, ℥. j. ol. anethini ℥. iv. miſce, fiat clyſter. Reddito clyſtere, fotum pectini admovendum juſſimus.

Rec. Baccarum lauri, bacc. juniperi, ſem. cymini, fœniculi: an. ℥. iv. fol. rutæ, abſinthii, majoranæ, praſſii albi, origani, calament. pulegii, an. m. ij. Bulliant in ſ. q. vini, & aqu. Poſt fotum inungebatur pars affecta ol. ſcorpionum. Intro dedimus guttas 4. olei vitrioli cum juſculo pulli. Et his brevi, & intra tres horas convaluit.

(*a*) *Urinæ ſuppreſſionem cum graviſſimis doloribus*. Variæ ſunt cauſæ ſuppreſſæ urinæ, vel calculis in viis urinariis hærens, vel etiam ſpaſmus illarum viarum, quo ipſæ anguſtantur & conſtringuntur; unde patet, cur colicæ ſpaſmodicæ doloribus ureterum a calculo graviſſimis complicetur his affectus. Omnes etenim dolores aliquid ſpaſmodici fovent. Confirmat illud ipſum aſſertum hiſtoria ſingulari *Bonnetus in ſepulchreto Lib. 1. obſervat. 13.* Nimirum refert, puerum a caſu in occipitium poſt alia ſymptomata demum cum ventris intumeſcentia per aliquot dies ad interitum uſque in iſchuriam minus ſolubilem fuiſſe conjectum, ipſo autem defuncto urinam per horę quadrantem continuo profluxiſſe, ſpaſmis ſcilicet veſicæ ceſſantibus.

bus. Præter ſpaſmum etiam ſanguinis copia circa renes et vaſa nimium repleta et diſtenta affectum hunc producere poſſunt, uti illud ſæpius fit in nephritide, ubi phlebotomia largior in manu celebrata affectum ſuppreſſorium illum ſanat, poſſunt de hac re notabiles hiſtoriæ legi apud *Riverium, vide centur.* 1. *obſervat.* 1. *& obſerv.* 89.

(*b*) *A candelis cereis*. Dolores ab applicatione candelarum acri medicamento pro carunculis abſumendis imbutarum enati fuerunt; ſimiles obſervationes tradit *Hildanus in centur.* 5. *obſerv.* 54. *& obſerv.* 59. Conveniunt tunc anodyna et antiſpaſmodica remedia, quæ ſpaſmum ſiſtendo vias laxant.

CAPUT XX.

De lue venerea, cum hydrope, cura rara, & admodum difficilis.

POmpejus de Blanchis *nella Maſcarella*, annorum 18. ab aliquot menſibus luem veneream cum puſtulis, pilorum defluvio, ſcapularum, & brachiorum nocturnis doloribus, & aliis ſymptomatibus contraxerat. Is eo in ſtatu intemperanter vivens, hydropem (*a*) *anaſarcam dictæ lui ſuperaddidit*, in quo affectu totum corpus mirifice intumuerat, capite, brachiis, abdomine, & cruribus eodem tumore æqualiter diſtentis. Urina alba erat, craſſa, jumentorum urinis valde diſſimilis, & in magna quantitate, contra hydropicorum conſuetudinem. Sitis in eo ingens erat, cum perpetuis vigiliis, febre lenta, & aliis. Hydropem a vigiliis illis continuis, ob nocturnos dolores a lue venerea concitatos, traxiſſe originem minime diffido. Fit & propter vigilias maximus crudorum proventus, nulla fit, aut exigua inſenſibilis tranſpiratio, ſitis excitatus, hinc largior potus, unde hypochondriorum refrigeratio, a quibus flatus, & aqua. Ad tot mala propulſanda, methodo quam facili uſi ſumus. Primis diebus, ut lues, primarius affectus, ſummoveretur, medicamentum ſiccum nobis in inveteratis morbis Gallicis uſitatiſſimum uſurpavimus, (*b*) *extractum videlicet antivenereum*, de quo in noſtra *Pharmacop. Spagyrica*. Et ut ſimul hydrops expugnaretur, ipſi extracto immiſcuimus ſulphur metallorum: quibus brevi priſtinæ ſaluti reſtitutus fuit. Evacuatio in hoc affectu fere nulla fuit. Virus Gallicum, ut admittitur, ita ejicitur. Hydrops leucophlegmatia, per concoctionem, & non per evacuationem ſubigitur. His evictis, cuncta evanuerunt ſymptomata. Vos interim in conſilium advoco rerum Chymicarum oſores: quæ indicationes? quæ remedia? præmittere cathartica, & phlebotomias omnino mortiferum; decoctionum, & actu humidorum uſus ſuſpectus eſt. Sunt pulveres, electuaria, tabellulæ, pilulæ, & ſimilia, ſed invalida cuncta. Docti me intelligunt, ignaros, & loquaces pſittacos non compello.

(*a*) *Anaſarcam dictæ lui ſuperaddidit*. Gallica lues & anaſarca facile ſororiari et complicari poſſunt: in utroque enim ſanguis limoſus & tenax eſt; qui in habitu corporis hærens intumeſcentiam gignit; Lue hac infectorum e vena emiſſus glutinoſus utplurimum conſpicitur. Notabile eſt, quod ſcribit *Nicolaus Maſſa in Tomo I. Epiſtola* 30. ſe nimirum cadavera innumera morbo Gallico defunctorum ſecaſſe, quorum ductus ac venæ pituita alba viſcida plenarie obſeſſæ fuerunt, pau-

paûco in illis exiſtente ſanguine.

(*b*) *Extractum antivenereum*. Poteſt tale parari ex reſina ligni guajaci, aloes, laudani, mixta cum mercurio dulci ſeu mercurio albo præcipitato, addito oleo ligni ſaſſafras; hoc in pilulas redactum per menſem ad minimum integrum exhibendum eſt. De quibus æger capere debet quatuor horis matutinis & totidem pomeridianis, non omiſſo uſu pilularum purgantium; ſic perfecte gallice luis ſymptomata, ſi non adeo inveterata ſunt, citra ullam moleſtiam expugnari poſſunt.

CAPUT XXI.

De repentina corporis inflatione, cum puſtulis exiguis, pungenti dolore febre lenta, marcore inſigni.

PAris de Schiettis, ex his quos *torlidores* appellant, annum 25. agens, in via, quæ vulgo *di San Mammolo*, commorans, a multis annis inauditæ, & planæ portentoſæ totius corporis intumeſcentiæ, cum puſtulis exiguis, & permoleſto dolore obnoxius erat. Suſcitabatur ejuſmodi inflatio cum febre, nauſea, ſiti, & vigiliis ad menſem ſæpe permanentibus. Alios Medicos etſi conſuluiſſet, nihil opis ab his tamen retulit, illos quandoquidem morbi cauſa lateret, & ex eo quod continuo refrigerantia, phlebotomias, & purgantia in ejus curam advocarent, a quibus pravam corporis habitudinem nactus, in maraſmum incidebat. Ego mali cauſam in (*a*) *pororum cutis aſtrictione* conſiſtere certo ſciens, ad eorum laxitatem promovendam omnem medendi methodum direxi. (*b*) *Balnea* ad hoc perneceſſaria in principio præſcribere non erat locus, quod adeſſet ſumma virium proſtratio, & marcor inſignis, ventriculi nauſea cum apepſia. Quare quam primum ipſi dedimus ſtomachici noſtri ſ.q. cum tantillo auri diaphoretici, quibus febris evanuit, appetentia rediit, & vigiliæ ceſſarunt. Balneum poſtmodum imperavimus ex aqua dulci. Victus fuit humectans, & mediocris. Jam 13. anni elapſi ſunt ab hac cura, a qua ſemper feliciſſime vixit, nullis morbis obnoxius. Quid ergo cornicamini viperinæ linguæ? intra annum (dicitis) intereunt, qui Chymicis remediis utuntur. Aſini ſpernunt, quæ ſuis non arrident palatis.

(*a*) *In pororum cutis adſtrictione*. Intumeſcentiæ inſolitæ abdominis et corporis cauſſa in morbis adſcribi merito debet ſpaſmo vehementiori partium muſculoſarum carnearum. Et ſolennis talis intumeſcentia corporis poſt venena aſſumpta cauſtica, quæ ſpaſmodica conſtrictione et corroſione tragœdias ſuas ludunt: Conſtrictis autem poris humores ſubjecti in fermentationem adacti vapores emittunt, quibus cum liber tranſitus denegetur, mirum attollunt & extendunt circumjacentes partes.

(*b*) *Balnea*. Præprimis ex antiſpaſmodicis nervinis et emollientibus herbis parata egregiam omnibus pathematibus, affectibus etiam dolorificis opem ferunt, poros aperiendo, illoſque laxando, et acrimoniam humorum mulcendo.

CAPUT

CAPUT XXII.

De cæcitate, & graviſſimo oculorum dolore a multis menſibus deplorato & Medicis incurabili habito.

DOmina Urſina Franciſci Camerini ſartoris uxor, in via *del Chiavadore* commorans, annum 30. ſuæ ætatis agens, a tribus menſibus oculorum ſuffuſionem contraxerat, cum acerrimo, & (*a*) *acutiſſimo dolore*: cui ut ſubveniret alter Medicus, multa toto illo tempore incaſſum remedia dederat. Imprimis purgationes reiteratas, julepos, & ſyrupos capitales, & alterantes, pilulas etiam plures reiteretas, coccias, de agarico, lucis, & ſimiles; phlebotomiis, ſanguiſugis, cucurbitulis, frictionibus, & aliis medicis tormentis minime omiſſis, imo pluries repetitis: evacuationibus ſemper præmiſſis; cauteriis in utroque brachio concitatis, atque in nuca ſetone. Quid? miſellam tot crucibus dilaniatam, mortem potius quam vitam oppetere vidiſſes. Medicos, Pharmacopœos, & Chirurgos perhorreſcit ipſa, & eorum quæque non remedia, ſed venena appellitat: nec ſine cauſa; nam his invitis, morbus ſemper invaluit, & ad morbi ſævitiam, loco remedii, cruces & flagella addita fuerunt.

Quis non mecum malam mortalium ſortem ingemiſcat? Videte proximum languoribus, & doloribus dilaniatum, & auxilii loco graviores morbos, flagella, & cruces ipſi imponi! O cæcas mentes! Quid vobis confert titulorum honos, & gloria? Petenti panem dabimuſne ſcorpiones? Abſit, nobis præfixa charitas in omnibus noſtris prævaleat ſemper. Itaque diris his malis afflictam ſequenti methodo brevi ſublevavimus.

Nauſeabundo ventriculo, tot remediis perperam adhibitis fracto & dejecto, tanquam parti publicæ, ſine qua nulla corpori actio perfecta eſſe poteſt, ſtomachicum pulverem noſtrum ad aliquot dies dedimus: eo ſenſim prava ſymptomata a remediis malorum Medicorum ſuſcitata evanuerunt. Roborato ventriculo, decoctum cholagogum, & cephalicum ad 20. dies accepit, a quo cæcitas, & dolor penitus receſſerunt, atque priſtinæ ſanitati reſtituta fuit, nec a decennio poſt curam ullum vitæ incommodum perſenſit.

(*a*) *Acerbiſſimo dolore*. Dolor oculorum inflammatorius ſcorbuticis admodum familiaris eſt; hinc arthriticis etiam communis. Videtur ille dolor nihil aliud quam ſpaſmus tunicarum oculi ſubtiliſſimarum cum circulatione lymphæ ac ſanguinis per has partes impeditiori. Cauſſam hic ſuggerit ſal acre ex maſſa humorum præcipitatum & circa tenſiles membranarum oculi fibrillas hærens. Obſervavi hunc affectum ex retropulſis in facie puſtulis per medicamentum externum adſtringens. A tinea capitis repercuſſa externo remedio olim in milite conſpexi intenſiſſimam oculi inflammationem cum ſuppuratione & ſubſequente cæcitate. Sanguinis miſſione, purgantia, cucurbitulæ, veſicatoria revellendi fine equidem utilia; aſt non omne punctum abſolvunt, ſi fomes morboſus eſt in maſſa ſanguinea, Antiſpaſmodica, diſſipantia, camphorata et anodyna tam interne quam externe deſideratiſſima ſunt. Si autem in abdominis partibus obſtructis radicatur malum, acidulæ, martialia, nitroſa et leniora evacuantia in uſum trahenda ſunt.

CAPUT XXIII.

De duplici tertiana cum atrociſſimo capitis dolore, & aliis.

IN cummunibus morbis, quibus radices aut alte defixæ ſunt, a communi medendi methodo minime recedimus: Cum itaque duplici tertiana laboraret Thomas Spadarius, annos 40. natus, in via *della Braina*, & ſtatim primis diebus advocatus fuiſſem, ipſi præſcripſimus ſequentem potum.

Rec. (*a*) *Mannæ Calabrinæ* ℥. ij. ß. diſſolve in decoct. pectoral. ſ.q. in quo bullierit thamarind. ℥. ß. Repurgato corpore, ſequentibus diebus dabatur juſculum, in quo incocta fuerant fol. hederæ terreſtris, pimpinell. & acetoſæ, Et quia nauſea, & ventriculi dolore haud leviter vexabatur, ſanguis e brachio non fuit detractus; febre tamen reluctante, ex hæmorrhoidalibus venis ad 3. vel 4. uncias eductus fuit, cui remedio non cedente febre, (*b*) *antipyreton* tandem noſtrum ad 3. dies dedimus, quo perfecte febris propulſata fuit.

(*a*) *Mannæ calabrinæ*. In omni febre intermittente prima regio probe expurganda eſt a ſordibus ſalino-viſcidis, in quibus utplurimum minera morbi deliteſcit, non autem hunc in finem omne purgans promiſcue eſt adhibendum, ſed potius tale, quod præter vim purgantem & facultatem habet reſolvendi, abſtergendi &c. incidendi, hinc ſalia v. g. arcanum duplicatum, tartarus vitriolatus, terra foliata tartari, ſal ſuccini, ſal ex capite mortuo ſpiritus ſalis ammoniaci extractum huic ſcopo maximopere idonea ſunt, modo acuantur cum aliquot granis vel reſinæ galappæ, vel reſinæ ſcamonii, vel etiam, ſi febris contumacior, mercurio dulci. Manna, folia ſennæ aliaque lubricantia & laxantia huc non ſpectant, quoniam magis ventriculi digeſtionem turbant.

(*b*) *Antipyreton*. De hoc jam diximus ſuperiori in loco: Nos non ſemel feliciſſimo ſucceſſu in depulſandis intermittentibus etiam contumaciſſimis uſi fuimus liquore martiali e capite mortuo florum ſalis ammoniaci martialium parato, qui præmiſſis præmittentis doſi juſta oblatus febrim in momento tollit, appetitum acuit, urinam, quæ antea turbida erat, claram efficit, ſomnum inducit: Nunnunquam etiam ſalivam, nauſeam imo & ſudorem excitat. Similiter effectus a tinctura martis ſolari collegit *Clariſſimus D. Wolffius in miſcellaneis Natur. Curioſ. Decur. 2. ann. 8. obſerv. 190.*

CAPUT XXIV.

De duplici tertiana cum inſigni lienis tumore.

PERilluſt. Dominus D. de Cheſſi, Illuſtriſſ. Domini de Fourſi filius, tunc Roma Bononiam tranſiens, poſt diuturnas febres duplicem tertianam in itinere contraxit, cum inſigni virium dejectione, & (*a*) *lienis tumore*. Contumaciſſimæ ejuſmodi febris indicationes erant, craſſam materiam in hypochondriis conſiſtentem attenuare, attenuatam diſſipare, & foras protrudere: at viſcera febrium diuturnitate fracta, nec non imbecilla reddita, contrarium indicare videbantur, videlicet ſui ipſius roborationem. Inſuper diſcutientia calida ſunt omnia, & febri minime apta, ex Medicorum cenſura. Hæc duo contra

indicantia ſalutem Perilluſt. Patientis procul abeſſe quoquo pacto indicabant. At nos alia methodo, & aliis præſidiis inſtructi, quam hodie Medicorum vulgus, has indicationes haud comperimus contrarias: nec Panicus ille terror nobis obſtitit, quin brevi unico remedio febrem expulerimus, & lienis tumorem diſſolverimus, noſtro videlicet antipyreto, quod accepit ad 12. vel 15. dies, bis in die. Et quia lienis tumor non in totum ſublatus erat, & ipſe Dominus repetere patriam enixe volebat, electuarium, quo quotidie uteretur, hoc præſcripſimus.

Rec. conſerv. betonic. roſar. ceterach. an. ℥. ij. Croci martis ℥. ß. ſalis betonic. ʒ. ß. miſcebantur pro electuario, cujus uſus ſunt in itinere, quoad Pariſios natale ſolum perveniret.

(*a*) *Lienis tumore*. Omnis tumor notat obſtructionem, qua non ſublata febris difficulter ſanatur, martialia autem amara & ſalina in eo omnibus palmam præripiunt. Martialia partim abſorbendo acidum operantur, partim leniori adſtrictione fibris nimis laxis robur & tonum reſtituunt, ne humores ibi tam facile hæreant.

CAPUT XXIV.

De duplici tertiana, & lienis tumore.

DOminus Albertus Polſonus, in via Sancti Stephani, annos 30. natus, duplici tertiana cum pravis ſymptomatibus graviſſime detinebatur, a qua cito antipyreti noſtri beneficio liber evaſit. Lienis tumor, cui jamdudum obnoxius erat, aliquantulum creverat: hac de re febre fugata, electuarium ſequens ad aliquot dies ipſi conceſſimus.

Rec. Conſerv. ceterach. betonic. & roſar. an. ℥. ij. Specifici ſtomachici, ʒ. j. (*a*) *Croci martis* ʒ. ij. Olei ſulph. ℈. j. Miſce. Doſis erat ʒ. iij. ſingulo die, mane. Ab illa die ſanus vixit ſemper, decennio a cura jam exacto.

(*a*) *Croci martis*. Martialia, ubi viſcera vel ſanguine limoſo vel amurca mucoſa tumida ac infarcta ſunt, mirifice proſunt, non tam reſolvendo & incidendo, uti quorundam eſt ſententia, ſed magis fibras motrices nimis laxas roborando & adſtringendo. Hac adſtrictione procuratur motus & impulſus humorum, dum fibræ motrices & vaſa excretoria elaſticitatem & reniſum majorem acquirunt: quare obſervamus poſt data martialia pulſum ſtatim fieri celeriorem: In quibuſdam etiam ſubjectis alvum ſollicitant, ac ſi purgans eſſet propinatum, in aliis ſudorem vel urinæ fluxum provocant, in quibuſdam etiam alvum conſtrictiorem reddunt. Bene monet *Takenius in clave Hippocrat. pag.* 181. quod illis, qui calidioris & ſiccioris naturæ ſunt, & ad ſcirrheſcentiam diſpoſita viſcera habent, infenſa ſunt: E contra, quorum viſcera ſaburra pituitoſa obſeſſa ſunt, iis magnam opem præbent, *vid. Borrich. Hermet. ſapient. p.* 303.

CAPUT XXVI.

De paralyſi graviſſimis ſymptomatibus.

CYrus Barbetta ex officio figulus, annos 35. natus, in via *del Pradello*, a tribus menſibus paralyſim, dextrum latus obſidentem, contraxerat, cum

cum (*a*) *acerrimis occipitis doloribus*, vertebris ſuperioribus diſtortis; ob id (*b*) *collum adeo vehementer obriguerat*, ut ligneum plane appareret, quæ concomitabantur vigiliæ infeſtiſſime, & crebri motus convulſivi in ſcapulis, & dorſo, mœſtitia item, & apepſia. Traxerat originem iſte affectus a levi capitis dolore, cui ut ſuccurreret alter Medicus, ipſi multa incaſſum præſcripſerat remedia. Morbo ſic indies invaleſcente, in paralyſim, & prænominata ſymptomata incurrit: quibus idem Medicus ut mederetur, denuo multa plane irrita admovet; purgantes potiones, capitales, & phlegmagogas minime omittit; phlebotomias in brachiis bis repetit, nucha ſetone vexatur, podex ſanguiſugis afficitur, ſcapulæ cucurbitulis dilaniantur, brachia tandem cauſticis inuruntur, & in vanum omnia. Miſer ſuam ſalutem conclamatam exiſtimans, ad me tanquam ad extremum aſylum refugit. Primis diebus pilulas catholicas ter ipſi dedimus. Sequentibus diebus decoctum ſequens.

Rec. Ligni ſaſſafras ℥.j. baccharum lauri, ℥.j.ß. Infundebantur in ℔.vj. vini albi per 12. horas: demum coquebantur ad medietatem. De colatura dabantur bis in die, ſero & mane, ℥.5. pro doſi.

Intra octo dies capitis dolor evanuit, & paralyſis cum omnibus ſymptomatibus obliterata fuit. Agit nunc octavum annum a cura ſanus, & impoſterum ipſum melius valere exoptamus.

(*a*) *Acerrimis occipitis doloribus.* Acutiſſimum capitis dolorem in parte poſtica non ſemel in femina hyſterica obſervavi cum ſiti & vigiliis, caput interim non incaluit, mox ſyncope & paralyſis lateris dextri ſuperveniebat cum nuchæ ſtupore ac ingenti rigiditate, aſthmate convulſivo ſuffocativo. Poſt clyſteres præmiſſos & venæſectionem adminiſtratam extrinſece linimentum antiſpaſmodicum larga manu nuchæ, & occipitis parti applicatum levamen attulit eximium. Conſtat hoc ex aqua Anhaltina, ſpiritu lumbricorum, camphora, caſtoreo, oleo nuciſtæ expreſſo, ac balſamo peruviano.

(*b*) *Collum obriguerat.* Terribilem colli ſpaſmum ante aliquod annos vidi in viro 40. annorum, qui in autumno aere exiſtente frigidiore per aliquot dies iter faciebat; mox ſentiebat crudeliſſimum dolorem pone aurem ſiniſtram, & caput hinc inde cæpit trahi retrorſum verſus ab uno latere ad alterum, poſt propinata ſudorifera volatilia nec non purgantia varia & remedia cephalica exaſperari potius malum cœpit, & caput ad dextrum latus convulſum uſque ad ſcapulam erat, ut non niſi vi ad naturalem ſitum reponi potuerit, muſculis nuchæ, qui caput retrorſum a tergo movent, omnibus graviter affectis, & qui in colli ſiniſtra parte ſunt, valde relaxatis. Multa fruſtraneo conatu exhibita fuerunt, veſicatoria ſcapulis adhibita, venæſectio celebrata, ſanguine roſei coloris exiſtente. Æger valde inquietus erat, modo acceſſere lypothymiæ, modo convulſivi motus in toto corpore. Unguenta, & emplaſtra emollientia ac anodyna bene profuerunt, calidiora et exiccantia obeſſe viſa ſunt; Unguentum autem adhibitum fuit tale: Recipe pinguedinis humanæ, anguillæ, taxi, olei lumbricorum coctorum ana drach. 2. pinguedinis caſtorei drachm. 1. olei nuciſt. expreſſ. drachm. tres, camphoræ, balſam. peruvian. ana drachm. ſemis, ſpiritus ſalis ammoniac. gutt. 15. Hoc linimentum antiſpaſmodicum in omni convulſione, epilepſia & ſpaſmo convenientiſſimum eſt, ſi collum cum nucha, totaque ſpinali medulla ipſo inungatur. Tandem autem æger hic circa æquinoctium vernum convaluit, convulſiones colli paulatim remiſerunt, et caput ad naturalem motum & ſitum rediit.

CAPUT XXVII.

De continuo, & permoleſto aurium tinnitu, cum pruritu, & gravi auditu.

DOmina Valeria Domini Alexandri de Monte, prope Divi Pauli Fanum commorans, annos 33. nata, a multis annis, gravem & moleſtiſſimum aurium tinnitum, & pruritum patiebatur, non citra auditus læſionem. Oriebatur ejuſmodi affectus a quodam humore craſſo & ſalſo, e cerebro illuc affluxo; is in intimo aurium ductu conſiſtens (*a*) *nonnulla ulcuſcula* pepererat. Eo tempore Medicos nonnullos fruſtra conſuluit: & quotannis vere & autumno, ipſi non pauca in eo tentarunt remedia, nec ſine ſanitatis jactura: ea ſiquidem naturæ ordinem demoliuntur, & nos ſæpe in graviſſima mala impellunt, unde morbi plerumque incurabiles, maxime ſi frequenter reiterantur. Ejuſcemodi ſalſi, & craſſi humoris origo non aliunde, quam a recrementis cerebri, & hæc a ſuppreſſis menſibus, quibus jamdudum detinebatur. Indicationes in hoc affectu curando fuerunt, ulcus mundificare & exſiccare, menſes movere & caput roborare. Ad menſes, corpore pluries decocto melanagogo & cholagogo repurgato, apozema hyſtericum incidens & aperiens dedimus. Ad aurium ulcus, unguentum roſaceum cum tantillo mellis roſati, mercur. Balſamo per intervalla adjecto, quibus brevi feliciſſime convaluit.

(*a*) *Nonnulla ulcuſcula*. Novi juvenem 20. annorum, qui ex variolarum morbo ante quinquennium ulcus contraxit in auribus: tempeſtate auſtrina ſanies fœtida etiam adſtantibus moleſta exſtillat, ſi ſiccus aer eſt, cruſta ſaltim in auditus camera naſcitur. Et notabile eſt, quod clauſis naribus ac ore, buccis inflatis ex aure aeris ſibilum exeuntem percipiat. Id quod indicat oſſa carie affecta eſſe, quo caſu de conſolidatione deſperandum. Præterea capitis gravativum experitur dolorem, ad ſomnolentiam continuo diſpoſitus eſt. Multa adhibita conſilia fuerunt ſuper hunc caſum, ſed fruſtra, poſt potum coffee & eſſentiam ſuccini ambratam volatilem & fumum tabaci optime ſe habet, nec tantus, quando his utitur, eſt ſibilus auris, tanta auditus difficultas & capitis gravitas.

CAPUT XXVIII.

De ſtrumis in collo, marcore inſigni, & lenta febre, a multis annis inveteratis.

(*a*) STrumæ affectus & varius & pertinaciſſimus, Hiſpanis communiſſimus, in nonnullis etiam (*b*) *Italiæ partibus frequens.* Curationem ægre ſuſcipiunt, & quicquid dicant Medici de earum ortu, & curatione, parum mihi probatur; eo magis, quod via ab his tradita earum curatio infeliciter ſuſcipiatur. Scrophulæ ea forte ratione dicuntur, quod ſcrophis, ſeu porcis in ea parte frequenter enaſcantur. Quidam ſtrumas a ſcrophulis diſtinguunt, de quo parum laboramus. Utinam earum eſſentiam, & curationem felicius aperuiſſent. Nonnullæ quidem ſine dolore induratæ manent, per collum, (*c*) *vel alias partes*

glan-

glanduloſas, fixæ, vel mobiles: aliæ, brevi dolentes ſuppurantur, & in ulcera maligna vertuntur. A pituita diverſimode mixta eas oriri dicere, hucuſque profuit nihil; etenim purgent quantum veliut, quid præſtant? magis, atque magis excarnificantur ægri, & inde in marcorem incidunt. Connaturale eſſe vitium ſæpe obſervamus, & id quidem radices in natura alte defixas habere. Ab utroque parente ſano & vegeto ſæpe infecti pueruli prodeunt: & quod mirum eſt, etſi multi infantes ab eodem parente orti, eodem alimento enutriti, in eodem loco nati, & educati, ex his tamen aliqui hac labe infecti, alii non, ſed perpetuo bene valentes vitam degunt. Sic puellulæ nobili cuidam Bononienſi contigit, quæ etſi ab utroque parente ſano & vegeto nata, & fratres, & ſorores optima & firma valetudine conſtitutos habeat; tamen fere a cunabulis ſcrophulis, & fœdis illis tumoribus in collo obnoxia fuit; cumque jam 12. annum ſuæ ætatis perageret, & multa a multis Medicis incaſſum experta fuiſſet remedia; unde pro ſanitate marcorem totius corporis, & lentam febrem reportavit, ad me curanda deducitur. Marcori, & febri lentæ apprime ut proſpicerem, (*d*) *pulverem noſtram diaphoreticam* cum conſerva roſarum, ad 15. dies, bis in die dedimus, tinctura ſaturni philoſophici his aliquando mixta. Purgatio fuit roborando imperceptibilis, per cæcos corporis meatus. Cauſas, & rationes alio reſervamus; ſat ſi notavero, eo remedii genere marcorem, ac febrem, intra dictum tempus expulſos fuiſſe, & ſequenti unguento mundificatos, carne repletos, ac cicatrice obductos.

Rec. Fol. nicotianæ recentis, m. vj. butyri inſulſi lib. ij. terebinthinæ Venetæ, ℥. iv. miſceantur ſimul, & inſolentur per octiduum, colentur, & torculari fortiter exprimantur: expreſſis adde ceræ citrinæ parum, gummi ammoniaci, galbani, an. ℥. ij. facto unguento, & fere refrigerato adde pul. antimonii crudi ſubtiliſſ. triti, cinnabaris, an. ʒ. iv. myrrhæ, thuris, an. ʒ. ij. miſce, & fiat unguentum.

(*a*) *Strumæ*. Hæ ſunt tumores glandularum colli a concretione lymphæ orti. Vitiatis quippe poris & meatibus glandularum, vitiantur quoque humores: in illis enim particulæ vitioſę lymphaticæ collectæ preſſione cavitatem ſibi formant, & tenuioribus abeuntibus per poros, craſſiores concreſcunt in tales tumores.

(*b*) *Italiæ partibus frequens*. Solennes etiam ſunt frigidiorum locorum incolis, item montanis in regionibus degentibus, ut in alpibus, montibus Hercinis, imprimis auff dem vvilden Mann, nec non in Helvetia, Styria, Carinthia. Certis quoque locis Germaniæ prope Francohuſam, item prope Trefort in diſtrictu Haſſiac. Endemiæ ſunt, forſan ob uſum aquarum, ſale ſtiptico conſtringente turgidarum.

(*c*) *Vel alias partes*. *Plater. lib. 3. obſervationum p. 650.* hiſtoriam recenſet nobilis adoleſcentis Auſtriaci, cui cœperunt ſcrophulæ in ambitu colli enaſci, nec ſolum illic, ſed & ſub axillis glandulæ intumeſcere atque indurari, uti & exiguæ in pectore, dorſo ſub cute patefacere. Inunctio mercurialis adhibita fuit, unde exſpuitio frequens & copioſa ſubſecuta, cęperuntque grandiores ſcrophulæ nonnihil detumeſcere, ſed mox iterum ceſſante ſpuitione augeri. Deinceps & thermæ fuerunt adhibitę, aliaque externa reſolventia & emollientia, aſt ſine effectu. Tandem cœperunt pedes tumere, illeque difficultate ſpirandi & degluriendi maxime angi, donec ſuffocatus & extinctus fuit. Sectione facta per longitudinem colli tribus in locis trium digitorum profunditate, antequam muſculi conſpicerentur la-

tera vulnerum, ſicuti porcis in dorſo apertis lardum ſpiſſum album, ſic & hic alba ſpiſſa craſſa apparuerunt: in quibus undique toto ductu glandulæ, nunc parvæ, piſi, nunc majores, fabæ inſtar ſed mutuo coherentes, & totam illam albam mucoſam ſedem undique opplentes deprehenſæ fuerunt. In taliſmodi ſubjectis videtur nimirum lympha tota ad coagulum admodum prona eſſe, quapropter obſervatum ab Authoribus, quod ſcrophuloſi in interioribus partibus maxime in meſenterio induratas glandulas & ſtrumas facta anatome plerumque habuerint. De qua re legi poſſunt *Rolan. in anthropographia p. 15. Scultet. obſerv. 31. item Barbette in praxi l. 1 c. 2. Et Elſner. in miſcellan. curioſ. anno 7.* Tandem ſcrophularum anatomen deſcribunt quoq; *acta Haffnienſ. ann. 1673. obſ. 16.*

(*d*) *Pulverem diaphoreticum*. Omnis ſpes curationis, ſi ulla adhuc eſt, expectanda a mercurialibus & alcalinis terreis uſtis & mutatione aeris aquarum & victus.

CAPUT XXIX.

De hydrope, leucophlegmatia, & aſcite, a validis catharticis male adhibitis.

DOminicum Palmarium ex officio *Tiraloro*, annos 27. natum, ad me curandum perduxit Dominus Hieronymus de Senſifabris. Dictus Palmarius, ob officium rotulam ferream vertendi continuo, dolore graviſſimum in altero brachiorum contraxerat: cui ut occurreret, Medicum adiit. Is falſo dolorem referens lui venereæ, purgationibus ſuis conſuetis præmiſſis cum phlebotomiis, pulverem ex ſalſa parilla, cortice ligni, ſena, turbith, ſcammonea, & aliis per aliquod tempus præſtitit. At quam infeliciter, experiebatur miſer ille æger: Loco ſanitatis, febris, & hydrops dolori ſuperadduntur; ſitis, & vigilia cum alvi ſuppreſſione, inappetentia fiunt morborum comites. Ad me tandem venit. Hydropi, & febri (*a*) *per ſulphur & crocum metallorum* proſpicio. Ad vota ſuccedunt omnia: multum urinæ, & ſputi fundit quotidie: jecori vis, & robur ſenſim reſtituitur. Dolor interim, dum hæc peragerет, & in requie perſtaret, omnino evanuit. Quæ labore fiunt, requie tolluntur: cui experientiæ ſuffragatur Hippocratis ſententia, & omnium Medicorum aſſenſus. Non verbis, ſed remediis appoſite datis ægri convaleſcunt.

(*a*) *Per ſulphur & crocum metallorum.* Dominus A. ſulphure & croco metallorum debellavit graviſſimum hunc affectum ſubſecuto effectu ſalivante & diuretico. Sique conjectare fas eſt, crediderim & ejus ſpecificum antihydropicum, quod tantopere paſſim celebrat, ex eodem fonte derivari, ſive antimonii, ſulphuris & martis ſimul ſobolem eſſe. Crocus metallorum vomitorius, ſi cum portione ſulphuris communis decenti ignis temperamento miſcetur, taceſſit in medicamentum manſuetum diaphoreticæ & ſalivantis virtutis. Et in hoc conſiſtit omnium panacæarum & remediorum heroicorum ex minerali regno depromptorum vis atque efficacia; quod nimirum cuncta hæc agant deobſtruendo, quod fit, dum particulis ſuis ſubtiliſſimis, ſolidis tamen vividum fibris vaſorum motricibus & excretoriis partibus rurſus injungunt motum impulſumque, unde hæ antea langueſcentes et ad obſtructiones diſponentes officii ſui memores non tantum inhærentes particulas fortius impellunt, ſed & alias prætervehentes in motum celeriorem adigunt. In motum autem validiorem redactis corpori noſtri humoribus, obſtructiones graviſſimorum affectuum genitrices ſponte tolluntur.

CAPUT XXX.

De vulneribus juncturarum, cum oſſium fractura, facilis, & inaſſueta methodus.

MEdicam artem ratione, & experientia, tanquam duobus cruribus incedere, jamdudum prodidit Galen. poſteriorum Medicorum diſcrepante nemine. Et revera, ut temerarium & inconſultum, experientiæ contradicere; ita ſapiens & juſtum, rationi obtemperare. Mihi ergo, cui firmiter reſidet in pectore, hos in arte tanquam præcipuos præceptores, & duces habere, quid in omnibus morbis medendis ſtatuerint antiqui, in vulneribus præſertim, minime ſequor, experientia, & ratione maxime contrarium docente. Et, ut res exemplis illuſtrior reddatur, qua arte opem tulerim (*a*) *vulneratis aliquot*, extra communem medendi methodum paucis aperiam. Inprimis hic Bononiæ, cum degeret nobilis Dominus Carolus *de Novelet* Gallus, is in prima dearticulatione phalangis, noctu, clam a ſicario vulnus ingens accepit, quo vulnere præciſi fuerunt 4. digiti ad exceptionem cutis, ſolius indicis oſſe non in totum fracto; cæteri tres pauxillum cuti hærebant, pendentes ea portiuncula, quaſi ex induſtria cæſi. Horrendo, & dolorifico ejuſmodi vulneri, & nocte media accepto, extempore balſamum vulnerarium tepide appoſuimus, cum plagulis, & linteis in eo madefactis. Oſſa oſſibus diſpoſita fuerunt primo, & cutis cuti adjecta, quantum potuimus, ac demum manu ſuper tabellula extenſa, & digitis eidem aptatis, æger lecto traditus alteram noctis partem feliciter tranſegit, ſine ullo ſymptomate, & qui jam venerat dolor, receſſit: febris itidem, quæ ejuſmodi vulneribus infenſiſſima eſſe ſolet, abfuit per totum curationis tempus. Secundo apparatu manum tabellulæ affixam ſuis plagulis, & faſciis liberavimus; & perſpecto vulnere omni ſymptomate carente, annulari oſſe paulum a proprio loco emoto, quod quindecim iterum in ſuo loco reſtitutum fuit, vulnus ſequenti fotu detergendum curavimus, atque hoc bis in die, antequam novum balſamum admoveretur.

Rec. Ariſtolochiæ rotundæ, ℥.j. myrrhæ electæ ʒ.ij. bacc. juniperi, p.j. fol. prunellæ, alchimillæ, vincetoxici, an. m.j. Parabatur decoctum in ſ.q. aquæ & vini, cum modico ſale communi.

Die tertio (*b*) *alvum ſubduximus* cum ſequenti medicam.

Rec. Pulpæ caſſ. retent. extract. ℥.j. rhabarb. elect. ſubtiliſſ. triti, ʒ.j. miſce, fiat bolus.

Sequentibus diebus (*c*) *potionem vulnerariam* bis in die accepit, quæ ſic parabatur.

Rec. Radicum vincetoxici, ℥.j. fol. acetoſæ, prunellæ, piloſellæ, pimpinellæ, ſaniculæ, betonicæ, an. m.j. fol. violarum, p.j. liquirit. raſæ, ℥.ß. Parabatur decoctum in ſ. q. aquæ hordei. De colatura dabatur quantitas ℥.vj. pro ſingula doſi, cum ℥.j. ſyrupi limonum. Ejuſmodi decocti intentio fuit, naturalia viſcera in ſuo robore & officio continere, ſanguinem vulneri carne implendo idoneum reddere, & ſitim compeſcere. Victus fuit mediocris: Ova

ſorbitia, panis coctus in juſculis carnium, primis diebus pro ferculis dabantur. A vini uſu non abſtinuit, verum oligophorum, & parum aqua dilutum dabatur. Exacto 5. die carnibus uſus eſt, & meraciori vino: quo victu alvus laxabatur quotidie, quod raro contingit in vulneratis, ob victum nimis tenuem, & ob hæmorrhagias, quæ in vulneribus juncturarum contingere ſolent. Et hac methodo, intra 25. dies, oſſibus optime ferruminatis, vulnus omnino coaluit.

(*a*) *Vulneratis aliquot*. In vulneribus nervorum, oſſium ac tendinoſarum partium valde cavendum eſt a ſaturninis, mercurialibus, acribus, oleoſis, pinguibus: Excipit talem tractatiouem moleſtum illud ſymptoma, quod dicitur das Glied. Maſſer. Conferunt vulneratis dictis partibus balſamica, temperata tamen, quale eſt, oleum hypericonis cum oleo terebinthinæ remixtum. Item emplaſtrum noſtrum polychreſtum additione balſami peruviani pro re nata exaltatum.

(*b*) *Alvum ſubduximus*. Multum moratur conſolidationem vulnerum alvi ſegnities, quare tunc temporis alvum ſemper habere mollem, vel natura vel arte, bonum eſt.

(*c*) *Potionem vulnerariam*. Vulnerariæ ſic dictæ herbæ virtute pollent diſcraſiam ſanguinis et lymphæ acidam maxime et viſcidam corrigendi; pollent namque ſale quodam nitroſo terreo alcalinæ indolis, ob id ſuccus harum mercurii ſublimitati ſolutionem turbat & præcipitat. Acidum autem mirifice ſanationi vulnerum reſiſtit; quod extinguendum eſt. Quem in finem alcalina valde conducunt. *Helmontius cap. 3. de lithiaſi* §. 26. meminit ruſtici, qui vulnera ingentia ſolo potu lixivii e tilia confecti curavit, quorum tamen lotium nil prorſus lixiviale oſtendebat.

CAPUT XXXI.

De ſimili vulnere juncturarum cum oſſium fractura.

CAſus ſuperiori haud diſſimilis contigit fere eodem tempore cuidam fabro nomine Paulo, qui noctu a ſicario circumventus, quatuor digitos in eodem articulo phalangis magno vulnere pene abſciſſos reportavit, oſſibus fractis, & diſruptis, ſola cute volæ manus excepta. Oſſa oſſibus annectens, & vulneris labra ad invicem deducens, ac demum balſamo vulnerario cum plagulis, & faſciis vulneri impoſito, curam feliciter abſolvimus, ſine ullo ſymptomate. Potiones vulnerarias, ut ſupra diximus, bis in die dabamus, atque iiſdem ſale communi adjecto detergebatur vulnus. Mirum videre eſt, quam tuto (*a*) *hæmorrhagiæ* firmentur ab admoto balſamo, & dolores, & ſpaſmi recedant. Cæterum ubi nulla, aut exigua adeſt contuſio, nulla aut perexigua fit ſuppuratio: at vero quando adeſt contuſio, vel primis diebus opus eſt valida & longa fomentatione, vel ſuppurantia ſunt uſurpanda.

(*a*) *Hæmorrhagiæ firmentur*. Ramus inſignis venæ medianæ ad pollicem et indicem excurrit; hinc iſto abſciſſo, magna ſequitur hæmorrhagia, quæ pulvere colophoniæ ſubtiliſſimo, qui balſamica vi inſtructus eſt, haud difficulter ſiſti poteſt. Singularem obſervationem, ubi pollex cum magno tendine per morſum equi a manu ſeparatus fuerit, ſanato vulnere tradit *Marchette in obſervationibus ſuis*.

CA-

CAPUT XXXII.

De ſimplici vulnere in facie.

DOm. . . . de Serpa, annos 50. natus, in via *di Cenco trecenti*, vulnus ingens in facie, quod vulgus *ſfriſo* nominat, a proditore noctu accepit. Ut amplum, & profundum, atque a tempore ad mentum diductum, aſpectu horrendum videbatur; cumque vulneris labra inter ſe multum diſtarent, primo aſpectu ſuturam omnino neceſſariam judicabat barbitonſor, qui eum ad me vulneratum adduxit. At ego, qui ejuſmodi carnificinam reſpuere ſoleo, & cui cordi eſt tantum dolentem, & afflictum ſublevare, ea arte, quam ſupra dixi, ſine ſutura vulnus brevi ad optatum ſcopum deduxi, labra vulneris faſciis, & plagulis ſimul ad invicem deducendo, atque (*a*) *oleum vulnerarium parti* vulneratæ admovendo. Nec intereſt ſi primo apparatu vulneris labia ad invicem jungi haud poſſunt, etenim ſecundo aut tertio facillime conjungentur; nam ubi nulla ſuperveniens inflammatio, nullus humorum confluxus, cunctæ particulæ ad naturalem locum redire conantur.

(*a*) *Oleum vulnerarium*. Olivarum oleum ab aciditate ſua probe orbatum, ſi balſamica flor. hyperici & millefolii virtute imprægnatur, addito gummi elemi & myrrha, nec non terebinthina præſtantiſſimum vulnerarium evadit. Ad ulcera autem mali moris mundificanda oleum tartari fœtidum cum balſamo peruviano mixtum commendari meretur. Balſamum *Locatelli*, cujus deſcriptionem vide in inferioribus; in omni continui ſolutione tam intrinſece quam extrinſece eff ectum præſtat optatiſſimum.

CAPUT XXXIII.

De raro, & inaudito ulcere capitis, in quo cranium ad palmæ latitudinem ſponte emarcuit, in muliere octuagenaria, quæ ſanitati reſtituta cæca evaſit.

VEtula quædam mulier annos 84. nata, ex familia de Bourdinis, in via *di Strà Caſtione* commorans, ſupra verticem capitis lævam verſus, tumorem contraxit malignum ad palmæ latitudinem, cum dolore vehementi, & inflammatione inſigni, cum plumbeo colore. Ad dolorem, & inflammationem compeſcendam, embrocham ex oleo roſato, & oxyrrhodino imperavimus. Intus manna ad ℥.j. cum juſculo carnis dabatur, ut prima regio corporis expurgaretur. Interdum victus humectans, & refrigerans erat ex uſu.

Hæc inter cum minus de ſuppuratione cogitaretur, ecce (*a*) *nigredinem malignam*, & formidoloſam peſtilentiali carboni valde ſimilem: ea ſuppurantibus procurata, puris multum fœtidi, & ſubviridis fudit. Cum vero Barbitonſor ulcus goſſypio detergeret, ſub prima cranii tabula ipſum pus emergere deprehendit, ac paucis poſt diebus prima illa cranii tabula, tanquam a candenti ferro uſta a vivo ſenſim ſe ſeparavit. Ulcus tandem more ulcerum cum ſequenti unguent. deterſum, mirifice cito coaluit.

Rec. Reſinæ pini, picis navalis, an. ℥.ij. terebinth. claræ ℥.j. Vitellos ovorum, No. ij. ariſtoloch. rotundæ, thuris, an. ʒ.j. Croci, ℈. j. Olei roſat. parum. Miſce, fiat Unguentum.

(*a*) *Nigredinem malignam*. Similem caſum olim Mindæ Weſtphalorum in honoratiori viro ſexagenario notavi: unica in nocte in vertice capitis oriebatur tumor cum magno ardore, dolore & febricula ſtipatus, exacto triduo conſpiciebantur veſiculæ, quibus diſſectis lympha acris emanabat & nigredo cutis ſubſtractæ apparebat, quæ ſine omni ſenſu erat, ſeparata parte corrupta beneficio forcipis, mox cataplaſma balſamicum putredini adverſum camphora probe imbutum applicabatur. Paulo poſt ulcera, quæ etiam ipſum cranii os depaſcebant, præſto erant, ſtipata virium imbecillitate, calore præternaturali. Intrinſece alexipharmacis contra malignitatem pugnabatur, ex quorum claſſe non poſſum non laudare ſequens euporiſton probatiſſimum, quod conſtat ex vino, theriaca, lapidibus cancrorum & ſucco cancrorum fluviatilium, hoc debite mixtum & ſufficienti in copia calide hauſtum, expectando poſt ejus uſum ſudorem gangrænam in inſtanti ſiſtit, & ne ſphacelus ulterius ſerpat, impedit. Externe inſtar omnium eſſe poteſt ſpiritus vini camphoratus cum eſſentia ſcordii & tinctura tartari mixtus, additis floribus ſalis ammoniaci martialibus.

CAPUT XXXIV.

De catarrho à duobus annis inveterato, cum maxima nervorum imbecillitate.

ILluſtriſſimus Dominus Joannes Malvezzius, annos tunc 24. natus, ante ſexennium in infenſiſſimam capitis defluxionem incurrerat; unde in ſiniſtrum latum irruens e brachii, coccygis, tibiæ, & pedis (*a*) *illius lateris inſignem impotentiam pepererat*. Tanto affectui, ut occurreret, plurium Medicorum ope, toto biennio fruſtra uſus erat; nec interea pepercerunt rarioribus, & præſtantioribus remediis: ſolitas purgationes, & phlebotomias ſemper præmittentes, ſuis poſtmodum decocti guajaci, ſalſæ, & ſimilium, in uſum advocatis; cauteriis, cucurbitulis, frictionibus, unctionibus, embrochiis, ſuffumigiis, minime omiſſis. Cum vero vana, & irrita hæc eſſent omnia, ad eum advocatus, ei quamprimum medicamentum cerebrum, & nervos roborans adhibui, idque cum conſerva roſarum. Decoctum poſtea cephalicum ad 30. dies accepit, oleo vitrioli balſamico per intervalla adjecto: & his paucis, & gratiſſimis, intra ſeſquimenſem, priſtinam recuperavit ſanitatem, quam ad hunc uſque diem firmiſſimam ſervavit, exceptis duobus menſibus peractis, quibus fere in eundem affectum incurrebat, ni noſtra ope confeſtim ſublevatus fuiſſet. Eadem præſidia eidem affectui debellando ſemper conveniunt. Inter roborantia primas tenet aurum noſtrum diaphoreticum: pulvis ſtomachicus eſt etiam roborans quoddam univerſale.

(*a*) *Illius lateris inſignem impotentiam*. Paralyſis ſæpe enaſcitur ex ſpaſmo in principio ſpinalis medullæ in membranas nimium conſtrictas exorto. Cauſſam hic præbet ſerum nimis acre in cerebro ſeparatum & ad medullam ſpinalem ceu locum infe-

inferiorem tranſmiſſum. Hypochondriacis & catarrhoſis hic affectus valde familiaris eſt, nec non illis, qui genus nervoſum debile habent, & ad ſpaſmodicas conſtrictiones facile proclive. Hinc per conſenſum etiam paralyſis fit ex colica ſpaſmodica. Non ita pridem femina ſumme obeſa, quæ reſinæ gialappæ 12. grana ad purgandum aſſumſit, paulo poſt paralyſi totius dextri lateris corripiebatur cum aphonia, ſtupore mentis, & maximis inteſtinorum torminibus, forſan quod colluvies ſeri impuri copioſi vehementiori motu exagitata ad cerebrum translata ibi partim obſtructiones, partim ſpaſmum pepererit.

CAPUT XXXV.

De tertiana notha.

PErilluſtris Domini Bartholomei de Bancis uxor, Domina Antonia, annos tunc 20. nata, ſuperioribus annis, (*a*) *tertiana notha* graviter vexata, hunc in modum ſanitatem a nobis reportavit. Primis diebus corpus blande purgavimus mannæ Calabrinæ ℥.ij. in aqua cichorii diſſolutis; victu humectante, & refrigerante imperato. Decocto poſtea refrigerans & humectans, cum ſyrupo acetoſitatis citri, bis in die ſumebat. Hora paroxyſmi antipyreton dabatur, quo confeſtim febris feliciter oppugnata fuit. Ventriculo, ob febris æſtum, & bilioſorum humorum motum fracto & languido, ſpecificum ſtomachicum noſtrum ad aliquot dies dedimus, cum conſervis violarum, & roſarum: quibus non ſolum ventriculi imbecillitas receſſit, verum & menſtruales purgationes ſtatis diebus fluxere, & alia quæque ceſſarunt ſymptomata. Videant quam tuto, cito, & jucunde (*b*) *ſpagyricis remediis* oppugnentur morbi, & in quas Syrtes ægros præcipitent, qui hiſce deſtituuntur.

(*a*) *Tertiana notha*. Appellatur ſic, quando calor non tam acris eſt, nec pulſus tam celer, ſed remiſſior, nec urina flammea, uti in exquiſita eſſe ſolet. Bilis hic magis delinquit mucoſa, quare hæc febris reſolventia & leniora emetica magis requirit, & obſervatum eſt per vomitionem tunc temporis bilem inſtar vitelli ovorum coloratam ejici nonnunquam etiam viridiſſimam: Et facile tales febres degenerant in lentas.

(*b*) *Spagyricis remediis*. Eſt laus ſua medicamentis Galenicis, nec non chymicis. Miſer Medicus, qui chymiam ignorat, quæ tam ad theoriam, quam praxin rationalem ſumme neceſſaria eſt. Chymica maxime ex regno minerali petita concentratioris virtutis ſub minima doſi magnas poſſident vires, in vitrea pituita plurimorum affectuum cauſſa liquefacienda & viſceribus a viſcoſiſſimorum humorum ſarcina, liberandis, id quod neutiquam languidiora aperientium decocta (ut ut omnes hic accerſamus) efficiunt. Pervadunt hæc univerſi corporis ſphœram, & ad remotiſſimas quoque partes virtute ſua pertingunt, quod maxime apparet in antimonio, marte, mercurio, herculeis illis remediis.

CAPUT XXXVI.

De Iſchiade.

DOmina Conſtantia N. cujuſdam berretarii (*a*) *uxor*, annos 40. nata, retro dolore iſchiadico ſupra vires excruciabatur a nonnullis diebus: cui obviam eundo duplicem indicationem nobis propoſuimus: unam a morbi eſſen-

tia, alteram a natura ipſius patientis. (*b*) *Magno morbo*, atroci, & vehementi, magnum, efficaciſſimum, & velociſſimum remedium conveniens erat: (*c*) *Delicatulæ mulieri*, debili, conſimile remedii genus minime aptum videbatur. Quocirca fotus calidos, & aperientes affecto loco admovendo juſſimus, ut

Rec. Baccarum juniperi, lauri, fœnugræci, lini, cymini, an. p. Ij. herbæ menthæ, ſalviæ, roriſmarini, ivæ arthriticæ, arthemiſiæ, an. m. j. coquebantur in ſ. q. aquæ & vini pro fotu. Quo peracto, affecta pars ſequenti unguento calide ungebatur.

Rec. Ung. martiati, ℥. iij. ol. laurini, ℥. ij. ol. petrolei, ℥. ß. miſce.

Intus pilul. catholic. ad gr. viij. dabantur bis in hebdomade. Cruribus poſtea, (*d*) *cauterium inuri juſſimus*, quibus evanuit dolor, nec ultra reverſus quinquennio jam elapſo.

(*a*) *Uxor*. Virilis ſexus præ ſequiori alias obnoxius eſt hujuſmodi affectibus, forſan quod non tam ordinate ſtatoque tempore ſuperfluum, pravumque ſanguinem excernat. His itaque deficientibus vel diætæ vitio graviori accedente & ipſę non immunes ſunt ab his morbis. *Cous aphoriſmo 29. ſect. 6.* inquit: Mulier podagra non laborat, niſi menſes ipſi defecerint.

(*b*) *Magno morbo magnum remedium*. Proportio ſemper debet eſſe inter cauſſam morbi & ipſum remedium. Aureum dictum eſt *Meſuæ*: Eſt prudentiæ granum ad medicinas fortes non devenire, ſi debiles ſuffecerint; & ex adverſo timiditatis nota eſt, in magnis morbis immorari pigmæis remediis, qui non niſi giganteis cedunt. Dum ſecuritati nimis conſulimus, in generoſitate deficimus.

(*c*) *Delicatulæ mulieri & debili*. Solerter antequam Medicus ad validiora accedat, conſtitutio corporis ejuſque habitus, ſanguinis temperamentum, naturæ robur & vires inveſtigandæ ſunt; ſicuti enim in robuſtioribus tuta ſatis, ſic in delicatulis ac teneris ſubjectis noxia & inſidioſa ſunt. Utiliſſima in praxi regula eſt *Hippocr.* quę extat in *Libro de locis in homine*, medicamenta fortia a natura in debilibus morbis dare non oportet, neq; paucitate medicamenti debilitas ipſius facienda eſt: ſed fortibus natura fortibus pharmaci utendum eſt, debilibus vero pharmacis non fortibus. Neque partiendum eſſe medicamentum, ſed ſingulis ſecundum naturam, debilibus quidem debilia a natura, fortibus vero morbis fortis naturæ pharmaca exhibenda ſunt.

(*d*) *Cauterium inuri juſſimus*. In podagra nec non in omnis arthritidis ſpecie inuſtio actualis a veteribus dudum commendata, nuper autem ab Indis repetita ſub moxæ nomine in Germaniam translata peragenda. Taliſmodi remedii mentionem jamdudum fecit *Hippocr.* in *libro de affection. Cap. 30. tit. 12.* Si in unum aliquem locum incubuerit dolor, & conſtiterit, & medicamentis non fuerit exactus, urito, quocunque loco fuerit dolor: Urito autem lino crudo. Hic autem non intelligitur linum crudum, ſed magis in fila aptatum. Proceſſum integrum ſcite deſcribit *Proſper Martianus commentario in lib. de affection. p. 170.* Accipiatur linum crudum & arcte conglobatum reducatur in formam pyramidis, cujus baſis latior in anguſtum coarctetur. Magnitudinem, ſeu latitudinem baſis indicabit locus inurendus: non ignorato, uſtionem aliquanto latiorem fieri, quam ſit baſis pyramidis. Hæc igitur in ſummitate accenſa loco inurendo apponatur, ibique reſideat, donec materia abſumta ſit; nam ignis ſerpendo ad cutim perveniens uſtionem facit; Et quod mirum videtur, fere inſenſibiliter & ſine dolore. Extincto igne, porrum elixum imponebat *Hippocrat.* donec, quod exuſtum eſt, decidat. Noſtri butyrum cum caule adhibent; indeque ulcus apertum ſervetur ad libitum.

CA-

CAPUT XXXVII.

De diuturnis ventris doloribus.

BEnedicta Joannis N. ex illis, qui vulgo dicuntur *Adobador*, in via; quæ communiter dicitur *il Borgo di* S. *Giacomo*, commorans, annos 45. nata, a longo tempore inveteratos, & contumaciſſimos dolores ventris patiebatur; propterea a duobus menſibus in lecto infeliciter decumbens, & alterius Medici opem dicto tempore fruſtra experta, non niſi de morte cogitabat. Tacto ejus abdomine nihil præter (*a*) *flatulentum tumorem*, ventrem nimirum præter conſuetudinem diſtentum, deprehendere licuit. Calculum, aut induratas fæces in inteſtinis contineri certo conjecimus, cum quo vermium proventus haud erat ſuſpicio: quare omnes curandi ſcopos eo direximus, ut calculus, aut quippiam ſimile non naturale foras detruderetur; ad quod præſtandum, duplici incedere via operæ pretium duximus. Etenim cum primum acceſiti, (*b*) *enema ex oleo lini ſimpl.* infundi juſſimus: per os ol. amygdal. dulc. ſenſim ſorbendum: ſenſim (in quam) ne affatim hauſtum evomuiſſet. Horis 4. exactis, theriacæ ʒ.j. dedimus. Sequenti mane pilul. catholic. gr. 12. cum trochiſc. alhandal. gr. iij. Ab aſſumpta pilula præduras fæces cum multa copia pituitæ ejecit. Dolores inde paulo mitiores evaſerunt, & noctu dormire cœpit. Tertio die pilulis reiteratis, ſimiles fæces excrevit, & ſupra multum bilis, & pituitæ. Reliquo temporis ſpatio conſervas roriſmarini, abſinthii, menthæ cum mithridati tantillo, mane ſumebat: quibus brevi ſanitatem conſecuta eſt. Interea connotandum ſupereſt, quomodo bis a duobus Medicis purgata fuerat, a quibus, ut a remediis parum appoſite adhibitis, nihil levaminis retulerat: (*c*) *non* enim *ſat eſt purgare*, ſed quando, quomodo, & quibus, obſervare oportet.

(*a*) *Flatulentum tumorem.* Nimia corporis a flatibus diſtenſio poris tunicarum inteſtinalium obſtructis vel ſpaſmo conſtrictis debetur; unde vapores liberum tranſitum non habentes, parietes inteſtinorum mirum diſtendunt, & tenſione hac cruciatus immanes efficiunt. Dicitur hic morbus colica ſpaſmodica ſeu tormina alvi convulſiva, & eſt maxime familiaris metallicolis, qui mineras ſaturninas igne tractant; & dicitur Germanice die hutten Rage, quod intolerabilis ille inteſtinorum cruciatus ægrotantem nonnunquam rabioſæ felis circumgyrationem imitari cogat: Illis hominibus aliquando nec ſtandi nec ſedendi datur poteſtas, inquieti huc atque illuc moventur, lecto ſi aliquantum incubuerint, terram viciſſim repetunt, unguibus eam rodunt, & immanes ventris dolores patiuntur cum ſudore nonnunquam frigido & lypothomia: Complicatur hiſce ſtatim vehementiſſima alvi conſtipatio, ita ut nihil flatuum, nedum excrementorum per anum exitum habeat. Purgantia omnia irrito effectu propinantur. Morbus hic a lythargyrii fumo cum aere ore hauſto derivandus eſt; hinc non tantum illis, qui plumbarium metallicum lapidem igne urunt, liquefaciunt, ſeparant, ſed & qui lythargirium ſaltim ponderant (vulgo Clettroager) communis eſt. Fumus hic ad ventriculum & inteſtina delatus partim gravitate & mole, partim textura, quam ſub acidi miſcela acquirit ſtiptica in poris tunicarum nervearum & muſculoſarum obſtructiones efficit; hinc dum per poros obſtructos inteſtinales non æqualiter circulari poſſint partes impetum facientes, moleſtiſſimus ſpaſmus gignitur, dictorum ſymptomatum parens.

(*b*) *Enema*

(b) *Enema ex olei lini.* In ſpaſmodica colica & pertinaciſſima alvi conſtrictione, quæ utplurimum cum ſpaſmo inteſtinali conjuncta eſt, clyſteres ex ſolis oleis parati & applicati omne ferunt punctum, quo nimirum nimis fortiter conſtrictæ, inteſtinorum fibrillæ relaxentur. Tales clyſteres *Rulandus* in empiricis ſuis curationibus frequenti in uſu habet. Emollitis ſic fæcibus, & laxioribus factis inteſtinis purgantia reſolvendi ſimul virtute prædita ore aſſumenda ſunt, quæ alias ſpaſmum augendo ſymptomata exaſperant.

(c) *Non ſat eſt purgare.* Non levis res eſt, alvum movere & purgare, quivis agyrta & empiricus hoc tentat, ſed quando, quomodo et quibus, hoc opus, hic labor eſt. Veronæ olim in publico foro ſuſpenſa fuit tabula, elenchum medicorum iſtorum continens, quibus ſolis authoritate magiſtrum liceret purgans præſcribere. Poteſt de hac re videri *Diſſert. noſtra de prudenti medicamentorum applicatione in tempore.*

CAPUT XXXVIII.

De gibboſitate in ſene cum doloribus ſublata.

MOnialis quædam, nomine Soror Fabricia, in cœnobio Corporis Chriſti degens, annos 70. nata, ab aliquot annis (*a*) *pertinaciſſime catarrho* in ſpinalem medullam irruenti obnoxia erat, unde variis temporibus diverſos Medicos conſuluerat, a quibus nihil opis reportans, me quoque conſuluit. Examinata morbi natura, & catarrho per ſpinalem medullam decurrente cognito, morbum, etſi ab aliis Medicis incurrabilem creditum, tamen ſubſequentibus remediis curandum ſuſcipio. In quinta vertebra, a qua gibboſitas, & convulſivi dolores, quibus aſſidue cruciabatur, cauterium potentiale admovendum curavimus.

Intus bis in hebdomade ſumebat ſequentes pilulas.

Rec. Agaric. trochiſcati, ʒ.iij. aloes ſuccotrinæ, ℥.ß. maſtiches, ʒ.ij. cum ſyrupo roſato ſol. parabatur maſſa, cujus capiebat ʒ.j. pro doſi.

Per aliquot dies ſtatim ante cibum, pulverem noſtrum ſtomachicum ſibi familiarem reddidit: quibus paucis priſtinæ ſanitati reſtituta fuit, ſcipionibus, quibus utebatur, relictis & doloribus plane ſublatis.

(*a*) *Pertinaciſſimo catarrho.* Ex ſtagnatione lymphæ circa vertebras dorſi luxationem harum contingere poſſe etiam in profectioris ætatis hominibus, loquuntur obſervationes. Et vice verſa etiam gibboſi fiunt catarrhoſi, phthiſici, difficulter ſpirant, ſtridulam faucium aſperitatem habent: & pauci quinquaginta annos traſgrediuntur, quam tamen regulam non eſſe univerſalem, allata a Domino A. obſervatio teſtatur. Pueris quibus ſpina dorſi extrorſum admodum extuberat, thoracem ferreum ex tenuiſſimis laminis fabrificatum atque intus foris que pannis ſuffultum ac per integrum annum dies noctesque geſtandum commendat *Platerus Lib. I. obſervat. pag. 153.*

CAPUT XXXIX.

De diuturna lævitate inteſtinorum, ventriculi attritione, abdominis cruciatibus, & aliis.

GUlielmus de Hortolanis ſclopetarius, annos 45. natus, ab XI. menſibus (*a*) *graviſſimis morbis* detinebatur, lævitate inteſtinorum, ventris dolori-

loribus, mira ventriculi, ac omnium partium naturalium imbecillitate, in appetentia, ſiti, & aliis. At uſus erat toto illo tempore trium Medicorum ope, ſed fruſtra: in his enim peculio, & omnibus fortunæ bonis abſumptis ad extremam pauperiem devenerat. Tunc ipſe ad me, tanquam ad extremum aſylum, confugiens, & perſonæ & morborum ratione habita, conſimilia, quæ brevi & cito, citra pecuniæ jacturam, ſanitati eum reſtituerent, ipſi præſcripſimus. Primis diebus, ad acrium & erodentium humorum vim, & impetum coercendum, pilulas laudinas bis dedimus. Viribus paululum recreatis polychreſtas ad ℈. ß. cum gr. vij. catholicarum ter accepit. Tandem cachexiæ, & obſtructionibus in jecore, liene, & meſaraicis relictis, Electuarium ſequens efficaciſſimum dedimus.

Rec. Conſ. roſarum, ℥.iij. croci martis, ʒ. iij. macis, ʒ. ß. miſcebatur pro elect. cujus doſis erat ʒ.ij. mane.

His omnibus ad vota cedentibus, Deo optimo, nobiſque ejus inſtrumento gratias egit. Videant, ſi ſapient, in quæ tormenta conjiciant ægros illi, qui nimio faſtu innumera remedia unico morbo præſcribunt. Nonne uni unum contrarium? Diceres ejuſmodi ſciolos alteros eſſe Galenos, cum nec Galenum a limine ſalutarint unquam. Hi ſemper de deſtillationibus, obſtructionibus, & febribus, ad quæ tria capita tota ejuſmodi homuncionum ſcientia reducitur, deblaterant.

Pilulæ polychreſtæ noſtræ toto cœlo diſtant a polychreſtis officinarum; illis tamen dotibus, quibus illæ, donantur. De his, & de aliis, *in tertia parte noſtra Pharmacopœa Spagyrica.*

(a) *Graviſſimis morbis*. Symptomata, quibus æger noſter detinetur, dubio procul ex hypochondriorum vitio derivanda ac deducenda ſunt. Per hypochondriorum vitium intelligimus obſtuctiones viſcerum et glandularum ſubtiliſationi et depurationi ſanguinis et ſeri inſervientium; unde mille propullulant mala digeſtionis negotium continuo in illis depravatum eſt; unde flatus, tormina, ventris dolores, inteſtinorum levitas, vel etiam adſtrictio, inappetentia ſuboriuntur. Hepar hoc in affectu non ſemper inſons eſt, hoc enim, ſi obſtructum mucoſa amurca eſt, bilem non filtrat, cujus balſamo chylus deſtitutus in primis viis in acidum viſcidum crudum ſuccum degenerat. Hinc recte *Helmontius* plurimorum chronicorum originem petit a bilis defectu. *Bartholinus hiſtoriarum Cent.* 1. *pag.* 131. in ſplenetico ſecto hepar lividum, veſicam biliariam pallidam tunica craſſiore conſtantem invenit: ex aperta ſerum nudum effluxit, nulla bilis tinctura prodeunt: Plenu quoque fuit grumis nigricantibus lapilliſque pilorum magnitudine. Ad tollendum hoc malum opus eſt medicamentis temperatis, quæ balſamica ſua vi chylum condiunt et blande ſpirituoſum ſanguinem reddunt. Ex horum remediorum claſſe non ſatis dilaudare poſſum ſequens Elixir balſamicum, quo maximo cum emolumento per pluries annos in hiſce morbis uſus ſum, ſi ejus uſus per aliquot menſes continuetur, aſſumendo omni die bis 60. ad minimum guttas. Recipe Herb. ſcordii manipul. iij. flor. centaur. minor. manip. j. myrrhæ electæ unciam ſemis, croci drachmam unam, ſuccini, Zedoariæ nuciſtæ ana drachmas tres, ligni aloes drachmam unam ſemis, corticum aurantiorum unciam ſemis, olei cardamomi, caryophyllorum ana guttas decem, ſpiritus vini tartariſati menſuram unam, ſpiritus ſalis ammoniaci unciam unam, fiat extractio.

CAPUT XL.

De iſchiadico dolore, quo claudus, & impotens jamdudum factus æger.

MIchael N. in via, quæ vulgo dicitur *il Borgo di San Pietro* commorans, bajulus, de his, qui *Chariolari* dicuntur, annos circiter quadraginta natus, ex fortiſſimo, & robuſtiſſimo viro, (*a*) *iſchiadici doloris* immanitate, & tyrannide claudus, & pedibus omnino impotens redditus, & virilibus officiis, cui tota die ex officio inſudabat, ad imbecille, & ignavum muliebre exercitium relegatur. Quo miſerando ſpectaculo commotus, ſciſcitor ab eo, quæ hucuſque in tam atrocem morbum expertus eſſet remedia: (*b*) *Multa inquit a duobus Medicis* ſibi fuiſſe præſcripta; in quæ non tantum ſanitatis reliquias, verum quicquid in futuræ inopiæ ſubſidium coacervaverat, feciſſet jacturam: addens ſe in altero xenodochiorum quindecim dies curandum fruſtra moratum, nunc autem nullam ſibi ſupereſſe ſanitatis ſpem, & muliebre nendi officium, quod nunc præ fame compellitur exercere, in tot anguſtiis unicum ſibi eſſe refugium, quo ærumnoſam vitam ſuſtentare poſſit. Implorato tandem divino Numine, ſanitatem illi brevi affuturam, ſi noſtris mandatis pareat, polliceor. Atque tum pilulas noſtras catholicas, cum gr. iv. trochiſc. alhandal. ter ipſi dedimus. Extrinſecus emplaſtrum ex ſulphure & pice affectæ parti admovendum juſſimus. Quibus ſenſim atrox, & pertinaciſſimus dolor evanuit: atque femori deperditum robur in totum fuit reſtitutum.

(*a*) *Iſchiadici doloris*. Dolor Iſchiadicus vel latius ſumitur, vel ſtrictius, latius dolorem lumbarem coxendicis & femoris denotat, alter ſtrictior potiſſimum circa acetabulum oſſis Iſchii, in quo femoris os circumvolvitur, conſiſtit. *Ab Hippocrate Lib. de internis affectibus cap. 54. titulo 6. & Lib. 2. Porret. cap. 46. titulo 1.* Ille qui latius patet, deſcribitur ἴσχις & lumbos notat & ἴσχιον coxam ἀπό τῆς ἴσχυος a robore, quod moles corporis hac potiſſimum parte ſuſtineatur. Sæpius lumbaris dolor ſeu arthritis præcedit ſubſequente iſchiatide ſtrictiori. Moleſtus hic morbus eſt *Hippocratico* elogio, ſed non lethali. Moleſtus eſt, quod & dolorum continuatione, & vigiliis, aliiſque ſymptomatibus ſatis fatigare & torquere ſoleat ægros, non tamen necare, quandoquidem ex ipſis ſanguinis undis naturæ quodam robore ad debiliora & ignobiliora membra vitioſa pellitur materia.

(*b*) *Multa a duobus Medicis præſcripta.* Sanguinem exagitantia plerumque dolorem hunc augere ſolent, maxime in plethoricis & illis, qui vel ipſius naturæ beneficio, vel arte aſueti ſunt certæ & ordinatæ ſanguinis excretioni, ſive per ſectionem venæ, ſive hæmorrhoidum fluxum. Juvat hic magis ſanguinis per conſuetas vias detractio. Nam obſervatum eſt per frequentiorem experientiam, nec arthriticos alios nec iſchiadicum cumprimis dolorem felicius tolli poſſe, quam ſanguinis eductione. Qui nephritide ſeu inflammatorio lumborum dolore laborant, prócliviores etiam ad hoc malum ſunt, ubi diuretica inconſiderate adhibita dolores hos augent & iſchiadicum malum inducunt. *Capivaccius apud Cratonem conſilio* 154. inquit: Diureticis calculus inducitur, & iſchias augetur. Venæſectio & hic loci quoque ſuadenda. Bene meminit *Galenus Lib. de venæſectione c. 18.* ſe iſchiadicum morbum una die facta ex cruribus evacuatione curaſſe.

CAPUT XLI.

De pertinaciſſima pſora.

DOminus Julius Cæſar Rivalus aurifex, annos ſexaginta natus, a multis annis (*a*) *Pſoram contumaciſſimam patiebatur*, in qua cutis aſpera, craſſa, dura, arroſa, fiſſa, & exeſa, furfuraceas ſquamas aſſidue diſponebat. Tanto affectui ſuperando Medicos plures & pluries incaſſum conſuluit. Illi ad atram bilem, pituitam ſalſam purgandam, atque ad jecur refrigerandum reſpicientes, morbum magis rebellem, curàtuque difficiliorem reddiderunt. Nos naturæ methodum inſequuti, naturalia emunctoria aperienda, facultatemque expultricem promovendam duximus, noxios interim humores incidendo, & attenuando. Quibus ſubactis & confectis, viiſque naturalibus adapertis, qui in excubiis conſederat hoſtis, facillime ejicitur. Igitur ut tot indicationibus ſatisfacerem, unico contentus fui medicamento, (*b*) *ſulphure* videlicet *embryonato ex magneſia ſaturnina* educto. Id verum eſt naturæ inſtaurativum, ſymphytum, ſeu balſamum naturale noſtrum mundat, & purgat, & modo communibus Medicis ignoto. Mirabatur interea quo pacto tam blande ſanaretur. Nulla fit ſenſibilis purgatio, alteratio nulla; potionum, apozematum, & juleporum aſpectum minime perhorreſcit. Sapor, color, & odor, in hoc medicamento naturæ amica ſunt: quantitas eſt perexigua, & omni tempore exhiberi poteſt, etiam in cibis ipſis. Æmuli interea, qui hæc ignorant, ut operibus deſtituti, ad verba ſe conferunt.

(*a*) *Pſoram contumaciſſimam*. Alia eſt pſora univerſum corpus defœdans, alia lepra Arabum ſeu elephantiaſis. Sæpius peccatur in hoc, quod confundantur hi affectus. Indicant elephantiaſim puſtulæ, ulcera cutanea, oculorum panniculi: poſtea hæc invaleſcunt, naſus collabitur, rauci fiunt, atque horrendum aſpectum præbent. Græcorum autem lepra ſcabies ſicca maligna eſt, univerſum corpus turpiter defœdans, ſquamiſque tunc tenuioribus, tunc craſſioribus obducens. Si altius radices egerit et piloſas capitis et ſuperciliorum ſedes invadit, licet curetur, facile rurſum redit.

(*b*) *Sulphure embryonato ex magneſia ſaturnina*. Eſt nimirum hoc nihil aliud, quam ſulphur ex antimonio rite extractum, quod magneſia ſaturnina audit, quia inſtar ſaturni quaſi devorat et imbibit alia metalla. Sulphur hoc decenter paratum et præcipitatum penetrantiſſimum eſt, et in exiliſſima quantitate magna agit et univerſum corpus pervadit. *Glauberus* panacæam et ſulphur univerſaliter purgans appellat, cujus unicum granum aliis medicamentis immixtum in acrimonia ſeri ſcorbutici delinienda in defluxionibus acribus ad oculos, ad artus corrigendis maxima pollet efficacia, in majori doſi hoc remedium datum, emeticum eſt, in ſucciſa et refracta ſalivans et deobſtruens potentiſſimum. Ejuſdem cum ipſo indolis eſt regulum antimonii ſic dictus medicinalis, qui tamen in majori doſi exhiberi poteſt. Metallica hæc conſtantibus ſolidiſſimis et mobiliſſimis ſimul gaudent particulis, quæ facili ala corporis puros pervolant, viſcidoſque humores colliquant. Generoſis hic morbus æger præſidiis, cui debilioribus et languidioribus non cedit, durus namque nodus durum requirit cuneum.

CAPUT XLII.

De Pſora pertinaciſſima a multis annis inveterata.

DOminus Franciſcus Palatinus nobilis Bononienſis, annum quadrageſimum circiter agens, (*a*) *a teneris annis* ſcabiem contumacem, ſiccam, & atram patiebatur. Traxiſſetne originem a victus conſuetudine, an ab aliis, plane me latuit: ex præſentibus deprehendere licuit, dictum dominum eſſe temperamento calido & ſicco (*b*) *pituitæ ſalſæ multum generare*, craſſum obtinere ſanguinem, cutis poros valde denſatos, eandemque cutem fuſco colore perfuſam. In fœda hac ſcabie debellanda, multa remedia per totum vitæ ſpatium a diverſis Medicis exhibita fuere, ſed incaſſum: Nec mirum, cum ejuſmodi vulgarium Medicorum ſcientia tantum ſit, alvum laxare, & ſanguinem detrahere. Quicquid de alterantibus effutiunt, nugæ ſunt, & quid ſit refrigerare, penitus ignorant. Indicationes curativæ nobis fuerunt, luxuriantem ſalſedinem compeſcere, eamque in venis conſiſtentem per renes & veſicam foras propellere, & quæ in carnibus atque in cute ſtabularetur, eam diſcutere tum per ſudorem, tum per inſenſibilem evaporationem. Quæ faciliime ſubſequentia duo medicamenta præſtiterunt.

Rec. Conſervæ roſarum, ℥. iv. conſ. violarum, ℥. ij. auri diaphoretici, ʒ.j. Miſcebantur ſimul, & hujus mixtionis capiebat ʒ. iij. bis in die. Hoc medicamentum non tantum ſudores, & inſenſibiles vaporationes promovet, verum labantem noſtram naturam ſublevat, calorem & humidum inſitum recreat, & nectaris noſtri ſpiritibus pabulum affert. Efferatam vero & exuberantem ſalſedinem ſequenti medicamine brevi imminuimus.

Rec. Radic. lapathi acuti, graminis, fœnic. an. ℥. j. ß. fol. cichor. taraxac. agrimon. fumar. lupul. betonic. pimpinell. ſcolopend. an. m. j. ſenæ, epithym. cuſcut. an. ℥. j. liquirit. raſæ & contuſ. ℥ ß. (*c*) *Parabatur decoctum* more ſolito in ſ.q. aquæ communis, cujus colaturæ ex arte depuratæ dabantur mane ℥. vj. cum ℥. j. ſyrupi limonum. Hujuſmodi decoctivis & energia ſalis copiam non tantum repurgat, verum & obſtructos meatus abdominis aperit, excrementitium ſulphur ejicit, inteſtinorum ſordes eluit; quicquid etiam renibus inhæret, nec non veſicæ, foras protrudit. Extrinſecus, ut cutis ſiccitas & aſperitas lævigaretur, unguento roſaceo cum balſamo ſaturni, & pulvere coſmetico, ter vel quater uſus eſt. Quibus paucis & facillimis dictum Dominum a fœdo illo affectu tuto & jucunde liberavimus. Hic annotare licet ſenis Medici conſilium, qui cum ſolis ſcholarum veſtigiis inhæreret, incognitis naturæ mediis, nec non ipſiuſmet naturæ viribus, quibus in expellendis morbis ipſa utitur, indixit dicto domino, ne in poſterum quemquam Medicorum conſuleret, ſecus, ei imminere evidentiſſimum mortis periculum. Non alia ratione idipſum dixiſſe mihi perſuadeo, quam quod putaret congenitum omnino eſſe ejuſmodi affectum; unde ſi quis ejus curationem aggrederetur, id fieri haud poſſe, maxime blandis & ordinariis præſidiis, aliis vero valentioribus mor-

bum magis exaſperatum iri; valida enim ſunt calida, & magnæ activitatis: atque talia vim & moleſtiam naturæ afferunt; a qua ſymptomata multa, a quibus ſi non mors, ſaltem culpata ſanitas. At Medicus Galenicis & Chymicis artibus ſimul inſtructus, majora longe ſibi pollicetur, citra moleſtiam & vehementiam; non enim ſolum fallaci & titubanti ſcriptorum ratiocinio judicium ſuum committit, ſed naturæ opera diu multumque rimatus, experientiæ rationi copulatæ ſe totum devovet.

(*a*) *A teneris annis*. Notus eſt mihi juvenis viginti annos non excedens, qui a nativitate pſora laboravit, tota cutis ſquamoſa & furfuracea eſt, excepta illa in facie, omni ferme menſe decidit hæc, & nova propullulat ſana, cui tamen mox ſquamulæ cinericei coloris innaſcuntur.

(*b*) *Pituitæ ſalſæ multum generare*. Salium geneſis et evolutio in corpore noſtro inchoative fit in culinis viſcerum infimi ventris continuatione facta in reliquis locis, ubi filtrari et tranſire ſolent humores. Quando propter obſtructionem illud non fit, fluctuant in ſanguine motuque & impulſu inteſtino, nec non continua alliſione ætheris exaltantur, acriora & penetrantiora fiunt; unde tantus ſalium morboſorum in corporibus proventus eſt.

(*c*) *Parabatur decoctum*. Decoctum hoc ex meris vernaculis ac domeſticis paratum eſt, quæ profecto ad temperandam ſalium acrimoniam & evacuatoria blande reſeranda multum facere queunt: Nec etiam in contumaciſſimo tali morbo omnia vegetabilia & Galenica ſpernenda ſunt. Spectat huc inſignis obſervatio *Heurnii in Commentario ad aphoriſ. Hippocr. p. 193.* Hic cuidam nobili lepra laboranti multa remedia fruſtra exhibuit, ſecuit venam, purgavit, præparavit, tandem helleboro albo uſus, topica præclara admovit, ſed omnia fruſtra. Poſtremo uſu cucumerum evaſit, quibus etiam conditis totum per annum uſus fuit.

CAPUT XLIII.

De Arthritide.

PErilluſtris Dominus Aloyſius Maria de Urſis, Sancti Stephani eques, annos triginta natus, a quindecim diebus arthritide graviter detentus, etiam duorum Medicorum opera fruſtra curatus, me accerſiri juſſit. Tunc genua, & brachia dolore acerrimo tentabantur, noctes inſomnes tranſigebat, cum cibi inappetentia, non ſine febre, eaque lenta & continua. Hujus cauſas a naturali quadam propenſione pendere, & (*a*) *ab erratis in regimine victus* commiſſis, exiſtimavi. Etenim quinquennio exacto, dolore non diſſimili correptus fuit; victus vero ratio omnifaria, (*b*) *veneris illecebris* (*c*) *vitaque voluptuaria*, ut apud divites ſæpius moris eſt, nimium indulgens. Cæterum cauſas antecedentes calidiori hepati & ventriculo minus calido tribuunt Medicis, & eo magis ætate, corporiſque habitudine, id ipſi condonantibus. Conjunctam a communi, & a nobis alibi explanata minime diſcrepare judicavimus. Hac de re, earundem indicationum, quas in ſimilibus elicere conſuevimus, conſiderationem habentes, primo die, ut jam geniti humoris acrimoniam membranis, nervis, tendinibus & ligamentis articulos conſtituentibus, infenſam obtunderemus, aurum noſtrum diaphoreticum ipſi exhibuimus, cujus medio humoris illuc appulſi ſubtilis evaporatio acris & mordax evanuit.

At

At relicto in articulis humori expurgando, fluxionique futuræ obviam eundo, (*d*) *pilulas catholicas* dedimus ad grana 15. cum gr. 5. trochiſc. alhandal. Vini uſum ad 15. dies ipſi interdiximus. Victus inſuper primis diebus fuit ſolito tenuior, paulo tamen conſueto parcior; ova loco carnium comedente ipſo, ut & pyra cocta ſaccharo conſperſa, ſicq; brevi firmiſſimæ ſanitati fuit reſtitutus.

(*a*) *Ab erratis in regimine victus*. Largior vini potus ad generationem arthritidis multum facit; quatenus ſcilicet particulis ſulphureis promtius evolantibus intemperatæ redduntur oleoſæ & roſcidæ ſanguinis particulæ, reſtitans vero ſub ingurgitatione amurca acida in ventriculo (mediante vomitu dentes ſtupefaciens) ſubinde chylum inficit, ejuſque dulcedinem vitiat. Peccat in hoc magis vinum rhenanum, de quo refert *Sennertus libr. de arthritide c. 2. pag. 13.* ſe e 24. menſuris vini rhenani fere uncias tres tartari, e Tocavienſis vero inter Hungarica generoſiſſimi totidem menſuris vix drachmas duas in deſtillatione reperiſſe.

(*b*) *Veneris illecebris*. Venus nimia defraudando delibatiſſimam ſucci lymphatici partem & ſpiritus exhauriendo mirum partium robur debilitat, ut hinc excretiones moretur, & ſtaſi humorum in partibus ſolidis anſam præbeat. Bacchi & Veneris filiam eſſe podagram Poetę finxerunt juxta πολυθρύλλητον illud:

Λυσ μελοῦς βάκχου, καὶ λυσιμελους ἀφροδίτης
Γεννᾶται θυγατὴρ λυσιμελὴς ποδάγρα.

i. e. e ſolvilumba Venere, ſolvilumboque Baccho creata eſt ſolvilumba Podagra. Et *Ovid.* Facit amor maciem & longa internodia crurum. Merito itaque conjugari prudentia quadam moderentur congreſſus, eoque allaborent, ne vires capiant detrimentum, item ne forma externa patiatur jacturam.

(*c*) *Vitæque voluptuariæ*. Utplurimum qui vitam habent ſedentariam, voluptuoſam tamen, nec laborant, ſed deſidioſi ſunt, laborant podagra. Veriſſime dicit *Cons noſter Lib. 1. de diæta c. 1. tit. 18.* homo edens ſanus eſſe non poteſt, niſi etiam laboret: Labore enim & motu excitatur calor, qui diſſipat halituoſa ſeroſa effluvia, firmatque membra.

(*d*) *Pilulas catholicas*. Purgantia acriora & calidiora validioraque in arthritide apprime volatica devitanda ſunt: Hæc enim ſalia morboſa magis ſubtilia & penetrantia reddunt. Et notabile quoque eſt, leniora purgantia in vigore morbi exhibita complures efficere ſedes, ſub declinatione autem vix aliquas; Adeo purgantium vim etiam intendunt acria illa morboſa ſalia.

CAPUT XLIV.

De funeſtiſſimo dolore alterum crus obſidente.

DOminus Virginius Piottus, annos 33. natus, prope Divi Matthæi Piſcatorum Eccleſiam, lanceæ mercaturæ officio incumbens, a multis menſibus, vagum & errabundum, atrocem & acerbiſſimum dolorem in altero crure patiebatur. (*a*) *Redibat is dolor* per intervalla, nullo ordine ſervato, cauſis externis præhabitis nullis, ad integrum diem, aliquando per horas latitans, & non raro per dies: febris interea aderat nulla, nec in parte dolente rubor, aut tumor conſpicuus, minus inflammationis veſtigia ulla, verum pars in ſuo colore, & naturali conformatione perſiſtebat. Ad tantum dolorem debellandum, multa incaſſum ab alio Medico, bimeſtri toto, ſumpſerat remedia, veluti purgationes ſolitas, julepos, phlebotomia minime omiſſa, cum

multis

multis localibus; item pulverem ivæ artheticæ, & alia: quibus (*b*) *dolore nihil remittente*, ſed indies pertinaciori facto, contumaciori, & magis ſævi ente, me quoque conſulturus accerſiri juſſit. Relatis itaq; ad unguem exploratis, malum in tenui aura conſiſtere facile cognovi: quapropter cutis poros omnino ea in parte aperiendos judicavimus, ad quod ſequentem fotum direximus.

Rec. Baccarum juniperi, lauri, an. ℔.ß. roriſmarini, ſalviæ, menthæ, abſinthii, majoranæ, an. m.ij. flor. ſtœchados, camomillæ, hypericonis, an. p. j. Coquebantur in vino, & aqua pro fotu. Quo peracto dolore renitente adhuc, cucurbitulas cum ſcarificationibus, uti monemus in noſtra *prima Centuria*, *curatione* 10. & *curatione* 69. admovendas juſſimus, a quibus pro tempore dolor penitus evanuit. Verum tenuis, & flatuoſa iſthæc materia ab intimis corporis receſſibus aſſidue erumpens, aliud medicamenti genus ſubindicarit, nimirum diſcutiens, aperiens, purgans, & ſimul roborans: diſcutiens, ut viſcidam materiam, e qua prodeunt ſimiles flatus inanes, attenuaret, & diſcuteret: aperiens, ut obſtructos meatus aperiret: purgans, ut diſſolutam, & expurgationi præparatam materiam foras propulſaret: roborans, ut pars diu doloris immanitate conflictata, priſtinum robur ſuſcipiens, noxia a ſe commodius repelleret: quibus virtutibus (*c*) *pilulæ noſtræ catholicæ* pollentes, has omnes intentiones jucunde, & tuto abſolverunt: dabantur autem ad gr. xv. gran. iv. trochiſc. alhandal aliquando additis.

(*a*) *Redibat is dolor per intervalla*. Exquiſitum pedum dolorem certis horis per intervalla vehementer affligentem deſcribit *Horſtius l. 8. obſ. 16.*

(*b*) *Dolore nihil remittente*. Dolores venereii iique continui diu noctuque quandoque a multis annis affligunt, præcipue in tibiis, ſecundum illarum longitudinem. Multa incaſſum hic tentantur tam intrinſecus ſudorifera, quam extrinſece fomenta, ſuffimigia, emplaſtra mercurialia. Potius extracto antivenereo, quod conſit ex extractis lignorum & mercurio diaphoretico, piluliſq; gummoſis & mercurialibus dolor hic tollendus eſt.

(*c*) *Pilulæ catholicæ*. Incidebat nuper fęmina in febrem tertianam ſcorbuticam cum doloribus crurum periodicis; urina lixivioſi erat coloris, appetitus erat proſtratus cum anxietate pręcordiali. Accipiebat doſin florum ſalis ammoniaci vitriolatorum cum cereviſia calida, poſt quorum uſum materia reſinoſa alba viſcida inſtar terebinthinæ fuit ejecta, & paroxiſmus cum ipſis doloribus non rediit. Patet primis in viis non raro cauſam morbi ſtabulari, quæ removenda eſt; hac intentione *Dn. Author* ſummo cum fructu præſcripſit pilulas ſuas trochiſcis alhandal ac uatas.

CAPUT XLV.

De aſthmate inveterato.

MArcus Antonius . . . . ex his qui cinnabinam artem exercens, annos 40. natus, *in via Nozadella*, funeſto, & pertinaciſſimo aſthmate toto anno detentus, ſub cura noſtra ſic brevi reſtitutus fuit. (*a*) *Ad craſſam & viſcidam materiam* pulmonum bronchiis fixe inhærentem, & induratam, ſequenti oxymelite uſi ſumus.

Rec. Foliorum peti, (alias herbæ reginæ) m. iv. hyſſopi, praſſii albi, capill.

ven. an. m. ij. rad. ireos ſicc. liquiritiæ, an. ℥. ſs. fiat omnium decoctio in ſ. q. aquæ communis: colaturæ, fortique expreſſioni adde ol. ſulphuris, ℈. j. aceti ſcillitici, ℥. v. ſacchari albi, ℔. j. mellis albi, ℥. vj. Clarificetur albumine ovi, & coquatur ad ſyrupi craſſitiem, cui ſub finem adde tantillum croci, & pauxillum cinnamomi. Diſſolutam ejuſmodi craſſam materiam, pilulis catholicis quater repetitis optime purgavimus, ægrumque priſtinæ ſanitati fere tunc reſtituimus: Verum cum paulo poſt ex nonnullis mali prænunciis morbum adhuc conſiſtere, ſtationemque nondum omnino deſeruiſſe cognitum eſſet, pilulas catholicas reiteramus, granis aliquot trochiſc. alhandal. additis. Item ne fluxio iterum in pulmones irrueret, utque idem pulmones robore firmoque præſidio munirentur, tabellula, (*b*) *ex floribus ſulphuris* ad tempus ipſi præſcripſimus: quibus blandis remediis omnem aſthmatis moleſtiam longe a ſe propulſavit: annos ſeptem ab ejuſmodi tetri affectus curatione vivens penitus immunis.

(*a*) *Ad craſſam & viſcidam materiam*: In aſthmaticorum cadaveribus pulmonum ramos item cordis auriculas ſolito ampliores & refertas materia craſſa, compacta, alba, luridum colorem referente invenit *Riverius cent.* 1. *obſ.* 82. Maximopere tunc cavendum eſt, ne dentur incraſſantia dulcia, opiata, quæ aſthmaticorum & hydropicorum mors ſunt.

(*b*) *Ex floribus ſulphuris*. Sulphur anima pulmonum dicitur quatenus nimirum balſamica ſua vi corroſivam humorum qualitatem infringit, putredini reſiſtit & fibras motrices roborando, ne ſtaſes humorum nocivæ fiant, impendit. Opus autem eſt, ut prius bene purgetur acido minerali ſuo ſucco, id quod omnium optime peragi poteſt, ſi cum corporibus alcalinis, v. g. calce viva miſceatur & aliquoties ſuper illam ſublimetur. Flores ſic fiunt ex flavo virideſcentes, in reſolvenda craſſitie humorum penetrantis efficaciæ: Movent quoque illi ipſi diaphoreſin & nonnunquam alvum reddunt laxam, quandoque etiam nimis mollem & fluidam conſtringunt.

CAPUT XLVI.

De aſthmate, & hydrope.

FRanciſcus Monardus annos 33. natus, ad plateam in officina *della Roſa* alutarius, duplici affectu in lecto moribundus jacebat, aſthmate videlicet, & hydrope. Aſthma non diu ſolitarium exiſtens (*a*) *hydropem in ſocium* ſibi aſcivit, nullaque de cauſa, quam de continuis vigiliis, & immodica potius ingluvie. Cum enim aſthmate nocte dieque premeretur, omnem cibum averſabatur, vigiliis inſuper aſſiduе confectus, ſitim ingentem contraxerat, unde larga potatio: At jecur tot cruditatum, & humiditatum proventum conficere haud valens, loco laudabilis ſanguinis, pituitam, & aquas ingenerabat, a quibus hydrops. Aſthma ortum ducebat (*a*) *nimio crudorum uſu*, ea enim ſurſum ſublata facili negotio in pulmones irruunt, ubi obſtructiones facile pariunt, a quibus aſthma. Indicationes in his commixtis affectibus multiplices erant. In aſthmate, ut primario affectu, & magis urgente, materiam craſſam & viſcidam incidere, attenuare, & purgare. In hydrope, obſtructos meatus reſerare, natura-

les

les partes excalefacere, & flatus diſſipare. Et quia anhelitus difficultas eum vehementer urgebat, ipſi breve, & momentaneum requiri remedium judicavimus, infarctos pulmones vomitu nonnihil ſublevans. Quapropter eſulæ, & aſari extracta ad juſtam doſim ſtatim præbui, quibus plurimum pituitæ per os excrevit, item per alvum non parum: ſiti poſtea, hydropis parenti & altrici, ſulphuris liquorem acidum præſtitimus, cum conſerva roſarum. Hidropis indicationes ſulphure noſtro hydropico faciliime abſolvimus, nam meatus ubique obſtructos aperit; calorem inſitum auget; renum vim, facultatemque expultricem conſopitam irritat; ſiquæ ſint in viſceribus durities, vel tumores, emollit, & diſcutit, aquas tandem, & cruditatem omnem optime conficit, & diſſipat, citra omnem moleſtiam, ſed ſemper cum levamine, certoque auxilio.

(*a*) *Hydropem in ſocium*. Aſthma lubentius cum hydrope conjungitur, ſeu cachexia & hydrops aſthmaticum morbum ſubſequitur, uterque etenim affectus ab eadem fovetur cauſa, nimirum pituita viſcida in ſanguine exundante, & viſcerum debilitate, quæ partim provenit ab obſtructione, partim a ſpirituum defectu, qui tonum illis fœnerant.

(*b*) *A nimio crudorum uſu*. Nimius dulcium ac humectantium uſus ac vulgo dictorum pectoralium abuſus ad aſthmatis nec non hydropis generationem magnum confert momentum. Elegans locus in hanc rem extat apud *Montanum conſult.* 77. qui ſic ſcribit: Ego maxime abhorreo ab Electuariis, ubi imbecillitas ventriculi ſuſpecta eſt. Vidi homines ſæpe, dum illi volumus catarrhum curare, ex frequenti & nimio uſu Electuariorum incidere in hydropem: dum enim illa frequenter ſumunt, die nocteque impeditur coctio, augeturque catarrhus. Obſervavi una nocte malum ex pulmonibus ad abdominis partes præcipitatum, reſpiratio facta fuit liberior, aſt intumeſcere cœperunt pedes cum abdomine.

CAPUT XLVII.

De ſingultu lethali.

PEtro de Magis ſartori, in via *di val di Loza*, annum circiter 45. agenti, (*a*) *acutiſſima febre* circa undecimum diem laboranti, frequentiſſimus, & vehementiſſimus ſingultus obvenit. Febris fuit in principio ardentiſſima, eodem in ſtatu ad 11. dies perſeverans, quæ diarrhœa veluti critica ſuperveniente ſoluta fuit. At cum læta, & pacatiora viderentur omnia, ecce immaniſſimus, & forte inauditus ſingultus, quo totum corpus eum in modum concutiebatur, ut vix momento ipſi reſpirandi daretur facultas, nec itidem efferendæ loquelæ propemodum ſpatium eſſet. Quo terrore triduo fere detentus, multa calida tum ſimplicia, tum compoſita, opiata item, philonium, theriacam, & ſimilia fruſtra accepit. (*b*) *Suppreſſa diarrhœa*, & per aliquot ſpatium tetri affectus violentia, opiatorum medio. Paulo poſt in animi deliquium incidit; quo in ſtatu cum de ejus vita conclamatum eſſet, acceſſor: Ibi ego rebus in anguſto poſitis, lethalique affectu deprehenſo, melius duxi, in ſimili caſu aliquid antiquis inexpertum, ratione tamen probatum, uſurpare, quam mordicus eorum inventionibus ſolum inhærendo ægrum ſine remediis deſerere. Itaque mali fomitem ab inanitione, & acri humore ventriculi fundum irritante

exploratum, ſtomachico noſtro ſpecifico ſummovere decrevi, & maxime purgationi nullo loco exiſtente. Dato quippe dicto remedio, bis in die, affectus ſenſim mitior factus eſt; continuato vero dicti remedii uſu ad 8. dies, dirum & lethale hoc malum plane evanuit, ſanitatemque ab ea die, ſeptennio decurrente, feliciorem conſequutus eſt.

(*a*) *Acutiſſima febre*. Singultus motus quidam convulſivus vel concuſſio orificii ſuperioris ventriculi nec non ipſius diaphragmatis eſt, & provenit ab eiſdem cauſſis, a quibus convulſio, nimirum a copia humorum nervos obſidente vel ab illorum nimia acrimonia, ſeu uti veteres dixerunt a plenitudine & inanitione. Febribus continuis ſub declinatione interdum ſe aſſociat, forſan ob vitioſas acres particulas ex ſanguine beneficio motus præcipitatas ad primas vias, ubi regia quaſi ſordium & excrementorum via eſt. Non ſemper tamen, quamvis utplurimum, mortis eſt prænuncius.

(*b*) *Suppreſſa diarrhœa*. Opiatis diarrhœa critica, qua nonnunquam terminantur febres ardentes, ſuppreſſa, item dyſenteria in principio ſtatim opio cohibita, funeſtum frequentiſſime parit ſingultum, quatenus nimirum vitioſa materia reſtagnans malignitate adaucta convulſionem inducit diaphragmati; Sic quoque obſervante *Riverio cent. 3. obſ.* 17. quidam centurio febre tertiana laborans, ſumto ſyrupo de papavere in medio paroxyſmi, tam importuno ſingultu premebatur, ut pene moreretur. Tali in caſu theriacalia, diaſcordium *Fracaſtorii*, abſorbentia, antiſpaſmodica, in quibus alias magnum hujus morbi ſolatium eſt, vix proſunt, niſi cum leni emetico, quod impenſe commendat *Platerus l. 1. obſer. pag.* 203. vel purgante miſceantur, ut ſaburra humorum putridorum hac ratione ſimul eliminetur. Eſt alias hoc in morbo magnum præſidium balneum antiſpaſmodicis & nervinis herbis nobilitatum, nec non conſtrictio fortior thoracis cum linteis. Laborabat ante duodecim ni fallor annis vir honoratus in Weſtphalia febre ardente juncta cum difficultate reſpirandi & ſingultis, qui per decem & tres dies ferme affligebat. Viribus tandem omnibus fractis occubuit. Sectione cadaveris inſtituta reperiebamus in thorace uncias aliquot ſeri acris fœtidi diaphragmati innatantis. Pulmones exſucci & putridi erant. Confirmat & hæc obſervatio noſtram aſſertionem, ſcilicet pleroſque morbos lethales oboriri ex ruptione vel apertione vaſis vel ſanguinei vel lymphatici notabilis, & inde enata extravaſatione & cadaveriſatione humoris.

CAPUT XLVIII.

De Epilepſia.

POlonia Jo annis Maccaferri filia, annos 11. nata, a tribus annis (*a*) *epilepſia* hæreditaria frequenter vexabatur. Hujuſmodi morbi talis erat inſultus. Paulo ante invaſionem, quandam oculi caliginem præſentiebat, & tunc humi derepente convulſa procidens, ad dimidiam horam veluti mortua ſine ſenſu, brachiis & cruribus diſtentis jacebat, ſpumam ex ore fundens, & præteriti caſus a morbo expergefacta immemor erat: inſuper exſoluto paroxyſmo, ſolutiſque muſculis alvum deponebat. Hunc porro affectum traxerat a parte, tanquam hæreditarium, ideoque tanti affectus cauſas ulterius perſcrutatus, comperi patrem non modo in Epilepſiam, verum & crebro in mentis alienationem incurriſſe, eaque alienationis ſpecie detineri, qua correpti, lunatici vocantur.

Cujus

Cujus nominis rationem non aliunde evenire mihi perſuadeo, quam a motus ordinatione, eo quod pluries obſervatum ajunt, ejuſmodi affectum certis Lunæ coitionibus & quadraturis moveri & excitari. Mallem tamen rationi ſeminali id tribuere, quam obſcuris, & a nobis remotis cauſis, ne dicam vanis & infidis; nec moramur quicquid in contrarium obſtrepant alii. Tanto affectu libera evaſit iſthæc puellula, (*b*) *ſaturnina magneſia* ter aſſumpta, qua plurimum pituitæ & bilis porraceæ evomuit. Ejuſmodi ſaturninam magneſiam per calcinationem ad hoc paramus, de qua in noſtra *Pharmacopœa Spagyrica in 3. ca. p. de ſtibio.* Vivit ipſa ſeptennio a cura elapſo, citra ullam morbi ſuſpicionem.

(*a*) *Epilepſia*. Graviſſimus hic morbus utplurimum fit ab obſtructione ſeu compreſſione ſubſtantiæ cerebri tam glandulofæ, quam medullaris. Confirmant hoc ſectiones epilepticorum, ubi plerumque cerebri ventriculi aut materia viſcida, aut ſanguine, ſero acri, pure repleti aut compreſſi videntur. *Welſchius* in *miſtonematibus pag. 69.* notavit hydropicum, qui balnei uſu, fuſis humoribus in epilepſiam incidit. Laborabat paucis ab hinc annis puer decem annorum febre intermittente, chronica, ex qua contrahebat inflationem ac intumeſcentiam corporis, ad quam depulſandam ſuffimigia adhibebantur, quorum poſt uſum epilepſia corripiebatur. Cauſſam hujus morbi mechanice & ingenioſe tradit *divus noſter Cous in libro de morbo ſacro*, dum inquit: ſacer morbus fit, cum obſtructiones multis modis circa venas contingunt, & ſanguinis motus prohibetur, atque hic quidem ſiſtitur, ibi tardius permeat, alibi autem citius. Hoc ipſum *a Domino Sponio in Commentario ad aphoriſ.* obſervatione illuſtratur, hoc inter alia in cadavere epileptici venas quaſdam jugulares a muco tartareo viſcido gypſeo quaſi obſtructas invenit, hinc factum eſt, ut ob impeditam in iſta parte circulationem ſanguis ſeroſus ad cerebrum magis regurgitaverit, & ſomnolentiam ac inſultus epilepticos produxerit.

(*b*) *Saturnina magneſia*. Nihil eſt aliud quam regulus antimonii ſeu antimonium ipſum per calcinationem tractatum. Sepius epileptici mali fomes primis in viis latitat, quæ pituita & bile æruginoſa ſordeſcunt, his depletis malum remitti ſolet. Laudant emeticorum in epilepſia uſum *Trallian. l. 1. cap. 15. Zacut. Luſitan. praxi admirabili* Lib. 1. *obſerv. 24. Petrus Johan. Faber in curation. pag. 714. Angelus Sala cent. 2. curatione 77.* Fumo tabaci in os pueri inflato epilepſiam curatam evolve *Riverium cent. 2. obſerv. 60.*

CAPUT XLIX.

De tertiana febre cum ſuffocatione.

NObilis Dom. Magdalenæ de Creſcimbenis filia, nomine Hippolyta, annum decimumquartum ſuæ ætatis agens, ſub canicula vehementiſſima febre tertiana, cum tetrico ſymptomate ſuffocatorio acerbe divexabatur. Hujus graviſſimi ſymptomatis tanta vis & pernicies erat, ut in eo inſtante paroxyſmo ſpiritum jam efflare crederetur. Contingebat dirum hoc (*a*) *ſymptoma initio rigoris*, in præcordiis validam, & intenſiſſimam oppreſſionem præſentiente ægra: unde conjicere licuit, illic mali fomitem deliteſcere. Quapropter ſpecificum noſtrum ſtomachicum cum aqua cinnamomi exhibendum certa indicatione conjeci; idque non fruſtra, eo enim bis exhibito cum antipyreto noſtro, febris, & ſymptomata confeſtim evanuerunt. Nec mirum: nam ubi magna morborum vis, & impetus, ibi cita mors, aut victoria læta. Interea hic mihi in

memoriam revocandum ſubit, quot ægri tali ſymptomata occubuerint hujus medicamenti privatione, & ignorantia.

(*a*) *Symptoma initio rigoris*. Tremor, horror ac frigus ſpaſmodica affectio integumentorum totius corporis eſt, ubi moleſta conſtrictione ex venarum extremis reprimitur ſanguis in vaſa majora, a cujus congeſtione reſpiratio fit difficilior, ſique ſanguis copioſus & viſcidus eſt, in præcordiis & pulmonibus ſtagnans oppreſſionem vel etiam ſuffocationem creat. Qui ex febribus intermittentibus diem ſuum obeunt, ipſa ſub acceſſione & rigoris paroxyſmo decedunt. Laborabat Halberſtadii quatuor ab hinc annis fœmina 20. annorum febre quotidiana intermittente, tertio die accipiebat a balneatore quatuor grana vitri antimonii in ſubſtantia cum vino, poſt hujus uſum purgavit per tres dies continuos ἄνω & κάτω plus centum vicibus, febris omni die ſervabat ſuum typum, tempore frigoris miſerrime torquebatur ſpaſmis, ſudore frigido, pulſu debili, reſpiratione difficili & cum purgatio inſiſtens vires ulterius deſtrueret, tertio die ab accepto emetico ipſo in frigore, quod per ſex horas cum ſudore frigido per totum anxietate præcordiali, pulſu non ſenſibibili & omnium virium dejectione inſtabat, moriebatur.

CAPUT L.

De cauſo, ardenti febre, cum vehementiſſimo ardore ventriculi.

CÆſar Agucchius, annorum 25. in domo admodum Illuſtriſſ. Dominæ Ludovicæ de Poggiis, ardenti febre, cum anhelitu gravi, & ardore ventriculi acerbe conflictatus, ad quartum diem ſine remediis perſtitit; quinto cum valde cacochymus eſſet, (*a*) *ſequentem potionem accepit*.

Rec. Mannæ Calabrinæ, ſyrupi roſati ſol. an. ℥. ij. decoct. flor. & fruct cord. cum ʒ.j. ſenæ, q. ſ. fiat potus, quo medicamine multa biliosa excrevit. Sexto die viribus minime ſuadentibus non fuit detractus ſanguis. Septimo augetur anhelitus, parique modo cætera ſymptomata mirum in modum creverunt, croceæ urinæ apparent, lingua autem nigrore perfunditur, ſcabraque redditur. Octavo die cum ventriculi ardor, anhelitus magis premerent, eumque ad extremum fere adigerent, (*b*) *cardiaco potu* hunc in modum ipſi proſpeximus.

Rec. Pulveris diamargariti frigid. ʒ. ſyrup. de papavere nig. ℥. j. aquæ acetoſæ, ℥. vj. ſucci limonum, ℥. ß. Miſc. Hora a potu quievit, & ventriculi ardor, & dolor inde ortus ceſſavit, totaque nocte dormivit; exacta vero viſoporifica potionis, (quod fuit circa decimam horam ab aſſumpta potione) eadem reverſæ ſunt ſymptomata; quare ſupervenienti nocte eandem potionem reiterandam juſſimus. Interim natura pugnam minime deſerens, ſudores movit circa undecimum, morbumque plane ſubegit. Iiſdem diebus alios ægros febri omnino ſimili cum iiſdem ſymptomatis, ejuſdem potionis cardiacæ vi, & beneficio feliciter ſanavimus. Quo argumento Medicos quoſdam timidos, narcoticorum uſus, & facultatis ignaros monere cupio, ne futili ſuo ratiocinio pellecti, ejuſmodi medicamentorum uſum reformident. Qui laudana, & alia opiata norunt, hæc vel illa uſurpare poſſunt.

(*a*) *Se-*

(a) *Sequentem potionem*. In morbis epidemicis maxime caſtrenſibus & qui a vitio victus enaſcuntur, prima regio copia impurorum humorum utplurimam oneratur; hinc a cruditatibus illis purganda, non quidem vehementi pharmaco aut tali, quod œconomiam vitalem omneſque humores perturbat, vireſque ſubtrahit, ſed e contra, quod præter lenem evacuationem vires potius addit & malignitati reſiſtit. Poſſunt hinc miſceri mixturis alexipharmacis, lenia laxantia v. g. tamarindina, Syrupus roſarum laxativus, diagrydium &c. A febre maligna epidemia plurimos præſervatos fuiſſe levioribus purgationibus ſcribit *Plater. l. 2. obſervat. pag.* 295. item leniora ineunte morbo petechiali ſummo cùm fructu exhibita in innumeris ægris commendat *Dominus Donckers in idea febris petechialis p.* 292. &c. *nec non Diemerbroeccius in praxi pag.* 295. *Cardiaco potu*. Similes mixturas ex acidis & anodynis conſtantes exhibet *Domin. Donckers*, paſſim in *libro citato*. Merito opiata, narcotica, quæ ſpiritus ſuffocant & vires extinguunt, damnanda ſunt, papaveracea autem, ubi magna humorum ebullitio & acrimonia eſt, pulſus robuſtus & celer, circumſpecte adhibita & cum acidis mixta proficua ſunt. De horum uſu fuſius poteſt *videri Zacutus Luſitan. medicinæ pract.* 61. *lib.* 1. *River. in tractat. de febr. peſtilentiali p.* 137. *Horſtius l.* 1. *obſerv.* 27.

CAPUT LI.

De Pleuritide in Septuagenario.

PErilluſtris Dominus Auguſtinus de Poggiis, S. Stephani eques, annos 70 natus, graviſſimo, & acerbiſſimo lateris dolore cum ardentiſſima febre correptus, hunc in modum ſanitatem conſequutus eſt. Dolori, ut magis urgenti, ad Hippocratis normam, (a) *fotum ſequentem* præſcripſimus.

Rec. Fol. malvæ, violar. praſſii albi, camomillæ, ſeminis lini, fœnugræci, an. p. æq. Bull. in ſ. q. aquæ communis: quo dolore paululum ſedato, linimentum, ut peracto fotu illineretur, admiſimus.

Rec. Butyri recentis, ol. amygdalarum dulc. adipis galin. an. ℥. ij. Miſce f. linimentum. Dolore placato, (b) *multoque pure* circa 4. diem excreto, febris omnino receſſit; quæ paulo poſt, diebus 6. vix elapſis reverſa eſt, una & lateris dolor, unde mortis ſubſecuturæ haud parva ſuſpicio. Tertio vero die multum ſanguinis expuit, ſimul cum puris aliqua portione, febre penitus ceſſante, atque dolore, & aliis ſymptomatibus. In hoc affectu, nullis prorſus uſi ſumus remediis, niſi maturantibus, & expectorationem promoventibus, ſic naturæ ſagacitate potius quam artis regulis opus perficiendum duximus. Cum autem jam annum elapſum incolumis vixiſſet, & ab omni mali pernicie tutus eſſet, (c) *nova pleuritis prima* vehementior eum adoritur, & mox quinto die, remediis etſi opportune factis, fatis cedere coactus, e vivis receſſit. Ejus *cadavere aperto*, ſiniſtri lateris, ubi dolor magis eum vexabat, pulmones ſuppuratos comperimus.

(a) *Fotum ſequentem*. Quantum juvent fotus in pleuritide, docet *Foreſtus in l.* 16. *obſerv.* unc. j. maxime in pleuritide ſpuria, ubi muſculi intercoſtales externi inflammatione affecti ſunt; nec non linimenta poros aperientia & diſſipantia, nimirum ex camphora, croco, nitro, ſpiritu vini & aceto deſtillato parata, quæ calide parti dolenti applicata diſſipatione per poros magnam locant operam.

(*b*) *Multo pure*. In graviore pleuritide, quæ in ſuppurationem vergit, non tantum per os, ſed per alvum quoque materia ejecta fuit, obſervante *id Wedelio in tractatu de Medicamentorum facultatibus, item Johanne Rhodio obſervatione medica C. 2. cap. 29.* & *Petro de Marchettis obſervat. Chirurg. 43. p. 99.*

(*c*) *Nova pleuritis*. *Foreſtus lib. citato obſ.* 32. refert exemplum, ubi quis inter quatuor menſes ter legitima pleuritide laboravit, & ſemper ſanguis detractus fuit ex ſiniſtro latere affecto, & ſic convaluit.

(*d*) *Cadavere adaperto*. Horſtius lib. 3. obſ. 9. aperuit peripneumoniacum mortuum & in pectoris cavitate ſerum ſanguinolentum copioſum invenit, pulmones undique ſanguine craſſiore, qualis venoſus eſt, ſcatentes, extremis eorum partibus induratis & nigricantibus, cor flaccidum ~~& jecur~~ exſangue,

CAPUT LII.

De catarrho ſalſo incurabili habito.

DOminus Hieronymus Tamburinus Bibliopola, annos 45. natus, catarrho ſalſo impetitus, (*a*) *ſub trium Medicorum cura infelicem*, & acerbam vitam biennio exegerat, modo purgationibus vulgatis, & phlebotomiis excruciatus, modo ligni guajaci diætis, nunc viperarum juſculis, julepis, (*b*) *ſyrupis*, & aliis ad nauſeam aſſumptis: mitto capitales conſervas, confectiones, morſellos, pulveres, enemata, & plurima alia: tot enim inconſtantiæ fluctibus ejus ſanitas ferebatur, quot ejuſmodi Medicorum opinionum ſcopulos offendebat. Morbus tamen erat notiſſimus, (*c*) *alopecia* a catarrho ſalſo producta, cum aſperitate, & ſiccitate cutis capitis, quas leviſſimus herpes cutaneus brevibus intervallis concomitabatur. Interim dum catarrhi ejuſmodi fomitem extirpare contenderem, atque de remedio apud me plurimum cogitarem, latens ventriculi imbecillitas a tot medicaminibus orta mihi innotuit, cui ante omnia occurri enixe petit. Itaque morbi eſſentia in principio curationis neglecta, ventriculo ut ſubveniretur, tanquam publico, & valde neceſſario inſtrumento, ſtatim proſpexi, quod quidem feliciſſime præſtitit noſtrum (*d*) *ſpetificum ſtomachicum*, noſtrum inquam, quod nemo hucuſque de ejus uſu, & facultate, quod ſcimus, mentionem fecerit. Medicamentum eſt gratiſſimi, & ſuaviſſimi ſaporis, ſuas vires exerit ſine manifeſta alteratione, & in exigua portione exhibitum. Ad eam vero ſalſedinem e corpore exturbandam, decoctum melanagogum ligno ſaſſafras addito per 20. dies dedimus. Victum præſcripſimus plenum, de conſueto fere nihil immutantes; ab acribus, ſalſis, & piperatis, item acetariis, caſeo, & aliis mali ſucci abſtinendum tantummodo ipſi indiximus, hiſque paucis intra 25. dies pertinaciſſimo, & ab aliis Medicis proclamato incurabili morbo, liber omnino evaſit. Septennio a cura hac mortuus eſt ſub aliorum cura, ob tertianam ſimplicem male curatam. Sic multis contigit, qui a me ex graviſſimis morbis ſanati, in aliorum manibus, levi morbo pereunt.

(*a*) *Sub trium medicorum cura*. Nihil æque cenſente *Seneca epiſtola* 2. Sanitatem impedit, quam remediorum crebra mutatio, adde & medicorum. Recte non minus, quam vere canit *Ovvenus*:

Nunquam crede mihi a morbo curabitur æger;
Si multis medicis creditur una febris

Opti-

Optima medicina, juxta Livium, ſæpe eſt, nullo uti medicamento.

(*b*) *Syrupis*, &c. Saccharata & dulcia in copia oblata ægrotis, multum officere ſolent, viſcedinem ac tenacitatem nec non acredinem humoribus conciliant. Obſervatione dignum eſt, ſaccharum aceto additum illud hoc longe acidius reddere, imo ſuccum ex arundinibus expreſſum, ex quo in India occidentali ſaccharum conficiunt, per diem vix ſervari, quin in acetum degeneret acerrimum. Poſtremo dulcia propter lentorem ſuum medicamentorum actuoſitatem labefactant & infringunt.

(*c*) *Alopecia*. De fluvium capillorum lepræ, lui venereæ, illiſque morbis, ubi ſerum nutritium acredine corroſiva defœdatum eſt, facillime jungitur, ita ut illam hodie indubitatum morbi gallici ſignum credant, ubi alia ſigna adfuerint. In leproſis etiam ſuperciliorum pili decidunt. Tale capillorum defluvium non curationem ſuſcipit, niſi poſt morbum principaliorem ſanatum.

(*d*) *Specificum ſtomachicum*. De hoc in ſuperioribus diximus, eſt nimirum pulvis inſipidus albus gratiſſimus: ejuſdem indolis famoſa illa materia perlata *Krugeri* eſt. Item certi ejuſdem practici *Zittavienſis* panacæa, quæ beneficio carbonum in regulum antimonii mox reducitur. Sunt, qui illud pro mera calce effœta æſtimant, ſed falluntur: Etenim regulus antimonii mercurialis ſtibii pars eſt in unum corpus collecta, & microſcopio ejus pulvis aſpectus ex minutiſſimis globulis mercurialibus conflatus apparet. Globulis acceſſu nitri in minutiſſimas minutias rediguntur, quæ ob repercuſſionem luminis oculo ſpectatoris albæ apparent; non ſecus ac mercurius ſolutus in aqua forti & ſale communi præcipitatus albus apparet.

CAPUT LIII.

De Carcinomate.

BEnedictus de Piceninis ſartor, annos natus, *nella corte delli Galluci* commorans, (*a*) *in medio labri* inferioris horridum, & formidoloſum cancrum patiebatur, ovi gallinacei craſſitie, acutiſſimo, pungentique dolore per intervalla moleſtum, a quo multum ſanguinis ſponte, vel ſi tantillum caſu tangeretur, effundebatur. Ejuſmodi tumor a biennio ceperat, perexiguam veſiculam primum concitans. Hinc ratus ipſe nihil noxii ea in veſicula ſubeſſe, incuratam longo tempore reliquit; at invaleſcente, ſigniſque veri cancri apparentibus, nullus Medicorum ejus curam ſuſcipere auſus eſt. Et eandem ſupplex in lachrymas, ad nos prorepens, divinum auxilium per me repoſcit. Cognito morbi genere, præmiſſa levi purgatione, affectum locum oleo mercurii perunximus, unde lancinans dolor parum mitior factus, ſalutis ſpem pollicebatur: Nec fruſtra, ter enim eodem oleo perunctus, (*b*) *cum oleo antimonii* aliquando admixto, tumor omnem vim, & ferociam amiſit. Primo ſiquidem rubens erat, durus, ſubtilique fumo circumfuſus: hinc aſpicientes terrebat; formidoloſus tamen ejuſmodi tumor brevi unctionibus pluries repetitis totus excidit, radiculis eo loci inhærentibus, atque iiſdem oleis penitus ſubactis. Quod ſupererat ulcus, facile coaluit, emplaſtro diapalmæ admoto. Vivit nunc felix, quinquennio a cura exacto.

Oleum mercurii non eſt cuivis notum, multiplici via paratur, uti & oleum antimonii. Optimum, & ad extrinſecos uſus accommodatum, ſubtile eſt admodum, corpora quæque denſiſſima facile penetrat. Horum præparationem in peculiari noſtro *de ſecretioribus medicamentor. præparat. & uſu* docuimus *lib.* 1. *in noſtra Pharmacopœa Spagyrica*.

(*a*) *In*

(*In medio labri*. Tumorem quendam ovi gallinacei in labio geſſit Halberſtadii Clericus quidam per multos annos, ſponte tandem apertus fuit effluente pauco ſanguine, altero die compreſſus emittebat magnam copiam puris: Inſtrumento immiſſo extracta fuit inſignis quantitas materiæ inſtar ovulorum halecis, mie Derings Rogen, ulcus fuit mundatum & brevi conſolidatum, glandulæ, quibus conſtant labia, induratæ non raro corroſivum ſuccum continent, qui aere admiſſo in motum incitatus, inſtar cauterii exedit & depaſcit partes vicinas; leniora remedia ſpernit, fortioribus autem & acrioribus exaſperatur.

(*b*) *Cum oleo antimonii*. Eſt nihil aliud, quam vulgo ſic dictum butyrum antimonii, quod *Johann. Faber in curationib. p. 704. & 705.* impenſe commendat, quo tangit ulcera cancroſa & inſtillat aliquot guttas, poſtea ſucco ſemper vivi majoris illa exſiccat.

CAPUT LIV.

De Phagedœnis ulceribus utrumque genu obſidentibus, cum nervorum retractione, febre, vigiliis, & aliis.

CAtharina Camilla Taroni muratoris uxor, annos 35. nata, in via vulgo *delle Vinaccie*, a ſeſquienno in lecto clauda jacebat, ob fœda ulcera in utroque genu oborta. Ad hæc accedebant lenta febris, vigiliæ, dolores, inappetentia, & marcor totius corporis. Tot malorum concurſus (*a*) *catarrho ſalſo*, humoreve ſimili per totum corpus luxuriante originem certo trahebat; is enim ſalſus humor eas in partes, ut imbecilliores irruens, carnes inibi arroſerat, magnum dolorem, & fœtorem concitans; a dolore ſubinde alia progrediebantur ſymptomata. A quibus ærumnis, morborumque procellis infelix mulier ſequenti methodo ſublevata ſunt. Ad catarrhum ſalſum ſummovendum, (*b*) *decoctum catholicum* purgans melanagogum, ut in *libello noſtro Præparationum* habetur, ad viginti dies præſcripſimus; quo peracto (*c*) *unguentum mundificans* ex terebinthina, vitellis ovorum, & cera, ad nonnullos dies admovebatur. Mundificato ulceri rubrum unguentum adhibebatur, quo ulcus cicatrice cito obducitur. Et eo temporis ſpatio ſingula quæque ſymptomata ceſſarunt, rediit priſtina ſanitas, & ambulandi potentia.

(*a*) *A catarrho ſalſo*. Variis experimentis firmaque ratione aſſeri & demonſtrari poteſt, omnium ſalium, quæ in rerum natura continentur, primum originale ac fundamentale eſſe acidum, ex quo cætera omnia motu ſolo interveniente certaque terra proveniunt. In animantibus acidum facile convertitur in ſalſum, quoniam in illis motus fortior & fermentatio ſanguinis intenſe viget; cujus beneficio attritio, diviſio, ſubtiliſatio particularum ſalinarum & per conſequens transmutatio fit acidi in ſalſum, qua de re legi poteſt *Diſſert. noſtra de generat. ſalium*.

(*b*) *Decoctum catholicum*. Raro ulcera contumacia ſolis externis ſanari poſſunt, ſed potius diſcraſiæ ſanguineæ habenda ratio: & primæ viæ probe liberandæ ſunt a ſordibus, nec non victus laudabilis omnis ſalis & acredinis expers commendandus.

(*c*) *Unguentum mundificans*. Ad ulcera mundificanda chirurgi utuntur ſpiritu vini camphorato, item eſſentia myrrhæ, aloës, balſami peruviani, nec non ſpiritu terebinthinæ.

CAPUT

CAPUT LV.

De aſthmate inveterato.

JAcobus Bontanus, vir quadragenarius, in foro boario commorans, a 9. menſibus ſub cura trium Medicorum ex levi ſtomachi affectu in mole ſtiſſimum aſthma incurrit, cum principio hydropis, ob refrigerationem ventriculi, pituita in eo redundante, ſputum copioſius, & inappetentiam. Medicamenta purgantia ſub variis formis accepit, item oxymel, julepos, juſcula alterata, & alia, phlebotomia de more pluries celebrata; quibus infeliciter, & contra artem factis in graviſſimum aſthma incurrit propterea alium Medicum ſeligendum curavit. At iſto nihil felicius agente, tertium iterum advocat, qui gallorum juſculis curam aggrediens ægrum pene ad mortem deduxit: incauti omnes ab Hippocratis, & Galeni ſemitis plane digreſſi; unde mirum non eſt, ſi in turpiſſimos hos errores facile incurrant. Conſimiles Medicos extrinſeco apparatu alteros Galenos diceres: conſenuerunt in arte, publico ſtipendio docendi munus jamdudum ſuſceperunt: quis non veneretur aſpectabilem eorum majeſtatem? quis non fucatam eloquentiam, & ſubtilem dicacitatem, vernaculis, ſi non Latinis verbis comptam? Taceo alia majora, ut ad nos revertar. Hippocratis trita eſt ſententia: πέπονα φαρμακεύειν, καὶ κινέειν μὴ ὠμὰ, (*a*) *concocta medicari, & movere non cruda*. Iſti, contra nulla humorum coctione præmeditata ſtatim purgantia præſcribunt: aut ſi de ea cogitent, eam ſatis aggredi putant, ſi quædam oxymelita, ſyrupos, juſcula, aut ſimilia ad 5. vel 7. dies adhibeant. Dum hæc peragunt, ventriculo negotium faceſſunt, naturæ munia ad ſui ipſius tutelam diſpoſita avertunt, & nova concitant ſymptomata. Etenim ventriculo magis refrigerato, & naturali œconomia a munere diſtracta, plus humiditatis, pituitæve coacervatur. Quæ in pectore redundabat aſthma produxit; in abdomine, tumorem, quem & hydropem appellant: facto inde anhelitu gravi, præ vitalium partium oppreſſione, noctes fere ſemper inſomnes traducebat, nec ſolum vigilem in lecto jacere neceſſe erat, pulſum, verum & erecta cervice, aut per cubiculum tota nocte ſtare, & deambulare.

Hujus aſthmatis conjuncta cauſa erat, catarrhus in pectore redundans: antecedens, naturalium partium refrigeratio: ad quæ duo methodum noſtram dirigentes, ad catarrhum exhauriendum, & ad ventriculum roborandum, aliaſque naturales partes in priſtinum ſtatum reſtituendas: hæc duobus remediis facillime abſolvimus: pilulis noſtris catholicis, de quibus in noſtro *de ſecret. med. præparat.* & lacte ſulphuris in rotulis exhibito. His abſolutis hydropi eadem via proſpeximus, ſulphur metallorum aliquando exhibentes.

(*a*) *Concocta medicari. Hippocratis* ſententia eſt: cocta eſſe purganda, non cruda. Cocta dicuntur, quæ vitioſas qualitates depoſuerunt, mitiora reddita & ad expulſionem aptiora: Huc ſpectant præparantia, quæ alterant & mobiles reddunt humores. Veteres Medicorum rigide obſervarunt illam methodum, & Hiſpani ac Itali hodienum obſervant, ut 1. dent lenientia 2. præparantia, 3. purgantia; Verum non neceſſaria ſæpe eſt illa præparatio, ſi humor fluidus eſt, ſi quis

victu

victu utitur humido, in regione calidiori degit; aſt quicunque humor reſiſtit motui, glutinoſus acidus eſt, auſterus, ille non aptus ad purgandum, unde eget præparatione ſeu correctione. Si quis itaque rebelles hos humores validiſſimis purgantibus tractare & expellere contendit, ille magis lædit, quam juvat. Deteſtandum ſane multorum practicorum mos eſt, qui cogere ægros renitente licet natura ad purgandum volunt, dum fortiſſima propinant purgantia; quibus non operantibus ſubinde alia fortiora ingerunt, maximo cum ægrotantium damno falſo ſibi perſuaſi, calamitoſum eſſe, ſi purgans ſubſiſtat, nec operetur.

CAPUT LVI.

De rara hæmorrhagiæ ſpecie, per omnes corporis meatus erumpente & aliis.

INauditam, & plane (*a*) *portentoſam hæmorrhagiæ ſpeciem* contraxit Periluſtris Domina Semidea Poggi de Zeriis, dum ætatis ſuæ annum circiter quinquageſimum ageret. Exorta eſt autem ejuſmodi hæmorrhagia ſenſim, & a latente cauſa, ab omnibus fere corporis hiatibus, ore, naribus, utero, & alvo; per alvum, & uterum copioſius, per os, & nares minus, & ſegnius, atq; tantum per intervalla. Fluxit ſanguinis ad octo dies, nullo adhibito remedio, niſi *pauxillo coralli* vulgariter præparati, ad duas libras circiter in die. Hoc fluxu fracta viribus & maximo languore, cum animi crebris deliquiis, ſemimortua me advocandum curavimus, interdum mane ipſi porrigentes ad ʒ. ß. pulveris ranarum: quibus facillime conſtitit ſanguis. Cauſa vero nondum ſublata, paucis poſt diebus idem fluor, ſed mitior revertitur, ſymptomata haud levia ſecum adducens; calore enim exhauſto ob penuriam ſanguinis, quicquid intus ingerebat, in pituitam ſuccoſve crudos corpori alendo minime idoneos vertebatur, & potus pervicaci ſua velocitate, & penetratione, licet crudus, exinanitas venarum cavitates, ut repleret, eas prompte ſubibat; unde confertim turgidum corpus, & leucophlegmaticum redditum fuit, cui pari celeritate ſucceſſit ſitus ingens, mira inappetentia, febris lenta, ventriculi dolor, vomitus, & alvi conſtipatio.

Qui morbi, & ſymptomata nobis haud parum timoris attulerunt. Verebar enim ne caloris defectu medicamenta in actum non deducerentur; adde quod ſanguis ex quacunque exeat parte ſemper malum eſt, dictante Hippocrate, & uſu probante. Indicationes præterea, quas curatorias appellant, abſolvi poſſe vix credebam, quandoquidem primarius noſtrarum functionum opifex deficeret, quo collabente tota humanæ molis fabrica ſoleat dirui, & annihilari. Illi igitur quæ comprimum dictum calorem adjuvarent, uti aurum noſtrum diaphoreticum, dedimus: paulo poſt ſpecificum ſtomachicum ad aliquot dies, quo vomitus, & ventriculi dolor, una & febris ſubacta fuerunt: tumor pariter ſubalbidus toti corpori æqualis ſenſim evanuit. Cum vero firmam ſanitatem in longum minime deduceret, & paululum cibis aſſumptis nauſea plerumque premeretur, levi etiam ſyncope crebro tentaretur; aliud ſubeſſe ratus ſum; forte alicujus partis corruptelam, vel aliud præter naturam computreſcere, e quo vapor teter, & malignus expiraret. Hinc poſt multa, enemate deturbati ſunt tres calculi e ſuperioribus inteſtinis, qui in rectum illapſi dolores in pectine

haud

haud exiguos concitarunt; hos tandem maximis cruciatibus obortis feliciter excrevit, & confeſtim ipſa convaluit.

(*a*) *Portentoſam hæmorrhagiæ ſpeciem.* Variæ proſtant annotationes inſolitarum hæmorrhagiarum, ſic annotavit *Horſtius Lib.5. obſ.3.* puellam, quæ menſium fluxu deſtituta erat, ſingulis menſibus per alvum ſanguinem excreviſſe: item aliam per vomitum. Per mammæ ſiniſtræ papillam apud *Cordæum* menſtrua excreta ſunt. Notabilis maxime eſt obſervatio, quam habet idem *Horſtius Lib.5. obſ.17.* prægnans nimirum femina ſeptimo menſe in hæmorragiam ſubitaneam gingivarum incidit, ita ut per 3. ſeptimanas tanta copia effluxerit, ut aliquot menſuras implere potuiſſet. Tandem a capite ad calcem maculæ ſuccedunt ſanguineæ, quas cum medicus ſudorifero & balneo diſcutere volebat ſupervenit ſanguineus cum virium jactura ipſaque morte. Guttarum ſanguinearum ex gena manuque menſtruatæ, eruptionem tradit *Bartholin.cent.1.Hiſtor. 33.l.32.B.Parens* in analectis ſuis practicis in femina gravida Hallenſi binis vicibus in colli latere dextro ſpontaneam venæ jugularis rupturam obſervavit, quæ ſi fuit ſuppreſſa, incidit in tumorem œdematoſum & eriſypelaceum. Sanguis ſponte ex ſaphena prorumpens notatus a *Schenk. l.4* Hæmorrhagiam per omnes meatus a filtro deſcribit *Henricus ab Heer obſerv.13.pag. 124.* & ſeqq. quoſdam terrore agitatos per omnes corporis meatus ſanguinis fluxum paſſos fuiſſe auctor eſt *Schenckius lib.3.obſerv.56. Wepferus exercitatione de apoplex. pag.32.* meminit maculæ atro rubeſcens, ſanguinem ſingulis annis ter vel quater cum ſaltu experimentis.

(*b*) *Pauxillo coralii.* Nunquam hæmorrhagia ſubito ſiſtenda eſt, & maxime conſueta vel critica, obſervatum tunc fuit tempore conſueto utut non hæmorrhagia revertatur, vaſa tamen faciei plus ſolito fieri conſpicua, pulſum circa collum & tempora vehementiorem, dolorem tenſivum & inflationem quaſi internam capitis oriri. Scribit *Wedelius in opiologia pag.146.* Viduam, cum menſes reſtitantes per os viam quærerent, ſanguineo vomitu ſubſequente, obſtructis viis inferioribus, ab imperito chirurgo ſumpſiſſe poculum adſtringens, cui admiſtum erat opium, illamque ſanam quæ videbatur de ſubito extinctam fuiſſe.

CAPUT LVII.

De continua ardentique febre, &c.

SEbaſtianus Dominæ Iſabellæ de Blanchis factor, annos ſexaginta natus, ſuperioribus annis in continuam & ardentem febrem incidit, cum vigiliis, vomitibus, ſiti, & aliis ſæviſſimis ſymptomatibus. Hujus morbi cauſam nonniſi (*a*) *tempeſtatis conditionis*, atque ejus vitæ conſuetudini referendam exiſtimavi: Etenim tunc temporis multi eadem febre corripiebantur, & ii præſertim, qui tali & tali victus regimine utebantur, atque (*b*) *qui tali temperamento* donati erant (de quibus alibi fuſius dicturi ſumus.) In hac febre curanda, præter communes indicationes, ob vomitum, & ventriculi dolorem, ætati conjunctum, alia quam communi via incedere nobis fuit conſilium. Itaque ventriculo, tanquam publicæ parti, primum eſſe proſpiciendum ſtatuimus, atque calori inſito, quantum in nobis erat, ſuppetias ferre; quæ duo abſolvere poſſe unico ſtomachico noſtro rati, idipſum bis in die dedimus. Ad febrem Antidotum antipyreton ſufficiens fuit alexipharmacum. In victu, vino albo uſi ſumus, etiam in principio febris, contra vulgarium Medicorum ſententiam, adver-

adverſus quos mihi ſufficiat opponere divinum Hippocratem, Galenum ipſum & recentiores nonnullos, item rationem ipſam, & communem conſuetudinem. Non omnibus convenit aqua, nullius eſt nutrimenti, ventriculo & hypochondriis gravis eſt, obſtructiones parit, & inſenſibilem transpirationem prohibet. De uſu vini in omnibus febribus, legite Hippocratem, & obſervate ipſum in omni febre vinum exhibere, in continuis, & intermittentibus. Item Galenum legite *ad Glauconem*, is non modo vinum, verum & diatrium pipereum, dioſpoliticum, (*c*) *& alia longe calidiora* febricitantibus imperare non dubitat.

(*a*) *Tempeſtatis conditioni*. Veteres omnes febrium epidemicarum cauſas in temporum & tempeſtatum mutationes retulerunt. Continui imbres, nebuloſum ac pluvioſum cœlum multum faciunt ad excitandam putredinem, apprime in corporibus mollibus atque humidis. *Hippocr. Lib. 3. aphoriſm.* edocuit putredines humidis temporibus fieri atque videri. *Fernel. Lib. 2. de abditis rerum cauſis c. 76.* inquam peſtilentiam graviorem evadere in regionibus putridis exhalationibus infeſtis, quam in ſicca & pura, & rurſus graviorem æſtate, quam hyeme, & auſtrina tempeſtate, quam aquilonia, inæquali intemperatoque cœlo, quam æquali atque temperato. Porro etiam aer nimis calidus morbos progignit epidemios, acutos. In Barbaria propter immodicum cœli calorem corpora excellentiſſimas ſuſcipiunt putredines, peſtemque producunt *Authore Alpino de medicina Ægyptiorum p. 31.* dyſenteriam ſub autumni initium poſt ferventiſſimam diuturnam tamen aeris conſtitutionem, oboriri, res eſt notiſſima. *Hippocrates l. 7. epidemiorum* teſtatur ſiccitates maxime ſub cane ventiſque calidis, febres malignas ſudatorias gignere. Facilis ergo ratio eſt, quare ex regionibus orientalibus peſtis utplurimum ad noſtra feratur loca.

(*b*) *Qui tali temperamento donati erant*. Si morbi acuti a ſtatu aeris humido proveniunt, & illi, qui tentantur his, humidæ conſtitutionis, habituſque corporis laxioris ſunt, ſimul, & pinguioris, tunc res periculoſior; Idem accidit, ſi qui morbi a nimio fervore oriuntur, bilioſas teneras complexiones adoriuntur.

(*c*) *Et alia longe calidiora*. Præter vinum nonnulli & ſpiritum vini non verentur propinare. Sic *Welſchius in obſervationibus* refert: ſe aliquod centum lue Hungarica laborantes curaſſe ſequenti: Recipe albuminis ovi numero 1. ſpiritus vini cochleare 1. croci parum, poſt hujus uſum ſudor imperandus eſt. In malignarum febrium curatione ſummo cum fructu ſpiritum vini exhibitum *vide Ephemer. dec. 2. ann. 8. pag. 405.*

CAPUT LVIII.

De carcinomate in labiis, alias noli me tangere, in ſeptuagenaria.

DOmina . . . D. Joannis Antonii de Righonis uxor, in via, quæ vulgo dicitur, *il Borgo di Strà Maggior* commorans, ſuper inferioris labii extremitate prædurum tumorem, lividum, & exiguum admodum ciceris inſtar, ad aliquot menſes perferebat. Huiuſce tumoris curam negligente ipſa, omnia ſymptomata (*a*) *horrendi carcinomatis* apparuerunt, ut dolor lancinans & peracutus, calor fervidus & mordax, & per intervalla hæmorrhagia inſignis. Ad ejus curam nonnulli Medici advenerunt primo, qui ſuaſerunt omnes, ne curam, quam vocant curatoriam, aggrediatur: verum in palliativa perſiſtat: At ipſa non verbis, ſed factis opus eſſe judicans, curatoriam per noſtras manus

nus feliciter amplectitur: in qua peragenda locus localiter opitulari nos docens, partem affectam (*b*) *balſamo mercuriali* bis in die inungendam ſtatuimus, & hoc unico præſidio miraculi inſtar ſublatus eſt tumor; radicibus e jus jam alte defixis in totum avulſis.

Ante localis ejuſmodi medicamenti applicationem juſculum ſequens præmiſimus.

Rec. Radicum lapati acuti, polypod. querc. an. ℥.j. ſs. fol. meliſſæ, pimpinell. boraginis, fumariæ, an. m.j. epithym. ſenæ, an. ℥.ſs. aniſi ʒ.j. Hujuſcemodi juſculum capiebat ſingulis diebus, mane per 8. dies Ab hac cura octennium peragit, optima ſanitate gaudens. Interim ſi palliativa contenta fuiſſet, ut monebant alii, quam horr endam ante obitum pertuliſſet vitam? quos cruciatus, & quas miſerias fuiſſet exper ta?

(*a*) *Horrendi Carcinomatis*. In extremitate labii quando tumor durus rotundus, lividus, cęruleus conſpicuus eſt, venæque ſanguine turgidæ ſunt, apparente interdum hæmorrhagia, dolore lancinante & peracuto, affectus dicitur carcinoma labii. *Dominus Overkamp in chirurgia pag.* 347. laudat ſpiritum ſalis ammoniaci cum ſpiritu cochleariæ, camphora, tartaro vitriolato, elixirio vitæ, ſaccharo ſaturni, myrrha & aloe remixtum.

(*b*) *Balſamo mercuriali*. Paratur hoc, ſi oleum hyperici trituratione facta cum mercurio dulci probe miſcetur. Alii magnifaciunt in cancro exulcerato pulverem ex reguli antimonii, ſaturni & mercurii decenti mixtura paratum. Ab aliis arſenicum non cryſtallinum, ſed ab expoſitione aeris per aliquot annos, correctum & dulcificatum a ſale forſan aeris.

CAPUT LIX.

De vomitu, lienteria, & febre continua, ab aqua chryſulca epota concitatis.

DOmina . . . Domini Andreæ de Cantoffis uxor annos 55. nata, dum æſtivis diebus inexhauſta ſiti premeretur, (*a*) *aquam fortem*, quam chryſulcam vocant, pro vino incaute bibit, a qua nauſeam, vomitum, febrem continuam, & dyſenteriam reportavit. Cum vero tunc ruri diverſaretur, ibi Medicorum inopia, remediis ruralibus ad 3. vel 4. dies uſa eſt. At invaleſcente morbo, dyſenteria potiſſimum, & febre, factum eſt, ut ad civitatem adduceretur: ibi cumprimum lac amygdalar. dulcium cum terræ Turcicæ gran. xv. dedimus: noctu theriacam ad ℈. ij. cum granis aliquot dictæ terræ ſigillatæ. Sequenti mane lac vaccinum chalybeatum cum ceræ flavæ ʒ. j. pauxillo nucis moſchatæ, & dictæ terræ Lemniæ addito. Extrinſecus fotum ex abſinthio, mentha, roſis ſiccis, maci, nuce moſchata, & aliis præſcripſimus. Febrem tanquam ſymptomaticam neglеximus, vinum rubrum ipſi concedentes, ſuccos carnium vervecis, & alia ventriculum roborantia, præcipuo affectu ita ſuadente, necnon ægri viribus ita poſtulantibus. Eo in ſtatu per tres dies manſit, in quo ſingula quæque vomebat, purulenta per alvum dejiciens cum ſeroſis multis: ea tandem methodo probe convaluit.

(*a*) *Aquam*

(*a*) *Aquam fortem*. Omnia ſalia acida corroſivam vim exerunt, nequaquam autem ſalia volatilia urinoſa: Videmus aquam fortem, veſicam, qua vitrum obturant, excedere, non autem id facere Spiritum ſalis ammoniaci etiam fortiſſimum. Aqua forti ſi cutis tangitur, brevi inflammatur, non mirum hinc eſt, eroſionem tunicarum ventriculi & inteſtinorum ab epota aqua ſtygia fuiſſe ſecutam & ſic vomitum atque dyſenteriam. Eadem ſymptomata ab epota aqua forti annotavit quoque *Henric. ab Heer obſerv. 16. p. 151. videri poſſunt hac de re & Ephemer. dec. 1. an. 4. & 5. obſ. 119. pag. 121.*

CAPUT LX.

De febre continua cum graviſſimis ſymptomatibus.

ILluſtris D. Joſephus Scadinarius, annos 24. natus, 5. annis exactis dum ruri diverſaretur, (*a*) *febre continua* de genere bilioſarum, cum vehementiſſimo capitis dolore, ſiti inexplebili, anhelitu gravi, & aliis corripitur. Sub veſpere advocatus, dictum Dominum æſtuantem, magnis angoribus, & ſupradictis affectibus triduo oppreſſum invenio. Ejuſcemodi febris cauſa forte erat (*b*) *immodica venus*, aut intemperata victus ratio, voluptuaria, utpote cui tunc plus juſto indulgebat: (*c*) *plethoricum eſſe corpus*, & ob prægreſſa, & ob ejus naturalem ad eam propenſionem, certum erat.

Sic ipſum neceſſario vacuare, tam (*d*) *per venæſectionem*, quam per alvi ſubductionem, indicatio communis erat: nos tamen cita virium dejectione cognita, & ejus antipathia in medicamenta expenſa, alio nos vertere ratio impulit. Itaque vi, & facultate antipyreti noſtri in memoria revocata, eo dictum Dominum brevi ſanare poſſe certo ſciens, ipſi futuram brevi ſanitatem polliceor, quod equidem feliciſſime præſtiti; etenim ab hora alexipyreti dati affulſit optatæ ſalutis indicium, ſomno placide ægrum excipiente, in quo, blando madore oborto, febris in totum receſſit.

(*a*) *Febre continua de genere bilioſarum*. Hæc quotidie ſuas habent exacerbationes cum levi quadam horripilatione, calore magno, ſenſibili, arido, ſiti intenſa: Utplurimum qui laborant ex illis, ad præcipitantiam, incoercibilitatem & inquietudinem ſunt proclives. Alvus in hiſce aperta, ſive fiat arte, ſive natura bonum eſt, omnis a. alvi obſtipatio periculoſa, quoniam hanc ſubſequitur æſtus gravior, major angor, ſiccitas linguæ ac faucium, nec non delirium.

(*b*) *Immodica venus*. Hac ſpiritus & ſanguis concitatius moventur: Eſt enim lenis quaſi convulſio, qua exteriores partes conſtrictæ humores ſubjacentes fortiter concutiunt & conquaſſant; hinc poſt nimiam venerem frequentius obſervatur pulſus fortior, vomitus, hæmorrhagia, nimiaque ſanguinis rarefactio. Venerem nimiam vomitum & ſingultum excitaſſe *vid. miſcell. cur. dec. 2. ann. 10. p. 160.*

(*c*) *Plethoricum eſſe corpus*. Magis macilenti, bilioſi, iracundi, activioris ingenii, & qui venas amplas habent, hoc morbo corripiuntur, quam ſucci pleni.

(*d*) *Per venæ ſectionem*. Revera venæ ſectio & alvi lenior ſubductio ſacra in hac febre ſunt anchora. Et in hoc peccare videtur *Dominus Author*, quod venæſectionem, quæ heroicum & præſentiſſimum eſt remedium, circumſpecte & certo tempore adhibitum, tantopere negligat & inſuper habeat in omnibus ferme curationibus.

CAPUT LXI.

De inſigni hæmorrhagia per nares.

DOm. Jacobi de Righis mercatoris filius, annos tunc 15. natus, ab aliquot menſibus (*a*) *quartana febre* vehementer detentus, hæmorrhagia inſigni correptus, cui occurrendo alter Medicus multa incaſſum tulit, e brachio ſanguinem mittens, emplaſtica, (*b*) *frigida, & aſtringentia* fronti, & naribus admovens, non omiſſis interea ligaturis validis, & aliis, quibus uti conſueverunt in ſimilibus. His penitus exploſis, ad cauſam nos convertimus, ſpiritus videlicet ſanguinis impetum concitantes, ad quod pil. laudinas ad gr. xj (*c*) *pil. catholicarum* dedimus: Harum unica doſi, & hæmorrhagia, & quartana propulſa fuit.

(*a*) *Quartana febre*. Utplurimum largior hæmorrhagia eaque conſueta etiam obſtructionem viſcerum vel ſpaſmum quendam vaſorum ſanguiferorum circa meſenterium vel abdomen in hypochondriacis occurrentem ſubſequitur. Rectiſſime ſcribit *Fernelius*, eos e naribus ſanguinis fluxum pati, quibus viſcera ſunt imbecillia & jecur maxime, id quod hydropicis accidit. Affirmat hoc *Heurnius in aphoriſm. Hippocratis p.* 193. dum inquit: quibus facies colore viridi ſubfuſa eſt, hepate laborant, & ſignum eſt jam adfuturi hydropis, frequens in his cruoris per nares effuſio. Praxis teſtatur Medica, illos, qui hæmorrhagiis affliguntur, plurimum in primis viis experiri flatulentias, murmura, tenſiones moleſtas, anxietates, appetitum dejectum & quandoque etiam vomitum viſcidæ viridis materiæ.

(*b*) *Frigida & adſtringentia*. Subitaneus terror, horror ipſumque frigus fortiter admiſſum hæmorrhagiam ſiſtunt, quidem, ſed non felici ſemper cum ſucceſſu: ſi in principio & repente id fiat, ſuccedunt anxietates præcordiales ſuffocatoriæ quaſi, arteriæ circa tempora & collum pulſant, facies inflatur &c. Suppreſſam talem mortis cauſſam fuiſſe vid. *in miſcellan. nat. cur. dec.* 2. *ann.* 10. *p.* 219.

(*c*) *Pillularum catholicarum*. In omnibus hęmorrhagiis obnoxiis commendanda eſt alvus aperta, ſic quoque *Bonnetus in Medicina ſeptentrionali l.* 24. *c.* 32. pertinacem hęmorrhagiam purgante prohibuit. Item hæmorrhagiam uteri ſublatam purgantibus *vid. in miſc. dec.* 2. *ann.* 9. *obſ.* 126.

CAPUT LXII.

De vehementiſſimo, & efferatiſſimo alvi fluore.

DOminus Antonius da Ben Notarius, annos 33. natus, ſub fine Septembris inexſpectata, & portentoſa (*a*) *diarrhœa* correptus fuit; in qua per integrum diem ſupra 40. libras materiæ ſeroſæ ejecit, aqua evacuatione facultates naturales, & vitales adeo proſtratæ fuerunt, ut jam jam vitam cum morte mutaturus videretur, ſine pulſu, cum facie Hippocratica, & extremis valde frigidis. Quum autem circa meridie ad eum advocatus fuiſſem, *morbi cauſa probe cognita*, de viribus inſtaurandis tantum ſolliciti fuimus; eaque de cauſa ventriculo ſupra modum dejecto, & cibos omnes averſanti, ſequentem fotum admoveri curavimus.

Rec. Fol. abſinthii ſicc. menthæ, calament. major. an. m. j. flor. roſarum,

ſtœchados an.p.j. maſtiches, macis, ſchœnanth. an. ℈.j. ſint decoct. in ſ.q.vini rub. Potu peracto locus inungebatur ol.abſinthii, & nucis moſchat. Intus offas vino rubro madefactat. cum ſaccharo obtulimus: cætera quæque reſpuebat, eorumque aſpectum perhorreſcens cuncta evomebat, dictis offis diutius in ventriculo manentibus. Dum hæc peragerentur, litus factus fuit calidus in toto abdomine cum oleis cydoniorum: & maſtiches: Nocte appetente animi expiationi atque conſcientiæ emungendæ totus deditus, primam noctis partem ſine remediorum ſuffragio tranſegit; in ſecunda parte accepit potionem ſequentem.

Rec. Syrupi papaver. nig. ℥. ß. terræ Turcicæ ℈. j. aq. pimpinell. ℥. iij. mixtis fiat potio.

Mane ſequenti accepit mivam cidoniorum cum dicta terra Turcica, & melius valuit, & tandem poſtera die probe ſanus evaſit.

(*a*) *Diarrhæa.* Sero ſpiculis ſalinis turgido, ſalibuſque ventriculi & inteſtinorum fermentativis in motum acriorem redactis, fibræ ac glandulæ inteſtinales conſtrictione ſpaſmodica exprimunt copioſius ſerum. Sæpius a bile acriori malum hoc fit.

(*b*) *Morbis cauſſa probe cognita.* A cohibita tranſpiratione alvus fluidior non raro fit, dum ſerum ſalſum ſuperficiem corporis evacuari ſolitum inteſtina fortiter afficit: Bonum hic ſignum ſudor eſt diarrhææ ſuperveniens. Quocirca qui ſunt denſæ texturæ, & habent cutim ſpiſſam & poros arctos, ſępius quotidie egerunt, quam qui poros habent apertos: in his enim egeſtiones exiccantur, & corpora fiunt magis ſtipata. Opera itaq; danda eſt in cura diarrææ, ut corpus ad diaphoreſin blanda diſponatur: *River. in tract. de febre peſtilent p.* 144. inquit. Alvi fluxum pernicioſum potentioribus diaphoreticis adhibitis magna doſi, momento cohiberi. Quando diarrhæa critica eſt, maxime in hypochondriacis & ſcorbuticis, non ſtatim ſiſtenda vel ſupprimenda: ſic ovis induratis ſuppreſſam diarrhæam febris continuæ, vomitus atrabilarii, alvi fluxus & phthiſeos cauſſam fuiſſe memorant M. N. C. *dec.* 2. *an.* 10. *pag.* 125. ſæpiuſcule chronica diarrhæa laborant infantes, quæ etiam optima eludit remedia: Animadverti tunc, acrem pituitam cellulis craſſi inteſtini impactam ad continuas excretiones ſtimulare, quare ſoli clyſteres demulcentes ex decocto raparum cum butyro parati egregium levamen attulerunt.

CAPUT LXIII.

De intenſiſſimo dolore oculorum Medicis deplorato, cum aliis graviſſimis ſymptomatis.

OCulus partium corporis nobiliſſimus, elegantiſſima, & admirabili ſtructura factus, in quo corporis ſpiritus fere viſibiles redduntur, in quo animi vires eminus conſpiciuntur. Præterea (*a*) *oculus* eſt *hominis* ſtatus lucidiſſimum *ſpeculum*, quo cuilibet nedum ſanitatis, verum & morum conſtitutionem optime rimari licet. Etenim ſcriptum eſt: *ſi oculus tuus ſimplex eſt, totum corpus lucebit.* Is eſt omnium partium doloris impatientiſſimus: nec citra rationem; nam eo vexato, vexatur & totum animal: Ejus privatione, vita humana infeliciſſima redditur; nec immerito; nam tunc vita non vita, ſed mors ipſa cenſetur. Perſimile fere comprobavit Perilluſt. Eques D. Galeatius Arioſtus, dum ſex ſuperioribus annis ex fervida fluxione acerrimum dolorem per ſeſquimenſem pateretur: cui ut occurreret, duos Medicos toto illo tempore

fruſtra conſuluit, imo parum abfuit, quin loco ſanitatis vitam ab eo extorſerint, nunc reiteratis ſanguinis miſſionibus, nunc purgationibus variis, ſanguiſugis, cauteriis, veſicatoriis, & aliis tormentis, quibus cachecticus & imbecillis factus, ultra dolorem acerrimum, vigilias, inſignem animi mœrorem, ventriculi imbecillitatem, & alia complurima acquiſivit. Cumque minus de ſalute cogitaret, & ipſi indixiſſent Medici, cum dolente oculo orbatum iri, vitam vero incolumem ſervaturum: advenit amicus, qui ejus ſorti compatiens, de nobis, noſtraque facili medendi methodo plura ipſi diſſeruit. Hunc ergo enixe flagitat, ut is cumprimum me in ejus auxilium advocet: quo facto, morbi ſpecie, cauſis, & affecto loco rite examinatis, nec non ægri conditione, & ſtatu cognito, brevi ſanitatem ipſi polliceor.

Imprimis diætam, quam humectantem & refrigerantem ſervabat, ex aliorum Medicorum judicio, immutavimus (*b*) *loco aquæ vinum*, loco lactis ſeminum melonum, & ſimilium inaſſuetorum, optima, & ejus naturæ conſentanea edulia porrigentes.

Cum vero ejus ſanitatem in unico auro diaphoretico conſiſtere, optime cognoſcerem, cauteria, ſetones in nucha, veſicatoria, frontalia, & ficta ejuſmodi præſidia confeſtim tollenda imperavi. His exploſis, triduo uſus eſt præfato medicamine, & ecce optata ſalus: recedunt dolores, vigiliæ, adepſia, inflationes, rubores; ſiſtitur fluxio, & cito priſtinum robur recuperat. Hæc perdiſcenda, non invidentiæ livore inſectanda. Vivit tandem felix, ſexennio a cura elapſo.

(*a*) *Oculus hominis ſpeculum*. Veriſſimum eſt, quod ex oculorum ſplendore, conſtitutione & motu, ſanitatis non tantum, verum etiam morum ac ingenii conſtitutionem optime rimari queamus. Inſtantis martis indicium optime petitur ex oculis: Spiritus enim animales copioſiſſime influunt per magnum nervorum opticorum par in hanc partem; unde qualis oculorum vigor & motus, talis etiam ſpirituum animalium indoles & motus. Notabile eſt, oculorum ſerenitatem & claritatem dependere unice ab influxu ſpirituum animalium: quare oculi violenta morte peremtorum per aliquot horas clariſſimi apparent, poſtmodum ſenſim ac ſenſim claritas illa perit. Ut enim oculus valetrita & corpus totum. Sic lucidus oculorum ſplendor animalis ſpiritus firmitudinem depromit: impuritas vero ſpirituum obtenebrationem & facultatem animalem prope emortuam arguit.

(*b*) *Loco aquæ vinum*. Notandus aphoriſmus *Hippocr. eſt* 31 *Sect.6.* dolores oculorum vini potus ſanat. Intelligendus eſt talis dolor, qui provenit ex ſucco craſſo oculos occupante: Hunc enim vinum tenue ac validum diſcutit. Hanc ob rationem *Dn. Author* ſuadet vini potum loco aquæ, quæ humores magis coagulat. *Brrell. cent. 2 obſ.* 77. Simili ratione vini potum in doloribus oculorum proficuum expertus eſt. In initio inflammationis gravioris circumſpecte vinum adminiſtrandum eſt: Quando autem calor & dolor remittit. ejus uſus utilis eſſe poteſt, etiam ad præſervationem inflammationum: Mirabile enim eſt, *Riverium cent. 2. obſ.* 31. vini largioris potu plures præſervaſſe ab eryſipelate.

CAPUT LXIV.

De ſalſo humore circa anum luxuriante, hæmorrhoidibus dolorificis, &c.

PErilluſtris Dominus D. Joannes de Zanis, annos 45. natus, a nonnullis me ſibus catarrhum ſalſum circa genitalia, & anum patiebatur. Huic gra-

 viſſimo-

viſſimo affectui debellando, Medicos duos ſeniores conſulit: at hi, cum minus agnoſcerent morbi originem, datis inopportune remediis, (a) *hæmorrhoides dolorificas* cum aliis graviſſimis ſymptomatibus *concitarunt*. Trimeſtri toto, & morbi ſævitia, & medicaminibus nimiopere vexatus, ad me, tanquam ad ſacram anchoram, confugit. Interea mirum dictu quot purgationes, phlebotomias, ſyrupos, julepos, juſcula alterata, decocta exſiccantia ſalſæ, & ſimilium inutiliter expertus fuerat. Nos ergo ejuſce mali cauſam, non in ſolam jecoris intemperiem, ut hodie Empiricorum moris eſt, verum in pravam renum conſtitutionem, ob quam excrementum ſalſum in corpore diu detentum conſimilia parere ſolet, rejicientes, aperientia, non refrigerantia eſſe adhibenda, ſtatuimus. Re opinioni reſpondente, brevi ſequentibus ſanitatem recuperavit: at primo, quo pacto renes ejuſmodi labe afficiantur, dicendum. Sæpe ab immodica Venere, aut ſaltem eadem intempeſtive petita, quod debilibus primum, delicatulis, ſenibus, & certis temporibus, quibus ea in nobis languere ſolet, contigit. Evenit & his, qui craſſis, lutulentis & ſalſis victitant; hinc expultrice facultate fracta, & renum meatibus obſtructis, ſalſum illud excrementum per venas remeare cogitur, & inde per reſudationem ad cutem protruditur, ubi pro varia ejus natura, aqua prodit. Varios producit effectus: nunc enim diſſolvitur, nunc coagulatur; nunc hanc, nunc illam induit naturam, de quibus alibi. Itaque his omiſſis, ad præſcripta medicamenta deveniendum. Primis diebus accepit tincturam corallorum, & ſpecificum ſtomachicum. Utrumque ſanguinem purgat, & viſcera roborat, ac renes præſertim. Ne vero prima corporis regio impura permaneret, (b) *decoctum catholicum purgans* & refrigerans ad aliquot dies dedimus: de quibus decoctis ſatis in noſtra *Pharmacopœa Spagyrica* dictum eſt. Extrinſecus Saturni balſamus cum calcinato majore dulcificato, curam totam brevi abſolvit. Hæc eſt vera & inconcuſſa medendi methodus, cui ſi quis innititur, is vere canonice & dogmatice mederi dicitur, qui ſecus agit, agyrtam & pſeudomedicum ſe præſtat. Nos optime alloquutus eſt Galenus, dicens, ſi non tantum vobis reſidet in pectore, ut ſitis boni Methodici, ſaltem ſitis boni Empirici.

(a) *Hæmorroides dolorificas concitarunt.* Excretio ſanguinis per venas hæmorrhoidales fit maxime in ſenibus, vel etiam in virili ætate, quando ſanguis craſſus copioſus non æqualiter per viſcera movetur, ſed circa ſplenem & meſenterium in vena portæ ſtagnat vel tardius circulatur, quare melancholicis & hypochondriacis hic fluxus admodum familiaris eſt, & etiam ſalutaris, hinc etiam melancholicis & nephriticis hæmorrhoides ſupervenientes bonæ ſunt juxta *aphor.* 10. *lib.6.* ab Iſchiatide quoque & podagra ejus fluxus præſervat. Quando autem ſanguis nimis craſſus & acris ſtagnat circa venas ani, ipſæ tument, & a nimia diſtenſione dolent & tunc dicuntur hæmorrhoidibus cœcæ: Tumores autem circa anum quam citiſſime aperiendi ſunt, ne fiſtuloſa abeant ulcera. Aloetica maxime hunc fluxum proritare ſolent, dum acri ſua reſina venas ipſas ſtimulant & ſanguini ὀργασμὸν conciliant. *Calvinus* ex immodico aloes uſu, teſte *Beza in ejus vita*, in hæmorrhoides ulceroſas & ſputum ſanguinis incidit.

(b) *Decoctum catholicum purgans*. In fluxu hæmorrhoidum vel nimio vel etiam ſuppreſſo pilulæ *Beccherianæ*, quæ ex vegetabilium extractis concinnantur ac leniſſime alvum ſubducunt, omnium optimæ ſunt, uti & in omnium menſium negotio, ſive

ſive illi nimium, ſive parcius fluant; dum enim fluiditatem humoribus conciliando motum illorum ac circulum æqualem reddunt, utrumque affectum curant, cum uterque ex obſtructione ſanguiniſque craſſitie ortum ac originem ſuam habeat.

CAPUT LXV.

De fœda & horrenda ſcabie a multo tempore inveterata.

PErilluſtris Dominus Scipio Blanchinus, annos 33. natus, a nonnullis menſibus prava tentigine cum (*a*) *deplorata ſcabie* peſſime vexabatur. Ad fœdum & moleſtiſſimum hunc affectum debellandum, 4. præcipuos Bononienſes Medicos toto illo tempore conſuluit. Ipſi eum de more purgant, & repurgant, ſæpe phlebotomizant, aſſiduo refrigerant & humectant, tandem & exſiccant. In purgando, utramque bilem obſervant, phlegma ſalſum enumerant, calidum jecur incuſant, caput fluxionibus obnoxium prædicant, expendunt ſingula, & tamen fruſtra: efferatior morbus redditur, & miſerrime vitam inter pocula medica ducit. Prima vice advocatus, ſciſcitor ab eo, num præfati Medici omnes ingenii nervos in ejus ſanitatem intendiſſent; majora forte adhuc penes eos reſtare: hac de re ut eos iterum conſulat ſuadeo. Ipſi iterum advocatis, plura ad menſes incaſſum experitur: purgant, repurgant, itidem phlebotomizant, humectant, abſtemius vivit, hordeacea & ſimilia fercula continuo uſurpat, quibus ventriculus male torquetur; in his medicaminibus tres menſes infeliciter vivit. Pro ſecunda vice advocor, & eum rurſus moneo, ne ſuos deſerat Medicos, non omnem moviſſe lapidem tibi fatebuntur, non omnes Medicinæ theſauros deprompſiſſe dicent, artis abdita penes eos latere non diffido. Credulus eos iterum accerſiri juſſit, aliud trimeſtre in præfata cura reiteranda inaniter terunt; miſcent ſuccos cichoraceos ſero lactis, Guajaci decoctum cum iiſdem cichoraceis temperant: exſiccante & attenuante victu hac vice utitur, nec propterea quicquam opis. Iterum accerſitus, affectum penes eos conclamatum obſervo; eum tamen rurſus increpo, ne tam doctos, tamque artis peritos, &, ſi Deus placet, alteros Galenos a ſua cura abdicet; quibus & maximus ſtimulus erit, ſi referat ipſis, quomodo eum viſitaverim, & dixerim, quomodo facillime intra 15. dies eum ſanare poſſem, & omni tempore, paucis & graviſſimis, ſe tamen ab his potius ſanitatem requirere, quam a quovis alio. His impulſi curam de novo aggrediuntur, omnia quæque explent, ſuperiora mutantur, exceptis phlebotomiis, & potionibus laxativis, quas frequenter reiterant: omnia ſuſque deque miſcent, calida frigidis, ſicca humidis, cephalica thoracicis; thoracica cardiacis, cardiaca jecorariis & ſpleneticis balneis aquæ dulcis compoſitis, & aliis utuntur. Ultimo ab his male vexatus, tanquam omni ſpe deſtitutus, ſub noſtra cura intra 15. dies, ut retuleram, ſanus evaſit, methodus non diſſimili a ſupra citatis.

(*a*) *Deplorata ſcabie*. Scabies eſt exulceratio glandularum & vaſculorum cutis proveniens a ſero corroſivo ſalſo, aculeis ſuis pruritum, dolorem, inflammationem excitante. Complicatur utplurimum ſcorbuto vel cachochymiæ. Cura con-

conſiſtit partim in edulcoratione ipſius lymphæ, ſaliumque emollitione & correctione, partim etiam in ulteriori ſalium horum geneſi impedienda. Primo ſcopo inſerviunt decocta emollientia, qualia optima ſunt ex malva, fumaria, raſura cornu cervi, floribus ſambuci, borraginis, papaveris rhœados; non omiſſis extrinſece balneis: Ex adverſo nocent & ſalium acrimoniam augent ſalia volatilia, ſpirituoſa, ſudorifera calida, & regimen nimis calidum. Impediunt autem ulteriorem ſalium generationem deobſtruentia, qualia ſunt omnium efficaciſſima mercurialia & antimonialia, nec non ſulphurata, item per epicriſin purgantia. Extrinſece ſulphurata cum mercurialibus & taliſmodi, quæ inflammationibus reſiſtunt & exiccant, v.g. ſaccharo ſaturni camphorata rite mixta, præmiſſis præmittendis, omne abſolvunt punctum. Cavendum autem ante omnia eſt, ne ſcabiem nimis intempeſtive extrinſece ſiſtamus, exiſtente præprimis corpore plethorico & cachochymico. Hinc omnia quæ repellunt ſunt frigida, unctuoſa, cautiſſime adminiſtranda ſunt. Docet quippe experientia, a ſcabie ſic præpoſtere retropulſa ortas fuiſſe febres, convulſiones arthritides, cæcitatem, melancholiam deſperatam: de qua re conſule *miſcellanea nat. cur. in decur. 2. ann. 8. pag. 255. & ann. 2. pag. 417.*

CAPUT LXVI.

De Paralyſi linguam, & brachium ſiniſtrum obſidente.

ADmodum Reverendus P. D. Claudius le Page, in Cœnobio D. Stephani commorans, annos 47. natus, dum diluculo ſacra facturus ſurgeret, vix indutus (*a*) *Paralyſi derepente* obſidetur, qua loquelam penitus amiſit, & motum brachii ſiniſtri, cum gravi torpedine eo in latere. Confeſtim ad eum accerſitus, auri noſtri diaphoretici gr. vj. cum aquæ theriacalis ℥. ß. ipſi dedimus, tunc paulatim loqui cœpit, & movere brachium; ſub veſpera medicamine reiterato, perfecte convaluit, (*b*) *exiguo torpore affectis membris relicto*, qui & in totum propulſatus fuit, aquæ antiapoplecticæ uſu, de qua in noſtra *Pharmacopœa Spagyrica.*

(*a*) *Paralyſi derepente.* Sæpius in momento paralyſis invadit, præcedente fortiore animi motu; unde cum fortiter in anguſtias ſpinali medulla cogitur, humor ibi ſubſiſtit, & ſtaſi ſua ſpirituum influxum intercipit.

(*b*) *Exiguo torpore affectis membris relicto.* Curata paralyſis relinquit ſæpius capitis maximam debilitatem, torporem nec non ſomnolentiam; unde facile a pauciſſimo vino ebrii redduntur, & a ſuaveolentibus & vaporoſis læduntur, introducta vitioſa & preternaturali poris cerebri diſpoſitione, quare etiam qui ſemel tentati ſunt paralyſi vel hemiplexia, ex facili iterum in hunc affectum incurrunt.

CAPUT LXVII.

De vulneribus capitis.

CApitis vulnera, dummodo fractum non ſit cranium, ſequenti methodo brevi ſolidamus. Et primo vulnus ſimplex ſine contuſione manifeſta, ut quod acie ferri factum ſit, (*a*) *admoto oleo noſtro balſamico*, bis in die, cum goſſypio, vel filis cannabinis citiſſime ſanatur: Cui vero contuſio adeſt, vulnus aqua ſalſa cum vino rubro prius eluitur, ut contuſæ carnes oleum affuſum

facilius combibant: tum oleum vel cum goſſypio, vel cum plagulis eo imbutis ſuperimponitur, faſciis ad id opportunis ex arte admoti . Quod ſi contuſio ſit valida, tunc triduo a vulnere inflicto, mundificant , & ſuppurante opus eſt. In omnibus, vulnus bis in die deligatur, atque iiſdem plagulis & faſciis communitur. Occurrunt & nonnunquam alia ſymptomata, quibus ut proſpiciat Medicus, in practica phyſica bene eſſe verſatum neceſſe eſt. Alia etiam via per aquam, ſeu decoctum vulnerarium, vulneribus quibuſcunque facillime & citiſſime mederi poſſumus: de his decoctis vulnerariis in noſtra *Pharmacopœa* ſatis aperte diximus.

Ejuſmodi viis ſanatos complures in medium protraherem, confirmationis ergo: at multi ſunt, & per ſe ſoli integram Centuriam complere poſſent. Dominus Albertus Polſonus ſeptennio elapſo, quinque vulneribus profundis a ſicario clam acceptis, eo methodo feliciter curatus fuit. Dominus Hercules Lucatellus, ingenti vulnere circumventus a proditore, pari methodo convaluit. Magiſter Joannes . . . Sclopetarius, eadem ſorte a proditore vulneratus, curatus fuit.

Ubi fractum eſt cranium, methodo fere ſimili tractanda ſunt vulnera, ſuppurantibus & mundificantibus cito adhibitis. (*b*) *Terebra*, & alia chirurgica, quibus mali Medici ſæpius abutuntur, parce uſurpare ſoleo; natura enim proprio motu extranea ejicere ſolet.

(*a*) *Admoto oleo balſamico*. Omnia oleoſa pinguia & unguenta in partibus nerveis & membranoſis ſauciatis multum damni afferunt, dum poros obſtruendo graves inflammationes inducunt. Quocirca in capitis vulneribus & pericranii læſionibus merito ab illis abſtinemus, & loco horum vel ſicca v. g. pulverem iridis flor. rent. maſtiches, ſuccini, vel ſolum mel cum pauxillo balſami peruviani mixtum admovemus. Emplaſtrum de betonica utiliſſime in omnibus externis capitis affectibus adhibetur: Exaltatur autem ejus virtus gummatibus balſamicis, v.g. gummi elemi, ſuccino, maſtiche, ſtorace, nec non pulvere cubebarum, cariophyllorum. Hac ratione redditur etiam efficaciſſimum in gravioribus capitis contuſionibus.

(*b*) *Terebra*. Plures obſervationes, ubi trepanatio in cranio fracto & ſanguine ibi extravaſato optime ſucceſſit, collegit *Dominus Marchette in chirurgia ſua*. Valet hic *Celſi* monitum: quos ratio non reſtituit, juvat ſæpe temeritas: item ſatius eſt anceps remedium experiri, quam nullum; dubia namque ſpes certa deſperatione potior eſt.

CAPUT LXVIII.

De maligna febre cum ſæviſſimis ſymptomatibus.

DOmina N. Domini Herculis de Lucatellis ſoror, prope Divi Sebaſtiani fanum, annos tunc circiter 24. nata, ardenti febre graviter conflictata, inter graviora ſymptomata, (*a*) *triduo animi deliquio correpta*, & mortuæ ſimillima jacuit. Tetro ejuſmodi affectui grana iv. lapidis bezoardici animalis adhibuimus, cum grano j. auri diaphoretici: dabantur in ſucco carnis, nec alio cibo triduo enutrita fuit. His ter reiteratis ad ter rediit. Interea cordis regio bis in die fovebatur ſequenti (*b*) *epithemate*.

Rec. Pulver. diamargar. frig. ℨ. ij. granorum kermes, corall. præpar. an. ℨ. j. croci Orient. ℨ. ß. aquæ meliſſæ, borag. acetoſ. an. lib. j. vini Cretici lib, . Miſcebantur pro Epithemate. Primis febris initii per alterum Medicum purgata fuit. Syrupos & julepos item accepit: quin etiam ſanguis bis detractus fuit e brachiis. Sero advocatus, non mihi licuit tanti ſymptomatis cauſam in aliud rejicere, quam in pravum & malignum vaporem ex hypochondriis expirantem. Rediit tandem ad ſe illa, quæ ab omnibus mortua cenſebatur, ab eo tempore decennio elapſo.

(*a*) *Triduo animi deliquio correpta*. Symptoma hoc indicat febrem fuiſſe hyſtericam, ſpaſmis præcordialibus ſuffocativis & hypochondriacis ſociatam, qui ex impuro ſanguine & ſero ſtagnante circa abdominis partes originem ſuam petunt.

(*b*) *Epithemate*. In ſyncope, quæ a ſpaſmo diaphragmatis & præcordiorum naſcitur, extrinſecus applicata antiſpaſmodica volatilia nervina egregium faciunt officium; ſpectat huc linimentum noſtrum cordiale ex theriaca, camphora, croco, balſamo peruviano, oleo caryophyllorum, & aqua Anhaltina paratum. Corallia & pulvis diamargaritæ frigidus omni fere uſu tali in ſtatu carent.

CAPUT LXIX.

De vulnere in facie citra ſuturam curando, ubi iterum carnificina ſuendi vulnera exploditur.

DOm. Joannes Baptiſta Bocchinus, cujus ſupra in *prima noſtra Centuria* mentionem fecimus, a quodam proditore, cum quo familiariter verſabatur, & cujus famulitio quotidie utebatur, vulnus in facie, vulgo *sfriſo*, accepit. Inflictum vulnus barbitonſor primus advocatus, fuit pro more acu & filo, ipſique ſuperimpoſuit album ovi, poſtera die advocatus, abſciſſis ſuturæ punctulis, (*a*) *oleo noſtro balſamico* totum vulnus circumdari curavimus, vulneris labiis prius invicem adductis: Et tandem quoad coaluerint dicta vulneris labia, quotidie uſus eſt dicto oleo.

Cur ſi paucis & facillimis tutius & certius ægros ſublevare poſſumus, multa infida ipſius morbis ſæpius graviora, tedii & laboris plena nos cogat uſurpare antiquitas, ſi medicamentum, non authoritas admoveatur ægris? Si experientia, & ratio, non opinio, artem efficit, cur contraria ſectemur?

(*a*) *Oleo noſtro Balſamico*. Balſamum vulnerarium tam ad internum quam ad externum uſum optimum fit, ſi balſamum ſulphuris antimonii ex ſale igitur tartareo, & oleis deſtillatis confectum elegantiſſime rubicundum, miſcetur cum oleo hyperici terebinthina & cera. Ex eodem fundamento fluit quoque præparatio balſami Anglici Locatelli dicti.

CAPUT LXX.

De lenta febre cum tuſſi, ventriculi imbecillitate, & aliis.

DOminus Martius Malvezzius ex Illuſtriſſima familia Malvezziorum, annos tunc triginta natus, annis ſuperioribus in duplicem tertianam incurre-

currerat, a qua ſublevatus (*a*) *habitum cachecticum*, debilem a catarrho valde obnoxium reportavit; non ſine flatibus, ventriculi refrigeratione, crebra expuitione, inappetentia, & quodam marcore. His malis ut ſubveniret, Medicos conſuluit, qui unanimiter chinæ decoctum ad menſem circiter ipſi porrexerunt. At medicamentum inappoſite datum, morbos longe graviores reddidit. Etenim accerſitus, dictum Dominum ſummopere emaciatum comperio, catarrho, inappetentiæ, flatibus, & aliis ſymptomatibus magis obnoxium, febre item lenta per intervalla non raro vexatum. Tot morbis ex arte curandis, duas indicationes curatorias conſtituimus. Prima, viſcerum obſtrictiones reſerare. Secundam, ſuccos crudos humoreſve incoctos conficere: quas indicationes nos tuto abſolvere ipſi indiximus, & non multiplicitate remediorum, ut Empiricorum mos eſt, neque errabunda & fallaci opinione, qua plerique Medicorum falluntur; verum certa & cognita ſcientia, atque tantum unico remedio, eo pacto, ut diu in ejus uſu perſiſtat; non enim diu contractos habitus cito immutare poſſumus. Annuente ipſo, ſe in cura permanſurum, ſpecificum noſtrum ſtomachicum ipſi præſtitimus bis in die, cum ſaccharo roſaceo, eo febre ſenſim propulſata, & (*b*) *ventriculi robore aucto*, cuncta melius obire cœpit; in ejus uſu perſiſtens, ea qua nunc fruitur ſanitate, vivit.

(*a*) *Habitum cachecticum*. Quandocunque intermittentes non legitime curantur, vel ſtatim motus iſti febriles critici in bonum finem nimirum excernendi, illud, quod ſanguinis mixturæ infenſum eſt, inſtituti, nimis cito figentibus vel adſtringentibus ſupprimuntur, periculoſiſſima multa mala inde proveniunt, infarctus quippe viſcerum fiunt graviores, obſtructiones firmiores, perſpiratio corporis magis impenditur, ſicq; febres lentæ, cachexia, affectio hypochondriaca preſſo pede ſequuntur. Si febres ardentes, item intermittentes intempeſtive curatas hecticæ cauſſam fuiſſe annotavit *Foreſtus l.4. obſ.1. & 4. it. Horſtius l.1. obſ.30. & 34.*

(*b*) *Ventriculi robore aucto*. Poſt graves perpeſſos morbos facile ventriculi imbecillitas oritur, & tunc ſemper maxima ratio eſt habenda digeſtionis primæ, & præſtat ſemper, poſt diuturnos morbos a parciori paulatim ad largiorem victum procedere. Proportio enim ſemper debet eſſe inter victum & vires, quando quidem vires, ſi debiles ſunt, victus quoque tenuis ſuadendus, fortes autem & robuſtæ ſi ſunt, victus magis plenus & craſſus locum habet. Priſci ſapientiſſimi Medici in adminiſtranda diæta vel in ipſis morbis, vel poſt illos admodum religioſi & circumſpecti erant, quorum veſtigiis & nos inſiſtere debemus.

CAPUT LXXI.

De catarrho, febre lenta, virium imbecillitate, a multo tempore contractis.

DOminus Ludovicus de Urſis annos 30. natus, ab aliquot annis, multis malis acerbe conflictatus, extrema ducere videbatur, omnium graviſſimum erat (*a*) *inſignis ventriculi languor*. Tot malorum cauſas tam externam, quam internam, ad pravam victus rationem prægreſſam, & imbecillam viſcerum conſtitutionem referens, curationis argumenta eſſe dixi, viſcera natura-

naturalia cumprimum roborare, dein fluxos, & congeſtos humores tum in ventriculo, & in inteſtinis, tum in aliis corporis partibus, conficere, & purgare. Primas indicationes brevi abſolvimus ſpecifico noſtro ſtomachico, ſecundas decocto ſequenti.

Rec. Chinæ electæ in taleolas minutim diſſectæ, ℥.ß. ſalſæ paril. ʒ. j. ſaſſafras, ʒ. ij. ſantal. ℥ß. epithym, cuſcut. ſenæ, an. ʒ. v. aniſi, coriand. præpar. an. p. j. flor. borrag. bugl. meliſſæ, betonicæ, an. m. j. flor. violarum p. j. coquebantur omnia in optimo jure caponis.

(a) *Inſignis ventriculi languor.* Multa mala ex vitio primarum viarum proveniunt. Laborabat ante aliquot annos generoſa fœmina ante autumnali tertiana, poſt ejus curationem appetitu fortiori indulgebat; unde incurrebat in febrem lentam, phlogoſin, virium defectionem & dolorem pedum contuſivum, als mann ſie inſchiagen mare. Medici in conſilium vocati pugnabant contra calorem refrigerantibus, julapiis, acidis, quorum aſſumtione ſymtomatum vehementia magis augebatur. Ego primis in viis colluviem impurorum humorum ratus, ordinavi lene emeticum, liquida in forma aſſumendum, quod tribus vomitionibus magnam copiam viridiſſimæ pituitæ educebat, huic experimenti gratia inſtillavi oleum tartari per deliquium, & mox viridis ille color mutabatur in flavum, indicio manifeſto, acidum ita tingere bilem, non ſecus ac ſpiritus vitrioli ipſi viriditatem conciliat. Poſt uſum hujus emetici protinus expirabant cuncta ſymptomata, notabiliter enim calor, ſitis & pedum dolores remittebant, adhuc ſemel idem remedium propinatum eſt, & Divina gratia mox in integrum reſtituta eſt fœmina.

CAPUT LXXII.

De ophtalmia.

UT non omnes ophthalmiæ ab una eademque cauſa, nec item uno eodemq; remedio curantur, Perilluſtriſſ. & Excellentiſſ. Dominus Hercules de Mareſcottis, 4. annis elapſis id maxime comprobavit; is enim contumaciſſimam, & dolorificam ophthalmiam incurrerat, quam contraxit (*a*) *ab aere ambiente nimis calido* & ſicco, quo in tempore fluxio ſalſa & acris, qua prius detinebatur, in ſummum irritata fuit: ea enim ab extrinſeco impulſa, & ad oculos detruſa, primum in oculo ſiniſtro tumorem, & inflammationem peperit; ea remediis paulo mitior facta in dextrum recurrit. Multis tunc extraordinariis fruſtra adhibitis, uti caſſia, pilulis de agarico, cocciis, phlebotomia, &c. (*b*) *decocto purgante*, & exſiccante intra paucos dies convaluit.

(*a*) *Ab aere ambiente nimis calido.* Ophthalmia ſæpe eſt epidemia, & debetur aeris vitio, ſi nimirum ille vel hyeme nimis ſiccus eſt, vel etiam ipſo vere ſiccus & aquilonius; tunc enim facile rheumatiſmi & fibrarum tam cutanearum, quam membranacearum ſubtiliſſimarum fiunt contractiones & contorſiones propter particulas aeris rigidiores de quo conſule *aphoriſm. 11. & 12. lib. 3.*

(*b*) *Decocto purgante.* Notabilis eſt *aphor. 17. Lib. 6.* Hippocratis: Oculis ex inflammatione laborantem diarrhœa corripi bonum eſt. Nam omnis alvus fluxus, ſive arte, ſive ultro erumpat, inquit *Heurnius in commentario ad aphor.* pag. 432. repellit & una evacuat ab oculo. Quare ſi natura id ultro non fecerit, pharmacia hoc

hoc agamus. Si valida phlegmone occupaverit oculum, venam ſeca, cucurbitas cervici admove: purga, dolorem mitiga, digere. In magnis doloribus fove oculum decocto malvarum, chamæmeli & fœnugræci.

CAPUT LXXIII.

De praduro quodam tumore jamdudum inveterato, in palpebra oculi enato.

SCirroſos tumores diſſolvere, non minus arduum, quam difficile, comprobant omnes, qui artem medicam exercent; ſic ejuſmodi tumores, vel in carcinomata vertuntur, vel incurabiles fiunt. Superioribus annis venit ad me curandus quidam Dominus Franciſcus Limidus, ſimili tumore affectus: cum autem ipſe ad ejuſmodi tumorem deformem, & moleſtum exſcindendum, multos Medicos fruſtra per longum tempus conſuluiſſet, noſtra tandem ope intra 20. dies convaluit. Itaque ut denſum, firmum & compactum ejuſmodi tumorem, oſſeum potius, quam carneum diſſolverem, corpore prius purgato, collyrium ſequens admovimus.

Rec. Stibii crudi, camphoræ, an. ʒ.ß. tutiæ præparat. collyrii albi Rhaſis, an. ʒ.j. aquarum ſolatri, plantaginis, roſarum, an. ℥. ij. miſceantur, & fiat collyrium: Infundebatur collyrium bis in die inter adnatam, & palpebram. Extra unguentum, hunc in modum applicatum fuit.

Rec. Camphoræ ʒ.ß. ceræ albæ ℥.j. ol. roſati ℥. iij. liquentur omnia ſimul, refrigerato adde pul. tuthiæ, ſtibii, plumbi uſti, an. ʒ.j. miſce.

At nec his tantus tumor emolliri potuit; ſed (*a*) *ſpecifico ophthalmico* in uſum advocato, intra 4. dies tumor evanuit.

Artis abdita non omnibus reſeranda veniunt, maxime hodie propter pſeudochymicos, qui his perperam abutuntur, nec propterea illi verentur ſe ſcientiarum Monarchas appellare; veri illi ſunt jactabundi impoſtores, fumivenduli meri, auri potabilis decoctores, de quibus plura apud bonos authores.

(*a*) *Specifico ophthalmico*. Tumor ſcirrhoſus durus ſæpiuſculæ palpebris adnaſcitur, dicitur: vulgo Gerſten Korn, ſed non tam facile diſſipari ſolet, maxime ſi induraverit. Novi chirurgum expertiſſimum, qui ejuſcemodi tumores feliciter ſic abigit. Nimirum unguento gryſeo, cui momentum mercurii præcipitati albi immixtum eſt, caute bis de die tumorem illinit, ſic ſpacio trium hebdomadum diſſipatio ſit inſenſibilis ferme.

CAPUT LXXIV.

De dolore Capitis, amentiæ quadam ſpecie, & videndi impotentia.

ANdreas Rivannus, annos 30. natus *nel Borgo delle Tovaglie*, tribus graviſſimis cerebri affectibus ab anno detinebatur, amentia, obtuſo capitis dolore, & viſus imbecillitate. (*a*) *Amentia non erat perpetua*, ſed tunc ea correptus, multa abſurda verbo & opere committere cogebatur, citra tamen violen-

violentiam: eam præcedebat gravis capitis dolor, cum ſopore quodam permoleſto. Suſcitari hunc dolorem a vaporibus, aut ſubtili & atro humore melancholico ex hypochondriis ad caput ſublato, certum erat; unde & videndi facultatis perverſio. Indicationes itaque erant, noxium humorem e præcordiis deturbare, & caput roborare; quæ duo præſtitimus decocto melanagogo & cephalico, prout habentur in noſtra *Pharmacopœa Spagyrica*, atque oleo vitrioli balſamico cum conſervis caput robotantibus. Vivit nunc a cura liber, ſeptennio elapſo.

(*a*) *Amentia non erat perpetua*. Notus eſt mihi paſtor in principatu Mindenſi, vir robuſtus plethoricus ac facie ſanus, hic per intervalla certo tempore breves mentis patitur abalienationes, nimirum colloquens cum amico vel etiam ſacra faciens coram populo, præter omnem ſpem mox multa delira, abſurda & male cohærentia loquitur, nonnunquam ad horæ quadrantem, nonnunquam etiam brevius. Ad ſe rediens ignarus omnium eſt, quæ fecerit, paroxyſmi utplurimum fiunt circa certas phaſes lunæ, vel etiam ſub veris & autumni initia, ubi etiam non raro motus convulſivi & dolores tenſivi, gravativi pedum complicati ſunt. Affectibus animi ac venere malum fit vehementius, venæſectio autem & omnia ſanguinem diluentia nec non nitroſa cinnabarina & temperata antiſpaſmodica mitigant & leniunt paroxyſmos. Contraxit hoc malum ex febre tertiana ante 7. annos perperam curata, & quoniam videtur quaſi habituale, radicalis curatio non facile expectanda eſt.

CAPUT LXXV.

De hydrope aſcite, in quo ventris tumor ad immenſam magnitudinem creverat, ab aliis conclamato.

Nonnulli ſunt morbi, aſpectu horrendi, formidoloſi, & a Medicis immedicabiles habiti. Talis fuit præſens affectus, quo laborabat quædam ancilla Perilluſtris, & Excellentiſſimi Domini Papiniani Rombelli, annos 45. nata. Etenim ad eam perductus per admodum Illuſtrem, & Excellentiſſ. D. Doctorem Mathaſilanum, primo intuitu ſe nobis obtulit mulier facie horrida, extenuata, & anhelitus difficultate gemebunda, mortuis, & reſiccatis cadaveribus quam ſimilis, cum incredibili abdomine, cruribus etiam ingenti tumore diſtentis, nec nos propterea deterrebat (*a*) *monſtroſus ille tumor*, ſed illa macies ſuperiorum partium, virium imbecillitas, anhelitus difficultas, & alia graviſſima ſymptomata. Adverſus tam immane monſtrum multa ab aliis Medicis adhibita fuerant remedia, & toto anni ſpatio, quo cœperat dicto morbo detineri. Huic & morbi magnitudine ad extremum adductæ, & omni ſpe deſtitutæ mulieri, Omnipotens Deus, & miſericors, ſic per manus noſtras opem tulit. Primis diebus ſulphur metallorum cum conſerva roſarum bis in die dedimus, quo anhelitum paulo liberiorem ducere cœpit: Viribus tantiſper erectis, ad aquas citius exhauriendas, devorabat alternis diebus (*b*) *tres pilulas* ex polychreſtis, & catholicis, ponderis 3. ß. quibus reſervatæ ſunt obſtructiones, communes viæ adapertæ, & ſanguis in utroque viſcere rectificatus: unde priſtina ſanitas, atque ab illo die, ſexcennio videlicet elapſo, firma valetudine potitur.

(*a*) *Mon-*

(*a*) *Monſtroſus tumor.* Offerebat ſeſe nuper nobis fœmina, 30. annorum in ſuperiori corporis parte nimirum extenuata, reſpirandi difficultate, marcore partium & facie Hippocratica, ſemimortua, incredibilis etiam erat tumor abdominis, brevi poſt ultro & ſponte umbilicus exiit & aperiebatur, magnaque quantitas ſeri lympidi, explens fere menſuras 20. intra duarum horarum ſpatium effluxit, inſtituta ſic ab ipſa natura paracenteſi. Ego accedens illico curavi, ut foramen illud clauderetur, & probe a corruptela non tantum umbilicalis regio, ſed & totum abdomen defenderetur, quare cataplaſma ex ſpeciebus balſamicis cum vino coctum toti applicabatur ventri, aperto obturaculo tertio die poſt mox nova rurſus quantitas ſeri effluxit. Interea debilitabatur ægra, porrigebantur analeptica, balſamica. Elapſis aliquot diebus, venter, qui propter effluxum copioſæ aquæ valde detumuit, de novo increſcebat in molem, a flatibus, quaſi diſtentus, interin deficiebant plus vires, extrema frigebant, pulſus rarior, & ægra diem ſic ſuum obibat. Hydropis per umbilicum ſponte ruptum evacuationem vide in Hildano obſ. 14.

(*b*) *Tres pilulas*. Bene monet *Sydenhamius* in *tractatu de hydrope*: Aut fortiter in hoc morbo purgandum eſt, aut nunquam, & maxima curationis pars in eo videtur poſita, ut medicus naturam morbi exploret, an ferre poſſit cathartica, nec ne, ſi una bene ſuccedit purgatio, brevi plures inſtituendæ ſunt. Merentur autem laudari hunc in finem purgantes pilulæ emetico acuatæ, ſtimulo quippe, quæ egregie ſeroſam colluviem expurgant.

CAPUT LXXVI.

De ſanguinis, & puris fluore inſigni per alvum, a biennio inveterato, cum febre lenta, marcore, &c.

THomas Caſarius, de his qui vulgo *Tiraloro* dicuntur, in via ſancti Felicis commorans, annos 40. natus, (*a*) *fluore ſanguinis & puris* biennii ſpatio vexabatur, unde in incredibilem corporis maciem inciderat, cum apepſia, lenta febre, ſiti valida, & aliis. Toto illi tempore omne peculium in Medicos fruſtra impenderat. Sub cura vero noſtra, paucis & nullius pretii remediis, intra 12. dies ſanitati reſtitutus fuit: præcipuum fuit crocus metallorum, non is quidem Rulandi & Quercetani, ſed Th. P. hic roborat tantum, ille vero purgat ſupra & infra.

(*a*) *Fluore ſanguinis & puris*. Hic affectus dubio procul abſceſſus fuit aut meſenterii, aut ipſius pancreatis. Pancreatis abſceſſus curam deſcribit *Sylvius in praxi l. 1. c. 15.* Nimirum fœmina laborabat diuturno & gravi lumborum dolore, ſubſecutus fuit puris vomitus & dejectio ſpontanea, emetico aſſumto ultra uncias 20. puris cocti excrevit: exhibitis balſamicis & putredini reſiſtentibus, brevi perfecte ſanitati reſtituta fuit. Abſceſſum meſenteriicum febre lenta dolore ac tenſione hypochondrii & excretione puris per alvum tradit *Hollerius obſerv. 19.* Abſceſſum intra muſculos abdominis & peritoneum latentem feliciſſime curavit *Beatus Parens vid. meth. med. pag.* 370. Ulcus ventriculi annotavit *Bartholin. centur. 1. p.* 40.

CAPUT LXXVII.

De quodam fœdo & horrendo morbi genere.

HOrrendum, fœdum, & ab omni humana cogitatione alienum mali genus, quinquennio elapſo, invaſit Magiſtrum Joannem N. textorem lanæ,

lanæ, in via, quæ vulgo dicitur *ſtrà Caſtione* prope portam Urbis. Ad eum perductus per Dominum Virginium Piottum, (*a*) *patientem invenio* vultu deformem, fœtidum vaporem exſpirantem, ſquammis conſperſum totum, etiam ſuperciliis ipſis, & adeo, ut ſolis oculis micantibus, non hominis, ſed alicujus monſtri facie videretur. Capilli guttulas aquæ aſſiduo fundebant, veluti e ſcaturigine proſilientes. Ut attentius corpus univerſum perluſtrarem, feneſtris, & cubiculi oſtiis adapertis, ut fœtidiſſimus ille vapor expiraret, aromatis etiam eo in loco combuſtis: tunc ſtragulis ſublatis, atque corpore denudato, mirabile, nec dictu facile, quo errore perculſi fuerimus, videre divinum animal hominem, tam ſæva, truci, & abominabili plaga affectum in quo cutis fruſtatim e brachiis, tibiis & coxis decidens, carnem cute denudatam, novas ſquammas producentem relinquebat; perpetua corruptio & generatio cutis videbatur. Dira hæc plaga a planta pedum ad verticem uſque miſerum inceſſanter affligebat: quo in ſtatu, trimeſtri toto ſtetit, antequam noſtra ope uteretur. Qui eum primo viſitaverant Medici, ipſum eſſe leproſum, & ab hominum conſortio removendum ajebant. Certatim quis dixiſſet, omnia humanæ miſeriæ tela in eum vibrata fuiſſe: hæc enim omnia concomitabatur inſignis pauperies, cum numeroſa prole. Ad tam fœdum & horrendum monſtrum debellandum, ſpecificum ſtomachicum cum granis aliquot auri diaphoretici dedimus, cum conſerva roſarum. In ferculis pulvere viperarum utebatur, extra unctione blanda ex balſamo metallorum facta. Intra triginta dies priſtinæ ſanitati teſtitutus fuit, qua potitus eſt ad quatuor annos: demum eodem affectu correptus, priori diligentia minime adhibita miſere occubuit.

(*a*) *Patientem invenio*. Signa lepram indicantia recitat hic *Auctor*. Intenſiſſima hic lymphæ & ſanguinis coagulatio eſt. *Marcellus Donatus l. 1. cap. 4. Hiſtor. medic. mirabil.* Sanguinem e vena emiſſum inſtar coagulati lactis obſervavit. Quapropter omnia callida & exſiccantia præſertim in morbo nocentiſſima ſunt. Ab uſu immodico & præpoſtero ligni quajaci juvenem in perfectam lepram incurriſſe Autor eſt *Henricus ab Heer obſ. 22.* Potius humectantia conveniunt, *hinc Benivenius cap. 21. abditorum* refert: quendam elephantiacum incurioſo & licentiore uſu frigidiorum, citrullorum, peponum ac nucum recentium fuiſſe reſtitutum.

CAPUT LXXVIII

De rara, mirabili, & incurabili morbi ſpecie in Marco Marci, filio piſtoris, prope ædes D. D. de Barbatiis.

EN formidandum, mirabile, rarum & ordinariis Medicis incurabile morbi genus: hic ſileant ignavi calumniatores, perſonati Medici. Et vos deliri Phormiones, qui coram optimis & exercitatiſſimis Medicis, de re medica inanes veſtras leges proponere, atque totius artis medicæ, verbis pluſquam ſeſquipedalibus, nec minus ampulloſe, officia diſtribuere, ac tanquam Aſclepiadeæ familiæ patronos, & ſumma artis faſtigia tenentes, unicuique vos turpiter divendere vultis: Tota die præclara adverſus catarrhum præſidia

nobis occinitis, ejuſque mille cauſas aſſiduo effingitis: at quorſum tot verba inaniter jactata pro catarrhis præſcindendis & averrucandis ? & ecce incipienti catarrho in juvene annorum 16. ne tantillum quidem levaminis afferre poteſtis; imo vobis, veſtriſque præſidiis invitis, ad tantam calamitatem perducitur æger, ut nemo mortalium cruces & tormenta, quibus inceſſanter conflictaretur, exprimere poſſet: ſatius ipſi fuiſſet inter mortuos computari, quam ulterius tam acerbam vitam, & omni dolorum genere referta traducere. Cœpit vero iſte juvenis initio veris articularibus doloribus vehementer cruciari, obſeſſis nimirum genubus, pedibus, utriſque manuum articulis, cum poplite, & iſchio. Primus Medicus in ejus curam advocatus multa de more ipſi præſcripſit, potus nimirum purgantes, julepos, apozemata, phlebotomiam, juſcula alterata, ligni Indici decocta, & alia. Extrinſecus, litus, fotus, embrochas, cataplaſmata, frictiones, cucurbitulas, cauteria in nucha & brachiis & ſimiles cruces. Quieverunt dolores aliquantulum, quadrageſimo die exacto, quo tempore dolores articulares ſponte conſopiri ſolent: at paulo poſt vix menſe exacto, iidem dolores recrudeſcunt. Propterea novum Medicum accerſunt, qui non felicior primo, multa adhuc irrita præſcribit. Qui de re tertius advocatur: hic priorum medelis omnino repudiatis, ad varia tum alterantia, tum purgantia ſe contulit, victu exſiccante, & attenuante perbelle mutato, atque tum hordeacea, carnes elixas, ova ſorbilia, & alia, pro aſſis, amygdalis toſtis, pane biſcocto, &c. Quid vero ultimus iſte athleta profecerit intelliges. Nodos in juncturis firmat; dolores magis atque magis auget, & morbo efferatiori facto, miſerum incredibilem maraſmum præcipitat. Inſuper (quod omnem captum excedit) (a) *oſſa omnia adeo contabuerant*, ut ea infantium duorum annorum craſſitiem vix æquarent: oſſa ob dolorem continuum, & nimiam tendinum laxitatem, e loco exciderant: manus, & brachia, item genua, & pedes propter tophaceos tumores in articulis genitos, contorta adeo erant, ut nullo pacto quis crediſſet ea erigi, & in propriam conſtitutionem reverti poſſe. Rurſus, quod magis mirabile, & formidandum videbatur, caput toti corpori in malis ferendis conſentiens, a juſta & naturali conformatione, tam magnitudine, quam ſitu, mirum in modum deſciverat; etenim cum reliquo corporis continue contabeſcens, perexiguum evaſerat.

Primo intuitu, tanti morbi curam aggredi velle, temerarium, & audax facinus eſſe exiſtimabam, nec niſi miſeratione, & remediorum magnitudine ſuffultus, ad id unquam adduci paſſus fuiſſem. Cauſis tanti affectus conſideratis, ipſum prius humectare, dolores conſopiendo, incipio. Ea de re primis diebus optimum juſculum pulli, cum radicibus acoris vulgaris, parari jubeo, idque mane & veſperi, poſt prandium, & cœnam. Matutinis horis aurum noſtrum diaphoreticum dabamus cum conſerva roſarum, quibus intra menſem optimam & firmamiſſimam recuperavit ſanitatem. Videant illi, qui corporum fæcibus expurgandis aſſidue incumbunt, propterea ſtercorarii dicti, ſimilia ſi præſtare poſſint. Scio ejuſmodi Medicos ab Empiricis, agyrtis, & circumforaneis minime differre; nec obſtat, ſi per corporum ſordes, ut olim Uromantes, de morborum cauſis coram populo multa vaticinentur: plebs his faſcinatoribus deluſa credula redditur.

(a) *Oſſa*

(*a*) *Oſſa adeo contabuerant*. Mirabile eſt, oſſa omnia in præſenti ægro ita contabuiſſe, ut ea infantium duorum annorum craſſitiem vix æquarent. Oſſa ſcil. conflata ſunt ex tenerrimis tubulis, qui poros habent innumeros, in quibus circulationem ſuſtinent depoſitæ particulæ, & ſanguineæ & lymphaticæ. Inoſculantur namque illis venæ & arteriæ intrantes cavitatem, & deponentes ibi pinguem ſanguineo-gelatinoſam ſubſtantiam. Hac autem minime oſſa nutriri, ſed temperata oleoſitate duram ac ſtabilem oſſium ſubſtantiam magis delinire & inungere veri videtur ſimilimum: Hac delibuta exterius impetibus, quos ſuſtinere coguntur, ſine fracturæ metu reſiſtunt. Inde jam conſtare poteſt ratio miræ oſſium fragilitatis, quam notarunt *Hildanus & Capivaccius* paſſim in ſcriptis ſuis. Porro tubulis oſſium introducta magna materiæ ſubtilis quantitate mollities in oſſibus generatur, qualem ceræ inſtar flexilem deſcribunt *Acta Haffnienſium obſerv. 24. anno 73. & 74.* Solidum enim a fluido non differt niſi ſola diviſibilitate. Quod ſi itaq; efferveſcentia acrior in ſanguine concitata corpuſcula illa, e quibus oſſa contexta ſunt, diſſipat, oſſa minora & contractiora fiunt: ſimilem contabeſcentiæ oſſeæ hiſtoriam tradit *Dominus Jacobæi in actis Haffnienſ. anno 71. & 72. obſervat. 115.* Nimirum chirurgus quidam per errorem aquam fortem bibebat, unde non mortuus eſt, ſed tota membra ita contracta & corrugata fuerunt, ut qui antea juſti viri ſtaturam habuit, nunc vix pigmæi vel ſeptennis pueri obtinuerit.

CAPUT LXXIX.

De dolore funeſtiſſimo per totum corpus oberrante, cum graviſſimis ſymptomatibus.

NOva quotidie in hominum perniciem vibrata eſſe tela cognoſcimus. Ecce hac de re novum doloris genus, per intervalla Conſtantinum barbitonſorem, annos 40. natum invadens: (*a*) *Vagus is dolor nunc per carnes*, nunc per articulos adeo vehementer vagabatur, ut ne per momenta quidem deſereret ægrum; mirum equidem quam pervicaci velocitate per univerſum corpus oberraret: 15. diebus elapſis, in juncturis firmata ſede, ibi ingentes cruciatus peperit cum tumoribus, ut in arthritide conſuetum eſt. Inaſſueti ejuſmodi doloris cauſas aliunde, quam a communi Medicorum ſenſu, deducendas eſſe judicavimus; indicationes itidem ab his longe diverſas: de quibus alibi Deo favente. Interim ad tam immane monſtrum debellandum, pilulis noſtris catholicis uſi ſumus: Catholicæ hac de re dicuntur quod in univerſum quoſcunque humores tartareos fugent, & ejiciant. (*b*) *Aurum noſtrum diaphoreticum* per vices dabamus, ad tranſpiratum corporis promovendum, & juncturas roborandas. Locis affectis ſæpe cucurbitulas per exiguas, vulgo *cornetti*, affigendas curavimus, cum ſcarificationibus, & eo tempore quo adhuc vagaretur dolor, nam in juncturis obfirmata ſede, fotus, & embrochas uſurpavimus. Victus in principio fuit refrigerans & humectans, tandem ſub fine decoctum phlegmagogum & exſiccans, ad 15. dies accepit, quibus ſenſim ſanitatem adeptus eſt. Sequenti anno iidem reverſi ſunt dolores, qui iiſdem quoque remediis propulſati ſunt. Ne vero iterum reverterentur, pilulas catholicas ſemel in menſe deglutiendas imperavimus ipſi, quod præſtitit ad annum, nec a ſeptennio redierunt ejuſmodi dolores, vivitque nunc felix optima ſanitate donatus.

(*a*) *Vagus*

(*a*) *Vagus is dolor nunc per carnes* &c. Sunt dolores hi revera ſpaſmodici, & non tantum nerveas fibroſas partes, ſed & muſculoſas occupant, ſæpiuſque totum per corpus oberrant, ita ut mox pedes, mox ſpinam dorſi, collum digitorum extremitates invadant, debitoque ſenſu ac motu iſtas partes privent: Quandoque etiam in ipſis partibus interioribus calamitoſam ludunt tragœdiam, dum in inteſtinis cruciatus horrendos efficiunt, urinæ ſuppreſſionem, cardialgiam & ſuffocationem pariunt. Ab hoc malo vidi nec immunes ipſos juvenes & infantes, qui a parentibus ſcorbuticis nati erant; Nam dolores hi ſcorbuticorum acidorum ſalium progenies ſunt, & illa, potiſſimum corpora, quæ nervos imbecilles ac debiles habent, & quorum ſpiritus faciles ad ataxiam ſunt, mirum exercere ſolent. Dolores hi ſæpius quorum aeris vitio debentur & epidemici ſunt: Annotavi hoc anno poſt hyemem ſumme tepidam, ubi menſe februarii jam tum multæ arbores in flore erant, affectus arthriticos & rheumaticos familiariſſimos, qui maxime illos, qui proclives & obnoxii erant huic affectui, valde torquebant, diuque lecto præter ſolitum affigebant, recidivante ſæpius malo.

(*b*) *Aurum diaphoreticum*. Aurum a gaſtrico menſtruo & fluidis microcoſmi non bene vincitur, niſi ope mercurii ſubtilioris exaltatum & ſpirituoſum factum fuerit. Cum mercurio autem hac ratione cicuratum promtiſſime agit menſtruum ventriculi ſalivale ſubtiliſſimo æthereo ſale imbutum, quod, utut non totum mercurii nexum diſſolvat, nihilominus tamen mercurii ſubtiliores partes abradit & extrahit & ſecum per totam corporis ſphæram vehit. Inſipida autem menſtrua magnam in metalla & mercurialia poſſidere efficaciam comprobat inter alia decoctum mercurii cum aqua ſimplici, quod teſte experientia ad enecandos lumbricos ſumme proficuum eſt. Operantur autem mercurialia, ſi illorum textura integra manet, nec acceſſu cujuſdam accidi corroſivam naturam induit, colliquando & diſſolvendo partim gravitate, partim tenuitate ſua, ſeri ubique etiam illud, ſit coagulum: Quare ubi alia medicamenta non attingunt, ibi mercurialia penetrant, ac in diſſitis & anguſtiſſimis quoque partibus vim ſuam exerunt.

CAPUT LXXX.

De multiplici febrium genere.

Febris, etſi affectuum communiſſima, & frequentiſſima, omnium tamen (*a*) *curatu difficillima*: nam licet infinitæ ſub Medicorum cura quotidie ſanentur, non tamen eorum arte, ſed (*b*) *ſponte*, & naturaliter *deſinunt*. Contemplare, quomodo minima pars gentium utatur Medicis, & quo pacto nullus ſit mortalium febris tyrannidis expers, vide an horum minima pars, Medicorum abſentia pereat. Univerſa Aſia, Africa, & maxima pars Europæ caret Medicis, non carent tamen febre; ubique communis eſt morbus, eandem ubique locorum ſervat naturam. Quod ſiquis objiciat, illis in remotiſſimis partibus, imo ubiq; reperiri Medicos, nec tam eſſe barbaram, & incultam gentem, quæ propriis Medicis careat: at utriuſque diſciplinam confer invicem, vel hos, vel illos non Medicos comperies. Barbari inculti, literarum rudes, Hippocratis & Galeni, & aliorum authorum inſcii, per experimenta medicinam agunt. Noſtrates, ut plurimum bonis literis imbuti, Hippocratis, Galeni, & aliorum ſectatores, per dogmata rationibus innixa medicinam agere profitentur. Sed hæc contemplatio hujus non eſt loci. Dicamus ergo, febres ſæpe Medicorum vulgarium diſciplinam eludere, quod ſuperioribus annis experta eſt

nobilis Dom. D. Iſabetta D. D. Auguſtini Piſtorienſis, alias de Dondolis, uxor. Etenim ipſa, dum 20. annum ſuæ ætatis ageret, quatuor annis elapſis, in ſimplicem tertianam incidit, circa initium menſis Auguſti; cui ſubveniendo, uſitata haud pauca remedia accepit, duobus Medicis ad id convocatis: quibus invitis ea in ſemitertianam vertitur, adverſus quam multa ad nauſeam uſque patrata fuerunt medicamenta, nunc potiones laxativæ, ſyrupi, juſcula alterata, pilulæ, trochiſci, & ſimilia. Febre tandem contumaciori facta, atque Medicorum artem plane eludente, Medicorum præſentium perhorreſcit ægra, atque affines enixe flagitat, ut eos procul a ſe amandent. Interea febre in hecticam verſa, eam ſine auxiliis ſedere nolunt, meque in ejus curam advocant. At quum intellexiſſem odium, quo Medicorum adventum exciperet, aliam perſonam induo; amici videlicet conjugis, & ſic clam ipſa inſcia eduliis, & ferculis antipyreton miſcebamus, quo brevi febris & pertinaces obſtructiones propulſatæ fuerunt.

(a) *Curatu difficillima.* Medici titulo indignum illum judicat *Helmontius*, qui non omnis generis febres, cito & tuto profligare novit. Nec enim ſunt intermittentium ſanationes jam temporis difficiles invento uſu chinæ chinæ, modo quis rite procedat cum ipſa in applicatione. Tenendæ autem circa ejus exhibitionem ſequentes ſunt regulæ: 1. Ut palato conſulatur, optime ſumitur in forma pilulari, ſi nempe cum mucilagine tragacanthi, ex ſolo pulvere, fiant pilulæ. 2. Longe efficacior ejus effectus percipitur in ſubſtantia, quam in eſſentiis, decoctis & elixiriis. 3. Offerri debet ſæpius repetita, parca tamen doſi, & nunquam ſtatim ante paroxyſmum vel in ipſo paroxyſmo, ſed ſemper diebus intermiſſionis, incipiendo ſtatim poſt febrilis paroxyſmi declinationem. 4. Nunquam china chinæ danda eſt, niſi prius deterſis purgante primis viis ſoluta plethora, obſtructionibus expeditis & tranſpiratione liberiori. 5. In exhibitione chinæ chinæ alvus non movenda, nulla ſudorifera calida, purgantia, vomitoria, turbantia, vel in uſu, vel poſt ejus uſum exhibenda, alias facillime febris recidivat.

(b) *Sponte deſinunt.* Notari meretur circa & poſt æquinoctia & ſolſtitia varie affici febricitantes, utpote vel circa illud tempus plane ceſſat febris nunquam rediens, vel deſinit, poſt eum redit, vel etiam tunc temporis ejus vis remittit, aut ſimplex tertiana in duplicem mutatur, non obſcuro indicio: ab ætheris motu, qui circa hæc tempora varius eſt, magnam quoque mutationem ſubire corporis noſtri fluores. Quartanæ autumnales & hybernæ circa tempus æſtivum ſæpius ſponte deſinunt: vividiori enim facto ætheris tunc temporis motu, non modo inteſtina ſanguinis, ſed & circularis motio promptior eſt; hinc tranſpiratio liberior, & obſtructiones in cutis poris reſidentes facilius diſſolvuntur.

CAPUT LXXXI.

De morbo raro, & deplorato.

QUidam ſartor Bononienſis Venetiis commorans, annos 40. natus, nomine Hieronymus Barbiero, juſtæ ſtaturæ homo, alias ſanus, & vegetus, tribus ſuperioribus annis (b) *ſub finem æſtatis* in lævitatem inteſtinorum incurrit, cui occurrendo, Medici Veneti ope ad multum tempus utitur: morbus tamen pertinax & rebellis; at ipſe ſanitatis impatiens alium medicum accerſit.

ceſſit, utpote juſcula alterata, morcellos aſtringentes, litus, embrochas, clyſteres, & ſimilia: At nec his morbo mitiori, imo eodem indies efferatiori reddito, nova ſuperveniunt ſymptomata, corpus mirum in modum extenuatur, lenta febre conficitur: artuum extremitates adeo laxantur, ut manus & pedes emortui omnino cenſerentur, reliquum corpus macrum, & luridum, coloreque terreo perfuſum, non hominis, ſed cadaveris effigiem præ ſe ferebat. Hoc in ſtatu Venetiis Bononiam reverſus, in noſtras manus curandum ſeſe obtulit. Morbi cauſis a nobis exploratis, atque indicationibus hinc inde collatis, (*a*) *jecoris & lienis obſtructiones* reſerare ſtatuimus, craſſos, viſcidos, & concretos humores incidendo, attenuando, & purgando, quod primis diebus præſtitimus per pilulas noſtras polychreſtas, ad ℈. j. ſ. pro doſi, Sequentibus diebus ſumebat mane electuarium ſeq.

Rec. Mitridati optimi, ʒ. ß. conſerv. roſarum, ℥. j. ß. croci martis, ℥. iij. macis, ʒ. j. miſce.

Hujus electuarii dabantur ʒ. ij. pro doſi mane. Sub veſperam dabamus ſpecificum ſtomachicum, quibus gratiſſimis graviſſimum, & incurabilem morbum facillime ſuperavimus.

(*a*) *Sub finem æſtatis*. Æthere facto tunc denſiori ſtrictiores pori corporis noſtri evadunt, & perſpiratio effluviorum difficilior, quare ſuppreſſa conſueta ſudoris excretione ſerum ſalſum ad interiora vertit, & partes inteſtinorum membranaceas varie afficit, & conſtringit, hinc tormina ventris, alvi fluxus, tunc temporis valde familiares ſunt.

(*b*) *Jecoris & lienis obſtructiones*. Hypochondriaci, in quibus ſanguinis motus, per vaſa meſeraica, ramum ſplenicum & venam portæ, non legitime ſeſe habet, præter alia ſæva ſymptomata experiuntur etiam quandoque levitatem inteſtinorum & alvi criticum quaſi fluxum, ſecedunt ſæpius feces nigræ & a ſanguine tunicas inteſtinorum perrumpente, ſic tinctæ, dum natura ſubſiſtentem circa hæc vaſa colluviem ſeroſo-ſanguineam per vaſa inteſtinalia, interdum etiam ipſius ventriculi ſeu gaſtrica bonum in finem exonerat. Proſunt hic aſſentiente *Dom. Authore* martialia, theriacalia & carminativa, præmiſſis lenioribus purgantibus, concretos humores educentibus.

CAPUT LXXXII.

De hydrope aſcite in ſene, inveterata, & ab omnibus Medicis deplorata.

MAgiſtri Gerardi Schaion lanionis uxor, in via vulgo *di Galiera* commorantis, prope Moniales D. Magdalenæ, a quatuor menſibus poſt diuturnas febres, & alvi profluvium in hydropem aſcitem incurrerat, annum ſuæ ætatis tunc agens 52. hunc affectum concomitabantur, febris lenta de genere putridarum, cum exacerbationibus quotidianis frigoris & caloris, more tertianarum, ſitis ingens, urinæ rubræ, craſſæ, & fere ſuppreſſæ, vigiliæ immodicę, apepſia, crebri animi languores, & exolutiones, cum inſigni marcore totius corporis. Ad dira hæc mala propulſanda, multa a duobus Medicis ſatis notis per quatuor menſes accepit, At hi, malum initio

blandum, ſenſim (*a*) *remediis exaſperarunt*, idq; ad ſummum perniciei gradum perduxerunt. Unde ventris tumor in ingentem molem invaleſcens, reliquo corpore macie, & tabe confecto, omnem ſalutis ſpem ademerat: Medicorum nullus ejus ſaluti proſpicere audebat. Ego tamen Dei miſericordia fretus, quid noſtra in his deploratis valerent, experiri minime recuſo, licet invitus, & anceps valde, num optatum finem conſequerer. Quod ſi forte aliquando votis contrarium contingat, tum ob ſubſtantiæ viſcerum corruptionem, tum ob ægri aut aſſiſtentium errores, mirum videre eſt, quot convitia in nos evomant invidi: horum tamen nebulonum vocem minime extimeſco. Curationem auſpicatus per noſtrum ſpecificum ſtomachicum, ut publica via rite reſtaurata, remediorum copiæ bene inſtructæ ſanitatis iter facilius peragerent; Ventriculo quippe paulo firmiore reddito, (*b*) *crocum metallorum* bis in die dabamus, pro quo, ut ſupra monuimus, Rulandinum a Quercetano hauſtum minime intelligamus. Per intervalla pilulas polychreſtas dabamus ad ℥. j. ut tantam aquarum copiam partim per alvum propulſarem. Quibus ad vota ſuccedentibus, (*c*) *mulier ab omnibus conclamata* his paucis, & gratiſſimis ſanitati reſtituitur. Victus interim fuit in principio humidus, contra morbi naturam, & Medicorum leges, nam tunc ſicca deglutire non valebat; paulo poſt magis ſiccus, quem ad finem ſervavit. Sitis primis diebus evanuit, at qua abdominis per os ſenſim extillante, & fauces irrorante; urinæ etiam copioſiores evaſerunt, & tandem abdomen, crura, & tibiæ detumuerunt, & intra ſeſquimenſem perfecte convaluit.

(*a*) *Remediis exaſperarunt.* Omnia potentia calida, ſudorifera, acria, volatilia, ſulphurea, maxime ſi in principio propinantur, valde affectum hydropicum exaſperant, dum dolores, anxietates adaugent, & ſanguinis fluxus vel per nares vel hæmorrhoides proritant, & calorem accendendo nimium marcorem ſuperioribus inducunt. Præſtat in ſanandis hydropicis curam inchoare, a deobſtruentibus & vaſa occluſa recludentibus, temperatis tamen nec exceſſiva qualitate imbutis, & ſenſim ſemper a purgantibus lenioribus aſcendendo ad fortiora.

(*b*) *Crocum metallorum*. Antimonialia rite correcta et præparata, uti ſunt Regulus Antimonii Medicinalis, Panacea Glauberiana in hydropicis, ſi viſcera adhuc quodammodo ſalva, et appetitus non prorſus dejectus, aperiendo, reſolvendo, et evacuando, divinam ferunt opem: Quod ſi enim pro hydropicis auxilium quærendum eſt, certe in martialibus, antimonialibus, ſalibus fixis, et purgantium fortiorum prudenti applicatione illud inveniendum eſt.

(*c*) *Mulier ab omnibus conclamata.* Retulit mihi non ita pridem practicus fide digniſſimus, hydropicum deſperatum ſervatum fuiſſe, dum veſiculæ magnæ in abdomine ſponte obortæ, magnam quantitatem aquę ſingulis diebus effundebant: Poſtea dyſenteria, tunc temporis graſſante, correptus, ſanguinem cum ſero copioſo per alvum excrevit, ſicque detumeſcente abdomine ſanitati reſtitutus eſt.

CAPUT LXXXIII.

De iliaca paſſione, miſerere mei, *dicta*.

IN via, quæ vulgo dicitur *Inanzi Gardino*, commorans D. Gio Battiſta Borſo, ex officio de his, qui vernacula lingua *filatoieri* dicuntur, annos 40. natus, in

in iliacam paſſionem inciderat, a colico dolore initia ducentem: ei opitulando varia, & egregia medicamenta alter medicus præſcripſerat; At his nihilum proficientibus, imo dolore magis ſæviente, ſeniorem, & magis venerabilem Medicum conſuluit, qui aquam Tetucianam exhibens, malum duplo deterius reddidit, ex ſimplici dolore coli, iliacum efficiens. Nec ſine cauſa, nam jecore antea imbecillo facto, larga humidi actualis potatione, iterum imbecillus redditur: hinc cruditates ingeminantur, & pituitæ novus fit proventus. Propinqua hujuſce doloris cauſa erat lentus, & craſſus humor, coli cellulas varie contorquens. Remota intrinſeca, naturalis jecoris, ventriculi, & inteſtinorum debilitas. Procatarctica, calida aeris conſtitutio, propter quam crudorum, & frigidorum immoderatus uſus: Ex quibus manifeſte apparebat, indicationes curativas eſſe, viſcidum, lentum, & incoctum excrementum attenuare, incidere, & coquere: viſcera, jecur, & alia roborare: ea vero præſtari non poſſe per aquam Tetucianam, lippis & tonſoribus notum erat: ea enim quæ actu humida ſunt, viſcerum conſtitutionem multifariam lædunt, inprimis diſtendendo, refrigerando, humectando, tranſpirationem cohibendo, & ciborum coctionem avertendo; quæ omnia ſponte hos affectus parere conſueverunt. Nec me latet, verboſos ad verba ſe conferentes, nobis objicere ejuſmodi aquam eſſe ſalſam, calidam, & ſiccam, atque his qualitatibus tanto affectui convenientem. At inexperti, ſuam magis imperitiam produnt: Rerum actiones, non ſolæ qualitates explorandæ veniunt, non ut qualia, & ut tali qualitate prædita, ſed ut ſunt talia, ſic conformata, & conſtituta. Præcipuum quod agit forma eſt; qualitas eſt quo melius, vel deterius. Rurſus non ſolum agentis, ſed & patientis ratio habenda eſt, loci præterea, temporis, & aliorum paſſim a Galeno, cæteriſque authoribus enumeratorum. Hæc omnia confirmat præſens exemplum. Etenim data Tecutiana aqua, morbus ingeminatur (*a*) *flatibus inter craſſa, & tenuia inteſtina oppreſſis*, ileum comprehenditur, idque motu converſo, & periſtaltico violenter contrahitur, unde acerbiſſimi dolores, alvi ſuppreſſio, & vomitus. Poſtquam vero æger eo in ſtatu perſtitiſſet ad 5. dies, atque eo tempore multa inaniter expertus fuiſſet, ex ſenis Medici conſilium, ad eum perducor: tunc hominem languidum, ſemimortuum, doloris immanitate confectum, cibaria quæque vomentem invenio. Cumprimum ventriculo proſpicientes, aquam cinnamomi dedimus, dein (*b*) *fotum excalefacientem*, & roborantem, paulo poſt pilulam laudinam; qua dolore mitiori facto, oleum ſupra, & infra infundendum juſſimus: per os, oleum amygd. dulc. infra ol. commune. Curam poſtremo abſolvimus granis aliquot auri diaphoretici noſtri: ſicque brevi, & cito convaluit, vivitque ab hac cura incolumis, ſexennio jam exacto.

(*a*) *Flatibus inter craſſa & tenuia inteſtina oppreſſa*. Non omnis Iliaca paſſio ab hernia, verum etiam a flatibus & fæcum infarctu; ubi tamen notandum, quod magis tenuia inteſtina & maxime Ileon circa ingreſſum coli obſtrui & infarciri fecibus poſſint, quàm craſſa ſatis amplæ capacitatis. Quando autem motus inteſtinorum periſtalticus invertitur, a continua ipſorum contractione ſpaſmodica, clyſteres, ſuppoſitoria, per os rejiciuntur, praxi ipſa id teſtante. In cadaveribus ſe-

ctis, plerumque Ileon læſum & gangrænoſum reperitur, vide *Harderii Apiarium obſ.64.p.253.254. Item Foreſtus l.30.obſ.17. & 18. Sylvius l.5.c.15. §.17.*

(*b*) *Fotum excalefacientem.* Hic affectus hernioſos, maxime ſi iracundiæ dediti fuerunt, & corpus frigidiſſimo aeri expoſuerunt, ſemper fere detinet, principalis itaq; labor eſt, poros conſtrictos relaxare, quod optime peragitur fotibus, balneis ex emollientibus & carminativis paratis. Intrinſece omnia illa quæ compeſcunt ſpirituum animalium motum, & inflammationem inteſtinalem præcavent, præſentiſſima ſunt. Cum opiatis tamen caute mercandum eſt, quæ proficua ſunt, non niſi refracta doſi, & cum confortantibus, ac diaphoreticis: commode autem miſcentur cum purgantibus, (quæ alias ſibi relicta, facile cedunt in vomitoria) duplicem nimirum in finem, ut ſpaſmo & dolori ſuccurratur, & excrementorum depletio fiat.

CAPUT LXXXIV.

De atrociſſimo, contumaciſſimo & deploratiſſimo morbi genere.

MEdici ſæpe ob rerum metallicarum imperitiam, ægros in maxima vitæ diſcrimina præcipitant. Quod infeliciter comprobavit Illuſtriſſ. Comes Hannibal Ibertus Mantuanus, qui fluxione in genua & pedes correptus, poſt multa medicamentorum genera, neſcio quo conſilio (*a*) *hydrargyrii unctione uſus* eſt ad 15. dies, a qua fluxione irritata, novis etiam ſuperadditis, pro ſanitate miſerrimam vitam traxit. Medicus, qui unctionem ſuaſerat, non hydrargyrii virulentiam incuſat, ſed morbi pervicaciam: hac de re novi purgationibus præmiſſis, diæta etiam cum ligno Indico, ſalſa, & aliis ad menſem ſervata, ad novam unctionem patientem induxit. Reiteratur ergo unctio ad alios 15. dies, nec felicius, etenim fluxio magis efferata redditur, & ægri ſanitas ad extremum deducitur. Viribus in eum paulo recreatis, novi Medici conſilio utitur, qui ad fluxionem ſolum reſpiens, loca affecta ferro & igne tractanda ſuſcipit. At nec is, cæteris felicior, mercurialem perniciem intus pellit, novas cruces patienti imponit, & morbum incurabilem prædicat. Tunc Mantua Bononiam ſe aſportari curavit: atque tum in noſtris manibus tuto, & jucunde ſanitatem conſequutus eſt. Ad hydrargyrii perniciem excidendam primum ſcopum direximus; nam ea relicta, fruſtra erat fluxioni mederi velle: & quia ſolida pervadere ſolet ejuſmodi prava qualitas, mirum non fuit, ſi trium aut quatuor menſium in id inſumpſerim ſpatium. Principio dedimus liquorem ſulphuris dulcoacidum, cum aqua ſtillatitia? paulo poſt hydrargyrii malignitate conſopita, aurum noſtrum diaphoreticum ad nonnullos dies ipſi præſtitimus, quibus duobus gratiſſimis, & fluxionem firmavimus, & Mercurii pravitatem ſuſtulimus.

(*b*) *Hydrargyrii unctione uſus.* Sanatio morborum rebellium beneficio mercurii circumſpecte applicati glorioſe ſæpe peragitur, & vice verſa, etiam nulla ratione habita individuorum, nec cognita natura indoleque morbi, et humorum peccantium ingenio; temere exhibitus mercurius, ſæpius quoque non rite præparatus, infinita mala acceſſit, cujus rei teſtem cito quotidianam experientiam, qua propter ſequentes tenere oportet regulas: 1. Nunquam offerri mercurialia debent impuris corporibus ſcorbuticis acribus ſalibus ſcatentibus, & ubi viſcera labem et corruptelam

lam quandam contraxerunt. 2. Ubi inflammatio adeſt, vel metuenda, aut ad phtiſin, vel hecticam proclivitas eſt, maximopere fugienda ſunt. 3. Evacuatoriis corporis publicis adapertis, humorum corroſiva qualitate correcta, exhiberi debent, & magis tempore vernali, & autumnali, quam æſtate ac hyeme. 4. Exactiſſima vitæ & diætæ ratio ſervanda eſt, ſecus mercurialia magnum damnum corporis invehere queunt. Nuper ad juvenem vocabat ſcabioſum, qui opera empirici uſus, ab ipſo accepit aquam mercurii ſublimati, qua ex præcepto ejus lavabat manus, pedes, dorſum: elapſo aliquot dierum ſpatio, animi defectione & brachii ſiniſtri contractura prehendebatur, crebrius de die revertente malo, reſtitutus tamen ſanitati eſt, per decoctum emolliens, diaphoreticum, & ſimul anodyna virtute conſpicuum. Intentio enim fuit corroſivos mercurii atomos temperare ac invertere, quo minus ſanguini coagulum inferre queant, experimento quippe conſtat, ſolutionem ſublimati, ſanguini recenti infuſam ipſum coagulare. Similis fere hiſtoria evolvi poteſt apud *Borellum Cent. II. obſ. 92.*

CAPUT LXXXV.

De arthritide cum lue venerea, febre, & aliis.

QUidam vir de infima gente harpiculus, cujus nomen ſcriptis noſtris interſerere, indignum arbitramus, annos tunc natos 40. circiter, in abominabiles articulorum (*a*) *cruciatus a lue venerea* concitatos incurrerat. Diro huic malo ut occurrerent duo Medici, multa impune per ſeſquimenſem tentarunt remedia, cathartica varia, ſolida, & liquida; alterantia, cephalica, jecoraria, & articulos reſpicientia: ſanguinem e brachiis detrahentes, & nucham cauſtico inurentes. Diætam item imperant attenuantem & exſiccantem: quibus ſanitatis loco, morbus efferatior redditur, & ad extremum perducitur. Deplorato ejuſmodi affectui ut ſubvenirem grana aliquot auri noſtri diaphoretici, cum portiuncula ſtomachici ſpecifici ad paucos dies ipſi dedimus, cum conſerva roſarum, quibus dolores, & febres breviſſime propulſatæ fuerunt: ac tandem victus regimine mutato, ſenſim priſtinæ ſanitati reſtitutus fuit.

(*a*) *Cruciatus a lue venerea*. Gallicus morbus arthritidis ſpecie et nomine non raro ludit tragœdiam ſuam, nam ſororiantes affectus ſunt, dum uterque a principio plus minus coagulativo & corroſivo cauſam ac originem ſuam trahit. Differre tamen videtur cura in hoc, quod lues venerea balnea laconica, ſudatoria, et ſudorifera bene ferre poſſit, non autem arthritis, quæ hiſce magis exaſperatur.

CAPUT LXXXVI.

De Iſchiatica inveterata.

ADmodum R.P. Thomas Dominicanus Bononienſis, Fratrem ſuum annorum 45. ex iſchiatico dolore (*a*) *claudum & impotentem* jamdudum factum, ad nos curandum duxit. Deprehenſis articuli tendinibus & ligamentis, præ copia humoris laxatis, ut & membranis, cum cæteris particulis juncturam conſtituentibus, ad valide exſiccantia, & roborantia nos contulimus, interea decoctum ſequens præſcribentes,

Rec. Rad. filicis maris, ℥.j. ſalſæ paril. ℥.ij. fol. betonic. ivæ arthcticæ, ar. themiſ. an. m.j. hermodactyl. ſenæ, an. ℥.j. aniſi ʒ.j. liquiritiæ, raſæ, ℥.ß. Parabatur decoctum in lib. viij. aquæ communis, ad medietat. de colatura dabantur ℥.vj. pro ſingula doſi, ad 15. dies.

Extra, Emplaſtrum expice & ſulphure admovendum juſſimus, cujus eſt deſcriptio.

Rec. Picis navalis ℥.iv. terebinth. communis ℥.ß. maſtiches ℥. iij. ſulphuris ſubtiliſſime triti, ℥.ß. miſce.

His duobus remediis ſatis vulgaribus, & omnibus perviis, ex deplorato morbo, feliciter convaluit.

(a) *Claudum & impotentem*. Iſchiatis ſi perperam curatur, ſæpius contracturam reliquit. Nil autem magis officit, quam corpora, antequam ſoluta plethora eſt, & ſufficienter per alvum evacuatæ viſciditates, ſubinde macerare ſudoriferis calidis, et balneis laconicis, dolores ſic evadunt acerbiores, intimius quaſi adactis peccantibus humoribus in affectæ partis tendines, unde, dolore increſcente circulatio humorum per hanc partem impeditior fit; ſicque tumor prægrandis non raro partem occupat, mox autem ipſe tumor retrocedit. Adeoque dum vel nimia conſtrictione & ſpaſmo, vel nimia relaxatione tendines et nervi majores tonum ac robur ſuum amittunt, impotentia et claudicatio membri ſupervenit.

CAPUT LXXXVII.

De paralyſi, marcore inſigni, diuturnis vomitibus, capitis gravedine, inappetentia, vigiliis, & aliis, a duobus annis inveteratis.

ADmodum R.P.F. Archangelus Guidi Mutinenſis, annos 30. natus, Mutinæ in Cœnobio Reverend. PP. Divi Dominici, lethaliter decumbens in ſui auxilium nos advocari juſſit. Bononia eo profectus, Reverendum Patientem marcore confectum, & veluti truncum ligneum frigidum, & immobilem reperio, diuturnis vomitibus excruciatum, inappetentia, vigiliis & aliis confectum. Tot morborum magnitudine, (a) *tot ſymptomatum multitudine* deterritus, vix ægrum e tam proceloſo Oceano tutum eripere poſſe arbitrabat: attamen Divino numine fretus ſanitatem ipſi polliceor, ſi Bononiam affines eum ad me advehi curent: Ne autem conditio impoſſibilitas appareat, aſſevero ipſi brevi mobilem evaſurum, ſi duo allata remedia bis in die aſſumat, aurum videlicet diaphoreticum, & ſpecificum ſtomachicum, quibus ter aut quater aſſumptis mobilis & portatilis redditur. Bononiæ receptus, intra ſeſquimenſem priſtinam ſanitatem recuperavit: in prædictis remediis perſtitit, ad menſem, pilulis polychreſtis & catholicis aliquando exhibitis: ſæpe etiam dabamus ol. balſamicum vitrioli; quibus paucis & gratiſſimis optime convaluit, valet nunc & in præſens, ſeptennio a cura exacto.

(a) *Tot ſymptomatum multitudinem*. Multum inter ſe differentia eaque plurima ſymptomata ſæpius ab una ſaltim radice propullulant: qua dempta et evulſa omnes provenientes fructus una extinguuntur. Artis itaque eſt, cauſam morbi exacte indagare: qua cognita facilis ſymptomatum ratio eſt, & ſecura remediorum appli-

plicatio; in noſtro ægro nervi imbecilli-tate laborant, et digeſtio regionis primæ vacillare, et venter impuris ſordibus ſcatere videtur.

CAPUT LXXXVIII.

De raro, acerbiſſimo, & funeſtiſſimo capitis dolore a multis annis inveterato.

PErilluſtris D. Bartholomæus Bologninus annos 33. natus, a quatuor annis vago & atrociſſimo dolore divexari cœpit, cum graviſſimis ſymptomatibus, animi mœrore, inappetentia, vigiliis, ſiti inexplebili, & aliis, non tam morbi natura, quam remediorum perperam exhibitorum multiplicitate. Præceſſerat ejuſmodi dolorem (*a*) *affectio quadam hypochondriaca*, obquam varia & multiplicia a pleriſque Medicis præſcripta exercuerat remedia. In hac paſſione hypochondriaca diverſa erant ſymptomata, mœror animi & timor haud exiguus, flatus multi per os, inappetentia, alvi aſtrictio, vertigo frequens, & alia melancholiæ communia. Triennio fere in remediis perſeverans nihil opis retulit. Ad me tandem adductus, decocto melanagogo ad 20. dies probe purgatus fuit, a quo non parum levaminis percepit. At morbi radices alte in natura defixæ paucis poſt menſibus repullulant, cui ut ſubveniret ipſe, alios Medicos conſulit, at fruſtra: & morbo tunc maxime ſæviente, ſe iterum in manus noſtras curandum recepit. Reiterato, ut prius, decocto, iterum conſaneſcit, licet adhuc morbi vis me lateret: propterea quatuor tantum menſes ſanus & incolumis vivit. (*b*) *Rediit hoſtis*, quam antea, longe truculentior, cujus cauſa novos conſulit Medicos, at incaſſum. Novus fit ſymptomatum concurſus, in occyge dolor fit immaniſſimus, contrahuntur brachia, & caput acerrimo dolore aſſidue vexatur. Interim agyrtas in conſilium pariter advocat, a quibus ne minimum opis reportans, novos adiit Medicos; at infauſte nimis. Atque tunc pro tertia vice in ejus auxilium advocor. Singulis excuſſis, in jam præſcripto & bis experto medicamine tam diu ſtandum eſſe judico, quam morbis radices exciſæ fuerint: ventriculo vero nauſeabundo, vi præteritorum medicamentorum fracto, ſuppetias ferre primum exiſtimavi. Itaque ſpecificum noſtrum ſtomachicum ad aliquot dies ipſi dedimus: ad capitis dolorem leniendum, pilulas polychreſtas ter exhibentes: tandem ventriculo roborato, decocto præſcripto ad longum tempus uſus eſt, ſicque perfectæ ſanitati reſtitutus eſt.

(*a*) *Affectio hypochondriaca*: Hæc fecunda mater graviſſimorum morborum et ſymptomatum eſt, malum admodum frequens; hinc ferme in omni curatione chronicorum affectuum ratio hypochondriorum et primarum viarum habenda eſt. Dependet autem hic morbus potiſſimum a ſanguinis et humorum craſſitie, nec non motu progreſſivo per totius corporis partes, maxime per viſcera depurationi et ſubtiliſationi ſanguini inſervientia, nimirum hepar, lienem, pancreas, meſenterium valde tardo et impedito; unde hæ dictæ partes ſanguine craſſo infarctæ ac tumidæ fiunt, præprimis cum ob ſtructuram venæ portæ ſanguinis regreſſus, ex abdominis partibus ad hepar aliqua ex parte difficilis, impulſum ſatis validum requirat. Ex præpedita autem ſanguinis circulatione per abdominis viſcera non

tantum

tantum fiunt tumores, dolores, fluxiones, ſpaſmodicæ contractiones, flatulentiæ, verum etiam propter non ſeparata excrementa lympha ventriculi & inteſtinalis impurior facta, digeſtionem turbat & chylum crudum acidum progignit, qui ſanguini infuſus, illum ulterius deturpat. Unde a ſanguine craſſo & imminuta ſanguinis circulatione, nec non ulterius chylificatione depravata petenda jam ratio ſymptomatum eſt, nimirum mœroris inſoliti, timoris, melancholiæ, alvi adſtrictionis, vertiginis, inappetentiæ, anxietatis præcordialis, cardialgiæ, doloris colici, ſiniſtri lateris tumoris, inflationis, intrinſeci ardoris, & quæ ſunt ejus generis alia. Notabile eſt, hypochondriacos poſt mortem diſſectos viſcera in hypochondriis detenta multo ſanguine & ſucco nigro tanquam atro jure oppleta ac diſtenta habere. Novimus, quibus ſimilis ex iis locis humor ſupra infraque abſceſſit, quod licet cum periculo conjunctum eſſet: tamen evaſiſſet plures ſcio & honeſto viro Philippo Johannis Schleidani fratri bis illud accidiſſe meminit, ſcribit *Solinander Conſil. 7. ſect. 2. pag.* 121. Et ante menſem honeſta & nobilis matrona iſtius atri ſucci, & quod mirum eſt, fere inſipidi ex dextro hypochondrio ad libras ſex vel ſeptem vomitu rejecit. Plerumque autem taliter conſtituti aſcite moriuntur.

(*b*) *Rediit hoſtis*. Habet affectio hypochondriaca ſuas periodos & paroxyſmos, quibus vehementiſſime affligit, maxime autem in autumno & hyeme: æſtate ut plurimum optime habent hoc affectu detenti, qui autumno graviſſime decumbunt. Nam ille aer, qui liberiorem perſpirationem impedit, valde horum corpora offendit.

CAPUT LXXXIX.

De raro, inveterato & deplorato affectu virgineo.

RAri & portentoſi plane ſunt nonnulli morbi, qui virginibus nonnunquam accidunt, ut in præſenti caſu facile videre eſt. Itaque nobilis quædam virgo de Illuſtriſſima Familia Coſpiorum, in Monaſterio Sancti Vitalis, annos 20. nata, a tribus annis (*a*) *innumerabiles contraxit affectus*, nunc febres, nunc ſyncopas, nunc capitis dolores, modo vigilias, modo cardialgias, & continuo moleſtiſſimum ventriculi dolorem, unde in inſignem marcorem incideret, & quaſi ſceletos pelle indutus cernebatur. Ad tot mala debellanda, qui triennio ejus curam ſuſceperant, nihil ex vulgata medendi methodo intactum relinquunt: at infeliciter & methodice omnia agunt, corpus delicatulum purgationibus, phlebotomiis, decoctis, juſculis alteratis, cucurbitulis, cauteriis, frictionibus, ſtillicidiis, & ſimilibus tormentis varie exagitant, & incaſſum vero prohibente ad ſanitatem contendunt, unde ab his incurabilis habetur. Ea ſic deplorata, & ſine remediis relicta, ad me, tanquam ad extremum remedium, parentes confugiunt: Morborum, & ſymptomatum ideis, cauſis, & indicationibus probe exploratis, obſtructiones, præcipuas cauſas, reſecandas apprime duximus, quod blande præſtitit ſpecificum noſtrum ſtomachicum: verum enim vero quia morborum tyrannide jamdudum fracta, & ejuſmodi obſtructiones pertinaciſſimæ, factum eſt, ut hucuſque in totum ſublatæ non fuerint: dicti tamen remedii uſu, atque auri noſtri diaphoretici ope, eam feliciſſime valere arbitramur.

(*a*) In-

(*a*) *Innumerabiles contraxit affectus*. Affectus hic eſt hyſtericus, qui tamen ejuſdem naturæ ac indolis eſt, eandemque cauſam habet cum hypochondriaco, modo quod in fœminis graviora complicata ſunt ſymptomata, partim, quod hæ nervos habeant imbecilliores, partim quod ob vitium menſtruæ purgationis facilius in ipſis progignatur ſanguis copioſus iſque craſſus impurus. Symptomata, quæ prehendunt hyſtericas, ſpaſmo & contractioni partium nervoſarum fortiori decentur; hinc remedia, quæ ſpaſmo opitulantur & hypochondria obſtructa liberant, optima ſunt antihyſterica. Sæpius etiam hoc malum oritur in virginibus, junctum cum cachexia, colore faciei plumbeo, laſſitudine, febre lenta, anxietate, a ſuppreſſione veneris, ubi ex mora liquor genitalis vappeſcens ac corruptus ſuccos vitales in mixtura & in motu ſuo varie turbat & alterat. His ſuadendum optimo jure conjugium eſt, utpote excreto liquore ſeminali, & a ſpiritu genituræ virilis tanquam novo elixirio & fermento ſuſcitata & vegetiori facta maſſæ ſanguineæ fermentatione, maxima alteratio fit in corpore, novuſque vigor vividuſque calor partibus reſtituitur. Notabile eſt, quod hac ratione fœdæ prius virgines per conjugium elegantes & majori venuſtate affluentes aliquando fiant; exemplo uxoris *Ariſtonis* apud *Pauſaniam*, quæ Spartanarum omnium virginum turpiſſima, mulier vero pulchritudine omnium præſtantiſſima, & quæ cum *Helena* certandum haberet, fuiſſe, legitur. Et hoc ſenſu, quod venus pulchritudinem corpori conciliet, admitti poteſt.

CAPUT XC.

De marcore inſigni, lenta febre, &c.

JOannes Baptiſta Vicinelli, Perilluſtris Domini Hieronymi de Bobus factor, annos 35. natus, (*a*) *poſt diuturnas febres* in inſignem maraſmum inciderat. Alterius Medici opera per multum temporis fruſtra uſus erat. Nos in principio ſpecificum ſtomachicum dedimus, cum conſerva roſarum: poſtea ſequens decoctum ad viginti dies bibit.

Rec. Ligni ſaſſafras, ℥. vj. chinæ electæ in taleolas diſſectæ, ℥. ß. fol. boraginis, meliſſæ, pimpinellæ, capill. ven. an. m. j. florum violarum, uvarum paſſ. aniſi, p. j. liquirit. ℥. ß. Parabatur decoctum in ſ. quantitate juſculi Caponis: dabatur bis in die quatuor horis ante & poſt cibum. Et his facillimis & gratiſſimis priſtinam ſanitatem conſequutus eſt, nulla purgatione facta: quod dictum ſit propter eos, qui in exoneranda alvo totam ſuam artem reponunt.

(*a*) *Poſt diuturnas febres*. Plerumque poſt chronicas febres vel perperam illas curatas extremus marcor, lenta febris, dolor artuum contuſivus, urina cum ſedimento multa rubicunda accidit. Peſſime autem illi faciunt, qui acidis, refrigerantibus, incraſſantibus malum hoc tollere ſuſtinent longe præſentiora hic ſunt leniora emetica, circumſpecte tamen & viribus adhuc conſtantibus, & integris adhuc viſceribus propinata. Vidimus ſic viridiſſimam ſeu æruginoſam veteribus dictam bilem excretam, qua evacuata ſenſim lenta febris, cunctaque ſymptomata remiſerunt. Præter hæc infuſa leniora laxantia; nec non ſalia deterſiva, uti ſunt terra foliata tartari, ſolutio oculorum cancri, nitrum antimoniatum, (quæ tria elegantiſſimum aperitivum ſal, quod *Tackenius* ille celebris Medicus frequentiſſimo in uſu habuit, conſtituunt) egregiam opem ferunt.

CAPUT

CAPUT XCI.

De arthritidis quadam ſpecie rara.

PErilluſtris Domina D. Junipera Domini Herculis Fabæ uxor, diu graviſſimis articulorum doloribus conflictata, duorum Medicorum conſilio, ad quatuor menſes fruſtra utitur, purgatur, repurgatur, juſcula alterata ad longum tempus bibit; nunc tandem calidis & ſiccis, nunc frigidis & humidis ejus ſanitas concreditur: ad menſem cichorii ſuccum cum ſero lactis aſſumit. His irritis, & malo vegetiori facto, ad noſtras manus curanda ſe recepit. Nos per methodum curandi tartareos morbos incedentes, eam citiſſime & tutiſſime ſanitati reſtituimus. Itaque ad tartarum univerſaliter e corpore deturbandum duo catholica remedia uſurpare ſolemus, catholicas, & (*a*) *polychreſtas pilulas*. Qui hæc ignorant, vituperare ſolent: proximi ſanitati ſtudentes, & conſcientiæ invigilantes, ſycophantarum linguas ſpernimus. Interea obſervare licet (*b*) *mulieres raro arthritide* laborare, quod jamdudum literis prodidit Hippocrates.

(*a*) *Polychreſtas pilulas.* Cauſſa arthritidis latet interdum in primis viis, quæ confertæ ſuccis bilioſis acidis ſunt, hos ſi commode purgantibus eduxeris, mirum levabitur malum & in diſſitis quoque partibus medicamenti vis percipietur. *Solenander in Conſil pag.* 78. magno cum ſucceſſu in principio arthritidis aliquod purgans exhibere ſolet, edoctus primum ab *Alexandro Tralliano lib.* 11. licet a multis hoc tempore reformidetur, quaſi quæ exagitata ſit, non amplius moveri debeat materia. Sic quoque vomitus interdum ſumme utilis arthriticis eſt. Patiebatur non ita pridem virgo 26. annorum dolorem acerbum ſub genu ſiniſtro, qui veſperi accedebat & totam noctem durabat: altero die recurrebat eadem hora idem dolor, aſt acerbior per totam coxam ſe diffundens, pulſus erat magnus ac celer cum vigiliis. Exibui emeticum, & mox pituita ſumme viridis copioſe excernebatur, mitior ſtatim erat paroxyſmus, altero die idem emeticum repetitum ſimili cum effectu eſt, & iterum longe mitior factus, donec tandem uſu tincturæ bezoardicæ volatilis omnis pene dolor ſublatus fuerit. Obſervavit *Martialis commentario in Hippocratem pag.* 382. Quamplurimos podagricos ob acorem in ventriculo peccantem a dolore corripi ſueviſſe, liberatoſque aut ſaltim mitigatos eſſe, ubi acetoſa evomiſſent. Arthritidem annuam vomitu & diarrhæa ſolutam evolve in *decuria* 1. *anno* 6. & 7. *Miſcellan. N. C. pag.* 220.

(*b*) *Mulieres vero arthritide.*) Eſt *aphoriſmus* 29. *Hippocratis lib.* 6. Mulier ex arthritide non laborat, niſi menſes ipſi deficiant. Regula hæc patitur exceptionem, ſi luxui intemperantiæ & libidini deditæ ſunt, & faciles ſunt ad iram, quæ, quantum commoveat impuros ſuccos, & nervoſas partes debilitet, dici vix poteſt. Per menſium alias fluxum detrahitur ſentina ſuccorum impurorum; nam ut pedes artuſque hoc malo affligantur, neceſſe eſt, ut ſit ſentina ac ſcaturigo ſuccorum; nec enim artuum imbecillitas ſolitaria hoc malum evocat. Quare in mulieribus ante omnia excitandi ſunt menſes, ſi ex tali morbo laborant.

CAPUT XCII.

De oris tortura, linguæ paralyſi, continuis vomitibus, & aliis graviſſimis morbis, & ſymptomat.

PErilluſtris D. Hieronymus Marſilius, annos 25. natus, poſt continuam febrem, (*a*) *in graviſſimos affectus* incurrerat, in paralyſin, in qua oris, & ocu-

& oculorum contorſio, cum auditu gravi, & continuo capitis dolore: hæc omnia concomitabantur crebri vomitus, vigiliæ, ſtomachi morſus, inappetentia, alvi ſiccitas, & inſignis virium proſtratio. Ad tot mala debellanda duorum Medicorum opera fruſtra uſus eſt, ſub cura vero noſtra ſanitatem priſtinam ſic feliciter conſequutus eſt.

Primis diebus, ob proſtratas vires, morbis capitis neglectis, ventriculo, tanquam publicæ viæ inſtaurandæ, proſpeximus, bis in die porrigentes ſpecificum noſtrum ſtomachicum, & aurum diaphoreticum, quibus ſenſim ſublevatus aptior redditur, ad morbos capitis funditus excidendos, quod pilul. polychreſtæ, & catholicæ partim præſtiterunt: reliquias ejecit balſamum vitrioli,

(a) *In graviſſimos affectus*. Sunt hæc ſymptomata hypochondriaca. Poſt diuturnos perpeſſos morbos, qui vires ſolvunt & Spiritus depauperant, affectus hypochondriacus creberrime naſcitur: Solenne enim eſt, unum morbum producere alterum maxime qui diuturnus eſt; hic enim diſcraſiam peregrinam induci humoribus, ſpiritus humorum motores conſumit, ut inde obſtructiones graviorum morborum genetrices ex ſanguinis craſſitie & immobilitate facile propullulent. Optimum itaque poſt gravem morbum perpeſſum præcavere, & antevertere alium roborando primam digeſtionem & vires amiſſas reſarciendo, quod partim exacta diæta, partim & roborantibus medicamentis perficitur. Eſt regula hæc generalis ibi ſervanda: Parca ſemper manu in morborum declinatione exhibendos eſſe cibos, quo eo promptior fiat ſolutio.

CAPUT XCIII.

De pertinaciſſima & contumaciſſima capitis defluxione, deplorata & incurabili habita.

DOmina Prudentia D. Hieronymi de Ferro mercatoris ſericei uxor, (a) *ſalſam & acrem fluxionem* & ſeſquianno patiebatur: toto illo tempore alterius Medici opera uſa erat: At quia nihil quicquam levaminis ab eo reportarat, ad nos deplorata venit. Morbi origine cognita, extractum antiven. ad 15. dies ipſi dedimus; decoctum poſtea melanagogum, quibus priſtinam recuperavit ſanitatem. Extract. antivenereum habetur in noſtra *Pharmacopœa Spagyrica*, uti & decoct. melanagog.

(a) *Salſam & acrem fluxionem*. Catarrhoſæ vulgo dictæ defluxiones & rheumata muſculoſas partes affligentia hypochondriacis, ſcorbuticis, & lue venerea affectis valde ſunt familiaria. Tota quaſi natura ſcorbuticorum ſalſifica eſt. Vomitus inſtar aquæ fortis corroſivi ſæpiuſculæ deprehenduntur, ut etiam limaturam martis, quod edoctus experimento ſcribo in vitriolum vertant. *Borellus cent.* 1 1.*obſer.* 1. vomitum bilis bullientis inſtar aquæ fortis notavit. *Salmuthus Cent.* 1 1. *obſer.* 4. *& Sennert. Tract. de Conſ. & diſſenſ. cap.* 16. Urinam & ſanguinem ſcorbuticorum lintea corrodentem vidit, item *Dœring. tract. de ſcorb. pag.* 109. Inſignem maſſæ ſangui-

neæ

neæ acredinem in ſcorbuto annotarunt quoque *Miſcell. A. N. C. dec. 2. no. 2. obſ.* 107. dum in phlebotomia phlebotomi cuſpistam friabilis fuit reddita, ut leni in particulas attritu abierit, guttaque fortuito in denudatum brachium incidens veſiculam excitarit. Ratum eſt quod refert *Boyle in Chym. ſcep. p. 68* de milite hypochondriaco lapides & fruſtula horum devorante & ita conſumente, ut alvi excreta arenoſa inde rejecta fuerint, lapidibus in ſtomacho ab acido in arenulas reſolutis.

CAPUT XCIV.

De paralyſi, & gangræna, cum marcore, & aliis.

FLexiles & natura debiles, magnos & curatu difficiles morbos experiuntur ſæpius, quod veriſſimum comprobavit Dominus Vincentius de Albonis, annos 25. natus, in via, quæ vulgo dicitur *della Maſcarella* commorans. Ipſe dum ruri diverſaretur itinere fractus, ſub quercus umbra quieſcens, maximam capitis gravedinem contraxit. Paucis poſt diebus domum in Civitatem reverſus, ambulandi impotentiam ſentit, cujus cauſa ad eum advocatus, cauſam tanti affectus ab eo ſciſcitor, nec ulla quam ea ſupradicta, deprehenſa, ad ejuſmodi inſolatum cauſam referri potui. Etenim (*a*) *rara & debilia corpora* facillime permeat aer, fuſis vero humoribus, & per ſpinalem medullam collapſis, mirum non fuit, ſi obſtructi fuerint nervi, vique motrice inferiores partes orbatæ, atque paralyſi correptæ, cui necroſis paulo poſt advenit, cum febre, & aliis graviſſimis ſymptomatibus. Etenim maximum dolorem patiebatur paulo ſupra os ſacrum, cui poſtea obvenerunt urinæ fœtidæ cum puris quantitate. Ad dira hæc monſtra debellanda, plura dirigere oportuit. Corpore ejus blande purgato, ſequenti decocto, terebinthinam ad menſem ipſi conceſſimus. Fuit decoct. ſic.

Rec. Ligni ſaſſafras, viſci quercini, an. ℥. ß. fol. ivæ artheticæ, betonicæ, ceterach, pimpinellæ, cichorii, an. m. j. cuſcutæ, epithym. ſem. carthami, an. ʒ. vj. ſenæ ʒ. j. aniſi, ʒ. ij. liquirit. ʒ ß. parabatur decoct. in ſ. q. aq. communis, cujus colaturæ dabatur ℥. v. pro doſi bis in die, ad 12. dies.

Terebinthinæ doſis fuit ʒ. iij. lotæ cum aqua betonicæ; per intervalla addebatur ʒ. j. rhabarbari ſubtiliter triti.

Extrinſecus ſemicubium ſic parabatur.

Rec. Baccarum juniperi ℔. ij. bacc. lauri ℔. j. fol. roriſmarini, ſalviæ, menthæ, majoranæ, abſinthii, calamenthi, origani, rutæ, camomill. melilot. an. m. iv. flor. ſtœchados, roſarum, anthos, an. p. iij. coquebantur in vino & aqua pro ſemicupio: Quo peracto inungebantur partes affectæ ſequenti litu.

Rec. Adipis taxi, adip. vulpis, an. ℥. vj. ol. lumbricor. ol. laurini, an. lib. j. ol. petrolei ℥. j. aquæ vitæ, ℥. iv. Miſce pro linimento. (*a*) *Ad necroſim acetum minerale* admovebatur, digeſtivo ex vitellis ovorum ſuperpoſito. Ulcera profunda a necroſi relicta, more aliorum ulcerum ſolidata fuerunt. Et quia ægre & lento gradu incedebat, curatio, aurum diaphoreticum cum conſervis ſæpe ipſi dabamus, & ſic firmam ſanitatem conſequutus eſt, atque nunc vivit ſatis bona valetudine præditus.

(*a*) Ra-

(a) *Rara & debilia corpora*. Robuſta dicuntur corpora, quando partes carneæ & fibroſæ duræ et denſæ ſunt, et membra grandiora parteſque fluidæ non facilem alterationem vel heterogeneum motum ſuſcipiunt. Debile corpus dicitur, ubi rarior, ſubtilior et mollior partium textura, et humores æque ac ſpiritus ad motum ſubeundum inordinatum admodum proclives ſunt. Talia corpora jam facile lædit aer peregrinis effluviis ſtipatus, qui facilem in tali corpore inveniens ingreſſum, irregulares motus ſuſcitare aptus eſt. Quantum ſuaveolentia noceat hyſtericis, res in proclivo eſt. Umbra quercus vel juglandis arboris non nocet, ſed effluvia exhalantia, ſcheſin & craſin ſpirituum animalium varie alterant ipſoſque inordinate movent. De effluviorum autem efficacius, legi fuſius meretur *Boyle in Tract. de mira ſubtilitate effluviorum*. Item *Kerchringius in ſpicilegio anatomico Obſerv.* 15. ubi docet, odorifera corpori unico temporis momento vel prodeſſe vel nocere poſſe. Notari meretur, quandoque admodum lædi odoriferis penetrantibus etiam illos, qui odore prorſus privati ſunt.

(b) *Ad necroſin acetum minerale*. Eſt hoc nihil aliud quam butyrum antimonii, quod corrodendo abſumit partes mortuas, ſed quoniam non profundius agit, melius eſt, vel ferro illas ſeparare, vel profundius partem ſcarificare & applicare liquorem balſamicum, qualis conficitur ex ſale ammoniaco, Vitriolo, Camphora, ſpir. vin. aloe, myrrha, ſcordio, ruta, ſale ♀ri, &c.

CAPUT XCV.

De acerrimo, & vehementiſſimo dolore capitis.

DOm. Jacobus de Peſis tinctor, annos 35. natus, prope ſacellum Crucifixi commorans, a menſe (a) *vehementiſſimum dolorem* patiebatur, cui ut mederetur, per id temporis ſpatium alterius Medici copia fruſtra uſus eſt. Sub veſperam advocatus, pilulam laudinam ipſi dedimus: ſequenti die (b) *pilularum* gran. xiv. *catholicarum*: at poſtridie altera pilul. reiterata, cito & tuto convaluit. Interim annotare placet alterius Medici curam: ille primo patientem purgavit potione, cum agarico infuſo, & ſena, cum diſſoluto ſyrupo roſar. ſol. detraxit ſanguinem e brachiis, admovit cucurbitulas, ſanguiſugas non omiſit; cauterium in nucha, & brachio excitavit, pilulis non pepercit: at his invitis, dolor truculentior efficitur. Non quanta, ſed qualia purgari debeant, medicum conſiderare oportet.

(a) *Vehementiſſimum dolorem*. Cephalalgiæ ſubjectum fere ſemper ſunt membranæ cranium inveſtientes, rarius meninges; quam ob cauſam etiam veſicatoria, pulveres inſperſi cephalici, cataplaſmata, & nonnunquam ſetacea, in Cephalalgiis præſentem locant operam, quæ ſi malum internum eſſet, præſtare non potuiſſent. Cauſæ Cephalalgicæ non ſolum eſt, ſerum viſcidum, corroſivum, in pericranio hærens & vellicans; uti id fit in ſcorbuto, & lue Venerea affectis, nec non hypochondriacis, ſed ſæpius etiam ſanguinis per vaſa integumentorum capitis impeditior motus, & hinc enata nimia venarum diſtenſio & turgeſcentia, ſubjectas membranas premens. Perpulchre & mechanice *Hippocr.* cauſam doloris capitis *in Tract. de flatibus* deſcribit his verbis: Capitis dolores una cum febre hanc ob cauſam oriuntur. Sanguinis in capite viis anguſtia contingit, cum aere replentur, eæque repletæ ac diſtentæ capiti dolorem afferunt: Sanguis enim vi pulſus cum calidus exiſtat, per anguſtam viam tranſire celeriter nequit, quod eum multa remo-

rentur,

rentur, quæ impediunt & obſtruunt. Eamque ſane ob cauſam pulſationes circa tempora contingunt. Patet hinc, cur febribus & maſſæ ſanguineæ ebullitionibus frequenter complicentur cephalalgiæ?

(*b*) *Pilularum Catholicarum*. Magna eſt diſcrepantia purgantium, nec promiſcue quævis in omni affectu propinanda ſunt: revera enim certis humoribus quædam purgantia dicata ſunt; cætera neutiquam. Sic Rhabarbarum in hepatis vitiis & bilioſorum humorum exundantia & devia qualitate eximium, ſol. ſenæ ad expurgandum humorem melancholicum, tamarindi ad bilem nimis volatilem ſalivam educendam, Jalappium ad ſeri copioſi evacuationem, helleborus niger ad mucum viſcidum eliminandum manna ad acidos humores purgandos magis quadrant & apta ſunt. Peccant itaque, qui non expenſa humorum indole ſine diſcrimine purgantia corporibus offerunt. Sic ubi prima regio ſordibus impuris viſcidis ſcatet, præpoſtere adhibetur manna vel purgans ex tamarindis. Tamarindi viceverſa perperam applicantur, ubi acido pontici humores inteſtina occupant.

CAPUT XCVI.

De Apoplexia, Paralyſi, imminuta memoria.

DOminus Joſephus Guidetus, annos 52. natus, apoplexia jampridem correptus, & ea in Paralyſim verſa, inde linguæ laxatis muſculis fandi impotentia inſignis, (*a*) *interioribus cerebri ventriculis* frigido, pituitoſo humore repletis, imaginativa, & diſcurſiva facultatibus inſigniter læſis. His tractu temporis melius habitis, memoria valde imminuta conſpicitur, eodem tempore in poſticam partem forte excuſſo. Apoplexia brevi tempore ejecta, ut quæ ſponte in paralyſim deſinere ſolet ut plurimum. Duorum Medicorum conſilio multo tempore utitur: & ab his nihil aliud beneficii accepit, quam quod tempus afferre conſuevit: quamvis purgent, & repurgent, phlebotomias celebrent, brachia, & nucham inurant, & ſimilia patrent; ad ligni Indici decoctum, tanquam ad ſacram anchoram, confugientes, id ad menſem præſtiterunt, exquiſita diæta ſervata. Sub cura vero noſtra, ad mali originem reſpicientes, ſic ipſi ſanitatem, quali hodie potitur, reſtituimus.

(*a*) *Interioribus cerebri ventriculis*: In apoplecticorum cadaveribus, ut plurimum aut ſanguis aut ſerum copioſum & coagulatum reperitur, cerebri ſubſtantiam occupans, ſic *Bartolinus* Batavii vidit in cadavere apoplectici omnes ventriculos concreto ſanguine turgidos, ut ne guttam amplius exciperent. Vid. *Hiſt. Anatom. C.2. Obſerv.60. Bonetus in ſepulchreto L.1. ſect.2. obſ. 12.* Totam cerebri baſin cruore obductam vidit. *Hollerius L.1.c.7. d.m.1.* refert, Quæſtorem quendam, qui cum in ſole ambulaſſet, liquatuſque inde ſanguis per venam ruptam in cerebrum eſſet diffuſus, repente apoplecticum interiiſſe; uti id docuit anatomia, Porro diſſectionem apoplectici, in cujus cerebro ſanguinis extravaſactio facta v. ap. *Fernel. d. abdit. 1. cauſ. p. 235. &c. Tulpium obſ. 13.* qui & plurimum aquæ in demortuorum apoplecticorum capite repetiit. *v. l. 1. c.27. ib. Nymannus de apoplexia. it. H. ab Heer. obſ.11. p. 120. Riolanus* craſſum & viſcoſum humorem ad contextam retiformem invenit, cerebri ventriculis nec obpletis nec obſtructis. Nullum dubium eſt, apoplexiam oriri a rupto ſanguinis vel lymphæ vaſe: Quæmadmodum enim propter impeditum æqualem ſanguinis circulum in externis partibus vaſa aperiuntur & ſanguinem effundunt: pari ratione intus recondita vaſa, ſi ſanguinis motio per

partes æqualis ſuſpenditur, rumpi & aperiri poſſunt. Ex quo jam patet, quare Plethorici, maxime ſi in ipſis propter externum frigus ſeu aliud quid tranſpiratio impeditur, ad apoplexiam, item lethargum, paralyſin, admodum ſint proclives, item cur venæſectio tam celebratiſſimum in apoplexia ſit remedium, patet & porro ratio, cur hypochondriaci, lienoſi, in quibus ſanguis & humores in abdominis partibus propter infarcta viſcera non rite circulantur, in apoplexiam incidant, imprimis præcedente vehementi ſpirituum per iram vel terrorem motu. Novi plethoricos, qui podagra it. eryſipelate affecti, facti fuerunt apoplectici; Cavendum hinc tali in caſu eſt, uti optime id monet *beat. Ludovici in Pharmacia pag.* 575. a medicamentis calidis, arcendæ apoplexiæ cauſa tituloque alias propoſitis. Frequens etiam illud apoplecticum malum eſt, in quibus conſuetæ ſanguinis evacuationes ſive per nares ſive per uterum aut anum ſupprimuntur. Bene hinc *Hippocrates Incoacis pag.* 178. In ſideratis ſuccedentes hæmorroides utiles ſunt.

CAPUT XCVII.

De duplici quartana cum principio hydropis.

ILluſtriſſimus Comes D. Nicolaus Taſſonus Ferrarienſis, duplici quartana jamdudum excruciatus, leucophlegmatiam contraxerat, cum (*a*) *inſigni lienis tumore*, & aliis, Bononiæ ſub cura noſtra ſic brevi ſanitatem conſequutus eſt: Ad quartanam propulſandam; pilulas catholicas dedimus ad gran. xv. quibus multum bilis & pituitæ excrevit; iiſdem ter reiteratis febris in totum evanuit. Ad hydropem & lienis tumorem ad menſem accepit ſulphur metallorum cum croco martis, conſervis roſarum admixta. Et his paucis & facillimis ſanitati reſtitutus fuit.

(*a*) *Inſigni lienis tumore*. Veteres quartanam, ex humore melancholico prima in regione putreſcente deduxerunt. Per melancholiam autem intellexerunt acetoſam & viſcidam ſanguinis diſpoſitionem. Invadit autem quartana maxime eos qui melancholicum humorem puta ſanguinem craſſiorem lentioriſque motus congeſſerunt: cujuſmodi ſunt lienoſi, hypochondriaci, & qui olim alias febres erraticas & adurentes paſſi ſunt. Hanc ob cauſam veteres ſubjectum quartanæ ſplenem putarunt. Ipſe *Helmontius* quartanam in ſplene veniſque illi contiguis hoſpitium habere ſcribit *lib. de Febr. cap.* 10. §. 6. Sæpius etiam ipſi quartanarii circa regionem lienis tumorem & dolorem ſentiunt. vid. *Bonetti Anatom. pract. it. Timæus in caſu Medic.* 16. *it.* 50. *Helvvigius obſervat.* 69. *pag.* 228. mentionem injicit quartanarii ſecti, qui prius ictero laboravit, ubi inventum fuit hepar & lien inſolitæ magnitudinis, utraque ſubdura, & tartarus lienis cellulis inciſis, proſiliit, ſerum in abdominis cavitate ſtagnavit, & inteſtina lumbricis referta.

CAPUT XCVIII.

De cachexia, antiqua ventriculi imbecillitate, febre lenta, &c.

PErilluſtris Dominus D. Marcus Aurelius Donatus Romanus, Bononiam venit, ut cachexiæ jampridem (*a*) *poſt diuturnas febres* contractæ mederetur. Ad hanc accedebat lenta febris, dolor & imbecillitas ventriculi, inſignis

virium proſtratio, aſtriſtipticitas, & ſimilia; quæ omnia, ſolius ſpecifici noſtri ſtomachici uſu, intra ſeſquimenſem ſuſtulimus. Specificum ejuſmodi ſtomachicum inſenſibiliter ſuas vires exerit, aperit, diſſolvit, & roborat: ter & quater in die in magnis morbis adhibetur, cum vino, conſerva, aut quovis alio condito.

(*a*) *Poſt diuturnas febres*. Poſt morbos diuturnos maxime febres admodum vitiatur ſanguinis & lymphæ craſis, nec minus ventriculi ſolvens liquor iners & languidus fit; unde digeſtionis vitia pullulant, & inteſtina ſordibus acidoviſcidis replentur, quæ fores pandunt febri lentæ, dolori colico, cachexiæ, affectioni hypochondriacæ &c.

CAPUT XCIX.

De phthiſi.

ADmod. Rever. D. Horatius, Sacerdos Mutinenſis, cognomine Parma, annos 35. natus, ad nos Bononiam venit phthiſi abſumptus, & deploratus: tota die maximam copiam (*a*) *ſputi cruenti* & purulenti ejiciebat, cum tuſſi, & febre. Mutinenſes Medici varia & egregia medicamenta per tres menſes præſtiterant, quem cum deploratum cenſerent, incurabilem dimittunt. Ad præcipuam indicationem, videlicet ad pulmonum ulceris exſiccationem, animum dirigentes, ſulphur triplex ipſi dedimus: commune in flores exaltatum, (*b*) *in liquorem verſum*, & in magiſterium adductum: metallicum, & animale, & hæc tria in Electuarii formam mixta ad menſem accepit, bis in die, quatuor horis ante & poſt cibum. Uſus eſt etiam ad 15. dies decocto ſimili.

Rec. Ligni ſaſſafras, ℥.j. radicum ſymphyti majoris, ℥.ß. fol. pulmonariæ, hepaticæ, piloſellæ, capil. vener. ſcabioſæ, pimpinellæ, betonicæ, tuſſilaginis, an. m.j. liquiritiæ, ℥.ß. fiat decoct. in ſ. q. juſculi carnis: quibus tuto & cito priſtinæ ſanitati reſtitutus fuit; quin etiam vivit hodie feliciſſima & firmiſſima ſanitate præditus.

(*a*) *Sputi cruenti & purulenti*. Non omnes phthiſis eſt cum exulceratione pulmonum, ſed ſæpius phthiſis nomine venit nutritio depravata ſeu carnis conſumptio a lento calore, enato ex viſcerum corruptela & deſtructione. Si ulcus adeſt, excreta ſunt fœtida, purulenta, ſanguinea, & fœtor oris; frequentius malum provenit ex hæmophthiſi, & de ea phthiſi verus eſt canon *Hippocratis* ultra 36. ann. phthiſin amplius non oriri. Vidimus alias ſenes & vetulas pulmonis ulcere laborantes, diuque ſervatos & viventes citra ardorem quendam hecticum. Scimus etiam, ulcera talia conſolidata per balſamica & leniter adſtringentia, tamen ſtato tempore redierunt.

(*b*) *In liquorem verſum*; eſt nimirum balſamum ſulphuris temperatum cum oleo amygdalino factum minus calidum, ſicuti illud, quod oleo deſtillato puro conficitur; Huic ſi adjicitur modica quantitas balſami peruviani, olei aniſi, fœniculi, nuciſtæ, exſurgit balſamum pectorale præſtantiſſimum.

CAPUT

CAPUT C.

De arthrithide, & de dolore.

ARthritis nomen Græcum eſt ab ἄρθρον, articulus: Gutta, Barbaris dicitur: Hermeticis ſynovia. Græci, & Latini ejus differentias a locis affectis deducunt, hinc podagra, gonagra, chiragra, &c. Inter ſe diſceptant ſcholaſtici, an ejuſmodi dolor ſit ſymptoma, an morbus. Hermetici, ſpretis in frugiferis quæſtionibus, & partium læſarum differentiis, a ſynoviæ diverſitate ejus ſpecies inſtituunt, quas ſub nomine podagræ, ut plurimum reponunt. Cauſas procatarcticas, antecedentes, & conjunctas, Dogmatici exponunt artificio magno, nec non modum ejuſmodi cauſarum haud minori arte. Curam duplicem inſtituunt, prophylacticen & curatricem, Quam parum appoſite, exprimitur quotidie. Enemata præmittunt; purgant nunc omnes humores per diacatholicum; electuaria ad id opportuna ſeligentes. Magis oculati diacaryocoſtinum & diacartamum accipiunt; præparant humores per apozemata, incidere dicunt, attenuare & coquere, addunt & exſiccare per ſuas diætas ligni Indici, ſalſæ, Chinæ & ſimilium. Recentiores addiderunt ligni lentiſci & viſci quercini. Mitto cauteria, ſetones, frictiones, unctiones, ſanguiſugas, ſinapiſmos, embrochas, fotus, litus, & alia innumera, quæ ægris imponere ſolent, ut fluxiones derivent, & exſiccent.

Etenim ipſis Arthritis eſt articulorum dolor per intervalla ejuſmodi partes invadens, ab humorum fluxione ſuſcitatus: per intervalla, ad differentiam aliorum dolorum, qui ſemel, & continuos articulos affligunt, a defluxione, ut qui aliunde exoriuntur dolores, arthritici non cenſeantur, licet eam partem obſideant. Doloris modum, per ſolutam unitatem exponunt: mitto alia quibus immodice defatigantur ipſi. Hermetici ad curationem animum intendentes, pro effectu, quem Dogmatici definiunt pro morbo, cauſam efficientem accipiunt, atque ſic Arthritidem dicunt eſſe morbum tartareum, in quo ſynovia acris & mordax redditur, propter (*a*) *exaltationem ſalis* mineralis. Synovia eſt gluten in articulis, & eſt veluti (*b*) *lac* quoddam dulce, cui ſi accedat ſal acidus, ſtypticus aut contagioſus, exoritur dolor ob contrarietatem: contrarietas non ex frigore & calore, ſed forma tota principioque intrinſeco, quod fuſius poſtea demonſtrare oportet. Synoviam rurſus duplicem faciunt, materialem & formalem, propriam & impropriam. Materialis ubique reperitur, in ſanguine rubra, in cerebro alba: in corde, renibus, his membris ſimilis; in liene nigra; in felle citrina, & in utero punica: hic denſa, alibi compacta. Formalis vis eſt uniuſcujuſque membri retentiva, attractiva, digeſtiva, expulſiva, &c. Modus ipſius arthritidis, quo videlicet pacto dolorem ſuſcitet, jam conſtat eſſe ſalis exaltationem, a qua principiorum, & cauſarum contrarietas: verum antequam ulterius progrediar in Hermeticorum placita, liceat nobis prius Dogmaticorum ſententiam de dolore examinare. Vide ſupra curationes de arthritide interim. Di-

cunt dolorem fieri per ſolutionem unitatis, & hanc excitari tenſione, compreſſione, & divulſione, per humorum defluxionem concitatis. Quis non tantæ doctrinæ ſubtilitatem demiretur, eamque libere ſuſcipiat, & ad ſidera extollat? Lex omnium conſenſu fit, vetuſtate temporis firmatur, & antiquorum authoritate roboratur, & inconcuſſa redditur: At veritas temporis minime filia, mortalium legis inſcia, nullius antiquorum judicio ſubdita, omnia æquali ſeveritate ponderat, & examinat. Itaque ad inſtitutum redeuntes, vix crederem ſolutionem eſſe doloris cauſſam, ea quandoquidem ſæpe in nobis exſuſcitatur ſine dolore; etiam in articulis ipſis gypſea illa materia poſt dolorem articularem relicta, continuo efficit ſolutionem continui, nec propterea dolorem. Tumores alii fiunt juncturis citra dolorem, œdematoſi ſcirrhoſi, &c. Cauſæ naturales nunquam otiantur, poſita cauſa ponitur effectus, ſunt reciproca, relatorum eadem lex eſt. Plura de ipſa ſolutione adducerem, ni ipſa fuſiori ſermone eventilanda ſuſcepiſſem in noſtris quæſtionibus. De unitate ridiculum plane, & ab omni rationem alienum judicare quis poſſet. Etenim unitas doloris expers eſt, eſt abſtractum quid, quo unum eſt. Quod ſi non hoc preſſiori ſignificatu, ſed pro continuitate, quid inde? Continuum eſt: quantum dolere perabſurdum nimis: Partem, quantum dices: non ergo unitas dolet, aut per eam dolor fit, ſed ipſa pars. Tu iterum, neque pars, ſed ipſa ſoluta. Ego iterum, non pars per ſe, neque ſolutio per ſe, ergo tertium ex his reſultans; id vero eſtne ens per ſe, an per accidens? Cave ne in abſurdiora impingas. Si per ſe ſubſtantia, ſubſtantia ſic erit ex non ſubſtantia: Verum enim vero malo hic te deſerere, quam ulterius te per hæc in via concomitari: Sat exiſtimo, ſi tibi connotavero immanem, & atrocem ejuſcemodi dolorem in articulis excitari, citra ullam ſolutionem, (interea imaginariam ſolutionem non mihi objicias) ſolutione vero apparente dolorem remitti, & evaneſcere. In dolore duo animadvertenda cenſeo, quid dolet, & a quo doleat: neq; partem informem dolere, neque formam ſine parte, hoc eſt, non forma ſine materia, neq; materia ſine forma dolet, non ambarum unitas ſeu unio, quod ſupra tetigimus; eſſe in corpore tertium quid ab his diſcretum, doloris capax, litem immortalem cum Peripateticis eſſet ordiri. Sit quid ſit, neque anima totius forma, doloris capax eſt, minus materia; totum vero compoſitum; vel id inexplicatum manet, vel tertium quid, actionis & paſſionis capax intelligendum venit. Dum verbis alii irretiuntur, ad opus nos accingimus, & ejus curam multiplici experientia confirmatam in medium proponimus. Solvimus paroxyſmi, dolorisve impetum, intrinſecis, & extrinſecis. Intrinſecis nunc anodynis, confortativis, nunc roborantibus, & diaphoreticis: nunc vero validis catharticis, & vomitoriis. Anodyna ſunt laudana opiata, & ſimilia. Confortantia, roborantia, & diaphoretica, (a) *aurum diaphoreticum*, metallorum ſulphur. ſaccharum magneſiæ ſaturninæ, ejus tinctura, & ſimilia. Purgantia ſunt decocta melanagoga, cholagoga, de quibus in *prima parte Pharmacop. noſtræ Spagyr.* Extracta, eſulæ, ellebori nigri, hermodactyl. pil. polychreſtæ, & præcipue ipſæ catholicæ, quæ in tartareos morbos ſummum obtinent imperium.

Extrinſeca ſunt anodyna quæque aquea, lac, juſcula ranarum, caram ſperma,

ſperma, & aqua. Sæpe utimur, nec infeliciter, fotibus calidis, ex baccis juniperi, lauri, herbis calidis, roremarino, ſalvia, mentha, majorana, arthemiſia, calamentho, pulegio, & ſimilibus. Succos herbarum etiam haud infrequenter uſurpamus, & præſertim ebuli foliorum, baccarum ejuſdem ebuli, plantaginis, ſolatri, ſedi majoris, thapſi barbati, anagallidis, & aliorum ſimplicium, uſu & experientia probatorum. In teſtimonium hujuſce methodi plures adducere poſſem teſtes irrefragabiles, nobiles & ignobiles; at graviſſimis curis obrutus, receptui canere omnino compellor.

(*a*) *Salis exaltationem*. Eſt ſal illud arthriticum dolorem cauſans indolis maxime acidæ, magis vel minus volatile, figuram habens rigidam, angulofam, ſcindentem. Præſentiam acidi ſalis indicans appetitus voracior aliquot diebus ante paroxyſmum, item vomitus acidus virore tinctus, nec non ſudor odorem acidum ſpirans, procatarcticæ arthritidis cauſæ ſunt ut plurimum larga vini potatio, nec non diæta abundans ſale fixo tartareo vel acido. Arthritici poſt mortem ſi ſecantur, ſemper fere calculoſa concreta in veſicula fellis ſive in pulmonibus, venis ſive inteſtinis conſpiciuntur. Vidi arthriticos deponentes copiam ſabuli duri per alvum: Notum quoque eſt, arthriticos facile fieri calculoſos & vice verſa: Vero ſimile enim eſt, ſal acidum in fluoribus corporis undulans, ſi involvitur particulis viſcoſis terreis fixis, conſtituere ſolidum corpus, non ſecus uti videmus ſal tartareum generari, quando vino acidulo imponitur teſta ovi: eodem ex fundamento cauſæ tophorum etiam peti debent. Non raro lympha, quæ ex veſicis in podagricorum pedibus excitatis effluit, ſumme corroſiva acris eſt, ipſa linteamina corrodens.

(*b*) *Lac*. Omnia edulcorantia ſanguinem & ſalium acrimoniam mitigantia optima ſunt antiartrhritica. *Plinius* jam tu refert. *Lib.* 28. *cap.* 9. plurimos aſinini lactis uſu ab articulari morbo liberatos. *It. Cornelius Celſus Lib.* 4. *cap.* 24. *Domin. Sachſius in M. C. Dec.* 1. *an.* 1. *Obſerv.* 141. plura exempla recenſet, talium, qui ſolo lacte curati fuerunt. Hunc in finem *Langius in M. C. p.* 26. & 27. emulſiones valde hoc in affectu commendat.

(*c*) *Aurum diaphoreticum*. Radicalis podagræ cura conſiſtit maxime in reſeratione partium lymphæ depurationi inſervientium, maxime in glandularum obſtructarum apertione, ibi enim latet minera ſeu ſeminium ſalinum multiplicativum: Huc autem ſpectant non vulgaria remedia, ſed ex metallico regno petita, ſpiritu minerali æthereo reſolvente inſtructa, uti ſunt; Mercurius cum auro fixatus, qui nihil aliud eſt, quam aurum diaphoreticum *Dn. Authoris*, quod lympham fortiter movendo obſtructiones egregie expedit. Salivationem mercurialem rite inſtituta feliciter tollere podagram, author eſt *Wedelius in tr. de medicament. facult. pag.* 209. Nec obſtat exemplum infelicis curationis *Hildani cent.* 4. *obſerv.* 82. Ipſe enim *Hildanus* errorem hic agnoſcit, adhibitam ſcilicet illam fuiſſe non prius purgato corpore. Methodus *Dn. Cnæffelii* in curatione feliciſſima podagræ per mercurium fixum notiſſima eſt. *vid. ejus Epiſt. de podagra curata*.

PETRI POTERII
INSIGNIUM CURATIONUM, ET SINGULARIUM OBSERVATIONUM.
CENTURIA TERTIA.

CAPUT I.

Dolor quid?

UT eſt voluptatis, ita & doloris ratio. Eſt vero voluptas Philoſophis, res animæ affectibus conveniens. Quod ſatis ſapienter dictum non videtur; etenim actio ejuſmodi non animæ tantum, ſed totius compoſiti eſt. Rurſus, res animæ convenientes ſunt non paucæ, quæ ipſi nullam afferunt voluptatem. Placeret magis rei convenientis perceptionem dicere, adeo ut voluptas ſit rei convenientis perceptio: ſed adhuc, quo pacto perceptio, ſi perceptio fieri debeat per ſenſus: & voluptas, & dolor ſint ſpeciei naturam juvantis, vel lædentis?

Uterque ergo eſt impreſſio in ſenſum delata ſpeciei. Quæ ſpecies, ſi ſit naturæ conveniens, ejus perceptio voluptas erit; ſi inconveniens, dolor. Et quia duplex eſt voluptas, totuplex erit dolor. Vel voluptas eſt perceptio convenientis ſpeciei, vel ipſius perceptionis fruitio. Prima eſt in apprehenſione ſenſus, vel intellectus; Altera eſt in præſentis judicio, vel in memoria, quæ reducit in mentem perceptionem factam; quibus patet, rei inconvenientis impreſſionem eſſe doloris cauſam: Sed hæc, ut minus medica, Philoſophis diſcutienda relinquimus.

(*a*) *Dolor* ad Galeni mentem 2. *de locis affectis*, eſt ſenſus triſtis, ſeu ſenſatio triſtis ob mutationem confertim factam: fit vero ejuſmodi mutatio, vel ſolutione, vel intemperie; ſolutio continui fit, dum pars ſecatur, uritur, pungitur, diſtenditur, &c. Quod forte ex Platone *in Tim.* deſumptum eſſe videtur; dum inquit, pathos præter naturam violenter & affatim incidens, dolorem excitare; dum vero corpus ad naturalem habitum affatim, & derepente redit, delectationem.

Definitio, & quævis deſcriptio obſcurior definito, nedum Ariſt. judice, verum omnium Philoſophorum turba approbante, mala eſt; fruſtra in re clara declarationem requirimus: exoptarem Medicos in cathedris doloris ſedationem docere potius, quam ejuſcemodi tricas. Gal. ſæpiſſime eſſentiales & generaliſſimas morborum, & ſymptomatum differentias, a partibus quibus inhæ-

inhærent, deſumit: hinc ſimilares, organicæ, & communes, 1. *de diff. morb. cap.* 2. 9. *method.* Et quanquam ipſe *de ſympt. cauſ. cap.* 6. & *de different. ſympt. cap.* 8. doceat, dolorem, & delectationem omnibus ſenſibus contingere, ſubjectum doloris propterea non probat. In dolore, ſenſus quidem læditur, non propterea ſenſus eſt ejus ſubjectum, nam ſubjectum accidentis eſt, cui inhæret.

Dolor præterea morbus, an ſymptoma dicatur, parum refert: ejus curationem ex vero fonte expiſcari contendimus, quam, miſſis ſcholaſticorum nugis, quæ ad rei veritatem, ejus nempe remotionem ſpectant, quoad ejus fieri poteſt, perſcrutamur.

Dolor itaque cum per ſe ſatis ſit notus, nulla definitione indiget. Rurſus, quorum una eademque non eſt natura, non poteſt eſſe eadem definitio; dolores invicem toto cœlo diſcrepant, nec tam ratione ſubjecti, quam ratione differentiæ, quæ pendet a cauſa. Dolor Nephriticus, cujus cauſa eſt calculus, quantum diſtet a dolore capitis, ſatis notum eſt. Imo dolores ipſiuſmet capitis, quantum ſubjecto, ſeu parte, & differentia, & cauſa invicem diſcrepent. Sed dicamus, id quod dolet, idem eſſe in capite, idem in pectore, idem in febre, idem in aliis morbis; & ut voluptas dolori oppoſita, in animo reſidet, ita dolor in ipſomet. Arqui jam intelligo animam non eſſe ſenſibilem, immaterialem, & omnino doloris expertem, corpus itidem anima deſtitutum dolorum ſpiculis minime obnoxium. Ridiculum dictu Animum taxare: actiones ſunt ſuppoſitorum, totum compoſitum eſt id quod agit, & patitur, hæc Ariſt. & omnium ſcholaſticorum opinio. Gal. ut nimis Empedocleus, qui in rebus nihil præſtantius temperamento agnoſcit, & ſolam temperiem ſubjectum doloris conſtituit. Nos doctrinæ gratia, tria in homine reperiri ſtatuimus cum ſacris litteris, animam, ſpiritum, & corpus; quæ Platonici pariter agnoſcunt; Plotinus, *Tria ſunt* inquit, *ſupremum, infimum, & medium, quæ tria nedum in homine, ſed in omni re, quæ continetur ſub concavo Lunæ.* Fuit enim tanta naturæ ſagacitas, ut juncta mediis connecteret. Aerem & aquam, terra; cœlum & terram, aere; extremos colores, album & nigrum, flavo, & rubro; ſapores amarum & dulce, auſteris, & acidis. Quid inter cœleſtia? Summum Deum & hominem Angelis. Ubique tandem proſtant rerum vincula, quæ facilius admirari, quam enarrare. His clare conſtat, in divina hominis fabrica, inconſonum non eſſe, tria iſthæc reperiri, de quibus in ſacris paginis multoties fit mentio. Anima ſi pro ſuprema parte ſumitur, ea vere immaterialis, indiviſibilis, & doloris incapax eſt; corpus utroque deſtitutum, dolore non afficit; reſtat ſpiritus, qui ſi non vinculum, ſaltem pars ea tenuiſſima, in qua anima potius hoſpitatur, quam in quovis alio: hæc tria, non tres formas, ſed totum complere, & ſub unius imperio contineri fatemur.

Nec propterea compoſitam eſſe humanam formam, immo ſimpliciſſimam, indiviſibilem, & incomprenſibilem; hinc merito ſupremi numinis imaginem, quaſi divinitatis ſuæ portiunculam, in quo diſcutiendo cæcutit omnis intellectus. Portionem ergo illam, ſeu ſpiritum, aut ſubſtantiam doloris ſuſceptri-

cem, quotieſcunque libera, & ab omni re aliena expedita eſt, gaudere, & optima valetudine frui, per belle deprehendimus: contra ubi exceſſu aliquo, ut aliena re præpeditam, mira contentione exagitari, nunquam quieſcere, donec confecto hoſte victricem ſe recipiat, ſub ſalutaria vexilla ejus, cui militat. Hinc patet, quæ cauſæ eſſe poſſint doloris, etenim omne quod naturæ limites excedit, ſive intra, ſive extra, dolorem *parit*; verum antequam præſentem dirimamus litem, Galen. & univerſum *Medico*rum gregem conſulere, & quid de doloris cauſis ſentiant, in medium proponere fas eſt. Medici dolorum cauſas in internas, & externas dividunt; hæ a rebus non naturalibus derivantur, illæ in antecedentes, & conjunctas dividuntur. Conjunctæ ſunt ſpiritus, & humores; antecedentes ſunt partes illæ generantes. At hæc minutius per exempla conciduntur. His propterea ſtudio brevitatis ſuperſedentes, ad particulares deveniamus.

(*a*) *Dolor*. Dolor triſtis ſenſatio animæ eſt, nata ex membranarum nervearum & fibroſarum partium violenta paſſione. Cauſa materialis ut plurimum ſalia ſunt, quæ ſpiculis armata, lancinando nerveas partes influxum impetuoſiorem ſpirituum & contractionem excitant; unde moleſta animæ ſenſatio. Quapropter in omni dolore concitatius moventur ſpiritus, unde ſanguis orgaſmum patitur, & cor ipſum frequentius ad contractionem ſe accingit, ut major ſanguinis ſit impulſus; unde non mirum eſt, vigentibus adhuc atrocioribus dolorum tormentis delirium ſæpius conjungi. *Salmuthus Cent. 3. obſerv. 32. ſcribit*. Novi quoſdam præ aſſidua dolorum vehementia pene exanimatos, imo alios ad inſaniam fere redactos fuiſſe. Quale exemplum quoque de muliere Aclmariana refert *Foreſtus L.14. obſerv.3.* Cura dolorum in genere verſatur in componendo ſpirituum animalium diſcurſivo & actuoſo motu; qua vi maxime eminent, vaporoſa, & anodyna ſic dicta, quæ blanda ἀναθυμιάσει nervos replendo ſpirituum motum efferatum ſuſpendunt, & tardiorem efficiunt: laudem ex his merentur pilulæ de cynogloſſa, Wildeganſii, & Matthiæ Anglicæ.

CAPUT II.

De dolore Capitis.

MUltiplices eſſe capitis dolores comprobamus quotidie: majores Cephalæam, Cephalalgiam, & Hemicraniam dixerunt; noſtra ætas plures agnoſcit, quia (*a*) *victus, quo hodie utimur*, ab eo quo antiqui, longe diſcrepat, de quibus in ſequentibus.

Hic Bononiæ ad manus noſtras venit Illuſtriſs. & Reverendiſs. D. Archiepiſc. Rhodi, Alphonſus Gonzaga, Novelaræ Dominus, ann.40. natus, temperamenti calidi & humidi, ſeſquianno acerbiſſimo, & atrociſſimo capitis dolore vexatus, cum febre lenta, vigiliis, inappetentia, & aliis graviſſimis ſymptomatibus. Ad tam pertinacem dolorem multos conſuluit Medicos, qui in eo ſedando nihil intactum reliquerunt: potiones purgantes, item & alterantes, ad nauſeam reiterantes; pilulis haud parcentes; a phlebotomia tam e brachiis, quam ab hæmorrhoidibus minime abſtinentes; cauteria variis in locis excitarunt; quibus decocta exſiccantia, & alterantia, item conſervas capitales, & ſexcenta alia addiderunt. Hic tandem morbi pernicie, & medicamentorum multitudine fractus, ad

nos,

nos, tanquam ad tutiſſimum Aſylum, confugit. Tanti doloris cauſas in hypochondriis ſtabulari ratus, his proſpiciendum eſſe judicavi: nec me feſellit opinio, nam ſub veſperum, exhibito laudano ſine opio ad gr.vj. dolor mitior evaſit, & ſomnus, qui antea gravis erat, placidus fuit. Sequentibus diebus dedi decoctum cum ligno ſaſſafras, viſco quercino, betonica, ſena, & aniſo, pro ſyrupo, quinque horis ante prandium cum guttulis tribus liquoris vitrioli dulcoacidi. Poſt prandium, dabantur aliquot grana ſpecifici ſtomachici: quibus facillimis, & gratiſſimis firmiſſimam recuperavit ſanitatem. Mirantur cur non inſtituerim univerſalem purgationem; cur non phlebotomiam; cur pro conſuetis inaſſueta reponam? Sciant velim, me non male operantium conſuetudinem, ſed recte medentium leges, & canones ſectari. Nec nobis obſtat, ſi neoterici contradicant Leges Hipp. & Gal. Nos cum ipſis veritatem agnoſcimus.

(*a*) *Victus quo hodie utimur*. Certiſſimum eſt, ex diverſa ratione vivendi diverſos quoque propullulare morbos, qualis enim victus, talis humorum & ſanguinis diſpoſitio. Veteres ſimplicitatem utebantur victu, noſtro autem ævo ſexcenta invicem miſcentur & componuntur, ut non niſi ex diverſitate particularum diverſum etiam humores induant ingenium, ſæpius a nativa & genuina ſanguinis & humorum naturali ſcheſi multum diſcrepans. Videmus hinc, quo diverſior eſt victus, hoc etiam morbos eſſe pertinaciores & curationis difficilioris. Contrarium apparet in ruſticis & plebeiis, qui victu gaudentes ſimplici longe citius ſanantur, etiam medicamentis vilioribus, quam qui delicatæ aſſueti ſunt vitæ cibiſque variis.

CAPUT III.

De funeſtiſſimo cap. dol. per intervalla recurrente.

DOlor in vertice præciſe tanta ferocia adoriebatur Sereniſſimum Mantuæ P.D.D. Vincentium Gonzagam (qui mox fratri mortuo Dux ſufficitur) ut eo tempore quo ſæviret dolor, caput in parietem pluries impingeret, pugnis plorans ſe vehementer impeteret, miris clamoribus miſerrimam ſuam ſortem deflens. Locus affectus vix ciceris latitudinem æquabat, ſine tumore, livore, nigredine, aut quovis alio ſigno ſenſibus obvio. Mantuam advocatum per Sereniſs. ejus fratrem, tanti doloris cauſas perveſtigare, una cum domeſticis Medicis non recuſavi. Fuerunt, qui vaporem aliunde ſuſcitatum dicerent, qui (*a*) *carioſum os*, (*b*) *qui vermem*, qui bilem atram, qui pravum quid; cum vero ad quinque & ſex horas perduraret, nec rediret niſi poſt quindecim, & viginti dies, ad pertenuem & ſubtiliſſimam materiam referendam eſſe cenſebamus, & eam inibi coercitam, nec aliunde derivatam. Non defuerunt, qui incuſarent ventriculum, qui hypochondria, qui cerebrum, & qui intemperiem quandam ineffabilem. Loco affecto, (*c*) *potentiali cauſtico* adaperto, & perpauca materia purulenta ſublata, quievit omnis dolor. In cauſis tanti doloris perpendendis, nulla probabilior mihi viſa eſt, quam uſus quarundam pilularum mercurialium, a domeſtico Medico jamdudum ipſi exhibitarum; dictus enim Princeps cunctis voluptatum illecebris non parum indulgens, mirum non fuit ſi aliquando ſeſe miſcuerit impuro concubitui.

(*a*) *Ca-*

(*a*) *Carioſum os*. Cranium, quod conſtat ex duplici lamella, carie magna affici poſſe in concava ſua parte, hiſtoriam retulit. *Dn. Schlevogtius in diſſertatione de carie cranii.*

(*b*) *Qui vermem*. A verme dolorem capitis annotarunt *Miſcellanea nat. cur. Dec.* 1. *ann.* 9. & 10. *p.* 127.

(*c*) *Potentiali cauſtico*. Quando cauſa cephalalgiæ immanis eſt, & ſerum acre ſtagnat & perioſtium cranii lancinat, ægre curatio fit, niſi extrinſecus fiat apertio circa partem affectam. *Dn. Author.* applicavit cauterium. Simili modo intenſum capitis dolorem ſanavit *Mœckern. vid. ejus obſervat.* Satius eſt cutim tali in caſu decuſſatim incidere, ut ſtagnanti humori corroſivo pateat exitus, quod conſilium etiam valet in gravioribus contuſionibus, ex quibus ſæviſſima naſcuntur ſymptomata, nimirum vomitus, delirium, convulſio, ſopor. Notabile eſt, frequentiſſime ſimulac inciſio facta eſt, ſtatim ad ſe redire & melius ſe habere læſos. In gravioribus cephalalgiis, quæ ſaltim in certa capitis parte conſiſtunt; medici ſemper maximi fecerunt viſicatoria parti dolenti applicata: Qua de re poteſt *Riverius Cent.* 1. *obſ.* 36. *Septalius animadv. med. lib.* 1. *cap.* 18. *it. Muys obſ. chirurg. dec.* 2. *obſ.* 2. Horribilem capitis dolorem, nihil in illo proficiente arte medica, a natura per nares plurimo expulſo pure brevi devictum deſcribit *Tulpius lib.* 1. *obſ.* 32. Spectat huc aphor. *Hippocr.* Ex capite dolente & effuſione puris vel aquæ vel ſanguinis in naribus morbus ſolet ſolvi. Scarificationes tali in caſu non quoque ſunt de nihilo. In magnis doloribus, inquit *Heurnius in aphoriſmis Hippocrat. pag.* 426. Turcæ ſolent auriculas validiſſime fricare, mox novacula ſcarificare ac ſanguinem elicere. Noſtrates Cantharidibus veſiculas pone aures excitant & venam frontis ſecant.

CAPUT IV.

De dolore acerrimo; ſeſquitertianæ febris periodos ſervante in veſperis.

Est quidam capitis dolor teterrimus, rarus, ſed funeſtiſſimus, (*a*) *febrium periodos* ſervans, (*b*) *ſæpiſſime cum febre*. Periodi ſunt trium, & quatuor horarum, aliquando ad quinque, & ſex: frequens non eſt. Inter nonnullos nobis ſeſe offert Dominus Gaſpar Moronus, annos triginta natus, temperamenti calidi & humidi, qui præteritis annis Mantuæ commorans, ſub finem æſtatis in ſimilem dolorem incidit, cum febris ſeſquitertianæ periodis. Ad dirum hunc affectum debellendum, Mantuani Medici nihil intactum reliquerunt; nunc bilem purgantes, modo eandem alterantes, ac tandem utriuſque brachii, & frontis venas tundentes, nec non ſanguiſugas ano admoventes; victum ſervaverat humectantem & refrigerantem, cum emulſionibus, & juſculis alterantibus. At incaſſum hæc omnia fuerunt: unde remediorum multitudine, & morbi ferocia fractus, clam Mantua ſecedens, Bononiam venit, ad nos, tanquam ad ſacram anchoram confugiens. Tanti morbi cauſis ad unguem expenſis, frequens præſcripſi remedium. Rec. Pilul. cathol. gran. xx. opii Thebaici gran. iij. miſce, fiat pilul. hoc unico remedio dolor mirifice ſedatur. Ad pituitam vero, craſſumve humorem e capite deturbandum, (*c*) *Magiſterium Lunæ* alternativis diebus dabamus. Ad ventriculum vero roborandum, & morbi radices in totum averruncandas, ſpecificum ſtomachicum ad menſem accepit, quibus utiliſſimis convaluit.

(*a*) *Febrium periodos*. Dolores non ſecus ac febres dilucida ſua habent intervalla, ita ut certis ac ſtatis horis redeant. Etenim dolores ſpecies ſpaſmi ſunt, excitati

tati in partibus nerveis & membranaceis. Sicuti autem omnes ſpaſmodici affectus per certa intervalla ac periodos afficiunt corpus, pari ratione dolores id faciunt. Hiſtorias periodici doloris capitis evolve in *Tulpio l.1. cap. 13. Bartholin. hiſtor. obſ. 51. Miſcell. nat. cur. dec.1. ann.3. pag.124. it. dec.11. ann.3. p.112.*

(*b*) *Sæpiſſime cum febre*. Uti omni dolori acerbiori propter ſpaſmum fortiorem conjunguntur facile ſanguinis & humorum in craſi ac motu ſuo turbatio, dum circulatio ejus per partem ſpaſmo affectam non libera & æqualis ſatis eſt; ſic quoque dolori capitis, qui nil niſi ſpaſmodica contractio pericranii, perioſtii vel etiam duræ matris eſt, perfacile aſſociatur febricula.

(*c*) *Magiſterium lunæ*. Eſt nihil aliud, quam luna in aqua forti ſoluta et ſale communi præcipitata: poſt debitam eluтriationem remanet calx candida, quæ propter ſpicula ſalina in poris lunæ relicta, & maxime, ſi acidum primarum viarum præternaturale accedat, viſcidæ pituitæ reſolvens eſt, non ſecus ac aurum fulminans propter ſimilem rationem haud raro purgat, imo corrodentem vim quandoque in teterrimis inteſtinorum membranis a muco liberis exerit.

CAPUT V.

De Hemicrania inveterata.

PLures recenſere poſſem eodem dolore ſævo, & atroci conflictatos, ſed paucis contentus nonnullos referam. Hic (*a*) *differt a cephalæa*, & cephalalgia loco quem occupat; illæ totum caput vexant, hic tantum dimidiam partem. Mirum eſt, quomodo ejuſmodi dolor certis temporibus, ſtatutis horis, nonnullis adveniat: aliis Vere, aliis Autumno, aliis ante, aliis poſt Occaſum, nonnullis ante, aliis poſt cibum. Cauſas conjunctas iſtius doloris, ut plurimum agnoſcimus vapores tetros, ex hypochondriis ad caput ſublatos ut antecedentes, viſcerum infarctum, qui nonniſi ab ingluvie, aut inordinata victus ratione. Utcunque ſit, ubi ab inordinata victus ratione, a pilulis catholicis incipimus, gr. xx porrigentes. Ubi dolor eſt vehementiſſimus, (*b*) *hanc pilulam* loco cœnæ exhibemus.

Rec. Pil. catholicarum gr. xiv. Pilul. laudinæ gran. iv. miſce, fiat Pil. j. In quibus pertinax eſt morbus, & hypochondria male affecta, incipimus a pilulis, quas ob crocum Martis, baſim earum compoſitionis, Martiales appellamus, de quibus in noſtra *Pharmac. Spag.* de quibus ℈. ij. vel ʒ. j. pro doſi, in duas, vel tres pilulas pro ſingula doſi ad menſem. Aliquando, ubi dolor in ſolo capite reſidet, elect. ſequens damus.

Rec. conſ. citri cydoniorum, ana ℥. ij. cinnamomi ʒ j. magiſter. lunæ ʒ. ß. miſce, capiat ʒ. j. quolibet mane jejuno ſtomacho. Admodum R. P. F. Sanctes Dominicanus, Sacræ Theologiæ Lector, & Concionator egregius, annos 35. natus, nuperrime conſimili hemicrania ſub alio Medico toto trimeſtri miſerrime conflictatus, hanc noſtram methodum feliciſſime expertus eſt. Is enim tot laborum, quos miſeri ſub aliorum cura, pro præſidiis ſubire ſolent, unica pilula ſanus evaſit; ſetonem, cauteria, & alia in ejus perniciem parata omiſit. Plures pro præſenti non recenſeo, diverſa commemoraturus.

(*a*) *Differt a cephalæa*. A reliquis capitis doloribus hemicrania differt (1) con-

continuitate, (z) laterali ſenſatione, quod in modum fabrilem cum exacerbatione redeat. Præcedit ut plurimum hemicraniam Vagabundus capitis dolor, per intervalla affligens, donec ſenſim pori arteriolarum ita diſponuntur, ut humorem peccantem ad certam partem derivent.

(*b*) *Hanc pilulam*. Purgantia optime miſcentur cum opio: ſi enim ullum datur opii correctivum, ſane purgans eſt, vel etiam emeticum: horum enim amica conjugio deponit vim ſuam ſtupefactivam & magis acquirit virtutem reſolventem mitigativam tamen, quæ valde expetitur in dolorum atrocitate. Hanc ob rationem pilulæ *Starkianæ* & Wildeganſii, quæ utræque purganti ſtimulo gaudent, diaphoreſin optatiſſimam excitant.

CAPUT VI.

De raro Capitis dolore, in quo caput rigidum nullo pacto flecti poterat ſine gravi dolore.

SI (*a*) *affectus*, quibus aſſiduo divexantur homines, ſimplici *narratione* (uti res eſt) & ſine fuco, memoriæ hominum conſignarentur, tutius & certius ageretur de humana ſalute. At o, infelix humana ſors! pro veritate medica turpiſſime logicorum ſophiſmata amplecti cogimur. Quamobrem mihi in mentem venit Eminentiſſimus, & Reverendiſſimus Princeps Cardinalis Eſtenſis, ad quem viginti annis elapſis Mutinæ tunc commorantem, advocatus, eum inveni macilentum, facie lurido colore deturpata, tam ob continuum dolorem, quam propter aſſiduas vigilias, quas a longo tempore patiebatur. Cauſas hujus morbi plures recenſebat: eas ad unicum (*b*) *hydrargyrii uſum* revocavi: at illo vere uſus erat, ad ulcuſcula in gutture genita; unde vero iſthæc ulcuſcula, non erat ſatis compertum. Multitudinis remediorum a domeſticis Medicis adhibitorum, & nauſea pertæſus, quendam deſtillatorem accerſivit; is autem dedit ipſi pilulas mercuriales ad quindecim dies, ex quo contumacia illa ulcuſcula perfecte convaluerant. At paulo poſt præfatus dolor ipſum adoritur, cui iterum multa Medici inaniter præſcribunt. Ad eum tandem advocatus, decoctum ipſi præſcribo, ex radice filicis maris, China, & herbis capitalibus, cum oleo ſulphuris dulcoacidi, ex quo perfecte ſanus evaſit. Hic hydrargyrii Antipatheiam annotarem, ſed de hoc alibi fuſius; placet tantum ſignificare, quomodo dictus Eminentiſſ. D. ſexennio a cura vixerit ſanus, & tandem Romæ ex pleuritide decubuerit.

(*a*) *Affectus narratione*. Inſigne adminiculum felicioris comparandæ praxeos eſſet, ſi medicinam facientes dextre ac fideliter morborum hiſtorias cum attenta & ſedula ſymptomatum annotatione, nec non medicamentorum efficacia colligerent & conſignarent. Turpe dictu eſt & veriſſimum, propter accuratiorum obſertionum defectum mancam ac incertam eſſe magna ex parte praxim medicam. Quidam ſaltim in eo aucupari gloriam vanam intendunt, ut monſtroſas inſolitaſque conſignent hiſtorias & caſus, vel etiam miraculoſas quaſdam curas, ſæpius tamen mentitas, ut magni videri velint. Nemo ferme eſt, qui vulgariter graſſantium morborum hiſtorias fideliter & ſine fuco recenſet, nec non errores in praxi vel ab ipſo commiſſos agnoſcit vel detegit. Profecto ſi haberemus veras & accuratas

morborum obſervationes, longe tutius ac certius ageretur de humana ſalute.

(*b*) *Hydrargyrii uſum*. Quod gladius eſt in manibus furioſi, id medicamentum generoſum eſt in manibus imperiti. Habent id fatum heroica remedia, quæ magnam vim in ſanatione morborum promittunt, ut ex illorum abuſu maxima quoque oriantur incommoda. Magnificæ famæ mercurialia in praxi medica ſunt. Sæviſſima tamen minus recte præparata, vel non habito reſpectu temperamentorum, ætatis, virium, cauſæ morbi, temporis & regiminis, decentis applicata, excitant ſymptomata. De hoc legi merentur *Miſcell. natur. cur. dec.* 1. *ann.* 1. *obſerv.* 80. *item dec.* 11. *ann.* 10. *obſervat.* 120. *Williſius part.* 2. *Pathol. cap.* 2. *Hildanus obſerv. chirurg. cent.* 5. *obſerv.* 92. *Foreſtus lib.* 30. *obſerv.* 4. *Acta Haffn. vol.* 5. *obſerv.* 2. *Panarollus obſorv. med. pag.* 103. *it. Fernel. de luis vener. cur. pag.* 560. *Welſchius in curat. pag.* 144. *Schenckius in obſerv. pag.* 988. Notabile eſt, ipſum mercurium vivum in cerebro aliquoties repertum fuiſſe poſt cadaverum diſſectionem, vid. *Granius in Praxi reformata pag.* 18.

CAPUT VII.

De dolore Capitis inveterato.

DUm Mediolani agerem propter graviſſimam ægritudinem D. Joannis de Corduba, ad quem curandum Bononia Mediolani advocatus fueram, incidit curandus in manus meas egregius vir, civis præclarus & optimus, D. Franciſcus Romanus, annos quadraginta natus: Is autem tanto dolore, tam acerbo & violento vexabatur continuo, ut ſæpiſſime violentas manus ſibi injicere cogitaret, eligens potius mors, quam tam acerbam vitam in longius protrahere. Cauſæ tanti doloris perobſcuræ erant, cachecticus erat valde, pertinaciſſimas vigilias a longo tempore perferens, cum incredibili inappetentia. Quot medicamentis toto anno quo laboravit, uſus ſit, non eſt facile dictu. Ligni decoctum ex Medicorum præſcripto ad menſem ebiberat, catapocia fere infinita devoraverat, ſanguinem e brachiis pluries detraxerunt, e fronte pariter, ſetonem in nucha, & in brachiis uſtiones non omiſerunt, & hæc omnia incaſſum. Mitto revulſiones, ſanguiſugas, & alia tormenta medica. Nos curam ſuſcepturi, ad (*a*) *univerſam ſanguinis ſaburram* in venis jam dudum ſtagnantem reſpeximus; hac de re decoctum ex filice mare, ſalſa parilla, betonica; ſena, &c. ad menſem præſtitimus, ex quo penitus liber evaſit. Ad caput roborandum, (*b*) *Magiſterium Lunæ* ad plures dies dedimus; & his utiliſſimis ſine ulla moleſtia priſtinam recuperavit ſanitatem.

(*a*) *Univerſam ſanguinis ſaburram*. Diuturnus capitis dolor ſcorbuticos, lue venerea affectos, menſium ſuppreſſione laborantes, & quibus ordinarie ſanguinis evacuationes impediuntur, valde exercere ſolet, ut non raro in vomitus animi defectionem & furorem quaſi adigantur. Accidunt quoque tales dolores ſæpius ex narium obſtructione. Memini ante aliquot annos fœminæ per menſis ferme ſpatium truculento capitis dolore vexatæ, cui nares antea ſolebant fluere & madere copioſo muco. Hæc poſt intruſum ſal volatile in nares, ejecit aliquot cochlearia feri ſanguinei inſtar loturæ carnis, & ſic evanuit omnis dolor. Unde autem

tem hoc ſerum ſanguinolentum ortum fuerit, an ex ipſo cerebro an ex ſinubus oſſium cranii, res altioris indaginis apud Anatomicos eſt. Nos ex forammulis oſſis cribri formis, dura matre ut ut firmiter cinctis, liquidam materiam extravaſatam ibi ſtagnantem penetrare & ejici poſſe, vero ſimile eſſe exiſtimamus.

(*b*) *Magiſterium Lunæ*. Hoc ſociatum cum Cinnabaris, antimonii anatica portione in capitis diuturnis affectibus eximium præbet uſum. *Tackenius* talem pulverem in uſu frequenti habuit ad ſanandam maniam & melancholiam. Cinnabaris ſufficienti in doſi & quantitate propinata egregie reſolvit non tantum ſanguinem congrumatum, ſed & lymphæ ſubſiſtens coagulum: quare in omni graviore concuſſione ejus uſus præſentiſſimus. Movet quandoque ſalivæ fluxum maximo cum emolumento & fructu. *Rolfincius Lib. 6. ſect. 3. cap. 1. Method.* Inveteratum capitis dolorem levi ſalivatione ſublatum vidit.

CAPUT VIII.

De rara, & non obſervata doloris ſpecie in facie.

PLures in medendo novos, & a nemine obſervatos morbos quotidie experimur; inter hos mirum (*a*) *dolorem in facie*, citra ullum tumorem, ruborem, aut aliud ſignum evidens, per intervalla recurrentem, & tanta ferocia portionem faciei, quam occupat, divexantem, ut in ejulatus & lachrymas prorumpere cogantur obſeſſi. Nonnullis ad duos, & tres menſes perſeverat. Aliis per octo, & quindecim dies, quibuſdam breviori temporis intervallo evaneſcit; alios horæ, aut quadrantis ſpatio vexat. Quibuſdam Vere contingit, aliis æſtate, nonnullis hyeme, ut plurimum (*b*) *ſiccis temporibus*, & quo tempeſtas ſiccior, eo efferatior redditur. Mulier quædam annoſa hoc acerrimo dolore diu conflictata, ſanitatem hunc in modum conſequuta eſt. (*c*) *In temporibus*, ubi firmiter hoſpitabatur dolor, (*d*) *cauſticum argenteum* apponi curavimus: eſchara ſublata, & ulcere pus copioſe fundente, dolor evanuit. Tanti doloris cauſa, non pus, ſed filamenta quædam prætenuia, & dura eſſe comprobavimus, quæ ſi cauſtico haud lacerentur, forcipibus, & volſellis eximantur; ſecus dolor qui latet, conſolidato ulcere recrudeſcit. Ubi conſimilis dolor nondum alte egit radices, ſed oberrat prætenuis aura, ſolo ſuffitu hyoſcyami ſubigitur. Quidam ſolo ſuffictu lactis ſeri conſanuit.

(*a*) *Dolorem in facie*. Eſt nihil aliud, quam ſpaſmodica conſtrictio tendinum muſculoſorum, quæ ſcorbuticis non raro contingit; Obſervamus ſæpius, leniſſimo, aere admiſſo, inſigniter illos lædi, & dolores exacerbari, dum facillime in ſpaſmos conſuetos fibrillæ a quavis cauſa extrinſeca adiguntur.

(*b*) *Siccis temporibus*. Quo tempora ſunt ſicciora & æther liberioris ac celerioris motus in aere eſt, eo magis creſcit motus ſanguinis & humorum tam inteſtinus quam progreſſivus in corpore noſtro, & ſpicula ſalium morboſoru m ab hoc intenſo ætheris motu, magis acuuntur, ſubtiliſantur, & majorem acquirunt acrimoniam; quare dolore, rheumatici, arthritici, ſcorbutici, poſt ſiccas longius durantes tempeſtates vehementius affligunt.

(*c*) *In temporibus*. Dolor hic major eſt, propter muſculum & tendines copioſiores, ac membranas eximii ſenſus circa os temporum ſitos.

(*d*) *Cauſticum argentum*. Error eſt a Dn. *Authore* commiſſus, qui putat a filamentis

mentis prætenuibus & duris natum fuiſſe dolorem, quæ filamenta cauſticum dilacerare debeat. Potius poſt applicationem cauſtici dolor evanuit, dum facta apertio in loco aperto, ſtagnationem ſeri acrioris, ſpaſmum dolorificum efficientis, impedivit.

CAPUT IX.

De Dolore oculorum inveterato.

RAra quædam doloris ſpecies invadit oculos, cui ſuppetias ferre ſtudentes Medici, oleum, & operam perdunt. Inter multos, quidam Faber Ferrarius in via S. Vitalis, ſuperioribus annis tanto (*a*) *dolore excruciabatur*, tam pertinaci, & tam violento, ut omnem cogitationem humanam excederet. Dolor erat lancinans, & continuus, cum rubore, & inflammatione, nec ſine febre, noctes ducens inſomnes. Ad hunc ſævum dolorem, tres primæ notæ Medicos adhibuerat. Illi de more mille cruces ipſi imponunt, cauteria, ſetones, cucurbitulas, & ſanguiſugas, cum veſicatoriis pone aures, præmiſſis purgationibus, & phlebotomiis, pluries repetitis. Ad decocta tandem deveniunt ſalſæ, & ligni Guajaci; ſed cum ab his nihil opis retuliſſet, immo dolor evaderet indies efferatior; ad eum perducti nos, ſic brevi ipſi ſanitatem reſtituimus. Ad tantum ergo dolorem exſcindendum, (*b*) *pilulas catholicas*: ad gr. viginti dedimus, cum granis quinque pilul. laud. prima die: ex quibus quieſcere cœpit. Sequenti die pilul. catholicæ reiterantur, quibus in totum dolor evanuit. Ad roborandum caput conſervas capitales, & ad partem læſam, (*c*) *collyrium* ex verbena, fœniculo, ſumach, & tuthia admovebatur, & his paucis priſtinæ ſanitati fuit reſtitutus.

(*a*) *Dolore excruciabatur*. Eadem fere cauſa, cura ac Geneſis doloris oculorum & capitis eſt. Meninges & pericranium quæ cephalalgiæ ſubſectum ſunt, ad oculum etiam & orbitam ejus pertingunt: unde in pertinaci capitis dolore dolent & oculi, in utroque ſpaſmus quidam violentus fibrillarum membranacearum ac nervearum eſt, qui quadantenus circulationem ſanguinis & lymphæ liberiorem impedit; unde dolor, ardor, tumor, color ruber, & lachrymarum effuſio. Cauſantur hoc ſpaſmum partes ſalinæ angulosæ, rigidæ, a ſanguine præcipitatæ, & ex poris arteriolarum nimis apertis ſecedentes.

(*b*) *Pilulas catholicas*. In omni ferme dolore convenit mitigare ſalium acrimoniam, tumultum ſpirituum animalium componere, alvum & cutis ſpiracula aperire, quod omne præſtat, opium cum purgante, ſeu maſſa pilularum catholicarum Dn. Authoris, cum opio correcto remixta.

(*c*) *Collyrium*. Si dolor nimis urget, cataplaſma mitigativum ex mica panis lacte, croco, camphora, ſaccharo ſaturni, floribus roſarum, ſambuci, ſemine fœniculi, mucilagine ſeminis cydoniorum tepide applicatum, inſignem utilitatem præſtat.

CAPUT X.

De dolore Oculi atrociſſimo cum magnitudine aucta.

MUlier quædam annos 30. nata, in via *del Pradello* commorans, à tribus menſibus (*a*) *in peſſimum doloris genus* incidit, in quo oculus ad inſignem

gnem

gnem magnitudinem creverat. Pulſatilis erat dolor cum punčturis in medio orbitæ oculi. Ad tam immanem, & truculentum dolorem, tres Medicos fruſtra conſuluerat. Illi cauteria, ſetonem, veſicatoria, cucurbitulas, & alia tormenta minime omiſerunt, ſanguinem pluries è brachiis fundentes; at incaſſum omnia, immo dolor efferatior redditur continuo, & oculis extra naturalem locum cum inſigni magnitudine excidit. Tanti doloris cauſa, ut abdita, non minimum laboris in ea perveſtiganda dedit: traxerat tamen initium à lachrymis, quas paulo ante copioſas fuderat, cui mœror ſuccedens miram inappetentiam pepererat, unde loco cibi, vino ventriculum copioſe implerat; hinc coacervata ſun calida excrementa, quæ ad partem læſam detruſa dolorem illum concitarunt. Cura fuit initiata pil. catholicis ad gr. xv. laudin. gr. iv. ſequentibus diebus dabatur magiſterium lunæ cum conſ. betonicæ, & euphraſiæ. Extrinſecus fotus parabatur ex decoct. fol. verbenæ, fœniculi, euphraſiæ, roſar. Pro potu dabatur decoct. Saſſafras, quibus dolor evanuit, & priſtinæ ſaluti reſtituta fuit.

(*a*) *In peſſimum doloris genus*. Memini generoſi juvenis, ante ſedecim annos Rhinthelii ſtudiorum cauſa morantis, qui omni die matutino tempore, præcedente oſcitatione ac febrili horrore, corripiebatur intenſiſſimo oculi dextri dolore, pulſabant circa hanc oculi & capitis partem mirum arteriæ, oculi erant magni, non autem rubicundi, lachrymæ effluebant, inappetentia, ſitis erat conjuncta: durabat hic dolor per 6. ferme horas, & per menſem fere excruciavit ægrum. Ipſo in paroxyſmo ſal volatile oleoſum naribus oblatum, levamen quoddam afferebat. Ratus ego primis in viis ſpaſmi hujus dolorifici cauſſam hoſpitari, exhibui pilulas mercuriales cum gummatibus, et grano uno tartari emetici, roboratas; hæ aſſumptæ, ſedes & vomitum movebant, poſt aliquot dies paroxyſmo finito, regimine lene ſudoriferum ordinavi, oblato hunc in finem liquore ex tinct. bezoard. Eſſ. ſuccini, anodyna, et ſpir. Cornu cervi conſtante, ſudore ſic indulſit æger per aliquot horas, et altero die ſemper mitior evadebat paroxyſmus, donec elapſis octo diebus plane ceſſaret.

CAPUT XI.

De oculi dolore ſuperioribus paulo diſſimili.

SUperioribus annis duobus, idem, (*a*) *affectus oculorum* contingit cuidam Fabro Ferrario, in quadrivio S. Martini commoranti, cui oculi ambo mirum in modum creverant, ſine gravi dolore, rubore, aut alio ſymptomate. Mirum erat quomodo corpus oculi in tam inſignem magnitudinem creviſſet citra dolorem manifeſtum. Ambo eadem methodo, iiſdemque remediis curati ſunt. Utrique pilulas catholicas dedimus, ſtomachicas deinde; conſervas poſtea capitales, cum guttulis aliquot olei vitrioli. Extrinſecus ſequenti fotu utebatur. Rec. fol. hormini ſativi, verbenæ, fœniculi, euphraſiæ, ana m. j. roſ. rub. ſtœchados, ſem. fœniculi, ana p. j. fiat decoct. in ſ. q. aquæ & vini, quibus in priſtinum reſtituti ſunt perfecte. Alteri fabro lignario utrique laxati erant, muſculi membranæ, & tres humores mirum in modum aucti. Rari

iſtius

iſtius affectus cauſam particularem invenire facile non fuit: forte ab immodico potu, & ſomno deperdito. Tunc vigebat canicula, in qua ſomni ſunt breviores, jucunda poculorum frequentia.

(*a*) *affectus oculorum*. Ad melius cognoſcendum ophthalmiæ cauſam, quæ ſequitur, inſervit obſervatio: In conſilium non ita pridem vocabar ad puerum 16. annorum, qui per anni fermè dimidium, dolore oculorum truculento, cum rubore, ardore & impatientia lucis conjuncto, confectus erat. Alvus, nullo etiam fortiſſimo purgante moveri ac ſolicitari poterat, ſed dura ac denſa manebat. Alterandi fine ſemel præſcripſi pulverem ex Nitro Antimoniato, Antimonio diaphoretico, & ejus Cinnabari, & ecce, poſt hujus uſum atrociſſima ventris tormina experiebatur, & plus quam vigeſies alvum deponebat; hic affectus haud dubie adſcribendus eſt Cinnabari, quæ acceſſu primarum viarum acidi corroſivam indolem, fibras inteſtinales ſtimulantes iterum contrahit.

CAPUT XII.

Aurium Surditas cum ulcere a multo tempore.

MOrbi etſi exigui, ſæpe tamen magni fiunt ob Medicorum imperitiam. Elegans quædam Monialis, nomine Angela Semidea de Gypſo, annos triginta nata, in cœnobio S. Mariæ novæ, a duobus annis ſurditatem utriuſque auris patiebatur, ex utraque aure, (*a*) *pus fœtidum* continuo fundebatur: hinc in utraque ulcus ſubeſſe judicavi; de cætero ſana erat, optimi coloris, & ad cuncta naturæ munia probe ſe habebat. Propterea loco affecto tantummodo opitulari decrevimus, ei de re unguentum roſaceum, cum Mumia Minerali præſcripſimus, quo perfecte ſublata ſunt ulcera, & auditum recuperavit. Mitto, quot medicamenta intrinſeca fruſtra ab aliis Medicis exercuerat (*b*) *gravis* quamvis fuerit illi *auditus*, de ſurditate tamen amplius conqueſta non eſt.

(*a*) *Pus fœtidum*. Ulcera aurium diuturna fiſtuloſa ut plurimum ſunt, & cum carie oſſis conjuncta, hinc ægre ſaneſcunt. Vide alias poſt gravem inflammationem, auris ulcus, & ex ipſo pus egrediens ad aliquot cochlearia, quod tamen feliciter melle cum balſamo peruviano mixto, ſublatum fuit. Solet etiam auris dolor vehementiſſimus eſſe, propter tunicam nerveo-tendineam, quæ meatum auditorium cingit. Poſt mixtionem in aures petulanter factam inexplicabilem dolorem notarunt *Miſcell. Nat. Cur. Dec. 2. ann. 4. pag. 277.*

(*b*) *Gravis auditus*. Vel fit vitio meatus auditorii, quando cerumine firmiter eſt obſtructus, ubi balnea, fotus, ex herbis emollientibus & balſamicis conveniunt, vel fit vitio nervi auditorii, ſi ille per paralyſin tactus vel obſtructus eſt, vel fit vitio tympani, quando illud nimis laxum, ruptum aut exeſum ab ulcere eſt. Tympani membrana laxa nimis, & flaccida fit, ac tenſionem debitam amittit a nimio madore, & humiditate, vel ab improvide inſtillatis medicamentis, vel ab aere pluvioſo ac nebuloſo. Interdum etiam accidit, ſonos accutos prorſus eſſe intolerabiles, quod fit, quando tympani membrana ſpaſmodice nimis tenditur, vel in affectu hypochondriaco flatulento, vel a nimio dolore capitis in febribus; ſi biennium exceſſerit ſurditas, vel aurium tinnitus, non facile curatur.

CAPUT XIII.

De inaudita doloris ſpecie in facie, in qua nares mira magnitudine incraſſantur, & mira fœditate in pomum granatum augentur, &c.

INcredibilis ſane, nec multum viſa narratio, quod ſi cunctis haud innotuiſſet, vix ulli crederetur. Hic Bononiæ decennio forte elapſo, mercatori cuidam Thomæ de Capello nomine, contigit (*a*) *dolor in facie*, *rodens* & lancinans, qui poſtquam vagatus eſſet per totam faciem, tandem fixit ſedem in naribus, & circa oculos, nares intumuerunt ſenſim, ita ut pomi granati formam, & magnitudinem æquarent. Tunc dolor vagus ille penitus evanuit. Ad hanc turpem deformitatem, nihil intactum reliquit. Plures conſuluit Medicos, toto nonimeſtri ſpatio multa remedia impune exercet. Purgationes de more, cum reiteratis phlebotomiis, plures adhibentur. Ligni Guajaci cum ſalſę decoctum, ad quadraginta dies ebibit. Cauteria, ſeu fonticuli in nucha,& brachiis excitantur. (*b*) *Extrinſecus* linimenta refrigerantia & exſiccantia admoventur, at his invitis morbus efferatior redditur. Quis ejus curæ præerant Medici palam profitentur, ſe omnem moviſſe lapidem, ut morbi ſævitiem ſaltem retunderent, & fruſtra morbum jactant cunctis incurabilem; carcinoma, & noli me tangere appellari, ſolius ſupremi omnibus opem efflagitare, nullam ſupereſſe humanam ſpem. Ne tamen ſine omni humana conſolatione extremum vitæ clauderet, ad me venit Excellentiſſ. Dominus Guido Monticellus ejus affinis, & Medicus, enixe me rogans,ut amici,& affinis cariſſimi curam ſuſciperem, ſolis medicamentis chymicis veram & ſolidam deberi gloriam. Hæc & plura dicens, ad dictum patientem inviſendum me ſenſim deducit. Prima facie morbum incurabilem judico, & tantum onus ſuſcipere recuſo. At ipſe lacrymis, & precibus me rogat, & vehementer commovet, ut tam miſeri patientis curam aggredi velim, ne ſpe deſtitutus extremos dies ſuos in deſperatione compleret.His,& aliis charitatis erga proximum ſtimulis impulſus,curam hunc in modum ſuſcipio. Primo ad hepar, (*c*) *maſſamve ſanguineam repurgandam*, primum ens metallorum ad 15.dies exhibeo, grana tria pro qualibet doſi .Forinſecus mumiam mineralem bis in die naribus admovebo, quibus gratiſſimis citra ullum dolorem, moleſtiamve quamcunque narium durities ſolvitur, ulcuſcula intus,& extra nares repurgantur,& quæ intumuerant in inſignem turpitudinem nares, mirifice detumuerunt; oſſa vero humoris pernicie eroſa foras ſeſe produnt, & leviſſimo tactu evocantur, & fere ſponte decidunt, facies tandem, & nares oſſibus exceptis in priſtinum reducuntur. In hoc teterrimo affectu multa eſſent dicenda, tam circa patientis conditionem quam circa morbi naturam. Hoc tantum addam, eum ab hac cura duodecim annos vixiſſe saniſſimum. Levi tandem dolore ventriculi laborantem alios conſuluiſſe Medicos, a quibus pro ſalute mortem reportat. Sub fine quidem me conſulere volebat, at cum præteriti beneficii parum memorem eum obſervaſſem, in illorum manibus eum defecturum relinquere ſatius duxi.

(*a*) *Do-*

(a) *Dolor in facie rodens*. Dolor hic ortus fuit a ſale ſcorbutico, corroſivo, fibras carneas diſcindente, unde inflammatio faciei ac narium cum rubore, dolore, tumore, & ulcere, ſive eryſipelas capitis exulceratum ortum, quod non raro cum gravi periculo junctum; nam ex eryſipelate putredo aut ſuppuratio malum, teſte *Hippocrate Sect.7. Aphor. 20.* Conſpiciuntur non raro tali in caſu, veſicæ ſat magnæ, pellucidæ, flaveſcente aqua repletæ, ex quibus vel ſponte apertis, vel chirurgi manu diſſectis, ſerum flavum, aere, & ſubviſcidum effluit.

(b) *Extrinſecus*. Unguentum Saturninum cum aqua florum ſambuci, Camphora, Croco, Spir. Vini, & ſaccharo ſaturni permixtum, calideque applicatum, tali in caſu egregium eſt.

(c) *Maſſam ſanguineam repurgandam*. Malum hoc ſæpius recurrit. Ubi purgantia ex Gummatibus, item Diaphoretica, uti Tinctura bezoardica volatilis, cum Tinctura Antimonii Tartari ſata, nec non lignorum infuſa, vel etiam Martialia, commendari merentur, ipſo in paroxyſmo Antimonium Diaphoreticum, flor. ſulphuris, Nitrum Antimoniatum, Camphora, & Theriaca cœleſtis nec non aqua flor. ſambuci expertiſſimæ virtutis ſunt.

CAPUT XIV.

De Paralyſi, febre lenta, inappetentia, vigiliis, &c.

PRæcipuum in medendo eſt, (a) *morbum cognoſcere*, etſi non minoris ſit ponderis, arma quibus quiſpiam eſt dimicaturus, bene movere, & ad nutum conducere. Hujus civitatis Medici duo, ſex menſium ſpatio Perilluſt. Dominum Innocentium Ringherium curaverant, at quia mala, quibus vexabatur, non agnoverunt, ideo dictum Dominum non ſanarunt. (b) *Initium erat* catarrhus ſatis levis & curatu facillimus: huic ut occurrerent, ipſum purgant, bis ſanguinem detrahunt, potiones purgantes pluries reiterant, opiata, & conſervas propinant, decocta alterantia ad nauſeam; ſed fruſtra omnia. Ad nos confugiens brevi priſtinam ſanitatem recuperat, Ad nervorum laxitatem, & capitis obſtupeſcentiam, Aurum noſtrum Diaphoreticum dabamus cum conſerva Roſarum; & quia ventriculi languor & inſignis imbecillitas; ipſi ſæpe miſcebamus Specificum Stomachicum. Ad tartarum vero, carnibus infixum ſolvendum, Aquam Hidroticam bis in die dabamus, quibus gratiſſimis priſtinæ ſalutis reſtitutus fuit.

(a) *Morbum cognoſcere*. Duo ſunt, quæ potiſſimum in illo deſiderantur, qui ſapienter & dextre medicinam facere & ægrotantes juvare allaborat, primum, ut exacte morbi ejuſque cauſæ indolem ac originem perſpectam habeat; deinde ut medicamentum probatæ & expertæ virtutis, ac removendæ mortificæ cauſæ aptum prudentes applicet. Huc ſcopus collineat totius ſcientiæ mediæ. Prudens cenſetur judex, qui claro & ex circumſtantiarum ſerie evidenti reddito facto jus ex lege, cauſæ conformi applicare novit; ſic felix & rationalis Medicus reputandus eſt, qui ex circumſtantiis & ſignis elicitæ morborum cauſæ aptum applicat medicamentum.

(b) *Initium erat*. Ex levibus initiis ſæpe maxime propullulant morbi, & ex male cognito & curato levi morbo lethalis quandoque ſuccedere ſolet eventus. Confirmant hæc ſequentes obſervationes. Ex punctura veſpæ circa carpum dolorem immanem & lypothymiam annotavit *Hildanus Centur. 4. Obſervat. 80.* A tendine muſculi bicipitis ſauciato in venæ ſectione mortem ſubſecutam eſſe *Author* eſt idem *Hildanus Centur. 4.*

Obſerv.70. Eryſipelas pedis olcoſis tractatum in gangrænam clavus pedis diſſectus in eandem cum Sphacelo ſæpius tranſit, quod frequenti conſtat obſervatione.

Materiam Podagricam aluminoſo cataplaſmate repercuſſam lethargum induxiſſe non ita pridem notavi.

CAPUT XV.

De inaudito Carcinomatis genere in lingua.

SIqua in re infelicem hominis ſtatum deplorare debemus, maxime in hoc conſimili recenſendo. Erat vir quidam nobilis nomine Hieronymus Fava, annos 40. natus, cui obortum erat (*a*) *exiguum ulcuſculum* in extremitate linguæ. In principio duorum Medicorum conſilium ad hoc adhibuit, qui de more ipſum purgant & repurgant, ſanguinem ter & quater detrahunt, julepos refrigerantes, lactis ſerum cum ſucco cichorii, & multa alia ipſi longo tempore porrigunt, & hæc omnia incaſſum. Ad noſtras tandem manus curandus venit. Ulcus ſtatim ter aut quater, oleo ſeu (*b*) *Balſamo Antimonii* tetigimus, ex quo tutiſſime ulcus obliteratum fuit: duobus annis ſanitate ftuitur, & poſtea recruduit ulcus, quo ſanando non me advocat, ſed ſeniores conſuluit, qui plures ſimul vocati conſultationem ineunt. Reiteratas purgationes, & Chinæ decoctum ad ſeſquimenſem præſcribunt: omnia infeliciter ab ipſo executioni mandantur, ulcus augetur & efferatius redditur. Forinſecus nunc oleo vitrioli, nunc oleo ſulphuris utuntur, gargariſmata uſurpant varia, item collyrium Lanfranci, & infinita alia. Me accerſere non audet, ulcus horrendum fit, dolorificum, & fętidum, & tandem die nocteque ejulans, miſerrime vitæ finem impoſuit. Sub fine, nulla ſpe exiſtente, ad eum inviſendum advocor, at tarde, in tanta enim molem linguam creviſſe comperi, ut ejus os occluderet.

Doctor Guardinus, in via *delle Lame* conſimili modo, eodemque morbo extremum diem clauſit, quamvis 30. eſſet annorum.

(*a*) *Exiguum ulcuſculum.* Venit ad me nuper fœmina XL. annorum tota cachectica, quæ conquerebatur de tumore & dolore in lingua, qui cum horrore invaſit. Valde illa tumebat, ut amplius eam nec exerere vel movere intus poſſet, digito ſaltim inter vocem inconditam indicans malum. Brevi poſt in media ipſius linguæ parte apoſtema rumpebatur, pure non pauco, & ingenti cum fœtore prodeunte. Gargariſma ex emollientibus injiciebatur, nec non decocto myrrhæ, roſarum rubrarum, ſaniculæ, os eluebatur inſperſis ſimul in ulcus oculis cancri, ſic perſanata egregie eſt.

(*b*) *Balſamo antimonii.* Hujus deſcriptionem vide infra in pharmacopœa. Eſt medicamentum egregie conſolidans, & in recentibus vulneribus nec non ulceribus balſamica ſua vi inſignem præſtat opem.

CAPUT XVI.

Linguæ rarus affectus.

NOn minus in linguæ ſtructura, quam in aliis membris, naturæ prudentia elucceſcit; ea enim cum ſit humanæ tantopere neceſſaria, materia

denſa

denſa, firma, & dura, ut ab injuriis, quibus alia membra ſunt obnoxia, ſe tutaretur, indiguiſſet, at quia ipſa variis expoſita eſt laboribus, ideo ex tenui, & facili materia fuit compoſita, ipſique fontes dicati, quorum benigna humiditate foveretur, ut munera, quibus dicata eſt, facilius exequeretur. Fieri tamen non potuit, quin verſatile iſtud membrum aliquibus injuriis afficeretur, cum iiſdem conſtet principiis, cum omnibus ſublunaribus creatis: Intemperiem, & alios leviſſimos affectus ſileo, in mentem tantum revocare placet rarum mali genus, quod nuperrime cuidam ſacerdoti contigit, qui inſignem linguæ craſſitiem diuturno tempore pertulit, cum fœdo colore, ſine dolore, aut quovis alio accidente. Ad hoc removendum, plures conſuluit Medicos, & totum quinquennium in medicamentis aſſumendis fruſtra inſumpſit. Tandem cum morbi ſævities indies invaleſceret, & pro ſanitate, lingua pluribus (a) *malignis ulceribus* infeſtaretur, & per medium inſignes ſciſſuras, ad longitudinem trium digitorum perferret; huic pravo affectui curando impune a diverſis Medicis adhibita fuerunt remedia, unde ſexcenta malorum genera. Nos curam abſolvimus unico vino hidrotico, inter prandendum aquam bibebat ex vini magmate. Contumaces morbi valida & continua expoſcunt remedia, Lingua bis in die tangebatur mumia minerali.

(a) *Malignis ulceribus*. Lingua ex acinis glanduloſis copioſiſſimis & eminentiis ac filamentis nerveis conſtructa eſt: Continue madida eſt, propter copiam lymphæ exſtillantis tam ex contextu faucium toto glanduloſo vaſiſque ſalivalibus, quam ex ductibus ipſius linguę lymphaticis, qui cuivis glandulæ appoſiti ſunt. Quo circa commode ex linguæ colore ac facie in morbis ſeri ac lymphæ ſtatum cognoſcere licet, unde ejus inſpectio multum ad prognoſin neceſſaria. Cum autem tota ejus textura ſatis ſit mollis & ſpongioſa, non mirum, ſi recrementa ſalino-cauſtica bilioſa ſanguinis ibi depoſita gravia ſuſcitent ſymptomata. Ante aliquot annos Halberſtadii vir ſexagenarius robuſtus, horrore ac calore præter naturam affectus, mox ſentit inſignem tumorem ac dolorem in lingua, qui ita increvit, ut per tres dies nihil deglutire ac loqui potuerit. Applicabatur collo emplaſtrum diachylon ſimplex cum ſuccino, benzoe, ſtorace & balſamo Peruviano remixtum: Gargariſma emollien s frequentius quoque injiciebatur. Quarto die remiſerunt ſymptomata & mox convaluit. Hiſtoriam contumaciſſimi linguæ tumoris, ubi ipſa ad partem ſui dimidiam induruerat, ita ut aridi inſtar ligni immobilis in ore hæreret, & malum ſolis hirudinis applicatis opportune ceſſit. v. *miſcell. nat. cur. an. 6. & 7. obſ. 9.*

CAPUT XVII.

De loquendi impotentia a ſeſquiano contracta, cum anhelitus difficultate.

Contumaces morbos in extremo ſenio incurabiles eſſe, quotidiana docet experientia; hos tamen curare docet naturalis pietas, & ſæpe contra conſuetudinem ex graviſſimis morbis convaleſcunt. Quod in ſeptuagenaria quadam muliere mihi feliciter ſucceſſit. Nobilis itaque & optima Monialis, Soror Vincentia Bologhetta, annos ſeptuaginta nata, (a) *loquelam ſenſim amiſit*: principio exiſtimabat morbum eſſe levem, & propterea Medici illius cœ-

nobii opera tantum indigere; at cum per ſeſquiannum fruſtra ab eo accepiſſet remedia, immo propter reiterata cathartica in inſignem marcorem incidiſſet, me quoque conſulendum curavit. Utrique affectui proſpiciens, duo remedii genera uſurpavi: ad marcorem, ſpecificum ſtomachicum cum conſerva roſarum dedimus; ad faucium aſperitatem, & ſiccitatem emolliendam, ol. Amygdalar. dulc. ſine igne, & ol. ſacchari. Quibus gratiſſimis priſtinam loquendi potentiam recuperavit. Duobus annis ab hac cura elapſis, in eundem affectum incidit, & iterum iiſdem remediis ſanata fuit.

(a) *Loquelam ſenſim amiſit.* Accidit hoc, quando nervi recurrentes vel ſpaſmodice conſtringuntur, vel ex humore quodam in cerebro collecto obſtruuntur: Raucedo ſoris utplurimum conjungitur, & cachecticis ac ſcorbuticis familiaris eſt. *Riverius Cent.2.obſ.* 80. exemplum habet virginis, quæ externo aere frigefacta graviſſima laboravit raucedine abſq; tuſſi & catarrhis: Tandem e dormientis aure aquei humoris portio quædam effluxit, atque exinde iterum recte loqui incepit, ex quo colligere licet, cumulatum & depoſitum fuiſſe quendam humorem in cerebro, qui ipſos nervos ad laryngis muſculos pergentes occupavit. Eodem modo *Stalpartius* von der Miele *Cent.*1. *obſ.*27. refert de muliere, ſudore per totum corpus ſuffuſa, quę frigidioris cereviſiæ hauſtu inſignem ſine tuſſi catarrhove ullo raucedinem & loquelæ amiſſionem ſibi contraxit, uti vix ſonum reddere poſſet, quod diu admodum ipſi adhæſit incommodum. Tali malo ſuccurrunt potius diaphoretica, ſuccinata, nervina, decocta lignorum, &c. quam pectoralia, dulcia, incraſſantia.

CAPUT XVIII.

De ſimili loquendi impotentia, cum inſigni anhelitus difficultate, in muliere quadragenaria.

DUm Regii Lombard. a nonnullis accerſitus, inviſerem ægros, nobis occurrit honeſta quædam mulier; virgo adhuc, annorum quadraginta, macie incredibili confecta, quæ loquelam omnino amiſerat, anhelitum difficillime trahens, (a) *menſes ad nonnullos annos* minime viderat, unde mali origo. Ad morbi radicem exſcindendam, primis diebus ſpecificum ſtomachicum dedi, deinde croc. Metallor. cum conſ. violarum, boraginis & roſarum ad tres dies, quibus ſuaviſſimis priſtinam recuperavit ſalutem.

(a) *Menſes ad nonnullos annos.* Cauſſa hujus mali merito deducenda eſſe videtur a copioſo ſero viſcido ex menſium reſtagnatione producto, quod nervos recurrentes & fibrillas pulmonum nerveas obſidet. Gravidis idem incommodum ſæpius accidit ob eandem rationem. Præcipuus nervorum recurrentium uſus eſt, juxta *Dn. Vieuſſen Neurographia p.* 356. ut circa arteriam axillarem dextram & deſcendentem aortæ truncam velut trochleas convoluti, tracheę annulos pro ſpiritu tum anhelando tum ſonoro reddendo, tanquam plicas follium diducant, aut ſaltim iis diducendis inſerviant. Emplaſtrum ranarum cum mercurio nobilitatum cum balſamo peruviano externe egregie reſolvit & roborat. Ad morbi radicem exſcindendam, rectiſſime *Dn. Author* ordinavit ſpecificum ſtomachicum & crocum metallorum cum conſerva violarum & borraginis.

CAPUT

CAPUT XIX.

De Phthiſi.

PHthiſis non ſemper incurabilis cenſenda eſt; ut plurimum tamen curatu difficilis eſt, & ubi alte jecit radices, nulla habenda eſt ſpes. Præcipuum eſt ſcire, an utrinque (*a*) *Pulmones eroſi* ſint. Nonnunquam pars dextra tantum læditur, mediaſtino illæſo, & ſiniſtra parte integra manente, tunc medicamentis rite adhibitis ſanantur, de quibus nunc. Admodum Rev. D. . . : annos triginta natus, ſanguinem copioſe pluries evomuit, cui puris rejectio, & tuſſis moleſtiſſima (*b*) *lenta & habitualis febris* ſucceſſit; ad hæc marcor inſignis, & cutis aſperitas ac ariditas, omnium tamen peſſimum, alvi laxitas, & pilorum capitis defluvium. Qui primi ejus curam ſuſceperant Medici, multa, & propemodum infinita medicamentorum genera fruſtra præſcripſerant, utpote clyſteres, purgationes, phlebotomias, ſyrupos, cucurbitulas, ſanguiſugas, cauteria, ſetones, lambativa, rotulas, & ſexcenta alia; diætam humectantem & refrigerantem, hordeacea nempe, emulſiones ſem. melonum, juſcula refrigerantia, & ſimilia: nec pepercerant conſ. violarum, roſarum, betonicæ; minus ceratis pro capite, unctionibus pro pectore, & innumeris aliis. Nos quum primum advocati fuimus, ad ulcus pulmonum detergendum, dedimus (*c*) *ſulphuris balſamum*, ad quindecim dies 3. v. & ſyrup. pro ſingula doſi mane: ad febrem Antihecticum in veſperis; tota vero die tabellulas ex ſulphuris floribus, & pulv. Ireos (*d*) *in ore tenebat*. Victus regimen mutavimus, (*e*) *vinum* & carnes concedendo, cum aliis aſſuetis, quibus optime & perfecte convaluit, vivitque a cura ſanus & vegetus, elapſo jam decennio.

(*a*) *Pulmones eroſi*. Pulmones ex tenerrimis fibris membranaceis conſtant, in quibus facile fordes viſcidæ acres hærere, illaſque dilacerare poſſunt; unde ſcorbuticis familiares pulmonum eroſiones, eæque fiſtuloſæ ſæpius ſunt, quod omne adſcribendum ſali lymphæ cauſtico. Mirabile eſt, quod refert. *Panarollus Pentecoſt.* 2. *ob.* 42. Expectoratum ſputum ex confirmato ulcere pulmonum adeo virulentum & malignum fuiſſe, ut muſcas illud guſtantes inſtar arſenici interemerit. Preterea & hoc notabile eſt circa pulmonum ulcera, quod ſine contabeſcentia corporis, reliquis viſceribus ſalvis, per plures annos durare queant. De qua re poteſt videri *Kerckringius in ſpicilegio anatom. obſ* 72. & *Bartholin Cent.* 2. *hiſt.* 14. Uti enim quandoque natura vitioſa ſalina excrementa, magna cum utilitate ad certam partem amandat: Sic quoque illud nonnunquam locum habet in pulmonum ulceribus. Sic notavit exemplum *Thyrmayerus in conſiliis Lib.* 2. *pag.* 85. Quendam ex ulcere pedis ſanato factum fuiſſe phthiſicum.

(*b*) *Lenta & habitualis febris*. Fit hæc, dum a fermento ulceroſo mixtura ſanguinis in craſi & motu ſuo continuo turbatur, & motus ejus inteſtinus ſerum roſcidum valde conſumens, plus juſto adaugetur, unde marcor, ſitis, cutis aſperitas ac ariditas, & pilorum capitis defluvium dependet.

(*c*) *Sulphuris balſamum*. Hoc ſi cum oleis deſtillatis præparatum fuerit, cautiſſime dandum, utpote quod hecticum calorem & corporis marcorem: Potius commendandum eſt temperatum, quod fit cum oleo amygdalarum dulcium, cui deinde pro re nata & circumſtantiarum ra-

tione certa olei cujuſdam balſamici quantitas adjici poteſt. Commode tale balſamum accipitur cum lacte, quo melius humorum temperetur acrimonia.

(*d*) *In ore tenebat*. Probabile maxime videtur, aerem particulis balſamicis ſulphureis imbutum, & ſic ad pulmones inſpiratione ductum & hauſtum egregie eroſis pulmonibus conferre: Quam ob cauſam ſuffimigia & medicatum aerem attractum phthiſicis valde commendat *Benedictus in theatro tabidorum*. Phthiſicam ſolo odore aſæ fœtidæ, camphoræ, caſtorei curatam notavit *D. Gehema in obſervat.* Ex omnibus myrrham electam omnibus phthiſicis, et pectore laborantibus commendo, quæ in ore detenta et ſenſim ſaliva ſoluta, balſamicum aerem ad pulmones intro ſubeuntem efficit, & a putredine egregie defendit.

(*e*) *Vinum*. Vinum maxime nocet phthiſicis, quoniam propter acidum acrimoniam inducit, propter particulas ſpirituoſas calorem ſanguinis accendit: Si tamen ventriculus roborandus eſt, Hiſpanicum, pauca tamen in doſi, & cum gelatina cornu cervi temperatum, inter cibos concedi poteſt.

CAPUT XX.

De Phthiſi in muliere, 35. annorum.

PHthiſis eſt quædam ſpecies, in qua ſenſim ſuppurantur pulmones, cum febre hectica, tuſſi, & excretione purulenta, citra præviam ſanguinis expuitionem, aut ſaltem perexiguum. Putat Medicorum vulgus, hujuſmodi Phthiſim fieri a ferina deſtillatione a capite. Sic mihi obſervare licuit in D. Helena Jacobi Ajacis uxore, quæ annos 25. nata in phthiſim incidit: tuſſis aderat moleſtiſſima, febris hectica, difficilis reſpiratio, marcor inſignis, ſanguinem per intervalla expuebat, capilli adhuc non decidebant, neque diarrhœa premebatur, propterea morbum non adhuc alte radices egiſſe exiſtimavi. Eum edomari poſſe ratus, (*a*) *antihecticum* propinare cœpi, cum ſaccharo roſaceo, bis in die, cujus medio febris propulſata fuit, & reſpiratio difficilis facilior reddita, dejectus appetitus corrigitur, & vigiliæ miteſcunt: ſic paulatim ſanitatem priſtinam recuperat. Mitto, quot medicamenta ab alio Medico impune ſumpſerat. Antihecticum fit ex duabus partibus Jovis, & una parte reguli Antimonii; hæc mixta ſimul ter coquuntur in ſicca aqua hermaphroditica: hujus vires ſunt, ignem ſaturninum in ſolidis accenſum extinguere, reſpirationem difficilem juvare, & vermes enecare; alia tandem præſtat, quæ brevitatis cauſa omitto.

(*a*) *Antihecticum*. Ejus deſcriptionem vide infra in *Pharmacop.* Quod hoc medicamentum acrimoniam vitioſam feri egregie temperet, vel exinde quoque conſtare poteſt, quoniam in ulceribus malignis extrinſecus inſperſum temperando fermentum corroſivum magnum habeat uſum.

CAPUT XXI.

De Phthiſi.

VEram (*a*) *Medici theoriam* in praxi conſiſtere, ſemper cognovimus, & hoc quotidie comprobamus, & maxime in morbis, qui requirunt artem.

tem. Phthiſis in principio cognitu difficilis videtur, maxime ubi ſanguinis expuitio non præcedit. Hanc (*b*) *ad ferinam deſtillationem* referunt, cujus originem ad calidius jecur, & frigidiorem ventriculum, & ad cerebri intemperiem. Multæ de terminis, a quo, & ad quem, circumferuntur nugæ; nos venarum eroſionem, & pulmonum ſuppurationem altius inquirimus. Scimus ſalſedinem eroſionis conjunctam eſſe cauſam, (*c*) *ſalſedinem non a calidiori jecore*, ſed a retento ſalſo excremento, quod cum expurgandum eſſet a renibus, & veſica, reſiliit ad pulmones, vel ob inordinatum motum, vel ab aliam injuriam, de quo alibi. Aliquando demandatur ad pulmones, alimenti penuria; ſæpiſſime (*d*) *aer ambiens natura ſalſus* pulmones replet & naturalem ſalſedinem acriorem reddit, unde venarum eroſio, & ulcus. Sunt rurſus (*e*) *morbi quidam* venenati, qui pulmones labefactant, & in phthiſim multos præcipitant. Ut anno trigeſimo primo, & trigeſimo ſecundo nobis obſervare licuit, ubi poſt peſtis fervorem remiſſum, complurimos phthiſi laborantes vidimus. In lue venerea perpaucos, inter quos nobilem quendam presbyterum, annorum quadraginta, qui biennio toto in propulſanda lue venerea, qua ipſe miſerrime torquebatur, infinitis medicamentorum generibus defatigatus, & maxime poſt longam ligni Guajaci diætam, ſanguinis vomitu primo tentatur, cui poſtea acceſſere tuſſis, puris ſputum, & marcor inſignis. Reſtitutus ille fuit balſamo ſulphuris, floribus dicti ſulphuris diverſimode apparatis; (*f*) *cum juſculo carnium* mane cum ſalſa, China, fol. boraginis, & capil. veneris, ad menſem. Duobus annis elapſis, in eandem phthiſim incidit, domeſticum Medicum conſuluit, medicamenta uſualia ipſi imperat, & cum nihil opis tuliſſet, eum a Lamiis effaſcinatum ſuadet; unde loco Medici, Exorciſtas adire ipſi ſuadet, mulieres in eam ſententiam citiſſime deveniunt. In his exorciſmis patrandis augetur morbus, & tandem credulus fatis cedere cogitur. Sub fine advocor, ſed infirmi, & (*g*) *parentum imbecillitatem* agnoſcens, ejus curam amplius ſuſcipere nolui. Fuit & illis temporibus ſacrificulus quidam, qui alia ex cauſa in phthiſim incidit. Is erat annorum XIX. (*h*) *natura melancholicus*, devotionibus immodice indulgens, tota die vigiliis, orationibus, jejuniis, & vitæ nimis ſolitarie: derepente ſanguinis rejectione corripitur, cui ſucceſſerunt puris rejectio, tuſſis, & febris. Ejuſcemodi (*i*) *eruptionis cauſa*, erat jecoris, & lienis durities, cui proſpiciens, dedi pilulas Martiales ad ʒ. j. pro doſi, ſingulo mane ad menſem, quibus optime convaluit. Mirum non eſt; ſi ejuſmodi affectus per medicamenta natura diverſa ſanentur. Sunt qui per ſaccharum roſaceum, qui decoctione ligni Guajaci, qui lacte Aſinino, Caprino, &c. de quibus Cardan. Valeriol. Zacut.

(*a*) *Medici theoriam*. Nullus bonus theoreticus eſt, niſi in praxi ille bene ſit verſatus: Omnes enim ſuppoſitiones & hypotheſes theoreticæ niſi fluant ex ſollicitis & attentis obſervationibus practicis, veris & perpetuis morborum circumſtantiis & hiſtoriis, non in paucis, ſed numeroſis ægrotis, nullius momenti ſunt; ſemper enim in theoria & hypotheſibus de cauſis morborum ponendis prius ad practicorum exercitatorum & circumſpectorum teſtimonium & fidem reſpiciendum eſt, ut de-

inde

inde ex omnibus connexis morborum circumſtantiis veritas cauſarum colligatur & ad uſum medicum dirigatur. In quo negotio cum univerſa medicæ Pathologiæ ſoliditas conſiſtat, ut ante omnia perpetuæ individuæ ac eſſentiales morbi notæ cognoſcantur & deinde rationali collatione examinentur; hinc nullus bonus theoreticus, qui non eſt, vel fuit practicus.

(*b*) *Ad ferinam deſtillationem*. Quod veteres appellarunt defluxionem vel deſtillationem: id nihil aliud eſt, quam ſtagnatio lymphæ in partibus, ejuſque circulatio impedita, vel propter partis affectæ tonum nimis languidum & tenuem, vel propter vitium lymphæ nimis ſalſæ aut viſcidæ.

(*c*) *Salſedinem non a calidiori jecore*. Jecur per ſe non eſt calidum, vel calorem fœnerat corpori, quod ſi autem vitio laborat, vel obſtructum eſt, & ſalia bilioſa ſulphurea minus recte expurgat, quæ ſanguinem collutulant & calorem accendunt, per accidens fit cauſa caloris p.n.

(*d*) *Aer ambiens natura ſalſus*. Nullum dubium eſt, aerem ſalſugine vel acribus effluviis imbutum, cum immediate ad ipſos pulmones ducitur, labem ipſis affricare, id quod jam ſatis ſuo damno experiuntur miſeri illi homines, qui metallorum ac mineralium effoſſioni, fuſioni, ſeparationi variæque tractationi inſerviunt. Hi ſane ab effluviis aeris nocivis & aſthmata & pulmonum exulcerationes patiuntur. Angli propter atmoſphœram copioſis carbonum foſſilium ſalino-ſulphureis repletam frequentiſſime in aſthma, tabeſcentiam, phthiſim & corporis conſumptionem incidunt.

(*e*) *Morbi quidam*. Morbilli, varioIæ, lues venerea, & catarrhi frequentiores, omneſque morbi ſalini facilem pulmonibus labem inducunt, & diſpoſitionem phthiſicam accerſunt.

(*f*) *Cum juſculo carnium*. Juſculum carnis bovinæ, hæderæ terreſtris, veronicæ, ſcordii, marubii, ſcabioſæ, pulmonariæ, ſaniculæ, flores bellidis, urtica mortua, in diſpoſitione phthiſica & pulmonum eroſionibus plus præſtant quam magna arcana: Si ullo tamen in morbo, ſane in hoc leniter & blande agendum eſt; omnia vehementia hic devitanda.

(*g*) *Parentum imbecillitatem*. Phthiſis hæreditarium malum eſt, conſiſtens partim in nimia membranarum pulmonalium mollitie & laxitate, partim in acrimonia lymphæ congenita. Contagioſa quoque phthiſis eſſe ſolet, quæ ex ulcere pulmonum naſcitur, quandoquidem particulæ ex hoc evectę pulmonem ſanum ſimili diatheſi inficiunt, quare maritus ſi phthiſicus eſt, facile conjux inficitur et contra. *Schenckius in obſervat.* refert, adeo contagioſa eſſe phthiſicorum confirmatorum ſputa, ut medicus ſubinde illa olfaciens factus ſit inde phtiſicus.

(*h*) *Natura melancholicus*. Frequentius phthiſis fit a viſceribus abdominis obſtructis et induratis, nullo vitio principaliter exiſtente in pulmonibus. Confirmant phthiſicorum ſectiones, ubi ſæpius viſcera indurata ac pallida, bilis lixivioſa, vel loco hujus ſerum rubrum flavedine infectum reperitur. vid. *Bartholinus Cent.* 1. *hiſt.* 75. Anathomen phthiſici, ubi plurimæ meſenterii glandulæ piſi magnitudine, et ad magnitudinem fabarum conſpiciebantur, item veſicula fellis bile inanita erat, pulmones autem tuberculis puris ſcatentes deſcribunt *acta Haffnienſia obſerv.* 14. *ann.* 73. Secui Mindæ Weſtphalorum phthiſicum cadaver, in quo hepar induratam cum pallore & veſiculam fellis loco bilis ſcoriis lixivioſis refertam, lienem putrefactum, et pulmones inflammatos cum empyemate inveni.

(*i*) *Eruptionis cauſa*. Hæmophtici affectus uti aliarum hæmorrhagiarum cauſa utplurimum dependet a circulatione ſanguinis impedita, dum nimirum viſcera abdominis maxime hepar, et lien vel indurata ſunt; unde ſanguinis motus æqualis impeditur, vel vaſa ſanguifera ſpaſmodice conſtringuntur; unde ſanguis ad alias partes majori impetu ruit, orificia diſtenſione ſua aperit, et qua data porta erumpit. Quapropter in praxi rarius ſanguinis eruptiones copioſas videmus ſine viſcerum labe vel ſpaſmodica partium abdominis conſtrictione.

CA-

CAPUT XXII.

De Aſthmate.

TAnta eſt reſpirationis neceſſitas, ut ea ſublata ne quidem ad momentum vivere poſſimus. Omnis reſpirandi difficultas, Aſthma appellatur: & hoc in Orthopnœam, & Dyſpnœam dividunt. (*a*) *Cauſas tradunt multiplices*, pituitam in bronchiis exundantem, eamque aliquando addenſatam, & (*b*) *in calculum verſam*. Tubercula etiam in pulmonum ſubſtantia genita. Sunt qui deſtillationes pro cauſſa antecedente incuſant: qui coacervationem dictæ materiæ, propter intemperiem partis, & alia hujuſmodi. In hoc affectu curando communem viam non ſequimur. Initio (*c*) *vomitorium cum pilulis catholicis* porrigimus: ubi vires ſunt debiles, vel in delicatulis, qui ſupernas evacuationes recuſant, ſolo ſpecifico ſtomachico utimur, quo remedii genere omnis cura tutiſſime abſolvitur. In quibuſdam tanta eſt (*d*) *morbi ferocia*, ut a laudano incipere cogamur. Pro laudano accipe pilulam ſequentem. Rec. Croci Orient. gran. iij. opii Thebaici gran. iv. moſchi gran. j. cum guttula cujusvis liquoris, formetur Pilula, quam capiat hora una ab aſſumpta cœna. Vel accipimus Pilul. catgolie. gran. xiij. vel xiv. opii gran. iv. cum guttulis vini, formetur pilula, quam capiat loco cœnæ. Et hoc medicamentum non eſt neque vomitorium, neque dejectorium, pauperibus peropportunum. Sequentibus diebus elect. de croc. Martis porrigimus; ubi adſtricta eſt alvus, pilulas Martiales potius. Plures recenſerem, quos ſolis pilulis catholicis ſanavimus, ſed exempla patent in aliis duabus centuriis. Sunt qui multum pituitæ generant, propter malam jecoris diſpoſitionem, & hi croci Martis uſu convaleſcunt. Sunt quibus jecur, & lien induruit, cujus cauſa deprimitur diaphragma, unde inſignis reſpirandi difficultas: illi pariter croci Martis uſu ſanantur. Sunt quibus in pectore redundat, quibus pariter opitulatur croc. Martis. Quibus calculi fiunt in ductibus pulmonum, ol. ſulphuris ſuccurrit, ſicuti oxymelita compoſita, ſcillitica, &c. Ubi ſeptuagenarios adoritur, vix curabilis eſt. Inter compluriмos Admodum Rev. P. in Cœnobio Gratiarum Subpriorem ſanavimus annis præteritis. Primo ad paroxyſmum, pilulas catholicas ad gran. xiij. cum gran. iv. laudani dabamus. Sequentibus diebus pilulas Martiales devorabat, quibus duobus perfecte convaluit. Erat ætatis 45. annorum, & cauſa erat pituita redundans in pectore. Quædam eſt reſpirandi difficultas, quæ per intervalla deambulantibus accidit; in hac fit præceps virium lapſus, propinquis tenentur niti adminiculis, alias humi corruerent, hi utplurimum derepente moriuntur. In hac ſpecie vena arterioſa in ſiniſtro cordis ventriculo diſrumpitur, & ſanguine effuſo ſpiritus vitæ illico ſuffocantur, aliquando eſt pulpa cordis ſuppurata, aliquando quidpiam præter naturam genitum, vel tuberculum, vel calculus. Ex his nonnulli ad manus noſtras curandi venerunt, & hos ſoli prognoſtico reliquimus. Hos tamen ſi neceſſitudinis ergo curare, aut vitam in longius protrahere tenemur,

hac

hac incedimus via. Primo victum attenuantem & exſiccantem imperamus, a motu ſe abſtineant, & ab omnibus animi paſſionibus. Pro præſidiis, levi purgatione præmiſſa, in ore teneant frequenter rotulas cum ebore, margar. præpar. & ſaccharo factas. Cordis regionem muniant unctione ol. ſcorpionum comp. Matth. Cryſtallos Martis capiat mane cum juſculo carnium. Rurſus ſunt alii (*e*) *pulmones hærent coſtis* & pariter incurabiles ſunt. Sunt quibus flacceſcunt pulmones citra ullam manifeſtam cauſam; contabeſcit ſimul univerſum corpus: hi ſolius lactis uſu, ſive capræ ſive aſinæ, perfecte ſanantur. Refert Hollerius *lib. de morb.int.* quendam aſthmate brevi periiſſe, ac in hujus diſſecto cadavere, abſceſſum repertum fuiſſe in vena arterioſa, integris pulmonibus: Quod in pluribus nobis obſervare licuit.

(*a*) *Cauſas multiplices*. Nonnunquam mala ab hæreditate conformatio pulmonum cauſa hujus affectus eſt, ſic hæreditarium aſthma toti familiæ tradunt *M. N. C. Dec. 2. ann. 6. pag. 252.* It. *Foreſtus lib. 16. Obſervat. 9.* Et retrofacta ſcabie *Brendel. Conſ. 13.* ex repulſa podagra *Crato in Conſ. pag. 367. It. M. N. C. Dec. 2. ann. 4. pag. 112. a menſibus ſuppreſſis Zacutus Luſitan. Lib. 3. Med. Hiſtor. 2.* annotarunt, aſthmaticum affectum.

(*b*) *In calculum verſam*. A calculis in pulmonibus latitantibus, obſervarunt aſthma *Dodonæus Obſervat. 23. Platerus Lib. 1. Obſerv. 180. Rentman lib. de calc. Thom.Barth.hiſt.c.1. Kerkring. obſ.27. Joh. Rhod.cent.11.obſ.3. conferatur Piſon. lib. de morb.a ſeroſa colluvie Sect.3.c.4. Obſ.46.miſcel.nat.cur.ann.4.obſ.11.item dec.2.an.2.obſerv.303.Hipp.Sect.3.Aphor. 22.*

(*c*) *Vomitorium cum pilulis catholicis*. In aſthmate humido ac ſtomachali it. infantili emeticum ſacra anchora eſt.

(*d*) *Morbi ferocia*. Quando aſthma eſt ſpaſmodicum, uti hyſtericum et hypochondriacum, anodyna cum antiſpaſmodicis mixta præſentiſſima ſunt. Membranaceæ veſiculæ pulmonum ipſorumque bronchia et ſanguifera vaſa nerveis fibrillis velut loris varie circumligata videntur, ne concidentia proprium tonum ſeu naturalem tenſionis ſtatum amittant; qui ad ipſorum nutritionem ad aeris inſpirandi et exſpirandi neceſſitatem, facilioremque ſanguinis, quo irrigantur, commeatum requiritur. Ubi autem nerveæ hujuſmodi fibrillæ ſpaſmodicis motibus corripiuntur, bronchia pulmonum, utpote inordinate contracta, aerem debito modo nec inſpirant, et ſanguifera illorum vaſa inordinate quoque huc illuc contracta, laticem, quem devehunt, non exonerant, aſthma horrendum oboritur. Malam jecoris diſpoſitionem in aſthmate frequentius adeſſe certiſſimum eſt, quando ſanguinis circulatio per venam portæ et abdominis partes non æqualis et legitima eſt; unde cachectici ſemper fere ſunt aſthmatici. Tali in caſu Martialia et omnia quæ hepatis obſtructioni opitulantur, et liberum ſanguinis circulum efficiunt, uti ſunt: Martialia, et maxime Antimonium Martiale cachecticum, egregium levamen afferunt.

(*e*) *Pulmones hærent coſtis*. In multis ſubjectis viſuntur pulmones pleuræ adnati citra ullum reſpirationis incommodum, ita ut nonnulli hac in opinione ſint, talem ſtatum magis eſſe naturalem, quam ſi pulmones libere pendeant, quod tamen non videtur vero ſimile.

CAPUT XXIII.

De Ictteritia flava cum principio hydropis, inappetentia, ſumma virium jactura, vigiliis, &c.

MOrbus regius non raro in hydropem deſinit. Mirantur nonnulli, cur in curandis ejuſmodi affectibus via trita non incedam. Sciant velim, nos ægro-

ægrorum tantum conſulere ſaluti. Hic affectus in nonnullis curatu eſt facillimus, in aliis difficillimus. In contumaci icteritia plerumque (*a*) *calculi in cyſtifellis* reperiuntur. Plures ejuſcemodi calculos e cadaveribus exciſos domi aſſervamus. Quidam ex his (*b*) *ventriculi torminibus* vexantur continuo, & poſt longos labores vitam miſerrime terminant. Nonnulli vitam breviſſime abſolvunt, major pars cachectica, & hydropica fit. Nonnullos ſimplici apozemate ſanavimus, uti.

Rec. Rad. rubeæ tinct. ℥.ij. Rad. petroſelini, apii, fœniculi, an. ℥.xv. fol. cichorii, meliſſæ, ceterach, capil. veneris, chamædryos, chamæpithyos, an. m.j. ſem. carthami contuſ. ℥.ij. ſenæ Orient. ʒ.iij. Rhabarbari el. ℥. v. cum ſaccharo fiat Apozema, de quo ad ſeptem, & novem dies, damus mane ℥.iij. pro doſi. Ubi morbus altius radices egit, Excell. Martis utimur, ut facilius vires ſuas exerat, præmittimus doſim ſalis vitrioli. Sunt quibus ineſt tanta virium imbecillitas, ut ad tutiora, & ſelectiora confugere neceſſe ſit, ut in Domino Octavio Beccatello, qui cum ætatis ſuæ perageret annum ſupra ſexageſimum, incidit icteritiam flavam cum incredibili inappetentia, vigiliis, & aliis, cujus cauſa duos Medicos advocat: at illi cum ad extremum vitæ deducunt, etſi pro viribus omnem moviſſent lapidem trimeſtri toto, inaniter tamen, immo infeliciter inſumpto. Advocor: cunctis ad amuſſim exploratis, ejus curam proſpere ſic incipio.

Rec. (*c*) *Sulphuris Martialis* gr. iv. ſpecifici ſtomachici, gran. 10. cum elect. de cort. citri cord. ʒ. j. fiat bolus, quem capiebat bis in die. Hoc unico remedio ſanus evaſit. Operatio medicamenti eſt incidere, attenuare, & roborare viſcerum intemperiem, & humorum ferociam apprime corrigere.

(*a*) *Calculi in ciſtide fellea.* Lapides in veſicula fellis reperire plurimos, proſtant apud practicos hinc inde exempla. *Fabricio Hildano* monſtrati fuere lapides in veſicula fellea Coloniæ *1612.* in ſeptuagenarii comitis cadavere reperti, exciſi, quorum major drachm. 14. minor drachm. 4. ponderavit, quamvis pondus minus videatur propter inſignem eorum magnitudinem, quod factum, quia ſpongioſi fuerunt. *Hildanus Cent. 2. obſerv. 44. fol. 320.* qui etiam illos depictos exhibet. In fœmina *93.* ann. veſicam biliariam prægnantem pluribus calculis fabæ molem excedentibus iiſque viridantibus, *Carol. Piſo Sect. 2. de morb. ex ſero pag. 2. cap. 4. obſ. 17. vidit D. Olaus Borrichius* vidit anno *1661.* Leidæ in Noſocomio, ſecante *D. Sylvio* Mulierculam, in veſicula fellea pluſquam 90. calculos, magnitudine fabarum, ſed figurarum irregularium, tactu moles, & qui in aqua calida pene toti colliqueſcerent. vid. *Cent. 3. Ep. 85. Barthol.* plura hac de re *vide in Eph. nat. cur. Dec. 1. ann. 1. obſer. 44.* Notari hoc meretur, calculum felleæ ciſtis non eſſe tartareum ſalino-terreum, ſed generari ex bile glutinoſa viſcida, quod conſtat exinde, quia in aqua calida ferme tota ſolvitur. Spiritus vini rectificatus ipſi affuſus extrahit tincturam flavam amaricantem, quæ mixta cum aqua lacteum conſtituit colorem.

(*b*) *Ventriculi torminibus.* Jenæ enſi. faber ante ni fallor octodecim annos ſectus miram veſiculæ biliariæ ſtructuram habebat, utpote ingens erat amplitudo & longitudo ejus, ultra *366.* grana inſtar piſorum, partim & globulorum bilis coagulatæ tenebat. Per integrum vicennium dum viveret, intolerabiles patiebatur dolores, & putabat ſe habere in corpore carbones ignitos. In pertinaci ictero diriſſimi ſæpe cruciatus conjuncti ſunt, dū alvus ſimul adſtricta eſt, & bilis ſubtilior, obſtructo poro cholodocho, per poros veſiculæ facilius tranſit, & acrimonia ſua,

partim

partim & calore afficit partes contiguas. De quo legi meretur elegans *obſervat.* 47. *Cent.* 3. *Starpatii* van der Miel.

(*c*) *Sulphuris martialis.* Eſt nihil aliud quam ſpecificum Authoris antihydropicum. Mars duplicem habet ſubſtantiam, unam adſtringentem, alteram aperientem, quæ etiam commode ab invicem certa encheiriſi ſeparari poteſt, hinc anticachecticum martiale, ſi non rite præparatum fuerit, ſeparata nimirum ſubſtantia martiali adſtringente, vix ſatisfaciet indicationi deobſtruendi. Quapropter rite illud paratum medicamentum excellentiſſimum eſt antihydropicum & anticachecticum, quod ſi non majorem, ſaltem parem cum Dn. Authoris ſpecifico habebit efficaciam.

CAPUT XXIV.

De funeſtiſſimo dolore Oculorum.

MIrabilis oculi textura vix ullam patitur moleſtiam; & ubi in aliquam incurrit, non eſt credibile dictu, quantum doloris in homine concitet, nec quieſcit, donec eam a ſe depulerit. Quidam Tabellio nomine Antonius Mazini, annos 35. natus, tunc in via S. Iſaias, modo in Montanis prope Albergatum commorans, tribus menſibus atrociſſimus utriuſque oculi dolorem patiebatur. Toto illo tempore duorum Medicorum ope fruſtra uſus erat. Nos ad pituitam humoremve ſalſum foras propulſandum, dedimus decoctum hidroticum phlemagogum 20. diebus. Ad capitis robur conciliandum capiebat ſub veſperam ſaccharum roſaceum, cum magiſterio Lunæ, quibus duobus priſtinam ſalutem recuperavit.

Sunt nonnulli dolores Oculorum, in quibus iſthæc methodus non ſervatur. Ubi enim inflammatio cauſa eſt doloris, ab ebulliente tartaro, pilulæ catholicæ primas tenent, quibus ſæpe addimus gran. iv. (*a*) *opii* correcti, & maxime in robuſtis; & præſertim ſi a capitis gravedine malum inceperit: in delicatulis ſpecificum ſtomachicum non raro ſufficit.

(*a*) *Opii.* Commode purgantia opio immiſcentur in gravioribus doloribus ad manuductionem *Rondeletii lib.* 11. *cap.* 26. *Deodati valetudinario pag.* 191. & *Riverii in praxi paſſim.*

CAPUT XXV.

De admirabili Dolore Colico, raro & incurabili habito, cum continuis vomitibus.

QUi morborum cauſas ex falſo dogmate tradunt, non rationales & canonici Medici, ſed larvati & nudi circulatores, (*a*) *Empiricis longe pejores* habendi ſunt. Hoc frequentiſſime nobis innoteſcit in curandis ægris, & maxime in his, qui ſola arte curantur. (*b*) *Coli dolor* ubique terrarum frequens eſt. Cauſas conjunctas flatus eſſe certum eſt; flatuum pituitam; pituitæ, jecoris intemperiem frigidam. Si ventriculi pariter inæqualem intemperiem addat, univerſalem morbi cognitionem habere ne diffidas. Indicationes, ex qui-

quibus medendi methodum eſtormant, ſi rite perpendas, non niſi ſubtilem dicacitatem ad cathedræ pompam inventam comperies; ſed pedantiſmo ejuſmodi relicto, de raro & vix a quopiam viſo caſu dicamus.

D. Victoria, D. Nicolai de Fabris Pharmacopolæ, prope divi Laurentii Templum, uxor, ter intra quindecim annorum ſpatium coli dolore detivata fuit, cum continuis vomitibus. Principio cum juvenis eſſet, morbum ſex menſibus pertulit, quo tempore multorum Medicorum opera uſa eſt. His invitis dolor perſeveravit, & in inſignem maraſmum incidit, omnia quæcumque ederet evomens; ſic ipſa miſere vitam trahens, a Medicis tanquam incurabilis relicta eſt. Eſt enim quædam Medicorum ſpecies adeo indocta, ut ſi morbus fuerit curatu difficilis, morbum ſtatim non eſſe naturalem, ſed a Lamiis clamitent: eorum ſtultam vafritiem in præſenti detegere non eſt animus, alibi tamen Deo favente. Cum vero minus de ſalute cogitaret, dolor ſenſim remittitur, & ſponte nullis adhibitis remediis convaluit, & ſana ab eo tempore vixit circiter ſex annos. Deinde (*c*) *ſecunda vice* in eundem dolorem incidit, cum iiſdem continuis vomitibus: Doloris ferociam, ut retunderent alii Medici, pul. Eleſcoph. ipſi pluries dederunt, ol. amygd. dulc. pariter pluries, Aquam Tetucianam per multos dies, Philonum R. theria. triferam M. & alia prope infinita; extrinſecus fomenta, emplaſt. ſaccul. unctiones innumeras, clyſteres quoque ſine numero, & hæc omnia incaſſum; cumque ad multos dies ſine Medicis, & ſine remediis vixiſſet, ad eam inviſendam perducor. Singulis ad amuſſim expenſis, (*d*) *fæces in inteſtinis mirum in modum induratas* eſſe agnoſco, propterea longo tempore nullas ejeciſſe; eas hac de re aliqua arte emolliendas eſſe impero: hinc Balneum cum emollientibus præſcribo, uti cum althæa, malva, parietaria, viol. branc. urſina, praſſ. alb. menth. majoran. camomill. & melilot. in vino & aqua cocta: manebat in ſemicupio ad mediam horam, paulo ante hauriens ℥.j. ol. amygdalar. dulc. hoc non evomebat, propter exiguam quantitatem & ventriculi inanitionem. In prandio, unica res, & pauca dabatur, ne ipſam evomeres. Sero duabus horis ante cœnam reiterabat Balneum, & paulo ante cœnam ſumebat circiter ℥. ij. vini ſequentis. Rec. fol. ſenæ ℥.v. ſaſſafras, cinnamomi, an. ʒ. ij. aniſi ʒ. xv. infunde in ℔. j. vini albi per horas duodecim, & fiat vivum: His ſolutæ ſunt fæces, & quotidie deponebat alvum. Ad ventriculi robur ſtabiliendum, gran. 10. ſpecifici ſtomachici paulo poſt cibum capiebat, cum pauco vini albi, & hac methodo probe convaluit. Quatuor, vel quinque annis exactis in eundem affectum incidit, cui ut ſuccurreret, præfatam methodum ſervat, at nihil opis; qua de re iterum accerſitus, novum ordinem aggredior. Prima die flor. Antim. corr. gran. iij. exhibeo. Sequentibus diebus ſalis Martis gr. iv. cum conſ. roſ. Singulis quinque diebus reiterabantur dicti flores: ſic tutiſſime ſanitati reſtituta fuit, in quo animadvertere licet, tartareum hunc affectum uno eodemque modo curari poſſe. Ab hac cura annos quinque ſana vivit.

(*a*) *Empirici longe pejores*. Si fateri licet, quod res eſt, nil niſi ſubtilis empiria, veris rationibus deſtituta, facundia ſaltem & ingenio tecta, haſtenus inter

ter plures medicos regnavit, qui ſapientiſſimi etiam videri volebant. Nullus enim fere rationalis medicus cenſendus eſt, niſi qui Phyſicus ſit, & principiorum naturalium exactam cognitionem habeat. Plurimarum in medicina ſectarum ac errorum originem ignorantiæ naturalis Philoſophiæ adſcribendam eſſe, veriſſimum eſt. Equidem non exiſtimandum, antiquiores & omnes, qui tali philoſophia carent, ob eleganter fideliſſimeque multa tradita negligendos penitus eſſe; Utpote ex quorum ſcriptis hiſtoriæ & morborum obſervationes, & quæ ad prognoſin pertinent, ſufficienter peti poſſunt, illis tamen anteponendos credo, qui altius & ſubtilius excollunt ipſam naturam & ejus ſtudium, in ſubſidium vocatis experimentis variis ex mechanica, anatomia & chymia deſumptis. Non tamen & hic in mera ſubtilitate ſubſiſtere, ſed & fructus inde petere, et omnia transferre ad uſum debent; unde non minus a prudentia & uſu, quam ſcientia commendandus eſt medicus.

(*b*) *Coli dolor*. Præ aliis inteſtinis colon maxime exquiſito ſenſu gaudet propter ligamentum tendinoſum, quo cellulæ per longitudinem dicti inteſtini percurrentes conſtant.

(*c*) *Secunda vice*. Dolor colicus ſi frequentius invadit, ſubeſt plerumque ſcorbutus vel affectio hypochondriaca; hinc ſtomachica cum carminativis mixta & ſæpius in uſum ducta, commodum inveniunt locum.

(*d*) *Fæces in inteſtinis induratas*. Fumus lithargirii hauſtus in metallurgis contumaciſſimam cum crudeli coli dolore efficit obſtructionem alvi, ut ſitum nonnunquam contrahant excrementa. De quo latius videri poteſt *Stockhuſius in tract. de lythargyrii* fumo noxio. Conveniunt hic maxime balnea, emollientia, nec non clyſteres mere oleoſi, qui etiam in colica convulſiva præſentiſſimam ferunt opem, aliis Clyſteribus prorſus languidis & dolores magis exaſperantibus, maxime ſi ſubſiſtant et in copia injiciantur.

CAPUT XXVI.

De contumaciſſimo, & ab omnibus deplorato dolore Colico.

CONſimilem dolorem formoſa juvenis, annorum 20. nomine Victoria de Vitalibus Comica, patiebatur: (*a*) *vomebat pariter* quidquid aſſumeret, & continuis coli doloribus cruciabatur. Toto trimeſtri duorum Medicorum opera fruſtra uſa eſt: (*b*) *ſanguinem* eo tempore bis *e pedibus* detraxerunt, toties pariter e brachio, purgationibus ſemper præmiſſis, ſolitos ſyrupos mitto, julepos, decoctiones, conſervas, pilulas, theriacum, philonium, pilulas de cynogloſſo; pulverem Eleſcoph, aquas Theriacales, cinnamomum, piper integrum, & pleraque alia diſcutientia. Præfatis Medicis duo alii ſuperadduntur, qui primis nihil feliciores, integrum menſem inaniter inſumpſerunt, etſi priorum mutatis ordinibus, pro calidis frigida reponentes. Tandem in extremam maciem deductæ cum ſalutis nulla ſpes ſupereſſet, ad eam perducor. Tanti morbi cauſis ad unguem explanatis, curam exordior per ſpecificum ſtomachicum. Mane ergo exhibita fuerunt gran. 15. ex quibus robuſtior factus ventriculus cibum diutius retinere cœpit. In veſperis exhibita fuit pilulas ex gran. xij. pilular. catholicarum, & gran. iv. laudin. Sequenti die reiteratur ſpecificum ſtomachicum, & in ejus uſu perſeverat ad quindecim dies, bis in die, quibus integram & firmiſſimam recuperat ſanitatem.

(*a*) *Vo-*

(a) *Vomebat pariter*. Vomitus & continui cruciatus coli a dolorifico ventriculi & inteſtinorum ſpaſmo proficiuntur. Spaſmus ab obſtructione pororum inteſtinalium & hinc orta flatuum copia provenit: ubi enim obſtructio pororum talis, ut effluvia per illos non legitime tranſire queant, ibi diſtenſio illarum partium naſcitur moleſta, quæ a flatibus provenire dicitur. Quare in omni colica diaphoretica cum carminativis mixta laudem merentur, uti infuſum calidum chamomillæ romanæ, hederæ terreſtris, ſpiritus volatilis oleoſus, ſpiritus de tribus carminativus *Michaelis*, ſpiritus tartari volatilis cum ſpiritu nitri mixtus. Extrinſece balnea ex herbis emollientibus & carminativis, quatenus obſtructiones removent & fibras tenſas & conſtrictas laxant, egregie opitulantur.

(b) *Sanguinem e pedibus*. Colica varia eſt, vel humoralis, vel nephritica, convulſiva, ſcorbutica, item hæmorrhoidalis. Obſervavi talem in viro, qui ſingulo fere menſe, patiebatur fluxum hæmorrhoidalem: quotieſcunque autem ille vel ex diætæ vel alio quodam vitio ſubſiſtebat, immani torquebatur dolore colico, quem ſpirituoſa et calida quævis nimium exaſperabant, levamen autem ſentiebat ex venæ ſectione & pulveribus præcipitantibus cum caſtoreo mixtis. Nullum dubium eſt, ſanguinem, qui ad ani extrema magno cum impetu ruebat, ibi & in meſenterio ſtagnantem copioſeque collectum, pathemata ejuſmodi ſpaſmodica excitaſſe. Colicam identidem venæ ſectione ſublatum *vid. in Riverio Cent. 1. obſ. 44.*

CAPUT XXVII.

De acerbiſſimo Abdominis dolore, matricali falſo habito, a novem menſibus patientiam ſupra vires divexante.

SI qua in re eluceſcit unquam nonnullorum ſupina ignorantia, maxime in his, quæ cum ſint notæ; ipſis tamen obſcuræ & impoſſibiles redduntur: quod obſervare mihi contigit in Nobiliſſ. muliere, nomine D. Claricea de Leonibus, ex Nobiliſſ. ſtirpe Illuſtriſs. de Nigro Florent. quæ anno ætatis ſuæ 35. in dolorem colicum ſenſim incidit, (a) *ob pituitam vitream* in inteſtinis coacervatam, hanc tartarum fæcale appellant neoterici. Propter ſtatum vidualem, & florentem ætatem, Medici, qui ejus curæ præerant, uterum incuſant, & ad uterum omnes curandi ſcopos dirigunt. Deus bone! quot matricalia remedia fruſtra inſumpſerint, recenſere pudet. Conſultationes ineunt pluries; ſic ludere de corio humano licet his, qui ſe mederi canonice jactitant. Interea dolor efferatior redditus parentes impulit, ut me accerſerent. Nobilem patientem in ſacerdotum manibus invenio. Singula ab abſtantibus ſciſcitor: Medicorum fœdam & ſupinam ignorantiam agnoſco: colicum dolorem a Tartaro paroxyſmante invenio: ſanitatem ipſi polliceor, quam ſic brevi per me a Deo conſecuta eſt. Ad paroxyſmum itaque, dolorem videlicet, ipſam immaniter dilaniantem, pilulam ſequentem ipſi præſcripſimus.

Rec. Pilul. catholicarum gran. xvj. laudani gran. iv. Miſce, fiat pil. j. quam primis diebus devorabat veſpere; mane vero ſpecificum ſtomachicum. Et quia tota regio viſcerum naturalium erat infirma, ad complures dies dedimus

ſulphur Metall. quibus minime nauſeabundis totalem recuperavit ſanitatem; Domeſticus ejus Medicus propriis convitiis ſanitatem talem non deſtitit lacerare, & ignaram ſuam methodum ad ſidera extollere.

(a) *Pituitam vitream.* *Salmuthius Cent. 5. Obſerv. 78.* vidit in Italo quodam Colico conſumto diſſectoque totum colon pituita obductum, relicto ſaltem foramine digiti craſſitie. *Sennertus l. 3. Prax. de Clariſſ. Lipſio* refert. Hunc ſcilicet aliquando materiam adeo lentam & tenacem, paulatim in tota inteſtinali fiſtula a vita ſedentaria ac in ſtudiis contabeſcente coacervatam, ejuſque figuram remittentem per alvum rejeciſſe, ut ſe omnia inteſtina effudiſſe putaret.

CAPUT XXVIII.

De dolore Ventriculi a longo tempore contracto, cui ſævus & atrox colicus ſuccedit.

PErilluſtris D. Aloyſius Mozarellus, nobilis Ferrarienſis, annos 27. natus, optimi temperamenti, ab octo, vel novem menſibus permoleſtum ventriculi dolorem patiebatur, qui cum quotidie invaleſceret, ad manus noſtras curandus venit. Antequam vero ejus curam ſerio aggrederer, ipſi obortus eſt atrociſſimus dolor colicus, cui ſucceſſit horrendus vomitus, & inſigni alvi ſtypticitas. Ad ſaburram tartaream, ſeu pituitam excrementitiam, in prima regione conſiſtentem, exiguam quantitatem (a) *ſalis vitrioli* exhibuimus, cujus beneficio multum pituitæ per os ejecit. Cum vero per alvum nihil depoſuiſſet, non deerant, qui ſuaderent, ut aſſumeret medicamentum ſcammoniatum; Nos contra, nam ubi adeſt jecoris intemperies, ſeu prava conſtitutio, ſcimus ſcammoniatis nihil eſt deterius. Quapropter non tam Gall. authoritate, 9. & 11. *methodi*, quam propria experientia freti, roborantibus, incidentibus, & attenuantibus uti maluimus, quam purgantibus, & laxantibus: etenim certo ſcio, ipſum (b) *in pejus ruiturum fuiſſe*, ſi talia aſſumpſiſſet. Nec raro obſervavimus, inde exortos fuiſſe volvulos, hydropes, & ſimiles affecti incurabiles. Loco igitur ejuſcemodi medicamentorum, hoc accepimus.

Rec. Auri diaphoretici gran. iij. ſpecifici ſtomachici gran. xx. cum conſer. cydon. fiat bolus. Prima doſi dolor mitior factus eſt valde; ſecunda, is in totum ſublatus fuit; tertia & quarta, confirmatus, & priſtinæ ſaluti reſtitutus. Medicamentum eſt gratiſſimum, famelicos ſpiritus reſtaurat benigna ſua præſentia, & mordaces fervidoſque vapores mitigat, retundit, & fugat. Verum ſtupent omnes, quomodo hæc peragam citra fæcum ſubductionem: ſtercorarios Medicos ejuſcemodi nunc noſtra reſponſione indignos cenſemus.

(b) *Salis vitrioli.* Hoc ex capite mortui vitrioli elicitur ad drachmam unam, ſi vitriolum martiale fuerit, ſi venerem, ad ſcrupulum unum propinatum, vomitus in inſtanti parit, & pituitam viſcidam educit, magna in copia. Ut adeo vitrio-

vitriolatorum emeticorum uſus non prorſus contemnendus ſit, quippe quæ, ubi vitrea pituita ventriculus obſeſſus & robuſtior natura eſt, longe efficacius & præſentius operantur, quam Antimonialia. De horum egregio uſu fuſius videri poſſunt *Angelus Sala. Chriſtianus Langius in Miſc. N.C.*

(*b*) *In pejus ruiturum*. Purgantia præprimis draſtica & acriora graviſſimos morbos excitare & augere, præpoſtere ſi adhibeantur, poſſunt. Crudelem dolorem colicum exinde ortum Author eſt *Foreſtus Lib. 21. Obſervat. 13. Item Bartholin. Hiſt. Anatom. Cent. 4. Obſerv. 23.* Maxime autem hydropem & abdominis tumores augere ſolent incautius adhibita. Agunt enim illa ipſa ſpaſmodica fibrillarum inteſtinalium conſtrictione, unde pori & tubuli vaſorum lymphaticorum magis clauduntur, & libera circulatio lymphæ per abdominis viſcera ſic impeditur, unde tumores incrementum accipiunt.

CAPUT XXIX.

De dolore Abdominis inveterato, Uterino habito, cum inſigni Ventriculi imbecillitate.

QUi morbos ex arte curandos, ſuſcipit, eos primo cognoſcere neceſſe eſt. atqui ut morbum cognoſcamus, partem, cui inſidet ipſe, perveſtigare convenit; At ubi in eodem loco, in abdomine videlicet, plures ſunt partes, doloris ſitu ipſam diſtinguere non eſt facile; ab actione læſa, pariter difficile; a retentis non minus. Totius ventris actio ſic læditur: aderat vomitus, alvi adſtrictio, menſes valde diminuti, urinæ craſſæ & ſubrubræ, unde (*a*) *jecur*, & per conſequens omnes partes naturales, laborare, veroſimile erat, quæ loco ſanguinis, cum multum pituitæ generarent, eamque ad inteſtina detruderent, ibi flatus, a quibus dolores.

(*a*) *Jecur*. Vomitus, alvi adſtrictio, menſes valde diminuti, urinæ craſſæ & rubræ, pathemata hypochondriaca ſunt, quæ non ſemper ab obſtructione glandularum meſeraicarum dependent, ſed latet potius vitium in viſceribus ſanguinis & lymphæ depurationi inſervientibus. Horum tubuli excretorii ſi obſtructi ſunt, non tantum ſanguis craſſus & viſcidus, verum etiam impurus generatur, & circulatio ejus æqualis ac libera impeditur, unde conſueta ſymptomata hypochondriaca propullulant, quibus removendis *Dn. Author* prudenter ponit pilulas Martiales & ſpecificum ſtomahicum.

CAPUT XXX.

De dolore Ventriculi, poſt cibum, in ſene 66. annorum

DUm hæc typis mandare decreveram, occurrit nobis Reverendiſs. Abb. D. Salvatoris, annorum ſexaginta ſex, curandus: Is a multo tempore (*b*) *ingentem ventriculi dolorem* patiebatur, cui occurrendo, multa uſualia toto illo tempore inutiliter aſſumpſerat. Medici qui eum curabant, hunc affectum non minus ignoranter quam audacter, incurabilem eſſe pronunciabant, Hipochondriaci nomine ipſum falſo deſignantes. Nos tanti

 dolo-

doloris cauſam, eſſe flatus ab imbecillo calore ortos, judicavimus. Durabat is dolor duabus, aut tribus horis a prandio uſque ad ſequentem diem. Tantam Medicorum ignorantiam demiratus, ut qui fractis viribus cathartica imponere audent, & totam curam in evacuationibus reponunt: inſuper de immodico calore jecoris bonum ſenem incuſantes. Nos qui expultricem fractam, & debilem in ſenibus probe cognoſcimus, excrementum tartareum in ventriculo, & inteſtinis coquere, atterere, & expellere curavimus, idque duobus ſpecificis, ſpecifico videlicet ſtomachico, & pilulis Martialibus. Ad doloris vehementiam cito retundendam, Pilulam ſequentem porrigebamus.

Rec. Ambaris griſei gran. ij. Moſchi, croci oriental. an. gr. j. Opii Thebaici gran. iv. Miſce, fiat pilul. una. Pilularum Martialium deſcriptio habetur in noſtra *Pharmacopœa Spagyrica*, *cap. de Pilulis*. Medicus, qui novit Tartari naturam, non rixatur circa quæſtiunculas de calore & frigore; ſed altiora & certiora contemplatur. Uni tandem ſpecifico cura tota committitur.

(*a*) *Ingentem ventriculi dolorem.* Producitur dolor in ventriculo maxime a flatibus, qui ſopori tunicarum ventriculi obſtructi ſunt, gravius infeſtant, & orificia ejus nervea & exquiſiti ſenſus lancinant & vellicant; Quo caſu Elixiria balſamica, eſſentiæ carminativæ cum pauxillo caſtorei & opii mixta conferunt. Nonnunquam etiam animis corroſivo acido liquore gaſtrico in melancholicis & hypochondriacis dolor intenſus exſurgit, qui poſt coctionem peractam præcipue invadit, ubi acidum ſaturantia & imbibentia commodum locum inveniunt.

CAPUT XXXI.

De dolore ventriculi.

QUidam Monachus Sacriſta Rever. P. Cæleſtinorum, annos 35. natus, inſignem ventriculi dolorem a nonnullis menſibus patiebatur, cui nihil profuerant pilulæ de hiera, maſtichinæ, pulveres digeſtivi, ſyrup. de abſynthio, aquæ Tecutianæ, &c. Extra fotus, litus, olea, unguenta, & cerata. Tandem uſu (*a*) *decocti ligni ſaſſafras*, ad 10. dies convaluit.

(*a*) *Decocti ſaſſafras*. Uti dolor colicus ſic quoque ventriculi ex obſtructis poris maximam partem dependet, quare quæ ſudorem movent, uti ſunt: decocta lignorum calidiſſime hauſta, plus præſtant, quam alia remedia. Hanc ob cauſam quoque in Colica flatulenta Clyſteres, quibus diaphoretica & ſpirituoſa immixta ſunt, ſolamen præ cæteris afferunt præſtantiſſimum. vide *Solenander Conſil.* 18. *Sect.* 3.

CAPUT XXXII.

De dolore ventriculi acerbo, Taccamahaca ſanato.

PLurimos recenſere poſſem, qui ſolo (*a*) *cerato* ex Gum. Taccamahaca convaluerunt ex acerbiſſimis ventriculi doloribus. Extendatur Gum. ferro,

ferro, vel piſtillo, vel alio calido ſuper alutam. Velut idem Gum. frequentiſſime uſurpamus adverſus vagos membrorum dolores: Caragna tamen magis eſt efficax. Utrumque ex India ad nos convehitur. Pix noſtra, quam navalem dicunt, iſtis non eſt inferior; at exotica majoris ſemper habentur.

(*a*) *Cerato*. Emplaſtra ſtomachica ex Gummatibus, reſinis, balſamicis, & oleis aromaticis parata, ac regioni ventriculi applicata, roborare dicuntur ventriculum, quatenus effluviis balſamicis ſulphureis fibras nimis laxas erigunt, & particulas viſcidas obſtruentes reſolvunt & diſſipant.

CAPUT XXXIII.

De Aſcite, duplici quartana, lienteria, &c.

HYdrops longis morbis ſuccedens ſemper læthalis, maxime ubi plurimis ſymptomatibus ſtipatur. Superioribus annis, juvenem 30. annorum Venetiis curavimus, ex hydrope, duplici quartana ſuccedente, cui aderant ſitis ingens, mira inappetentia, vigiliæ permoleſtæ, & diarrhœa. (*a*) *Quartana* per duos dies vehementes excruciabat patientem, frigore, & calore. Hæc vero quartana præterito anno Patavii illum invaſerat, & ibi doctiſſimorum Medicorum conſilio uſus eſt tota hyeme; at reluctante febre, novus emerſit morbus, Hydrops videlicet, cui ſe junxit diarrhœa: Tunc Venetiam in propriam domum ſe tranſtulit, ubi iterum duorum Medicorum conſilio utitur, nec propterea rediit deſiderata ſalus. Eo advocor: Ægri ſtatum conclamatum etſi exiſtimarem, aurum Diaphoreticum tamen ipſi exhibeo, ex quo intra quatuor dies inappetentia, & vigiliæ corriguntur; perſeverat ad nonnullos dies, unde febris miteſcit, detumeſcit venter, & ſingula ſymptomata evaneſcunt. In hoc affectu mirum fuit, quomodo (*b*) *longiſſima*, dura, & tenuia corpora tanquam inteſtinorum particulas ex arte conciſas, excreverint, lumbricorum pelles arbitrabamur, at capitis & caudæ nullum veſtigium, durities major, & longitudo, lumbricis longe prolixior. In hoc caſu multa dicerem de mala hominum natura; ni ſupremo numine monitus eſſem, qui pluit ſuper juſtos & injuſtos, & omnibus æqualiter benefacit. Quartana febris Medicorum opprobrium merito cenſetur. Ecquid quæſo notus eſt morbus? Ejus cauſa in atra bile dicitur conſiſtere, quidni ipſa purgata, & tot tantiſque contrariis ad officium redacta, non ceſſat febris? Medendi methodum nobis toties inculcant, indicationes, quibus ab empiricis ſe diſcrepare jactitant, ad ſidera extollunt: & ubi de minimo morbo curando agitur, imbecilles ſunt, & nullius momenti, & tanquam aſini ad lyram, quid agant plane ignorant.

(*a*) *Quartana*. Nullus morborum natura ſua tam lentus & contumax eſt, quam febris quartana, quæ etiam multorum ſeculorum decurſu, in ludibrium tranſit medentium. Notarunt antiquiores, plures in annos ipſos protractas, modo triſti, modo felici eventu: vid. *Joſ. Rhodius Cont.* 1. *obſ.* 14. *Gabelchofer Cent.* 6. *Obſ.* 47. *Marcellus Donatus Hiſtoria Medica cap.* 14. Nos autem hodierno tempore, per Dei beneficium, altius

altius in cauſas morborum penetrantes, & præſentioribus remediis inſtructi præ veteribus, etiam deſperatis ac rebellibus morbis, medendi gloriam nobis vindicamus.

(*b*) *Longiſſima*. In Febre hac craſſitie humorum ad aciditatem vergens maxime delinquit. Præter alia confirmant hoc, ſuppreſſio ſudoris, cutis ſicca; arida; item facilis quartanæ tranſitus in melancholiam hypochondriacam, hydropem, icterum nigrum. In diſſectis cadaveribus quartanariorum ſanguinem craſſum, lentum, corporaque alba reperiiſſe, teſtatur *Scehnck. in obſervationibus*.

CAPUT XXXIV.

De Hydrope Aſcite, febre lenta, macie incredibili, duabus fiſtulis in Crure dextro, &c.

ANno 1627. menſe Novembri, Bononia Mediolanum accitus, ut Illuſtriſſ. D. D. Joannes de Corduba inviſerem, D. D. ad extremum vitæ deveniſſe comperio. Hac de re potius de receſſu, quam de ejus cura cogitabam: At in ejus domicilio duos Medicos invenio, qui enixe me rogant, ut ſaltem in ejus gratiam, & illorum benevolentiam, aliquid dicere vellem. Deliberato, ſequenti die nos ſimul eſſe conſulturos, ſubſtiti. Primo loco dicens retulit, quomodo ſeptennio elapſo, fœdam luem veneream contraxerat, & quomodo a complurimis Medicis curatus fuiſſet; tandem in coxa obortum eſſe apoſtema, cui fiſtulæ duæ relictæ erant. Cauſas morbi, indicationes, prognoſim & therapeiam expendens, ſocio cuncta amplificanda reliquit. Is longa & nimis prolixa oratione, morbum ſua natura incurabilem, pronuntiat; omnem moviſſe lapidem, ut opportuna inveniret remedia; nihil ex arte reliquiſſe; huc uſque canonice curatum; Morbum e ſuperis, non humanum, ſed divinum expoſcere auxilium. Singulis hinc inde auditis, omnia (ut moris eſt) laudo, doctrinam, prudentiam, & ſolertiam propriis extollo encomiis: viam tamen intactam adhuc ſupereſſe, qua complurimos conclamatos e faucibus Orci eripui, & hanc legitimam, & plane canonicam cenſeri, nec obſtare, ſi ſcholis inviſam, & vulgo Medicorum ignotam. Docebam inſuper communem medendi methodum vanam, & irritam eſſe. Nullum eſſe purgantibus locum. Alterantia, aperientia, incidentia, & attenuantia, huc uſque fruſtra adhibita fuiſſe. Chirurgica omnino contraria, vires ne quidem minimam Chirurgicam operationem ſufferre poſſe, ſed ſeligendum aliquod medicamenti genus, quod Solis inſtar, Microcoſmi exhauriat aquas. Tale commemorare Paracelſum, *ſub fine ſexti Tomi operum ſuorum*, at pauciſſimis notum, atque id ipſum cum pleriſque aliis ex arte occultaſſe, atque id ipſum revelandum proprium ejus genium requiri. Nos tamen poſt diuturnos labores, longamque contemplationem, quidpiam ſimile inveniſſe; unde ægri corpuſculum calore deſtitutum ejuſmodi remedio concalefieri, & ad meliorem conditionem reduci poſſit, ſenſim poſtea aquas inſenſibiliter exhauriri, ſemper roborando, citra ullam manifeſtam operationem, & merito medicamentum hoc Soli macrocoſmi æquiparari, qui e terris omnem abſumit humiditatem, beni-

benigno & vivifico ſuo calore. Ægræ tamen ferebam, tam pretioſum medicamentum in ancipiti, & deplorato caſu profanare, at tam longo iter emenſo indecorum erat, aſymbolum veniſſe. Qua de re concordes, ipſi porrigimus antedictum præſidium, quater in die in cochleari argenteo, cujus ope ſenſim recuperat vires, appetitum, ſomnum, & ad omnia melius ſe habet, detumeſcit venter, & intra ſeſquimenſem penitus convaluit. Medicamentum erat (a) *Sulphur metall. quod alibi Aurum diaphereticum, quod ex auro fiat potiſſimum*.

(a) *Sulphur metallorum*. Medicamenta metallica heroica, quale eſt ſulphur metallorum & aurum Diaphoreticum *Dn. Authoris*, in morbis magnis rite adhibita nonnunquam præſtant miracula. Quid *Paracelſus*, *Helmontius*, *Knæpffelius* mercurio ſuo diaphoretico effecerint, in foro medico notiſſimum eſt. Edidit nuper *Praxin Medicam Italus quidam Lucas Lozzi in qua pag.* 319. tale deſcribit remedium mercuriale: Febribus fere omnibus prodeſt mercurius fixus, qui vomitum non movet, nec dejectionem, niſi cum catharticis jungatur, illamque blandam nimis & moderatam, color rubet, ut coralliorum pulverem æmuletur, comminuitur in pollinem, & inſtar cinnabaris tingit, igni reſiſtit, neque a lixivio reviviſcit aut permutatur, levis eſt, nec temporis diuturnitate, quicquam aut virtute aut mole diminuitur. Mirabiliter autem operatur in doſi 3. aut 4. granorum, cum aliquo electuario commiſtus. Luem etiam veneream quamvis diuturnam & inveteratam doloribus articularibus, ulceribus tumoribus cœteriſque ſymptomatibus comitatam, brevi depellit & curat, nec unquam memini ſæpius ejus doſin repetiiſſe, quin certo morbo hunc funditus debellaverit.

CAPUT XXXV.

De Cachexia, & Leucophlematia, poſt inſignem Hæmorrhagiam.

INcurabilem, & penitus deploratum Hydropem, Hæmorrhagiæ, ſuccedentem, quotidie experimur: nam (a) *in magno ſanguinis effluvio*, fit maxima caloris, & ſpirituum jactura; quemadmodum prava ſuccorum concoctio, a qua phlegma & aqua. Sic contigit Doctiſſ. & optimo viro, Admod. Rev. P. Roſſano, tunc collegii Bonon. P. Jeſuit. Rectori, qui poſt longam, & continuam ſanguinis fluxionem, in Leucophlematiam inciderat, pedes, & tibias inſigniter tumentes habens, cum inſigni ventriculi imbecillitate; unde inappetentia, ſitis, &c. (b) *ad hæmorragiam firmandam* coral. Tinct. ſaccharo roſaceo miſcebamus. Ad ventriculi, & aliarum partium naturalium robur conciliandum, ſpecifico noſtro ſtomachico, cum conſ. roſarum contenti fuimus, quibus gratiſſimis priſtinam recuperavit ſanitatem. Videat interim, ſi ſciant, illi, qui ſe lactitant canonice mederi, num cura hæc tuta, vera & legitima ſit. Quid ſi medicamenta hæc ipſis non ſint nota, an propterea non ſunt canonica? Ejuſcemodi Ariſtarchis conſulerem potius, ut naturæ miraculis ſedulo operam darent, quam inani & infrugifero ſuo cachinno. Sæpiſſime demiror, quomodo ad ſidera eorum pedantiſmus ab his, qui docti habentur, extollatur. Scio, quantum apud mortales valeat exterior apparatus. Pauci ſunt, qui docti ſunt. Non in verborum ſtrepitu, ſed in factis vera ſapientia reſidet.

(*a*) *In magno ſanguinis effluvio*. Cachectici facile incidunt in hæmorrhagias, quandoquidem hæ ex vitio & obſtructione alicujus viſceris maxime hepatis eveniunt. Notanter ſcribit *Heurnius in Notis ad Aphor. Hipp. p.193.* quibus facies viridi colore eſt ſuffuſa, ex hepate laborant: & ſignum jam jam adfuturi hydropis, frequens in his cruoris per nares effuſio. Vidi tales cum a vini liberaliori uſu æſtuarent, & in hæmorrhagiam ſæpius traherentur, tandem ictericos evaſiſſe, mox in hydropem id malum abiiſſe calamitoſum. Sanguis enim in motum adactus, cum libere propter obſtructa vaſa tranſire nequeat, in alia vaſa irrumpens illa nimium diſtendit & aperit. Copioſe autem cruore effuſo, omnes motus & actiones vitales languidiores fiunt, & ſanguificatio læditur, & multi crudi ſucci invenis, loco ſanguinis remanent, qui calorem præternaturalem accendunt, pariter etiam obſtructiones ulteriores fores pandunt.

(*b*) *Ad hæmorrhagiam firmandam.* Adſtringentia in hæmorrhagia maxime ea, quæ ad obſtructione viſceris alicujus dependet, malum reddunt deterius, hinc cane pejus & angue fugienda: magis aperientia mixta cum nitroſis locum habere poſſunt, uti eſt Antimonium Martiale cachecticum cum duplicato mixtum.

CAPUT XXXVI.

De Hydrope Aſcite cum Anaſarca.

DOminus Pauſus a Portu, annos XLV. natus, Ravenna ad nos Bononiam curandus venit. Is a quinque menſibus primo Anaſarca, poſtea Aſcite laborabat, cui ut ſuppetias ferrent Ravennates Medici, nihil intactum reliquerunt. Ad hunc deploratum affectum, Sulphure Metall. uſi ſumus XX. dierum ſpatio, cujus medio in totum detumuit & priſtinam ſanitatem recuperavit. Ut vero dictum medicamentum facilius (*a*) *vires ſuas exereret*, in principio, ter dedimus pilulas Catholicas ad gran. xxij. alternativis diebus. Ejuſmodi Hydropem ſenſim contraxerat, nullo alio prægreſſo morbo, (*b*) *obſtructis* fortaſſe primo *venis Jecoris*. Is erat fuſci, & terreſtris coloris in facie, urinæ paucæ & rubræ, cum ſiti, maxima inappetentia, vigiliis, ſumma laſſitudine, & inſigni alvi adſtrictione. Cauſæ iſtius affectus tam intrinſece, quam extrinſecæ multiplices ſunt. Quas vulgus Medicorum affert, ſatis probare non poſſum. Quicquid velint dicere de intemperie jecoris, nimis univerſalis eſt hæc, ut alibi dicemus, caret fundamento: magis particularis danda, quare videlicet ſanguinis ſerum ſatis a renibus haud proliciatur; & quare reſudans per meatus, ſenſim intra abdominis membranas ſe inſinuet. Chymicorum placita ſtudio brevitatis omitto. Interea placet juniores commonefacere, purgationes, quas in ſuis caſibus ſolent uſurpare, non modo eſſe irritas, verum utplurimum (*c*) *augere morbum*, quod quotidie experimur maximo ægrorum damno. Nonnullos eſſe incurabiles non diffido, ſed hi tantum, ubi eſt ſubſtantiæ corruptio.

(*a*) *Vires ſuas exereret*. Martialia rite præparata & applicata, ſi ullum remedium, mirabilem opem præſtant. Notandum autem circa illorum uſum hæc ſunt; (1.) ut ventriculi & inteſtinorum regionem liberam ab excrementis inveniant, quod commode efficitur lenioribus rhabarbarinis & ſalinis deterſivis.

(2.) ut

(2.) ut motus imperetur poſt illorum uſum & accuratum regimen inſtituatur. (3.) Ut ſufficiens tempus ejus uſus continuetur.

(*b*) *Obſtructis venis jecoris*. In hydrope ſæpius peccat hepar, quoniam illud propter inſigne vas venoſum portæ diſpenſat motum ſanguinis, nec non ipſius lymphæ, propter copiam vaſorum lymphaticorum ibi exiſtentium, quare tubulis ejus obſtructis, vel tono ejus deſtructo, ſanguinis circulatio per meſenterium non rite ſe habet, unde lympha facile ſecedit, vaſa lymphatica diſtendit & tandem rumpit. In hydropicæ cadavere obſervata varia, inter quæ hepatis glandulas admodum tumefactas vide in *Ruyſchio Obſerv.* 45. It. in hydropicæ cadavere hepar male affectum, & veſicam felleam calculo ſcatentem vide apud *eundem Authorem Obſerv.* 86. 87.

(*c*) *Augere morbum*. In valentiorum hydragogorum uſu ſemper maxima ventriculi habenda eſt ratio: majori enim ex parte tonum illius labefactant, ſi frequentius, ut a multis ſolet exhibeantur, niſique ab illorum exhibitione ventriculi habeatur ratio, imminuta aqua flatus augebuntur, & deterior ſpecies hydropis & curatu difficilior inducetur, vide *Septalii animadverſ. med. pag.* 237. Præſtat autem evacuata primum parte materiæ per ſeceſſum viſcera roborare & ſufficienter aperire, deinde purgantia adminiſtrare.

CAPUT XXXVII.

De Cachexia, cum Aſcite incipiente, & febre lenta.

Optima valetudo, qua nonnulli meorum amicorum fruuntur, mihi in mentem revocat curam, fere jam e memoria elapſam, qua multis exactis annis ſublevatus fuit Clariſſ. D. meus, D. Carolus Beccatellus, tunc forte trigeſimum ætatis ſuæ annum agens. Is in Cachexiam, & principium Aſcitis inciderat, cum graviſſimis ventris doloribus. Duorum, vel trium menſium ſpatio, alterius Medici opera uſus erat. Verum cum eſſet multitudine remediorum fractus, ad me, tanquam ad extremum Aſylum, confugit. Ad tot mala unico ictu jugulanda, (*a*) *ſulphur metallorum* dedimus, cum conſerva roſarum bis in die. Hoc pretioſum, & nobiliſſimum medicamentum vias omnes obſtructas reſerat, non calore (ut falſo poſſent arbitrari pſeudomedici) ſed reſtaurando naturam, refocillatis famelicis ſpiritibus: qua via, qua methodo infinitos prope e cymba Charontis eduximus. Sanis non minus conducit. Corpus ab omni materia tartarea præſervat: omne humidum ſuperfluum inſenſibiliter abſumit: catarrhos, ſeu quaſvis fluxiones ſiſtit; & mira alia præſtat, de quo alibi. Præparandi formulam a Paracelſ. traditam *ſub fine ſexti Tomi*, ænigmaticam eſſe ſatis patet: quod feciſſe conſtat, ne Sanctum daret Canibus. Nec eſt quod clamitent æmuli: non omnibus datum eſt adire Corinthum; virtutem enim poſuere Dii ſudore parandam.

(*a*) *Sulpur metallorum*. Præter hoc remedium tantopere ab *Authore* celebratum merito magnifaciendæ ſunt pilulæ *Becherianæ*, quæ meatus obſtructos aperiendo & ſanguinem fluidum reddendo, nec non viſcerum tonum roborando in chronicorum morborum cura magna præſtare poſſunt. Præter has & commendari

dari merentur extractum florum bellidos, abſynthii, cent. minoris, vincetoxici, marrubii, reſina ligni guajaci, flores ſulphuris, benzoes, crocus martis aperitivus, ſal abſynthii, radix ari, extractum rhabarbari: quæ cuncta in formam pilularem commode rediguntur.

CAPUT XXXVIII.

De Hydrope in ſene.

Hydropem pluries commemoravimus in juvenibus, & ætate conſiſtentibus, non ſine labore fieri ſanabilem; in ſene rariſſime, nec citra maximam difficultatem curari; & eo magis, quod ut plurimum a pulmonibus originem ducit; unde non niſi coactus, conſimilium ægrotantium curam aggredior. Cum vero Bononia Parmam advocatus fuiſſem, ad curam Illuſtriſſ. Comitis Fortunati de Cæſis, annorum 67. Arcis Parmæ Gubernatoris, recuſare non potui, quia ejus curam ſuſceperim. Etenim Parmam deductus, labore & moleſtia inſigni, cum tunc urgeret hyems, & itineri tunc me committere non auderem, precibus tamen adductus, factum eſt, ut lecticam conſcenderem, Parmam contendens, ibique ad palatium dicti ægri perductus, nobilem patientem invenio in extremis conſtitutum, a Medicis omnino conclamatum, & ſolis ſacerdotibus derelictum, ex quorum manibus ſacram, & extremam unctionem recipit, ſacra ſynaxi pro viatico præmiſſa, de funere potius, quam de Medico cogitans. Lachrymas, & patientem vix loquentem invenio, quocirca de receſſu potius, quam de medicina facienda ſtatuo. Parentes tamen, & amici me enixe obſecrant, ne patientis opinionem de me conceptam eludere velim. Ego qui crudele nimis exiſtimo, impium, & omnino inhumanum, homini etſi morienti auxilium non ferre; ideo ſemimortuo patienti aliquot grana ſulphuris metall. porrigo, cum vino, in cochleari argenteo, a quo melius reſpirare cœpit. Mane ſequenti totidem grana reiterantur; tunc & dormire, & quieſcere potuit. Ad octo dies perſeverat, & ecce ſurgit e lecto, detumuit corpus, & ſanus omnino videtur, per civitatem diſcurrit. A morte reſurrexiſſe fatentur omnes; & cum quatuor menſibus eo in ſtatu perſtitiſſet, & ſolitariis vacaret negotiis, derepente ineſpectata mors eum invaſit. Nos qui Bononiæ morabamur, præſentes mortis cauſam explorare non potuimus: (a) *alicujus viſceris corruptionem* extitiſſe conjicimus.

(a) *Alicujus viſceris corruptionem.* In juvenibus, & ubi viſcera ſalva ſunt, & hydrops ex ſuppreſſa quadam conſueta evacuatione ſubnaſcitur, malum non adeo calamitoſum exiſtit, ſed roborantibus extractis herbarum & radicum, martialibus, ſalibus lixivioſis & debito hydragogorum uſu feliciſſime debellatur. Tali in caſu etiam paracenteſis opem ferre poteſt, cujus adminiſtratio in illis, cujus viſcera ſunt corrupta, magis mortem accelerat. Frequenti conſtat obſervatione, in hydropicis naturam per ſe quaſi talem evacuationem ſeri ſuperflue tentaſſe, maximo cum emolumento, *vid. Hildan. obſ. 47. it. Decur. 2. Miſc. nat. cur. ann. 1. pag. 187. it. ann. 8. pag. 182.* De hac re meretur legi *Septalius in annotationibus pa. 239.* Qui ita ſcribit: duos hydrope laborantes ſanatos vidimus, veſicis in cruribus per ſe excitatis & diſruptis, multa aqua per eam partem evacuata, exhibitis poſtea multis hepar roborantibus.

CAPUT XXXIX.

De Leucophlegmatia.

LEucophlegmatia, quam Anaſarcam appellant, propriè jecoris vitium eſt, in eo, pro ſanguine phlegma fit, non tantum in hoc affectu abdomen, ſed totum corpus intumeſcit. Tribus annis elapſis Ferraria Bononiam venit ad nos tabellio quidam, nomine Joannes Baptiſta Chiapino, Leucophlegmatia totus tumens, facie, brachiis, ventre, cruribus, & pedibus mirum in modum diſtentis. Varia ad hunc affectum impune a Ferrarienſibus Medicis acceperat medicamenta. Ad jecur roborandum nos accinximus; ea de re Electuarium ſequens ipſi præſcripſimus.

Rec. Specierum Dialaccæ, ℥.ß. Croci Martis ʒ.iij. conſ. roſarum ℥. iv. miſce. Doſis fuit ℥.ß. ſingulo mane. Electuario ejuſmodi uſus eſt, quindecim diebus. Singulis octo diebus Pilulam Catholic. xxij. gran. capiebat, quibus duobus priſtinam recuperavit ſanitatem, ad quam firmandam aliquot grana ſulphuris metallorum dedimus. Hydrops Anaſarca ſemper curabilis eſt, quia in eo non eſt ſubſtantiæ corruptio, Elaterium, Jalappa, mechioacan. radix, Gotta gummi, ſoldanella, medianus cortex ſambuci, ebuli ſemen, & alia pleraque communiter uſurpata, ut plurimum non modo non ſanant, ſed potius morbum augent, & miſellos in pejus præcipitant. Ricini ſemen, fabæ purgatrices, eſula, turbith, ramni ſuccus, & pleraque alia ſemper nos deceperunt. Cauteria, (*a*) *veſicatoria in tibiis*, & cruribus excitata, cum ſcarificationibus, peſſima & funeſtiſſima experti ſumus ſemper: quod dictum ſit propter incautos.

(*a*) *Veſicatoria in tibiis*. *Hildanus Cent.* 1. *obſ.* 3. ſcribit, ſe gangrænam in pedibus hydropicorum aſciticorum vel centies obſervaſſe, ſi ſerum ſalſum in faſciis pedum hærens pedes madefecerit. De uſu veſicatoriorum in hydrope ſic ſcribit *Septalius cit. loco*: Nullos unquam ſpacio hoc 46. annorum, quo in magna hac urbe medicinam facio, curatos vidi, quibus a medico veſicantia cruribus admota fuere; ſed fere ſemper gangrenæ ſubſecutæ ſunt curatu impoſſibiles: ut optime etiam doctiſſimus Maſſaria longa experientia obſervavit. Idem ſentiendum eſt de ſcroti apertione in hydrope. Lege de hac re *Bartholin. centur.* 1. *hiſtor.* 64.

CAPUT XL.

De Hydrope Aſcite, cum Leucophlegmatia.

HOneſta mulier, uxor .... Piſtoris, poſt diuturnas febres, in leucophlegmatiam, & aſcitem inciderat, cui ſuccurrendo, a pil. Catholicis incepimus. (*a*) *Croc. Metall.* poſtea cum conſerva roſar. complurimos dies accepit, a quibus perfecte ſanata fuit. Menſes, qui ſuppreſſi erant, foras erumpunt, & integram ſalutem recuperat. Juvenis erat viginti octo annorum, in quo animadvertere licet, in ea ætate morbos facilius edomari poſſe.

(*a*) *Cro-*

(*a*) *Crocum metallorum*. Non eſt ille emeticus, draſticus, ſed ſale communi correctus, notabile enim eſt, ſal commune vel gemmæ demere antimonio, ſi cum illo liquetur, ſuam vim emeticam & virulentam, commode ſubſtitui poteſt huic croco metallorum regulus antimonii medicinalis, qui cum antimonio martiali cachectico & ſale abſynthii mixtus in reſerandis obſtructionibus vix par habet: Sic etiam panacea Conerodingiana refracta doſi cum croco martis mixta, addito arcano duplicato, eundem in finem convenientiſſima eſt.

CAPUT XLI.

De Uterinis affectibus.

OMnes (*a*) *Mulierum morbos* ab utero provenire, ſanxit olim Hippoc. etſi contrarium quotidie experiamur: nam cum viris omne morbi genus patiuntur. Tres vero ſunt ſpecies, quæ potiſſimum conſiderandæ veniunt. Prima ſpecies, omnium frequentiſſima, in menſium diminutione conſiſtit; altera in immodico, & inordinato eorum fluxu; tertia in eorum motu, in quo de profocatione, & ejus prolapſu. Quæ mala, ut adverſa, varias habent cauſas, de quibus in ſingulis curationibus. Ad hæc tria, reliqua facile reducuntur. Sunt quidam morbi, quos communes appellant, utplurimum inde geniti, ut ſterilitas, & fœcunditas. Furor, & alia ſymptomata a retento, & corrupto ſemine orta. Origines ut faciles, facile cognoſcuntur, & facile curantur,

(*a*) *Mulierum morbos*. Effato *Helmontii* fœmina omnem morbum bis patitur, quatenus eſt homo, & quatenus eſt fœmina. Hoc certum eſt, mulieres frequentius corripi morbis, quam ipſi viri, partim propter menſium evacuationem ſuppreſſam, ingravidationem, partum, partim & quod in illis tranſpiratio ſit debilior, & ad ſpaſmodicas contractiones & ἀτκξίας motuum ſpiritus animales promptiores ſint.

CAPUT XLII.

De ſuppreſſione, & imminutione Menſium.

INfinitas fere mulieres numerare, quas (*a*) *facili*, *&* *tuta methodo* ſanavimus, nobis non eſt inſtitutum; nam non centurias, ſed myriades, & plurima volumina deſcribere oportet. At peculiari, certa & tuta methodo dicamus, quomodo primum imminutos menſes curemus.

Juvenes virgines frequenter in menſium ſuppreſſionem, & diminutionem incurrunt. Potiſſimæ cauſæ ſunt ſanguinis craſſities, & anguſtia venarum. Incipit utplurimum pubertatis tempore, ubi genitalium ſenſim invaleſcit ardor. Juvenibus compluribus, ob pravam viſcerum, jecoris & lienis conſtitutionem, menſium fit ſuppreſſio, diminutio, & coloris pravitas. Viſcerum mala conditio, ſæpe ab utero matris. Aliquando a mala educatione, a nutrice, a genere victus. At inſtituti limites excedere videor. Quæ a teneris annis ſenſim invaleſcunt pallidæ, & decoloratæ, id maxime illis contingunt ex mala viſcerum conſtitutione; quibus occurſurus, a ſequenti Apozemate incipio.

Rec. Rad. fœniculi, apii, & graminis, an. ℥. ij. cort. tamariſci, ℥.j. ß. fol. ceterach. abſinthii, abrotani, matricariæ, chamædrys, chamæpitys, calendulæ an. m.j. fol. ſenæ Orient. ℥.j. aniſi ʒ.ij. liquiritiæ, ℥.ß. fiat omnium decoctum in ſufficienti quantitate aquæ communis, Colat. dulcoretur ſaccharo, clarificetur albumine ovi, & fiat Apozema, de quo capiat ℥.v. vel ℥.vj. pro ſingula doſi, per 7. vel 9. dies. Quibus exactis præbeo electuarium ſequens. Rec. conſ. roſar. ℥.iij. conſ. beton. ℥.j. Croci Martis ʒ.v. vel ejus loco limat. chalyb. præpar. ʒ. vj. miſce, capiat ʒ.ij. pro doſi ſingulo mane. Ubi per menſem uſa erit hoc electuario, poterit (*b*) *reiterari Apozema* præſcriptum, addendo radicum altheæ, valerianæ, an. ℥.j.ß. pulegii, matricariæ, tanaceti, ſabinæ, an. m.j. (*c*) *ubi adeſt plethora*, ſanguinem e pedibus detrahere opportunum erit.

Quando vero ſupprimuntur, poſtquam adoleverint, & jam primo copioſe fluxerinr, incipio a pil. ſequentibus. Rec. (*d*) *Galbani* purificati, ℥. ß. Opopanacis, ſagapeni, myrrhæ, Ammoniaci, an. ʒ. ij. aloes ſuccotrinæ, ℥.j. croci Martis, ℥.j.ß. cum ſyrupo de arthemiſia, fiat maſſa. Doſis erat ℈.i.. & ʒ. j. Dantur ad quindecim dies, & ad integrum menſem. Ubi morbus eſt pertinax, nil magis opportunum Pilulis Catholicis, quæ ubi bis & ter reiterantur, omnem cachexiam removent & menſes promovent. Via eſt omnium facillima, & tutiſſima, & eſt uſus ſpecifici ſtomachici, auri etiam diaphoretici; quæ medicamenta ſenſim repurgant ſanguinem, craſſa & viſcida incidunt, & attenuant, & naturæ emiſſaria ab omni impedimento liberant. Nonnullis vinum ſequens mirifice profuit.

Rec. Limaturæ chalybis non præpar. ℥. ij. Cinnamomi contuſi ℥. j. Sacchari albi, ℥. iv. Vini dulcis, albi vel nigri lib. ß. macerentur ſimul in vaſe vitreo: de quo quotidie capiat ℥. ij. hora prandii; totidem hora cœnæ. Ad hoc nulla præmittitur purgatio. Hiſtorias plures commemorare poſſem hoc vino ſanatarum. Rurſus ſunt pulveres, & alia complurima; ſed hæc nobis experta tibi damus.

(*a*) *Facili & tuta methodo*. Curandi menſium ſuppreſſionem methodus *Domin. Authoris* ſat bona & tuta eſt. Martialia, decocta ex herbis & radicibus amaricantibus et ſale volatili oleoſo pollentibus, item purgantia ex gummatibus ſat potentia ſunt, acidum at viſcidum præternaturale edomare, ſanguiniſque ſpirituaſcentiam promovere, nec non capillaria uteri vaſcula obſtructa aperire. Sectio quoque venæ in cruribus, ubi menſes vel ſuppreſſi vel diminuti ſunt, præſens auxilium promittunt. Sæpius poſt venam ſectam aut unicum purgans datum redeunt menſes. Cautela hic attendi meretur practica, ut triduum circiter ante tempus ordinarium fluxus medicamenta propinentur. Si menſes diminuti procedunt, & ſufficiens non fit evacuatio, per ſanguinis ex talo miſſionem promovenda tunc temporis evacuatio eſt, quod bene annotavit *Septalius loc. cit. pag.* 288.

(*b*) *Reiterari apozema*. In decoctis menſes promoventibus exhibendis hæc adſit animadverſio, ut illorum magnam quantitatem concedamus, quo integris viribus ad uterum provenire poſſint; atque non ſolum ſanguinem in venis exiſtentem craſſiorem attenuare, ſed & eum, qui in utero impactus, et obſtruens impedimento effluxui eſt, ſecernere et ſubtilem reddere queant.

(*c*) *Ubi adeſt plethora*. Menſium ſuppreſſio etiam a nimia ſanguinis quantitate fieri poteſt. Nam obſervamus, venis a cruore nimium diſtentis, motum ſanguinis

& puls

& pulſum fieri languidiorem: ſimulac autem ſanguinis quantitas demitur, protinus pulſus liberior & major fit, impulſuſque ſanguinis ad partes citior eſt: Quocirca obſervamus tribus diebus ante debitum purgationis menſtruæ tempus venam in brachio ſectam, corpore exiſtente plethorico, longe liberiorem & largiorem poſtea fieri menſium fluxum. In ſuppreſſione menſium a nimia ſanguinis quantitate venæſectionem in manu celebratam contuliſſe, in pede autem non, Author eſt *Riverius Cent. 1. obſ. 2.*

(*d*) *Galbani* &c. Gummata omnia, maxime ammoniacum bdellium, myrrha, ſuccinum, magnam potentiam habent menſes movendi. Ratio mihi videtur talis, quoniam ſalia volatilia & olea deſtillata ceu ſubtiliora citius avolant, hæc autem cum oleo ſubtili copioſo, particulis terreis immerſo conſtent, diutius in ſanguine morantur, & turgeſcentiam ac orgaſmum in eo efficiunt majorem & longiorem.

CAPUT XLIII.

De immodico Menſium *fluore cum leucophlegmatia.*

HOneſta mulier ... uxor cujuſdam calceolarii, in via *de Maramont*, a ſeſquianno immodicos, & inordinatos menſes patiebatur, cui ventriculi dolor, ſitis, (*a*) *leucophlegmatia*, & maxima anhelitus difficultas adjungebantur. Toto illo tempore multorum Medicorum opera uſa erat; ſed fruſtra, multa de more cathartica ipſi præſcribentes, Gal. forte imitati in hiſtoria uxoris Boetii. Nos omnes intentiones medicas unico præſidio abſolvimus, pilulis videlicet Martial. de quibus ʒ. j. quotidie accepit ad menſem. Medici loquaces, qui neſciunt applicare activa paſſivis, miſeras mulieres in immenſos gurgites præcipitant,

(*a*) *Leucophlegmatia &c.* Uti in nimia hæmorrhagia; ſic quoque in nimio menſium profluvio obſtructio & vitium quoddam eſt in abdominis viſceribus, vel ad minimum ſpaſmoticæ fortiores conſtrictiones in partibus interioribus ſunt; unde liber & æqualis ſanguinis commeatus impeditur, & motus æquilibrium tollitur; unde increſcente motu in aliis partibus apertio ex nimia diſtenſione vaſorum & ſanguinis eruptio fit. Quapropter peſſime conſuluimus taliſmodi ægris adſtringentibus & opiatis, utpote quæ ut plurimum anxietates præcordiales, palpitationem cordis, calorem, dolores & hyſterica paſthemata augere ſolent. Revulſionis gratia vena in brachio bis eadem die aperienda eſt, vel etiam leniter evacuandæ ſunt primæ viæ a ſordibus bilioſis: obſervavimus, ſic poſt talem evacuationem remiſiſſe ſtatim cum doloribus lumborum & abdominis ipſum ſanguineum profluvium. *Henricus Petræus in diſſert. 47. & Riverius l. 9. prax. c. 5.* nec non *Mayerne in praxi p.* 543. lenia emetica commendant, quæ etiam bina experientia, ubi anxietas præcordialis maxima fuit juncta, deprehendi optima. Hoc certiſſimum eſt, ſine evacuantibus raro tuto & citra recidivam hunc fluxum curari.

CAPUT XLIV.

De menſium ſuppreſſione, ventris dolore, aſcite, lienteria, & reſpirandi difficultate.

ARs ſæpe præſtat ea, quæ rationis limites excedunt. Quædam honeſta mulier, in via *di San Petronio vecchio*, natura delicata nimis, temperamento

to ſatis bono, annos 30. nata, uxor D.... nomine Franciſca, patiebatur longos, & acerbiſſimos dolores abdominis, quorum cauſa Medicorum duorum conſilio utitur, at incaſſum. Alter ex his mulierem eſſe prægnantem falſo prædixerat, ex eo quod abdomen inſigniter intumuerat. Cum vero (*a*) *venter in dies tumidior* fieret, ſitis augeretur, & univerſalis habitus collaberetur, ad nos, tanquam ad ultimum refugium, perducitur. Ad ventris tumorem, & lien etiam perſanandam, Electuario de Croc. Martis ad integrum menſem uſi ſumus. Propter vero flatus, & inſignem ventriculi imbecillitatem, de ſpecifico ſtomachico aliquot doſes dedimus: quibus gratiſſimis priſtinam recuperavit ſanitatem.

(*a*) *Venter indies tumidior*. Non raro ſub ipſo hydrope latitat ingravidatio, hac cauſam ſæpius præbente ipſius hydropis: Nihil ſolennius eſſe ſolet gravidis fœminis plethoricis, quam quod nimium tumeant pedes, vel ipſe venter ab aqua: ab utero enim diſtento comprimuntur vaſa tam ſanguinea quam lymphatica; ſicque circulatio lymphæ impedita efficit tumores aquoſos. Poteſt hanc in rem videri Cl. *Dn. Albrecht in annot. ad Bontekoes Chirurg. p. 806.* Uteri hydropem, quem fœtus comitabatur, obſervavit *Bartholinus in hiſt. cent. I. p. 9.*

CAPUT XLV.
De Menſium ſuppreſſione.

Virginum myriades numerare poſſem, quas perfecte a menſium ſuppreſſione liberavimus. Tribus vero modis id præſtamus. Primo ubi adeſt Cachexia cum ipſa ſuppreſſione, ſpecificum Hyſtericum, cum croco Martis, maxime delicatulis exhibemus; aliis ſolum ſpecificum ſtomachicum; ſunt quibus (ut diximus) Apozemata aperientia, & hyſterica addimus. Hæc ſpeudomedici Empirica jactitant. Illi cum ſint ita vecordes, ut nihil ex ſe reperire poſſint, mirum non eſt ſi nihil boni præſtare poſſint: ſanguinem e pedibus frequenter detrahunt, purgationes ſæpiſſime celebrant; juſcula aperientia præſcribunt, frictiones inſtituunt, fonticulos in cruribus excitant, & (*a*) *ſexcenta alia* in vanum exhibent. Si quis ſine his tormentis quempiam ſanat, convitiis excipitur, & ut ſunt aſſueti nihil ſcire ſine commentario, a Gal. multa confixerunt, probos bonoſque Medicos varie traducentes, & quibus convitiis ſuo tempore Galenus, utuntur & ipſi. Vir vero cordatus, vaſtiſſimum pelagus iſtud ſulcare nihilominus nimis intrepide audet; ad unicam veritatis cynoſuram iter ſuum dirigit, quicquid in contrarium ruentibus ventis; immo ſi totus illabatur orbis, impavidum ferient ruinæ.

(*a*) *Sexcenta alia*. Olim Empirici ad unumquemque morbum magna remediorum ſylva comparata, quodlibet nullo delectu ad curationem adhibebant. Id ſi forte parum profuiſſet, continuo ad alterius opem concurrebant, ſubinde facta mutatione, dum morbus vel ſponte, vel naturæ beneficio quam remediis potius ſaneſceret, poſtremo adhibitum totius curationis cauſam fuiſſe perſuaſi. Hæc ratio tantam remediorum ſylvam peperit, nihil ut toto obverſetur orbe, quod non in medicinæ uſum accommodetur. Medendi viam, quæ uni remediorum multitudini fidit parum tutam intelligens *Hippoc.* ipſo artis quaſi veſtibulo dixit, experimentum fallax; id nimirum, quod nec ratione, nec methodo nec judicio ſuffultum ſtabilitumq; ſit.

CAPUT

CAPUT XLVI.

De Uteri Tumore.

PLures in utero generari (*a*) *tumorum ſpecies* experimur quotidie. Carcinomata primas tenent, ut quæ omnium pernicioſiſſima, & curatu difficillima. In hac regione complurimas mulieres diro huic malo obnoxias comperimus. Nonnullas hac via ſanavimus. Primo, quando tumorem conſpicuum, aut ſaltem exiguo labore viſibilem nacti, uncino ferreo foras extrahimus, cumque tunc filo ſericeo fortiter ligamus, per filum extractum novacula ab utero præſcindo, citra ullum dolorem. Ad immodicam hæmorragiam, vitriolum, vel alumen uſurpamus, cum bombace; ſequenti die locum more ulcerum tractamus. Tempore quo hæc meditamur, occurrit nobis honeſta mulier, quæ duorum annorum intervallo ab infenſiſſimo carcinomate vexabatur. Hæc ut ſibi proſpiceret, multos conſuluerat Medicos. Ad extremum advocor, partem affectam manibus attrecto, tumorem extraho (digitis,) ipſumq; filo ſericeo duplicato circumligo; ligatum ad pudenda adduco, ubi facillime exſcindere potui. Ad hæmorrhagiam compeſcendam, alumine uſto uſus ſum. Quandam aliam mulierem annos 35. natam, ab eodem tumore, eàdem methodo liberavimus; ſed nomina pudoris ergo taceo.

(*a*) *Tumorum ſpecies*. Chirurgus Halberſtadienſis ſatis felix, et expertus ante aliquot annos tumorem utero extrinſecus adnatum, tres libras ponderantem, ſecuit in virgine 24. annorum. Tumor cute firma obſeſſus erat, aſt nil niſi pinguedinem continebat et cardilaginoſa quædam dura fruſta. Valido cinxit filo tumorem, poſt novacula ſectionem cordate peregit; ſanguinis fluxum compeſcuit capite mortuo vitrioli, quo non datur excellentius externus ſtypticum. vid. de hoc *Heurn. in aphor. Hipp. Lib. 1. aphor. 3.* vidi nuper tumorem durum, qui ipſum uteri orificium occupabat in infante 10. annorum.

CAPUT XLVII.

De Tumore raro, in mulierum pudendis oborto.

IN duabus nobiliſſimis mulieribus, (*a*) *tumores præduros*, ovi magnitudine, in exteriori cervice uteri ſanavimus. Longo tempore cum ſolo ponderis ſenſu iſti tumores nati erant. Ad hos curandos melioris notæ medicos adhibuerant, qui cum nihil opis eis attuliſſent, & tumores ſenſim ad inſignem molem creviſſent, me quoque accerſiri curant. Res in conſultationem venit: multa proponuntur, reiterantur purgationes, phlebotomiæ, cauteria, tandem decocta Guajaci, ſalſæ, &c. Topica pariter diverſa, emollientia, diſcutientia, &c. Nos inciſionem cum novacula proponimus. Rejicitur remedium, tanquam crudele, & ſævum: quippe quæ ſunt communia potius amplectimur. Trimeſtri toto illo, aliorum arte utuntur, ſed infeliciter grandiores fiunt tumores, & remediorum multitudine obruuntur. Coactæ tandem mandatis noſtris obtemperant. Tumores in utraque aperiuntur, in quibus materia craſſa, viſcida, & vere albuginea, albumini ovi perſimilis; more vulnerum curantur, & perfecte ſanantur.

(*a*) *Tumores præduros*. Tota uteri ſubſtantia cum vagina & pudendis ſpongioſa, fibroſa & glanduloſa eſt, in qua varii generis humores ſtagnare & ſubſiſtere queunt; unde etiam tumores in partibus hiſce fœminarum frequentiores ſunt. Plurimas excreſcentias fungoſas fœtentes uteri prolapſum mentientes annotavit *Segerus in miſcellan. cur. dec. 1. ann. 2. obſervat. 81. fol. 200. it. dec. 1. annot. 2. obſervat. 186.* it. *Theodor. Kerckringerus obſerv. anatom. 53. pag. 113.* Item *Aqua pendens chirurg. cap. 85.* Tales tumores glanduloſi ingentis magnitudinis intrinſece etiam uteri fundo adnaſci ſolent, de quo legi meretur *dec. 2. ann. 7. obſerv. 9.*

CAPUT XLVIII.

De inaſſuetis doloribus Arthriticis in muliere.

MUlier quædam annos 30. nata, in via, quæ dicitur *il Campo de Bovi*, octo, aut decem diebus à nuptiis elapſis, acerbiſſime divexabatur doloribus arthriticis, utpote in coccyge, genibus, pedibus, & manibus propterea noctes inſomnes tranſigens, ne minimum quidem requiei experiebatur: hos febris comitabatur, ſitis, inappetentia, & maximus animi mœror. Tumor tamen nullibi aderat, nec inflammatio conſpicua, ut in Arthritide evenire ſolet. Primo intuitu mulierem haud ſatis menſtruali purgatione repurgatam falſo judicavi, hac in re Hippocr. ſecutus in Aphor. 29. lib. 6. dicentem, mulieres podagra non laborare, niſi menſtrua defecerint. Hinc morbum aliunde provenire ſtatuendum: propterea inquirens, ab ea ſciſcitor, num bibax ſit, an frequenter tentetur, & an coitum impenſe flagitet, eique nimiopere indulgeat? Bibacem ſe eſſe fatetur, itaque vehementer angi, nec minus ad coitum pronam, unde certiſſimum erat, materiam morbificam, ab uno ex his pendere, non ſane a vino ſolo, neque ab ira, cum a vino materia ſit calida & ſicca, inflammationes magnas pariens; ab ira item non fiunt dolores, citra inflammationem inſignem; ſupererat a retento ſemine: nam etſi ipſa ſit nupta marito, tamen raro ejus congreſſu gaudere fatebatur ipſa. His tamen nec acquieſcere volui, & ſatius exiſtimavi, cauſam eſſe materiam quandam tartaream, a nimia vini potatione ad articulos confluxiſſe. Hac de re ipſi proſpiciens, ſummò mane gran. iv. (*a*) *flor. ſtimmeos* exhibui, quibus ter evomuit, & nonnullas ſedes habuit. Sequenti nocte, doloribus adhuc vigentibus, pilulas de cynogloſſo ad gr. x. adhibuimus, & mane ſuccedente alia gr. iv. dictorum florum, a quibus probe convaluit.

(*a*) *Flores ſtimmeos*. Arthritidis cauſſa ſæpius latet in primis viis, hinc illis expurgatis, vel vomitorio, vel purgante, anodyna temperata, ad quæ referri merentur pilulæ de cynogloſſa, ſæpius protinus malum depulſant.

CAPUT XLIX.

De immodico, & continuo ſanguinis fluore ex utero, duobus annis durante, cum Cachexia, & Leucophlegmatia.

FRanciſca Martella, annos 30. nata, in via quæ dicitur *dell' inferno*, inſignem, & continuam hæmorrhagiam ex utero, ſupra duos annos patiebatur,

cum graviſſimis, & (*a*) *acerbiſſimis doloribus* in imo ventris, cui ſucceſſit leucophlegmatia, cum febre lenta, ſiti inexplebili, & mira inappetentia. Ad hunc contumaciſſimum affectum plures conſuluit Medicos, citra ullam opem. Nos feliciter curam abſolvimus (*b*) *vitrioli Martis uſu*, & pilulis laudinis.

(*a*) *Acerbiſſimis doloribus*. Obſervavimus in nimio menſium fluxu circa hypochondria tenſionem & quaſi compreſſionem, imo in toto externo habitu corporis aliquam conſtrictionem; unde pallor faciei, & horripilationis ſenſus contingit, uteri vero partes etiam exteriores manifeſto laxæ & magis turgidæ fiunt, dum nimirum ab externis partibus corporis movetur ipſe ſanguis ad uterum, quatenus nimirum illæ ſpaſmo quaſi leni quodam afficiuntur, qui ferme in omni graviori ſanguinis & humorum excretione obſervatur.

(*b*) *Vitrioli martis uſu*. Adſtringentibus ſi cito hæmorragias ſupprimamus, contingunt regurgitationes ad cor, & inde ſuffocationes pectorales: Quod non fit, ſi tarde & lento modo id fiat, nam cautiſſime ſemper cum adſtringentibus fortioribus mercandum eſt. Hæmorrhagiæ ab iracundia optime curantur anodynis: ſi a nimia ebullitione & impetu ſunt, acidis.

CAPUT L.

De uterinis affectibus rarum exemplum.

HOneſta mulier, annos 35. nata, nomine. . . . . . uxor probi viri, duobus milliaribus a Civitate Bononiæ diſtans, prope Eccleſiam Sancti Raphaelis, in (*a*) *præfocationem uterinam* creberrime incidebat, cui febris lenta, ſyncopæ frequentiſſimæ, vigiliæ, ad hæc (*b*) *menſium ſuppreſſio*, tot malorum Lerna, cui ſitis, inappetentia, ventriculi morſus, cordis tremor, & capitis dolor adjungebantur. Ad tot mala radicitus evellenda, a menſium ſuppreſſione exordior: hac de re ſequentes pilulas ipſi præſcribo.

Rec. Aloes ſuccor. ℥. ß. opopanacis, ſagapeni, an. ʒ. j. galbani, ammoniaci, an. ʒ. ij. Scammonii præpar. ℈. j. croci Martis ʒ. vi. cum ſyrupo de arthemiſia formabantur Pilulæ, de quibus doſis erat ʒ. j. in tres pilulas. Ejuſmodi pilularum uſu intra menſem convaluit. Sanguis non fuit detractus, nec aliis uſa eſt medicamentis, ad tantam ſanitatem, qua nunc fruitur.

(*a*) *Præfocationem uterinam*. Paſſio hyſterica affectus eſt ſpaſmodicus graviſſimus, antepilepticis & fortiſſimis aperitivis curatur, purgantibus autem & decoctis impeditur. Vitent frigidum potum, nimium motum, moſcum, Zibethum, omniaque ſuaveolentia, quæ in diſpoſitis anxietates præcordiales & ſuffocationem inferunt. Poſt paroxyſmum ſæpius ex locis mulieribus delabuntur ſordes, etiam cruor in paroxyſmo: vomitus quandoque adeſt, & contumax alvi adſtrictio, quare ſi uno in morbo, ſane in hoc, alvus debet eſſe libera.

(*b*) *Menſium ſuppreſſio*. Si ab hac malum hyſtericum oritur, venæſectio in pede inſtituta juvat et mitigat ſymptomata.

CAPUT LI.

De Icteritia in ſeptuagenario.

ANnum agens 77. Dominus Antonius Bondius, in principio Autumni 1640. (*a*) *poſt inſignem laſſitudinem* in icteritiam incidit, cum febre lenta, inappetentia, laſſitudine, & aliis. Is autem cum valde debilis eſſet, conſueta methodo curari non poterat; ideo ad inaſſueta devenimus. In principio ad ventriculi robur conciliandum, ſpecificum ſtomachicum dedimus: ut vero jechoris, & cholidochi folliculi vias reſerarem, ſulphur.metall. ad nonnullos dies accepit cum conſerva roſarum, & convaluit.

(*a*) *Poſt inſignem laſſitudinem.* Ab acido & viſcido principio morbum hyſtericum naſci, probabile videtur. Vidimus ſæpe poſt julepos acidos in febribus ardentibus copioſius hauſtos, icterum ſubſequentem. Si ſanguini immiſceas oleum vitrioli, vel aquam fortem, exurgit talis color luteus, qualis eſt ictero. Quapropter martialia, amara, & quæ in ſanguine ſpirituaſcentiam excitant, optima ſunt anti icterica. In veſicula fellis plerumque poſt mortem humor ſeroſus pallidiuſculus minime amareſcens, ſed fere inſipidus, dulcique ſapori proximus, reperitur. Vid. *Dn. Muys in Podalyrio rediviv.pag.*132. *Hippocrates 7.Epidem.*ictерico commendat laborem & ſudorem. In graviori malo non ſolum partes externæ flavent, ſed & interna viſcera, hepar & inteſtina colore flavo infecta obſervantur. Vid. *Zacutus Luſitanus in praxi admirab. Lib.*3. *pag.*156.

CAPUT LII.

De Febre.

REcte Seneca monet nos, & ſapienter, *in Epiſt. Nihil eſſe tam bonum, quod non in contrarium vertat culpa.* Quod ſane veriſſimum quotidie experimur, & maxime in caſu Nobiliſſimi Domini Joannis de Torfaninis. In primis notandum venit, nos eum curaſſe ex deplorato morbo, annis 20. elapſis, ut patet in *ſecunda Centuria curationum noſtrarum*: Cum vero a cura ſanus decem annos vixiſſet, in febrem acutam incidit, ex qua ſub noſtris auſpiciis, poſt XIV. diem immunis evaſit, dum feiiciſſima ſanitate, reliquo tempore potiretur. Ecce tandem, decem aliis annis exactis, neſcio quo fato, in affectum hypochondriacum incurrit, cui ut ſuccurrerem, communia & uſualia dedi medicamenta, utpote melanagoga, & cholagoga, cum refrigerantibus & præparantibus julepis, & apozematibus; & ſanguis e venis ſedalibus copioſe detractus fuit. Pulverem Bezoardicum ad plures dies accepit: at nihil opis. Qua de re ad chalybis uſum devenimus, ex quo pariter nihil levaminis ſenſit. Bononia tandem Patavium petiit, ibi Medicos per annum contulit, eorumque juſſa eo tempore exequitur, ſed omnia incaſſum; proprios tandem lares repetit, & quum animi gratia ruri diverſaretur, duodecim miliaribus a civitate, acutiſſima febre corripitur. Tertia die ad eum perducor, ibi eum acuta febre correptum invenio, cum inſigni rubore in genis, calore in fronte, & ſicco; cum vero in veſperis eum inviſiſſem, & ſum-

mopere ingenti febre vexatum deprehendiſſem, Enema aſſumendum eſſe ipſi ſuadeo, ut paulo poſt de (a) *ſanguinis miſſione* verba facerem. Enema recuſans, aſſerebat ſibi alvum ſatis lubricam eſſe. De ſanguinis vero miſſione non eſt mihi quicquam dicendum, propter graviſſima errata. Vir autem cum eſſet valde moroſus, nullis conſiliis acquieſcere voluit, ipſum tantum placuit in civitatem aſportari. Lectica ad hoc parata, ſequenti die aſportatur, & ibi ſequenti die præſcribo ipſi infuſionem ℥. ß. tamarind. cum mannæ calab. ℥. ij. ex qua potione (b) *leniſſime purgatus* fuit. Sequenti die julepum refrigerantem, & cardiacum præſcribo. Veſpertinis horis confectionem hyacinthinam, cum pulvere lapid. Bezoardici. Quarta die invaleſcit febris. Tunc propinquum mortis periculum ſignifico. Quinta die melius ſe habere videtur. Sequenti nocte recruduit febris. Periculum mortis brevi inſtare inculco. Cuncta nobiliſſ. Patiens congrua, tam circa Confeſſionem, quam Communionem exequitur: Extremam unctionem pariter ſibi dari petiit. Septima die tandem Creatori ſuo reddidit animam. Hic notandum eſt communibus, uſualibus, ſelectiſſime blandis medicamentis nos fuiſſe uſos, nullo pacto chymicis, ne æmulis noſtris anſam maledicendi, in re dubia præberem, & maxime ubi ipſa inutilis cognoſcerem: ubi enim eſt ſubſtantiæ corruptio, ſola mors expectanda venit; quia a privatione ad habitum non datur regreſſus. Rabies, & furor noſtros æmulos eo adegit; ut viperinam ſuam linguam exacuerent, contra ea quæ ſic peregimus; at conſcientiam rectam nemo lædit unquam: Vir prudens ad malevolorum cachinnum non movetur, conſimilium moribus non invidet, ipſis potius compatitur, & vitæ rectitudinem, eamque magis tranquillam a Deo precatur.

(a) *De ſanguinis miſſione*. De venæſectionis uſu in febribus acutis mirum inter ſe certant Practici: ad meam mentem hæc nunquam accommodata videtur malignitati removendæ: Poteſt tamen admitti in Plethoricis, & qui aſſueti miſſioni & excretioni ſanguinis ſunt, venas habent majores, atque intemperies ſanguinis biliosa magis peccat, quam pituitoſa. Inſtituatur autem ſtatim in principio, quando vires conſtant, & pulſus robur indicant.

(b) *Leniſſime purgatus*. Purgantia omnia fortiora in malignis tam in principio, quam in progreſſu morbi diſſuadeo, utpote quæ vires conſumunt, & ſanguine ac humores ad majorem turbationem concitant. *vid. de hac re Plateſrum in prax. pag.* 209. Sudorifera fortiora & calida quod concernit, illa quantum noceant, & debilitent, practici optime norunt; vulgaris quidem, ſed peſſimus eſt mos, in principio vel progreſſu horum morborum ſudorifera volatilia exhibere & ad ſudorem ægrotos cogere. Methodus hæc revera omnes morbos malignos, & ubi exanthematum eſt eruptio, ſic tractandi peſſima eſt, utpote volatilia ſanguinis elementa magis diſſolvunt, & malignam acrimoniam augent.

CAPUT LIII.

De duplici tertiana.

ADmodum Rev. P. F. Joannes a Clerico Minorum Obſervantiæ, ſuperioribus annis in duplicem tertianam incidit, hanc (a) *ſex menſes pertulerat*

invitis

invitis Medicis. Qui primi ejus curationem ſuſceperant, febrem non tam formidabant, quam maciem, qua mirifice conficiebatur, propterea ſceletos potius erat, quam homo; aderat inappetentia, ventriculi mira imbecillitas, vigiliæ, alvi ſtypticitas, & alia ſæva ſymptomata. Eo tempore Medicos cœnobii ejus curæ adhibuerat; ubi vero amici ſalutem tanti viri in deterius ruere conſpiciunt, me advocari curant. Initio ad vires inſtaurandas, & obſtructiones reſerandas. Aurum diaphoreticum dedimus, curam poſtea abſolvimus ſolo ſpecifici ſtomachici uſu. Victus fuit plenior, more ſolito, humectans, & refrigerans, & ſic gratiſſimis priſtinam recuperavit ſanitatem.

(*a*) *Sex menſes pertulerat*. Tertiana duplex plus faceſſit Medicis negotii, quam ſimplex. Symptomatum diverſitas a temporibus anni plurimum pendet. Invadunt nonnunquam cum lypothymiis, ſed citra periculum. Quod vehementiores initio ſunt inſultus, hoc citius materia peccans conſumitur, morbique periodus brevior evadit. Si non magnum prima in regione eſt vitium, unicum diaphoreticum & externum cataplaſma ad pulſus jugulare poſt illam. Si vehementior eſt, & autumnalis, ſine emeticis, martialibus, mercurialibus, & ſalibus abſterſivis cura vix tranſigi poteſt feliciter. Arcanum hic practicum eſt, Diaphoretica ſalia combinare cum emeticis, hoc modo ſordes partibus inferioribus & venis impactæ felicius ejiciuntur. Anodyna quoq; cum purgantibus & diaphoreticis, item emeticis, mercurialibus amica miſcela conſpirant in penetrantiſſima medicamenta, magnorum ac chronicorum morborum præſidia: Ex hoc cenſu eſt pulvis meus antifebrilis probatiſſimus. Notum habui in Anglia Empiricum, qui electuario, quod conſtabat ex theriaca, gummi guttæ & vitriolo martis, feliciſſime omnis generis profligabat febres ſummo cum applauſu.

CAPUT LIV.

De duplici quartana.

SÆpe febres quartanas ex arte ſanari poſſe, commonſtravimus: exemplis id firmare ſupereſſet, ni pariter in aliis centuriis comprobaſſem; verum quæ juvant, repetita placent. Hic Bononiæ duo fratres Lugdunenſes erant, ambo mercatores. Senior nomine Joannes Roma, (*a*) *trium, vel quatuor menſium ſpatio* duplicem quartanam patiebatur, cui Veronæ occurrens multa remedia irrita præſtitit; huc tandem (*b*) *Bononiam venit*, ubi fratrem Michaelem adinvenit optima ſanitate donatum: ambo in hoſpitio concubuerunt. Simul & qui ſanus erat, derepente eadem quartana corripitur. Ad nos curandi veniunt. Junior primus curæ noſtræ ſe ſubjecit; cui Antipyreton primum ter dedimus alternativis diebus, ex quo penitus liber evaſit.

(*a*) *Trium vel quatuor menſium ſpatio*. Notandum eſt, circa quartanæ ingenium, aliam alia longe eſſe obſtinatiorem, & differre eam plurimum pro humorum varia diſpoſitione; nimirum ubi ex pravo victu vel diætæ vitio orta fuerit, idem accidit, ſi excitata fuerit ab affectibus animi, vel ab aeris vitio, quia ſanguinis temperies ab aere non tam ſubito penitus vitiari & in diſcraſiam acido-viſcidam mutari poteſt. Quod autem hæc febris adoritur corpora ſegniora, craſſis & fæculentis ſuccis infarcta, quæque obſtructionibus pancreaticarum vel meſeraicarum glandula-

dularum laborant, durum lienem habent, ibi longe difficilioris ſanationis & multo obſtinatior exiſtit, eludens etiam præſentiſſima alioquin præſidia.

(*b*) *Bononiam venit*. Aeris mutatio ad curam quartanæ multum confert; vid. *Solenander in Conſil. p.94.*

CAPUT LV.

De duplici quartana.

ARtem & methodum, qua in curandis febribus utimur, repetere ſupervacaneum exiſtimo. Felices eventus recenſere juvat. Nuperrime dum hæc ſcriberem, duo nobis occurrerunt curandi, ambo medio menſis Septembris, præſentis anni 1640. Alter ex his magno horrore primo, calore poſtea ad duodecim horas vexatur. (*a*) *Victus refrigerans, & humectans* præſcribitur, & initio medicamenta uſualia præſcribimus, utpote (*b*) *infuſionem Rhabarb.* ʒiij. *& ſennæ* cum aniſo, in cujus colatura ſyrup. roſat. ſolut. ℥. iij. diſſolutæ fuerunt. Pro præparantibus ſyrupis ut ajunt, exhibitum fuit decoctum refrigerans cum ſyrup. limonum, ad novem dies. In principio poſt primam evacuationem (*c*) *detractus fuit ſanguis ad* ℥. vij. in fine portio purgans reiterata fuit, additis ʒ. ij. Elect. de ſucc. Roſar. Cum vero nihil opis, ſed febris indies invaleſceret, ad Antipyreton p. ſol. devenimus, de quo duas doſes alternative ſumpſit, & his fœliciſſime curatus fuit: qua pariter methodo alter tractatus fuit, & convaluit.

(*a*) *Victus humectans*. Humidus victus teſte *Hippocr. Sect. 4. aphor. 14.* Omnibus febricitantibus convenit. Victus autem craſſus plenus, vel etiam copioſus potus ante acceſſionem, vel etiam ipſius in paroxyſmi principio aut intermedio tempore oblatus, mirum quantum nocet. *Hippocr. Sect. 7. Aphoriſm. 62.* dudum id notavit, dum inquit: Si quis febricitanti dederit cibum, quem ſano exhibet, valenti robur ægrotanti morbus fit. *It. in aphoriſm. 11. lib. 1.* In paroxyſmis a cibo abſtinendum eſt, nam ejus acceſſio damno eſt. Egregiam rationem tradit *Heurnius* in hunc *Aphoriſmum* inquiens: eo enim tempore reflui ſunt cuncti ſucci ad centrum corporis, unde opprimitur, anxiaque evadit reſtrictio, ac alvina regio ab impuris ſuccis incurritur. Si cibum tunc dederis, in impuritatem ille abit, ac diſtento hypochondrio pectus opprimitur: unde anxia reſpiratio ac calor cordis major; præprimis autem ova in febb. nunquam danda ſunt, de quo vide *Montani Conſultationem 77.* panis copioſus, ex hoc enim plenitudo, omnium peſſima eſt, *vid. Mercurial. Sect. Imæ. l. de aere p. p.46.* Quare etiam quartanarii illi ſemper citius convaleſcunt, quibus appetitus minor eſt.

(*b*) *Infuſionem rhabarbari & ſennæ*. In quartana Medicus primam alvinamque regionem ante omnia expurget, & ibi reſidentem vitioſam materiam, correctam tamen expellat; non autem huc quadrat omne purgans, ſed tale indicatur, quod humorem acido viſcidum, qui alias difficilioris purgationis eſt, ad temperiem reducit, & ad purgandum aptum reddit; quo ſpectat *Hippocrati* tantopere commendata humorum coctio ante purgantis acceptionem; purgandus autem hic humor eſt per inferiora, quoniam eo craſſus omnis viam affectat. Veriſſime enim ſcribit *Hippocrates in lib. 4. §. 9. melancholicos liberalius plerumq; per inferiora purgabis*. Hinc paſſim obſervationibus legitur, diarrheas imo dyſenterias quartanis ſupervenientes illas ſolvere, de quibus legi meretur obſervatio *in M. N. C. anno 9. p. 373. Decad. IIdæ. item Schenckius p.741.* Quartanam feliciter cum decocto aperiente & purgante curatam *vid. in lib. 1. obſerv. 1 Thonneri*; item pulvere purgante *lib. 1. obſ. 11.* Securiſſima autem hic ſunt purgantia leniora, corrigente ſimul qualitate prædita, v. g. folia ſennæ,

næ, rhabarbarum, epithymum, polypodium &c. Solo infuſo foliorum ſennæ cum aqua & oleo tartari per deliquium inſtituto *Riverius* feliciſſime ſe curaſſe quartanas, plus viginti obſervationibus confirmat. *vid. in Cent. obſerv. pluries*. Oleum tartari per deliquium ſolutionem coloratiorem, & ſaturatiorem extractionem præſtat; & acidum humorum ſimul mitigat. *Beatus Ettmullerus in Diſſertatione de uſu & abuſu præcipitantium* identidem hujus infuſi uſum magnifacit; poſſunt autem pro re nata huic addi laudatiſſimum centaurium minus, antifebrilium excellentiſſimum, tam vi obſtructa liberandi & evacuandi, quam corrigendi, item polypodium, rhabarbarinum, helleborus niger, epithymum, fumaria, &c. Si quis infuſum antifebrile laxans in formula expetat, ſequens fidum expertumque commendari meretur.

℞. fibrar. hellebor. nigr.
radic. polypod.
fol. ſennæ ſ. ſtip. ana unc. j.
Herb. abſinth.
centaur. minor.
trifol. fibrin.
fumariæ ana M. j.
raſur. lign. colubrin.
cort. citri rec. ana drachm. iij.
Tartar. tartariſat. unc. j. ß.
ſpir. ſal. ammon. drachm. iij.
quo irrorentur ſpecies.

Infundi hæc poſſunt duabus menſuris vini, quotidie hauriendo tempore intercalari, bonum hauſtum. Si potentius ad infarctus viſcerum liberandos quis reddere velit, adjiciantur aliquot drachmæ limaturæ martis.

(c) *Detractus fuit ſanguis.* Venæſectio, in illis, qui plethorici ſunt, conſuetas habuere evacuationes ſanguineas, illaſque forſan ſuppreſſas, quique ſanguinis miſſionibus aſſueti, ſuadenda eſt, maxime in pede, & quidem morbi vel in principio, vel etiam in augmento, quod ſi autem quartanæ diutius duraverint, viribus fractis, & cachectico quaſi reddito corpore, omnes omittendæ ſunt. Præprimis autem ſi billioſa quartana fuerit, concedi poteſt; hanc autem indicant, ſi extrema non admodum longo tempore, ab initio in paroxyſmis frigeant, vel horreant; ſi rubeat lotium, pulſus ſit vehementior atque celerior: caloris æſtus acrior, ſi æger irrequietior & bilis vomitus ſequatur, ſique acceſſio tota & paroxyſmus brevior. In melancholica quartana contraria cuncta videntur, v. *Solenander in Conſil. p. 94.*

CAPUT LVI.

De febre quartana (a) in muliere utero gerente a ſex menſibus.

Communis medendi methodus tam in quartanis, quam in Arthritide, ab omnibus inutilis cenſetur, & communi adagio fertur: *en la fievre quarte, & en la goutte, la Medecin ny voit goutte:* Itali eodem proverbio utuntur, non ſine maximo artis dedecore. Nos qui ab ineunte ætate veram Medicinam excolimus, aliorum commentariis minime contenti, abſtruſa ſemper quæſivimus, inter quæ veram quartanæ curationem adinvenire non difficile. Duplex nobis eſt via: una ſimplex, ubi nulla ſunt ſymptomata & ſimpliciter curanda eſt; altera eſt compoſita; ubi varia ſunt ſymptomata, aut ubi morbi ſunt plures invicem commixti. De ſimplici, inter infinita, nonnulla hic erunt exempla; de compoſita pariter. Ad compoſitam pertinet illa, quam non raro patiuntur gravidæ mulieres, ſicuti ſuperiori contigit D. Helenæ, uxori D Franciſci de Paduanis, annos triginta natæ, cui principio Septembris peſſima febris quartana advenit, quæ initio duplex fuit; poſtea ſimplex. Ad febrem eſcindendam ſolo (b) *Antipyreto* ſecundo uſi ſumus; de quo vix tribus doſibus aſſumptis; altera ex illis evanuit: ex reiteratis pariter aliis doſibus;

altera receſſit pariter, & ſana evaſit, abſque fœtus detrimento. Infinitos fere commemorarem, ſed hos amore brevitatis omittimus.

(*a*) *In muliere utero gerente*. Obſervavi gravidam quartana laborantem, quæ poſt partum ab illa evadebat libera. In gravidis propter circulationem humorum liberiorem impeditam magna ſordium viſcidarum accumulatio eſt, imprimis, ſi appetitui nimis indulgeant: poſt partum autem tranſpiratio & circulatio humorum liberior fit.

(*b*) *Antipyreto*. Antifebrilia præſtantiſſima ſunt mercurialia, martialia, antimonialia & ſalina, nominatim: mercurius dulcis, vel ſolus, vel cum auro fulminante, aut foliis auri, ſulphuriſque antimonialis particula bene trituratus ac mixtus: item mercurius dulcis aſſociatus mercurio vitæ, quod medicamentum Antiquartium celebratiſſimum *Riverii* eſt. Mercurius diaphoreticus jovialis, Regulus antimonii medicinalis, Panacea antimonii Glauberiana, ſal antimonii tartareum, antimonium martiale cachecticum, limatura martis, arcanum duplicatum, nitrum antimoniatum, ſal abſynthii, tartari, ſal ammoniacum, flores ſal ammon. martiales, ſal digeſtivum ſylvii, & ſal enixum ex mixtura ſpiritus ſalis ammoniaci, & ſpiritus vitrioli proveniens.

CAPUT LVII.

De alia febre quartana.

LOngo uſu, experientia comprobatum eſt illud Hippocr. dictum, *lib. 3. Aphoriſm.* 19. nempe (*a*) *certis temporibus certi morbi fiunt*. Quod quidem nedum in genere, ſeu de univerſalibus temporibus, ſed & de particularibus intelligendum. Autumnali hac tempeſtate, febres non paucæ fuerunt, quæ principio tertianæ fuerunt, deinde in quartanas degenerarunt. Nonnullæ poſt decimam acceſſionem, aliæ poſt decimam quartam: & quæ tertianæ, ex communi Medicorum ſchola, quinque vel ſeptem circuitibus abſolvuntur, in his uſualia tantum, chymia raro uſurpamus, & ſæpe ſimplici victus regimine eſſemus contenti, niſi ægri, & aſſidentes aliud inſinuarent. Quantum valeat in morbis præjudicata opinio, ſcimus; in his enim primo curam per communia, uſualia aggredior, ni ſuperveniat aliquod ſævum ſymptoma, uti cardiogmos, ingens capitis dolor, nauſea, vomitus, &c. ut aliis in locis annotavimus. Nuperrime talem febrem contraxit mercator quidam, amicus noſter, annos 27. natus, nomine Philibertus Heracleus, natione Burgundus, nunc Bononiæ commorans. Primis diebus detractus fuit ſanguis & bis purgatus fuit infuſione Rhabarbari cum ſena, in qua ſoluta fuit manna. (*a*) *Julepos refrigerantes* & Apozemata per quindecim dies accepit. Ubi febres duplex cognita fuit quartana, Antipyreton accepit bis, ex quo confeſtim febris receſſit, ut in multis aliis, quos, ne prolixior videar, enarrare non placet.

(*a*) *Certis temporibus certi morbi*. Morbi epidemici dependent maxime ab aere, qui pabulum ſpirituum eſt, & vitales humores corporis noſtri varie movet & modificat; prout itaque ille varius eſt, ratione gravitatis & levitatis, raritatis, denſitatis, caloris & frigoris; diverſi quoque propullulant morbi. Quartana præ-

præſertim autumni ſoboles eſt, & fit regione cœlique ſtatu inæquali exiſtente, quoniam tunc minus celer, qui omnia animat, vigorat, movet, ætheris circulatio eſt, adeoque tunc temporis humorum, lentior motio & evaporatio; unde copioſior excrementitiorum humorum collectio fit.

(*b*) *Julepos refrigerantes*. Hi copioſius hauſti in quartana diſponunt ad icterum, cachexiam & hydropem.

CAPUT LVIII.

De (*a*) repentina morte.

PRobo, ſapientique viro fauſta fœliciaque ſequi ſemper, conſilium non eſt, ſed ſæpe triſtitia, & quæ animo ingrata ſunt, evolvere mente opportunum eſt ad hoc maxime, ne ullo naturæ eventu ejus tranquillitas mutetur. Decet autem probum Medicum, ab ejuſcemodi inquietudine eſſe alienum; ſuis enim oculis in ſumma pace fixis, vivit mente & corpore ſanus. Paucis diebus elapſis, inter multa nobis parum grata, immo conditioni noſtræ valde infenſa, ad inviſendum Dom. Albertum Slonſum accerſitus fui, Mercatorem Germanum, annorum 67. cumque ab eo ſciſcitarer, quid ipſi doleret, reſpondit, ſe in præſenti nihil mali ſentire; nocte vero proxime exacta gravedinem, & tenſionem quandam ventriculi paſſum fuiſſe, modo vero ſurrecturum, & bene valere; gravedinis vero, & tenſionis rejiciebat in vinum vetus in proxima cœna ebibitum, quod ejus palato gratum, & optimum aſſerebat, quamobrem famulum in cellam vinariam mittit, ut merum mihi guſtaturo hinc afferat, famulo illuc pergente, nobis jucunda narrat, facieque hilari pauca obmurmurans, animam efflat. Mors ſane ipſi felix, cum doloris, & anguſtiæ expers; at nobis graviſſima, cum ipſum, tum propter amicitiam, tum propter vitæ integritatem, plurimum adamaremus. Quod ſi ſyrupum de abſinthio, aliave hujus generis leviuſcula accepiſſet? Quid ſi chymica olfeciſſet? Nonne noſtrorum æmulorum viperina lingua, invidiæ veneno armata, in nos, noſtraque medicamenta obſtrepuiſſet?

(*a*) *Repentina morte*. Polypus in cordis ventriculis, auriculis vel vaſis ejus majoribus hærens, dum toti circulationi ſanguinis obicem ponit, frequentiſſime ſubitæ mortis cauſa eſt, quod ego etiam expertus ſum in milite juvene 20. annorum ſaniſſimo, qui in lectum concedens bene paſtus matutino tempore mortuus repeериebatur; ejus cordis auricula dextra firmo & longo polypo obturata erat; poſſunt etiam de hac evolvi *M.N.C.Dec.* 1. *ann.* 1. *pag.* 233. item *Dec.* 2. *ann.* 10. *pag.* 340. it. *Dec.* 2. *an.* 2. *pag.* 48. & *Dec.* 2. *ann.* 3. *pag.* 300.

CAPUT LIX.

De repentina morte.

QUidam juvenis annos 24. natus, ex arte figulus, cum pertranſiret per viam, quæ dicitur, *de maſcontenti*, ad oſtium proximum pulſat, introgreditur, & de doloribus ventris vehementer conqueritur. Vix accerſito Pharmacopola, cum ſacerdote, qui ipſi poſtulanti Theriacam afferunt, animam agit & de-

& derepente moritur. Hæſitant amici, an veneno potus fuerit; ideo ad judicem criminalem recurrunt, qui de more præcepit, ut a Medico, & Chirurgo cadaver viſitaretur. Cadaver omnino lividum reperitur; plebs hac de re hominem fuiſſe veneno peremptum putat: qua de cauſa, ut cadaver a Chirurgo aperiatur, jubeo. Adaperto ergo cadavere, inventum eſt Omentum, ſemicorruptum, inteſtina mirum in modum diſtenſa, jecur male coloratum, pulmones circa coſtas putridi, (a) *cor inſuper flaccidum, & ſuppuratum*. In hoc caſu ſatis mirari non poſſum, quo pacto vir iſte ſanus a cunctis haberetur, nec de ullo affectu conquereretur, imo nuptias brevi erat celebraturus.

(a) *Cor flaccidum & ſuppuratum*. Cor eroſum a vermibus deſcribunt *M. N. C. Dec.* 1. *ann.* I. *pag.* 147. - 128. Cor in viro, qui diuturno mœrore conficiebatur, repertus penitus exiccatum & inſtar pyri toſti contractum memoriæ mandavit *Thonerus Conſilio* 2. *lib.* 5.

CAPUT LX.

De repentina morte.

PAulo ante conſcriptum caſum, contigit, ut quidam ruſticus carceribus detineretur abſque ulla mortis ſuſpicione, cumque optime cœnaſſet, & dormitum iviſſet, paucis habitis verbis cum ſocio, quicum decumbebat, perpetuo ſomno ſe tradit. Socius perterrefactus, carcerum cuſtodes advocat; cuſtos Judicem monet, qui cadaver aperiendum eſſe docet; cadavere a Chirurgo diſſecto, apertoque, reperitur Omentum laceratum, & putridum, jecoris portio circa coſtas ſuppurata, pulmones putridi. In neutro horum tuſſis aderat, neque reſpirandi difficultas. Corpus pariter lividum erat, & potiſſimum ea in parte, in qua jacebat. Hujus tantum repentinæ mortis fuit cauſa, (a) *diſruptio venæ* in ventriculo cordis.

(a) *Diſruptio venæ*. Subitanea morte concidentes aperti a chirurgo Regio Philippo Hacquinet variam detexerunt fati præcipitis cauſam: In altero enim pinguedo nimia pulmones compreſſerat, Polypo cordis ventriculi ſiniſtri tranſitum ſanguinis retardante: In altero fodiendi labore fatigato, vena cava prope cor diſrupta, ſanguine inundavit viſcera: *vide obſ.* 101. *Dec.* 1. *ann. M. N. C.*

CAPUT LXI.

De Paralyſi, cum mira imbecillitate ventriculi.

PAucis annis elapſis Nobiliſſ. vir, Dominus . . . . annos agens 54. de capitis deſtillatione cum quodam doctiſſimo Medico conqueritur. Potionem purgantem Medicus ipſi ſtatim præſcripſit, altera die phlebotomiam, ſequentibus diebus julepos, & ſub fine aliam potionem purgantem, deinde cucurbitulas, & hirudines: & quia incuſatur jecoris caliditas, ſuccus cichoraceus cum ſero lactis ipſi exhibetur, ad menſem; At nil opis, (a) *inſignem*

gnem ventriculi imbecillitatem pro ſanitate reportat. Tandem alterius brachii motum amittit, cum oris tortura. Ad me tanquam ad Oraculum confugit, quem ſic brevi ſanitati reſtituimus. Ad ventriculi robur conciliandum, ſolo ſpecifico ſtomachico uſi ſumus. Ad capitis fluxionem Aquam hidroticam ad menſem præſtitimus; & his paucis non nauſeabundis convaluit.

(*a*) *Inſignem ventriculi imbecillitatem.* Magna eſt communio capitis ventriculi & inteſtinorum. Sic obſervamus in praxi, in graviori capitis dolore vel læſione ventriculum facile incitari ad vomitum: Atrox coli dolor in paralyſin frequentius terminatur. Infantum tormina abire in epilepſiam quotidie obſervamus: Idem quandoque accidit in adultis, ubi colica graviſſima tranſit in epilepſiam. *vid. Tonnerus obſerv. 3. lib. 2.* A vermibus paralyſin, epilepſiam, alioſque affectus convulſivos fieri, quotidianæ experientiæ eſt.

CAPUT LXII.

De Paralyſi inveterata.

CUm puer adhuc eſſem, & e Gallia primo in Italiam veniſſem, militem quendam Gallum, Piſis me inveniſſe recordor, qui prope Liburnum in locum, qui dicitur, *il Stagno*, me duxit, hic enim Sereniſſ. Hetruriæ Ducis famulus erat, qui vocabatur Matthæus, annos 50. natus, a ſeſquianno jacens (*a*) *Paralyticus* ſiniſtr. lateris, ſceletos, non homo videbatur, ab omni ſpe humana deſtitutus. Ætatem noſtram puerilem deridet, vix enim vigeſimum annum attingebam; ſed quia ſatius ſibi duxerat e vita migrare, quam diutius vivere, ideo quicquid ipſi propino, hilariter ſumit. En tertia die, miraculi inſtar, e lecto ſurgit baculo incedens: in eodem medicamine pergit, & priſtinam recuperat ſanitatem. De quo Sereniſſimus Ferdinandus, Magnus Hetruriæ Dux monitus, qui tunc animi gratia Liburni hyemabat, hic enim nullos frigores ſentiunt habitatores. Qua de re me accerſiri fecit, & pluribus ſermonibus cum Sereniſſ. habitis, juventutem ſummopere inter ſe perpendens, Gubernatori, me præſente, imperat, ut mihi cuncta neceſſaria provideat, curetque ut infirmi omnes a Medicis conclamati, mihi curandi traderentur: quod factum minime fuit, quia hujuſmodi ſubſidii genere non indigens, alio, majora indagaturus, pergere volui.

(*a*) *Paralyticus.* Vir quadragenarius ſatis robuſtus, ſanguineæ complexionis ad iracundiam valde propenſus, appetitu gaudens ſatis vivido, a podagra omni anno ſemel vel bis infeſtabatur, nonnunquam etiam a catarrhalibus defluxionibus; ante annum impetigo ſiniſtrum pedem occupabat, quæ interdum iterum evaneſcebat, quoties autem aderat, ſemper melius ſeſe habebat: Podagra autem per tres annos non revertebatur, & impetigo illa penitus etiam ceſſabat. Tempore autumnali graviſſimo corripitur catarrho cum febricula quadam. Medicus præſcribit purgantia, & quidem unum ex gummi gutta concinnatum, mox ſubſequebatur paralyſis dextri lateris cum dolore in occipitio: Poſt duos menſes inſultu corripiebatur apoplectico & moriebatur. *Reinerus Solenander in ſuis conſiliis* refert, multos in uno latere reſolutos, ſi a principio fortiora exhibita purgantia fuerint, humoribus exagitatis etiam in altero paralyſi tentatos & tandem extinctos fuiſſe.

In

In omni paralyſi omnes fructus horæi, lacticinia, caſeus, leguminoſa, allium ac cibi acidi vitandi ſunt. Plerumque etiam a nimiis ſuaveolentibus læduntur. Nocent porro illis ipſis multum flatus auſtrini, & poſt ipſos ventus Aquilonaris, qui quaſi ex ſpongia exprimit ſuccos e capite. Aquæ liliorum convallium, lavendulæ, nuciſtæ, pæoniæ primulæ veris, rorisſmarini, cubebarum cum vino abſtractæ, egregie nervos ſolantur & roborant, & in paralyſi optatiſſimam dant operam. Illud autem circa illarum uſum tenendum eſt, ut nunquam dentur, niſi prius alvus bene purgata fuerit, deinde, ut circa plenilunium maxime aſſumantur, & tandem, ut vitentur in paralyſi ſanguinea.

CAPUT LXIII.

De Polypo.

PLlures enumerare poſſem curationes de (*a*) *Polypo*: & vere fateor ejuſmodi affectus non parum laboris nobis olim attuliſſe, in iis enim curandis, quem ſequerer plane ignorabam: & quos curari obſervaveram, infeliciter ſemper. Qui peritiores habebantur, (*b*) *ferro & igne* utebantur; nonnulli (*c*) *corrodentia*, ut æs uſtum, præcipitatum, ſublimitatum, &c. uſurpabant; nonnulli omnium peritiſſimi accipiebant Butyrum Antimonii, quod apponebant cannula argentea, nè vicinas partes tangeret. Sed iſta omnia cum magno dolore, & ſæpe tales Polypi in carcinomata vertebantur. Nos unica herbacula exſiccata, & in pulverem reducta facillime ſanavimus. Pulvis ipſe in nares immittitur, cum goſſypio, bis in die: carnes liquat, & diſſolvit citra morſum; in hoc, unguento nullo opus eſt, planta hæc verrucas, & quaſdam carnis excreſcentias tollit & abſumit; appellatur ſcorpioides, & (*d*) *heliotropium*. Arbuſta eſt etiam conſimili virtute pollens. Hæc ignorant, qui nugis & cachinno delectantur. (*e*) *Plantarum cognitionem in Medico* tantopere exoptatam, Medicorum hodierna cohors ignorat, & ſiquis hanc ſibi arrogat, quod tamen rarum eſt, ſcias velim, extrinſecam tantum ipſos poſſidere, at intrinſecam faciem ne quidem a limine ſalutaſſe. Ejuſmodi ſcientiam longam eſſe, & difficilem ſcio, non tamen impoſſibilem; in ea etenim ſiquis ſe exerceret, & pro trivialibus & inutilibus quæſtiunculis eam amplecteretur, Medicinam certiorem, & uberiorem haberemus. At (ut inquit Plinius) gratius eſt cathedras aſcendere, quam per vaſtas ſolitudines herbas alias, aliis diebus colligere.

(*a*) *Polypo*. Polypi concretiones ſunt fibrarum ſive membranularum ita ſe mutuo excipientium, ut congeriem quandam ſuppoſitarum pellicularum ipſumque corpus polypi forment: Fibroſæ autem propagines in faſciculos plures vel pauciores ramos vel pedes referunt. Variis in locis maxime glanduloſis & in cavitatibus majoribus generantur, uti in corde, pulmonibus, ſinubus cerebri, & in ipſis venis hypogaſtricis. Molæ muliebres nihil videntur aliud, quem polypoſæ concretiones ſucci nutritii, generatæ ex ſanguine acido, craſſo; hinc fœminæ ſcorbuticæ & hypochondriacæ tales facilius progenerant: Quod ſi enim ſuccus gelatinoſus nutritius ad partes ſpongioſas & glanduloſas plus juſto affluit, quam requiritur, et propter obſtructionem quandam vel craſſitiem refluere nequit, pori nimis

diſten

diſtenduntur, membranæ tenuiſſimæ valde incraſſantur, & vaſa ſanguifera mirum in modum increſcunt & dilatantur: uti etiam illud ipſum videmus in fungoſa carne, partibus vulneratis accreſcente: Sicque facile generari poſſunt concretiones carneæ membrana ſua obtectæ. Tales concretiones carneas in ipſis inteſtinis quoque inſtar molarum muliebrium generari in viris poſſe, lege diſſertationem *elegantem clariſſimi Celleri Prof. Tubing. de molis virilibus mirabilium*.

(*b*) *Ferro & igne*. Qua ratione polypus exſcindendus ſit, *vid. Celſus lib.* 7. *cap.* 10. it. *Meckern. obſerv. chirurg. cap.* 10. 11. & 13. & *Petrus Marchette in obſervat. chirurg.* 27.

(*c*) *Corrodentia*. Poſt corpus probe purgatum tentandum eſt, an polypus tolli poſſit adſtringentibus & eſcharoticis, v. gr. colcothare vitrioli, alumine uſto, quæ in nares inflari poſſunt per aliquot dies: hæc ſimul reſiſtunt hæmorrhagiæ, quæ ſæpius jungitur polypo. Poteſt quoque in nares trahi aqua mercurii ſublimati, quæ ſtanneo vaſi prius infuſa fuerit.

(*d*) *Heliotropium*. Multæ virtutes in plantis ſpecifice latitantes nondum detectæ ſunt, quas fruſtra in aliis regnis quærimus. Si enim dantur ſpecifica, certo morbo vel certæ cauſſæ morbi accomodata, certe in regno vegetabili illa quærenda eſſe exiſtimo: hic enim mechaniſmus naturæ eſt ampliſſimus. Heliotropium in Gallia Narbonenſi & in Sicilia maxime luxuriat. Circa Moguntiam in Germania etiam creſcit. Verrucas affricata hæc herba valenter adimere dicitur. Efficaciſſima eſt adverſus carcinomata, ulcera gangrænoſa & tumores ſtrumoſos. *vid. Matthiolus*.

(*e*) *Plantarum cognitionem in Medico*. Plantarum cognitio exacta non tantum quoad virtutes & uſus, ſed & quoad ipſum verum nomen & characteres ſuos eſſentiales, quibus facile una ſpecies ab altera diſcernitur, admodum jucunda eſt, & medico etiam neceſſaria, facilis tamen, ſi methodo recentiorum excellentiſſimorum Botanicorum *Moriſonis*, *Raji*, *Ruthbeck*: *Hermanni*, *Turnefot*, *Rivini* tractetur & addiſcatur.

CAPUT LXIV.

De Herpete inveterato, & incurabili habito.

MUltis annis exactis, Roma Bononiam venit Dominus Ferdinandus Ghiſellus, cum (*a*) *pertinaciſſimo*, & ab omnibus deplorato Herpete in tibia, genu, & coccyge. Ad tantum expellendum hoſtem, plures conſuluerat Apollines, & infinita fere aſſumpſerat remedia; ſed fruſtra: imo malum contumacius redditum vix medicabile cenſebatur. Ad noſtras vero manus confugiens, Gal. decretis inſiſto, totum corpus primo ab omni terreſtri ſaburra purgans Decocto Catholico; poſtea ſanguinem renovans Tinctura Corallina, cum ſaccharo Roſato, quibus gratiſſimis rebus perfectiſſime convaluit. Qui Thoph. in *Chirurg. magna* conſuluerit, omnia ulcera, & Herpetum genera ſanare poterit.

(*a*) *Pertinaciſſime*. Obſtinata ſcabies & herpes pertinaciſſimus ſæpius eſt in perſonis ſiccæ & vulgo ſic dictæ atrabilariæ conſtitutionis. Certum autem contumaciæ indicium eſt, ſi externe in partibus corporis, v. g. in brachiis, pedibus, collo glanduloſi renitentes tumores, quod ſæpius accidit, deprehenduntur: Niſi tali in caſu adhibeantur antimonialia & mercurialia, v. g. mercurius dulcis, regulus antimonii medicinalis, vix felix & conſtans cura ſubſequitur.

CAPUT

CAPUT LXIV.

De Herpete contumaciſſimo ab omnibus conclamato in facie, collo, & tibiis.

CONtumaciſſima, & efferata ulcera ſæpe in facie fieri obſervamus, hæc nonnunquam a lue venerea. Annis ſuperioribus fuit vir quidam nobilis Faventinus, nomine Carolus Bonacurſius de Tardotiis, annos 30. natus, qui poſtquam Medicos Bononienſes, & Patavinos in ſui curam adhibuiſſet; trium annorum ſpatio, nos quoque conſulere voluit. Bononienſes primo venit viſitatum, exponens luem veneream recenter contractam, cum puſtulis, capill. defluvio, & ſimilibus. Ipſum de more purgant, deinde Guajaci uſum ad menſem imperant: ex qua curatione meliuſcule ſe valere putat, & Faventiam revertitur, ubi nova ſymptomata reſurgunt: Tunc ut doctiores Medicos comprobaret, Patavium adiit. Patavini novas purgationes ipſis inſtituunt, exactiori diæta ſervata, ad quadraginta dies (a) *ligni Guajaci decoctum* iterum ebibit, ſudores in hypocauſto excitentur: ſervat cuncta, & pro ſanitate Telephia ulcera in facie excitantur, eaque profunda, fœtida, & maligna. Ad hæc perſananda nihil intactum relinquunt. In tibiis, ubi ſimilia ulcera aderant, ignitum ferrum in uſum advocatur; at nihil opis. Ubi vero multa de noſtra medendi methodo audiviſſet, ad nos Bononiam revertitur, tanquam ad tutius aſylum confugiens, & intra menſem priſtinæ ſanitati reſtituitur. Curam primo aggredior ſuaviſſimis, & delicatiſſimis, non tantum quod delicatus eſſet, ſed quia extrema imbecillitate erat confectus; nec tam morbi ſævitia, quam remediorum perperam adhibitorum varietate, & multitudine. Primis diebus aurum Diaphoreticum dedimus, cum extracto Antivenereo. Sæpe poſt cibum aliquid de ſpecifico ſtomachico. Ulceribus mumia mineralis admota fuit in principio, cum unguento digeſtivo, ſequentibus poſt diebus Calcinat. Maj. quibus gratiſſimis modis priſtinam recuperat ſanitatem.

(a) *Ligni guajaci decoctum*. In ſcabie ſicca, pſora & lepra Græcorum, acria & calida, uti ſunt lignoſa ſedulo devitanda ſunt. Ejus abuſum *Tonnerus in obſerv. 3. lib. 4.* annotavit ſequenti hiſtoria: Cum ante complures annos præfectus carceris Ulmenſis pſora perverſa ad lepram Græcorum inclinante, inquinatus, inſpectioni ſubjectus, in leproſorium relegatus, aliquandiu ibi detentus, ex gratia inclyti Senatus in domum Gallicam ad medicandum eſt translatus, ibi per medicamenta chymica ſæpius evacuatus, ſuccedente decocto ligni ſancti cum ſarſ. paril. in hauſtu ſudorifero, etiam antimonio diaphoretico mixto, ad copioſius ſudoris elicium. Sed qualis exin fructus? Non modo nihil levaminis ſubſecutum, quin malum triplo deterius redditum, magno in totius corporis cute ardore & rubore concitato, ut cancro elixo ſimilis appareret, idcirco denuo in leproſorium amandatur, & ibidem poſt trimeſtrem moram e vivis eſt ſublatus.

CAPUT LXVI.

De dolore articulari.

ARthritis non omnes æqualiter invadit. Nonnullos ſevere nimis dilaniat, viros ante XLV. longe vehementius, quam qui ſupra hanc ætatem.

Reverendus D. Stephanus Sibanus, annos 30. natus, communis Argelatenſis Plebanus, in Bononienſi comitatu, ſuperioribus annis id maxime comprobavit, & tam atroci arthritide correptus fuit cum febre, (*a*) *doloribus ſæviſſimis* in omnibus juncturis, inedia, ventriculi ſubverſione, vigiliis, & aliis. Trimeſtri toto alterius Medici opem fruſtra implorat, imo maximo cum damno; unde pro ſalute ad extremum perducitur. Hic erat annorum triginta, temperamenti calidi, & humidi, ſtaturæ mediocris, nigros & duros gerebat capillos, pedum & manuum articuli intumuerant parum, cum exiguo rubore. Vigiliis, & inedia propter ventriculi ſubverſionem, confectus, nullum remedii genus ex uſualibus admittere volebat. Ut illam ventriculi ſubverſionem corrigerem, primis diebus ſpecificum ſtomachicum dedimus: granis poſtea aliquot Auri Diaphor. curam abſolvimus.

(*a*) *Doloribus ſæviſſimis in omnibus juncturis*. In arthritide partes tendinoſæ & nerveæ ſpaſmo violento torquentur, qui ſali corroſivo acido utplurimum debetur, hic, quo magis eſt volatilis, vel fixus, dolorem ſtabilem vel vagum producit: In melancholico ſanguineis, & qui nervos habent debiles, & ad affectus animi vehementiores proclives ſunt, frequentior eſt. Interdum mirum excruciat ægros, mox in pedem circa talum intolerabilem movet cruciatum; mox tranſilit in genu dextrum, illumque in tumorem ſat grandem levat: Serpit quoque in oculos & lippitudinem graviſſimam plures dies perſeverantem concitat, exinde manante ichore velut ſanioſo: Quando in colli nervos materia vitioſa ſe inſinuat, clamoſum parit dolorem, ut per multum tempus ne minimum dimovere vel inflectere queant. Invadit quoque linguam, illamque motu convulſio exagitat: Quando inteſtina aggreditur, cruciatus enormes et vomitum excitat. Obſervatur interdum tali morbo conjunctus continuus ptyaliſmus. Per paroxyſmos invadere ſolet. Præcedit arthritidem utplurimum horripilatio per dorſum et lumbos, laſſitudo muſculorum cervicis, et lumborum immobilitas, et in ſuris quaſi convulſio et ſpaſmus.

CAPUT LXVII.

De Arthritide, ſeu dolore articulorum.

ILluſtriſſimus Dominus Dominicus Vainus Equitum Turmæ Dux, annum trigeſimum circiter agens, poſt inordinatam victus rationem, in ſæviſſimum articulorum dolorem incidit, cum febre continua. Pedum articuli præcipue affecti erant, genua & manus. Ad hunc contumaciſſimum affectum ex arte exſcindendum, aurum Diaphoreticum in principio dedimus, cujus uſu febris evanuit, & dolores miteſcunt: in eodem perſeverat ad quindecim dies, intra quos perfectiſſime ſanitatis reſtituitur. (*a*) *In potu aquam cum ſaccharo*, & cinnamomo dedimus. Victus erat communis plenus, ex carnibus vitulinis, & volatilibus, parum a conſuetudine recedens. Medici ante nos ejus curæ incumbentes, ſolita ſua ſtercoraria ter & quater ipſi præſcripſerant, totidem phlebotomiis celebratis, cum unctionibus, cataplaſmat. & aliis inaniter celebratis in hoc morborum genere. Placeret plebeios noſtræ ætatis Medicos monere, ne miſellos ægros pro re facili mille tormentis ſublevent.

(*a*) *In*

(*a*) *In potu aquam cum ſaccharo*. Arthritis, quæ conjuncta eſt cum phlogoſi & pulſu magno, non bene ferre poteſt calida, acria et ſalia volatilia, ſed magis refrigerantium acidulorum uſum expetit Commendationem maxime merentur loco potus ordinarii aquæ florum vi anodyna fulgentium, quales ſunt; primulæ veris, florum tiliæ, lil. convall. pœoniæ cum aqua pluviali vel rore majali deſtillatæ, hiſce addi poteſt Corn. Cerv. uſtum et parum ſacchari, item pro ratione circumſtantiarum tinctura roſarum: ſit autem modus in hiſce, alias inteſtina a nimis frigidis imbecillitatem quandam contrahunt. Multos ſcio curatos arthriticos ſolo aquæ frigidæ puriſſimæ tamen, frequentiori potu.

CAPUT LXVIII.

De Arthritide.

DOminus Leonardus Chiarenci, nobilis piſtorienſis, annos triginta natus, quindecim annis elapſis Bononiam venit, ut ab acerbiſſimis doloribus Arthriticis, quos a ſeſquimenſe patiebatur, ſe liberaret. Ejuſmodi dolores genua, & pedes primo vexare cœperunt, manus deinde. Ad morbi cauſam excidendam, (*a*) *pilulas catholicas* principio dedimus; deinde decoctum ſequens.

Rec. Rad. Acori vulg. ℥. j. ß. Rad. Garyophyll. ℥. j. in ſufficienti quantitat. aquæ commun. parabatur potus. Hoc uſus eſt in cibis ad quindecim dies, & his duobus priſtinam recuperavit ſanitatem.

(*a*) *Pilulas Catholicas*. *Pechlinius l. 2. obſ. 26.* refert, ſe noviſſe empiricum, qui medicamento chymico, ſive lunæ cryſtalli eſſent, ſeu martis aliquod vitriolum etiam inveterato jam morbo, poſtquam biduo ante paregoricum dediſſet, alvum magno cum fructu provocabat. Et eſt forte ab hac occaſione nata purgantium cum opiatis mixtura, et famigeratum illud ex pilulis aloephanginis et laudano opiato compoſitum, quod et dolores ſedare et alvum ducere poſſet: Res notabilis eſt, arthritidem nonnunquam diarrhœa vel etiam dyſenteria ſolvi *vid. Solenand. in conſil.* & *M.N.C. dec. 1. ann. 6. & 7. p. 220.* cum tamen et ipſam dyſenteriam arthritis vaga interdum ſubſequitur. *vid. Thonerus lib. 5. Conſult. 6.*

CAPUT LXIX.

De Icteritia flava, cum principio hydropis, inappetentia, ſumma virium jactura, vigiliis, & aliis, cujus cauſa a Medicis conclamatur.

MIrantur nonnulli, cur tam ſevere animadvertam in Medicos noſtræ ætatis, & ipſi (quod pejus eſt) putant, eodem, quo ipſi incedunt pede, nos iter peragere. Male feriati homines, artiſque Medicæ imperiti, & Chriſtianæ pietatis immemores, nos cum inani plebe potius delirare velle putant, quam cum probis & peritis viris, veram & legitimam medendi methodum ſectari. (*a*) *Larvatos Medicos* ubique inveniri non me latet, veros & legitimos raro. Sed o deliræ mentes! ex cachinno & garrulitate, quos bonos creditis, ſeligitis, ſpretis ex opere bonis. Congaudeo ſæpiſſime, ejuſcemodi cachinnis deludi, pro ſalute infelicem ſanitatem, nec raro mortem reportantes.

Per-

Perilluſt. Dominus . . . . annos 64. natus, ſub duorum Medicorum cura, multorum menſium intervallo perſeveraverat. Ubi eorum opem inaniter exploraviſſet, ad nos confugit, jam ad extremum adductus: pulſum imperceptibilem, urinam perpaucam, & aqueam inappetentiam, vigilias, & alia graviſſima perferebat. Ad ventriculum roborandum, ſpecificum ſtomachicum dedimus. Ad obſtructiones jecoris, (*b*) *Elect. de ſulphure metall.* Rec. Auri p. j. ferri limati p. ij. fuſa calcinantur ſimul duplo ſulph. poſtea ſolvuntur aceto, & eſſentia vini alkaliſata, in perfectionem reducitur opus.

(*a*) *Larvatos Medicos.* Non minus vere, quam ſcite ſcribit *Hippocrates Lib. de arte p. 2.* Omnium profecto artium medicina nobiliſſima. Verum propter eorum, qui eam exercent, ignorantiam, eorumque qui temere de his judicant, omnibus artibus jam longe inferior habetur. Cujus quidem erroris iſta mihi potiſſimum eſſe cauſſa videtur, quod ſoli arti medicæ nulla in urbibus, præterquam ignominiæ præfinita pœna eſt, quæ eos, qui ex ea conſtant, minime attingit. Qui quidem perſonarum, quæ in tragœdiis producuntur, maxime ſimiles eſſe videntur. Quemadmodum enim illi formam, habitum & perſonam hiſtrionis referunt, neque tamen hiſtriones ſunt: Sic & Medici nomine quidem multi, re ipſa perpauci. Judicium de medicorum meritis admodum fallax eſſe ſolet, quod per fraudes & alia artificia ſæpius redduntur famigeratiſſimi, & exiſtimatio eorum fortunæ magis, quam meritis adſcribenda eſt.

(*b*) *Electuarium de ſulphure metallico.* Ecce deſcriptionem ſulphuris metallorum, quod in ſananda hydrope tantopere extollit A. Et videtur nihil aliud eſſe, quam ſubtile ſal martis, de auro parum participat, quoniam tam ſulphur, quam acetum ejus repagula reſerare vix poteſt. Quantum autem martialia in depulſandis morbis chronicis faciant, res in foro medico notiſſima eſt.

CAPUT LXX.

De caſu raro, ab omnibus conclamato, & incurabili habito.

THomas Scribanarius, in via quæ dicitur, *de Malcontenti*, annos XL. natus, intra ſpatulam ſiniſtram & collum, punctim enſe vulneratus fuit, cui (*a*) *vulneri proſpiciens Medicus* quidam eum ſanitati fere reſtituit. Cum vero in fine curationis Enema præſcripſiſſet, eo vix rejecto, ingens dolor ipſi advenit in ſiniſtro pede, ex quo plures noctes tranſegit inſomnes. Novos propterea accerſit Medicos; at illi de more infinita præſcribunt remedia. Perſeverat tamen dolor, intumeſcit tota tibia cum genu, febris fit continua, vigiliæ perſeverant, inappetentia, & alia varia ſymptomata. Qui ejus curam gerunt, multa præſcribunt cataplaſmata, fotus, emplaſtra, & alia infinita exterius. Intrinſecus decocta ligni Guajaci, ſalſæ, chinæ, ad juſtam doſim, bis in die ad quadraginta dies. Omitto potiones, pilulas, electuaria, conſervas, & multa hujus generis alia: item phlebotomias, cucurbitas, cauteria, & pleraque alia: ſed cuncta irrita fuerunt. Genu apertum fuit cauſtico, & ferro, citra tamen ullum auxilium. Eo tandem devenit, ut ſceletos potius, quam vivens cenſeretur. Ad manus tandem noſtras curandus adducitur. Ad dolorem demulcendum, mumia minerali

utimur exterius, cum unguento ex vitellis ovorum, fotibus item utebamur cum baccis lauri, juniperi, foliis plantaginis, mille fol. hypericonis, cacom. meliloti, roriſmarini, & aliis. Sed curam omnem abſolvit (*b*) *Tinct. Antimonii* cum ſaccharo roſaceo bis exbibita eodem die. Quo medicamine aſſumpto mirum fuit quomodo evanuerit febris, & pus in totum brevi ſecretum, unde tibia, genu, & crus perfecte detumuerunt, dolor receſſit, & potiori ſanitate inde donatus perfectiſſime convaluit. Galenus ſi viveret, hanc medendi methodum realem, & rationalem appellaret, oppoſitam erroneam, & falſam, Empiricæ nomine dignam. Qui convitiis probos prudenteſque Medicos excipere ſolent, hanc non eſſe canonicam turpiſſime mentiuntur; ſed hos a fructibus cognoſcere, nos Sacra Scriptura docet.

(*a*) *Vulneri proſpiciens medicus*. Ut ulcus vel vulnus curetur, opus eſt benigno ac dulci ſanguine, ac partibus illi vicinis moderatis. Chirurgis itaque illud ſtudio ſemper ſit, ut partem firment, & humorum cacochymiam caſtigent; quo ſpectant omnia temperantia, edulcorantia & blandiora balſamica.

(*b*) *Tinctura antimonii*. Metallicorum & mineralium medicamentorum efficacia non ſolum conſiſtit in ſubtilitate particularum; ob hanc enim reflectuntur & avolant facile ex corpore, ſed in eo maxime, quod firmos & valde ſtabiles habeant & poros, qui certam, ſtabilem ac copioſam ſecum ferant materiam ſubtiliſſimam, amicam noſtri ſanguinis ætheri. Hac ſubtili materia fermentationes augentur, humores viſcidi attenuantur, obſtructiones tolluntur; hac ratione ſufficere poteſt minima quantitas alicujus medicamenti. Concludimus, poſſe dari medicamentum univerſale, ſi poſſet dari univerſale deobſtruens.

CAPUT LXXI.

De Pſora Lepra finitima.

NObilem mulierem Mutinenſem, annos 35. natam, nobili viri Franciſci de Cervello uxorem, huc Bononiam ad me curandam deduxit maritus, ut a fœdiſſima pſora mundaretur, a quâ tribus annis cruciata fuerat. Mutinæ Medicos primæ notæ toto illo triennio fruſtra conſuluerat: cujus cauſa purgationes, cum phlebotomiis, & ſanguiſugis pluries comprobaverat, ſuccos cichoraceos cum ſero lactis, ad nauſeam aſſumpſerat. Hinc remediorum multitudinis pertæſa, omne auxilii genus a nobis recuſabat. At cum audiviſſet nos ſolo ſaccharo roſaceo eam ſanare poſſe, confeſtim ſe ad noſtra juſſa paratam eſſe annuit. Qua de re ſaccharum roſaceum bis in die dabamus, cui exigua portio tincturæ antimonii miſcebatur. Vera antimonii tinctura palato eſt grata, (*a*) *ſanguinem purgat*, ſine manifeſta evacuatione. Deridendi plane ſunt, qui hac ſanandi methodo ſunt deſtituti.

(*a*) *Sanguinem purgat*. Antimonialia dicuntur ſanguinem depurantia, quatenus obſtructionem glandularum & vaſorum minimorum referant, quod efficiunt, partim dum particulis ſuis ſtabilibus ſolidiſſimis acutis fibras motrices vaſorum ac tubulorum corporis noſtri ſtimulent & uberiorem influxum ſpirituum invitent; unde promptius humores propellunt & ſtagnationi illorum reſiſtunt, partim quod rigidis & acutis ſuis partibus humorum viſcidorum tenacitatem fundant ac diſſolvant.

CAPUT

CAPUT LXXII.

De Calculo.

Concretio lapilloſa non omnium minima eſt eorum, quæ in albo deſignant, communium Medicorum ſcientiam haud ſatis eſſe tutam. Quod calori, tanquam cauſæ efficienti tribuunt, jamdudum falſum fuiſſe convictum fuit, & iterum a nobis, ſi opus eſt, declarabitur. Ex curationibus, quas quotidie molimur, primo adaperiemus; rationibus poſtea certiſſimis id firmabimus, certumque faciemus.

Quid mehercle ab omni Philoſophia magis eſt alienum, quam concedere aliquid ſupra vires ſuas agere poſſe. Noſtri ævi Medicaſtri in calculi generatione nihil aliud frequentius habent in ore, quam calorem renum, & veſicæ. Concedo id ab aliis ſcriptoribus hauſiſſe; ſed quid ineptius, nil ſcire poſſe quam ex commentario? ſemper pueri ſumus, nihil a nobis diſcimus, quod ut utile & abjectum cenſemus, nihil e proprio pectore depromere poſſe. De craſſa & viſcida pituita rimari oporteret, unde illa craſſities & viſciditas; ſemper eodem hæremus luto; ſi iſthæc cruda ſunt, quomodo nimius calor adeſt? & duplicem inibi calorem, inſitum, & adventitium agnoſcunt, inſitum eſſe debilem, & adventitium ſolito validiorem, quo argumento rem acu tetigiſſe putant. Sed nænias iſtas infringere velle, pudet ſane; dum enim hæc aſſerunt, plura committunt abſurda. Caloris primo duplicem conſtituunt originem; ſecundo, ponunt accidens ſine ſubjecto; tertio, ſi adventitii aut extranei ſubjectum faciunt renes, ſequitur, renes ſui ipſius detrimenti ſubjectum fovere. Quid tandem? calculus ſubſtantia eſt: calor vero accidens. An mobilia, vimque habeant agendi accidentia, non eſt minus ridiculum. Recentiores, etſi ſcholaſtici non ſint, & huc uſque cathedras ignorent, veriorem viam, & certiorem tamen invenerunt. Et dicunt eandem eſſe calculi microcoſmi generationem, ac lapidum procreationem in macrocoſmo. Nec Ariſt. opinio obſtat, dicentis (*a*) *lapidum ortum* fieri per materiæ appoſitionem. At is cum lapillificandi vim nonnullis ſubſtantiis a primordis fuiſſe inditam non agnoverit, ideo de illa, ac de pluribus aliis non eſt locutus. Sed de his alibi fuſius. Sint modo de eo curando nonnulla exempla.

(*a*) *Lapidum ortum*. Calculi generatio fit, quando particulæ viſcoſo-ramoſo-terreſtres ciborum a ſalibus ventriculi non rite dividuntur; unde poſtea ſerum tartari terreſtrioris copia onuſtum, alluens poros canaliculos renum, ibidem efficit ſtagnationem particularum. Eodem modo ut videmus in liquoribus calide filtrandis, v. g. lixiviis & aliis craſſioribus, ubi filtro magna copia limi onuſto, vel liquore frigido facto, hic diutius ſtagnans, vel plane non deſtillat, vel ſatis lente, aut multum de ſale iterum cryſtalliſato in filtro relinquit. Id quod manifeſto videmus in renibus calculoſorum, ubi circa pedem anſerinum dictum tartareæ lamellæ conſpiciuntur: Quæ poſtmodum ſeminium perpetuum calculi ſuggerunt. Acidum autem & terra elementa calculi ſunt, quæ invicem juncta, dura conſtituunt corpora. Cryſtallus pulveriſata cum aceto in priſtinam abit duritiem. Calcu-

lus humanus ſi deſtilletur, ſpirituum acidum acrem præbet, qui capiti mortuo ſuper infuſus priſtinam duritiem acquirit. Præterea ſi deſtilletur, parum præbet olei, & putat *B. Dn. Waldſchmidius in inſtitutionibus pag. 86.* calculos generari ex defectu particularum oleoſarum, & ob id ratio in promptu eſt, quare omnia ferme ſe omnia oleoſa, item oleum amygdalarum dulcium in copia hauſtum a calculo præſervat. Oleoſæ enim particulæ ramis ac tricis ſuis impediunt, quo minus recte coire queant in durum corpus ſpicula ſalina: Compertum enim ex Chymicis eſt, oleum reſiſtere cryſtalliſationi, hinc nonnulli, ut elegantes cryſtallos acquirant, addunt lixivio ſalino ſpiritum vini rectificatum, ut ille particulas pingues oleoſas abſorbeat.

CAPUT LXXIII.

De Calculo in veſica.

IN ter complurimos a calculo per me liberatos, mihi in mentem venit Illuſtriſſ. D. Gregorius Malvetius, qui viginti annis elapſis (*a*) *in calculum veſicæ* incurrit. Alios præter me conſuluit Medicos, qui omnes calculo veſicam laborare aſſerunt. Hac de re medicamenta plurima fruſtra ipſi præſcripſerunt. Ad nos tandem venit, maxime cum ab illis intellexiſſet ſolam ſupereſſe inciſionem, quam toto pectore reformidans, undique conquirere remedia ſtatuit. Nos ipſi duo præſcripſimus, in quibus ejus ſalutem repoſitam eſſe aſſero, ſi in eorum uſu perſiſtat: primum fuit Herniaria, cum Betonica in juſculo carnium cocta, (*b*) *bibit quotidie* ejuſmodi juſculum, ad tres, vel quatuor menſes; at cum ipſe Aſtrologiæ deditus eſſet, ſub explorato, & benevolo ſiderum poſitu plantas eas colligi curavit. Secundum fuit (*c*) *Aſtacorum fluviatilium* lapis, de quo quotidie in veſperis 3. ß. accipiebat cum ſucco limonum. His duobus fœliciſſime convaluit. Quid mirum ſi quindecim annis a ſanitate elapſis, ſanguinem expuere cœperit? cujus occaſione Patavinos Medicos conſuluit; ſed eum ad propriam civitatem remittunt, ubi poſt aliquod tempus in manifeſtam phthiſim incidit: tuncque pluribus in hac re habitis conſultationibus, extremum diem clauſit, quamvis ſexageſimum quintum annum ageret. Hic affectus raro ſenes adoritur. Unde quidam Medicus ad eminentem cathedram evectus, morbum hunc non eſſe Phthiſim aſſerebat, quod ex Hippocr. intellexiſſet, poſt trigeſimum quintum raro advenire.

(*a*) *In calculum veſicæ*. Calculorum generationem in veſica elegantiſſime tradit *Nuckius in Adenographia curioſa pag. 77. & 78.* Obſervatum ſæpius, calculos ejuſmodi, mole ſua quidem parvos, ſed ob materiæ unionem compactiorem, in veſica hærere, calculorum futurorum nucleum conſtituere, cui facile incruſtationes lapideæ tanquam ſtratum ſupra ſtratum ſuperveniunt. Hocque iterum facilius accidit vitam ſedentariam agentibus, quorum urina tardius in renibus ſecreta; diutius in veſica moram nectit; dum particulæ ejus ex ſale volatili urinoſo, ſpiritu limpidiſſimo, oleo fœtido, & terra fatua compoſitæ, nucleoque dicto junctæ, molem calculi adaugent. Nucleus itaque talis, aut alius naturæ corpus aliquod terreſtre plerumque adeſſe debuit, ejuſmodi poris donatum & ſuperficie, cui particulæ ab ipſa urina ſecretæ adhærere & calculi incrementum promovere poſſent. Ut autem hæcce

certo

certo magis conſtarent, Experimentum aliquod inſtituendum erat. Inciſo vivi animalis (canini v. gr.) hypogaſtrio, per vulnus inflictum veſicæ extrahatur, dein per ejuſdem veſicæ membranas, ſecundum ductum fibrarum, inſtrumento acutiori in fundo læſas, globulus immittatur ligneus; mox contrahentibus ſe fibris, veſica per vulnus abdomini ante inflictum repellenda vulneriſque ratio habenda. Animal primo biduo triſtius quidem, ſed brevi poſt alacriter vivere & comedere incipit. Globulus autem veſicæ jam incluſus, vix aliam animali cauſſat moleſtiam, quam quod veſicam ad excernendam urinam frequentius ſtimulet. Hoc in ſtatu animal per aliquot ſeptimanas ſervetur; hinc inſpecto abdomine & veſica, jucundo plane aſpectu obſervamus, globulum dictum exiguis calculis, quaſi totidem cryſtallis, eſſe incruſtatum: Uti hiſce diebus, feliciſſimo cum ſucceſſu ſtudioſis fuit propoſitum, demonſtratumque. Diſſimilis haud modo (ſi parva magnis comparare liceat) quo ſaccharum album bacillis ſuis adhærere videmus. Et hoc quidem modo calculus in renibus primum genitus, bacilli inſtar, nucleum conſtituit, poſtmodum vero in veſica particulis calculoſis, cum urina alias excernendis, obducitur, & in monſtroſam tractu temporis, non raro, magnitudinem excreſcit. Ubi vero ejuſmodi nuclei deficiunt, rarius calculi veſicæ formantur, quoniam corpora non adſunt, quibuſcum particulæ hæ heterogeneæ jungi poſſunt. Hinc non tantum nucleus talis, aut globulus ligneus, ſed varia alia, nucleorum inſtar ſe habentia, calculorum fundamentum conſtituere valent.

(*b*) *Bibit quotidie*. Multa numeroſa lithontriptica Medicorum ſcholis proponuntur, quæ tamen, quando ad praxin venitur, raro fidem ſolvunt. Et ſi abſque partium ſtudio judicium feram, dico, omnia illa, quæ veſicæ calculo vulgo deſtinantur, prorſus evanida eſſe, quæ enim jam factum & duriter compoſitum lapidem compactumque, qualis veſicæ eſſe ſolet, ſolvere poſſe, non video. Certum eſt, liquores corroſivos, & maxime ſpiritum nitri dulcem pro inepta facilitate calculum humanum ſolvere, ex cujus poris etiam oleo tartari fundo præcipitari poteſt, ſed quam parum a corroſivis illis expectari poſſit tali negotio, perpendat quiſque ſecum, quantos cruciatus & vel ipſo calculo certantes peregrinus in veſica acor conciliet. Poſſe autem injectione veſicæ calculum ſolvi, tum demum credam, ſunt verba ingenioſi *Pechlini*, quando menſtruum erit repertum, quod inſipidum ſit, & aurum aut aliud metallum ſolvat, cujus tamen expectatio hactenus nos fefellit, & forte ſemper fallet. Quo minus opinor verum eſſe, quod editor *Zodiaci Gallici de D. Brochardi* lythontriptico meminit, illud etiam ore aſſumptum lapidis tum renalis, tum veſicarii attritionem moliri. Hoc in univerſum cenſeo, a medicamentis tartareis, imprimis autem aquarum calidarum & thermarum inundatione, imo etiam naturæ quodam ductu, calculi mollioris elementa in partes tartarumque quendam viſcoſum reſolvi poſſe, aut quod frequentius eſt, totos lapides & integros diluvio taliſmodi propulſos laxatis ante viis erumpere.

(*c*) *Aſtacorum fluviatilium*. Calculus pene ſiliceus in veſica pueri fractus & expulſus pulvere ex lapidibus nec non balſamo ſulphuris & lapidibus cancrorum in *actis Haffnienſibus ann. 72. obſerv. 77.* legitur. Lythontriptica vera debent rigidis ſubtilibus, & puri calculi adaptatis conſtare particulis, quæ intus motæ poſſint dimovere vectis inſtar. Tale ſal obtinet petroſelinum. Aqua hujus, quamvis eſt inſipida, effectum tamen dat calculoſis, quoniam aculei ſunt inviſcati ſulphuri, & hi, cum a motu in ſanguine, & ab urinæ ſale privantur ſuo ſulphure, hinc priorem nacti figuram priores etiam edunt effectus. Tales aquæ ſtricto clauſo vaſe ſunt aſſervandæ diutius, tunc acquirunt aliquam acredinem excuſſo ſulphure laxiori.

CAPUT LXXIV.

De Calculo.

ADmodum Rever. Pater, moribus, & vitæ integritate clarus P.F. Antonius Vernicus Franciſcanus annos XLV. natus, poſt varia tormenta, & infinita remedia pro calculo in veſica atterendo, me accerſiri curavit. Re citra ſpem habita, & potius de morte, quam de vita cogitans, ad extremum confugiendum eſſe ſtatui, ne ipſum ſine remediis periturum relinquerem: (*a*) *Salem itaque vitrioli* ſublimatum, & ad extremam puritatem adductum ipſi ſtatim exhibui cum juſculo carnium. Hora poſt ipſum aſſumptum vomuit, & excrevit calculum ſatis magnum, ex quo confeſtim ab omnibus dolore liber evaſit.

(*a*) *Salem vitrioli*. Vomitus per accidens, ſi calculus non adeo grandis & in veſica eſt, ad ejus expulſionem faciunt. Vomitus enim fit cum conſtrictione partium, quæ in omni expulſione neceſſaria eſt. Obſervamus nonnunquam in praxi poſt maximos & intolerabiles ventris dolores, calculos ingentis magnitudinis præter omnem ſpem proſilire. *Joh. Theodorus Schenkius exercit. anatom. pag.* 554. meminit mulieris, quæ, poſt atroces perpeſſos dolores calculos duos cum fragore exploſerat; quos ex veſica magno ſanæ naturæ conatu ejecto fuiſſe notatæ ibi circumſtantiæ perſuadere volunt. Nec diſſimilis admodum eſt hiſtoria, quam *obſerv.* 7. *ann.* 6. *dec.* 1. *M.N.C.* legendam exhibet.

CAPUT LXXV.

De Calculo.

VEtula quædam, annorum LX. in via quæ dicitur *il Borgo della Paglia*. longo tempore a calculo in veſica cruciabatur. Poſt multa remedia incaſſum adhibita, Lithotomus ad eam conducitur, qui (*a*) *cathetere calculo explorato*, de mercede paciſcitur. At illa non tam expenſas timens, quam operis ſævitiem, ſic diu incurata manebat, ac vitam nimis infauſtam ducebat. Quum vero minus de ſalute cogitaret, ecce calculus ad orificium externum veſicæ ſe profert. Ad eam perductus conſului, ut ſequenti mane pro viribus per civitatem deambularet, & ubi non ſufficerent vires, aliquem ſecum perduceret, cui per viam inniteretur, & antequam egrederetur domo, pudenda bene inungeret (*b*) *oleo ſcorpionum*: quod ad unguem exequitur; unde vix domum reverſa, calculum prædurum ovi gallinacei magnitudine excernit, non ſine admiratione, a qua excretione libera penitus evaſit.

(*a*) *Cathetere calculo explorato.* Maxima tormenta excitat violentia catheteris, ut ægri ſectionis, quam catheteris molitionem æquiori animo ferre velint. Certum indicium calculi veſicarii eſſe dicitur, ſi cum ſonitu repellatur emiſſus catheter, modo ante probe compertum ſit, calculum adeſſe, non aliud forſan corpus, carneum ſcirroſum renitens. Poteſt de calculi exploratione *obſ.* 2. *lib.* 1. *Dn. Pechlini*.

(*b*) *Oleo ſcorpionum*. Omnia emollientia, lubricantia intrinſece & extrinſece data, optime cruciatus calculi compeſcunt, dum vias emolliunt, nimis a ſpaſmo conſtrictas

ſtrictas relaxant, ſicque partim dolori medentur, partim etiam vias ad expulſionem præparant. Hanc ob rem etiam calculoſi magnum ſolamen in balneis & fotibus inveniunt. Certe inconſulto illi agunt practici, qui antequam emolliant vias, nimio diureticorum fortium uſu calculos propellere annituntur; de quo lubeat legere *diſquiſitionem Matth. Unzeri lib. 1. de nephritide cap. 17.*

CAPUT LXXVI.

De calculo renum.

TAnta eſt (*a*) *nephritici doloris affinitas* cum dolore coli, ut non raro peritiſſimos Medicos ambo deludant. Talis fuit is, quem nuperrime patiebatur Admodum Rever. D. P. M. Joann. Evang. de Juncis, in celebrrimo cœnobio D. Franciſci, ipſe enim quindecim diebus atrociſſimo dolore ventris premebatur. Locus doloris erat circa regionem renum per ureteres ſe extendens, cum frequenti nauſea, & vomitu (*b*) *urinæ erant multæ, & tenues*. Curationem aggredimur per communia, tanto magis, cum tres eſſemus vocati ad curam. Prima die (*c*) *ſubducta alvo* cliſtere emolliente accepit pluries de ſpec. Eleſcoph. quod ſtatim evomuit. Sequenti die pulpa caſſiæ, cum Diaphœnic. adhibetur, quod pariter per os rejecit. Interea fotus cum carminativis, bacc. lauri, junip. menthæ, calament. majoranæ, abſinth. fænug. lino, cymino, camomil. & melil. Poſt ejuſmodi fotus, oleis diſcutientibus, & aperientibus inungebatur. Clyſt. quoque diſcutientes, cum decocto carminat. elect. de bac. lauri benedict. laxat. terebint. & ſimilibus, frequenter reiterabantur. Cum dolor magis ſæviret, ſapientiſſime a ſeniore Medico balneum olei communis præſcribitur: ſtat per horam in dicto oleo, a quo cum nihil levaminis percepiſſet, imo dolor vehementior redditus videretur, conſultationem inter nos inire cœpimus, rem eſſe conclamatam videbamus. Vitrioli ſalem propono, & in his morbis verum eſſe rhizotomum. Abnuunt alii duo Medici, ſed ſagaciſſime; nam ab aſſumpto tribus horis ceſſat omnis dolor. In quo ſatis videre eſt, boni & legitimi Medici eſſe, chymica remedia non ſpernere, indocti ſoli vituperant, quæ ignorant.

(*a*) *Nephritici doloris affinitas*. Calculus ſæpe confunditur cum dolore Iſchiatico & dolore colico: quandoque cum calculo conjuncta eſt colica. Si gravidæ querantur de dolore in lumbis. it. febre ardente laborantes; non cogitandum de calculo: defluxiones catarrhales fingunt quoque calculum, non tam omnis dolor lumborum etiam gravior indicat calculum: bene enim diſtinguenda in praxi nephritis a calculo eſt, illa ſæpius a ſtagnatione ſanguinis circa renes provenit, & in calculum, niſi venæſectione & remediis nitroſis ſuccurramus, terminatur.

(*b*) *Urinæ multæ & tenues*. Hæ notant poros renum valde conſtrictos ſive ſpaſmo, ſive materia limoſa: viſuntur etiam urinæ in calculoſis interdum ſatis craſſæ, mucoſæ & turbidæ, quod bonum ſemper ſignum eſſe ſolet, teſtantur enim Obſervationes, in primis *D Jo. Henrici Brechtfeldii quæ volum. 3. Actis Medic. Haff. Obſerv. 70. proſtant.* ubi puella bimula materiam albam, mucilaginoſam emiſiſſe cum urina, ſcribitur, quæ ſtatim ab aere externo in ſubflavum oblongum riguerit, duritie quemvis alium calculum æquantem, a qua ſane muccagine albedinem & duritiem

calculorum derivare libuit *Helmontio tract. Aliment. tartar. inſont. §. 28.* eandemque veræ calculi materiæ junctam, a ſemine Duelech petreſcere, *cap. 2. de Lithias cap. 3.* conceſſit.

(*c*) *Subducta alvo. Galenus libro de renum affectibus* non ſolum pro præſervatione, ſed etiam curatione calculi nihil tantopere conducere ſcribit, quam alvum habere congrue apertam & lubricam.

CAPUT LXXVII.

De inſigni alvi profluvio.

DOmina Antonia Domini Alberti Zambonii Aromatarii, annos XL. nata, quatuor menſibus inſignem diarrhœam patiebatur, cui opem ferrent Medici, omnia uſualia fruſtra ipſi præſcripſerant, cum vero minus de ſanitate cogitaret, in manus noſtras curanda venit. Rem etſi arduam, & periculo plenam, ſic tamen feliciſſime abſolvimus. (*a*) *Ad jecoris obſtructiones* reſerandas, ipſumque in officio detinendum, dabantur mane croci Martis gr. x. in veſperis de eodem croco gr. vj. cum conſerva roſarum. Sub fine ad ventriculum roborandum, flatuſque diſcutiendos miſcebantur grana aliquot ſpecifici ſtomachici, & his duobus priſtinam recuperavit ſanitatem.

(*a*) *Ad jecoris obſtructiones.* Sectiones cadaverum, cholera, diarrœa, & dyſenteria exſtinctorum docuerunt integro pancreate cauſam morbi & mortis in folliculo fellis aliiſque biliariis vaſis latuiſſe: videatur *Dimerocii Anatomia p. 115.* Bilis enim humorum acrium vehiculum eſt, Anatomen diarrhœa defunctæ, ubi veſica fellis tota bile ex viridi nigricante repleta erat vide in *Actis Haffnienſ. anno 76. Obſervat. 21.* Puer diarrhœa mortuus, ſectus fuit a *Dn. Bierlingio* hepar & lien magnus & totius meſenterii glandulæ ſcirroſæ inventæ fuerunt. vide *M. N. C. ann. 2. Obſerv. 153.*

CAPUT LXXVIII.

De Hectica febre cum ulcuſculis in faucibus.

DEcreveram ſilentio præterire ea, quæ acerba mors jam dudum ab oculis noſtris præripuit, at quomodo commemorare deſinam omnium mortalium Excellentiſſ. Clariſſimum, eminentiſſ. & omnibus gratum litterarum Phœnicem, natali ortu vere Principem Romanum, in omni facultate primum doctorum recognitum, quem omnes fleverunt, de quo tot celebrata fuerunt encomia, luctus, & gemitus, cum lacrymarum fluctibus, per omnes Academias tanti exauditi fuerunt, ut omnis lætitia, tam curiæ Romanæ, quam univerſæ Italiæ in mœſtitiam verſa ſit. Cum vero Excellentiſſ. P. annos tunc XXIV. natus, graviſſima fluxione in fauces tentaretur, ac Romanos Medicos, qui tunc doctiores habebantur, fruſtra ad duos annos conſuluiſſet, ad me Bononiam mittit, ut per litteras opem ipſi ferre vellem: quantum poſſum ipſi me offero. Agnoſcit tanti morbi curam abſente Medico perfici non poſſe, qua de cauſa itineri ſe commiſit, & lectica iter faciens per Spoletum, in peſſimam febrem incidit. Tunc Excellentiſſ. ejus parentes judicarunt, me

ad

ad eum potius convocandum eſſe, quam tanti Viri itineris periculo committere ſalutem. Lecticam ad hoc, cum litteris multorum Principum, & amicorum commendatitiis, quibus enixe me rogabant, ut ad eum curandum accederem, mittunt. Eminentiſſ. Princeps Cardinalis Sabellius tunc Bononiæ a Latere Legatus, non parum quoque me rogavit, ut hoc iter peragendum ſuſciperem. Lecticam ergo aſcendo, & Florentia Romam peto, & dum per Aquam pendentem pergo, nobis fuit obvius quidam, dicens Excellentiſſ. Principem, ab Eminentiſſ. & Reverendiſſ. ejus fratre Orvietæ expectari: tunc enim Illuſtriſſ. & Reverendiſſ. frater, modo Eminentiſſ. Cardin. Cæſarinus nuncupatus, illius civitatis Gubernator erat. Orvieta per aſperrimos montes Umbriæ ſuperata, ad Aquam Spartam deducimur, ubi dictum Principem febre lenta confectum invenio, cum ulcuſculis in gutture. Cum vero maraſmo totus eſſet conſumptus, & (*a*) *febris* jamdudum *inveterata* cum quadam raucedine, & cute aſpera; idcirco decreveram apud me nullo pacto hanc curam ſuſcipere, videns Excellentiſſ. patientem omni humana ſpe deſtitutum. At multa interea mihi ob oculos verſabantur, itineris labores, immodicæ expenſæ, tam in lectica, equis, & famulis, quam in proprio honorario; item videre omnes, male de concepta in me opinione ſentire; & quod magis urgebat, tantum virum omni humano auxilio orbatum relinquere, quibus non minimum impulſus, ei morem gerere non recuſavi. Ad ardorem itaque febris compeſcendum, bis in die dabatur Antihecticum cum Antipyreto, quibus vix ad decem dies uſus eſt, & evanuit omnino febris. Hac ſedata deperditum appetitum recuperat, & vires ſenſim revertuntur. Sic qui omnibus, & mihi pariter incurabilis habebatur, ſanus omnino evaſit. Poſt ejuſmodi curam, vixit fere decem annos; at ſæva mors eum derepente e vivis ſuſtulſt, & eo tempore, quo Summus Pontifex Urbanus VIII. ſupremus honoribus eum proſequebatur. Non defuerunt, qui malæ dicentiæ venenum evomentes, culpam mortis in præfata remedia referre ſtuderent; at mos eſt hujuſmodi homuncionum, ut qui infami invidia correpti, omnia etſi limpidiſſima Lycambeo ſuæ ignorantiæ ſucco inficere, atque tetris nocturniſque dicteriis obnubilare.

(*a*) *Febris inveterata*. Diſtinguenda hectica eſt inter incipientem & confirmatam. In incipiente largiſſimus ſolet eſſe ſudor, urina rubicunda, facies bene colorata. In confirmata tumor pedum, cutis aſpera, alvi fluxus, urina tenuis, vocis raucitas. Si ex ventriculi vitio febris hectica vel potius lenta fit, vinum album, pauca tamen in quantitate convenit, quo videlicet ciborum coctio melius peragatur, & vires refocillentur. An vinum in hectica conveniat, *Exc. D. Phil. Jac. Sachſius lib.2. Ampelograph. ſect. 6 membr. 2. cap.6. pag.285. ex Lælio a Fonte, Mercuriali, Rhodio & Heurnio edocuit*.

CAPUT LXXIX.

De ulcere Chironio in facie.

OMnium ulcerum genus peſſimum, & contumaciſſimum iſtud eſt, quod faciem occupat. Qui Aſtrologiæ favent, ejuſmodi ulcera Martialia appel-

appellant, non tam naturæ loci conſideratione, quam ejus mala conditione. Inter multos ſuperiori anno Ravenna Bononiam Illuſtriſſ. D. Luciana Ginani Biſolci, ad manus noſtras curanda ex peſſimo ulcere in facie circa aurem ſiniſtram. Juvenis erat xxx. annorum, optimo temperamento, venuſta facie, & ſtatura mediocri; hæc enim cum optima ſanitate frueretur, neſcio quo fato (*a*) *in ejus facie* obortum eſt malignum, & ferinum *ulcus*, quod ut ſuperarent Ravennatenſes Medici, multa tam intra, quam extra adhibuerunt remedia; ſed fruſtra. Quamobrem ad me Bononiam curanda venit. Intrinſece decocto catholico uſi ſumus, ad ſaburram primæ regionis deturbandam. Ad ſalſedinem vero compeſcendam, eamque foras trudendam, (*b*) *tincturam Saturni Philoſophici* per intervalla dabamus. Extra vero ſola mumia minerali utebamur, cum unguento magiſtrali.

(*a*) *In ejus facies ulcus*. Ulcus præcedit ſemper inflammatio, quæ ſi conſpicitur in cute, Eriſypelas dicitur, cauſa eſt ſal bilioſum tenue & cauſticum, quod motu critico ex ſanguine excutitur, & quoniam tenuitate & mobilitate ſua viam facile invenit, ſuperficiem partium carnoſarum, crurum, uberum, faciei occupat, emunctoria paſſim in inguinibus ſub axillis afficit, inque iis aliquid velut in via deponit, eodem modo uti in peſte ſolet; atque a peſtis invaſione vix alio diſcrimine eryſipelatis acceſſio differre videtur, quam ſolo contagio & venenoſitate. In principio talia, quæ naturæ motum adjuvant, & quod intus noxium eſt, ad cutem excutiunt, danda ſunt, vulgo dicuntur die Roſe vom Dergen treiben. Quod ſi autem hoc ſal corroſivum craſſioris & rigidioris texturæ eſt, minuſque mobile, in carneis fibrillis firmiter hæret, ibique continue ſolutionem & ulcus efficit, idem accidit, ſi oleoſorum & infrigidantium abuſu evaporatio ſalis corroſivi ſubtilis impeditur. In Diæta abſtinendum eſt ab omnibus pinguibus, oleoſis, dulcibus, butyro, acidulis, ſalſis, acribus, ſynapi, cepis, porro, raphano.

(*b*) *Tincturam Saturni philoſophici*. Eſt nihil aliud, quam Tinctura Antimonii, quod Saturnus philoſophorum nuncupatur.

CAPUT LXXX.

De herpete malignove ulcere nares depaſcente.

PRovidentiam divinam in minimis relucere experimur. Quotidie veniunt ad nos Exteri ab aliis Medicis incurabiles habiti, ut de ſuis malis ſubleventur, & qui in vicino proſtant, opem noſtram ſæpe negligunt. Concedo inter pares vigere invidiam, at quid invidia cum proximi dilectione? Si proxima laboribus levamen ullum ferre non poſſunt, quare convitiis putidiſque ſuis mendaciis alios a ſalute deterrent? Juvenis erat quidam Mutinenſis nobilis, (*a*) *Herpete* quodam pravo, prope nares depaſcente, male vexatus, cui occurrere non poſſe cognoſcentes Medici Mutinenſes, eum ad me miſerunt curandum: pluris ipſi fecerunt proximi ſalutem, quam quemvis alium reſpectum humanum. Ipſi duobus modis priſtinam ſalutem reſtituimus. Intra corpore repurgato, Melanagogo decocto, tincturam ſeu eſſentiam Marcheſitæ Saturninæ dedimus. Extra ſola Mumia Minerali contenti

tenti fuimus cum unguento roſaceo. Plures conſimili ulcere laborantes eadem facilitate ſanavimus.

(*a*) *Herpete*. Differt Herpes exedens a miliari majori & minori acrimonia, in herpete remiſſior, in exedente vehementior exiſtit, ita ut non tantum ad corporis peripheriam ſecedat, ſed & eandem cum viciniis partibus exulceret & depaſcat. *Celſo* Herpes hic dicitur, ſacer ignis *Lib. 5. de re Medica cap. 28* quod nomen poſtea eryſipelati impoſuerunt. *Hippocr. lib. 2. Porrhetic.* tale prognoſticum de hoc conſignavit: Omnis ſacer ignis, ut minimum periculi habet ex his, quæ ſerpunt; ſic prope difficillime tollitur. Quam difficultatem illi potiſſimum experiuntur, qui male diſpoſita viſcera habent, a quibus continuis Ichor tranſmittitur.

CAPUT LXXXI.

De Pſora antiqua, ſolo carnium, & juſculorum viperarum uſu ſanata.

NOn ſemper Chymica uſurpare novit verus & legitimus Medicus, ſed omnia habeat rite parata ad manus. Non raro herbula jugulat morbos. Gal. ſuis temporibus, ſimplicia potius quam compoſita uſurpat, quod nos idem non ſemel præſtitimus. Sed dicamus, quomodo Rever. Pater . . . . . de Tabia, totius ordinis Dominicanorum Provincialis per Lombardiam, ad nos venit curandus. Contraxerat ille Pater fœdam Pſoram per totum corpus a quinque vel ſex annis, pro quo affectu curando plures Medicos, infinitaque medicamenta fruſtra tentaverat. Nos in tam contumaci morbo (*a*) *ſola viperarum carne uſi* ſumus: eas modo coctas in aqua cum pauco ſale comedebat, juſculum deſuper bibens: eas aliquando torrefactas, & in pulverem verſas, quo pulvere utebatur in cibis, nunc cum ſaccharo, nunc cum cynnamomo & aliis. Tota æſtate pluſquam centum & quinquaginta viperas comedit. Quare renovata cute, totus alter factus eſt, & qui valde ſenex apparebat, quaſi juvenis factus eſt, robuſtior videlicet ſolito, ad cuncta obeunda aptior. Uſus viperarum vix eſt utilis, niſi ad longum tempus; hinc fides adhibenda ne ſit Gal. in duabus illis hiſtoriolis, judicent aliis. Nos in lepra dictis viperis uſi ſumus citra ullam utilitatem, etſi ad longum tempus.

(*a*) *Sola viperarum carne*. Viperarum carni magna vis depurandi ſanguinem a priſcis medicorum aſſignata fuit, ita ut etiam ad vitam prolongandam commendaverint. Vulgo creditur in iis animalibus, quæ exuvias ſuas deponunt, uti ſunt Cervus, viperæ, araneæ, cancri, eximium vitæ balſamum deliteſcere. Mirabile eſt, quod ſcribit *Solenander Conſil. 25. pag.* 110. Quando ſerpentibus coctis nutriuntur pulli gallinacei per aliquot dies, implumes evadunt & tandem rurſus plumis veſtiuntur, hiſce elephantiacos nutriendos eſſe ſuadet. Noſtra opinione viperæ conſtant ſale volatili oleoſo, ſubtili, immerſo mucilagini; unde ad longum tempus, ſi caro aſſumitur, non poteſt non ſanguini blandam introducere ſpiritualeſcentiam, & evacuatoria publica, a quibus obſtructis omnis impuritas in ſanguinem emanat, aperire.

CAPUT LXXXII.

De Tabe cum inſigni ventriculi imbecillitate, vigiliis, &c.

MEdici officium non eſt ſemper ſanare, id enim ad Deum Omnipotentem proprie ſpectat, ſed appoſite medicamenta ad hunc finem applicare. Atqui multi Medici putant ſe recte, & canonice mederi, ſi purgent, refrigerent, exſiccent, & humectent: finis, quales ſint, demonſtrat; ab operibus cognoſcetis eos. Ad hoc quidam Medicus, nomine Guinus, probus & doctiſſimus, Ravenna Bononiam venit, ut a Tabe, ſeu potius inſigni Marcore eum ſublevarem. Hic annos 33. natus erat, & trium annorum ſpatio ab graviſſimo affectu cruciatus fuerat: cui ſuccurrendo, alii Medici Ravennatenſes infinita prope remedia incaſſum adhibuerant. Conſilio tandem inter eos inito, unanimes ipſi ſuaſerunt, ut ad me curandus ipſe veniret; ſe cuncta a ſcriptoribus enarrata pro ſimilibus uſurpaſſe, in his fruſtra triennium inſumpſiſſe; & melius aliquid cum ancipiti fortuna tentare, quam ipſum miſere ſine remediis moriturum relinquere. His, & aliis impulſus, ad nos curandus advehitur. Explorato morbo, quippe viſceribus ſicca (ut ajunt) intemperie laborantibus, (*a*) *ſpecificum* noſtrum *ſtomachicum* ad ſeſquimenſem dedimus, cum ſaccharo roſaceo; cujus beneficio in tantum convaluit, ut portione quadam data pro ejus uſu, cum eſſet ad propriam domum reverſus, hilariter poſtea vixerit, pinguis admodum factus ſit, & ab hac cura quindecim annos in perfecta ſanitate vixerit decimo ſexto anno tandem ex Pleuritide occubuit.

(*a*) *Specificum ſtomachicum*: Nullum dubium eſt, parari hoc ex Regulo Antimonii Martialis & Nitro, & coincidere maximam partem cum Antimonio Diaphoretico. Regulus autem eſt purior & ſaltim Mercurialis Antimonii pars, utut cicurata ſit cum Nitro, in reſolvendo & deobſtruendo laudabilem adhuc recondit efficaciam; unde jam dudum ceruſſam Antimonii magni Chimiatri in abſceſſibus internis, morbo venereo, ſcabie; pruritu, puſtulis pertinacibus & ulceribus magni fecerunt. De ſpecifico noſtri Authoris conferri poteſt, *Bartholinus Volum. 3. Act. Med. Haffn. Obſerv. 26. Item Senertus cap. 18. de conſenſu & diſſenſu*, & *Chriſtianus* Winck*lerus ann. 6. M.N.C. obſerv. 98. & Kerckringius Comment. in currum Triumphalem Baſilii Valentini pag. 230.*

CAPUT LXXXIII.

De Hectica febre.

FEbrium obſervationes, & curationes in peculiari libro fuſius tractandas decreveram, ne vero rei memoria in totum pereat, hiſtoriam hic referam de quodam Patre Jeſuita annorum viginti ſeptem, qui cum longo tempore lenta, & habituali febre laboraſſet, & ad ſeſquiannum multa e communibus Medicorum præſcriptis ſubiiſſet remedia, ad me tandem venit curandus. Cum vero facie, & febre conſumptus eſſet, medicamentorum pariter multitudinis pertæſus, ſolis (*a*) *reſtaurantibus & humectantibus* tractandus erat.

Qua-

Quapropter ſolo Antihectico uſi ſumus, cum ſaccharo roſaceo. Fruſtra fit per plura, quod poteſt fieri per pauciora, æque, & bene. Reſeratis obſtructionibus, & roboratis viſceribus, ſemper ceſſat calor extraneus, febrilis ille calor ſenſim humidum primigenium depaſcitur, unde putredines, & conſumptio totius corporis. Ejuſmodi medicamentum facili negotio paratur. (*b*) *Baſis eſt ſtella* ſignata Regis, cui benigna Jovis præſentia adveniens, Balneo Maris medio, pura & amica naturæ fit: ſic depurata, & optime defæcata hominem ſibi reddit benevolum, non eo vexando, ſed amica ſocietate eum ſaturando; conſopitis videlicet malevolis aſpectibus, ſummam pacem vitalibus ſpiritibus tradit.

(*a*) *Reſtaurantibus & humectantibus*: Ranas, teſtudines, limaces, ir. oſtreas, Jammoros, ad extinguendum calorem hecticorum & reſtituendum glutinoſum alibilem ſuccum, multi ſunt, qui commendant, id quod etiam non eſt de nihilo. Illud tamen circa illorum uſum tenendum eſt, ut nimirum decoctum & juſculum ex illis magis præbeatur ægris, maxime ſi ventriculus imbecillis; vires labefactatæ & morbi principium non amplius ſit., ubi duriores cibi minus feliciter concoquuntur.

(*b*) *Baſis eſt ſtella ſignata Regis*. Deſcribitur hic Domini Authoris medium antihecticum, quod ex regulo antimonii martiali & ſtanno puriſſimo mediante nitro parari poteſt, *de quo vid. plura infra à p.600.*

CAPUT LXXXIV.

De dolore teterrimo in tibiis inveterato, & continuo.

IMplacabilis, & longo tempore (*a*) *pertinax dolor* in tibiis vexabat nobilem, & egregium patientem, Dominum Bernardum de Taſchis Mediolanenſem, tunc Mantuæ habitantem, ex qua ad nos Bononiam venit ipſe curandus. Ejuſmodi dolor, tam die, quam nocte mirifice patientem torquebat. Ibi nullus tumor; & a quo oriretur hic dolor, vix erat comprehenſibile. Mantuani Medici dictum dolorem a lue venerea oriundum exiſtimarunt, propterea ligni Guajaci, & ſalſæ decocta pluries ipſi dederunt, excitatis ſudoribus in hypocauſto ad 40. dies; cerata viperina cum Mercurio tibiis admota fuerunt, & hæc omnia incaſſum. Obſervato loco affecto, cum luis venereæ veſtigium nullum deprehendiſſem, ſtatui locum affectum cauſtico eſſe aperiendum; quod factum fuit. Inter oſſa, & carnes inventa fuit materia quædam dura, ſubalbida, naturæ & conſiſtentiæ nervi, cum alia materia ſebacea. Hac ſublata dolor penitus evanuit.

(*a*) *Pertinax dolor in tibiis*. Dolorem tibiarum venereum diuturnum ſuſtulit *Riverius, vid. Cent. 1. obſ. 8.* pilulis mercurialibus, quarum duæ horis matutinis, & totidem pomeridianis per menſem integrum datæ fuerunt. Quinto quoque die interpolatus eſt uſus pilularum purgantium.

CAPUT LXXXV.

De dolore ſuperiori ſimili, eadem methodo curato.

SUperioribus annis, antequam Pedemontana regio bellorum incurſionibus vaſtaretur, e Caſali Montisferrati ad nos Bononiam venit Illuſtriſſ.

Comes

Comes Isbertus Mantuanorum Ducum a conſiliis primarius, annos tunc XL. natus. De utriuſque tibiæ dolore maxime conqueritur, & cum dudum multis annis eſſet inveteratus, & ab aliis Medicis, tam Pedemontanis, quam Mantuanis inutiliter curatus, tibias ſtatim adaperiendas eſſe decrevi. Adapertis, non oſſa carioſa, (ut arbitrabamur) inventa ſunt, ſed tantum (*a*) *materia gypſea*, qui ſublata receſſit omnis dolor.

(*a*) *Materia gypſea.* Tophacea materia ubique ferme reperitur, & facile adhæret membranis; hanc cum alvi excrementis ejectam recenſent *miſcellanea N. C. dec. 11. ann. 7. pag. 349.*

CAPUT LXXXVI.

De naſi, nariumque aucta magnitudine, cum ulcuſculis erodentibus.

UT continua, & apta membrorum proportio hominis pulchritudinem perficit; ita inconcinna & inepta turpitudinem parit. Cuidam piſtori nomine Petrus Caſſonus, annum ætatis ſuæ 40. agenti, anni ſpatio naſus, & nares in inſignem magnitudinem creverant, cum inſigni livore, cui ulcuſcula quædam erodentia accedebant; cumque ab omnibus notaretur, & ab aliis Medicis fruſtra curatus fuiſſet ad nos tandem venit. Curam exordior a decocto melanagogo, quod ebibit 40. diebus bis in die. (*a*) *Extrinſece* loco affecto mumiæ mineralis balſamum admoveri curavimus: quo medicamine repreſſa eſt turpis illa magnitudo, & ſanata fuit ulcuſcula. Rarus eſt ejuſmodi affectus, & quibus contingit, membrum putreſcit & excidit. Illi ſuccedit (*b*) *teterrimum ulcus*, quod poſtea carnes & oſſa vaſtat, & depaſcitur.

(*a*) *Extrinſece.* In gulla roſacea & in omni inflammatione glandularum ſubcutanearum faciei ſequens mihi ſemper ſalutarem præſtitit opem: ℞. aquæ flor. fabarum, ſambuci, roſarum ana unciam 1. Magiſt. ſaturni, Wiſmuti, ana drachmam 1. mercurii præcipitati albi grana 10. eſſentiæ Benzoes drachm. 1. Camphoræ gran. 6. Hoc facies ſæpius madefiat.

(*b*) *Teterrimus ulcus.* Differt inflammatio ab eryſipelate, quod in hoc ſanguis ſeroſus acris ex capillaribus venis per poros in ſuperficiem & cutem diſpergatur. In inflammatione autem in muſculorum cavitates ſpargatur, atque vacua ſpaciola ibi capeſſat; unde tenſio, reniſus & pulſatilis dolor, ex inflammatione in corporibus cachochymicis, & quando perperam tractatur, ulcus ferinum ex facili ſoboleſcit.

CAPUT LXXXVII.

De ulcere narium peſſimo.

MEdicus qui Chirurgiam ignorat, proprii nominis inſcitiam prodit, Gal. ipſi non obſervatur in primis quatuor libris methodi medend. Exteriora Medicum manuducuntur ad interiora. Jactabundi quidam gracculi, ut ignari nimis, profitentur hæc opera ad eos non pertinere, ſed ubi Hippocrates, Gal. & omnis antiquitas? Demiramur ſæpe, cur tam inglorii hodie vivant Medici:

Medici: jactitant ſe eſſe ejuſcemodi antiquorum aſſeclas; at vide quam turpiſſime mentiantur. Nobilis quidam Mutinenſis, annos 35. natus, ad nos venit, (*a*) *nares præferens vaſtatas* & putridas, cum inſigni fœtore. Ulcus illud ſordidum, depaſcens, & ferinum brevi Mumia minerali curatum fuit. Intus ad cauſam antecedentem deturbandam, decocto catholico uſi ſumus; quibus duobus, ulcus in totum conſanuit. Hoc medicamenti genus omnes indicationes explet, detergit, mundificat, incarnat, & cicatrice partem obducit.

(*a*) *Nares præferens vaſtatas*. Sunt hęc ulcera admodum familiaria lue venerea & ſcorbuto infectis, & non niſi ſal ivatione mercuriali radicitus tolluntur.

CAPUT LXXXVIII.

De Palpitatione cordis, cum inſigni anhelitus difficultate.

IN domo Illuſtriſſ. Comitis, Domini Hieronymi de Ranutiis, nobilis quidam Ferrarienſis, nomine D. Joannes Poretta, annos 30. natus inſignem (*a*) *cordis palpitationem* patiebatur, cum graviſſima, & pernicioſiſſima reſpirandi difficultate ab anno integro. In eo curando alter Medicus totum illum annum fruſtra inſumpſerat, multitudine medicamentorum illum obruens, modo cardiacis, modo thoracicis, nunc his, nunc illis localibus, ſuis ſolitis purgationibus præmiſſis, phlebotomiis, & ſimilibus. Nos (*b*) *ad morbi cauſam* reſpicientes curam paucis perficimus. Ad ſanguinem ſurſum ad cor aſcendentem, Elect. de Croc. Martis 3.j. ad complures dies dedimus. Ut vero ſaburra omnis terreſtris, ſulphurea Jatrochymicis dicta, per inferiora deturbaretur, decoct. lign. ſaſſafras cum melanagogis, quindecim diebus dedimus, quibus optime convaluit.

(*a*) *Cordis palpitationem*. Hæc frequens eſt ſymptoma hypochondriacorum & hyſtericarum, & nihil aliud, quam convulſio quædam cordis a materia quadam acri irritante vel ſanguinis coagulo aut polypoſa concretione exurgens, poſt paſtum plerumque ingraveſcit, prout nimirum chylus a nova fermentatione acrior accedit, & falſior, preſſioque major tunc efficitur. Omnia antihypochondriaca antiſpaſmodica & mixturam ſanguinis reſtituentia huic affectui ſanando inſerviunt.

(*b*) *Ad morbi cauſam*. Eſt acidum copioſum primis in viis hærens hypochondriacum, quod pene omnium morborum quoddam ſeminarium eſt. Nihil autem magis contrariatur huic ſali, quam mars, qui vera panacæa hypochondriacorum exiſtit.

CAPUT LXXXIX.

Apoſtema inſigne in crure.

CAſum nec commmunem, nec conſuetum commemoro. Dolor primo acer, & mordax ſentitur pluribus diebus, cui exiguus, & prædurus tumor ſuccedit; dolor immanis ſenſim invaleſcit, noctes ad plures menſes ducit inſomnes: tandem tumor grandior fit, & duorum menſium ſpati o augetur:

noctu

noctu dolores acerbitas magis ſentitur. Poſt multa inaniter ab alio Medico facta, ad eam advocor. Præſentibus, & peractis cauſis ad unguem expenſis (*a*) *cauterium potentiale* dolorifico tumori affigitur, ex quo pus, hinc dolor evanuit. Antequam infingeretur cauterium, varia cataplaſmata admota fuerant, tam ex farinis, quam herbis emollientibus.

(*a*) *Cauterium potentiale*. Securiſſimum & optimum eſt lapis infernalis, cujus deſcriptionem vide infra. Liquida, uti butyrum antimonii, ſpiritus vitrioli concentratus, propter inæqualem extenſionem minus feliciter operantur.

CAPUT XC.

De ulceribus contumaciſſimis in tibiis.

Siqui ſint morbi, in quibus eluceſcat Medici ars & ſolertia, maxime ſunt ulcera, in quibus non tempus, neque fortuna, ſed Medici peritia requiritur. Ad noſtras manus nuperrime venit curandus, Dominus Daniel Giupponi Ariminenſis, annos 35. natus. Is a duobus annis (*a*) *ulcera excedentia*, dolorifica, fœtida, calloſa, & profunda, in ambabus tibiis contraxerat. Ut his proſpiceret, Medicos Ariminenſes conſuluit ſex menſium ſpatio; at in vanum. Qua de re Patavinos adiit, qui cum non eſſent fœliciores aliis, ad nos Bononiam venit. Ad ejuſmodi curam perficiendam, a totius corporis habitu indicationes deſumpſimus: Is vero (*b*) *totus erat cacochymus*, a longo tempore in lecto decumbens. Propterea univerſam ſanguinis maſſam, ab omni ſaburra repurgandam eſſe ſtatuimus: qua de cauſa Tincturam Saturni Philoſophici in principio dedimus; decocto poſtea melanagogo repurgatus fuit. (*c*) *Extrinſecus* mumia minerali cum unguento magiſtrali d. n. Hæc vero medicamenta concedo non eſſe uſualia, communia tamen facimus, partim in noſtra *Pharmacopœa Spagyrica*, & partim viva voce, prudentiſſimo Pharmacopolæ, noſtro Rev. Patri Hyacintho . . . Rev. P. Dominicanorum Aromatario.

(*a*) *Ulcera excedentia*. Notabile eſt in lue venerea vel menſium ſuppreſſione laborantibus, item in ſcorbuticis pauca vulnera in magna abire ulcera, & fœtorem ulcerum in mulieribus menſibus inſtantibus eſſe peſſimum.

(*b*) *Totus erat cacochymus*. Cacochymia fœcunda mater ulcerum eſt, quæ tali ſtatu feliciter curantur, & quando extrinſecus conſolidantur, funeſta exoriuntur ſymptomata, qua de re legi merentur *miſcellanea naturæ curioſ. dec. 2. ann. 5. pag. 318. it. dec. 2. ann. 8. p. 197.* Præſtat itaque medicamentis antimonialibus, & ſanguinis maſſam edulcorantibus nec non aperientibus ſpecificis cacochymiam tollere, quam ſolo externo uſui fidere.

(*c*) *Extrinſecus*. Externe ulceribus magno cum fructu inſpergi poſſunt varia fermentum ulceroſum imbibentia, v. gr. Lac lunæ, radix ari, ſuccinum, cineres tabaci, cinnabaris nativa, aurum fulminans; ceruſſa antimonii, crocus metallorum & ejuſdem generis alia. Suffitus ex cinnabari & gummatibus ad ulcerum ſanationem multum quoque faciunt.

CAPUT

CAPUT XCI.

De uteri prolapſu.

HOneſtę cuidam mulieri, cujus nomen pudoris gratia taceo, annorum 40. poſt nonnullos labores domeſticos, derepente (*a*) *uterus totus inverſus* e pudendis prolabitur. Ad eam inviſendam accerſitus, mulierem invenio trementem, & lachrymis totam perfuſam: Blandis verbis a me recreatur, & ut ſupina jaceat ipſi ſuadeo, clunibus capite elatioribus. Partem oleo amygdalino perfricandam eſſe aſſero: tunc clunibus ex una parte compreſſis, ex altera manibus fortiter adductis intus uterus retropellitur, & in naturalem ſitum reducitur. (*b*) *Fotibus* poſtea *aſtringentibus* affecta pars fovebatur, bis & ter in die. Sequentibus diebus potu ſequenti uſa eſt.

Rec. Nucum cupreſſi, num. xij. Rad. ſymphit. major. ℥. ij. fol. polygoni, herniariæ, beton. piloſellæ, an. m. j. fiat decoct. in vino, & aqua. Dabantur ℥. vj. pro doſi, bis in die, cum ſyrup. limonum ℥. j. Fotus fuit.

Rec. Nucum cupreſſi, gallarum, cort. granat. balauſt. ſumach. an. unc. ij. fol. myrthi, olivæ, quercus, polygoni, an. m. j. florum roſarum p. ij. Bull. in vino rubro.

Quibus paucis brevi convaluit, nec ſimili affectu unquam cruciata fuit. Et quia flatus utplurimum cauſa ſunt ejuſmodi prolapſus, ideo ſeminibus aniſi, & fœniculi, ut utatur ipſi ſuadeo, & ut ad complurimos menſes victum attenuantem, & exſiccantem, ſuadeo, Galeni præceptorum memor, peculiari *libro de attenuanti, & exſiccante victus ratione*. Quod dictum ſit propter eos, qui non ſapiunt niſi ex commentariis: his conſulerem, ut fontes non rivulos adirent.

(*a*) *Uterus totus inverſus*. Non dari procidentiam uteri veram, multi negare conantur, certum tamen eſt per avtopſiam, procidiſſe eundem ita, ut ſpitamæ fere diſtantia ipſum orificium uteri internum extra corpus elatum, menſes foras ſtillaret, quod obſervavit *Dn.Wedelius* in fœmina honeſta *vid. M. N. C. dec. 2. ann. 6. obſerv. 9. Hervæus exercitatione de partu pag. 518.* teſtatur ita procidiſſe uterum, ut infans intus geſtatus in prolapſo hoc corpore viſus fuerit. Jam dudum etiam id annotavit *divus Hippocrates Lib. de natura mulierum* §. 38. *Johannes Riolanus lib. 2. antopogr. 35.* hæc nobis reliquit: Corpus uteri relaxatis ligamentis intra cervicem laxiorem & ampliorem, corpore uterino devolvitur, & extra orificium externum prominet, atque propendet, ut ſæpe obſervavi. vid. reliq. Cui aſſentiuntur *Joh. Ferneliut lib. 6. cap. 16. It. Daniel Sennertus lib. de morbis mulierum part. 1. Sect. 2. c. 14. Exemplo autem clariſſimo id confirmat Dn. D. Peyerus in obſerv. 84. dec. 2. ann. 1. M. N. C.* Obſtare quidem videntur huic experientiæ ratione, dum firmamus ſatis & ligamentis affixus uterus eſt, ut incarceratum manere oporteat: At vero magna in utero vis expanſiva eſt, imo major ac in illa parte corporis alia, hinc etiam ipſa ligamenta accedente imprimis intemperie humida laxari & extendi mirum poſſe, veroſimile videntur.

(*b*) *Fotibus adſtringentibus*. Adſtringentia fortiora evitanda hic ſunt, magis conveniunt decocta ex ingredientibus terreo-balſamico ſulphure ſtipatis, quæ, uti leniora ſunt, ſic etiam ſecuriora, v. gr. Myrrha, maſtiche, cortex thu-

thuris, nux moſchata, mentha, quinque folium, ſanicula, folia, myrthi, flores balauſtiorum, roſarum rubrarum, ſuccinum, quæ in vino rubro cocta egregium conſtituunt fotum: Intrinſece autem ſuccinata & ex lignis parata medicamenta egregie conveniunt.

CAPUT XCII.

De Catarrho.

De catarrho vere poſſumus dicere, quod olim Ovidius: *qua terra patet fera regnat Erynnis*. Hic non puero, non viro, non fœminæ parcit, ſed in omnes, & maxime in ſenes vires ſuas intendit. Eſt vero catarrhus, deſtillatio, ſeu defluxus præternaturalis humoris ſupervacanei a cerebro ad membra ſubjecta. Scholaſtici pro ratione cathedræ, multa de nomine, & poteſtate in medium proponunt. Nos qui mortalium utilitati conſulimus, neceſſaria tantum amplectimur; & cum Fernelio dicimus, catarrhum *deſtillationem humoris excrementitii e cerebro ad ſubjecta membra*. Excrementitius eſt, quia, omne quod comedimus, habet in ſe mucilaginoſum, & lutoſum tartarum, ſanitati humanæ noxium; quæ tartarea impuritas, cum in ventriculo a calore noſtro atterri, ſubigi, & ſeparari non poſſit, manet excrementum, quod per ſeceſſum, (*a*) *vel per urinas exire deberet*: at ubi ſimul cum puro ad membra tranſit, hæc prima baſis, primumque fundamentum catarrhorum. Unde vero catarrhus peculiares differentias ſortitur? non a calido, frigido, &c. ut aſſerit garrula plebs, ſed a natura excrementi, & a loci differentia. Quod ad loci differentiam, ſparſim in praxi facile quis obſervare poteſt. Excrementi differentiæ nonniſi longo tempore perdiſcuntur, uſu, & exercitio. Quare cerebrum ſupra omnia membra abundat catarrho? Non aliunde, quam quod cum ſit corpus molle & humidum, pariter magno, & conſimili alimento eget, nec tam ad corporis molem enutriendam, quam ad ſpirituum reparationem, & regenerationem. Ad omnem catarrhum præſcindendum, naturales partes primo roboramus, quæ in ea ſunt vitia removemus, atque ea ab omni ſaburra repurgatas ad naturalem ſtatum reducimus. (*b*) *Cur cerebrum exſiccare* non curamus? Quia ipſum alimento probo enutritum parum excrementi generat; proinde & ptyaliſmum, frequenſve expuitio, ſub catarrhi nomine ſupputatur, & perperam cenſetur a cerebro venire, quamvis a ventriculo, aut a pulmonibus. Verum, quia de morborum eſſentiis hic noſtrum inſtitutum non eſt tractare, ſed per hiſtoriolas curationem aperire; non ex convaſatis, & ex aliorum ſcriptis confictis, ſed propriis laboribus partis: propterea in ſequentibus de ſingulis dicere decrevimus.

(*a*) *Vel per urinas exire debere*. Sal excrementitium retentum in lympha & ſanguine fons & origo catarrhorum maxime eſt, cum autem renes congruum ſint ſalium evacuatorium, hinc felici cum ſucceſſu diuretica rheumatiſmos ſeu dolores ſpaſmodicos flatulentos muſculorum, a ſero acri, ſalſo ſtagnante ortos, egregie ſanant, quatenus ſalia evehendo e corpore, operantur. Sudoriferorum maxi-

maxime fortiorum uſus in catarrhis cautiſſimus ſit: Obſervavimus, paralyſin, imo dolores colicos præpoſterum illorum uſum ſubſecutos fuiſſe.

(*b*) *Cerebrum exiccare*. Staſes ſeri acris ſalinis in partibus muſculoſis vel nerveis potiſſimum fiunt a tono partium læſo, hic autem dependet a ſpirituum animalium & nervorum debilitate, hinc quicunque nervos imbecilles, cerebrum humidum poſſident, & ſpirituum animalium defectu laborant, facile incidunt in catarrhales defluxiones, arthritides; quapropter ſi velimus debite catarrhorum fontem reſcindere, oportet id efficere nervinis, ſale volatili oleoſo, & blando temperato ſulphure pollentibus remediis, inter quæ laudem merentur ſuccinum, ſerpillum, lignum ſaſſafras, majorana, ſalvia, betonica, lignum aloes, ambra & ex eo parata medicamenta.

CAPUT XCIII.

De *catarrho a longo tempore inveterato*.

PErilluſtris, & Rever. D. D. . . . Carpli Archipresbyter annos 35. natus, Bononiam ad nos venit, ut de (*a*.) *contumaciſſimo catarrho*, in juncturas a longo tempore delapſo, curaretur. Carpii, & Mutinæ plures in vanum conſuluerat Medicos. Sub cura noſtra brevi ſic convaluit. Ad cachexiam, cujus cauſa ad hydropem propendebat, conſ. roſarum dedimus cum ſpecifico ſtomachico. Ad viſcerum obſtructiones, ſulphur. metall. Refocillatis viribus, & viſceribus novo robore donatis, fluxio tollitur, & priſtinæ ſaluti reſtituitur æger. Hæc via incedit vera medendi methodus, in qua animadvertere licet, quam a veritate ſint alieni, qui tota die nobis inculcant, cerebrum eſſe exſiccandum, jecur refrigerandum, & ventriculum excalefaciendum. Id non præſtant, quia contrarium incuſant, mira de ſuis male inventis indicationibus effutiunt: oculati diſtinctionum tenebris offunduntur.

(*a*) *Contumaciſſimo catarrho*. Catarrhi vel etiam rheumatiſmi in partibus muſculoſis oriuntur a læſo iſtarum partium tono, quod maxime fit ab inæqualitate aeris modo frigidi, modo calidi. Non autem ſemper a mutatione aeris calidi in frigidum & vice verſa, catarrhi epidemice graſſantes ortum ſuum ducunt, verum ſerena etiam cœli temperie & ad ſenſum æquali quoad calorem & frigus oboriuntur ſæpius graviſſimi catarrhi, quod adſcribendum venit aeris mutationi & inæqualitate ratione gravitatis & levitatis ſuæ, vel etiam humiditatis & ſiccitatis. Obſervamus in barometris tempore autumnali maximam mercurii quoad aſcenſum vel deſcenſum variationem, quæ omnis ab inæquali pondere aeris provenit, qui modo poros cutis nimis conſtringit, ſicque tonum ejus deſtruit, & tranſpirationem turbat & inæqualem efficit, mirum enim externus aer, prout variat ratione caloris, frigoris, humiditatis, ſiccitatis, moderatur ac modificat tranſpirationem, a qua prohibita ſtaſis lymphæ & catarrhi oriuntur.

CAPUT XCIV.

De *Iſchiatide*.

ISchias in omnibus non eodem modo curatur. Acutiſſimus eſt dolor in nonnullis cum inſigni pulſatione; tunc (*a*) *ſanguinis miſſio* e malleolo mirifi-

ce confert. In nonnullis eſt quidem acutus, ſed non pulſatilis; tunc phlebotomia inutilis eſt. Eſt altera ſpecies, quæ in principio non eſt acuta, ſed paulatim augetur; in hac neque purgationes, neque phlebotomiæ juvant: & hæc potiſſimum oritur a lue venerea. Eſt altera ſpecies Arthritidi communis, quippe quæ vel eam, tanquam ejus prodomus, præcedit, vel in ipſa Arthritide venit; hujus, vel illius curandi artem per exempla facilius tradere eſt, quam quibuſvis aliis præceptis. Quidam Admodum Rever. P.F. Vincentius de Coccapannis ex Carpio, modo in finali Mutinenſi cœnobio ſuperior, annorum 35. ad Arthritidem, & Iſchiadem erat valde propenſus, modo in genuum, pedum, & manuum articulis acerrimos dolores patiebatur: cum vero juvenis eſſet (*b*) *natura bilioſus*, & ad id mali genus nimiopere propenſus, certum erat intra paucos annos ipſum in tanto affectu defecturum, aut ſaltem omnibus membris correptum iri, atque in lecto dolentem perpetuo decubiturum. Ad curationem, & præcautionem, pilulas ipſi dedimus catholicas, alternis diebus, quater aut quinquies; poſtea ſingulis menſibus, bis aut ter. Perſeverat per quatuor annos; intra quos firmiſſimam recuperat ſanitatem.

(*a*) *Sanguinis miſſio*. Venæ ſectione ſola iſchiaticum dolorem ſe curaſſe, gloriatur *Galenus C.* 18. 24. Cura per venæ ſectionem. Item *Celſus lib.* 4. *de re medica cap.* 24. Per cucurbitulas curatam iſchiatidem referunt *M.N.C. dec.* 2. *ann.* 5. *p.* 338. Videmus hinc rationem, cur hæmorrhoidum fluxus juxta *aphor. Hippocratis*. Item cur dyſenteria quandoque, uti talem obſervationem communicat *Solinander ſect.* 5. *Conſil.* 1. *p.* 431. tollant obſtinatum iſchiaticum morbum. Quare idem Author ſanguinis detractionem & ad præſervationem ab hoc malo & ad curationem iſtius ſuo tempore adminiſtratam utilem eſſe ſcribit. vid. p. 452.

(*b*) *Natura bilioſus*. Nitroſa, maxime nitrum artificiale cum cinnabare nativa vel antimonii maritatum tali in caſu omnium præſtantiſſimum eſt. Iſchiatici mali curationem tinctura refrigerante acidam & ſucco ribii peractam vid. *in M. N. C. dec.* 2. *ann.* 90. *obſerv.* 61.

CAPUT XCV.

De immodico menſium fluore.

MEnſium immodice fluentium varia eſſe ſymptomata jam ſupra tetigimus: inviſa tamen, nec ab aliis memoriæ conſignata obſervantur continuo. Honeſta quædam mulier annos 40. nata, prope Divi Martini fanum commorans, a 4. annis in menſium inordinatiſſimum fluorem quolibet menſe incurrebat, unde qui ad eam primo advocabatur Medicus, de phlebotomia in utroque brachio ſtatim ſollicitus erat; cathartica poſtea ad nauſeam præſcribens, nihil aliud præſtabat, niſi intolerabilem cachexiam. Et revera dicta mulier, tam propter immodicam ſanguinis fluxionem, quam propter inconcinnam medicamentorum applicationem in leucophlegmatiam inciderat. Ad 15. & 20. dies perſeverabat ſanguinis fluor, cui crebræ lipothymiæ, animive deliquia ſuccedebant. Dorſo ceratum comitiſſæ toties admovebatur quoties immodica fluxio adveniret: & pulver. adſtringentes ipſi porrigebant, utpote ex coral-

lis,

lis, granis Kermes, lapide hæmatite, ſuccino, maſtiche, & ſimilibus; & tamen ſine fructu. Ad eam curandam, (a) *cachexia*, qua mirifice donata erat, proſpeximus. Qua de re Martis eſſentiam, cum tinctura coralliorum bis in die dabamus, cum conſerva roſarum, quibus mirifice ſanitati reſtituta fuit. Nugivenduli, qui nihil præter nugas, ex cortice commentariorum eductas norunt, clamitant iſthæc canonica non eſſe: ſtercora repoſcant, & conſimilia habeant.

(a) *Cachexia*. Cachectici, imo ipſi hydropici ad inordinatos & immodicos ſanguinis fluxus admodum proclives ſunt. Noſtra regula eſt, nullam hæmorrhagiam largiorem fieri obſtructione cujuſdam viſceris vel ſpaſmo quodam fortiori internæ partis cujuſdam: Notabile eſt, in ipſa hæmophthiſi, vel etiam menſium fluxu nimio, quando per paroxyſmos ſanguis cum impetu erumpit, cutem extrinſece corrugari, venas evaneſcere & anſerinam quaſi cutem fieri.

CAPUT XCVI.

De fame canina.

RArus eſt plane affectus in mulieribus ætate provectis: Erat tamen matrona quædam honeſtiſſima, ætatis ſupra 40. annos nata, quæ neſcio quo fato (a) *ingentem famem* contraxerat. Ad eam debellandam, pluries purgata fuit conſuetis remediis, cum ſanguinis miſſionibus. Hæc vero erat 40. annorum, nupta P. Albino Calceolario: Ad quam curandam accerſitus, mulierem invenio totam tumefactam, leucophlegmatia confectam, infinitorum propemodum remediorum pertæſam. Sub cura noſtra brevi ſanitatem conſequuta eſt in hunc modum. Primis diebus pil. de hiera ſimpl. Gal. dedimus ad 3. ij. in v. pilulas. Sequentibus diebus decoctum infra ſcriptum. Rec. Ligni ſaſſafras, 3. ß. rad. rubiæ tinct. fœnic. apii, an. ℥. j. ß. fol. abſinthii, agrim. capill. omnium, an. m. j. ſem. aniſi, ameos, an. m. j. coqu. in aqua communis ſ.q. de colatura dabantur ℥. vj. pro doſi, cum ſyrup. limonum ℥. j. Decem diebus exactis ſaccharum roſaceum dedimus, cum eſſentia chalybis, & guttulis aliquot liquoris ſulphuris per campanam educti: de quo capiebat ℥ ß. pro doſi, bis in die: quibus gratiſſimis priſtinæ ſanitati reſtituta fuit.

(a) *Ingentem famem*. Obſervamus ſæpius poſt morbos & febres nimiam famem, quæ tamen ut plurimum graviſſimos morbos producit. Spiritus etenim per jejunium nimis impetuoſi facti, impetuoſius alimenta aggrediuntur, chylum nondum ſpecificatum per totum corpus nimis feſtinanter diſſipant, qui crudus & immaturus obſtructiones, ſcirrhos in partibus, atrophias, hydropem inducit; hinc omnis paſtus largus poſt febres peſſimus. Præſtat ſucceſſive & paulatim virium refectionem inſtituere per alimenta, & quoad victus rationem regula hæc generalis attendenda eſt: Proportio ſemper debet eſſe inter vires & victum, ſi vires ſunt debiles & imbecilles, parca manu cibi, iiſque tenues dandi ſunt, ſi ſatis robuſtæ ſunt, plenior et largior concedendus.

CAPUT XCVII.

De hydrope (*a*) poſt immodicam ſanguinis rejectionem per os.

COncedo rara non eſſe artis, & ex multiplici rerum eventu artem conſtituere velle, imbecillis eſſe ingenii; nec minus culpandi ſunt, qui nihil ſciunt, niſi ab aliis dictum fuerit. Ingenioſum plane, cum Seneca *in Epiſtolis*, nihil ſciri poſſe a nobis, quod tamdiu vixerimus ſine ulla inventione; in aliorum dicteriis ſemimortuos, & quaſi conſepultos jacere. Vivit quidem qui ſibi ſapit; contra qui nihil niſi ex commentariolis, cum larvis perpetuo luctatur. Petrus Thieri Ambianenſis, annos 40. natus, hic Bononiæ commorans duobus annis elapſis pluſquam tres libras ſanguinis rubri, & ſpumoſi cum tuſſi rejecit: ſequenti die ſimilem quantitate evomuit. Tunc propinquior Medicus ad eum vocatus, ipſi ſanguinem eſſe detrahendum ſuadet. Præſcribit & rotulas cum bolo. Quinto die pariter novum ſanguinem fundit per os, cui abdominis, & crurum tumor ingens ſucceſſit. Tunc ad eum inviſendum accerſitus, conclamatum hominem, atque omni ſpe deſtitutum eſſe reputans, ipſi parum ſulphuris metall. propino: Croco tandem Martis bis in die exhibito perfecte convaluit, vivitque adeo ſanus, ac ſi nihil quicquam paſſus fuiſſet.

(*a*) *Poſt immodicam ſanguinis rejectionem per os.* Vomitus ſanguinis ex ruptis vaſis brevibus ventriculi originem ſuam habet. Vidimus id nuper in puella, quæ ex vomitu cruento & cordis palpitatione moriebatur, ubi hepar induratum ſcirrhoſum quaſi coctum apparuit. Lien prægrandis & tumidus, & venæ circa ventriculum tumidæ & apertæ in ipſius ſinu. Et quoniam noſtra ſententia hæmorrhagiæ ferme omnes enormes & crebriores ab inæqualitate motus ſanguinis propter obſtructas vias & venas viſcerum dependent, hinc facile videmus viſcerum labem & ſcirrhoſitatem, quæ cachecticos & hydropicos fere ſemper comitatur, excitare ſanguinis effuſiones per varia loca, quare hæmorrhagiæ tam per nares, quam per hæmorrhoides crebriores & præcedere & comitari ſolent hydropicos, ipſa praxi quotidiana id teſtante.

CAPUT XCVIII.

De calculo.

PRudens, & honeſta mulier, nomine Bianca, annos 60. nata, dilectiſſimi Domini noſtri, & Patroni pluribus de cauſis amantiſſimi, familiæ gubernatrix, poſt diuturnos ventris dolores in inſignem maraſmum, cum lenta febre, incidit. Trimeſtri toto, aut circiter alterius Medici opera uſus eſt. Brevitatis cauſa omitto, quæ illo tempore aſſumpſit medicamenta. In Civitatem reverſus, a qua diſceſſeram a menſe, mulierem invenio macie incredibili confectam, quæ ob virium imbecillitatem, vix dolorem ſentiebat. Ut tamen utrique affectui proſpicerem, (*a*) *lac caprinum* exhibeo

hibeo quotidie, cum ſaccharo albo pulveriſato. Primis diebus unciæ quatuor tantum exhibentur, ſenſim augetur quantitas, & ad uncias octo uſque. Sub fine dierum XV. excrevit nonnullos calculos oblongos, & præduros, a quo confeſtim ſana evaſit. Perſeverat in dicti lactis uſu ad menſem; quo tempore depellitur marcor, recedit febris, & appetitus rediit. Vivit ab hac cura ſana, & vegeta, agens modo 68. ætatis annum.

(*a*) *Lac caprinum*. Lac omne diureticam vim habet propter ejus ſerum ſale ſubtili abſterſivo gaudens, hinc obſervamus poſt copioſum lac aſſumtum non tantum urinas tenues & aquoſas, verum & largiores.

CAPUT XCIX.

De Arthritide inveterata a multo tempore, cum tophis, nodis, in quo æger impotens a multis annis, nonniſi fulcris, & ſcipionibus ambulabat.

DOminus Cæſar Levante in juventute peſſima arthritide vexabatur, cujus cauſa 5. & 6. menſes in lecto decumbebat. Primi dolorum inſultus adeo efferati erant, ut ad duos menſes nullo pacto quieſceret. Primis diebus ad eum vocatus, pilulas catholicas alternis diebus ipſi præſcripſi. Ubi contumax erat dolor, laudinas ipſis miſcuimus. Ad totalem curationem ipſi indicavimus, ut bis in menſe de dictis aſſumeret, & in potu loco vini (*a*) *biberet aquam perpetuo*, quod præſtitit ad decennium: quo tempore perfectam adeptus eſt ſanitatem. Scipiones, & cruces, quibus utebatur in ambulando, primo abjecit, baculum tandem, & modo rectus ſine auxiliis incedit. Modo agit 60. annum, optimo robore donatus, & optima valetudine fruens.

(*a*) *Biberet aquam perpetuo*. Cum arthriticorum natura ferme ſalſifica ſit, non melior potus ipſis conducit, quam pura aqua, ſincera tamen & levis, quæ facile invenit vias per ſudorem & urinam. Talis copioſius hauſta diluit & eluit ſalia peregrina microcoſmica, & fluidos ſuccos efficit. Vidimus hinc aquis dictis ſalubribus, quæ primum ſcaturire cæperunt, & ſæpius nil niſi aquæ fontanæ ſunt, leviores tamen & ſubtiliores, curatos perfecte arthriticos, & contractura ſpaſmodica partium laborantes, ſi in largiſſima quantitate hauſerint iſtas, & meretur hic recenſere ſingulare exemplum cujuſdam viri, qui per novem annos pedum & manuum laboravit contractura, ex febre tertiana diuturna perperam curata. Hic aquam noſtram ſalubrem, quæ optima aqua eſt & vitriolo volatili pauco tamen imbuta; hauſit quotidie ad ſedecim ferme menſuras, & quidem ultra menſem. Urinam excrevit copioſiſſimam, & ſucceſſive tam manus quam pedes reliquit contractura, ita ut commode ambulare & manibus prehendere potuerit, maxima cum hominum, quibus ejus ſtatus prior cognitus fuit, admiratione. Ut adeo ex hac hiſtoria pateat, copiam aquarum non nocere, ſed illam potius maximam vim preſſione ſua in deobſtruendis viis obtinere.

CAPUT C.

De arthritide cum lue venerea.

PLures novimus ex tenui fortuna ad ſublimia evectos, e paupertate ad divitias, arthritide miſerrime conflictatos, occubuiſſe; e contra, qui divites arthritidis doloribus infeliciter cruciarentur, ad pauperiem delapſos ab iiſdem liberos evaſiſſe. Crapulam, an otium, Venerem, an Bacchum incuſare velle, non eſt facile. Modo nobis eſt præ manibus quidam nobis amicus, qui nullis voluptatum illecebris parcens, ab arthritidis cruciatibus liber evaſit, ſolius aquæ potus uſu. Novimus quoſdam ab omnibus Venereorum ſpiculis alienos, & pariter ab omnibus ſeculi voluptatum blanditiis, præterquam a vini potu, & otiis, quibus ex dignitate officii, & profeſſionis indulgere tenebantur, arthritidis tyrannide ſummopere dilaniatos. Cur vinum tantopere arthritidi nocet? Non alia de cauſa, quam ejus tartaro, quo inter cætera alimenta copioſe abundat. In *prima Centuria* de ejus ortu, & eſſentia, paucis multa diximus, nunc de ipſa cum admixta lue dicendum. Circa utriuſque notitiam deſudet Medicus, non tam arcta eſt utriuſque affectus conjunctio, & affinitas, ut non raro Medicos etiam oculatos decipiat. Nuperrime quidam amicus noſter nobis ſeſe offerebat curandum. In principio, (*a*) *juncturarum dolore* immaniter excruciabatur, ſuccedunt vigiliæ, capillorum effluvium, puſtulæ, nocturna febris, &c. Juncturarum dolori advenit inflatio, rubor, & tumor: Non, ut in ſimplici arthritide, ceſſat dolor intra 19, aut 20. dies, aut (ut inquit Hippocr. 40.) ſed eodem modo divexerat hominem. Genua præſertim, & utrumque poplitem adoritur, nec raro manus, & pedes. Deſinit ſæpe in apoſtemata, in quibus humoris acrimonia oſſa erodit. (*b*) *Gonorrhœa* aliquando fit morbi prodromus, cum inſigni ophthalmia, aut ad minus oculi rubent, & prurigine moleſta vexantur. Iſchias nonnunquam incipit, & hæc nullis miteſcit remediis, præterquam peculiaribus alexipharmacis. Ejuſcemodi affectuum tam eſt efferata pernicies aliquando, ut ni opportunis occurrat mediis Medicus, membrum totum vaſtet, oſſium etiam robur, & craſſitiem perimat. Curam utriuſque affectus uno eodemque tempore aggredior. Ubi dolor magis premit, eſſentiam corallinam exhibeo. Ejus loco, accipio pilularum polychreſtarum, deſcriptionis noſtræ, ſcrupulos duos, pil. laudinæ gran. vij. miſce, fiant pil. tres: capiat duabus vel tribus horis ante cibum. Decoctum poſtea ex ligni Guajaci lib. ♈. ſalſæ paril. ℥.ij. Infundantur in lib.xv. aquæ communis, & coquantur ad medietat. Sub fine adde fol. ivæ artheticæ, bethonicæ, cichorii, an. m. j. ſenæ orient. ʒ.vj. hermodactyl. ʒ. ß. aniſi, ʒ. ij. liquiritiæ ℥. ß. fiat decoctum: de quo capiat ℥. vj. pro ſingula doſi, bis in die. Ex magmate cum lib. xij. aquæ communis, parabitur decoctum ſecundum, cujus uſus erit in cibis, loco vini. Diæta præſcribitur pro ratione temporis, & perſonarum conditione. Præter ejuſmodi decoctum, ſunt pleraque alia, ut extractum antivenereum,

Chaos

Chaos mercurii, &c. de quibus in noſtra *Pharmacopœa Spargyrica*. Sed revera certam, & determinatam medendi methodum inſtituere velle, omnino eſt impoſſibile.

(*a*) *Juncturarum dolore*. Scorbutus & arthritis ſi excellentior eſt, ſæpius habetur et curatur pro lue venerea, et hæc quoque ſub arthritidis vel ſcorbuti nomine plurimum ſuas tragœdias exercet, item ſub ſpecie catarrhi quandoque latet cum anhelitus difficultate et anorexia.

(*b*) *Gonorrhœa*. Scorbuticis, arthriticis, nephriticis ſæpiſſime accidit gonorrhæa: In ſcorbuticis ſemen ſæpe rubellum et arenoſum viſitur. Et gonorrhæa benigna plerumque eſt ſcorbutica ob ſal immixtum chylo, quod impedit coagulationem; hinc ſemen nimis fluidum eſt, et ſic tranſcendit capſulas: Adjuncti ſunt dolores capitis, ſtranguria, livor, tabes, dolor lumborum. Hanc ob rationem ſcorbutici ſunt ſputatores, et chylus bonus ſive lac non in copia generatur in illis. Præter purgantia lac cum terebinthina, item cum oſſe ſæpiæ ſumptum, arcanum eſt hoc in morbo.

CAPUT CI.

De lue venerea.

Lues venerea, quam Itali & Germani Gallicum morbum appellant, a variis varie deſcribitur. Cum vero ejuſcemodi deſcriptiones ad eum curandum nihil lucis afferant, eas merito ſpernimus. De ejus ortu, & cauſis quicquid deblaterant, itidem parum refert. Etenim merceſne ex India, an (*a*) *contagium in Neapolitana expeditione* contractum, vel, ut ſomniant nonnulli, Planetarum malevolus aſpectus, hucuſque profuit nihil. Mercatores in hoc Medicis longe peritiores obſervamus, qui attulerunt nobis arma, quibus debellare poſſimus tam dirum morbi genus. Indicationes ſi quæras, vel univerſum Medicinæ ordinem invertis, vel craſſam, & ſupinam ignorantiam multorum confiteri teneris. Etenim methodus, ſeu ars debellandi ejuſcemodi truculentum, & immaniſſimum hoſtem, ab uſu, & experientia tota pendet. Uſus vero, & experientia longo tempore parta docet, non omnes eodem modo, iiſdemque mediis curandos. Inprimis videndum, an cum ipſo morbo alter affectus ſit ipſi complicatus; etenim ambo eodem curandi ſunt illis, qui unica methodo, unico decocto, unico unguento, ſuffumigio, cerato, pilulis, pulvere, & ſimilibus, unumquemque curare tentant. Hoc peculiare habet iſte affectus, ut ſæpe tartareis morbis ſe immiſceat; unde incautos Medicos non raro decipit: nonnunquam arthritidem in conſortium trahit: aliquando febrem habet comitem. Differentias, quas olim fecerunt per gradus, docti quidam viri, ad curationem pariter parum conducunt. Majoris ſunt conſiderationis, quæ ab ægrorum natura, & conditione deſumantur. Sunt nonnulli, in quibus longo tempore latet; in quibus uno, & quibus alio modo ſe prodit. In nonnullis ſtatim poſt contactum, vel carie in pene, vel gonorrhœa, vel bubonibus manifeſta fit. In quibuſdam ſine his poſt aliquod temporis ſpatium, vel per puſtulas, vel per tubercula, vel per capill. defluvium, vel tandem per dolores, modo in capite, modo in ſcapulis, bra-

chiis, pectore, pedibus, tibiis, &c. Aliquando adeo eſt obſcura, ut arte verſatiſſimos plerumque decipiat. Peculiaria, veriora, & certiora ſigna, per negativam facile inveniuntur, dicentes hoc non eſſe hujus, vel illius affectus, nocturnum magis, quam diurnum, & continuum. Non raro in principio veluti fervidus vapor per carnes ſerpit, ibique dolores acerrimos concitat. Mirum eſt, quomodo aura iſthæc virulenta, horum magis, quam illorum commercio gaudeat. Item quomodo tam exigua, fiat tam ampla; & temporum brevitati minime ſubdita; & quomodo fertilitate mira ſe per regiones, & per ſecula propaget. Cura ejus cunctis innoteſcit. Non eſt Medicus, qui in hac re ſuam peritiam ad ſidera non extollat. Quiſnam eſt Barbitonſor in Gallia, qui propria arcana non prædicet? Unuſquiſque peculiarem methodum jactitat. Quatuor modi, quibus utuntur Medici, & Chirurgi, adhuc ſunt in uſu. Omnium hic in Italia communiſſimus eſt, præbere ligni Guajaci decoctum cum ſudoribus, & ſine ipſis purgationibus, qui modus in quibuſdam eſt laudabilis. Secundus, ſunt frictiones ex argento vivo. Tertius *ſunt in ſuffimigia*. Quartus, emplaſtra, ſeu cerata. Mitto pilulas mercuriales, pulveres, vina, &c. Quod ad nos prædictas etſi inutiles haud cenſeamus, eas tamen minime uſurpamus. Decoctis, tanquam iis, quæ naturæ noſtræ magis conveniunt, frequenter utimur. Item extractis, electuariis, & confectionibus. Decocta in emaciatis in juſculis paramus. Hæc ſi ad Chymiæ normam parentur, communibus longe ſunt efficaciora. Dantur & in minori quantitate. Parandi modus in noſtra *Pharmacopœa Spagyrica* habetur.

Symptomatum varietas medicamentorum diverſitatem conſtituit. Morbi vero eſſentia ſemper eadem Alexiteria proponit Matrimonium pariter, quod contraxit cum aliis morbis, medicamenta quoque diſcriminat.

Certam tradere regulam vix eſt poſſibile de iſto affectu: peculiares obſervationes tibi tradere arbitramur; qua de re manum a tabula.

(*a*) *Contagium in Neapolitana expeditione*. Omnia omnium ſeculorum præter lepram mala ſuperavit diritate et ſui propagatione lues venerea, maxima vagæ libidinis peſtis, quæ circa annum 1464. in obſidione Neapolis inter oppugnatores Gallos quaſi furia ab inferis exorta in ultimas terras propagata eſt, & niſi hydrargyri et aliorum remediorum uſus tempeſtive innotuiſſet, omnium fœdiſſimum detrimentum intuliſſet.

PETRI

PETRI POTERII
PHARMACOPŒÆ SPAGYRICÆ.
LIBER PRIMUS.

CAPUT PRIMUM.

De ſecretioribus Medicamentorum præparationibus, & uſu.

QUicquid ſagax & inimitabilis Natura ad mortalium calamitates propulſandas, ſanitatemque in ſuo robore ſtabiliendam excogitavit unquam, id (*a*) *e triplici penu*, eruendum optime cenſuit: vegetabili nimirum, animali, & minerali. Nec ipſi ſatis fuit, tantam plantarum copiam adinveniſſe, quæ noſtris ſuperandis morbis ſufficeret, ni animalia ſimul, & mineralia in uſum advocarentur: Unde haud exigua ſuſpicio, num morbi pariter e triplici illo penu depromerentur. Vegetabilium atque animalium quotidiano uſu humana corpora manifeſte alterari, nemo eſt qui ambigat, quandoquidem hæc duo in noſtri alimoniam cedant. At mineralibus non adeo aperte, ſed occulto quodam modo veſcimur, nimirum cæteris eduliis naturæ induſtria cum his admixtis; uti vini exemplo liquido conſtat, quod in ſuo tartaro naturam quandam metallicam e terræ viſceribus hauſtam continet. (*b*) *Omitto aquam*, qua quotidie utimur, varia ſalium, & mineralium genera in ſe coercere. Qua de horum trium naturam, vires, & fucultates jamdudum contemplari, præcipuas, & quas potiſſimum in Medicina factitanda uſurpamus, ſeligere, atque commodo publico tradere cupientes, præfatum naturæ ordinem ſequi, optimum duximus.

ANNOTATIONES.

(*a*) *E triplici penu*. Res dubia eſt, ad quod regnum naturæ ſpectet aer, qui magnum jus habet corpora noſtra afficiendi, vel etiam morbida ſanandi; aer quippe mutatus magnis ſæpe morbis remedio eſt; Et qualis aer, tales ſunt ſpiritus rectores machinæ noſtræ; unde in ipſo ingens momentum ſanitatis noſtræ ponitur. (*b*) *Omitto aquam*. Aqua ſicuti eſt menſtruum macrocoſmi: ita quoque microcoſmicum, et quo purior, atque heterogeneis partibus magis privata, eo moliores et ſinceriores generantur ſucci corporis, quo circa ab hujus ſalubritate magna pars ſanitatis noſtræ pendet. Rarius aqua puriſſima invenitur, ut plurimum de ſoli natura ejuſque contentis participat.

CAPUT

CAPUT II.

De Medicamentorum præparatione in genere, deque hujus partis præſtantia, ſubjecto, & officio.

EAm Medicinæ partem, quæ medicamentorum præparationem docet, (*a*) *olim unicam*, nunc vero duplicem agnoſcimus: antiquam Pharmaciam; & recentem licet antiquiſſimam, quæ Spagyrica & Chymica dicitur. Si ad hanc legitimi ejus uſus cognitio accedat, vere Phyſica praxis dicetur, omnium ſcientiarum nobiliſſima, utiliſſima, & præſtantiſſima, cujus finis & intentio ad ſanitatem perpetuo dirigitur, ſibique pro ſubjecto vendicat rem omnem, ad humani regis commodum primitus comparatam. Hujus partis tanta eſt dignitas, & præſtantia, ut nihil ſit, quod tam de repente Medicum exornet, nobilitet, & clarum, famoſumque reddat. Hæc firmiſſima Naturæ clauſtra reſerat, corpora in ſua elementa, & elementa in ſua principia reſolvit. Qui in ea claruerunt olim, apud Indos Gymnoſophiſtæ, apud Perſas Magi, apud Gallos Druidæ vocabantur. Ei quandoquidem virtutum omnium terreſtrium, cœleſtium, animalium, vegetabilium, & mineralium clavis concreditur. In ea non modo rerum eſſentiæ perpenduntur, verum & in lucem conſpectumque hominum adducuntur, purum ab impuro ſegregatur, cortex a nucleo, contrarium a contrario; multa denique miranda præſtat, & multo majora, quam quæ humanus intellectus excogitare poſſit.

(*a*) *Olim unicam*. Pharmacia ſeu præparatio medicamentorum Galenica eſt, vel chymica, Galenicam amplexi ſunt veteres, chymica ſelectior quaſi recentioribus magis arridet. Antiqui olim vegetabilibus contenti erant, et ex herbis medicinas ſuas parabant; Verum noſtro tempore ex animali et minerali magna acceſſere augmenta, ut jam chymicis pharmacopolia mirum ſplendeant. Unica tamen eſt ars præparandi medicamenta ex omnibus regnis, quæ pharmacia eſt, et utraque methodus tam ſimpliciter Galenice et diffuſius, quam conciſius, ſubtilius et chymice parandi medicinas hodienum valet, nec ſua laude caret utraque, ſed ambæ amice conſpirare debent. Innoxia et ſecuriſſima remedia chymica ſunt, magnæque activitatis, modo prudenter nanciſcantur medicum. Certe indignus eſt Medici nomine, qui chymiam ignorat, miſerior, qui illam odit; Remedia Galenica ſatis quoque tuta, imo neceſſaria ſunt, ubi imbecilia adſunt ſubjecta, et lento gradu procedendum; tunc ſæpe plus juvat ſimplicis herbæ decoctum, quam famoſum quoddam elixir, quinta eſſentia, aut panacæa magni cujuſdam Chymiatri.

CAPUT III.

De ſecretioribus medicamentorum vegetabilium præparationibus.

VEgetabilia, ex quibus prima morbis accommodata remedia educimus, multiplicia ſunt: vel enim exotica, & e diſtantiſſimis maris tractibus allata; vel noſtratia, ſub cœlo, ſoloque noſtro nata. Inter hæc, ſunt herbæ, frutices, ſubfrutices, arbores, & ſimilia, quæ integra vel eorum partes

ſumi-

ſumimus, ut radices, cortices, ligna, folia, flores, fructus, ſemina, gummi, reſinas, & alia: his aliquando cum aliis mixtis, nunc in formam decoctionis, julepi, ſyrupi, pulveris, confectionis, electuarii, opiatæ, pilularum, & ſimilium; nunc in formam aquæ, olei, ſalis extracti, Clyſſi, magiſterii, &c. chymice paratorum. Et quia Illuſtriſſimo D. Equiti CASSIAHO A PUTEO, cui hæc primo dicata ſunt, tantum polliciti ſumus (*a*) *ſelectiora*, & ea quæ ſæpius apud Chymiatros in uſum veniunt, una & hæc, quibus paſſim in curandis morbis utimur, deſcribere: Ideo communibus & vulgatis omiſſis, ad prædicta recto tramite nos transferimus, initium ducentes a decoctis, ut a levioribus, omnium paratu facillimis, & nobis uſitatiſſimis.

(*a*) *Selectiora*. Quivis medicus, uti miles contra hoſtem inſtructus armis optimis, ſeu medicamentis præſtantiſſimis ſit oportet, quibus adverſus naturæ hoſtes inſurgat. Non huc quadrant vulgaria vage conſarcinata, ſed probatiora & ſelectiora; quorum experientia fida & tuta eſt: hæc enim medicum decorant, illumque nobilitant, ac ægros juvant; quare horum diſpenſatio Medicis proprie convenit; Qui in ſanatione morborum magna præſtare vult, utique præparare ipſe medicamenta ſelectiora euporiſta pauca, illiſque prudenter uti debet, ſic certior de illorum modo agendi & operandi fit, quod non facile contingit in diffuſo remediorum apparatu.

SECTIO I.

CAPUT I.

De decoctis in genere.

IN noſtris decoctionibus parandis plerumque a vulgari methodo minime recedimus, in his præſertim, quas Pharmacopœis quotidie parandas concedimus, & eo magis quando morbus non eſt admodum pertinax, ſimplicique medicamenti præparatione ſubigi & everti queat. Inſuper tædioſum nimis foret, unumquemque ad noſtri libitum docere velle. Fateor equidem (*a*) *in diuturnis graviſſimiſque morbis*, in delicatulis, & his, quibus ventriculus nauſea premitur, & qui ſolum aſpectum medicamentorum, odorem, & ſaporem perhorreſcunt, longiori artificio oportere uti, nam tunc crebris coctionibus, filtrationibus, clarificationibus, & deſtillationibus, ea adeo guſtui, palatove grata reddimus, ut ipſis ægris in deliciis ſint.

Vis, & facultas decoctionum in tinctura, ſaleque tartareo potiſſimum conſiſtit; & ſic in multis parum intereſt, an in clauſo vel aperto, duplici vel ſimplici vaſe fiant. Vaſa autem ſumimus, vel terrea vitreata, vel vitra ipſa, item vaſa ænea ſtanno interius obducta, cum ſuis cooperculis ejuſdem materiæ. Pro humiditate aquas deſtillatas non raro uſurpamus, aliquando vinum, hydromel, aquam communem, & alia intentioni noſtræ convenientia. Quantitas

titas humiditatis pro ratione rei coquendæ ſumitur, in duris, & ſiccis, plus; in raris, & humidis minus,

Item, (*b*) *dura, & ſicca* longam ſuſtinent coctionem, contra rara, & humida, aromata quoque, & ea quorum vis, & facultas in ſuperficie conſiſtit, exiguam admodum requirunt coctionem: in his ſæpius ſola infuſione contenti ſumus; in aliis, mediocri, vel tertiæ, vel quartæ partis conſumptione; in aliis fortiſſima, & tunc ad medietatem, vel duorum tert. conſumpt.

(*c*) *Doſis* eſt ℥.1.2.3.4.5.& 6. pro viribus ægri, & rei natura. Decoctis utimur multis de cauſis: & primo, ubi medicamenta actu humida requiruntur, veluti in aliquibus morbis ſiccis, item in arefactis, & attenuatis corporibus, ubi longa humorum præparatione opus eſt. Quando ſiccorum, & ſolidorum lignorum, radicum, & ſimilium, virtutes & facultates elicere, eaſque in formam potabilem deducere volumus, medicamenta quoque actu humida æſtivis diebus magnopere conveniunt, eo quod calori noſtro, extrinſeco æſtu depreſſo, & dejecto, facile humida ſuccurrant. Utimur & decoctis, quando temporis brevitas longiorem præparationem non fert.

Uſus decoctionum nobis eſt longe a paſtu, poſt paſtum, in cibis ipſis loco potus, ſemel, bis, & ter in die.

Hic contra Staticæ Medicinæ præcepta obſervavimus, decocta tuto dari poſſe, (*d*) *horis majoris tranſpirationis*, intro forte revocato calore, quo natura ſimul cum medicamine ſtipata & roborata, noxios humores expeditius ſubit, extrudit, foraſque propellit.

In his adhibendis apprime videmus, ut utrumque viſcus, lien, & jecur naturali robore ſint donata, & ventriculus minime nauſeabundus, & imbecillis.

(*a*) *In diuturnis graviſſimiſque morbis &c.* Decocta requirunt integrum ac firmum ſtomachum, qui liber eſt, nec copia vitioſorum humorum obſeſſus, nec nauſea premitur; item vias primas lubricas, patulas nec obſtructas; denique tranſpirationem & motionem ſanguinis liberiorem, tonumque viſcerum, maxime hepatis & lienis, ſalvum. alioquin majus damnum, quam juvamen adferunt. Horum uſus ad menſes duos vel tres minimum continuandos, in chronicis: alias parum perficiunt.

(*b*) *Dura & ſicca*. Quæ duriora ſunt, uti partes animalium oſſa, radices, ligna, diuturniori egent coctione, minori aromata, ſale volatili prædita, omniaque purgantia, quæ melius infunduntur, quam decoctione tractantur.

(*c*) *Doſis*. Variat doſis pro diverſitate ingredientium. Temperans & diluens decoctum ad libram unam vel duas, purgans ad uncias duas vel tres, aperiens ad uncias ſex aſſumendum eſt.

(*d*) *Horis majoris tranſpirationis*. Optime adhibentur liquida & diffuſa, uti ſunt decocta & infuſiones, horis matutinis, quando coctio ventriculi eſt peracta, circulatio & motio ſanguinis ac tranſpiratio liberior, tunc longe citius pervadunt in ſanguinem, quem diluunt, ſalia ejus morboſa imbibunt, ac per debita evacuatuoria proſcribunt; Ex adverſo ſi circulatio cum perſpiratione minus ſecundum naturam ſunt, ut in pluribus morbis, vel etiam ſtatim poſt paſtum, exulent dicta.

CAPUT

CAPUT II.

De Decoctis in ſpecie.

QUi huc uſque decoctorum formulas in ſpecies diſtraxerunt, eas præcipue ad ſingulas corporis partes contraxere, hinc cephalica, thoracica, cardiaca, jecoraria, & ſimilia inventa ſunt quæ poſtea minutius concidenda duxerunt, veluti in multiplicem intemperiem. Sunt propterea decocta cephalica calida, frigida & ſicca; ſic de ſingulis partibus: cui & addere poſſem excalefacientia & exſiccantia, excalefacientia humectantia, & alia, in quæ ultro non progredimur, ne ejuſmodi inanis prolixitas inſtituti noſtri ſcopum evertat. Nos in medendo non ad ſolam intemperiem reſpicimus, verum magis ad partium conformationem, & compoſitionem; non qualitatum, ſed principiorum, cauſam morborum efficientem. Rurſus decocta ſunt vel ſimplicia vel compoſita; laxativa, vel alterantia, de quibus fuſius apud VVeckerum, Quercetanum, & alios. Inſuper quædam ſunt particularibus morbis expugnandis deſtinata: ut Epileptica, apoplectica, &c. Nos paucis exemplis contenti proponimus noſtra.

(a) Decocta Cephalica.

PArantur ejuſmodi decocta ex ſimplicibus capiti deditis: Ut Ligno viſci quercini, rad. pæoniæ, betonicæ foliis, capil. ven. &c. floribus ſtœchados, violarum, lilii, pap. rub. ſem. aniſi, fœniculi, carui, &c.

Quibus addere, & demere pro natura morbi, ægri conditione, & tempeſtatis qualitate, unuſquiſque poterit, hæc roborantia, & alterantia dicuntur, ſi his immiſcemus agaricum, turbith, ſennam, polypodium, hermodact. eſulam, & ſimilia.

Quæ poſtmodum phlegmagoga, cholagoga, & melanagoga dici poſſunt.

(a) *Decocta cephalica*. Non dantur remedia ſpecifica hoc nimirum ſenſu, quæ ſaltem uni parti medeantur, inque aliis nihil efficiant. Medicamenta ſunt nihil aliud, quam menſtrua, quæ ſi prius rite fuerint ſubacta a liquore gaſtrico ſalivali, agunt imprægnatione humorum, quos in quoddam menſtrui quaſi genus convertunt, vel ſi intemperie laborant, ad temperamentum reducunt, ut deinde obſtructa reſerare & excretoria blande ſtimulare queant. Prout autem principium in ſanguine, humoribus, vel partibus peccans varium eſt; ita quoque medicamentum requiritur peculiare, vel ſalinum ſulphureum, vel reſinoſum, vel aqueum, volatile, mucilaginoſum, aut acre; adeo ut qualitatibus manifeſtis agant remedia, vel mechanica quadam ratione explicari debeat horum virtus. Morbis capitis, qui vel ex diſcurſivo ſpirituum motu, vel ex obſtructis anguſtiſſimis nervorum & cerebri tubulis, naſcuntur, duplicis generis potiſſimum conveniunt. Prioris ſunt anodyna, blanda ἀταθυμιάσει ſpirituum impetum ſiſtentia, qualia ſunt nominatim: flores primulæ veris, tiliæ, pœoniæ, acaciæ, ſambuci, roſarum, violarum, papaveris, rhœados, liliorum convallium, &c. item vaporoſa: moſchus, caſtoreum, ambra, crocus; Ad poſteriorem pertinent claſſem ſale oleoſo ſubtili imbuta, cujuſmodi ſunt omnia ex animalibus oleoſa & ſpiritus volatiles, ex herbis majorana, ruta, lavendula, valeriana, lignum aloes album

bum, roſmarinus tam hortenſis, quam ſylveſtris, cardamomum, cubebæ, ſerpillum, baſilicum, ſuccinum, ambra, balſamum peruvianum, quæ omnia cum aqua vel vino decocta, aut infuſa cum apto menſtruo ad vitia capitis præbent laudatiſſimam medicinam.

(b) Decocta pectori inſervientia.

Aſthmati potiſſimum ſequens decoctum conducit.

Rec. Radicum enulæ campanæ, ireos, liquiritiæ raſæ, & parum contuſæ, an. ℥. j. ficuum pinguium Num. xij. cap. ven. praſſii albi, ſcabioſæ, boraginis, tuſſilaginis, peti, (alias herbæ reginæ) hyſſopi, an. m. j. Flor. violar. boraginis, an. p. j. Coquantur in ſ. q. aq. communis ad tertiæ partis conſumptionem: clarificetur, aromatizetur cinnamomo, & dulcoretur ſaccharo, & melle. Si ejuſmodi decoctum coquatur ad craſſitiem mellis cum tantillo ſacchari, efficiet ſyrupum præſtantiſſimum; cujus dantur cochlearia 2. & 3. pro doſi, cum juſculo carnis, vel ſimplici vel alterato. Eadem iterum in alterantia, & purgantia ſubdividuntur. Verum purgantia nunquam uſurpamus, eo quod eadem pectori vim ſemper inferant.

(*b*) *Decocta pectori inſervientia.* Morbi pectoris ſicuti proveniunt vel a ſtaſi tenacium humorum, vel a nimia illorum acrimonia pendent: ita quoque pectoralia ſic dicta medicis, agunt vel incidendo ac reſolvendo humorum craſſitiem, uti ſunt helenium, ſquilla, hyſſopus, myrrha, radix iridis, ros ſolis, ſcordium, leviſticum, cherifolium, epithymum, naſturtium, gummi ammoniacum, ſulphur, benzoe: vel operantur deliniendo humorum acredinem, qualia ſunt liquiritia, ficus pingues, dactyli, uvæ paſſæ, herbæ emollientes, tuſſilago, flores violarum, boraginis, ſemen papaveris, pulmo vulpis, & ejus generis alia.

Decoctum ad phthiſim.

Rec. Fol. gnaphalii montani, (Gallis *pied de chat*) Roris, ſive ſophiæ herbæ, Bugulæ boraginis, an. m. j. Florum violarum p. j. Liquirit. raſæ, Uvarum paſſarum, p. ij. Fiat decoct. ut ſupra in juſculo carnis, vel decocto hordei integri. Cum ſaccharo commode in ſyrupum coquitur, evaditque medicamentum phthiſi utiliſſimum; coctio vero fiat in Balneo Mariæ, vel vaporoſo, vel ſimili.

Ad Pleuritidem.

Ex floribus papaveris rub. ad pugilli quantitatem in aqua communi more ſolito, & ſimplici ebullitione, fit optimum decoctum ad pleuritidem.

(a) De Cardiacis Decoctis.

Tempore peſtis ejuſmodi decoctis opportune utimur, tum etiam in putridis maligniſque febribus. Adverſus venena quoque eadem non raro uſurpamus. Inter hæc calida ſunt, frigida, & temperata.

(*c*) *De cardiacis decoctis.* Hæc adhiberi ſolent ad malignitatem in morbis diſcutiendum. Optima ſunt, quæ parantur ex radice ſcorzoneræ, acetoſæ, raſura Cornu cervi, ſcordio. Guſtui & palato redduntur gratiora ſyrupo acetoſitatis citri recenti, granatorum, aqua cinamomi, ſpiritu nitri dulci.

Decoctum Cardiacum temperatum.

Rec. Fol. agripalmæ, ciceibitæ, Reginæ pratenſis, (alias ulmariæ) boraginis, bugloſſi, an. m. j. Florum cordialium, an. p. j. Cum aquis cordialibus meliſſæ, boraginis, ſcabioſæ, ſcorzoneræ, vel etiam juſculis carnis, fiat decoct. ſecundum vulgatam methodum.

Aliud.

Rec. Fol. meliſſæ, ſcabioſæ, ulmariæ, ſcorzoneræ cum rad. cardui bened. cicerbitæ, borag. an. m. j. fiat decoctum, ut ſupra.

Aliud Peſtilentibus morbis inſerviens.

Rec. Santall. albi, ℥. ß. rad. Scorzoneræ, tormentillæ, biſtort. an. unc. j. fol. rut. caprariæ, pimpinellæ, ſcabioſę, cardui bened. boraginis, an. m. j. fiat decoctum, ut ſupra.

Aliud.

Rec. Radicis ſcorzoneræ lib. ß. rad. tormentill. biſtortæ, in unc. j. fol. ulmariæ, pimpinell. meliſſ. boraginis, an. m. j. fiat decoctum, ut ſupra. Redduntur guſtui palatoque grata cum ſaccharo, & eadem cinnamomo, ſchœnantho, ſantalo, aut aliis ſimilibus prius aromatizata.

De decoctis (*d*) reſpicientibus hepar.

Decoctiones, & juſcula, quibus utimur in affectibus jecoris medendis, multiplices ſunt: propterea ſolita brevitate, cui ſtudemus, ſeriem rerum, quas in his parandis uſurpamus, hic inſerere tantum decrevimus: Ut

Radices apii,
graminis,
ruſci,
aſparagi,
fœniculi, } calid.

Radices acetoſæ,
cichorii,
taraxaci, } frigid.

Ligna ſantal. omnium,
Folia chorii,
Herb. endiviæ,
cicerbitæ,
lactucæ ſat.
lactucæ ſilv.
portulacæ. } frigid.

Hepaticæ,
agrimoniæ,
fumariæ,
lupuli,
capill. ven.
ſcolopend. } temp.

Fol. Abſinth. utriuſq;
abrotani,
chamædryos, &c. } calid.

Flores Violarum,
roſarum.
borraginis, } temp.

Semina 4. frigid. ma. &c.

(*d*) *Reſpicientibus hepar.* Ad hepatis obſtructionem conſiſtentem in poris & glandulis biliariis decocta ex herbis amaris, ſale abſterſivo imbutis, cum vino vel aqua egregia ſunt, ſi autem ſcirrhoſum minatur leucophlegmatiam, vel hydropem, minus conferunt. Principatum ex hepaticis habent centaurium minus, chelidonium majus, cichorium, fumaria, hepatica, agrimonia, capilli veneris, taraxacum, rhabarbarum, & radices quinque aperientes. Si additur tartarus tartariſatus, vel vinum martiale, majorem acquirunt efficaciam exinde decocta.

(*e*) *Splenetica Decocta.*

Ratione haud abſimili decocta ſplenetica paramus. Inter præcipua ſunt cortices tamariſci, cort. capparum, radices filicis maris; Herbæ, aſplenium, ſcolopendrium, piloſella, pimpinella, betonica, & ſimilia. Sæpe ea incoquimus in aqua chalybeata, in juſculis, aquis graminis, hydromelite, & aliis. In his parandis tribus vel quatuor rebus contenti ſumus, uno videlicet, vel duobus, quæ diſſolvant, & attenuent, altero roborante, & tertio, vel quarto purgante, aut alterante, vel aliud ſimile reſpiciente. Qui

ſecus agunt, & in uno decocto omnia ſingula corporis partes reſpicientia ſimul miſcent, Empiricos ſe præbet, & artis præcepta evertunt.

Agrimonium in ſimplici aqua decoctum, ad duos, vel tres menſes, pro omni potu fœliciter cuidam hepatico, & maximo cum fructu, dedimus.

Iva artetica item in potu per aliquot dies exhibita cruentam mictionem ſanavimus.

Plantagine ſola in juſculo vervecis cocta ad diarrhœam, & lienteriam fœliciter utimur. Poſſem multa alia ſimplicia recenſere, quorum morbis medendis, nobis multiplex experientia conſtat. At paſſim in *curationibus noſtris* eadem obſervare haud difficile erit. Decoctum bugulæ in juſculo vervecis factum, his prætermittere nolo, maxime in phthiſi, atque in intrinſecis ulceribus: parum, & clementer ventrem laxat, contra naturam conſolidarum, inter quas ipſa ab Herbariis reponitur: hepati mirifice confert, & aliis ſuccurrit.

(*a*) *Splenetica decocta*. Lien utplurimum infarctus eſt craſſo et copioſo ſanguine, quare quæ blande ipſum reſolvunt, ſpleni dicata ſunt, qua facultate pollent ſcolopendrium, fumaria, piloſella, epithymium, agrimonia, radix filicis, cortices tamariſci, cappparum, maxime ſi coquuntur ex aqua chalybeata, quæ lenem conſtrictionem ac tonum ſpleni reſtituit.

(f) Decoctum Nephriticum.

Rec. Radicum apii, ononidis, althæe, an. ℥.j. ß. fol. argentinæ, betonicæ, piloſellæ, herbæ Turcicæ, an. m.j. liquiritiæ raſæ, & parum contuſæ, ʒ.v. ſem. milii ſolis, fœniculi, an. ℥.j. Bulliant in ſ.q. Aquæ communis: colaturæ dantur ℥.vj. cum ʒ.j. ſyrupi limonum, & guttis iij. ol. vitrioli. Calculum in renibus potenter diſſolvit, e veſia pellit & ejecit, & urinam copioſe movet.

Argentina in juſculo per ſe data mira præſtat, Piloſella item ſola exhibita non minima præſtat. Prætereo lubens in infinita alia renibus dicata, ut quæ paſſim aliis in locis ad nauſeam uſque reperiantur.

(*f*) *Decoctum nephriticum*. Nephritica dicuntur, quæ ſubtiliſſimo oleo, vel nitroſo quodam ſale ſiphunculos & glandulas renales aperiunt, talia ſunt: petroſelinum, chærefolium, fœniculum, geniſta, equiſetum, virga aurea, ſeſeli, althæa, ſaxifragia, baccæ alkekengi, juniperi, ſemen milii ſolis, amygdalæ amaræ, liquiritia &c. quæ decocta cum aqua ſimplici addito ſpiritu ſalis dulci & ſyrupo limonum, potu calculos diſcutiunt. Argentina, piloſella, hedera terreſtris mira præſtant in læſione renum, ſeu illorum continui ſolutione, ulcere &c. Ad avertendos calculos non poſſum ſatis dilaudare uſum amygdalarum amararum, ſi tres vel quatuor ſingulis diebus mane ſumantur. Dici vix poteſt, quantum hæ juvent in diſpoſitione calculoſa, dum urinam movent, & arenam, quæ calculi elementum eſt, educunt, quod frequenti experimento ſum edoctus.

Decoctum pro gingivis roborandis.

Rec. Fol. Roriſmar. ſalviæ, myrti, an. m.j. corticum granatorum, ℥.v. aluminis crudi ℥.j. Bulliant in ſufficienti quantitate aquæ & vini. Ejuſmodi decocto colluaturos bis, & ter in die. Gingivarum ſuperfluam humiditatem exſiccat, atque dentes roborat, firmatque.

Aliud

Aliud dentes conſervans.

Rec. pol. olivæ, myrti, roriſmarini, an. m. j. garyophyl. contuſorum, ʒ. j. fol. roſarum, p. j. Bul. in vino, ſub fine adde ſalis communis p. j.

(g) *Decoctum pro ulceribus ſordidis.*

Rec. Fol. plantaginis, anagallidis, quercus, an. m. j. radicum ariſtoloch. rot. ℥. j. baccarum juniperi, florum chamomillæ, an. p. j. aluminis crudi, ℥. ij. coquantur parum in ſufficienti quantitate aquæ fabrorum.

(g) *Pro ulceribus ſordidis.* Myrrha, aloe, maſtiche, radix ariſtolochiæ rotundæ, flores hyperici, roſarum, cocta in vino cum alumine, item unguento Ægyptiaco, ad ulcera mundanda, et luxuriantem carnem removendam utiliſſima ſunt.

Aliud.

Rec. Fol. abſinthii, anagallidis, hypericonis, an. p. j. flor. camomill. roſarum, an m. j. coquantur in vino, & aqua.

Aliud.

Rec. Bacc. juniperi, p. j. rad. ariſtoloch. rotund. ʒ. j. ſummit. hypericonis, camomillæ, an. p. ij. myrrhæ eleſt. ℥. ß. ſublimati, ʒ. ij. fiat decoctum in ſuffic. quant. aquæ & vini. In hujuſmodi decoctionibus non raro incoquimus Filipendulam, millefolium, vincam pervincam, plantaginem, ſolatrum, prunellam, & alia pro ulcerum natura, & temporis conditione. Item his ſæpe addimus oleum ſulphuris, vitrioli, & alia.

(h) *Decoctum purgans, nobis catholicum dictum.*

Rec. Radicum polypodii quercini, ℥. j. ß. rad. ellebori nigri, ℥. ß. fol. ſennæ mundat. unc. j. ſem. carthami contuſi, unc. ij. florum violarum, p. ij. prunorum Damaſcenorum, Num. 20. aniſi, fœniculi, an. ʒ. j. Macerentur triduo in ſ. q. aquæ endiviæ, cum ℈. j. ol. ſulphuris: dein parum bulliant, & colentur. Colatura clarificetur, dulcoretur, & aromatizetur, more vulgarium apozematum, Doſi eſt unc. iij. & iv.

(h) *Decoctum purgans.* Foliæ ſennæ, rhabarbarum, flores violarum, acaciæ, perſicorum, polypodium infuſionem ferunt melius, quam coctionem, quia illorum vis, quæ in ſubtili ſale conſiſtit, diſſipatur; Decoctione rurſus partes terreſtres vim purgantis obtundentes extrahuntur: unde plerumque horum decocta flatus & tormina provocant, quod infuſa non efficiunt. Stimulo tartareo acuata addito eleoſacharo carminativo felicius operantur.

Decoctum melanagogum, chologogum, & phlegmagogum.

Parantur ejuſmodi decocta ad libitum. Sumimur ex his ſimplicibus, alterum humorum purgantibus, eaque incoquimus, vel in juſculis carnis, vel aquis deſtillatis. Conſimilia remedia nobis ſunt extemporanea; nam cito ſitum, & putredinem acquirunt. Melanagoga nobis familiaria ſunt.

Melanagoga	Sena, Epithym. Cuſcuta, Elleborus niger, Polypodium, &c.	Caſſia, Tamarindi, Rhabarb. Violæ, Pruna, &c.	cholagoga.

Multa alia ſtudio præterimus, ut quæ ubique cuilibet obvia ſint. Superſunt adhuc

huc decocta, quæ ab affectu Antivenerea dicuntur, quorum aliquot deſcriptiones, uſu & multiplici experientia comprobatas hic annectere placuit.

De Decoctis Antivenereis.

DEcocta Antivenerea multiplicia ſunt, vel ſimplicia, vel compoſita; alterantia, vel purgantia. Simplicia ſunt.

Lignum Guajacum, Salſa parilla, Chinæ radix, Saſſafras, Buxus, Juniperi, Quercus, Saponaria, & alia.

(c) *De decoctis antivenereis*. Lignum Guajacum propter copiam reſinæ acris calidæ, decoctum præbet nimium exſiccans, quare emollientia, ut radix altheæ, glycyrrhizæ, herbæ malvæ, flores ſambuci, ficus, paſſulæ conſulto adduntur, quo ejus acrimonia paululum demulceatur; Sibi relictum & copioſe potum ſiccis magnum damnu m adfert; Decoctum chinæ, ſcorzoneræ, ſaſſafras, ſi cum paſſulis temperatu m eſt, acres humores temperat, & per urinam evehit; In praxi frequentior horum uſus eſt, rarior ligni guajaci ob ejus caliditatem.

Decoctum ligni Guajaci.

Rec. Raſuræ ligni guajaci, lib. j. corticis ejuſdem contuſ. unc. iv. macerentur octiduo in lib. viij. aquæ, cum ℨ. j. ol. ſulphuris, in fimo equino, & vaſe vitreo capaci, cera & ſulphure prius bene obturato. Coletur, & in colatura novum lignum reaffunde, ut ſupra in eodem vaſe, & fimo macera triduo, & cola ut prius. Colatura ad libitum per cohobationem purificatur, item edulcoratur, & aromatizatur, prout poſtulat neceſſitas, & ægri natura. De ſimplici colatura, neque purificata, neque edulcorata, & aromatizata, dantur unc. 2. 3. & 4. pro viribus ægri. Hujus decoct. lib. j. convenit picrocholis, & lienoſis. Iſthæc decocti formula tuta eſt: hydrope, & gallico morbo confectis medetur, apoplecticis, & aliis graviſſimis capitis morbis ſuccurrit.

Aqua, quæ inter coquendum elici poteſt, optima erit ad novam infuſionem parandam.

Ex magmate, ſecundum decoctum poteſt parari, addita aquæ quantitate ſufficienti: ejus uſus erit in menſa loco vini, aut pro nova infuſione paranda.

Aliud decoctum.

Æſtivis diebus aliud decoctum paramus, cum majori quantitate aquæ, & minori ligni guajaci: hunc modum.

Rec. Ligni Indici recenter limati, lib. j. aquæ fontis, lib. 12. infund. per 24. horas, & coquantur, vaſe aperto, & valido, ad duarum tert. conſumptionem. Hujus decocti damus 6. 8. & 10. uncias. Ex magmate ſecundum decoctum paramus, additis aquæ communis lib. 20. ad tert. vel 4. partis conſumptionem.

Salſæ, Chinæ, Saſſafras, Juniperi Decoctum.

Eodem fere modo parantur decocta ſalſæ, Chinæ, Saſſafras, Juniperi, & aliorum, quibus alia addere, vel demere non eſt abſurdum, dummodo a perito, & docto Medico id fiat. Pro unaquaque, unica ſummimus aquæ vel alterius, liquoris lib. j. ij. & iij. pro ratione morbi, & ægri natura, ut

Rec. Salſæ parillæ minutim inciſæ, unc. iij. Aquæ commun. lib. 9. macerentur

per

per 24. horas ſuper cineribus calidis: coquantur in vaſe terreo vitriato, vel vitro, ſive urinali, aut alio ad medietatem, vel ad duarum tert. conſumpt. Sub fine adde parum liquiritiæ, & cinnamomi. Damus hujus decocti unc. vj. pro doſi.

Decocta Chinæ, &c.

Parantur & eo modo, quo diximus de guajaco, & ut ea, quæ ex his mixtis fiunt compoſita, quorum vires & uſus experientia docuit. Inter hæc quædam ſunt purgantia, quædam alterantia. Purgantia multis non placent, quod variis modis corpora eodem tempore exerceant: & tamen quidquid dicant; experientia, certiſſimum rerum criterium, rationes quaſcunque in contrarium adductas enervat, nullaſque reddit. Inter multa, a multis excogitata, quædam damus uſu & experientia clara: ut.

Decoctum antivenereum compoſitum purgans.

Rec. Radic. chinæ in taleolas diſſectæ, ℥. xviij. Salſæ parillæ itidem minutim inciſæ, & parum contuſæ, unc. xxiv. cort. ligni Indici, ligni ſaſſafras, an. unc. iv. Hermodactyl. Turbith, an. unc. ij. Aniſi ʒ. ij. Liquiritiæ raſæ, & parum contuſæ, unc. j. cinnamomi ℥. ß. radicis Cyperi ſicci, ʒ. iv. contundantur contundenda, & infundantur ligna, radices chinæ, & ſalſæ in lib. xxiv. aquæ Communis. Coquantur lento igne ad medietatis conſumptionem. Factæ colaturæ exbibeantur bis in die unc. ix. pro doſi. Hujus deſcriptio tota eſt empirica, doſis fortuita & temeraria; attamen famoſiſſimus quidam agyrta, hinc magnas opes corraſit, multis deploratis ejus medio ſanitatem aſſerens; verum ultra dictum decoctum, cinnabaris ſuffimigiis eodem tempore ſæpius utebatur. Utrumque tamen minime probavimus, uti nec alia temere ab hujuſmodi homuncionibus patrata.

Aliud ex ſuperiori correctum.

Rec. Radicum chinæ in taleolas inciſæ, unc. j. Salſæ parillæ, unc. iv. cort. ligni Indici, ligni Saſſafras, an. unc. j. Hermodactyl. turbith, an. ℥. ß. florum violarum: p. j. Liquiritiæ raſæ, & parum cont. ℥. ß. Infundantur infundenda in lib. 12. aquæ communis, per 14. horas, coquantur poſtea ad duarum tert. conſumptionem. De colatura dentur unc. vj. bis in die. Robuſtis, & inveteratis morbis tuto exhiberi poteſt, cæteris minime.

Aliud purgans præſtantiſſimum.

Rec. Corticis ligni Indici unc. j. Salſæ parillæ minutim inciſæ, unc. ij. Chinæ electæ, ℥. ß. Polipodii quercini parum contuſi, unc. j. macerentur per 24. horas in lib. viij. aquæ communis, & coquantur lento igne ad medietatem, ſub fine adde fol. ſennæ, unc. j. Epithym. ʒ. vj. Liquiritiæ raſæ, & parum contuſæ, ℥. ß. Aniſi, ʒ. ii. fiat omnium decoctum: cujus colaturæ exhibeantur unc. v. aut vj.

Decoct. Antivenereum non purgans.

Rec. Raſuræ ligni Indici unc. iij. Chinæ electæ unc. j. Salſæ parillæ, unc. j. ß. Infundantur in lib. viij. aquæ communis per 24. horas, & coquantur ad medietatem. Sub fine addatur cinnamomi, & Sacchari parum, ſaporis gratia. Doſis erit unc. v. vj. & viij. ſero & mane.

Aliud non purgans omnium præſtantiſſimum.

Rec. Salſæ parillæ, unc. vj. Cort. ligni Indici unc. iv. Chinæ electæ in taleolas diſſectæ, unc. v. Ligni Saſſafras, unc. iii. macerentur triduo in ℔. xij. aquæ fontis, cum ʒ.j. ol. ſulphuris dulcoacidi. Facta ebullitione colentur, & in culatura nova medicamenta iterum triduo macerentur, atque ut prius colentur. Sub finem adde Liquiritiæ raſæ, & parum contuſę, unc. ß. aniſi ʒ.j. cinnamomi, ʒ.ij. coletur, & ſecundum artem purificetur, variis videlicet reiteratis cohobationibus, & filtrationibus, ſine quibus vix adhiberi poteſt. Doſis eſt ℥.ij. ad ſummum. Fæces ſerventur ad ſalis confectionem, ut inferius dicemus.

Qui ex ejuſmodi decocto extractum parare voluerit, methodum, atque ordinem loco de extractis præſcriptam ſervet, qua etiam via aquam elicere non erit difficile: Alembico videlicet roſtrato vaſi coctioni inſervienti appoſito, cum ſuo recipiente. Delicatioribus, & his, qui ægre medicamenta aſſumunt, aquam & decoctum damus: cæteris decoctum, & extractum, & ſal, quæ ultima deploratis, robuſtiſque exhibere ſolemus. Doſis certa & legitima, nonniſi longo uſu, & experientia cognoſcitur. Uſus itidem non unicuiq; æqualis, & uniformis tradi poteſt. Variæ ſunt naturæ, morbi quoque varii, ſymptomata multiplicia, ideo doſis, & uſus multiplex, & inæqualis erit.

Quantum ad victus rationem, nec quoque omnibus ſimilem tradere licet. Nobis utplurimum ſiccam, & tenuem illam ab omnibus acceptam diætam uſurpare non eſt conſuetum: ſed apprime videmus, ne ordinaria, & longo uſu comparata vivendi habitudo temere mutetur; tantum interea ſubtrahimus potus, quantum decocti in die porrigimus, ni alia ſubſit contraria cauſa.

Hucuſque de decoctis antivenereis pro inſtituti noſtri ratione, ſatis ſuperque dictum eſt; ſuperſunt alia, aliis morbis dicata, ut Epileptica, arthritica, &c. Ea autem arthritidi convenientia reddimus, his arthritidi appropriata immiſcentes: uti & Epileptica, nec non aliis morbis accommodata, ut radices hellebori utriuſque hermodactylorum, eſulæ, acori, &c. herbas chamædryos, chamæpityos, primulæ veris, & ſimiles. Sed his omiſſis ad vulneraria nobis uſitata deveniendum.

(k) *De Decoctis vulnerariis.*

Rec. Radicis aſclepiadis, ℥.j. rhabarbari electi ʒ.j. fol. bugulæ, alchimillæ, borraginis, agrimoniæ, an. m.j. coquantur in vino & aqua, ut artis eſt colaturæ, dentur ℥. ſex aut ſeptem bis in die.

(k) *De decoctis vulnerariis.* Vulneraria agunt ſalia acria edulcorando, illaque per urinam ac ſudorem educendo, vel etiam balſamum temperatum ſanguini & humoribus fœnerando. Ex horum cenſu maxime eminent radix ſymphyti majoris, ſanicula, veronica, virga aurea, ſcabioſa, pulmonaria, maculoſa, plantago, alchimilla, betonica, agrimonia, hypericum, nuciſta, ſuccus cancrorum fluviatilium, lapides cancrorum, & quæ ſunt generis alia; hæc debite cocta in aqua aut juſculo carnis, extrinſecus non minus, quam intrinſecus vulneribus medentur cum paſſulis & ficubus.

Aliud.

Rec. Fol. coronopi, ſaniculæ, betonicę, agrimoniæ, Capillorum vener. baccarum juniperi, an. p.j. liquiritiæ parum, fiat decoctum ut ſupra.

Aliud

Aliud intrinſecus & extrinſecus adhibendum.

Rec. Aſtacorum fluviatilium, (vulgo, *gambari*) Num. xx. ariſtolochiæ rot. ℥.ß. radicis ſymphyt. majoris, ℥. j. fol. bugulæ, alchimillæ, ſaniculæ, agrimoniæ, betonicæ, an. m. j. Bulliant in ſ.q. aquæ communis, & vini, ut ſupra. Extrinſecus vulneri apponitur cum plagulis in eo madefactus. Intrinſecus hauritur ad ℥. vj. in die 4. horis ante paſtum, cui additur ℥. j. ſyrupi capill. ven. Quod ſi ſitis adſit, tantundem ſyrupi limonum addimus: non raro guttulas 3. vel 4. olei Vitrioli dulcoacidi. Extrinſecus ſi ulcus cruentum ſit, ſalis communis p. j. addimus; myrrhæ aliquando ℥. ß. alia etiam pro natura ſymptomatum vulneri ſupervenientium.

Mira eſt hujus decocti vis, & energia; per ſe enim cuicunque vulneri etiam deplorato extra & intra exhibitum medetur. In articulorum vulneribus, nervis, & oſſibus in totum præciſis, ſuperiori anno, in duobus ægris, id certiſſimum & tutiſſimum experti ſumus; quare non immerito cæteris decoctis vulnerariis anteferendum ducimus.

Decoctum coronopi, piloſellæ, roris ſolis, ivæ arthreticæ, &c.

(*l*) EX *ſimplicibus* decoctiones ſimplices ſæpe paramus, & more ſolito, ſimplicibus videlicet in aqua, vino, vel juſculo coctis, aut infuſis. Ut

Rec. Coronopi cum radicibus, m. iv. coquantur in ſufficienti quantitate juſculis carnis; colaturæ adde olei ſulphuris tantillum. Hoc decoctum vulnera pectoris intus hauſtum ſanat.

Dedoctum aliorum ſimplicium eodem modo fit.

Piloſellæ decoctum, renum calculum frangit, & lienem imminuit.

Roris ſolis decoctum cruentis vulneribus medetur, phthiſi ſuccurrit, &c.

Ivæ arthreticæ decoctio cruentæ mictioni mirifice confert.

Agrimoniæ, urinæ ardorem reprimit. Multa alia, quibus frequenter utimur, conſulto omittimus, & eo magis, quod in *noſtris curationibus reperiatur*

(*l*) *Ex ſimplicibus*. Non promiſcue ex variis generis herbis decoctiones fiant, ſed ſæpius unum bonum ſimplex decenti coctione cum debito ſuo liquore plus valet, quam compoſitum. Sic decoctum equiſeti, item radicis eryngii, nec non hederæ terreſtris adverſus calculum egregium eſt. Decoctum veronicæ vel fumariæ ſcabiem & impuritates ſanguinis tollit, urticæ mortuæ contra læſiones pulmonum valet: papaveris rhœados ad tuſſim & acrimoniam temperandam adhibent, Chamomilla Romana, vel etiam ſimplex tormina ſedat. Artemiſia vel etiam ſabina cocta & pota movet menſtrua; florum cyani & geniſtæ ad hydropem expertiſſimum decoctum eſt. Fœniculi in lactis defectu replet mammas. Infuſum chinæ expugnat intermittentes, viſci quercini epilepſiam.

De Decoctis, ex animalibus deſumptis.

PRæmiſſis vegetabilium decoctis, nunc de his, quæ (*m*) *ex animalibus* parantur, dicendum.

Cum autem ejuſmodi decocta cuivis innoteſcant, vulgari modo proprie juſcula vocentur, eaque mulieribus, & coquis potiſſimum conficienda jubeamus, ſupereſt, ut ab his, unico exemplo, nos expediamus.

Decoctum lienis.

Rec. Lienis caſtrati, vituli, aut alterius animalis, hos minutim incide,

vaſiſque vitreo ſtricti orificii indantur, vinum generoſum ſuper affundendo; tantum, ut quatuor digitos ſupereemineat: coquantur vaſe prius ſuo operculo probe obturato, ad calorem balnei maris, donec lienes ſatis cocti appa-ruerint: huic principio adduntur cortices tamariſci, capparum, ſub fine ceterach, lingua cervina, piloſella, & alia ſplenetica, ſi pro liene. Si vero pro ciendis menſibus, radices valerianæ, fœniculi, apii, folia arthemiſiæ, calendulæ, matricariæ, & ſimilia: colatura pauco cinnamomi, & croco aromatizetur. Saccharo etiam edulcoretur. Hujus decocti doſis eſt ℥. iv. mane jejuno ſtomacho. Sic ranarum, vermium terreſtrium, teſtudinum, aſtacorum, limacum, viperarum, & aliorum animalium decocta, & juſcula parari poſſunt.

De Decoctis, ſeu (n) infuſionibus mineralium.

QUanquam novum, & forte inauditum dogma, in medicamentorum præparatione, introducere videar, mineralia utpote elixationem ſuſtinere poſſe docendo; at ratione, & multiplici experientia edocti, magnas vires e mineralibus hac via elicimus, atque in noſtri uſum transferimus. Quid aqua chalybeata in decoctione ferri? Si de ferro, cur non de cæteris? Agnovimus virum ictericum, epoto vino, in quo pluries aurum extinctum fuerat, convaluiſſe; aquam, in qua plumbum fuſum, pluries extinctum fuerit, ferrum emollire, & ventrem, atque artus refrigerare, alvum laxando.

Antimonium crudum, & coctum, in aqua qualibet infuſum, maceratum, & ebullitum, corpus ſupra & infra purgat; ut qui voluerit eo uti medicamine, accipiat antimonii crudi ſubtiliſſime triti, ℥. ß. maceretur in ℥. vel 4. aquæ, vel vini: detur cuilibet, egregie purgat ſupra & infra.

Fit vero alia infuſio, ſive decoctio antimonii, antimonium primo præparatum, ſive in flores, ſive in calcem, ſive in vitrum uſurpando. Pulvis ille, qui Venetiis vulgo vocatur, *La polvere de l'Algarot*, ea ratione uſurpatur. Eum enim prius per noctem infundunt in vino, mane vinum percolatum exhibetur.

Sic & de regulo antimonii infuſio fit, & datur. Pulverem illum Algutetum antimonii vires & facultates de ſe promere, lippis, & tonſoribus notum eſt; cur ergo tam enixe auri eſſentiæ nomine indigitabitur.

De mercurio quoque infuſio fit & datur. Argentum vivum ad ſcrupulum, in vino vel aqua infuſum, puerul exhibitum, vermes enecat. Ex eo more noſtro calcinato, per coctionem, liquorem educimus, multiplici uſui accommodatum.

Sublimatum multi hodie Empirici in aquis roſarum, vel alterius generis ebulliunt, qua decoctione ſæpe non infeliciter utuntur, tam in fœda ſcabie curanda, quam in aliis graviſſimis morbis propulſandis. Quidam nunc Bononiæ degit, ſuæ profeſſionis deſertor, uti ſunt omnes hujuſce farinæ homines, qui ea aqua, in qua bullierit ſublimatum, auſus eſt multos ſanare velle, juncturas, & alias partes inungendo. Non deſunt & alii, qui ea ulcera ſanare aggrediuntur, non citra ſæviſſima ſymptomata; non raro etiam cum aliquo proſpero eventum: unde Empiricorum turbæ elatiores fiunt, & in Medicos graviſſima convitia evomunt, non ſine maximo eorum dedecore.

Item

Item ex ſublimato in convenienti liquore elixato, fit ſuffumigium, medicamentum rarum, & ad multos uſus utile. Poſſem pluries decoctiones, & infuſiones Mercurii addere: At perito, & ingenioſo Medico his longe præſtantiores ſibi effingere non erit difficile.

Chaos Mercurii a Paracelſo ſic dictum, decoctionis ſpecies eſt, de qua dum in particulari metallorum tractatu verſabimur, aliquid dicemus.

Sulphur in ſimplici aqua coctum, præſtantiſſimum quoque medicamentum eſt. Aqua enim, in qua ipſum tota nocte maduerit, vel excoctum fuerit, intus ſumpta hepar refrigerat, febres juvat, & alia præſtat. Extra, inflammationi cuicunque medetur, ſcabiem ſanat, & rubores faciei tollit.

Vitriolum album in aqua communi, vel in juſculo carnis diſſolutum ad ʒ.ß. & ʒ.j. ſupra & infra valide purgat, quo remedio crebro utuntur ruſtici in agro Nemauſenſi, & Uticenſi degentes, montani præſertim, & maxime in pleuritide, & doloribus quibuſcunque lateralibus, nec ſine fructu.

Alumen in gargariſmate pro gingivis roborandis, ulcuſculis in ore obortis, & aliis utilitatibus, commode coquitur.

Auripigmentum item coctionem ſuſtinet. Ærugo æris itidem, ut & pleraque alia, quę brevitate omittimus. Placet tantum collyrium iſtud viride, multis in locis uſitatum, hic apponere pro coronide. Igitur pro collyrio viridi.

Rec. Æruginis, ʒ. ij. auripigmenti citrini, ʒ. j. aquæ roſarum, plantagin. vini albi, an.℥.iij. miſce, Bulliant ſimul parum. Maneat decoctio ſupra fęces, nam ab his novam vim continuo elicit.

(a) *Infuſionibus mineralium*. Aqua ſpiritu ſubtiliſſimo æthereo abundat, hinc menſtruum, ut ut inſipidum, ſatis tamen eſt efficax; Ex vegetabilibus & animalibus partes ſalinas, oleoſas, terreſtres item & mucilaginoſas extrahit, & rurſus ex metallis & mineralibus ſubtiliores in ſinum capit. Comperimus id aqua, in qua calybs ignitus ſæpe extinctus eſt, quæ ſapore & virtute non parum alteratur. Veteres in aquis cordialibus aurum plus centum vicibus extinguebant, pro confortandi ſcopo; Aquæ, quæ in mineris ſaturninis reperiuntur, alvum fortiter cohibent, nec ſecundum *D. Anthoris* mentem ipſam ducunt ac ſolvunt; potius ad contracturam & paralyſin diſponunt. Fallunt, qui antimonium crudum coctum vel maceratum in aqua ſupra & infra purgare, ſibi & aliis perſuadent. Vitrum antimonii vel ejus regulus aquam pluvialem coctione imbuit ſalivante & nauſeam movente vi. Regulus ſive mercurius vitæ, aut crocus metallorum, vel ejus ſulphur, flores, aut vitrum, in minima quantitate, ſi vino infunduntur, aliquot horis vis emetica tranſit in ipſum, quod ſi eſt acidum, eo quod magis ad ſolvendas arſenicales antimonii partes aptum exiſtit. Mercurius cum aqua ſimplici infuſus imbuitur virtute anthelmintica, nobis cum ſentiente experientia. Neque exiſtimandum hic eſt, aquam ſpiritu mercurii lucido gravidam fieri, ſed revera particulæ mercuriales ſubtiliores recipiuntur in ejus poros, quæ etiam ſucceſſu temporis ad fundum ſecedunt, & nigro ſe manifeſtant colore. Notum eſt mihi artificium, amalgama mercurii & auri ſola aqua inſipida, beneficio trituræ ſufficienti penitus diſſolvendi, ita, ut totum in aquæ poros tranſeat, ex qua deinde pulvis ſi igni paululum tradatur, eleganter purpureus magnæque in morbis efficaciæ extrahatur; Sublimatum propter ſalia adjuncta facile cedit in aquam, quæ ab empiricis mirifice prædicatur, ad malignam ſcabiem ſanandam. Si humores rite ſubacti & depurati fuerint, tranſpiratione ſimul libera confert, alias paralyſin & contracturam excitare aptum eſt. Si in vas ſtan-

ſtanneum aqua ſublimati infunditur, remittit multum de vehementia ſua propter mercurialium præcipitationem; & corroſivarum a jovis conjugio temperacam. In ſpiritu vini rectificato ſublimatus leni coctione tractatus, reſolventem tophos acquirit ſpiritus efficaciam.

SECTIO II.

De Infuſionibus.

(a) INfuſio, quæ & maceratio dicitur, ut perfacilis, & trita, ita non paucis, vel unicuique innoteſcit. Fit vero infuſio in aliquo liquore, nam nonniſi ſicca, dura, aut ſimilia, quæ aliquo humore indigent, ad tranſmittendam ſuam facultatem infunduntur: & hæc vel integra, vel trita, aut minutim conciſa. Vaſa ad id opportuna non ſunt a vaſis decoctionum diſſimilia.

Tempus, quo id fit, varium eſt; quod paſſim in decoctis, extractis, deſtillationibus, & operationibus obſervare licet.

Per ejuſmodi operationem tincturas florum elicimus, ut ex roſis rubr. ſiccis, violis, &c.

(a) *Infuſio*, Infuſum eſt medicamentum liquidum, ex ſpeciebus concentratioribus, aromatibus, ſiccis, mediante liquore accommodato factum, ſola maceratione & extractione per lenem calorem, item ſtimulo ad extrahendum idoneo. Animalium oſſeæ partes melius decoquuntur, quam infunduntur; Aromata, purgantia, radices, ſale volatili turgida, melius infuſioni auſcultant.

Tinctura roſarum.

SIc fit, Rec. roſarum rubr. ſicc. ℥ ij. has impone in ℔ vj. aquæ tepidæ, cum ſpiritus vitrioli, vel ol. ſulphuris, vel ol. ſac. ʒ iij. maceratio poſt 3. vel 4. horas, filtrato tranſcoletur, & ad uſum ſervetur. Guſtui, palatove grata redditur, addendo ſacchari albi ſeſquilibram. Ejus uſus eſt in febribus putridis; cor exhilarat, ardorem febrium compeſcit; ſitim etiam extinguit, &c.

(b) *Tinctura violarum.*

EOdem modo ex violis tincturam habebis; at melius ex recentibus, quam ex ſiccis, ſuccum parant pharmacopolæ ex recentibus, his prius a virore quocunque liberatis: ejuſmodi ſuccus cum tantillo ſpiritus vitrioli depuratus, & ad perfectionem adductus, cum ſaccharo pariter optime depurato, ſyrupum efficit, & præſtantiſſimum, & pulcherrimum. Hoc interea animadvertendum venit, ne coquatur igne; nam coctionem minime ſuſtinet. Cardiaca eſt ejuſmodi tinctura, atque thoracica.

(b) *Tinctura violarum.* Flores violarum recentium in aqua acetoſellæ infuſi, addito ſpiritu vitrioli philoſophico, leni calore tincturam dant elegantiſſime rubicundum. Si ſyrupum violarum expetis pulchre purpureum, infuſionis violarum terna vice cum recentibus factę tres libræ ſumantur, & ſacchari depurati libra una, leniſſimo calore fiat ſolutio, intenſiori color facillime invertitur, quod etiam accidit fermentatione, a qua ſyrupus hic ſollicite defendendus. Optimum arcanum eſt ſervandi hunc ſyrupum a corruptione liberum, per ſuperfuſum ſpiritum vini rectificatum, qui in ſuperficie detineatur.

(c) Cro-

(a) Ricini Tinctura.

EOdem plane modo paratur, quo de Roſis diximus. Spiritum vitrioli non addimus, non enim hic liquidam ſervamus, ſed ſole, vel ſtupha ad inſtar mellis addenſata ſervatur, ad laudanum, vel aliud ſimile concinandum. Liquida tamen pota calculis renum mirifice conducit, cardiacis etiam affectionibus non parum confert; at dolores capitis in nonnullis excitat.

(a) *Tinctura croci*. Ex uncia croci & ſpiritus vini libra una fit tinctura: rectificato non opus eſt, quoniam crocus & ſubtili oleo, & mucilaginoſa ſubſtantia gaudet; In extractum tinctura facile redigi poteſt, per evaporationem, quod tinctura longe poſterius, propter particularum ſubtilium diſceſſum. Si cum tincturæ tartari æqua portione miſcetur, nephriticis, hydropicis, & pectore affectis mirifice conferre dicitur.

Tinctura floris papaveris rhœadis.

Æſtivis diebus tincturam florum papaveris rubri per infuſionem paramus, abſque additione ſpiritus vitrioli: ea ſaccharo in formam ſyrupi condita, medicamentum evadit anodynum optimum. Ejus doſis eſt ad ℥ j. & ℥. ij. & iij.

Rhabarbari Tinctura.

(d) *Ex rhabarbaro infuſio* fit, & tinctura clementiſſime purgans. Modus, loco de extractis clarus eſt.

(d) *Ex rhabarbaro infuſio*. Rhabarrum tincturam ſuam facile dimittit, leni calore in aquam vel ſpiritum vini: parum ſalis alcalini adjecti pulchre colorem & virtutem exaltat.

(e) *Senna in frigida infuſa* & mane colata, melanagogum efficitur præſtantiſſimum: in vino facta corrigitur. Bis, & ter repetita infuſio ſuper ipſiſmet foliis, eandem efficaciam obtinet. Foliorum tithymali, laureolæ, peplii, lathyridis, &c. infuſio, idem quoque præſtat, ſed non adeo clementer.

(e) *Senna infrigida infuſa*, Optime placet infuſio ſennæ in frigida: ſumuntur drachmæ duæ foliorum ſennæ ſine ſtipitibus, radicis glycyrrizæ drachma ſemis, florum roſarum rubrarum pugilli duo, nitri, coriandri, ſcrupuli duo. Hæc mixta infunduntur aquæ frigidæ per noctem ſtent, & mane colentur: ſic tutiſſimum, blandum, ſatis tamen efficax obtinemus laxans, quod hecticis, phthiſicis, ſummo cum fructu a nobis ſæpius datum fuit.

(f) *Mineralium infuſione*.

NEc frugiferæ ſunt mineralium infuſiones, quinimo ſummis virtutibus præditæ.

Stibii infuſio, etiam crudi, & cocti, mira præſtat; calcinati, melius & commodius; vitri, & reguli, vehementiſſime.

Mercurii infuſio, crudi, & cocti, mira quoque præſtat, cujuſcunque generis enecando, eoſque foras propellendo. Infuſio utriuſque fit in aqua, vel vino, ab ℥. ß. ad ℥. j. pro ℥. vj. & viij. liquoris. Aqua fit, vel communis, vel ſcopo accommodata.

Sulphuris infuſio in frigida facta per noctem, Eryſipelati medetur, ac cutaneis affectibus facillime ſuccurrit.

Vitrioli infuſio Cyprini potiſſimum, oculis medetur: fit in aqua euphraſiæ, roſarum, fœniculi, etiam in aqua communi.

Tuthiæ magiſtrales præparatæ infuſio, in aqua vel vino albo auſtero facta, oculis tuto medetur.

(f) Me-

(*f*) *Mineralium infuſiones*. Antimonium crudum infuſum vel coctum in aqua commendatur ad diaphoreſin excitandam, & obſtructiones veteres ſolvendas in hydrope, lue venerea, ſcorbuto. Infuſio ſulphuris in frigida facta, vel melii [illegible] ejus decoctio ſubcutaneis affectibus [illegible]urrit, ſi in balneo vel fotu cum aliis adhibeatur. Unum granum Cyprii vitrioli ad unciam unam aquæ roſaceæ oculorum partes egregie firmat, illorumque vitia tollit.

(*g*) *Metallorum infuſiones*:

SAturnus calcinatus in aceto infuſus inflammationi cito ſuccurrit, & oculorum ophthalmiæ medetur.

Jupiter, ſive ſtannum calcinatum, & in vino infuſum, mira præſtat in affectibus uterinis.

Martis, ſeu ferri calcinati infuſio in vino, mulierum obſtructiones reſerat; menſes movet, & lienis tumores diſſolvit.

Solis terreſtris præparationes, & infuſiones diſtulimus.

Veneris calcinatæ, & lotæ, ut *in ſecunda parte* dicturi ſumus infuſio, in renum affectibus mirabiles edit effectus, & extrinſece oculorum vitiis omnibus ſuccurrit.

Lunæ, ſeu argenti calcinati infuſio, in aqua communi facta, oculis pariter ſuccurrit, multaque alia præſtat, de quibus *in ſecunda parte*.

(*g*) *Metallorum infuſiones*. Saturnus quacunque ſub forma cum aceto vini ſal dulce præbet, quod inflammationibus præſertim oculorum reſiſtit. Stannum in vino infuſum & intrinſecus datum luxantem vim habet; in affectibus uterinis ſingulare quid præſtare, haud immerito dubitamus. Mars in vino acidulo, vel aceto vini infuſus, vitriolum ſubtile largitur, quod fibras motrices excretoriorum conſtringendo, ſuccos in motum promptiorem concitat, colliquat (quod manifeſte videmus, ſi granum unum vitrioli albi indamus naribus) in infarctu & obſtructionibus viſcerum ſumme efficax eſt. Venerea medicamenta in renum affectibus vix ſingulare quid præſtant, uti & luna extrinſecus in oculorum vitiis, niſi ubi venus immixta fuerit.

SECTIO III.

(*a*) *De vinis medicatis*.

VIna medicata quotannis in chronicis morbis præſcribere ſolemus, & maxime vindemiarum tempore, muſto adhuc fervente, cum adhuc ſubtilis ejus eſſentia in fæcibus ſæparandis nondum fracta, ſimul mixtorum ſimplicium corpora permeat, & ab his congenerem ſubſtantiam educere potens eſt. Qua ratione veteres ejuſmodi vina pararent, nondum ſatis exploratum habemus, & de his, atque de multis aliis ſolam experientiam ducem agnoſcimus. Qui ad communes qualitates reſpiciunt: multa calida ſimul miſcent, peculiaribus qualitatibus non neglectis, ut ubi excalefacere caput lavent, non tantum calida, ſed & cephalica ea eſſe oportere judicarunt: qui idem purgare ſimul & excalefacere deſiderant, calidis purgantia ſimul miſcuerunt. Sic & per 4. humorum diſcrimina facta eſt componendi ratio. Singulæ item corporis

partes varias quoque vinorum medicatorum ſpecies connotant,de quibus VVecherum in ſuo Antidotario poſt Dioſcoridem, Columellam, Arnal. Villanovan. & alios multos recitat Quercetanus, omnium noviſſimus,qui in *ſua Pharmacopœa reſtit.* elegantiſſimas & optimas vinorum Medicorum formulas proponit, ad quem libere lectorem remittimus. Nonnulla interim exemplum adducemus, quædam præſertim nobis uſitata.

(*a*) *De vinis medicatis*. Vina dum ſunt in fermentatione, vegetabilia, aromata conciſa, optime extrahunt illorum texturam reſolvendo; Aſſumi ſolent,quæ ſaporem, odorem, & virtutem ſingularem ipſis conciliant. Ex cochlearia,roſmarino, ligno ſaſſafras, corticibus citri acceptiſſima ſolent parari. Compendioſe cum eleoſaccharo corticum citri, vinum citratum, cinamomi, cinamomiſatum, cochleariæ, vinum cochleariæ, et ſic porro parantur; Idem fit, ſi eſſentiæ aromaticæ cum clarificato ſaccharo vino addantur.

Fiunt quoque vinoſi liquores ex ſuccis v. g. ceraſorum, rubi idæi, ſi ipſi ſucci vinis addantur cum ſaccharo. Componuntur etiam eſſentiæ ſuccorum ſpirituoſæ, v. g. ceraſorum, fragorum, per fermentationem mediante ſaccharo, longiſſimo tempore durantes, quæ ſi debita proportione adduntur vinis, ſaluberrima ſuaviſſimaque fiunt. Notabile eſt ex omni ſucco vegetabilium et maxime fructuum dulcium per fermentationem mediante ſaccharo, vel melle, ac fæcibus cereviſiæ minus amaræ parari poſſe inebriantem vinoſum liquorem, item ſpiritum vini ardentiſſimum. Ex melle quoque cum aqua ſecundum præſcriptum Authoris conſit liquor, inſtar vini generoſi.

Vinum ex herbis, floribus, ſeminibus, radicibus, & aliis.

Vina pro quotidiano uſu paranda adverſus chronicos morbos, ſunt vel ex radicibus, vel ex lignis, corticibus, foliis, floribus, fructibus, & ex ſeminibus, vel ex eorum eſſentiis extractis, ſuccis, &c.vel tandem ex mineralibus.

Vinum ex lignis, & radicibus.

Radices & ligna prius ſicca tundantur, vel incidantur, vel limentur, ut Guajacum. Quantitas pro ægri natura & radicis, vel ligni conditione deſumitur. Hæc (ut dixi) tuſa vel inciſa, vini dolio indantur, ac deſuper muſtum vini affundatur, nulla coctione præmiſſa. Sic eos non leviter errare arbitror, qui prius radices vel herbas cum muſto coquunt. Vas abhinc tres vel quatuor dies optime obturare oportet, ea tamen lege, ne fervore nimio, muſto videlicet æſtuante, difrumpatur vas. Superiori foramini ſoleo aptare alembicum vitreum, quo ſubtiliſſimum, & fragrantiſſimum ſpiritum educo, quem ſeorſum ſerva ſi velis, aut deferveſcenti muſto reaffunde, ut medicamenti integra vis remaneat in vino.

Vinum Elleboratum.

Radices ellebori nigri, aqua communi lotas, & ab omni terreſtreitate liberas, ad ℈ j. accipio: has in umbra paululum exſiccatas incido forficibus, & citra aliam præparationem in lib. 90. muſti infundo. Exacto tempore 40. dierum vinum poteſt uſurpari ad libitum, ℥. vj. mane jejuno ſtomacho. Ejus uſus mirabilis eſt in morbis lienis, capitis, & uteri. Sanguinem in liene rectificat, cordis palpitationes inde ortas tollit, melancholiam abigit, Epilepſiæ, & Apoplexiæ maximopere conducit. Ejus uſus ſit ad menſem integrum, & duos menſes.

Vinum

Vinum Guajaci.

In vino Guajaci parando a communi conſuetudine minime recedo, excepto in ebullitione, quam nonnulli præmittunt. Sæpius ligni limaturæ cortices ipſius ligni addo, vaſis orificium ſuperius obturo cum alembico vitreo, & per ipſum elegantiſſimum ſpiritum prolicio, quem vini dolio reaffundo, exacto fermentationis tempore. Interea alternis diebus novum muſtum ſuperaffundo, quo vas fere ſemper plenum remaneat, fere inquam, ut facilius ferveat, & commodius alembici os vaſis orificio aptetur. Uſus ipſius eſt in cibis loco vini, pro potu ordinario, ut moris eſt.

Ex Corticibus ejuſdem Guajaci, tamariſci,&c. vina medicata fieri poſſunt.

Ex foliis item ſiccis, floribus, & ſeminibus, &c.

Ex fructibus ſuccus extrahitur, ipſis prius contuſis, ac prælo, vel torculari expreſſis. Ejuſmodi ſuccus ſi vinoſus per ſe, vinum exhibet, & palato gratum, & uſui medico peropportunum. In frigidis regionibus, maxime in Brittania, & Normandia, ubi vitis ob frigoris inclementiam minime adoleſcit, vinum ex pomis conficiunt,item ex pyris,ſorbis, & aliis fructibus vinoſis.

In nonnullis Italiæ locis vina parant pro febricitantibus ex ceraſis, dulco acidis, vulgo *marentis*, aut ex magis acidis, vulgo *maraſche*, atque ex malis granatis. Sed hæc ut trita, & ab inſtituto aliena miſſa facimus.

Hydromel vinoſum.

Vinum proxime æmulatur liquor ille,quem ex melle conficiunt, Hydromel vinoſum a Medicis appellatum. Id a nobis non alia ratione cnnficitur, quam ea, quæ habetur penes Bern.Penotus, & Joſeph. Quercet. Fit vero ex lib.xv. mellis Hiſpanici, & aquæ communis lib.75. facta coctione ad unius tertiæ partis conſumptionem, reponitur in doliolo ligneo, vinum album & generoſum, malvaticum, vel aliud ſimile jamdudum continente. Inter coquendum, ſpuma continuo exſurgit, quæ cochleari apto aſſidue removeatur, & ut craſſiores feces mellis certius ſegregentur, in principio cola totum per pannum laneum, manicæ inſtar conſtructum, & eo modo quo muſtum recens in nonnullis locis Italiæ percolant, vel ut Galli ſua vina Hippocratica, & ubique aromatarii ſuos julepos. Vas plenum in loco calido, uti in ſtupha repone; etiam æſtivis diebus Solis radiis exponatur, & vas quotidie, vel alternis diebus hydromelite plenum convertatur, ſicque melius fermentatur, & quæ ſuperſunt fæces, tam craſſæ, quam ſubtiles, ſegregantur. Seſquimenſe peracto, quo tempore hydromel fit vinoſum, & plane generoſum, ad inſtar vini generoſi, malvatici, vel alterius generis, vas in cella vinaria ad uſum ſervetur. Nos quidem ſæpe intra duos menſes eo uſi ſumus, verum poſt trimeſtre potentius eſt, & melius.

Interea mirum videre eſt, quomodo id liquoris genus aquam vitæ, & flagrantiſſimam, & excellentem exhibeat; item & acetum generoſiſſimum, & fortiſſimum.

Verum magis miremur, quomodo ex frumento, fermentationis medio,fiat vinum pariter generoſum, & guſtui gratum, & quo pacto ex eodem liquore, aquam vitæ,& acetum elicere poſſimus. Sed hæc noſtrum excedunt inſtitutum.

Hy-

Hydromelitis vinoſi vires ſunt multiplices, in podagra calculo, aſthmate, tremore membror. Epilepſia, alvi ſiccitate inveterata, & in nonnullis febribus.

Vina ex mineralibus compoſita.

Ferreo hoc noſtro ſeculo, ubi morbi pluſquam Martiales, imo & Saturnini maxime vigent, durum videre non eſt, ſi ſæpius cogamur metallis ipſis uti in eduliis, pro ſalutiferis remediis. Etenim in quibus vegetabilia, & animalia non valent, valeant ſaltem mineralia. Nec obſtat, quod contrarium ſentiat ignarum vulgus, ſcimus hos ſciolos invidentiæ, & ignorantiæ plus habere, quam eruditionis, & doctrinæ: ſi mineralia explodenda, explodantur & ipſi, qui ægros ad minerales aquas remittunt, qui chalybem quotidie uſurpant, qui hydrargyrium, qui auri, & argenti foliola, qui ſulphur, vitriolum, & diverſa ſalium genera, ſed de his alibi.

Sulphur ſublimatum in doliis vini ad ſufficientem quantitatem infuſum, vinum mirabile reddit, ad diverſa morborum genera, imprimis adverſus mercuriales morbos. Sic qui caſu, vel arte fumum mercurii exceperunt, vel qui mercuriali unctione peruncti ſunt, conſimile vinum aſſiduo bibant. Pulmonicis, aſthmaticis, ſcabie infectis, lue venerea contaminatis, mirifice confert.

Si attente Medici notarent, cur ſulphuris vapor (quod artificium fit hic Bononiæ, & in aliis Italiæ locis,) vinum ne pendulum fiat, cohibeat, ſcirent, qua vi polleat ipſum, in arcenda putredine e corpore humano. Poſſem de ejuſcemodi vino plura dicere, at vereor ne ultra dicendo, invitus cogerer in inveteratum errorem de abuſu mineralium incidere.

Vitrioli Balſamum vino adjectum, id ipſum vinum reddit præſtantiſſimum, & ad multos morbos utiliſſimum.

Antimonii Tinctura vinum reddit omnium præſtantiſſimum: id vero ſanguinem renovat, cutis infectiones, lepram ipſam ſanare creditur, erraticis febribus medetur, cacochymiam tollit, arthritidem, & omnes tartareos morbos e veſtigio delet, roborat & confortat cor, & cerebrum & multa alia miranda præſtat, quæ nonniſi uſu & experientia cognoſcuntur.

Ipſummet Antimonium crudum, & citra ullam præparationem vino continenter detentum, imprimit mirabilem proprietatem contra concretionem calculoſam.

Excoctum tamen, & a mercuriali parte illa volatili liberum, magis probo; nam crudum flatus multos parit, & nonnunquam ventriculi ſubverſionem. Ejus quantitas perexigua ſit.

Non deſunt, qui & mercurium crudum in dolioli fundo detinent. Ferunt vinum ne aceſcat, aut vaporem contrahat, aut pendulum fiat, & ea ratione fieri. Nos tale vinum ad ventris lumbricos plurimos valere certo ſcimus, item e capite per os multum pituitæ educere, & inveteratis coli doloribus mederi. In ejuſmodi vini recenſendis brevior, & Laconicus nimis ſum, & forte pluſquam rei natura exigat; at tyronibus res eſt periculo plena, artis vero peritis notiſſima, & facillima.

Ex Metallis.

Omnium metallorum, ſolum ferrum vina medicata efficit. Quidam idem fer-

ferrum limatum accipiunt, idque doliolo imponunt, vel ſacculo incluſum; vel ſic ſeorſim; ſit vero prius a ſordibus repurgatum.

Nos chalybem vel ferrum optime limatum accipimus, idque cum duplo pondere ſulphuris calcinamus, uti in *ſecunda parte hujus operis* dicemus, ſpeciali *capite de ferro*. Præparatum ex eo vitriolum vini cado infuſum, & diſſolutum, vinum reddit efficaciſſimum, & nobiliſſimum: vitrioli vero parandi ratio in *ſecunda parte* habetur.

Item cum ſimplici limatura chalybis, in hanc formam.

Rec. Limaturæ Chalybis ſine ulla præparatione, ℥. iv. Cinnamomi parum contuſi, ℥. ß. Vini albi dulcis, lib. viij. Stent triduo in infuſionem in cella vinaria, & in vaſe vitreo. De colatura bibat æger ℥. iv. vel mane jejuno ſtomacho, vel in prandio, & cœna.

Hoc vinum ſanguinem repurgat a craſſis, & viſcidis humoribus, craſſos & terreſtres ſolvit, alvum ſubducit, uterum ab omni fluore exſiccat, & fertilem reddit.

Ex metallorum tincturis, & eſſentiis vina complurima excogitari poſſunt; at hæc nec nobis in uſum veniunt, nec a quopiam uſurpata fuiſſe exiſtimo.

SECTIO IV.

(a). *De Aquis deſtillandis.*

AQuis frequentiſſime utuntur Chymici, eſtque earum deſtillatio prima operatio, qua ipſi primo in arte medica vulgo innotuerunt. Verum ejuſmodi operatio hodie adeo nota eſt, ut ne lippos quidem, & barbitonſores lateat. Vulgaria illa methodus, qui herbæ per vas plumbeum deſtillantur, merito exploditur; in aquis tamen plantaginis, ſolatri, & aliis extrinſece admovendis, ea non omnino rejicienda eſt: ſic aqua roſarum pro inflammationibus oculorum ſedandis pulchre per plumbum deſtillatur. Aqua item illa a noſtris Chirurgis aluminoſa dicta non ſine occaſione per id vas deſtillatur. At ad intrinſecus uſus, eam cum cæteris plane condemnamus. Vaſa terrea vitreata, vitra ipſa optima ſunt. Formæ eorum omnibus notæ ſunt; vas, quod refrigeratorium dicitur, hodie ubique locorum innoteſcit. Eſtque æneum, ut plurimum interius ſtanno obductum, cujus pars inferior ampla eſt admodum, res diſtillandas continens: ſuperior tribus partibus conſtat, cannula pro vaſis proportione, ampla, & alta, Alembico cum roſtro, & cacabo æneo. Nos loco hujus vaſis aſſumimus vas rotundum terreum devitreatum, ſtricti & anguſti orificii; rotundum inquam, pilæ inſtar, cujus orificio, craſſioris digiti amplitudine, cannula ſtannea, vel ferrea, vel ænea, ſtanno obducta, inſeritur. Ejuſmodi cannula vaſi alteri aqua pleno immergitur, hocque pacto eſſentiæ herbarum ſine odoris, & ſaporis jactura educuntur. Item aquæ vitæ mirum in modum excellentes, & pretioſæ.

Per

Per ſimplex vas vitreum, vel terreum, fiunt etiam ejuſmodi aquæ, at non tanti valoris.

Supradicta vaſa igni multiplici aptantur; etenim quidam ipſis ſupponunt ignem lucernæ, alii ignem carbonum, lignorum, cinere, ſcoria ferri, arena, vel aliis interjectis; alii ſtupham, balneum Mariæ, & balneum vaporoſum. Calor fimi equini hæ omnia longe ſuperat, at mitis eſt admodum, & quo ægre, aut non niſi longo tempore aqua exſtillari poſſit. Nos ejus medio aquam vitæ fragrantiſſimam e vino elicimus.

Aquas vulgato more deſtillatas raro uſurpamus, eo quod parum efficaces, ne dicam nullius facultatis participes. Ea de cauſa, quæ in noſtri uſum veniunt, eas ſic parandas jubemus: ſi herbæ ſint recentes, & ſucculentæ, eas primum inciſas cultro, vel forficibus, in mortariolo contundimus, contuſas cum novo ſucco, vaſi vitreo, vel terreo vitreato, ſtricti orificii indimus, dictum vas in loco frigido per aliquot dies reconditur, donec herbæ, & ſuccus acorem quendam contraxerint, tunc per refrigerationem diſtilla, vel per vas noſtrum rotundum, cum ſua cannula aquæ frigidæ immerſa: cannula contorta ſit, ea maxime pars, quæ aquæ immergitur; ſerpentes & hoc modo ipſi poſſunt inſeri.

Item & aliæ formæ, de quibus plura apud artifices. Hac via prodibit mercurialis ille liquor cœleſtis; qui ſi non ſatis vim plantæ redoleat, recentem herbam iterum accipe, cui tuſæ in mortariolo, ut prius, extractam aquam reaffunde, quam denuo diſtilla, ſic ſecundo præſtantiſſimam aquam excipies: quam denuo ad majorem perfectionis gradum deduces, ſi tertia vice aqua recente herbæ reaffundatur, atque diſtilletur. Ex multis, floribus & ſeminibus hac via aquam vitæ ſuaviſſimam elicies.

Si herbæ ſint ſiccæ, aut parum ſucculentæ, inciſis, & tuſis aquam communem affundimus, vaſaque, eo modo quo diximus, in loco frigido per aliquot dies aſſervamus; ei etiam addimus parum fermenti, ad hoc præſertim, ut citius acorem, ſeu fermentationem nanciſcantur, tunc procede ut ſupra.

Aquæ aromatum ejuſmodi fermentatione non ſemper indigent, eorum maxime, quorum odor in ſuperficie conſiſtit: ut florum caryophyllorum, jaſmini, & aliorum, ſecus odor in auras abit; ſed cumprimum collectis floribus, & vaſis inditis, educitur aqua per balneum vaporoſum, quæ novis floribus reaffuſa, & iterum extillata, floris odorem elegantiſſime redolet. Aqua fragrans, & odorifera in ſuperficie conſiſtit, ideo pauca admodum e floribus educitur, & ea quæ ſtatim primam inſequitur, ingrati eſt odoris.

Aquæ cinnamomi, caryophyl. Indorum, macis, piperis, & aliorum aromatum exoticorum, maceratiore duorum vel trium dierum tantum indigent.

Cæterum in aquis deſtillandis, nihil quod non ſit cognitum, habemus dicendum; quapropter qui de his plura deſiderat, aliorum libros evolvat, inter neotericos Quercetanum, VVeck. Portam, Ulſtadium, Euonymum, &c. Superſunt nobis quædam compoſitæ, proprio uſu, multiplicique experientia cognitæ, quas hic cum aliis noſtris appendere volumus.

(a) *De aquis deſtillandis*. Deſtillatio aquarum eſt evaporatio, & clauſa quaſi coctio, requirens ſufficientem aeris quantitatem & vacuum ſpatium ſatis amplum, quare quæcunque coqui poſſunt, & evaporabiles poſſident particulas, bene etiam deſtillantur; & contra, quorum particulæ ab evaporationem ſunt ineptæ, abſurde deſtillantur. Hinc ſalia fixa & media, omnia dulcia, ſaccharum, mel, manna, item ſtyptica terrea, mucilaginoſa, nec non purgantia reſinoſa, item amara non auſcultant deſtillationi, unde aquæ adſtringentes proprio ſenſu non dantur. Conſiſtit enim illorum energia neutiquam in evaporabili, ſed in terreſtri, item reſinoſa portione. Amara omnia aquas præbent dulces, manifeſto documento, amaritiem in ſale quodam terreo acido reſidere. Omnes aquæ deſtillari debent, ſi bonas deſideramus, in mariæ balneo, & ſufficiens herbæ quantitas, pauca autem aqua ſumatur. Quo autem aqua eſt purior, ſubtilior, levior, eo utilior, Probantur quæ profluunt, curſu enim percuſſuque ipſo extenuantur atque proficiunt; item pluvialis, quæ ſolis vi deſtillata eſt, melior & ſubtilior ros majalis, qui ad herbarum vim medicamentoſam extrahendam ac perficiendam aptiſſimus. Memorabile eſt, rorem majalem citiſſime incaleſcere leni calore & inſtar Spiritus vini avolare, nec non in evacuo emittere bullulas inſtar liquorum ſpirituoſorum, indicio, plures ſpirituoſas ſulphureas partes ipſi ineſſe. Aquæ ante annum deſtillatæ denuo reaffundantur vegetabilibus recentibus, ſic virtus earum concentratior fit. Ex fructibus ſine additione deſtillari debent aquæ rubi idæi, fragorum, ceraſorum nigrorum. Item cydoniorum, cinnamomiſata, cordialis *Herculis Saxonea* frigida ex ſuccis: nonnulli loco aquæ affundunt cereviſiam v. g. Breuhanium vel Wettinenſem præſtantem, ſic prævia maceratione prodit aqua temperate ſpirituoſa, quæ denuo deſtillata ſpiritum φλογιςὸν largitur, indicio infallibili: cereviſias etiam abundare ſpiritu ardente: fiunt ſic excellentiſſimæ aquæ, menthæ, veronicæ, meliſſæ, cardui benedicti, florum primulæ veris & ſimiles. Optime conſervantur in loco frigido, minus recte in calido; ex facili enim ſic diſſipatis partibus tenuioribus, vires ſuas deperdunt & mutantur.

Aqua Cardiaca adverſus venena, & contagium.

Recip. vincetoxici, valerianæ, gentianæ, ſcorzoneræ, anthoræ, an. ℔. j. ß. fol. galegæ, ſcabioſæ, ſucciſæ, card. bened. ulmariæ, cicerbit. pimpinellæ, borag. an. m. iij. (b) *Macerentur triduo* in ℔. iij. ſcorzoneræ, veronicæ, ℔. j. vini albi. Diſtillentur in balneo Mariæ, & fiat aqua. Doſis erit ab unc. 3. & 4.

(b) *Macerentur triduo*. Quoniam plantarum vires arctioribus quaſi clauſtris irretiuntur, & ab illis non tam facile ſeſe extricari patiuntur: hinc maceratione & additione clavis nimirum ſalis aut tartari egent, vel fermentatio lenis præcedat in doliolo querno, v. g. quinque libris herbæ duodecim libræ aquæ addantur, una cum fæcibus cereviſiæ, elapſis duobus diebus, deſtillationi committantur. Quæcunque autem vegetabilia varioris texturæ ſunt, & ubi virtus quaſi in ſuperficie hærent, uti ſunt flores, herbæ antiſcorbuticæ, acidæ, fructus, maceratione non indigent; quæ magis autem ſunt compacta & dura, uti ligna, radices, cortices, diuturniorem requirunt digeſtionem.

Alia.

Recip. Radix Angelicæ, ℥. iij. ſcorzoneræ, valerianæ, imperatoriæ, an. ℥. ij. fol. ſcordii, veronicæ maris, ulmariæ, agripalmæ, meliſſæ, borag. an. m. iij. Infund. per 4. dies, in ſuff. quantitate vini albi: deinde deſtillentur in balneo Mariæ. In diſtillata aqua item, infundet. Confect. Hyacint. Alkermes, Damargar. frig. an. ℥. iij. Theriacæ antiq. lib. ß. Deſtillentur rurſus, & fiat aqua. Doſis ℥. iij. ante bubonum eruptionem.

(c) *Aqua*

(*a*) *Aqua Nephritica*.

Rec. Radicum ononidis, ℥. iv. apii, raphani, an. ℥. ij. Herbarum argentinæ, Turcicæ, (alias herniariæ, betonicæ, pimpinellæ, piloſellæ, ceterach, an. m. iij. fructuum roſarum ſilveſtrium, alkekengi, ſem. milii ſolis hyperic. carui, dauci, an. ℥. j. ſucci limonum lib. j. vini albi generoſi, lib. v. Macerentur hæc omnia parum trita, in fimo equino in vaſe vitreo per ſex dies: demum calore cinerum eliciatur aqua, quæ ſecundo novis, & recentibus reaffundatur; eaque triduo macerentur atque deſtillentur, ut prius. Feces crementur in vaſe fictili; & a cineribus ſal extrahatur, quod aquæ immiſcere poteris, vel ſeorſum ſervare. Hujus aquæ doſis eſt ℥. ii. & iij. Calculum in renibus, & veſica comminuit, & urinam potenter movet: Extant apud Querceranum aquæ hujuſmodi virtutes, quas qui deſiderat, ſuum authorem conſulat.

(*c*) *Aqua nephritica*. Baccæ alkekengi, juniperi, flores acaciæ, petroſelinum, herba ſeleri, nuclei ceraſorum, fraga in ſero lactis vel vino quam poſſit excellenti, digeruntur & deſtillantur, fundunt aquam diureticam; infuſa autem illorum ſunt utiliora.

(*d*) *Aqua Antepileptica, apopletica, & ſimiles*.

Habentur ejuſmodi aquarum perpulchræ deſcriptiones apud eundem Quercetanum, quas tamen minime uſurpamus, minus aliis uſurpandas ſuademus; nobis enim ſemper diſplicuit tanta rerum farrago. Pro Theriacali aquam ſequentem uſurpamus, qua in prædictis affectibus uti poteris.

Rec. Radicum imperatoriæ, angelicæ, gentianæ, biſtortæ, zedoariæ, an. ℥. iij. foliorum meliſſæ, ulmariæ, agripalmæ, ſcabioſæ, acetoſæ, card. ben. an. m. iij. cort. citrii, ligni aloes, ſchœnantos, ſantali albi, & rub. cinnamomi, caryophyll. macis, an. ℥. ß. Infundantur omnia triduo in lib. vj. vini albi, & lib. j. ſucci borraginis: deſtillentur poſtmodum per balneum Mariæ. Affectibus cordis ſummopere confert; hinc in peſte præſtantiſſima eſt. Valet & ad ferarum venenatarum morſum, &c.

Uſurpamus etiam ſæpe aquam ſequentem pro affectibus uterinis, ut & in multis affectibus capitis, in his maxime, in quibus vis roborans, & narcotica deſideratur.

(*d*) *Aqua antepileptica*. Merito illæ dipeſcuntur in calidas & frigidas. Frigidæ ex anodynis & maxime floribus parantur ſola aqua ſimplici v. g. ex floribus liliorum convallium, tiliæ, primulæ veris, pœoniæ, liliis albis: Calidæ cum vino vel ſpiritu vini maxime Gallici ex aromatibus & herbis cephalicis, hujus generis eſt epileptica Langii. Hæ magis præſervant, illæ curant.

(*a*) *Aqua Hiſterica*.

Recip. Radicis Valerianæ maj. ſiccæ, ℥. iv. fol. matricariæ, tanaceti, arthemiſiæ, abſinthii, menthæ, majoranæ, puleg. an. m. iij. Infundantur per 24. horas, in ſuffic. quantitate vini albi generoſi, in loco calido, tum forti expreſſione in prælo ſubigantur. In colatura infunde galangæ, zinziberis, macis, piperis longi, an. ℥. j. ſpicæ Indicæ, croci, ſchœnanthos, calami aromat. an. ℥. ß. Opii Theb. ℥. iij. ſem. papaveris albi, ʒ. j. ß. camphoræ, ℥. ij. Macerentur triduo in fimo equino, & iterum torculari exprimantur. Fæcibus

aquam vitæ affunde, & reliquum tincturæ ab his abſtrahe. A colaturis ſimul commixtis, urinali vitreo cum ſuo capitello aquam prolicito, quam ad uſus multiplices ſervabis. Uterinis affectibus potentiſſime ſuccurrit, ejuſdem ſuffocationibus cito medetur: cuicunque flatulento affectui prompte levamen affert; vertigines ſanat, quemcunque capitis dolorem ſedat, articulorum doloribus non minimum conducit. Magma a deſtillatione in fundo vaſis relictum, extracti ſpecies eſt, laudani illius opiatici tantopere laudati, vires & facultates obtinens, cujus doſis eſt gr.ij.iij.iv. & v. De aqua datur unc. ℔. & unc.j.ad duas uſque.

(e) *Aqua hiſterica*. Meliſſa, pulegium, arthemiſia, mentha & omnia carminativa aromatica vino albo generoſo infuſa, præbent optimam aquam hyſtericam. *Auctor* addit opium item ſemen papaveris albi, huc quidem parum anodyni ſpargit in aquam per deſtillationem, opium autem propter volatile ſulphur aquam reddit, vel ſpiritum vini abſtractum ſuper id, longe magis ſoporiferam, tam intrinſeco, quam extrinſeco uſu probatiſſimam laudatiſſimamque. Interim aqua opii deſtillata mea ſententia longe conſultius datur, quam eſſentia aut extractum ejus, quod reſina firmiter adhæret membranis & nervis, ipſiſque ſtuporem inducit; Aqua vel ſpiritus opii ſedato ſpirituum tumultu facilius ſubigitur & diſſipatur. Aqua florum papaveris rhœados vi anodyna nobiliſſima pollet tam extrinſecus, quam intrinſecus, longe tutior, quam ex ipſis extractum.

(f) *Aqua Hydrotica*.

Rec. Limaturæ ligni Indici, ℔.j.ʃ. cortices ejuſdem ligni, unc.vj.Salſaparillæ, Chin.elect.an.unc.ix.ſem.cardui bened.bacc.juniperi,zingiberis, an ℥.j.ʃ.Macerentur octiduo in ſ.q.vini albi generoſi, cum ol.vitrioli ℥.ʃ. & calore cinerum, vel arena aquam prolicito, quæ recentibus reaffuſa,& deſtillata uſui reponatur: Dentur iij. iv. v. unciæ pro doſi. Sudores movet, luem veneream ſanat, & aliis graviſſimis affectibus ſuccurrit, uti apoplexiæ, paralyſi, hydropi, & aſthmati.

(f) *Aqua hydrotica*. Ex lignis nihil pene exſtillat, niſi ſint admodum recentia, vel fermentatio præcedat. Ex ligno aloes ſuaveolente bene triturato, beneficio aquæ pluvialis, addita quantitate debita ſalis communis, præviaque digeſtione obtinui aquam odoratiſſimam, cui ſupernatabat oleum craſſum, quod inſtar camphoræ in frigido coagolabatur ſuaviſſimi odoris. Hoc prompte ſolvebatur in ſpiritu vini rectificato, qui cum ipſo tranſibat in eſſentiam, ſaluberrimam in capitis vitiis, nervorumque debilitate eximiæ virtutis atque odoris & saporis gratiſſimi.

(g) *Aqua Febrifuga*.

Rec. Hederæ terreſtris cum foliis, & radicibus, apii item integri, fol. cichorii, acetoſæ, centaurii minoris, an. m. vj. Macerentur triduo herbæ omnes contuſæ, & per balneum Mariæ proliciatur aqua, quæ recentibus herbis reaffuſa, iterum extilletur, ut prius. In dictæ aquæ unc. iv. ſi per noctem infundatur Magneſiæ Saturninæ bis calcinatæ, unc. ʃ. & mane coletur, fit aqua vere febrifuga, cujus doſis erit unc. iv. v. & vi. paulo ante paroxyſmum.

(g) *Febrifuga*. Centaurium minus & carduus benedictus neutiquam fundunt aquam amaricantem, quæ tamen non eſt expers omnis acredinis indicio, ſal quodam tenue, penetrans, quod in ſublime fertur, in ipſis contineri, ſudoriferum deobſtruens.

(h) *Aqua*

(*h*) *Aqua Zingiberis.*

Rec. Zingiberis integri, q.ſ.infunde in q.ſ.vini generoſi per 8.dies: dein deſtilletur, & fiat Aqua, quæ ventriculum excalefacit, roborat, & exſiccat, Appetitum excitat, & ſudorem movet. Datur ab ℥ ß. ad ℥.ij.

(*h*) *Aqua Zingiberis.* Zingiber ſive cum aqua, ſive cum vino aut ſpiritu vini infundatur & deſtilletur, nullum ſaporem vel odorem liquoris adfert, quod indicat evaporabilem ſubſtantiam ipſi non exiſtere. Ejuſdem indolis eſt piper, quod tamen pauxillum olei fundit. Quo circa minus recte zingiber additur aquis ſtomachicis: decoctum acerrimum ſapore eſt.

Aqua Cinnamomi.

Aquam cinnamomi ſæpius cum ſola aqua communi prolicimus, præmiſſa maceratione trium vel quatuor dierum. Utimur ad hoc vaſe refrigerante, vel alio ſimili, item urinali vitreo cum ſuo capitello, cujus recipiens aquæ immergitur. Alio modo, at cum vino albo, ut ſic, accipimus, cinnamomi ℔.j.eam parum contundimus, atque in urinali vitreo cum ſufficienti quantitate vini per tres dies infundimus: vaſa autem probe obturato cum ſuo recipiente balneo Mariæ committitur, igneque adacto elicitur aqua. Huic aquæ oleum innatat in exigua quantitate. Prima aqua, quæ lactea cernitur, recenti cinnamomo reaffunditur, atque deſtillatur, ut prius: ter ejuſmodi operatio reiteratur, qua via multum olei elicitur, & aquam odoratiſſimam, & ſuaviſſimam percipies.

(*i*) *Aqua Cinnamomi.*

Rec. Cinnamomi electi ℔.j. Spiritus vini, ℔.iv. Aquæ roſarum, ℔.ß macerentur triduo in fimo equino, demum per balneum Mariæ educitur aqua fragrantiſſima.

(*i*) *Aqua cinnamomi. Author* ſpiritus vini libras tres aſſumit & aquæ roſarum libram ſemis, ſic diſtillatione ſpiritus potius ardens obtinetur, qui de cinnamomo odore ſaporeque parum participat, ſed oleoſæ ſapidæ cinnamomi partes gravitate ſua remanent in phlegmate; Felicius res ſuccedit, ſi libras tres aquæ roſarum, vel alterius, & libram ſemis ſpiritus vini rectificati aſſumamus, in quo cinnamomum bene tuſum per aliquot dies probe maceratum eſt. Laudatiſſima, quę proxima eſt odore ac ſapore cinnamomo, fit cum generoſo vino malvatico aut Hiſpanico; Indicium generoſæ cinnamomi aquæ eſt, ſi lactea, quoniam tunc oleoſæ partes intimę immerſæ aqueis ſunt. Cum ſucco cydoniorum elegans paratur; quæ ad fluxiones ventris & ubi ſine magno calore confortandum eſt, valde ſalubris datur.

Aqua Cinnamomi.

Rec. Cinnamomi electi parum contuſi, ℔.j.ß. ſchœnanthos, folii Indici, an.unc.j. caryophyll. unc.j. vini malvatici, ℔.iv. aq.roſarum ℔.j.triduo maceratis in urinali vitreo, lento calore projicitur aqua præſtantiſſima. Epilepſię confert, animales ſpiritus recreat, auget memoriam, & refrigerato ventriculo ſuccurrit.

(*k*) *De Aquis odoriferis.*

Ex omnibus odoratis floribus, fragrantiſſimas, & odoratiſſimas aquas elicere poſſumus: ut ex roſis, jaſmino, violis purpureis, caryophyllis, floribus arantiorum, & aliis; modum autem ſupra tetigimus. Interim colligantur

gantur flores, tempore quo Solis calor ipſorum virtutem non reſolverit, eóſque ſtatim urinali vitreo reconde, atque blando calore proliciatur aqua: cave ne ignis vehemens ſit, paucaque eliciatur, & ea quæ a primo vapore reſolvitur, ſervetur; ſecus quæ a toto compoſito prodiit, ingrati eſt odoris, & alteri mixta odorem illius evertit omnino. Augebis odorem, primam aquam novis floribus reaffundendo; quod ſi ter reiteretur hujuſmodi operatio, aqua fit præſtantiſſima.

Ex roſis aqua eodem modo paratur, & quia odor fixius inhæret ſubſtantiæ, longiorem ſuſtinet evaporationem. Patiuntur & macerationem, ut in principio diximus. Flores vero, qui in ſola ſuperficie continent odorem, maxima cautella extillantur; primi enim vaporis in roſtrato capitello tantummodo excipiantur, contrarium agentes oleum & operam perdunt. Uſus ejuſmodi aquarum maxime eſt in ſpiritibus roborandis, & exhilarandis. Vires earum multiplices ſunt, etiam in peſte morbiſque contagioſis.

(k) *De aquis odoriferis*. Non dubitamus ex floribus odoratis fragrantiſſimis, o roſis, jaſmino, violis purpureis, caryophyllis, floribus citri & aurantiorum odoriferam aquam deſtillari poſſe, modo ſufficientes & recentes aſſumantur, ac leniſſimo calore in balneo tractentur; Cuſtodiunt revera hi flores oleum quoddam volatile ſubtile, quamvis pauciſſimum, a quo etiam roſæ odoratiſſimam dant aquam *Tacuenius* refert, quod ex octuaginta quatuor libris roſarum tantummodo olei unciam unam Dominicani Florentiæ ſeparaverint. Styrax, benzoe, balſam. peruvian. ſi recentia deſtillantur cum aquis, concedunt quoddam odoriferum oleum. Ex balſamo peruviano cum ſale tartari probe trito ac digeſto cum ſpiritu vini puriſſimo, elicitur eſſentia, quæ ſi deſtilletur ad ſiccitatem, ſpiritus prolicitur balſamicus fragrantiſſimus præſtantiſſimæ virtutis ad roborandos nervos, medicamentum, quod omnes Medici commendatum ſibi habeant; Dubito, an nullus de hoc ſpiritu vel etiam prædicto oleo ligni aloes, utroque remedio excellentiſſimo, unquam ante me mentionem injecerit.

Aqua odorata compoſita.

Rec. Santali citrini, unc. j. ß. radicis cyperi, ligni aloes, calam. aromat. corticis citri, an. unc. ß. roſarum rubr. ſicc. benioini, ſtyracis calamit. an. ʒ. x. terantur terenda, & octiduo macerentur in ſufficienti quantitate aquæ roſarum: demum aqua proliciatur calore balnei vaporoſi, & ſervetur ad uſum. In dicta aqua nodulus ambræ griſeæ & moſchi orientalis, an. ʒ. j. plenus continuo immergatur.

Alia.

Rec. Radices ligni rhodii, ſantali citrini, cyperi, ireos an. unc. j. ß. calami aromatici, ſtyracis calamitæ, benioini, caryophyll. an. unc. ß. macerentur triduo in ſ. q. aquæ florum arantiorum, vel roſarum: poſtmodum balneo, vel refrigeratorio diſtilletur:

(l) *Aquæ Soporiferæ.*

Recip. Seminis cicutæ, ℥. j. ß. ſem. papaveris albi, ʒ. vj. hyoſcyami, lactucæ an. unc. iij. fructuum maturorum mandragoræ, an. unc. j. ſtramonii cum ſemine, opii Thebaici, an ℥. j. ß. ſuccorum lactucæ ſilveſtris, aquæ vitæ optimæ an. ℔. j. ß. Hæc omnia tuſa macerentur triduo in urinali vitreo, poſtmodum lentus ignis ipſis ſubjiciatur. Doſis aquæ erit unc. j. & ij.

(l) *Aqua*

(*l*) *Aquæ ſoporiferæ*. Talis aqua paratur optime ex floribus papaveris hortenſis, & tota planta cum capite & ſemine: addi poteſt crocus integer, item nuciſta, & cum aqua vel cereviſia bonæ notæ deſtillatio adornetur, & ubi anodyna vis in morbis requiritur, certe majorem utilitatem talis aqua præſtat, quam omnia extracta & laudana ad cælum uſque elata. Illud notari meretur, ex papavere ſativo verum opium confici poſſe, quod longe ſubtilius & efficacius eſt exotico, exſtillat e maturis capitibus inciſis, medio æſtatis, lacteus liquor, qui ſolis operatione in reſinam nigricantem indureſcit, quæ in omnibus ab exotico non diſtinguitur, & ſi verum facere judicium volumus, minus noxia.

Alia.

Rec. Succorum hyoſcyami albi, fol. papaveris albi, & nigri, mandragoræ, hederæ, cicutæ, an. ℔.ß.

Alia.

Rec. Daturæ, ſeu ſem. ſtramonii albi, ℔.j. macerentur triduo in ſufficienti quantitate vini albi: deſtilletur poſtea, & ad uſum ſervetur. Doſis erit unc.j. In his ſuccis infunde lolii, ſem. lactucæ, opii, an.℥.j.ß. Hæc aqua ter a magmate abſtrahatur, atque ſic potentiſſima educitur.

(*m*) *De Aquis animalium.*

Animalium, ut ſtirpium aquas præparare, uſuique noſtro reponere nobis moris eſt. Itaque aquas animalium, vel integrorum, vel eorum partium, variis modis, variiſque inſtrumentis elicimus: quaſdam putrefactione, ſubſtantiarum ſegregatione, heterogenerarum videlicet, quibus conſtant præmiſſa; quaſdam nulla, ſed eas ab integris ſeparamus. Nonnullas balneo vaporoſo, atque calore aquæ tepidæ. Quaſdam igne cinerum, arenæ, igneque ipſo aperto. Quædam ſine alterius mixtione, ſeu ex ſolis animalibus, aut eorum partibus; quædam vero cum mixtione alterius, vel alicujus additione aquæ commodius educuntur, & nobilitantur.

(*m*) *De Aquis animalium*. Menſtrua aquea ex animalium partibus per coctionem extrahunt gelatinoſi quippiam, & quo duriores partes animalium ſunt, adhuc integræ, nulla putredine infectæ, eo præſtantior acquiritur gelatina. Commodiſſime & celerrime extrahitur gelatinoſa ſubſtantia ex oſſibus vel partibus durioribus machina Papiniana omnibus Pharmacopœis commendanda. Decocta animalium ob gelatinam hanc nutritiva pollent virtute, hinc tabidis a morbis longis extenuatis & deploratis in phthiſi proſunt, præcipue cum aqua cinnamomi & pauxillo ſucci citri acidi exhibita, juſcula talia plus præſtant, quam aquæ deſtillatæ caponum, aliorumque animalium, quamvis non negandum ſit, etiam aquas illas non pure elementares eſſe, ſed re vera differre ab alia aqua ſimplici, ſapore, odore, virtute & ſedimento, quod dimittunt; ſiquidem gelatinæ ex particulis oleoſis ſalinis conſtant, verum ſubtiliores aquas in poros abripit & ſecum in altum attollit. Aqua cerebri animalium in epilepſia magnopere laudatur, & *Burrho*, famigeratiſſimo illi Chymico in uſu fuit. Notabile autem hic eſt, cerebrum animalium fere totum in aquam liqueſcere, & ſubtiliſſimum largiri oleum, paucum tamen, ſal volatile plane exiguum.

De Aquis Caponum, & aliarum viribus reparandis dicatarum.

Duplici modo fiunt ejuſmodi aquæ, vel enim per balneum Mariæ, carne prius inciſa, & urinali vitreo indita, pauco vini malvatici adjecto, ut irrorentur carnes, & tantillo cinnamomi ſaporis gratia; vel prius capones bene coquunt, & juſculum caponum balneo rorido diſtillant; qui modus hodie a

ſitatiſſimus eſt. Alio modo: Carnium portio filis alembico appenditur, exhalanteque vapore e ſubjecto urinali caro excoquitur, eaque aquam, ſive juſculum fundit gratiſſimum. In urinale vinum, vel aqua roſarum, boraginis, aut alterius generis liquor prius immittitur. Urinale ſit cæcum, & fere in modum circulatorii. Si cinnamomum, ut aliud aromaticum ſuperaddatur, ſuaviorem reddet liquorem.

Aqua cancrorum fluviatilium, vermium terreſtr. &c.

Aquæ cancrorum fluviatilium, Gallis *Eſcreviſſe*, Italis *gambari*, per balneum Mariæ, vel etiam calore cinerum excipiuntur. Integri ſumuntur, iique bene loti urinali vitreo induntur, cum pileo roſtrato, ſine additione alterius liquoris. Ejuſmodi aqua uſus eſt mirabilis inflammationibus ſedandis, urinam pellit, & rabidorum canum morſibus ſuccurrit, vulneribus pectoris continuo ſumpta mirifice opitulatur, ſitim extinguit, & renum calculum comminuit. Aqua vermium terreſtrium eodem plane modo fit, ipſis prius vino albo probo a terreſtreitate lotis, & repurgatis. Hæc aqua phthiſicis auxiliatur, ſanguinem ſiſtit, menſes provocat, obſtructiones reſerat, vermes puerorum enecat, intrinſecis vulneribus confert, & alia præſtat adhuc incomperta.

Aqua Ranarum.

Ranæ capiuntur ſub fine menſis Martii, vel initio Aprilis (omnibus etiam temporibus, neceſſitate cogente, ſed tunc minus efficaces) vivæ domi triduo in aqua ſervantur; tuncque lotæ, urinali vitreo integræ & vivæ immittuntur, atque pileo roſtrato ipſi impoſito per calorem balnei maris exſtillatur aqua. Ejus uſus eſt mane jejuno ſtomacho, unc. ij. pro Doſi. Diuturnas hæmorrhagias reprimit, muliebres fluxus, quos flores albos appellant, mirifice juvat. Quod ſi ulla ſubſit prava cacoethia, radicitus ſanat.

(*n*) *Spermatis ranarum aquam*, eo quo diximus, modo elicimus. Colligitur ejuſmodi ſperma menſe Aprilis, nullaque lotione præmiſſa, balneo vaporoſo aqua educitur. Et quia iſthæc aqua cito corrumpitur, ejus ſuccum linteaminum fruſtulis combibimus, eaque umbra, vel ſole exſiccantur. His utimur, aqua ranarum prius madefactis, in omni ſanguinis fluore, in eryſipelate, in arthriticis doloribus, & in ambuſtis. Eæ etiam cancro ulcerato non parum proſunt, nam ab eo enatos dolores ſedant.

Quidam ranarum partem inferiorem, rejecto pectore, & capite, cum pelle, tantum accipiunt. Nos eas integras deſtillamus, & eæ in vaſe poſt extractionem remanent, quæ poſtea lento igne exſiccantur, atque in pulverem reducuntur: cujus ℥. ß. & ʒ. j. quotidie exhibemus. Pulvere dicto utimur in fluxionibus ſiſtendis, maxime uterinis.

(*n*) *Aqua ranarum ſpermatis*. In inflammationibus foras egregiam fert opem, nec non intrinſecus in omni ſanguinis fluxione, utpote ſale ſuo ſubtili reſolvit & temporat igneum ſanguinis motum; ex tenellis cervorum cornibus recentibus in balneo, quæ prodit aqua, non inefficax eſt, ubi humidum reparandum & vires reſtaurandis in malignis.

Aqua ſanguinis humani.

In oleo ſanguinis humani extrahendo aquam ſimul extrahimus, de qua eo

in

in loco ſermonem habebimus. Hac aqua raro utimur, & non niſi in extrinſecis. Roborat artus, quominus fluxiones excipiant, & arthriticis doloribus confert. Ex ſanguine hirci, & aliorum animalium, aqua, modo non diſſimili educitur.

(o) *Aqua ſtercoris animalium.*

Multa animalium ſtercora mirabiles, & præſtantes obtinent virtutes, & ut interim humanum ſtercus taceam, (res profecto indigna, ut a quopiam in uſum advocetur) gallinarum ſtercus nonnunquam uſurpavimus in doloribus coli. Id in pulverem exſiccatum furno, vel ſtupha, commode abſque alia præparatione exhibetur adverſus colicos dolores. Stercora cujuſque animalis in aliquod animalculi genus vertuntur, quod per alembicum vitreum deſtillatum, aquam & oleum exhibet mirandæ virtutis. Ad hoc opus eſt magna ſtercoris copia, longumque tempus requiritur. Sed hæc tantum per tranſennam annotare placuit; non enim arbitramur, fœda ejuſmodi remedia ad humanum uſum comparata eſſe. Non propterea nos latet, ſtercus bubulum menſe Maii collectum, miram præbere aquam, ſi per alembicum diſtilletur, adverſus nephritidem, calculos enim cito ſolvit, & urinam copioſe movet, quam & nigram prima die pellit, forte calculis vehementer attritis.

(o) *Aqua ſtercoris animalium.* Excrementa alvina activo principio ſalino nimirum ſulphureo (quod ex reſolutione ingeſtorum & commixtione variorum liquorum, bilis, ſalivæ, ſucci pancreatici, emergit) copioſo conſtant, & hujus reſpectu magnam vim poſſident, uſu exteriori ſedandi inflammationes: nec non per ſudorem vehementer dimovendi ſalia inflammantia. Aqua ſtercoris hirundinum vires antepilepticas recondit: præſertim ſi cum floribus vegetabilium anodynis deſtilletur. Infuſum pavonis ſtercoris cum ſimplici ſpiritu vini adverſus capitis morbos, vertiginem, epilepſiam probatæ & ſpecificæ virtutis ſemper exſtitit. Maximi olim habita fuit aqua omnium florum, quæ in ipſa gangræna, peſte, inflammationibus, arthriticis, & ſpaſmodicis affectibus: tam intra quam extra divinam præſtitit opem: Dignum notatu eſt, ex ſtercoribus cujuſcumque animalis non ſecus ac ex urina inſpiſſata, flammæ tortura phoſphorum lucidiſſimum confici poſſe. Videntur ſtercora aliquid ſingulare fovere, quod ſale ſuo ſubtili facilius penetrent, & ex ſymboliſmo quaſi ingreſſum in anguſtiſſima partium inveniunt, cum alia ſalia volatilia ignis vi elicita non tam blande agant, ſed vehementius afficiant.

(p) *De Aquis mineralium.*

Sub foſſilium atque mineralium nomine metalla quæque complectimur, mineralia, lapides, gemmas, terras, bitumina, omnium ſalium genera, & quæ in imo maris, & intimis terræ viſceribus denſata ſunt, & in ſubſtantiam lapideam verſa.

Ab his aquam ægre excipimus, & nonniſi artificio, & labore: ſic ejuſmodi aquas vulgus Medicorum plane ignorat, eo quod nimis delicatuli, labores ad ſe non pertinere dicant.

Tanta eſt hujuſmodi aquarum neceſſitas, & utilitas, ut his ignotis, tota chymica ars corruat. Ex enim denſiſſima metallorum corpora penetrant; ſic in momento firmiſſimam auri, & argenti compagem ſolvunt. Taceo miranda, quæ invicem præſtant. In Medicina uſus ſunt multiplices & admirabiles:

les: ut a vilioribus, & minus compoſitis exordiar, paramus aqua vitrioli, aluminis; & quorundam ſalium, hunc in modum.

(p) De Aquis mineralium. Antiqui precioſos lapides, aurum, miſcuerunt ſuis deſtillatis, exſpectantes ſingularem vim roborantem ab illis, in quo valde eluſi, ſiquidem nihil ab ipſis aſcendit; alia autem eſt res ſalium & vitriolorum, quæ deſtillata leni igne fundunt aquam odoris ſulphurei, ſaporis acciduli, ut phlegma vitrioli eſt, quod ob ſulphur minerale reſolutum ſubtenue obſtructiones capitis egregie diſſipat, hinc motus ſedat epilepticos, ſanguiniſque ebullitiones compeſcit, & hecticis lentoque calore confectis ſolamen adfert. Phlegma hoc efficacius evadit, ſi cohobetur ſæpius ſuper caput mortuum, vel ſpiritus vitrioli ſumme volatilis acceſſione augmentum virtutis acquirat. Notari meretur phlegma vitrioli recens majoris eſſe virtutis, quam quod ſpiritu ſulphureo & materia ſubtiliori ſucceſſu temporis defraudatum & effœtum eſt.

Aqua Vitrioli & aluminis.

Vitriolum, vel alumen accipimus, eaque integræ retortæ, vel etiam urinali, aut alteri vaſi terreo devitreato indimus; pileum roſtratum excipiendo idoneum imponimus: vas in communi fornace collocamus, & levi igne adhibito aquam exigimus, recipiente ad hoc capaci vaſi adhibito, ejuſmodi aqua vocatur phlegma, ob inſipidum ejus ſaporem. Eo tramite ab utroque ſpiritum elicere ſolemus, igne validiori adacto, & retortæ collo cum recipiente luto firmiter obturato, & loricato. Hæ atque ſummopere refrigerant, ſine ulla mordacitate, ideo ophthalmiæ haud parum conferunt.

(q) *De Aquis fortibus.*

Inter ſimplices & magis communes, hæ maxime reponuntur. Omnium ſimpliciſſima ea eſt, quæ ex ſolo ſale educitur, ſive ſale nitro, gemma, armoniaco, communi, vel alio.

Sal nitrum duplo boli, cretæ, terræ argillaceæ ſiccæ, aut alius corporis mixtum, aquam fundit fortiſſimam, maximum in Lunam, & alia inferiora corpora imperium obtinens. Vocatur ejuſmodi aqua ſpiritus, ob ſubtilem, tenuem, & raram ſuam ſubſtantiam: quæ tanta eſt, ut continuo in auras abeat, atque facile denſa & dura penetret corpora.

Item cum duplici pondere aluminis uſti mixtum, aquam omnium vehementiſſimam de ſe promit. Pariter cum duplici pondere vitrioli calcinati, aquam etiam efficaciſſimam exhibet.

(q) De Aquis fortibus. Aqua fortis nil niſi ſpiritus nitri eſt, magis exaltatus & ſulphureus per reactionem cum vitrioli terra factus, compendioſe illico parari poteſt, ſi ſpiritus nitri abſtrahatur, ſuper limaturam martis, igne vehementiori. De ſpiritu vitrioli aqua fortis nihil participat, & ſi ipſo prægnans eſt, ſolutioni lunæ non quadrat, quoniam ſtatim calx lunæ in tali aqua forti fundum petit, quare aurifabri, & qui puram aquam inſontem a contagio vitrioli deſiderant, tali ratione depurare ſolent; ſolutionem lunæ parva tamen doſi injiciunt ipſi, ſic ſpiritus vitrioli aggreditur lunam & præcipitat ipſam, ſi quidem ſpiritus vitrioli non ſolvit ipſam lunam, præcipitat autem ſolutam in aqua forti. Ulterius circa aquam fortem tenendum, eſſe nimirum illam ipſam inſontiſſimam, etiam intrinſecus loco nitri ſpiritus, adhibendam, ſive in ſubſtantia cum ſpiritu vini ad affectum colicum, ſive cum ſpiritu vini rectificatiſſimo quis velit ſpiritum nitri dulcem efficere, qui propter ſulphur explicatum in ſuavioris longe odoris, & majoris virtutis eſſe ſolet, quam ſi cum vulgari ſpiritu nitri paratus fuerit. Conficitur

citur alias optima aqua fortis ex nitri & vitrioli aquis exactiſſime mixtis, deſtillatio peragitur in olla ferrea, alembico terreo capacis roſtri impoſito: Spiritus prodit flammei coloris plerumque tanta in quantitate, quantum nitri aſſumtum fuit: Fortior obtinetur, ſi cum calcinato vitriolo, vel cum uſto alumine inſtituitur negotium. Fundamentum proceſſus hoc eſt; vitrioli ſal, ceu potentius terram aggreditur nitri, quæ vinculum ſpiritus nitri eſt, ſic liberatus hic facile ſecedit, & ignis motu in altum aſcendit. Simile quid obſervatur, ſi vitriolum cum ſale communi mixtum deſtilletur, obtinemus tunc purum ſpiritum ſalis, qui ſolvens mercurium vivum una additum conſtituit ſublimatum. Ad compendium ſpiritus ſalis igne arenæ elicitur, ſi oleum vitrioli additur ſali communi vel ammoniaco, relinquitur in retorta celebratiſſimum ſal *Glauberianum*.

Communis aqua fortis.

Rec. Salis nitri, Aluminis uſti, Vitrioli uſti, an. ℔. ij. Indantur retortæ luto firmiter loricatæ, & recipiente amplo, ac capaci, igne per gradus adhibito, excipiatur aqua. Qui minus fortem deſiderant, alterum horum crudum ponatur, & melius aqua communis in recipiens immittatur.

Alia.

Extant paſſim apud artifices aliæ aquarum fortium deſcriptiones; at omnes illegitimæ, & parum fidæ. Quidam flores æruginis æris; alii ſalem communem, gemmeum, cinnabarim, ſublimatum; nonnulli ſalis nitri legitimam doſim omittunt; alii exſiccationem, & præparationem corporum.

Aqua fortis tertia.

Rec. Salis nitri, ℔. j. Aluminis uſti, ℔. ij. Cinnabr. unc. iij. ſtibii, unc. j. miſce.

Aqua fortis quarta.

Rec. Salis nitri; ℔. j. Salis gemmæ, unc. iv. Sandarachæ, unc. ij. Aluminis, vitrioli, an. ℔ j. miſce.

Aqua fortis quinta.

Rec. Salis Armoniaci fixi, unc. iij. Salis nitri, ℔. j. Aluminis uſti, ℔. ij. ß. Arſenici, unc. ij. miſce.

(r) *Aqua Regia.*

Aqua Regia ſic vocatur, ob vim diſſolvendi aurum. Fit autem ejuſmodi aqua, ut cæteræ Aquæ fortes. Efficitur talis ſalis armoniaci interventu, quod additur vel in recipiente, vel in retorta. In recipiente, ob nimiam ejus naturam fugacem. Sic retortæ indatur, ignis principio admodum levis ſit; ſecus ad collum retortæ ipſum ſublimabitur, & aquæ exſuctionem inhibebit. Fixatur etiam dictum ſal, quominus fugax ſit, ut in ſpeciali *tractatu de mineralibus* docetur. Mitto pleraque alia brevitatis cauſa.

(r) *Aqua regia.* Paratur hæc, ſi in libram unam aquæ fortis, unciæ quatuor ſalis ammoniaci ſolvantur: liquor flaveſcens a fæcibus decantatus, uſui ſervandus eſt. Penetrantior magis fit dicta aqua, ſi mixta hæc deſtillentur. Ex nitro & ſale ammoniaco anatica portione junctis, identidem provocatur aqua Regis præpotens, ex arena in retorta vitrea amplæ capacitatis. Negotio peracto, ſi rite operatus fueris, & concentrariora ſalia fuerint, vel ſpiritus nitri fortiſſimus a ſale ammoniaco abſtrahatur, aqua regis fumans, aurum illico ſolvens acquiritur. Fundamentum in eo conſiſtit: nitrum potentius ſal eſt ipſo culinari, vel ſale ammoniaco, & ideo in ipſius terram agit, ac ſpiritum ſalis a compedibus ſuis liberat & carcere emancipat. Quod remanet in capite ſic appellato mortuo, ſal eſt nitroſum.

(ſ) *Aqua*

(*ſ*) *Aqua Metallorum.*

Metallorum aquę varię ſunt, variiſque modis a perito artifice educi poſſunt. Et quoniam earum methodus varietatem ſortitur a natura uniuſcujuſque metalli, ideo earum præparationem rejicimus in peculiarem noſtrum tractatum *de mineral. & metal. Præparatione*, ubi non modo aquas, verum & ſingula quæque remediorum genera e metallis educta, conficere docebimus.

(*ſ*) *Aquæ metallorum.* Ex metallis per deſtillationem cum aqua nullas particulas metallicas in ſubſtantia evehi dictum eſt, nihilominus concreta metallica particulas ſui quaſdam & cum his virtutem medicamentoſam ſimplici aquæ etiam concedunt, ſi candefacta ſæpius in ipſa extinguantur. *Burrhus in Epiſtola ad Bartholinum* 4. ad ſedandam diarrhoeam & cordis palpitationem aquam extinctionis auri mirifice dilaudat, quamvis compactior hujus textura amolliore taliſmodi aqua parum deradipatiatur. Certum tamen eſt, folia auri aqueo menſtruo ſimpliciſſimo in mortariis vitreis per aliquot dies pertuſa ac trita, tandem ipſo penitus diſſolvi. Præparaſſe, ſuccurrit menſtruum aqueum plane inſipidum, quod ſolo tritu interveniente mercurium vivum plane abſorbebat, & in poros recipiebat, ex quibus tamen ſucceſſu temporis forma nigri pulveris dejiciebatur. Ut adeo fateri cogamur, inſipida etiam maxima pollere efficacia, prout magis vel minus materia ſubtiliori fluidiſſima ſive ætherea turgida ſunt, & minus de heterogeneis terreniſque partibus (quæ etiam ex limpidiſſima per repetitas ſemper deſtillationes evocari poſſunt) participant. Limatura martis cum aqua diutius decocta ipſi martialem & vitriolicum lenem ſaporem fœnerat.

SECTIO V.

(*a*) *De Succis, & Extractis.*

PRæmiſſis jam decoctis, & aquis, tanquam his, quibus in ſequentibus parandis crebro utimur; ad ea, quæ extracta dicuntur, deveniendum, ſub quorum denominatione ſuccos rerum ſimplices complectemur, & primum de his, ut paratu facillimis.

Æſtivis temporibus plantarum ſuccos uſurpamus, nam tunc earum virtus in ſucculento, & madido humore conſiſtit, quem non raro ſponte, aut exigua vi facta, fundunt.

Parantur etiam dicti ſucci, ut hyeme loco plantarum, ex quibus eliciuntur haberi poſſint: tunc enim ſunt mortuæ, effœtę, & languentes, unde nullam, aut exiguam vim de ſe promunt.

Parantur & aliis de cauſis, ut ab his ex arte fermentatis, ſpiritus, quinta eſſentia, vel liquor mercurialis educatur.

Item ut ſal eſſentiale, ſive tartarum inde parari poſſit.

Succos autem elicimus e viridi ſtirpe, ejus radice, foliis, floribus, & fructibus. Itaque ex his minutim conciſis, tuliſque ſuccus exprimitur. Aliquando ex his prius probe tuſis, & ad nonnullos dies in vaſe vitreo, atque in fimo equino maceratis, in linteum rarum conjectis, vel manibus, vel prælo torculari ſuccus exprimitur.

Suc-

Succi ſæpe per nos in extracti formam perducuntur, ut hi in pilulas devorari poſſint. Non raro in mellis vel ſyrupi craſſitiem, nullo etiam addito melle aut ſaccharo, ipſis tamen prius defæcatis, & probe depuratis. Depurantur vero ipſis antea inſolatis, quo ritu vinum poſtquam efferbuerit, fæces deponere ſolet; ſed quicquid leviorum fæcum continebunt, in ſpumam ſubſidebit, quæ depurandi methodus potiſſimum valet in vinoſis ſuccis.

Nonnulli, ut craſſi, terreſtres, fæculenti viſcidi, prius coctionem ſuſtinet, vel ad ignem, vel ad fimum equinum fervidum. Depurationes, & clarificationes, quæ acidorum medio fiunt, item per albumen ovi non ſemper improbamus, neceſſitate temporis ad id ſæpius compellente.

(*a*) *De ſuccis & extractis*. Succi vegetabilium optime depurantur per ſolam ſubſidentiam, poſtea filtratio inſtituitur. Ex quo intelligitur, vix dari ſuccum plantæ alicujus, qui non terræ aliquantulum contineat, & fæces quaſdam deponat. Ex facili vegetabilium ſucci vappeſcunt, ſitum contrahunt, & corrumpuntur propter aeris fluidum, quod continua actione texturam illorum permutat, vinculaque mixti ac unionem ſolvit. Videmus ſuccos plantarum a putrefactione ſervari immunes in vaſis, ex quibus aer evacuatus eſt. Quapropter vitris clauſis anguſti orificii indantur, quo aeris fluidum arceatur. Eandem rationem afferunt Pharmacopœi, dum ſuccis ſuperfundunt oleum. Olei quippe particulæ contiguæ ſibimet ipſis ac permanenter cohærentes tranſitum aeris non admittunt. Inſuper fumus ſulphuris in clauſo vaſe detentus, obnoxios putredini ſuccos diu conſervat. Acidum quippe poros illorum occupando impedit, quominus introeat aer, præterea & texturam particularum mixti coagulando firmat. Putrefactio enim conſiſtit in deſtructione unionis partium, quam certum mixtum poſſidet.

Succorum evaporatio commodiſſime procedit leni igne, & ideo in balneo, vel etiam in vaſis ſtanneis, libero aere vel leniori vento accedente: ſic enim humiditas citius conſumitur. Fortis enim calor motu intenſiori texturam, quæ fons virtutum eſt, alterat, adeo ut leni inſpiſſatione extracta vegetabilium fiant laudatiſſima; quæ in conſiſtentiam pilularum redigi queunt.

(*b*) *Succi exotici, ut ſcammonea*, opium, aloe, & ſimilia, quia impuri, non minima purificatione indigent: male tamen in officinis tales immiſcentur pilulis. Satius eſſet hac de re ſcammoneam purgare, quam malo cotoneo coquere, meliorque eſſet correctio. Ea vero depuratur, atque ab omni prava, malignaque qualitate corrigitur, ſi trita ex aqua vitæ lento igne diſſolvatur, diſſoluta per inclinationem a fæcibus ſegregetur, demum ab ea aqua vitæ abſtrahatur, quoad ſicca remaneat, pura, clara, & pellucida. Hujus correctæ ſcammoneæ ℈.j. tuto exhiberi poteſt.

Aloe hepatica, ſuccis, vel aquis ſtillatitiis diſſolvitur, & eodem modo a ſordibus repurgatur. Succotrina, quæ pura, nitida, & pellucida eſt, a nobis ſic abſque alia præparatione uſurpatur.

Succos probe depuratos, ad mellis vel ſyrupi craſſitiem coctos, ſacchari tantillo adjecto, plerumque uſurpamus, raroque crudos, ni temporis neceſſitas, vel ægri conditio alio nos avocent.

Doſis ejuſmodi ſuccorum coctorum, erit ab unc. 1. 2. & 3. Horum unc. 1. plus pollet tribus, quam uſitatorum unc. 8. & 10.

Qui hujuſce rei periculum facere cupit, ſuccos limonum accipiat, vel cydoniorum ad ℔.ij. Remaneant poſt evaporationem in balneo Mariæ factam,

℥.iv.

℥, iv. quarum ſingula uncia plus virium habebit, quam integra libra. Nos parum ſacchari ipſi addimus, non tam ad ſaporis gratiam, quam ad formæ elegantiam; ut pro una ℔. ſucci, ℥. ij. vel iij. ſacchari.

Succos cichorii, meliſſæ, borraginis, cicerbitæ, lupuli, endiviæ, fumariæ, agrimoniæ, acetoſæ, ſcorzoneræ, & ſimiles, hac via paratos, ad ℥. j. & ℥. ij. uſurpamus, citra nauſeam, & ægri moleſtiam.

In Italia frequentiſſimus eſt ſucci cichorii crudi, & impuri uſus, menſibus præſertim Maii, & Junii, quem ſæpe cum ſero lactis miſceat. Quæ conſuetudo a nobis minime probatur, maxime in his, qui ventriculum frigidum, & natura imbecillum nacti ſunt: lienioſis etiam, & his, quibus jecur obduruerit, non minimum obeſt, hos enim frequenter in hydropem præcipitat, obſtructiones auget, totum genus venoſum refrigerat, naturales tandem functiones ſummopere pervertit irritat, & dejecit; inde apoplexia, colici dolores, & alia graviſſima mala, nec raro mors ipſa: ſic qui jecur temperare ſtudebant immaturam mortem ſibi concitarunt.

Hic in acutis febribus oxalidis ſuccus promiſcue exhibetur, & horis, & diebus, quibus natura ſæpius criſes movere ſolet. Quam conſuetudinem probare minime poſſumus; tunc enim adhibenda ſunt pauca, & cocta, ne ab officio natura avocetur. Sic ſi unica tantum uncia, aut ſemuncia, adhiberetur dicti ſucci probe cocti, & per ſe purificati, cito in actum deduceretur, & natura tantopere ab his minime læderetur, nec eos averſaretur. Sed his amore brevitatis omiſſis, quod Cicerbitæ ſuccus adverſus venenatorum morſus valeat, aperiendum: Narravit mihi amicus fide dignus, ſe eo ſucco a viperis demorſos curaſſe.

Scorzoneræ ſuccum idem præſtare, palam eſt. Succi præterea omnes plantarum, e quibus educuntur, facultatibus, & viribus pollent. Addam inter extrinſecos uſus, & familiaria experimenta noſtra.

Heliotropii ſuccum manuum verrucas brevi tollere abſque dolore; equorum item, & multorum poros pariter emollire, & abſumere; certas etiam carnis excreſcentias, & ſuperfluitas reprimere & reſolvere, ad quæ & non parum conducit ſuccus ſabinæ, & qui carcinomata maxime ulcerata mirifice juvat. Idem ſuccus in pilulas coctus, & prius depuratus, in ciendis menſibus mira præſtat.

Succum hederæ narium fœtorem reprimere, pluribus experimentis cognovimus.

Succus anagallidis floribus purpureis cum herba trita, ulceribus malignis impoſitus medetur, ipſaque perfecte ſanat.

(*b*) *Succi exotici* concreti, uti ſcammonium, opium, aloe, catechu, acaciæ, glycyrrhizæ, ſæpiuſcule ſordibus impuris terreſtribus ſcatent, hinc menſtruo aqueo vel leviter ſpirituoſo ſolventi levi evaporatione inſpiſſantur. Succi herbarum, quæ ſanguinem depurare dicuntur e.g. cicocherei, fumariæ, acetoſæ, agrimoniæ, ſcorzoneræ, hederæ terreſtris, Veronicæ, ſcabioſæ, ſcordii, pimpinellæ, recenter expreſſi & in juſta quantitate calide poti in morbis, ubi dilutione ſalium acriorum opus eſt, eximiam quandoque locant operam. Circa illorum uſum obſervetur, ne dentur illis, qui flatibus obnoxii ſunt, ex imbecillo calore ven-

ventriculi, vel nauſea facile premuntur, ubi melius eſt illorum extracta propinare vel calide eos offerre. Succus anagallidis floribus purpureis per ſalſuum nitroſum abſterſivum mirifice opitulatur maniacis & melancholicis alvumque fluidam tenet.

SECTIO VI.

(a) De Extractis.

Extracta non multum a ſuccis differunt, ſuccorum ſiquidem ſpecies ſunt, utplurimum alieno liquore facta. Herbæ recentes, & ſuccolentæ ſine alieno liquore ſuccum fundunt, quem & extractum nominare poſſumus. Itaque ad hæc paranda accipimus herbarum recentium ſufficientem quantitatem, eæ minutim inciſæ, & contuſæ urinali induntur, atque in fimo equino diu macerantur: eximuntur dein, & per pannum lineum ſub prælo valde ſubiguntur, quoad omnem ſuccum deponant: in eodem liquore recentes herbæ reponuntur, macerantur, & exprimuntur, ut prius, iſque labor ter, & quater repetitur, prout validum & efficax requirimus medicamentum. Liquor tandem diſtillatur, & aqua optima educitur, ad multos uſus neceſſaria. Quod in fundo vaſis remanet mellis ad inſtar craſſeſcit, vocaturque Extractum.

Succorum corporum, lignorum, corticum, radicum, foliorum, ſeminum, & ſimilium extractum cum convenienti liquore, longaque maceratione, paratur: macerationes, infuſiones, & filtrationes, ſæpe reiterantur, & ut ſupra monuimus, ad mellis craſſitiem exſiccantur. Ejuſmodi extracta paulo tenuiora relinqui poſſunt, quibus etiam addere licet pauxillum ſacchari, ſic habebitur ſyrupus excellentiſſimus, cujus ℥.ij. pro doſi, plus viribus pollent, quam multæ unciæ ſyruporum, in officinis pharmacopolarum paratorum. Tuto ejuſmodi ſyrupi citra nauſeam, & ventriculi ſubverſionem exhiberi poſſunt, etiam delicatulis, & his, qui non modo ſaporem, ſed & conſpectum medicamentorum perhorreſcunt.

Eſt inſuper extractorum alia parandi formula, qua in pulverem nobiliſſimum perducuntur, quorum quantitas exigua mira præſtat. Fit autem hoc modo: Ab herbis propria aqua elicitur, fermentatione prius præmiſſa, hac colorem ſive tincturam elicimus, quam in exſiccando aquam, per alembicum exſugimus, & toties craſſeſcente materia, aquam reddimus, quoad dicta materia omnem humiditatem abſorpſerit; atque vaſis juncturis luto probe munitis lento calore ſenſim in pulverem exſiccetur. Si inter exſiccandum, herbæ ex aqua extractum parare intendis, ſalem immiſceas, extractum omnibus ſuis numeris abſolutum conficies. Liquores ſive menſtrua, quorum medio extracta conficere nobis eſt animus, ſint pura, clara, & omni aliena qualitate orbata, ut aqua communis ſtillata, aqua propria. Spiritus vini, licet aliena qualitate præditus ſit, attamen propter ejus naturam volatilem & ſulphuream, ab extracto plane totus recedit.

Sæpe dum perficitur humidi abſtractio per alembicum, guttulæ quam exiguæ olei, ſub aqua natantes, conſpiciuntur, quas ſi volueris, ſeorſum ſervabis; ſin minus, una cum aqua ſerventur, vel in reiteratis cohobationibus extracto reddantur.

Uſus extractorum multiplex eſt: ſolida in pilulas devorentur, liquida cum appropriato liquore diſſolvantur, in pulverem reducta; vel cum juſculis, vel in pilulis, confectionibus, pulveribus, conditis, & aliis formulis dentur.

Compoſita extracta eodem modo, quo ſimplicia, parantur, ex quibus alia ſunt alterantia, alia purgantia, utraque ex lignis, radicibus, foliis, floribus, & ſeminibus. Nobis uſitata, longoque uſu comprobata, hic tantummodo interſerere placuit, alia apud alios authores, qui deſiderat, inveniet.

(*a*) *De Extractis*. Extracta vegetabilium parantur, ſi ſucci illorum aut decocta, mediante menſtruo fluido parata, inſpiſſantur. Et ſunt vel ſolidiora, vel liquidiora. Solidiora magis accommodata ſunt pilularum formæ, illa admixtioni liquorum inſerviunt. Complectuntur extracta vegetabilium leviores ſalino terrenas ſulphureas partes, quæ ab impurioribus magis craſſis & terreſtribus ſeparatę ſunt. Vegetabilia, quorum virtus conſiſtit in principio volatili oleoſo ſalino, minus opportune extrahuntur, rectius, quorum virtus eſt in ſale fixo tartareo aut reſinoſo amaro. Stupida res eſt, ex Moſcho vel ex aromatibus parare velle extracta. Crocus & Caſtoreum in extractum redigi poſſunt, at vero quoniam partes ſulphureæ anodynæ per coctionem avolant, languidioris virtutis ſunt; quam data in ſubſtantia. Extracta purgantium efficaciora eſſe ſolent, ſi parantur cum menſtruo aqueo, vel ſpiritu vini ſaltim leviori, quam cum rectificatiſſimo. Obſervamus ſcamonium, item aloetica, colycynthidem, cum aqua ſimplici extracta, in unico grano plus præſtare, quam grana quinque reſinoſorum extractorum. Reſidet enim vis purgandi in ſale ſubtili acri, quod debilitat & contemperat Spiritus vini ramoſis ſubtilioribus ſuis particulis: Et ſalia quoque, quæ maxime latitant in parte viſcoſa ac gummoſa purgantium, faciſius ſolvuntur in aqueo quam ſpirituoſo menſtruo.

(*b*) *Extractum adverſus peſtem*.

Rec. Rad. tormentillæ, ſcorzoneræ, ana unc. iv. fol. galegæ, ſcabioſæ, ſucciſæ, cardui bened. an. m. iij. ſem. echii, unc. j. florum borag. p. ij. flor. ſulphuris, ℥. j. ß. Theriacæ, unc. ij. aquæ vitę ter rectificatæ, q. ſ. fiat extractum ad mellis craſſitiem, cujus doſis ſit a ʒ. j. ad ij. cum ſ. q. aq. card. ben. ſudorem movet, corroborat, & omnem putredinem abjicit, venenis reſiſtit, & contag. morb. ſuccurrit.

(*b*) *Extractum adverſum peſtem*. Ex omnibus compoſitionibus clariſſimum ſubtexemus ſequentes, nimirum ſpecies alexipharmacæ, varia remedia ſolida & liquida compendioſe ſuggerunt. Recipe Radicis angelicæ, vincetoxici, leviſtici, Zedoariæ, contrajervæ, tormentillæ, valerianæ, ana unciam unam; gentianæ unciam ſemis, herbæ ſcordii manipulos quatuor, florum ſambuci pugillos ſex, myrræ electæ unciam unam ſemis, croci drachmas quinque, corticum citri uncias duas, ſuccini, ligni aloes ana drachmas ſex, camphoræ drachmas tres, opii drachmas duas. Hæc tuſa cribrataque permiſceantur melli, ita, ut libra una hujus capiat uncias quatuor, fiat electuarium inſtar diaſcordii; Si infunduntur aceto vini, oritur acetum theriacale bezoardicum in peſte valentiſſimum, quod fortiſſime movet ſudorem: ſi cum aqua deſtillantur vel aceto, exſurgit aqua bezoardica ſeu theriacalis; ſi ſpiritus florum ſambuci vel baccarum juniperi menſura una ad unc. quatuor ſpecierum addatur, & extractio decenti calore

lore fiat, profluit exinde dioſcordium liquidum, Eſſentia theriacalis vel liquor bezoardicus, qui ad guttas 50. 60. ſudorem movet. Hæc eſſentia ſi leniſſimo calore evaporetur, extractum remanet bezoardicum, quod fundi poteſt vice theriacæ cęleſtis. Si recipiuntur eſſentiæ hujus theriacalis unciæ octo, ſpiritus tartari volatilis alkalini unciæ tres, ſpiritus vitrioli volatilis uncia una, ſantali rubri drachmæ duæ, camphoræ drachma una, mixtione debita conſtituitur, tinctura rubicunda, quæ dicitur Bezoardica, quæ medicamentorum unum omni virtute ſemper extitit præſtantiſſimum.

Aliud.

Rec. Rad. vincetoxici, valerianæ, ſcorzoneræ, an. unc. iij fol. veronicæ maris, ſcabioſæ, ſucciſæ, meliſſæ, galegæ, Pimpinellæ, agripalmæ, cardui benedicti, cicerbit. borag. an. m. j. rad. anthoræ, imperatorię, angelicæ ſicc. an. unc. ij. flos. ſulphuris, unc. j. flor. antimonii per 8. dies reverberati, unc. ß. Theriacæ, unc. j. ß. cum ſpiritu vini rectificati tincturam extrahe, & in craſſitiem mellis coque. Omnibus contagioſis morbis medetur, veneni mirifice ſuccurrit, febribus etiam malignis loco confect. de hyacint. & theriacæ tutiſſime adhibetur.

(c) Ligni Guajaci extractum.

Rec. Ligni Guajaci limati, vel in ſcobem minutim inciſi, q. ſ. ad minus ℔. x. macerentur 12. vel 15. dies, in ſ. quant. aquæ communis, in vaſe vitreo probe obturato, & in loco calido, fimo, vel ſtupha. Principio adde oleo ſulphuris, circiter unc. ij. aqua ligni colore & odore imbuta coletur: fæcibus nova aqua reaffundatur, macerentur iterum ad tres vel quatuor dies, quoad aqua denuo coletur, atque ſapore ligni imbuatur; hæcque per filtrum trajiciatur, urinalique vitreo indatur, atque pileo roſtrato ipſi impoſito, per lentum calorem humiditas omnis proliciatur a calore, qui in vaſis fundo mellis ad inſtar remanet. Interea a fæcibus per retortam, valido igne adhibito, duplicem liquorem extrahes, primum aqueum, ſecundum oleagineum. Qui primus exit, fere inſipidus, ſeorſum ſervetur pro nova extractione paranda; ſecundus eſt ſubacidus, & eſt præſtantiſſimus, hic cum oleo ſubrubro egreditur. Oleum nunquam intrinſecus uſurpamus; liquorem vero ſubacidum extracto reddimus, vel per ſe damus, qui eſt potentiſſimus. Si hæc agnoſcerent Medici, conſultius agerent erga infirmos, nec eos in tot tormenta facile conjicerent.

(c) *Ligni Guajaci extractum.* Hoc lignum reſina exſuperat, quæ extrahi poteſt ſpiritu vini rectificato. Si lignum hoc coquitur in aqua per aliquot horas, ſpiſſatione extractum etiam fit reſinoſum, magis tamen ſalinæ acredinis particeps. Ineſt enim copioſum ſal acidum; uti palam eſt, omnibus lignis, maxime reſinoſis, quare ſpiritus acidi ex omnibus reſinis omnibus liquorum partibus deſtillantur, nam reſina niſi oleum ſubtile, acido ſale coagulatum eſt. Quinimo quodvis deſtillatum oleum ſpiritui concentrato nitri mixtum, leni calore abit in concretum reſinoſum ſtabile, quod promptiſſime ardet, & in ſpiritu vini rectificato diſſolvitur.

Rhabarbarum, agaricus, folia ſennæ conſultius extrahuntur aqua calida, quam ſpiritu vini, illorum extracta languidiora ſunt, quam infuſiones, quæ blande primam regionem expurgant, modo ſit infuſio prima, non ſecunda vel tertia, & ſine magno calore facta. Salia hiſce infuſis addita valde augent purgantem vim.

Extractum antivenereum.

Rec. Corticis ligni Indici parum contuſi, unc. vj. raſuræ ejuſdem ligni, ℔. iij. chinæ electę in taleolas diſſectę, Salſę parillę minutim inciſæ, an. ℔. ij. baccarum juniperi, ℔ ß. ſem. cardui benedicti, carui, an. unc. iij. fol. ſuccisę, ſcabioſę, an. m. iij. radicum cyperi, vincetoxici, an. unc. ij. Infundantur omnia parum contuſa octiduo in ſufficienti quantitate vini albi generoſi, fiatque extractum, ut ſupra monuimus, cui ſalem ex fęcibus factum adde. Oleum a dictis fęcibus facile educitur per retortam, a quo empyreuma aqua communi deſtillata, per varias cohobationes. Doſis eſt ʒ. ij. & unc. iij.

Extractum aliud antivenereum purgans.

Rec. Raſuræ ligni Guajaci, ℔. vj. Salſæ parillę minutim inciſę, ℔. iv. Chinę electę ℔. ij. radicum mechioac. unc. vj. fol. ſennæ, unc. ix. ligni ſaſſafras, baccarum juniperi, an. ℔. ß. Infundantur ligna & radices in ſufficienti quantitate aquę communis, cum unc. ij. olei vitrioli vel ſulphuris, in loco calido, per octo dies: coquantur poſtea in urinali vitreo, vel terreo vitreato cum ſuo capitello, ad conſumptionem duorum tertiorum, quæ humiditas in recipiente ſervetur pro nova infuſione paranda. Coletur decoctum, & in colatura macerentur fol. ſennæ, radices mechioac. per tres dies: Bulliant parum, & denuo colentur. Dum hęc fiunt, prima aqua a decocto educta fęcibus reaffundatur cum nova humiditate, ſi tanta opus fuerit; novaque infuſio paretur, quæ priori unita ſimul per urinale cum ſuo alembico in extracti formam adducuntur. Saccharum nonnunquam ad ſelibram addimus, & ut ſolidius reddatur, pulverem ſequentem ei commiſcemus.

Rec. Salſę parillę, unc. j. ß. fol. ſennæ, unc. j. caryophill. unc. j. ſalis ſupraſcriptorum ℥. ß. Miſce, fiat maſſa. Doſis eſt ʒ. ij. & iij. bis in die.

Extractum hyſtericum.

Rec. Extracti bryoniæ, extr. viſci quercini, extr. granorum ebuli, an. unc. j. aloes Succotrinæ repurgatę, unc. ij. ext. hellebori, unc. ij. pul. croci, myrrhæ, macis, ſem. apii, an. ʒ. j. Salis Jovis, vel ejus loco, Jovis calcinati cum ſale nitro, Vitrioli martis, an. ℥. iij. Liquentur, & miſceantur extracta ſimul, demum pulveres adjiciantur. Doſis a ʒ. ß. ad ʒ. j.

Aliud.

Rec. Extracti bryoniæ, extr. ellebori nigri, unc. j. croci martis, ʒ. iij. pulv. macis, maſtiches, ſpodii, an. ℈. j. miſceantur, ut artis eſt, & fiat Extractum.

Aliud quo frequenter utimur in uterinis affectibus, cum albo fluore uterino.

Rec. Extracti ellebori nigri, unc. j. ſcammoneæ more noſtro repurgatæ, ʒ. iij. aloes Succotrinæ pellucidę, unc. j. ß. croci martis, ʒ iij. ſem. lapidis hęmatitis, ʒ. j. olei ſuccini, ℈. j. olei macis, ℈. ſem. Miſceantur omnia pauco melle roſato addito. Ejuſmodi extractis utimur, quando purgatione longa opus eſt, atque mulieres ſunt validæ; ſecus extracta roborantia, & exſiccantia tantum uſurpamus, ut:

Extractum hyſtericum roborans & exſiccans.

Rec. Arthemiſię ſiccę, abſinthii utriuſque an. faſc. iv. menthę, faſc. ij. ab ot. faſc. j. zingiberis, galangę, an. unc. iv. macis, myrrhę, ſuccini, an. ℥ j. cum aqua vitæ optima, more artis fiat extractum. Adde ſub ſine, liquoris ſuccini, ʒ. j. vitrioli martis, ʒ. iij. ſachari albi ʒ. iij. Doſis erit ʒ. j. & iv. ℈. mane jejuno ſtomacho.

Extractum aliud, ſive confectio uterina minus compoſita, forte a quodam Empirico chymico reperta.

Rec. Conſervę roſarum, unc. iij. ſalis betonicę, ʒ. j. olei ſulphuris cum cryſtallo facti, gr. xij. Miſce, dantur ʒ. ij. mane. Ejuſmodi compoſito certiſſime uterinos meatus obſtructos reſerat, lienis, & jecoris durities emollit, item maſſam ſanguineam ab omni craſſa, & luculenta materia repurgat. Quid? deperditum colorem juvenibus reſtituit: quibus nihil profuerat tota ars medica, invincibili Marte etiam pluries adhibito, & reiterato, profuit hęc ſimplex compoſitio, caſu & fortuna reperta.

Extractum Sennæ.

Ex foliis, & follicolis ſennę, cum aqua communi modo, quo ſupra diximus, fit extractum. Secunda infuſio non magis quam prima; flatus concitat, eſtque prima & ſecunda ejuſdem efficaciæ, tertia paulo debilior eſt. Prima infuſio cum parva quantitate aquæ communis facta, ſi cum pauco ſacchari pulvariſati miſceatur, & canicularibus diebus Soli exponatur, formam excellentiſſimam nanciſcitur: cujus doſis erit, cochlear integrum & ſemicochlear. Blande purgat, & citra ullam moleſtiam.

Extractum roſarum.

Infuſiones illę, quę vulgo in Officinis Pharmacopœorum fiunt, probe purgatę, in urinalis fundo poſt humiditatis eductionem extractum relinquunt purgationibus peraccommodatum. Datus ℈. j. ad ʒ. j. alvum & urinas blande movet, & eadem ac ſyrupos roſarum officinarum prętat, licet in longe minori quantitate. Datur aliquando ad unc. ij. In eo parando magna eſt habenda cautela; ſecus non purgat.

(d) *Extractum roſarum*. Roſis & violis laxativa vis inſidet, maxime, ſi recentes fuerint. Et tota planta violarum laxativæ virtutis eſt, quæ in exceſſu etiam obſervatur in ſemine, quod ad drachmam unam ſive in pulverem, ſive emulſionem redactum & potum egregie humores ſeroſos educit.

Rectiſſime notat *Author ipſe*, pulverem etiam roſarum ſiccarum alvum lubricam reddere, vulgo adſcribitur roſis ſiccis vis adſtringens & recentibus laxans; Et experientiæ reſpondet, etiam ſiccas majori doſi datas alvum fluidam ac mollem reddere. Eſt enim in roſis ſal quoddam ſubtile acre, cujus ratione etiam roſarum pulvis nares ſtimulat, & errhinum laudabile exiſtit.

Extractum violarum.

Violarum, ut & aliorum florum complurium vis in ſuprema ſuperficie conſiſtit, roborans pręſertim; nam laxativa vis in toto corpore reſidet; etenim ſi violarum ſiccarum pulverem exhibeas, alvum concitabis, quod & ipſarummet florum ſemen validius prętat. Non credendum his, qui contrarium putant. Roſarum item ſiccarum pulvis non minus purgat, ad ℈. j. exhibitus.

hibitus. Experientia rationes, & authoritates contrarias enervat, vanaſque reddit. Itaque violarum extractum ſi purgans deſideras, procede ut de roſis dictum eſt: Si vero roborans, & purgans ſimul exoptas, ab his recentibus aquam odoriferam prolice, ut ſuo loco diximus. Colorem item habebis tantillo ſpiritus vitrioli adjecto, vel ſuccum ex recentibus violis exprimendo. Ex dicto ſucco ſyrupum excellentiſſimum conficiunt Pariſienſes, quam methodum pulchre docet Quercetanus in ſua *Pharmacopœa reſtituta*. Hi miſcent unam partem dicti ſucci, cum duabus partibus ſacchari, pene in formam electuarii ſolidi cocti: mixtio fit extra ignem, ſecus periret color, & odor. Hujus vis eſt thoracica, & cardiaca. Ejus uſus eſt ad libitum. Syrupum potius uſurpamus, quam Extractum.

Extractum (e) florum papaveris rhœadis.

Concinnamus ſyrupum ex dictis floribus excellentiſſimum, cujus uſus nobis eſt admodum frequens in magnis febribus, ventriculi ardoribus, & vigiliis continuis. Ex dictis floribus mediocriter in umbra ſiccatis, fit infuſio cum ſufficienti quantitate aquæ communis, eaque infuſio probe per digeſtionem clarificata, cum pauco ſacchari in ſyrupi conſiſtentiam ducitur, cujus unc.ß. ad ℥.vj. exhibetur. Flores in pulverem ſæpe dedimus in pleuritide, & phrenitide, maximo cum fructu. Eadem ratione ſuccos, & extracta cæterorum florum, ſeminum conficere poſſumus, ex quibus vina, juſcula, ſyrupos, in promptu parare unuſquiſque poterit.

(e) *Extracto florum papaveris rhœados* prævalet ejus ſyrupus excellentiſſimus, volatile enim vaporoſum principium quod hic expetitur, avolat. In affectibus ventriculi ſpaſmodicis, vomitu, ardore nimio, item in inflammationibus, febribus & inſultibus quoque epilepticis maximo cum fructu datur, præcipue ſi cum volatilibus amicum & optabile ineat conjugium. Præparatur alias ex dictis floribus recentibus liquor anodynus, maximarum virium, ſequenti ratione. Recipiuntur florum horum manipuli ſex, croci orientalis integri uncia una, induntur cucurbitæ vitreæ, affunditur ſpiritus vini rectificatus ſaltem ad macerationem, ſtent hæc in digeſtione per aliquot ſeptimanas, poſtea totum mixtum linteo involutum exprimatur, exſurgit liquor rubicundus anodynæ ſimul & reſolventis virtutis in tuſſi ſicca, pectoris affectibus, catarrho ſuffocativo probatiſſimæ.

Extractum Cholagogum, Phlegmagogum, & Melanagogum.

Qui extracta tam cholagoga, quam phlegmagoga, & melanagoga parare deſiderat, ea quæ hujuſmodi humoribus educendis dicata ſunt, accipiat, & cum his procedat, ut ſupra diximus. Ex his efformabit pilulas, ſi in ſolidam formam reducantur: vel ſyrupos, confectiones, electuaria, tabellas, & alia ad libitum. A fæcibus ſal facillime extrahitur, eiſque immiſcetur, quo efficaciora reddantur. Rurſus dextre in pulverem reducantur, in admodum parva quantitate vires ſuas exerunt; at modus non eſt omnibus obvius.

Extractum Catholicum

Rec. Extractorum elleb. nigri, eſulæ, bryoniæ, ſenæ, an.℥.j.ß. His ſimul calide mixtis, adduntur pulverem macis, cinnamomi, maſtiches, ſpodii, an. ℈.ij. Datur a ℨ. . ad ℨ.j. Purgat infra omnes humores.

Eſula

Eſulæ Extractum.

Eſulæ extractum, eodem modo, quo extractum Ellebori paratur. Eaſdem plane vires, ac ſcammonea poſſidet. Pro Eſula uſurpamus eam herbulam, quæ communiter tithymalus cypariſſias appellatur: vocetur autem eſula, vel tithymalus, vel hoc, vel illo nomine, parum laboramus; dummodo ejus virtus experientia certa nobis innoteſcat. Hoc dictum ſit, propter loquaces quoſdam, verborum cortici inhęrentes. Dubitant adhuc Medici, & Pharmacopolæ, quid ſit vera eſula: unaquæque provincia peculiarem retinet eſulam, & quæ vera ſit, plane ignoratur.

(f) *Aliud extractum catholicum nobis uſitatiſſimum.*

Rec. Aloes Succotrinæ clarę, & nitidę, unc.j. myrrhę Trogloditicæ cum ſpiritu vini optime correctæ, unc.ß. extracti fol. ſennæ ʒ.vj. extract. colocynthidos, vel ejus loco gummi cathartici vegetabilis, ʒ.j. extracti croci ℈.j. ſulpur. magnetici meteorizati, ʒ.j.ß. miſce cum ſyrupo roſarum, ſi liquore opus fuerit, fiat maſſa. Doſis eſt gr.xv. & xvj. & xviij. in delicatulis x. & xij. Cum ſolo (g) *ſulphure magnetico meteorizato* pilulas efformamus omnium præſtantiſſimas, quas vere catholicas nuncupare licet, ob inſignem, & mirabilem earum virtutem in corpore æqualiter, purgando. Hęc vera radix purgationum omnium humorum microcoſmi. Blanda eſt, & tuta, & nonniſi noxios purgat humores: repurgato etenim corpore (quod ſit, ea ter, vel quatuor adhibita) non amplius movet alvum. Fugat pravos humores, non tam ſenſibiliter, quam inſenſibiliter.

(f) *Adponam* igitur exempli cauſa, extractum catholicum purgans, quod nobis in uſum probatum eſt: Extracti aloes ſuccotrinę unciam unam, extracti colocynthidis, reſinæ jalappæ, ſcammonii, gummi guttæ ana drachmas tres, florum martis drachmas duas; exactiſſima hæc tuſa miſceantur. Pilulæ hoc modo paratæ præter vim purgantem etiam ſudoriferam cuſtodiunt, quam ſæpius obſervavimus. Huic extracto adjici poteſt, pro circumſtantiarum & indicationum ratione gummi ammoniacum, myrrha, crocus, ſic ſuſpirioſis & hypochondriacis jucunde medentur, caſtoreum ad hyſtericum, ad fœtum, mercurius dulcis in lymphæ malignæ & benignæ coagulo, ſal ſuccini ad renes purgandos, oleum ſabinæ, ſuccini ad profluvium fœminarum ſuſcitandum.

(g) *Sulphur magneticum meteoriſatum Dn. Authoris*, quantum colligere licet, flores hæmatitis cum ſale ammoniaco ſublimati ſunt, qui ad ſcrupulum ſemis vel alterius dati humorum tenacem ſaburram non tantum incidunt, ſed & ſæpius feliciſſimo cum ſucceſſu educunt. Commodiſſime hi flores adjiciuntur purgantium extractis, nam latitat in his etiam ſingularis virtus corrigendi acre illorum principum, quod nonnunquam in diſpoſitis ſævos ſpaſmos torminaque ciet. Ex floribus bellidis, hædera terreſtri, veronica, agrimonia, chamæpythi, abſynthio, carduo benedicto, centaurio minoris, ſcabioſa, ſcordio, extra parantur virtutis admirandæ ad morborum chronicorum expugnationem, modo dictarum herbarum infuſa magis quam decocta leni calore ſiccentur. Poſſunt ejuſmodi extractis admiſceri aloe, ammoniacum, benzoe, ſtyrax, myrrha, ſic extractum pilularum alterans catholicum fit, quod fundamentum etiam eſt pilularum *Becherianarum*, quæ in ſpirituaſcentia ſanguinis, & humorum blande promovenda & viſcerum obſtructionibus reſerandis admirabiles vires produnt, aſt continuetur illarum uſus

per aliquot dies opus eſt, & plethoricis corporibus niſi vena prius ſecta, minime offerantur: Hoc circa illarum uſum maxime in memoria tenendum eſt, quod fluxiones ſanguinis ordinarias ſuppreſſas præſentiſſime revocent & nimias quoque cohibeant, quoniam & nimiæ hæmorrhagiæ & ſanguinis excretiones ordinariæ ſuppreſſæ ab eadem cauſa foventur nimirum obſtructione viſceris cujuſdam, vel etiam ſpaſmo partium notabiliori.

Vulgaris eſt ſententia, ex herbis antiſcorbuticis non commode parari poſſe extracta, quoniam illarum virtus ſub elemento quodam volatili latet: aſt contradicit experientia, utpote ex cochlearia extractum confit ſatis mordax & acre, virtutis antiſcorbuticæ non expers, argumentum luculento: non ſolum in cochlearia ſalem volatilem ſed & fixioris indolis quendam hoſpitari.

Extractum Nephriticum.

Non ſemper eodem modo conſimilia extracta paramus: ſæpe pro ratione temporis, & ægri natura. Aliquando ſimplicia, & ex unica herbula; aliquando ex tribus, & quatuor. Diverſificantur etiam occaſione ſymptomatum. Inter præcipua ſequens non raro uſurpamus.

Rec. Radicum Ononidos, ℔.iij. radicum 5. aperientium, raphani, an.℔.j.ß.ſeminum hyperic.milii ſolis, ameos, an.unc.iv. fol.pimpinellæ, betonicæ, ceterach, arthemiſiæ, argentinæ, piloſellæ, an.m.iij. fructuum alkekengi, ℔.j. Infundantur omnia minutim inciſa in ſufficienti quantitate aquæ graminis, cum ℔.j. ſucci limonum depurati, fiatque extractum, ut ſupra diximus. Antequam perfecte craſſeſcat; adde ſacchari albi, circiter ℔.j.ß. & efficies extractum ventriculo gratum. Sine ſaccharo reducitur in formam pilularum. Utrumque per ſe, vel cum liquore convenienti, de ſimplici ʒ.ß.& ʒ.j. exhibetur; cum ſaccharo, unc.ß. & unc.j.

Ex Iva arthetica præſtantiſſimum efficitur extractum: Item ex herniaria, piloſella, & aliis.

(*b*) *De Extractis Animalium.*

Animalium extracta, ſive Magiſteria, ſemper cum alieno liquore parantur, & potiſſimum cum aqua vitæ, & aceto deſtillato. Fiunt autem ratione haud diſſimili ab ea, quæ de vegetabilibus dicta eſt.

Itaque ſi ex mumia ſicca, aut alia carne extractum conficere volumus, mumiam probe ſelectam accipimus, eamque trita cucurbitæ vitreæ cum ſufficienti quantitate aquæ vitę, quę quatuor digitos ſupereminead, indimus. Ex fimo equino per octo dies reconditur, atque tunc tincta aqua, virtuteque mumiæ imbuta, per filtrum educitur: Fęcibuſque nova ſuperaffunditur aqua, quæ denuo colorata, ut prima, abſtrahitur. Ter nova aqua reaffunditur, ſi opus eſt. Has omnes aquas per balneum Mariæ deſtillamus. Prima aqua pro nova extractione paranda ſervatur; ſecunda fere inſipida rejicitur; tertia graviori odore perfuſa, fæcibus toties reaffunditur, quoad dictam aquam, extractum in fundo vaſis remanens mellis inſtar, totam combiberit.

(*b*) *Extracta ex animalibus* certe invalida ſunt, & amplius in uſu vix eſſe ſolent: probantur magis illorum decocta vel gelatinæ; Deinde ſpiritus vini, quem oſſibus, carnibus, ſanguini exſiccato affundere ſolent nihil ferme extrahit, particulæ enim oleoſæ ſalinæ, ramoſis & viſcoſis admodum implicitæ ſunt, ideo ſpiritus vini nullum jus in oleoſas habet; Extractum mumiæ, nil niſi aloes & bitumino-

minoſorum corporum eſt, de carne humana nihil participat. Si tale quid deſideratur, ſanguis florentis juvenis lento calore ſiccandus eſt, qui deinde cum ſpiritu nitri vel ſalis dulci mixtus eſſentiam ſuppeditat non contemnendam. Animalium fel inſpiſſari ſolet in extractum, quod ſpiritu vini tartariſato ſolutum & præcipitatum cum aqua ſpermatis ranarum coſmedicum evadit.

Extractum ſerpentum, viperarum, vermium, ranarum, &c.

Quanquam viperarum, vermium, ranarum, & ſimilium vis in tota eorum ſubſtantia demerſa ſit, atque ſolitaria, & per ſe ſatis efficax, adeo ut ſuperfluum videatur aliam præparationis ſpeciem meditari, tamen quia magis atque magis præparatione attenuantur, exaltantur, & in nobiliorem formam reducuntur, ea de re in præſens ſicco pede tranſeunda non ſunt. Cum ergo facturi ſumus extractum viperarum, ranarum, vermium, vel hujuſce generis, eo primo furno, vel ſtupha exſiccamus; vel melius urinali vitreo ipſa integra, & viva indimus, atque per balneum roris, ab his omnem humiditatem abſtrahimus. A viperis caput, & cauda præſcinditur, tanquam exanguia, & inutilia, cæterum neque in cauda, neque in capite venenum conſiſtit, ſed in dentis extremitate. Liberantur etiam a cute, & omnibus interaneis. Ranæ vero, & vermes integri ſumuntur; & hi tantum abluti, & ab omni terreſtreitate purgati, vel per alembicum exſiccantur, vel in furno, vel ſtupha, vel etiam tigello terreo vitreato ad lentum ignem. Quocunque modo ſint exiccata, parum terimus, & in pulverem reducta, cucurbitæ, cum ſufficienti quantitate ſpiritus vini induntur; atque cucurbita fimo equino per octo dies reconditur: aqua, ſive ſpiritus vini tinctus, per inclinationem a pulvere effunditur; eidem pulveri novus ſpiritus additur, atque ut ſupra, poſt octiduum abſtrahitur. Sicque ultra progredimur, ut de mumia proxime diximus.

Serpentum extractum, viperarum præſertim, plurimum adverſus peſtem, pſoram, lepram, & venena omnia valere, experientia conſtat. Vermium, ad pthiſim, mulierum menſes, lienis, atque jecoris obſtructiones. Ranarum ad hæmorrhagias præcipue, & pthiſim. Sic de cæteris animantium generibus extracta facile parari poſſunt.

Juſcula gelatinæ, ſucci carnium, & ſimilia a mulierculis pro ægris parata, ſpeciem extracti quodammodo referunt. Ab excrementis animalium, extracta haud ignobilia parari poſſunt, cujuſmodi moſchus eſt: modus non erit a ſuperioribus diverſus. At quia ea in operatione multi ſpiritus pereunt, & ipſum moſchum, veluti alteram quintam eſſentiam habemus, merito eo, tantummodo a ſordibus repurgato, utimur.

A vilioribus excrementis extracta parari omnino debent, & præſertim ſpiritu vitæ, qui fœtorem, & graveolentiam corrigit: inter quæ caſtoreum uſurpamus, verrucas equarum, & alia multa.

Labdanum excrementi ſpecies, id quidem eodem modo, qui de ſcammonea dictus eſt, repurgatur, & in extractum reducitur. Aquæ vitæ, cum qua diſſolvitur, ab eo penitus recedit. Cæterum diſſolventis extractio fiat in vaſe bene clauſo, & non perfecte ad ſiccitatem abſtrahatur, ſed adhuc liquidum

relictum, aeri expoſitum per ſe exſiccatur. Huc uſque de extractis dictum ſit: nunc ad oleorum extractionem, ſeu deſtillationem tranſeundum.

SECTIO VII.

(a) De oleorum præparatione.

PArs hæc, ſulphur Hermeticus dicta, communiter Oleum appellatur, ſulphur analogice, eo quod more ſulphuris ignem ſuſcipiat, flagranſque ſit pars rebus naturaliter indita. Miranda ſane iſthæc ſulphurea ſubſtantia, cui rerum præcipue vires, & facultates inſident: quo quidem contrario argumento dicere poſſumus; præcipua humani corporis mala huic potiſſimum inhærere, ſicque naturam in pari gradu ſubſtantiæ, morbum, & remedium collocaſſe. Vis roborans, anodyna, tum cephalica, tum cardiaca in ea potiſſimum conſiſtit. Odoris etiam ſedes eſt, & baſis. Plura inſuper de ea circumferuntur, utpote quod ſit ſubjectum pulchritudinis, lucis, ignis, & vitæ pabulum, quæ, ut a ſcopo aliena, omittimus. Nunc ergo ad eorum extractionem.

Antiquitus dum adhuc rudis & inculta erat ars medica, dum inquam balbutiens; & fere a cunabulis expergiſceretur, ea fieri per ſolam rerum infuſionem, & expreſſionem, agnoſcebat, nunc vero comptior, vitiligineque omni ſepoſita, viam longe ſublimiorem adinvenit, qua via ab aliis jamdudum tradita, nobis tantum ſupereſt, aliorum veſtigiis inſiſtere, exempla aliquot rerum, medicamentorumve proprio labore comprobatorum, in medium afferentes.

Methodus itaque, qua hodie olea ex rebus educuntur, multiplex eſt. Quædam enim fiunt per infuſionem, poſtmodum deſtillantur; quædam per deſtillationem tantum: quæ diſtillatio vel fit per deſcenſum, vel per aſcenſum, quædam per calorem ignis fortiſſimum, ſcoriam ferri, arenam, cineres, & balneum Mariæ. Ex his nonnulla ſunt compoſita, nonnulla ex ſimplicibus tantummodo fiunt. In nonnullis longa maceratio præmittitur, in aliis nulla. Rurſus & differentiam poſſunt ſuſcipere, pro ratione vaſorum per quæ fiunt; item pro varietate menſtruorum, quorum medio educuntur: nam nonnulla niſi menſtrui beneficio educi non poſſunt; multa vero citra quemcunque medii interventum. Exordiemur autem ab his, quæ ſolam infuſionem, & expreſſionem repoſcunt; a ſcopo tamen minime recedentes, pauca & ſelectiora breviter complectemur. Inter præſtantiſſima, & paratu facillima, ea inquam a vegetabilibus educta, ſunt olea florum, ut hypericonis, thapſi barbati, roriſmarini, ſalviæ, &c. in quorum præparatione, nihil a conſuetudine recedimus, niſi quod bis & ter infuſionem reiteramus, atque loco inſolationis, qua tantum Pharmacopolæ contenti ſunt, fimo equino utimur, vel balneo Mariæ; ſed illo notiſſimum, in quo tuto infuſiones poſſunt

ſunt fieri, cum apto, æquali, & naturæ analogo calore.

(*a*) *De oleorum præparatione*. Olea quæ infuſione fiunt, præcipua ſunt, liliorum alborum, hyperici egregia traumatica, ſi oleum olivarum recens ipſis ſuper fundatur, & æſtivo ſole maceratio fiat, negotium inſtituendo ter ad minimum recentibus floribus ac foliis. Ex floribus odoratis, violarum, roſarum, aurantiorum, citri, jeſmini, cum oleo fructuum Been, vel nucum juglandum recentium crebriori infuſione & expreſſione, fragrantiſſima parantur olea, quæ ex Italiæ locis ad nos adferuntur, ut ut etiam in noſtris regionibus, modo ſufficientem florum copiam poſſideamus, ſimili modo confici queant.

De Oleo Hypericonis.

In hoc oleo parando ſumimus tam flores, quam ſemina: ea parum contuſa infundimus in ſuff. quantitate olei communis, per octo dies, ad calorem fimi equini, & in vaſe vitreo; coletur calide, & in colatura novi flores reponantur per idem temporis ſpatium, quo peracto iterum colentur ejuſmodi flores; atque tertia vice novi flores denuo in fimo equino recondantur per totidem dies. Peracta hac tertia colatura, oleum ad uſum ſervetur. Pro liquore, loco vini, quo cæteri addere ſolent, libram unam circiter ſucci totius plantæ accipimus, ſicque ad oleum redditur præſtantiſſimum. Ex ſiccis floribus, atque tota ſummitate cum floribus, & feminibus, dictum oleum parari, at non adeo efficax. Quod in Officinis componitur, terebinthinam excipit, quam hic habens omiſimus, experientia edocti, quod oleum cum terebinthina factum minus ſit exſiccans, atque vulneribus minus univerſale. Noſtro ita parato terebinthinam, vel aliud ſimile pro re nata addere poſſumus. Hoc tantum te monere volumus, omnium balſamorum, & oleorum cruentis vulneribus dicatorum, præſtantiſſimum eſſe. Ipſi non raro addimus parum olei picis navalis per retortam educti, ut & terebinthinæ. Ex hoc denique nonnulla balſama, & olea conficere, nobis moris eſt: ut

(*b*) *Balſamum præſtantiſſimum, ſive Oleum vulnerarium compoſitum.*

Rec. Radicum aſclepiadis, (alias vincetoxici) ℔.ß. Valerianæ pratenſis, unc.iv. ſymphyti majoris, unc. iij. flor. verbaſci maris maj. hypericonis, an. ℔.ß. foliorum plantaginis, prunellæ, filipendulæ, an. m.iij. Contundantur hæc omnia in mortariolo lapideo, & in ſufficienti quantitate olei ſupraſcripti hypericonis, macerentur octiduo in fimo equino: colentur poſtea, & in colatura forti prælo facta nova infuſio, ut prius: In ſequa iterum infunde myrrhæ elect. unc. ij. thuris, maſtiches, mumiæ, an. unc. j. terebinth. ℔.ß. ramentorum rhabarbari, rad. ariſtolochię rot. an. unc. j. ß. Coletur iterum valida expreſſione, quæ ſeorſum ad uſum reponatur. Tenuioris ſubſtantiæ, magiſque penetrans redditur, ſi per retortam impellatur: feces tunc in fundo vaſis remanentes, cerati ſive emplaſtri ad inſtar, craſſæ ſunt, eodemque modo cuti inhæreſcunt: qua de re vulneribus ſuperficialibus ſufficientes eſſe remedium experti ſumus.

(*b*) *Oleum ſeu balſamum vulnerarium liquidum* nobiliſſimum ſequenti modo concinnantur: Recipe florum hyperici, millefolii, liliorum alborum ana pugillos ſex, myrrhæ, maſtiches, thuris, ſtoracis ana drachmas duas, aloes drachmam unam, balſami Peruviani ſcrupulos quatuor, olei olivarum vel lini libram ſemis,

mis, ſpiritus vini, terebinthinæ ana unciam, ſachari ſaturni drachmas duas, camphoræ drachmam unam. Hæc invicem accurate mixta balneo mariæ vel vaporoſo extrahantur, & valide exprimantur, ſic emergit balſamum vulnerarium uſu interno & externo præſtantiſſimum, poteſt ſi placet etiam addi cera flava, ad meliorem conſiſtentiam. Rurſus *Pharmacopææ Holmenſis Scriptores* p. 32. egregiam deſcriptionem vulnerarii balſami inſinuant. Modus eſt talis; accipitur oleum abietis & terebinthinæ, quibus oculi populi albi recentes infuſi, poſtea adjicitur limatura martis, & deſuper inſtillatur ſpiritus vitrioli per vices, agitetur mixtura ſæpius, ſic ſolvitur limatura & eſſentiam ſuam affuſo oleo communicat idque reddit rubicundiſſimum, quod deinde ſejungendum a limatura omnique humiditate.

Aliud minus compoſitum.

Rec. Summitatum hypericonis cum floribus, & ſemin, q. ſ. olei olivarum, q. ſ. ſucci hypericonis parum, macerentur in loco calido per aliquot dies. Factæ colaturæ recentes flores, & ſummitates indantur, novaque fiat infuſio, in cujus colatura diſſolve terebinthinæ Venetæ, ℔. ß. thuris, machices, vernicis, unc. iij. fiat oleum ut ſupra.

Aliud Oleum Balſamicum omnium præſtantiſſimum.

Rec. Radicum aſclepiadis, lib. ß. ariſtolochiæ rot. valerianæ maj. ſiccæ, an. unc. ij. fol. ſymphyti maj. plantaginis, ophiogloſſi, filipendulæ, ſaniculæ, alchimillæ, bugulæ, an. m. ij. bac. juniperi, p. j. ſummitatum hypericon. cum floribus & ſemin. m. vj. flor. camomillæ, ſpicæ, an. m. j. vermium terreſtrium lib. j. olei hypericonis cum duabus ſaltem infuſionibus parati, olei lumbricorum, an. q. ſ. Macerentur octiduo in fimo equino, eximantur, deinde forti prælo ſubigantur, quoad omnem humiditatem profundant. Factæ colaturæ adde myrrhæ unc. j. ß. maſtiches, thuris, vernicis, an. unc. iij. terebint. claræ, picis navalis, an. ℔. ß. colentur poſtremo, & uſui reponantur. Hoc oleum ſi per retortam pellatur, magis penetrans reddetur, atque tunc altis profundiſque vulneribus maxime efficax. Sine ulla deſtillatione optimum eſt, eoque multoties uſi ſumus maxima cum utilitate. Hic Bononiæ cuidam amico artis medicæ penitus ignaro, hujuſmodi olei conficiendi methodum aperuimus, quo ruſticos pleroſque, dum ruri diverſaretur, ſanitati reſtituit. Inter hos duos cognovi, quorum alter tali juncturam ad maleolos fortuito ſibi præciderat, is amicus ſolis plagulis hoc oleo imbutis, abſque Chirurgiæ peritia, vulneri compoſito, magno, & perdifficili, in quo nervi cæſi manifeſto apparebant, perfecte medetur. Alter vulnus profundum ſub genu ſiniſtro accepit, in quo pariter nervi præciſi erant, eodem modo ab amico ſanitatem reportavit. Miro eſt quam cito vulnerum doloribus ſuccurrat.

(c) De oleis deſtillatis.

Supra breviter attigimus olea, quæ fieri ſolent per infuſionem, ad quorum exemplum quævis oleorum genera facillime fieri poſſint. Nunc quæ per deſtillationem parantur olea, eadem brevitate complectemur. Sunt vero ejuſmodi olea præſtantiſſima, & quibus potiſſimum rerum vires, & proprietates inſunt, earum videlicet, quæ ſubſtantia ſulphurea referta ſunt, prout ſunt aromata.

Extractio ejuſmodi oleorum duplici modo fit, per deſcenſum, & per aſcenſum.

ſcenſum. Omittemus, brevitatis cauſa, ea quæ per deſcenſum. Quæ autem per aſcenſum fiunt, ſunt vel ex lignis, reſinis, adipibus, liquoribus, gummis, &c. vel ex foliis, floribus, ſeminibus, & aromatis.

Primæ claſſis, ut ligna, reſina, &c. fiunt potiſſimum per retortam. Secundæ, ex foliis, floribus, &c. per vas refrigeratorium.

Totum ſecretum conſiſtit in vaſis forma, ignis regimine, rei fermentatione, & herbarum collectione.

Quædam vas collo oblongum expoſcunt; alia brevius. Aqua refrigeratorii crebro mutetur. Ignis mitis, & æqualis perſiſtat duris & ſiccis, item his, quæ ægre ſuam ſulphuream ſubſtantiam fundunt, longiori fermentatione opus eſt; ſic pleraque olea tum aromatum, tum aliarum rerum deſtillamus, ut caryophyllorum, piperis, macis, cinnamomi, zingiberis, lavendulæ, thymi, majoranæ, menthæ, ſalviæ, roriſmarini, multorumque aliorum inodoratorum, herbarum frigidarum, aut ſaltem temperatarum, & aliarum nihil aut parum odoris redolentium; illarum brevi, etiam nulla præmiſſa fermentatione; harum vero longa, & tædioſa maceratione; & putrefatione prius facta. Sine ulla infuſione, vel maceratione, & per retortam fiunt olea lignorum, lignis ipſis in ſcobem prius conciſis, & retortæ inditis: veluti lignum guajacum accipimus, vel in ſcobem diſciſſum, vel limatum; hoc retortæ capaci indimus, atque igne cinerum, vel arenæ adacto, oleum elicitur ſubrubrum & craſſum, cum aqua ſubacida. Eodem modo ex buxo limato oleum fit excellentiſſimum. Poſtremo herbæ plenilunio collectæ, & ſiccæ, plus olei fundunt, quam virente, & alio tempore excerptæ.

Olea lignorum per retortam facta, empyreuma gravemque odorem ſæpius redolent, igne quantumvis blando, & æquali adhibito. Tollitur ejuſmodi empyreuma variis, & repetitis cohobationibus cum aqua communi deſtillata, aqua roſacea, ſpiritu vini, & aliis. Temporis etiam diuturnitate, citra ullam cohobationem, ejuſmodi graveolentia non parum imminuitur. Præterea oleum non eſt pellendum ad extremos ſpiritus. Rurſus ſi per multum temporis cum aliquo liquore, vino, vel alio, loco frigido maceretur, oleum minus graveolens redditur, & copioſis extillatur.

Guajaci olei vires, & facultates omnibus notæ ſunt: eo libentius extra quam intra utimur, ob ejus graveolentiam. Buxi oleum a Quercetano ſummopere commendatur in Epilepſia; nos ſolum ad dentium dolores, ipſoſque eroſos & perforatos, idipſum mirabile comperimus.

Reſinarum, & gummi cujuſcunque generis olea, & balſama, eodem modo, eadem via per retortam paramus, ut terebinthinæ, reſinæ pini, picis, thuris, maſtiches, vernicis, & ſimilium. His nonnulli arenam, vel pulverem terræ coctæ immiſcent. Nos terebinthinam ſolam retortæ inditam, per ignem arenæ deſtillamus. Bocciæ etiam ad hoc optimæ ſunt. Vas quoque quodvis terreum vitreatum. Aqua quæ prima exit, acetum nuncupatur, ſolvit coralla, uniones, & alia corpuſcula dura. Secunda, clara eſt fere ut aqua. Tertia citrina, & craſſa. Quarta, rubra, & ſubnigra. Poſt ſecundi olei extractionem, quod in fundo remanet, colophonia ab aromatariis dicitur,

citur, quæ nihil aliud eſt quam terebinthina cocta. Raro in intrinſecis affectibus hoc oleo utimur, ob gravem ejus odorem. Diu deſtillatum, nonnihil de ſuo odore valido amittit.

Succinum etiam per ſe, aut pauco ſpiritus vini addito, diſtillati curamus, attenuatur reiteratis diſtillationibus, quibus purior, & clarior etiam redditur. In affectibus uterinis maxime conducit, & in albo fluore matricis.

Pix nigra oleum balſamicum fundit per ſe præſtantiſſimum, maxime ad vulnera capitis.

Maſtiche, & thus, ut ſuccinum per retortam pelluntur. Vertuntur & per ſe in oleum citra ullam diſtillationem, medio aquæ vitæ, a vino ad acorem vergente diſtillato, quæ etiam aqua vitæ, vindemiarum tempore, ex racemis uviſque torculari poſt vini eductionem preſſis, diſtillatur. Camphora validiori diſſolvente in oleum mutatur; at ejuſmodi olei uſus ferre nullus, eo quod exulceret, corrodat, & vim eſcharoticam poſſideat: cum aqua vitę ægre admodum diſſolvitur. Per retortam impellitur, ut cætera reſinarum genera.

Secundæ claſſis olea, per aſcenſum facta, diximus fieri per vas refrigeratorium: ſicque olea ex floribus, ſeminibus, fructibus, & aromatis exoticis, per id vaſis genus extillantur. Ejuſmodi autem vas ſatis notum eſt, & licet multiplicis figuræ ſit, tamen ſemper idem eſt. Id vero quod forma alembici vitrei effigiem repræſentat, nobis magis probatur, dummodo cacabus æneus ipſi probe annexus ſit. Per vaſa etiam vitrea, quorum cannulæ frigidæ aquę continuo immerguntur, commode fieri poſſunt. Veſicę ęneę optime aptatur alembicus vitreus, ſive plenus roſtratus) cum refrigeratorio. Glutine ad hoc utimur ex gypſo, & oleo lini, vitrum eo enim glutine fortiter hęret ęneis vaſis. Pręterea glutine ejuſmodi diu in aqua perſiſtit integrum.

(e) *De oleis deſtill.* Olea ſalia ſubtilia ſunt, ſphæricis, globoſis, conglobatis ac ramoſis terreis particulis, nec non æthereis intime intertexta; Et ſpiritus φλόγιστοι ſeu inflammabiles nihil aliud ſunt, quam olea per fermentationem intime diſſoluta, quare etiam ſpiritus vini rectificatus experimento *Glauberiano* cum ſpiritu ſalis concentrato ita condenſari poteſt, ut notabilem partem de ſe dimittat. Prout ſalia, oleorum deſtillatorum craſin conſtituentia, differunt, ita diſtant etiam olea, quæ magis acido acria ſunt, uti ſtomachica vel blanda alkalina, uti carminativa, vel fortiora, uti ſalia animalium, vel acida magis ſunt, uti oleum ſuccini, lignorum, differunt quoque vires & illorum facultates. Notabile eſt, olea deſtillata, quæ copioſo taliſmodi ſale imbuta, uti pleraque carminativa, item oleum cinnamomi, caryophyllorum, in aquam injecta, fundum petere, contra oleorum naturam. Ex ſeminibus, v. g. fœniculi, angelicæ, erucæ, aniſi, cochleariæ, rutæ, petroſelini, nigellæ, copioſius elicitur oleum, quam ex aliis plantarum partibus; largiorem copiam præbent humida & recentia ſi fuerint, quando per veſicam deſtillantur, ac ſi exſiccata ſint.

Ad deſtillationem oleorum, tam ex aromatibus, quam ex aliis vegetabilium partibus, opus eſt maxime clave, nimirum ſale communi, tartaro, vel etiam ſpiritu ſalis, quæ in debita quantitate extrahendis addenda ſunt. Deinceps longiori maceratione opus eſt cum aqua, & quo res duriores, eo longior debet eſſe

ma-

maceratio. Salia hæc ramoſas & oleoſas partes intime terreis immerſas ſeparant, & liberas efficiunt, partim motu & actione ſua in partes terrenas, partim etiam quod leviores ſulphureas invicem coaduniant. Olea deſtillata duplicis ſunt generis, vel craſſiora & graviora. Illa facilius avolant, & ſeparari ſunt apta; hinc per alembicum, rectius per veſicam, bulliente tamen calore deſtillantur, graviora ſublimitatem illam renuunt, adeoq; per retortam potius deſtillantur. Prioris generis ſunt ſemina, & herbæ aromaticæ, aromata, cortices, reſinæ ſubtiliores, terebinthina, ex quibus, prævia debita præparatione & maceratione, olea magis ſui juris, libera, nec terreis, piceis & mucoſis partibus irretita unica deſtillatione promptiſſime evolvuntur. Poſterioris exempla ſunt, gummata, reſinæ compactiores, ligna, ſuccinum, cera, ſapæ, pinguedines, & quæ ſunt ejuſdem generis. Olea horum magis empyreuma ſpirant, graviora ſunt & in aqua fundum petunt. Memorabile autem hoc loco eſt, quædam ex his duplex fundere oleum, unum magis ſub illius ſuaveolentius per veſicam deſtillandam: alterum per retortam compactius eſt & magis fœtidum, quod obſervamus in raſura ligni aloes, rhodii, cortice ligni ſaſſafras, maſtiche, benzoe, ſtyrace, balſamo peruviano, quia rite tractata fragrantiſſima olea ſuppeditant.

Tollitur oleorum deſtillatorum empyreuma per rectificationem ſuper calcem vivam, cornu cervi uſtum, vel affuſione aquæ, ſi per veſicam denuo deſtillentur. Sic evadunt ſubtiliora uti oleum ſuccini, quod prius ex retorta deſtillatur, aquæ autem affuſione & per veſicam rectificatione ſubtilius & odoratius fit. Melius res ſuccedit, ſi loco aquæ communis aqua roſacea ſumatur. Spiritus vini tartariſatus fœtidis oleis, uti cornu cervi, tartari affuſus, illa ipſa ſolvit & in eſſentias penetrantes diaphoreticas convertit, unaque ipſis ſuavem odorem fænerat; Temporis etiam diuturnitate particulæ male olentes expirant.

Buxus, teſte ejus graveolentia, narcoticam vim habet, hinc oleum ejus a *Quercetano* in epilepſia commendatur, a *Rulando* dicitur Heraclinum, dolorem dentium non ſecus ac tabaci, quod ſimili gaudet virtute, mirabiliter emendat. Nonnulla uti gummata, reſinæ, bituminoſa, pinguedines per ſe oleum non facile fundunt, niſi additis terreis, ex. gr. bolo, arena, ſilicibus calcinatis, ſale communi, calce viva. Hæc namque fluorem moderantur, & ut magis evaporent partes oleoſæ, quam fluant, efficiunt. Ex galbano, ammoniaco, myrrha, alibano, maſtiche, ſtyrace, benzoe, ſuccino, ſequenti modo oleum elicitur commodiſſime, v. gr. recipitur galbani libra una, ſilicum calcinatorum libra una ſemis, ſalis communis unciæ ſex. Deſtillatio fiat per arenam ex retorta vitrea, ſic prodit liquor albus cum oleo flavo: ſuccedit tandem rubicundum, quod poſtea rectificandum. Oleum camphoræ genuinum ex camphora deſtillari minime poteſt. Difficillime hoc concretum deſtruitur igne: ſed potius in clauſis vaſis aſcendit & ſublimatur in flores: per combuſtionem in fuliginem atram vertitur. Verum cum terra certa crebrius igne tractanda tandem parum olei ſinceri elargitur. Nota genuini olei camphoræ eſt, quando aquæ affuſione non præcipitatur ſive irreducibile eſt, quod alias facile accidit, ſi per olea expreſſa, vel addita corroſiva in olei formam redigitur. Verum oleum camphoræ ſuaviſſimi odoris, propter admixtas cinamomi partes, deſtillatur ex cortice radicis cinamomi per retortam, & affertur ad nos ex Indiis. Ex eodem cortice camphora elegantiſſima per ſublimationem conficitur.

(*d*) *De Oleis florum.*

Flores debito tempore collecti, vaſi æneo intus ſtanno obducto integri indantur, cui tantum aquæ communis affunde, ut quatuor digitos aut ſemipalmam emineat; tum pileum roſtratum cum ſuo refrigeratorio vaſi impoſito junctis

cturis ad hoc glutine ex farina probe munitis: ſic vas fornaci imponitur cum flagrantibus prunis, & in ſubjecto vaſe, recipiente dicto, aqua, & oleum excipitur.

(*d*) *De oleis florum*. Ex floribus per deſtillationem parciſſimum oleum paratur. Particulæ enim ſulphureæ magis reſoluto & incoercibili conſtant principio. Ita ex roſarum centum libris vix ac ne vix quidem uncia una olei acquiritur, quod tamen odoratiſſimum, & conſiſtentia butyroſum eſt. Ex floribus chamomillæ vulgaris paucum quidem, ſed præſtantiſſimum propter virtutem anodynam ad ſpaſmodicos morbos doloremque levandos deſtillatur. Hujus genuini character eſt color cœruleus, qui huic oleo quaſi proprius, nec uti quidam putant, adſcribendus eſt deſtillationi per ænea vaſa, cum etiam per alembicum vitreum ſimilis cœrulei perpulchri coloris oleum obtineamus.

De Oleis herbarum.

Ex thymo, roremarino, ſalvia, mentha, majorana, ſpica, abrotano, & ſimilibus herbis odoratis olea facillime educuntur. Eæ inciduntur, atque vaſi æneo ſupradicto cum ſufficienti quantitate aquæ communis induntur: impoſito poſtmodum pileo roſtrato cum ſuo refrigeratorio, & flagrantibus prunis ſuppoſitis, oleum cum aqua odoratiſſimum funditur. Si vinum loco aquę imponas, aquam vitę in principio educes odoratiſſimam & ſuaviſſimam. Legantur herbæ in plenilunio, dum floridę, virentes, proprioque odore magis perfunduntur; ab his, ſi placet, ſolam comam accipe, & eo tempore, quo maxime floribus, & ſeminibus coma direſcit.

(*e*) *Olea ſeminum*.

Eodem plano modo, ut de ſupradictis, olea ſeminum deſtillantur. Tonduntur nonnulla groſſo modo; alia integra in vaſe æneo, & in aqua communi per aliquot dies immerguntur. Sic ex fœniculo, aniſo, & aliis oleum exugimus, ut & ex baccis juniperi, lauri, & ſimilibus, baccis prius in ſufficienti quantitate aquę maceratis. Aqua, quæ cum oleo copioſe educitur, ad novam deſtillationem ſervetur; eo enim medio plus olei elicies. Ex aniſo vix pro unaquaque libra, ℥.ij. ex fœniculo minus; copioſius vero ex baccis juniperi hac etiam via producuntur.

(*e*) *Olea ſeminum*. Semen rutæ, erucæ, per retortam ſi deſtillentur, penetrantiſſimi odoris oleum cum liquore oleoſo volatili elicitur. Ex reliquiis ſeminis erucæ validiſſimo igne exprimitur ſubſtantia lucida, quæ phoſphori nomine gaudet. Si ſal tartari hiſce ſeminibus additur, per retortam deſtillatione acquiritur liquor ſalinus, volatilis. Ex ſeminibus alias oleoſis, maceratis aqua, cum clave, tartaro & ſale, per veſicam obtinetur oleum, & longe abundantius, quam ſi per balneum Mariæ vel cucurbitam in arena deſtillatio procedat: Ignis enim immediatus, qualis veſicæ eſt, longe exſuperat arenæ calorem. Oleum aniſi & fœniculi a frigore facile concreſcit, ſpermatis ceti, ob abundans ſal volatile ramoſis ſulphureis partibus intime nuptum, quod etiam media æſtate nunquam accidit. Ex ſemine aniſi, cochleariæ, per expreſſionem obtinemus quoque oleum ſubtile, non tam calidum quam ſi deſtillatum fuerit.

(*f*) Olea aromatum, *Cariophyllorum*, *macis*, *cinnamomi*, *piperis*, *zingiberis*, *&c*.

Sunt qui in ejuſmodi oleis eliciendis amygdalas, tartarum, aut alia addunt, ut inde majorem olei copiam proliciant, quę fraus omnino rejicienda venit.

venit. Caryophylli Indici multum olei per ſe fundunt. Piper parum admodum; parum etiam zingiber; nec major quantitas elicitur e cinnamomo. Inter ejuſmodi olea diſtillanda, præſtantiſſimæ aquę educuntur, quibus, olei penuria, haud inconcinne uti poſſumus.

(*f*) *Olea aromatum*. Simplicia, quæ acerrimo ſale volatili imbuta ſunt, paucum dant oleum, uti piper, cochlearia, legitimo tempore collecta, ex qua penetrantiſſimum prolicitur oleum, utpote unica guttula totam menſuram vini ejuſdem plantæ ſapore, odore & virtute implet, nec non Spiritum cochleariæ languidum corroborat. Arum, ſedum minus, zinziber, identidem paucum fundunt oleum. *Glauberus lib.* 1. *furno philoſoph. cap.* 7. *pag.* 15. commendat affuſionem ſpiritus ſalis ad pretioſa aromata, pro acquirendo meliori & copioſiori oleo ita ut unciæ uni ſpiritus ſalis communis addatur libra una aromatum, non tamen neglecta prius in aqua maceratione. Traditur, ſpiritum ſalis ſeparationem olei adjuvare, & odorem empyreumaticum præcavere. Quando macis aſſumuntur, duplex oleum prodit, nimirum unum limpidum & tenue, quod exſtillat cum aqua, alterum, quod ex fecibus reſiduis calide & fortiter per prelum exprimitur. Ex cubebis & cardamomo præſtantiſſima parantur.

(*g*) *Cinnamomi oleum*.

Quia nobis in frequentiſſimum uſum venit oleum cinnamomi, ideo quid de eo nobis experientia conſtet, dicendum. Extillamus ejuſmodi oleum per balneum Mariæ, infundendo prius cinnamomo parum tritum in ſufficienti quantitate vini albi, per 3. vel 4. dies. Pro pileo æneo cum ſuo refrigeratorio, vitreum alembicum ſumimus gypſo incruſtatum, cujus frigore vapores in apice denſantur; pro recipiente ſumimus per vitreum amplum, & rotundum, collo ſatis longo. Prima aqua lactea eſt, quæ novo cinnamomo reaffundenda venit, hęcque operatio iterum pro tertia vice reiteratur; & in hac ultima deſtillatione habebis oleum ſubalbidum, aquę primo innatans, at quod tractu temporis in imo ſubſidebit, & ſubſtantia illa ſubalbida per totam aquam diffuſa in oleum cogetur. In tertia deſtillatione, prima aqua eſt fragrantiſſima, cujus vix ſemicochlear exhiberi poteſt, ob ingentem ejus ſubtilitatem, hinc miſcetur cum alio liquore, per ſe enim maximæ eſt activitatis. Menſes mulierum potenter provocat, partum facilitat, cor exhilarat, memoriam auget, ventriculo confert, venerem ſtimulat, &c.

Oleum, cordis & cerebri robori maxime dicatum, exhilarat animum, mœſtitiamque & omnem timorem pellit.

Nec ſolum intus ſumptum, ſed & extrinſecus admotum; ſic epilepticis, apoplecticis, & ſyncope correptis mirifice confert, eo naribus tantum admoto.

A zingibere oleum, & aquam, eo quo diximus modo, exugimus. Aquæ damus cochlear integrum cum juſculo carnis in coli doloribus. Confert etiam mirifice ventriculi affectibus; ſic apepſiam tollit, apetitum concitat, flatus mirifice diſſentit, & alia præſtat. Oleum vires ſuas in longe minori quantitate exerit; ſic guttula integra pro doſi ſufficit.

Oleum & aqua caryophyllorum mirum eſt quam facile intus, extra & exhibita, noſtram naturam labentem ſublevent, feſſaque membra juvent. O-

lei

lei guttula croſis dentibus cum goſſipio immiſſa, dolorem adimit, fœtorem reprimit, & ad ſenſum integros ſervat.

Macis, piperis, cubebarum, granorum paradiſi olea, vires eaſdem, quas obtinent ſimplicia, e quibus eliciuntur, poſſident: tamen in minori quantitate effectus ſuos producunt. Sed ne noſtrum excedere inſtitutum videamur, ad ea, quæ ex animalibus educuntur, tranſeundum.

(*g*) *Cinamomi oleum*. Cinamomi acuti libra vix drachmam olei refundit, quocirca vilius emitur, quam præparatur, quoniam ex inſula zeilan, ubi arbores, cinamomum ferentes, magna in copia proveniunt, ad noſtras oras affertur, ibi facili negotio parari poteſt. Adulterari utplurimum ſolet a mercatoribus, vel pharmacopœis additione pinguium, v.g. oleum amygdalarum, cinnabarini, unde odorem ac ſaporem ſuſcipit. Fraus hęc facillime detegitur, modo ſpiritus vini tartariſatus ſumme rectificatus ſuperfundatur; Sic oleum cinamomi tranſit in ſpiritum, & expreſſum petit fundum. Aſt longe pejor dolor eſt, qui non facile dignoſcitur, ſi olea deſtillata cum ſpiritu vini rectificatiſſimo, ſingulari encheiriſi parato aqua in potione miſcentur. Spiritus hic tam fortius eſt, ut drachma una ejus integram olei drachmam capiat & ſolvat. Adeo citra ullam explorationem non facile mercatoribus fide habenda. Oleum porro cinamomi genuinum in aqua fundum petit, quod alia renuunt. Rurſus ex caryophyllis, ligno ſaſſafras parata gravia ſunt, & in aqua ſubſident. Ex zinzibere nullum oleum vel aqua zinziberis virtute imbuta prolici poteſt, in quo *ipſe Author* fallitur.

(*h*) *De oleis Animalium*.

Ex animalibus varia quoque oleorum genera conficiuntur, variis item modis, ut de ſuperioribus diximus: hinc varia ad hæc requiruntur inſtrumenta. Fiunt quædam vulgato more per infuſionem, qui mos, ut valde popularis, a nobis omittitur. Nec propterea propriis carere laudibus arbitramur, maxime ſi triplici infuſione parentur, & in fimo equino, ut de oleis vegetabilium per infuſionem paratis annotavimus. Sic lumbricorum olea, vulpis, & ſimilia in officinis parata, vires haud ignobiles obtinent. Ea verò diſtillatione ſubtiliſata, præſtantiori & efficaciori virtute pollent. Non raro etiam ejuſmodi ſubtiliſatione vim propriam amittunt, & loco olei optati, commune oleum diſtillatum reportas, in fundo retortæ remanente extracto, in quo animalis vis conſiſtit. Hoc a nobis dictum ſit, ne quis putet majorem vim in magno labore conſiſtere ſemper.

(*h*) *De oleis animalium*. Infunduntur animalcula v.g. lumbrici, ſcorpiones, vermes majales, oleis, & debita maceratione & digeſtione expreſſio inſtituitur. Parata ſic olea virtute ſua præferenda deſtillatis, quoniam ejuſmodi ſubtiliſatione viam ſuam ſpecificam & propriam amittunt.

(*i*) *De oleo ſanguinis humani*.

Rec. Sanguinis humani adhuc calidi, partem unam, aquæ vitæ optime, ſive ſpiritus vini, partes quinque. Reponantur ambo in vaſe circulatorio ſatis amplo, & in modum, ut tres partes vacuæ permaneant. Dictum vas reconde ſub fimo equino ad 20. dies, quo tempore materia in magnam molem aſſurget, duploque aucta conſpicietur; (hinc genuino Philoſophico Medico multa præclara de aliquot morborum origine liceat contemplari.) Hac vero fit, craſſioris partis ſanguinis rarefactione, uti in hæmorrhagiis ſponte per nares, & alias partes factis. Tum per urinale vitreum cum ſuo pileo roſtrato,

ſtrato, ad balneum Mariæ aquam vitæ primo prolice, ſerum poſtea ſanguinis, quod guſtu facile deprehendes, fæcibus, ſive ſanguinis magiſterio, in vaſis fundo relictis, novum vini ſpiritum reaffunde, iterumque per 12. dies in fimo equino, ut prius, reconde. Tunc calore balnei vaporoſi, aut Mariæ, vini ſpiritum prius evoca; ſubſtantiam tandem oleagineam, calore vegetiore adacto, habebis ad multos uſus mirabilem, apprime ad arthritic os dolores, ad epilepſiam, phthiſim, & alios morbos nobis adhuc incompertos. Datur a ℈.ß. ad ℈.j.

Alio modo paratur dictum oleum, accipiendo ſanguinem ſiccum a ſero purgatum, & in ſole exſiccatum: Is craſſo modo teritur, & retortæ inditur, cui prunis ardentibus adjectis, vel calore arenæ, vel ſcoriæ ferri, educitur oleum, quo in arthritide illinantur artus. A ſanguine hirci, cervi, & aliorum olea educi poſſunt. Oleum cervi in arthritide maxime commendatur, hirci in calculo.

(*i*) *De oleo ſanguinis humani*. Ex omnium animantium ſanguine eorumque partibus non modo oleum duplex grave & ſubtile, ſed & volatile ſal conficitur. Commodiſſimus autem modus tam pro obtinendo oleo ſubtili quam ſale volatili hic eſt. Lumbrici ſiccati, vel ſanguis aut partes animalium exſiccatæ miſcentur cum anatica portione calcis vivæ, & deſtillatio in retorta vitrea igne vehementiſſimo fit. Memorabile hic eſt, formicas majores duplex poſſidere ſal, utrumque volatile, unum acidum penetrantiſſimum, alterum urinoſum, quod exſiccatæ & mixtæ cum calce viva, deſtillatione elargiuntur.

Oleum Mumiæ.

Extat apud Paracelſum triplex Mumiæ ſpecies, recens, ſicca, & liquida. Recens cum oleo olivarum triginta dies in fimo equino putrefacta, per retortam pellitur. Ad articulorum dolores ab eodem maxime commendatur. Siccam cum aqua vitæ diu prius maceratam, more dicto diſtillamus. Liquidam ſupra tetigimus, cum de ſanguinis oleo verba faceremus.

(*k*) *De Oleo Excrement.*

In animalium excrementis arcana latere plurima, experientia multiplici conſtat. E ſtercore humano mirabile exugitur oleum: ad quod exequendum magna ejus copia requiritur, quod ſit immixtum, & ex homine ſano. Prius autem per ſe corrumpitur, atque in exigua quædam animalcula vertitur; hinc fere in pulverem abit, qui retortæ inditus, calore blando primum adacto, mox validiori, oleum reddit ſimul cum aqua, ambo non ſine aliqua graveolentia, quæ rectificationibus, & cohobationibus plane tollitur. Valet ejuſmodi oleum ad complurimos affectus, & præſertim adverſus icterum, arquatumque morbum. Creditur a nonnullis ejuſmodi oleum eſſe perpetuo duraturum. Placet ejuſmodi figmentum ad vitri malleabilis confectores relegare, ad motus perpetui cultores, & ad illos famatiſſimi lapidis chimerici perſcrutatores.

(*k*) *De oleo excrementorum*. Notabile eſt, urinam humanam deſtillatam ſpiritum volatilem ſed maxime urinoſum ſuppeditare. Unde etiam illo, qui ex ſale ammoniaco deſtillatur, ingratior eſt, propterea malum odorem, ma-

joremque nauſeam concitat. Et ob hanc rationem ſpiritus urinæ commaritatus cum ſpiritu vini dephlegmato, in coagulum ab id facillimum, ad quod haud facile proclivis eſt ſpiritus ſali ammoniaci, qui ramoſo tali ſulphure deſtituitur. Ex ſtercoribus, quod paratur, oleum ingratiſſimum eſt, nec facile intrinſecus adhibendum. Putant vulgo in medicinis ſtercoreis latitare magna arcana ſanandi affectus, ab incantatione ortos: Obſervatum eſt inflammationibus & tumoribus tam benignis, quam malignis, inque bubonibus peſtilentialibus, pro ardore temperando cataplaſmata ex ſtercore humano, vel vaccino inſignem vim fovere. Attentione dignum curioſumque eſt, quod moſchus odore ſuo privatus, in latrina ſi ſuſpendatur, ſuavem ſuum odorem iterum acquirat.

(l) Oleum adipis, medullæ, & axungiæ, &c.

Axungiæ, adipis, medullæ olea per retortam bis, & terpelluntur, modo ſupradicto. Ipſis prius immiſcetur duplum arenæ, quidam ſalem arenæ loco addunt. Diſtillantur autem ea ratione, ut citius corpora permeent, & quo pluries diſtillantur, ſubtiliora evadunt. Ejuſmodi oleorum uſus notiſſimus eſt: nos ſemel pleuritide correpti, humani adipis olei, cum duplo olei adipis taxi illitu, miraculi inſtar convaluimus. In paralyſi contractiſque membris, maximæ ſunt utilitatis.

(*l*) *Oleum adipis &c.* Axungiæ omnes, medullæ & expreſſa olea magnam ſubtilitatem & tenuitatem acquirunt, ſi ſuper cineres, vel melius calcem vivam deſtillantur. Tali ratione axungia fatiſcit in oleum nervinum admirandæ virtutis, in paralyſi & contractura. Hyoſcyami oleum expreſſum ſuper calcem vivam facta deſtillatione ſumme penetrans evadit, in quo ſi ſolvitur camphora, medicina emergit, quæ extrinſecus inſtar incantamenti dolores podagricos ſiſtit ac mulcet.

(m) Oleum ceræ.

Populare eſt nimis ejuſmodi oleum, maxime inter Chymicos. Quidam ceram multoties aqua communi calida lavant; quidam eam fundunt, ipſique arenæ duplum immiſcent, ſalem nonnulli loco arenæ, ſunt qui alumen uſtum, laterum pulverem, plumbum uſtum, tandem qui aquam vitæ. Qui modi omnes a nobis probantur: nihil enim in cera perit, redditur ſubtilior, & iterum bis, & ter hac de re extillatur ſola, in quibus deſtillationibus ſi quam qualitatem a commixtis reportarit, penitus amittit. Hoc apprime ſervandum, ut vas ſit amplum, vixque tertiam partem occupet materia; ea enim excalefacta nimis dilatatur, & ſæpe integra in ſubjectum recipiens effunditur.

(*m*) *Oleum ceræ*. Paratur hoc optime ſubſequenti modo. Recipe ceræ flavæ uncias octo, fluat in terreo vaſe, cui duas partes arenæ miſce; Maſſa refrigerata in partes minutim fracta indatur retortæ vitreæ, exſtillat liquor, qui appellatur oleum ceræ limpidum: Ultimum ſubſequitur fluor ſubcraſſus, qui refrigerans inſtar butyri concreſcit; unde etiam oleum ceræ butyraceum nuncupatur. Utrumque in affectibus & vulneribus nervorum valet:

De Oleis Oſſium.

Ejuſmodi multiplici modo parantur. Primo recentia adhuc & ſucculenta, fracta parum, & comminuta, per retortam vitream, vel terream etiam, per duas ollas luto ſapientiæ probe munitas, ad ignem apertum oleum fundunt, virtutis haud ſpernendæ.

Secun-

Secundo eadem limata, diuque in aqua vitæ, & in fimo equino macerata, tum per retortam deſtillantur, qua in deſtillatione exſugitur aqua cum oleo; aqua (inquam) virtute dictorum oſſium imbuta, & ad multa per neceſſaria.

Tertio ignita, & oleo communis imbuta more olei laterum, qui tertius modus licet non omnino ſpernendus, attamen cæteris duobus longe inferior eſt.

(*n*) *De Oleo Caſtorei, vermium, ſerpentum, &c.*

Caſtoreum, prius in ſpiritu vini per aliquot dies infuſum, per retortam, ut ſupra pellitur.

Vermes terreſtres per ſe in fimo equino putrefacti, in oleum vertuntur.

Serpentum adipes igne purificatæ, & excolatæ cum pauco ſpiritu vini per retortam, ſubtiliores evadunt. Ipſis per ſe, & citra omnem diſtillationem utimur, colatis tantum, & a membranulis ſuis liberatis. Earum vires, & facultates ad extrinſecos uſus mirifice conducunt.

(*n*) *Oleum caſtorei &c.* Serpentum adeps igne purificatus, & pauco ſpiritu vini exaltatus, & ſubtilior redditus, ob penetrantiam ſuam commendari meretur, in ſpaſmodicis partium tendoſinarum ac nervoſarum contractionibus. Eximium quoque uſum ophthalmicum habet, de quo videri poſſunt *Ephemerides Germanorum dec.* I. *p.* 108. *Avicenna* tradit adipem alephe remedium eſſe efficax contra oculorum hebetudinem.

(*o*) *De oleis Mineralium.*

Vulgus hoc olei nomine in mineralibus maxime abutitur; etenim ſpiritus aliquot ſalium oleum nuncupat, ut de vitriolo, & ſulphure liquido conſtat. Vocat etiam oleum, mineralium, & metallorum ſalem in liquorem per humidum reſolutum, uti apparet de oleo Saturni, & aliorum metallorum. In tartari oleo item notum eſt, quam facile eo abutantur nomine, qui cum ſal reſolutus ſit, olei tamen ſibi vendicat appellationem.

Spagyrici veri, qui ſulphureæ ſubſtantiæ naturam probe norunt, oleum id tantum appellant, quod eſt natura inflammabile, ignemque ſuſcipit, atque non miſcetur aquæ: ſicque ex mineralibus, & metallis olea vera elicienda docent. Verum cum ejuſmodi præparationem ad *tractatulum de mineralibus* ſervaverimus, ab his hoc loco abſtinebimus: ne tamen hoc caput vacuum penitus remaneat, perpauca vulgo nota, in tyronum gratiam paucis complectar.

(*o*) *De oleis mineralium.* Mineralia pauciſſima olea ſuppeditant. Carbones foſſiles deſtillati copioſum promunt ſulphurei odoris, quod etiam argentea vaſa non ſecus ac balſamum ſulphuris, ſive hujus ſolutio, in oleo facta nigro colore inficit. Et memorabile eſt, carbones hos omni abſtracto per deſtillationem oleo nullam flammam ulterius concipere. Dantur quoque & hic loci terræ bituminoſæ, quæ carbonibus injectæ, odorem ſuccini ſpargunt, & oleum copioſum ſuppeditant. Deſtillavi aliquoties ex terreis fontium ſalubrium, quales aliquot ab hinc annis fuerunt Hornhuſani, non tantum oleum, ſed ſpiritum volatilem, quod etiam circa alias terras nitroſas valet. Ad mineralium claſſem ſpectant quoque petroleum oleum ex aſphalto, & ejuſdem generis alia.

(*p*) *De Tartari Oleo.*

Tartarum, etſi e vegetabilium familia erutum, tamen tantam habet cum

mineralibus affinitatem, & ſympathiam, ut merito in eorum ordine reponendam videatur. Duplex autem ab eo ducitur oleum; unum vero inflammabile, & aquæ immixtum, alterum abuſive ſic dictum ob ejus craſſam conſiſtentiam, quod quidem nihil aliud eſt, quam ſal reſolutus. Primum educitur per retortam, ipſo prius in pulverem redacto; extrahitur autem valido igne retorta ad hoc luto probe munita: in qua operatione oleum cum aqua educitur: oleum eſt ſubrubrum cum quadam graveolentia, quæ cohobationibus variis, ut de aliis diximus, facile tollitur; vel ſi cum capite mortuo iterum diſtilletur. Calculum in renibus denſatum ſolvere traditur; jecoris obſtructiones reſerat, &c. Reſolutio ſalis tartari, quod abuſive oleum communiter dicitur, fit ex tartaro ſimpliter calcinato, vel uſto, demum in cella vinaria reſoluto: ſi ad albedinem comburatur, facilius in liquorem reſolvitur. Rurſus ſi dictum oleum exſiccatur, & reſolvatur bis & ter; redditur potentiſſimum & efficaciſſimum. Comburitur autem in igne aperto, in fornace quavis, ſive in his in quibus terræ coquuntur, ſive in his, in quibus vitrum, & metalla funduntur. A calcinato tartaro ſal poteſt extrahi, qui in fornace vehementer calcinatus, in oleum dictum reſolvitur totus.

(p) *De tartari oleo*. Circa tartari oleum fœtidum hoc curioſum eſt, quod ſingulari encheireſi accedente ipſo volatile reddi poſſit fixiſſimum ſal tartari, ita ut in ſublime attolli queat, verum urinoſo odore deſtitutum eſt. Conſiſtit hoc maxime in beneficio aeris, qui virtute diſſolvente fixa facile volatiliſat, it. in exactiſſimo & creberrimo tritu, quo textura intricata olei diſcedit, & volatilem indolem induit.

(q) *Oleum Sulphuris*.

Multiplici modo paratur Sulphuris oleum. Quod vulgo dicitur oleum, liquor eſt aquoſus ex reſolutione ſpiritus ſulphuris: hic enim ſpiritus a ſale in ſulphure contento progreditur, cujus natura ad ſpiritum vitrioli proxime accedit; ideo vires haud paucas communes cum oleo vitrioli obtinet. Ejus præparatio maxime nota eſt. Sulphuris, dum comburitur, vapor, campana vitrea, vel cyatho magno ad latus parum inclinato excipitur, qui frigore reſolutus in vaſe aliquo vitreo extillatur: vix ſingula libra ſulphuris, ℥. ij. exhibet olei.

Sæpe cum tribus, vel quatuor cyathis vitreis amplis, filo ferreo in aere ſuſpenſis, vaporem excipimus, & cyathis paulum inclinatis oleum in vitrum ſuppoſitum delabitur. Per ſe flagrat ſulphur, ſi purum ſit, & prius tritum. Subjectum vas ſulphur continens ſit terreum, & parvum, ad proportionem vitri, vel campanulæ, ut pro ſingulo cyatho libram ſulphuris contineat, aut paulo minus. Vaſis inferioris pars ſuperior, ſit duplo minor orificio vaſis ſuperioris. Aliquando cum igne ejuſmodi oleum elicuimus optimum, & in majori quantitate. Per retortam etiam elicitur. Parabis & hoc modo oleum, ſive liquorem multiplicabilem, & cujus uncia una intra menſem alteram unciam dabit, pro ratione tempeſtatis: nam ſi auſtralis ſit tempeſtas & humida, plus; ſi ſeptentionalis & ſicca, minus. Ad ejuſmodi oleum, ſive liquorem conficiendum, addantur pro ſingulo

vaſe

vaſe ſulphur continente, ℥. ij. cryſtalli calcinati. Calcinatur autem cryſtallus, eo prius ignito, & in aqua frigida extincto, quod bis, & ter reiteratur, donec ſponte in pulverem abeat cryſtallus; qua ratione gemmæ multæ calcinantur, ex quibus poſtea varia poſſunt confici remedia. Pro liquore noſtro multiplicabili, cryſtalli pulvis in vaſis fundum prius immittitur, ſecus deflagrationem ſulphuris cohibet. Virtus hujus olei mirabilis eſt, nam continuo augetur, & quod ab eo prodit, eſt veluti aqua diſtillata ſubacida: hæc cum aliquo liquore data ſitim extinguit, obſtructiones, & infarctus renum, & jecoris ſolvit, menſes movet, & alia egregia præſtat.

(q) *Oleum ſulphuris*. Oleum ſulphuris ſpiritus ſulphuris eſt, ſive ſal acidum ſulphuris flamma aereque humido colliquatum. Aer potiſſimum momentum præparationi affert. Hic enim ſal ſulphuris acidum fixus ſubtiliſat, ideoque tota encheireſis ſpiritum copioſum parandi conſiſtit in hoc ut (1) ſulphuris tribus partibus admiſceatur nitri una, ſic facilius ſulphur accenditur, largioremque ſpiritus præbet quantitatem. Alias ſolum ſi aſſumitur, flores ſurgunt (2) In retorta tubulata optime negotium inſtituitur, vel etiam ſub campana vitrea lata, in parte ſuperiori perforata: Sic fumus ab externo aere frigido & humido quaſi in deliquium abit. (3) Utile eſt campanam prius madefacere, & in loco ac tempore humido deſtillationem adornare. Spiritus ſulphuris longe purior eſt ipſo ſpiritu vitrioli, qui magis terreis metallicis impurioribus partibus conſtat: quare etiam vitriola cum ſpiritu ejus parata auſteri & magis adſtringentis ſunt ſaporis, dulcis autem, quæ cum ſpiritu ſulphuris fiunt. Meminiſſe vero hic etiam oportet, aliquoties ſpiritum vitrioli mixtum ſpiritui ſalis ammoniaci evaſiſſe cæruleum, quod non obſervavimus cum ſpiritu ſulphuris, forſan quod adhuc particulæ quædam venereæ in ſpiritu vitrioli reconditæ fuerint, quæ præcipitatæ poſtmodum a volatili ſale ſolvuntur. Cæterum ſpiritus ſulphuris longe etiam volatilior eſt ſpiritu vitrioli vulgari, quare in doloribus capitis & nervorum affectibus, præ illo ejus uſus commendatior eſt. Probe conſervari debet hic ſpiritus, alias facile volatilis ejus portio vitri orificia pertranſit.

(r) *De Oleo Talci, & aliorum Mineralium.*

Oleum Talci pro mulierum mangonio vehementer exoptatum, adhuc nos latet legitimum; & quicquid jactent circumforanei diſtillatores, purum eſt mendacium: vel enim eſt liquor ſalis ejus reſolutus, vel oleum rei mixtæ. Siquidem, vel ipſum per ſe, vel cum alio calcinant, & a calcinato ſalem extrahunt, quem poſtea in loco humido reſolvunt, vel aliis rebus idipſum commiſcent, tumque retortæ indunt, vel denique varia alia figmenta nobis obtrudunt, quibus ſæpe credulos decipiunt. Verum cum hujuſmodi oleum in arte Medica nullum habeat uſum, quid uſu & experientia in eo tractando cognoverim, alium in locum rejicimus.

Oleum de lateribus, quod & Philoſophorum dicitur, notum eſt, ideo ab eo, atque a multis aliis hic abſtinebimus. Sub qua etiam conſideratione oleum gagatis, ſuccini, & aliorum multorum, hic conſulto omittimus, & magis, quod ſimilia in *tractatum mineralium* diſtulerim.

Olea quoque metallorum Saturni, Jovis, & aliorum eademmet cauſa in eum locum reſervavi. Nunc ad ſalium extractionem, & præparationem deveniendum.

(r) *De oleo talci*. Merito hoc ad non entia refertur. Talcum lapidis ſpecularis

ſpecies eſt fixiſſima, extremum ignis gradum ſuſtinens, vitro tamen cauſtico prægrandi, quod ex munificentia Sereniſs. Electoris noſtri poſſideo, cedit, & in vitrum gryſei coloris colliquatur. Redigi tamen ipſum talcum in liquorem poteſt, ſicut ſilex, quando ignitum ſæpius aquæ frigidæ immittitur, poſtmodum pulveriſatur, & cum nitri partibus duabus calcinatur. Maſſa frigefacta in humido aere facile deliqueſcit, & ad præcipitationes chymicas, calculumque frangendum vim non contemnendam poſſidet. Coſmetica vero virtus vix propter corroſivitatem & acredinem inveniri poteſt.

SECTIO VIII.

(a) *De Salium extractione, & præparatione in genere.*

SAl, tertium Hermeticorum principium, ab omni antiquitate miris laudibus extollitur. Ab Homero Divinus appellatur. Plato in Timæo, amicum Dei corpus nuncupat. Antiquitus nullum dabatur ſacrificium ſine ſale. *Quicquid obtuleris ſacrificii, ſale condies, nec auferes ſal fœderis* Dei *tui de ſacrificio tuo: In omni oblatione offeres ſal*. Levit. c.2. A ſupremo numine exaltatur, dicente Apoſt. *Vos eſtis ſal terræ, quod ſi ſal evanuerit, in quo ſalietur? Ad nihilum valet ultra, niſi mittatur foras, & conculcetur ab hominibus*. Tribus literis ejus nomen deſignatur, apud Hebræos *Sala*, quaſi Rex, Græcos *Sele*, Latinos ſal: forte a ſignificatinne ἅλς, pacificare, & quieſcere, item perficere, etenim ſine ſale nihil perfectum eſt. Mitto alias linguas ab his derivatas eandem ſervare harmoniam. Tanta eſt ejuſmodi ſalis neceſſitas, ut etiam referente Plinio *lib*.31.*c*.7. ſine ſale vita perſiſtere nequeat, a putredine tutus eſt, & alia ab ea ſervat & tutatur: propterea in ſacris æternitatis ſignum habetur. Sal ventriculum excalefacit, venerem ſtimulat, prolificumque ſemen reddit, ob id Ægyptii canes ad coitum inertes ſalſamentis carnibuſque ſale maceratis ad venerem alacriores reddebant: hinc Veneri dediti ſalaces dicuntur; propterea Venerem e ſalo natam finxerunt. Aves prolificæ, ut columbæ, ſale haud parum oblectantur. Paſtores apud Plutarchum de cauſ. nat. pabula pecorum ſale conſpergebant. Sed his miſſis, ad inſtitutum revertamur. Sal, qui ex vegetabilibus educitur, a Theophraſt. Parac. per metonymiam Alcali dicitur, ex eo, quod ſal quilibet plantæ fiat per incinerationem; qui vero per incineratione fit, proprie eſt tartarum, ſale, ſulphure, & tinctura plantæ conſtans; ejuſmodi ſal, eſſentialis a recentioribus nuncupatur. Fit autem ſal ex vegetabilibus uno eodemque modo, eorum videlicet cineribus in ſufficienti quantitate aquæ communis infuſis, & percolatis, ut commune fit lixivium, quod exſiccatur in vaſe terreo devitreato, aut in alembico cum ſuo capitello: in imo vaſis ſubſidebit ſal impurus, qui reiteratis ſolutionibus, filtrationibus, & coagulationibus purificatur; bis terque repetitur dicta operatio, ſi admodum pellucidus deſideretur: caventes, ne in fine omnimoda humiditas evaneſcat, ſed ſenſim, & per ſe in ſtupha, vel in

aere calido exſiccetur. In hujuſmodi extractione triplex ſalis ſpecies poteſt conſiderari, volatilis, fixus, & utriuſque naturæ particeps, quas vocant, vegetabilem, animalem, & mineralem. Vegetabilis facile in auras abit, atque cum aqua vitæ illius plantæ, ex qua ſalem educturus es, elicitur, ipſique perpetuo commiſcetur. In tinctura etiam volatilis ſervatur, ſi recte operatus fueris. In tinctura tamen, utriuſque naturæ particeps, qui & animalis dicitur, proprie reſidet. Fixus, qui & mineralis, cineribus arcte hæret, hiſque firmiter conſidet. In ſuccorum anatome cuncta hæc rimari liceat; in vino nonnihil apertius & certius.

(a) De Salium extractione & præparatione.

Salia univerſalia rerum quaſi fundamenta & inſtrumenta naturæ ſunt, quibus plurimæ mutationes ac rerum alterationes perficiuntur. Veſtigia ſalium circumquaque conſpiciuntur, & tota rerum oeconomia illis abundat. Nulla ferme in arte chymica & docimaſtica peragitur operatio, ubi non ſalia baſes & fundamenta ſunt. Medicamentorum activitas potiſſimum eſt a ſale. Verbo: tota quaſi natura ſeu univerſalis rerum motus, & concentus in ſalium geneſin nititur, ſalinaſq; particulas principaliores corporum mixtorum eſſe partes, illorum reſolutio artificialis, ſive fermentatione, ſive igne peracta, ſatis ſuperque arguit. Oſtenſum a nobis in peculiari *diſſertatione de generatione ſalium*, omnis generis ſalia ab uno ſeu primogenito ſimpliciſſimo acido ortum trahere. Commode diſpeſcitur ſal in acidum & alkali. Acidum eſt, quod particulas rigidiores oblongas & graviores, conſtantioreſque poros habet, & cum alkali quovis conflictum edit. Alkali ſive lixivioſum conſtat particulis levibus & copioſis poris, in quibus plurimus æther deliteſcit, & ſi cum acido miſceatur, ebullitionem concitat. Sal neutrum eſt illud, quod ex acido & alkali compoſitum eſt, ut ſal commune, nitrum, ammoniacum. Cœterum eſt ſal, vel volatile, quod partibus ſubtilioribus conſtat, & facile ignis contactu in altum elevatur, vel fixum, quod ex craſſioribus vorticoſo ætheris motui neutiquam obtemperantibus compoſitum eſt. Hæc dicta omnia ſalia debentur ætheris motui & ſali univerſali acido, nec non peculiari terræ. Prout itaque terra diſſidet, vel actio ætheris in terram debilior, & vehementior eſt, atque ſal univerſale magis vel minus concentratur, magna illa varietas ſalium tam volatilium quam fixorum dependet. Sic in terris ſulphureis coagulatur nitrum; in bituminoſis alumen; in martialibus vitriolum, uti id palam eſt in marcaſithis, quæ ſi aeri exponuntur, vitrioleſcunt & in liquorem acidum penetrantem abeunt; Omnes mineræ, ſilices, cryſtalli, & ex ſubterraneis locis recenter eruta fortiori igne dant ſpiritum acidum, de quo conſule *Glauberium forn. phil. p. 84. Beccherus in minera arenaria p. 7. 8.* perhibet, ex arena & ſilicibus vehementi igne ſe deſtillaſſe ſpiritum acidum in febribus ardentibus ſumme ſalubrem. Vapores ſubterranei vulgo die Wutterung ſulphurei & acidi ſunt, ipſos lapides penetrant, & mineras jam perfectas in calcem corrodunt. Eſt enim in regno minerali acidum magis purum, ſimplex, ſibi relictum, propter ætheris actionem languidiorem. In regno vegetabili, propter motiones ibi particularum æthererum magis efficaciores, ſal illud univerſale mediam indolem, uti tartarus eſt, obtinet. In animalibus ob vividiſſimam & celerrimam ibi actionem & reactionem ætheris, volatile & urinoſum magis invenitur.

(b) De Speciali ſalium vegetabil. præparatione.

In uniuſcujuſque plantæ ſale conficiendo, ſi herba recens ſit, & ſucculenta, prius aquam ab ea abſtrahe, eamque ſeorſum ſerva, ſiccatam herbam in olla terrea vitriata combure ad juſtam incinerationem: cineribus in vaſe vi-

treo, urinari, aut ſimili, affunde aquæ ſupradictæ tantum, ut quatuor digitos ſuperemineat, bulliant parum & colentur. Relictis cineribus novam aquam reaffunde, quæ iterum bulliat & coletur. Tum iſtas aquas, ſive lixivium utrumque filtra, & per alembicum omnem humiditatem abſtrahe, in fine parum humiditatis relinque, ne volatiles ſpiritus evaneſcant, quod facile per incuriam contingere ſolet: propterea melius erit in fine vas in ſtupha collocare, vel calido aeri exponere, quam ſubtiliorem partem perdere, ob nimiam & feſtinatam exſiccationem. Sal, ut purior evadat, cum extracta aqua diſſolvatur, filtro percoletur, & ut ſupra, exſiccetur.

(b) De ſpeciali ſalium vegetabil. præparatione.

Inſignis inter Chymicos fuit diſſenſio circa geneſin ſalis fixi, dum quidam formaliter exiſtere in vegetabilibus hoc ſal perſuaſum ſibi habuerunt, alii vero ex intima unione partium terreſtrium cum urinoſis volatilibus in ipſo concretionis actu illud reſurgere arbitrati ſunt. Nonnulli ex terra cum acido mixta & per flammam juncta originem deduxerunt. Noſtra ſententia hæc eſt: ipſa nihil aliud eſſe, quam ſalia plantarum tartarea ex acido & terra conſtantia, cum principio phlogiſto oleoſo, miniſterio flammæ intime unita atque copulata. Evincere id poſſunt ſequentia: utpote omnia vegetabilia, quæ ſal ſic dictum Tartareum eſſentiale copioſum continent, & hujus ratione Martem aggrediuntur, mediante concrematione copioſum ſal fixum elargiuntur: & ex adverſo quæcunque vegetabilia ſale ejuſmodi tartareo acido inſtructa non ſunt, parum vel nihil ſalis fixi concedunt. Quod autem acidi tranſitus ſit expeditus in ſal fixum mediante oleoſo principio, clariſſime edocemur ſequenti experimento: dum ex cremore tartari acido & ſale acetoſellæ eſſentiali acido ſola fuſione in igne vel deſtillatione in aperto igne copioſum ſal alkali fixum fit, quoniam oleum mediante igne ex cremore tartari elicitum intime miſcetur cum terra alkalina & acido tartari. In majori autem copia fit, ſi pulvis carbonum addatur; hac ratione etiam ex ſale communi, ſale Digeſtivo Sylvii, tartaro Vitriolato, ſale Glauberi, nitro ſolo vel cum oleo Vitrioli mixto, magna quantitas ſalis pure alkalini haberi poteſt. Quod autem porro fixa ſalia nihil aliud ſint, quam ſalia media Tartarea, mediante phlogiſto principio unita & metoſchematiſmum paſſa, exinde etiam convincitur, quoniam, quando hæc terra ſulphurea ſucceſſive ſeparatur atque exhalat, ſal alkalinam ſuam naturam deponat & iterum tranſeat in ſal neutrum.

Salia vegetabilium fixa virtute medicamentoſa inter ſe non diſſident, dum quodvis in deſtructione acidi egregie ſe gerit. Variare tamen ipſa quoad compoſitionem, terreumque ipſorum elementum, non habeo nunc pluries oſtendere. In vitrificatione diverſimode ſe exerunt, & unum pre altero nitidius largitur vitrum. Sic ſal filicis elegantiſſimum omnium cryſtallinum facere vitrum retulit *Kunckelius in arte vitriaria p. 17. In miſcellaneis curioſis ann. 6. obſerv. 199.* extat ſingularis caſus, dum civi, qui abſynthium plane adverſabatur, pharmacopœus ſalis abſynthii fixi aliquot grana propinavit, quibus aſſumtis non minus conſueta ſymptomata, deliquium, ſtomachi ſubverſionem paſſus eſt. Porro notum eſt in arte docimaſtica, ſal fixum unum præ altero longe eximiores præſtare effectus. Sic maſſa illa, quam dicunt, plagma, ex mixtura ſulphuris & lunæ conſtans, non bene ſale tartari, optime autem nitro fixo reducitur.

De ſale ſine incineratione parando, quem eſſentialem vocant.

Quædam herbæ ſale, & tartaro magis refertæ, ſine incineratione, ſucco earum expreſſo, colato, filtrato, & coagulato, atque per aliquot dies aſſervato, ſpeciem ſalis colorem, & ſaporem plantæ quoquo pacto referentis,

de

de ſe promunt. Quædam etiam integræ, contuſæ & in amplo vaſe cum ſufficienti quantitate aquæ excoctæ, ſalem, ſive tartarum, aut cremorem exhibent. Juſta eſt danda coctio, alias totum perit negotium. Ex ſiccis plantis, & lignis, tum noſtratibus, tum exoticis, ſalem hac via paravimus, res prius per aliquot dies macerantes, deinde excoquentes; atque colatura ad juſtam craſſitiem perducta ſenſim tartarum deponit. In aliquibus reiteratæ infuſiones ſufficiunt. Quæ omnia manualis operatio expreſſe docet.

De viribus, & facultatibus ſalium, atque de eorum uſu, &c.

Facultas ſalium, non ſemper plantæ, ex qua ſal educitur, reſpondet, nec propterea ejuſmodi diſſimilitudo ab igne provenit, quis enim tam hebes, & philoſophiæ rudis, ut credat accidens de ſubjecto in ſubjectum migrare, caliditatem ignis in cineres, & ſalem? Empedoclei, ſeu potius materiales ejuſmodi medicaſtri de Empyreumate adverſus Jatrochymicos multa quotidie deblaterant, & quid dicant, plane ignorant. In ſale vis laxativa potiſſimum reſidet, & maxime in volatili: Vis etiam aperitiva, attenuans, & incidens, vis quoque diaphoretica. Ea de cauſa, ubi purgatione opus eſt, nulla commodior fit, quam per ſalem cum ſua tinctura. Sic extracta, quæ quoquo pacto ſalis ſpecies ſunt, commodiſſime purgant, ſi cum ſuo ſale exhibeantur. Aperitiva item: ob id ciendis menſibus, ſalibus frequentiſſime utimur, ſicut & atterendis, ac rejiciendis calculis. Pollent denique vi diaphoretica, prout eſt principium ex quo eliciuntur. Particulares ſalium facultates ſæpe plantis, ex quibus eliciuntur, reſpondent: ut capiti, ſal betonicæ, qui & mulierum menſes movet; ſalligini viſci quercini, radicum pœoniæ, ſem. fœniculi, & ſimilium. Conferunt oculis ſal fœniculi, verbenæ, euphraſiæ, &c. Pectori, ſal ſcabioſæ, hypericonis, polypodii, &c. Cordi, ſal meliſſæ, borraginis, & aliorum cardiacorum. Ventriculo ſal abſinthii, menthæ, &c. Renibus, ſal oninodos, argentinæ, pimpinellæ, camomillæ, geniſtæ, &c. Utero medentur, ſal tanaceti, matricariæ, arthemiſiæ, meliſſæ, chelidoniæ, &c. Juncturis, tum purgando, dum alterando, ut ſalivæ, artheticæ, chamædryos, primulæ veris; purgando, ut ſal hellebori, hermodactylorum, turbith, agarici, & ſimilium. Et eorum uſus plerumque eſt in cibariis, alterantium præſertim, purgantium mane, & ſero, cum juſculo carnis, vel alio liquore, vel cum conſervis, 4. vel 5. horis ante cibum. Doſis eſt pro natura ſalis, ægri conditione, & morbi magnitudine,

(*c*) *De Salis animalium præparatione.*

Si antiqui tanti fecerunt craſſam illam ſalium theriacalium pręparationem, quæ tantummodo incineratio erat, quanti & nos præſentem elegantiorem, & illorum longe pręſtantiorem, quæ non ſolum incineratio, verum ſubſtantiæ vivificæ ſalis a cineribus ſegregatio eſt, qualis hodie ab artificibus excolitur, & ſola in uſu habetur. In animantibus parum ſalis fixi reperitur; qui vero mediam naturam obtinet, copioſus uti & volatilis. Raro ejuſmodi ſalium ſpecies in uſum advocantur, ſed eorum loco magiſteria, aut ipſa integra in pulverem tantum reducta. Ex vipera neque ſalem, neque magiſte-

rium

rium uſurpamus, ſed eam integram, & ſolum in pulverem reductam; etenim tędioſas, & prolixas præparationes plane rejicimus, inutiles præſertim: ſic vermes terreſtres, quos lumbricos vocant, aſellos, & alia pleraque; ſecus ad eorum ſalia paranda, viperæ plurium regionum non ſufficerent. Rurſus in his vis eſt quædam alimentalis, quæ incineratione perit. Ex oſſibus, & ſanguine, in quibus ſalis haud parum continetur, ſalem elicimus: qui e ſanguine, excrementitius, & volatilis; ex oſſibus, alimentarius, & magis fixus. Extrahendis modus non multum diſcrepat a modo ſupra allato, de ſalium vegetabilium præparatione.

(c) *De ſalis animalium præparatione.* Animalia copioſiſſimo gaudent ſale volatili, alkalinæ indolis, unde hoc proveniat, res eſt non levibus difficultatibus expoſita. Ad illorum prompte accedimus ſententiam, qui deberi horum generationem circulationi globulorum æthereorum celerrime, quæ in viventium ſuccis peragitur, exiſtimant. Motu enim, attritu & pertuſu ætheris partes corporis craſſiores & rigidiores actuantur, dividuntur, & ſubtiliſantur, ut faciliorem motum ac naturam tenuiorem ſubeant. Acidum, ſcribit *Carteſ. princ. part. 3. §. 50.* quod conſtantioribus poris gaudet, & irregulare ac rigidum corpus eſt, motu diviſum, magis fit obtuſum, poroſum, & majores ſuperficies acquirit. Ex quo jam facile conſtat ratio, cur fermentatione, & putrefactione (quæ conſiſtit in vehementiſſima ætheris trajectione per poros irregulares corporum fluidorum) ex partibus terreſtribus, fixioribus, acidis, ſalinæ volatiles ſpirituoſæ fiant? Tartarus crudus, qui nunquam dabit ſal volatile, in motum autem fermentativum cum ipſo ſale tartari fixo adactus & deſtillatus, ſpiritum prębebit ſale alkalino volatili abundantiſſimum. Sic quoque per putrefactionem ſalia acida, v.g. tartarus ſolutus abit in ſal volatile. Hinc tartari putrefacti meminit *Helmontius tract. progym.* Aqua pluvialis in vaſe quercino diutius detenta, aere exiſtente calido, putreſcit, & dejecit materiam putridam in fundum, quæ deſtillata ſpiritum alkalinum volatilem fundit. Genuinus quoque ſalis tartari volatiliſationis modus latitat hoc in experimento: ſal tartari aquæ pluviali immittatur, & in vaſe querno inſtituatur putrefactio, debita adhibita diligentia, facile ſal tartari volatile obtineri poterit. Aqua communis, ſola deſtillatione ſæpius repetita, eo penetrantiæ redigi poteſt, ut metalla adoriatur. Spectat huc quoque experimentum egregium, dum nimirum lixivio alkalini ſolvitur ſulphur commune, & in vaſe ligneo quercino diutius digeſtioni exponitur, fit præcipitatio particularum ſulphurearum, rubicundarum, & enaſcitur inſignis fœtor urinoſus: liquor deſtillatus præbet perfecte alkalinum volatilem ſulphureum ſpiritum, qui omnes effectus communes habet cum ſale volatili urinoſo. Uno verbo omnis putrefactio & fermentatio ſalia volatiliſat & ex acido alkali & fixo volatile facit. Salia autem volatilia in ſe non differunt, niſi ratione ipſius olei ſulphurei principii, quod intime illorum poris adhæret, facileque per ſublimationem cum corporibus terreſtribus ſeparari poteſt.

Sal ſanguinis humani.

Sal ſanguinis humani præparatur ex fæcibus poſt olei extractionem relictis. Extracto ſiquidem oleo, ignis augetur: tunc ſal volatilis ad retortæ, vel capitelli latera ſublimatur. Fęcibus concrematis, & in cinerem verſis, vel in eodem vaſe, vel alio, aqua prius e ſanguine educta, vel alia ſtillatitia affunditur, atque per filtrum trajicitur, tandem per alembicum diſtillatur, & in fundo vaſis ſal remanet, repurgatur ſal, & pellucidus redditur, ut de variis ſalium vegetab. præparationibus dictum eſt. Hac in re parum intereſt, an

cum

cum aqua vitæ, vel per ſe diſtillatus fuerit. Illas vero præparationes, quæ cum ſale, aut ejus ſpiritus fiunt, omnino ab hac operatione rejicimus; ſecus non ſimplex, ſed compoſitum haberetur.

Sal Carnium, Oſſium, & aliarum partium.

Carnes, oſſa, & aliæ partes animalium, eo quo diximus modo, ut ſalis formam reducimus, verum his parce utimur. Ea de cauſa brevi hac explicatione contentus, ejus loco torrefactionem, longo uſu & experientia nobis comprobatam, ſubjiciemus. Aſſumimus itaque viperas, capite, & cauda abſciſſis, eo loco ubi exangues, & ſine carne ſunt, non autem quatuor digitis a capite, ut falſo putat vulgaris opinio; etenim earum vires in ſola dentium extremitate conſiſtit: eas pelle, & interaneis liberamus, atque triplici aqua lotas in partes ſeptem, vel octo ſcindimus; tum demum urinali vitreo capaci ejuſmodi partes induntur, quibus pauxillum aquæ vitæ affunde; tandem per arenam lento calore deſtillationem inſtitue, prolecta omni humiditate. Caro in vaſis fundo ſicca remanet, quæ facillime teritur. *Hoc pulvere* crebro utimur in cutaneis affectibus, & maxime in cibis, quod gratiſſimi ſaporis ſit: mane etiam jejuno ſtomacho, ad ℥.ß. & ʒ.j. cum conſerva, vel vino. Sunt qui putant, ejuſmodi pulveres nullius eſſe efficaciæ: at errant toto cœlo, ut e ſequentibus millies experientia nobis conſtitit.

(*d*) *Hoc pulvere*. Viperarum caro cum corde, hepate, felle, vino malvatico bene lavanda, & in balneo mariæ ſiccanda eſt, poſtmodum in pulverem redigatur, qui mane jejuno ſtomacho per aliquot menſes ad drachmam unam ſumtus creditur affectus ſanandos, nec non ad hydropem, & morbos chronicos, etiam a veteribus mirum commendatur. Sunt etiam qui ad vitam longam ejus uſum magnifaciunt. Indi frequenter ipſo utuntur. Ejus operandi ratio conſiſtere videretur in blanda ſanguinis & humorum reſolutione ſive ſpirituaſcentia promovenda propter ſal ſubtile volatile particulis ramoſis intime immerſum.

Pulvis Ranarum.

Rec. Ranas integras, & viventes, ad numerum quinquaginta: eæ urinali vitreo induntur, atque per balneum Mariæ, vel vaporoſum extillantur. Quæ primo exit aqua, ſeorſum ſervetur: exhibita hæmorrhagias ſiſtit, febres hecticas mitigat; omnem inflammationem ortis doloribus confert. Exhibetur ad ℥.ij. & iij. De pulvere datur ʒ.ß. & ʒ.j. Fluores albos mulierum ſummopere juvat, hæmorrhagias, quoque ſiſtit, & gonorrhœam ſanat, denſat tandem, & coagulat humores, quos diſſolvit.

(*e*) *Pulvis Vermium terreſtrium.*

Exſiccantur Vermes ſive lumbrici, vel eo quo ſupra diximus modo, vel in furno poſt panis extractionem. Hic pulvis mane per ſe, vel cum pauco cinnamomi exhibitus, obſtructiones jecoris, & lienis reſerat, mulierum menſes movet, urinam pellit, hydropicis non parum confert, vermes enecat, & alia præſtat adhuc incomperta.

(*e*) *Pulvis vermium terreſtrium*. Lumbrici terreſtres eodem modo uti viperæ exſiccantur, præbent pulverem, qui facultatem admirandam poſſidet ad depulſandam epilepſiam etiam chronicam. In omnibus nervorum vitii, ſpaſmodicis affectibus, atque articulorum doloribus mirificæ virtutis eſt. Præter vim ano-

anodynam alit diureticam & diaphoreticam, propter ſal nitroſum volatile abſterſivum. Hoc ſaltim tenendum, quod menſe Majo collecti longe inſignioris virtutis ſint, quam alio tempore.

(f) Pulvis Cancrorum fluviatilium.

Innotuit antiquis vis, & facultas ejuſmodi pulveris, ut ex Gal. & aliis habetur, adverſus rabidorum canum morſus. Nos in concepto fœtu retinendo ejus uſum pluries experti ſumus. Mulier cujuſdam phrygii ſepties abortum paſſa, hoc pulvere ad duos menſes accepto, partum ad finem fœliciter tulit. Eos vivos, ut ranas, in olla vitreata, poſt panis extractionem exſiccamus. De pulvere datur ad libitum in cibis, ſero, & mane. Si rite non exſiccentur, gravem odorem nanciſcuntur; ideo caute agendum, calor ſit mitis admodum, & æqualis. Doſis excedat ℥.ß. in diem.

(f) Pulvis cancrorum fluviatilium. Ejus uſum expertus eſt *ipſe Author* in conceptu fœtuque retinendo. Subſtitui poſſunt cancrorum lapides. Omnia quippe, quæ acidum primarum viarum corrigunt, ſanguinem & humores, nec non tranſpirationem movent, abortum præcavent, & fœtum roborant.

Halecis Pulvis.

Hoc pulvere utimur in calculis renum & veſicæ atterendis. Exſiccantur modo ſupradicto. Accipitur hujuſce pulveris ʒ.j. Sanguinis hirci vulgariter parati, ʒ.ij. Lapidum oculorum cancrorum fluviatilium, ʒ.iij. Hujus pulveris datur cum conſerva aliqua, ſingulis diebus mane, pro calculo comminuendo, ʒ.j. pro doſi. Qui ex his tincturas, eſſentias, magiſteria, & conſimilia parare cupiunt, hoc ipſis per nos liceat: noſtra proferimus, difficilia aſſerimus, & impoſſibilia rejicimus.

De excrementorum animalium præparat.

In animalium excrementis, mirum dictu quam rara, & perfecta remedia reperiantur; & ut ab homine omnium principe exordiar, in humano ſtercore mira vis latet, in viſcerum obſtructionibus aperiendis. Tritum eſt, ipſum tumoribus admodum eos emollire, & ad ſuppurationem perducere: unde in tumoribus peſtis ſummopere celebratur. Intus adhibendum Galenus non perhorreſcit, *lib. de his, quæ facile parantur ad Solonem*: etenim ipſe inquit, *humanum ſtercus in panniculo deligatum, & crematum potui dato, hoc jam ſuffocatis opem fert*. Apud eundem Gal. videre eſt, quid præſtet idem ſtercus adverſus anginam *lib.* 10. *de ſimpl.med.facult.* ubi dicit fuiſſe arcanum ab alio, pretio coemptum, cujus ope omnes angina detenti convaluerunt. Extat recentiſſimum experimentum adverſus epilepſiam, de primo ſtercore infantium, quod vulgo apud Italos dicitur *paganina*, id dicunt ſiccum, & in tenuem pollinem reductum, atque ad complures dies exhibitum, caducum morbum radicitus evellere. Salem ex eo confici poſſe, modo a nobis ſupra allato de aliis in cinerem verſis, facile eſt cognitu, ad quod magna quantitas requiritur. Verum ejuſmodi remedii genus nobis huc uſque non fuit in uſu, ideo ab ipſo libenter ſuadeo. Quidam nobis notus, poſt olei eductionem, ut ſupra notavimus, ſalem ex eo paravit, ut proprio oleo mixtus, materiam præberet igni inextinguibilem; at propria opinione deluſus, ut alii pſeudochymici oleum & operam perdidit: quod propter incautos annotare placuit.

In-

Inſuper in ſtercoribus magnas latere virtutes minime diffido, at nobis haud ſatis cognitas, ideo ne cramben recoquere videamur, ab his abſtinemus. Qui plura deſiderat, videat Galenum *de ſimpl.med.facult.lib.*10.*ſub fine*. Ab eo prętermiſſa, ipſique incognita referam. Stercus Lacertæ viridis oculorum ſuffuſionibus mederi, experimento conſtat: multum reperitur in Provincia Galliæ, ubi ejuſmodi animalcula copioſa, & magna reperiuntur.

Ex ſterquiliniis magna ſalis copia habetur; hinc agrorum fœcunditas, olei etiam non minima quantitas; ſubſtantiæ vero mercurialis, ſeu veræ, ſpiritualiſque materiæ aqueæ, quam minima.

Reliqua excrementorum genera, ut urina, ſudor, ſordes, ſtrigmenta, pili, & ungues raro nobis in uſum veniunt, idcirco ea conſulto præterimus. Equorum verrucæ, cornua cervi, & ungues alcis, vulgato more ob eorum penuriam, (ſecus enim in nobiliorem formam eſſent reducenda,) uſui noſtro ſubjiciuntur integra, & per ſe.

SECTIO IX.

(*a*) *De Magiſteriis*.

Magiſterium tam plantarum, quam animalium, & mineralium, & præparatio eſt quædam citra ſubſtantiæ ſeparationem, cum additione alicujus rei, propter quam rei parandæ vis, & facultas augetur, exaltatur, & conſervatur. Hujuſce rei Hydromel nobis ſit rude exemplum, quod quidem virtutem longe diverſam a melle, & aqua nanciſcitur. Contemplare & acetum, quod ex optimo vino fere in momento fit, additione unius rei. De virtute, & præſtantia magiſteriorum, ita ſcribit Theophraſt. Paracelſ. *Herbarum itidem magiſteria adeo efficacia ſunt, ut eorum uncia ſemis plus operetur, quam ipſorum corporis unciæ centum, ideo quod vix centeſima pars eſſentiæ quintæ ſit. Quare cum iſtius tam pauca ſit quantitas, illius major foret adhibenda moles, quod in magiſteriis non requiritur; nam in iſtis integra quantitas herbarum in magiſterium reducitur: hujus una pars adhibita plus prodeſt, quam partes centum ſimilis corporis, ea ratione quia præparata ſunt magiſteria, tum ad ſummum acuta facta. In eis eſt penetrabilitas, & vis integri corporis mixtione orta, &c.* Horum conficiendi methodus apud eundem reperitur, *lib.ſexto Archidoxorum*, cujus verba ſunt hæc. Author perobſcurus eſt: Nos hanc ſequimur methodum. Herbas virentes accipimus, eaſque tuſas in mortariolo lapideo exprimimus, eiſque permiſcemus ſuccum aliquem vinoſum; tunc addend. aliquando portionem aliquam fermenti, ut ejus medio vinoſam ſubſtantiam acquirat, per balneum Mariæ ſpiritus educitur, qui novæ materiæ reaffuſus novam inducit fermentationem; ter, & quater eadem repetitur operatio, & ſic major elicitur ſpiritus, ſeu Magiſterii quantitas.

(*a*) Magiſteria Herbarum ſequenti ratione confici ſolent. Recipiunt herbam cujuſcunque generis, illam in ſufficiente quantitate aquæ communis leviter oleo

tarta-

tartari per deliquium alkaliſatæ coquunt leni igne, ut ſaturatum liquor nanciſcatur colorem: ſolutio aluminis crudi infunditur, ſic in fundum deſcendit pulvis eluendus & exſiccandus. Curioſi lapidem bezoarticum factitium ex herbarum alexipharmacarum magiſteriis, nimirum ſcordii, cardui benedicti, ſcabioſæ &c. conficiunt. Hæc nimirùm gelatinæ cornu cervi puriſſimæ intime immergunt, & primum minimam pilulam efformant, quam exſiccant, & deinde gelatinæ tepidæ immergunt, ſic per ſucceſſivam accretionem cortex cortici ſemper inducitur, uti in lapide bezoardico genuino & in omnium animalium calculis id cernitur.

Magiſterium lignorum.

Rec. Lignum minutim inciſum, quod in ollam vitreatam, & in igne conſtantem, ac optime coopertam poſitum, igne carbonum horis quatuor aduratur; exemptumque putrificetur in vitro per menſem; poſt ſuper cineres urgeatur, uſque ad ultimos ſpiritus, quibus perceptis mox ceſſa, ne magiſterium fœtorem ab igne concipiat. Fateor equidem ejuſmodi methodum eſſe admodum obſcuram, nec omnes authoris mentem aſſequi poſſe; hoc vero conſulto ab eo factum eſt, ne ſacra profanis, & margaritas porcis projiceret, quod & in aliis præſtantiſſimis Medicinæ arcanis exactæ ſervavit. Nos præſentem ſequimur viam. Ligna minutim incidimus primo, atque tum ea in vaſe vitreo capaci maceramus in ſuff. quantitate aquæ communis, per 15. vel 20. dies in cella vinaria. In ea maceratione, quod intus latebat manifeſtum fit: tunc per balneum Mariæ elicitur ſpiritus fragrans, & vinoſus, qui novo reaffunditur ligno, & ut prius præmiſſa maceratione, liquor ſpiritualis elicitur, &c.

Magiſterium herbarum.

Rec. Herbas, eaſque tuſas vino ardenti permiſce, atque per menſem putrefieri ſinito; poſtmodum per balneum maris diſtilla, diſtillatum iterum reaffunde, ſicque tamdiu procedendum, quouſque tota quantitas ardentis vini quater ſuccis herbarum minor ſit. Hoc ipſum diſtilla per pellicanum, novis cum additamentis uno menſe, tandem ſeparato: quo peracto, magiſterium habebis materiæ, vel herbæ quam accepiſti. De quibus idem author inquit: *Majus in extractionibus iſtis latet artificium, quam dicitur, aut intelligitur, quamvis integer proceſſus hic demonſtretur.*

(*b*) *De Magiſterium animalium.*

Magiſterium ſanguinis humani ſic paratur. Rec. Sanguinem humanum, quem pellicano concluſum, tranſcendere ſuper ventrem equinum tamdiu ſinas, donec tertia pars pellicani impleatur, nam ſanguis omnis in ſua reviſicatione dilatatur juxta quantitatem, & non ſecundum pondus: hoc tempore peracto, rectificabis ipſum per balneum. Hac via phlegmata recedunt, in fundo magiſterio manente, quod quidem retorta ſigillo Hermetis concluſa novies deſtillato, prout *libro de præparationibus* apud ipſum docetur.

Ex cranio humano paratur magiſterium duplici modo. Primo, per Quercetani modum, ut habetur in ſua *tetrade fol.* 326. Secundo, eo quo diximus de extractis, paucis mutatis, & adjectis. Diſſolvente ad hoc utimur aqua vitæ ſpiritu vitrioli exaſperata, extractæ tincturæ ſal ipſius cranii ſub fine adjicitur. Vermium terreſtrium magiſterium nobis aliquando uſurpatum, fit cum

ſpi-

ſpiritu balſami co, ex vegetabilium familia educto. Aſtaci, ſive cancri fluviatiles eum in modum in magiſteria reducuntur.

Item Ranæ, Viperæ, & ſimilia animalcula, de quibus alibi fuſius.

(*b*) *Magiſteria cornuum*, dentium, fiunt, ſi in ſpiritu nitri ſolvuntur & cum ſpiritu vitrioli præcipitantur ac edulcorantur. Quodcunque enim a ſpiritu nitri ſolutum eſt, confuſus ſpiritus vitrioli, quoniam acidum potentius eſt, præcipitat. Coralia & teſtacea ſoluta in aceto, cum ſpiritu ſalis acuato e ſolvente dejiciuntur cum ſpiritu vitrioli. Verum hæc memoriæ mandare oportet, ejuſmodi magiſteria, quoniam acido tacta & inverſa ſunt, non prompte amplius abſorbere ac contemperare acores morboſos, & ideo rarius a ſolidioribus practicis hodienum uſurpari; quod etiam circa perlarum magiſterium valet. Præferenda jure meritoque ſunt ſimpliciter ſaltim parata. Ad albedinem magiſteriis conciliandam commendatur hæc enchireſis, cito exſiccanda ſunt, quod fit, ſi terreis figulinis, non tamen vitriatis vaſis imponuntur, & ſolis radiis objiciuntur.

De Magiſteriis mineralium.

Foſſilium, atque mineralium magiſteria, ab eodem Parac. *lib. de archidoxis* deſcripta in medium adducemus. Quid vero de his ſentiamus, quidve experientia agnoverimus, huc uſque diſtullimus, his maxime temporibus, dum omnia non veritatis criterio, ſed ſola protervorum malignantium opinione conſpurcantur, & fœda avaritia ſupremas obtinet.

(*c*) *Magiſterium auri.*

Rec. Circulatum optime, nec non ad ſummam eſſentiam repurgatum, cui tenuiſſimas laminas metallicas impones, aut limaturas, cujuſcunque metalli libuerit, optime ſubtiliſſimeque malleati, nec non mundati. Hæc duo ſimul pondere ſufficienti congeſta, ſeptimanis quatuor circulentur, & per temperatum hoc lamine reducentur in oleum, & formam pinguedinis ſupernatantis, juxta conditionem ſui metalli coloratæ, quam per attractorium argenteum ſeparabis a circulato. Hoc ipſum eſt aurum, vel argentum potabile. Simile cum cæteris metallis etiam extrahetur, quod abſque detrimento ſumi poteſt in potum, vel una cum cibo. Circulatum illud eſt valde obſcurum: an ſit Lulii diſſolvens, plane nos latet. Spiritum vini ad ſupremum adduximus, eumque proprio ſale exacuimus, nec propterea diſſolvens tam inſigne comperimus. Nobis nota eſt quædam magiſterii ſpecies; at quia obſcura eſt nimis, difficilis, & paratu difficillima, neque eſt ut omnibus tuto concredatur, ſatius ab ea deſiſtendum exiſtimavimus.

(*c*) *Aurum fulminans* magiſterium auri eſt, ſolutione & præcipitatione peractum, potentiſſime etiam in minore quantitate fulminat; quæ virtus deducenda a particulis nitroſis auri poris inſinuatis, quæ dum incenduntur, & eluctari ob firmiſſimam auri compagem nequeunt, exitum quærunt & fulminant. Fulminans vis fortior eſt, ſi aqua regis cum ſale ammoniaco parata fuerit: alvum laxat, maxime, ſi non rite fuerit dulcoratum, tenacem pituitam inteſtinalem incidit, hinc ad tormina & epilepſiam infantum commendatur. Si ſale volatili ammoniaci præcipitatio facta fuerit, præcipitatum ſubtilius & magis diaphoreticum emergit.

Magiſterium Gemmarum, & Perlarum.

Gemmæ, inquit Parac. ſunt prius terendæ, & calcinandæ per reverberatorium, cum æquali pondere ſalis nitri, & tamdiu, donec nulla materia ſuper-

flua

flua ſit reperta. Poſt ablutionem iterum calcinentur, & per omnia fac ut prius; & totum in vinum ardens tranſit. Hoc per ebullitionem evaporare ſinito, & ſic habebis alcali, quod reſolutum in aquam ſervato. Gemmas cum floribus ſulphuris calcinant nonnulli: Nos per ſe ignitas in frigidam injicimus, terque hoc repetimus, & eæ in tenuem pulverem facillime abeunt, quæ poſtea proprio diſſolvente in perfectum magiſterium reducuntur. Uniones citra calcinationem, ut & coralla, cum aceto, vel ſucco limonum, vel alio liquore acido diſtillato facillime ſolvuntur. Repercuſſio, quæ fit cum oleo tartari, nobis minime arridet, eo quod tartati ſpiritus unionum ſali adeo arcte cohæret, ut ſeorſum ſeparari haud facile ſit, ablutionibus quamvis pluries repetitis. Propterea hic notandum venit, Paracelſ. verba ad unguem non eſſe ſervanda, non quod probe non norit quæ dixerit, ſed quod id ſtudio ab eo factum ſit, ut ſupra notavimus: ſiquidem in Chymicis præparationibus peritiſſimus, & ſolertiſſimus fuit, adeo, ut ipſi ſimilem reperiri neminem poſſe credam, quod etiam inviti unico ore fatentur.

De Cliſſo.

Cliſſus, compoſitum quid ex ſupradictis præparationibus, longa non eget explicatione: eſt enim Cliſſus, unio quædam omnium virtutum cujuslibet plantæ, in tribus primis ſubſtantiis exiſtentium, ſulphure, ſale, & mercurio, ex ſingulis plantarum partibus eductis: ut ſi ex radicibus ſeorſum iſthæc tria educantur; ex foliis itidem, floribus, & ſeminibus: poſtea invicem miſceantur, & probe uniantur. Oleum ſali primo miſcebitur, ad lentum ignem, levi agitatione facta, aqua ultimo ſuperadditur. Aquam hic intelligimus, ſpiritualem illum liquorem aquæ vitæ ſimilem, qui prope Mercurius dicitur, elixir, & quinta eſſentia, de cujus præparandi methodo ſupra de aquis parandis nonnihil diximus. Si adſit multum humiditatis, per reiteratas cohobationes, vaſorum orificiis ad id probe obturatis, facillime invicem miſcentur. Poſſunt in pulverem verti, vel in aliam formam ad libitum tamen ſub extracti forma rite ſervantur. Eorum uſus, atque magiſteriorum, eſt admodum facilis: dantur diſſoluta in aliquo liquore, vel in boli, vel pilulæ formam. Doſis ſola experientia cognoſcitur. Tempus quoque ſeligitur a Medico, pro natura morbi, ægri conditione, & tempeſtatis ratione.

SECTIO X.

(a) *De Quinta eſſentia.*

QUinta eſſentia adhuc multos latet, an ſit, & quid ſit: & ea conceſſa, an a rebus ſegregari poſſit, necne. Eam non eſſe, contendunt Philoſophi & medici haud pauci: derident ſpecioſa vocabula, quibus illa exornatur, utpote Cœlum philoſophorum, ignem cœleſtem, ſpiritum, & calorem inſitum, humidum primigenium, balſamum, mumiam, lapidem azoot, mercurium,

elixir,

elixir, aurum potabile, rorem cœleſtem, univerſale diſſolvens, materiam primam, &c. Quæ quidem vocabula perobſcura ſunt, his maxime qui artem non callent. At hi in varias opiniones abeunt. Qui namque nullam aliam formam, niſi temperamentum agnoſcunt, magno ſibilo eam a ſcolis penitus explodunt. Qui vero præter elementa, aliquid divinius in mixtis reperiri fatentur, formam videlicet a temperamento diverſam,ut quæ ſubſtantia, illud vero accidens, cujus medio nihil poteſt ſubſiſtere; hanc tamen a materia inſeparabilem dixerunt. Sunt præterea hujuſce ſententiæ variæ opiniones: nam quidam volunt in mixtis elementa actu remanere, alii virtute; nonnulli pluritatem formarum, alii unicam tantum formam ponunt. Cæterum aliqui pluralitatem, aliqui corporeitatis formam tantum, alii tot formas, quot prædicata eſſentialia: tandem quot capita, tot ſententiæ. Hiſce ambagibus irretiti Academici, rerum caducarum opinionem ſolum haberi, ſcientiam vero non, conſtanter aſſerebant; nec immerito Socrates hiſce rerum difficultatibus ad amiſſum excuſſis, eo tandem devenit, ut ſe nihil ſcire fateretur; & ni fallor, adeo eſt hebes, & obtuſus humanus intellectus, ut quotieſcunque extra ſe excurrit, & ab ignobilibus, & corruptibilibus, & incertis nobiliſſimam, & incorruptibilem, & certiſſimam ſcientiam colligere ſtudet, toto cœlo oberrans, a veri cognitione penitus excidat. Medicus, qui eſt artifex ſenſatus, ſolo experientiæ criterio res ponderat, examinat, probat, & reprobat; quod quidem agendo, non rationem ſpernit, ut temere Empirici, ſed eam tanquam judicem in omnibus advocat, quod perbelle ſuffultus, audet tot facultatum, & virtutum rei uniuſcujuſque peculiares ſedes, & loca, quibus potiſſimum inſunt, ſcrutari; eaſque in medium protrahere. Cum autem rerum facultates, & vires, quas ſpecificas & occultas nuncupant, plus uni, quam alteri parti inhærère videantur, ea pars a toto mixto ſegregata, eſſentia quinta dicitur, qui appellatione tam ſal, quam ſulphur, & Mercurius, eſſentia quinta vocantur. An hæc vis & energia a temperamento, vel a forma, vel a materia emergat, Medici non eſt ultra contemplari, nam in medendo, rerum actiones, & effectus obſervat, non ejuſmodi effectuum, & actionum cauſas. Quod ſiquis a nobis id enixe flagitet, dicimus, tales vires, neque a materia, neque a temperamento progredi: ea quandoquidem ad agendum fit inefficacia: nam temperamentum accidens eſt, & penitus immobile; materia cum pura ſit potentia, actio vero & motus ab eo quod actu eſt, emanet tantum, ridiculum eſt, ipſi velle actionem tribuere. Formam in plantis avulſis, & emortuis periſſe, partim ſibi, partim vero non, nobis enim non, imo vivere tunc incipere: nam finis cui deſtinatæ ſunt, dum vivunt nullus eſt, incipit vero eſſe, cum nobis in uſum veniunt. Forma vero rei ab actione cognoſcitur, & actionis ejuſmodi rerum perfectio, finis eſt. Itaque cum viventi corpori præbere auxilium, mederi, & afferre commodum, in divina mente ſtatutum eſſet, peropportunum erat, materiam ad id ſenſibilem, & viventem decernere. Facta eſt igitur vita plantarum rerumque omnium, quæ in hominum uſum cedunt, tam in alimoniam, quam in Medicinam, corporea, & ſenſibilis, quæ cum

huic magis quam illi materiæ hæreat, eaque delectetur, atque ſub tali veſte nobis appareat, mirum non eſt, ſi a reliquo inutili, craſſo, & emortuo ſegregare poſſimus, & hanc materiam, quartam, vel quintam eſſentiam appellemus; de quo nomine parum intereſt, non enim de nominibus Medicus multum debet eſſe ſolicitus, verum magis de rebus ipſis. Ex præmiſſis patet, Quintam eſſentiam eſſe rerum vitam corpoream, & ſenſibilem, non vitam quidem, qua vivunt ſibi, ſed eam, cujus cauſa nobis vivunt; quæ opinio nedum Hermeticorum propria eſt, verum & Platonicorum. Item ſi Peripateticorum principem rite examinemus, ejuſque mentem exacte perpendere velimus, non eum ab hac opinione longe diverſum comperiemus. At hæc contemplatio hujus non eſt loci, ideo manum a tabula.

Præparatio ſive extractio Quintæ eſſentiæ multiplex eſt, pro varietate rerum, ex quibus educitur: nam alio modo ex plantis, alio ex animalibus, & alio ex mineralibus, ſub quibus complectimur metalla. Vitam, ſeu Quintam eſſentiam metalla in colore potiſſimum continent; Animalia in ſapore, & odore; Plantæ in odore, ſapore, colore, & tinctura. Ex quibus manifeſte liquet, in præmiſſis præparationibus quodammodo edocuiſſe methodum extrahendi Quintas eſſentias plantarum, quanquam adhuc ſecretior, & nobilior deſideretur. Ex animalibus, non ita aperte; at qui in ſupra notatis ſe aliquandiu exercuerit, illi perfacile erit veram methodum invenire. Ex metallis, res eſt admodum ardua, & unumquodque metallum peculiarem methodum requirit, uti in progreſſu latius patebit. Non me latet interea erronea aliquot novorum dogmatizantium opinio, qua putant rerum omnium vitam eſſe ſenſibilem, eamque perpetuam, & cum plantæ, & alia vita donata exſiccantur, & viſibili vita privantur, non propterea eandem vitam perire, imo in arido, & exucco corpore ſervari, ſenſibilem quidem, licet non viſibilem: artis tamen beneficio viſibilem rurſum fieri. Sed ne ultra cum his in ampliſſimos gurgites, & profundiſſimas voragines excurrat ſermo noſter ad earum præparationum tutiſſimum portum appellamus.

Quintæ eſſentiæ herbarum extractio.

A pluribus varie traditur iſthæc quintæ eſſentiæ, extractio. Quidam intra menſes; alii intra dies & ſeptimanas; alii intra diem; & nonnulli intra horulam, imo & intra quadrantem. Nos non ex omnibus eodem modo, nec eodem tempore fieri poſſe aſſerimus. Quædam in ſuperficie, quædam in centro conſident; alia poſtmodum ſunt tenuia, alia denſa, & compacta, Quod ſit vero diſſolvens aliquod univerſale, plane ignoro, & vereor, ne cum famoſo lapide philoſophico æquali pede incedat. Ampulloſi illi jactatores eadem fronte utrumque pollicentur. Diverſa igitur, pro re nata, ſunt habenda diſſolventium genera, ſulphurea, & aquea; & hæc contraria materiæ, ex qua ipſa fit extrahenda: & hoc ut diſſolvens in totum a quinta eſſentia recedat, herbas hunc in modum paramus. Accipimus ſufficientem quantitatem ſiccæ, vel virentis herbæ: virentem contundimus, cui ſi non

ſi non ſatis ſucculenta ſit, aquam ab ipſamet planta diſtillatam adde, atque tum per menſem in fimo equino reconde. Succo prælo fortiter expreſſo, iterum novas herbas infundimus, totidemque diebus ſub fimo detento, ſecunda vice exprimitur ſuccus; quem per balneum Mariæ extillamus, ſucco ipſo prius a craſſioribus fæcibus defæcato. Spiritualis, & mercurialis aqua ſeorſum ſervetur, & ſuccus vel extractum colore proprio imbutus, itidem ſeorſum. Ex ſiccis cum aliquo liquore, vel propria aqua, vel ſpiritu vini, vel quovis aliquo liquore, quintam eſſentiam extrahimus, fermentatione, & putrefactione breviori, vel longiori ſervata, prout poſtulat neceſſitas, & rei natura. Si in ſpirituali, &ætherea illa aqua ſiccam plantam iterum infundas, elicies veram quintam eſſentiam, odore, & ſapore, & colore plantæ præditam: Ex omnibus plantis, fructibus, ſeminibus, floribus, hac via Quinta eſſentia elicitur. Mineralium, & metallorum præparationes alio in loco tractandas ſuſcepimus. Qui de Quinta eſſentia plura deſiderat, Theophraſt. Paracel. *Archidoxa* conſulat. Nec te deterreat ejus dicendi obſcuritas; neque cum quodam temerario archichymico garrulo, tanti viri peritiam obſcurare contendas, quin magis ſolertiam, induſtriam in ſecretioribus medicaminibus parandis mirare; aperit enim januam bonis, & eandem pravis occludit: Non omnibus datum eſt adire Corinthum, his ſolum, quos æquus amavit Jupiter, & evexit ad æthera virtus.

Lapidum, & gemmarum quoque quintam eſſentiam parandi formulas, eundem in locum diſtulimus. Uſus, & vires probum artificem non latent, & qui noverit earum extractionem, earum vim, & efficaciam haud ignorabit. Interea non eſt magnopere laborandum de artificio illo, quo putant eſſentiam quintam intra quadrantem elici poſſe, multa hujuſce farinæ circumferentur, quæ nullius ſunt frugi.

Oleum camphoræ cum aqua forti factum, a Thuniſerio traditum, nihil commune habet cum quintæ eſſentiæ extractione, ſed hæc cum ipſius aſtrologicis experimentis, ſeu potius magis, reponenda cenſeo. Hic pro coronide placet verba ſummi, & maximi illius Chymici Germani recenſere, ut quid vere ſit rerum eſſentia, cuilibet innoteſcat. *Lib. 3. de Vita longa. Supra, ubi eſſentia herbarum memini, nihil aliud eſſe niſi vinum oſtendi: id quod ſic accipias oportet. Spiritus vini a ſubſtantia ejuſdem prodit, nam hujus ſubjectum exiſtit vinum, ſicut marrubium proprietas ac nativi vini; & ſicut Perſicaria ℔.j ℥. ij. emittit, ſic vini ℔.j. plus ʒ.j. non capit, &c.*

(*a*) Diu in chymicorum ſcholis invaluit ille error, dari panaceas, & univerſalia remedia ſumme activa, quæ etiam ex omnibus corporibus tam vegetabilium, quam mineralium elaborari queant. Dicent enim arbitror, ſicut ſane dicunt, omne corpus ſuſcipere ſpiritum quendam quem appellarunt balſamum cœlum philoſophorum, ignem cœleſtem &c. qui ſi a materiali principio liberatus fuerit; magnis viribus præditus credebatur. Statuebant nimirum materiam, ex qua omnia corpora conſtant, eſſe ens iners, paſſivum, & languidum, & formam, quæ actuat & movet materiam, eſſe ſpiritum cœleſtis proſapiæ. Hunc deſiderabant inter medicamenta ſua, & varias operationes inſtituebant ad illum capiendum; verum ſemper fruſtra laborarunt; nam il-

lorum panaceæ nil niſi commenta & figmenta ſunt, quæ inflant quidem hominum ſpem, poſtea autem deſtituunt, & fruſtra ſpiritum ceu cauſam titulis virium ac promiſſis eorum aptare anniſi ſunt. At vero antiquiſſima eſt opinio de ſpiritibus Herodoti, qui omnes alias pravas ſectas reputabat, præter eam, quæ ſpiritibus omnia tribuit (πνευματικὴν Græci vocant.) Fluxit nimirum hic error, uti etiam alii, ex ignorantia veræ philoſophiæ naturalis in artem chymicam & medicam. Nullus ſpiritus ſingularis præeſt corporibus, ſed omne extenſum a Deo creatum eſt virtute activa & paſſiva ſimul inſtructum. Fluidum autem tenuiſſimum, quod materiæ ſubtilis nomine venit, & ubique diſperſum ac minimorum corporum poros occupat, magnas vires a Deo nactum eſt, movendi & immutandi corpora craſſiora. Sicut itaque omnis corporum, ita & medicamentorum actio dependet a motu materiæ ſubtilis, qui varie modificatur, pro diverſa diſpoſitione & conſtructione materiæ medicaminis ex ratione figuræ, magnitudinis ac ſitus particularum, ſive uno verbo pro varia materiæ mechanica conſtructione. Quoniam itaque virtus quintarum eſſentiarum falſo veterum fundamento innititur, nolumus hic eſſe longiores, maxime cum nobis in præſentia non ſtatutum ſit, hæc accuratius exquirere.

PETRI POTERII
PHARMACOPŒÆ SPAGYRICÆ
LIBER SECUNDUS.

CAPUT I.

De ſecretioribus Mineralium præparationibus, & uſu, complectens terras, varias ſalium ſpecies, bitumina, mineralia, & lapides.

IN præcedenti libro, medicamentorum, tam vegetabilium, quam animalium præparationes, eas præſertim, quas frequenter in uſum adducimus, breviter & laconice abſolvimus, interea non omiſi aliquot præparationes mineralium, etſi eaſdem fuſiori ſermonem in ſequentem librum diſtulerim. Etenim mineralium præparationes arduæ ſunt nimis, & a præmiſſis toto genere diverſæ. In his peragendis multorum opinionem non ſequor, qui aliorum ſcriptis perpetuo hærentes, convaſatores (ut ajunt) & nudi tranſcriptores mihi videntur. Quæ manus noſtræ tractaverunt, & quæ oculi noſtri viderunt, in medium proponimus. Quod ſi quædam ab aliis tradita nonnunquam affero, ſcias velim, me iſthæc haud ſemel proprio labore expertum fuiſſe. Multa impoſſibilia, incomperta, a multis tamen vera habita, examinanda minime ſuſcepi, ut qui rixas, & lites ex

ex aliorum commentis componere minime ſtatuerim. Hæc vero ſcabra, ſtylove haud ſatis terſo ſcripta, obſcura, & auribus tuis nimis aſpera fore minime diffido; at naturæ rei partim tribuas, nobis etiam, cui, ut cunctis, inſitum eſt errare: poſtmodum non decet caſtam virginem, (veritatem ſupple) fuco & mangonio deturpare. Nonnunquam ſi majores noſtros in dicendi genere æmulari videar, id nobis eſſe condonandum arbitror; ii enim naturæ arcana haud omnibus nota eſſe voluerunt, ſed eadem ſæpe ex induſtria occultarunt, ſolis filiis artis, Jatrochymicis videlicet, ea bona demeritis, per ænigmata ipſa concredentes. Nunc vero arte propagata, & filiorum multitudine aucta, nec non myrochomicorum grege delapſo, & vehementer diruto, non eam veterum ſeveritatem, ſed mediam quadam viam ſervare cogitavimus. Statim in hujus operis limine univerſales illas ſex famatiſſimas præparationes præmittendas duxi, ne ſæpe eadem repetere cogar. Etiam ut tyrones eodem in loco artis principia reperiant, methodum & ordinem ad medicinas particulares diſpoſui. Nec moror, quid Chryſopœi adverſus nos clamitent: noſtris enim contenti, famatiſſimi ipſorum lapidis acquiſitioni minime invidemus.

CAPUT II.

(a) *De Calcinatione, Præparatione prima.*

CAlcinatio eſt foſſilium in calcem reductio, quæ duplex eſt, actualis, & potentialis. Actualis ea eſt, quæ fit actuali, validoque igne, & hæc vera calcinatio dicitur. Potentialis, ea quæ potentiali igne fit, ut ſunt aquæ fortes, chryſulcæ Stygiæ regiæ, ſpiritus ſalium, & quotquot extant diſſolventium genera, & hæc potius ſolutio, quam calcinatio, atque inde ea vocatur præcipitatio, cum poſt ſolutionem exſiccantur, vel cum aqua ſalſa in aqua præcipitantur. Calcinatio proprie dicta, fit vel per ſe, vel cum additione: uti ſtannum, vel aliquod aliud metallum per ſe, (excepto auro) calcinatur, vel cum ſale. Ad calcinationem reducuntur reverberatio, & cœmentatio. Reverberatio ignis eſt repercuſſio in rem jam calcinatam. Cœmentatio eſt quoque ignis repercuſſio, at diverſo modo: hæc enim in aperto & cum aliis rebus, cujus & compoſitio cœmentum dicitur; illa vero in furno clauſo, & per ſe ſæpius fit. Per reverberationem fixæ tincturę ſub calcis forma latentes manifeſtantur; item calces in vitrum vertuntur, ſalibus aliquot additis vel tartari, vel Kali, vel alterius herbæ. Per cœmentationem mundantur metalla, eaque novam perfectionem nanciſcuntur; item aſpera lenia fiunt, colores eorum exaltantur, & alia.

Vaſa nota ſunt, ignis item notus, nec non ejus materia, furnus quoque cuilibet in chymicis parum verſato maxime innoteſcit.

(a) *De Calcinatione.* Calcinatio, ſublimatio, deſtillatio, fermentatio, liquefactio, ſolutio, præcipitatio, ſolutorum coagulatio, abſolvunt fere omnes operationes chymicas.

Calcinatio, ſub qua incinerationem ſimul

mul complectitur, eſt deſtructio nexus & cohæſionis particularum, quibus corpora naturalia conſtant, mediante igne, aere, vel menſtruo quodam, immutans colorem, & ſubſtantiæ texturam. Vegetabilia igne tam culinari, quam ſolari, qui omnium vehementiſſimus eſt, reducuntur in cineres, ex quibus ſal mediante aqua elici poteſt. Animalia & marina vertuntur in calcem quandoque ſatis urentem acrem: quę ſpectant etiam lapides. Mineralia abeunt vel in calcem, uti antimonium, vitriolum, ſtannum, vel in crocum, qui nihil aliud eſt, quam calx colorata: uti ferri, cupri. Aurum & argentum vehementiſſimo igne propter particularum homogeneitatem ac tenacem contiguitatem in calcem non ſecedunt. Aër vim quoque calcinatoriam habet, partim quod ſalinas ſemper atomos ſecum vehat, partim etiam, quod penetrantem vim ſolventem cuſtodiat, hinc ferro rubiginem, cupro æruginem inducit. Menſtrua tam ſicca, uti ſulphur & mercurius, quam humida, uti liquores corroſivi, tum per arroſionem, tum per ſolutionem & ſubſequentem præcipitationem animalia & mineralia in magiſteria, calces & crocos vertunt. Per aquæ vapores oſſa, cornua, ungulæ animalium philoſophice, uti chymici loquuntur, calcinantur, dum gelatinoſa eorum ſubſtantia extracta, friabiliora redduntur, ut pulveriſari commode queant. Sic machina adinventionem Papini, aſt faciliori & meliori via elaboratam, poſſideo, in qua mediante calore in humido per aeris elaſticitatem quadrantis horæ ſpatio oſſa ſolidiſſima, ebur, dentes apri, tam friabilia & mollia conficio, ut inſtar caſei diſcindi poſſint.

Metallis calcinatis ſemper fere aliquid accreſcit, vel a particulis igneis, vel a menſtruis; uti patet in calcinatione reguli antimonii cum venere, minio, calce viva, lateribus coctis & ſimilibus. Etenim flamma eſt motus & reſolutio partium corporis phlogiſto terrearum, quas inſtar menſtrui cum calcinatis intime quandoque miſcet; unde & pondus & textura ac virtus mutatur. Menſtrua ſolutis ſemper affricant partes quaſdam; hinc ponderoſiora poſt præcipitationem eſurgunt magiſteria.

(b) De Sublimatione, Præparatione ſecunda.

Sublimatio, eſt proprie rei mineralis per validum ignem elevatio, in qua corpora craſſa ſubtilia redduntur, corroſiva & acria, evadunt dulcia & benigna; & e contra dulcia & benigna, acria & corroſiva: item ejus medio volatilia fixantur, & corpora purificantur. Fit ſublimatio, aut per ſe, aut cum additione: Per ſe, ut antimonium, ſandaracha, & multa alia, Per additionem, ut in mercurio ſublimando liquet. Adduntur, vel ut facilius in ſublime attollantur; vel ut in fundo vaſis craſſior pars ramaneat. Vaſa quibus ad eam utimur, ſunt vitrea, vel terrea oblonga: vel ſi curva, ea annectuntur invicem, in modum, ut ab ignis calore ultimum haud incaleſcat Ad hæc urinalia, matracia, bocciæ, & ſimilia peropportuna ſunt. His aptantur pilea roſtrata, & non roſtrata: Vaſa luto ſapientiæ prius probe muniuntur. Fit autem ejuſmodi lutum ex Terræ argillaceæ partibus duabus, Fimi equini, parte una. Pulveris teſtarum, parte altera. Vel fit ex Terræ argillaceæ, partibus tribus, Tomenti, vel pileorum barbit. Fimi equini, an. parte una. Fit etiam ex Terræ Valentiæ, partibus duabus, Tomenti, vel bombacis parte una, cum aqua miſce. Quibus addunt nonnulli ſcoriam ferri, minium, & alia pro re nata. Ad ſublimationem reducuntur, exaltatio, elevatio, & fixatio: ejus medio res fixantur, & conſtantes fiunt.

(*b*) *De Sublimatione*. Sublimatio eſt evaporatio ſeu ſtiſtillatio ſicca, mediante ignis vehementiſſimo gradu, vel ſolo, vel alio accedente corpore, ſive ſalino, ſive ſulphureo evaporationem promovente. Omnia ſalia volatilia animalium, ex vegetabi-

tabilibus camphora, ex ſalibus ſal ammoniacum, ex mineralibus ſulphur, antimonium, mercurius, ex gummatibus benzoe, ex metallis plumbum, ſolo calore debite adminiſtrato, ſub forma florum in altum elevantur. Reliqua per ſe ſublimationi haud patent, niſi horum acceſſu, unde ſal ammoniacum etiam fixiſſima ſecum in ſublime vehere ſolet. Aurum graviſſimum metallorum, ſi prius debite ſolvatur, & cum ſpiritu tartari præcipitetur, ſingulari enchireſi in flores purpureos elevatur.

Variat ignis gradus in ſublimandis rebus pro materiæ mobilitate & fixitate. Sic mercurius dulcis & cinnabaris potentem requirunt, mitiſſimum ſalia volatilia, camphora, flores benzoes, validiorem ſulphur, ſal ammoniacum. Quæ majore ignis gradu egent, commodiſſime in crucibulis, vel cucurbitulis vitreis, crucibulo, arena impleto, repoſiti ſublimantur.

(c) *De Solutione, Præparatione tertia.*

Solutio, eſt propria corporum in liquorem reſolutio: quæ duplici modo fit, per ſe, & cum aliquo liquore. Sub primam differentiam Fuſio reduci poteſt, licet improprie: Sub ſecundam, multiplices operationes, quæ, ut a brevitate noſtra alienæ, merito ommittuntur. Solutio rurſus, quædam ignis medio fit, quædam citra ejus opem. Ignis hac in re duplex ſubintelligitur, naturalis & intrinſecus, artificialis & extrinſecus; hic naturalem & intrinſecum juvat, atque ad agendum proritat. Solutionis modus unicuique ſatis innoteſcit. Per hanc operationem corporum vincula ſolvuntur, & ad Medicinæ uſum adducuntur, ſolida liquida fiunt; effœta & ſemimortua, rediviva, occulta, manifeſta. Vaſa ad eam neceſſaria, ſunt cucurbitæ, urinalia, bocciæ, pellicani, & alia terrea, vel ex vitro, cum capitello roſtrato, & non roſtrato.

(c) *De Solutione*. Solutio dicitur, quando corpora ſolida fluidam naturam aſſumunt, ſive in liquoris poros recipiuntur, mediante certo menſtruo ſeu liquore ſolvente.

Menſtrua primaria ſunt aer, qui particulas ſulphureas, odoriferas ac ſubtiliores in ſinu capit, & ſalia humiditate ſua tam acida, quam alkalina diſſolvit, quæ ſolutio deliquium communiter audit.

Maxime concentrata & a terreo munimento immunia, uti nitrum fixum, ſal quodvis lixivioſum, ſal dictum ammoniacum fixum, ſolutio oculorum cancri, terra foliata tartari, item ſalia ex teſtaceis alkalinis cum menſtruis acidis parata, vitriolum martis cum ſpiritu ſalis vel nitri paratum, butyrum antimonii ſimiliaque facili negotio ſe ſubmittunt deliquio. Reliquas ſolutionem præcipuas ſpecies abſolvunt menſtrua, quæ pro diverſitate ſolvendorum vel aquea ſunt, vel ſpirituoſa, ſulphurea, acida, alkalina.

Aqua omnis alterius ſubſtantiæ miſtione vacans ex vegetabilibus mucilaginoſas gummeas, ex animalibus gelatinoſas partes maxime extrahit, & ſalia undiquaque deliteſcentia promtiſſime imbibit; præterea & terreas, ſulphureas ſalinas ex vegetabilibus diſſolvit partes, nec non ipſas auſteras conſtringentes, uti ſolutiones gallarum, corticum granatorum, foliorum quercus, florum balauſtriorum, & ejuſmodi alia id oſtendunt, quæ cuncta ad mixturam vitrioli attramentoſum colorem recipiunt. Ex adverſo menſtruis aqueis reſiſtunt ſulphur, pinguedines, ac reſinoſæ partes, bitumina, terræ, metalla, mineralia.

Acida menſtrua ſunt vel ſubtiliora, uti ſpiritus vitrioli, veneris ſachari ſaturni, formicarum, ſulphuris, vitrioli volatilis, acetum deſtillatum, item ſpiritus mineralium dulces; vel potentiora & magis corroſiva, uti ſpiritus ſalis, nitri, & vitrioli, vel magis concentrata, uti butyrum antimonii, ſpiritus nitri fumans, aqua regis, oleum vitrioli. Diffident maxime

xime menſtrua acida ratione affectus. Acetum vini vel ejus ſpiritus aggreditur plumbum, item lapides cancrorum, corallia, quod minus commode præſtant ſpiritus ſulphuris, vitrioli, aut ſalis. Venus facili negotio diſſolvitur ab aqua regis vel aqua forti, ægerrime a ſpiritu ſalis. Spiritus ſalis martem in vitriolum vertit, minime autem argentum, quod aqua forti vel ſpiritu nitri ſolvitur.

Spiritus urinoſi volatiles ſpiritui vini magnam potentiam conciliant, intime concreta reſinoſa difficilioris alias ſolutionis, item olea deſtillata diſſolvendi, quod etiam certo reſpectu de ſalibus lixivioſis valet, quæ etiam in mineralium ſulphura peculiare jus ſibi vendicant.

Salia media ſoluta vim quoque menſtrualem varie exercent; Ita ſolutio ſalis communis & tartari, item ſolutio aluminis conjunctim diſſolvunt debita coctione venerem, unde dependet fundamentum dealbationis argenti cum cupro mixti. Eodem menſtruo ex mineris cupreis via humida ſeparatur metallum.

Solutio nitri & ſalis ammoniaci, folia auri, vitrioli ſtannum, tartari jovem & martem, ſalis ammoniaci venerem vitrioli & nitri lunam, urina auripigmentum, ſolutio terræ foliatæ tartari gummea & reſinoſa corpora facili negotio in poros recipiunt & diſſolvunt.

Spiritus phlegmate ſuo exuti olea deſtillata promte abſorbent & reſinoſa corpora extrahunt, quod etiam præſtant olea deſtillata & certo reſpectu etiam expreſſa, quamvis in minori gradu, qua de cauſa balſamum peruvianum ambra ab expreſſis non tangitur. Hoc tamen tenendum, ſpiritum vini rectificatiſſimum cum oleo terebinthinæ ſe non libenter conjungere, neque cum ſanguine humano, neque cum gelatinoſis ac mucilaginoſis his ſubſtantiis. Item olea deſtillata ætherea, opium, extracta vegetabilium, ac gummata minime penetrare, & ſolutionem vel extractionem in ipſis efficere poſſunt.

(*a*) *De Putrefactione, Præparatione quarta.*

Putrefactio, nomine & effectu nota eſt: ea præcedentes operationes immediate ſequitur; corpora ſiquidem ſoluta putrefactionem facilius ſubeunt, vel eadem ſolvuntur, ipſis prius calcinatis, & ſublimatis. Digeſtio, & circulatio, hujus ſunt veluti appendices. Fit autem putrefactio per ſe, & cum aliis, in fimo, vel in balneo maris, vel alio loco calido. Ejus præſtantia, & dignitas non cuivis innoteſcit. Ejus medio purum ab impuro ſegregatur, multa renovantur, & in novam formam adducuntur; ſic per eam multa vita exuta revireſcunt; corroſiva quæque acrimoniam deponunt, levia ac dulcia efficiuntur; venenata & efferata cicurantur; colores tranſmutantur, & alia mira præſtat.

(*d*) *De Putrefactione.* Putrefactio locum habet in regno animali nec non vegetabili: utpote animalia fermentationi nunquam auſcultant, ſed ſibi relicta, & vita exuta cum graveolente odore, qui individuus putredinis comes eſſe ſolet, in putrilaginem abeunt. Memorabile eſt, vegetabilia humidiora maxime & denſius cumulata, dum putreſcunt, ſenſibilibus ſæpe incaleſcere, & odorem etiam ſalis volatilis urinoſi exſpirare.

Putrefactio fit, quando unio corpuſculorum, mixtum conſtituentium, diſſolvitur, maxime ab aere calido & humido, quare omnis putredo texturam corporum deſtruit, ſimulque cum ipſa ſaporem, odorem & virtutem. Quæcunque unionem partium firmant, uti ſunt rigidiora ſalia, acida, humidum abſumunt, uti ſpiritus vini rectificatiſſimus, aeremque arcent, quod fit in vacuo, & non putredinem admittunt, uti ſunt olea deſtillata, ſalia, corpora bituminoſa, ſpiritus vini, a putredine defendunt, & in hoc fundamentum conſiſtit omnis balſamationis corporum.

Effectus putrefactionis in chymicis eſt productio ſalis volatilis. Hinc animalium partes etiam excrementitiæ, uti urina, ſaliva, per putrefactionem copioſius, pejoris tamen odoris, ſuppeditant ſal volatile,

tile, quam ſi deſtillentur citra illam. Motu enim validiori inteſtino, qui in putrefactione obſervatur, fixiores corporum partes ſalinæ volatilis ſpeciem induunt, unde vegetabilia incinerata multum ſalis lixivioſi in ſe habent, putrefacta ſal volatile copioſe promunt. Horum autem caput mortuum vix tantillum ſalis alcaliſati ſuppeditat.

(e) *De Diſtillatione, Præparatione quinta.*

Diſtillatio æque omnibus nota varias ſuſcipit differentias, quæ pariter ſatis communes ſunt. Aſcenſio, lavatio, & fixatio ad eam reducuntur. Ejus utilitas, & neceſſitas cuivis patet. Ejus medio fixantur corpora, variis cohobationibus ad id repetitis; multa item amara dulceſcunt, & dulcia amareſcunt. Vaſa diſtillationi inſervientia, multiplicia ſunt, pro materiæ diſtillandæ natura, & diſtillationis ſpecie, hæc penes artifices facillime addiſcuntur.

(e) *De deſtillatione.* Deſtillatio evaporatio eſt, hinc quæcunque corpora non habent partes evaporabiles, non bene deſtillantur. E contra quæcunque odorem fortem & exhalationes copioſas emittunt, deſtillationi auſcultant. Pugna eſt inter Eruditos, an dentur aquæ purgantes: Plurimi negant, ex eo, quod purgantium vis reſideat in parte reſinoſa, quæ vero nullo modo aſcendit. At vero certum hoc eſt, non ex omnibus, quæ purgant, poſſe fieri aquas purgantes, cum tamen purgans virtus ſæpius in quibuſdam magis in volatili, quam in fixiori ſubſtantia ſalina acri conſiſtat; hinc illa ipſa deſtillando fundere purgantes aquas non dubitandum. Confirmat id etiam certiſſima omnium judicatrix experientia. Aqua nicotianæ ciet vomitum: aqua hellebori nigri ſedes movet, *vid. Zvvolfer. in Pharmac. p. 26. Item* Borrich. *in apol. contra* Conringium *p.* 349. *Mynſichtus* aquam aloeticam: *Heurnius, l. 1. method. ad Praxin p.* 39. aquam purgantem ex floribus perſicorum, ſcammonio, turpetho, proponit. *Hæferus in Hercule l. 8. p.* 240. aquam laxativam ex manna cum nitro ana deſtillatam. *Freitagius in errore med. p.* 130. aquam florum iridis purgantem conſignavit.

Quæ deſtillantur ordinarie non tincta ſunt colore quodam, ſed limpida procedunt. Obſervavimus tamen curioſe etiam coloratos liquores per alembicum vel per retortam ductos. Privilegium in hoc ſingulare habent flores chamomillæ, qui oleum præbent ſumme cæruleum, itidem pimpinella, ſanguiſorba, quæ ex cæruleo viridem fundit ſpiritum, quando ſpiritu vini parciori rectificato ſaltim maceratur, facta poſtea deſtillatione. Ex croco flaveſcens quoque liquor prodit, ſi parum aquæ affuſum fuit, ne diffundatur tinctura. In regno minerali ex ſulphure, nec non ex ſcoriis antimonii, mediante ſale ammoniaco calce & viva, liquor volatilis, ſulphureus, aurei coloris, prolicitur: eodem modo in ſublimatione ſalis ammoniaci florum cum hæmatite ſpiritus flaveſcens urinoſus viſitur.

Curioſa obſervatio eſt, deſtillari etiam ſpiritus poſſe largiori in copia, nullo ſubdito igne. Miſcuimus aliquando ſpiritum nitri ſatis fortem cum ſpiritu vini rectificatiſſimo. Retortam, cui mixturam committebamus, poſuimus veſperi in arenam, quo altero mane deſtillatio adornaretur, eo tempore acceſſimus ad ignem ſubminiſtrandum: ecce per noctem ſua ſponte deſtillatus fuit ſpiritus nitri dulcis penetrantis odoris ſulphurei, præſtantiſſimus. Simile obſervavimus, dum oleum vitrioli acerrimum nitro & ſale ammoniaco miſcuimus: item dum aquam fortem amalgamati mercurii & jovis retortæ impoſito infundebamus: illico prodibat ſpiritus ſub flammeo in recipiente vaſe colore. Motu enim & reactione vehementiori intenſe hæc invicem incaleſcunt, quo calore particulæ volatiles avolant & aſcendunt.

Datur etiam adhuc alius minus notus deſtillandi modus beneficio vitri cauſtici intenſiſſimum ignem ſuppeditantis. Quando nimirum retortæ vel phiolæ vitreæ nigro

gro colore quoad dimidiam partem tinctæ (ut eo melius ſolares radii colligi & uniri queant) immittitur maſtiche, ſuccinum, olibanum &c. & capax recipiens vitrum admovetur, ſic in libero aere radiis ſolaribus copioſum oleum & ſpiritus elici poteſt.

(f) De Coagulatione, Præparatione ſexta.

Coagulatio omnium poſtrema, nomine etiam notiſſima, frigore fit, & calore. Calore coagulata, fixa permanent; non ita quæ frigore. Ad hanc fermentatio, & fixatio reducuntur, ad quas operationes duplex calor præmeditandus venit, artificialis & naturalis. Artificialis ex variis lignis rebuſque combuſtibilis fit; naturalis etiam multiplex eſt: quæ in ſequentibus, in particulari mineralium præparatione manifeſta reddentur. Ad has ſex præparationum ſpecies univerſales, multæ plures reducuntur, quæ ut notæ, & faciles, explicatione non egent: inſuper manualis operatio longe plura docebit.

(*f*) *De Coagulatione*. Quodſi ad ſpiſſitudinem extracti craſſioris abſtrahendum ſolutum quoddam eſt, in Mariæ balneo id fiat, ut eo aduſtio particularum extracti & empyreuma præcaveatur, quod in extracto aloes, opii aliorumque vegetabilium obſervandum, vel adhuc conſultius ſuper ignem nudum vel arenæ, maxima liquoris portio auferenda. Deinde leniore calore intercedente inſpiſſatio abſolvenda. Obſervationem meretur, extracta quædam, item rob. & ſimilia ad debitum conſiſtentiæ gradum igne nudo vel calore fortiori non redigi poſſe, ſed ſemper fluida remanere, juſtam autem & ſpiſſiorem formam acquirunt, ſi debita prævia coctione, leniſſimo hypocauſti vel fornacis calori per ſufficiens tempus admoventur.

CAPUT III.

(a) *De communis terræ proprietatibus.*

IN foſſilium arcanis primum deducendis, ab his, quæ è variis Terrarum ſpeciebus educuntur, exordiemur, ut quæ nobis magis ſunt obvia, leviorique præparatione egent. Sicque de univerſali terra, cui Plinius *ob ejus eximia merita, maternæ venerationis cognomen indidit, quaſi hominum illa, ut cœlum Dei: quæ nos naſcentes excipit, natos alit, ſemelque editos ſuſtinet ſemper: noviſſime complexa gremio, jam a reliqua natura abdicatos, tum maxime, ut mater operiens; nullo magis ſacramento, quam quo nos quoque ſacros facit, etiam monumenta ac titulos gerens, nomenque prorogans noſtrum, & memoriam extendens contra brevitatem ævi. Cujus numen ultimum jam nullis imprecamur irati grave: tanquam neſciamus hanc eſſe ſolam, quæ nunquam iraſcatur homini. Aquæ ſubeunt in imbres, rigeſcunt in grandines, tumeſcunt in fluctus, præcipitantur in torrentes: aer denſatur nubibus; furit procellis. At hæc benigna, metis, indulgenſque, uſuſque, mortalium ſemper ancilla, quæ cuncta generat! quæ ſponte fundit! quos odores ſaporeſque, quos ſuccos! quos tactus! quos colores! quam bona fide creditum redit fœnus! quæ noſtri cauſa alit! Illa medicas fundit herbas, & ſemper homini parturit.* Vis univerſalis ſeminum a primo ævo illi indita fuit, hinc excepta ſemina fovens, eas in ſe convertit, ſibique aſſimilata vitali ſuo

motu

motu producit: & ultra in ejus viſcera penetrantes, auri & argenti venas, æris, plumbi, ac aliorum metallorum fodimus: gemmas etiam cum aliis quærimus, ſcrobibus in profundum actis: Ab hac tanquam ab uberrimo fonte, naturæ arcana affatim proſiliunt. Non ergo mirum, ſi ab ea exorſi, ejus facultates, & vires apprime meditemur. Relicta vero communi terra agricolis, medica proſequamur. Eam eſſe frigidam, & ſiccam, communis eſt ſententia. Verum dum hoc efferunt, terram illam ſimplicem, opinione potius, quam re intelligunt, quæ in centro, aut ſaltem in imis ejus viſceribus reperitur; hæcque verum elementum reputatur. Nos terram nullibi ſimplicem reperiri; ſed undique ſpiritu perfuſam, variiſque rerum ſeminibus, mineralium, metallorum, gemmarum, plantarum, & animalium, plenam, eſſe arbitramur. Ex quacumque terra ſal balſamicum educitur, quod varias obtinet virtutes, pro natura ſoli ex quo educitur: hoc terra orbata, inutilis, infœcunda, & plane evanida, ac iners cenſetur. De hoc ſale balſamico alibi plura dicenda relinquo. Nunc de terris ad noſtri uſum ſpectantibus.

(a) *De communis terræ proprietatibus.* Omnes terræ argillaceæ ſpiritum æthereum acidulum continent, unde etiam ſpiritus ſalis & nitri deſtillati cum argilla longe excellentioris in medicina uſus ſunt, quam in fine illa parati fuerint. De ſpiritu ex terra fontana egregia habet *Beccherus ſect.2.c.3.l.7.* Spiritum terræ ſigillatæ acidulum in malignis morbis ad ſudorem eliciendum *Samuel Gloſſæus & Gregor. Horſtius centur. problemat. therapeut. decad.1. de febr.* mirifice laudatur Singularem ſpiritum ex argilla flava in Fionia vehiculum omnium bezoardicorum definiunt *acta Hafnienſia obſ. 10. an. 1671.* Cæterum nonnullæ terræ & argillæ recondunt quoddam ſal volatile incolis alcalinæ. Sic ergo ex terra Hornhuſana olim extraxi genuinum ſal volatile. Spiritum & ſal volatile paratum ex terra Zeilonica vide *in ejus laboratorio p 138. Dominus Bogle de Gemmis p. 156. perhibet*, argillam quandam deſtillatam reddidiſſe ſal volatile acre, ob virtutem cardiacam, laxativam & diaphoreticam commendabile. Lapides, ex quibus calx viva ordinarie fit, ſal quoque largiuntur nitroſum.

CAPUT IV.

(a) *De variis terrarum ſpeciebus, earumque præparationibus.*

QUanquam extant plures terrarum ſpecies præſtantiſſimis virtutibus donatæ, ut Eretria, Samia, Chia, Selinuſia, Cimolia, Melia, ampelites, ochra, rubrica ſinopica, rubrica fabrilis, & ſimiles, hodie tamen duæ ſpecies tantum reperiuntur in uſu: Bolus, & terra ſigillata. Sub bolis nomine, omnem aſtringentem terram rubram, & citrinam vulgus intelligit. Sub ea vero terræ ſigillatæ, omnem terram albam, & cineritiam. Bolus Armenus, qui & Orientalis dicitur, omnium optimus cenſetur. In Europa variis in locis ipſi non valde diſſimilis colore, & virtute reperitur, at quæ e longis terrarum tractibus advehuntur, majoris apud nos habentur ſemper.

Terra quoque ſigillata, quæ nunc ex Conſtantinopoli ad nos defertur, omnium judicio optima habetur, cum Lemnia idem nomen retinens, quamvis hodie ex Inſula Lemno minime aſportetur; ſed e Conſtantinopoli, ſigillo Tur-

Turcico inſignita. Prope Turones terram leucophæam valde aſtringentem; Turcicæ perſimilem, & viribus forte non imparem comperimus. In Allobrogum montibus, in Provincia, & in Gallia Narbonenſi non inferiores vidimus. Quæ ex Melitenſi Inſula tranſportatur, his eſt valde affinis inſignes virtutes obtinens. In multis præterea Italiæ locis optimam inveniri poſſe minime negamus, uti prope Bononiam obſervare nobis licuit. Qui tandem cunctas regiones luſtraverit, in unaquaque terram aliquam medicatam reperturum minime diffido. Eſt inſuper alia quædam aſtringentis terræ ſpecies, e meditullio eboris foſſilis educta, cujus vires maximæ & præſtantiſſimæ ſunt, præſertim in venis edomandis: valet & ad ventriculi laxitatem, inteſtinorum, item & alvi.

Hæmorrhagias ſiſtit, & jecori robur conciliat, refrigerat, & aſtringit, ut terra Turcica. Illuſtriſſimus eques Caſſianus a Puteo, virtute & moribus inſignis, cui hæc dicata ſunt, maximam ejuſce eboris quantitatem in ædibus ſuis nobis commonſtravit, ex quo (inter alia miracula) lapidem vulgo *Turquina*, Gallis *turquoiſe*, a ſe paratum, nobis libenter dedit.

(a) *De Variis terrarum ſpeciebus &c.* Innumerabiles fere terrarum Medicinalium ſpecies ſunt: ita nonnulli ultra quingentas numerant terrarum ſigill. ſpecies colore ipſaque textura variantes; ita variæ dantur lithomargæ, cretæ argillæ, boli, ochræ. Obſervavimus terram Lemniam rubram rubro-crocaceam, ſubluteam, albam ex toto, alia ex una parte rubram, Locroth punctulis cœruleis & albicantibus ſignatam, ex altera parte venis ex rubro atris & cæruleis diſtinctam, aliam colorem Jaſpidis æmulantem, & ramis tranſverſim diſſectam, aliam colorem caſtanearum habentem & nigris diſtinctam coloribus, aliam magis cæruleis ramis divaricatam & viſu perquam jucundam. Quod terras ſigillatas attinet, Curioſa eſt Melitenſis alba latitudine digiti unius, ab una parte effigies S. Pauli, tenentis viperam gladio circum volutam, ab altera figura crucis Melitenſis conſpicitur, in alia hæc verba inſcripta ſunt, Initium ſapientiæ, timor Domini; In alia imaginem Chriſti crucifixi adorans; In alia ſpectatur Dianæ antiquum ſigillum capra nempe, infra quam Luna & Stellæ; Rariſſima vero eſt illa, colore flavo prædita & longitudine digiti, exprimens imaginem D. Mariæ Jeſum infantem in brachiis tenentem; cum inſcriptione antiqua. Dantur inſuper Terræ ſigillatæ, carnei, albi, cineritii, flavi, rubri, hepatici coloris, paſtillorum formam præſe ferentes; In Germania ſunt terra Laubacenſis, cum inſignibus Comitum Solmenſium; Item Strigonienſis, Goldbergenſis, Lemnizenſis, Javverenſis &c. Præſtantiſſima vero omnium eſt terra ſigillata ſtrigonienſis flava, quæ etiam in officinis in uſum vocatur, & habet præ cœteris, quod retineat uti ſpeculum, ut etiam faciem intuentis reddat, linguæ, impoſita firmiter adhæreat; ori immiſſa diſſiliat, & ictu quaſi tangat dentes; vitro aqua pleno injecta, fortiter latera vitri concutiat. Eadem hæc flava terra etiam vocari ſolet Axungia ſolis, vel aurum converſum. Datur etiam alba ſtrigonienſium perquam rara, quæ nec ſigillo notatur, nec in uſum vocatur, & creditur ibidem flavam continere aurum, albam vero argentum. Hæc terra difficillime eruitur & non niſi cultro ex monte vel lapide divulſo erui poteſt, & lapis etiam eſt valde ſpongioſus, cui hæc terra ſtrigonienſium innaſcitur. In ſuperficie montis illius ſcaturigo aquæ, maxime pellucide fuit, quæ tamen ante duos abhinc annos extincta eſt ex delapſu rupis ſcaturiginem deſtruentis, ex hoc vero fonte homines tam in vicinia quam diſſitis etiam locis aquam haurire conſueverunt, & quidem ſecundo in febribus ardentibus & malignis. Plura qui deſiderat circa naturam & uſum hujus terræ in morbis variis, adeat Joh.

Mon-

Montanum, Strigonienſem. Goldbergenſis etiam datur alba & rubra; Officinalis eſt alba, quæ aquilam habet impreſſam. Rubra vero ſigillo non premitur, hinc nec in Medicum vocatur uſum: Ex hac terra conficiuntur fictilia varia, ſed multi lutum intermixtum illis eſſe nota, & hoc ob abundantiam illius, quæ non in fruſtulis uti ſtrigonienſis, ſed maſſis integris haberi poteſt.

Datur inſuper Legnicenſis, quæ tamen ob defectum terræ non amplius ſigillatur, neque in officinis illius haberi poteſt, in Bohemia plurimæ ſigillantur terræ, interdum etiam ſatis ridicule ſigillatæ & notatæ, præ cæteris tamen, extollitur ratione virtutis Medicæ terra Brandeiſenſis, in ſudoribus excitandis, loco tribus horis Pragæ diſtante.

Dantur inſuper Turcicæ terræ coloris varii, rubri ſcilicet, incarnati; crocei, albi, rubri ex nigro ſplendentis variæ figuræ & magnitudinis, literis Turcicis inſignitæ: Mirum eſt Ungaria has terras in pharmacopolis non haberi, nec in Medicina adhiberi, ſed ſaltim Bohemicas. Viennæ e contra quotidiano in uſu ſunt Terræ Turcicæ, & literis illorum inſignitæ. Reperitur etiam terra aliqua ſigillata prope Altdorffium in crypta nota vulgo Kreisloh; meminit vero hujus terræ Caſpar Hoffmannus in Paralipomenis Officinalibus cap. 25.

Omnes terræ & boli maxime pinguiores, alexipharmacæ ſunt, & in ſiſtendis fluxionibus ſanguinis & attemperandis humoribus ſalſis eximium uſum habent. Galactites ſive lac lunæ eſt ſpecies margæ ſaxatilis, in fodinis ſuis lactea & butyracea eruitur. Sub dio indureſcit, eaſdem cum terris pinguibus vires habet attemperantes & confringentes. Pertinet ad terrarum claſſem etiam unicornu foſſile, quod revera non minerale quoddam eſt, ſed ſaltim animale, dum nimirum, uti multiplici experimento & ratione confirmatus ſum, oſſa & cornua animalium ſive caſu quodam olim in ſpeluncas vel terræ cavernas arenoſas, ubi aquæ deſtillant, illata fuerint, ſive etiam fraude ab hominibus, qui præſunt iſtis, uti in Baumanniana, Brunſvicenſi fit, ſub terra arenacea condantur, continua evaporatione ſeu deſtillatione ſubterranea molleſcunt & philoſophice quaſi calcinantur, ſæpius magnitudine ipſorum valde aucta, dum particulæ lapidoſæ fixæ, quas aquæ ex lapidibus abſtergunt ſecumque trahunt, contentæ, ipſorum poris concreſcunt. Ulterius autem quod unicornu animalium progenies ac ſoboles ſit, ex eo colligitur, quod igni injectum, niſi vetuſtum admodum ſit, adhuc ſpiret more animantium odorem volatilem, & nigro colore inficiatur. Adhæreſcit linguæ & bullulas copioſas emittit, ſi in aquam ponatur, quod etiam familiare eſt, aliis philoſophice ſic dictis calcinatis oſſibus, unde merito hæc ſubſtituuntur, eaſdemque vires cum ipſo poſſident.

CAPUT V.

(a) *Præparatio & uſus.*

OMnium Præparatio ſimplex eſt admodum: nam vel abluuntur, colantur, & ſiccantur, purioreſque redduntur, vel variis cohobationibus, menſtruis ad id appropriatis, in aliam formam reducuntur, & efficaciores fiunt. Per ſe non raro eas in uſum vocamus, præparatione ad hoc præmiſſa nulla. Ad peſtem, venenatoſque morbos terram Turcicam ſic paramus. Accipimus dictam terram aqua meliſſæ, & boraginis, ſcorzoneræ, vel alterius generis prius mundatam, & probe exſiccatam, cui ſuperfundimus ſequentis aquæ tantum, ut quatuor digitis ſupereminеat.

Rec,

Rec. Succorum radicum ſcorzoneræ, fol. ulmariæ, (alias reginæ pratenſis) rutæ caprariæ, an. ℔. j. fol. meliſſæ, boraginis, cardui benedicti, an. m. iv. corticum citri, ℔. j. ſem. echii, nummaris; maceratio fiat in urinali vitreo, calore fimi equini: Alkali e fæcibus paretur, ut ſupra diximus, quo dicta aqua virtuoſior, & efficacior reddatur. Tunc dictam terram cum hac aqua in fimo equino per aliquot dies reconde, poſtmodum aquam per alembicum abſtrahe. Terræ in urinalis fundo relicto iterum deſtillatam aquam reaffunde, parique tempore in fimo relinque, ac demum aquam abſtrahe; hæcque operatio toties reiteretur, quoad terra veluti in liquorem vertatur, qui liquor ab urinali eductus, & ſoli expoſitus exſiccatur, & ad uſum aſſervatur. Uſus ejus eſt cum aliquo liquore convenienti, vel cum aliqua conſerva, electuario, aut opiata: Omni tempore a ʒ. ß. ad ℈. j. deſuperbibitur parum aquæ. Supradicta valet ad venenatos morſus animalium, contra peſtem, & febres acutas.

Bolus Armenus eadem via, eodemque proceſſu cum ſimili liquore paratur, & cum phlegmate vitrioli, & aluminis, maxime ad extrinſecos uſus. Poterimus & aliis facultatibus hac methodo terras, & etiam lapides inſignire. Ejus uſus plane idem eſt cum terra Turcica: extrinſecus vulneribus cruentis admovetur cum aliquo unguento, vel per ſe, vel cum aliis pulveribus. Cruentis vulneribus commode ſiccus, & in pulverem verſus admovebatur, pauxillo rhabarbari, thuris, & maſtiches adjecto.

Ex vitriolo, aliiſque ſalibus peculiaris quædam terra educitur, cujus vires plane ſunt inſignes. Item ex aliis mineralibus particularis terra habetur.

Sunt inſuper quædam terræ bituminoſæ, quarum uſus in Medicina non eſt ſpernendus. Cæterum his, quarum uſus non latet, brevitatis cauſa omiſſis, ad ſalium præparationem deveniendum.

(a) *Præparatio & uſus.* Terræ ſordibus & recrementis lapideis adhuc infectæ ſunt, merito lavandæ & elutriandæ ſunt, vulgo auſchvvemen. Sunt qui irritant illas decocto viperarum, cornu cervi, ſcordii, radicis ſcorzoneræ, tormentillæ, & poſtea ſiccant in finem majoris adverſus venena virtutis attrahendæ. Alii ad coroborandum imbuunt illa ſæpius rore majali vel etiam ejus ſpiritu: pro adſtrictione fortiori obtinenda ſpiritum ſalis dulcem ipſius infundunt, & poſtmodum redigunt in pulpam per ſe exſiccandam.

CAPUT VI.

(a) *De variis ſalium præparationibus, atque de Sale communi.*

TOt tamque diverſæ ſunt ſalium præparationes, quot eorum ſpecies; nam alio modo præparatur ſal communis, alio vitriolum, & ſic de cæteris.

Sal communis, quem & marinum vocant, varias obtinet proprietates, & propterea multiplices præparationes ſubit. Vis refrigerans & acida, ſpiritui

ipſius

ipſius inhærens, valido igne per retortam pellitur: ſubdulcis & excalefaciens, ejus ſubſtantiæ craſſiori connata, blando igne per coctionem emergit. Fit vero ſic:

Spiritus ſalis.

Sale nimirum communi prius aqua communi ſoluto, filtrato, coagulato, & decrepitato. Solvitur, atque per filtrum pluries tranſcolatur, ut purior reddatur. Coagulatur, ut ſuperflua humiditas evaneſcat, quam & perfecte abſumit decrepitatio. Is ſic paratus teritur, & duplo arenæ lotæ & ſiccæ, vel pulveris laterum, vel boli armeni commiſcetur: poſtmodum retortæ inditus, valido igne adacto, liquorem fundit acidum, quem ſpiritum vocant, alii oleum, cujus ſapor eſt dulcoacidus. Doſis ejus eſt gutta una, duæ, aut tres ad ſummum, cum juſculo carnis, vino, aqua diſtillata, vel alio liquore. Movet urinam, extinguit ſitim, hydropicos juvat, & putredini reſiſtit, tophos podagricos cum oleo terebinthinæ diſcutit: cum unguentis mixtus vulneribus putridis medetur. Lapides, coralla, uniones, durioraque corpora ſolvit, rite præparatus aurum ipſum aperit.

Cryſtalli Balſamici ſalis.

Poſt ſpiritus ſupradicti extractionem cryſtallos dulces extrahimus, maſſam in fundo retortæ relictam diſſolvendo cum apto proprioque liquore: diſſolutum in fimo equino per aliquot dies reconditur, & frigido poſtmodum aſſervatum in dulces cryſtallos concreſcit, quos ſi dulciores deſideras, iterum ſolve, & coagula. Vas ad hoc boccia vel urinale dictum, peropportunum erit. Diſſolvens noſtrum hac in re eſt aqua vitæ, ex uvæ racemis vindemiarum tempore deducta. Omnis etiam aqua vitæ poteſt extrahere ejuſmodi cryſtallos, ſed una altera melius.

Dicti cryſtalli multiplices habent uſus: ventriculum apprime excalefaciunt, apepſiæ ſuccurrunt, inappetentiam corrigunt, nauſeam cohibent, & alia pleraque præſtant miranda.

Eſt & alia ejuſcemodi cryſtallorum parandi via, quam require apud Quercetanum in ſua *tetrade, cap.*29. ubi plura de ſale marino docet.

Rurſus eſt ſalis communis præparatio, quæ vere haloſanthos dici poſſet, licet hac appellatione, ſpuma maris apud antiquos intelligatur. Hæc cum in noſtram praxim minime cadat, brevitatis cauſa a nobis omittitur.

(*a*) *De variis ſalium præparationibus, & ſale communi.* Spiritus ſalis eſt vel ſubtilior ac penetrantior, qui cum bolis deſtillatur, item extempore facilioris deſtillationis qui confit ex ſale marino, vel ſale ammoniaco imbuto oleo vitrioli; Hic enim fumoſus eſſe ſolet; Vel gravior, corroſivior, fixiorque, qui præparatur ex ſalis communis & vitrioli ſive aluminis anarica portione longe majore in copia, quam ſi bolus acceſſerit: hac in re magis metallica & mechanica, ille in re medica uſum habet eximium. Quo ſubtilior ſpiritus hic eſt, eo majorem vim reſolventem & diureticam poſſidet. *Mabius* Chymiater inſignis adornavit ejus rectificationem in balneo Mariæ ſuper pulverem vitri venetiani, ut refringatur quodammodo ejus corroſivitas, adde deinde doſi refracta ſpiritum ſalis ammoniaci pro virtute inſigniore aperitiva, ipſumque ad gratiam rubro bellidum colore induit, unde nomen nactum tincturæ aperitivæ ad erigendum appetitum ad reſolutionem ac diureſin promovendam, nec non ad ebullitiones hypochondriacorum calidas compe-

pe-

peſcendas mirifice laudatum eſt medicamentum. *Lodov. in pharm. p.* 453. exiſtimat, ſpiritum ſalis eſſe aroma philoſophicum & aroph. *Paracelſi*. Spiritus ſalis cum ſpiritu vini dulcificatus longe tutior eſt uſu interno in medicina, quam ſpiritus ſalis purus. Si ipſi ſpiritus ſalis ammoniaci ad ſaturationis punctum additur, largitur per evaporationem præviam ſal aperitivum inſigne ſtomachicum & antifebrile, quod ſi non ſuperat, ſaltim æquare videtur cryſtallos ſalis dulces a *Celebri Authore* deſcriptos. Spiritus ſalis dulcis egregium menſtruum eſt coralliorum. Obſervavi aliquando eorum ſolutionem cum illo factam, ſucceſſive calore leni evaporatam inſtar arboris cujuſdam philoſophicæ latera vitri elegantiſſimo ſpectaculo pinxiſſe. Solutio hæc coralliorum eximiam vim aperiendi & diureticam alit, pravorumque ſuccorum correctricem. Spiritus ſalis dulcificatus, ſi dextre paratus fuerit, etiam ſubtiliſſimum auri crocum agreditur, & ſapore metallico ac colore inde flavo imbuitur, quæ tinctura admirandæ virtutis contra calculum, & renes purgandos creditur, alvum laxat, & fæces quandoque nigredine tingit: confert maxime ſubjectis pituitoſis.

Sal commune in perfectum ſal alcali convertitur, ſi ejus partes tres colliqueſcant cum parte una antimonii, addito carbonum pulvere. Lixivium, ſi aqua affunditur, emergit ſulphureum, cui inſtillatus ſpiritus acidus in fundum dejicit antimonii ſulphur. Curioſa obſervatione dignum eſt, ſal culinare deſtrui poſſe, & in terram inſipidam converti, modo ſolvatur aqua & evaporetur: deinde aliquot horarum ſpatio igne aperto exuratur; quæ ſolutio, filtratio, evaporatio, exuſtio repetitis aliquot vicibus fiat, ſic in limum vel terram puram, omni ſale privatam quæ in filtro remanet, tranſit.

Mercurius ſublimatus vel etiam ſpiritus ſalis communis remixtus cum lapide calaminari vel auripigmento fortiſſimum ſpiritum fumantem, qui ob craſſitiem oleum ſalis vocatur, & metallis ſolvendis aliiſque ~~tribus~~ chymicis inſervit, conſtituit. Experimentum curioſum eſt, aquam ſale communi ſaturatam minime conglaciari, maximum autem frigus aquæ & glaciei conciliare, ita, ut ſal vel ejus ſolutio addita nivi, in momento aquam ſubjacentem vel circumfuſam etiam in calido hypocauſto permutet in glaciem. Notabile porro eſt, ſalinas, quæ ſale perpauco imbutæ ſunt, concentrari poſſe frigore, dum aqua copioſa in glaciem vertitur, & ſalina ſubſtantia affectat fundum, quod arcanum ſibi commendatum habeant, qui ſalinas non adeo ſale valentes poſſident.

CAPUT VII.

(*a*) *De Sale Nitro*.

SAl nitrum, vulgo ſal petræ dictus, non ſemper æquales obtinet virtutes, ob varietatem locorum, in quibus naſcitur. Qui ſponte e terra erumpit, atque citra artificis opem habetur, de natura ſalis armoniaci participat. Is copioſe colligi poteſt in pluribus locis agri Bononienſis, ubi nunc commoramur, & maxime in montibus ad meridiem expoſitis. Sic in communi, vulgo *monte Paderna*, dum per otia illic diverſaremur, haud exiguam quantitatem reperimus; quo loco marcaſita alba, & citrina, cum lapidibus quibuſdam adhuc incognitis, virtutibus tamen præſtantiſſimis, de quibus paulo inferius dicendum diſtulimus, copioſe reperitur. Qui artificioſe e terra educitur, atque ex muris, & antiquis ruderibus colligitur, nihil quicquam de ſalis armoniaci natura participat. Ex utroque ſpiritus educitur valde

de acer & mordax, baſis aquarum fortium, quibus aurifabri utuntur, in auri, & argenti ſeparatione. Fit vero ejuſmodi ſpiritus eodem modo, quo ſpiritus ſalis communis. Is vehementiſſimus eſt, continuo in auras ſpirans, cujus vapor per ambientem aerem frigidum & humidum denſatum, & in aquam vertitur, ſicque aqua pondere, & mole augetur. Eſt etiam ejuſmodi vapor totus igneus, metalla, & corpora quæque dura penetrans, vim habent eadem calcinandi, quæ calcinatio communiter præcipitatio dicitur. Figitur ſal nitrum per validum ignem, fixum ſolvitur, ſolutum iterum figitur; quod ter, & quater reiteratur. Ex dicto fixo cryſtalli dulces eliciuntur, prout de ſale communi dictum eſt.

Sal prunellæ, qui ex eo conficitur, nunc admodum vulgaris eſt, fitque ipſum in crucibulo fundendo, atque ipſi flores ſulphuris injiciendo, hocque toties reiteratur, quoad probe repurgetur, ſalque cryſtallinus evadat. Uſus hujuſce ſalis prunellæ, eſt in febribus ardentiſſimis, quas Hungaricas nuncupant, & cauſodes: Gravis eſt tamen ventriculo, & nauſeantibus propterea minime dandum eſt. Mirum eſt, quomodo aquæ injectus eam tantopere refrigeret. Ex eo fit lapis ad hunc effectum, qui aqua minime ſolvitur.

Summa hujus ſalis præparatio in coctione conſiſtit, cujus beneficio vires admirandas ſuſcepit. Jungitur & aliis corporibus, ex quibus vires elicit, eaſque exaltat, & præſtantiores reddit.

Quidam Chryſopœi, famoſiſſimi lapidis phyſici materiam in eo conſiſtere comminiſcuntur: hinc triplicem habere naturam, vegetabilem, animalem, & mineralem. Nos in eo vires, & effectus admirabiles latere agnovimus, quos hic ultra proſequi præſens excedit inſtitutum. Qui de eo plura deſiderat, legat Quercetanum in ſuo *de meditam. priſc. philoſoph.* item Penotus in ſuo *de chymicis præparationibus*.

(a) *De ſale nitri*. Nitrum quod ex India affertur, præſtantiſſimum judicatur propter efficaciſſimam pulverem pyrium, quem conſtituit.

Spiritus nitri facile parabilis, fumoſus, ac penetrans ſaltim per arenam in retorta conficitur, ſi oleum vitrioli affundatur nitro: Sal enim potentius vitrioli aggreditur terram nitri, & ſic ex hoſpitio ſuo dejicit ſpiritum acidum: quod relinquitur in retorta per crebriorem ſolutionem; tranſit in ſal figuræ octangularis, arcano duplicato ſeu ſali polychreſto non abſimile.

Notiſſima res eſt, nitrum in crucibulo etiam fortiſſimo igne non fluere, aſt quando immediate vel pulvis carbonum vel ſulphur adjicitur, inflammari & alcaliſari: Sic lapis prunellæ alcali naturam quodammodo redolet, quoniam cum ſpiritu vitrioli ebullitionem concitat cum tetro aquæ fortis odore. Quod ſi autem nitro limatura veneris, jovis additur, & ignis fortiſſimus detur in crucibulo etiamſi clauſo, cui ſaltim relictum in ſuperiori parte foramen eſt, flammam concipit, in argumentum clariſſimum, metalla hæc ſulphur quoddam recondere.

Habet nitrum admirabilem uſum in arte docimaſtica, ipſaque medicina. Separat omnia metalla, excepta luna, ab auro prius cum antimonio mixto, utpote illa in calcem redigit.

Non ignotum quoque eſt, per antimonium mire purificari & colore aurum exaltari, ſi cum ipſo fundatur. Fundum nimirum perit ipſum, um regulo antimonii, qui alias ſecuncum ordinem fortiſſimo follium igne in auras diſſipandus

eſt aliquot ad minimum horis. Per compendium vero ſicque melius partes antimoniales ab auro ſecernit nitrum, modo maſſæ in fluore exiſtenti partes ejus tres adjiciantur; ita ut aurum pulcherrimum ſplendore & puriſſimum protinus evadit, quod artificium lucri & compendii cauſa magni æſtimant Aurifabri. Notum porro eſt, quantum olei & operæ conſumant docimaſtæ in ſeparatione ſtanni ab auro: hoc vero obtinetur mediante nitro & ſulphure. Cum auro diutius calcinatum nitrum rubicundum colorem extrahit.

Nitrum ſaltim purificatum nullo alio corpore vel ſale tactum nec ignem paſſum, medicina præſtantiſſima eſt, qua vix par datur in naturæ regnis: Anodynum eſt, ſomnum conciliat, ardores & inflammationes extinguit, ſitim ſedat, ſudorem movet, delirium diſſipat; Cauſa eſt, quoniam ſanguini & humoribus fluiditatem conciliat, & acredinem ſalium lenit ac mulcet. Nam nitri ſolutio, injecta ſanguini craſſo, e vena emiſſo, illum floridum & fluidum efficit, itaut etiam ad thermometrum loco liquoris diu a corruptione immunis ſervari queat. Nobilius autem ratione virtutis eſt nitrum regeneratum, ex bonæ notæ ſpiritu nitri & ſale tartari paratum, quod acrius & magis urinam promoveat, ad ſaturationis punctum permiſcentur, ſolvuntur, & cryſtalliſata præbent ſal pyramidalis figuræ ſumme refrigerans, quod cum terreis abſorbentibus, item cinnabari mixtum polychreſtum conſtituit pulverem etiam in diarrhæis, quæ febribus inflammatoriis junctæ ſunt, non contemnendum, contra vulgarem opinionem id confirmante experientia. Si immittitur aquæ ſimplici cum cornu cervi uſto & ſyrupo papaveris rhæados, fit potio refrigerans in æſtu febrium incredibilis virtutis; In malignis & deliriis nitrum cum camphora exhibitum, divinum ferme eſt præſidium. Nitro etiam veteres multum uſi fuerunt. Sic lapidis prunellæ apud *Hippocratem* quatuor vicibus mentio fit; nimirum *l. 3. de morbis*, *bis in libro de internis affectionibus*, denique *lib. 1. de morbis mulierum*. Idem lapis etiam *Plinio* notus fuit *vid. l. 31. c. 11.* Complectitur particulas quaſdam ſulphureas ideoque prodit in deſtillatione flammeus. In ſpiritu nitri; ſi ſolvantur cornua vel oſſa, fit rubicundiſſimus, quod neutiquam facit ſpiritus ſalis vel vitrioli, ſpiritus ſalis ammoniaci conjugio vertitur ſpiritus nitri in artificiale nitrum flavi coloris, conſiſtentię non adeo firmioris, hoc crucibulo ignito immiſſum luculentiſſimam eructat flammam, quod vulgari nitro contrarium. Idem illud cum arena in retorta vitrea deſtillatum totum abit in ſpiritum acidum volatilem, quod etiam obſervatur in alio ex ſale fixo regenerato, in documentum, Salia tam fixa quam volatilia urinoſa acidi ingenium perfacile aſſumere.

Uberrimo proventu nitrum generari poteſt ex terra communi pingui, modo cum ſale communi, calce viva & urina probe imbuatur, liberoque aeri exponatur. Notandum in terris etiam excoctis abundantiſſime naſci nitrum tempore verno & æſtivo, minime autumnali & hyberno.

Ex nitro & tartaro, addito ſpiritu vini, deſtillatione igne aperto in retorta tubulata fit ſpiritus anticolicus *Michaelis* ſumme volatilis ac penetrans. Spiritus nitri dulcis cum ſpiritu tartari & cornu cervi mixtus evadit diaphoreticus, in omnibus morbis, ubi diaphoreſi opus eſt, maxime utilis.

Spiritus nitri dulcis optime ſic paratur: Sumuntur ſpiritus vini rectificati partes duæ, ſpiritus nitri ſumme depurati pars una, mixta digerantur per aliquot dies, deſtillentur ex retorta vitrea leniſſimo calore, & ſpiritus qui prodit, bis, ſi placet, ſuperfundatur capiti mortuo, repetatur deſtillatio, ut exacta ſpirituum fiat unio. Signo autem optimæ conjunctionis ſpirituum eſt, ſi ſubtilem effervescentiam in prima ſtatim commixtione ſubeunt.

Quod ſi hic ſpiritus affunditur corallis, exurgit inde tinctura coralliorum flaveſcens, amaricans elegantiſſima, quæ in epilepſia, ſcorbuto, malo hypochondriaco, variolis & aliis ebullitionibus ſanguinis uſu eſt excellentiſſima, & ſi paucæ guttulæ liquoris martis addun-

tur,

tur; rubicunda evadit, & tinctura martis corallia dici poteſt, quæ in omnibus morbis egregie exerit ſuam efficaciam, ubi exolutum partium robur firmandum eſt.

CAPUT VIII.

(a) De Sale armoniaco.

SAl armoniacus, ammoniacus, & armeniacus, ſic dictus vel ab Armenia, ex qua ipſe aſportari creditur, vel a Græco ἄμμος, id eſt, arena. Qui in Officinis habetur, omnino factitius, & artificalis apparet: nec mirum, ejuſmodi enim ſalem fere ubique reperiri arbitror. Hic Bononiæ puteales aquæ ejuſcemodi ſalis haud exigua quantitate abundant, quod nuperrime norunt novi quidam Chryſopœi, qui dictas aquas pluries alembico comprobarunt. Verum quidem ejuſmodi ſal purus, & ſimplex minime eſt, ſed cum magna portione ſalis marini mixtus. Ejuſmodi ſal radix eſt ſaporis acidi, quo fit, ut denſiſſima, & tenaciſſima corpora diſſolvat. Volatilis eſt admodum, & fugax, mercuriali natura præditus. Abundat etiam ſulphure; propterea in propria aqua ipſe ſolutus, in varias formas ſalium mineralium exurgit, cum etiam non pauca varietate vegetabilium. Hinc conjicere licet, dictum ſalem duplici illa natura eſſe præditum. Qui hanc admirabilem, & ſtuporis plenam ejus naturam intueri vult, ipſum diſſolvat in convenienti liquore, & coctione humiditas ad juſtam quantitatem abſumatur; tum vas calidum in loco frigido collocetur: inibi plures vegetabilium ſpecies inſpecturus eris. Hac præparatione ſal ammonincus ad perfectam puritatem adducitur. Sic depuratus efficacior, & naturæ magis penetrabilis per ſublimationem redditur, quam peragendo, portio quædam ſpirituum elicitur. Sublimatur per ſe, & cum aliis, nec ejus ſublimationis ratio ab aliis diverſa eſt: cito ſublimatur ob ejus naturam volatilem, per vaſa terrea, & vitrea. Dulcoacidus redditur putrefactione, & coctione, præmiſſis ſolutionibus, filtrationibus, & coagulationibus.

Propter ejus naturam nimis fugacem, ejus fixatio ſummopere deſideratur; propterea eum ter calcinant cum æquali portione calcis vivæ, quod fit in crucibulo per fortiſſimum ignem, ſingulis vicibus eum diſſolvendo, filtrando, & coagulando: ad unamquamque calcinationem, recentem calcem addere oportet, & hoc toties, quoad ſal armoniacus figatur, & liquabilis reddatur ad inſtar metalli. Figitur & cum aliis corporibus, prout uniuſcujuſque ſententia eſt.

(a) *De ſale ammoniaco*. Salis ammoniaci duæ ſpecies, unum nativum, alterum arte factum. Nativi hiſtoriam deſcribit *Plinius lib. 31. cap. 7.* memorans, quod Rex Ptolomæus, cum caſtra faceret, juxta Peluſium ſal invenerit, poſtea vero etiam intra Ægyptum & Arabiam ſqualentibus in locis inveniri certum fit, detractis arenis uſque ad Ammonis jovis oraculum. Ex officinis jam penitus exulat. Copioſe adhuc repetitur in Ætna, Veſuvii montis confinis, colliubus Leucogris prope Puteolos in Italia videtur progenies ip-

ſius ſulphuris mineralis inflammati & cum terra nitroſa alcalina mixti, utpote notus eſt mihi modus ex ſulphure & tartari ſale, ſi invicem igne miſceantur, parare ſpiritum volatilem urinoſum. Hoc ſal ſive ſulphur Veſuvianum non ſecus ac artificiale ammoniacum cum ſale tartari ſpiritum ſumme urinoſum volatilem largitur. Notabilis hanc in rem eſt locus *Caroli Fracaſſati diſſert. de Lingua p. 149.* referentis, Philoſophum quendam per agrum Neapolitanum iter facientem ſal ammoniacum reperiſſe, & ad Sereniſſim. Magni Ducis Etruriæ aulam attuliſſe, ubi ipſo coram præſente inſtitutis experimentis omnibus omnino requiſitis ſatisfecerit.

Sal ammoniacum corpora ferme omnia terrea fixa mineralia & metalla in altum elevat, qua de cauſa etiam a veteribus dicitur aquila. Præterea & figendi quadam potentia inſtructum eſt. Sic hujus & ſulphuris beneficio mercurius figitur in ſatis fixum igniſque patiens, quod æthiops mineralis dicitur, medicamentum. Hoc liberaliori doſi ſumtum ſolvit lymphæ coagulum, variis in rebellibus morbis, quam promptiſſime. Ex ſale ammoniaco ſulphure, mercurio & ſtanno ſublimatur ſubſtantia ſimilis auro.

Primus, qui ſpiritus ſalis ammoniaci urinoſum invenit, *Glauberus*, quantum mihi de hac re conſtat, eſt. Præparatio exſtat *in furno philoſ. pag. 220.* ubi etiam mentio reperitur ſalis volatilis S. Spiritus urinoſi ex zinco, lapide calaminari, & ſale ammoniaco parati. Ex duabus partibus ſalis tartari & una ſalis ammoniaci puri mediante ſpiritu vini non rectificato per alembicum ducitur ſpiritus urinoſus ſumme volatilis, qui ex tempore olea deſtillata cujuſcunque generis ſolvit in medicinas præſtantiſſimas, & camphoram, ſuccinum, ambram, myrrham, promptiſſime imbibit. Spiritus hic vel ſal volatile medicamentorum vim maxime internorum penetrantia ſua adauget, & extractionem in medicinis reſinoſorum corporum promovet. Aloe, ſi in eo ſolvitur, eſſentia evadit perpulchre rubicunda ad menſium ſuppreſſionem utiliſſima: Illud vero memoria tenendum; amaritiem valde manſuefacere additum alcali. Sal ex capite mortuo ſpiritus quod elicitur, egregium ſtomachicum, aperitivum & antifebrile eſt, & ideo κατ᾽ ἐξοχὴν digeſtivum audit. De hoc ſale memorabile eſt, quod metalla mirum fluidificet, unde etiam inter alia adhibetur ad fluorem quo mineræ ferreæ, alias difficillimæ fuſionis, emolliuntur atque tractantur. Quod ſi pars una limaturæ ferri vel cupri, duabus ſalis prædicti partibus admiſceatur, in crucibulo prompta fit liquefactio & metalli diſſolutio, ita ut in vitriolum martis vel veneris, facile liqueſcens in aere, abeat, ſaluberrimo uſu medicinam. Sal hoc aliquando per decem calcinationes, filtrationes, ſolutiones et coagulationes tractatum, pene totum convertebam in terram foliatam, amaro ſalinam; quæ igne fluebat inſtar antimonii ſine fumo: color erat flavus, forſan quia in tigillo ferreo coagulatio inſtituta fuerat: Poſt fluorem in igne Gryſeum accepit colorem, ut hac ratione ſalia reſolvi poſſint in terram igne fluxilem.

Quando ſal ammoniacum cum calce viva deſtillatur, prodit liquor penetrantiſſimus; qui vero non ſub ſalis forma apparet in alembico, fortaſſe quod igneæ & æthereæ in calce vivæ particulæ ſtabilem illam formam recuſaverint. Neque hic ſpiritus cum ſpiritu vini rectificato mixtus inducit ipſi coagulum. Quod remanet in cucurbita, per elutriationem tranſit in ſal amaricans, quod dicitur ſal ammoniacum fixum, hoc non facile ſiccatur, ſed aere humido deliqueſcit: minerarum liquefactionem facilitat, ita, ut ſi fluore igneo ſtet, lapides injectos promte colliquefaciat. Mirabile circa ſal hoc eſt, quod ſpiritus vini ſumme dephlagmatus, ſi legitima tractatio fiat ipſum ſolvat, quod alias contra naturam ſpiritus vini. Spiritus hic inde redditur graviſſimus, ſi accenditur dimidium ſpiritus vini, avolat relicto ſalino liquore pinguiori & denſiori, adeo, ut hoc ſal ſingularem virtu-

rem obtineat ſeparandi adhuc phlegma ex ſpiritu vini rectificatiſſimo. Curioſum eſt, ſpiritum ſalis ammoniaci rubicundum prodire in deſtillatione, quando ſcoriæ antimonii cum parte una ſalis ammoniaci miſceantur, et deſtillatio ex retorta fiat igne validiori.

CAPUT IX.

(a) De Alumine.

ALumen commune multiplices nobis exhibet uſus: crudum ſæpe uſurpamus abſque ulla præparatione, maxime ad oris ulcera gingivarum laxitatem, & ſimilis. Ex eo paratur aqua per alembicum, vel per retortam, quæ fere inſipida eſt; dicitur phlegma a nonnullis: pellitur lento igne abſque fere ullo artificio. Refrigerat, & leviter exſiccat ejuſmodi aqua. Propterea oculorum inflammationes reprimit, fluxiones ſiſtit, valet etiam ad omnem oris calidam intemperie, uvulæ, amygdalarum, & gingivarum laxitatem reprimit, & linguæ, ac palati ulcuſcula ſanat.

Ad febres ardentes ex alumine remedium præſtantiſſimum paratur, in qua præparationes ejus auſteritas in dulcedinem vertitur. Hujus præparationis ſecretum in putrefactione, & concoctione conſiſtit: in quibus peragendis notandum venit, Alumen duplicem poſſidere ſubſtantiam, unam, quæ frigori expoſita coagulatur, alteram, quæ ſolo calore denſatur, aſtringens eſt admodum, & parum acida; quæ vero frigore coagulatur, acida eſt, & jam dulcedinis particeps. Itaque ad hanc præparationem perficiendam: omnes ejus ſubſtantiæ ſunt primum in unum ſimul coercendæ, eæque firmandæ, ita ut terra ſuam aquam amplius non reddat. Fixum aqua communi diſtillata ſolutum, per quindecim dies in fimo equino circulatur; tunc refrigerato vaſe, portio coagulata a diſſoluta ſegregatur, eaque coquitur, quoad alumen totum coaguletur: in qua operatione purum ab impuro ſemper ſecernendum venit. Coagulatum alumen iterum in pulverem reducitur, idque nova aqua diſſolvitur, & in circulatorio vaſe in fimo equino per menſem detinetur. In eo, diſſolvenda aqua, veluti lac efficitur, quæ poſtea ſubſidet, eaque lactis ſero ſimilis evadit; quo temporis ſpatio diſſolutio exagitanda venit ſingulis octo diebus. Vaſe refrigerato, portio quædam calore denſata; in faſis fundo reperitur, quæ nimis aſtringens, & auſtera evadit. Altera pars ſoluta, frigore coagulatur, eaque dulcis & acida efficitur, cum exigua adſtrictione. Non denſantur autem niſi longo temporis intervallo, nam ſingulis fere octo diebus portiuncula denſatur. Eæ partes quæ ſic frigore coaleſcunt, aqua ſtillatitia iterum ſolvuntur, atque per ſeſquimenſem iterum in eodem vaſe circulatorio ſervantur, & ſic aciditas omnis in dulcorem inſignem vertitur: cujus uſus eſt in ardentibus febribus cum juſculo carnis, ad ℥.ß. & ℥.j. Valet etiam in omni intrinſeca inflammatione.

Alumen præterea vulgariter per ſe excoquitur, in igne aperto, & vaſe

cujus uſus popularis eſt nimis. Eo utimur frequenter in ſublimationibus, aliiſque Medicorum præſidiis: item in aquis fortibus eliciendis; etenim ſua ſiccitate prohibent, ne ſalia fuſa ſuos ſpiritus retineant. Suos etiam ſpiritus alacres, & mordaces una ſimul fundit, quo fit, ut dictæ aquæ fortiores reddantur.

(*a*) *De Alumine*. Elicitur alumen ex terris ut plurimum bituminoſis. Parari & depurari ſolet affuſione urinæ humanæ, unde ſpiritus urinoſus, qui ex alumine leviter uſto vel crudo cum ſale tartari paratur, hujus ſoboles eſt. Quinimo artificiale ammoniacum ex alumine producitur, ſi caput mortuum ſpiritus ſalis cum ipſo miſceatur & deſtilletur: prodit ſpiritus ſalis aluminis acidus & flores ſalis ammoniaci roſtro retortæ adhærent: de quo experimento legi *Wedelius in Catal. Nat. Curioſ.* Ex alumine per ſe ſpiritus difficillime deſtillatur, vaſa enim in deſtillando rumpit, adſtringens quodammodo eſt, ſi rectificatur, & terra quædam in cucurbita remanet.

Alumen, ſi a terra ſua ſtyptica per crebras ſuas ſolutiones & coagulationes cum ſpiritu vini liberatur, dulce, ſenſu medico, dicitur, & efficax eſt remedium in ſiſtendis profluviis ſanguinis, paroxyſmis febrium ſupprimendis, circumſpecte tamen, ut ſemper adhibeatur, neceſſe eſt.

Paratur ex alumine, mediante ſale tartari, quoddam purgans abſterſivum, quod ad drachmam unam datum, feliciſſimos edit effectus in illis perſonis, quæ ſtipatæ ac conſtrictioris alvi ſunt, & incaſſum alias tentantur purgantibus.

Conſit quoque ex alumine crudo egregium & commodum ſuppoſitorium ſatis efficax, cujus inventionem debemus *Angelo Sala*. Cæterum in laxitate & gangræna gingivarum Scorbutica, uvula laxata, ulceribus malignis, decoctum ex maſtiche, myrrha, floribus roſarum, balauſtiorum, alumine & vino decantatiſſimi effectus exiſtit.

Nihil clarius monſtrat regenerationem ſalium ex aere, quam alumen, quod in ignem apertum injiciendum & extreme calcinandum eſt, ita ut nullum ſalis veſtigium relinquatur, ſed ſaltim terra ſpongioſa levis, ac prorſus inſipida remaneat. Hæc ſi ponderatur, & aeri committitur per aliquot dies: mox videbimus mirum incrementum, ita ut cum antea drachmam unam ſaltim ponderibus; jam drachmas duas ponderet cum inſigni aluminoſo ſapore, & elapſis aliquot diebus drachmas duas cum ſemiſſe, ita ut magna quantitas ſalis aluminoſi denuo extrahi queat. Quod ſi autem eadem terra aluminoſa, ſale ſuo orbata, in vaſe, ex quo per anthliam omnis aer exhauſtus fuerit, ſervetur, nullum prorſus augmentum ſentitur. Et quamvis materia ætherea in vaſe exhauſto relicta fuerit, inſufficiens tamen, nimiſque exigua illius portio eſt ad terram ſale ejuſmodi gravidam reddendam.

CAPUT X.

(*a*) *De Vitriolo*.

Vitriolum ſalis ſpecies eſt, cujus multa habentur genera, pro diverſitate locorum, ex quibus advehitur. Omnium præſtantiſſimum eſt Cyprium, cærulei coloris. Romanum poſtea ipſi proxime ſuccepit, quamvis Hungaricum præſtantia, & excellentia nulli cedat. Germanicum, & Anglicum his inferiora jure cenſentur. In agro Lugdunenſi in Gallia, cæruleum, & forte omnibus præferendum habetur.

Parta ex vitriolo medicamenta pene innumera ſunt: ex eo ſiquidem aqua inſi-

inſipida, ſpiritus, oleum duplex, ſal, balſamus, ſulphur, magiſterium, colchotar, creta, & alia educuntur.

Aqua inſipida, phlegma communiter dicta, ut phlegma aluminis, per retortam elicitur: cujus vires, & facultates a phlegmate aluminis paulum differunt; etenim ophthalmiæ ſuccurrit, oris ulcuſculis medetur, & fluxiones in fauces irruentes ſiſtit; quarum extrinſece inflammationi tuto admovetur, pollet enim vi aſtringente, & refrigerante. Spiritus, poſt phlegmatis eductionem, validiori igne adacto pellitur; ob id per retortam commodiſſime diſtillatio inſtituitur. Oleum rubrum acidum, educto ſpiritu, elicitur recipiente mutato, & igne vehementiſſimo per gradus aucto, ad quod vaſa luto probe munita requiruntur. Utriuſque uſus omnibus maxime innotuit: guttulæ tres, vel quatuor cum aliquo liquore exhibentur. In ardentibus aliquot febribus ſummum eſt ſolatium; in nonnullis non eſt dandum. In tartareis viſcidiſque humoribus tuto exhibetur aliud olei genus vitrioli; proprie eſt oleum aquæ innatans, quod vere ſulphur vitrioli dicendum eſt; at vis ejus non eſt narcotica, verum potius anodyna. Balſamum *in noſtris curationibus* appellatur, eo quod balſamum noſtrum, ſive radicale humidum inſtauret. Dicitur & arcanum, quod pauciſſimis innoteſcat. Ejus parandi methodus fit medio aquæ cœleſtis, poſtquam vitriolum omnem vim narcoticam, omnemqne auſteritatem, & aciditatem depoſuerit. Id enim ſic paratum, in dicto diſſolvente fructu maturos, & ſubdulces producit, qui lento igne impulſi liquorem ſuaviſſimum fundunt. Vitriolum ad hoc maxima cum diligentia ſolvendum venit; cavendum etiam, ne ignis violentia perdat ſulphur.

Sal Vitrioli ex ejus colchotare educitur cum quovis diſſolvente. Aliam etiam ſalis ſpeciem uſurpant multi pro vomitorio, fitque vitriolo albo pluries repurgato. In Gallia Narbonenſi ruſtici eo frequenter utuntur, ſine Medici conſilio, maxime in pleuritide. Accipiunt vero vitriolum album, uti habetur in officinis, citra ullam præparationem: a quo edocti, plane ignoro. Scio ejus reiterata experimenta, tanti remedii apud eos confirmare uſum. Datur ad ʒ j. Vomitum movet, caput purgat, ſudores, & ſomnum non raro concitat, vermes enecat, & multis aliis ſuccurrit morbis, jecoris potiſſimum, & ventriculi.

Sulphur, quod per ſalem ammoniacum attollitur, fit per vas ſublimatorium, & hoc nonnullis dicitur ſulphur narcoticum: fit eo cocto in vaſe æneo; item & in ferreo. Magiſterium vitrioli, quod & tartarum vitriolatum appellant, fit inſtillando ſenſim oleum acidum vitrioli ſuper ſalem reſoluti tartari. Ea in operatione contemplare duellum utriuſque ſpiritus, quam citiſſime ferveant, quem rumorem concitent. Hic videre eſt, quo pacto mixti humores incandeſcant; ratio haud exigua, ut ad febrium cognitionem deveniamus. Quantitas olei vitrioli ſit duplo minor oleo tartari. Humiditas, quæ a coagulato albo ſegregatur, ipſique ſupernatat, blando calore evocatur. Hoc remedii genus vomitum ſæpius concitat, alvum ſubducit, urinam movet, & ſudores non raro excitat.

Colchotar vitrioli, ipſum eſt vitriolum ad rubedinem calcinatum. In chymicis multiplices habet uſus: in Medicina pollet vi aſtringente; propterea hæmorrhagias ſiſtit, fluxiones vulnerum cohibet. Ejus præparatio omnibus nota eſt.

Creta Vitrioli, ochra, & terra nihil aliud eſt, quam fæx ipſius vitrioli a præfatis præparationibus relicta; eſt tamen alia fæx vitrioli, quæ exſurgit poſt repurgationem dicti vitrioli. Quidam putant, hoc eſſe ſulphur narcoticum: ſed errant toto cœlo. Quidam hoc maxime reputant, quod æneo, vel ferreo vaſi hæret.

Tinctura vitrioli hic a nobis conſulto omittitur, noſtro balſamico oleo contentis, cujus præparatio longe eſt facilior, & nobilior. Tinctura Chryſopœis expetita ad nos minime ſpectat, tractant fabrilia fabri.

Ex vitriolo, cum ferro & ære calcinatis, acetoſum eſurinum paramus. Paracelſus id ex ſolo vitriolo Martis, & Veneris, parari annuit: at nos tantum laboris ægre abſolvi poſſe meditantes, ſequentem methodum excogitavimus. Quis enim e calcinatis metallis tantum vitrioli extrahere norit,ut ex eodem iterum calcinato, tanta dicti liquoris quantitas educatur, quæ pluribus ægris ſufficiat? Accipimus igitur colchotaris, ut ſupra præparati, ℔. iij. ferri cum ſulphure calcinati, lib. j. pulverizatis, & ſimul mixtis, vaſique vitreo ampli orificii inditis, tantum aquæ vitæ perfunditur, ut quatuor digitos ſupereminеat: vas in fimo equino ad octo dies reponitur, tunc tincta aqua ſenſim in aliud vas effunditur per inclinationem, novaque aqua fæcibus iterum reaffunditur, atque extrahitur: toties ejuſmodi operatio reiteratur, quoad omnis calor, & ſapor educatur. Omnes ejuſmodi aquæ tinctæ, lento igne per alembicum, vel retortam amplam cum ſuo recipiente extillantur: igne ſenſim aucto, & omni aqua vitæ prolecta, acidulus ille liquor eſurinus in mutato recipiente pellitur, fitque præſtantiſſimum medicamentum adverſus plures morbos tartareos; unde & lienis, & jecoris pertinaciſſimas obſtructiones reſerat, famelicum reddit ventriculum, eumque roborat, vertigini, & Epilepſiæ non parum confert; multis etiam graviſſimis affectibus medetur, mentium ſuppreſſioni, hydropi, ictero, & aliis. Guttulæ ii. iij. & iv. pro doſi exhibentur, cum juſculo carnis, vino, vel alio liquore.

Præterea vitriolum cum aliis mixtum, varia medicamentorum genera nobis exhibet, quæ ſtudio brevitatis præterimus: addam tantum pro coronide,quomodo cum ipſo condenſari poſſit mercurius.

Accipio mercurii crudi, quem vivum appellant, partem unam: Vitrioli cœrulei, quod ad hoc aptum eſt, partes quatuor: Bulliant ſimul in ſuff. quantitate aquæ communis in vaſe terreo, Marte terſo & polito, benigno aſpectu operationem inſpiciente, quo peracto, mercurium elice cum aqua frigida; atque vivum, & nondum coagulatum per alutam a coagulato ſepara: miraberis mercurium auſtero, & immaturo ſpiritu Veneris coagulati, fuſibilemque reddi. Mercurii, & ferri, amalgama, vitrioli medio,alibi reſervamus, & alias præparationes.

(a) *De Vitriolo*. Vitriolum eſt vel martiale, vel venereum, vel utriuſque metalli particeps; venereum cæruleo eleganti colore ſplendet, veluti æs cyprium martiale magis viridiſcens eſt, quale obtinetur ex marcaſitis, minera martis Haſſiaca & ex ſpiritu vitrioli, limaturæ martis affuſo; Goslarienſe ex viridi cæruleum eſt: quoniam & martialis & venereæ naturæ. Meretur attentionem, vitriolum nativum venere infeſtum, pure martiale reddi poſſe, ſi diſſolutum coquatur cum limatura martis: Hæc enim inſtar magnetis æneas partes attrahit; hinc etiam tali calore in ſuperficie tingitur, ſicque purum a contagio redditur vitriolum. Patet ex eo facile ratio, quare, ſi attramento immittimus cultrum, ipſo venereo colore imbuatur. Conſiſtit etiam in eo fundamentum tranſmutationis ferri in cuprum, ſeu potius præcipitationis cupri in ferrum, quæ perficitur aquis vitriolicis Hungariæ Neuſeulenſibus. Tentavimus in ejus imitationem ſimile experimentum, dum ſolutioni veneris aqua dilutæ per menſis ſpatium immiſcuimus baculum ferreum, quo elapſo, ille obductus erat cruſta ſeu cortice cupreo ſatis notabili. Sunt etiam, qui magnum lucrum quærunt in debita præcipitatione veneris ex vitriolo vulgari, dum prius illud calcinant, cum calce viva miſcent, & terram vitrioli reducunt in cupro-ferream maſſam: Denique experimentum non vulgare eſt, ex vitriolo vulgari venereæ indolis conficere cæruleum, quod Cyprio quoad omnia proximum eſt, modo veneris ſolutio & tinctura ipſi intime, prævia coctione, miſceatur. Circa ſolutionem vitrioli illud notabile, ipſum a ſpiritu ſalis ammoniaci in ſufficienti copia affuſo non præcipitari, quod familiare eſt aliis vitriolorum ſolutionibus, ſed limpidum permanere, cœruleo colore multum exaltato. Solutio vitrioli aqua ſimplici facta, affuſo ſpiritu ſalis ammoniaci exaltata, per evaporationem non tranſit in ſal cœruleum, ſed viride magma difficulter coagulabile remanet, ſpiritus enim volatilis in auras avolat. Nihilominus pulcre cæruleum ſplendens, dulcis quodammodo ſaporis ex ſolutione veneris, mediante menſtruo volatili & affuſo alterius ſalis liquore, confici poteſt vitriolum, in Alchymia & medicina non ſpernendum.

Oleum vitrioli, ſpiritus vitrioli concentratus eſt, paratus extremo ignis gradu cum carbonibus, minus autem lignis, quæ gradum ignis debiliorem addunt. Limpidum eſt ſi recens paratum fuerit, faciliime autem tincturam recipit, ſi vel tantillum chartæ bibulæ, ſtraminis, aut panni immiſſum ipſi fuerit.

Vitrioli oleum eſt quaſi primogenitum ſal: in ipſo ſolvi poſſunt omnia metalla, etiam argentum, ſed longiore digeſtione & veluti coctione opus eſt. Si phlegmate ſuo privatum & valde concentratum eſt, affuſione aquæ communis, vel etiam glacie injecta, incaleſcit. In aere humido vitrioli concentratum oleum incrementum capit, non ſecus ac butyrum antimonii. Non ſolum enim ſalia fixa alcalina vehementer calcinata, ſed & concentrata acida deliquium patiuntur.

Quando oleum vitrioli vel ejus ſpiritus miſcetur cum ſpiritu ſalis ammoniaci; efferveſcentia fit frigida, & paratur ex hac mixtura ſal, quod aperiente virtute nobile eſt, inque extrahendis metallorum antimoniique ſalibus ex ipſorum terris & calcibus ſingularem nec minus notam efficaciam ſecum recondit. Spiritus ſalis ammoniaci junctus oleo vitrioli in ſal neutrum quidem tranſit, aſt non eadem natura ſublimabile, ſed volatile, nam ſub igne relinquit fixum acidum.

Vitriolum præter ſpiritum acidum fixum, etiam volatilem ſulphureum ſummæ penetrantiæ poſſidet, qui obtinetur, quando a phlegmate ſuo liberetur vitriolum, deinde lutatur recipiens, & dato igne ſpiritus in forma nebularum cum liquore prodeant, ſi ceſſat liquor & copia nebularum, deſiſtendum eſt. Ex relicto corpore in retorta oleum fortiſſimo igne elici poteſt, ſi hæc manet integra, alias nihil acquiris. Spiritus hic volatilis longe penetrantior eſt & fugacior ſalino quodam urinoſo, & vix in vitris teneri poteſt, maxime ſi rectificatus ſit, quod peragitur longiſſimo calore in phiolis, ubi clauſuræ admodum rectæ ſunt. Spiritus

tus hic parum acidus ſapore eſt, odore ſulphureus, metalla tamen ſolvit promptiſſime, ſal vertit, ſicuti eſt tartarus vitriolatus, & inſigne augmentum ſali tartareo apponit. Spiritus hic ſummæ eſt efficacię propter penetrantiam ſuam ad diſſolvendas veteres obſtructiones, quæ altius anguſtiſſimis capitis & nervorum tubulis inſident. *Paracelſus* ſpiritum vitrioli volatilem adhibet in mixtura ſimplici, quæ cum tali ſpiritu, & ſpiritu tartari parata potenter ſanguinem movet, obſtructiones capitis in epilepſia tollit, & malignitati reſiſtit.

Veteres crediderunt, vitriolo, ſi volatilis & ſulphurea ejus pars in liquorem reſolvatur, magnam ineſſe vim cephalicam & epilepticam: unde variis modis adornarunt taliſmodi ſpiritus præparationem. *Paracelſus* octies ſuper caput mortuum deſtillat ſpiritum, ultimo addit ſpiritum vini rectificatum. Alii ſpiritum vini ſimplicem maſſæ ex vitriolo Cyprio & ſale ammoniaco affundunt, & deſtillant ſpiritum, quem aliquoties cohobant, ut ſic reddatur cephalicus. Nonnulli ex regenerato vitriolo e capite mortuo exiſtente eliciunt. Optimus modus mihi videtur talis eſſe, quando vitrioli libræ tres ſolvuntur in urinæ humanæ libris ſex: mixturam inſpiſſa, & poſtmodum igne aperto deſtilla: Prodeunt ſimul flores, qui in ſpiritu vini ſoluti egregium reſolvens ſunt. Imo hic liquor exterius ad arcendam gangrænam divinum exiſtit præſidium. Alias ex vulgari ſpiritu vitrioli recenter deſtillato per phiolam longioris colli leniſſimo igni evocari poteſt ſpiritus vitrioli volatilis: reliquum committatur retortæ vitreæ, ſic prodit primo phlegma, deinde ſpiritus, poſtea ponderoſum & corroſivum oleum remanet in retorta. Sal vitrioli ex capite mortuo paratum, emeticum eſt, & prout magis vel minus de venere participat, majori vel minori doſi adhibendum: quandoque purgat; Et notabile imprimis eſt, emetica vitriolacea longe celerioris operationis eſſe ipſis antimoniatis. Inſidioſa autem ſunt phtiſicis & debilioribus ſubjectis: e contrario conferunt pituitoſis, & quorum ventriculus ſaburra viſcida repletus eſt: cum nitro præparato ſi miſceatur, conſtituit ſal emetico-diaphoreticum antifebrile *Moebii*. Parvum vitrioli Cyprii fruſtum ſoluto in aqua, & matutino tempore epotum, quartanam felici cum ſucceſſu aliquoties propulſavit. De qua virtute etiam videri poteſt *Petrus Borellus obſ. 77. cent. 4.*

Ex terra vitrioli edulcorata cum ſpiritu ſalis & ſpiritu vini extracti poteſt tinctura flaveſcens adſtringentia ſaporis, quæ in minori doſi nauſeam, in majori vomitus excitat, quod non contingit, ſi terra hæc pure martialis eſt, & cum ſpiritu vini rectificatiſſimo tinctura confecta fuerit.

Caput mortuum vitrioli bene uſtum omnibus ſtypticis palmam præripit, ſive in forma ſolida vel liquida, addito alumine, oleo vitrioli, & debita quantitate aquæ ſpermatis ranarum, applicetur. Nonnulli vitrioli ſolutionem miſcent cum ſale ammoniaco ſoluto; digeſtioni expoſita mixtura deſtilletur: tum prodit elegantiſſimus ſpiritus aperitivus, qui tamen magis ſalis ammoniaci fœtus, quam vitrioli eſt. Quando terræ vitrioli dulci adjicitur ſal ammoniacum, ſublimatione exurgunt flores, qui a *Boyleo* nominantur ens veneris, quod ad grana aliquod datum, mirum extollit ad chronicos morbos eradicandos.

Spiritus vitrioli vulgaris non rectificatus de terra vitrioli multum participat, quare tartarus vitriolatus cum tali paratus ſæpenumero nauſeam vel vomitum procreat. Ad oculum patet hæc terra, quando ſpiritus vini commaritatur cum ſpiritu vitrioli, ad deſtillationem ſpiritus vitrioli dulcificati: Remanet magma terreum in retorta.

Acetoſum eſurinum *Celebris Authoris* compendioſe paratur, ſi ſpiritus vitrioli jungatur cum ſpiritu vini, & invicem deſtillentur, vel ſi vitriolum martis Haſſiaca miſceatur cum æqua parte ſalis ammoniaci. Affunditur ſpiritus vini ſimplex, ut aliquot digitos ſupereminéat: vas ad octo dies reponatur in digeſtione, tunc ſolutio per inclinationem effundenda, & tamdiu ſuperfuſio & extractio reiteranda, donec omnis color & ſapor eductus fuerit.

Solu-

Solutiones hæ indendæ retortæ, & igne evocetur ſpiritui vini, quod reſtat, igne vehementiore tractetur, ſic prodit ſpiritus acidus cum nebulis albis, odoris ſulphurei gratiſſimi: flores quoque albi variegati coloris retortæ collo ſe applicant, in cujus fundo remanet materia levis, rubicunda, ſaporis paulatim conſtringentis.

Coagulatio mercurii, quam *Author* cum vitrioli cœrulei ſolutione inſtituit, non eſt proba, ſed ſoboles veneris mercurius ille coagulatus eſt: nam mercurius ex ſolutione vitrioli veneris in amplexum arripit particulas æneas ipſaſque in amalgama convertit, unde evocato mercurio remanet venus, flaveſcente colore tincta & ductilis. Longe autem compendioſius hæc procedit operatio, ſi aſſumantur viridis æris, tutiæ ana partes æquales, nitri, tartari an. pars una ſemis. Fuſorio igne in crucibulo clauſo liquefactio fiat; ſic maſſa aurei coloris inſtar reguli fundum petit; ex quo annuli varii confici poſſunt.

CAPUT XI.

(a) *De Sulphure.*

SUlphur, metallorum pinguedo, & alter pulmo terræ, varia nobis exhibet remedia, ut flores, butyrum, lac, balſamum, tincturam, acidum liquorem, vulgo oleum dictum, & alia. Flores ſulphuris duplici modo parari jubemus: cum colchotare bis, & ter ſublimatio reiteratur: cum alio corpore, arena, vel bolo, pumice, vel alio, ſemel tantum. Vaſa ſublimatoria, vel vitrea, accipimus, non raro ollas terreas vitro obductas. Dictos flores ad varios uſus uſurpamus, & præſertim ad pulmonum affectus, cutaneis morbis item maxime conferunt. Ad tuſſim, tabellulas hoc modo conficiendas præſcribemus. Rec. Flor. ſulphuris ʒ.j. ireos ʒ. ij. ſacchari albi aqua roſarum ſoluti, ℥. iij. fiant tabellulæ, vel rotulæ, ut artis eſt. Harum uſus, in die eas frequenter in ore tenere. Lac, & butyrum ſulphuris, fit cum dictis floribus, in oleo tartari ſolutis, atque ipſis guttatim affundendo parum aceti albi. Oleum tartari cum primum acetum apprehendit, mirifice incandeſcit, atque ebullire incipit, uti ſupra diximus, de oleo vitrioli cum hoc oleo tartari. Aqua vitæ oleo vitrioli mixta idem præſtat; quod ſimiliter videre eſt in repercuſſione auri in aqua regia ſoluti. Quod a nobis dictum ſit, ut animadvertatur, quomodo incandeſcat corpus noſtrum, ob variam humorum mixtionem: nec putent hoc fieri ob ſolam obſtructionem, & putredinem; minus, id ſolius caloris exuberantiæ tribuant, quod ejuſmodi antipathiæ debetur. Sed ad rem. Segregatur liquor omnis ab illa materia alba in vaſis fundo repercuſſa, per inclinationem; eaque poſtmodum variis ablutionibus cum aqua communi dulcoretur, & ad uſum ſervetur. Aſthmati, tuſſi, & aliis pulmonum affectibus confert. Ante repercuſſionem, obſerva dictorum florum auream tincturam cum cochleari argenteo in his tincto: quod per tranſennam annotare placet, ut videatur quomodo ſulphur naturæ aureæ ſit particeps.

Oleum, ſeu liquor acidus ſulphuris, proprie eſt ſpiritus ſalis ſulphuris reſolu-

ſolutus, cujus facultates & vires toto genere a reliquo ſulphure diverſæ ſunt; imo plane contrariæ. Spiritus iſte, ſive oleum acidum, & omnia acida, refrigerat: reliquum ſulphur ſuſcipit flammam, hoc vero nunquam, & tantum abeſt, ut potius res eo perunctæ flammam concipere poſſint: ſitim ſedat, febrium ardores mitigat, & alios producit effectus ſimiles; at mordax eſt, & acer, & maxime penetrans, hæc vero ad caliditatem ſpectant. Gal. *lib.* 1. *de facult. ſimpl.* acetum ſtatuit frigidum cum participatione caliditatis: acrimoniam, & mordacitatem non propterea caliditati acceptas refert, ſed potius frigori, dicens aerem frigidiſſimum eſſe ulceribus mordacem, quod ante ipſum annuit Hippocr. Qua in re multa eſſent dicenda, & ex qualitatum doctrina Galenum errare, ſibique contradicere. At nos garrulos pſittacos, doctrinarum Monarchas imitari nobis non eſt animus: veritatem profitemur, & loquacitatem ſpernimus. Sed probabiliorem afferamus rationem, cur ejuſmodi liquor tantopere adverſetur igni, & nihil quicquam de natura ſuæ originis retineat. Ferunt Hermetici res triplici ſubſtantia conſtare, ſale, ſulphure, & mercurio: ſalem igni reſiſtere, experientia conſtat; ſulphur contra igni amiciſſimum. Per ſulphur intelligunt ſubſtantiam illam oleoſam ignis ſuſceptricem. Per ſalem, ſubſtantiam poſt ſulphuris deflagrationem in cineribus relictam, atque per aquam diſſolubilem. Cum ergo liquor ejuſmodi, ſalis ſit eſſentia, plane conſtat cur igni adverſetur; acrimonia vero, & mordacitas, ſubtili ejus ſubſtantiæ tenuitative partium tribuenda ſunt. Scio quoſdam non his prorſus acquieſcere, & affirmare ſalem, quia acrem & mordacem, eſſe calidum; & ignis reſiſtentiam non a frigore procedere, ſed ab ejus terreſtri ſubſtantia. Sed cum hæc effugiunt, non vident ſe in graviora impingere, concedentes motum immobili, quid quali, actionem patienti. Deveniendum tandem ad id, quod primum movet; & ſi illud habeat annexa inſtrumenta, videndum, an recta inſtrumenti ratio ipſis competat, & quibus modis his utatur agens, & id, num unitatis agentis ſit, vel plane alterum. Quam unitatem peragentium finem contemplari unuſquiſque poterit. In univerſum agentia quæque ad vitale principium diriguntur, & inde ad id quod magis affectant. Hinc ipſa nituntur aſſimilare ſibi paſſa: properant omnia ad eſſe perfectum, non ad imperfectum. His longe plura addere poſſem. Acrimonia ergo, & mordacitas, caliditati non eſt tribuenda, ſed ipſius ſalis naturæ, quam vocemus formam, vel ſubſtantiam, ſpiritum, vel quodcunque aliud, nec de nominibus cum Galeno multum laboremus. Verum quid opus eſt verbis, ubi res ipſa loquitur? Accipiant ſalem, eumque in flagrantiſſimas prunas immittant, percipienti ipſum, ut metalla liquari, repurgari, & veluti ſalamandram in igne fixum manere; hinc aqua permanens, & fixa: ibi non craſſities, terreſtreitaſve impedit, quominus ab igne abſumatur. Spiritus ejus tenuiſſimus eſt, nec propterea minus reſiſtit igni. Quid demum? ſalem eſſe frigidiſſimum ſtatuemuſne? minime gentium, nec calidum quoque. Et quæſtioni quid, ſalem dicemus eſſe id, quod eſt affectum ſupradictis paſſionibus; & eodem modo quæſtioni quale. Nec obſtat, quid elementarii, & nimis materiales Philoſophi nobis occinant, de ſuis primis,

& ſe-

& ſecundis qualitatibus, quibus alibi reſponſum dedimus. Sed infrugifera ejuſmodi dicacitate relicta, ad praxim veniendum. Itaque fit ejuſmodi liquor per campanam, vel vas aliud ſimile, crucibulum accipiendo ſulphure trito plenum, quod admoto igne, per ſe flagrat: fumus per campanam excipitur, iſque denſatur, & inferius in ſubjectum vas labitur. Si humida ſit tempeſtas, & frigida, plus olei habetur. Si in fundo crucibuli, pro libra ʒ. ij. cryſtalli calcinati immittas, efficies liquorem multiplicabilem, qui non parum idiotarum animos in admirationem trahit, decipit, & materiales illos medicaſtros, qui ex ſenſibus omnem philoſophiam, aut potius dicacitatem ſuam hauſerunt, putântque nihil quicquam benedictum eſſe in phyſicis, niſi ex quatuor qualitatibus derivetur. Sed afferant quæſo rationem, cur uncia dicti liquoris intra menſem alteram unciam producat. Uſus hujuſce liquoris multiplex eſt: intrinſecus nunquam per ſe, ſed cum alio liquore. Dantur tres vel quatuor guttæ cum juſculo, aqua ſtillatitia, decocto, vel alio liquore: conſervis etiam immiſcetur. Ventriculum roborat, craſſos & viſcidos humores in eo contentos incidit, & attenuat, vermes enecat, menſes mulierum movet, ſitim compeſcit, ardores febriles extinguit, hydropi ſuccurrit, vulneribus intrinſecis cum decoctis vulnerariis medetur, aſthmati a craſſorum humorum infarctu orto multum confert; juvat & eos qui hydrargyro peruncti fuere, vel eundem intro ſumpſerunt, dentium dolores ſedat, eoſque nitidos reddit.

Balſamum ſulphuris per ſpiritum terebinthinæ, factum, omnibus parum in chymicis inſtructis notum eſt; fitque ex ipſius ſulphuris floribus; in eo terebinthinæ ſpiritu ad calorem fimi equini maceratis, quouſque dictus terebinthinæ ſpiritus rubeam ſulphuris tincturam elicuerit. Reaffunditur novus ſpiritus ſupra dictos flores toties, quoties ſpiritus ab his tinctus prodierit. Ab hac tinctura ſpiritus per alembicum prolicitur, & in urinali fundo remanet tinctura in formam extracti, quæ demum per vini ſpiritum purior redditur ipſo extracto vini, ſpiritum ab eo extrahendo.

Eſt & aliud ſulphuris balſamum non ita notum, qua via & ejus tinctura extrahitur: ad quod aliud diſſolvens requiritur, de quo alibi, Deo favente.

Eſt & tertium balſami genus, ad extrinſecos uſus tantum paratum. Fit vero cum florum ſulphuris ℔ ß. olei lini, vel communis, vel alterius generis, pro ratione meditamenti, ℔. j. ß. coquantur parum ſimul in vaſe amplo terreo devitriato, ſpathula ferrea ſemper movendo: ignis interea ſit lenis, ac lente ipſum coquito ad mellis ſpiſſitudinem, tunc ſuper marmor effundatur, & refrigeretur: hoc denique in tenues partes ſcinde, eaſque per retortam diſtilla, & exhibit oleum ſubnigrum, fœtidum & graveolens, quod quidem ad plurimos uſus conducit, frigidos tumores diſſolvit, vulneribus medetur, convulſionibus ſuccurrit, & omnibus nervorum affectibus, ſurditatem juvat, & juncturarum frigidos dolores ſanat. Per ſe, & cum oleis, aut unguentis uſurpamus. Odoris eſt acutiſſimi: propterea qui ejus vehementiam extimeſcit, cohobationibus (ut alibi diximus) removeat, aut

faltem

ſaltem imminuat ejuſmodi odoris acumen, aut ſaltem commiſceat olea odorifera, vel ungenta. Vulneribus ex linteamine duplici apponitur, plagulis, ac faſciis more vulnerum admotus.

(*a*) *De ſulphure*. Sulphur nativum mirabile & præcipuum minerale eſt; Spiritus mineralis ſubterraneus, qui ſolutiones, coagulationes & generationes metallorum efficit, lapides diſſolvit, ſulphureus eſt. Veteres chymicorum uno animo crediderunt, ſulphur metallorum primum principium eſſe, eo maxime, quod aſſiduus illorum & mineralium ſit comes. Mineræ ferme omnis e venis erutæ, ſulphur olent, & igni aperto commiſſæ, ſtagma fundunt acidum, non ſecus ac ſulphur in libero aere accenſum.

Præterea ingens copia ſulphureorum fumorum apparentium vel in ipſis mineris, vel extra illas evidens indicium habetur venarum ditiſſimarum latentium. Sæpiſſime accidit in mineris ſylvæ Herciniæ, de nocte flammulas ſulphureas ſalientes circa terræ ſuperficiem vagantes cerni, procul dubio a metallorum effluviis ſulphureis, ſubterraneo calore in copia exhalantibus, & ex ipſa tellure ſurſum elevatis. Refert *Kircherus mund. ſubter. L. 10. Sect. 3.* in fodina Hungarica quadam tantam exhalationum ſulphurearum copiam eſſe, ut facillime ab accenſo lumine incendi poſſint, maximo cum fragore & ambuſtione operariorum, adeo ut cutis facillime detrahi poſſit, ac ſi aqua fervente aduſta ſit. Simile contigit aliquando Clauſthali, dum foſſores locum pro vacuo habitum a veteribus aperire volebant, ecce magno cum impetu erumpit aqua, ſulphurei odoris, quæ in momento accenſa fortaſſis a flamma lampadis, veſtes ipſamque cutim mirum quantum adurebat, ut vix medicamentis præſentiſſimis adverſus ambuſtionem ſervari potuerint. Sulphureum principium fluidum per totum terræ ambitum circulatur, perque omnes mineras, me judice diſperſum eſt, & prout terra metallica differt in bolis & lapidibus, varias metallorum ſpecies producit, adeo ut ſulphur & terram fuſilem pro veris & unicis metallorum principiis agnoſcam. Ab hoc etiam non immerito caloris ſubterranei effectus mirabiles, montium deflagrationes & terræ motus incredibiles duci & derivari debent. Sulphur minerale alit aliquandoque metallum & maxime venerem, de quo videri poteſt *Boyle in chym. ſcept. pag. 135.* Goslarienſe ex mineris cupri liquatur. Curioſum experimentum eſt, ex ſulphure & ferro fieri poſſe cuprum, dum nimirum vitriolum ex ipſis paratur, quod cupreæ naturæ non expers eſt. Aſt vero cum omni ſulphure id non ſuccedit, ſaltem illo, quod particulas quaſdam metallicas in ſe recondit. Lapidi lydio attritum ſulphur obſcuram maculam relinquit, inditio latitantis cujuſdam metalli. Mediante ſpiritu nitri, vel aqua forti ex ſulphure communi concretum natura ſua parari poteſt arſenicale.

Sulphur ſuper caput mortuum vitrioli veneris ſublimatum, optime depuratur; ſed felicior eoque melior modus eſt, ſi recipitur ſulphuris libra ſemis, calcis vivæ lib. 1. hæc mixta indantur crucibulo magno, cui aliud adhuc ſuperlutatum eſt; applicetur ignis per gradus, ſic in ſuperiorem locum ſulphur aſcendit, quod exemplum denuo cum calce viva miſce, & repete ſublimationem: ſic ſulphur evadit puriſſimum hoſtili corroſivitate orbatum; Hoc modo correctum egregium balſamum, tincturam, & cinnabarim præbet. Sulphur a corallis anatica portione ſæpius elevatum, quavis vice recentia corallia recipiendo, uſque dum flores rubicundum referant colorem, magnam largitur medicinam. Deprehenditur in ſulphure virtus ſingularis roborans & conſtringens; In dyſenteria igitur ac diarrhoea laudabilem edit effectum, videlicet excretiones non tam promovet, quam ſiſtit.

Sulphur accenſum in aere humido, emittit vaporem odoris penetrantis ſulphurei acidulum, qui collectus ſub campana vitrea liquorem dat, paucum tamen. Hic a ſpiritu vitrioli efficacia parum differt. Maximam enim affinitatem inter ſe alunt vitriolum & ſulphur, imo ex ipſo ſul-

phure cum limatura martis debita calcinatione vitriolum parari poteſt. Dum ſulphur colliquatum cum marte, vehementiſſimo igne tranſit in ſpeciem marchaſitæ, quæ tuſa aerique exhibita in vitriolum vertitur, non ſecus ac minera ſic dicta martis ſolaris, quæ ex ferro & ſulphure conflata ac concreta eſt. Si cruda & aerem nondum experta minera retortæ ignique vehementiori tradatur, ſulphur obtinetur copioſiſſimum cum phlegmate acidulo ſulphureoque. In aere autem eadem minera, quæ antea vix ullius ſaporis erat, vitriolefcit, unde elegans vitriolum martis, paulo tamen acrius, & tinctura martis aurei coloris propter inexiſtentes ſimul particulas ſulphuris unctuoſas, aurei coloris profluit. Goslariæ copioſum præparatur ſulphur, ex minera ſulphuris; ſtratum ſupra ſtratum fit cum ipſa & lignis ſubſtruitur ignis, ſic vapor denſiſſimus naſcitur ſulphureus. Quo in aere ſi quis obambulat, qui capitis dolore ex ebrietate vel alia cauſa tenetur, protinus ab illo liberatur, fortaſſe quod poros capitis ſubtilitate ſua reſeret, ut major fiat tranſpiratio. Unde liquet facile ratio, cur ſpiritus vitrioli volatilis, exterius & interius datus, cephalalgias egregie diſſipet.

Sulphur commune, tractatum cum argento in igne illud in fuſilem ac pulveriſabilem maſſam convertit. Stanno autem & plumbo, quæ facilem admittunt fuſionem, tantum ſtabilitatem conciliat, ut vix colliquari queant. Latitat in ſulphure arcanum præcipitandi ex ingenti mole argenti, aurum etiam parciſſima quantitate contentum, nimirum via ſicca, & fuſione. Sulphur enim aggreditur lunam intime, partes autem auri relinquit intactas, quæ deinde gravitate ſua fundum petentes, aliis tamen adhuc permixtæ in regulinam ſubſtantiam fatiſcunt. Præparatio hæc valde lucroſa eſt, & novi quoſdam, qui ſola hac operatione largiſſime ſe ſuoſque alunt. Circa reductionem autem præcipue attendendæ quædam enchireſes ſunt.

In ſulphure latitat arcanum imbuendi plumbum argento, ſi repetitis vicibus cum ipſo tractetur, calcinetur & reducatur. Ex uncia una ſaturni quandoque obtinentur grana octo argenti: pulchrum quoque experimentum conficitur cum luna ſulphure calcinata, ſi in maſſam invicem redigantur, quæ leni ignis calore efflorefcit, & conſtituit floſculos capillares argenteos. Germanico idiomate exprimitur, das Gilber machſend machen.

Meretur etiam attendi ſequens experimentum & medicamentum ex ſulphure & marte parabile. Recipe ſulphuris libram ſemis, limaturæ martis uncias quatuor, mixturam inde vitro conſervali & aquam illam humecta, ut fiat inſtar pultis, elapſis ſex vel ſeptem horis maſſa incaleſcere incipit, ita ut vitrum non raro frangatur, & copioſiſſimi fumi eructent: Ebullitione hac limatura martis reſolvitur, ab acido ſulphuris, quod addita aqua fluorem acquirit, & pulvis coloris ex bruno nigricantis evadit, hanc jam exime, pulveriſa, & carbone accende, ſic leniter incipit urere, emittere acidum fumum, qui ulterius limaturam martis vertit in ſal vitriolicum, quod elue & coagula, fit vitriolum album ſaporis gratiſſimi, quod in medicina eſt commendatiſſimum. Quod ex puriſſimo ſulphuris acido confectum eſt, longe magis præferendum vitriolo martis, quod fit ex ſpiritu vitrioli, qui particulis terreis metallicis conſtat. Vitriolum hoc eſt egregium aperitivum, antihypochondriacum, & ebullitiones acres humorum ſiſtens, bilem volatilem figendo & enervando; poteſt miſceri cum pulvere quodam abſorbente.

Ex ſulphure paratur magiſterium album, quod dicitur lac ſulphuris, hoc modo: recipe florum ſulphuris, ſalis tartari ana unciam unam, liqueſcant in crucibulo: quo facto affunde aquam calidam, filtra & ſolutioni affunde acetum deſtillatum vel ſpiritum vitrioli: Sic cum tetro fœtore ſubſidet pulvis lactei coloris, qui mitior adhuc ex floribus; hi enim calidiores ſunt; nam acidum, quod hæret in lacte, corrigit calorem.

Quando cineres clavellati fluunt in tigillo, & additur ſulphur, fit hepar ſulphuris ſanguinei coloris, ex quo cum ſpiritu vini rectificato digeſtione debita fit Tinctura. Notabile autem eſt, ſimilis coloris ſubſtantiam fieri poſſe ejuſdem ſaporis & virtutis, ſi loco ſulphuris adda-

datur

datur pulvis Carbonum, indicio: carbones a ſulphuris mineralis indole non alienum quid recondere.

Paratur ex ſulphure cum ſale ammoniaco & calce viva vehementi arenæ igne liquor volatilis urinoſus, ſulphureus fumans, aurei coloris, qui volatilitate ſua ſulphurea argentum involutum corio vel multis chartis, flavo colore inficit. Paratur quoque attramentum ex eo, ſymphatheticum, quod per totum librum chartaceum operatur, & ſcripturam non apparentem viſibilem reddit. Notabile tamen & hic eſt, effluvia hujus ſpiritus amittere efficaciam tingendi, ſi argentum chartæ oleo imbutæ involutum fuerit. Liquor hic additus mercurio ipſum coagulat, quatenus ipſe ſulphur arripit, cujus ramoſitate & unctuoſitate in fluore ſuo ſiſtitur. Quod ſi in liquore hoc volatili opium & camphora ſolvitur, affuſo ſpiritu vini rectificatiſſimo, nobiliſſima medicina antipodagrica externa oritur. Mirabilis hujus ſpiritus præparatio jam dum nota fuit *Baſilio Valent. v. Currum ejus triumphal. p. 92.*

Balſamum ſulphuris cum oleis æthereis deſtillatis, vel etiam expreſſis confici ſolet: hoc temperatius, illud calidus eſſe ſolet. Optatius autem res ſuccedit, ſi flores ſulphuris aſſumantur, vel melius, ſi cum ſale tartari prius igne reclaudantur: addatur oleum deſtillatum cum pauxilla ſpiritus vini rectificati quantitate, et phiola digeſtio fiat ſub moderato arenæ calore: Memorabile hic eſt, balſamum ſulphuris, cum oleo terebinthinæ facto, juncturis firmiſſimis clauſis, calore arenæ vehementiſſimo ſtupendum fragorem aliquando edidiſſe, cum intenſiſſima percuſſione vicinorum locorum, quaſi tonitru et fulgur eſſe factum in pharmacopolio Clauſthalenſi Soceri mei amantiſſimi: Quod experimentum naturam terræ motus clariſſime explicat; de quo alio tempore fuſius tractabimus.

Cum oleo lini maſſa ex ſulphure & ſale tartari conſtans ſi coquitur, fit egregium balſamum externum, reſolvens vulnerarium, quod abſceſſus præcavet, et ſtagnantem lympham diſſipat. Si fortiter coquitur, abit oleum cum ſulphure in ſubſtantiam ſolidam, inſtar duri bituminis, ſive fuliginis male olentis, quæ exhibita nauſeam movet et vomitum: Si deſtillatur, prodit oleum nigrum fœtidum.

Balſamum ſulphuris cum oleo amygdalarum dulcium, vel vitellorum ovorum paratum, in empyemate, pulmonum ulcere, tuſſi ſicca expertiſſima medicina eſt: poteſt addi crocus, oleum aniſi etc.

CAPUT XII.

(a) De Antimonio.

Quam injuſte virus ſuum evomunt, in hoc præſtantiſſimum minerale, pſeudo quidam Medici quos plebeji nonnulli, rudes & ſtolidi loquaces palam inſequuntur, ſatis conſtat. Sed hos Phormiones de re incomperta ſinamus delirare. Eſt autem Antimonium, minerale præſtantiſſimum, omnium metallorum radix; propterea Saturnus philoſophicis a Chymicis dictum. Ejus vires, & proprietates plane ſunt imperſcrutabiles, de quibus poſt F. Baſilium Valentinum, & Johannem de Rupeſciſſa, Theophraſt. Paracelſ. multa, & præclara dixit. Recentiores, poſt ipſum, ut Penotus, Gerardus, Dorneus, Matthiolus, Quercetanus, Suchenius, Rulandus, Crollus, Phædro, & alii idem ad ſidera extollunt: qua de re non amplius venenum, ſed præſtantiſſimum alexipharmacum a doctis habetur. Doctos non appello deſides, & otioſos, quos piget manus ad fortia mittere; minus eos,

qui

qui ſacræ artis gloriam in verborum lenocinio reponunt : ſed hos, quos ſedulus labor Mnemoſynes filiabus arcte conjunxit. Medicamenta, quæ potiſſimum ex eo conficimus, ſunt, Tinctura, non ea, quæ Chryſopœis exoptatur, ſed ea, quæ ad medicos uſus tantum conducit: Oleum, Sal, Mercurius, liquores varii, vomitoria, alvum ſubducentia, diaphoretica, & alia. Tinctura variis modis a nobis paratur. Primo, eo quo habetur apud Theoph. Parac. ipſum primum calcinando, atque in reverberio per aliquot dies exercendo: demum per ſpiritum vini tinctura nobiliſſima educitur: cujus proprietas eſt aperire meatus, vires corporis augendo, ac radicale humidum ab omni ſorditie repurgando: ſanguinem, & alios humores renovat, quare & lepram ſanare creditur. Ea utimur, omni tempore, cum quavis re, ſive potu, ſive cibo. Doſis ad libitum, granor. tamen aliquot, vel per 5. vel 10. vel 20. ad 30. uſque dies. Alio modo per varia diſſolventia. Omnium nobiliſſima, & præſtantiſſima ea eſt, quæ alia tinctura fit citra omnem calcinationem, cum proprio diſſolvente, quod quidem non aliunde, quam ob eodem antimonio educitur. Ejuſmodi diſſolvens ab antimonio duplici modo fit, primo ex puro, & crudo ſtibio, abſque adjectione, ſecundo ex regulo cum adjectione, ea cum regulo remanente, vel ab eodem poſt ſolutionem recedente. Hac methodo parata medicamenta, ſeu potius arcana, filiis artis tantum innotuerunt, & qui tanti theſauri fuerunt participes, eum ſibi ipſis tantummodo ſervarunt, ne ſuos labores æmulis impune traderent; & magis quidem, cum non liceat ſanctum dare canibus, & uniones ante porcos projicere. His ſi aurum accedat debito modo paratum, vera, & perfecta antimonii præparatio habetur. Hinc exurget optatiſſimus, & laudatiſſimus morborum alexicacus, medicamentum fere univerſale, adverſus ſingula quæque mala ab inordinato victus regimine profecta. Ultra poſſem ejus vires, & facultates dilatare, eaſque encomiis, & magnis laudibus exornare, aut filiis artis, quibus ſolis hæc dicata ſunt, ſatis me viam aperuiſſe confido. Interim nè rudes, artiſque tyrones ab ejus uſu arceantur penitus, ſequentes præparationes primum meditentur, eaſque in uſum frequenter advocent. Vitrum antimonii non omnino ſpernendum venit. Id vero multiplici modo fit. Modus noſter eſt, ut prius per ſalem nitrum ipſum ſemel coquatur, poſtmodum vulgato modo in vitrum reducatur: & hoc præſtantiſſimum eſt, ſi a docto, & experto Medico exhibeatur.

Aliud, ſed compoſitum, fit cum auro, per duplicem viam: elegantiorem, & nobiliorem, cum oleo antimonii, in quo diſſolvitur aurum, eàque diſſolutione fermentata per coctionem in vitrum vertitur ſplendidiſſimum, cujus vires mirandæ ſunt, & ſummis laudibus extollendæ. Alio modo cum crudo antimonio, de quibus alibi plura.

Flores item antimonii propriis non carent laudibus. Fiunt & per ſe vulgato modo, & cum adjectione. Cum ſale armoniaco rubicundiſſimi fiunt. Utrique vomitum, & alvum proritant, quas qualitates coctione amittunt, & evadunt ſudorifici. Modus conficiendi flores albos, omnibus patet, & fere artificio caret. Crucibulum ad hoc requiritur, vel aliquod vas terreum for-

tiſſimum. Ignis etiam vehementiſſimus deſideratur. Flores in ſuprema parte ſublimatorii collecti, vomitum valde concitant; qui in medio, mediocriter; qui in ima parte, parum aut nihil vomitum cient. Iidem flores in reverberatorio per plures dies detenti varios nanciſcuntur colores, qui per ſe abſque alia præparatione, multis pollent viribus.

Fixatur Antimonium ipſum, bis vel ter cum ſale petræ calcinando: ſal, aquæ communis medio, ab eo removetur. Putant nonnulli, nec ſine cauſa, portionem aliquam ſalis petræ cum antimonio remanere, quod ex pondere poſt calcinationem facile deprehenditur.

Mercurius Antimonii multiplici modo fit, cum adjectione, & citra adjectionem. Sine adjectione, regulum, more florum antimonii, ſublimando. Ignis ad hoc ſit æqualis, & fortiſſimus, atque viginti quatuor horarum, & accipies per alembici roſtrum Mercurium vivum.

Nonnulli cenſent, Mercurium ejuſmodi fieri poſſe per cinnabarum, & & per Mercurium ſublimatum: at hi non norunt utriuſque antipathiam, hæc eſt potius Mercurii reſuſcitatio, quam ejuſdem generatio. Gummi, quod ex regulo antimonii extillatur, ab antimonio procul dubio educitur. Mirum eſt, quam ſeſe averſentur iſthæc duo mineralia. Alio modo cum ſalis tartari in loco humido diſſoluti, lib. ij. antimonii ſubtiliter triti, lib. j. tartari crudi, lib. iij. per retortam Mercurius in aquam frigidam pellitur.

Sal antimonii pluribus modis fit: at in omnibus calcinationem præcedere neceſſe eſt, ſive ea ſit per ſe, ſive in ſicco, ſive in humido. Per ſe, uti de floribus ipſius antimonii dictum eſt: cum aliis, ut cum aliqua ſpecie ſalis, quæ calcinatio ſicca eſt, reſpectu ejus, quæ fit cum lixiviis, & aquis fortibus. Modus optimus eſt, ſtibium in ſudorem reſolvere, reſolutum in pulverem dulcem reducere. Ab exſiccato, per ſpiritum vini, ſal educitur præſtantiſſimus, alvum tantummodo ſubducens.

Regulus antimonii fit etiam multis modis. Communis methodus eſt, accipere partem unam antimonii, ſalis nitri partes duas, tartari crudi ſubtiliter pulveriſati totidem: ex his ſimul commixtis fit pulvis, qui ſenſim in crucibulum ignitum projectus regulum producit, Regulus in fundo crucibuli poſt reiteratas fumigationes reperitur.

Alter modus fit cum ferro, eo ignito, & in fuſum antimonium projecto. Funditur vero antimonium in amplo crucibulo ad libras 6. vel 7. & candens ferrum ad digiti majoris craſſitiem, pendens circiter ſemilibram, ei commiſcetur. Antimonium ferro inimicum, ferrum ipſum diſſipando in fumum, una cum ferro ab omni ſorditie ſimul repurgatur.

Oleum, & liquores antimonii varii itidem modis a nobis præparantur. Qui ad Chryſopœam ſpectant, noſtri non ſunt inſtituti; medica proponimus, & vana rejicimus. Fit vero oleum antimonii, vel ex ſolo antimonio, abſque ullius rei interventu, qui modo non omnibus innoteſcit: vel alterius, multorumve adjectione. Ad primum modum magna quantitas antimonii requiritur; a quo crudo poſt putrefactionem aqua per varia in-

ſtru-

ſtrumenta vitrea educitur; hæc novo reaffunditur ſtibio, a quo poſt reiteratam putrefactionem aqua iterum exſtillatur. His plures repetitis operationibus, oleum ſive liquor oleagineus exurgit præſtantiſſimus, diſſolvens egregium, & nobiliſſimum.

Alio modo per adjectionem fit, vel ex eo primum calcinato, vel abſque calcinatione. A calcinato ſal per proprium diſſolvens educitur, a quo excillatur oleum ſubrubrum, præmiſſis aliquot cohobationibus. Ejuſmodi liquorum uſus eſt ad intrinſecus uſus, ad quantitatem trium, aut qualuor guttatum, cum liquore convenienti.

Cum variis rebus oleum ſtibii fit compoſitum, cum ſale communi decrepitato, cum ſale gemmæ, cum pane biſcocto, cum radicibus, & aliis multis; cum quovis etiam matallo calcinato, cum ſublimato, & tandem cum ſaccharo. Is modus valde eſt popularis: ejus deſtillatio, a præmiſſis per retortam non diſcrepat. Qui recenſent olea ſtibii, aquarum fortium medio facta, nos decipiunt; non enim aquis fortibus & corroſivis diſſolvitur, item neque per acetum diſtillatum poteſt atterri. Stibium ſale armoniaco apertum quoquo pacto diſſolvitur cum aceto; at ejuſmodi diſſolutio nobis minime arridet. Diſſolutio etiam cum ſpiritu vini ſale armoniaco exaſperato, nobis ſuſpecta eſt: hinc ab ejuſmodi liquoribus abſtinendum ſatius eſſe judico. Quantum vero ad medicamenta diaphoretica, purgantia ſupra, & infra, qui præmiſſis inſtructus erit, ea facile habebit. Omitto volens calcinationes cum ſale nitro, ut quæ ſint populares & cognitæ. Compoſita poſtmodum medicamenta tam alterantia, quam purgantia ex eo parata, longiorem tractatum a nobis exigerent; ea de cauſa hoc alibi explicandum diſtulimus. Quercetanus jam multa *in ſua Tetrade*, alii etiam alia. Interea te monitum velim, ipſum maxima cum utilitate omnibus metallis miſceri, auro, argento, æri, ferro, ſtanno, ex quibus non vulgaria arcana prodeunt.

(*a*) *De Antimonio*. Antimonium crudum non eſt venenum, ſed potius medicina. Interne *Schroderus* illud commendat in epilepſia, *Ludovicus* & *Zvvelferus* contra luem veneream, *Hartmannus* & *Michaelis* cum cornu cervi uſto adverſus dyſenteriam, *Helmontius* contra hydropem adhibet. Proſtant morſuli in pharmacopoliis Berolinenſibus nigri, ex ſaccharo & antimonio parati, contra phthiſin. Conſtat antimonium ex ſubſtantia ſulphurea, & regulina mercuriali: ab hac draſticam ſuam vim potiſſimum mutuatur, quam diu hæ ſubſtantiæ invicem arctiori vinculo ſunt unitæ, nulla obſervatur vehementia, ſimul ac autem illud ſolvitur veligne, vel variorum ſalium adjectione, protinus ſe exerit virulenta vis. Pulvis reguli in ſubſtantia oblatus canibus, illos brevi interficit, apparente in ventriculo nigricante macula: quod ſi autem cum ſulphuris vulgaris partibus tribus colliquatur: maſſæ non ſecus ac magnes arſenicalia, qui ex ſulphuris & arſenici mutua naſcitur colliquatione, omni virtute vehemente exuitur.

Antimonium cum cornu cervi uſto reverberio igne aliquot dies calcinatum, defraudatur virulentia ſua, & cornu cervi inſigni diaphoretica & alexipharmaca virtute imbuitur.

Mineræ antimonii parum ſpiritus acidi ſulphurei dant, qui appellatur acetum antimonii, quod tamen non tanti effectus in medicina & alchymia eſt, quanti vulgo creditur & habetur. Nobiliſſima antimonii minera eſt Hunga-

rica, quæ punctulis rubicundis interſperſis emicat. Dicunt, ſi ſublimetur, elargiri ſulphur rubicundum, quod ſolus auri æquali portione mixtum, ſub leni calore conſtituat pulverem inſtar coralliorum rubicundum, qui, argento injectus, aliquot partes immutet in aurum.

Vitrum antimonii pellucidum non tam facilis præparationis eſt, quam creditur. Optime fit ita: Calcinetur antimonium ſub aeris liberioris acceſſu igne moderato tam diu, donec abeat in glebas; tunc deſiſte: glebæ pulveriſentur & iterum calcinatio fiat continuo materiam agitando, donec in glebas faceſſat, quo denuo in pulverem vertendæ ſunt, uſque dum antimonium carboni vivo impoſitum fumum vix emittat, indicio, copioſum & ſuperfluum ſulphur avolaſſe, quod ſi nimis copioſum eſt, pelluciditatem non acquirit vitrum.

Si mercurii vitæ partes duæ cum foliis auri exactiſſime miſcentur primo in mortario, deinde calore leni fluant invicem, emergit maſſa interdum pellucida, quæ ad grana quatuor vel quinque data in diſpoſitis nauſeam & vomitum, in aliis nonnunquam ſalivationem & diaphoreſin movet. Cum ſale ammoniaco puriſſimo ſi teratur accurate, poſtmodum ſufficiente igne ſublimatur, flores qui aſſurgunt ſolares & antimoniales, decenter elutriati, medicinam præbent, ad grana duo vel tria, in graviſſimis chronicis morbis, continuato uſu virtutis admirandæ. Spectat huc tinctura antimonii ſicca *Gramanniana*, cujus meminit *Beatus Parens in clave Schrœderiana p. 211.* Sublimatur ſal ammoniacum cum vitro antimonii lento ignis gradu, edulcorantur flores aqua calida per chartam bibulam, & reliquiæ ſalis ammoniaci per ſpiritum vini repetita deſtillatione ſeparantur. Doſis eſt a granis duobus ad tria, vel ultra, nec alvum movet, nec vomitum, ſed diaphoreticam ſaltim vim obtinet.

Eſt novus veteribus incognitus modus, regulum antimonii ſumme emeticum cicurandi, ac convertendi in medicamentum diaphoreticum, mediante ſale communi. Aſſumuntur antimonii crudi unciæ octo, ſalis communis unciæ ſex, ſalis tartari uncia una pulveriſata & exacte mixta, fundantur debito calore ignis: Regulus ſeparandus a ſcoriis eſt, qui inſtar chalybis politi apparet: Contuſus in pollinem ſubtiliſſimum exhibet obſcure rubicundum colorem: edulcoratus a ſalſugine ſufficiente aquæ communis elatione uſui ſervit. Eſt remedium in chronicis morbis, & qui ex diuturnioribus viſcerum ac glandularum obſtructionibus naſcuntur, efficaciſſimum, in hydrope commodiſſime miſcetur cum limatura martis, in epilepſia, cum cinnabarinis, in ſcorbuto cum arcano duplicato, in febribus cum ſale abſinthii. Inter initia morborum malignorum & variolarum ac dyſenteriæ refracta doſi additur pulveribus bezoardicis terreis: ſic lenem ſalivationem cum diaphoreſi procurando, præcordiorum anxietates, mucum primarum viarum diſſolvendo egregie diſſipat. In diſpoſitis facile excitat vomitus, vel etiam ſedes, quod præcaveri poteſt, ſi refracta doſi & bene edulcoratus exhibeatur, & non tam cum ſalibus, quam terreis abſorbentibus. Ejuſdem notæ ac efficaciæ eſt panacea ſic dicta in pharmacopæis Brunſvicenſibus *Conerdingiana*, qui Author Archiater ac Chymiater experientiſſimus ipſam in frequenti habuit uſu. Inventionem hujus remedii debemus, *Glaubero*, qui hoc tanquam panaceam extollit in ſcriptis ſuis, *vide ejus Pharmac. Spagyricam pag. 20.* Præparatio eſt talis: Sumitur antimonii pars 1. nitri pars 1. & ſalis tartari pars dim. Invicem hæc in crucibulo fluant, maſſa exemta hepatici coloris a ſuperiori parte ſeparata coquitur in aqua, lixivium filtratur, ipſique infunditur ſolutio tartari crudi cum aqua ſimplici inſtituta, in fundum ſic dejicitur pulvis flavus, qui fluviali bene edulcorandus & exſiccandus eſt. In majori doſi ſi exhibetur cum cremore tartari, tutiſſimum evadit emeticum, quo dictus Chymiater frequentius uſus eſt. Si ejus ſuccisa doſi præbeatur cum pulveribus bezoardicis, vim edit reſolventem, deobſtruentem, & leniter ſalivantem. In principio variolarum, morborum malignorum, ubi anxie-

anxie-

anxietates urgent, in lymphæ vitio ſanguiniſque impuritate, ſeri coagulo ac glandularum tumoribus, mirificæ virtutis eſt. *Glauber. l.cap.1. p.25.* præſervare illud dicit a variolis, quod confirmat experientia ſeptem infantum. Idem perhibet, ulcera linguæ ſecuraſſe aliquoties pauciſſimis hujus pulveris granis. Expertiſſimum ejus uſum eo inveni in intermittentibus chronicis & autumnalibus. Unum granum ejus pro doſi maritetur cum abſterſivis & præcipitantibus antifebrilibus, quorum vim reſolventem mirifice adauget; at vero repetitis vicibus exhiberi debet. Mirum enim eſt, quantum ſe diffundat vis puri ac ſubtilioris ex antimonio edocti ſulphuris etiam in exili quantitate, univerſum corpus pervadit, & ad remotiſſimas quoque partes & extimam corporis plagam pertingit. Deprehendit in ægris ſuis *Clariſſimus Schraderus in Diſſertatione de Medicamintorum Galenicorum & Chymicorum neceſſitate* mirificam ſulphuris *Glauberiani* vim in acrimonia ſeri delinienda, lacrymarum mordacitate oculos infeſtante, lippitudines moleſtiſſimas, opthalmias cum unguis & panni metu producente, corrigenda. Idem annotavit in muliere, laborante artuum ſcorbutico dolore, & defluxionibus ad pectus tam acribus, ut eroſionem pulmonis & ſanguinis ſputum inducerent, tantillum hujus ſulphuris antimonii doſin tenuis & acris ſeri motum ſtitiſſe, & periculoſi morbi incrementa impediviſſe. Ejuſdem uſus & virtutis eſt ſulphur, quod deſcribit *Vigani in Chym. p.50.* En nitro, tartaro, ſale communi & antimonio regulus conficitur, ex ejus ſeparata ſcoria & diſſoluta in fortiſſimo lixivio calcis vivæ, ſæpe agitando nobiliſſimum ſulphur antimonii acquiritur, qui levis pulvis antimoniatus odoris eſt gratiſſimi & ſaporis non ingrati, febres ardentes unica doſi profligrans, ſudorem & urinam movendo, præterea in doloribus Gallicis ſumme eſt proficuus. Ceterum ex regulo antimonii medicinali, ſi cum aqua calcis vivæ coquatur, & lixivio infundatur ſpiritus vitrioli, conficitur ſulphur elegantiſſimum ſatis correctum, quod cum panacea *Glauberiana* aliiſque dictis, ſi non majorem ſaltim parem exhibet effectum. Quod attinet tincturas antimoniales, inſtar omnium ſequens eſſe poteſt. Miſceatur regulus antimonii medicinalis cum æquali portione ſalis tartari fortiſſimo igne, mixtura injiciatur ſpiritui vini ſuper ſcorias antimonii abſtracto, digeſtione decenti, uti in præparatione tincturæ tartari monitum fuit, extrahatur eſſentia. Notabile eſt, ſpiritum vini ſuper ſcorias reguli antimonii vulgari modo cum ſalibus paratas abſtractum, ſuaviſſimum odorem ob ſulphur antimonii expanſum acquirere, & ſudorifera ac anodyna virtute ſimul imprægnari, ut menſtruum hac ratione exurgat aptiſſimum ad extrahendas tincturas & eſſentias varias. Si ſcoriæ dictæ antomonii anatica proportione miſcentur cum ſale ammoniaco & ex retorta adornetur deſtillatio, tinctura antimonii volatilis, quæ aureo prodit colore, conficitur, medicamentum potens tam extrinſeco quam intrinſeco uſu, in diſſolvendis ac diſſipandis humoribus. Ejus vapor inficit argentum, & deaurat ipſum, ut ut color non ſit conſtans. Alias egregiæ virtutis anodynæ tinctura antimonialis parari poteſt ſequenti ratione. ℞. Decoct. reguli antimonii medicinalis cum calcis vivæ aqua menſ. 1. opii thebaici in partes diſciſſi uncias duas, has ſolve in lixivio leni calore, filtra, filtratum inſpiſſa, cui affunde vel vinum malvaticum, vel ſpiritum vini tartariſatum, & extrahe eſſentiam, quæ divinum fere in doloribus compeſcendis, placandis, ſomno procurando eſt remedium; Lixivio calcis vivæ ſulphure antimoniali imbuto optime corrigitur vis opii narcotica ſtupefactiva, & ſimul ſymptomata, quæ alioquin ab opii uſu accedere ſolent, nempe obſtructiones alvi, vaſorum minutiſſimorum obturationes, incraſſationes humorum hoc pacto præpediuntur, dum vis reſolutiva ſulphuris antimonialis ſimulque anodyna ſpirituum impetuoſum motum cohibens quaſi in æquilibrio ſtat, & ſic medicamentum excellentiſſimum conſtituit. Loco Antimonii diaphoretici vulgaris ceruſſa ejus, quæ nihil aliud eſt quam regulus antimonii cum tribus nitri partibus in pulverem albiſſimum calcinatus, com-

modiſſime adhiberi poteſt. Regulus enim mercurialis naturæ eſt. Nonnulli in modum panaceæ illam habent, ad graviſſimos morbos depulſandos. Quo referimus etiam materiam perlatam *Krugneri*, item *Richteri Practici Zittavienſis* panaceam, utrumque reducitur quam opportune beneficio carbonum in regulum rurſus. Ipſum quoque ſtomachicum *Authoris* ejuſdem proſapiæ eſt. *Mayerne lib. 1. de affect. capitis p.* 48. ſcribit: Medicus quidam Gallicus nomine *Potieur* (qui eſt noſter Author) ſolebat dare ſolam ceruſſam antimonii bis terve in die, per plures dies conſequentes, ad debellandos graves morbos chronicos.

Mercurius vivus ſine additione mercurii ex regulo ejus ſed pauciſſimus, quique craſſioris conſiſtentiæ eſt, quam vulgaris; parari poteſt, Regulus antimonii aliquoties per ſe ſublimetur; deinde cum ſale tartari & ſale ammoniaco probe trituratus deſtilletur, de novo ſublimetur, ſic tandem abit in mercurium currentem, vide plura de hac præparat. *in Epiſt. Langelott. ad Naturæ Curioſos.*

Sal ex antimonio paratur, ſi tinctura antimonii tartariſata leni calore inſpiſſetur, vel ſi craſſius & copioſius expetis, decoctum ſcoriarum antimonii decenti evaporatione redigatur in ſal ſiccum. Hujus ſalis recipe unciam ſemis, affunde olei juniperi, item menthæ, cort. citri ana unciam unam: Mixturam inde retortæ vitreæ, & per arenam moderato calore abſtrahe intra viginti quatuor horarum ſpatium circiter olei unciam unam, quod remanet in retorta, inſtar ſanguinis rubicundum pauloque craſſioris conſiſtentiæ eſt, & nuncupatur antimonii balſamum, quod intrinſecus & extrinſecus commendatiſſimum eſt remedium: Perpulchre miſcetur cum liquidis, v. g. cum elixirio pectorali, eſſentia carminativa, tinctura tartari vel ſpiritu volatili oleoſo Sylvii, in his enim quam promtiſſime ſolvitur. Oleum antimonii ex ſolo antimonio parare vult *Celebris Author.* Experimentum non procedit, ſed in locum olei acquirimus flores.

CAPUT XIII.

(a) De Mercurio.

MErcurius, argentum vivum, hydrargyrus idem ſonant. Is qui hodie in uſum venit, naturalis eſt totus, & ex Germania, & Hiſpania ad nos delatus. Hiſpanicus magis probatur, maxime ſi argenteum cochlear aureo colore inficiat, poſtquam ex eo effumigaverit. Ejus uſum in Medicinam inveniſſe primum Arabes fertur; at craſſo modo, crudum videlicet, citra ullam præparationem. Chymici poſtmodum rerum metallicarum peritiſſimi, ejus præparationes primi invenerunt. Rudiores artifices præcipitatum, cinnabarim, & ſublimatum, tantum agnoſcebant. Cultiores, e cunabulis Chymiatria emergente, præparationes his longe nobiliores invenerunt: ut olea, balſama, liquores, fixationes, calcinationes, tincturas, & alia pleraque tam ſimplicia, quam compoſita.

Nos corpus mercurii, intra nunquam aſſumimus, ſed ejus loco, dictum mercurii ſpiritum, chaos a Theophraſt. Parac. appellatum. Fit autem dictus ſpiritus hunc in modum. Mercurium primo præcipita in pulverem albiſſimum, vel cum oleo ſulphuri, vel cum aqua forti, aqua ſalſa ad ejus repercuſſionem uſurpata. Pulvis pluries edulcoretur aqua communi. Ab hoc pulvere ſicco, cum proprio diſſolvente acido, ſalem educimus duplicem: unum leviſſimum, aquæ innatantem, lanugineum, goſſipii inſtar; alterum ponderoſum

dero-

deroſum, & pellucidum, veluti cryſtallum. Ab utroque per vini ſpiritum ſubſtantiam magis tenuem, & ſulphuream, variis cohobationibus in fimo equino repetitis, elicimus, a qua ut omne corpus recedat, ſpirituſque ſolus remaneat, ignis admovetur, quo vini ſpiritus evaneſcat, & corpus fundum petat. Liquor interim flagrantiſſimus remanet, & admirabiles effectus comparat. Adverſus luem veneream vires ſuas potentiſſime exerit, epilepſiæ medetur, cerebri & jecoris obſtructiones reſerat, lienis duritiem diſſolvit, & alia plura præſtat.

Dictus mercurii ſpiritus fit etiam ex ſolo mercurio crudo citra omnem calcinationem: at modus hic valde eſt obſcurus, & manualem operationem requirit, nec niſi ſola inſpectione addiſci poteſt, uti multæ aliæ operationes. Spiritum præterea in liquores verſum aliis modis præparamus, quos tamen liquores præparare non poſſumus, ni aliis operationibus præmiſſis, coctionibus videlicet, putrefactionibus, calcinationibus, diſſolutionibus, & aliis, de quibus nunc.

Excoquitur mercurius multis modis, vel per ſe, & crudus, citra aliam præparationem; vel cum aliis & jam ſublimatus, vel præcipitatus, vel in ſalem verſus.

Per ſe in vaſe oblongo, uti matratio, vel alio, collo alto ſeſquicubitali, in furno aperto, cum calore valido, vaſe prius in arena demerſo, catino ſive alio vaſe terreo ad hoc adaptato. Ignis ſit continuus, quadraginta dierum ad minus, vel quoad mercurius in rubicundiſſimum pulverem calcinetur. Hęc operatio valde eſt oneroſa, ſed tantæ eſt efficaciæ, & virtutis, ut facile utilitas damnum, & laborem compenſare poſſit. Hoc medicamentum eſt ſummum alexipharmacum adverſus peſtem, epilepſiam, apoplexiam, vertigines, & alios graviſſimos affectus capitis. Datur ad 4. 5. 6. 7. & 10. grana. Vomitum non concitat, vix alvum ſubducit; nam eſt tantummodo roborans, & diſſolvens. Diſſolvit ſiquidem pravos humores, partes continentes, adjuvando. Etiam ab hoc ſpiritus, ut ſupra diximus, elicitur, præſtantiſſimus.

Cum aliis, & jam ſublimatus, nonnullis etiam modis a nobis excoquitur, & potiſſimum cum auro. Præmittitur fere ſemper ſublimatio, maxime ut is prius probe repurgetur; purgatio enim illa, quæ fit cum ſale, & aceto, nullius fere eſt momenti. Quantum ad ſublimationem, eam ſic paramus, Accipio mercurii ſelecti ℔. j. vitrioli rubificati, ſalis nitri, an. ℔. j. terantur ſimul paulatim, & ex arte probe miſceantur. Mixta bocciæ ſatis amplæ & capaci, cum collo oblongo, ſapientiæ luto prius loricatæ indantur; ſicque boccia igni ſuppoſita, eum primo lenem, paulo poſt fortiorem, & tandem fortiſſimum excipit, ad 10. vel 12. horas. Refrigerato fumo, ſublimatum a vitro ſegregatur, quod denuo cum ſolo colchotare ſublimatur, & tandem tertio, quarto, & quinto, per ſe iterum ſublimatur, & in his ultimis ſublimationibus evadit pellucidum, veluti vitrum Venetianum, quod cryſtallum vocatur.

Item cum ſale communi, & alumine rochæ ſublimatio inſtitui poteſt; nec

etiam dubito, quin & cum aliis ſublimari poſſit. Ut vero puriſſimum, & perfectiſſimum argentum vivum ad prædictas operationes habeamus, dictum ſublimatum accipimus, eumque per retortam, cum duplo, vel æquali portione calcis vivæ, ex tartaro uſto, & una parte farinæ volatilis, diſtillamus, & in recipiente aqua frigida ſemipleno prodit. Mercurius, qui regeneratus dicitur, a nonnullis Philoſophicus, quem Quercetanus Mercurio metallorum æquiparat. Hunc regeneratum Mercurium ſanare lepram, jamdudum prodidit Theoph.Par. *in lib. de cauſis, & origine luis Gallicæ.*

Supra jam diximus, ſolo Mercurii ſpiritu nos uti ad intrinſecos uſus: quod quidem verum eſt, ſi is prius crudam, & immaturam ſuam naturam depoſuerit.

Etenim is eſt adeo crudus, ut ſic exhibitus mille mala ipſis morbis deteriora concitare poſſit, quod recte annotavit Theophraſt. Paracelſ. *in lib. de curatione luis Gallicæ.*

Itaque coctio in Mercurio parando apprime procuranda venit, in qua coctione Mercurius debet ſuam mobilitatem deponere, ſuum etiam ſaporem auſterum mutare, quod omnes aſſequi haud poſſe maxime diffido, qui enim hanc methodum ſemel nacti ſunt, eam nemini impertiri volunt. Interim communia, & paratu facilia afferamus, & ea quæ in communem uſum quotidie cedunt: ab his enim ad abditiora facilior eſt tranſitus. Mercurius diaphoreticus coctione talis redditur, cujus parandi formula habetur apud Theoph.Par.*lib.2.de impoſt.in curat.luis venereæ correct.*

Rec. Mercurii cum ſtanno coagulati, q. ſ. redigatur in tenuiſſimum pulverem, qui in aurea ſcutella in aceto vini conſtituta, ac vino ſublimato repleta aliquandiu aſſervetur: tandem vinum alcoholizatum accendatur, idque aliquoties iteretur, & videbis vinum, mercurium, ac ſtannum in quandam oleitatem reſolvi. Uſus (inquit) hujus olei, eſt granum unum in vino optimo, atque æger ſtragulis optime tectus, ad ſudorem ſe componat; ſudoris autem normam ac modum, experientia abunde docebit. Ex Mercurio corallato, qui ab eodem Mercurius laxus dicitur, ſimilis liquor paratur. Fit vero corallatus cum aqua ovorum ab eo pluries diſtillata. Alia præparatio a nobis non ſemel uſurpata, apud Penotum *lib.de medicam. chymicis* ſic habetur.

Purgetur Mercurius ſale ſiccato, & ſublimetur cum vitriolo, ſale communi, & ſale petræ, ut artis eſt: poſtea aceto diſtillato ſolvatur, diſtilletur acetum, materia ſiccetur, poſt ſpiritu vini correcto digeratur, donec in mucoſam pinguedinem tranſeat. Hinc liquor extrahitur, & in arena fortiſſimo igne urgetur, quoad humor lactis inſtar extillet: hoc iterum affunditur, & oleum albiſſimum, ac ſuaviſſimum, omnis erodentis facultatis expers provenit. Per os aſſumptum, veſicæ, faucium, aliarumque partium abditarum exulcerationem perſanat, & renum morbos per ſudores urinamque diſcutit.

Præcipitatio, quæ fit cum ſmiride, coctionis ſpeciem repræſentat; verum ea, quæ fit cum auro prius in ſalem reducto longe præſtantior eſt. At ſalem

auri conficere arduum, & perdifficile eſt: ideo his ſatius ſuperſedendum duco, quam legentis mentem tricis involvere. Rurſus alias Mercurii coctiones agnovimus, quibus etiam pro re nata nonnunquam utimur. Ad has prius coagulatur Mercurius, qui ſi regeneratus, melior, cum ſpiritus cujuſvis metalli, accipiendo partem unam Mercurii, ſalis communis partes tres, vel quatuor, metalli, ex quo vis educere ſpiritum, partes ſex, vel circiter, quod parum referat dolim ſervare ad unguem: coquantur ſimul cum aqua puteali in nonnullis metallis, ex quibus ſpiritus facile educitur; in aliis cum alio liquore, aceto, vino, &c. Simili methodo omnium metallorum vim, & facultatem ad ſe allicit; eſt enim naturæ verſatilis, & aliorum planetarum impreſſiones facile ſuſcipit. Cum Marte vero, ob innatam inimicitiam, medium requirit, puta vitriolum: Ideo loco ſalis pono vitriolum, & maxime Cyprinum; vix enim cum alio vitriolo ſuccedit operatio.

Sub qua conſideratione ſicco pede non eſt tranſigendum, quo pacto ferrum cum mercurio amalgametur. Fit itaque ejuſmodi amalgama cum ferro recentiſſime limato, & mercurio optime purgato, ſufficienti quantitate vitrioli cærulei adjecta, cum debita portione aceti acerrimi, excoquantur ſimul per tres, vel quatuor horas, atque ſpatula lignea aſſidue moveantur, novum acetum ſemper addendo: projiciantur omnia in aquam frigidam, & aliis ſegregetur, atq; demum per corium impellatur, ſic in corio habebis amalgama. Cum ære pariter amalgama parari poteſt, imo citius, nec tanto cum labore.

Præcipitata omnia primo intuitu quoddam coctionis rudimentum demonſtrant, attamen mercurius adhuc crudus in his plane exiſtit.

Hæc vero præcipitatio, in hoc minerali proprie calcinatio eſt, quæ varia a complurimis excogitata fuit. Commune præcipitatum fit cum una parte mercurii, & cum duabus aquæ fortis communis, in matratio, vel alio vaſe vitreo, evaporando aquam fortem ad ignem apertum: manet in fundo vaſis præcipitatum colore flavum, & ſubrubrum. Per retortam commodiſſime poterit perfici iſthæc operatio, cum qua elicies aquam fortem ad plurimos uſus neceſſariam. Eſt & aqua fortis adeo potens, ut æquali portione præcipitare poſſit mercurium: talis eſt ea, quæ fit cum ſuo bolo armeno, vel cum alumine uſto, & ſale nitro huic tanta vis ineſt, ut fere in momento mercurium præcipitet, etiam citra ullum calorem. Fugaces ſpiritu nitri a præcipitato per ſublimationem abſumuntur; ſiquidem ejuſmodi præcipitatum facillime per ſe cum boccia ordinaria ſublimatur. Quod ſi adhuc ſpiritus magis hebetiores reddere cupis, ſublimationem ter, & quater repete. Hac via duplicem operationem perfeciſti, præcipitationem, & ſublimationem, ex rubro album, & pellucidum reddidiſti mercurium. Inſuper ſi ſublimatum dulce deſideras, huic ſublimato commiſce, terendo, æqualem portionem mercurii, & iterum ſublima. Quod ſi adhuc ulterius pergere velis, eodem calle ſalem lanuginoſum, & cryſtallos parare poteris, ut ſupra commemoravimus, e quibus liquores præſtantiſſimos conficimus. Hinc vides, quam arcta præparationum mercurii connexio, ut inde mirum non ſit, ſi unam exponendo, plures amplecti cogar. Interim cum de variis præcipitationum formu-

lis

lis ſermonem inſtituerim, non abs re eſſet, ſi præcipuas & ſelectiores, nedum a nobis jamdudum probatas, verum & aliorum publico teſtimonio communis juris factas, hic interſererem.

Præcipitatum album, neſcio a quo edoctæ nonnullæ mulieres nobiliſſimæ Gallæ, quæ id pro nitore faciei comparando, in uſum traducunt. Fit vero mercurio in aqua forti diſſoluto, atque in aquam ſalſam effuſo. Aqua fortis, & ſalſedo omnis, variis ablutionibus ab eo removetur. Sub fine aqua roſacea, vel alia odorifera abluitur, & poſtmodum exſiccatur. Pulvere hoc præcipitato utuntur per os nonnulli; at errant toto cœlo: repercutiuntur quidem adjectione ſalſæ aquæ ſpiritus aquæ fortis, firmiuſque tunc pulveri hærent, non vero in totum recedunt. Extrinſecus ejus uſus in ulceribus cancroſis ſummopere nobis arridet: Intus exhibitum per inferiora tantum purgat, & maxime ſi aqua fortis ſine vitriolo facta ſit; ſecus, vomitum plerumque concitat.

Cum duplici pondere olei ſulphuris rectificati præcipitatur etiam in pulverem album. Et quia oleum non eſt tantæ activitatis, ut eſt aqua fortis, ideo per retortam oleum a mercurio deſtilletur, variis cohobiis repetitis: pulverem, ſive maſſam albam tere, & lava calida aqua, & hoc tamdiu, quoad in pulverem flavum vertatur. Hujus uſus non eſt adeo formidabilis, ut prioris. Doſis ſingulorum eſt 3.4.5. & 10. granorum, pro viribus aſſumentis.

Cum oleo vitrioli in præcipitatum quoque vertitur. Quod ſi ſublimatio præcedat, nobilius, & præſtantius erit præcipitatum. Per retortam mercurius præcipitatus ab oleo vitrioli ſegregatur: atque cum aquam vitæ optimam ab eo pluries abſtractam, ferunt Chryſopœi materiam eſſe auro (cui plus juſto anhelant) augendo idoneam. Hoc præcipitatum, ſi cum una parte calcis Lunæ, & altera ſalis armoniaci, ad duas partes ipſius præcipitati, per ignem ſublevetur, in fundo vaſis relinquit materiem pulcherrimam auro perſimilem; hæc denuo in crucibulo fuſa, vitrum fixum, & tranſparens relinquit.

Præcipitatum cum ſmiride, ni fallor, vana lucri ſpecie excogitatum, etiamnum in uſum Medicum adducitur: fitque ipſum cum aqua regia, quæ a ſmiride calcinato educta fuerit. Sic plures aquæ regiæ ſmiridis colore prægnantes, per evaporationem in viſcidam aquam verſæ, brevi tempore mercurium præcipitant.

Præcipitatum alio modo fit rubicundiſſimum, ſanguinis inſtar, hoc modo. Rec. Sublimati eſſentificati q. ſ. hoc diſſolve aqua communi per ſimplicem ebullitionem, diſſoluto guttatim affunde olei, liquoriſque reſolutis ſalis tartari, gran. aliquot, & quamprimum mercurius in fundo vaſis, cadit in pulverem rubicundiſſimum, qui vere poteſt appellari magiſterium mercurii. Dulce pariter efficitur variis ablutionibus cum aqua communi ſtillatitia factis. Ex hoc quoque liquores, olea, & balſama confici poſſunt, de quibus, ut de multis aliis, quum nobis licuerit otiis commodius vacare, fuſius dicturi ſumus. Nunc ſupereſt ejus uſum, vires & facultates, nobis compertas ſaltem, connotare. Quo ad ejus uſum, certe cuilibet aſſerere poſ-

ſum,

ſum, eum eſſe adeo obſcurum, & difficilem, ut nullo pacto literis poſſit commode tradi. Garriant quicquid velint agyrtæ, & circulatores fumivenduli, ſe plures hoc medio ſanaſſe, ſeque verum, & legimum ejus uſum poſſidere: perrari ſunt tamen illi, qui ejus naturam perſpectam habeant; etenim ſola experientia ipſe addiſcitur. Varius equidem eſt mercurius, & mineralium, & metallorum facultates facile induit, miram ſympathiam, & antipathiam in noſtris corporibus exercet, & in certis temporibus melius, quam in aliis. Nonnullos lue venerea infectos mirifice ſanat, alios plerumque ob ejus antipathiam, non modo non ſanat, verum & morbum contumaciorem, imo & incurabilem ſæpe reddit; ultra graviora mala, ac ſymptomata, quæ malo primo longe deteriora efficit. Humidi in univerſum ejus uſum non tantum abhorrent, ut ſicci, & melancholici. Quidam bilioſi ejus uſum omnino reformidant. Commodius Hyeme, quam Æſtate; mediis vero temporibus, Vere, & Autumno, commodiſſime. In auſtrina temporis conſtitutione tutius, quam in boreali, & his proxime mediis conſtitutionibus. Quantum ad ejus facultates, exiſtimo ſane eas nondum eſſe compertas, propter varietatem ſuarum operationum, refrigeretne, an excalefaciat, certant adhuc Chymiæ ignari. Utraque vi pollere manifeſtum eſt: Quod enim refrigeret, jam patet ſenſibus; quod vero excalefaciat, dum incidit, attenuat, diſſolvit, purgat, & ſimilia præſtat, nemo inficiabitur. At non his qualitatibus tantummodo inhærendum ſuadeo, verum magis ſpecificis, & individualibus. Sub qua conſideratione ipſum agnoſcimus dura pleraque diſſolvere, & multa alia coagulare. Crudus, & incoctus ſemper corpori nocet; contra coctus, & ad perfectam maturationem adductus, omnibus prodeſt. Durities quaſcunque in quocunque loco factas diſſolvit, & attenuat: jecori, lieni cordi, & carnoſis partibus ſuccurrit: cerebro non ſemper tuto adhibetur: pulmonibus obeſt, & renibus: ſiccis etiam partibus, nervis, membranis, & oſſibus frigore ſuo, ſaporeque pontico non parum adverſatur: ſalſos humores denſat, & laxam cutim ſalſo ſudore conſperſam adſtringit. Mirum dictu quam facile omnem putrilaginem, vermes, & omnia animalcula fuget, & enecet. Blandum alvum ſubducit, & bilem clementer purgat. Luem veneream potenter dejicere, a multis creditur: & quidem in eam ſummum habere imperium pluries expertus ſum; at non ſemper, & in multis ſæpe morbum contumaciorem reddit. Epilepſiæ, apoplexiæ, vertigini, hydropi, & aliis ſimilibus multum confert. Aliis denique affectibus ac graviſſimis morbis medetur, tam intrinſecis quam extrinſecis; ſed practicum, & exercitatiſſimum Medicum requirit. Nec hoc quidem ſatis inculcare valeo, propter agyrta, & circumforaneos, item propter quoſdam ignaros Medicos, qui vix a limine Chymiam ſalutarunt, ſe tamen archichymicos unicuique divendere non erubeſcunt. De ipſius uſu, & facultatibus ulterius non progredior, garrulis pſittacis id diſſuadentibus, deſides enim illi nihil boni probare ſolent. Qui plura deſiderat, legat Theophraſt. Parac. Penotum, Dornæum, Quercetanum, Crollium, Phædronem, & alios.

(a) De

(*a*) *De Mercurio*. Mercurius dicitur virgineus, qui reperitur in ipſis fodinis & ſine igne exprimitur, & appellatur gediegen Duecſulber, præcipua vena quæ mercurium fundit, eſt Idriæ in Ducatu Carneoliæ. Mercurius beneficio ignis ex retorta ſæpius propulſus mutatur tandem in pulverem gryſeum non reducibilem, aſt minus fixum.

Spiritus mercurialis parari ſic poteſt: Spiritus vini rectificatiſſimus abſtrahatur ſuper mercurium ſpiritu nitri ſublimatum, poſtquam prius per aliquot dies ſteterit in digeſtione. Hoc negotium ad minimum vigeſies repetatur, ſic dulcis evadit mercurius, qui cum anatica proportione croci auri mixtus, debito ignis temperamento, faceſſit in medicamentum ſumme activitatis. Spiritus ſuavem & penetrantem habet odorem, ſapore paulum acidulus eſt: Si inſtilletur ſpiritus ſalis ammoniaci, evadit albus, ac parum turbidus. Menſtruum eſt excellentiſſimum ad varia metalla & mineralia ſolvenda & extrahenda.

Mercurii decoctio cum aqua facta coſmetica virtute imbuitur, teſtante *Boyleo in Chymiſta Sceptico pag.* 133. Ad delendas maculas faciei & guttam roſaceam probatiſſimæ virtutis eſt aqua florum fabarum, ſi in ejus libra una unicum ſaltim granum mercurii ſublimati ſolvatur. Mercurius puriſſimus, qualis ex cinnabari antimonii vel mercurio ſublimato regeneratur, per ſe vel cum metallis perfectioribus, mediante continuato conveniente ignis gradu in pulverem redactus, rubicundum vomitum excitat, ulteriori expoſitus igni, eoque graduato vix alvum ſubducit, diutius detentus fortiori adhibito ignis gradu acquirit vires per inſenſibilem tranſpirationem operantes in morbis contumaciſſimis. Notabile eſt, mercurium cum ſole & luna decenter amalgamatum & inditum phiolæ brevi tempore interjecto, debito igni gradu adhibito, tranſire in arborem elegantiſſimis ramulis & coloribus ſplendentem, quæ vitri lateribus adhæret.

Mercurius coagulatus & diaphoreticus ſequenti ratione fieri poteſt; Diſſolvatur auri portio in aqua Regis, identidem antimonium ſeorſim in eadem aqua: alio vitro ſtannum in aqua forti mitigata, ſolutiones has inta funde mercurio, mixturam agita, ſic promte abit in coagulum, abſorbendo particulas metallicas, abſtrahatur ſpiritus acidus, & accendatur crebrius ſpiritus vini rectificatiſſimus ſuper pulverem remanentem, qui decenter exhibitus in morbis rebellibus partim ſalivatione, partim diaphoreſi mirificam fert opem.

Mercurius philoſophicus, puriſſimus, ſpirituoſus arſenicali ſua parte maximam partem orbatur, optime paratur ad præſcriptum *Philalethæ* vide *introitum apertum ad occluſum regis palatium*, item *Ripbæum redivivum*. Mercurius amalgametur cum regulo antimonii martiali, quod alias difficillime procedit, niſi conjunctione aliorum corporum, quæ binæ Dianæ columbæ a *Philalethæ* ſalutari ſolent. Per has *Suchtenius* intelligit duas partes lunæ: *Becherus in ſupplemento phyſicæ ſubterraneæ* duo ſalia, nimirum ſal alkali & ſal ammoniacum, utraque via negotium ſuccedit: verum melius eſt, præter duas partes argenti quibus regulus martialis igne admiſcetur, dicta ſalia ſimul in conſortium aſſumere, ſic longe felicius res peragitur, cardo autem totius rei conſiſtit in repetita ſublimatione mercurii ab iſtis corporibus, & exactiſſima ac longiori trituratione ac lotione. Notabile eſt, quod luna cum tali mercurio mixta amalgama conſtituat, quod leni ignis calore duriſsimum evadit. In Anglia ante quindecim annos retulit mihi chymicus perſpicaciſſimi ingenii, ſe quoties mercurium per decem ſublimationes nobilitatum ex retorta deſtillaverit, inveniſſe aliquot grana pulveris rubicundi inſtar arenæ rubræ, quæ cum borrace reducta fuerunt in puriſſimum aurum. Certiſſimum hoc eſt, quod tali modo depuratus mercurius ſive cum auro decenti longiore digeſtione reducatur in pulverem, ſive cum depurato ſulphure minerali puriſſimo abeat in cinnabarinum concretum, vel extemporanea elaboratione in æthiopem mineralem, præbere remedium, quod ſub exiliſſima doſi efficaciſſimum ſit, permeando totam corporis ſphæram, anguſtiſ-

ſtiſſimoſque partium tubulos, ubi obſtructiones & humores ſtagnantes egregie diſſolvit & diſſipat. Mercurius cum luna ex facili amalgamatur, at vero ſi hæc cum minima ſaltim ſulphuris quantitate cæmentetur, omnem amalgamationem & conjunctionem reſpuit. Mercurialia ſive in unguento ſive in emplaſtro pulſibus applicata, vel pedum plantis, facillime movent ſalivam & fauces petunt, anguſtiam ibi excitando. Helmontius in tract. catarrhi deliramenta: Mercurius foris illitus fauces, dentes, linguam afficit, imo mercuriali aſſumto larinx ac fauces nonnunquam præcluduntur.

Quando ſulphur cum æquali parte mercurii ſublimati miſcetur, & deſtillatio in retorta adornatur, aſcendit ſublimatus cum ſulphure mixtus flavus inſtar ſulphuris, elegantibus ſtriis cryſtallinis apparens. Caput mortuum relinquitur inſtar antimonii nigrum, ſcoriæ quæ adhærent ſunt gryſei coloris. Crediderim, quod hac enchireſi ſi mercurius crebrius cum ſulphure tractetur & ſublimetur, tandem deponat omnes ſuas ſcorias atque impuritatem, & fiat puriſſima. Cinnabaris medicamentum mercuriale eſt, & prout ſulphure puriori vel antimoniali, item ſubtiliori mercurio conſtat, variat ejus virtus. Una pars ſulphuris ſufficit ad ſeptem partes mercurii. Ex tempore parari poteſt intra duarum horarum ſpatium, ſi cum ſulphure probe miſceatur mercurius leniori igne: Maſſa indatur cucurbitæ vitreæ & immitatur crucibulo. Sic fortiſſimo igne ſublimatur cinnabaris. Cinnabaris antimonii in maxima quantitate fit, ſi deſtilletur igne aperto retorta. vid. tractat. noſt. de Cinnabar. ant.

Quando ſpiritus ſalis ammoniaci volatilis urinoſus affunditur corpori mercuriali, ſive argento vivo bene depurato, diſſolvit partes quaſdam mercurii ſubtiliori, & ſingulari odore nec non ſapore ac virtute reſolvente imbuitur.

Securiſſimum ex mercurialibus medicamentum eſt cinnabaris, ſive vulgaris rite præparata, antimonii aut nativa. Cinnabaris eſt mercurius ſulphuris ramoſo contextu ligatus ac exceptus, ut non tam facile ſalia acida ejus texturam aggredi ac corroſivam qualitatem producere queant: quare cinnabarina rarius efficiunt ſalivationem. Præſentiſſimam opem ferunt in epilepſia, vertigine, affectibus capitis, qui a ſero vel ſanguine extra vaſato ortum ducunt, quem egregie reſolvunt, ſed quod bene notandum, in majori & ſæpius repetita doſi exhibenda ſunt; aliquoties feliciſſimo cum ſucceſſu epilepſiam ex graviſſima capitis contuſione ortam expugnavi cinnabarinis, offerendo pro una doſi ſemper ſcrupulum unum cum aqua cephalica, bis de die, continuando per decem uſque dies, ſola ſaltem adhibita cucupha ex caryophyllis, aromaticis, cubebis, & cardamomo.

Cinnabarini flammeus & ſumme coccineus color conciliari poteſt, affuſa certi ſalis ſolutione & exactiſſima trituratione & lævigatione in marmore. Metallica, mercurialia gravia, quo exactius ſunt triturata & in ſubtiliſſimum pollinem redacta, eo nobiliores ſunt illorum virtutes.

CAPUT XIV.

De ſecretioribus Metallorum præparationibus, & uſu.

EXacta in ſuperioribus mineralium pharmacii, nunc ad metalla deveniendum. Ex primum ad aurum, tanquam omnium optatiſſimum, & perfectiſſimum. Qua in re, ob rei difficultatem, haud ſatis, notam, quid de eo ſenſerint alii, breviter recenſebimus; quid poſtea ferat noſtra opinio, more noſtro paucis aperiemus.

(a) *De Auro.*

Circa auri appellationem, aliquam latere æquivocationem reperio. Quidam

dam enim pro auro, non id quod communiter proſtat, & cui hodie rerum meta, & pretium aptatur, avaritiæ fonti, a quo mille incommoda vitæ continenter profluunt, accipiunt: ſed quandam materiam, ſanitatis radicem, & uberrimum fontem, nullius invidiæ ſubditam, ſed probis, & veris Medicis notam, de qua longe plura, quam de vulgari auro, ſublimia decantant. Sol etiam aurum cœleſte dicitur. Vulgare vero aurum, cui proprie hæc competit appellatio, & ad quod vere præſens noſter dirigitur ſermo, nullo vocis ſignificatu laborat. Hujus nominis etymon quidam nimis curioſi deducunt ab Hebræa voce, *aor*, quæ lucem ſignificat. Hebræi tamen id alia voce efferunt, *betzar*, quaſi in tribulatione, ſiccitate; *tzar* enim tribulatio, & ſiccitas, & præpoſitio *ben*. Item *zahu* a colore, & puritate; alii a Græco ὁρέω, quod eſt cuſtodio. Alii χρυσὸν dicunt ab inventore. Poteſt & ab illa voce ὧρος, qua Sol apud Ægyptios dicitur. Inſignitur & aliis nominibus penes Chymicos: nunc enim Solem ipſum nominant, nunc ſulphur fixum, fermentum, ſperma, tincturam, & alia. Olim Græcis ejus in Medicina uſus fuit incognitus. Arabes primi tanti metalli vires experti ſunt, atque ſuis compoſitionibus immiſcuerunt, limatum primum, aut in foliola redactum, quam craſſam præparationem adhuc pharmacopolæ noſtri retinent: quo cum fructu, adhuc inexploratum habeo. Id a noſtri ventriculi calori atteri, ſubigi, & concoqui nequit; at tunicis ventriculi, & inteſtinorum hærere poſſe, ſæpe compertum eſt, unde ſymptomata graviſſima non raro emergunt. Chymicos, hac in re ſolertes, & ingenioſos comperimus, ut qui variis, & præſtantiſſimis inventis Pharmaceuticam non modo auxerunt, & ditarunt; verum & ad ſummum perduxerunt: inter quos primas tenent Raimund. Lull. Arnaldus Villanovanus, Theoph. Germanus, quibus viam ſtraviſſe Iſaacum Hollandum, Johannem de Rupeſciſſa, & F. Baſilium Valentinum quodammodo creditur. Ab his multi alii profluxerunt, ut Gerardus Dorneus, Penotus, Ulſtadius, Phædronus, Quercetanus, Crollius & alii pene innumeri; ut interim vetuſtiſſimos præ brevitate omittam.

Summa hujus metalli præparatio in diſſolutione conſiſtit. Diſſolutio vero procuranda eſt ſine corroſivis; ſecus non medicamentum, ſed venenum conficitur. At ſunt corroſiva, ea omnia, quæ e ſalis ſpiritibus educuntur. In quo loco reponendus eſt tædioſus ille labor, qui ex aqua puteali fit, cum revera per id laboris nihil aliud quam ſpiritus ſalis armoniaci proliciatur, quod ſapore & colore, quo digitos inficit, facile cognoſcitur. Aquam vitæ alkalizatam, ut & acetum alkalizatum idipſum diſſolvere poſſe, minime diffido; ſed ejuſmodi modus perobſcurus eſt, & ejus calcinatio vera præmittenda venit. Quod de eo ænigmatice loquutus eſt Parac. ambiguum eſt admodum, nec quid velit a quopiam percipitur. Legitimum diſſolvens a multis aqua vitæ dicitur, a nonnullis *azot*, & quibuſdam mercurius, ſpiritus, ignis, & alia pro uniuſcujuſque captu nacta. Quid ſi tandem, videant, ne nobis impoſſibilia, lapide ſuo imaginario cuncta in aurum vertente obſcuriora, obtrudant. Si tanti arcani fuerint participes, cur non ſibi ipſis ſaltem profuerint? Si aurum condendi ars tam familiaris, ubi tot divitiæ, & opes contra-

tractæ? ſi mortis, & ſanitatis tutelare præſidium, cur non morborum immunes longiſſime vixerint? cur non morborum ſeminariis eodem funditus evulſis, ſenectam depoſuerint? at hi utplurimum morboſi, crudaque ſenectute confecti, ocyſſime occubuerunt. Siccine deluditur veſtrarum præceptionum labor? commentariane ſunt, tot tamque varia de eo a vobis decantata encomia? Sed quorſum iſthæc? liceat unicuique proprio ſenſu abundare. Quercetanus *lib. de præparat. medic. Spagyr. cap.* 1. auri diſſolvens duplex facit, ſpiritum acerrimum, & ſanguinem hydræ, quo in loco medium, quo educitur color a diſſoluto, alcohol glaciati corneoli proponit. Quid ſit ſpiritus ille acerrimus, aqua regia, an fortis alia ex ſale marino, ut & ſanguis hydræ, parum laboramus, ſola voce iſthæc corroſiva nobis innoteſcunt: ipſius item alcohol glaciati corneoli, ſive aqua vitæ ſit alkalizata, ſive aliud quippiam ſimile, nobis admodum ſuſpecta eſt hujuſmodi præparatio; nec minus reliqua *in eodem capite* eodem filo contexta, quæ ni fallor ex Parac. deſumpta ſunt, & maxime ex *Chirurg. mag. lib.* 2. quo argumento multos vanitatis, & gloriolæ cupidos deprehendere licet. Paracelſum nemo intelligit, quis Quercetanum idem per obſcuriora dicentem? Idem author in *ſua Tetrade cap.* 2. de Sole & Luna, unam ſibi compertam multis verbis ænigmatice depingit. At quis non videt deſcriptionem fundamento, a ſe & aliis poſito, minime quadrare? Quod inibi Philoſophice calcinatum appellat, id fit cum ſale armoniaco cum reſoluto ſale tartari, ut de fulminante auro habetur. Stygiam poſtea aquam e fontibus draconis omnivori glaciatam, eſſe corroſivam ſatis liquet: & inſuper colorem ibi maturatum ſolem in nigrum. Ex mercurio corroſivis ſpiritibus imbuto fieri, manifeſte patet hucuſque dictam præparationem, mortificationem nuncupatam, qua variis ablutionibus repetitis, ſplendidum, & magis nitidum redditur; a quo poſtmodum per ſpiritum fructuum juniperi tincturam elici docet: quam tandem Saturni balſamo æthereo exerceri vult per alembicum, crebris cohobationibus ad hoc repetitis. Hujuſce præparationis veritatem penes ſuum authorem relinquimus, nec propterea tanti viri fidem labefactare, aut ſuſpectam reddere nobis eſt animus. Scimus pro certiſſimo, ejuſmodi calcinationem, & diſſolutionem haud eſſe legitimam, & Saturni ſpiritum, quamvis ardentem & ſubtiliſſimum, aurum minime tangere, minus quemcunque ſpiritum fruct. juniperi. His forte alia præſtantiora diſſolventium genera nobis occuluit. Tincturam, quam ferunt per lapidem pumicis educi poſſe, manibus propriis tractavimus; eam tamen nec probamus, nec aliis parandam ſuademus.

Per oleum juniperi creditur quoque aurum propria tinctura ſpoliari poſſe, cujus crudelitate neminem parum in chymicis verſatum hærere exiſtimo. Cæterum paſſim in Chymicorum libris varia tincturarum, & auri potabilis præparationum genera offendes, quæ (ni fallor) incerta, impoſſibilia, & omnino a veritate aliena cenſemus. Quid tamen de vera, & legitima ejus præparatione ſentiam, paucis ſic habeto. Aurum prius ſua natura metallica ſpoliandum venit, quod omnes fere innuere videntur; at in modo docendo nos fallunt, vel ipſis ſic volentibus, vel his plane rudibus, & ignaris: hoc vero

fit

fit per calcinationem. Calcinatio ejuſmodi non fit cum aquis fortibus ſale ar-moniaco exaſperatis; minus per ſpiritum ſalis urinæ, nec itidem per quemvis ſpiritum ſalium. Spiritus ſalis aquæ communis optime aurum ſolvit, & tamen vera non eſt ſolutio, nec calcinatio ulla ejus medio fieri poteſt; aurum etenim his calcinatum iterum in corpus revertitur. At vera calcinatio fit cum quadruplo corporis ſicci diſſolubilis, trituratione diligenti præmiſſa: prunis ardentiſſimis tunc probe calcinatur, calcinatum liquore acido potabili diſſolvitur, a quo poſtmodum cum ſpiritu ſulphureo pariter potabili, tinctura a corpore ſegregatur. Sic verum, & legitimum aurum potabile habes cum ſua tinctura. Si ulterius pergere velis, aurum eſt apertum, facile tibi erit vitriolum, eſſentiam quintam, magiſterium, & alia arcana parare. Quod ſi prima vice corpus auri non ſit ſatis apertum; calcinationem reitera, imo ter; & quater: quo plus, eo melius. Jam ſic calcinatum maximas virtutes obtinet, eoque tunc frequenter utimur citra tincturæ extractionem, aut aliam ſolutionem.

Calcinationes vulgatas ſuis carere dotibus minime exiſtimamus, ea de re nonnullas nobis notas hic delineare haud in frugi duco.

Calcinationes communes duplici via potiſſimum fiunt, per mercurium, & per aquas fortes, quas regias vocant. Per mercurium accipiunt ſolis puriſſimi in bracteolas, vel tenuiſſima folia reducti partem unam, mercurii vivi partes 6. vel 8. Mercurio parum concalefacto additur aurum, idipſum probe miſcendo piſtillo ligneo: atq; hoc fit extra ignem. Tum amalgama aqua dulci multoties abluatur, donec omnis nigredo recedat. Superfluum Mercurium per corium exprimimus, & in corio manet amalgama, quod iterum accipimus, cum duplo ponderis ſalis albi decrepitati, utrumque fortiter ſimul terendo in mortariolo, vel lapide marmoreo cavo, cum piſtillo etiam marmoreo: Poſtmodum materia crucibulo indita, prunis ardentiſſimis committitur, a qua Mercurius recedit. Sal per ablutionem aquæ dulcis ab auri calce ſegregatur. Calx adhuc tenuior redditur, ſi ea bis, vel ter cum duplo florum ſulphuris comburatur. Fit & calcinatio cum ſolo Mercurio, ſed non adeo perfecta, & cum aliquo detrimento.

Item cum Mercurio ſublimato, modo haud valde diſſimili.

Item cum ſale armoniaco, ſale communi, & ſale aquæ communis.

Per aquas fortes ſale armoniaco exaſperatas, aurum in calcem vertitur, accipiendo aquæ fortis, ℥.iv. ſalis armoniaci, ℥.j. auri puriſſimi, ℥.ß. diſſolvuntur omnia lento calore in urinali vitreo, poſtmodum humiditatem omnem evapora, & remanet aurum cum ſale armoniaco calcinato. Per validum ignem ſalem ſublimando, dictum ſalem ab auro ſeparabis, item per adjectionem ſalis tartari; & poſtea per ablutionem cum aqua communi extillatur, & aqua regis ſine fæcibus, & ſic ſimplex evaporatio ſufficit. Aurum poſtmodum in aqua regis ordinaria ſolutum, & cum ſale tartari reſoluto repercuſſum in tenuiſſimam calcem vertitur, quæ poſtmodum aqua communi pluries lota, evadit tenuiſſima, fitque illud aurum ſclopetarium, volatile, ceraunochryſon; qua occaſione ab aere calido exſiccanda venit,

ne

ne ignem concipiat; ſecus ejuſmodi aurum concipiens ignem, ingenti cum ſtrepitu vaſa etiam fortiſſima diſrumpit, & in mille partes diſtrahit, fulminis ad inſtar; qua ratione & aurum fulminans a multis dicitur. Hujus operationis cauſam Crollius refert antipathiæ ſalis armoniaci cum mixtis, & medio ol. tartari compactis, & denſatis; aurum ob ſuum pondus vim fulminantem ſalis nitri ad ſe trahit, unde vires ſuas inferius exerit. Aurum præterea in calcem reducitur per ſpiritum ſalis aquæ communis. Solvitur primo aurum cum ſufficienti quantitate dicti ſpiritus, ſolutum evapora lento igne, & in fundo calx relinquitur. Aurnm ſolvitur etiam cum ſpiritu urinæ hominis, & ſolutum, modo ſupradicto exſiccatur, & in calcem reducitur. Rurſus ſolvitur aurum cum oleo ſeu liquore antimonii, & poſtmodum in pulcherrimum vitrum evadit, cujus vires etiam maximæ ſunt. Hoc denuo vitrum in calcem facillime vertitur, atque ab ea tincturam proprio diſſolvente extrahere poteris. In calcem tandem vertitur aurum cum ſpiritu ſalis aquæ putealis, qui ſpiritus valde eſt affinis ſpiritui ſalis armoniaci, vires nempe eaſdem obtinens; hinc ſalem armoniacum primum e terra enaſci credendum eſt, atque his in locis plurimum reperiri. Hinc tribus milliaribus, ab hac Civitate, meridiem verſus, e terra quandam ſalis ſpeciem ſponte enaſci comperimus, toto genere ſali armoniaco ſimilem. Is certis temporibus, proprio impetu, dum terra rore quodam madido perfunditur, foras erumpit. Solum illud hujuſce ſalis copiæ ferax, omnino inutile perpetuo manet, ſiccum & ſterile, incultum & horridum. Sunt præterea multæ aliæ calcinationes, quas paſſim Chymicorum in libris offendes. Nos præſentibus contenti ſumus. Adderem varias ſolutiones, item infinitas alias auri præparationes, tam præcipitationes, quam ſublimationes, varia denique ex eo compoſita medicamenta; pariter ſolutiones complures, Mercurii extractiones, & alia innumera: Verum nobis iſthæc non parum ſuſpecta ſunt; demum rhapſodos æmulari nobis non eſt conſilium proprio labore parta tradimus, aliena, & incomperta omittimus, uti & inutilia, veluti arborem Hermetis, ab aliis arborem auream dictam; quo in loco poſſem connotare novam cujuſdam Chymici antichymici præparationem, ab ipſo germinationem dictam. Sed futiles ejuſmodi præparationes, malo remittere ad ejuſdem fabuloſam ex auro, & argento Mercurii extractionem, quoad palam edoceat ſuum aurum potabile. Conſimiles cognoſcimus, qui multum de arte pollicentur, & eam vix a limine ſalutarunt unquam. Quid mehercle aurum potabile votis habere? & minimis morbis ne tantillum opis afferre? Artis magiſtros convellere, & inſcitiæ atque ſupinæ ignorantiæ incuſare, nonne eſt audax, & temerarium facinus? & horum ni pollicitationibus veritas prompte innoteſcat, non modo calumniatores, verum & inſignes mendaces, & garruli impoſtores apud probos merito cenſebuntur.

(*a*) *De auro*. Character ac nota eſſentialis auri eſt gravitas, non datur enim auro gravius corpus, dum duplo ponderoſius eſt in eadem menſura ac portione ſtanno ac ferro. Depuratur aurum Ducatorum (quod non finum eſt, quia unus duca-

ducatus tribus lunæ gran. & totidem veneris participat) quam optime per antimon. ſic ſplendidiſſimum & puriſſimum evadit, ac mirabiliter ductile, quoniam ab admixta venere & luna rigiditatem acquirit. Non opus autem eſt, ut follibus antimonium difficillimo labore ab auro ſeparetur, ſed in momento id fieri poteſt, adjecto nitro ſufficiente, quod partes antimoniales in calcem vertit relicto puriſſimo auro.

Auri calx ſi ſit citrina, bruna vel nigra, aliquid adhuc continet lunæ, ſi autem obſcure rubra; tunc puriſſima eſt. Auro conciliari poteſt color ſaturate rubicundus, ſi fundatur cum venere & antimonio, poſtea depuretur & hoc negotium aliquoties repetatur. Memorabile eſt, aurum candefactum ſi admoveatur laminæ orichalceæ, illud ſtatim reddi friabile, ita, ut poſſit pulveriſari. Stanni momentum cum auro commixtum, tantam vim ipſi conciliat ut igne non poſſit liquari. *Steeb. tractatu elixir ſolis & vitæ* dulci liquore lymphatico tenui aurum in ſubtiliſſimam tincturam convertit. Vapor ſpiritus vini rectificati inflammati ſub campana collectus pauciſſima utut quantitate auri folia intime diſſolvit. *Boyle hiſtoria fluiditatis pag. 26.* aurum menſtruo quodam traduci poſſe per alembicum aſſerit.

In auro parum latitat virtutis medicamentoſæ, eſt enim nimis fixum & compagis & texturæ firmiſſimæ, quam non facile penetrare & diſſolvere valet menſtruum quodam activum vel corroſivum, multo minus ſalivale gaſtricum, quod ferme nullum jus in illud habet: deinde etiam pauciſſimo pollet ſpiritu minerali, adeoque omnis activæ virtutis per ſe expers eſt. Omnes ferme tincturæ, eſſentiæ & liquores potabiles, tantopere commendati & celebrati, revera deſtituti ſunt ſingulari & experta virtute, imo plus nocuiſſe quam profuiſſe obſervati fuerunt. Et ſi accurate examinentur, plerumque auro prorſus orbati ſunt, & tincturam ſuam ac virtutem, ſi quam fovent, mutuantur a menſtruo, ſi autem continent aliquid auri ſine corroſivitate illud non eſt. Hac ratione auri crocus tenuiſſimus ſpiritu ſalis volatili dulcificato, ſpiritu Sachari Saturni, viridi æris diſſolvi ad partem equidem poteſt, attamen liquor hic nihil aliud efficit, quam ut ſtimulet primas vias, & ad excretiones ipſas irritet, tenacemque mucum ibi reſidentem colliquet, quo nomine etiam commendari poteſt aurum fulminans, maxime quod cum ſpiritu ſalis ammoniaci præcipitatum & non ſufficienter edulcoratum fuit, quod corrodente ſua vi alvum ducit, & in epilepticis inſultibus ac torminibus convulſivis a pituita vitrea obortis, quandoque exerit laudabilem effectum, ceteroquin ipſi inteſtinorum ſubſtantiæ vim inferre poteſt; ſic aurum medicinale acceptum pondere unius grani per 30. aut 40. dies in vehiculo convenienti ſanare infallibiliter epilepſiam *Auctor eſt Vigani in medull. Chym. p. 48. Hiſerus in Hercule medico lib. 6. p. 292.* in quartana auri fulminantis vires extollit. Nonnulli parare ſolent ex ipſo liquorem nephiticum hac ratione: Aurum ſolvunt in aqua regis bonæ notæ, ſolutionem inſpiſſant, coagulatum urgent vehementiſſimo igne ſublimatorio in phiola. Sic aſcendit ſublimatum circa phiolæ latera ſuperiora flaveſcens, quod in aere humido abit in deliquium, hoc deinde variis aquis dilui vel ſpiritibus miſceri, & in uſum trahi ſolet: fæces poſt ejus uſum ſecedunt nigræ, obeſis pituitoſis & robuſtioribus perſonis ejus uſus plus quadrare videtur, quam macilentis, bilioſis & tenerioribus.

Quamvis autem ex auro pauciſſima expertæ virtutis remedia prodeant, ſingularem tamen præſtat uſum & concurrit ad efficaciſſimi medicamenti compoſitionem, ſi cum mercurio, qui abundat ſpiritu minerali actuoſiſſimo, in temperamentum feliciſſimo connubio redigatur. Fixum enim auri corpus partes tenuiſſimas mercurii in poros ac ſinum recipit, ut æquabilis harmonia & proportio exurgat; unde nihil magis mea opinione mercurium corrigere poteſt, quam aurum & ex adverſo, nihil aurum exaltare, actuare & virtute medicamentoſa magis imbuere aptum eſt, quam ipſe Mercurius.

Auctor quidam Anglus luci expoſuit tra-

tractatum, dictum *Antelixir* of Sold., in quo ſcribit ſe poſſidere pulverem, quo mediante auri corpus penitus deſtruere, illudque in concretum arſenicale volatile nocivum, quod vitrificari aptum ſit, converti poſſe, quod fieri poſſe non dubitamus.

Auctor calcinat aurum cum quadruplo corporis ſicci diſſolubilis, quod nihil aliud videtur mihi, quam mercurius ſublimatus, vel vitriolum martiale, cum ſpiritu ſulphuris volatili paratum, quod aurum propter ſulphur egregium in calcem rubicundam igne vehementiſſimo vertit, remanente ſimul terra ſulphurea martiali: huic calci affundi debet ſpiritus ſalis volatilis & cum ipſo diſſolutio tentanda, poſtmodum ſuperfundendus ſpiritus ſulphureus, potabilis, id eſt ſpiritus vini tartariſatus. Inde exurgit tinctura elegantiſſimi coloris aurei, aſt natura magis martialis quam ſolaris. Scribit Auctor, quod etiam citra tincturæ extractionem auro ſic calcinato utatur, procul dubio in cachexia, hydrope, affectione hypochondriaca. Ex auri foliis, cum ſale ammoniaco alumine & nitro tritis, ignique commiſſis, extrahi poteſt tinctura auri non contemnenda.

CAPUT XV.

(a) *De Argento.*

ARgentum, Chymicis Luna, Græcis ἄργυρον, Hebræis *cheſeph*, quaſi amabile, a *chaſaph*, amare. Proxime ad auri naturam accedit: Vires etiam auro valde affines obtinet. Errant tamen illi, qui putant ejuſdem eſſe ſpeciei, & ſolo calore differre. Qui utriuſque vivam anatomiam perſpexerit, norit & utriuſque maximam differentiam: quod dictum ſit propter quoſdam Chryſopœos, vanis opinionibus plus juſto inhærentes. Arabes pariter argentum, ut aurum, cardiacis medicamentis primi immiſcuerunt: hinc foliorum argenti uſus, adhuc in officinis retinetur; qua in re craſſam adhuc vigere medicamentorum præparationem, ſatis mirari non poſſum. Sumpſerunt omnes artes ſummam perfectionem, ſola hæc pars Medicinæ inculta manet! quod graviſſimum piaculum non aliunde oriri mihi perſuadeo, quam ex nimia garrulitate, qua qui plus pollet, is cæteris longe doctior præfertur. Nonne hac tempeſtate videmus Medicos ad diſputandum longe paratiores, quam ad bene medendum? Non fit ex opere, ſed ex loquacitate, Medici electio. Sed ſimiles habeant labra lactucas: nos meliori opinione imbuti, operantem Medicum requirimus, non auditu ſolum, ſed & proprio labore inſtructum. Rejecto quippe craſſo illo foliorum auri, & argenti uſu, eorum diſſolutionem apprime docemus.

Ex quia de auro diximus, calcinatio ſemper præcedere debet. Calcinatio argenti a calcinatione auri non differt, licet longe facilius id in calcem vertatur, quam aurum.

Et ſicuti aurum duplici modo calcinatur, ita & argentum, utpote cum Mercurio, & cum aqua forti. Cum Mercurio, eo quo diximus modo de auro. Cum aquis fortibus, modo etiam non diſſimili, excepto, quod ſola aqua forti abſque ſale armoniaco probe calcinetur, calcinatione (inquam) communi, non philoſophica. Et quemadmodum aurum in aqua regia

ſolutum, per ſalem tartari, ſeu oleum repercutitur, ita & argentum in ſimplici aqua forti ſolutum, cum aqua ſalſa præcipitatur, pulvere albiſſimo cum aqua fontana pluries edulcorato, & hoc utuntur nonnulli pro vera calcinatione, licet iterum ejuſmodi pulvis in argentum revertatur. Dictus pulvis intra exhibitus ventrem ſolvit, ventriculo pergravis eſt, vermes enecat, & hydropicorum aquas educit. Ex hoc pulvere norunt pſeudochymici quidam plumbum in argentum fallere, qua inſpectores credunt Saturnum in Lunam fuiſſe mutatum. Ad hoc deraſum, & limatum plumbum accipiunt, qui prædictum argenti pulverem addunt, & his igni admotis, pulvis in argentum vertitur, & plumbum in pulverem cineritium, argenti pulveri ſimilem. Qui non norunt argenti pulverem, atq;exiſtimant aliud eſſe ab argento, facillime illaqueantur. Idem cum Luna cornea efficiunt, ut optime animadvertit Crollius. Ab hoc præcipitato argento, cum aceto ſtillatitio fiunt Cryſtalli argenti, qui denuo in liquorem oleagineum evadunt. Pelluntur & per retortam, a quibus inſignis ſpiritus argenti educitur. Hæc calx denuo cum duplici pondere ſalis communis minutiſſime trita, & mixta, atque quatuor horas tantum in furno venti detenta, ſubtiliſſima, & perfectiſſima efficitur ad tincturam eliciendam.

Alia tamen calcinatio nobis nota eſt, longe melior & facilior, fit cum quadruplici pondere aquæ ſiccæ, ut de auro diximus. Perficitur dicta calcinatio intra tres, vel quatuor horas, filiis artis, veris non putatitiis ſatis nota eſt, ideo propter pſeudochymicos apertius non eſt dicenda. Calcinatio in auro non ſæpe unica vice abſolvitur; in argento contra, quod non ſit adeo tenax, & compactum. Hac via metallorum corpora adaperiuntur, & in his invenies quodcunque volueris: nam ſic adaperta quocunque liquore potabile diſſolvere poteris, nec ad hoc opus eſt aqua vitæ alkalizata, aut alio fortiori diſſolvente; ſimplici aqua communi diſſolvuntur, & poſtea ulterius progredi poteris. Scio virum Illuſtriſſimum,in cujus gratiam hæc ſcripta ſunt, graviter laturum, ſi tantum arcanum omnibus patefacerem. Qui hanc ergo diſſolvendi methodum nactus fuerit, intelliget, quo pacto argentum in quintam eſſentiam adduci poſſit, item in oleum, & Balſamum.

Calcinatio quæ fit cum ſulphure, non omnino reprobanda venit; hac enim calcinatione, ſi rite inſtituta fuerit, Lunæ corpus aperitur, licet non adeo perfecte: fit vero dictá calcinatio cum duplo ſulphuris triti, ſumendo argentum prius cupellatum, & in bracteolas reductum; in crucibulo ſtratificando lamellas argenti cum ſulphure: atque tum igne ſuppoſito crucibulo, flagrat ſulphur totum, & in auras abit. Repetitur iſthæc operatio bis, aut ter, donec Luna perfecte ſit calcinata.

Calx ejuſmodi aceto ſtillatitio in vitriolum vertitur,a quo poſtmodum quintam eſſentiam, oleum, liquorem, & ſimilia elicere poteris; de quibus uſus, vires, & facultates omnibus innoteſcunt.

Præterea ex argento liquor argenteus ad multa utilis hunc in modum paratur, citra ponderis ipſius Lunæ jacturam: ad hoc Lunam in foliola redactam accipimus, eamque aqua forti diſſolvimus, diſſolutæ lento igne ter-

tertiam partem evaporamus], ſicque in ſcutella vitrea lata eam in ſecreto loco reponimus, uni intra 24. horas cuticula argentea ſuperficiei inducitur, quam in alio vaſe ſeorſum ſervabis. Hæc operatio toties repetenda venit, quoties ejuſmodi cuticula apparebit. Demum iſtæ cuticulæ in cella vinaria repoſitæ in liquorem facillime abeunt, vaſe ad id parum reclinato. Ferunt quidam uniones fictitias eo liquore illitas colorem nativum adipiſci.

Argentum tandem variis liquoribus diſſolvi poteſt pro uſus varietate. Promtiſſime ſolvitur cum ſimplici ſpiritus ſalis nitri; hujus vero ſpiritus ſalis præparationem ſupra docuimus.

Quod ad præparationem illam, falſo germinationem dictam ſpectat, puto omnino eam nullius eſſe frugi: & quanquam ejus artifex incuſet magnum illum Germanum, Hermeticorum non infimum, ignorantiæ, & inſcitiæ, mirum non eſt, quia ſic ſolet omnes bonos authores protrahere.

Juvenum mos eſt multa ſibi credere. Laudari poſtmodum ab illaudato non magna laus eſt. Mercurius ob fugam caloris ſecum trahit amica metalla, quod potius ſublimatio, quam germinatio dicendum eſt. Potiori ratione arbor Hermetica in humido nata, nuncupanda eſſet germinatio. Sed tricis his miſſis, ad ſeria deveniendum.

Uſus argenti liquoris, ſalis, quintæ eſſentiæ, calcis vivæ, multiplex eſt pro varietate affectuum, eorum magnitudine, temporis conditione, & infirmorum natura: quæ omnia probo, & erudito Medico facile nota ſunt.

Vires maximæ ſunt adverſus capitis morbos, epilepſiam, apoplexiam, vertiginem, imbecillitatem cerebri; valent & ad oculorum morbos.

Quantitas perexigua eſſe debet, ni morbi magnitudo majorem repoſcat.

Tempus exhibendi erit, ut de aliis alterantibus, quæ omnibus horis præbere poſſumus, etiam intra cibos.

Rurſus lubens prætereo methodum conficiendi Mercurium ex metallis, ex argento præſertim, & auro, eo quod in his plus opinionis, quam veritatis comperiamus. Si tempus contrarium indicaverit, ſententiam mutare non recuſo.

(*a*) *De Argento*. Luna a veneris contagio penitus depurata non amplius colorem cœruleum vel viridem menſtruis impertit, ſed præparavi ex ipſa ſecundum proceſſum *Montſchnyderianum deſcriptum in tractato Metamorph. planet.* Vitriolum albiſſimum ſplendeſcens ſquammularum ad inſtar: hoc ſolutum in ſpiritu liliorum convallium non adeo rectificato exhibebat liquorem qui leniter purgabat, pituitam primæ regionis viſcidam incidebat, lumbricos feliciſſime educebat, varioque experimento comprobabat ſuam efficaciam in epilepſia, menſium ſuppreſſione, & atrophia infantum. Major efficacia huic liquori conciliari poteſt, ſi ſpiritus ſalis ammoniaci urinoſus addatur, qui tamen nec viridem nec cœruleum producebat colorem. Singularem obſervationem meretur, quod ſal illud in aqua deſtillata ſolutum progreſſu aliquot menſium nobis ſubinde exhibuerit ultra ſex colores: Nimirum mixtura clara & diaphana primum incipiebat virideſcere, deinde ſubſequebatur color ex flavo obſcurus & tandem ater, elegantiſſimo ſane ſpectaculo, ut exinde appareat, ferme omnes colores latitare in corpore lunæ per ſe omnis coloris expertis.

Hactenus argentum non niſi aqua forti ſolvi

ſolvi traditum fuit, nihilominus vitrioli oleo eoque rectificato forti adhibita coctione commodiſſime diſſolvitur.

Actor cum quadruplici pondere aquæ ſiccæ calcinat lunam; aſſumitur lunæ depuratæ in lamellas redactæ drach. 1. mercurii ſublimati unc. ſem. fiat ſtratum ſuper ſtratum in crucibulo, mixtura calcinetur, ſic relinquitur calx lunæ gryſei coloris, cui affundi poteſt ſal volat. urinæ cum ſpiritu vini paratum pro extrahenda tinctura.

Argentum corpus grave eſt & ſixum in igne, ita tamen volatiſari ſequenti via poteſt, ut plane volaticum fiat & in auras abeat. Accipiantur lunæ finæ drachmæ 2. aquæ fortis depuratæ drachm. 6. fiat ſolutio, quam coagulat ſal ex albo viridiſcens, hoc ſolve in ſpiritu cryſtallorum viridis æris, quem tribus vicibus abſtrahebam, remanebat ſal, quod leniſſimo calore in fluxu perſeverabat, quod ſolvebatur in ſpiritu vini ſaltem ſimplici, mixturam infundebam cucurbitulæ, cui ignis admovebatur, & evaporabat primo ſpiritus vini, dedi ignem fortiorem, ſic omne ſal ſub ſpecie fumorum volatile factum fuit, & in auras evanuit, pauco relicto quod renuebat amplius coagulari. Liquoris hujus lunæ antefactam evaporationem aſſumebam quatuor partes, & affundebam mercurii vivi part. 1. Sic in momento coagulabatur mercurius in cineritii coloris amalgama, liquorem ſupernatantem affundebam, ipſique admiſcebam ſal volatile Caryophyllatum, unde mixtura ex nigro fuſca apparebat ac penitus coagulabatur inſtar butyri.

Memorabile eſt, ſulphur ad mixtum lunæ, ipſi prontinus leniſſimo calore fluiditatem ſimul & fragilitatem conciliare, inducendo colorem ex gryſeo atrum. Argentum hoc modo cum ſulphure cœmentatum, ſi ignitis carbonibus vel regulis imponatur, exurgit in tenuiſſima fila, accreſcit & dicitur gewahſen Gilber. In ſulphure latitat arcanum ſeparandi aurum ab argenti inſigni mole per ſolam fuſionem in igne, qui proceſſus multum ſuppeditat lucri. Sulphur aggreditur ipſum argentum illudque intime penetrat, ſolis autem interſperſas atomos relinquit intactas, quæ gravitate ſua tendunt deorſum ibique collectæ & concentratæ abeunt in regulum ſulphuris, ſcoriis adhuc immixtum, a quibus aurum & argentum mediante nitro ſeparandum, ſic ex viginti libris lunæ, in quibus drachmæ duæ auri latitant, hoc ſeparari poteſt ſine ſingulari ſumtu, cum ſecundum vulgarem procedendi modum, mediante aqua forti, plus damni quam lucri proveniat.

Calx lunæ cum aqua forti & ſale communi parata educit pituitam, & hydropicis, pituitoſis, melancholicis convenit. *Tackenius* nobilis Venetorum Medicus frequentiſſimo in uſu habuit hanc calcem anatica portione mixtam cum cinnabari antimonii in mania, melancholia, epilepſia. Calx lunæ ſi fluat in igne, fit inde luna cornua. Germ. Dern Gilber. Similiter calx hæc ſi miſceatur cum mercurio ſublimato confecto cum nitro & ſale communi ac ſublimetur, potior pars argenti cum mercurio aſcendit, fitque leviter mercurius currens. *vid. Beccheri ſupplem. 2. p. 113.*

Arbor ſic dicta philoſophica ex luna ſeq. modo paratur: ſolvitur lunæ drachma una in tribus partibus aquæ fortis per præcipitationem præparatæ, geſallet. adde mercurii drachm. duas, aquæ pluviali unc. unam, expone digeſtioni & poſtmodum frigori.

CAPUT XVI.

(a) *De Ære.*

UT Luna in ſuperioribus maximam cum Venere affinitatem habet, ita argentum in inferioribus cum ære. Sic etiam, ut Venus cœleſtis ſymbolum obtinet cum bene compoſitis, ita noſtra terreſtris cum perfectis metallis. Ex

Ex lapidibus, cum berillo, qui geſtantem reddit alacrem, divitem, magnificum, ad unionem conjugalemque amorem aptiſſimum; favet mulieribus prægnantibus, ne earum contaminetur partus: & aqua, in qua jacet, ſuſpiria tollit, & cunctas infirmitates hepatis. Smaragdus inſuper eidem reſpondet. Ex plantis roſa, myrtus, thymus, laudanum, ambra, & cætera bene olentia. Ex animalibus columba, turtur, paſſer, ut quæ in purgatione lepræ, jubente lege, conſuetum eſſet offerri, ut quæ etiam proficua ſint venereis.

Ejus uſus antiquitus fuit ante argentum, ac pene etiam ante aurum, referente Plinio lib. 34. hinc ære ſignato primo uſum fuiſſe Pop. Rom. inde a rege Numa collegio tertio fabrum ærariorum inſtituto.

Virtutes etiam ejus, ac facultates ab omni ævo nobis innotuerunt. Vetuſtiſſimus Hippocrat. multa ab eo profecta remedia multis morbis præſcribit, tam intrinſecis, quam extrinſecis. *Lib. de victus rat. in acutis*, ad hydropem ejus ſquammam: eandem Pleuritidi, *lib. de morbis*, & alibi ad ſtomachum inquit ſubvertere, alvum laxare: & hydropicorum aquas educere. Quid demum referente Langio, de nullo metallorum ſalubrior ſpirat aura, quam de ære ex chalcitide confecto, quod viridi ærugine quoque ſcatet: de quo clavus, ſuillæ, aut cervorum carnibus infixus, eas a putredine illibatas, & ſua ſtyptica exſiccandi potentia diu conſervat: quod hi quoque foſſores, qui in ſcaptenſulis, Græce χαλκωρυχεῖα dictis, chalcitidem cum ærugine ſcrutantur, fatentur.

Galenus multis in locis ejus uſum in extrinſecis morbis multum commendat, in intrinſecis libere fatetur, de eo atque de aliis mineralibus periculum nullum feciſſe, ut qui in his non eſſet valde eruditus: de hydrargyro, quem non eſſe de ſponte naſcentibus dicit, & manifeſte denotat. Poſteriores Græci nec ejus intrinſecum uſum commemorant. Ad ulcera vero ſuis unguentis, & emplaſtris ſæpius immiſcebant æris ſquammam, ejus æruginem, florem, & æs uſtum. Medici vero chymica arte edocti, alias præparationes his longe præſtantiores agnoſcunt, ex quibus hæc paucula frequentes experimur.

Vitriolum æris pluribus modis fit. Præſtantiſſimum omnium hunc in modum: Laminatum æs cum duplici pondere ſulphuris, igne aperto in vaſe terreo bis calcinamus; hoc eſt, ubi jam ſemel calcinatum fuerit, iterum ſecunda vice calcinatur cum eadem ſulphuris quantitate, quod fit ſtratificando lamellas, & ab his parum tuſis cum aqua communi facillime vitriolum abraditur, infuſionibus nonnullis ad hoc præmiſſis, & dictas infuſiones lenſim evaporando, quoad coagulationis ſigna apparuerint. Hanc methodum pulcherrime docet *in ſua Baſilica chymica* Crollius, & poſt eum Beguinus *in ſuo Tyrocinio*. A fæcibus iterum calci atis, novum educitur vitriolum: æs tandem totum in vitriolum vertitur.

(*a*) *De Ære*. Venus ex omnibus metallis difficillime redigi poteſt in fluorem: commode tamen id præſtari poteſt cum pulvere detonante nigro. Facillime funditur cum antimonio hanc maſſam typographi pro typis ſuis formandis funda-

menti loco habent, eique poſtmodum plumbum vel ſtannum debita in copia addunt ut fiat ductilis.

Cuprum multum ſulphuris poſſidet, ſi cum ſale ammoniaco miſcetur, inflammari poteſt, quatenus ſal ammoniacum extrahit internum veneris ſulphur, illudque extravertit, ut eo citius flammam concipiat. Si caput mortuum vitrioli veneris miſcetur cum ſale tartari, vel alio ſale volatili aut ſale ammoniaco, ſublimatione eſurgent flores, qui nomine entis veneris veniunt, medicamentum in majori doſi vomitus excitat, in minori reſolvit, incidit, ſalivam & ſedes excitat. Extrinſecus hoc ſal cum ſpiritu vini ſolutum vel mixtum cum balſamo ſulphuris ulcera antiqua depurando ſanat.

Dicitur ſulphur veneris magnam cognationem habere cum ſulphure auri, quare etiam cuprum cum pallido auro mixtum reſtituit ipſi priſtinum ſuum colorem, & quo frequentius cum venere funditur & cum antimonio depuratur, eo ſaturatior prodit color. Aurum cum luna mixtum, ſi cæmentatur cum viridi æris, ſale ammoniaco & nitro, ſplendidiſſimo acquirit aureum colorem. Sunt qui ex vitriolo Cyprio & mercurio vivo ſingulari præparatione auri particulas quaſdam extrahere volunt. Certum hoc eſt, ſi antimonium æqualiter miſceatur cum luna & venere, prævia decenti cementatione lunam auri optimi portione ditari, ita ut ex una uncia argenti duo grana ad minimum auri mediante aqua forti ſecerni queant. Solvitur cuprum egregie in decocto tartari, ſalis communis & aluminis; unde fluit modus mineras venereas, quantum cupri contineant, probandi & examinandi per viam humidam, modo contuſæ coquantur cum ſali lixivio. Fluit quoque inde fundamentum dealbationis argenti, quod cum venere mixtum eſt.

Ex venere intrinſecus pauca proſtant remedia, niſi emetica vel nauſeam moventia: Nihilominus in Belgio famigeratiſſima eſt tinctura, dicta *Helvetii*, quæ ex vitriolo veneris ſive Cyprio & ſale ammoniaco paratur, hæc invicem miſcentur & in crucibulo funduntur, affunditur ſpiritus vini vel ſpiritus ſalis ammoniaci vinoſus. Tinctura proveniens cœrulea commendatur ad epilepſiam infantum, menſium ſuppreſſionem, atrophiam, vermes interficiendas. Doſi pleniori movet vomitus in pituitoſis & illis, quorum inteſtina viſcido humore obſeſſa ſunt. Tinctura hæc eſt egregium menſtruum pro extrahendo opio: optime aſſumitur cum vino Hiſpanico.

Quando cuprum cum antimonio & marte miſcetur per ignem exurgit maſſa, cujus inferior pars regulina eſt, ſuperior magis ſulphurea, huic affunditur acetum deſtillatum vel melius ſpiritus aceti, ſic dulcem acquirit ſaporem & colorem rubicundum. Solutio decantanda ac inſpiſſanda in magma, cui affuſus ſpiritus vini conſtituit eſſentiam elegantiſſimam aperitivam omnis virtutis prægnans eſt; unde longe ſaturatiorem auro conciliat colorem, quam regulus purus ſive martialis, & ſi diffletur in capella igne vehementiſſimo, fumi ac vapores longe rubicundiores ſunt, quam ſi regulus antimonii ſimplex fuerit. Regulus hic veneris miſceatur per ignem, cum ſulphure vulgari optimo, addatur mercurius ſublimatus ſub æquali parte: invicem hæc deſtillentur per retortam vitream bene lutatum in igne aperto (uti mos eſt Cinnabarim ſic in copia deſtillare) ſic Cinnabaris ſulphure veneris ſubtiliori gravida evadit. Cum quavis terra vitreſcibili & optime cum tutiæ, quæ flos lapidis calaminaris eſt, liquatum cuprum album fit, poteſt adjici ad meliorem fuſionem promovendam borrax. Idem per liquationem cum arſenico fixato in argenti æmulum metallum convertitur.

Viride æris vel etiam æs uſtum in abſumendis callis fiſtularum antiquiſſimi chirurgorum, inter quos eminet ipſe *Hippocrat.* ſummo cum fructu adhibuerunt. Sic novi chirurgum celebrem, qui hoc remedio fiſtulas curat feliciſſime: uſus ejus hic eſt: redigitur in pulverem, deinde cum liquido vel ſola ſaliva miſcetur, & hac mixtura fiunt turundæ, quæ in cavitates iſtas quantum licet, intruduntur, ſic callum fiſtularum duriſſimum intra tres vel quatuor dies citra dolorem citra quandam inflammationem ita abſumuntur & excedunt.

dunt, ut totus ſeparatus a parte ſana extrahi queat. Si una vice non totus exprimi poteſt, propter obliquum cuniculorum ductum, ſecunda vel tertia vice applicetur, ſicque omnis auferri poterit. Semper autem hoc tenendum eſt in applicatione, ut profundum immittatur in fiſtulam: & quamvis non omnibus calli partibus immediate applicari queat, accidit tamen, dum ſucceſſive ſolvitur hæc rotunda, ut vis medicamenti penetret ad abſconditos ductus, & efficaciam ſuam ibi exerat. Egregius quoque locus de hac re extat in *Fallop. tractat. de Foſſil. p.353.* Notare inquit, quod omnia quæ ex ære oriuntur & præcipue ex ære depurato, habeant vim erodentem; unde quando eſt callus in aliqua parte abdita, & non poſſumus inibi aptare medicamenta, ſolemus conficere fiſtulam ex ære, & injicere, & ſic corroditur callus. Spiritus veneris paratur hoc modo, recipe viridis æris, vel loco hujus cryſtall. veneris, libr. tres, indantur retortæ vitreæ, fiat deſtillatio ex arena primo igne leniori, poſtea bene lutatis juncturis, augeatur flamma gradatim, ſic replebitur recipiens nubeculis albis, & prodibunt circiter due libræ liquoris, ſub finem ſpiritus fortiſſimus, ubi nubeculæ ceſſant, deſiſtendum eſt. Crocus veneris relinquitur in retorta omni acido exutus.

Alio modo.

Vitriolum Veneris fit ex ære in viride verſo, vel cum racemis uvarum tempore vindemiarum, quod in Monſpelienſi agro paſſim fit, vel cum aceto ſolo. Quod vero fit cum ſale, & tartaro, ad hoc ineptum eſt. Ab iſto viridi ære cum aqua communi, eo quo ſupra diximus modo, vitriolum extrahitur.

Alio modo.

Calcinatur æs cum quadruplo ſalis ſulphurei: poſtmodum cum aceto diſtillato tinctura extrahitur, ſale prius cum aqua communi remoto. Concreſcit in lapillos, modo quo ſupra dixi, humiditate ſufficienter per evaporationem ablata. Requiritur primum, ut æs probe teratur, & ſali per minima rite commiſceatur, ac demum violentiſſimo igne calcinetur in crucibulo, vel alio vaſe ad hoc accommodato.

Alio modo.

Cum aqua forti ex ſale nitro, & alumine uſto facta, ſolvitur æs, per evaporationem humiditatis aliqua portione ſublata, vas in loco frigido reponitur, & in eo concreſcunt lapilli pulcherrimi.

Alio modo.

Cum ære tandem per ſe igne vehementiſſimo calcinato, quod fit per tres, vel quatuor dies, modo jam dicto vitriolum fit pulcherrimum.

Oleum Veneris.

Ex Vitriolo veneris oleum rubicundiſſimum elicitur per retortam, modo quo educitur oleum vitrioli communis. Hic liquet a Theoph. Parac. dicitur acetoſus eſurinus: cujus uſus eſt mirabilis in affectibus renum, & veſicæ, item in uterinis affectibus. Ventriculum etiam haud parum roborat, caput etiam; & alias partes ventriculo condolentes: pro quo accipiendum venit vitriolum Veneris ſine corroſivis factum. Uſus ejus eſt duarum, vel trium guttarum cum juſculo carnis, cum aliqua conſerva mane, & ſero. Pollet & aliis viribus, de quibus apud Theoph. Parac. *lib. de tartaro, & lib. de vita longa*, & apud Crollium *in ſua Baſilica Chymica*. Cautiones circa ejus uſum, a

dicto

dicto Crolliò poſitæ, non ſunt adeo certæ, ut forte ipſe exiſtimat. Bilem ſiquidem haud parum coercet, & inflammationes ab ea concitatas facile compeſcit. Dandum eſt ſemper cum quantitate ſufficienti humiditatis, actu enim ejus aciditas vellicat proprinquiores partes, quas actu tangit. In intrinſeco apoſtemate equidem ejus uſum non admitterem: ubi namque mollientia, ibi incidentia non ſunt adhibenda.

Vitrioli uſus abſque alia præparatione etiam valde utilis eſt: In cachexia id pluries experti ſumus. Ventriculo prodeſt, inappetentiam corrigit; fluores genitalium tam hominum, quam mulierum ſiſtit; viſcerum obſtructiones reſerat. Sed apprime videndum, quibus conveniat, & quibus obſit, quod non ſolo temperamenti criterio aſſequemur, verum aliis ſignis, de quibus forte in peculiari *methodo medendi noſtra*.

Veneris tinctura.

Iſtud Vitriolum Veneris tincturam continet, ideo ab eo tinctura elicienda venit. Itaque cœruleum tuum vitriolum cum aceto diſtillato pluries ſolve, & coagula: paratum ſic Vitriolum retortæ luto firmiter munitæ indatur, atque igne per gradus exhibito, phlegma, & ſpiritum abſtrahe. Fæces cum aceto diſtillato iterum ſolve, a qua ſolutione per coagulationes novum elicis vitriolum; hoc autem ſpiritum miſce diligenter, & cum ſpiritu vini, lento calore, ut fimo equino, infuſione trium, vel quatuor dierum præmiſſa, tincturam pulcherrimam elicies. In Epilepticis morbis, vertigine, apoplexia, & aliis graviſſimis morbis capitis mirifice confert. Hæc præcipua ſunt medicamenta ex cupro educta, quibus intrinſece utimur. Ea vero, quæ extrinſecus uſurpamus, cum cæteris nota ſunt. Calcinatum bis cum ſulphure, ſi aqua communi pluries lavetur, magnam partem ſuæ acrimoniæ amittit, fitque præſtantiſſimum medicamentum pro laxis & putridis ulceribus ſanandis. Ærugo æris pariter lota ſuam quoque amittit acrimoniam. Sed hæc trita ſunt, uti & ſquamma, flos, crocus, & ſimilia. Pompholyx, ſeu tuthia ad hoc etiam pertinet, cujus præparatio ſatis nota eſt in Officinis.

CAPUT XVII.

(*a*) *De Ferro.*

FErrum metallorum omnium utiliſſimum, optimum vitæ, peſſimumque necis inſtrumentum, atque inquit Plin. *hoc tellurem ſcindimus, ſerimus arbuſta, ponimus pomaria, vites ſqualore deciſo annis omnibus cogimus juveneſcere. Hoc extruimus tecta, cædimus ſaxa, omneſque ad alios uſus ferro utimur. Sed eodem ad bella, cædes, latrocinia, non cominus ſolum, ſed etiam miſſili, volucrique, nunc tormentis excuſſo, nunc lacertis, nunc vero pennato*, & aliis, recenter in perniciem hominum inventis. Græce Σίδηρος, ἀσίζω ſtrideo: Hebraice, *barzel*. Ferrum, & chalybs ejuſdem ſunt generis, unum altero magis defæcatum. Chalybs ſic naturaliter e terræ viſceribus elicitur. Arte etiam ferrum in chalybem excoquitur, cujus methodum hic ani-

mi

mi cauſa annectere placet. Itaque ferrum accipe in virgulas, vel lamellas digiti majoris craſſitudini reductum: virgulæ vel ſint rotundæ, vel quadratę, parum refert; has ſtratifica in vaſe terreo oblongo, & capaci, cum duabus partibus pulv. carbonis ſalicis, aut fagi, & una parte raſuræ cornu bovis. Vas undique luto probe muniatur, idque, per 4. vel 6. horas, pro quantitate ipſius chalybis, in furno venti cum ardentiſſimo igne excoquatur. Exacto tempore, & refrigerato vaſe, chalybem invenies perfectiſſimum. Quod ſi artifex emolumentum majus ab hoc opere percupiat, pro lamellis & virgulis, inſtrumenta, cujuſcunque generis, gladios, enſes, & alia ex ferro ſimpliciter conficere poterit, eaque hoc artificio in chalybem reducere. Medicamenta, quæ ex eo paramus, ſunt potiſſimum Crocus Martis, vitriolum, oleum. &c.

Crocus Martis nobis maxime arridet, ſi ſolo igne abſque ulla mixtione conficiatur. Fit vero per ſimplicem ignis vehementiam in reverberatorio, per 8. vel 10. dies, crucibulo probe cooperto, & luto bene munito, quod opus artificio caret. In hac operatione, volatilis pars metalli recedit, & fixa manet, quæ maxime optabilis eſt.

Ferrum facillime in rubiginem vertitur, quæ ſi in reverberatorio per aliquot horas detineatur, in optimum crocum evadit.

Limatura chalybis, vel ferri ſubtiliſſima, intra paucos dies in crocum vertitur, ſi diebus canicularibus, ſolis radiis, ea communi aqua prius irrorata, exponatur: hæc in maſſam compingitur, ac denuo ſimplici aqua madefacta radiis ſolaribus per duos, vel tres dies relinquitur. Dicta operatio ſiter, & quater reiteretur, crocus fit pulchrior, & nobilior. Vas ad hoc requiritur ex terra vitreata. Mirabile dictu, quantum dictum vas incaleat.

Calcinatur ferrum, & cum ſulphure, & cum ſale; at melius cum ſulphure. Ad quod duplicem ſulphuris portionem aſſumimus, & unam ferri limati: dato igne flagrat ſulphur totum, & in vaſe vitreo remanet calcinatum ferrum; quod ſecunda vice iterum calcinatur, eadem portione ſulphuris ſervata. Baculo ferreo ſub fine move, ne quicquam de ſulphure remaneat.

Ejuſmodi calcinatum ferrum ſuper lapidem porphyritem in tenuiſſimum pollinem factum, evadit in crocum pulcherrimum, ſola aqua communi irroratur, & in fine in paſtillos compingitur.

Crocus Martis fit etiam cum aqua forti, ejus limaturam in ea diſſolvendo, diſſolutum a fæcibus abſtrahendo, atque tum extractum per evaporationem exſiccando. Quantitas fit utriuſque pro ratione efficaciæ aquæ fortis.

Item cum oleo vitrioli, ſulphuris, & ſimilibus liquoribus acidis acceptare unuſquiſque poterit Crocum Martis. Qui cum his corroſivis parantur, raro in uſum Medicinæ veniunt, ni prius valida lotione præmiſſa.

Crocum tandem, nobiliſſimum omnium, paramus cum Mercurio, cujus operationem ſatis aperte diximus, cum de Mercurii præparationibus ageremus.

Ex

Ex croco ferri varia componimus remedia, quibus paſſim utimur. Communis ſunt rotulæ, pilulæ, & electuaria; minus uſitata ſunt vitriolum, oleum & balſamum. Rotulæ fiunt cum ℥. j. croci, & ℥. j. ſacchari in electuarium ſolidum cocti. His ſæpe immiſcemus macerem, cinnamomum, galand. caryophyll. aut ſimilia ſcopo noſtro accommodata. Pilulas etiam compingimus cum aloe lota, & purgata, myrrha, croco, nuce moſchat. Maſtiche, ammoniaco, ſcammonea, rhabarbaro, & aliis pro tempore, & infirmorum opportunitate.

Electuaria item componi curamus, pro ægrorum natura, morbi conditione, & temporis occaſione: nunc cum conſervis aliquot, nunc cum opiatis, mithridato, theriaca, & ſimilibus. Pro ſingula uncia ſeſquidrachmam, & drachmas duas croci commiſcemus. Et de Electuario ℥. ij. & ʒ. iij. damus ſingulo die mane 4. & 5. horis ante cibum.

De rotulis eadem fere eſt doſis: Pilulæ pro ratione compoſitionis exhibentur. Vires croci ſunt multiplices: obſtructiones viſcerum reſerat, ictcritiæ medetur, lienem præter naturam auctum imminuit, mulierum menſes movet, ventriculum laxum roborat fluores alvi & uteri ſiſtit.

Hæc omnia felicius præſtat vitriolum ex eo paratum, ejus liquor, & balſamum.

Vitriolum Martis ex omni ferro quoquo pacto calcinato educitur. Id vero, quod cum ſulphure calcinatur, peropportunum eſt, & maxime in Medicinæ uſu in idipſum paramus, ut docet Crollius *in ſua baſilica Chymica*, cum aqua communi nimirum, eam calcinato ferro affundendo ad juſtam quantitatem ebullitione levi facta, & refrigerata, collatam evapora, donec quaſi cruſtam acquirat aqua; vale in loco frigido repoſito, concreſcent lapilli viridis caloris, a fæcibus iterum calcinatis ſimile eadem via educes vitriolum. Calcinationem procuramus ſemper cum duplici quantitate ſulphuris.

Oleum, liquor & balſamum martis, ex hoc præparato vitriolo elicimus. Nec interea me latet, aliam ab aliis traditam eſſe viam, hanc tamen eſſe veram, & legitimam minime inficior. Ejuſmodi liquor verum eſt Theoph. Parac. acetoſum eſurinum, de quo miranda prædicat in *lib. de vita longa*, & in *lib. de tartaro*. Hoc labentem, feſſumque ventriculum ſublevat, multis morbis a vulgo Medicorum incurabilibus habitis medetur, alia denique in arte miranda præſtat. Guttulæ tres, vel quatuor cum quovis liquore exhibentur. Ejuſcemodi liquor, vera eſt chalybis potabilis præparatio, Medicis ordinariis, communibus, & plebeiis ignota: Iſtius loco, acetum a ferri infuſione extractum accipiunt, qua in re ſuam inſcitiam, & ignorantiam produnt. Subrubram enim tincturam, quam in hoc fuſo chalybe putatitio conſpiciunt, non a chalybe, ſed ab alio extraneo contractam exiſtimant.

(*a*) *De ferro*. Datur revera in marte duplex, eaque diverſa ſubſtantia una adſtringens, altera aperitiva: hæc ſubtilior, tenuis ac ſalina, illa plus terrea craſſiorque eſt. Seorſim illa quam commode comparari poteſt, quando ſub æqua por-

portione limatura martis miſcetur antimonio; duo hæc addito nitri ſale fluant in crucibulo, mixtura tuſa decoquatur in aqua, decoctum decantetur, & nova aqua elutrietur omnis ſalina & ſolubilis martialis portio. Pulvil ſubſidens cum nitri duabus partibus calcinetur, ſic evadit crocus martis antimonialis eximiæ virtutis aperitivæ ad cachexiam viſcerumque obſtructiones ſolvendas. Illud quod ab elutriatione remanet, ſi eodem modo tractetur cum nitro, taceſſit in pulverem manifeſtius ſtipticum, conſtringentemque, & qui ſapore & virtute multum differt a priori: poſterior, ubi laxiori tono inteſtina parteſque laborant, egregiam fert opem. Elegans crocus martis paratur ex vitriolo martis vel ſolutione martis facta cum ſpiritu nitri, aut aqua forti, modo extremo ignis gradu crementur diſſipato omni ſpiritu acido, ſic remanet terra pulcherrime rubicunda, quæ croci martis nomine venit. Apex & baſis eſt pulverum cachecticorum, in affectu hypochondriaco, ictero, hydrope magni uſus. Quod ſi huic affunditur ſpiritus ſalis dulcis, exurgit tinctura martis elegans, quæ connubio arcani tartari ſeu terræ foliatæ liquidæ colorem ſanguineum acquirit. Eidem tincturæ, ſi ſolutio ſacchari Saturni paululum inſpiſſata admiſceatur in momento prodit tinctura celebratiſſima *Grammanni*, quæ via ſicca difficillimæ eſt præparationis: remedium ad ſanguinis ebullitiones & tumlutos cohibendos ſatis probatum.

Nonnulli, iique peritiores practicorum crudam martis limaturam omnibus iſtius crocis ac præparatis in medicina anteponunt, quandoquidem hæc acido non tacta minuſque inverſa, promptius agit in acidum ventriculi exſuperans, illud ſaturando ac abſumendo: hujus poſt uſum oriuntur, præcipue ubi acidum præſens, ructus ovum fœtidum redolentes, fæces ſecedunt nigræ, qui color debetur mixturæ vitrioli cum fæcum partibus terrenis non bilioſis, uti recepta opinio eſt. Limaturæ crudæ uſus validum requirit ventriculum, ne ibi hæreat, ructus nauſeamque excitet ac appetitum dejecit. Refert *Panarollus*, ſe poſt mortem eorum, qui ſe uſi fuerint martialibus, in ventriculo limaturam martis adhuc crudam reperiſſe, quia ventriculus erat debilis.

Tincturæ omnes martiales; ſaltem martis ſolutiones ſunt cum acido factæ, & quo ſubtilior liquor ſolvens eſt, eo efficacior exurgit tinctura. Notum eſt cum ſuccis pomorum, cydoniorum, berberum, acetoſellæ, tamarindorum elegantiſſimas præparari poſſe, ſi ſolutio inſpiſſetur, cui poſtmodum affunditur ſpiritus quidam aromaticus vel antiſcorbuticus: minus tamen nota eſt illa, quæ fit cum ſpiritu formicarum acido, ſumme volatili præſtantiſſimi uſus ad omnes affectus, ubi vitriolacea locum inveniunt. Egregie corrigunt bilis volatilitatem ad paroxyſmos præcavendos, epilepſiam, arthritidem, malum hypochondriacum, vomitum, diarrhæam, icterum, hæmorrhagias, febres intermittentes multiplici uſu & experimento probatiſſimæ.

Operantur felicius, ſi alvus ſui officii memor, quod ſi paulo ſegnior ſit, blando aloetico vel palſulato ſtimulanda eſt. Ubi tamen tenendum; non quemvis ferre poſſe martialia, præſertim qui ſpaſmis obnoxius eſt, ideo ſæpe numero tormina alvique conſtipationem & anxietates intempeſtivus illorum uſus procreat.

Nigræ tincturæ martis fiunt, ſi eſſentiæ ligni aloes pro ſcopo cephalico, eſſentia terræ catechu vel tormentillæ pro ſcopo adſtringendi, Cinnamomi pro fine roborandi ipſis admiſcetur. Caput mortuum florum ſalis ammoniaci martialium cum hæmatite præparatorum per deliquium præbet liquorem flavum ſaturatum ſtiptici ſaporis, qui in largiori doſi per inferiora & ſuperiora purgat, ſine ullo ægri incommodo, & qui loco ſtiptici liquoris in enormibus ſanguinis profluviis extrinſecus præſentanei effectus eſt: ſi diluitur aqua quadam deſtillata, tinctura martis fit, quæ vario uſu, prout miſcetur, juvat.

CA-

CAPUT XVIII.

(a) De Stanno.

Stannum, quod & plumbum album, nuncupant Chymici Jovem. Græcis dicitur κασσίτερος, & κάττιτερος, Hebræis etiam *Badil*: alterum alteri alludens, quaſi menſura dividens. Eſt hoc metallum naturæ amicum, ut quotidiano uſu comprobamus, Saturno ſeu plumbo longe præſtantius, atque materia ejus plumbi materia valde nobilior; hinc & ab eodem plumbo toto cœlo diſcrepat. Et ut a ſuperius exordiar, beneficio Jovi potiſſimum quadrat ipſum ſtannum, aëri etiam convenit. Et ut cuncta calida & humida, dulcia, & odorata; ſanguis quoque, & omnia ad nutrimentum, & augmentum comparata: ſic ſapores, & colores quinque optimi Jovi ſuccenturiantur, rurſus cum ſtanno, Jove noſtro terreſtri, ſympathiam nacti ſunt. Ex lapidibus cryſtallus, ſaphyrus, aliique albi, & virentes. Habet & concentum cum nonnullis arboribus, cum oliva, quercu, lauro, & aliis. Mitto brevitatis gratia alia complura, cum quibus naturalem quandam habet propenſionem.

Noſter vero terreſtris muliebri ſexui valde convenit, quod multis conſtat experientiis, & maxime partibus generationi dicatis. Mirum eſt, qua virtute polleat in roborandis pulmonibus, jecore & aliis partibus naturalibus. Quæ vero cum Saturno harmonizant, atque cum eo deliciantur, ab his diverſa ſunt, ut in ſequentibus dicemus. Vires etiam ipſius ſtanni inter utrumque diſcrimen afferunt. Excalefacit, aperit, roborat, & alia præſtat plumbo haud propria. In tribus potiſſimum celebratur a Theoph. Parac. *lib. de præparat.* in Icteritia, in Aſcite, & in Vermibus.

(a) *De ſtanno.* Stannum eſt metallorum leviſſimum: Terra conſtat metallica volatili ſubtiliori, quam ſulphuream chymici vocant. Nullum metallum tantam fovet affinitatem cum ipſo auro, quam ſtannum: hoc unico cum ipſo tranſit in regulum, cum cætera in ſcoriis antimonialibus retineantur. Per aquam regis una ſolvitur cum auro & ægerrime ab ipſo ſeparari poteſt, nec antimonio, nec per capellam; unde etiam a nonnullis dicitur diabolus metallorum. Ejus ſolutio inſtituta aqua forti leniori vel mitiori aqua regis, ſi infundatur in aquæ ſimplicis quantitatem, infuſis deſuper aureæ ſolutionis guttulis, color exurgit rubineus, & pulvis ejuſdem coloris ſecedit in fundum qui vitrei rubinei confectioni inſervit. Ipſe hic pulvis ſolaris & jovialis mixtus cum æquali parte mercurii præcipitati albi ac probe edulcorati exquiſita trituratione in mortario vitreo tranſit in diaphoreticum, potens in ſolvendis veteribus obſtructionibus medicamentum. Ex ſtanno, arſenico & mercurio ſublimato paratur ſpiritus perpetuo fumans, qui ad uſus chymicos pariter & mechanicos utiliſſimus eſt. Magiſterium jovis difficillime reducitur in metallum; ita etiam calx reſpuit ſalium alkalinorum vim, quod ſi autem additur ſapo ſive Alkali oleoſum, negotium procedit. Sal balſamicus ſubdulcis, cujus *celebris Auctor* meminit, elicitus ex ſale hermaphroditico, quod nitrum eſt, et calcinato cum venere, Saturno philoſophico ſeu antimonio, naturæ mediæ eſt, ſimilis arcano duplicato vel nitro antimoniato ſexangularis figuræ.

Antihecticum Authoris optime paratur.

tur; ſi cum antimonio ſtannum redigatur in calcem cæruleam: nam una uncia antimonii debita calcinatione ſex uncias ſtanni in pulverem redigit, qui cum nitro ſufficienti convertitur in medicamentum tutiſſimum temperans et diaphoreticum. Quando non rite proceſſeris, ſervat vim emeticam vel etiam laxantem, præſertim ſi acidum exſuperet primis in viis, quod congrediendo cum calce jovis ſtimulans ſal evadit, in inteſtinorum ſubſtantiam agens, non ſecus ac ſol jovis, quod virtute laxante & anthelmintica eminet.

Notabile eſt, calcem Jovis neque cum aqua forti neque aqua regis efferveſcere, ſed uſurpatur ad polituram chalybis.

Præparatio in Icteritia ſic habet, &c.

Rec. ſtanni calcinati, ℔. j. Salis communis, ℥. 5. cineris fabarum ℔. ß. reduc in lithargyrium per ignem reverberationis. Hujus lithargyrii Rec. ℥. 10. alcohol vini, ℥. ß. poſt reſolutionem reduc in alkali. Doſis a gr. vj. ad gr. 10. & 12.

Præparatio in Aſcite.

Rec. Stanni purgati, ℥. j. Antimonii, ℥. ij. limaturæ cineti, ad pondus omnium: reduc in calcem per reverberationem, horis 24. deinde.

Rec. Hujus calcinatæ materiæ, ℔. j. alcohol vini, ℔. j. ß. reduc. in alkali. Doſis a ℥. j. ad ʒ. j. ß.

Præparatio in Vermibus.

Rec. Stanni, ℥. iij. Salis communis, ℥. iv. Aſphalti, ℥. j. fiat pulvis cum aduſtione. Doſis a ʒ. ß. uſque ad ʒ. iij.

Ejuſmodi præparationes, Theoph. Parac. intentionem in edocendis præparationibus manifeſte detegunt. Ex una parte res patefacit, ex altera eaſdem abſcondit. Sic ne ſuis æmulis Apollinis Orgia citra pulverem tradat; filiis vero artis iſthæc ſatis nota duxit.

Crollius in *ſua Baſil. Chymica*, ſalem Jovis in ſtrangulatu uteri præparat: cujus doſis (inquit) eſt 3. aut 4. granorum in aurora cum aqua arthemiſiæ, vel aquis cordialibus.

Quercetanus exiſtimat ſtanni uſum in Medicina eſſe nullum: Nos contra, ut experientiis nobis notum eſt, ejus neceſſitatem, & uſum ſatis celebrare non poſſumus. Ex eo componimus medicamentum egregium, quod nulli alter ſatis æquiparare poſſumus. Fit vero ejuſcemodi medicamentum ex tribus, Venere, Jove, & Saturno Philoſophico. Hæc tria primum ex arte calcinamus; Venerem bis cum duplo Sulphuris; Jovem cum duplo ſalis hermaphroditici; Saturnum Philoſoph. (pro quo accipe marcaſitam Saturninam) cum eodem ſale ad quadruplum: Hæc tria probe calcinata, ob æqualem portionem commiſcemus, mixturam denuo cum duplo ſalis excoquimus. Sale, aqua communi pluries reaffuſa remoto, & pulvere reſicato in urinali vitreo, ſub fimo ad octo dies recondimus pulverem, cum ſufficienti q. ſpiritus vini. Hoc pluries reiteratur, & tandem debita evaporatione facta, colligitur ſal quidam balſamicus ſubdulcis cum quadam auſteritate, cujus vires imperſcrutabiles cenſeo. Ad hydropem mirifice conducit, cachexiam perfecte tollit, viſcerum duritiem emollit, mulierum menſes movet, ventriculum roborat, & inappetentiam corrigit.

Calcem Jovis non raro uſurpamus cum conſerva aliqua, ſed ejuſmodi calcem para-

paramus cum duplici pondere ſalis hermaphroditici, adeo ut coctionis quædam ſpecies ſit.

Flores ejuſdem, cum eodem ſale facile paramus: ad hoc accipimus unam partem ſtanni in nigrum pulverem adducti, & duas partes ſalis: commixta hæc ſenſim projicimus in vas candens ferreum, alembici adinſtar cum urinali, & capitello. Capitellum habeat in ſummitate foramen rotundum, per quod injiciatur mixtura, & confeſtim obturari poſſit cum pila ferrea.

Salem, oleum, ſpiritum, ab his floribus elicere poſſumus, cum aceto diſtillato, modo ſupradicto. Ex ſtanno liquorem diaphoreticum ſubdulcem cum mercurio paramus cujus parandi methodum *in cap. de Mercurio* explicamus.

CAPUT XX.

(*a*) *De Saturno ſeu Plumbo.*

PLumbum, quod Saturni nomine indigitatur apud Chymicos, a Stanno toto genere differre exiſtimo, quamvis alterum album, alterum nigrum cum Plinio, a pleriſque vocentur; Græce Μόλιβδος, Hebraice *gophereret*, quaſi pulvis; eſt enim a nomine *gaphar*, quod pulvis & terra, ſic dictum, quod multum terræ contineat, aut quod metalla in cinerem, & pulverem redigat. Sicut cum Jove ſtannum, ita cum Saturno plumbum mirabilem ſympathiam trahit, atque cum multis aliis, quæ Saturno convenire traduntur, ut nigra quæque, terrea, ſapores, & odores tetri, & fœtidi, & amari, & inſuaves. Ex plantis, ipſi reſpondet ruta, cyminum, helleborus, papaver, mandragora, hyoſciamus, aſſa fœtida, &c. Ex animalibus, ſus, Camelus, ſimia, urſa, catus, mulus, aſinus, pavo, ſtruthio, grues. E ſerpentibus, ſcorpiones, & reptantia in terris, in aquis, & ruinis murorum, aut tectorum, ut mures, formicæ, & vermes multiplices. Præeſt inſuper Saturnus autumno, & hyemi, ventis fortioribus & gravibus, ſicut & locis ſubterraheis, & ſolitariis, piſcinis quoque, ſtagnis, paludibus, & locis horrendis. Sed his omiſſis, ad ejus medicamenta properandum. Sunt vero medicamenta ex plumbo multiplicia, tam communia quam chymica. Communia ſunt iterum compoſita, & ſimplicia: ſimplicia ſunt, ceruſa, minium, lithargyrium, plumbum uſtum, limatura, &c.

Compoſita ſunt pene innumera: nam plurima cerata, ſeu ut magis dicam, emplaſtra ex eo componuntur, ut emplaſtrum diachalciteos, quod falſo diapalma nuncupant, empl. de ceruſa, empl. de minio, empl. diachyl. parvum, & iteratum, & magnum, empl. triapharmacum. Quod? vix ullum extat emplaſtrum, quod non habeat lithargyrium, vel ceruſam, vel minium pro baſi. Ex unguentis etiam multa ſunt, ut de ceruſa, de lithargyrio, de tuthia, & pleraque alia. Chymicomedica ſunt balſamus, ſpiritus, & ſulphur, quæ calcinatio præcedit: ad hæc alia complura quotidie accedunt, tam ſimplicia, quam compoſita, ut ſuccus Saturni in aceto excoctus, &c.

Pulvis

Pulvis Mercurii cum Saturno, variæ inſuper calcinationes, diſſolutiones, & mixtiones.

Quod ad balſamum ſpectat, extrahitur ipſe, vel ex calcinato plumbo, vel ceruſa, vel ex minio, vel ex quovis alio liquore acido, modo quo de ſale ſtanni eliciendo diximus. Nos ſic ipſum præparare ſolemus. Accipimus calcinatum plumbum ad quatuor vel quinque libras; ipſi tum addimus aceti, quantum quatuor digitos ſupereminеat: hoc fit in boccia vitrea, quam mox in loco calido, ſive fimo, ſive alio per octo dies recondimus: acetum poſtmodum per inclinationem abſtrahitur, & ſeorſum ſervatur; ſuper dicto calcinato plumbo novum reaffunditur acetum, totidemque diebus ſepelitur in fimo boccia, atque ſi voles, ut melius res procedat, ſingulis diebus moveatur leviter. Abſtrahe acetum ut prius, & novum iterum reaffunde, ſic quinquies, & ſexies dicta infuſio repetatur. Has omnes infuſiones per alembicum vitreum abſtrahe, & in fundo remanebit ſal, ſeu balſamus plumbi. Theophraſt. Paracel. eumdem balſamum deſcribit in *ſua Chirurg. Mag. Tom. 2. de ulceribus & puſtul. morbi Gallici, lib.* 10. cujus verba placet annectere, ut ipſemet ſuam præparationem patefaciat. *Plumbi balſami*, (inquit) *qui cum aceto ex ipſius cineribus per diſtillationem extrahitur: corpus autem illud ubi exaltatum fuerit per reverberationem, in minium redigi debet, & per aquam ſerpentinæ pictæ in ceruſſam reduci. Ex tribus iſtis experimentis originem ducunt curationes ulcerum depaſcentium, phagedænarum ac ignis perſici: verum ex depravata horum trium remediorum, phlumbaginis, minii, ceruſæ, (quæ ſecreta remedia in his affectibus putantur) præparatione, plurimi errores a pſeudomedicis committuntur, unde magnum plumbo convitium conciliatum fuit.* Hucuſque ille. In quo liceat iterum ejus loquendi formulam connotare, cujus corticem ſi ſpectes, balſamum minime conficies. Equidem poſt dicti balſami extractionem, corpus quod in retortæ fundo manet, iterum reducitur in minium, & ceruſam præſtat, & lithargyrium aureum, & tandem cum exiguo ſale tartari in vitrum vertitur. Oleum verum aquæ innatans, rubicundiſſimum & fragrantiſſimum, ex ejus ſale per retortam educimus. Ex ſingula libra paulo plus ℥. ij. olei habetur.

Spiritus Saturni una cum oleo pellitur: is flammam citiſſime concipit, nihilominus ventriculum, & artus vehementer refrigerat, pectori nimiòpere adverſatur, & quendam animo mœrorem incutit. Doctiſſimus Hartmannus Landgravii Haſſiæ Archiater, jamdudum ſcripſit ad me, ſe ejuſmodi ſpiritus plumbi medio quoſdam leproſos ſanaſſe.

(*a*) *De Plumbo*. Ex metallis nullum tam prompte in auras avolat ignis violentia, quam ipſum plumbum; nam totum in fumum ſubdulcem ex albo flaveſcentem convertitur, qui nebuloſo ſub cœlo coagulatus & intro hauſtus horrenda ſymptomata, ſpaſmatica tormina, cum alvi pertinaciſſima obſtructione convulſiva excitat, ſubſequente ſæpius paralyſi manuum, qui morbus dicitur die Gutten Aranctheit, & familiaris eſt illis, qui mineras ſaturninas igne tractant, vel lythargyrium ponderant, de quo legi meretur *diſſertatio noſtra de metallurgia Morbifica*. Fumum ſaturni ore improvide hauſtum vomi-

vomitum & ſedes excitaſſe retulit *D. N. Boyle hiſtoria fluiditatis & firmitatis p.* 75. Noxa Saturni merito ducenda eſt a terra mercuriali (quæ etiam facile in verum mercurium tranſit, ſi fumus cum oleo tartari per deliquium exactiſſime teratur & deſtilletur: vid. *Becheri mineram arenariam pag.* 42.) qua conſtat copioſa. Etenim hæc & gravitate & textura craſſiori adhæreſcit intime tunicarum nervearum poris, & partim obſtruendo, partim rodendo nocet, & ſpiritus animales in motu ſuo turbat. Quare medicamenta ex Saturno parata parum tuta ego judico. Sic a Sachari Saturni immodico uſu paralyſin ortam lege apud *Johannem Rhodium centur.* 3. *obſerv.* 10. de eodem ſale notatu digna memorat *Borellus centur.* 4. *obſerv.* 32. Amicum inquit, habui, qui Sacchari Saturni hauſit nimiam qualitatem; unde tanquam paraliticus & fere mortuus factus eſt, tandemque conclamaretur: rigebant membra ejus & tanquam congelatus & apoplecticus erat. *Fernelius tractat. de lue venerea cap.* 7. ſcribit de empirico, qui plumbi pulverem adverſus arthritidem commendavit, quo ad ſeſquilibram aſſumto, æger primum dyſenteria crudeli, deinde ventris graviſſimis roſionibus & torſionibus cum contumaciſſima adſtrictione, virium & appetitus dejectione, vigiliis internoque incendio correptus fuit. Saturnus, licet aceto tectus, dulciter delineat palatum, non tamen ſine noxa ingeritur, nequam eſt, & mercuriale virus ori ac faucibus afflat. Verba ſunt *Billichii p.* 144.

Ex hiſce clariſſimum evadit, medicamenta ex Saturno parata ſatis tuta non eſſe; unde obſervavi non ſemel a magiſterii vel etiam Sacchari Saturni uſu ad cohibendum ſeminis fluxum obortam fuiſſe colicam convulſivam. cum alvi pertinaci obſtructione, ictero ardore interno, appetitus dejectione.

Ex remediis ſaturninis ſplendet maxime inter pharmacopolia tinctura antiphthiſica ab Auctore dicta *Grammanjana*, cujus uſus ad ſanguinis concitatiorem motum refrenandum in nimio ipſius profluvio non contemnendus obſervatus fuit. Proſtant hujus deſcriptiones variæ, dum alii via ſicca miſcendo vitriolum martis cum Sacharo Saturni, alii, quod rectius, via humida ipſas parare nituntur. Optimus autem eſt ſequens modus: Solutioni Saturni Saturatæ cum aceto diſtillato vel ejus ſpiritu paratæ infunditur liquor martialis, ſive ſolutio vitrioli e minera martis Haſſiaca confecti, illico præcipitatio viſitur terræ martialis cum colore pulchre rubicundo exurgente: liquor ſupernatans decantandus. Vitio hæc tinctura laborat, quod, ſi diu ſteterit, deponat ad vitri latera particulas tam ſaturninas, quam martiales, ideo conſultius eſt, ſi ejus uſus experitur, recenter illam & ex tempore parare.

Quod ſi ſacharo Saturni affunditur ſpiritus vitrioli, deſtillatione acquiritur ſpiritus aceti deſtillati. Ipſum ſaccharum ſi deſtilletur, prodit ſpiritus ardens, qui nihil aliud eſt, quam ſpiritus vini regeneratus latitans in particulis aceti: aſcendit in forma ſtriarum, uti ſpiritus vini, odorem habet roſmarini eſſentiæ. Oleum quod prolicitur, eſt pars terreſtrior gravis aceti reſoluta. Remanet in retorta terra nigra, quæ ſimulac aeri exponitur, incipit flaveſcere, ſi liqueſcat in crucibulo, tranſit in plumbum perfectum. Memini aliquando caput mortuum ſpiritus ſaturni, cum retortam adhuc calidam frangerem, luculentam flammam concepiſſe, fortaſſe propter ſpiritum vini reſtitem ſumme calefactum, qui aeris acceſſu in flammam ſolvebatur.

Cryſtalli Saturni cum aceto præparatæ, ſi addatur debita portione ſal tartari, vel nitrum, fulminant non ſecus ac mixtura nitri, ſulphuris, & ſalis tartari. Si ſaccharum Saturni velis cryſtalliſare, non illud aqua communi ſolvas, ſed quod monitum *Billichii* eſt *in obſervat. pag.* 68. aceto. Ignis in evaporatione lenis eſſe debet, ſi nimis intenditur, liquidum ſemper manet, & hinc dicitur butyrum ſaturni. Sub leniore ſemper ad fundum præcipitantur cryſtalli. Oleum ſaturni fit, ſi ſal ſaturni

furni ſolvatur in ſpiritu vini, per aliquot ſeptimanas digeratur, abſtrahatur, caput mortuum cum arena permixtum ex retorta deſtillatum largitur oleum rubicundum ac ſpiritum album.

Spiritus terebinthinæ vel oleum juniperi affuſum ſaccharo ſaturni, mixturam frequentius agitando, inque debitam digeſtionem ponendo, acquirit colorem rubicundum, & tranſit in balſamum, quod camphora & balſamo peruviano nobilitatum, in gonorrhæa, fluore mulierum albo, præmiſſa debita purgatione, efficaciſſimum eſt, ſaturnum lunæ puriſſimæ, quæ nullum colorem menſtruo urinoſo amplius largitur, aſſociatum, & cum ipſa calcinatum, de novo ipſi communicare tincturam.

CAPUT XX.

(a) *De Lapidum, & Gemmarum præparatione.*

LApides tam communes, quam pretioſi, gemmæ dicti, ob inſignes eorum virtutes ab omni ævo exoptati fuerunt ſemper, nec adhuc eſt tam barbara & inculta gens, quæ non eorum præſtantiæ, & pulchritudinis detineatur admiratione. Et ſane nulla ex parte naturæ majeſtas mirabilior, quam in gemmis. Quid non tantæ varietati, coloribus, materiæ, durities, decori, gratiæ, & venuſtati debetur; ut interim eorum dotes, & occultas facultates prætercam. Gemmarum ortus eſt plane cognitu difficilis, uti materia, ex quibus a natura primum productæ ſunt. Sintne ex aqua puriſſima, frigore nimio in viſceribus terræ denſata; an vero vitrum quoddam ex genere metallino per nimium calorem productum; an puriſſima alia materia, ſpiritu lapidifico compacta, & eam in formam lapideam reducta, demum ex ſulphure & Mercurio puriſſimo, an ex puriſſima elementorum materia, parum refert, dummodo earum vires firmiter teneamus. Cum metallis, & viciſſim cum planetis, item cum præcipuis corporis noſtri membris, ac cum plantis, gemmas ſympathiam habere nonnulli demonſtrant. Ut enim fulvi, & rubri, igneo colore micantes, Soli, & auro, ita & cordi conveniunt, plantis item aureis floribus decoratis. Virides veneri, cupro, & renibus, ſicut plurimis plantis. De cæteris eandem ferunt ſententiam. His vero miſſis ad inſtitutum redeo. Lapidum, & gemmarum præparatio, & uſus plane recens eſt, & ante Arabes nullum reperio, qui de his quicquam ſcripſerit. Apud Hippocr. perpaucorum fit mentio: apud Gallen. Hippocrate longe inferiorem ætate, lapides haud pauci recenſentur, at quam breviſſimis, ex quibus manifeſte liquet, de his perexiguam habuiſſe cognitionem. Arabes ipſos multis compoſitionibus immiſcuerunt: quam conſuetudinem ſervat hodie vulgus Medicorum. At duriſſima illa corpuſcula, etſi tenuiſſima, a noſtro calore atteri, atque in actum deduci haud poſſe, ſatis liquet, nec noſtros corporis meatus ſubire valent, niſi potabiles, & in liquorem verſas gemmas uſurpemus. Incipiam a corallis, & unionibus, tanquam ab uſitatiſſimis.

(*a*) *De Lapidum & gemmarum præparatione.* Sicuti omnia ſolida fluidum agnoſcunt principium, ita quoque lapidum & gemmarum origo ex fluido eſt: comprobat id illarum figura, diaphaneitas, intimaque particularum unio, dum ex pluribus tenuibus bracteis conſtant, quæ ex commiſſuris ope microſcopii cognoſcuntur: *Vid. Boyle de gemmis p. 7.* Fiunt mediante cryſtalliſatione, dum particulæ inſenſibiles invicem coagmentantur. Quod aqua in lapidem mutetur, qui igne vehementiſſimo in calcem acerrimam utitur, ſpeluncaBaumanniana id ſufficienter confirmat. *Boylem hiſt. fluidit. & firmit. p. 91.* exempla aliquot notabiliora profert, quod aqua in lapides mutata fuerit.

Color gemmarum a connubio particularum metallicarum eſt; unde enim aſſociatione certorum metallorum elegantiſſimæ gemmæ varii coloris elaborari poſſunt. Aurum cryſtallo amethyſtinum concedit colorem, qui etiam obtinetur, modo auri crocus terræ porcellaneæ imponatur, & vitro prægrandi cauſtico aurum vehementiſſime calcinetur, ſic vitrum pulchre amethyſtinum naſcitur. Rubineum vitrum ex jove & auro; Saphirinum ex lapide Lazuli; Smaragdinum ex viridi æris & minio; Hyacinthinum ex ceruſſa & croco martis; Chryſolithinum ex minio & ceruſſa conficitur. Plumbum lateri impoſitum vitro cauſtico abit in perfectum vitrum viride ponderoſum.

De viribus gemmarum multa traduntur fabuloſa. Equidem non omni carent virtute, ſed per illa quam optime poteſt a corpore cryſtallino acidi deſtructivo, non autem ab ipſarum tinctura, quam a ſuccis mineralibus poſſident, quæ quidem menſtrui certi ope ex ipſis elici poteſt. Vid. *Boyleus de gemmis.* Falluntur qui ſingularem confortantem vim illi adſcribunt, illamque derivant ab æthere puriore anguſtiſſimos illarum poros incolente. Eadem forma qua aſſumuntur, iterum ejiciuntur. Ingrediuntur gemmæ varii generis remedia, nominatim: pulverem bezoardicum *Sennerti*, confectionem de hyacintho, electuarium de gemmis calidum, ſpecies cordiales temperatas, ſed profecto ſine ſingulari effectu, cum ipſe, ſi quis eſt, a ſolo cryſtallo repeti queat, quo circa effectus horum reliquis potius ingredientibus adſcribendus erit.

CAPUT XXI.

(*a*) *De Corallis.*

Corallum, vel, ut aliis placet, Corallium, ut in imo maris incredibili naturæ artificio productum, ita mirabiles ab ea dotes ſortitum eſt. In pelago veluti mollis arbuſcula creſcit, & vegetabili vita vivit; extra vero naturam lapideam induit, ut non amplius ad vegetabilia, verum potius ad mineralia reducatur. Tres ſunt hujus fruticis lapidei ſpecies: rubrum, quod omnium cenſent optimum, album, quod peculiares habere facultatem exiſtimant omnes, nigrum rariſſimum, & minus in uſum receptum. Sunt & ex his ſtellatum, articulatum, & poroſum, ſub iiſdem ſpeciebus reponenda. Rubrum potiſſimum nobis in uſum venit, quod quidem non nobis ſolum Europæis innoteſcit: verum & Aſiaticis & Afris. Hinc Turcæ, Indi, & pleræque aliæ nationes barbaræ ipſum integrum & collo geſtatum, inſignes habere vires conſtanter credunt. In plurimis etiam Europæ locis, ad nocturnum timorem, cui pueri & juvenes ob cruditates valde obnoxii ſunt, valere creditur. Bononiæ, ubi hæc meditamur, puellæ id collo geſtant, tanquam ornamento, & virginitatis ſigno.

Avi-

Avicenna corallum inter cardiaca repoſuit, Veteres Græci, neque Hippocr. neque Gal. ejus meminerunt. Colligitur hodie in maxima quantitate in mari mediterraneo Barbariam verſus, quo Maſſilienſes id quotannis adeunt piſcatum, ſic id artificii genus appellant, eo quod retibus ipſum ex imis Oceani viſceribus extrahant. Traditur etiam id in Liguſtico mari enaſci: verum potius Ligures cum Maſſilienſibus in Barbarico ipſum reperiunt, & inde poſtmodum Genuam advehunt. Communis ejus in Medicina uſus eſt, in pollinem reductum ipſum prius calcinando, vel integrum ſuper porphyriten lapidem terendo. Nos vel ejus tincturam, vel ejus ſalem uſurpamus, ex quibus ſyrupos, & alios liquores componere poſſumus.

(a) *De Corallis*. Corallium frequentiſſimum in uſu eſt rubrum, quod in mari Tyrrheno & Siculo invenitur, rarius album, nigrum vix reperitur, niſi in curioſorum cameris; dubitant, an corallia in mari mollia ſint, & an extremitates ipſorum rotundæ, uti refert *Paulus Bocco*, ſuccum lacteum ad modum tithymali præbeant.

Corallia deſtillata in retorta igne aperto fundunt liquorem ac rem urinoſum, caput mortuum eſt acerrimum album, & inſtar calcis vivæ ebullit aqua affuſa. Potentem vim alit diureticam in urinæ ſuppreſſione, ſi connubio ſalis ſuccini commaritetur, expertiſſimam. Tincturæ nihil aliud ſunt quam ipſorum ſolutiones, ſique in digeſtione rubedinem induunt, id non tam coralliis, quam menſtruo potius, quod calore talem colorem ſuſcipit, debetur. Idem noſtrum judicium eſt de cera alba, qua mediante tentant extrahere colorem rubrum ex ipſis. Inter ſexcentos ferme modos præparandi tincturas ex coralliis eminet maxime illa, quæ fit cum ſpiritu nitri dulci, quæ præſtantiſſimæ virtutis eſt in reſerandis obſtructionibus, ſanguiniſque impuritate per diaphoreſin diſſipanda. *Baſilius Valentinus* ſpiritum ſalis dulcificatum adhibet. *Langelottus in Epiſt. ad Nat. Cur.* meminit coralliorum intimæ ſolutionis cum oleo quodam deſtillato. Verum dubito, an res unquam ſucceſſerit. *Boyle tractatu de gemmis* commendat ſpiritum æruginis, quo corallia ſoluta poſt abſtractionem ſpiritui vini non rectificato tincturam & vires concedunt. *Cnophelius in M.S.* corallia repetitis vicibus in ſpiritum roris majalis projicit, qui ſaturam inde adipiſcitur flavedinem, & debita evaporatione evadit rubicundiſſimus.

Spiritus qui ex ſale coralliorum vulgari modo parato conficitur, eſt non niſi ſpiritus aceti cum ſpiritu vini rectificato mixtus.

Sal Corallorum.

Methodus, qua corallorum ſalem præparamus, non eſt a vulgari diverſa: ea ſolummodo prius ab omni ſalſedine maris per varias ablutiones repurgamus, ipſa coralla probe terendo in mortariolo marmoreo, eaque fortiter exagitando cum piſtillo, & aqua communi. Toties aqua a corallis removetur, quoad omnis fæx receſſerit, quod ex rubore, nitore, & pulchritudine coloris deprehendes. Exſiccata, & minutim trita in aceto acerrimo diſtillato diſſolve, in fimo equino: diſſolvuntur in variis infuſionibus, hiſque pluries repetitis. Infuſiones ejuſmodi urinali vitreo induntur, ac demum lento calore extillantur, & ſic omnis humiditas fere abſumitur. Tunc reponendum eſt vas in loco frigido, in cujus fundo ſal concreſcet. Eo ſale ſi uti volueris, hac correctione eget: ipſi ſuper infundes aquam vitæ optimam, quam ab eo ſale deſtillabis, hacque via aceti vis acida retunditur. Putant nonnulli longa hac maceratione in fimo equino dictum ſalem in oleum verti? ſed his, ut multa alia ſua cogitata relinquimus.

De tinctura Corallorum.

Inter plurima a Pſeudochymicis conficta, hæc corallorum tinctura non eſt ex infimis. Omnes corallorum tincturam extrahere norunt, & nemo ipſam vidit unquam. Circumferunt aliquot ſolutiones ſubrubras, eaſque falſo pro dicta tinctura nobis offerunt. Sed magis adhuc miror, viros præſtantiſſimos, eruditiſſimos, & de arte Spagyrica bene meritos, de ea præparanda, tam falſo ſcripſiſſe: horum nominibus utcunque parcam; nobis enim animus non eſt cum larvis luctari. Parac. eo in genere haud eſt reponendus, quia, quod de ea ſcribit, totum ænigmaticum eſt, atque ea ſub verborum involucris plane occuluit. Eas vero, quas Beguinus in *ſuo Tyrocinio chymico* proponit, irritas eſſe, & penitus rejiciendas exiſtimo. Quidam coralla prius calcinanda docent. Quidam ſola trituratione, cum aqua communi pluries affuſa, contenti ſunt. Quidam infundunt cum aqua quercus, juniperi, & ſimilium. Sunt & qui putant parari poſſe cum ſpiritu vini longa maceratione præmiſſa. Tandem vana ſunt hæc omnia. Quercetanus ad veritatem propius accedit, dicens ex ſale ſpiritum, & tincturam elici poſſe, quam quidem methodum manibus propriis pluries experti ſumus. Et quia ipſa ex dictorum corallorum ſale per acetum deſtillatum facto elicitur, dubitare quidem poſſumus, num dictus liquor ex aceto potius, quam ex corallis procedat: Liquor ab aceto eſt, ut manifeſte liquet, color vero non ita; etenim ſtillatitium acetum ejuſcemodi rubeo colore caret. Odor ille fragrans itidem ſuſpectus eſſe poteſt, neque immerito: nam Saturni ſpiritus eodem fere odore præditus eſt. In utriuſque ſpiritu idem color conſpicitur, & eadem rubedo. An ex aceti fæcibus, an a corporibus ſolutis, nec res certa eſt. In aceto ſtillatitio, quamvis limpidiſſimo, per aliquod temporis ſpatium ſubſidet fex quædam, tenuiſſima, & albiſſima, & nonnunquam per univerſam aceti materiam, veluti urinæ nubecula, volitat. Aceti vis omnis, quæ in ſuo ſale volatile reſidet, cum ſolutis corporibus manens mixta, denuo novum ſpiritum fundit, diſtillatione per retortam rite inſtituta: at is ſpiritus ſapore, colore, & odore corporum ſolutorum præditus eſt, & poſtea is non amplius acidus, ſed æthereus, & plane ſulphureus, flagrans, & cœleſti virtute balſamica donatus apparet. Ex quibus manifeſte patet, inſignem, & præſtantiſſimum eſſe ſpiritum, graviſſimorum morborum humido noſtro balſamico inhærentium domitorem. Hæç vero tinctura ſic fit.

Accipe ſalem ſupradictum variis ſolutionibus, filtrationibus, & coagulationibus depuratum, ad libram unam: is retortæ luto munitæ indatur, atque blando igne primum phlegma, ſeu aqua inſipida proliciatur: Aucto igne, & mutato recipiente, ſpiritum ſupradictum excipies, cum exigua portiuncula olei veri; ambo fragrantiſſima, & rubicundiſſima.

Hujus tincturæ, ſeu potius vis eſt admirabilis in corde exhilarando, cerebro reficiendo, & in aliis, uti in fluxionibus capitis, quas ſiſtere credunt. Sanguinem pariter repurgare traditur, immoderatos mulierum menſes reprimere, fluores albos exſiccare, & alia miranda præſtare.

Uten-

Utendi modum praxis potius, quam litera docebit; nec eſt, ut quis putet ſe ſola librorum lectura in chymicis Doctorem evaſurum.

CAPUT XXII.

(a) *De Unionibus.*

UNiones, nobilium mulierum delitias, & ornamentum, concharum in imo pelagi exiſtentium partum, & genituram credimus; unde & ſemini augendo, nec non & humido primogenio plurimum conferre. Hodie ex India Orientali, & Occidentali aſportantur, quibus in locis arte perforantur omnes: parvæ, Margaritæ; majores, Uniones appellantur. Eos olim Romæ in frequentem, & promiſcuum uſum veniſſe, tradit Plinius, Alexandria in ditionem reducta: & Clodium Æſopi Tragœdi filium, ſingulos uniones convivis ad ſorbendum dediſſe. Tradunt margaritas primum Arabes medicamentis cardiacis immiſcuiſſe, quos Græci ſequuti, & poſt hos Hermetici. Illi, tritas & porphyrite, vel alio lapide duro lævigatas; hi vero diſſolutas, & in liquorem verſas: durum enim erat credere, per corporis meatus, ſolidiſſima corpuſcula, quamvis tenuiſſima, permeare, eaque calore noſtro ſubigi, & atteri, indeque defeſſis membris opem ferre.

Parantur modo a corallis haud diſſimilis: Itaque, ut de corallis ſupra diximus, eæ ſunt primo in mortariolo marmoreo, vel porphyrite terendæ; demum in proprio, aptoque diſſolvente per aliquot dies macerandæ: erit autem ejuſmodi diſſolvens, vel ſuccus limonum, vel acetum ſtillatitium. In ſucco limonum citius diſſolvuntur. Diſſolvens ab iis ſegregatur, ipſis affundendo guttatim parum olei tartari: ſicque remanent hæ margaritæ in fundo vaſis in ſuccum album ſolutæ. Ab hac ſolutione ſuccum limonum effunde per inclinationem: ſolutum vero aqua communi diſtillata abluatur, & toties, quoad omnis acrimonia diſſolventis receſſerit. Solutio ejuſmodi Magiſterium perlarum vocatur; quod vero in liquorem oleaginoſum vertitur, per ſpiritum vini diu in fimo equino putrefactum, perlarum oleum appellant. Si cum aceto ſtillatitio ſolvantur, & ab his ſolvens per alembicum abſtrahatur, citius in oleaginoſum liquorem abeunt. Correctio ſalis acidi variis cohobationibus cum ſpiritu vini factis optime fit, quibus non modo ſpirituum acrimonia retunditur, verum & perlarum vis exaltatur. Spirituum unionum, quem Quintam eſſentiam nuncupant, eo, quem ſupra diximus modo de corallis, præparamus. Extant apud varios authores aliæ præparationes longe diverſæ, de quibus ſimilem cenſuram proferre audemus, de tinctura corallorum.

Vires margaritarum eſſe admirabiles, nobis primum retulerunt Mauri, & poſt hos Chymici. Præcipuas referunt in corpore ſano, & vegeto conſervando, idque ab omni morbifica cauſa coercenda. Item uniones ad reſolutionem nervorum, eorumque convulſionem plurimum valere, nec non ad marcorem ſenilem, ſicuti & ad pleuritidem, tradunt; & lac muliebre augere, ulceribus, cancro, hæmorrhoidibus, & melancholicis affectibus valde con-

ferre; tandem capitales eſſe, & memoriam augere. Dentes dealbeare eorum pulverem, experientia conſtat, mira tandem de his circumferuntur, quæ quia nobis inexperta, ſilentio præterimus.

(*a*) *De Unionibus*. Perlæ ex variis tunicis ſeu pelliculis coagmentatæ ſunt: Creſcunt ex humore, uti recentiores putant, genitali, quem piſces concharum marinarum bivalvium, quas margaritiferas appellant, ſtato tempore pro teſta efformanda eructant. Intra teſtes formantur ex liquore dicto, qui in fila tenuiſſima ducitur, quos ſucceſſive novis ſemper ſuper inductis abeunt in talisſmodi grana modo rotunda, modo anguloſa argentei coloris. Notabile eſt, piſces hos alias ſapidiſſimos, cum margaritas gerunt, inſipidos fieri, minores & morboſos, non ſecus ac cancri, ſi lapides habent. Majores dicuntur uniones, quoniam duæ utplurimum conjunctæ reperiuntur in Indiis ſinu Perſico, & Inſula Zeylan, Ignobiliores & minores etiam in noſtris oris reperiuntur. Illarum uſus in medicina quamvis non prorſus ſpernendus ſit, penitus tamen exterminandus videtur, quoniam mater perlarum vilis prætii & quæ ex ſimili materia contexta eſt, eaſdem vires fovet, videlicet abſorbentes acidumque corrigentes.

Magiſteria tam coralliorum, quam perlarum in uſu amplius vix eſſe ſolent propter deſtructionem texturæ alkalinæ, factam cum acido. Solutionem ſi deſideras ad medicum uſum, peropportune illa inſtituitur cum ſpiritu formicarum acido volatili.

CAPUT XXIII.

(*a*) *De Cryſtallo*.

Cryſtallus gemmæ quidem ſpecies eſt, & notiſſima, & communiſſima, & ut ejus ortus mirabilis, ſic ejus vires non ſunt ſpernendæ. Quid ipſa per angulos, non forruito, ſed ſumma naturæ providentia e terræ gremio producitur; minutiſſimæ etiam cryſtalli ſexangulares exoriuntur ſemper, quaſi tornatiles, & miro artificio affabre factæ. Ob id cryſtallus iris præ cæteris candida, & limpidam iridem nobis repræſentat. Primo aſpectu glaciem frigore denſatam diceres, & ſane ſpeciem aquæ in viſceribus terræ denſatam: vix, ac ne vix quidem aliud credere, omnino eſt poſſibile. Frigore vero addenſatam non eſſe, diſſolutionis ratio indicat; ignis poſtmodum, qui ex eo, ut pyrite excutitur, veritatem confirmat. Non durities cauſa eſt, cur excruciatur ignis, ſunt & lapides hac duriores, ex quibus ferrum ignem minime excutere valet. Quid quod nullo liquatur igne? Ignita, & candens in frigidam projecta in partes diſſilit, atque hac via in calcis ſpeciem vertitur; nec calx tamen proprie dicenda venit, adhuc enim lucet, & ſplendet: ab hac ignis vehementia vitrum efficiunt. Puriſſima tandem ipſam conſtare materia certum eſt, aquea, nitidiſſima, & perfectiſſima: communis quædam natura lapidifica in gemmis cernitur perfecta, & colorum ſpecie diſtincta.

Puriſſimo ſulphure, & ſale gemmas conſtare, multis convincitur argumentis: ſulphure, citra diſſolutionem, ut ex eo, quod ſupra diximus, de ignis extractione, manifeſte liquet; apertius per paleæ attractionem, omnes ſiquidem gemmæ paleam, ut ſuccinum attrahunt, quod fit, niſi ſubſtantia illa ſulphurea, quæ valide attrita concaleſit, concalefacta attrahit.

Cry-

Cryſtallo Medici perraro utuntur, ut quibus vix natura ejus innoteſcat. Spagyrici in rerum virtutibus diſquirendis, analogia, & experientia freti, cryſtallum calculum in renibus, & veſica genitum diſſolvere, & foras trudere agnoverunt. Item lac mulierum augere tradunt, & dyſentericis conferre, alba uteri profluvia ſiſtere, & alias ipſis (ni fallor) incomperta.

Theoph. Parac. multiplices cryſtalli præparationes docet *lib.* 3. *de præparationibus*. At hæc pro more ipſis tradita ſunt.

Prima eſt elevatio, ſeu ſublimatio, cum triplici pondere ſalis armoniaci.

Secunda, Alkali ex ſupra ſublimata cryſtallo in aqua communi diſtillata ſoluta, & per evaporationem in Alkali converſa.

Tertia, diſtillatio in aqua. Accipit ſublimatæ cryſtalli, ℥.j.ʒ. Aquæ nitri, & aluminis ſine diſtillatione, an. ℥.ij. Reduc. in digeſtionem ad dies tres, vel quatuor, deinde diſtilla, & diſtillatum coagula, coagulatum reſolve. Ejuſmodi præparationum uſus nobis nullus eſt, & eas prorſus inutiles, & imperfectas exiſtimamus: ſic propter pſeudomedicos ſuos æmulos, ſuique nominis convitiatores multa occultare voluit.

Et ſane tanto viro haud exigua laus debetur, quod ſolis filiis artis iſthæc arcana nota eſſe voluerit. Interim præparationes nobis uſuales patefacere, atque omnibus ob oculos proponere non recuſabimus.

Cryſtallum calcinamus, ipſam prius in crucibulo igniendo, atque in aquam frigidam confertim projiciendo: ter, quaterque reiteratur iſthæc operatio, qua diſſilit cryſtallus, & digitis contrectata in aqua facile in pulverem abit: teritur poſtmodum ſuper porphyrite, & in alcohol evadit.

Secundo modo cryſtallum calcinamus cum duplo ſulphuris ſuper ardentiſſimis prunis in furno venti.

Tertio cum duplo ſalis nitri.

Quarto cum aqua forti peculiari, qua via molleſcit ad inſtar pultis, quæ poſtmodum naturalem fere duritiem recuperat in acetum demerſa. Sicque varias formas nanciſcitur: per ſe in calcem vix vertitur, ſed in vitrum liquatur.

Ex calcinata cryſtallo ſalem elicere haud eſt difficile, qui poſtea in liquorem mutatur per reſolutionem.

Ejus ſupra memorato alcohol utimur ſæpius, & potiſſimum in renum, & veſicæ calculis atterendis. Dictum etiam aliis mixtum, in lacte muliebri augendo uſurpamus.

Iſtius alcohol medio, oleum fit mirabile, quod quidem vi pollet vegetabili; augetur enim ſenſim vegetabilium in morem, adeo ut uncia una intra menſem, vel ſeſquimenſem alteram unciam dederit, contra omnium liquorum naturam, qui ab ambiente continuo abſumuntur, hoc contra augetur mole, & pondere. Hujuſce multiplicationis ratio non ſoli ſiccitati tribuenda, ut materiales Philoſophaſtri quidam putant, verum potius ſubſtantiæ cuidam famelicæ, ejuſce ſalium ordini, peculiari, qua etiam proprietate mineralium, & metallorum ſales ut plurimum donati ſunt. Hunc liquorem eſſe actu humidum inficiabitur nemo; poteſtate ſiccum eſſe non conſtat: extin-

tingui ſitim, ardorem in febribus coercet. Siccitas eſt lima caloris; at hic liquor igni reſiſtit, & idem præſtat quod liquor ſulphuris. Quod vero refrigerat; nec hoc quidem aſſerere volumus: aperit obſtructiones, menſes movet, calculos ſolvit, extrinſecus eſcharam concitat, urit, & carnem ſuperfluam abſumit. Quid tandem? contraria præſtat, excalefacit, & refrigerat. Elementales Medici rationes ad hoc ſatis pueriles, imo inanes afferunt; rationales vero chymicis inſtructi, his longe probabiliores afferunt. Sed de his alibi.

(a) *De Cryſtallo.* Eſt lapis glaciei inſtar pellucidus; unde etiam ipſum ex glacie naſci vehementiſſimo gelu longiori tempore intercedente fabulantur. Creſcit enim etiam in calidiſſimis regionibus, uti in inſula Cypro, Magdagaſcar, & pondere quoque glaciem ſuperat. Celebratiſſima eſt cryſtallus, quoad figuras elegantiſſima, quæ in Italiæ ditione Pergamenſi reperitur, ubi mons fertiliſſimus eſt cryſtalli minera, ſi pars eruitur, pauco tempore alia propullulat.

Cryſtallus candefacta aliquoties in aquam ſi injicitur, frangitur, & abit in pulverem, qui cum ſale tartari vehementiſſimo igne tractatus conſtituit ſal, quod aeris acceſſu abit in deliquium, & præbet liquorem, qui vino inditus ipſum imbuit rubedine, ſimulque præſtanti vi diuretica. Eadem cryſtallus calcinata ſolvi poteſt in aceto, vel ſpiritu ſalis, quæ ſolutio confert ad calculum. Notabile eſt, ex cryſtallo parari poſſe liquorem, cujus una pars duabus partibus aquæ affuſa, ſucceſſu temporis ipſas mutat in verum lapidem. Beneficio vitri cauſtici, lapis ſpecularis, talcum, lateres, omneſque terræ, ipſaque ex qua crucibula conficiuntur, vitrificantur: Minime autem pulvis cryſtalli vel ſilicum, qui etiam vehementiſſimo ſolari calori reſiſtit.

CAPUT XXIV.

(a) *De Saphyro, Hyacintho, Smaragdo, &c.*

NOn negarem Gemmas undique præſtantes virtutibus plane admirabiles eſſe, at non talibus, quales ab authoribus olim celebratæ fuerunt. Græci hanc peſtem Latinis olim invexerunt, ut cuncta mendaciis refercirent. Superſtitioſi Arabes hos ſequuti, plurima Aſtrologiæ vanitati dederunt, quæ mendacia magicis artibus haud parum auxerunt. Pravi Judæi hujuſce factionis fortaſſe authores, ut qui jam Ægyptiorum artibus imbuti, ſummi Pontificis ornatum ad falſas magiæ cæremonias detorſerint. Sicque quod præceperat Deus in gemmis Humeralis, & Rationalis ſummi Pontificis ſculpi nomina filiorum Iſrael: Idem de ſtellarum configurationibus proterve confixerunt. Sed in his miſſis, in Medicinæ uſu, gemmas vulgato more vix uſurpamus; & quicquid clamitet vulgus Medicorum, pulcherrimas illas compoſitiones, gemmis, auro, & argento refertas, in roborandis viribus, atque in morborum maligna pernicie naturæ inimica propulſanda, parvi facere decrevimus; imo ni falſa extaret vulgi opinio, ab earum uſu penitus abſtinerem: at hodie tanta eſt mortalium vana perſuaſio, ſimul & Medicorum multorum ſocordia, ut putent nihil ſupra quod ſcriptum eſt, ab aliis innovari poſſe, quaſi omnes Medicinæ theſauros deprompſerint, omnem perfectionem arti dederint, at-

que

que ſacro Apollinis invento extremam manum adhibuerint antiqui. O dementes, & ſtolidi aſini! non vobis per naturam licet philoſophari? Alieno egetis pabulo, & materiæ ſemper inhærentes, cortice pro nucleo oblectamini. Non propterea diffido gemmis mirandas ineſſe proprietates; verum nos latere, nec de his quicquam etiam minimum agnoſci. Nec obſtat, quid de his ſcripſerint majores noſtri, ut Bocus, Aroo, Thetel, Zenotemis, Zoroaſtres, Hermes, Evantes, Dioſcorides, Joſeph, & alii compluri mi, ut Plinius, Arnoldus, Cardanus, & nuperrime Anſelmus Boetius, qui omnes ſola opinione ducti, citra ullam experientiam, de his haud pauca commentati ſunt.

Exiſtimarem ejuſcemodi lapidum præparationem in ſola ſolutione conſiſtere: Quod ſi quis vel univerſale, vel particulare diſſolvens nactus eſſet, earum præparationem veram, & legitimam inveniſſe haud diffiderem. At videant, ne quis fumivendulus nos decipere velit, & cum ſuo imaginario lapide, univerſale diſſolvens nobis obtrudere ſatagat. Agnovi & viros apud vulgus magni nominis, qui mendacii deliniti, aut ſaltem falſa opinione correpti, aliis iſthæc pro veris divendere non erubeſcerent. Nos gemmarum uſum probamus, ſi ſolutas, & in formam potabilem reductas habeamus. Hinc liquores gemmarum optatiſſimi, ſolis principibus dicati. De his vero liquoribus, quos gemmatos appellat, ſeu julepos, ſeu ſyrupos, qui hodie Florentiæ ſunt in uſu, & nuperrime magna ſuaſione Bononiam delati, aliud cenſemus: arbitramus enim ejuſmodi medicamenta neque rationibus, neque experientia comprobata eſſe. Ecquid quæſo gemmarum infuſio, & trituratio, etiamſi calcinatio præcedat, niſi ſtulta opinio? & quam vocant calcinationem, videant, num in ea individua proprietas remaneat, ſi hac eo adductæ ſunt gemmæ, ut ſolvantur: non ſic ars opinione, ſed experientia rationi copulata firmatur, ſtabilitur, & vera probatur.

Sapphyrus lapis duriſſimus proxime ad adamantem accedit; eſt & omnium pretioſorum lapidum duriſſimus, adamante excepto. Pulcherrima eſt gemma, cærulei coloris, albus etiam, ſed fit arte, modo gemmariis trito. Ejus præparatio communis eſt cum cryſtallo, & aliis gemmis. De ejus facultatibus nihil certi hucuſque habemus.

De hyacintho (qui & optatiſſimus, & pulcherrimus lapis eſt, item & duriſſimus, miro ſplendore nitidus, & colore fulgidus) nihil etiam certi comprobavimus. Interim magna prædicant Medici de uſu compoſitionis hyacinthinæ, & hic maxime, ubi eſt in frequentiſſimo uſu, & præſertim citra ullum diſcrimen in omni febre: quo conſilio viderint ipſi. Scio iſtius, & cæterarum gemmarum fragmenta a noſtro calore ſubigi, atteri haud poſſe, minus in actum deduci, imo ventriculo, univerſæque naturæ potius moleſta eſſe; quod ſi quid in his virtutis, & perfectionis, ab ambare, moſcho, & aliis potius proficiſci. Paratur itidem more aliarum gemmarum, prius præmiſſa calcinatione, quæ fit cum igne, & diſſolutione in aqua. Sal ſuas etiam peculiares dotes poſſidet.

Smaragdus, gemma notiſſima, & pulcherrima, multiplex eſt, pro diverſitate

ſitate locorum, ubi naſcitur. Orientalis Occidentali longe præſtantior. Virore, & nitore viſui gratiſſimus conſpicitur. Multa de eo, atque de aliis gemmis falſo circumferuntur, ut quod ferenti opes augeat, caſtum reddat, &c. De ejuſmodi gemma, idem plane atque de cæteris conjicimus; nec ut quis a nobis aliud expectet, donec tempus certiora attulerit. Interim ſucceſſivis horis, dum a gravioribus negotiis reſpiramus, gemmarum præparationibus, earumque facultatibus indagandis ſolerter incumbimus.

Interim qui ejuſmodi lapidem in porphyrite, vel marmore lævigant, eumque ægris ſic paratum propinant, errant toto cœlo. Mallem ipſum calcinare prius, ut de cryſtallo diximus, calcinatum in liquorem deducere. Sic non eſſet difficile eo uti; ut ſupra præcepimus.

Sæpe adulteratos pro veris ſmaragdis in officinis uſurpant; eſt enim ejus adulteratio perfacilis. Accipiunt ſodam, ſeu kali, albos fluviorum ſilices, & viride æris, nonnulli minium, quantitate convenienti: crucibulo indunt mixturam, atque forti igne adacto, fit vitrum ſmaragdo perſimile. Sed gemmis ommiſſis, ad cætera lapidum genera divertere placet.

(a) *Sapphiro, Hyacintho, Smaragdo.* Sapphirus lapillus eſt pellucidus coloris pulchre cœrulei, qui maris, & pallidioris, qui fœminæ nomine venit, colligitur ex arena ad ripas fluminum, & invenitur in Zeylan.

Tincturam & colorem igne perdere, ut adamantem mentiatur, dicunt.

Crudus ſapphirus, qui venditur in pharmacopoliis, nil niſi minera ferri eſt, utpote promtiſſime accedit ad magnetem.

Hyacinthus ex colore rutilo & flavedine rubet, colligitur in ripis variarum regionum, variis fluviis, ubi etiam ſmaragdus reperitur, qui grato virore oculos paſcit; dicitur hic phoſphorus, quoniam in tenebris lucet, quod optime procedit, ſi crudi ſmaragdi pulvis in pultem cum aqua redigitur, cum qua literæ in lamina ænea efformantur, quas leni carbonum calori admove, in tenebris ad notabilia momenta videbis illas igneas.

Adamas non pulitus ſed crudus in Indiis repertus interdum inſtar ſilicis, ſacchari canarii vel lapidis gryſei coloris apparet. In fundo fluminum inveniuntur optimi, qui e fodinis eruuntur, ſæpius habent rimas, quod vitium adſcribitur violentis rupis contuſionibus. Maculæ debentur conditioni terræ, aut arenæ in qua reperiuntur, ſi ea non exiſtit pura, ſed pinguiuſcula & nigra. Adamantes lapides pretioſorum ſunt ponderoſiſſimi, ſicut inter metalla aurum.

Ex gemmis topaſius orientalis pretioſiſſimus eſt, qui ponderat drachmam ſemis: ſexcentis venditur imperialibus.

Carfunculus, cujus ſacræ literæ mentionem injiciunt, ut Rabbinorum ſententia eſt, adamas eſt, cujus alias nulla mentio fit in Bibliis.

CAPUT XXV.

(a) *De lapidibus minus pretioſis.*

DE cæteris lapidum generibus hic nonnihil interſerendum puto, & maxime de his quæ nobis in uſum veniunt.

Et primum Lapides aſtacorum, qui in capite cancrorum fluviatilium reperiuntur, frequenter ad nephriticos dolores uſurpamus. Reperiuntur tantum

bis

bis in anno, menſe Maii, & Septembris, his nimirum temporibus, quibus ipſi veterem corticem deponere conſueverunt; ſic molliori cortice ſubrubro tecti, gerunt in capite prope oculos lapides utrinque ſubalbidos, quos nonnulli falſo cancrorum oculos appellant. Ejuſmodi lapides plerumque integros uſurpamus, & tantummodo tritos, ac in pulverem reductos, ad pondus ʒ. ß. & ʒ. j. in doloribus nephriticis, quos brevi ſedare annotavimus. Dictos etiam lapides in aceto diſtillato ſolvimus, itemque in ſucco limonum, & ſic potentius vires ſuas exercere, adverſus calculos tum renum, tum veſicæ deprehendimus. Cæterum qui de his ſalem, liquorem, aut aliud ſimile præparare voluerit, liberum eſto: modus ab aliis non erit diſſimilis; noſtra tradimus, & aliena relinquimus.

Lapides Judaici, Spongites, Lyncis, nobis etiam frequenter in uſum veniunt, eos pariter integros citra ullam præparationem, ſola trituratione excepta, uſurpamus. Sunt ſalinæ naturæ, & facillime in actum deducuntur. Judaicus, & Lyncis, ob duritiem, ſoluti cum aliquo liquore acidulo, aptius devorantur, atque potentius vies ſuas de ſe promunt.

Lapis Bezoar modo haud diſſimili a nobis uſurpatur, tritus videlicet, & in pollinem redactus. Legitimus hodie vix habetur, & magna pars illius, qui hinc inde circumfertur, adulterina eſt, vel factitia, vel in diverſo animali ab eo, in quo generari ſolet, reperta. Anno ſuperiori, utriuſque nobis copiam fecit Sereniſſimus Dux Mantuæ, qui ultra mira, & portentoſa naturæ arcana, lapides Bezoardicos omnis generis, magnos, parvos, Orientales, Occidentales, incredibili quantitate penes ſe habet. Eſt enim Sereniſſimus Princeps ſane in rerum naturalium cognitione peritiſſimus, rerum Chymicarum indagator ſtrenuus, & expertiſſimus. Mirum dictu, quam docte, & quam apte de his ſentiat; nec modo in theoria, verum & in praxi, in qua manibus propriis artem exercuiſſe cognoſcitur: auderem & affirmare, ſi ipſe hoc mihi concederet, neminem ipſi ſimilem inveniſſe, qui tam dextre, tam docte de ſingulis Encyclopediæ partibus ediſſerat. Sed ne laus tanti Principis oratiuncula hac noſtra labefactetur, relinquo cæteras ejus animi dotes, quas in eo multiplici familiari colloquio deprehendi, & ad lapidem noſtrum Bezoardicum revertor. Itaque de eo multa aſſerere poſſum, & maxime in affectibus melancholicis, malignis febribus nonnullis, & in hyſtericis paſſionibus. Legitimi notæ apud ſcriptores habentur, at melius uſu, & experientia ipſe cognoſcitur. Qui dictum lapidem frequenter tractant, eum ſola inſpectione facilius agnoſcunt, quam qui ſola librorum lectura. Uſurpamus ejuſmodi lapidem more communi tritum ſubtiliſſime, & cum juſculo carnis, vel alio liquore morbo accommodato. Eſt equidem friabilis, ac mollis, & facillime in pollinem comminuitur; facile etiam ſubigitur, & a calore noſtro atteritur. Nobis non licuit alia ex eo medicamenta parare; rarus enim eſt, nec copia tanta reperitur, ut de eo liquores, vel alia medicamentorum genera componere valeamus.

Nominis affinitas mihi in memoriam revocat Bezoar minerale, tam naturale, quam artificiale. Naturale porro a figura, & extrinſeca facie potius ſic ap-

pel-

pellatur, quam a virtute, artificiale, a virtutis ſimilitudine tantum; nam ſicut verum Bezoar humores veneno infectos reprimit, ſubigit, & conficit, ita & minerale.

Commoſtrant aliqui cornu quoddam lapidificatum, in antiquis ruderibus repertum, quod monocerotis cornu nuncupant. Ferunt ejuſmodi cornu multum valere adverſus venena, idque viribus unicornu æquivalere. Verum puto in his rebus plura ex opinione dicta eſſe, quam quod experientia conſtent.

Unicornu multis laudibus adverſus venena ejuſce generis decantatum eſſe videtur: lapides item ophioglоſſi, vulgo in Gallia *Langue de Serpens*; in Italia *Saette*, quod ejuſmodi lapides ignarus vulgus putet e cœlo decidiſſe. Sed errant omnes: ſunt ſane dentes piſcis marini, a nonnullis canis, a quibuſdam lupi dicti: Hi olim cum multis aliis, in altiſſimis montium jugis, & in quibuſdam etiam locis a mari remotis, relicti fuerunt a diluvio, & ibi in lapidem converſi. Mirum ſane, & portentoſum, omne cruſtaceum genus bis in locis lapidificatum reperiri. Hæſitant plerumque, num vere univerſali diluvio eo deportata fuerint iſthæc? quod nobis dubium facillime excutitur, & ratione loci, & explorato genere rerum lapidificatarum, cum ipſi rei & ſacræ literæ ſuffragantur. In Gallia Narbonenſi prope Uticenſem, ubi lapides molares excavantur, multos invenimus cum quibuſdam aliis lapidibus, & his præſertim, quos bufoninos appellat vulgus, Galli *Pierres de crapault*, Itali *Pietri di Roſpi*. In Italia multis in locis a mari remotiſſimis, integros montes ejuſcemodi rerum maritimarum lapidificatarum vidimus.

Ebur foſſile ad ejuſmodi rerum lapidificatarum genus optime reducitur: hujus ingentem copiam vidimus penes Illuſtriſſimum Dominum Equitem *Caſſianum del Pozzo*, Patronum meum plurimum colendum Romæ in ædibus ſuis, cum illic per otium miranda naturæ arcana permulta nobis commonſtraret. De ejuſmodi Ebore duo quædam præclara, & inſignia ab eo accepimus, videlicet terram ex dicto Ebore confectam, Lemniæ perſimilem, adverſus venenatos morbos valde efficacem, nec non turcheſios lapides, ex dicto Ebore factos, veris, & naturalibus Turchinis gemmis ſimillimos, atque in omnibus convenientes, colore, duritie, & virtute præſtantes. Ab alio amico accepimus, dictos lapides fieri poſſe ex quibuſdam piſcibus lapidificatis, quod certa experientia ſibi conſtare aſſerebat: totum ſecretum in calcinatione conſiſtit. Sed nos medica tractamus, cætera aliis relinquimus.

(a) *Lapidibus minus pretioſis*. Lapides cancrorum naſcuntur in ventriculo, ſito in ſummitate capitis, ex ſucco cruſtaceo, ex quo etiam generatur cruſta, unde ſaltim illo tempore, quando cancri exuvias deponunt, Julio & Junio reperiuntur, quibus menſibus cancri quaſi ægrotant, minus vegeti ſunt, & liquor lacteus in illorum ventriculis invenitur, qui poſtea indureſcit in lapides, qui ideo perperam dicuntur oculi.

Lapides cancrorum præ aliis abſorbentibus etiam ad diaphoreſin & diureſin diſponunt, propter ſal volatile texturæ alkalinæ intime immerſum, quod tamen licet parciſſimum elevatur ignis vehementia. Cruſtæ cancrorum cum lapidibus eandem virtutem obtinent, illarum

ut

ut & lapidum calx levis & ſpongioſa eſt, nec tam urens, uti coralliorum.

Lapis bezoatdicus coloris ex atro virentis cinerei eſt, ex compluribus lamellis ſive foliis, ſibi invicem incumbentibus, more calculi humani coagmentatus eſt. Intus utplurimum cavitatem habet, ubi continentur ſæpius nuclei, fruſta ligni, fibrillæ, pulvis. Reperiuntur in ventriculis damarum, cervorum, ovium, aliorumque ruminantium domeſticorum pariter, atque ſylveſtrium animantium, Indiis orientalibus.

Cavitas in meditulio ſplendida & levigata, fructus intus contenti & elegans lamellarum ſeries, eaque pariter ſplendens levi lapidis uſtione in conſpectum prodiens, ſignum & character orientalium eſt; Quidam chartam creta imbuunt, & huic aliquoties affricant lapidem bezoardicum, ſi juſtus eſt, tingitur charta hæc colore ex nigro flaveſcente, ſi adulteratus, neutiquam; at vero hoc non univerſale eſt. De generatione horum lapidum diverſa eſt opinio. Nonnulli ex herbis alexipharmacis ſolutis in ventriculo & præcipitatis in magiſterium, quod deinde in lapidem indureſcit, ipſos deducunt, quod tamen veritati minus conſonum videtur, quoniam omnia animalia, quamvis iiſdem veſcantur plantis, lapidem hunc non poſſident, cujus rei teſtis eſt *Bontius de Medicina Judæorum l. 1. in notis ad Garcium*. Magis arridet illorum ſententia, qui lapides hos a ſucco lymphatico morboſo, & ſtomachi cruditatibus corpori cuidam lamellarum ſuperinductis derivant, quo circa macilenta & morboſa animalia lapidem talem fovent plus quam vegeta. Conſtat hic lapis ſale volatili ſulphureo particulis terreis intime nupto: Sulphuris ramoſi præſentiam manifeſtat ſpiritus nitri, qui pulveri lapidis hujus infuſus intenſam excitat efferveſcentiam cum maxima ſpuma, vapore flammeo, & diſſolvitur in liquorem ſanguinei coloris, cui ſpiritus vini rectificatus ſuperfundendus, ſic fit tinctura elegantiſſima. Nonnulli huic lapidi plane denegant ſingularem vim alexipharmacam. Certum hoc eſt, ipſum ſufficienti in quantitate datum propter ſal terreum oleoſum ſudorem largiſſime promovere, ſecus ac evenit ab aliis abſorbentibus. Nullum tamen dubium, lapidem humanum, item bovinum, qui in cyſtite fellea vel bovina invenitur, iiſdem facultatibus ſplendere, id quod etiam expertus eſt *Bontius Lib. citato cap. 46. in peſte Lugdunenſi*, quo tempore in penuria lapidis bezoar ſe calculos humanos adhibuiſſe ſcribit, & ſudoriferum excellentiſſimum ſic inveniſſe.

Occidentales orientalibus laxiores & fragiliores ſunt, foras ſcabri & minus levigati, coloris pallidi, vel ex virid i nigricantis, generantur in ventriculis cervorum caprorum & caprarum ſylveſtrium Peruanorum.

Unicornu foſſile mea ſententia eſt pars animalis, uti etiam rectiſſime monet Author, quæ in cryptis ſubterraneis montium ab aqua nitroſa & ſucco lapidifico ejuſque vaporibus diſſolvitur, irrigatur, & ſic philoſophice quoque calcinatur, nonnumquam etiam ſolideſcit in lapideam duritiem humido omni abſumpto longiori tempore. Eaſdem virtutes roborantes, conſtringentes, abſorbentes obtinet cum terra ſigillata ac oſſibus & cornibus, philoſophice, uti loquuntur, calcinatis.

CAPUT XXVI.

(a) De Lapide Armeno, & Cyaneo.

HOdie rerum foſſilium perrarus eſt uſus, quod nunc noſtri Medici ab antiquis valde receſſerint; & ſane paucis exceptis, hos adeo rudes, & inexpertos agnoſcimus, ut vix titulum, nihil quicquam artis redoleant. Ecquid (quæſo) toties dogmaticos Galenicos ſe nominare juvat, & tamen præcipua,

as

ac ſelectiſſima Medicinæ præſidia,& remedia ignorare?Ubi peregrinationes veſtræ cum Galeno in Cyprum,Lemnum, & alia loca? Ubi manus veſtræ medicamentorum præparationem addidicerunt? Non ſic majores noſtri, relictis laboribus,ſolis verbis operam dederunt. Deinde Græcos obſervate,atq; ipſos etiam Arabes, quam ſedulos in medicamentorum inventione, & præparatione! & in his potiſſimum lapidibus, quorum uſus penes ipſos olim frequens erat. Nunc vero Medicos noſtræ ætatis plane latet, & ni extaret celeberrima illa compoſitio Alkermes dicta, nulla ſane in Officinis de iſto lapide haberetur memoria. Armenus lapis pilularum quarundam compoſitionem ab Arabibus inventam ingreditur; at ejuſcemodi pilularum uſus nullus eſt. Lapidis Armenii, & Cyanei virtus ab antimonio non eſt valde diſſimilis: antimonium tamen, (ni fallor) minus periculoſum. Suſque deque purgant omnes humores, aquas præſertim, & utramque bilem: magnis morbis magna conveniunt remedia. Uterque lapis duplici ſulphure conſtat, ut cæteræ omnes mineralium ſpecies; ſale item duplici, volatili, & fixo. In ſale volatili vis vomitoria reſidet; in ſulphure, confortans, roborans; & cardiaca in fixo præſertim. Quotieſcunque ergo de præparatione dicti lapidis ſermo habetur, manifeſte patet, quæ præparatio uſurpanda veniat, & maxime in compoſitione confectionis Alkermes. Cum enim dicta compoſitio ſit tota cardiaca, roborans & fortificans, atque ea tantum deſideretur; certum eſt genuinam præparationem dicti lapidis eam eſſe, per quam contraria vis, purgativa & vomitiva & removetur. At per calcinationem omne volatile recedit, ablutione ſupradicta, ad majorem cautelam. Quare dicta præparatio uſurpari debet in hac compoſitione. Lotio ad hanc accedit, ut certius dicta vis purgativa removeatur. Qui putant ſolam lotionem ſufficere, errant toto cœlo; nam citra calcinationem ſal minime educitur, compacta invicem tenet ſulphur utraque, quo ſola calcinato ſolvit. Interim non ignoro, loquaces quoſdam Medicos, chymicarum rerum rudes & ignaros, contrarium ſentire, & authoritates veterum mihi objicere, parum memores, artem hanc tunc adhuc incultam, & in cunis adhuc balbutientem penes eos fuiſſe; nos vero recentiorum labores contemplati, artem non amplius vagientem, & balbutientem, ſed magis cultam, grandiorem, & provectiorem colimus. Hinc mirum non eſt, ſi multa antiquis incognita, a veris Medicis hodie in uſum advocentur, etſi novæ præparationes nobis nunc innoteſcant; quæ jampridem veteres ignorarunt. Itaque lapis noſter lazuli per calcinationem, & ablutionem, facultatem omnem purgatricem amittit, & fortificans, roborans, ac cordis affectibus aptus redditur. Si ex calcinato lapide ſalem, & ſulphur a corpore terreo ſegregare volueris, cum aqua vitæ, ſeu ſpiritu vini, aut cum aceto, aut alio liquore, modo, quem ſupra diximus de aliis, non erit difficile. Hæc pauca de Cyaneo lapide dicta ſint.

(*a*) *De Lapide Armenio & Cyaneo.* Lapis Armenius eſt ſubſtantia metallica coloris pallidocœrulei, ad viridem vergentis, interlucentibus argenteis quibuſdam micis, ex fodinis argenteis effoſſa, maxime Tyrolenſibus. Gaudet virtute emetica vel etiam purgante, propter ſulphur veneris volatile inexiſtens,quod calcinatione perit. A veteribus in epilepſia, melancholia, & apoplexia uſurpatus fuit. La-

Lapis lazuli ejuſdem ferme virtutis, & naturæ eſt cum lapide Armenio, ſpiritus urinoſos cœruleo imbuit colore, manifeſto veneris indicio. Orientalis & qui ex Aſia affertur optimus eſt, quippe colorem in igne minus mutat, fit exinde cum luna Ultramarinum pretioſiſſimum auro carius quod optime ætatem fert. Ignobilior reperitur in Germania, minus ignis patiens eſt, & progreſſu temporis mutat ſuum colorem, & vireſcit. Effoditur utplurimum ex aureis fodinis & ſolaribus quoque, maculis inter cyaneum elegantem colorem conſperſus eſt. Commode cum purgantibus exhibetur in epilepſia, mania; In deſperatiſſima elephantiaſi ejus uſum inſignem expertus eſt *Scaliger Exercit. p. 272.* Imo in melancholia plus fidunt ipſi, quam helleboro. *Langius in Epiſtolis Lib. 3.* componit pulverem, ad melancholiam & epilepſiam ſeq. ℞. Lap. Armen. abluti & præparat. drach. j. fol. ſenn. epithymi a ℈. ij. Zinzib. croci, macis ♀ri drach. j. ſem. F. pro doſi drach. j.

CAPUT XXVII.

(*a*) *De lapide quodam incognito, admirabilis virtutis, a paucis annis in agro Bononienſi reperto.*

EN quotidie nova emergunt in rerum natura, ubique exſtant magna naturæ miracula. O deſides veritatis oſores, addiſcere vos pudet! falſo arbitramini cuncta antiquis fuiſſe cognita; at quot plantæ, quot foſſilia majoribus inviſa, in lucem erumpunt? In agro Bononienſi inter cætera veteribus incognita, nobis ſeſe offert peculiare quid de genere lapidum, plane novum, & inauditum. Eſt autem quædam lapidis ſpecies, quem nonnulli luciferum, alii Solarem, quidam Lunarem appellant, a proprietate hominis, quod a Sole vel Luna mutuatum repræſentat. Etenim mirum eſt, quo pacto corpus opacum lumen a Sole, vel Luna recipiat; idemque in tenebris referat: in quo philoſophari haud infeliciter poſſumus, num vere lumen corpus, & quodnam corpus? an ſubſtantia, an accidens? & alias plures de lumine movere quæſtiones, quas hoc medio enodare forſan non eſſet difficile. At nos quibus non eſt in præſenti animus dirimere lites, iſthæc omnia brevitatis ſtudio omittemus, & dicemus hujuſce lapidis naturam, differentias, locum, uſum, proprietatem, & præparationem. Quoad ejus naturam, lapis eſt pellucidus, gypſo valde ſimilis, ſale, & ſulphure cauſtico, mordaci & adurente conſtans.

Triplex eſt in ſuo genere; Primus, & pulcherrimus, pellucidus eſt, ſpeculo allinino perſimilis, gypſoque nobiliori, quale in his montibus reperitur, quod vulgus Talcum nominat, quo multi utuntur ad varia opera, vitri inſtar, idipſum dividentes in foliola tenuiſſima; ac his lapis, ut ſiccior, & durior, tam latam diviſionem non patitur. Diaphanus eſt quidem, ut Talcum, & in tenuiſſimas bracteas ſcinditur, & perbreves, figura ejus varia eſt, nunc oblonga, nunc rotunda, nunc tabulata. Secundi generis is eſt, qui non adeo pellucet, multum terreſtreitatis in ſe continens, hic non in bracteas; ſed in ſtrias dipeſcitur. Eſt & tertium genus, multiplicis magnitudinis, craſſiſſimum omnium, opacum, ſtriis, & lineis contextum, at breviſſimis, ad ſecundæ ſpeciei diſtinctionem, unde in pulverem potius, quam in ſtrias abit. Invenitur ejuſmodi lapis in quibuſdam collibus, prope in agro, vulgo monte *Paterna*

na dicto, quatuor milliaribus ab urbe diſſito; atque in agro, Vulgò *Pradalbino* nuncupato, octo vel decem milliaribus diſtante. Reperitur etiam prope dictum montem *Paternum*, in rivulo quodam innominato prope *Roncharlam*. In monte *Paterno*, atque eo in rivulo ſæpius per otium dictos lapides, una cum multis aliis rebus non ubique obviis, tum plantis, tum mineralibus, mira jucunditate collegimus, etiam multoties patronis, & amicis nobiſcum eo animi cauſa divertentibus. Cujus rei occaſione non poſſum quin commemorem eruditiſſimum, & prudentiſſimum pariter, ac nobiliſſimum Dominum D. *Claudium Gobellinum* Pariſienſem, adhuc juvenem, Bononiæ ſtudiorum cauſa tunc commorantem, qui pluries, ut erat rerum naturalium cognitioni valde deditus, ad eum locum nobiſcum venit, ubi ad ſatietatem lapidis naturam, vires, & locum natalem contemplati ſumus, graviſſimis quæſtionibus philoſophicis inibi habitis, & maxime de ortu mineralium ibidem repertorum, de marchaſitis, de vitriolo ibi latente, de ſale nitro, de ſale ammoniaco, deque variis lapidum ſpeciebus eo loco paſſim obviis. Duplici via itur ad dictum montem. Utraque via dividitur prope portam Civitatis, quæ dicitur *S. Mamolo*, una ſuperior, altera inferior. Per inferiorem ſeſe offert rivulus admodum exiguus, qui aquis pluvialibus tantum irrigatur; in illius rivuli decurſu, lapides iſti nonnunquam reperiuntur, pluviarum vehementia e proximis montibus educti, atque eo depulſi. Ad ejus dextram, in agro, qui *Roncharia* vulgo dicitur, magna copia lapidis cujuſdam albi prima facie ſalem ammoniacum repræſentantis reperitur. Ibi etiam pullulat naturaliter efflorefcentia quædam vitriolata, auſtera, & acida; lapides etiam ferruginei, & æruginei haud pauci, cum Talco gypſario hinc inde ſparſo. Solum ſterile eſt totum ea in parte, paulo ſuperius fertiliſſimum: ex quo facile argumentari poſſumus, metallorum mineras ſubtus deliteſcere. Per ſuperiorem viam, recto tramite itur ad montem *Paternum*, & primo intuitu ſeſe offerunt fornaces quædam terreæ, ubi varia vaſorum genera craſſa, & ampla miro artificio excoquuntur. Paulo ulterius a ſiniſtris, ad meridiem videlicet, apparent vaſtiſſimæ montis rimæ, ab ipſo montis cacumine ad imum tendentes, aquarum pluvialium impetu deorſum ruentium excavatæ, quæ ſulcorum adinſtar per ordinem diſpoſitæ ſunt. Inter ejuſmodi ſulcos, terræque rimas, atque per totum illius ſoli ambitum, marchaſitæ aureæ exiguæ ſatis conſpiciuntur; eæ nunc terræ glebis hærent, nunc aliquot lapides albidos cruſta obducunt; parvæ ſunt ut plurimum, & raro nucis juglandis magnitudinem æquant. In imo, atque inter profundiores ſulcorum hiatus, ſalnitrum copioſiſſimum certis temporibus foras erumpit. Locus ſaxoſus eſt totus, & variis terræ hiatibus, rimis & ſciſſuris conſitus: atque ſic montem conſcendendo, & deſcendendo, nonniſi per laborioſos anfractus, atque devia perquam difficilia incedere valemus. Hic lapis noſter in terræ ſuperficie colligitur, atque inter cætera ſaxa poſt pluvias multo facilius: nam e ſolo pluviæ ipſos lapides educunt, atque aqua recenter loti pellucent, & intuentium oculis facilius ſeſe objiciunt. Vehementes pluviæ ſolum aſſiduo excavant, unde novi lapides continuo emergunt. Quanquam hæſitare quoquo pacto poſſemus, num in terræ viſceribus generentur,

rentur, an in ſola ſuperficie: quandoquidem hi in extima parte hucuſque inventi ſunt, atque nemo terræ penetralia ea de re viſitavit unquam. Non procul ab hoc ſitu, Occidentem verſus, paulo ad ſiniſtram, monticuli quidam ſubrubri ſeſe offerunt, ubi aliquando creditum fuit ditiſſimas metallorum fodinas adeſſe; ibi etiam non raro lapides iſti reperiuntur. Totus hic terræ tractus, tam qui ſulcis, aquarumque rimis conſpicuus eſt, quam qui ejuſmodi monticulis diſcernitur, ſterilis eſt, & maxime ad Auſtrum. Natura ſoli ſicca eſt, & ob ſaxa copioſiſſima, marchaſitas, & alios diverſi generis lapides, forte etiam ob declivium, propter quod ſolares radios vehementiſſime excipit, quorum repercuſſione omne pabulum humidum a tellure abſumitur. Superior pars montis, ad Orientem, & Septentrionem declinans, fœcunda eſt, & ferax admodum: ſunt equidem agri ubertate magna referti, etenim omni arborum fructiferarum genere conſiti, vitibus, pomis, pyris, & ſimilibus; at hic lapides ſolares nulli reperiuntur: ſolum eſt pingue & glutinoſum, nullibi telluris fœcunditas major, nec fructuum præſtantia, & bonitas optabilior. Hæc de ſitu, nunc de ejus proprietate, uſu & præparatione. Referunt quidam Argyropœi, hunc lapidem plurimum valere ad metallorum tranſmutationem; ad quem uſum primo eum fuiſſe repertum certo ſcimus. Inventionis exordia, & cauſas nobis olim aperuit Dominus *Scipio Bagatellus*; is autem tranſmutatoriæ arti plurimum anhelans, omnes Chryſopœos, quotquot in Civitate reperirentur, conſulebat. Ex his fuit myrmecio quidam, ſuæ profeſſionis deſertor a ſutoria arte ad vanam Chryſopœam transfuga, dicto Domino turpiter ſe veram lapidis philoſophici materiam in proximis montibus reperiſſe jactitans, & hanc eſſe lapidem noſtrum ſolarem, tam ob pondus, quam ob ſulphuris copiam, quo plurimum ſcateret ipſe lapis. Alias etiam afferebat rationes, quibus in animum induxit dicti Domini, ut experiundi cauſa, pecunias haud paucas brevi temporis ſpatio inaniter contereret. Itaq; multis incaſſum Chryſopœam jactatis laboribus, pro auro ſequentes præparationes invenerunt. Quod ad ejus facultates & vires, multiplices ſunt, & proxime ad ſandaracam accedunt; vi enim cauſtica pollet, unde ex eo pſilothrum facillime concinnatur. Fœtido ſulphure quam plurimo conſtat, cum ſale acerrimo, mordaci, & vere arſenicali, cujus odorem, & ſaporem valde ſimiles refert. Ejus natura tamen non eſt ita fugax, ut arſenici, imo fixum manet in igne, fortemq; ſuſtinet calcinationem. Uſus ejuſmodi lapidis ad extrinſeca tantum hucuſque nobis innotuit. Fit ex eo lixivium pro pſilothro, cujus uſus eſſet peropportunus ad barbam, & pilos excidendos, ni odorem valde ingratum effunderet, moſcho tamen, aut ſuavi aliquo odore hunc corrigi perfacile poſſe arbitramur. Ea proprietas, qua cunctis ſe ſe præſtitit mirandum iſte lapis, nullum ex ſe præbet uſum, præter quoddam viſui oblectamentum, ut noviter inventis plerumque contingere ſolet. Qui de voculis lites, & jurgia componere affectant ſuper his quæ circumferunt de lumine haud trita, ad ſatietatem per ejuſmodi lapidis furatum ſplendorem, aut receptum a Sole & Luna, meditari, rimari, & contemplari poſſunt. Nos interim præparationes docebimus.

Et quidem pro facultate illa lucifera, in eo potiſſimum exoptata, calcinatur duobus modis: primo lapis in tenuiſſimum pollinem redactus, fortiſſimo igni in crucibulo calcinatur. Secundo, idem in pollinem redactus, in placentulas, thaleri inſtar compingitur, vel ſola aqua communi, vel albumine ovi. Hæ per ſe exſiccatæ in furno venti cum carbonibus ſtratificantur, & dato igne validiſſimo per quatuor, vel quinque horas, calcinantur: furno per ſe refrigerato placentulas exime. Quod ſi prima vice non ſint ſatis coctæ, quod cognoſcitur ſi parum lucis receperint, tunc eodem modo calcinationem reitera, dictas placentulas eodem modo ſtratificando, ut prius. Ter nonnunquam reiteratur dicta calcinatio. Optima ea eſt, quæ fit ex electiſſimis lapidibus, nitidis, duris, & diaphanis. Sic lapis ſubtiliſſime tritus, in furno reverberii tam diu excoquitur, quoad lucem facile excipiat. Ex eo pulvere varia in pyxidiculis efformantur animalia, quæ in tenebris mirifice lucent. Paratur lixivium eadem methodo, quod ad ſiccitatem perductum, ſal ſulphureum fœtidum, acre & mordax exhibet.

De lapide quodam incognito. Minera ſmaragdi triturata & leviter calcinata ad breve tempus ſplendet & lucet. Creta, a qua abſtractus eſt ſpiritus nitri, prævia decenti calcinatione, exhibet materiam lucidam candentis ferri in modum. Omnibus tamen præferendus eſt phoſphorus ſic dictus ante viginti annos ni fallor inventus a Germanis, qui ex urina ac ſulphureis corporibus paratur, qui leviter tritus ac commotus in luculentas ſurgit flammas: ſine motione in loco obſcuro totus quaſi incenſus admirabili lucis ſplendore fulget, jactiſque radiis ambientem aerem lumine quoquo verſus implet: Fixitatis eſt impatiens, confeſtim enim ſublime evolat, cuſtodiendus eſt in aqua. Et revera eſt quoddam naturæ miraculum. Literæ cum ipſo pingi poſſunt igneæ, quarum fulgor diu durat. Nullo ſolvitur menſtruo, nec aqueo, nec acido, nec urinoſo. Si cum ſpiritu vini rectificato miſcetur, intactus relinquitur, ſpiritus autem lucidis particulis imprægnatur, quæ luculenter apparent, ſi calidis locis admovetur. In oleo caryophyllorum promte diſſolvitur, quod lucidam valde flammam ſpargit, ſive inter digitos agitetur, ſive aer vitro intromittatur. Idem fit, cum oleo cinamomi, non autem cum oleo terebinthinæ, quo quidem ſolvitur, ſed non lucet. In vacuo *Boyliano* clariſſime ſemper fulget. Memorabile eſt, phoſphorum hunc mixtum cum camphora multiplicari & totam camphoram lucidiſſimam reddi, amittere autem virtutem ſuam inflammativam, ſive, utut hæc materia fortiſſime agitetur, nullum concipere ignem: quod experimentum, uti memini, nondum ab aliis commemoratum.

Ex veteribus phoſphori ferme ſimilis meminit *Fernelius Lib. 2. cap. 17. de abditis rerum cauſ.* Cœpiſſe quoſdam in Anglis penetrabilem hunc ignem medicinæ loco in epilepſia habituali, & in podagra non ſine ſucceſſu adhibere, relatum eſt. Lapis Bononienſis videtur talci ſpecies, ſale & ſpiritu nitroſo ſulphureo impletus: in tenuiſſimum pollinem redactus fortiſſimo igne in crucibulo calcinandus eſt, deinde iterum pulveriſandus & cum carbonibus ſtratificandus ac calcinandus, donec luceat. *Author* meminit, quod ſale acerrimo mordaci & ſulphureo conſtet, hinc ejus lixivium pſilothrum peroppertunum eſt ad pilos extrahendos.

PETRI

PETRI POTERII

PHARMACOPŒÆ SPAGYRICÆ

LIBER TERTIUS.

SECTIO I.

(a) *De Conſervis.*

IN præcedentibus, medicamentorum ſimplicium præparationem, & compoſitionem brevi compendio tradidimus. Nunc ea, quæ ſunt magis compoſita, & quæ Dogmaticorum leges jamdudum ſubierunt, aperiemus, Jatrochymicorum placita interponentes, & ſiquæ alia ad Pharmacopœam ſpectant, difficilia, & ad ejus ornatum facientia, exponentes. Præmittemus autem ea, quæ minorem recipiunt præparationem, ut Condita, Conſervas, & ſimilia: ab his progrediemur ad Syrupos; a quibus ad Electuaria, & Antidota: paulo poſt Pulveres, Pilulas, & Trochiſcos proponemus: tandem Localia, ſeu ea omnia, quæ extrinſecus admoventur. Qua methodo Antidotarium commune perluſtrabimus, compoſitiones ſingulas uſui commodiores reddemus, ſuperflua reſecabimus, inutilia rejiciemus, & obſcura illuſtrabimus.

Conſervæ non tam neceſſitatis gratia, quam palati ergo parantur. Pharmacopœus Chymica arte inſtructus, eas longe nobiliores, elegantiores, & efficaciores reddet: nam non ſimplici trituratione, & mixtione contentus, non ſola ſacchari, aut mellis ad juſtam craſſitiem coctione, verum eſſentias florum, fructuum, radicum, &c. primo præparabit, eaſque ad ſuum libitum commiſcebit. Sed primum demus compoſitionem antiquorum. Condiunt flores ſaccharo, vel melle, vel integros, vel tuſos, vel recentes, vel ſiccos: ſaccharum ad hoc, vel pulverem, vel prius coctum uſurpatur. Sic roſæ condiuntur.

(a) *De Conſervis.* Ad unum modum omnes conſervæ parari poſſunt, ita ut non ſit neceſſe, omnes ad unum præſcribere; hoc tamen animadvertendum, ut conſervanda omnia tuſa ſint & humiditate rorida repleta non madentia. Quando herbæ & flores ſunt ſucculenti vel mucilaginoſi, requiritur major quantitas ſacchari, ſecus fit in ſiccis floribus, ubi aquale pondus ſacchari ſufficit.

Conſervę roſarum palato gratiores fiunt, ſi folia immittantur ferventi aquæ, ut ſuccus amaricans extrahatur, roſæ manibus exprimendæ, & in aqua roſarum ſolvatur ſaccharum, cui roſæ incoquendæ. Aqua roſarum odoris gratiam auget & conſervæ vires. Conſerva violarum lenitivum eſt medicamentum, aptiſſime ipſi miſcentur purgantia.

Conſerva cochleariæ in ſcorbuto, anthos in affectibus capitis, florum aurantiorum ad confortandum proſunt.

Conſerva Roſarum.

Rec. Roſarum rubrarum non omnino apertarum, ab unguibus repurgatarum, ℔ j. ſacchari albi, ℔. ij. Bis, vel ter tere roſas in mortariolo marmoreo per ſe: poſtea adde parum ſacchari, & tandem bene tuſis, ſaccharum totum adde: inſolentur per aliquot dies.

Alio modo.

Roſas bene tundunt, & cum duplo ſacchari albi in opiatam rediguntur, aut eo fere in Electuar. ſolidum cocto, calide ab igne remoto, miſcent. Inſolentur, aut in ſtupha, locove tepido detineantur, maxime ſi nimia humiditas adſit.

In regionibus humidis, aut cum tempeſtas eſt humida nimis, antequam condiantur, in umbra paululum exſiccantur: contra vero in calidis & ſiccis regionibus, exſiccatione non opus eſt.

Alio modo.

Roſæ integræ ſaccharo condiuntur, ad quod ipſæ prius in umbra exſiccantur, poſtea in ſaccharo bene cocto demerguntur, atque in eo vix demerſæ removentur, locoque ſicco aſſervantur.

Alio modo.

Roſæ ſiccæ in umbra in tenuiſſimum pulverem reducuntur: harum ℥. j. accipe, ſacchari albi in formam Electuarii ſolidi cocti, ℥. iv. miſce fiant rotulæ. Sacchari plus, & minus addunt ad libitum. Nonnulli, ut coloratior evadat conſerva, roſarum pulverem inſpergunt ſucco limonum. Ejus loco alii, oleo ſulphuris aqua communi temperato, vel oleo ſalis communis. Hi ſunt uſitati modi, quibus utuntur hodie Pharmacopœi.

Spagyrica præparatio.

Spagyrici alia via Conſervas parant, atque ipſi materia illa craſſa ad agendum ineptiſſima arte ſegregata, ſpiritualem accipiunt, eamque ſaporis tantum gratia (nam per ſe optime aſſervatur, citra ullum corruptionis metum) ſaccharo miſcent. Duæ ſunt autem ſpirituales ſubſtantiæ in roſa: aqua vitæ, ſeu liquor mercurialis, & oleum, ſeu liquor ſulphureus. Ex utraque varias conſervas parare poſſunt. Ex aqua vitæ roſarum, addito ſaccharo, in ſolidi electuarii formam cocto, formentur tabellulæ, vel rotulæ ad placitum. Saccharum coctum ab igne removeatur, & tantiſper refrigeratur, ne ſpiritus avolet. Debet etiam plus ſolito coqui, ut plus ſpiritus excipiat. In Gallia tabellulæ fiunt cum aqua roſarum eo modo. In Italia maxime in pleriſque locis, quas appellant Manus Chriſti cum perlis. Nonnulli ejuſmodi tabellulas ſaccharum roſatum appellant.

Alio modo cum gummi tragachanto effingi poſſunt formulæ, amylo pro corpore addito. Sic quas vocant bechicas effingere perfacile erit.

Quidam, nec inconcinne, inungunt tabellulas cum aquæ vitæ, vel cum liquore ſulphureo.

Alio modo, & omni tempore.

Rec. Roſas rubras in umbra ſiccatas, ad ℥. ij. macerentur in ſ.q. aquæ communis cum ℥. j. ol. ſulphuris pro qualibet libra aquæ, ut pro ℥. ij. accipe ℔. ij. aquæ communis: & ut efficacior, & longe nobilior ſit, pro aqua communi, pone a-

quam

quam roſaceam diſtillatam: macerentur tandem in loco calido, ſtupha, aut balneo, vaporoſo, aut fimo equino. Aquam tinctam cola per filtrum, & pro ſyrupo componendo in vaſe vitreo ſerva. Roſæ interim poſt colaturam remanentes, in mortario marmoreo tundantur, eiſq; ſaccharum duplo plus, & triplo adde. Atque ſic fit ſaccharum roſaceum pulcherrimum, & palato gratiſſimum.

Vis & facultas ejuſmodi Conſervæ omnibus patet: hodie utplurimum magis palato, quam ſanitati inſervit. Placet hic obiter annotare, roſas rubras laxare alvum, contra Medicorum opinionem, qui putant ipſas adſtringere, pallidas tantum, & albas laxare. Qui id certo ſcire avet, capiat ʒ. j. pulveris dictarum roſarum, & veritatem comperiet.

Conſerva violarum.

Non diverſo a ſuperiori modo fit violarum Conſerva. In humidis regionibus, & in tempeſtate nimis humida, paulo diutius in umbra ſiccantur: hæc eſt communis via; Spagyrica autem ſic ſe habet.

Sicuti de Roſis, ita de violis cenſendum eſt. De violis id annotare placet, earum eſſentiam in extima ſuperficie conſiſtere; ideo ebullitionem, & triturationem longam vix ſuſtinent. Cum primum collectæ ſunt cœlo ſereno, & minime pluvioſo, confeſtim infundendæ, diſtillandæ, & tundendæ veniunt. Vires, & uſus ejuſmodi Conſervæ notiſſima quoque ſunt: ea alvum emollit, tuſſim juvat, faucium ulcuſcula ſanat, & cor exhilarat. Inter frigida & humida computatur; hac de re putant ſomnum excitare, quod quidem experientia non conſtat.

Conſerva Roriſmarini.

Flores Roriſmarini ab omni parte herbacea liberant: hos in mortariolo marmoreo tundunt, atque ipſis ſaccharum immiſcent, ut de roſis diximus: Ejus oleo ſacchari tabellulis tantiſper inunctis, fit Conſerva gratiſſima, & efficaciſſima. Ad roborandum caput maxime commendatur; item ad refrigeratum ventriculum excalefaciendum. Plura de eis circumferuntur, quæ brevitatis cauſa omittimus.

Conſerva florum Arantiorum, Jaſmini, &c.

Quoniam methodo non diſſimili flores omnes condiuntur, fruſtra de ſingulis ſermo eſſet habendus. Amari plus ſacchari repoſcunt, humidi minus; contra ſicci paululum vel humectantur, vel exſiccantur. Qui in aqua ſtillatitia dictorum florum ſaccharum ſolvet, vires augebit, præſtantioreſque evadent. Integri condiuntur, ſaporis & venuſtatis gratia, ſed ut parum efficaces omittuntur. Flores autem totius plantæ vim, & facultatem retinent; ideo qui eas deſiderat, rei herbariæ authores conſulat.

Fructuum Conſervæ.

Conditūræ fructuum vix ad nos pertinent, quod potius palati, quam Medicinæ gratia repertæ ſint. Ex India tamen Mirabolani, Nuces myriſticæ, Caſſia, & ſimilia deferuntur, quæ & palato grata ſunt, & in Medicina plurimum valent.

Citrii integri, vel cortices eorum ſaccharo condiuntur in nonnullis locis, in quibus pariter citrulli, & melonum cortices, præcocia, pruna, berberis, ompha-

cium, nuces juglandes, amygdalæ, & quod rarum eſt, Ravennæ nuces pini. Baccę juniperi in vino maceratæ, ac poſtmodum ſaccharo coctæ: Apoplexiæ, Paralyſi, & aliis graviſſimis morbis ſuccurrunt, ventriculum roborant, Arthritidi proſpiciunt, calculum renum expellunt, in peſtillentibus, venenatiſque morbis mira præſtant.

Radicum Conſerva.

Radices vel ſiccæ, vel virentes condiuntur, integræ, vel earum partes. Siccæ, vel prius in aqua macerantur, vel ſtatim coquuntur, vel denique in pulverem reducuntur. Enula campana in aqua communi lota, atque in eadem cocta, cum triplo ſacchari albi in electuarium cocti, conditur: Radix prius in taleolas ſecatur, & per aliquot dies in aqua communi maceratur, ut tenuior, & minus amara evadat: ſicca etiam in ea aqua diu coquitur, & tenera ſaccharo conditur, ac demum in vaſe vitreo ſervatur. Item ex radice cocta pulpa elicitur per cribrum tranſverſum, hanc cum triplo ſacchari in formam elect. ſolidi, ſi ſolidam exoptas, vel liquidi, ſi liquidam, rediges. Vel fit pulvis ex dicta radice, cujus pulveris drachmam accipiunt, pro qualibet uncia ſacchari, ſicque fit in rotulas, vel in paſtillos conſerva.

Angelicæ, dauci, & ſimilium radices modo non diſſimili condiuntur. Eringium, & Satyrium, quia Veneri, & palato dicata ſunt potiſſimum, dum coquuntur cum ſaccharo, cinnamomo, & caryophyllis aromatizantur. Nonnulli moſchum, & ambram addunt.

Spagyrica ars in medicamentis impuritates perhorreſcens, alia incedit via. Primum a fructibus præcipuam ſubſtantiam magis a fæcibus depuratam accipit; atque dictam ſubſtantiam in modum præparat, ut vel ipſa ſeorſum ſervetur, vel ſi ingrata, ſaccharo miſceatur. In fructibus vinoſis, quorum præcipua vis in liquore mercuriali conſiſtit, eam quo diximus modo eliciunt, atque ſaccharo commiſcent. Succi dictorum fructuum etiam per ſe ſervantur, eos prius a fęcibus repurgando.

Præterea defæcati ſucci balneo roris ſenſim excrementum humidum deponunt, atque ad extracti formam reducuntur; qua methodo perfacile eſt dictum ſuccum in quolibet vaſe aſſervare, & quovis locorum circumferre, citra metum frangendi vitra, quibus alia aſſervantur, & circumferuntur.

Calor fimi equi in ſuccis defęcandis, & exſiccandis, & in varias formas reducendis, nulli alteri calori eſt æquiparandus. Solis in calore, maxime æſtivis diebus, multi ſucci depurantur, atque etiam in extracti formam reducuntur.

Limonum ſucci, citrii, ceraſorum, berberis, granatorum, eodem modo defæcantur, & depurantur. Tunc de his ſemicochlear, imo & unica drachma gratiſſimum potum efficit, ſaccharo ad libitum addito: per ſe etiam, abſque ullo additamento.

Uſum ejuſmodi ſuccorum multiplicem agnoſcimus: Palato maxime in his, quibus denegatur vinum, apprime eſſe utile, nemo eſt qui ignoret. Pro medicamento egregie conducunt ad febrium ardorem extinguendum, ad tartareos, viſcidos, & craſſos humores attenuandos, & diſſolvendos. Rurſus, ex dictis ſuccis ſal eſſentiale paratur, ut in *primo libro* docuimus, quod quidem pro conſerva aſſervari poteſt.

De radicibus, & aliis præcipuæ partes ab impuris ſegregatæ, ut *in prima parte* diximus, ſive tinctura, ſal, ſulphur, vel mercurio, ſaccharo poſſunt commiſceri, & ſic palato accommodari: verumtamen in ſuapte natura citra dulcurationem conſervari poſſunt: nec etiam amara, guſtui multum eſſe poſſunt ingrata.

SECTIO II.

(*a*) *De Syrupis*.

QUantum diſtet formula medendi, qua hodie Medici utuntur, ab ea quam vetuſtiſſima ætas olim agnoſcebat, ſatis videre eſt per medicamenta CCC. annis inventa, inter quæ ſyrupi primas tenent.

Syrupi appellatio Hippocr. & Galeno omnino ignota fuit. Id medicamenti genus jamdudum in artem invexerunt Arabes, ſaccharo maxime reperto. Etenim licet perobſcura ſint ejus inventionis veſtigia, ut apud M. Varronem, ejus tamen uſus non erat notus, & præſertim Medicis. Galenus in rebus a ſe notis haud mutus, id ſilentio non involviſſet, præ quo neſcio, an ſit res ulla guſtus voluptati adeo grata. Plinius in eo recenſendo *lib.* 12. *cap.* 8. adeo eſt brevis & conciſus, ut ſua tempeſtate ipſum fuiſſe raro in uſu, & forte tunc paucis Romanorum notum oſtendat: etenim non voluptati, ſed Medicinæ tantum inſerviebat. Syrupi nomen Græcumne ſit, ab ὀπὸς & σύρω, vel potius a σύρια, & ὀπὸς, quod eſt liquor ex Syria, unde primo delatum ſaccharum, partem refert. Conſtat ſuccum eſſe, vel decoctum ſaccharo conditum, ad certam craſſitiem. Multiplices ſunt, compoſiti & ſimplices, purgantes & alterantes, capitales, pectorales, &c. quidam refrigerant, alii excalefaciunt. Verum hac curioſa diſtinctione omiſſa, ad uſuales veniendum.

(*a*) *De Syrupi*. Syrupi qui diutius durare debent, ad craſſiorem conſiſtentiam coquendi ſunt, & neceſſum eſt, ut tempore æſtatis ſpiſſiores ſint, quam hyeme. Cavendum tamen ne nimium coquantur, alias facile concreſcunt. Acidi uti berberum, ribium in fuliginis vaſibus non in æneis coquantur, alioquin facile nauſeam vel vomitum movent; Melius eſt ipſos conficere cum ſaccharo quam cum melle. Probe examinandi ſunt, an mucorem vel cuticulam contraxerint, quod ſæpiuſcule fieri ſolet, quæ deinde ſeparanda ſunt. Succi per ſubſiſtentiam prius vel colaturam ſunt depurandi. Ad libram unam ſucci ſumatur libra una ſemis ſacchari; ad ſuccos fructuum autem plus ſumatur ſacchari. Ex floribus v.g. pœoniæ, roſarum, tunicæ, anthos, ſi vis parare ſyrupum, affunde ipſis contuſis illarum aquam, exprime fortiter ſuccum, qui cum ſufficiente quantitate ſacchari in vaſe clauſo vitreo redigendus in ſyrupum eſt. Syrupus cinamomi, caryophyllorum, flor. aurantiorum ex tempore fieri poteſt, ſi julapio roſarum, id eſt ſolutioni ſacchari cum aqua roſarum paratæ, & ad debitam conſiſtentiam coctæ, paucæ guttulæ horum oleorum ſpiritu vini ſolutæ, ipſis indantur. Syrupus balſamicus fragrantiſſimus & graviſſimus fit minus notus, quando libra una aquæ hordei affunditur balſami peruviani unciæ ſemis, per balneum fiat deſtillatio ad dimidiam aquæ partem, quæ cum illa in cucurbita relicta balſamo ſupernatante combinanda, & cum ſacchari ſufficienti quantitate ad ſyrupi

rupi conſiſtentiam redigenda. Cum ſyrupis optime miſcentur & aſſumuntur ingrata etiam nimis calida & ſpirituoſa. Tinctura ſulphuris, item liquor martialis indito julapio roſarum, parari poteſt ſyrupus martialis vel etiam ſulphureus ſanguinem depurans. Syrupus de ſpina infectoria, item florum perſicorum nec non violarum leniter purgant. Præſtat purgantia illorumque tinctura, & eſſentias ex tempore miſcere cum ſaccharo ſoluto, quam ipſos purgantes ſyrupos ſeorſim aſſervare. Præſtantiſſimi ex ſyrupis ſunt papaveris rhœados, granatorum, rubi idæi, ribium, acetoſitatis citri, menthæ, maſtichinus, cichorei cum rhabarbaro, violarum, papaveris albi, hederæ terreſtris, de althea. Triplex ad minimum florum infuſio eſſumenda eſt ad præparationem ſyrupi roſarum vel violarum.

Syrupus roſarum ſimplex.

Roſas inter odoratos flores principatum tenet, hinc ῥόδον Græcis, a nimio odoris effluvio; nec immerito, nam hortorum eſt decus, & orbis delitiæ. Multiplex eſt, domeſtica, & ſylveſtris. Domeſtica, etſi multiplex in hortis appareat, tamen ea vera & legitima eſt, quam uſurpant hodie Pharmacopolæ in ſyrupo roſaceo conficiendo. In nonnullis locis Damaſcenæ appellantur, in aliis incarnatæ, ſubrubiæ, rubræ, pallidæ, &c. Negant alii veras eſſe Damaſcenas, & rubras eo nomine ſolum appellitant. Quicquid ſit, ſubrubræ odoratæ, & domeſticæ tantum uſurpantur, ex quibus primum fit infuſio, ex qua ſyrupus.

Infuſio roſarum.

Rec. Florum Roſarum Damaſcen. mane antequam Solis calore perfundantur, & dum adhuc ros ille aereus earum fragrantiam, & poteſtatem coercet, ℔. 10. aquæ fontis ℔. 40. Integris roſis aqua tepens affundatur, & in vaſe terreo vitreato, ſtricti orificii, bene clauſo, ſub cineribus calidis, vel in ſtupha per 24. horas macerentur. Mane infuſio tepefacta, & parum calida, coletur forti expreſſione, etiam per torcular; in colatura adhuc tepente novæ roſæ macerentur, & ſequenti die pariter colentur; atque tum novæ roſæ infundantur: ſic novies, aut decies fiat infuſio. Tunc ad ſyrupum roſarum.

Rec. Infuſionis ſupradictæ, ℔. 10. ſacchari albi ℔. vj. clarificentur ſimul cum albumine ovi: & per manicam laneam colentur. Colatura duplici vaſe, aut ſaltem lento igne coquatur, donec craſſeſcat in formam ſyrupi. Si minus ſacchari addideris, validius & efficacius operabitur, ut pro ℔. viij. infuſionis ℔. iv. ſacchari. Saccharum uſurpare ſolent multi, craſſum illud & fæculentum, quod nigrum & rubrum appellant, & male, ni fallor, falſo arbitrati, in craſſitie, & fæculentia purgandi facultatem conſiſtere. Infuſio in cucurbitulis vitreis, ſola & per ſe, abſque ſaccharo ſervatur, oleo ad duos digitos impoſito. Oleum ejuſmodi ſit dulce, abſque ſapore, & odore gravi. Infuſio prius inſoletur, & fæces ſegregentur; tunc ejuſmodi infuſio poteſt omni tempore ſaccharo condiri, & ſyrupus fieri.

Mel ſi addas, mel roſatum efficies; id tamen quod in Officinis uſurpant non adeo diligenti infuſione paratur. Commiſcent nonnulli roſas tuſas melli tepenti, idque Soli expoſitum ad aliquot dies aſſervatur: colatur ad libitum, ipſis prius bene concalefactis; vel bis parant infuſionem, quam melle condiunt, & ejuſmodi melle pro Clyſteribus utuntur: quam vero parum diſcrepet a melle communi, judicent ipſi.

Syrupus

Syrupus Roſarum Spagyricus.

Spagyrica ars, elegantiores medicamentorum formulas docens, in primis terreſtreitatem, fæculentiam, & omnem impuritatem ſemper ſegregat a medicamentis, eaque pura & defæcata, concoquit, exaltat, & nobilitat.

Concoquit, ut gratiora, & naturæ magis amica reddantur, nobilitat & exaltat, ut in medendo, non mœſtitia & horror, ſed voluptas percipiatur, & omnis labor a patiente ſatis afflicto procul amandetur: item ut eorum vires efficaciores, penetrantiores, & elegantiores reddantur. Nonne laborioſa ſunt nimis, & morbis ipſis prorſus graviora, fœtida illa, craſſa, ingrata, & obſcura medicamenta, quibus quotidie utimur? Horret adhuc animus recordatione eorum, quibus olim uſus ſum, dum adhuc puer, & præſentis artis ignarus.

Itaque ut Spagyricus nobiliſſimum, & elegantiſſimum ſyrupum conficiat, infuſionem novies, vel decies factam capit, atque eam non albumine ovi depurat, ſed in fimo equino collocat, vitro ad hoc electo oblongioris colli. Exactis nonnullis diebus fæces in fundo deponit, colatur, & colatura iterum in fimo collocatur. Hoc toties reiteretur, quouſque fæces omnes ſubſederint; & infuſio clara, ac diaphana evadat. Ut vero ſyrupum efficias, ſacchari albi lib. j. pro lib. ij. infuſionis adde: coquantur ad ſyrupi craſſitiem. Hujus ſyrupi doſis erit unc. j. uſque ad unc. j. ß. Validior evadet, ſi minorem quantitatem ſacchari addideris. Alvum purgando, renes refrigerat, & raborat. Bilem purgare dicitur, ſicque ad bilioſas febres commendatur. Blandum eſt medicamentum: puerulis delicatulis tuto exhibetur, ſenibus etiam, & pregnantibus: mannæ, caſſiæ, & aliis exoticis præferendum. Præterea infuſio in duplici vaſe, vel balneo Mariæ, ſi ſeorſum coquatur, craſſeſcit, in formam extracti, ex cujus unc. j. pilula formetur: & hæc eadem præſtat, atque ſyrupus.

Si paretur infuſio in ſucco earundem roſarum, (ut Quercetanus inquit) erit ipſa adeo craſſa, & viſcida, ut vix quidem ullo medio depurari poſſit: ſolo ſulphuris, aut vitrioli liquore acido, per longam fermentationem, & digeſtionem id præſtabimus; ſed tunc in aliam tranſeunt naturam, nec adeo omnibus convenient. Etenim quibus acida ſunt ſuſpecta, omnino contraria, & moleſta erunt. Succus per ſe probe depuratus, & ſaccaro conditus, ſyrupum efficit purgantem, & palato gratum, minus tamen efficacem.

Roſæ, quas rubras appellant, ex quibus fit conſerva, purgant contra omnium ſententiam: id experientia, non noſtra opinione conſtat. Quod ſi, hujus rei periculum facere velint, accipiant de ejuſmodi roſis ℥.j. in pulvere cum quovis liquore; vel cum aliqua re in forma boli, & obſervare licebit, ab ea ſubduci alvum ter, & quater.

Interea nequis nobis objiciat perſonarum conditionem, ætatem, & temperamentum, item temporis qualitatem, ſympathiam, &c. Sciant velim, me idem in omnibus, & per plures annos ubique comperiſſe. Sympathia, & Antipathia non eſt tamen negligenda, & maxime in roſis, quibus nonnulli tantopere adverſantur, ut ſolo odore multos excruciet.

De Syrupo Aureo.

A Paucis annis hic Syrupus eſt in frequentiſſimo uſu: plauſibile eſt nomen, colore,

colore, & odore placet, demum blanda eſt, & tuta ejus operatio. Plures compoſitiones, eæque diverſæ hic Bononiæ habentur apud Pharmacopolas, quæ omnes admittunt Mannam, & Sennam; vera tamen & genuina hæc, quæ fit roſarum floribus rore matutino madentibus, an eo mane collectas integras demerge in calentem julepum ex ſaccharo. Vas ſit ſtricti orificii, & julepus non valde calidus: Cola ſequenti die: ac lento calore coque, & ſi coctus non ſit ſatis, blando calore adacto, inſpiſſetur ad juſtam craſſitiem.

Syrupus Violarum.

Viola etſi multiplex, eo tamen nomine indigitatur proprie, quæ Martialis appellatur, & purpurea, quæ ut veris prænuntia, ita inter vernos flores emicat prima. Ejus virtus in odore, & colore potiſſimum conſiſtit; ideo in ejus infuſione paranda, maxima habenda eſt cura. Imprimis eligantur nigriores, hoc eſt, purpureo colore ſaturatiores, enatæ in apertis, & minime umbroſis locis. Decerpantur antequam Solis calor eorum odorem reſolverit, itemque rore non madidæ, ſi poſſibile, nam eo vis & odor maxime obtunditur. Itaque cum primum apertæ, antequam ulla aeris injuria odor effluxerit, colligantur; tunc ollæ vitreatæ ſtricti orificii indantur integræ, quibus ſuperfundatur aquæ tepidæ ſufficiens quantitas, ut eas ſupereminеat duos digitos. Infuſione facta per 12. horas, atque ea tepefacta, & tantiſper calefacta coletur, colatura ſaccharo condiatur, & fiat ſyrupus, ut de roſis diximus.

Alio modo.

Fit ex floribus diligentiſſime ab omni parte herbacea, atque albedine repurgatis, quos in mortariolo marmoreo cum piſtillo ligneo tere. Tritis optime, ſacchari albiſſimi commiſce triplum, & quadruplum; ſaccharum excoquatur prius in formam electuarii ſolidi, & calide commiſceatur: ita maneant in infuſione per 24. horas, deinde parum concalefacta per torcular exprimantur: hoc expreſſum ſerva, quod erit in formam ſyrupi pulcherrimi.

Alio modo.

Vel fit cum ſucco dictorum florum: ex his enim prius tuſis in mortariolo marmoreo, cum piſtillo ligneo, educitur ſuccus violaceus, qui ſaccharo mixtus pulcherrimum efficit ſyrupum. Sacchari ſint duæ partes pro una parte florum: mixta foveantur ſimul in balneo Mariæ, quoad juſtam craſſitiem ſyrupi nanciſcantur, ſpuma interim removeatur. Tandem cum oleo vitrioli fit violaceus, addendo oleum infuſioni dictarum violarum; at tunc pectori, cui potiſſimum dicatur, non eſt admodum opportunus.

Multis in locis ex dictis floribus plures infuſiones parantur, ex quibus ſyrupus, & mel conficitur.

Hic ſyrupus ad unc.v.& vj.exhibetur. Purgat clementer bilem, & pituitam, in Eryſipelate, & phlegmone intrinſeca nulla purgatio tutior, aut commodior.

Violaceus ſyrupus, qui violarum retinet colorem, & odorem, pectoralis eſt, & cardiacus; in pleuritide, & febribus ardentibus commodiſſime exhibetur.

Syrupus florum Cynorrhodontis.

Pro floribus Cynorrhodontis ſilveſtres roſas intelligimus; eaſque albas moſchiodore perfuſas, & quæ in dumetis reperiuntur. Ex his fit ſyrupus vere au-

reus, & modo ſupra dicto de ſyrupo aureo. Validius purgat, quam quivis alter ſyrupus roſarum. Flores dicti in pollinem redacti, in exigua quantitate purgant. De ſyrupo, una ad duas uncias exhibetur pro doſi, Pulveris doſis, a ſcrupulo ad drachmam unam.

Noſtra ſocordia pereunt multa vitæ tuendæ neceſſaria, & utiliſſima, atque eorum loco exotica, ex longiſſimis tractibus allata ſupponimus; Roſæ Caninæ, quas Cynorrhodon profert, hujus ſunt generis. Eæ penes nos copioſiſſime naſcuntur, formæ elegantia & pulchritudine, atque fragantia, peregrinis aromatis minime inferiores. Aquas purgant citra morſum, bilem quoque, ac pituitam: propterea conſervæ ex his parantur, uti & ſyrupus. Conſerva, modo ſupra dicto de roſis Damaſcenis, paratur, cujus unc. ß. valide bilem, & pituitam purgat, abſque ulla moleſtia.

Item ex his paratur ſyrupus, cujus odor, & color elegantiſſimus eſt, ejuſdem efficaciæ, & valoris. Parantur ex his tres, & quatuor infuſiones, ac cum ſaccharo fit ſyrupus, ut ſupra diximus. Doſis eſt, unc. j. ad ij. uſque ad tres.

Syrupus florum Perſicorum.

Malus perſica, cenſetur olim ex Ægypto in Perſiam, deinde in Europam veniſſe. Fructus eſt plane elegans, guſtum mira voluptate afficiens. Plures ſortitur ſpecies. Primas tenent, quæ aureo colore donantur; ſecundas, quæ ſanguineo. Ex omnibus colliguntur flores, mane ante ſolis ortum, eoſque vel integros, vel parum tuſos macerant triduo in ſuff. quantitate aquæ communis. In colata infuſione novos flores infundunt, terque hoc repetitur; colatura ſaccharo conditur, & ad uſum ſervatur. Sacchari quantitas ſit æqualis infuſioni, ut duplo minor, saporis gratia. Aquæ quantitas floribus reſpondeat. Succus dictorum florum, ut ſupra diximus, defæcatus & depuratus, ſaccharo mixtus, ſyrupum quoque præſtantiſſimum efficit. Idem ſuccus in ampullis vitreis ſervatur, uti ſuccus roſ. oleo communi ad duos digitos ipſi affuſo, ut officinarum mos eſt. Ad unciam ſemiſſem exhibetur, ad ij. uſque. Ventrem blande purgat, vermes enecat, obſtructiones reſerat, & putredini reſiſtit; ideo in putridis febribus tutiſſime porrigitur.

Syrupus Papaveris; Rhœadis rubri, ſeu erratici.

Iſti flores menſe Junii inter ſegetes rubeo colore ſaturati, odore vero ingrati, copioſiſſimi reperiuntur. Syrupus ex his duplici modo pariter conficitur; vel ex ſucco eorum prælo expreſſo, vel ex eorum infuſione.

Efficacior, & præſtantior redditur; ſi infuſio paretur in eodem ſucco, eaq; bis, & ter reiteretur. Vis ejus eſt adſtringens, & roborans, cum facultate bechica, & hypnotica; hinc omnibus pulmonum inflammationibus, peripneumoniis, & pleureſibus certo medetur. Datur ab unc. j. ad ij. per ſe, & cum aquis pectoralibus.

Syrupus Roris ſolis, Pedis catti, Capillorum ven. &c.

Ad phthiſim, & alios morbos pectorales, multis in locis parantur ſyrupi lagopi, (alii gnaphalium montanum nominant) roris ſolis, capillorum ven. & complurium, modo ſupradicto. Mitto brevitatis gratia plura alia, ex quibus ſyrupos ad libitum parare poſſumus.

Syrupi acidi.

Limonum ſuccus, ob præſtantiam, & ſaporis dignitatem, omnes alios facile

le ſuperat. In vaſe vitreo, calore balnei vaporoſi, vel maris ſeorſum excoquitur, dum ipſe incraſſeſcit, ſacchari candidi triti additur exigua quantitas,& fit ſyrupus extracti ſicci inſtar. Idem ſuccus ſolis calore addenſatus, aut in hypocauſto, aut alio loco calido exſiccatus in formam ſolidam, ſervatur in pyxide, vaſe vitreo,aut quovis alio. Ejus minima quantitas in juſculo diſſoluta aqua ſtillatitia communi, aut ſimili, potum reddit gratiſſimum, & elegantiſſimum.

Alio modo.

Paratur ſuccus limonum,uti moris eſt,eum videlicet purificando,& clarificando. Interea ſaccharum albiſſimum ſolvitur, excoquitur, & depuratur more ſolito: excocto in electuarii ſolidi formam additur dictus limonum ſuccus,& fit ſyrupus aliis ſyrupis liquidior, & tenuior; etenim acidi ſyrupi non tam cito ſitum contrahunt, ac cæteri: rurſus ſi in eandem craſſitiem aliorum ſyruporum excoquuntur, brevi canditi fiunt, aut ſi nimis indurati, coaleſcunt gemmarum inſtar. Incauti nonnulli ſuccum cum ſaccharo in principio coquunt: unde Syrupi ingrati,& mali coloris fiunt. Ratio vaſis, in quo excoquuntur, non negligenda ænea peſſima, vitrea, aut terrea vitro inducta ſeligenda ſunt.

Syrupus Ribes, malorum granat. &c.

Acidorum omnium ſyrupi methodo non diverſa parantur; ideo ipſis libenter ſuperſedeo, & ad compoſitos devenio, primo ad purgantes, eos præſertim, qui in officinis habentur.

Syrupus de Epithymo M.

Joannes Meſues *in ſuo Antidotario* miris laudibus extollit Syrupum de Epithymo, maxime in atra bile expurganda; propte ea omnibus affectibus ab ea originem trahentibus eum conferre aſſeverat, uti cancro, elephantiaſi, ulceribus malignis, & aliis.

Rec. Epithym.unc.xx.mirobal.citrin.Ind.an.unc.xv. cuſcutæ, fumiterræ, an. unc.x.thymi,bugloſſi,calamenthi, mirobal. emblicorum, bellericorum, glycirrhyz. polypodii, agarici, ſtœchados, an. unc. xv. roſarum, fœniculi, aniſi, an. unc. ij. ß. prunorum, num. xx. paſſul. enucleat. unc. iiij. Thamarind. unc. ij. ß. Aquæ communis, q. ſ. Bulliant ſecundum artem, & in colatura clarificata diſſolve ſacchari albi, lib. iiij. ſapæ, lib. ij.

Si hujuſce ſyrupi compoſitionem perpendamus, multa facile reſcindemus, ſapam præſertim, & ejus loco ſaccharum ſubſtituemus, pruna item, & Thamarind. quia aceſcunt.

Spagyrice fieri poteſt, bis vel ter reiteratis infuſionibus, eiſque depuratis addendo ſacchari quantitatem ſufficientem, eaſque in extracti liquidi formam coquendo. Doſis ab unc. ſem. ad unc. ij. cum juſculo carnis.

Syrupus de Polypodio.

Rec. Polypodii querc. unc. x. meliſſæ, bugloſſæ, an. man. j. cyperi, cort. rad. capparum, acori, aſari, an. unc. ß. fol. ſennæ, epithym., lactucæ, endiviæ, ſcariolæ, an. unc. j. ß. coquantur in ſ. q. aquæ communis, colaturæ adde mellis roſati colati, ℔. j. fiat ſyrupus. Humores lentos, & craſſos digerit, vacuat bilem, & atrum ſuccum, necnon pituitam craſſam viſcidam e juncturis.

Spagyrice fit hunc in modum. Cuncta per noctem infunde in ſ. q. aquæ com-

munis.

munis:colatura clarificata,tepenti calore balnei,in extracti formam reducatur; cui ſub finem adde ſacchari albi circiter unc. iiij. doſis erit a ʒ. ij. ad ʒ. v. & integram unciam.

Syrupus de Cichorio comp. cum Rhab.

Rec.Endiviæ, ſativæ, & ſilveſtris, Cichorii, Taraxaci, an.m.ij.cicerbitæ, hæpaticæ, ſcariolæ, lactucæ, fumi terræ, lupulorum, an.m.j. hordei integri, unc.ij.fructuum Alkekengi,glycyrthiz.capill.ven.aſplenii, polytrichi, adianti, an.ʒ.vj.rad.apii,fœniculi,aſparagi, an.unc.ij.coquantur in ſ.q. aquæ communis, & percolentur:in colatura diſſolve ſacchari albi, q.ſ. pro unaquaque libra. Inter coquendum, adjiciantur Rhabarbari optimi, unc.ß. Spicæ Ind.℥. iiij.

In nodulo colligentur, & inter coquendum frequenter exprimantur. Nicolaus tradidit ipſum valere contra materiam venenoſam, in alterando, & mundificando eam, & proprie in anthrace, &c. item in febre peſtilentiali, & in jecoris intemperie, cum obſtructionibus.

Spagyrice fit methodo non diſſimili, omnia ſimul infundendo, coquendo, clarificando, & in extracti formam reducendo. Sal ex fæcibus poteſt extrahi, cumque extracto commiſceri,

Syrupus de Pomis Regis ſaporis M.

Rec. Succi pomorum dulc. ℔. ij. borraginis, bugloſſæ, an. ℔. j. menſ.folliculorum Senæ. unc. ij. croci ʒ. j.

Sena contrita horis 24. in ſuccis maceretur: ſemel, aut bis fervefiat: coletur: expreſſum cum ſacchari ℔. ij. percoquatur in ſyrupum. Crocus panno lineo ligatus inter coquendum infricetur.

Succi ſeorſum depurati more ſpagyrico, longe efficaciores ſunt illis, qui non ſunt defæcati, aut ſuo albumine clarificati.

Syrupus ejuſmodi non alia indiget correctione. Si præſtantiorem reddere volumus,Senæ quantitatem augebimus.Coctio fieri debet in duplici vaſe in vapore balnei, vel ſtuphæ. Vas ſit vitreum aut terreum vitro inductum. Vires ejus ſunt in melancholicis affectibus optatiſſimæ, cordis palpitationibus utiles, vertiginibus, &c.

Syrupi de radicibus Ellebori, de Hermodactylis, de Bryonia, &c.

Probare non poſſum ſyrupos de radicibus Ellebori, Hermodactylorum, Turbith, Bryoniæ, & ſimilium vehementium, cum additione calidorum ſimplicium, tam purgantium, quam alterantium; natura enim noſtra tantam rerum confuſionem ſine moleſtia ferre non poteſt: mallem in pertinacibus, ubi benigna non ſufficiunt, ſimplicibus uti. Hac de re ſyrupos ſimplices, tam Ellebori, quam aliorum probamus. Illi vero ſic parantur.

Rec. Radicum Ellebori nigri, q. ſ. macerantur integræ ſi recentes, aut ſi ſiccæ, læviter tuſæ, in q.ſ. aquæ communis. Colatura ſaccharo condiatur, fiat ſyrupus. Doſis ſit unc. j. ad ij. pro quantitate radicis, & ſacchari.

Syrupus fructuum ſpinæ Cervinæ.

Rec. Succi fructuum ſpinæ infectoriæ depurati, ℔. ij. Sacchari albi, ℔. j. ß. Coquantur ſimul in ſyrupi craſſitiem, depurando prius ſuccum, ut artis eſt. Aromatizetur pauco cinnamomi. Bilem, pituitam, & ſcorſos humores purgat.

Syru-

Syrupus fructuum Cucumeris aſinini.

Rec. Succum fruct. Cucum. aſinini probe depuratum, ſacchari albi ad libitum, coque ſimul, & fiat ſyrupus. Ab ℥. ß. ad integram datur. Vehementer ſeroſos humores purgat.

Syrupus Corallorum.

Rec. Corallii rubicundi, q. ſ. hoc primo pluries lavamus aqua communi, in mortariolo porphyritico, cum piſtillo ferreo, in quo peragendo comminuitur in pulverem craſſum: tunc Sole exſiccatur, exſiccato ſuperinfunditur ſuccus limonum optime defæcatus, & depuratus. Macerentur triduo in urinali vitreo, in fimo equino, vel in balneo vaporoſo. Effunde per inclinationem, quicquid diſſolutum fuerit, fæcibus novum ſuccum reaffunde: cola & procede, ut ſupra.

Deinde dicti ſucci accipe ℔. j. Sacchari albi ℥. vj. Coque in balneo vaporoſo, in fimo equino ad juſtam ſyrupi conſiſtentiam. Vas omnino ſit vitreum, & calor mitis.

Vires ſunt in omni fluxu ſanguinis, & in cardiacis affectibus, atque in inveterata dyſenteria.

Syrupus Perlarum.

Rec. Unionum perforatarum, vel non perforatarum, q. ſ. Succi limonum optime depurati, q. ſ. Solve, ut ſupra dictum eſt, in ſolutione ſaccharum Candum diſſolve, & coque, ut de corallis dictum eſt. Uſus eſt in exſiccatis, phthiſicis, & in deliquiis animi.

SECTIO III.

(a) *De Electuariis.*

Electuarium dicitur ex eo, quod ex electis rebus componatur. Sunt vero ipſa, vel alterantia, vel purgantia: a purgantibus, tanquam uſitatioribus, incipiemus, & primo.

(*a*) *De Electuariis.* Ad confectionem mithridatii, theriacæ, vel diffuſioris electuarii, ſequentes regulæ ſervandæ ſunt: Species in ſingulas claſſes diſtribuendæ; Pulveres anguſtiſſimo cribro ſunt transmittendi; Thus terebinthina Veneta liquetur. Myrrha, reſina ſtyracis, oppopanax, galbanum, caſtoreum, pulveriſata diſſolvantur ac diluantur, cum vino Hiſpanico q. ſ. ut fiant inſtar pulticulæ; ſucci etiam in vino Hiſpanico liquari poſſunt. Non ſimul & ſemel melli miſceantur species in præparatione theriacæ, ſed optimum eſt, in diplomate aquæ calidæ immerſo, alternatim permiſcere ſpecies: Gummatum autem mixturæ liquefactæ in diplomate diu multumq; agitandæ. Quando omnia cum melle mixta ſunt, ſingulis diebus penitior mixtio inſtituenda per ſeptimanam, deinde ſingulis ſeptimanis, poſt ſingulis menſibus per totum annum. Tandem annuo ſpatio contingit fermentatio & inteſtinus motus.

Diagrydium nunquam addendum calidis liquidis, alias in grumos facile concreſcit, ſed in electuariis frigide immiſceatur. Conteritur illud cum amygdalis vel ſeminibus quatuor frigidis aut vitello ovi: In electuario hieræ obſervetur, ne melli calido aloe addatur, alias rurſus conglobatur & picis inſtar indurata coit. Electuaria purgantia ubi præſcribuntur a Me-

Medico, requirũt ante uſum circumagitationem: ſubſident enim eadem, & quandoque purgantia a reliqua maſſa ſeceſſionem faciunt; unde improportionata evadit mixtura. Superſedere omnibus electuariis purgantibus ab *Authore* præſcriptis commode poſſumus, ſi unicum & quidem ſequens, quod inſtar omnium eſt, poſſidemus. ℞. Syrupi roſarum recentis, violarum, florum perſicorum ana unciam unam, pulpæ tamarindorum, caſſiæ, mannæ ana unciam ſemis, extracti fumariæ, centaurei minoris, rhabarbari ana drachmam unam ſemis, gialappæ reſinoſæ drachmas tres, diagrydii ſcrupulos duos, olei cinnamomi, corticum citri, macis, aniſi ana guttas tres, tartari tartariſati drachmas duas, fiat electuarium. Doſis drachmæ duæ ad drachmas tres.

Elegantiſſimum electuarium purgans fit, ſi in ſucco cydoniorum vel pomorum borſtorffianorum ſolvatur ſcammonium, & injecto ſaccharo ac fermento inſtituatur fermentatio. Qua peracta ſupernatans liquor decantadus ac inſpiſſandus eſt. Commodiſſime infantibus exhibetur cum lacte.

Pro conſervanda evoraſia ſanguinis ſequens electuarium optimum eſt: ℞. paſſularum corinthiacarum uncias ſex, cremoris tartari drachmas ſex, ſalis tartari drachmam unam; Miſce, fiat cum decocto radicis cichorei electuarium.

Electuarium alexipharmacum ſeu diaſcordium non compendioſum ſequenti modo parabile eſt: ℞. ſcordii pulveriſati uncias duas, radicis contraſervæ, angelicæ unciam ſenis, croci, opii ana drachmam unam, camphoræ drachmam ſemis, olei nuciſtæ, caryophyllorum, cardamomi ana guttas duodecim, electuarii ſive robbaccarum juniperi, ſambuci ana uncias quatuor, miſce, fiat electuarium.

Confectio alkermes ex multis pretioſis languidis & inconvenientibus conſtat; Electuarium confortans longe efficacius ac vilius qui deſiderat, tale parare poteſt: ℞. Syrupi balſamici ſuperius deſcripti, ſyrupi florum aurantiorum, cum tinctura granorum chermes tincti, ana uncias quatuor, moſchi in ſpiritu roſarum ſoluti drachmam ſemis, eſſentiæ ambræ drachmam unam, cornucervi philoſophice præparati, ſuccini præparati ana drachmas duas, ligni aloes cinnamomi ana drachmas tres, olei cinnamomi, macis, cardamomi, ana guttas ſex, miſce, fiat electuarium.

Succus chermes oleo tartari per deliquium acquirit colorem eleganter purpureum.

Confectio de cinnamomo Regia extans in pharmacopœa Holmenſi hæc eſt: ℞. Succoladæ Indæ uncias tres, nucis moſchatæ Indæ conditæ uncias duas ſemis, ſyrupi cinnamomi quantum ſatis, miſce, fiat electuarium; adde confectionis alkermes unciam unam, eſſentiæ ambræ ſiccæ, olei cinnamomi, ana drach. 2. roſarum guttas 4. foliorum auri num. 30. miſce.

Electuarium Diacatholicum.

Quia uſitatiſſimum, & utiliſſimum, merito primas tenebit. Recens guſtui non diſplicet, vetus aceſcit, palatoque fit ingratum. Communis deſcriptio apud multos varia traditur: omnium frequentiſſima eſt hæc Nicolai.

Rec. Pulpæ Caſſiæ, pulpæ Tamarind. an. u. ij. Senæ mund. rhabar. el. polyp. ſem. viol. aniſi, an. u. j. Glycyrrh. raſæ, penidiorum, ſacchari candi, 4. ſem. frigid. maj. an. unc. ij. conterenda conterantur: Polypodii recent. unc. iij. ſem. fœniculi, unc: vj. ſacchari albi, ℔. ij. Aquæ communis, ℔. ix.

Coquantur ad ſyrupi conſiſtentia, & ſupraſcriptis additis fiat Electuar. Doſis ad u. ſ. ad u. j. & dr. x. Omnes humores æqualiter purg. creditur, hac de cauſa univerſale medicamentum appell. Acutis conferre traditur, item lienoſis, quartanis, quotid. tertianis, & arthrit. Communis conficiendi modus eſt, extractis pulp. ſaccharum cum decocto ſenæ, polypod. rhab. violarum, aniſi, glycyrrh. fœnic. miſcere.

Alii pulpis caſſiæ, & Tamarind. extractis miſcent ſaccharum cum penidiis, & ſaccharo Cando, coctum cum decoctione polypod. & fœniculi: tepefactis

addunt pulv. ſenæ, rhabarb. polypod. violarum, 4. ſem. frig. maj. aniſi & glycyrrhizæ. Hæc efficacior, rationi magis conſentanea. In hac multi cenſent inutilia, glycyrrhizam, violas 4. ſem. frig. penidia, ſaccharum Candum, & polypodium; nec ſine ratione: unde prædicta a pulvure ſemovent, eaque potius in decocto coquuntur.

Spagyrica correctio erit, Caſſiam, & Tamarindos in præfato decocto per 2. vel 3. dies infundere: facta levi ebullitione in duplici vaſe, clarificetur per lingulam, ſeu filtrum, vel cum albumine ovi. In colatura diſſolve ſaccarum album, & coquantur lento igne in vaſe vitreo, ad extracti ſpiſſitudinem, de quo doſis ſit unc. ij. & iij. Ex his neque extracta, neque ſalia, neque magiſteria, aut alia Chymica parari ſuadeo: ſunt alimentoſa, & eorum vis in illorum craſſa, & dulci ſubſtantia conſiſtit, a qua ſi corpus remanens ſeparetur, vires, & gratiam amittunt. Præterea vis conſimilium, ut & fructuum, in aerea ſubſtantia, ſeu tenuiſſima aura, plurimum conſiſtit, quæ vix perſentito igne evaneſcit. Quapropter qui integris eorum viribus frui cupit, recentes aſſumat citra ullam præparationem; eæ ubique aſſervantur, & conditura minime indigent.

Sunt qui Caſſiam ebulliunt in ſ. q. aquæ, in qua primo incocta ſint fol. ſenæ cum aniſo, clarificant, & colant. Alii ſimul cum Caſſia bulliunt ſenam, & albumine ovi clarificant, & aromatizant cum cinnamomo, quod non improbamus. Vinoſam eſſe Caſſiam, & ab ea ſpiritum elici poſſe, non me latet; at in fructuoſum hoc, & inuſitatum. Sal, quia corroſivus, & a deſiderata facultate alienus, omittitur. Interea non probo mixtiones, quæ fieri poſſunt cum tartaro, ſero, & variis ſuccis, alienæ enim ſunt, & ſine methodo.

Catholica pleraque alia confici poſſunt, quæ ſunt validiora.

Extractum, ſive electuarium Catholicum.

Rec. Polypodii querc. contuſi, ℔. ij. Senæ Oriental. ℔. ß. Rhabarb. elect. Agarici, Turbith. gummoſi, an. unc. j. aniſi, macis, cinnamomi, an. unc. ſ. cum ſ. q. aquæ Cichorii fiat infuſio, quæ coletur, & clarificetur: tandem coquatur in vaſe vitreo, & ſub fine adde mannæ Calabrinæ, unc. iiij. Sacchari albi, unc. vj. tantum. Clarificentur iterum, & coquantur ad ſpiſſitudinem extracti, de quo unc. ij. ad unc. ſ. detur pro doſi.

Aliud.

Rec. Senæ Orient. Epithym, cuſcutæ, ſem. catthami contuſi, an. ℔. j. Rhabarbari, mechoacan. contuſi, an. unc. ij. roſarum rub. unc. ij. ſpicæ Ind. aniſi, an. unc. ſ. In ſuccis depuratis lupuli, fumariæ, & boraginis fiat infuſio, in cujus colatura iterum infunde Agarici, Rhabarb. an. unc. ij. Cinnamomi, macis, an. dr. j. Coquantur parum, & iterum colentur: In colatura diſſolve Sacchari albi ℔. j. Coquantur lento igne in formam extracti, cujus doſis erit ℈. j. ad dr. 1. & dr. j. ſ. vel per ſe, vel cum juſculo carnis. Compoſita iſthæc vere catholica, utramque bilem purgant clementer, pituitam quoque, ſaburram tandem omnem craſſam, & viſcidam materiam ex ſanguine purgant.

Extractum aliud.

In prima parte, ſect. de extractis, omnium præſtantiſſimum tradidimus, cujus uſus nobis eſt frequentiſſimus, maxime in morbis tartareis, uti in arthritide, aſthmate, apoplexia, hemicrania, &c.

Electua-

Electuarium lenitivum.

Præſens Elect. ut cæteræ compoſitiones, quæ Caſſiæ, tamarind. prunor pulpam in ſe recipiunt, aceſcunt, & ingratitudinem quandam contrahunt, præter inſuavem odorem; unde in pluribus locis pro enematibus tantummodo aſſervantur. Ipſum vero componitur hunc in modum.

Rec. Paſſul. enucl. unc. ij. Capill. ven. violarum, hord. mund. an. m. j. jujubarum ſebeſten., an. num. xx. Glycyrrhizæ, unc. ſ. prun. tamarind. an. unc. vj. ſenæ, polypodii, an. unc. ij. mercurialis, m. j. ſ. Coquantur in ſ. q. aquæ communis; in colatura diſſolve; Pulpæ Caſſiæ, Tamarind. prunorum, ſacchari violati, an. unc. vj. Pul. Senæ, unc. iij. ſ. fiat Electuarium. Quod ad lenitivum magiſtrale, Diamanna, Diaſebeſten, Diaprun, ſimp. compoſit. conſulto omittimus, maxime cum in pauciſſimis locis in uſum veniant.

Electuarium Diaphœnicum.

Rec. Dactylorum mundatorum, d. C. Penidiorum d. L. Amygd. dulc mund. dr. xxx. Turbith. gum. dr. xxxv. Scammonii, dr. xij. Zingeriberis, piperis longi, fol. rutæ, cinnamomi, ligni aloes, macis, aniſi, fœniculi, dauci, galangæ, an. dr. ij. ſ. Dactyli triduo in aceto macerati, tundantur in mortariolo lapideo cum amydalis, ac penidiis, quibus ſubſequentium pulverem tenuiſſimum miſce, & cum melle deſpumato ſufficienti excipito.

Sunt qui ſex libras mellis accipiunt; ſunt qui tres tantum: poſteriores nobis magis arrident, ſunt enim penidia, dactyli, & amygdalæ loco mellis. Doſis ab unc. ſ. ad unc. j.

Febribus compoſitis, & diuturnis auxiliatur, bilem flavam, & pituitam educit: doloribus colicis, ac ventriculi, & aliis malis ex crudo gumore ortis mirifice confert. Baſis hujus compoſitionis duplex eſt, nominis, & virtutis: Nominis ſunt Dactyli, qui licet mole cætera ſuperent, reliquis virtute inferiores ſunt. Virtutis eſt Scammonea, cujus vim roborat Turbith. Reliqua horum deleteriam facultatem retundunt.

El. Diaphœnicum Spagyricum.

Rec. Scammonii ſpagyrice præparati, unc. xij, Extracti Turbith. unc. xxxv. Specierum ſupraſciptarum rerum ſiccarum, & contuſarum, an. ij. ſ. Fiat extractum cum ſpiritu vini, utrique miſcebis ſcammonium, idque etiam ſolvetur, quibus tandem ad corpus ſeu formam conciliandam, adde Pulpæ dactylorum, pulpæ amyd. an. unc. ij. ſacchari albi cocti, unc. viij. Miſceantur, & fiat Electuarium, quod erit palato gratiſſimum, & in parva doſi exhibetur. Quantitas erit unc. j. ad unc. ij. Salis extractionem minime ſuademus, eam enim inutilem cenſem, imo acrimonia ſua potius ventriculo nocere. Removemus magnam illam quantitatem pulpæ dactyl. & amygd. Nec eſt ut exiſtimemus, oleoſam eorum ſubſtantiam corrigere poſſe ſcammonium, & turbith. Hæc ſolitaria ſpagyrice non raro uſurpamus, cum maximo fructu, & ſine minima læſione.

Benedicta Laxativa Nicol.

Rec. Turbith. gummoſi, Sacchari albi, an. dr. x. Diagridii, Eſulæ præparatæ, hermodactyl. roſarum, an. dr. v. Caryphyl. ſpicæ Indicæ, Zingiberis, croci, ſaxifragiæ, macropiperis, amomi, aut calami arom. cardam. min. ſem. carui, fœniculi,

petroſel.aſparagi,ruſci,milii ſolis,an.dr.j.Mellis diſpumati ℔.iij. fiat Electuar.

Componendi ratio eſt perfacilis, pulvis miſcetur melli deſpumato, & cocto.

Humores pituitoſos purgat, eos maxime qui ad articulos decumbent, a renibus etiam, & veſica.

Neſcio quo fato iſtud Electuarium intus non ingeratur, maxime in Gallia & Italia, ubi praxim Medicinæ exercuimus. Frequentiſſime in Clyſteribus uſurpatur, & præſertim coli doloribus, & etiam in omnibus Clyſteribus, Doſis ab unc. ſ. ad unc. j.

Chymica correctio.

Contuſa omnia aromata macerentur in ſufficienti quantitate vini ſpiritus per tres dies, colentur, & clarificentur per filtrum, & per alembicum proliciatur omnis humiditas: Sub fine adde Sacchari, vel mellis parum, aut circiter ℔. ſ. & fiat extractum: Doſis dr. j. ad dr. ij.

Benedicta ſimplex Chymica.

Rec. Radicum Eſulæ virentis, vel in veris principio, vel in fine autumni q. ſ. Contundantur in mortariolo lapideo, & macerentur triduo in ſ. q. aquæ communis: coquantur parum, & colentur. Facta clarificatione per varias digeſtiones, evaporentur in urinali ad vaporem balnei Mariæ, & fiat extractum, cui ſal proprium adde.

Eſulæ cognitio adhuc obſcura eſt: Pro ipſa uſurpamus Tithymalum Cypariſſiam, quæ herba omnibus nota eſt, in arenoſis utplurimum naſcitur, dicitur Cypariſſias, quod humilis Cypariſſi ſimilitudinem æmuletur; copioſiſſima ubique terrarum naſcitur. Ejuſdem radicis pulvere olim uſi ſumus citra ullam præparationem: dabatur cum juſculo ad dr. j. Purgat bilem clementer, & ſeroſos humores; virtute a ſcammonio minime differre experti ſumus. In delicatis dr. ß. ſufficit. Tota herba cum radicibus in mortariolo lapideo tuſa ſuccum fundit ſcamonio perſimilem. ipſum defæcatum, & ſolis radiis expoſitum atque exſiccatum, eidem ſcammonio reſpondere certum eſt. Virtus ejus adverſus quartanas, & longas febres extollitur.

Tryphera Perſica.

Rec. Succi ſolatri hortenſis, ſucci endiviæ veræ, ſucci lupulorum depurat.an. ℔.ij. Prejiciantur deſuper violarum, roſarum,an.dr. iij. fol.Senæ, unc.ij. Agarici unc.j.Prun.Damaſc.No.L.Cuſcutæ, unc.ſ.Mirab. citrin.chebul.Indorum, fric. in oleo amyg. dulc.an.dr.ij. Spicæ Indicæ, dr.iij.Bulliant. ſimul lento igne, donec ſuperſint ℔.ij.& in jiciantur Epithym.dr.40.bulliant leviter,deinde ab igne deponantur, & percolentur, atque diſſolvantur in una parte iſtius percolati, Tamarind.recent.unc.iij.Mannæ elect.unc.j.ſ Pulpæ Caſſiæ.unc.iiij. ſacchari violati, lib.j. Percolentur, & mundentur a granis, & ſordibus: atque in aliam aquæ partem projiciantur,Sacchari albiſſimi, lib.iij.Aceti vini, lib.j.Coquantur lento igne,deinde projiciantur ſuper illud,quod diſſolutum eſt in ſuccis,& aggregentur ſimul in uno, atque coquantur, donec mellis craſſitiem obtineant. Poſtremo in pulverem reductæ ſequentes ſpecies inſpergantur.

Rec. Rhabarbari el. unc. ij. myrobal. citrinorum, chebulorum, Indorum, an. unc. j.

an. ℥. j. Bellericorum, Emblicorum, an. ℥. ß. ſem. fumiterræ, Trochiſc. diarhodon, macis, maſtiches, cubebarum, ſpodii, ſantal. citrini, an. ʒ. ij. Sem. cucurbitæ, citrulli, cucumeris, melonis, an. ʒ. ij. ß. aniſi ℥. ß. ſpicæ Indicæ, ʒ. ij. Involvantur oleo violato, & reponantur in vaſe vitreo. Datur ad ℥. j. cum ſucco intybi, vel ſolani, aut cum aqua frigida.

Dicitur conferre febribus acutis, ictericis, calidis inflammationibus ſtomachi, & hepatis: viſum a fumis cholericis deperditum reparat, ſitim mitigat, morbos aduſtionis fieri prohibet. Hæc Meſues, utinam vera.

Chymica præparatio, & correctio.

Si quis præſentis compoſitionis ſtructuram contempletur, claram ſatiſq; manifeſtam agnoſcet majorum noſtrorum induſtriam, quæ etſi a Chymicis longe diſtet, ea tamen pro illis temporibus non caruit arte: tunc enim vagiens, & e cunabulis emergebat Medicina, quando Meſues prædictam nobis tradidit. In qua examinanda, nobis ſtatim proponitur ob oculos ſolatri hortenſis ſuccus, quem ſuppoſititium nonnulli exiſtimant: nam etſi ſolatrum hortenſe ſupputetur a Galeno inter olera, uſu tamen probatur, inter comeſtibilia non eſſe habendum; & ſane Dioſcorides id potius ad extrinſecos affectus commendat, quam ad intrinſecos. Preterea ejuſmodi planta odore, & ſapore ſatis ingrata eſt, ventriculo non parum infenſa & capiti noxia; qua de re nonnulli cenſent ejus loco uſurpari poſſe ſuccos cichorii, borag. cicerbit. portulacæ, &c. Multa præterea occurrunt inepta, ut fricatio ol. violati pro ſpeciebus, Acetum cum Caſſia, & Tamar. mixtura plane laborioſa, ingrata, & fere inutilis: pro qua talem reponimus.

Rec. Succorum cich. borag. lupuli, endiviæ, Fumariæ, depuratorum, an. ℔. iij. In quibus infunde Epithym. ℥. v. fol. Senæ, ℥. iij. Agarici, ℥. j. ß. Cuſcutæ, dr. ij. Prunorum Damaſcen. No. L. Rhabarbari elect. ℥. iiij. Myrobal. Citrinor. Chebulor. Indor. Belliric. Emblic. an. ℥. iiij. Spicæ Ind. florum violarum, roſarum, an. ℥. ß. Poſt tres dies leviter bulliant, & colentur. Colatura a fæc. repurgetur. In Colatura diſſolve Sacch. albi ℔. iij. Coquantur ad craſſitiem mellis, cui adde, pulpæ Tamar. pulpæ Caſſiæ fiſt. an. ℥. v. Mannæ Calabrini, ℥. iij. Conſ. Violarum, ℔. j. quibus ſi addere velis ſequentia, concedimus: Trochiſc. diarhodon, macis, maſtiches cubebarum, ſpodii, ſantal, citrini, ſem. 4. frigid. maj. mund. an. ʒ. ij. Aniſi, ℥. ß. Spicę Ind. ʒ. ij. miſceantur, & fiat Elect. Doſis a ʒ. ij. ad. ℥. ß. & unc. j.

Frivolum eſſet ex ſimplicibus ſalem extrahere velle, oleum multo minus

Confectio Hamech.

Rec. Myrobalanorum citrin. unc. iiij. Chebul. Indorum, Rhabarbari el. an. unc. ij. Agarici. colocynthidos, Polypolii qu. an. ʒ. xviii. Abſinthii, thymi, Senæ an. ʒ. vi. Violarum, unc. j. ß. Epithym. unc. ii. Sem. aniſi, fœniculi roſarum rub. an. ʒ. vi. Succi fumariæ, ℔. i. Pruna, No. LX. Paſſularum enucleatarum, unc. vi. Macerentur omnia in ſero lactis caprini ſufficiente, in vaſe vitriato per dies 5. Poſtea ferveant una, aut altera ebullitione. Colentur, colaturæ bene expreſſæ adde Pulpæ Caſſiæ, unc. iiii. Pulpæ Tamarind. unc. v. Mannæ, unc. iii. Frica manu, cola, & adde Sacchari albi, ℔. j. ß. Scamm. præparati, unc. j ß. coq; ad mellis craſſitiem, & adde, Myrobal. citrinorum, chebul. Indorum, an. unc. ß. Bellericor. Emblic. Rhabarb. Sem. fumariæ, an. dr. iii. Spic. Indic. aniſi, an. ii. Confice Electuarium.

Morbis omnibus ex flava bile,& pituita falſa natis, nempe impetigini, ſcabiei,elephantiæ,& cancro ſuccurrit. Datur ab unc.ß.ad dr.vi.

Chymica Præparatio, & correctio.

Spagyrici ſcopus, bonum a malo ſecernere, purum ab impuro,utile ab inutili, atque ſic medicamenta reddere tutiora, & jucundiora. Præſens confectio eſt maxime in uſu, in cujus elaboratione non multum inſudabimus, propter medicamenta alimentoſa, quibus conſtat.

Parabitur elegantius hunc in modum. Primo accipe ſuccum fumariæ optime depuratum, ſeri lactis caprini pariter depurati. q. ſ. In his bulliant primo paſſulæ, & pruna, cum polypodio, per duas horas: poſtea adde myrobalanos contuſos, cum ſeminibus, rhabarb. agarico, colocynthid. ſena, thymo, & reliquis: facta decoctione removeantur ab igne, & ſtent in infuſione per 24. horas: Tunc excalefiant paulum, & colentur cum valida expreſſione. Fæcibus ſuperfunde novum ſerum caprinum: bulliant parum, & colentur. Ambæ colaturæ clarificentur albumine ovi cum ſaccharo, & manna: coquantur ad mellis craſſitiem. Paulo refrigeratis adde ſcammonium ſubtiliter pulverizatum. Cætera, quæ dicit Meſues addenda eſſe pulverizata, cum reliquis debent infundi, & coqui; aut ſi mavis ſeorſim tincturam elicere, eam miſce cum cæteris, & fiat Electuarium.

Supra diximus, Caſſiam, Tamarind. & Mannam vim ſuam lubricam habere inſeparabilem a materia ſua: alimentoſa ſunt, & diſtillatione gratiam omnem amittunt; idem in Pane, & carnibus obſervamus.

Alio modo poteſt ex omnibus conſici Tinctura,quę ſacch.mixta efficeret compoſitum ſatis elegans: Verum enim vero quia in exercenda praxi famam viribus adſcriptis non reſpondere obſervavimus, ideo de ea paucis erimus contenti.

Confectionem Hamech ſecundam, ſeu minorem, tanquam inuſitatam, brevitatis gratia præterimus.

Electuarium roſatum Meſuæ.

Rec.Succi roſarum rub.℔.iiij.Sacchari albi,℔.j.ß.Mannæ Calab.unc.vj.Scammonii præp.unc.j.ß.Coque igne lento ad mellis craſſitudinem, tunc adde ſubſequentia bene trita,& per cribrum tranſmiſſa, Trochiſc. de ſpodio, unc.j. Galliæ moſchatæ,croci,an.dr.ij.Trochiſc.de barb.unc.ß.Confice ſecundum artem.Doſis eſt dr.v.Cholagog. eſt clemens,ob id ſalubre bilioſis affectibus,arthritidi calidę, cephalalgiæ calidæ,vertigini,oculorum dolori,ictero.menſ.

Electuarium Eleſcoph.

Rec.Scammonii Antioch. turbith albi, an.dr.vj.Caryophyl. cinnamomi, zingiberis, myrobalan.Emblic.nucis moſchat.polypod.an.dr.ij.ß.Sacchari albi, u. vj.Melle deſpumato,& cocto excipiantur,vel ſaccharo pro rotulis.Aſſervatur etiam in pulvere,& datur a dr.j.ad ℈.iiij. Elect. a dr. vi. ad ix. & x.

Elect. Diacarthami Villanovani.

Rec. Medullæ ſem. Carthami, Hermodactyl. pulv. diatrag. frig. an. unc. ß. Turbith. dr. vj. Zingiberis, Mannæ granul. an. dr. ii. Diagridii, dr. iii. Sacchari candi, Carnis Cydoniorum cond. Mellis roſati, an. unc. j. Sacchari albi, unc. iii. ſſ. Fiat Electuarium ſolidum.

Elect.

Elect. de Citro sol.

Rec. Cort. citri cond. Conſ. fl. violarum, conſ. bugloſſi, Pulv. diatrag. frig. an. unc. ß. Turbith, dr. v. Zingiberis, dr. ß. fol. Senæ vi. Sem. fœniculi, dr. j. Sacchari albi, unc. x. Fiat. Electuarium ſolidum.

Vel ſic.

Rec. Conſ. violarum, borag. an. dr. ii. rad. bugloſſi. cond. cort. citri. cond. an. dr. j. Zingiberis, dr. ß. Diagrid. dr. iii. Turbith. dr. iiii. Senæ, dr. v. Panis ſacchari, unc. x. Fiat Elect. ſolid. Doſis ab unc. ß. ad unc. j. & dr. x.

Electuarium de ſucco roſ. ſol. Nicolai.

Rec. Succi roſarum, Sacchari albi, an. ℔ j. unc. iv. Scammonii præparati, unc. j. ß. Santal. rub. citrin. albi, an. dr. vi, Spodii, dr. iii. Caphuræ, ℈ j. Fiat electuarium ſolidum, Doſis, dr. iii. & iiii. ad vi.

Chymica præparatio.

Si iſthæc Electuaria nobilitare, & exaltare volumus, ex ſiccis, utpote ex Turbith, Sena, Hermodact. Cinnamomo, Caryophyll. Aniſo, Zingibere, &c. tincturam in formam extracti elicere poſſumus, cui adde Scammonium Spagyrice præparatum, Manna, & Saccharum. Si ſolida expetamus, omnis humiditas e tinctura proliciatur, & ſaccharum in formam ſolidam coquatur. Doſis erit tunc minima.

Vires ſatis notæ ſunt: Baſis eſt in omnibus Scammonium. Si idem correctum expetimus, nulla melior eſt methodus, quam ea quæ docetur a Chymicis, ipſum ſolvendo in aqua vitæ, & repurgando ab omni impuritate, ut in *prima parte* docuimus, Salem extrahere, methodo in *prima parte* tradita poteris, eumque ipſis miſcere.

Superſunt alia Electuaria purgantia, quæ brevitatis ſtudio miſſa facimus, uſitatioribus & ſelectioribus contenti; nunc de alterantibus, inter quæ primas tenent ea, quæ ſacra dicuntur.

Hiera Picra ſimplex Gal.

Rec. Cinnamomi, xylobalſami, Rad. aſari, Spicæ nardi, maſtiches, an. u. vj. croci. dr. v. Aloes electæ, dr. xc. Triplo mellis cocti excipiantur, & fiat Elect.

Baſis eſt Aloe, cætera ſunt adjuvantia, & corroborantia. Ventriculi vitioſis ſuccis ſuccurrit, frigidam intemperiem corrigit, alvum clementer ſolvit, & vere ſacra eſt compoſitio. Doſis ab unc. ß. ad unc. j.

Chymica præparatio.

ALoe ſuccotrina ſolvatur in ſ. q. aquæ communis in urinali vitreo, calore balnei Mariæ: ſolvitur vero reiteratis vicibus, novam ſuperfundendo. Tinctæ aquæ per novum alembicum extillantur calore pariter blando, & humiditas in tantum evocatur, quantum requirit extracti forma. Dum ſic præparatur aloe, ex aromatis tinctura pariter elice cum aqua endiviæ, quam cum aloe præparata miſce calide: maſtiche ſeorſum ſolvitur cum aqua vitæ, & in conſiſtentiam extracti adducitur. Miſceantur omnia ſimul, quibus adde ſacchari ad libitum, ſaccharum in pulvere facillime miſcetur. Qua in re monemus, hic non eſſe opus ſaccharo, etenim tanta eſt compoſitionis amaritudo, ut nullo pacto retundi poſſit ulla mixtura, ſine ſaccharo etiam optime ſervatur, citra corrup-

tionis metum. Doſis a unc. ſ. ad unc. j. ſ; exhibetur, potiſſimum in pilulas, etſi poſſit diſſolvi cum quovis liquore. Qui in formam Electuarii aſſervare cupit, mel vel ſaccharum ad libitum addat. Sunt præterea Hiera compoſita Gal. Hiera cum Agarico, Hiera diacolocynthidos, Pachij, Archigenis, Hermetis, quas brevitatis cauſa omittimus: omnes enim eadem methodo poſſunt confici. Abſolutis præcipuis Elect. purgantibus, his potiſſimum quæ ſunt in uſu, de alterantibus nunc dicendum, & maxime de Cardiacis, quas Confect. appellant, & primo.

Confectio Alkermes.

Rec. Serici ſucco Kermes recenter infecti, ℔. j. Mergatur in ſucci pomorum dulcium, & aquæ roſ. an. ℔. j. ſ. & dimitte per ſpatium horarum 24. deinde coque lento igne, donec liquores iſti rubeant. Deinde extrahe ſericum, atque inſuper exprime diligenter, mox infunde ſachari albiſſimi, ℔. j. ſ. ad mellisque craſſitiem coque. Amove ab igne, atque miſce Ambræ griſeæ minutim conciſæ, dr. iiij. qua liquata injice pulveres ſequentes.

Rec. Ligni aloes, Cinnamomi, an. dr. vj. Lapidis Cynaei loti, & præparati, margaritar. an. dr. ij. fol. auri, dr. j. moſchi boni, ℈. j. Miſce.

Eſt maximi juvamenti ad cordis palpitationem, ſyncopen, & triſtitiam ſine cauſa, & ex rebus confortantibus animum mirum in modum. Meſues. Doſis ab aur. j. ad ij. ſ.

Nonnulla dubia torquent animum componentium: Primum eſt de ſerico granorum kermes ſucco infecto, & putant nonnulli, intelligi ſericum tinctum communi grano, vulgo *ſcarlatta*, Gallis *Cechenille*, quod grani genus ex Alepo ad nos advehitur, non quod ibi naſcatur, ſed ex Æthiopia, vel ex Perſide per mercatores eo deducitur, & hæc grana ſunt potius animalcula quędam, quam grana alicujus vegetabilis. Alii non hæc animalcula, ſed grana cujuſdam arbuſti, naturæ, & formæ quercus humillimæ, hinc intelligi putant: & hæc arbuſcula copioſe naſcitur in Provincia, & Gallia Narbonenſi, de qua plura habentur in *Hiſtoria genetali Plantar* Monſpeſſuli, & avenioni ubi abundantiſſime colligitur, Pharmacopolæ ex recentibus ſuccum exprimunt ſuper ſericum crudum, ex quo ſyrupus. Nonnulli ſerico, cum ſucco ſyrupum conficiunt, & inter coquendum ſericum ebulliunt.

Secundo, controvertunt acriter nonnulli inter ſe, an Lapis Cyaneus primo debeat calcinari, an lavari tantum. Per illud (præparati) non intelligentes quid diverſum; aut ſiquid, pulveriſati, & non calcinati. Ratio, & uſus compoſitionis quid faciendum ſit ſatis demonſtrant. Uſus eſt ad cor exhilarandum, confortandum, & roborandum: lapis vero Cyaneus crudus, & ſimpliciter lotus, purgat vehementer ſurſum, & deorſum, quæ proprietates cordi ſunt contrariæ; at calcinatus primo, & lotus, proprietates illas amittit, & fit roborans, & confortans, quod in hac compoſitione maxime deſideratur. Ratio idem dictitat: etenim ſulphur, & ſpiritus antimonialis, cum ſale volatili ipſius calcinatione tolluntur, & remanent ſulphur, & ſal fixus, quæ ſubſtantiæ naturæ amicæ ſunt, & per conſequens cardiacæ: quod pariter in ſingulis mineralibus obſervandum eſt, ratum firmumque tenentes in fixis ſulphure, & ſale ipſorum, vim roborandi conſiſtere.

De Li-

De Ligno aloes, de quo quidem utpote ignorato nihil dico, lis eſt antiquiſſima.

De auro foliato, atque de margaritis, lis eſt alibi dirimenda.

Chymica præparatio.

Cum nobis in omnibus arrideat veritas, & aliorum opiniones probare non poſſimus ſine manifeſta experientia, dicant nobis quæſo, quid in ſerico probaverint aut Mauri, aut poſteri, & tandem noſtra ætas. Siccine mortalium ſalus in ſola opinione conſiſtit? Vidimus puellam, quæ caſu ſericum intruderat in ventriculum, ex quo ventriculi dolores oborti, eas in graviſſimos affectus conjecerant, a quibus nullis medicaminibus ſublevari potuit, donec ſtibio exhibito evomuit dictum ſericum conglomeratum per plures vices.

Duplici via Chymice parabitur: prima, in qua totum Electuarium cum ſuis facultatibus manebit, ſic. Accipe confectionem integram, ut ſupra dictum fuit: hanc infunde in ſufficienti quant. ſpiritus vini, in urinali vitreo, ſuper calidos cineres: tinctum ſpiritum effunde lenſim, & novum reaffunde, qui tinctus, ut ſupra effundatur: ter novum affunde ſpiritum, & extrahe, ut ſupra: liquorem ejuſmodi confectionis viribus, & qualitatibus imbutum per Alembicum evapora, & in urinalis fundo manebit confectio, quam aſſervabis in formam extracti. At hæc nobis non arridet, & ſequens magis erit in uſu.

Accipe ergo ſuccum granorum kermes, depuratum more chymico: in eo ſolve ſaccharum, & fiat ſyrupus ad juſtam craſſitiem. Interea ſolve uniones cum ſucco limonum, & evapora ſuccum, & maneant margaritæ ſolutæ, quibus adde aquæ cinnamomi ℥.ß. ol. ejuſdem cinnamomi ℔.ß. Moſchum, & ambarum pulveriza, cum æquali portione ſacchari candi, eaque miſce margaritis, & his pulverem lapidis Cyanei, ligni aloes, & auri in pollinem læviſſimum, vel in liquorem ſine corroſivo ſolutum. Omnibus lento igne mixtis, fit Confectio elegantiſſima: pro ligno aloes ſantalum citrinum aſſumatur; hoc non præparamus alio modo, quod ſit in minima doſi. Ambarum pariter, & Moſchus majorem non requirunt præparationem; ſunt enim a natura adeo exaltata, & naturæ accommodata, ut fruſtranea videatur futura eorum præparatio, etſi non negem in ipſis impuritatem adeſſe, eaque altiori gradu exaltari poſſe.

Confectio, ſeu Elect. de Gemmis Meſ.

Rec. Margarit. albarum. Saphyri, Hyacinthi, Sardæ, an. ℥. iij. Granat. Smaragd. an. ℥ j. ß. Zedoariæ, doronici, cort. citrii, macis, ſem. ocymi caryophyll. an. ℥. ij. Corall. rub. elect. limaturæ eboris, been albi, been rub. caryophyllorum, an. ℈ j. gingiberis, piperis longi, ſpicæ nardi, folii, croci, cardamomi, Trochiſc. diarhod. Ligni aloes, an. ℥. v. cinnamomi, galangæ, zutumbeth, an. ℥. j. ß. Fol. auri, argenti, an. ℈. ij. Moſchi, ℨ. ß. Ambræ, ℥. ij. Confice cum mellis Emblicati, & mellis roſati colati an. q. ſ. vel etiam ſaccharo aqua roſ. ſoluto, ſi ſolidum facturus es.

Malis cordis, ventriculi, cerebri, jecinoris, & uteri frigidis auxiliatur. Item palpitationi cordis, defectioni animi, ac concoctioni. Triſtitiam denique citra cauſam ortam amovet. Doſis a ℨ. j. ad j. ß.

Chymica Præparatio.

Tota hanc Confectionem præparandi difficultas in pretioſorum lapidum præ-

præparatione conſiſtit. Vulgata parandi methodus ſola trituratione ſuper porphyritem continetur, quam tanquam ineptam, & inutilem rejicimus. Quod ſi chymicos labores rejiciant, addiſcant ſaltem modum ſolvendi eorum duritiem, & friabilem reddendi eorum conſiſtentiam, ita ut facilius a calore noſtro ſubigantur, & atterrantur. Ejuſmodi præparationem docebimus paulo inferius, ne bis repetere eadem cogamur.

Confectio Hyacinthina.

Rec. Hyacinthinorum Orientalium, ℥.j ſ. Smaragd. Saphyr. Topaz. Rubin. Margarit. non perforat. an. ℈.ij. Corall. rub. alb. ſpodii, raſuræ eboris, xyloaloes, an. ʒ.ſ. oſſium de corde cervi, N.x. Serici crudi, cornu cervi uſti, aqu. roſ. loti, Sem. portulacæ, ſem. coriandri præparati, ſem. acetoſæ, an ℈.j. Santal. omnium, an. ℥.j. Been albi & rub. Cort. rad. dictami, Rad. torment. Terræ Lemniæ præp. Boli arm. lutei, roſarum rub. incomp. an. ℈.ij. Sem. Citrii rec. mund. ℈.iv. Fol. auri N.40. Ambræ griſeæ, Moſchi Or. an. gr. viij. Terantur omnia ſubtiliſſime ſecundum artem, & cum ſaccharo albiſſimo; diſſoluto in ſ.q. ſucci citrii depurati, fiat Confectio ſolida, vel mollis. Doſis ʒ.j. Cor mirabiliter roborat, vires deperditas reparat, putredinem præſentem corrigit, & futuram præcavet, ob id in febribus peſtilentibus ſummum eſt præſidium.

Chymica præparatio.

Fragmenta gemmarum arduam & difficilem ſubeunt præparationem, ob eorum duritiem, quam ut primo ſuperemus, dicta fragmenta aut in formam potabilem, aut ſaltem friabilem & mollem, ut a natura facile excoquantur, reducenda ſunt. Trita enim ſolum, etiam ſubtiliſſime, minime a natura ſubigi poſſunt, & quæ vulgo ſuper porphyritem lævigantur tantum, non ſolum nullius ſunt efficaciæ, ſed & non parum obſunt ventriculo. Hac de re conſulo, ut dicta fragmenta mollia & friabilia reddantur prius; poſtea ſuper lapidem porphyritem in pollinem reducantur. Mollia vero duobus modis redduntur, primo per aquam fortem peculiarem, qua via molleſcunt, & ex his novi lapides efformari poſſunt, quibus priſtinam duritiem reddit acetum; verum quia corroſiva eſt nimis dicta aqua, in Medicina eorum uſus nullus eſſet. Altero modo, ignianturter in crucibulo, & toties in aqua extinguantur, & hac via tenera, & friabilia reddentur. Apud Chymicos via ab his diverſa reperitur, qua promittunt eorum reſolutionem fieri in Quintam eſſentiam, Oleum, Tincturam, Salem, &c. Quibus aſſentiri non poſſum, ubi maxime experientia contrarium demonſtrat; etenim neque cum ſulphure, neque cum nitro poſſunt calcinari, minus per acetum ſolvi, reliquum cuilibet judicandum relinquo. Itaque cum eorum ſolutio hucuſque non ſit nota, mollificatione illa, quæ fit in aqua communi, contenti erimus, nec curamus quicquid alii proferant, ſpecioſis titulis ſuas præſcriptiones decorando. Rurſus arbitramur, eorum corpora a natura ſufficienter depurata, & omni fæculenta materia eſſe libera; item eadem aſſumenda integra, citra aliam fucatam præparationem. Propterea ex vegetabilibus præcedentium, Extractum more ſolito parabimus, cui miſcebimus fragmenta modo dicto præparata, quibus Moſchum, & Ambram. *Uniones ſufficienter emolliuntur ſucco limonum, cujus acri-*

crimoniam removebimus ſola affuſione aquæ communis. *Corallia quoque* vel aceto, vel *ſucco limonum liquantur*, uti ſupra diximus. Ex Cornu Cervi ſalem facillime paramus. Os cordis Cervi aceto pariter diſſolvitur quantitas ejus non eſt tanta, ut ex eo ſalem parare poſſimus. Qui ſericum deſiderat, ipſum minutim forficibus incidat, & ſuper porphyritem cum fragmentis idipſum terat. Fragmenta equidem, etſi artificio ſupradicto mollia, & friabilia reddantur, retinent tamen aliquam duritiem, quam ſub porphyrite lævigari, & in pollinem verti, ut facilius a calore noſtro ſubigantur, neceſſe eſt. Quod ad calcinationes eorum, ſciant nos eas attentaſſe pluries, & cum ſulphure, & cum ſale nitro, ſed id fruſtra: qua in re demirari ſubii, cur tot homines docti in re tam manifeſta mentiri non erubeſcant.

SECTIO IV.

(*a*) *De Opiatis, atque de Antidotis.*

ANtidotus, & Antidotum, electuaria ſunt, ita dicta ab effectu, quaſi contra venena data. Opiata ab opio, quod fere omnium baſis. Incipiam a Theriacis, tanquam uſitatiſſimis: inuſitata alia brevitatis cauſa omittens. Itaque Theriaca ſic habetur.

(*a*) *De Opiatis*. Nepenthes aureum. ℞. extracti opii unciam ſemis, croci drachmas duas, croci ſolis ſcrupulos duos, reſinæ ligni aloes, ambræ gryſeæ optimæ ana ſcrupulum unum, vid. *Pharmacop. Noribergenſis p.* 186.

Laudanum opiatum noſtrum: Rec. opii ſoluti in aqua ſimplici & lenius evaporati ad conſiſtentiam unciam unam, cinnabaris nativæ præparatæ unciam unam ſemis, croci orientalis, extracti, papaveris rhœados, ana drachmas duas, eſſentiæ ambræ drachmam unam, olei cinnamomi guttas duodecim, miſce, fiat exſtractum.

Theriaca cœleſtis contractior inventione noſtra hæc eſt: Rec. extracti opii drachmas ſex, croci liquidi, ſtoracis ana drachmas tres, myrrhæ electæ & per ſolutionem depuratæ unciam ſemis, galbani, maſtiches, oppoponacis per ſolutionem depurat. Scrupulos duos, extracti caſtorei ſcrupulum unum, cardui benedicti, centaurei minoris, ſcordii, tormentillæ, contrajervæ, angelicæ ana unciam ſemis, vincetoxici, valerianæ, gentianæ, ariſtolochiæ rotundæ ana drachmas tres, reſinæ ligni aloes, laudani, guajaci, ana drachmam unam, olei cinnamomi, zedoariæ, cardamomi, cubebarum, camphoræ, macis, caryophyllorum, juniperi, corticum citri ana guttas duodecim, balſami Peruviani, olei nucis moſchatæ expreſſi ana drachmas tres, bezoardici mineralis, cinnabaris nativæ præparatæ, ſuccini, pulveris viperarum ana unciam ſemis, ambræ gryſeæ ſcrupulum unum, ſalis cornu-cervi volatilis drachmam unam ſemis. Miſce fiat l. a. theriaca.

Semen daturæ eſt magnum ſoporiferum. Vidi ab ejus pulvere in largiori doſi dato furorem inductum, & mentis alienationem cum ridiculis geſtibus & actionibus.

Theriaca Andromachi Sen. ex Gal. primo de Antidotis.

Rec. Trochiſc. Scillitic. ℥. 48. Trochiſc. Viperarum, magmati. Hedychroi, Piperis longi, Opii, an. ℥. 24. Roſarum rubr. Iridis Illyr. Succi glycyrhizæ, Sem.

Napi

Napi ſilveſtris, Scordii, Opobalſami, Cinnamomi, Agarici, an. ʒ.12. Myrrhæ, Coſti, Croci, Caſſiæ ligneæ veræ, Nardi ind. Schœnant. Thuris, Piperis nigri, albi, dictamni Cretici, comarum Marrubii, Rhapontici, Stœchadis, Sem. Petroſelini, Calamint. mont. Terebint. Zingiberis, Rad. quinque fol. an. ʒ.vj. Polii montani, Chamæpityos, Styracis calam. Meu. Amomi, Nardi Celticæ, Terræ Lemniæ, Phu, Chamædryos, Folii, Chalcitidis toſtæ, Gentianæ, Aniſi torrefacti, Succi, Hypociſtidis, Carpobalſami, Gummi Arabici, Sem. Fœniculi, Cardamomi, Seſeli, Acaciæ, Thlaſpi, Hyperici, Ammi, Sagapeni, Acoti, an. ʒ. iv: Caſtorei, Ariſtolochiæ tenuis, Sem. Dauci Cretici, Pimpinellæ noſtræ, Bituminis Judaici, Opoponacis, Centaurii min. Galbani, an. ʒ.ij. Mellis deſpumati, ℔.xvj. ℥.vj. ʒ.ij. Vini optimi odorati, q. ſ.

Communis Theriacæ præparatio fit facili methodo, reducendo in pulverem ea, quæ facile teri poſſunt, duriora primo contundentes, ut radices, cortices, ſemina, folia, flores; hinc trochiſcos, & terra cum Chalcitide, & reliqua. Opium ſolvitur cum vino, uti Caſtorium, ſuccus hyciſtidos, acacia, & Gummi; & hæc omnia melli deſpumato, & cocto in formam electuarii liquidi, miſcentur.

Hic Bononiæ, ubi degimus, deſcriptionem paulo ab hac differentem ſequuntur Pharmacopolæ; ſed non tanti eſt, ut novam tradere neceſſe ſit, uti in ipſorum *Antidotario* videre eſt. Mellis quantitas eſt ℔.x. nec ſine ratione.

Portentoſa iſtius Antidoti deſcriptio cauſa eſt, cur Plinius in Medicos ſic inveheretur. *Fraudes hominum, & ingeniorum captura, officinas iſtas, in quibus ſua cuique homini venalis promittitur vita. Statim compoſitiones, & mixturæ inexplicabiles decantantur. Arabia atque India in medio æſtimantur, ulcerique parvo Medicina a rubro mari importatur, cum remedia vera quotidie pauperrimus quiſque cœnet.* Et revera ſi ejus compoſitionem examinare velimus, pleraque inutilia, purgantia, contraria, & diſſona reperiemus: hinc confuſionem merito dicemus, non compoſitionem. Et primo, ſi viperarum caro adhibetur adverſus venenoſorum animalium ictus, ad quid Trochiſci de ſcilla, quæ licet vi inciſiva, acri, & corroſiva polleat, qua cauſa in cataplaſmate ſcribitur applicari viperarum ictibus, intrinſecus conferre minime creditur? His accedunt Trochiſci Hedychroi ex multis aromatibus. Ad hoc, farrago illa ex aſtringentibus, laxantibus, acribus, odoratis, fœtidis, dulcibus, amaris, narcoticis. Quis ex tanta multitudine non formam, aut temperamentum unum, ſed potius confuſionem reſultare credat? Mitto pleraque incerta, & incognita, ut Agallochum, carpobalſamum, balſamum ipſum, amomum, coſtum, Caſſiam ligneam. De Chalcitide uſta, lis adhuc eſt, an pro conciliando colore, an pro augenda, vel conſervanda virtute: Utcunque ſit, adverſus ferarum ictus, imo adverſus intrinſecos morbos, nullum medicorum eam dediſſe unquam, certo videmus. Ratio idem docet: Vires & facultates omnibus innoteſcunt: Præcipua facultas, cujus cauſa in frequentem uſum venit, eſt narcotica; hac de re in colicis affectibus, in phreneticis, in aſthmaticis, & in omnibus doloribus fœliciter uſurpatur. Doſis præcipua a ℈.j. ad ʒ.j.ß. in formam boli uſurpatur. Galenus mira de ea decantat. Qui plura deſiderat, legat eum *primo de Antidotis, & ad Piſonem.*

Chy-

Chymica Compoſitio.

Qui in rerum cognitione periti ſunt, præſentem compoſitionem duplici modo parare poſſunt: primo juxta formam a ſuperiori non diverſam, ſelecta ſeligentes, & inutilia reſcindentes, hunc in modum.

Rec. Carnem viperarum præparatam in formam ſiccam, ut dicemus, Opii Thebaici ſpagyrice præp. Scordii, Dictamni. Pentaphylli, Gentian. Croci, Sem. Echii, Imperator. Piperis longi, Zingiberis, Myrrhæ, Maſtiches, Stœchados, an. drach. xij. Terræ Lemniæ, ℥.j. Triplo mellis albi cocti, & deſpumati, excipiantur, & fiat Antidotus.

Quercetanus aliam a ſe reformatam tradit, quam qui deſiderat, authorem conſulat.

Secundo in extracti formam, e fæcibus oleum, & ſalem conficientes, & cum portione exigua mellis, vel ſacchari, totum commiſcentes, e quibus Antidotus.

Nos perfacilem methodum trademus qua Theriacam elegantiſſimam, & perfectiſſimam parare unuſquiſq; poterit. In primis pro Trochiſcis de viperis, carnes eorum aſſatas aſſumat, ſeu potius lento igne exſiccatas in tigillo terreo vitreato, eas prius irrorando cum tantillo aquæ vitæ. Ad hoc, viperæ a capite, cauda, cute, & interraneis liberentur, & eas prius aqua communi bene lotas in fruſta incide, tunc tigillo terreo optime vitreato, lento igne ipſas exſicca. Numerum dictarum, quod attinet, 40. aut 50. ad minus deſiderantur: caro ejuſmodi viperarum fit boni odoris, & ſaporis, & in tantum, ut cum ferculis eas ſæpe exhibuerimus ægris, tam in prandio, quam in cœna.

Rec. Dictarum viperarum, ℥.iv. Terræ ſigillatæ, ℥.j. Salis fæcum extracti Ther. ℥ ß. Extracti lignorum, radicum herbarum, ſeminum & florum, cum aqua vitæ ſimplici facti, ℥.vj. Opii vitæ ſoluti, repurgati, & in formam mellis reducti, ℥.ij. Sacchari albi ℔.j. Miſce. Fiat Antidotus, cujus ℈.j. ad ℈.ij. poteſt exhiberi, puerulis ℈ ß. ſufficit. Eadem pollet facultate, imo in omnibus efficacior eſt quavis altera. Gummi, ſuccos, chalcitidem, & mel ab ea libenter removemus, ne aliorum vim obtundant, confuſionem pariant, & ingratam reddant.

Theriaca Diateſſaron.

Rec. Gentian. Baccarum Lauri, Myrrhæ, Ariſtolochiæ rotund. an. ℥.ij. Mellis deſpumati, ℔ ij. fiat Antidotus.

Mithridatum Andromachi.

Rec. Glycyrrizæ ʒ.viij. ℈.ß. Opii, ʒ.iv. ℈.j. Folii, Nardi Celticæ, ſem. fœniculi, Gentianæ, Meu, Roſarum ſicc. Cardamomi, an. ʒ.iv. Caſtorii, Thuris, Myrrhæ, Succi Hypociſtidis, an. ʒ. vi. Polii, Coſti, Seſeli, Caſſiæ, an. ʒ.v. ℈ j. Nardi Indicæ, Scordii, Cyphi, Schœnanthi, Opoponacis, terebint, an. ʒ.vi. ℈ j. Acori, Phu, Hyperici, Acaciæ, Gummi, Carpobalſami, Sagapeni, an. ʒ.ij. Croci, Cinnamomi, Zingiberis, an. dr. vii. ℈ j. Styracis, ʒ.v. ſcr. ij. Dauci, dr. vj. ſcr. ß. Petroſelini dr. iv. ß. Piperis longi, dr. iij. ß. Aniſi dr. iij. Thlaſpi, Opobalſami, an. dr. vj. ſcr. ij. Galbani dr. vij. Scinci, dr. ij. ſcr. j. Vini optimi, Mellis deſpumati, an. q. ſ. Fiat Antidotus more Theriacæ. Doſis, ut theriacæ. Virtutes Theriacæ æquales, paulo forte debiliores, quantum ad ferarum ictus. Mithridates maximus ſua ætate Regum, quem debellavit Pompejus, primus fuit inventor hujus antidoti, ex quo nomen ejus retinet.

Chy-

Chymica præparatio.

Modo a Theriaca non diverſo paratur iſthæc Antidotus. Ex omnibus fit extractum cum ſufficienti quantitate ſpiritus vini, cui loco mellis ſaccharum album ad juſtam doſim additur, Galbanum, Sagapenum, Opoponax ſolvatur prius cum aceto: percolata excoquantur ad mellis craſſitiem, quibus Terebinthinam miſcebis, & his ſaccharum, & Extractum, & omnia ad lentiſſimum ignem. Ex fęcibus oleum elice per retortam, igne cinerum; hoc autem propter graveolentiam circulabis pluries cum aqua communi, qua arte tetrum illum odorem removebis. Iterum ex fæcibus extracti olei ſalem elicies, quem extremo cum oleo miſcebis, & fiat antidotus. Doſis a gr.x. ad ſcr. j.

Theriaca Diateſſaron eadem arte paratur: Cum ſpiritu vini fit Extractum, quod in pyxide vitrea aſſervatur; neque mel, neque ſaccharum additur, nam per ſe optime ſervatur. Uſus tam Theriacæ, quam Mithridatii, longe lateque extenditur, & maxime adverſus venena, contra ferarum, viperarum, aſpidum morſus, etiam adverſus venenatos, peſtiferoſque morbos: capitis doloribus ſuccurrit, ventris torminibus, lumbricis, aſthmaticis, antiquæ, & moleſtiſſimæ tuſſi, & coli doloribus medetur. Reliqua ſtudio brevitatis omitto.

Plures ſunt hujus nominis compoſitionis ſpecies, tam penes Dogmaticos, quam penes Chymicos, quæ uſitatæ brevitatis cauſa a nobis omittuntur. Quercetanus egregias proponit, quas cęleſtes appellat, & regias; nos ob incertam, nec ſatis probatam compoſitionem, eas pariter ſilentio præterire voluimus.

Philonium Romanum Meſ.

Rec. Piperis albi, Sem. Hyoſciami albi, an. dr.xx. Opii dr. 10. Croci dr.v. Spicæ, byrethri, Caſtorei, an. dr.j. Miſce cum mellis deſpumati quadruplo. Doſis a dr. ß. ad integram.

Chymica præparatio.

Præcipuus ſcopus in parandis remediis, ad ſeparationem puri ab impuro dirigitur, & quia tria rerum principia agnoſcit Spagyrica, iſthæc ſeparare ab omni terreſtreitate ſuperfluave materia primo aggreditur. Itaque in hoc medicamenti genere, ſicuti in aliis, ſalem volatilem cum tinctura cum proprio diſſolvente ſegregat; ſulphur poſtea, & ſalem fixum elicit; & omnia ſimul miſcens, conficit medicamentum nobiliſſimum, & præſtantiſſimum.

Opium aceto, vel ſucco aliquo acido ſolvitur a Quercetano, nos ſimplici aqua vitæ contenti ſumus. Non negamus acetum, & liquores acidos ejus ferociam retundere poſſe, & ejus facultates narcoticam promovere. Antequam ſolvatur, vult ipſum prius in fruſtula exigua incidi, & in patina ferrea ordinatim diſponi, ut blando calore exhalat ejus ſulphur narcoticum, & fœtidum: quod nos experiri volentes, probavimus medicamentum ex eo confectum, minoris eſſe virtutis, & in ſedandis doloribus, eo quod non eſt uſtulatum, longe inferius eſſe; qua de re ſuadeo, integrum, & tantum ſolutum, ac defæcatum per aquam vitæ, uſurpandum eſſe.

Ad hoc Opiatæ genus reducuntur ea, quæ dicuntur Laudana, de quibus variæ extant deſcriptiones. Nos confuſionem vitantes, ſimplicem hanc compoſitionem uſurpamus fœliciter.

Laudanum

Laudanum ſimplex.

Rec.Opii depurati,defęcati, ut ſupra diximus, dr.j. Croci Tincturæ, dr.ß. Moſchi, ℈.3.Miſce fiat compoſitum,de quo dentur gr.iv.ad vij.& ix.

Laudanum magis compoſitum.

Rec.piperis longi,Myrrhæ,Galangæ, Caſtorii,an.℥.ß. Croci,dr.ij.Opii ℥.j. Cum ſpiritu vini, fiat extractum, de quo exhibeantur grana 3.6.& 7. pro doſi. Uterinis doloribus mirifice ſuccurrit, aliis quoque doloribus medetur.

Laudanum Paracelſi.

Rec.Opii Thebaici,℥.iij. Succi Hyoſcyami, ſole inſpiſſati, ℥.j. Specierum Diambræ, & Diamoſchi, an.℥.ij. Mumiæ ſelectæ, ℥.ß. Salis perlarum, Corallorum, an. dr.iij. Liquoris ſuccini albi per alcohol Vini extracti, an.dr.j. Lapis Bezoard. Unicorni, an.dr.j. Moſci, Ambræ, an. ſcr.j. Fiat ſecundum artem extractum.

Quercetanus ſpecioſas Laudani ſpecies nobis depingit, alii alias paulo ab his diverſas proponunt:Nos noſtra uſu,& experientia probata attulimus.Circa ſulphur narcoticum vitrioli, diximus nos extraxiſſe pluries ſubſtantiam quandam ſulphuream ex Antimonio crudo,vi narconita,& vitriolica præditam, cujus duo vel tria grana exhibita ſomnum excitant, & multos dolores ſedant.

Laudanum noviſſime repertum.

Rec.*Seminis Daturæ*,℥.j. Contunde groſſo modo, & infunde in ſ.q. ſpiritus vini.Evapora ad medietatem, & habebis ſoporiferum præſtantiſſimum, de quo cochlear unum pro doſi ſufficit in Phrenitide,& in omnibus doloribus. Tutius exhibetur, quam quodvis opiatæ genus.

Requies Nicolai.

Rec.Roſarum rubrarum,Violarum,an.dr.3. Opii,Sem.Hyoſcyami albi,Sem. papav.albi,nig.Cortic.Mandragoræ,Sem.ſcariolæ,Sem.lactucæ,Sem.portulacę, Sem.pſyllii, Nucis moſchatæ, Cinnamomi, Zingiber. Sacchari, an. dr.j.ß. Santal.albi,rub. citr.Spodii, Tragacanthæ, an.ſcr.ij.gr.v. Mellis deſpumati,q.ſ. In pulverem aſſervatur in officinis utplurimum, in formam opiatæ in nonnullis locis. Doſis a dr.ß. ad dr.j.

Laudanum univerſale.

Rec.Opii Chymice pręparati, ℥.ß. Antimon. Diaphoret. dr.ij. Ambræ gryſeæ, Croci Orientalis, an.dr.ß.Moſchi, ſcr.j. Cum ſyrupo de Papaver.fiat maſſa. Doſis a gr.7. ad 12. In ardoribus ventriculi, atque in hemicrania certiſſimum remedium.

Alia.

Rec. Aloes Chymice præparatæ, unc.ſ. Myrrhæ ; dr.ij. Croci, florum Antimon.an. dr.j. Macis, Zingiberis, Galangæ, an.dr. ſ. Cum ſpiritu vini fiat Extractum. Doſis gr.4. ad 7.

In doloribus arthriticis maxime conferre comperimus: doloribus colicis certiſſime medetur, nephriticis quoque ac uterinis; vertigini mirifice ſuccurrit: in Phrenitide, & in ardentibus febribus, cum granis tribus lapidis bezoardicis tutiſſime exhibetur. Multa denique alia præſtat, quæ nonniſi uſu nobis innoteſcunt.

Hæc

Hæc de Opiatis, & Antidotis: Reſtat unica compoſitio ſine opio, adverſus omnia venena, & adverſus omnes peſtilentes morbos.

Antidotum peſtilentialis.

Rec. Rad. Imperatoriæ, Angelicæ, Carlinæ, Valerianæ, Vincetoxici, Anthoræ, Scorzoneræ, Biſtortæ, Gentianæ, Tormentill. an. ℥. iv. Ex omnibus paretur Extractum, cum ſpiritu vini maceratione præmiſſa ad 25. dies. Sub finem adde ſacchari ℔. ij. Coquantur in formam Antidoti, ſub finem coctionis adde florum fixorum Antimon. ℥. j. Præcipitati Mercur. cum auro ſine corroſivo, ℥. ſ. Pulv. Anthoræ, Cinnamomi, Santal. albi, Ligni aloes, an. dr. ij. Magiſter. perlarum, Tincturæ corallorum, an. dr. j. Ambræ. griſ. ſcr. j. Moſchi, ſcr. ſ. Aquæ cinnamomi, unc. ſ. Miſce, fiat Antidotus. Doſis dr. ij. ad dr. iv.

SECTIO V.

(a) De Pilulis.

Pilulæ ad deglutiendum repertæ, partim ob earum amaritudinem; partim eo quod hac forma diutius hæreant in ſtomacho, quam in forma liquida; partim propter nonnullos, qui facilius ſolida deglutiunt, quam liquida. In his tradendis inſtituti rationem ſervabo, communia, uſitata, & utiliora proponam, cætera conſulto omittam.

(a) *De Pilulis*. Panacæa ſolaris ſive *Wildeganſii* Rec. Opii l. a. acido correcti & depurati uncias duas, coralliorum rubrorum præparatorum, croci, trochiſcorum de viperis, myrrhæ electæ, aloes ſuccotrinæ ana dracmas duas, auri drachmam unam in aqua regis ſoluti & abſtractione depurati, olei caryophyllorum guttas viginti, fiant l. a. pilulæ ex drachma una nonaginta, obducantur auro. Notabile eſt, has pilulas præter virtutem anodynam, etiam leniter diaphoreticam poſſidere, propter aloen mixtam cum opio: Purgantia enim cum anodynis mixta evadunt diaphoretica.

Pilulæ *Matthiæ* ſive *Starkianæ* ſequenti modo parantur: Primo conficitur ex opio crudo extractum hac ratione: Opium in fruſtula diſſectum decoquitur in aqua, decoctio filtratur & inſpiſſatur leni calore, cavendo empyreuma, deinde recipe hujus extracti unciam ſemis, ſpiritus terebinthinæ cum ſale tartari diligenti tritura in ſaponi formem ſubſtantiam mutati drachmam unam, extracti hellebori nigri drachmas duas, extracti glycyrrhizæ drachmas tres. Hæc omnia in mortario calido invicem miſce accuratiſſime, ſic præparatum eſt illud extractum, quod mire commendatur a *Starke* medico Anglo ceu panacæa in omnibus morbis. Modus operandi videtur eſſe talis: Opium eſt præſtantiſſima medicina in morbis calidis, ſpaſmodicis, & ubi ſpirituum inordinatus ac effrenis eſt motus, illum compeſcendo, quoniam autem opium ſulphure ſuo narcotico excretiones tam ſudoris, quam urinæ & alvi ſiſtere, hinc correctione opus habet, quare *Author* immiſcet extractum hellebori nigri, quod purgans & reſolvens eſt, item ſpiritum terebinthinæ & ſal tartari, quæ diuretica & ſudorifera, extractum glycirryzæ ad expectorationem, ut hac ratione incommoda illa, quæ poſt uſum opii ſequi ſolent, avertantur, & opium horum mixtura tutiſſimum medicamentum evadat. Doſis ſunt grana duo ad quin-

quinque in pilulis vel etiam in pulvere.

Pilulæ hypochondriacæ. Rec. gummi ammoniaci, myrrhæ electæ, extracti panchymagogi *Crollii*, ana drach. ſemis, vitrioli martis, diagrydii ſulphurati ana gr. decem, croci, ſalis ſuccini ana grana quatuor, cum eſſentia ſuccini vel caſtorei, fiunt pilulæ ex ſcrupulo uno numero viginti.

Pilulæ in cachexia humorum. Rec. extracti aloe optimæ drachmam ſemis, ſalis ſuccini, trochiſcorum alhandal, ana gr. ſex, limaturæ martis grana duodecim, M. f. l.a. pilulæ ex ſcrupulo uno numero viginti.

Pilulæ antifebriles, aperientes & laxantes. Rec. extracti centauri minoris, gentianæ, ana ſcrupulum unum, trochiſcorum alhandal, mercurii dulcis, reſinæ gialapæ, ſalis digeſtivi Sylvii ana grana octo, olei caryophyllorum gutt. quatuor, M.f.l.a. cum elix. PP. pilulæ.

Pilulæ cephalicæ. Rec. gummi ammoniaci, extracti panchymagogi Crollij, trochiſcorum alhandal ana gr. duodecim, extracti ligni aloes, cinnabaris nativæ præparatæ, ſalis ſuccini ana gr. quinque, moſchi gr. duo, olei lavendulæ gutt. tres, M.f.l.a. pilulæ numero 44.

Pilulæ anthelminticæ. Rec. Extracti aloes drachm. 1. mercurii dulcis grana quindecim, camphoræ gr. 3. ſpiritus vitrioli guttas ſex. M.f. pilulæ ex ſcrupulo uno numero viginti.

Pilulæ emeticæ purgantes. Rec. Extracti panchymagogi *Crollii*, ſcrupulum unum, reſinæ gialappæ, tartari emetici ana gr. duo, ſalis ſuccini gr. tria cum elix. PP. f. pilulæ numero triginta.

Pilulæ contra gonorrhœam. Rec. Terebinthinæ unciam unam, balſami peruviani, copayvæ ana drachmam unam, pulveris conſolidæ drachmas duas, ſucci liquiritiæ unciam ſemis, reſinæ guajaci, extracti rhei, oculi cancrorum ana drachmas tres, mercurii dulcis drachmam unam ſemis, nitri vitrioli drachmas duas, ſuccini drachmas tres, olei guajaci, ſaſſafras quantum ſuff. M.f. l. a. pilulæ ex ſcrupulo uno numero quatuordecim.

Pilulæ antifebriles. Rec. Chinæ chinæ pulv. drachmas tres, fiant cum mucilagine tragacanthæ pilulæ ex ſcrupulo uno numero 30.

Aliæ. Rec. Extracti centaurei minoris drachmas tres, chinæ chinæ drachmas duas, florum ſalis ammoniaci drachmam ſemis. M. f. pilulæ ex ſcrupulo uno numero viginti.

Pilulæ antivenereæ. Rec. Extracti liquiritiæ drachmam unam, mercurii præcipitati albi cum foliis auri mixti ſcrupulum unum, theriacæ cœleſtis grana tria. M. f. pilulæ.

Circa pilulas illarumque præparationem tenenda ſequentia ſunt: Salia alkalia tam fixa quam volatilia & quæcunq; in aere facile patiuntur deliquium, non bene ingrediuntur pilulas, præſertim in majore doſi.

Maſſa pilularum ſi nimis dura & ſtabilis eſt, facile in mortario calido additis guttulis aliquot ſyrupi vel elixirii emolliri poteſt; nunquam tamen certæ quantitas affundendi ſpiritus in contundendis & ſubigendis ſpeciebus pro pilularum maſſa poteſt determinari, ſed inter laborandum hoc demum manus artificis deprehendere poteſt.

Maſſa, quæ ſalia habet admixta, ſemper erit humida, adeoque idipſum præcavendum, reponendo eandem pulvere copioſo maſtiche inſperſam in ſcatulam idoneam.

Amara, fœtida & quæ nauſeam creant, percommode includuntur pilulas.

Reſinæ purgantes in oleo vel vitello ovorum ſolvi debent, priuſquam maſſæ addantur.

Cum mucilagine tragacanthæ ſubigi etiam poteſt diagrydium & aloe, deinde addi poſſunt pulveres, idem poteſt fieri cum ſyrupis.

Pilulæ aureæ Nicol.

Rec. Aloes ſuncotr. Scammon. præparati, an. dr. v. Roſarum rub. Sem. apii. an. dr. ij. ſ. Sem. fœniculi, Aniſi, an. dr. j. ſem. Maſtiches, Croci, Pulpę Colocynt. an. dr. j. In officinis cum melle roſato compingitur maſſa, & melius quam cum Tragacantha in aqua fœniculi macerata. Nonnulli cum ſyrupo, aut melle

roſato, addunt parum ſucci fœniculi; parum tamen intereſt. Baſis eſt Scammonium, & Colocynt. Præparatio Chymica eadem erit cum cæteris, ideo ne eandem repetere cantilenam cogamur, in fine aliquid dicemus; interea de Cochiis.

Pilulæ Cochiæ Raſis.

Rec. Specierum Hieræ ſimpl. dr. x. Pulpæ Colocynthidis, dr. iij. ſcr. j. Scammon. præpar. ℥. ij. ſ. Turbith, Stœchadis, an. dr. v. Vini albi quantum ſufficit, Fiat maſſa. Doſis a dr. ſ. ad dr. j. & ſcr. iv.

Validiores ſunt aureis: aureæ plus bilis, iſtæ plus pituitæ e capite educunt.

Pilulæ Aggregativæ Meſ.

Rec. Myrobalanorum flav. Rhabarbari, an. unc. ſ. Succi Eupatorii, Abſinth. an. dr. iij. Scammon. præparati, dr. vj. Myrobal. Chebul. Indarum, Agarici, Colocynth. an. dr. ij. Turbith, Aloes, an. dr. vj. Maſtiches, Roſarum rubr. Salis gemmæ, Epithymi, Aniſi, Zingiberis, an. dr. j. Cum Elect. roſati Meſues, quantum ſufficit, fiat maſſa. Doſis a dr. j. ad ij. Valent ad diuturnas febres, & vitia capitis, ventriculi, & jecoris: humores item bilioſos, & pituitoſos educunt.

Pilulæ ſine quibus N.

Rec. Aloes lotæ, dr. xiv. Myrobal. flavarum, Chebul. Indarum, Belleric Emblicar. Rhabar. Maſtiches, Abſinth. Roſarum, Violarum, Senæ, Agarici, Cuſcutæ, an. dr. j. Scammon. præp. ℥. vj. ſ. Cum ſucco fœniculi ſolve Scammon. & compinge maſſam. Doſis a ſcr. ij. ad dr. j. Mirifice pituitam, bilem, & humorem melancholicum purgant, & ad ſuffuſionem oculorum, & claritatem conducunt. Viſum conſervantes, animi dolorem ſanant, & bilioſis conferunt.

Pilul. Lucis Majores.

Rec. Roſarum, Violarum, Abſinthii, Colocynthidis, Turbith, Cubebarum, Calami aromat. Nucis Moſc. Spic. Ind. Epithym. Carpobalſ. Xylobalſ. ſem. Seſeleos, Rutæ, Schœnant. Maſtiches, Rad. Aſari, Caryophyllorum, Cinnamomi, Aniſi, Fœnic. Apii, Caſſiæ ligneæ, Croci, Macis, an. dr. ij. Myrobal. Citria Chebul. Ind. Beller. Emblic. Rhabarb. an. unc. ſ. Agarici, Senæ, an. dr. v. Euphraſiæ, dr. vj. Aloes ſuccotr. ℥. xj. dr. ij. Succi fœniculi quantum ſufficit, Fiat maſſa.

Aloes ſolvitur cum ſucco fœniculi depurat. & clarific. quibus ſenſim miſcentur pulv. Nonnulli coquunt in ſucco fœniculi mel, & ex eo melle formant maſſam. Doſis a ſcr. ij. ad ſcr. iv.

Pil. Lucis min. Meſ.

Rec. Xylobalſami, Carpobalſ. an. dr. j. Rad. Chelidoniæ, dr. v. Roſarum, Violarum, Abſinth. Euphraſ. an. dr. iij. Senæ, Epithymi, Myrobal. flav. Chebul. Indarum, Belleric. Emblic. Agaric. Colocynt. Schœnant. Licii, lapidis Lazuli, an. dr. ij. ſ. Aloes lotæ, ℥. vj. Succi fœnic. aur. Cheledoniæ, quantum ſufficit, Fiat maſſa. Excrementa capitis pituitoſa educunt, viſumque roborant: atram tamen bilem magis evacuant.

Pilul. fœtid. mai. Meſ.

Rec. Sagapeni, Ammoniaci, Opopanacis, Bdelli, Colocynthid. Rutæ

agreſtis,

agreſtis, Aloes, Epithym. an. dr. v. Hermodact. Eſulæ an. dr. ij. Scammon. præparati, dr. iij. Turbith, ℥. ſ. Cinnamomi, Nardi Indicæ, Croci, Caſtorei, an. dr. j. Zingiberis, dr. j. ſ. Euphorbii, ſcr. ij. Diſſolvantur lachrymæ in ſucco porri, & fiat maſſa. Doſis a ſcr. ij. ad dr. j. Vacuant pituitam craſſam crudam; ob id conferunt affectibus inde natis, Arthritidi, Podagræ, Gonagræ, dolori ſpinæ, & illarum jacturarum, ventriculi, colico, alphis, Elephantiæ, aliiſque cutis vitiis.

Pil. fœtid. min. Meſ.

Rec. Sagapeni, Ammoniaci, Opopanacis, Bdellii, Myrrhæ, an. dr. v. Turbith, dr. x. Colocynthid. dr. vj. Fiant ut priores. Ad idem pollent.

Pilul. Maſtichinæ.

Rec. Maſtiches, dr. iv. Aloes electæ, dr. x. Agarici elect. dr. iij. Cum ſyrup. roſ. fiat maſſa. Doſis ad dr. j. ſ.

Pilul. Arthriticæ N. Sal.

Rec. Hermodactylorum, Turbith, Agarici, Caſſiæ ligneę, Spicę nardi, Caryophyllorum, Xylobalſami, Carpobalſami, Zingiberis, Maſtiches, Aniſi, Saxifrag. Sem. Aſparagi, Sem. Ruſci, Roſarum, Milli folis, Salis Gemmæ, an. dr. ſ. Aloes optimę, ad pondus omnium Succi fęniculi quantum ſufficit, Fiat maſſa. Doſis dr. j. ad dr. j. ſ.

Pilul. de tribus.

Rec. Rhabarbari, Agarici, Aloes lotæ, an. dr. ij. ſ. Syrup. roſ. ſol. quant. ſuff. Fiat maſſa. Doſis a dr. j. ad dr. ij. Educunt humores billoſos & ſubtiles.

Pilul. de Agarico, Meſ.

Rec. Agarici dr. iiſ. Rad. Ireos, praſſii, Turbith, an. dr. j. Hieræ. Picræ, dr. v. Colocynt. Sarcocollæ, Myrrhæ, an. dr. ij. Miſce cum ſapa. Auxiliantur aſthmaticis, & aliis Thoracis vitiis a craſſis, & pituitoſis humoribus. Dantur a dr. j. ad ſcr. v.

Pilul. Hieræ ſimplicis, Gal.

Rec. Aloes dr. j. Cinnamomi, Xilobalſami, Aſari, Spicæ Indicæ, Croci, Maſtiches, an. dr. iij. Mellis roſati q. ſ. Fiat maſſa. Doſis dr. j. ad dr. ij. adverſus vitia ventriculi ex humoribus bilioſis, & pituitoſis nata proſunt.

Pilul. de Hiera cum Agarico.

Rec. Specierum Hieræ ſimpl. Gal. Agarici trochiſc. an. dr. iv. Mellis roſat. q. ſ. Fiat maſſa. Doſis eadem.

Pilulis Ruffi, ſeu Peſtilent.

Rec. Aloes, Ammoniaci, an. unc. j. Myrrhæ, unc. ſem. Cum ſucco limonum fiat maſſa.

Pilul. Ruffi, ſeu Peſtil. Almanſ.

Rec. Aloes, unc. j. Myrrhæ, unc. ſem. Croci, dr. ij. Cum ſyrup. roſ. fiat maſſa.

Chymica Præparatio.

Ars recte parandi medicamenta non in alio conſiſtit, quam in ſeparatione puri ab impuro, in coctione crudi, & exaltatione virtutis uniuſcujuſque medicamenti, cui ſi accedat artificium quo gratiora redduntur ægris ſingula, puto omnem artem abſolvi poſſe. Pilulæ utplurimum ex amaris, fętidis,

palatoque ingratiſſimis parantur, hac de re, ut ejuſmodi medicamenta certius, & commodius ingerantur intus, in formam pilularum compinguntur, nam ſic deglutiuntur facilius citra palati moleſtiam. Methodus qua parantur, non eſt diverſa ab ea, quam toties decantavimus, ideo ne eandem repetamus cantilenam, dicimus, Pilulas parandas eſſe eo modo, quo diximus de Extractis. Varia ad hæc poſſunt requiri diſſolventia ſeu media, quibus extracta fieri poſſunt. In nonnullis ſpiritus vini, in aliis aquæ ſtillatitiæ, in aliis decoctione, hydromelita, vina, ſucci, & ſimilia requiruntur. Ex fæcibus oleum parabitur, ex gummis per retortam, ex aromatis per veſicam cum ſuo refrigeratorio. Tandem ex combuſtis fæcibus ſalem conficiemus, & hæc ſimul mixta, medicamenta edent innoxia, defæcatiſſima, & ab omni prava qualitate libera.

Pilul. de Cynogloſſa, Nicol.

Rec. Radicis Cynogloſſæ, Opii, Sem. Hyoſcyami, an. ℥. ſem. Mirrhæ, drach. vj. thuris drach. v. Caryophyllorum, cinnamomi, ſtyracis, calamitæ, an. drach. ij. Aquæ roſaceæ, q. ſ. Fiat maſſa. Doſis a gr. 7. ad 12. & 15.

Pilul. Laudina.

Rec. Opii Chymice præpar. drachm. j. Extracti croci, an. unc. ſem. Moſchi gr. 12. Cum vino fiat maſſa.

Pilul. Laudinæ Comp.

Rec. Opii Chymice parati, drach. j. Eſſentiæ croci, drach. ſem. Magiſt. perlarum, Antimonii Diaphoretici, an. unc. ſem. Ambræ griſeæ, Moſchi, an. ℈. j. Cum ſyrupo de Papavere fiat maſſa. Doſis a gr. iv. ad gr. vij

Pilul. Laudinæ Hyſtericæ.

Rec. Florum ſtanni, Florum ſtibii, an. ſcrup. j. Succini, caſtorei, Mumiæ, an. dr. ſem. opii præpar. ſcrup. iv. zingib. Macis, Galangæ, an. drach. j. Cum ſyrupo de Papaver. fiat maſſa. A gr. 12. ad 15. dantur, in uterinis doloribus, quos mirifice ſedant.

Pilulæ Catholicæ.

Rec. Aloes Succotrinæ, unc. ſem. Myrrhæ, drach. ij. Maſtiches, dr. j. croci Oriental. drach. ſem. Magneſiæ ſaturninæ meteorizat. drachm. j. Cum ſyrup. roſat. ſolut. fiat maſſa. Doſis a gr. 15. ad 24.

In omni morbo intemperantiæ feliciter exhibentur. Colicis doloribus medentur, Aſthmaticis mirifice ſuccurrunt. Hemicraniæ, vertigini, Epilepſiæ ſummopere conferunt, Arthritidem ſæpiſſime ſedare obſervavimus.

Pilulæ Polycreſtæ deſcript. Nicol.

Rec. Maſtiches drach. ij. Macis, Galangæ, an. drach. j. Aloes ſuccot. dr. ſem. croci orient. ſcrup. j. Mumiæ mineralis, ſcrup. iv. Cum ſyrup. roſat. ſolut. fiat maſſa. Doſis a ſcrup. ij. ad drach. j. Uſus ejuſmodi pilularum requirit Medicum exercitatiſſimum, propter ſympathiam mumiæ mineralis.

Pilul. Balſami ſulphuris.

Rec. Balſami ſulphuris cum ſpiritu Terebint. fact. unc. j. Flor. ſulphuris, Pulver. liquirit. Sacchari candi, an. drach. ij. Doſis a drach. ſem. ad drach. j. In pthiſi tutiſſime exhibentur, & maxima utilitate.

Pilul.

Pilul. Cephalicæ primæ.

Rec. Aloes ſuccotr. dr.ij. Scammonii Chymice præpar. Trochiſc. Alhandal, an. dr. j. Cum ſyrupo roſ. ſol. Fiat maſſa. Doſis a ſcr. j. ad ſcr. ij.

Pilul. Cephal. ſecundæ.

Rec. Agarici trochiſ. drach. i. Aloes ſuccotr. unc. ſem. Scammonii Chymice præpar. unc. ſem. Sennæ orient. drah. ij. Magneſiæ ſaturninæ ſemel coctæ in Balneo ſalis Balſamici, drach. iij. Cum ſyrup. roſ. Fiat maſſa. Doſis a ſcr. ij. ad drach. j.

Pilulæ ſtomachicæ D. N.

Rec. Extracti Zingiberis, unc. ſem. Aloes ſuccotr. unc. j. Maſtiches, drach. j. Macis, Galangæ, an. drach. ſem. Magneſiæ ſaturninæ, ſemel coctæ in Balneo ſalis Balſamici, drach. ij. cum Syrup. abſinthii fiat maſſa. Doſis a drach. j. ad ij.

Pilul. Martiales D. N. P.

Rec. Aloes ſuccotr. unc. j. Myrrhæ, Galbani, Ammoniaci, Opoponaci, Sagapeni, an. drach. iij. Croci martis, drach. j. ſem. Fol. Sennæ, dr. 5. Aniſi, Cinnamomi, Macis, an. dr. j. Cym ſyrupi de Artemiſia q. ſ. fiat maſſa. Doſis ad ſcr. ij. ad dr. j.

Pil. Mart. ſec. adſtring

Rec. Succini, Maſtiches, an. drach. ij. Corall. præpar. Lapid. hæmatit. Sanguinis draconis, an. drach. j. Rad. Tormentill. Flor. verbaſci, Semin. Hypericonis, an dr. j. ſem. Croci Martis, unc. j. Cum ſyrupo mirtino fiat maſſa. Doſis dr. ſem. & ſcr. ij.

SECTIO VI.

(*a*) *De Trochiſcis.*

TRochiſcus a trocho, quaſi parva rota. Paſtillus alio modo. Variis quoque ex rebus componuntur. Eorum uſus hodie non eſt admodum frequens, qua de re paucis pauca complectar.

(*a*) *Trochiſci*. Trochiſci de Rhabarbaro. Rec. Rhabarbari drach. duas, aquæ endiviæ uncias duas, ſolve & coque leniter, adde ſacchari uncias duas. M. f. trochiſci.

Trochiſci de Vipera.

Rec. Carnis Viperinæ cum anetho, ſale, & aqua coct. unc. viij. Panis tritici puriſſimi triti, & cibrati unc. ij. Formentur trochiſci, & inungantur Opobalſamo, aut oleo nucis moſchatæ.

Trochiſci ſcylliti.

Rec. Mari, aſari, Majoranæ, Aſpalathi, an. dr. ij. Schœnant. Calam. aromat. Phu, Xylobalſam. Opobalſami, cinnamomi, coſti, an. drach. iij. Myrrhæ, Folii, Nardi, Ind. croci, caſſiæ, an. dr. vj. Amomi, ℥. xij. Maſtiches, dr. j. Vini quantum ſufficit. Fiant trochiſci.

Trochiſci Galliæ moſchat.

Rec. Ligni aloes, drach. 5. Ambræ, drach. 3. Moſchi drach. j. Mucilaginis Tragacanthæ, cum aqua roſarum extract. quant. ſuffic. fiant Trochiſci parvi.

Trochiſci de Myrrha.

Rec. Myrrhæ, drach. iij. Lupinorum, drach. 5. Fol. rutæ, Mentaſtri, Pulegii, Cymini, Rubiæ, Aſſæ fœtidæ, Sagapeni, Opopanacis, an. dr. ij. Diſſolvantur Gummi cum aceto, formenturque trochiſci cum ſucco abſinthii.

Trochiſci Aliptæ Moſchotæ.

Rec. Laudani, unc. iij. Styracis, unc. j. ʒ. Styracis rubræ, unc. j. Ligni Aloes, unc ij. Ambræ drach. j. Camphoræ, ſcrup. j. ſem. Moſchi, ſcrup. j. ſem. Aquæ roſarum, q. ſ. Formentur trochiſci ſecundum artem.

Trochiſci de Agarico.

Rec. Agarici, unc. iij. Salis gemmæ, unc. j. Cum Oxymelite fiant Trochiſci. Alii cum vino, in quo ſteterit per noctem Zingiber ſolitarium, Agaricum in Trochiſcos efformant.

Trochiſci Alhandal.

Rec. Pulpæ Colocynthidos, drach. 10. Incidatur minutiſſime, & fricetur cum ol. roſ. unc. j. deinde ſume Tragacanthæ, Gummi Arab. Bdellii, an. drach. vj. Macerentur hæc in aqua roſata per dies 4. donec liquefiant, & diſſolvantur. Demum cum parte reſolutarum lachrymarum, formentur ex prædictis trochiſci, qui ſiccentur, & cum ſiccati fuerint, contundantur minutiſſime, & rurſum formentur trochiſci cum reliquo diluto lachrymarum, acque reponantur.

Trochiſci Bechici albi.

Rec. Sacchari albiſſimi, ℔. j. Sacchari Candi optimi, Sacchari penitii, an. unc. iv. Ireos, unc. j. drach. vij. Amyli, unc. j. ſem. Mucilaginis Tragacanthæ, cum aqua roſ. factæ q. ſ. formentur trochiſci parvi.

Trochiſci alii Bechici.

Rec. Sacchari albi ℔. j. Amyli unc. iv. Moſchi, ſcrup. j. Mucilag. Tragacanthi cum aqua roſ. fact. fiant Trochiſci.

SECTIO VII.

(a) *De Pulveribus.*

PUlveres omni fere carent artificio; fiunt enim ex ſiccis, quæ in mortariolo attrita, per cribrum vel ſpiſſum, vel clarum trajiciuntur. Fiunt ex variis rebus, purgantibus, & alterantibus. Antidotorum Pulvere in pyxide vitrea ſæpe aſſervantur, ex quibus electuaria liquida, & ſolida; hos brevitatis cauſa omittimus, cum aliis ſine arte factis.

(*a*) *De Pulveribus*. Pulvis purgans pro homine ætatis conſiſtentiæ: Rec. gialappii reſinoſi grana quindecim, reſinæ gialappæ grana tria, tartari vitriolati gr. octo, olei macis guttam unam. M. f. pulvis.

Pulvis in hæmorrhagiis narium, uteri &c. Rec. Rhabarbari Alexandrini grana duodecim, diagrydii ſulphurati gr. duo, tartari tartariſati gr. octo, olei corticum citri recentis gutt. 1. M. f. pulvis.

Pulvis antidyſentericus. Rec. Rhabarbari Alexandrini ſcrupulum unum, cornu cervi uſti gr. decem, nucis moſchatæ gr. tria. M. f. pulvis.

Pulvis emeticus. Rec. Tartari emetici gr. 3. ſalis abſynthii, tartari vitriolati an. gr. 4. M. f. pulvis.

Pulvis ſudoriferus antifebrilis. Rec. Cornu cervi uſti, antimon. diaphoret. concharum præparatar. an. drach. 2. ſalis abſynthii, arcani duplicati an. drach. 1. ſem. laudani opiati gr. 3. ol. caryophyllor. gutt. 4. M. f. pulvis.

Pulvis ſtypticus. Rec. Radic. tormentill. biſtortæ, hæmatitis, terræ ſigill. unicornu foſſilis, ſuccini præpar. ſanguinis drachon. an. drach. 1. camphoræ gr. 10. laudani opiati gr. 4. vel loco hujus ſeminis hyoſcyami ſcrupulos duos. M. f. pulvis.

Pulvis antifebrilis. Rec. Coralliorum uſtorum drach. 1. nitri fixi drach. ſemis, mercurii dulcis gr. 15. laudani opiati gr. duo, olei caryophyllorum guttas tres. M. f. pulvis. Doſis drach. ſemis in tertianis autumnalibus contumacioribus egregium uſum habet; poteſt etiam addi regulus antimonii medicinalis.

Pulvis antepilepticus. Rec. Secundinæ humanæ præpar. lumbricorum terreſtrium, carbonum tiliæ, radicis pœoniæ, viſci querni ana drachm. 1. cinnabaris nativæ præparatæ, ungulæ alcis, raſuræ cranii humani an. ſcrup. duos, ſeminis pœoniæ drach. 2. extracti viſci querni ſcrup. unum, caſtorei, croci, an. gr. 5. moſchi gr. quindecim. M. f. pulvis.

Pulvis alexipharmacus. Rec. Antimonii diaphoretici vel ceruſſæ antimonii, lapidum cancrorum, matris perlarum an. drach. duas, nitri præparati drachmam unam, camphoræ gr. duodecim, theriacæ cœleſtis gr. octo, M. f. pulvis; doſis drach. ſemis.

Pulvis abſorbens & temperans. Rec. Matris perlarum, lapidum cancrorum, ana drach. 1. nitri præparati drachm. ſemis, olei cardamomi guttam unam, M. f. pulvis, addito momento laudani opiati fit pulvis anodynus.

Sal polychreſtum. Rec. Solutionis lapidum cancrorum, terræ foliatæ tartari, arcani duplicati an. drachm. duas. M. doſi ſcrupulus unus.

Pulvis pectoralis & catarrhalis. Rec. Lapidum cancrorum, boli Armenæ, an. drachm. 1. myrrhæ electæ, florum ſulphuris, pulveris glyzirhizæ an ſcrup. duos, croci gr. 12. olei aniſi, nucillæ, an. guttas 4. ſacchari canti uncias duas. Poteſt aſſumi ſine vehiculo.

Pulvis bezoardicus. Rec. Radicis contrajervæ, ſcorzoneræ, ana drachm. duas, unicornu veri, lapidum cancrorum, mandibularum lucii piſcis, cornu cervi ſine igne, pulveris viperarum, ceruſſæ antimonii, matris perlarum, ana drachm. tres, lapidis bezoardici orientalis vel occidentalis, ſuccini præparati an. drach. 1. olei corticum citri recentis gutt. ſex, cum gelatina cornu cervi formentur globuli. Poteſt pro re nata miſceri cum nitro cryſtalliſato, cinnabari, camphora, theriaca cœleſti &c.

Pulvis antidyſentericus. Rec. Prædicti pulveris bezoardicis drachm. duas hæmathitis præparati drachm. 1. nitri præparati drachm. ſemis, theriacæ cœleſtis gr. 4. M. f. pulvis.

Pulvis ſummæ efficaciæ. Rec. Mercurii præcipitati albi optime edulcorati, foliorum auri ana drachm. 1. cinnabaris antimonii puriſſimi, reguli antimonii medicinalis an. drachm. duas, accuratiſſime trituque ſufficienti hæc miſceantur in mortario vitreo, addita pauca quantitate ſpiritus vini rectificatiſſimi, doſis eſt ſcr. ſemis. Morbos contumaciſſimos expulſat prudenter exhibitus.

Pulvis antihypochondriacus. Rec. Limaturæ martis drach. duas, arcani duplicati ſcrupul. duos, olei menthæ deſtillati guttas ſex. M. f. pulvis, doſis eſt drachma ſemis. In obſtructionibus primarum viarum,

rum, cachexia, hydrope, rumore veneris incipiente, item adverſus ſterilitatem, menſium obſtructionem, icterum, aſthma hypochondriacum convenit.

Pulvis ad caput. Rec. Herbæ baſilici, majoranæ, betonicæ, ana manipul. unum, florum anthos, lavendulæ, ana pugillos duos, benzoe, ſtoracis, ſuccini ana drach. unam ſem. olei majoranæ guttas octo, ligni rhodii guttas decem, poteſt addi euphorbium, opium, camphora, ſal volatile ammoniaci &c. Uſus in affectibus capitis, ejuſque doloribus, vertigine, hemicrania, epilepſia, affectibus oculorum, aurium, &c.

Pulvis præſervans a calculo. Rec. Lapidum cancrorum unciam ſemis, ſeminis millii ſolis, petroſelini, ſaxifragiæ, napi, geniſtæ violarum ana drachmas duas, pulveris glyzirrhizæ, baccarum alkekengi, juniperi, aniſi ana drachmam unam, M. f. pulvis.

Pulvis diureticus in urinæ ſuppreſſione. Rec. Coralliorum uſtorum drachmam unam, ſalis ſuccini ſcrupulum unum, M. f. pulvis.

Styli dentifricii. Rec. Coralliorum rubrorum drachmas tres, pumicis uſti drachmas duas, maſtiches, terræ catechu ana ſcrupulos duos, tartari vitriolati, aluminis uſti ana ſcrupulum unum, iridis florentinæ drach. duas, olei ligni rhodii gutt. 10. moſchi gr. 5. Cum mucilagine tragacanthæ, f. bacilli.

Pulvis ſuaveolens. Rec. Maſtiches optimi, ſtoracis calamitæ, benzoe., ſuccini, ana drachmas duas, florum roſarum rubr. lavendulæ, anthos, ana pugillum unum, olei ligni rhodii guttam unam, moſchi granum unum. M. f. pulvis.

Pulveres medicamentoſos non ingrediantur ſpecies diffuſæ molis, uti ſunt herbæ & vegetabilia omnia, quæ pulveres diffuſos efficiunt, ſi prodeſſe velint. 2. Non ingrediantur ipſos copioſæ ſpecies, quod culpandum in veterum ſpeciebus, ubi farraginem ſpecierum ſæpe inter ſe repugnantium conſpicimus. 3. Non ingrediantur illos ſpecies diverſæ indolis & contrariæ naturæ, quæ ſe invicem deſtruunt, vel fermentationem producunt, & peregrinum odorem; vel etiam virulentam vim medicamentis addunt. 4. Nec Aloetica, amara & fœtida.

Pulveres maxime commendant 1. minima moles & quantitas, 2. color, 3. ſapor, 4. virtus, quæ omnibus præſtat; Hinc conſultum eſt propter gratiam vel extreme albicantia miſcere, vel flavo aut rubicundo colore illos imbuere, & aurum in foliis immiſcere. Ad ſaporem & odorem ſuavem ipſis conciliandum, laudem meretur additio moſchi & ambræ grani unius, vel guttulæ ſtillatitii olei macis corticum citri, cinnamomi, &c.

Qui ſalini ſunt pulveres, aut ſapore ingrato inſtructi, optime accipiuntur cum vehiculo vinoſo, vel vino ſaccharato frigido. Generalis enim regula eſt: Omnia ingrata & nauſeabunda remedia non offerenda eſſe cum vehiculo calido.

Pulvis Viperarum.

Viperarum pulverem uſurpamus frequenter, non tam in venenatis, quam in cutaneis affectibus, in febribus quoque ardentibus, & malignis, quibus maximæ ſunt utilitatis. Ad ejuſmodi pulverem parandum, accipe viperas capite, & cauda truncatas, nec non cute, & interaneis expeditas; has fruſtulatim incide in tigillo terreo vitreato, quibus affunde tantiſper aquæ vitæ: tunc eas lento igne exſicca, donec friabiles ſint, & in pulverem duci poſſint.

Ranarum Pulverem.

In primæ parte præſentis operis, Ranarum pulverem deſcripſimus, item vermium, viperarum, cancrorum fluviatilium, & Halecis. Pulvis eodem modo paratur, ſunt denique multa animalia, quæ ſic in Teſtudinum pulverem vertuntur.

Pulvis Vegetabilium.

Vegetabilia omnia facillime in pulverem reducuntur. Ex his Trage-

mata cum ſaccharo conficimus, pro ſtomacho.

Pulv. digeſtivus.

Rec. Ligni aloes, Santal. cirrini, an. dr. j. Aniſi, Fœniculi, Coriand. præp. an. dr. iij. Cinnamomi, drach. ij. Macis, Roſarum, Galangæ, an. dr. ſ. Ambræ griſeæ, ſcrup. j. Moſchi, gran. x. Sacchari albi, lib. j. Fiat pulvis ſubtiliſſimus, capiat Cochlear j. poſt cibum.

Alius.

Rec. Coriandri præpar. Aniſi, Fœniculi, Carui, Macis, an. dr. ij. ſ. Cinnamomi, dr. j. ſ. Zingiberis albi, dr. j. Caryophyllorum, ℈. ij. Nucis moſchatæ, dr. j. Sacchari albi, q. ſ.

Alius Rondeletii.

Rec. Aniſi cond. dr. ij. Galangæ, Cinnamomi, an. dr. iij. Piperis longi, ℈. ſ. Cort. Citri ſicci, dr. j. Sacchari ſolidi, unc. vi. Fiat pulvis.

Pulvis Cachecticus Quercetani.

Rec. Limaturæ Chalybis in tenuiſſimum alkool per ſimpl. aquam redactæ, vel cum ſulphure calcinatæ, ut artis eſt, unc. j. Fæculæ rad. Aronis, dr. j. ſ. Ambræ griſeæ dr. j. ſ. Eſſentiæ corallorum, Margarit. an. dr. ij. Succini præparati, Cinnamomi, an. ℈. v. Sacchari q. ſ, ut fiat pulvis guſtui gratus. Doſis ſemicochleare argenteum mane.

Pulvis Nephriticus.

Rec. Fol. Herniariæ, Betonicæ, Argent. Ceterach. an. unc. ſ. Sem. ruſci, Roſæ ſilveſtris, an. d. j. Miſce, fiat pulvis. Doſis dr. j. mane, & omnibus horis, cum juſculo, vel vino albo.

Alius.

Rec. Lapidum Cancrorum fluviatilium, dr. ii. Rad. ononid. ſicc. Fol. Herniariæ, Betonicæ, an. dr. j. ſ. Miſce, fiat pulvis.

Alius.

Rec. Fol. virgæ paſtoris ſicc. unc. ſ. Milii ſolis, dr. ij. Miſc.

Alius.

Rec. Lapid. lyncis, Judaici, Cryſtal. præp. Lapid. ſpongitis, Cancrorum fluviat. an. dr. j. Miſce, fiat Pulvis.

Pulv. Dentifricius.

Rec. Pumicis, dr. j. Corallorum præparat. dr. ſ. Margarit. præparat. dr. ſ. Aluminis uſti. dr. j. ſ. Salis gemmæ, dr. j. Caryophyllorum, dr. ſ. Maſtiches, dr. ij. ſ. Miſce, fiat pulvis ſubtiliſſimus.

Alius.

Rec. Oſſis ſepiæ, aluminis uſti, an. dr. j. Pumicis, drach. iij. Caryophyllorum, Salis gemmæ, an. ſcrup. iv. Miſce, fiat pulv.

Pulv. dentes dealbans.

Rec. Cruſtæ panis uſti, unc. ſ. Pumicis, drach. ij. ſ. Oſſis ſepiæ, drach. j. Corallorum præparat. Margarit. præparat. an. drach. ſ. Salis communis, drach. ij. Miſce, fiat pulv. ſubtil. Adde, ſi vis, moſchi dr. iij. ambræ griſeæ dr. vj.

Chymica Præparatio.

Omne quod ſub concavo Lunæ continetur, in pulverem reduci poſſe, nemo

eſt

eſt qui ignoret: unde facilis eſt cognitu modus faciendi pulveres, Chymicæ tamen methodus non eſt adeo trita; etſi enim Herbæ omnes vulgato modo ſiccentur, & terantur, Chymico non ita. Primo ab unaquaque ſubſtantiæ tres extrahuntur: quibus tinctura ineſt, primo ipſa, poſtea oleum, ſal, & aqua. Quibus fragrans odor præpollet, is ſumma diligentia ſervatur; unde quia odor in oleaginea ſubſtantia reſidet, ea caute tractanda, maxime ſi in volatili, duplex eſt enim oleaginoſa ſubſtantia, una volatilis, & tenuiſſima, altera craſſa, & magis fixa. Tinctura, & ſulphurea ſubſtantia extracta, ignis validior ſubſternitur, & quod eſt fœtidum, & obſcurum ſecernitur, ſeorſumque aſſervatur, igne tandem fortiſſimo adacto concremantur feces, a quibus ſal, qui fixus & animalis, fixus, inquam, reſpectu volatilis. Euſmodi ſubſtantiæ ſimul miſcentur in urinali vitreo amplo, & ſatis alto, cui proprio capitello aptato, blandiſſimus ignis ſubmittitur: Hac via tenuior pars aquea, & oleaginea ſurſum aſcendit: hæc rurſum reaffunditur; ter & quater iſtud repetitur, donec craſſum combiberit tenue: tum lentiſſimo calore omnia in pulverem vertuntur. Interea notandum eſt, ut fętida, & tetra pars, lucidis non miſceatur, terra etiam mortua abjiciatur.

Metalla, & mineralia alia methodo in pulverem reducuntur. Vel enim nonnulla ſolo igne calcinantur, & in pulverem vertuntur, uti Plumbum, ſtannum, ferrum, antimonium, &c. vel eadem cum additione, fortiſſimo igne adacto: vel ſine igne cum ſpiritibus ſalium. Sed hæc fuſiſſime *in ſecunda parte* tractavimus.

Inſuper ex omnibus ſalis ſpeciebus pulveres, ſeu potius arcana quædam paramus: ad hoc fermentum unius ex 7. metallis uſurpamus, qua via dura, & incocta attenuantur, & coquuntur, atque in noſtri uſum facile reducuntur. Tandem ex animalibus in præcedentibus exempla ſatis perſpicua tradidimus. Nunc pro coronide pulveres aliquot odoriferi proponuntur.

Pulv. Odoriferus præſtantiſſ.

Rec. Rad. Ireos, unc. iv. Rad. Cyperi, Roſarum ſicc. Damaſc. Belzoini, an. unc. i. Labdani, Styracis cal. an. unc. i. Santal. Citrini, unc. ij. Moſchi oriental. dr. ſ. Ambaris griſei, dr. i. Miſce, fiat pulvis.

Pulv. Odorif. alius.

Rec. Rad. Cyperi oriental. Santal. Citrin. an. unc. j. Labdani, Belzoini an. ʒ vi. Cort. arant. Roſarum, Damaſc. Styracis calam. an. ʒ iii. Cal. aromat unc. ß. Miſce, fiat pulv.

Alius.

Rec. Santal. Citrin. unc. j. ß. Calam. arom. Belzoini, Styracis, an. unc. ß. Moſchi, ℈. j. Miſce fiat pulvis.

Alius.

Rec. Zedoariæ, Folii, Cort. Galangæ, caryophyllorum, an. ℥. ij. Calami arom. unc. ß. Cyperi, Santal. Citrin. an. unc. i. Ireos, unc. ii. Belzoini, Styracis, Labdani, ʒ vi. Moſchi, ℈. i. Ambaris griſæi, dr. ii. Miſce: fiat pulvis.

Pulv. Cyprius.

Hic Bononiæ Pigmentarii pro pulvere Cyprio uſupant marmoris, vel alabaſtri pulverem cum portiuncula moſchi. Verus tamen pulvis Cyprius fit ex muſco quercus, collecto menſe Decembris, vel Januarii, & in umbra exſiccato: poſtea is

cum

cum modico aquæ roſaceæ pinſitur, & in paſtæ modum redigitur: ſi vero abſque roſacea aqua pinſeretur, nares offenderet. Ita in paſtam redactum, in pateram, & in vinariam cellam, vel in alium locum humidum repone, quoad mucidus evaſerit, ac effloruerit, tunc iſtum ſupra tabellam extendito, & in clibano, vel ſole exſiccari facito: poſtea iterum in tenuiſſimum pulverem redigito, & ſolo belzoino ſuffumigato; vel pro ſingula pulveris jam ſicci libra, mannæ bezoinæ drachmæ decem miſceantur, & diu in mortario agitentur, & ita erit optimus pulvis.

SECTIO VIII.

(a) De Oleis.

OLea vel ſunt talia a natura producta, ut petroleum; vel artificialia. Artificialia vel per expreſſionem fiunt, vel per infuſionem, vel per diſtillationem.

(a) *De Oleis*. Semina medullari albicante ſubſtantia prædita, uti cucurbitæ, citrulli, melonum, cucumeris, ſeſamum, item nuclei, uti pineæ, amygdalæ &c. pinguibus oleoſis & aqueis partibus inſtructa ſunt, quamdiu hæc inter ſe accurate mixta ſunt, uti in recentibus ſeminibus, oleum non poteſt exprimi purum, ſed intertextum humiditati lactea incedit facie, unde profluit fundamentum parandi emulſiones, quæ fiunt, ſi nucleis excorticatis inque mortario contuſis affunditur parum aquæ, ſic perpetua agitatione cum piſtillo exurgit pulticula, quæ expreſſa cum ſ. q. aquæ affuſæ fundit lac.

Circa oleorum expreſſionem notandum, quod ſemper prius ſemina ſeu nuclei exiccari debeant, ut aquoſitas omnis pereat, alias difficillime provenit oleum.

Non una vice olea expreſſa in magna quantitate facienda ſunt, ne rancorem contrahant facilem, ægris nocivum, atque ingratum.

Oleum corticum citri recens exprimi debet, non bene deſtillatur ex corticibus recentibus contritis, ſed remanet.

Oleum lumbricorum fit in oleo, ſola inſolatione & in vitro bene clauſo, aſt digeſtione eliciantur vires, non vero violentis coctionibus, ne ſubtiliores partes abeant. Poteſt coctio inſtitui in cucurbita, excipiendo idipſum, quod alembicum tranſcendit, iterumque dirigendo cum oleo deſtil.

Oleum chamomillæ præparatur ex floribus chamomillæ, ſi per quatuordecim dies ſtent macerati in aqua ut incipiant putreſcere. Nonnulli addunt ante deſtillationem olei philoſophorum clariſſimi uncias aliquot.

Omnia Olea expreſſa, uti etiam oleum hyoſcyami deſtillari poſſunt & ſubtiliſſima fiunt, quando affunduntur corporibus calcinatis, & ab illis abſtrahuntur.

Adipes defendi debent ab humido aere, ſic non tam facile ranceſcunt. Commodiſſime ſervantur in ſicco & temperato loco.

Oleum inunctionis ſacræ pro coronatione regis Angliæ Caroli II. tale eſt: Rec. Olei fragrantiſſimi, florum aurantiorum, per infuſionem in oleo been paratorum ana uncias ſex, Olei ſtillatitii roſarum unciam ſemis, olei cinnamomi drachmas tres, flor. benzoe alborum non aduſtorum unciam unam, ambræ gryſeæ drachmas quinque, moſchi & zibethi ana drachmam unam ſemis M. f. balſamum.

Oleum ad epilepſiam. Rec. Pinguedinis cati, caſtorei, hyoſciami, olei nuciſtæ, ana drachmas duas, olei rutæ deſtillati ſcrupulum unum, ſpiritus ſalis ammoniaci guttas viginti, M. f. unguentum, quo inungatur ſpinalis medulla.

Balſa-

Balſamum vitæ. Rec. Olei lavendulæ, majoranæ, caryophyllorum, cubebarum, cardamomi, citri recentis ana ſcrupulum unum, olei macis deſtillati ſcrupulos duos, olei cinnamomi guttas viginti quatuor, olei rutę, ſuccini albi ana ſcrupulum ſemis: hæc olea invicem miſceantur & per aliquot ſeptimanas ſtent; quando itaque extemporaneum balſamum vitæ habere volumus, de hoc oleo inſtilletur ſpiritus vini rectificatiſſimi unciæ unæ guttæ decem, quod ſi adhuc gratius reddere velimus, ambra in antea præſcripto oleo ſolvatur, & quidem addi poteſt huic oleo ſcrupulus ſemis, quod ſi autem balſamum hoc nobilioribus adhuc virtutibus balſamicis imprægnare volumus, addi poteſt balſamus Peruvianus, nimirum unciæ unæ, balſami vitæ drachma ſemis, ſic balſamum redditur apoplecticum, cujus uſus interne & externe eſt egregius; Interne in virium debilitate, doloribus colicis, ſyncope, defectu ſpirituum animalium, poteſt dari ad guttas decem viginti; externe autem in omni debilitate capitis, morbis ſpaſmodicis ſoporoſis, naribus, pulſibus, vertici capitis, nuchæ applicari poteſt.

Oleum anodynum. Eſt oleum hyoſcyami deſtillatum cum camphora mixtum, habet in colica ſpaſmodica, dolentibus hæmorrhoidibus, vigiliis &c.

Olea per Expreſſionem.

Oleum commune, quod ex olivis paratur fit per Expreſſionem, ex nucibus, amygdalis, ſeminibus Lini, Cannabis, Sinapi, Papaveris albi, &c. Contunduntur, ac vapore aquæ calidæ nonnulla tepefiunt, nonnulla etiam ſine illa evaporatione fundunt oleum in ſacculum incluſa, & torculari fortiter expreſſa. Hoc modo e baccis Lauri, ex ſeminibus ſambuci, & ſimilibus extrahitur.

Oleum ex Vitellis Ovorum.

Rec. Vitellorum ovorum indurat. No. xx. Conjiciuntur in ſartaginem æneam, & ſuper carbonibus friguntur continuo agitando, donec oleum edant; deinde ſacculo includuntur, tocularique oleum exprimitur.

Oleum Amygd.

Oleum Amygdalarum fit ex Amygdalis non depellatis, in mortariolo lapideo pertritis, & in calatho ſportaceo, aut ſacco cannabino in torculari calido exprimuntur.

Sic fit ex amygdalis amaris, Piſtaciis, Strobilis, nucibus avellanis, Indicis, nucleis Perſicorum, Ceraſorum, Semin. Cucurb. Melonum, Ricini, Staphyſagriæ, Cnici, Cinnabis, Lini, Papaveris, Hyoſcyami, &c.

Olea per Infuſionem.

Ex lignis, radicibus, foliis, floribus, & ſeminibus, fiunt infuſiones cum oleo communi olivarum, vel maturo, vel immaturo, quod omphacinum appellant. Item ex animalibus integris, vel ex partibus illorum, fiunt per infuſionem communiter.

Oleum Roſarum

Oleum roſarum hodie fit cum roſis recentibus, in oleo communi per aliquot dies, aut etiam menſem, ad ſolem infuſis, poſtea expreſſis; addendo inter coquendum ſuccum roſarum, vel vinum; reiteratur infuſio bis, & ter, ut validius fiat.

Oleum Chamameli.

Eodem modo oleum florum Camomillæ paratur: inſolantur æſtate, tota hyeme vero percolantur. In principio bis, & ter reiteratur infuſio; ultima ſervetur, ut de roſis.

Oleum

Oleum Rutæ.

Rec. Rutæ cum floribus inciſæ, & infuſæ in ſ. q. olei communis per 2. aut 3. menſes: colentur addito vino, vel ſucco rutæ.

Oleum Violarum.

Oleum Violarum itidem ex recentibus floribus violarum paratur, præmiſſa infuſione 2. vel 3. menſium in ſole, in vaſe duplici. Principio, dum recentes ſunt flores, reiteratur infuſio.

Oleum Liliorum.

Paratur & iſtud per infuſionem, quæ ſi bis, & ter reiteretur, Oleum longe nobilius, & efficacius redditur.

Oleum florum Citri.

Rec. Florum Citri probe mundatorum ab omni parte viridi, & citrina, q. ſ. infunde in oleo amygdalarum, & in tantum, ut ipſum oleum ſuperemineat duos digitos, & hoc in vaſe vitreo anguſti orificii bene obturati. Hoc autem exponitur ſoli per ſeptem dies; deinde in vaſe duplici calore aquæ tepeſit, & colatur: in colato oleo novi flores reconduntur; atque ſoli exponuntur; & ut prius colantur. Tertio novi flores infunduntur, inſolantur, & colantur. Quater, & quinquies reiteratur infuſio: quo plus, eo melius.

Ol. florum Aranti, Jaſmini, florum Caryophyllorum, Myrthi, &c.

Eodem modo, quo ſupra parantur olea florum odoratorum, poſſunt fieri cum oleo communi pluries aqua communi loto; ſed omnium optime in oleo balani myrepſ. quod ſit omnis odoris expers, nec rancidum fiat, ut cætera olea. Sed elegantius Chymice parantur.

Alio modo paranda Olea fl. Citri, Arantiorum, Violarum, Lilij convallij, &c.

Parantur ejuſmodi olea ſine infuſione, ſtratificando flores cum ſem. ben, veamygdalis optime repurgatis, minutim inciſis, in capſura lignea, vel in olla probe vitreata, & firmiter clauſa, ſingulo die reiterando novos flores, & veteres removendo: tandem ſemina, ſeu amygdalas prelo fortiter exprime, ſic habebis oleum flagrantiſſimum. In quo animadverte, ut flores ſint ab omni parte herbacea liberi; item ut antequam ſemina, vel amygdalas prælo ſubjicias, nullus ſuperſit flos; ſecus quod educeretur oleum, minus fragrans, & deterioris coloris eſſet.

Alio modo.

Rec. Goſſipium lanugineum, mundum & nitidum, ad hoc pluries in aquis florum, de quibus ol. educere vis, lotum: hoc probe exſiccatum imbuitur uno ex dictis oleis: cum eo, & floribus dictis fit ſtratum ſuper ſtratum, quotidie renovando flores in olla vitreata bene clauſa. Quater aut quinquies renovantur flores, tunc prælo ſubjiciuntur, & educitur oleum odoratiſſimum. Infuſio tamen nobis magis arridet. Videndum porro ut flores colligantur ex arbore, tempore ſereno, & ne rore aut alio humido perfundantur. Sunt qui parum Moſchi, & Ambaris griſei addunt, ut gratiora evadant. Cum ejuſmodi oleis, moſcho, ambare, & zibetto, Chirothecas, pelles, & ſimilia odorata reddunt. Sed nos medica tractamus. Vires ejuſmodi oleorum in ſpiritibus recreandis mirabiles ſunt. Cordis palpitationes mirifice juvant.

Chymicæ præparationes ol. Citri, Arantii, &c.

Olea

Olea Citri, & Arantiorum, non niſi in locis, ubi abundant ejuſmodi flores parari poſſunt, nam eorum maxima quantitas requiritur; ad minus quadraginta libræ: ad hoc, ex propriis arboribus excerpi debent, nam humi collecti vim illam balſamicam pro majori parte amittunt. Hos conjiciamus in vas æneum ſtanno obductum, cui ſuperfundemus aquæ communis ſufficientem quantitatem: maceratione 5. vel 6. dierum præmiſſa, per refrigeratorium prolicitur aqua, & Oleum, blando igne admoto. Aqua erit fragrantiſſima, & oleum in exigua quantitate.

Poteſt etiam ex ſolis floribus, in vitreo urinali, ad balneum aquæ, oleum cum aqua elici, aurei coloris mirabiliſque odoris, ſed quam minimæ quantitatis.

Si aquam, quæ prius ex aliis floribus manavit, ſuper alios flores irroraveris, mox diſtillaveris, exibit aqua pretioſioris odoris, & olei major quantitas erit.

Oleum deſtillatum ex floribus omnibus odoratis.

Odorati flores ſubſtantiam ſulphuream in ſuperficie continent, ideo ſumma eſt adhibenda cautela in olei ipſorum extractione, maxime circa vaſa, & calorem. Vaſa ſint vitrea cum refrigeratorio; calor ſit mitis, & blandus, qualis eſt Balneum aquæ. Flores ſint integri, & macerentur prius per aliquot dies, in ſ. q. aquæ: primam aquam cum oleo exuctam recentibus floribus reaſſunde, & mox diſtilletur. Aqua hæc ſecunda cum oleo ſuper novos flores iterum affundatur, ſic copioſius erit oleum, & aqua validior.

Oleum Corticum *Citri diſtillatum.*

Ex recentibus & ſiccis corticibus citri, oleum elicitur. Recentes incidantur ad album medullæ, tunc indantur urinali vitreo cum aqua; igne cinerum admoto, effluit oleum cum aqua. Sicci macerentur prius in aqua per 8. dies; deinde per veſicam æneam cum ſuo refrigeratorio proliciatur oleum.

Oleum Hyperici *ſimplex.*

Si ſeduli eſſent Pharmacopolæ in hoc oleo parando, compoſitis balſamis carere poſſemus, & omni tempore peropportunum vulnerarium haberent in officinis. Paratur vero ſic:

Rec. Summitatum Hyperici, unc. iij. Macerentur in vino odorifero, diebus tribus, & totidem noctibus: bulliant deinde in vaſe duplici, obturato orificio vaſis: poſtea exprime, & recentis Hyperici ſummitatum bene tritarum par pondus injice, & iterum macera dies tres; ac noctes, coque, & exprime: tunc etiam tertio recens Hypericum adde, & ſi vinum minuatur, adde aliquid. Poſtea adde Terebinthinæ, unc. iij. Olei veteris, unc. vj. Croci, ℈. j. Coquantur in duplici vaſe uſque ad vini conſumptionem: cola, & repone.

Calidum eſt, & ſiccum, & tenuium partium: vulnera inciſorum nervorum conſolidat, & combuſtionem ignis ſedat dolores femoris, & veſicæ, & provocat urinam.

Oleum Hyperici *magiſtrale.*

Rec. Ol. veteris, ℔. iv. Vini albi potentis, ℔. j. Florum Hyperici rec. cum Sem. Man. iv. Facta infuſione per 2. dies, & percolata recentes flores excipe, inſu-

infuſionem repete ter, in dicta colatura, cujus ſingulæ lib. colaturæ adde Tereb. unc. vj. Olei Abſint. unc. iij. Diſtamni, Gentianæ, cardui bened. Tormentill. Carlinæ, Calamiatom. an. ʒ. ij. Lumbricorum in vino pluries lotor. ℥. ii. Terantur omnia, & inſolentur 30. aut 40. diebus, & bene obturatum reponas.

Aliud Magiſtrale Matthioli.

Rec. Olei vetuſtiſſimi, ℔. iij. Flor. Hyperici menſe Maji collect. Man. iij. Macerentur 12. dierum ſpatio, & calide exprimantur: in facta colatura ſecundo infunde novam herbam cum floribus. Item fol. chamædryos, Calamenthi, Cardui benedict. an. Man. j. Macera triduo in balneo maris, & cola cum forti expreſſione, in qua expreſſione recentem herbam Hypericonis ad Man. iij. macera triduo, ut prius, & cola in colatura, dicti Hypericonis ſemina ad Man. iij. iterum infunde triduo, & cola ut prius. Reitera ter ſeminis infuſionem, ſemper cum valida expreſſione. In qua noviter infunde Scordii recentis, Calamen thi, Centaureæ min. Cardui bened. Verbenæ, Diptamni Cretici, an. dr. iij. In facta quarto colatura, ut prius, præmiſſa infuſione trium dierum infunde Zedoariæ, Rad. diptamni albi, Gentianæ, Tormentill. Ariſtoloch. rot. an. dr. iij. Scordii recent. man. j. In forti expreſſione poſt triduanam macerationem, infunde Styracis calam. Belzoini, an. dr. vi. Bacc. Juniperi, dr. iiij. Nigel. dr. ij. Caſſiæ odorif. d. viiij. Santal. albi, dr. iiij. Schœnanthi, Cyperi, an. dr. j. ſſ. contuſa infunde, & macera triduo, tandem cola ut ſupra. In colatura infunde ſcorpiones vivos Num. ccc. macera triduo, ut ſupra, & cola. In facta expreſſione denuo infunde Rhabarb. el. Myrrhæ el. Aloes Hepaticæ an. dr. iii. Spicæ Nardi dr. ii. Croci dr. i. Theriacæ electæ, Mithridatii opt. an. ℥. ſſ. Stent in infuſione perpetuo, & ſerva ad uſum.

Venenis omnibus, Peſti, Peſtilentibuſque morbis ſummopere confert. Baſis eſt Hypericum, & ſcorpiones. Valet & ad plures alios morbos.

Ol. Cydoniorum.

Per infuſionem paratur ejuſmodi oleum, ut de cæteris dictum eſt. Bis & ter repetitur infuſio. Additur etiam ſuccus cum ſufficienti quantitate pomorum contuſorum.

Pharmacopolarum major pars, cum corticibus & ramentis, quæ fiunt in mundandis pomis, infuſionem parant, eamque colant hyeme cum cæteris oleis, pauco ſucco aut vino addito.

Ol. Myrtinum.

Ex baccis myrti contuſis paratur iſtud oleum: infuſio ter reiteratur cum ſucco dict. bacc.

Vel.

Fit cum ſelibra myrtillorum recent. ol. omphacini aut loti ſeſquilibra: inſola, aut coque, cum vini albi auſteri, unc. iv. ad vini conſumptionem. Fit etiam per expreſſionem, & per decoctionem in aqua, donec oleum ſupernatet, quod concha ſeparandum eſt.

Ol. Maſtichinum.

Oleum Maſtichinum recipit Ol. roſati, unc. xij. Maſtiches, unc. iij. Vini boni, unc. viij. Coque ad vini conſumptionem.

SECTIO IX.

(a) De Unguentis & Linimentis.

Unguentum antiquis materia luxus, e cunctis maxime ſupervacuum, quod illico expirent, ac ſuis moriantur horis. Ex odoris olim conficiebantur, nunc ex omnibus promiſcue. Corpus Ungenti craſſius eſt oleo, liquidius Emplaſtro, Linimentum tenet medium inter oleum, & unguentum. Omnium communis materia eſt oleum, & cera. Particularis ſunt Gummi, reſinæ, medullæ, adeps, pinguedo quævis, quibus accedunt pulveres cujuslibet rei. Sic parantur:

(*a*) *De Unguentis*. Unguenta ſunt mediæ conſiſtentiæ inter olea & emplaſtra, fluidius linimentum dicitur, mollius unguentum & durius emplaſtrum.

Reſinoſa difficilius miſcentur oleoſis, in liquatione, niſi continuo leviter agitentur, ne fundo adhæreant, melius ex tempore miſcentur ſub finem prius pulveriſata. Opium, gummata, extracta vegetabilium non commode miſcentur cum oleoſis, quia non facile ſolvuntur.

Olea deſtillata, & ſpiritus volatiles ſaltim adduntur ad penetrantiam unguentis conciliandam.

Linimentum antiſpaſmodicum reſolvens. Rec. Spiritus vini rectificati uncias duas, ſpiritus ſalis ammoniaci volatilis drachmas duas, camphoræ drachmas tres, opii drachmam ſemis, nitri optimi vel artific. unciam ſemis. Uſus eſt externus in eryſipelate, podagra, arthritide vaga & fixa, & in omnibus inflammationibus, pleuritide, doloribus artuum, doloribus dentium.

Unguentum nervinum. Rec. Unguenti nervini, ſive carminativi, olei nuciſtæ expreſſi ana drachmam unam, pinguedinis caſtorei, olei hyoſcyami ana drachmam ſemis, camphoræ ſcrupulum ſemis, ſpiritus ſalis ammoniaci guttas quindecim. M. f. unguentum. Uſus externus in epilepſia, motibus convulſivis ſpaſmodicis, colica, diarrhæa, paralyſi, contractura, cardialgia, paſſione hyſterica.

Ungentum pro infantibus. Rec. Unguenti dialtheæ, unciam ſemis, olei laterum drachmam ſemis, olei tartari per deliquium guttas viginti. M. f. unguentum. Uſus in alvo duriore.

Unguentum vulnerarium. Rec. Balſami Peruviani, olei tartari deſtillati ana partes æquales. M. f. unguentum.

Unguentum conſolidans. Rec. Olei olivarum cum lythargyrio cocti unciam unam, adde florum mille folii, hyperici, liliorum alborum ana pugillos tres. Stet in aere liberiori per aliquot dies, deinde expreſſum novis iteratur ſpeciebus, ultimo addatur balſamus Peruvianus pro unguento.

Unguentum ad pelliculas oculorum. Rec. Tutiæ præparatæ drachmam ſemis, vitrioli albi grana decem, florum antimonii grana ſex, ſalis ammoniaci grana ſeptem, camphoræ grana quatuor, pinguedinis viperarum drachmam unam, axungiæ ſuillæ, ſive unguenti pomadi unc. ſemis. M. poteſt addi amianthus. Uſus eſt præmiſſis purgantibus mercurialibus in maculis, item cataracta oculorum.

Unguentum Aureum Meſuæ.

Rec. Ceræ flavæ, ℥. vj. Olei communis, ℔. ij. ß. Tereb. ℥. ij. Reſinæ pini, Colophoniæ, an. ℥. j. ß. Thuris, Maſtiches, an. u. j. Croci, dr. j. Liquantur ſimul Cera, reſina Colophon. Maſtiche, & Terebinthina: ſub fine adde Thuris in pulverem redacti, cum Croco, & fiat unguentum. Vulnera certo, & ſalubriter glutinat.

Unguentum Baſilicum Minus.

Rec. Ceræ flavæ, Reſinæ pinguis, Picis Græcæ, an. ℔. Ol. communis q. ſ. Liquentur ſimul, & fiat unguentum.

Un-

Unguentum Baſilicum Majus.

Rec.Ceræ albæ, reſinæ pini, ſepi vaccini, Picis Græcæ, Picis nigræ, Terebinthinæ, thuris, myrrhæ, an. ℥.j. Olei communis q.ſ. Fiat unguentum.

Unguentum Ægyptiacum.

Rec Æruginis, drach. x. Mellis, drach. xiv. Aceti albi drach. vij. Coque igne, & tantiſper movet, donec fiat rubrum.

Unguentum Apoſtolorum.

Rec.Ceræ albæ, therebinthinæ, reſinæ, ammoniaci, an. drach. xiv. Ariſtolochiæ longæ, Thuris, Bdellii, an. drach. vj. myrrhæ, galbani, an ℥.iv. Lithargyr. ℥.ix. Opoponacis, æruginis, an. ʒ.ij. Olei communis, ℔. ij. Hyeme vero ℔. iij. Miſce, fiat unguentum ſecundum artem. Solvenda ſunt Gummi cum aceto eaque coquenda ad mellis craſſitiem; his Terebinthinam, refrigerato fere unguento, miſce paulatim, cum pulveribus.

Unguentum Album, ſive de Ceruſſa.

Rec.Ceruſæ lotæ, lib.ij. Ol.roſ. lib. iv. Ceræ albæ, ℥.iv. Miſce, fiat Unguent.

Sunt qui Caphuram, qui Albumina ovorum, qui lithargyrium, & qui ol. amygdalarum dulcium addunt.

Unguentum Dialthæa ſimpl. Nic.

Rec. Rad. altheæ, lib.ij. Sem.Lini, Sem.Fœnugræci, an. lib. j. Ol.communis, lib.iv. Ceræ lib.j. Terebinth. ℥ ij. reſinę, ʒ.iv. Radices & ſemina contuſa macerentur tribus diebus in aquæ lib.8. aut q.ſ. Quarta die coquantur, donec remittant craſſam, & viſcidam mucilaginem, eam deinde exprime: mox recipe expreſſæ mucilaginis lib.ij. & coque cum oleo. Quum tandem aquoſum illud in mucilagine conſumptum fuerit, ceratu addito, & fac ſecundum artem.

Unguentum Dialthæa comp. Nic.

Rec. Rad. Altheæ, lib.ij. Sem.Lini, Fœnugræci, an. lib.j. Scillæ recentis, ℥.vj. Olei, lib.iv. Ceræ, lib.j. Terebinth. Gummi hederæ, Galbani, an. ℥.ij. Colophon. reſinæ, an. ℥.vj. Radices, & lini ſemina contuſa macerentur tribus diebus in aquæ q.ſ. deinde coquantur, donec mucilago craſſeſcat. Poſtea recipe mucilaginis expreſſæ lib. ij. cui adde reliqua, & fac unguentum ſecundum artem.

Unguentum Populeon.

Rec. Oculorum populi arbori recentium, lib. j. ſem. Axungiæ porcinæ præparatæ lib. ij. Oculi populi contundantur, & macerentur cum axungia, donec ſequentes herbæ colligi queant. Deinde

Rec. Fol. Papaver. agreſtis, fol. mandragoræ, cymarum rubi tenerrimarum, fol. Hyoſcyami, Solatri, Vermicularis, Lactucæ, Semper vivi maj. Bardanæ, Violarum, umbilici Veneris, an. unc. iij. Vini optimi, quantum ſuff. Coquantur ad vini conſumptionem; deinde cola, exprime, & fiat unguentum.

Contra nimium calorem valet, & temporibus illitum ſomnum conciliat.

Unguentum Diapompholygos, ſeu de Tuthia Nic.

Rec. Ol. roſati, unc. x. Ceræ albæ, unc. v. Succi fructus ſolani ſativi, unc. viij. Ceruſſæ lotæ, unc. iv. Plumbi uſti, & loti, Pompholygis, Tuthiæ præpar. an. unc. ij. Thuris, unc. j. Confice ſecundum artem.

Ad ſiccanda eryſipelata, vulnera ſordida, & ulcera cava, optimum eſt: Cicatricem obducit, & refrigerat.

Unguentum de Minio.

Rec. Minii tenuiſſime pulveriz. man. iij. Lithargyrii, Ceruſſæ, an. unc. j. Ol. roſati, lib. j ß. Ceræ albæ, unc. iij. Miſce, & fiat unguentum.

Unguentum Refrigerans Gal.

Ceræ albæ, lib. ß. Ol. roſati omphac. lib. ij. Liquentur ſimul, & aqua fontis frigidiſſima diu laventur, & tandem aceto albo ſubigantur.

Unguentum Santal.

Rec. Roſarum, drach. xij. Santal. rub. drach. x. Santal. albi, Santal. citrini, an. drach. vj. Boli armeni, drach. vij. Spodii, dr. iv. Camphoræ, dr. ij. Ceræ albæ drach. 30. Ol. roſati, lib. j. Miſceantur ſecundum artem, & fiat unguentum.

Unguentum Comitiſſa.

Rec. Cort. median. Caſtanearum, Glandium, Cort. median. Quercus, Bacc. myrti, Caudæ equinæ, Gallarum, Cort. fabarum, Anicor. Uvar. Calycum glandium, Sorborum immaturorum ſicc. Meſpilorum immaturorum ſicc. Fol. Capparis, Fol. prunelli ſilveſtris, Rad. Chelidonii, an. unc. j. ſem. Contundantur aliquantulum, & coquantur in decocti plantag. quant. ſuff.

Inceptum abortum prohibet, hæmorrhoides ac laxatos renes corroborat.

Unguentum Reſumptivum.

Rec. Axungiæ porci recentis ſine ſale, unc. iv. Axungiæ Gallinaceæ, Anſeris, Anatis, an. unc. ij. Oeſypi humidæ, unc. ß. Olei violati, Chamæmel. Anethini, an. ℥. ij. Butyr. recentis, lib. j. Ceræ albæ, unc. vj. Mucilag. Tragacant. Mucilag. Sem. Coroneorum. Lini, Biſmalvæ, Gummi arab. an. ℥ ß. Miſce, & fiat Unguent.

Unguentum de Arthanita Minus.

Rec. Succi Cyclaminis, Succi glutinoſi, Rad. filicis, Succi Ebuli an. unc. ix. Succini ſummit. Tamariſci, unc. ij. Oeſypi humidæ, unc. v. Ol. Irini, lib. ij. Bdel. Ammoniaci, an. unc. j. ſem. Aceti q. ſ. ad ammoniacum diſſolvendum, Ceræ Citrinæ, unc. vj. Cort. rad. Capparis, unc. j. ſem. Spicæ, drach. iij. Confice unguentum ſecundum artem.

Unguentum de Arthanita Majus Meſ.

Rec. Succi Arthanitæ, lib. iij. Succi Cucumeris aſinini, lib. j. Ol. Irinis, lib. ij. Butyri Vaccini, lib. j. Pulpæ Colocynthidos, unc. iv. Polypodii, unc. vj. Euphorbii, unc. ſem. Arida omnia contundantur, & macerentur in ſuccis per dies octo, affuſo etiam oleo, in vaſe vitreo diligenter obturato: Nono deinde die coquantur lento igne aliquandiu, poſtea colentur: colaturæ adde Sagapeni in aceto diſſoluti, aur. v. Confice ſecundum artem.

Rec. Myrrhæ, aur. ij. Coquantur iterum ad conſumpt. ſuccorum, poſtea adde Ceræ, unc. v. Fellis Taurini, aur. v. Ferveant ſimul, donec liquefcat cera: poſtea inſperge ſequentium rerum tenuiſſimum pulv.

Rec. Scammoneæ, Aloes, Mezerei, Colocynthidos, an. aur. v. Euphorbii, aur. ij. Salis gemmæ, aur. iij. Turbith, aur. v. Piperis longi, Zingiberis, Camomillæ, an. aur. ij. Confice ſecundum artem.

Illitum ſtomacho vomitu purgat, Hypogaſtrio autem inunctum, alvum dejicit,

dejicit, ob id Hydropicos mire juvat, ſeorſum excrementum educendo. Vermes quoque necat, & educit.

Unguent. Citrinum.

Rec. Boracis, unc. ii. Caphuræ, unc. i. Corallii albi, unc. i. ſſ. Cypſi, unc. i. Umbilici marini, Tragacanthæ albiſſimæ. Amyli, Cryſtalli, Entalii, Dentalii, Thuris albiſſimi, Nitri; an. dr. iii. Marmoris albi, dr. ii. Gerſæ ſerpentariæ, dr. i. Ceruſſæ, dr. vi. Axungiæ porcinæ rec. ℔. i. ſſ. Sepi Caprini præp. unc. i. ſſ. Adipis Gallinacei præp. unc. i. Axungiam porcinam, & adipem gallinaceum liqua ſimul, & impone tepidis adhuc, corticum citri ſatis magnam quantitatem, & macerentur per menſem unum. Poſtea eximito cortices, & liquato porcino adipi; adde adipem gallinaceum, & Sebum Caprinum; deinde addantur reliqua tenuiſſime trita; ultimo vero inſperge Caphuram ſubtiliſſime tritam.

Faciei maculas emendat, ſcabiem corrigit, cicatrices exterminat, ruborem oculorum aufert, aſpera lævigat.

Unguent ex ſuccis.

Rec. Ol. roſati comp. ℔. i. Ol. roſ. Omphac. ℔. ß. Succi fol. Plantag. Succi Solan. hortenſis, Succi Centaur. min. Succi Lapathi, an. unc. iii. Bulliant olea cum ſuccis ad eorum conſumpt. Deinde adde Ceræ albæ, q. ſ. ad formandum unguentum molle; quibus bene agitatis, donec tepida fiant, inſperge Lithargyrii tenuiſſ. pulv. unc. iii. Pompholygis præp. unc. ß. Recrem. plumbi pulv. dr. vj. Miſce, fiat unguentum.

Aliud Unguent. ex ſuccis.

Rec. Lithargyrii loti, ℔. i. Ol. roſati; q. ſ. Succorum plantag. Solatri hort. an. q. ſ. Nutriantur in mortariolo, & fiat unguentum.

Unguent. de Lithargyrio.

Rec. Lithargyrii, Ol. communis, aut potius roſati, Aceti, an. q. ſ. Nutriatur primo lithargyrium cum oleo roſato longo tempore; adde poſtea acetum ſenſim, & iterum oleum, & ſic viciſſim fiat unguentum.

Unguentum Roſatum.

Rec. Axungię porcinę recentis, q. ſ. Lava multoties in aqua tepida & toties donec omnem odorem depoſuerit: in ea infunde roſas tuſas per vii. dies, poſtea lento igne coq; in vaſe duplici, & cola, in colatura recentes roſas tuſas iterum infunde, coq; & cola, ter, terepete, & habebis unguentum perfectum.

Unguent. florum Arantiorum, Citri, Iaſmini.

Rec. Florum arantiorum, q. ſ. Integros infunde in ſ. q. axungiæ porcinæ, optime lotæ cum aqua tepida, & tandem frigida: lento igne excalefac quotidie, & tandem cola. In colatura novos flores integros affunde, macera in ſole, vel hypocauſto: cola iterum, ut prius: ter & quater reiteretur dicta infuſio.

Vel alio modo.

Rec. Supradictorum florum, q. ſ. Infunde in ſ. q. olei ben, macera per aliquot dies, cola, & reitera ter infuſionem; ſi volueris ſexies, & ſepties: in ultima colatura liqua Ceræ albæ q. ſ. ut inſpiſſetur.

In oleo amygd. dulc. pariter fiat infuſio; at brevi tempore aceſcit, & amittit ſuavitatem omnem, & ſit rancidum, ac graveolens.

Chymica Præparatio.

Ex ſupradictis floribus, extillatur oleum per veſicam, vel vas refrigeratorium, ut ſupra diximus, in eo liquatur ceræ albæ, quantum ſufficit ad juſtam unguenti craſſitiem.

Rec. Ceræ albæ, ℔. ii. Olei, ℔. viii. aut q.ſ. Roris marini, Fol. lauri, Rutæ, an. ℥. viii. Tamariſci, Ebuli, Sabinæ, Balſamitæ, Salviæ, Polii, Calamenthæ, Arthemiſiæ, Enulæ, Betonicæ, Brancæ Urſinæ, Spargulæ, Herbæ venti, Pimpin. Agrim. Abſinth. Ocymi, Herbæ paral. Coſti, Cymarum Sambuci, Craſſulæ, Mille folii, Sempervivi, Chamædryos, Centaurii, Centumnerviæ, Fragariæ, Quinq; folii, an. ℥. iv. ß Rad. Altheæ, Cymini, Myrrhidis, an. ℥. iii. Fœnugræci, Butyri, an. ℥. i ß. Sem. Urticæ, Violarum, Papav. albi, Menthæ Saracenæ, Menthæ Criſpæ, Lapárioli, Polytrichi, Cardoncelli, Matriſſilvæ, Flor. camomill. Herb. moſchatæ, linguæ cervinæ, Criſpulæ, Camphoratæ, Styriacis calamitæ, Medullæ cervinæ, an. ℥. iii. Adipis Urſini, Adipis Gallinacei, Adip. Anſerini, Maſtiches, an. ℥. i. Thuris, ℥. iii. Ol. Nardini, ℥. ii. Herbæ omnes Majo menſe colligantur; & inciſæ macerentur in vino odorifero per dies ſeptem; octavo deinde die coquantur, donec fere conſumatur vinum: poſtea cola, & colaturæ expreſſæ adde oleum, & coq; donec conſumatur vinum fere; mox adde ceram, & reliqua ſecundum artem. Adverſus torporis frig. mala, reſolutionem coxendicum, nephrit, convulſionem, & id genus alia valet. Tumores reprimit, durities emollit, livoremque cutis emendat.

Unguen. Aregon.

Rec. Roriſmarini, Majoranæ, rad. Jari, (i. *Serpentariæ.*) Serpilli, Rutæ, Rad. Cucumeris aſin. an. ℥. iv. Fol. Lauri, Salviæ, Sabinæ, an. ℥. iii. Pulicariæ maj. minoris, an. ℥. iv. Rad. Bryoniæ, u. iii. Laureolæ, fol. Cucum. aſinini, Nepetæ, an. u. vi. Maſtiches, Olibani, an. ʒ. iiii. Pyrethri, Euphorbii, Zingiberis, Piperis, an. u. vi. Olei Moſchelini, unc. ß. Ol. communis ℔. v. Petrolei clari, unc. i. Butyri, unc. iiii. Herbæ, & radices Majo menſe collectæ in oleo macerentur diebus ſeptem, deinde coquantur, & colentur, colato oleo adjice reliqua, atq; adde Ceræ, ℔. i. u. iii.

Prodeſt malis corporis frigidis, convulſionibus, reſolutionibus partium: item dolori colico, renum, articulorumque.

Unguent. Agrippæ Regis.

Rec. Rad. Bryoniæ, ℔. ii. Rad. Cucum. aſinini, ℔. i. Scillæ, lib. ß. Ireos, unc. iii. Rad. filicis, Ebuli, Tribulorum aquatic. an. unc. ii. Ceræ albiſſ. u. xv. Ol. albiſſ. lib. iv. Macerentur radices recentes contuſæ per dies octo in oleo, deinde coquantur, & exprimantur: in colato oleo diſſolve ceram, & fiat unguentum.

Hydropicis, & omnibus corporis œdematis ſuccurrit: Nervor. mala ſanat, urinam movet. Extrinſecus illitum ventrem ſubducit, doloriq; renum utile eſt.

Unguent. Vulnerarium.

Rec. Ol. Vulnerarii in *prima parte* deſcript. lib. i. Ceræ Citrinæ, un. iii. Terebinthinæ, unc. i. Maſtiches, unc. i. ß. Liquentur ſimul, & fiat unguentum.

Aliud.

Rec. Fol. Ophiogloſſi, Man. iii. Bugulæ, Saniculæ, an. Man. i. Infundantur in ſufficienti quantitate olei Hypericonis, coquantur lento igne, & colentur: in colatura infunde Flores Tapſi barbati, Flores ſolis, ſeu Helianthemi, (aliis

Hyſſopi,

Hyſſopi nemorenſis) Hipericonis, an. part. æqual. Coquantur lento igne; poſt macerationem 8. vel 10. dierum. In colatura ſolve Maſtiches, unc. iii. Ceræ Citrinæ, q. ſ. Fiat unguentum ſecundum artem.

Unguentum Armarium.

Rec. Adipis verris aprugni, urſini, an. lotones viii. Pul. Lumbricorum, Cerebri Aprugni ſiccati, Sandali rubri odoriferi, Mumiæ, Hæmatit. an. unc. i. Uſneæ, circiter unc. i. Fiat unguentum ſecundum artem.

Aliud ex Theoph. Parac.

Rec. Uſneæ in cranio humano aliquando ſub cœlo relicto p rognatæ, unc. ii. Mumiæ unc. ß. Adipis humani, unc. ii. Sanguinis humani, unc. ß. Ol. lini, dr. ii. roſarum, unc. i. Boli armeni, unc. ß. Hæc in mortario tunde tamdiu, donec in purum ungentum redigantur.

Vires, & uſus in medium non propono; non ſolum utilitati, ſed etiam curioſitati conſulere oportet.

Chrymica Præparatio.

Unguenta ſuperius facta variis modis poſſunt Chymice præparari, de quibus varia jam tradidimus præcepta; at quia antiquorum methodum ſequimur eam merito intactam relinquimus.

Unguentum Bezoardicum A. S.

Rec. Succi Nicotianæ, ℔. iiii. Succi Rutæ, Abſinthii, Abrotani, Card. benedict. an. ℔. ii. Axungiæ Cervi juvenis, ℔. ii. Ol. Scorpionum optimi de Sem. Citri expreſſi, an. ℔. ß. Bulliant ſimul in olla vitreata, lento igne ad ſuccorum conſumptionem: mox cola, & refrigerari ſine: poſtea unguentum ſuperius, a ſuccorum reſidentia, (quod viridiuſculum, ſulphureiſque dictarum herbarum ſubſtantiis valde repletum erit) ſepara; adde: Extracti Alexiterii ſpecifici, unc. iii. Extracti opii Thebaici, Eſſentiæ mumiæ, Caſtorei, an. unc. i. Ol. Balſamici Peruviani odorif. per retortam diſtillati, Ol. de liquidambar. Ol. de ſtyrace liquid. Ol. ſuccini albi, an. unc. iiij. Ol. Caryophyllorum, Ligni Saſſafras, Thymi, Roriſmarini, Camphoræ, an. unc. ii. Miſce, fiat unguentum.

Unguent. pro Scabie.

Rec. Unguent. Roſati, ℔. i. Balſami Peruviani, unc. i. Mercurii dulc: ſublim. unc. i. Miſce, fiat unguentum.

Aliud.

Rec. Styracis liquidæ, unc. i. Ung. Roſati, unc. ii. Miſce, fiat unguentum.

Aliud.

Rec. Unguent. de lithargyrio, Unguent. Roſati, an. unc. ii. Styracis liquid. unc. i. Miſce, fiat unguentum

Aliud.

Rec. Terebinthinæ lotæ, unc. ii. Vitellorum ovorum. No. ii. Ol. Roſati unc. iii. Sulphuris ſubtil. triti, dr. iii. Ceruſſæ, unc. ß. Miſce, fiat unguentum.

Aliud.

Rec. Lithargyrii loti. Ol. roſati, q. ſ. Succi herbæ Reginæ, q. ſ. Nutriantur ſimul in mortariolo, & fiat unguentum.

Aliud.

Rec. Ung. de Lythargyrio, Unguent. Roſati, an. unc. ii. Styracis liquidæ, unc. i. cinnabaris, dr. iii. Miſce, fiat unguentum.

SECTIO X.

(a) *De Cerotis, & Emplaſtris.*

BOnoniæ, ubi hæc medicamur, Emplaſtri nomine abutuntur Medici, & pro Emplaſtro Cataplaſma intelligunt, pro Ceroto Emplaſtrum. Emplaſtrum, & Ceratum ſecundum conſiſtentiæ modum differunt: ut enim linimentum, & unguentum; ita Ceratum, & Emplaſtrum; nimirum Ceratum Emplaſtro minus duram habet conſiſtentiam, ad Emplaſtri tamen duritiem fere accedit. Dicitur Cerotum, & Ceratum a cera, quod majorem partem Ceræ recipiat, & componitur hodie ex pulveribus, oleis, gummi, pice, terebinthina, & cera, additis interdum pinguedinibus, medullis, & mucilaginibus. Emplaſtrum, ἀπὸ τοῦ ἐμπλάττειν, quod extendi, & linteo vel alutæ induci, vel illini poſſit. Eſt enim Emplaſtrum, medicamentum corpori admovendum, durum valde, & ſolidum, eique firmiter adhæreſcens.

(a) *De Emplaſtris.* Emplaſtrum ſtomachale. Rec. Emplaſtri de cruſta panis, oxycrocei ana unciam ſemis, olei menthæ, caryophyllorum ana guttas 15. balſami Peruviani, olei nuciſtæ expreſſi ana dr. ſ. M. f. l. a. emplaſtrum, in morbis ventriculi, nauſea, vomitu, febribus intermittentibus, diarrhæa, dyſenteria, &c.

Emplaſtrum anodynum. Rec. Empl. Vigon. de ran. cum mercurio, ſpermatis ranarum ana unciam unam, olei hyoſcyami q. ſ. balſami ſulphuris ſcrupulum ſemis. M. f. emplaſtr. In doloribus dorſi, lumborum, pleurit. raucedine, doloribus podagricis, & tumoribus, etiam doloribus pectoris, omiſſo emplaſtro mercuriali.

Emplaſtrum ad tempora. Rec. Olei nuciſtæ expreſſi drachmam ſemis, opii ſcrupulum ſemis, camphoræ gran. ſex, olei caryophyllorum guttas quinq; balſami Peruviani ſcrupulum unu. M. f. emplaſtrum: Uſus in vigiliis ad ſomnum conciliandum doloribus dentium, aurium, capitis.

Emplaſtrum in hæmoptyſi. Rec. Emplaſtri ſpermatis ranarum, unciam ſemis, aluminis uſti ſcrupulos duos, olei hyoſcyami q. ſ. M. f, emplauſtrum, uſus in hæmoptyſi ad præſervandum.

Emplaſtrum polychreſtum. Rec. Axungiæ humanæ, ſive equinæ unciam unam, minii, ceruſſæ ana unciam ſemis, ſaponis Venet. drachmas ſex, camphoræ parum. f. Emplaſtrum, poteſt addi oleum hyoſcyami. Uſus in catarrhis, ulceribus falſis, ambuſtis & inflammatis partibus, in tumoribus, hydrope, vulneribus.

Emplaſtrum ad mammas; Rec. Gummi ammoniaci drachmas duas, ceræ albæ unciam ſemis, ſpermatis ceti drachmam unam ſemis, olei hyoſcyami drachmam unam, camphoræ ſcrupulum ſemis, nitri ſcrupulum unum, opii grana decem, M. f. emplauſtrum. Uſus in mammis induratis contra lactis coagulationem & grumæ factionem.

Emplaſtrum emolliens. Rec. Pulveris fœnigræci, lini, rad. altheæ, ana uncias duas, curcumæ unciam ſemis, olibani unciam unam ſemis, myrrhæ drachmas tres, farinæ fabarum drachmas ſex, aluminis uſti unciam unam, tartari drachmas ſex, ceræ & terebinthinæ ana libram unam, olei lini uncias tres. M. f. l. a emplaſtrum.

Nervinum, Rec. Axungiæ humanæ unciam unam, picis albæ, ceræ ana uncias

cias duas, olei juniperi, ſuccini ana drachmas duas.M.f.l. a. emplaſtrum.

Emplaſtrum iſchiaticum. Rec. Picis albæ, colophoniæ, ſuccini, ſulphuris ana drachmas duas, axungiæ humanæ unciam unam, olei hyoſciami drachmas tres, mercurii dulcis drachmam unam, M. f. l. a. emplaſtrum.

Emplaſtrum matricale. Rec. Tacamahacæ, galbani, myrrhæ electæ, ana drachmas tres, unguenti nervini drachmas duas, eſſentiæ caſtorei, ſuccini, ana drachmam unam, olei ſuccini guttas decem, M. f. l. a. emplaſtrum.

Emplaſtrum odontalgicum. Rec. Gummi elemi, animæ, ſtoracis, ladani optimi ana drachmam unam, olei nucis moſchatæ expreſſi drachmas duas, balſami Peruviani ſcrupulum unum, olei ligni rhodii, ſuccini, majoranæ, ana guttas tres, M. f. emplaſtrum.

Emplaſtrum dialtheæ peruſitatum eſt eximiuq; affectus & emplaſtrorum ſimpliciſſimum, nihilominus ejus præparatio non infimi momenti eſt. Optime & quidem albiſſimum paratur hoc modo: ſemen fœnugræci & lini probe abluantur, non autem contundantur, & radix altheæ non minutum incidatur, infunde cum aqua calida per dies duos, in aheno æneo leniter fiat ebullitio, ſic fit mucilago quæ tranſcoletur, quæ fiat ſpiſſa per ignem leniſſimum. Rec. hujus mucilag. frigidæ & olei olivarum portionem æqualem, adde ſenſim atq; ſenſim lithargyrii tenuiſſime cribrati quantum ſatis, per integrum diem fiat leniſſima tinctura uſque ad conſiſtentiam.

Emplaſtrum ſpermatis ranarum. Sperma pellucidum aſſumatur, & oculi nigri remaneant, quod cum oleo & aqua ſalſa coquatur, quæ ceruſſam aggreditur, & tunc non opus eſt cera.

Argentum vivum ſi velimus addere emplaſtris, extinguatur prius in terebinthina.

Emplaſtrum triapharmacum longiſſime coquatur.

Oxycroceum ſequenti modo optime fit: Pix, cera flava, coloph. terebinth. junctim fluant, per linum colentur, & cal. ſerventur, item? Secundo fiat infuſio croci cum ſpiritu vini; Tertio ſoluta gummata cum aceto ſeorſim ſervantur, item pulver. Hæc quatuor invicem alternatim miſceantur & bene agitentur, non ſuper ardentem flammam, ſed in diplomate colliquando vel immergendo ultra medietat. patellam in aliud vas aqua fervente plenum, ſic omnium optime coibunt in maſſam minime friabilem aut grumoſam, ſed ductilem: ſub continua agitatione ſinas refrigerari.

In emplaſtris lithargyrium exactiſſime trituratum & cribratum ſemper prius cum oleo, axungia, vel ſuccis coquatur, deinde addi debent gummata, pulveres &c.

Quando lithargyrium vel ceruſſa cum oleo vel axungia coquitur, ſemper addatur acetum fortiſſimum.

Cera flava terebinthina, colophonia ſeparatim ſemper liquentur, in ſartagine; ſicque non nimis calide ſuperioribus gummatibus ſenſim ſub continua agitatione infundantur: & alternatim inſpergantur pulveres ex gummatibus.

Gummata etiam prius ſolvi poſſunt vel in aceto, vel in terebinthina, deinde addatur cera.

Maſtiche, thus inferatur emplaſtris, quando maſſa remota fuit ab igne.

Ad reſinas & extracta reſinoſa non ſemper ſpiritus vini rectificatiſſimus aſſumendus, ſed rectificatus.

Olea vel axungiæ tamdiu coquantur cum minio & lithargyrio, donec ſupra unguem gutta concreſcat, nec defluat amplius, tunc adde ceram, colophoniam & terebinthinam.

Emplaſtra diapalmæ ob vitriolum it. ſaturninum ſudorem eliciunt, maxime ſi partibus tumentibus & dolentibus applicentur.

Emplaſtrum Diachylon Simplex. Meſ.

Rec. Lithargyrii, unc. vi. Ol. veteris, unc. xii. Mucilaginis Sem. Lini, Fœnugræci. Rad. Maluæ, an. unc. iii. Coquantur ſimul lithargyrium, & oleum, donec craſſeſcat; poſtea ſenſim adde mucilagines, omnia ſemper rudicula ſeu ſpatula movendo, & fiat Emplaſtrum.

Emplaſt. Diachylon magnum Meſ.

Rec. Lithargyrii tenuiſſime triti, lib.i. Ol. Irini, Anethini, chamęlini, an. unc. viij. Mucilaginis ſem. Lini, Fœnugræci, Bdellii, an. drach.v. Terebinth. und.i.ſem. Ficus pingues No.xii. Sepi Hircini, Reſinæ, an.unc.ii. ſem. ceræ, drach.vi. Ol. Sampſuchini, & de ſpica, q. ſuf. Miſce, fiat Cerotum.

Emplaſt. Diapalma, ſeu Diachalciteos.

Rec. Lithargyrii, lib. iii. Ol. veteris, lib. iii. Axungiæ porci, lib. ii. Chalciteos unc. iv. Coquantur ſimul Litharg. & oleum, ſpatula ſenſim movendo, lento igne, dein Axung. & poſteà adde ſub fine chalcit. Nonnulli aquam addunt, & album fere redditur.

Emplaſt. Album, ſive de Ceruſſa.

Rec. Ceruſſæ, lib. i. ſem. Ol. roſati, lib. ii. ceræ albæ, unc. iv. Ut album evadat, plus ceruſſæ addunt, interim maxime providentes, ne coquantur; ubi vero coxerit, nigrum evadit.

Emplaſt. de Janua.

Rec. Succi Betonicæ, Plantag. Apii, an. lib. i. ceræ, Picis, Reſinæ, Terebinthinæ, an. lib. ſem. Fiat Emplaſtrum, M.

Empl. de Gratia Dei Nic.

Rec. Terebinthinæ, ℔.ſſ. Reſinæ, ℔.i. ceræ albæ, unc. iv. Maſtiches, unc.i. Verbenæ, Betonicæ, Pimpinell. an.man.i. Fiat decoctio herbarum in vino albo generoſo ad conſumptionem tertiæ partis. In colatura diſſolve, ceram, reſin. Maſtich. bulliant, donec incorporentur, & agitentur. Tunc ab igne deponantur, & Terebinthina injiciatur, agitando cum ſpatula, & fiat Emplaſtrum.

Emplaſt. contra rupt. ſive de pelle arietina.

Rec. Lithargyrii, Lapid. Hæmatit. Sanguinis draconis, Boli Arm. Opii, Maſtiches, Ammoniaci, Mumiæ, Galbani, Thuris, coſti, Lumbricorum, an. drach. ſem. Picis nigræ, Picis Græcæ, ceræ albæ, cerę rubræ, an. drach.i. Rad. conſolid.mai.minoris, an.drach.iii. Roſar.rub. Myrrhæ, Aloes, an. gr.17. Succi Hypocaſtidis Gallarum immaturarum, Balauſt. Ariſtolochiæ rotundæ an. dr. vi. Viſci quercini, Terebinthinæ, an. drach.ii. Sanguinis hominis ruffi, unc.ix.

Fit autem hunc in modum: Pellem Arietinam integram cum omnibus pilis coque in aqua, donec fere omnino diſſoluta ſit in lentorem quendam: quem colabis. Hujus colaturæ ſume lib. i. immitte in vas novum, in quo viſcum liquabis lento igne, rudicula ſemper agitando: injice deinde lumbricos, poſtea ceram, terebinthinam, & maſtichen: his liquatis, adde gummi aceto diſſolutum, & coque ad cerati craſſitiem. Poſtremo injice, quæ terenda ſunt, probe trita: Probe miſceto, & confice magdalias. Arnaldus.

Emplaſt. de Ranis Jo. de Vigo, nonnullis de Vipera.

Rec. Ol. chamæmeli, Aneti, de ſpica. de Lilio, an. unc. ii. Adipis porci, Vituli, an. lib. ſem. Euphorbii, drach. v. Thuris, drach. x. Ol. Laurini, ſeſcunciam, Adipis viperæ, unc. ii. ſem. Ranas viventes, No. ſex. Lumbricorum in vino lotorum, unc. iii. ſem. Succi rad. Ebuli, & Enulæ, an. unc. ii. Schœnanthi, Stœchacis, Matric. an. man.i. Vini odoriferi, lib. ii. Coque omnia ſimul ad vini conſumptionem colentur. Colato adde lithargyrii

aurii,

aurii, lib. i. Terebinthinæ claræ: unc. ii. Cum cera alba fiat Emplaſtrum, addendo in fine ſtyracis calamitæ, ſeſcunciam. Et igni ablatum piſtillo tribuletur, donec ſit tepidum. Tunc adde argenti vivi, ſaliva extincti, unc. iv. miſce diu piſtillo.

Emplaſtrum, ſeu Cerotum de Vipera.

Rec. Pinguedinis Viperæ, ℥. 3. Ung. Populeonis, ℔ ſem. Litargyr. ℥ iv. Picis Græcę, unc. 6. ceræ albæ unc. 4. Coquantur in unguentum, & ſub finem adde ſpinæ viperinę ſubtil. pulver. unc. 2. Minii ſubtil. pulver. unc. j. Fiat Cerotum ſecundum artem.

Valet ad diſcutiendos tumores duros, & ad gummata Gallica reſolvenda.

Emplaſtrum oxycroceum.

Rec. Croci, Picis, colophoniæ, ceræ, an. unc. iv. Terebintinæ, Galbani, Ammoniaci, Myrrhæ, Thuris, Maſtiches, an. unc. j. Miſce, fiat Emplaſtrum, Galbanum & ammoniacum diſſolvi prius debent, in Aceti ſ. q.

Emplaſtrum de Meliloto Andromachi.

Rec. Nardi Gall. Cyperi, Iridis, Myrrhæ, an. drach. 8. croci, unc. ſem. Meliloti drach. 25. Terebinthinæ, an. drach. 50. ceræ, drach. 100. Olei cyprini, unc. 6. Aceti, quantum ſuff. Fiat Emplaſtrum.

Emplaſtrum ſtiticum Crolli.

Rec. Minii, Lapid. calaminaris, an. ℔ ʃS. Lithargyr. auri, & argenti, an. unc. 3. Ol. lini, Olivarum, an. ℔ j. ſem. Laurini ℔ ʃS. cerę, colophonię, an. ℔ j. Vernicis, Therebinthinę, an. ℔ ʃS. Opoponacis, Galbani, Serapini, Ammoniaci, Bdel. an. unc. 3. carabę citrinę, Olibani, Myrrhę Alexandrinę, Aloes epat. Ariſtolochiæ utriuſque longę & rot. an. unc. j. Mumiæ. Magnetis, Hæmatit. an. unc. j. ʃS. Corall. alb. & rub. Matris perlarum, Sangu. draconis, Terrę ſigillatæ, Vitrioli albi, an. unc. j. Florum Antimon. drach. j. Croci Martis, parum, camphoræ, unc. j. Coque primo Lithargyrium, & minium, cum oleis; paulo poſt adde lapid. calam. ceram poſtea, & tandem Gummi cum Terebinthina mixta, eaque prius ad mellis craſſitiem cocta, quibus ultimo addantur pulveres. Mira de hoc Emplaſtro efferuntur, maxime in cruentis, & in inveteratis ulceribus.

Allud ex Chirurg. Magna Theophr. Parac. P. *p.* T. *ii.* C. *vj.*

Rec. ceræ virg. ℔ j. Picis grecę tantundem, Terebinthinę quart. j. Colliquatis ad ignem, inſperge Pul. Maſtiches, Succini, Myrrhæ, thuris, an. unc. v. Mumię, unc. 2. Aloes Epaticę, unc. j. ſem. camphorę, unc. ſem. Miſce, fiat Cerot.

Aliud.

Rec. Ceræ, ℔ j. colophoniæ, Picis, an. unc. 3. Gummi Ammoniaci, unc. 2. Bdellii, unc. j. Magnetis ſubtil. triti, unc. 3. Miſce, fiat Cerotum.

Aliud deſcript. noſtra.

Rec. Maſtiches, unc. j. ſem. Succini, unc. ſem. camphoræ, drach. 2. ceræ citrinæ, unc. 4. Ol. Balſamici vulnerarii, quantum ſuff. Liquentur ſimul: ſub finem adde. Terebinthinæ, Picis nigræ, an. unc. j. Thuris, Ariſtolochiæ rotundæ, Mumiæ, an. drach. 6. Miſce, fiat Cerotum.

Aliud.

Rec. Lythargyr. auri loti, lib. j. Ol. vulnerarii *in prim. part.* deſc. lib. 2.

Succi

Succi Ophiogloſſi, Bugulæ, an. unc.3. Coquantur ſimul, ſpatula ſemper movendo, donec in Emplaſtri craſſitiem evadant: Refrigeratis fere adde Terebinthinæ, Gum. Opoponacis, Ammoniaci, Sagapeni, an. unc. 2. Pulver. Thuris, Ariſtolochiæ, Mumiæ, an. unc. ſem. Miſce fiat ceratum.

Ceratum, ſive Emplaſtrum de Cruſta panis.

Rec. Maſtiches, menthæ, Spodii, coralli rubri, Santal. albi, rubri, an. dr. j. cruſtæ panis toſtæ, & maceratę in aceto per horam mediam, unc. 2. Ol. maſtich. cydoniorum, an. unc. j. Farinæ hordei q. ſ. Fiat Emplaſtrum, ſeu potius Cataplaſma. Valet in vomitu puerorum, & his qui cibum retinere non poſſunt.

Ceratum Diaphœnicum Calid. Meſ.

Rec. ceræ, unc. 2. Ol. roſati, Nardini, an. unc. 4. Dactil. ſicc. No. 40. Panis biſcocti, drach. 8. Macerentur biduo in vino opt. poſtea rec. carnis cydonior. in vino coct. unc. j. Maſtiches, Tur. Abſinth. an. drach. 2. ſem. Ligni aloes, macis, myrrhæ, aloes lotæ, ſpicæ nardi, acaciæ, galliæ moſchatę, Trochiſc. ramich, calam. arom. an. drach. j. Ladani, dr. 1. Miſce, fiat Emplaſt.

Chymica præparatio.

Olea, Unguenta, Linimenta, Cerota, & Emplaſtra, quæ interiores partes, forinſecus admota juvare creduntur, ſi diſtillatione attenuentur, depurentur, & exaltentur, id facilius præſtare nemo eſt qui ignoret. In utroque Ceroto, ſeu Emplaſtro, præcipua vis in aromatis, pane, maſtiche, & paucis oleis conſiſtit. Qui de cruſta panis conficere voluerit, accipiat ſpiritum panis cum ſuo oleo, & cum oleo maſtiches, & menthæ: in his liqua ceram, & forma Emplaſtrum, cui adde ſi voluerit ſalia corallorum, & ſpodii.

Si Cerotum diaphœnicum tam calidum quam frigidum. Accipe aromata in eo deſcripta, macera in vino optimo rub. diſtilla per refrigeratorium: eadem via tincturam, & ſalem conficies. His miſce ſpiritus, & olei panis tantillum, quibus maſtiches oleum adjunges, & tandem in his ſolve ceram, & fiat Cerotum. Sed minori cum labore parabis Emplaſtrum ſtomachicum præſtantiſſimum, hoc modo.

Rec. Olei Maſtiches per retortam deſtill. unc. ſem. Ol. Menthæ, Abſinthii, Nucis moſchatæ, caryophyllorum, an. drach. j. gummi Tacama haca, unc. j. ſem. ceræ citrinæ, unc. 4. Miſce, fiat Ceratum.

Aliud.

Rec. Schœnant. calami aromat. ſpicæ nardi, macis, caryophyllorum, Abſinthii, an. unc. j. Thuris, Labdani, an. unc. ſem. Maſtiches, unc. 2. zingiberis, unc. ſem. Macerentur triduo in ſ. q. vini optimi; poſtea per refrigeratorium oleum, & aquam prolice. Prima aqua prolecta auge ignem, & habebis oleum graviter olens, rubicundi coloris. In utroque oleo ſolve gummi Tacamahacę, unc. j. ceræ citrinę unc. 3. Miſce, fiat Ceratum.

Emplaſtrum pro ulceribus ſordidis.

Rec. Ol. Plumbi, unc. ſem. Ol. vulnerarii Balſamici, unc. 3. Succini, Maſtiches, an. unc. ſem. Lithargyr. loti, unc. j. cinnabaris, & Ol. mercurii, drach. j. Miſce, fiat Emplaſtrum.

Emplaſtrum Magneticum Angeli Salæ.

Rec. Antimonii crudi, Sulphuris flavi, Arſenici albi, an. ℥. 2. Pulverizentur omnia ſubtiliſſime, & in mortariolo ſeu phiala, ſepeliantur in arena, uſque ad aliqualem eminentiam, ſubminiſtretur ignis, donec omnia liqueſcant, id quod ſtylo ferreo experiri licet, ſi nimirum materia eidem adhæſerit, & inſtar terebinthinæ ductilis fuerit coloris rubei ſubobſcuri. Vaſe refrigerato eximitur materia, quæ eſt dura inſtar picis, vocaturque magnes arſenicalis. Hic magnes Arſenicalis venenatus amplius non eſt; ſine enim noxa omni animalibus dari poteſt. Præterea cauterium potentiale eſt inſigne, quod ſine ulla inflammatione, aut corroſione dolorifica operatur. Uſus ejus eſt in peſte, ex hoc componitur Emplaſtrum.

Rec. Hujus lapidis Arſen. Magnet. drach. 3. Terebinthinæ laricæ, ceræ, an. unc. ſem. Gummi ſerapini, ammoniaci, galbani, an. dr. 3. Ol. Succini, drach. 2. Terræ vitrioli optime lotæ, ℥. j. Diſſolve prius gummata in aceto ſcillitico: ſolutionem per pannum lineum cola, & exprime, eamque tamdiu bulliendo inſpiſſa, donec acetum fuerit conſumptum, & gummata ad priorem conſiſtentiam redierint. Deinde ſeorſim Ceram, & Terebinthinam eliqua, & extra ignem aliquandiu agita, donec ad ſpiſſitudinem unguenti redigantur. Porro adde gummata purificata, & inſuper pulverem magnetis arſenicalis, cum vitrioli terra, & oleo ſuccini.

Hoc Emplaſtrum ulceribus, & carbunculis peſtilentialibus more conſueto applicatum, ſubito rumpit eadem, & venenum ex imo inſtar magnetis potenter attrahit, nec apertum ulcus coire patitur, ante perfectam extractionem omnis venenoſitatis.

Emplaſtrum Attractivum.

Rec. Litargyrii, Lapid. calamin. Succini, magnetis, an unc. 2. Pulveriſata omnia tenuiter, coque in Olei lini lib. ſem. ceræ, lib. j. Terebinthinæ, lib. ſem. Vernicis, unc. 4. Coque aliquandiu, donec inſpiſſetur. Adde poſtea gummata ſequentia, vulgari modo in aceto ſoluta, & colata, viciſſimque, Opoponacis, Serapini, Galbani, Bdellii, Ammoniaci, an. drach. j. ſem. Ebulliant leviter; In fine adde pulverum, maſtiches, thuris, myrrhæ, aloes hepaticæ, an. unc. j. Diligenter move ſpatula, & tandem malaxando in magdaleones redige. Valet in tumoribus podagricis, quos in aquam ſolvit, & extrahit.

Aqua Cardiaca pro malignis Peſtilentialibus Febribus, omnium præſtantiſſima, cujus uſus erit ad curationem, & præcautionem.

Rec. Meliſſæ, cardui benedicti, cicerbitæ, Veronicæ maris, Ulmariæ, Pimpinellæ, an. man. 4. Ex his ſuccum exprime, in quo macera radicum Angelicæ, Tormentillæ, Enulæ campanæ, Biſtortæ, Gentianæ, cinnamomi, an. unc. 2. Vini albi, libras duas, digerantur triduo in vaſe vitreo bene obturato; & tum per alembicum vitreum, calore balnei Mariæ, extilletur aqua.

Doſis eſt ab unciis duabus ad uncias quatuor. Sudorem excitat, roborat vires, & non raro extinguit febres.

Aqua Panis.

Rec: Micæ Panis albiſſ. lib. xv. In vaſe vitreo infunde, & macera in fimo equino

no per menſem in ſufficienti quantitate aquæ communis, & diſtilla per Balneum Mariæ: & excipies aquam fragrantem primo, inſipidam poſtea. Antequam diſtillationem inſtituas, vini albi generoſi adde drach. v. Cinnamomi contuſi uncias tres. De hac aqua unciam unam, aut duas dabis pro doſi, cui addere poteris tantillum ſacchari albi, ut pro unc.2. unc. dimidiam Sacchari. Hæc aqua vires mirifice recreat, ac reſtaurans eſt præſtantiſſimum.

Aqua Margaritarum.

Rec. Margaritas Orientales, Aceti albi diſtill. an. q. ſ. diſſolve uniones cum aceto diſtillato, acetum evapora in ſatis lento igne, & in fundo vaſis ſalem invenies, qui per retortam pellatur, & habebis aquam fragrantiſſimam, reparandis viribus idoneam: cujus doſis eſt dimidia dragma cum juſculo carnis.

Aqua Reſtaurativa.

Rec. Pulpæ Caponis lib. j. Pulpæ Perdicum lib. ſem. medullæ Panis albi, lib. ij. Aquarum roſarum, meliſſæ, florum citrii, an. lib. j. vini albi generoſi, lib. vj. Schœnant. galangæ, macis, caryophyll. an. dr. vj. Cinnamomis dr. iij. indantur omnia urinali vitreo, ſatis amplo, & detineantur in fimo equino per 15. dies, urinali primo ſuo capitello bene obturato. Diſtilla poſtea ad calorem Balnei Mariæ, & habebis aquam optimam, viribus reparandis idoneam. Dantur unciæ duæ cum pauco ſacchari, ſemel, aut bis in die.

Antidotus Antipyretos non ſolut.

Rec. Conſerv. florum Boraginis, florum centaurii min. florum violarum, roſarum, an. unc. ij. Salis Antimonii optime depurati, unciam dimidiam, florum Antimonii diaphoretici, drachmas ſex, cum ſyrupo de corticibus citrii miſce, & fiat Antidotus, de qua dantur drachmæ duæ, tres, aut quatuor pro doſi. Sanguinem ſenſim repurgat, obſtructionem reſerat, lienis & jecoris duritiem emendat: neque vomitum, neque alvum movet: febres quaſcunque radicitus evellet.

Antidotus Antipyretos Purgans.

Rec. Extracti radicis Tithymali cypariſſiæ, Scammonii per aquam vitæ depurati, & præparati, an. unc. j. conſerv. florum roſarum, conſerv. florum Boraginis, florum Antimonii diaphoretici, an. drach. vj. cum ſyrupo roſ. ſolut. fiat Elect. de quo doſis erit drach. ij. & unc. ſem.

Electuarium de Croco *Martis ſimplex.*

Rec. Corticis citrii ſaccharo conditi, conſ. pulpæ cydoniorum, an. unc. ij. croci martis, unc. dim. Miſce, & fiat Electuarium, cujus doſis eſt a drach. ſem. ad duas.

Electuarium de Croco *Mart. ſol.*

Rec. Conſ. Borag. violar. roſarum, an. unc. j. pul. ſennæ Orient. drachmas vj. croci martis, drach. v. ſyrupi de pomis Saporis Regis, q. ſ. Miſce, fiat Electuarium, cui adde ol. aniſi gr. 8. Doſis a drachma una, ad duas, & tres.

Utriuſque Electuarii vires ſunt imperſcrutabiles: in cachexia quantum valeant, ſatis notum eſt. Obſtructiones tam jecoris, quam lienis optime reſerant.

Decoct. C*atholicum.*

In *noſtris curationibus* ſæpe fit mentio Decocti Catholici, tanquam potionis admodum univerſalis: Deſcriptionem ipſius ſic habeto.

Rec.

Rec. Radicis Graminis unc. iij. ſalſæ parillæ, unc. ij. fol. cichorii, agrimonii, pimpinellæ, betonicæ, capill. ven. an. man. j. ſennæ Orien. epithym. an. unc. j. florum violarum, borag. an. p. ij. aniſi drach. ij. liquirit. unc. dimidiam. Coquantur omnia in libris 8. aqu. communis in duplici vaſe, calore Balnei Mariæ. Doſis erit ab unc. iij. ſem. aut iv. ad ſex.

Decoctum Hydroticum

Decocti Hydrotici pariter frequens fit mentio in *noſtris curationibus*. Paratur vero in hunc modum.

Rec. Raſuræ ligni Indi, ℔ j. Corticis ejuſdem ligni, uncias tres, Baccarum Juniperi, unc. ij. Macerentur ſimul in vaſe terreo devitreato, ſtricti orificii, cum ℔ 20. aquæ communis, & ſpiritus ſulphuris dulcoacidi, drach. ij. in loco frigido per 10. vel 15. dies, donec certam quandam fermentationem acquiſiverint, quod fit citius aut tardius, pro aeris & tempeſtatis conditione. Tunc per Balneum Mariæ coque ad medietatem, & aquam evoca ſimul inter coquendum, quod facile fit cum amplo urinali, cum ſuo capitello. Utrumque liquorem ſeorſum ſerva. In Decocto, quod erit circiter librarum x. infunde radicis Chinæ ſelectæ in taleolas diſſectæ, Salſæ parillæ, an. unc. ij. ligni Saſſafras, unc. j. Santal. albi, unc. dimidiam. Coquantur iterum ad medietatem, quæ circiter ℔ v. erunt: quibus addimus, vel liquiritiam, vel ſaccharum, vel aniſum ſaccharo conditum, ſaporis gratia. Item ſi laxativum exoptemus decoctum, ei ſennam addimus; hermodactyllos non raro. Doſis ab unc. iv. ad vj. Sudorem movet: & in lue Gallica præſtantiſſimum eſt medicamentum. Item in Hydrope, & aliis.

Electuarium de Baccis Juniperi.

In Paralyſi, in morbis ventriculi, renum, & inteſtinorum, frequenter uſurpamus Electuarium de baccis Juniperi. Parandi autem modus ſatis eſt communis: Coquuntur enim baccæ maturæ Juniperi in ſufficienti quantitate aquę communis.

Unguen. Magiſtrale.

Rec. Fol. bugulæ, alchymillæ, plantag. peti, ſive herbæ reginæ, ſummitat. Hipericonis, an. m. ij. Infundantur s. q. Olei roſati per octo dies, & colentur: In colatura liquentur ceræ citrinæ, unc. tres, pro qualibet liqu. Terebinthinæ claræ, unc. j. Antimonii ſubtiliſſime triti, Tuthiæ præparatæ, an. drach. vj. Ceruſſæ lotæ, cinnabaris lotæ, an. unc. j. Miſce fiat unguentum.

Unguentum Vulnerarium.

Rec. Ol. Balſamici cum herbis vulnerariis, (de quo in *ſectione de oleis*) ℔ ij. Terebinthinæ, unc. tres ceræ citrinæ, lib. ſem. Galbani depurati, unc. ij. Pulv. præcipitati albi dulcorati, pulv. Vernicis, an. unc. ſem. Miſce, fiat unguentum.

De Auro Diaphoretico.

Pro auro Diaphoretico, recentiores nonnulli putant intelligendum eſſe magiſterium auri cum aqua regia factum, de quo in *ſecundo libro cap. de auro*, nec in totum errant: nam dictum aurum, cum duplici portione florum ſulphuris, iſtam amittit volatilitatem ſuam, & in pulverem rubicundiſſimum vertitur: Id ſi in vaſe circulatorio ſub fimo equino circuletur per quindecim dies,

dies, cum aqua vita alkalizata, acquirit magnam tenuitatem, & penetrandi potentiam. Ejus uſus nobis fuit olim ſatis communis, modo vero ſequenti utimur.

Rec. Auri puriſſimi partem unam, mercurii Antimonii q. ſ. diſſolve, & fiat amalgama: hoc vero coque blando igne per ſpatium 4. dierum, in vaſe vitreo ſeſquicubitum alto, cujus pars inferior ſit ampla & lata, ſuperior vero ſtricta, & longa. Ignis ſit blandus & continuus. Hoc modo amalgama in rubicundiſſimum pulverem vertitur, qui per 15. dies circuletur cum ſpiritu vini in fimo equino. Spiritum tandem evoca, & habes aurum tuum præparatum. Doſis erit a granis 3. ad 5. aut 8. ex conſerva quavis, etiam in vino, aut juſculo carnis.

Aurum Diaphoreticum Theop. Par. lib. de male curatis reſtit. lib. 3. c. 25.

Rec. Auri, drach. j. ex eo duæ patellæ fabricentur, ac per eſſentiam vini ſecundum artem, in primo gradu Athanoris, illæ in liquorem reſolvantur. Doſis eſt gr. iij. in vino.

Theriaca metall.

In *noſtris obſervationibus* non raro fit mentio Theriacæ metallorum, non alia de cauſa, niſi quod ea metallis medicina ſit Theriacalis adverſus venena, & quæ peſti, peſtilentibuſque morbis conveniat. Paratur vero ſic:

Rec. Mercurii reſuſcitati, partes quatuor, Reguli ſtellati antimonii, partes duas, Auri puriſſimi, partem unam. Liquetur aurum cum regulo, cui adde mercurium concalefactum ſeorſum, miſceantur invicem, & fiat maſſa, quæ pulverizetur ſuper lapidem porphyreticum. Hęc materia coquatur lento calore, in ſufficienti quantitate balnei Hermaphroditici, donec omnia probe fixentur. Doſis erit gr. vj. ad x.

Mumia mineralis.

In mineralibus ſumma eſt dulcedo, quæ proprie in illis mumia dicitur. In plumbo magna eſt, ut patet per ſalem ipſius. Hoc accipimus cum duplo mercurii, excoquantur ſimul ſecundum artem, & fiat pulvis, qui commode unguentis admiſcetur. Olea, quæ ex his parantur, verius mumiæ appellantur: at quia non ita facile parantur, hac de re præſertim contenti ſumus.

Liquor dulco-acidus ſulphuris.

In nonnullis male curatis, & his quibus mercurius fuit prave exhibitus, maxi mo cum fructu præſentem liquorem exhibemus. Fit vero ejuſmodi liquor more olei Sulphuris, vitra tantum, ſive campanam foliolis auri inducimus, foliola ad hęc communia, quibus unuſquiſque utitur vulgariter, intelligimus. Liquor qui hac via exſtillatur, mira dulcedine donatur, & multas poſſidet vires, quas ſtudio brevitatis omittimus.

Pilulæ Polychreſtæ.

Rec. Aloes ſuccotrinæ, ℥j. Maſtiches, ʒ. ij. macis, galangæ, an. drach. dimid. mercurii dulcis præcipitati ſine corroſivis, drach. j. & dim. cum Syrupo roſato ſolutivo, fiat maſſa, cujus doſis erit ʒ. j. & ʒ. j. ſs.

Ejuſmodi pilulæ vero multarum ſunt virtutum; Clementiſſime purgant: tuto noctis tempore exhibentur, Cerebrum maxime purgant, ventriculum pariter,

riter, & inteſtina; vermes enecant: mira etiam alia præſtant, de quibus *in centuriis*.

De ſpecifico ſtomachico.

Specificum ſtomachicum dicitur, quod ſpecialiter juvet ſtomachum, quo nomine non ſolum ventriculum intelligimus, ſed omnem locum in quo fit concoctio; & quia in unoquoque membro peculiaris fit digeſtio, adeo in his ventriculum, ſeu locum concoctionis adeſſe ſtatuimus: quod alii de glutine, rore & cambio dicunt, idem atque nos ſentire videntur. In ventriculo, quem vulgus ſtomachum appellat, prima fit concoctio, quæ ſi ex ſententia perficiatur, omnia læta ſunt. Et ut in ſingulis membris coctionem fieri diximus, ita & ſeparationem alimenti ab excremento: Alimentum in membri ſubſtantiam tranſit; excrementum tanquam inutile foras truditur, vel per commune, vel per proprium emunctorium. Eſt vero multiplex excrementum totius corporis, unum ſenſibile, aliud inſenſibile. Senſibile varia obtinuit emunctoria: ſic inteſtinorum, habet alvum: Renum, veſicam; de Capite idem cenſendum, ſputum eſt Cerebri, ſicuti & mucus narium. Aures flavam quandam materiam continuo emittunt. Oculi pariter lachrymas fundunt pro excremento, & maxime poſt ſomnum. Ubi proba fit concoctio, ibi pariter facilis excrementi ſegregatio. Hoc medicamenti genus ubique locorum concoctiones juvat, & ob id univerſale dicitur. Particulare redditur etiam alterius interventu, uti ſi univerſale deſideras, fac ut Solis ſplendore illuſtretur, cujus influentia non tantum ejus tenebræ removentur, verum & ejus beneficio calore, illius compacta materia attenuatur, & vere fermentatur. Ab aliis planetis influentias pariter recipit, & magis particularis fit. Hæc vero materia ubique reperitur, in uno plus quam in alio. Ejus medio quandoque fœcundantur agri, vegetant plantæ, adoleſcunt & fructificant arbores. Sine ipſa nulla fit concoctio; terra ejus præſentia orbata ſterileſcit. Sola coctione indiget, ſi ſemel ab omni terræ illuvie repurgetur. At hæc ſatis, alibi fuſiori ſermone ſperamus genuinam ejus præparationem docere. Interea ſcias velim, hoc medicamenti genus naturam ad coctiones promovere, humores mitigare, efferatos ſpiritus coercere, pacificare, & ad propria officia reducere.

PETRI POTERII DE FEBRIBUS.

LIBER PRIMUS.

CAPUT PRIMUM.

In quo instituti ratio, & ſcribendi occaſio.

FEbrem, malorum omnium, quæ humanam ſalutem impetunt, eamque demoliuntur, primas tenere, cæteriſq; malorum generibus palmam præripere, obſervamus quotidie; neque mali genus eſt, cui magis homo ſit obnoxius. Mortales cujuſcunque ſortis, & conditionis adoritur, nulli ætati parcens; & revera immanis hæc fera in quamcumque regionem graſſatur, neque tempeſtati, neque hominum conditioni indulget, æquo pede pulſat, pauperum tabernas, regumque turres. Sancitum fuit olim, neminem ſine febre mori; unde ſatis mirari non poſſum, cur homo in tantum hoſtem hucuſque ſatis haud ſibi proſpexerit. Fateor equidem de hoc truculento hoſte librorum myriades conſcriptas eſſe, in quibus de ejus eſſentia, ortu, & curatione, & pari ſilo, nec minori dicacitate de illas ſanandi methodo, at infelici eventu; nam etiam ſi eorum dogmata ad unguem ſectari, nonniſi umbras, & mera figmenta comperies. Quid mehercule turpius, quam in re tam clara (ut ipſi jactitant) turpiſſime deficere? Adeſt tertiana, quartana, aut quævis alia febris, parati ſint hi milites, inſtituant omnes artes, baliſtas, arietes, catapultas, & quotquot recenter inventa ſunt tormenta bellica, dirigant ad eorum ferociam retundendam, nihil plane opis, ſpretis eorum artibus ſuam tyrannidem non minus in nos exercent: earum paroxyſmus, durationis tempus, & ſæva earum ſymptomata nec minimum remittuntur: curati atque incurati eadem afflictio; immo qui Medicorum caſtra effugiunt, in minori anguſtias incidunt; unius ſaltem hoſtis tela in ſe vibrata ſentiunt: fœtidas, amarulentas, & horridas potiones non deguſtant; cruces, & tormenta, utpote phlebotomias, cucurbitulas, hirudines, veſicatoria, inuſtiones & alia morbis ipſis graviora experiri non tenentur. O felices ruſtici! & vos Orientales, & Auſtrales gentes beatæ! quæ ejuſcemodi artibus caretis, non cum larvato amico, tanquam cum truculentiſſimo hoſte, vos dimicare oportet, uti nos cives Europæos, qui non ſolum aperto Marte, cum communi hoſte, morbo videlicet, decernendum habemus de pace, ſed fucato amico vires nobis a Natura conceſſas opponere, & ubi integris viribus tanto hoſti reſiſtere decet, diver-

ſione

ſione quadam eas dividere neceſſe habemus: ſic non unita, ſed diſperſa virtute, coram ſæviſſimo tyranno ſuccumbere cogitur patiens. His & aliis pluries apud me ſubductis, unde tantus ſapor tamdiu mortalibus inſedit: unde in re tam aperta, tanta ſocordia? unde in tanta neceſſitate, tanta penuria? hoc potiſſimum in cauſa eſſe viſum eſt, quia documentis effaſcinati, his facile acquieſcimus, & ſupra eorum ſenſa, nihil ſcire poſſe, falſo arbitramur: immemores, quod quotidie nova in rerum natura emergant, quod antiqui non omnia ſciverint, & quod longe majora ſint, quæ neſcimus. Quid plura? nonne ſunt infinita Dei opera, quæ cacodæmonis aſtu nobis perpetuo obſcurantur, nec niſi ejus benignitate, in lucem ſe proferunt? Hujus luminis ſplendore delinitus, qui in re tam utili, tam jucunda, & mortalibus neceſſaria ſentiam, in medium proferre omnino ſtatui; quid in contrarium ſentiant larvati iſti miſelli, parum refert: etenim veritatis clypeo muniti, nihil timebimus; atque adeo etſi totus laberetur orbis, impavidum ferient ruinæ. Tu interim inconcuſſa Veritas, lux incomparabilis, ſcientiarum & diſciplinarum fax indeſinens, benigno tuo ſplendore ab intellectu noſtro, ignorantiæ Cimmerias perfecte remove tenebras, ut ad te fidiſſimum doctorem, pervenire poſſimus. Interea non me latet immenſum pelagus aſſidue ventis, procellis, & turbinibus agitatum; ſyrtibus, ſcopulis, & variis ignorantiæ voraginibus refertum, ingredi me, in cujus velificatione nauclerus peritiſſimus maxime requiritur: nec ſatis confido ad tantam velitationem vires meas ſufficere poſſe, at in arduis voluiſſe ſat eſt. Hic in ſolum noſtræ ſunt partes, de univerſa humani generis ſalute agitur, de proximi bono ſermo habetur, de hominum ſecuritate tractatur. Sed modo itineris curſum inſtituamus, navis noſtræ imbecillitatis proram & puppim, ad Deum noſtrum, fidiſſimam Veritatis cynoſuram, dirigamus, & velis ac rudentibus explicatis, ad eum tutiſſime contendamus: in quo peragendo, veterum, & neotericorum placita primo expendere licebit, quæ ſi agitata, & ſatis firma haud reperiantur, nova experientiis & rationibus confirmata, eorum loco reponere decrevimus. A definitione febris eſſentiam aperiente exordiar; a qua ad diviſionem &c. & tandem ad curationem.

C A P U T II.

Febris nomen.

FEbris a fervore, vel feritate Latinis dicitur, & revera immanis eſt fervor; & ingens feritas ſuam tyrannidem in omnes æqualiter exercens. Græcis *πυρετὸς*, a nomine *πῦρ*, quod eſt ignis. Unde apud Hipp. legimus febrem Cauſonidem appellari, quaſi magnum ignem: etenim Cauſus idem, quod ardor ingens, & uſtio, hinc *καῦσα γίνονται πυρετοὶ*, ardores vertantur in ignes, aut febres Cauſonides fint ignes. Hebræis דלחת *Dalechet*, a verbo דלח *Dalach*, quod etiam eſt ardere, accendere, & urere: & dicitur *Deſcheph*, רשף quod eſt pruna, & carbo accenſus: *Deuteron. c. 24.* הג׳ רעב ולחמי רשף Dicitur etiam קדחת *chadachat*, quod pariter eſt ardere, incendere, a verbo קדח *chadach, Deuter. c. 24.* ופר לדלקת יככה יהוה. בשחפת ובקדחת qua nominis appellatione,

febris eſſentiam ſatis explicatam haberemus, ni noſtrates verbi plus juſto oblectarentur; ea eſt enim linguæ ſanctæ proprietas, ut rerum eſſentias propriis nominibus deſignet: & revera ſi febris naturam ſolo naturæ lumine perpendamus, vere ignem Microcoſmicum appellabimus. At quia de nomine lis nobis non eſt cum Grammaticis, ad ejus eſſentiæ notitiam deſcendamus. Scimus enim veram febris nomenclaturam, ejus notitiam, & curationem effugere non poſſe.

CAPUT III.

Febris Definitio diſcitutitur, & incerta redditur.

OMnis noſtra cognitio, vel nobis a Natura inſita eſt, vel ratiocinio colligitur: ratiocinamur de ſingularibus, a quibus progredimur ad univerſalia; & quia non poſſumus ex illis ſcientiam inſtituere, oportuit ab univerſalibus præcepta trahere: univerſalia quippe in ordinem deducta, per proprias differentias, genera ſuprema, & infima ſtatuunt. Sic equum erat partes eſſentiales, quibus res conſtarent, prius exponere; etenim ut res naturales conſtant materia & forma, ita res ratiocinio comprehenſæ, genere & differentia, Febres non diſſimili ratione: qui enim febrium notitiam poſteris tradiderunt, dixerunt febrem eſſe calorem præter naturam totum corpus infeſtantem, ut ex Gal. patet *l.5.de morb.differ.c.5.*alibi dixit *l.1.Aph.com 16. & l.1.de ratione victus acut.com.*18.febrem eſſe calorem extraneum accenſum in corde, procedentem ab eo, mediantibus ſanguine, & ſpiritu, per arterias, & venas in totum corpus. Fernel. non diverſo modo dixit, febrem eſſe calorem pręter naturam e corde per omne corpus diffuſum. Quibus liquet ejus eſſentiam duabus illis partibus conſtare, calore videlicet, & præter naturam. De hoc calore multa alii decantant, ſunt qui intemperiem ſimplicem, ſunt qui cum materia eſſe dicant: qui ſubſtantiam, qui qualitatem puram, qui corpus adventitium, qui qualitatem auctam, qui forinſecus advenientem, qui diſpoſitionem, qui habitum, qui qualitatem paſſibilem. Mirum videre eſt, quot quæſtiones vanæ, & inutiles. Unuſquiſque jactat ſe rem acu tenere: ſed his brevitatis ſtudio omiſſis, commune ab omnibus ſimplici ſermone receptam examinare placet, ſive ſit Avicennæ, ſive Fernel. parum refert, eadem eſt cum Galenica: quod enim Galenicæ adjicitur, eſſentiam non variat, ſed modum, & ſedem connotat. His ergo conſtat, calorem eſſe genus, præter naturam, differentiam. Quod calor non poſſit eſſe genus, ſatis patet, ſi genus vere ſumatur pro natura quadam univerſali univoca, quę de pluribus differentibus ſpecie dicatur, in eo quod quid eſt, calor enim non poteſt dici natura univerſalis, ſicut Animal. Dum intelligo Animal, quidpiam ſeorſum conſiſtens intelligo; dum vero calorem, nonniſi affectionem, qualitatem, aut affectum alicujus rei. Præterea calorem nil aliud eſſe quam ſingulare accidens, nec poſſe prædicari de pluribus, ſatis clarum eſt. Nec valet, eum ab intellectu abſtrahi poſſe a ſingularibus, & in univerſalem conceptum verti. Eodem modo chimeras, mille nullas poſſumus intellectu formare,

re, nec propterea ſunt in rerum natura. Non me latet, Ariſt. dixiſſe univerſalia eſſe tanquam accidentia, & ſignificare quale quid, non hoc aliquid, quod partes ſint hoc aliquid conſtituentes; non propterea ſingularia ſunt. Sunt equidem partes, ſed univerſales, & ſeorſum in rebus: per intellectum conſiſtentem, & in eorum conceptu ſubſtantia quædam univerſalis intelligitur, & hæ ab Ariſt. ſecundæ ſubſtantiæ appellantur. Rurſus quod dicit, tanquam accidentia, ſatis notari non eſſe accidentia, ſed veluti accidentia, quæ inſunt rebus, ſic univerſalia de ſingularibus prædicari. Non ita calor, cujus eſſentia in ſola hæſione conſiſtit. Quid vero ſit illud cui inhæret, nec ignem, nec ejus portionem aliquam eſſe certum eſt, cum in rerum mixtione, nullum elementorum maneat actu. Quod virtualiter, & potentia dicunt, mera ſunt figmenta. Ut res puræ, actu, & realiter ſunt, quærimus; quæ non ſunt adhuc, & ſola opinione concepta rejicimus.

CAPUT IV.

Varia traduntur argumenta, quibus iterum febris definitio exagitatur, & nulla redditur.

EX præcedentibus etſi pateat, quam parum firma ſit communis Febris definitio, in præſenti ſuperius dicta firmabo, & inconcuſſa reddam. Inprimis ſi dicant, definitionem ejuſmodi non eſſe formalem, ſuam magis produnt inſcitiam; etenim ſatis patet ex Ariſt. 2. *Poſt. c.* 10. definitionem eſſe orationem naturam alicujus rei denotantem; hanc vero dividi in formalem ſeu eſſentialem, & accidentalem; hanc rurſus in caſualem, & deſcriptivam. Medico qui morbi eſſentiam quærit, formali, & eſſentiali uti neceſſe eſt; nam neq; accidentalis, neque caſualis, neque deſcriptiva rei eſſentiam aperire poſſunt: eas tamen non parum lucis afferre poſſe, in veris definitionibus tradendis, non negamus. At in re tanti momenti, ubi non umbras, ſed res ipſas ſectari, Medico conſilium eſt, certum ad febrium eſſentiam cognoſcendam ejuſcemodi definitiones non ſufficere. Quod ſi ejuſcemodi diſcuſſio, ſubtilis ac nimis philoſophica eſſe videtur, & a ſenſato artifice aliena, demus (quæſo) calorem ejuſmodi verum eſſe genus, idque univocum, quid, abſurdum per abſurdius? Res agunt ut ſunt: calor per ſe non eſt: ergo nec per ſe quicquam efficit. Idem eſt quod ab omnibus recipitur, nihil agere ſupra gradus ſuæ activitatis, vel ab immobili nullus motus. Quod de potentia poſſunt afferre, mera ſunt ſubterfugia. Res non ut futuras, ſed ut ipſæ ſunt, inquirimus. Calorem ſanguini hærere, & ſanguinem ſeipſum deſtruere, reclamat omnis Philoſophia. Rurſus ſingulæ res a locis naturalibus ſervantur: Calor in ſanguine, in venis, & in viventibus in loco proprio manet. At jam illos intelligo adverſus nos reclamare, & putredinem efficientem in medium protrahere; hanc vero putredinem ab obſtructione; & obſtructionem a plenitudine & craſſitie; & hanc plenitudinem, & craſſitiem ab extrinſecis, aere, cibo, potu, &c. Quid? mehercle circulum agimus res in infinitum progreditur: ad unum tandem deveniendum. Si putredo eſt cauſa caloris, & putredinis cauſa obſtructio, obſtructionis, alimenti multitudo; ſic de abſurdo in ab-

ſurdum incidimus. Dandum erat reale efficiens, quod ut eſſet, efficeret, quod a ſe, non ab alio actionem ederet, quod in ſe potentiam haberet agendi, quod formaliter a nullo penderet, ſed per ſe ſubſiſtens, juxta ſuæ activitatis gradum & conditionem, effectus preduceret. Sed quorſum iſthæc? Peripateticam forte non ſequuntur doctrinam, Empedoclis potius dogmata ſectantur. Quid ſi ſæpiſſime non audirem, Ariſtotelem ab his communem magiſtrum appellari, eos plane potius Empedocleos, quam Peripateticos dicerem. Verum enim vero quotieſcunque de caliditate, & ſiccitate garriunt, & de temperamentis mille quæſtiones effutiunt plane inutiles, quis non videt eorum doſtrinam a Peripatetica alienam? Quod ſi his acquieſcere nolint, ad calorem, earum baſim, veniamus.

CAPUT V.

Quam irrita ſit febris definitio per calorem tradita.

FEbrium cognitio non alia de cauſa perveſtigatur, niſi ut ex ea, ejus contrarium nobis innoteſcat; nam qui contrarium novit, idem ejus curationem cognoſcit, alterum, alteri applicando. Etenim contrariorum indeſinens proprietas eſt, ſe invicem expellere: Atqui Medicus, qui dicit febrem eſſe calorem, & frigida ipſi opponit, & eam non curat, oſtendit clare, frigus non eſſe febri contrarium. At ipſe iterum reſpondet, materiam caloris ſubjectum, primo eſſe removendam. Si hoc eſt; cur non prius materiæ, talis caloris ſubjecto quæſivit contrarium, ~~& ab ea~~ deduxit febrem? Multa de putredine obganniunt, nec minora de obſtructione fingunt, & ſemper ad idem revertuntur: Sed purgent, quantum velint, deobſtruentia porrigant, & refrigerent quantum poſſint, quid inde? eadem namque via mors, & ſanitas; ne ad minimum quadrantem retardatur paroxiſmus. Verum antequam rem ſerio aggrediamur, quid ſit calor, quotuplex, quomodo Philoſophis, & quomodo Medicis, primo dicendum.

CAPUT VI.

Quid calor, & quotuplex.

UT omnis vitetur homonymia, calor Græcis dicitur θερμὸν, θερμότη, θάρπος, καῦμα, αἶθος, quod Latinis uno nomine calor appellatur. Calor abſtractum eſt, calidum concretum; abſtracta ſui juris ſunt, concreta ab abſtractis pendent, calidum a calore, non calor a calido. Sicuti candor a candido, lux a lucente; ſic calidum calore calet, & candidum participatione candoris, quę nomina ſunt entia, vel entium actu, vel poteſtate. Rurſus eadem ad ſubſtantiæ categoriã pertinent, vel ad alia prædicamenta: ſubſtantiæ non ſuſcipiunt magis, nec minus; ſubſtantiæ nihil eſt contrarium: at calori frigus eſt contrarium, & calor intenditur ac remittitur. Rurſus ſubſtantia nulli eſt accidens, calor contra; ſubſtantia hoc aliquid ſignificat, calor non ſic, ſed quale denotat. Ex

quibus

quibus ſatis liquet, quam male calor dicatur ſubſtantia. Nec obſtat Argenterii exceptio, qua coloris appellationem diverſam facit, alteram ſecundum Philoſophos, & alteram ſecundum Medicos: ad illorum mentem accidens, ad horum ſubſtantiam. Accidentis eſſentia eſt inhærere, & eſt entis potius quam ens. Veritas non eſt duplex: Philoſophi ut ſunt res, contemplantur; Medici ſi contra, non ſunt audiendi, nam omni rationi adverſantur. Conſulant ſi velint Ariſt. *Phyſ. c.* 3. *text.* 16. intelligent, quomodo ſubſtantia nulli ſit accidens. Plura non addo, nam res ipſa loquitur. Neque vobis objicio, quomodo in igne poteſt eſſe forma, & accidens, eruntne duæ ſubſtantiæ in eodem? Sed his miſſis, dicamus, quid intelligant de calore nativo inſito, adventitio, cœleſti, naturali, non naturali, febrili, peſtilenti: plures ſpecies exiſtimemuſne? Inter recentiores ſunt, qui affirmativam ſequuntur. Ariſt. ſibi fautorem dicentes *l.* 2. *de gener. Animal. c.* 3. ubi aſſerit calorem, quo animantium vita continetur, quo pereunte omnis eorum actio moritur, nec ignem eſſe, nec ab igne ortum ducere; ſed in ſpiritum lapſum cœlitus incidere: item Conciliat. *diff.* 48. *&* 49. Marcellum in *ſuo lib. de Anima, c.* 143. *&* 144. Picum Mirand. *lib.* 3. *adverſus Aſtrologos, c.* 3. Bartholom. Angl. *de rerum proprietate, lib.* 3. *c.* 1. Niphum. 1. *Meteor. com.* 35. *q.* 2. Fernel. *ſua Phyſologiæ, cap.* 3. Qui negativam amplectuntur, Anteſignanum D. Thom. Aq. Ægid. Albert. Mag. D. Bonavent. Marſil. Sax. Achil. Thom. Aveg. & alios complures producunt. Ariſt. non ſibi contrarium; ſed oppoſitum demonſtrant. Loca, & argumenta, hinc inde nota ſunt. Dum ſic inter ſe de calore rixantur, ſatis aperte videre licet, quam perperam febrium doctrina inde deducatur. Neoterici nonnulli, qui de calore, calidove innato explicationem ſuſceperunt, plus obſcuritatis, quam lucis afferunt: Ex his nonnulli adeo Philoſophiæ expertes reperiuntur, ut omni ratione repoſita, velint calorem eſſe ſubſtantiam corporalem, actionum noſtri corporis opificem, cujus præſentia vivimus, & cujus abſentia morimur. Hieronymus Capivaccius (ut alios taceam) ſupra *Aphor.* 14. *ſect. primæ*, definitionem talem exhibet: Calor nativus eſt corpus mixtum, a ſemine, & ſanguine materno, ab agente animali genitum, pro actionibus animæ obeundis. Ejuſmodi definitionem eodem in loco fuſius explicat, verbis magis apertis demonſtrans ex Gal. quomodo calor ſit ſubſtantia, non accidens: Ad quem craſſiſſimum errorem confutandum, ſatis ſupra dictum eſt, & adeo eſt clarum, ut ſuperfluum foret, in id tempus inſumere. Fernel. non ſubſtantiam, ſed accidens, cujus ſubjectum facit ſpiritum naturalem. Recentiores plurimi, Capivaccii errorem ſequuntur. Montanus, vir ſenex, quid ſit calor nativus ignorare ſe fatetur, quem tandem vocat quintam eſſentiam, ſpiritualem, tenuiſſimam, & ſubtiliſſimam ſubſtantiam. Hieronymus Mercurialis, Capivaccio contemporaneus, & noſtræ ætatis Medicus magni creditus, eundem calorem dicit eſſe ſubſtantiam calidam, & humidam *in* 14. *Aphor. ſect.* 1. Alios authores, aut potius tranſcriptores, ad confutandum in medium minime protraho, quod ſupra ſatis ſuperque factum eſſe exiſtimo: ex quibus ſatis videre eſt, quam parum certa, & tuta ſit Febrium definitio.

CAPUT VII.

Febris diviſio examine perpenditur & incerta redditur.

COllapſa Febris definitione, ejus diviſionem pariter corruere neceſſe eſt; attamen clarioris doctrinæ cauſa, quam communiter in medium proponunt, examinare placet: Primo nonnulli febrem dividunt, in materialem, & non materialem; in putridam, ſimplicem, & peſtilentem; in continuam, & intermittentem; in acutam, & mitem; in humoralem, ſpiritualem, & in ſolidis conſiſtentem; unde ſanguineæ, bilioſæ, & melancholicæ, Diariæ, & Hecticæ: quas rurſus in Synochum, tertianam, quartanam, & quotidianam. Omnium communiſſima eſt, in putridam, non putridam, & venenatam. Ejuſmodi diviſiones pluribus modis redargui poſſunt. Primo cum ea ad id inventa ſit, ut rem, de qua ſermo habetur, clariorem, & certiorem reddat; hæ cum contrarium præſtent, certum eſt ejuſmodi diviſiones eſſe inutiles: quod maxime patet ex ſuperioribus. Præterea patet, ejuſcemodi diviſiones eſſentialia prædicata febrium minime tangere; non materiam, non formam, aut aliud horum vices gerens. Rurſus neq; ſunt ipſæ diſtributiones generis in ſuas ſpecies. Etenim cedo febrem eſſe genus, putridum & non putridum ſpecies: quid? nonne eſt ignotum per ignotius? ut jam, & infra patebit. Species dum prædicatur de aliquo, hoc maxime fit in eo quod quid eſt, non quale quid, diviſio continuæ, & intermittentis, non quid, ſed quando reſpondet. Sed ſapienti pauca, modo ad cauſas.

CAPUT VIII.

Febrium cauſæ ponderantur.

HIc non omnes Febrium cauſas examinare ſtatuimus, ſed univerſales tantum, & magis communiter, ex quibus particulares manifeſtæ fient. Iſtæ vero ſunt triplices, caloris exceſſus, putredo, & peſtilens aer. Quod ad caloris exceſſum, dicunt ejuſmodi exceſſum fieri, per additionem novi caloris; At hoc fieri nequit, ſine novæ materiæ appulſu, quæ ſit ſubjectum novi adjecti accidentis; at in febribus ſimplicibus negant fieri novæ materiæ adjectionem; ergo ejuſmodi exceſſus, eo quo dicunt modo, non datur. Quod vero a ſe extendatur, ſine materiæ adventu, demonſtrandum eſſe primo, quo pacto accidens poſſit eſſe ſine materia; item quomodo accidens poſſit moveri, cum omnino ſit immobile; etenim auctio, & diminutio ſunt motus. Ex quibus conſtat, præfatum caloris exceſſum non dari, nec per conſequens fieri poſſe cauſam febris.

CAPUT IX.

De Putredine, & an talis detur in nobis.

JAm de putredine: de qua nemo hucuſque dubitavit, putredinem eſſe dependentem ab alio, a putrefaciente videlicet: ex quo ſatis videre eſt, alterius

terius eſſe effectum; at effectus alicujus rei non poteſt eſſe cauſa. Sic patet putredinem non poſſe generare febrem, aut febris eſſe cauſam. Putredo eſt transmutatio totius ſubſtantiæ putreſcentis corporis ad interitum, vel corruptelam ab externo calore. Gal. 11. *Method.* Putredo, Græce πυθεδὼν, σηπεδὼν, σῆψις, & διαφθορὰ. Ariſtoteles putredinem dicit eſſe corruptionem proprii naturaliſque caloris in unoquoque humido ab extranea caliditate: σῆψις δὲ ἐστι φθορὰ τῆς ἐν ἑκάστῳ ὑγρῷ οἰκείας καὶ κατὰ φύσιν θερμότητος, *lib.* 4. *cap.* 1. Eodem in loco dicit putredinem eſſe ſimplici generationi contrariam, τῇ δὲ ἁπλῇ γενέσει τὸ ἐναντίον, μάλιστα κοινὸν σῆψις. Verum enim vero, quia tria ſunt in conſiderando putredinem, quæ quodammodo putredo dici poſſunt, Alteratio, Generatio, & Corruptio, quæ proprie putredo dicitur, de qua in præſenti: putredinem eſſe actionem agentis in paſſum putredini aptum, negabit nemo. Agentium finis eſt aſſimulare ſibi paſſum, eorum formam annihilando, & reſolvendo ad ultimam materiam, quam modo incognito ad novam formam præſtitutam diſponunt; ſic dum res putreſcit; novam acquirit formam; & eodem tempore antiquam deponit, & ita novum eſſe, novamque recipit denominationem. Demus itaque ſanguinem, cæteroſque humores putreſcere, corrupti, ut ſupra patet, deſinunt eſſe, novamque induunt naturam, non ſunt amplius ſanguis, ſed quippiam toto genere diverſum. Sic non putreſcenti ſanguini, ſed cuipiam alteri diverſo tribuenda eſſet ejuſmodi febrium cauſa.

CAPUT X.

Quid obſtructio? & an ipſa poſſit eſſe cauſa febris Putridæ.

CAuſas febrium univerſales enumerat quinque Galen. *lib.* 1. *de differentiis febrium, cap.* 6. *& de morborum cauſis, cap.* 2. At quia putredo cauſa eſt potiſſima febrium, quas appellant humorales, de ea præcipue diſſerere nobis eſt animus. At Gal. *lib.* 11. *meth. medendi,* obſtructionem, (hanc vero putredinis præcipuam cauſam eſſe aſſerit) explicat per ſuum contrarium, eam dicens eſſe obturationem quandam, cujus contrarium ἔκφραξις; quod eſt reſeratio, & recluſio. Obſtructionis, inquit, idem eſt ſymptoma, ac tranſpirabilium retentio, cujus excretio eorundem contrarium eſt. Trincavellius *lib.* 1. *Epiſt. med. cap.* 12. volens explicare, quid ſit obſtructio, dicit eſſe humorem vias occludentem, & tranſitum intercipientem: quo in loco cauſam pro effectu ſumit, negans ſe poſſe obſtructionem cognoſcere, niſi per obſtruens, & occludens, qualis eſt craſſus, & viſcidus humor, quo (inquit) ſublato, nulla eſt obſtructio. Argenterius *lib. de febribus,* obſtructionem eſſe dicit occluſionem viarum, vel internarum, vel externarum, a denſantibus, exſiccantibus, & indurantibus. Alibi, ut in *Comment. lib.* 2. *Aphor. Hipp.* addit, & quantitatem humorum parere obſtructionem. Galenus *loc. cit.* obſtructionem vocat morbum inſtrumentalem; quod negat Trincavellius *eo in loco*, dicens eſſe ſymptoma, & nunquam morbum per ſe. Sed his miſſis, videndum quomodo ipſa, quæ alterius eſt effectus, & per conſequens accidens, poſſit eſſe alterius cauſa. Sed hoc dato, & non conceſſo, in humore

craſſo & viſcido, duo conſideranda veniunt, humor, & craſſities. Humor, ut humor non eſt niſi aqua. Craſſities a terreſtri quadam materia ipſi aquæ mixta pendet. Craſſities rurſus varie conſideratur, vel ſimplex eſt terreſtreitas, vel aliis mixta infinita. Simplex, vix ſola reperitur; mixta, infinita prope ſub ſe continet, apprime diverſas ſalium ſpecies, mineralia, bitumina, metalla, &c. Hinc non ſufficit dicere craſſum, lentum, viſcidum, &c. ſed craſſi, lenti, & viſcidi cauſam. Nec rurſus ſatis eſt mixti rationem reddere, ſed & miſcentis originem afferre neceſſe eſt. A jecoris calida intemperie cum ventriculi imbecillitate, aut frigida temperatura, id deducere, eadem eſt ruditas. Fit circulus, principii petitio: eſſe a non eſſe repetunt, motum ab immobili, actionem a non agente. Scio juniores nova ad hoc in nos dirigere tela. Craſſitiem, viſciditatem, lentorem, & ejuſcemodi ſecundas qualitates a primis dependere. At quid inde? calor non niſi calorem producit. Quæ ex hujuſmodi evaporatione venit craſſities, lentor, & viſciditas, a mixtione, quæ erat in humido, venit. Qui corporum vivam anatomiam callet, in ejuſcemodi nugis tempus haud inutiliter erit. Equidem me pudet in re tam clara veritatis ſplendorem quærere; etenim ſatis ex his manifeſtum eſt, obſtructionem non eſſe cauſam febris.

CAPUT XI.

De motu, quomodo poſſit eſſe cauſa febris.

Galenus cauſas febrium univerſales enumerat quinque *de differentiis febrium, cap.* 3. *de morborum cauſis, cap.* 2. motum eſſe unam ex præcipuis febrium cauſis ſtatuit, quam opinionem ſequitur univerſa Medicorum ſchola. Videndum quam opportune. Circa ipſius motus cognitionem, animadvertendum, quid moveat, quid moveatur, in quo, a quo, & ad quid. Motus, actus eſt entis potentia mobilis; eſt vero in nobis unicum, quod eſt potentia mobile, quod movet, & a nullo movetur, principium omnium motuum, qui fiunt in homine. Dicitur potentia, quod non actu; etenim indeſinenti quiete cuncta in corpore humano regit, & gubernat, & moderatur. At non ſic Medici motum intelligunt: circa materiam, eamque quantam verſantur. Motum intelligunt rei corporalis motionem, hic locus cum ſuis terminis requiritur, a generatione ad corruptionem. In motu ſemper fit mutatio: de tempore, & continuitate, nulla fit mentio, de præſenti intelligunt. Motum itaque hic intelligimus actionem entis actu mobilis, quod ſimul agat, & patiatur. Aqua ab igne calefit, & hæc noſtra eſt propoſitio; at falſo arbitrantur, calorem de igne ad aquam migraſſe. Qui in aqua percipitur calor, e potentia aquæ educitur; non migrant accidentia de ſubjectis in ſubjecta; minus datur corporum penetratio; inſuper duo contraria eodem in loco minime hoſpitantur. Hic non inquiro, an ſupra vires aliquid agere poſſit, nec peto an agentium fines terminati ſint. De generatione, tanquam de non ente ad ens, ſatis evidens eſt, mutationem ejuſmodi fieri per medium, non enim ſine alteratione fit. De corruptione

ptione idem cenſent Philoſophi. Gal. *loco prælleg.* poſtquam quinque illas cauſas enumeravit, pro motu, Solis operationem proponit, quæ ſanguinem & ſpiritus movens, calorem parit non naturalem, a quo febris. Ita pariter proponitur, in cujus motione alii moventur humores. Exercitium etiam calefacere humores inducit. At ut melius ejuſdem Galen. mentem aſſequamur, quid ipſe *περὶ διαφορᾶς πυρετῶν* dicat, tam ex propria, quam ex Hippocr. ſententia, ſatis videre licet. Ibi ſimplicis caloris mentionem affert, ubi de febrium differentia, cujus verba ſunt hæc: *πυρετοὶ οἱ μὲν δακνώδεις τῇ χειρὶ, οἱ δὲ πρηεῖς, οἱ δ' οὐ δακνώδεις μὲν, ἐπαναδιδόντες δὲ, οἱ δ' ὀξεῖς μὲν, ἡσσώμενοι δὲ τῆς χειρὸς*, &c. Qui plura deſiderat de motu, cauſa febris, legat ipſum Gal. *in cit. lib. cap.* 6. Licet ex prædictis, motus, ut motus eſt, non poſſit ex ſe quicquam efficere; nihiloſominus ex Gal. decretis, movendo ſpiritum, & humores, varie exagitat calorem noſtrum, eumque augendo, non naturalis evadit, qui ad cor detruſus febris dicitur: ſi ſpiritus apprehendit, ephymera; ſi humores, humoralis, & putrida; ſi in ſubſtantia, ſeu pulpa, habitualis, & hectica. Quid de calore, caloriſve actione ſentiendum ſit, ſupra expoſuimus. Hinc patet moveri humores, & ſpiritus. Locus ſunt vena, arteria, & univerſus corporis habitus. Ad quid? finiſne ſit per accidens, an determinate ad hoc, dicendum alio diſtulimus.

CAPUT XII.

De contactu, & vicinia rei calidæ.

QUi rerum proprietates, virtutes, & facultates ex vero fonte ſcrutatur, contactus, & viciniæ poteſtatem non ignorat: Nos, ubi de calore, calido, obſtructione, & putredine locuti ſumus, ſingula tetigiſſe arbitror. Ubi de pororum conſtrictione, & calidi effluvii retentione, in præcedentibus pariter ſingula ſolviſſe, & omne dubium ſuſtuliſſe ſatis reor. Quæ etiam in ſubſequentibus clara, & firma docebimus. Sed veriores, & certiores demus febris cauſas.

CAPUT XIII.

Febris Quidnam morbi genus.

INnter quænam entium genera reponantur morbi, non eſt dictu difficile, ſi morbus *διάθεσις* appelletur, & ut accidentia definiri non poſſunt, niſi per ſubjecta quibus inhærent, ſic neque febris, ni prius illius ſubjecti cognitionem habeamus. Hoc vero ſunt partes ſimiliares, vel organice, vel utrique parti commune. Febrem ab hiſce generibus, maxime exceperunt, quod in nulla dictarum partium potiſſimum inſideat; ſed univerſaliter corpori moleſta, nec minus uni, quam alteri infenſa, ſic totius morbus eſt febris, quæ vel in humoribus, vel in ſpiritualibus, vel in ſolidis habituve corporis, tanquam in propriis domiciliis hoſpitatur. Dum hæc effutiunt, proprium, & particulare febris ſubjectum minime docent; eſſe vero calorem naturalem auctum, (ut ipſi ſomniant) vel novum calorem extrinſecum intrinſeco mixtum, ridiculum plane videtur; ſic enim accidens, accidentis erit ſubjectum, & quod pejus eſt, &

contra

contra omnem rationem, erit aliquid, quod ſui ipſius deſtructionem quæret. Etenim ſi calor naturalis eſt ſubjectum non naturalis, ſequitur quod non naturalis deſtruit naturalem; ſed quid magis a veritate alienum, quam accidens eſſe accidentis, & idem ſola quantitate diverſum diverſa ſortiri ſubjecta? Qui plura deſiderat, præterita conſulat, ubi de calore fuſiſſime diſſeruimus. Ex his manifeſte conſtat, febrem in genere qualitatis eſſe repoſitam. Nos doctrinæ gratia, & veritatis luce colluſtrati, quid de ejuſcemodi entium diſtributionibus cenſeamus, alio dicendum diſtulimus; in præſenti non res nominibus, ſed nomina rebus aptare decrevimus. Febrem nos impenſe exagitare, & deſtruere, quotidie experimur; demum ipſam vehementiſſimas actiones reddere, & ſupra vires noſtras ſe erigere, non minus obſervamus. Fundamentum in humana natura poſſidere non eſt credendum; nihil ſui ipſius detrimentum quærit. Oportet hac de re humanæ naturæ inimicum perveſtigare, & hunc vel in eo genitum, vel forinſecus introductum. Quod in nobis generatur, nonniſi ab eo quod intus ſuperflue ingeritur; ea eſt enim nonnullorum depravata natura, ut quam a primordiis nacti ſunt conditionem, hanc ſervare, & adverſus naturæ hoſtes tutari ſatis haud poſſint, vel a quibuſdam occultis impuritatibus nobis congenitis deſtinatis temporibus foras erumpentibus, vel forinſecus ab ambienti aere, ab aſtris, venenis, & divinis. Cur vero entis pulchritudinem, & bonitatem reformidabimus, in collocandis morborum generibus? Imperfecti ſane ſunt morbi, & apud nos nullum merentur ordinem; ac qui fatali, & inevitabili ἀταξίᾳ ortum noſtrum in hac mundana ſcena donavit, neceſſitatis lege ejuſcemodi morborum imperiis nos obtemperare voluit: atque adeo eos reſpectu ſuæ originis inter entia completa connumerabimus, quamvis nobis quidem adventitii, & mala ſorte accidant. Quam vero ſedem, quemve occupent locum in humana natura, paulo poſt dicemus.

CAPUT XIV.

De ſede febris in humano corpore.

FEbres in univerſum corpora humana diverſimode incolunt. Superius ſtatutum fuit ex Medicorum præſcriptis, tria domiciliorum genera eas obtinere; ſpiritus Ephemeræ, Putridæ humores, & habitum corporis Hecticæ poſſident. Pro febrium loco totum corpus intelligere poſſumus, cum in ipſum totum irruant, viresque ſuas intendant; at loca peculiaria, & in quibus generantur, & in quibus per tempora deliteſcunt, non ita facile deprehenduntur: nam ut earum ortus ſenſus noſtros decipit, ita earum loca non ſunt manifeſta nobis. Matrices, agri, & elementa, in quibus rationes ſeminales vigent, non modo ſtatuenda veniunt in venis, & arteriis, ſed & in ſingulis locis, in quibus coctiones fiunt: ſic quot ſunt loca in corpore humano, ubi coctiones & ſeparationes fiunt; quot matrices, & elementa proprietatibus ſeminum inſignita: tot ſunt febrium loca. Sic febres omnes continuæ, tertia-

næ,

næ, quartanæ, quotidianæ, ſpuriæ, erraticæ, hecticæ, &c. in ventriculo, inteſtinis, liene, hepate, renibus, meſenterio, ſedes & fomites habere poſſunt. Iſthæc locorum cognitio multum facit ad curationem: nam ubi ſedem habent in ventriculo, facili negotio per vomitum expelluntur; ſi in hepate, per ſpecificum febrile jecorarium; ſi in liene, renibus, inteſtinis, per propria arcana. Ejuſcemodi locorum cognitio peculiaribus indiciis, & propriis ſignaturis, ex ſingularum partium anatomia depromptis, habetur. Neque eſt, ut quinque ſigna, a Gal. & ab univerſa ſchola tradita, in medium afferamus; ad præſens enim inſtitutum, parum aut nihil lucis afferunt.

CAPUT XV.

De his, qui magis parati ſunt ad febrem.

COnſuetudo, & experientia in hac re perpendenda, quæ pluris facienda eſt, quam quodvis ratiocinium humanæ opinioni addictum. Communiter ratiocinatur vulgus de corporibus calidis & humidis, quæ putredini magis ſunt obnoxia; item de calidis & ſiccis, ut quæ intemperiei calidæ opportuna. Sic ſanguineis, & bilioſis febres paratæ dicuntur; hac de re juvenes ad febres procliviores ſunt. Verum non his acquieſcendum; etenim omnem ætatem æqualiter adoritur. Videtur tamen febris peſtilens juvenum majorem ſtragem edere, & quo validiores ſunt homines, eo vires ſuas magis intendere. Cur illi, qui in argenti vivi fodinis aſſidue verſantur, raro, aut nunquam febre corripiuntur; item cur qui hydrargyrii unguento peruncti fuerunt, ad longiſſimum tempus febre minime corripiuntur, etſi ejuſmodi ſint complexionis calidæ, & humidæ? Contra videmus nonnullos febribus opportunos, etſi complexionis frigidę, & humidę? Qui excrementis nitroſulphureis abundant, illi ſunt maxime parati ad febres, item quibus pori ſunt obſtructi, & qui crapulæ ſunt dediti.

CAPUT XVI.

De ſymptomatibus, & ſignis, quibus febres dignoſcuntur.

EX præcipuarum partium læſione, varia ſuppullulant ſymptomata: vel enim febris calore ſuo omnes partes vexat, vel ſaltem præcipuas: & hic ex primis ſymptomatibus, ubi jecur, & ventriculum, nauſea, vomitus, inappetentia, diſtentiones, eroſiones, dolores defatigant, ibi partes naturales læduntur; ubi capitis dolores, phrenitides, deliria, lethargus, vigiliæ, &c. apparent, ibi animales partes; ubi cordis morſus, pulſatio, palpitatio, pulſuum celeritas, & frequentia, vitales lædi dicuntur. Demum unaquæque febris, propria & peculiaria habet ſigna, & ſymptomata; hac de re ſingulis dicendum fuſius. Sat in præſenti præcipua ſigna notaſſe: ea in ſumma ſunt pulſus celer, ac frequens, aliquando inæqualis, virium languor, & imbecillitas, cum ſpontanea corporis gravitate, calor aut foris acer ac pungens, aut intus certe moleſtus.

CAPUT XVII.

De febrium magnitudine.

FEbris magnitudinem cognoſcere oportet, tam ad curationem, quam ad prædictionem. Ad curandum quidem, quia magnitudo morbi magnitudi-

nem

nem remedii indicat; nam ex Hipp. 1. Aphor. 6. ἐς τὰ ἔσχατα νοσήματα, αἱ ἔσχαται θεραπεῖαι ἐς ἀκριβείην, κράτισαι. Ad prædicendum, quia magni morbi non vacant periculo. Febris magnitudo duplex eſt, una comparate ſpectata, altera ſimpliciter. Etenim febris mediocris ſuis cum ſymtomatibus, cum viribus debilibus, magna dici poteſt. Simpliciter magna dicitur ea, quæ nulla facta comparatione cum viribus, magna cenſetur. Dicitur etiam magna, ex Galen. 4. *lib. meth. cap.* 6. tribus rationibus: ſymptomatum magnitudine, partis obſeſſæ præſtantia, & malignitate, ſive κακοήθεια. Magnitudo ſymptomatum conſiſtit in multitudine eorum, vehementia, & duratione: quo enim plura ſunt, vehementoria, & diuturniora ſymptomata, eo majora exiſtimantur. Pars præſtans duobus magis dicitur: aut ratione vitæ, aut publici officii; ut ventriculus, pulmo, renes, veſica. Omnia ſigna ſpecifica, ſive pathognomica, propria & inſeparabilia, omnia item epigenomena, ſive propria, ſive communia poſſunt magnitudinem ſignificare. Omnia etiam, maligna, magnitudinem oſtendunt: præterea omnis febris maligna, eſt magna.

Rurſus febris magnitudo ex cauſæ magnitudine, magna cenſetur. Magnitudo etiam cognoſcitur ex indiſpoſitione ſubjecti ad recipiendam cauſæ efficientis actionem: quo enim ſubjectum minus eſt diſpoſitum, ad cauſæ efficientis vim recipiendam, eo, cum receperit, majorem cauſam adeſſe neceſſe eſt: contra, quo major eſt diſpoſitio, eo minorem. Quocirca ſcribit Hipp. *Aph.* 34. *lib.* 2. *minus pernicioſe laborant hi, quorum temperaturæ, vel conſuetudini, vel tempori familiaris eſt morbus, quam quibus horum nulli affinis.*

CAPUT XVIII.

De More Febrium.

MOs attribuitur morbis improprie; in hominibus autem quibus accommodatur proprie, eſt proclivitas ad agendum comparata. Is ratione finis, bonus, vel malus dicitur. In morbis, ſimilitudine quadam appellatur malignus, ducta ab hominibus malignis ſimilitudine, qui ſpecie recti decipiunt: apparent enim boni, revera autem mali ſunt. Quare Gal. *lib. de defin. med.* ſcribit: Malignus eſt morbus, qui facultate magnus eſt, difficiliſque, ſpecie tamen apparet perexiguus, nec ſtatuta ad judicandum habet tempora.

Maligni morbi ſunt, aut ſpecie tota, aut ſymptomatibus quibuſdam. Specie peſtis eſt maligna. Pleuritis, ſi quando maligna dicatur, talis eſt ſymptomatibus, quod ſcilicet maligniora habeat ſymptomata, quam morbi ſpecies ferat, & clam ob malignitatem labefactentur facultates noſtri corporis.

Mos morbi cognoſcendus eſt ad curationem, & ad prædictionem: nam maligni morbi alexiteriis ſunt oppugnandi; tum maligni pleni ſunt periculo, quod eſt prædicendum.

Cognoſcitur vero ex ſymptomatis Epigenomenis (*ſupernaſcentibus*,) & ex propria morbi ſpecie, ut a Galeno ſcribitur *cap.* 3. *lib.* 1. & *cap.* 4. *libri* 3. *criſeon*. Maligna vero ſymptomata appellantur, quæ perniciem præcipuis noſtri corporis facultatibus afferunt, quæ maxime elucent in peſtiferis morbis. Et

quia

quia critica ſymptomata nonnunquam mentiuntur ſigna malignitatis, ne nos decipiant, ita diſtinguenda ſunt. Omnia maligna, quæ apparent ante ſigna coctionis, morbi pravi ratione fiunt; at poſt coctionem pendent a conflictu naturæ, & morbi nihilque maligni habent, præter ſpeciem & apparentiam.

CAPUT XIX.

De Motu Febrium.

MOtus Febrium cognoſcere neceſſe eſt, tam ad prædicendum, quam ad curandum. Ad prædicendum, celeres enim morbi cito finiuntur; tardi tarde: & ad medicandum, nam Hipp. *Aph.* 10. *lib.* 4. ſcribit: *medicari in valde acutis eadem die oportet, ſi materia turgeat; tardare enim in talibus, malum.* In longis autem morbis expectanda materiæ coctio.

Cognitio motus morbi pendet a cognitione ſymptomatum ſubito aut tarde naſcentium: Morbus enim qui parit ſymptomata magna ſubito, celer eſt: qui vero tarde, longus.

Præterea ab acceſſionum temporibus, & a temporibus morbi ipſius: Nam principium breve, aut tardum reliquorum temporum brevitatem, celeritatem, aut tarditatem oſtendit.

Ex ſignis pariter coctionis, & cruditatis: nam coctiones ex Hipp. *lib.* 1. *Epid. conſt.* 2. celeritatem criſeos demonſtrant, ut cruditates longe poſt morbi principium apparentes, tarditatem.

Ex quantitate excretorum, & modo: Nam in quibus pauca, & paulatim excernuntur, in his tarditas expectanda eſt, cum vero multa, & confeſtim, celeritas.

A viribus etiam comparatis cum materiæ quantitate: Nam robuſtæ cum pauca materia, celerem fore oſtendunt morbum: debiles cum multa, longum, & tardum.

CAPUT XX.

De tempore Febrium.

FEbres, vel natura ſunt breves, vel chronicæ & longæ: omnes habent propria tempora, principium, incrementum, ſtatum, & declinationem.

Principium aliquando capitur pro primo morbi inſultu; aliquando pro primis quatuor diebus, in morbis qui progrediuntur ulterius. Proprie ſumitur pro eo tempore, in quo materia morbifica cruda eſt. Tempus etiam dignoſcitur ex morbi ſpecie: nam quartana, tertiana, &c. peculiaria habent tempora.

Itidem ex partibus anni, nam *quartanæ æſtate magna ex parte ſunt breves: autumnales longæ, & præſertim quæ hyemem attingunt.* Ex circuituum incremento; oportet enim acceſſiones invicem conferre, ſi citius fiant, vel non. Nam ſi hæc omnia conjunxeris, ad exquiſitam dignotionem propius accedes. Principia tandem vere ea ſunt tempora, in quibus cuncta cruda ſunt; etenim quamdiu cruda ſunt excrementa, morbus eſt in principio: quod probatur ex *Aph.*

22.

22. *lib.* 1. *Concocta medicari, & movere oportet, non cruda: neque in principiis, niſi turgeant.*

Incrementum febris cognoſcitur non tantum ex anticipatione acceſſionum, ſed etiam ex earum longitudine, tum ex magnitudine, & more: nam malignitas ut plurimum in incremento eluceſcit. Anticipatio enim ſola non eſt ſufficiens ſignum incrementi, quod ſæpe morbi proprietatem ſequatur potius, quam ejus incrementum, cum & quartani (inquit Gal. *cap.* 3. *lib.* 1. *de criſibus*) & tertiani quidam paroxyſmi, uſque ad integram ſolutionem, anticipare viſi fuerint.

Status cognoſcitur ex acceſſionum æqualitate, & ſymptomatum paritate.

Declinatio, acceſſionum brevitate cognoſcitur, nam acceſſiones breviores fiunt, & ſymptomata mitiora fiunt. Scribit Hipp. *Aph.* 30. *lib.* 2. *In principio, & fine morborum, omnia ſunt mitiora; in ſtatu vero deteriora.*

CAPUT XXI.

De præcedentibus noſtra, & Iatrochymicorum placita exponuntur.

ALiter, & alio modo de ſupradictis ſua interponunt placita Jatrochymici. In primis fundamenta temporum in donis & ſcientiis ſeminum continentur, ibi termini, horæ, minuta, menſes, anni, luſtra, ſecula, longe antea definita ſunt: Et unicuique ſemini, ut colorum, ſaporum, figurarum, caliditatis, frigiditatis, duritiei, aſperitatis, lævitatis, coagulationis, reſolutionis, magnitudinis innatæ leges exiſtunt; ita quoque temporum prædeſtinationes, ſilentii, ortus, maturitatis, ſenii. Tempus nihil eſt aliud, quam progreſſio, & fluxus ſeminum ex Orco, vel Iliado in Rempublicam Jovis. Quocirca ſemina diverſa, temporum quoque varietatem oſtendunt. Vegetabilia omnia certis temporibus germinant. Mineralium, & metallorum tempora, quia ex radicibus procedunt inviſibilibus, paucis comperta ſunt, tarditate, & varietate difficultatem augente. In his omnibus duplicia tempora obſervare licet: Digeſtionum vel maturitatum, & Reſolutionum. Differunt enim inter ſe plurimum: nec omnia, quæ tarda habent digeſtionum tempora, tardas quoque fructuum reſolutiones oſtendunt. Digeſtionum tempora in omnibus continua ſunt: Reſolutionum vero in multis interrupta. Metalla longa habent digeſtionum tempora; ſeculorum enim terminis plenilunia deſcribunt: reſolutionum deinde tempora, continua quidem, ſed tarda adjungunt. Mineralium digeſtiones breviores ſunt: reſolutiones vero ut plurimum interruptæ, ut in Thermis certis anni temporibus, efferveſcentibus, & ſimilibus ſalium radicibus apparet. Vegetabilia digeſtionum tempora annua, menſtrua, bimeſtria, trimeſtria obtinent: Reſolutiones deinde continuas, vel interruptas, citas, vel tardas demonſtrant. Digeſtionum quippe temporibus ſobolis fœcunditatem, fructuum numerum; reſolutionum repetitiones, & durationes decernunt, & conſilia ineunt futuræ progreſſionis: ita prædeſtinatione accepta, mirabili deſiderio ad officia, & terminos feſtinant. In arborum reſolutionibus continuitas major apparet. Hæc temporum rudimenta, ſi ad Anatomiam humanam debite accommodentur, ſanitatis & morborum periodos, paroxyſmorum circuitus, ſilentia,

ſentia, plenilunia; decreſcentias, criſes, & decretoriorum dierum rationes, magna facilitate demonſtrabunt, multiſque difficultatibus, & obſcuritatibus ſublatis, a Pythagoricorum numerorum injuſtis uſuris, a melancholiæ, & humorum phantaſticis mixtionibus, a menſis medicinalis laborioſa computatione, ab excrementorum geometricis fluxionibus, & expultricis facultatis otioſæ patientia nos excuſabunt. Qui morbi in alimentis ſemina habent, ſive inferioris globi, ſive ſuperioris, inſitionum leges imitantur, & digeſta temporum citius abſolvunt. Locorum quoq; & agrorum diverſitates, tempora digeſtionum variant. Citius enim fermentantur, & ad efferveſcentias promoventur, quæ in ventriculi anatomia inſeruntur morborum ſemina, quam quæ in hepatis, renum, ſynoviæ, ſanguinis, & ſimilium partium elementis recipiuntur, ſervata tamen ſeminum analogia. Citius enim febrilia ſemina in rerum Anatomia implantata, ad germinationes venient, quam colicæ Tincturæ in inteſtinis, vel ventriculo: & in ventriculo citius tertiarum radices, quam quartanarum, digeſtiones abſolvent. Ita Ephemeræ febres, id eſt, aereæ, vel ocius aſcendent, fermentatione peracta, quam hecticæ, vel igneæ. Et quia in febribus tempora digeſtionum, & reſolutionum manifeſtiſſima ſunt, & circuitus paroxyſmorum conſtantes, conſideratione dignum eſt, qua ratione regionum, ætatum, ſexuum, alimentorum, conſuetudinum neglecto diſcrimine quartani, tertiani, & quotidiani circuitus maneant perpetui, & conſtantes. Semina tandem, & impuritates febriles, ſulphureæque nitroſitates, in omnibus alimentis copioſiſſimæ inveniuntur, in vino, pane, leguminibus, carnibus, piſcibus, oleribus, fructibus, &c. Atque ſic cauſas frequentis, & communis calamitatis febrium inveniemus. Ex his patet, quæ poſſint eſſe non modo febrium, ſed & omnium morborum tempora, & eorum cauſæ. Motus febrium, earum loca, magnitudo, & conſimilia febribus communia, pari paſſu dignoſcuntur: Verum enim vero, quia inaſſuetum iter ſuſcepimus, his paucis contenti ſumus, nec parum exiſtimamus certiorem, & tutiorem nepotibus viam præmonſtraſſe. Loca, mos, magnitudo, & ſimiles febrium affectiones, eodem calle incedunt: at ut ipſa ex arte exponantur, longum tempus requiritur, & integris voluminibus vix poſſunt abſolvi. Sed partim data occaſione ſingula luſtrabimus, maxime ubi de prognoſticis acturi ſumus.

CAPUT XXII.

De legitimo ordine febrium.

VErum antequam noſtram de febrium generatione afferamus ſententiam, videndum, quid ſenſerint Chymici Medici. Petrus Severinus Danus, Vir doctiſſimus, & eruditiſſimus, in ſua *Idra Medicinæ philoſophicæ*, (ut refert Sennertus in ſuo *de Conſenſu, ac diſſenſu, chymicorum cum Ariſtotelicis, & Galenicis, cap.* 16.) inquit: ex permiſtis impuritatibus generantur morbi ſulphurei, fœti febrium ſymptomatibus, id eſt, ſiti, calore, linguæ amaritudine, capitis dolore, frigore, horrore moleſti, quos vulgo febres appellamus; ipſe vero rectius, a radicibus nitro-ſulphureos dicendos putat. Statuit enim febres habere ſemina, & radices, in quibus ſulphuri impuro, fœtido, reſoluto, mu-

mucilagines, ac ſpiritus ſalini nitroſi permiſcentur. Statis ergo temporibus; dum germinare incipit minera nitroſi ſulphuris, horrores, rigores, pandiculationes, oſcitationes,& ſimilia ſymptomata, pro differentia nitroſi ſulphuris induci exiſtimat. His floribus ſuperficialibus,acetoſis, frigidis, mercurialibus exhauſtis, vapores, & ſpiritus ſequi pingues, inflammabiles ſulphuris, ſalium tamen commixtione tranſplantati naturam magis referentes, qui nota febrium ſymptomata inducant,donec reſolutis ſpirituum inimicis tincturis,& quocunq; evacuatis modo, naturæ quies concedatur, ſed cum recidivæ metu ſuſpecta. Quercetanus in ſua *Tetrade cap*.7. idem ſentit. Narrat inter Chymicos Scheunemannum Dan. Sennertus, cujus opinio ſatis eſt frivola: formari inquit globum in ventriculo, cum ſulphure excrementitio,una cum mercurio, & ſale, lamellis ipſi globo toties inductis,quoties dictus globus ictu cęli percutitur,& accenditur. Sed hanc opinionem ſomnio perſimilem tribuit Paracelſo. Sennert. id quod a veritate ſatis eſt alienum. At ipſe dicit materiam febris eſſe nitroſulphuream; cum enim humores per ſe accendi nequeant, oportet ut quod incenditur, ſit de natura ſulphuris. Alibi dicit febrem eſſe obſtructionem ſpiritus vitę,& omnium febrium eandem eſſe Theoriam. Lege Henricum Petreum in ſua *Noſologia Harmonica Dogmatico-Hermetica*. Diſſent. lib. *de febribus in genere*. Idem ſentit Johannes Harmannus in ſuis *diſputationibus Medico Chymicis*.

Hippocrates *lib. de flatibus*, dum febrium cauſas ſpiritus eſſe dicit, a Chymicis non eſt valde alienus: Inquit enim multitudinem ſpirituum ſanguinem concalefacere, & excitare febres: generari vero multitudine ciborum, & qualitate aeris. Hic animadverto, Franciſcum Valeriolam audiendum non eſſe *in ſuis enarrationibus*, ubi librum Hippocrat. περὶ φύσεων ſpurium eſſe dicit: minus, ubi ſingula carpere tentat contra Divinum ſenem. Litem in præſenti, cum ab inſtituto ſit aliena, dirimendam non ſuſcipio. Sed ad recentiores, penes quos veritas magis eluceſcit, revertor. Recentiores appello eos, qui aliquid lucis in artem invexerunt, non tranſcriptores, qui ut magni videantur, magna volumina hinc inde convaſata condere non erubeſcunt. Inter recentiores primas tenet Theoph. Parac. qui ipſe ſolus auſus eſt antiquorum ſenſa ad veritatis cenſuram provocare. De nomine primo. Erronea eſt, inquit, febris appellatio, ac citra rationem; febris enim a fervore deducitur, at fervor ſignum eſt ſaltem morbi, non materia, non cauſa. Nomen ſiquidem procedere debet a materia, & proprietate, & natura ipſius ſubſtantiæ. Veluti urtica eſt vere urtica, quia urit: ſed verius ſal urinæ; unam enim Anatomiam habent. Quare febris tale nomen eſt. Eſt ergo morbus nitri ſulphuris incenſi: unde etiam corpus quatit, unde horrore ferit, unde intervalla dat.

Idem Theophr. Parac. 1. *Tom*. 3. *tit. de peſtilitate*, *Tract*. 1. dicit febrem eſſe morbum nitri, & ſulphuris incenſi.

Idem Autor *de Tartaro lib*. 2. *cap*. 7. dicit febrem eſſe calorem ex oppilatione, generatam ex putrefactione tartari in regionibus hepatis.

Idem P*aragraph. lib*. 9. §. 1. febrem ſic deſcribit: Febris eſt calor putrefactus, cum tremoribus, ex ſua oppilatione a materia inſequeſtrata, in clauſis poris ex vi ſtyptica.

Fateor ejuſmodi deſcriptiones ſcholam minime ſapere, & proprio marte ſine artificio prolatas eſſe. Logicalem definitionem ad tantam ſimplicitatem introducere non quæro; noſtram propria experientia partam in medium proferamus.

CAPUT XXIII.

De febris generatione, atque de vera ejus eſſentia.

IN ſuperioribus communem febris notitiam non eſſe tutam, Lydioque veritatis lapide probatam, ſatis ſuperque probavimus. Nunc certiorem, firmiorem, & veritati magis conſentaneam demus, non e logodædalis, vaniſque Scholaſticorum ſophiſmatibus, ſed e fidiſſimis naturæ oraculis, ratione, & experientia comprobatis. Itaque cum febris ſit ardor, & immanis quædam caliditas, ut experientia monſtrat; a quo poſſit fieri ejuſmodi ardor, perveſtigare neceſſe eſt. In hac conſideratione, duo inquirenda veniunt: quodnam ſit illud quod flagrat, aut quænam ſit materia incendii, & quid ſit illud, quod incendium præſtitit. Materiam flagrans eſt, ut optime animadvertit Fernelius, ſubſtantia quædam oleaginea, quam Chymici ſulphuream appellant: illud vero, quod incedit dictam materiam, non poteſt eſſe aliud, quam ignis actu; at talis non reperitur in viventibus: quapropter alio modo cauſas ejuſcemodi incendii inveſtigare decet. Ad quod intelligendum, notandum eſt, duas eſſe in ſanguine ſubſtantias ejuſmodi incendium facientes, unam mere ſulphuream, alteram ſalinam. Et cum iſtæ ſubſtantiæ ſeorſum ſegregatæ, & exaltatæ ſunt, vel proprio, vel alieno impetu mixtæ, ardorem & incendium febrile concitant. Verum qui ejuſcemodi Philoſophiæ principia ignorant, vix poſſibile eſt, ut tantæ lucis ſplendorem aſpicere valeant. Reperiri tamen ejuſmodi ſubſtantias in viventium ſanguine, non eſt adeo cognitu difficile, maxime ubi quis ſingularum partium mixtum componentium notitiam habuerit; & hæc diviſionis notitia, viva anatomia appellatur, docens unum quodq; in ſuas partes dividere. Exemplum eſto de quavis re: facillimum omnium eſto vinum, cujus duplex eſt materia ſulphurea, volatilis una & tenuiſſima, altera craſſa & terreſtis. Volatilis, igni ęmula, ſurſum aſcendit; altera craſſa, & ad terram deorſum vergit. Uti eſt de ſulphurea, ita eſt de ſalſa: nam una eſt ſalſedo, quæ præ tenuitate ſurſum aſcendit, altera craſſa & fixa, quæ deorſum vergit. Rurſus unaquæque materia, tam oleaginea, ſeu ſulphurea, quam ſalſa, naturam ſui ſeminis retinet; unde febrium infinitæ ſpecies. Quod de vino diximus, de ſingulis rebus animatis, & inanimatis cenſendum eſt. Qui de ſanguine humano periculum facere aves, de ipſo accipias ſufficientem quantitatem, eumque peculiari fermento in vaſe vitreo, collo oblongo, in fimo equino contineas, ad 15. vel 20. dies; poſtea per Alembicum vitreum ad Balneum Mariæ extilla ſpiritum primo, aquam poſtea. Rectifica ſpiritum bis & ter, ſi opus fuerit. Hunc ſpiritum ſeorſum ſervabis, & interim ſalem e fecibus parabis, in cujus extractione varias etiam obſervabis ſalium ſpecies. Si vero recte operatus fueris, unam invenies cæteris copioſiorem, eamque ſubacidam cum quadam dulcedine, & hanc magis de nitro, & armoniaco par-

participare judicamus. Eſt alia ſpecies valde amara, ſali communi finitima: Ex ſuperiori per retortam vitream prolice ſpiritum, qui pariter ſeorſum aſſervatur in ampulla vitrea. Ambæ ejuſmodi ſubſtantiæ actu ſunt frigidæ, & tactu nihil quicquam caloris percipitur; at ubi in tertio vaſe permiſcentur, tantum caloris & fervoris concitatur, ut vas nullo pacto manibus contineri poſſit. Sed quod majus eſt, ex utroque rumor & fragor exauditur tantus, ut non minus quam de bello cogitare poſſis. In hoc conflictu, vapor quidam teter ab utroque ſpirat, non ſine graveolentia quadam. Hæc vera & genuina febris generatio in univerſum. Species inde deducere non erit impoſſibile, dummodo te non pigeat laboris, ſed primo communem febrium doctrinam enodare placet, ad noſtram poſtea veniemus.

CAPUT XXIV.

Febris communiter dividitur.

QUando ad febrium ſingularium notitiam deveniendum, multiplices obſervationes rimari neceſſe eſt: at has longo uſu, & experientia congeſtas invenimus apud Galenum, Avicennam, &c. Quapropter quid de his dixerint, videamus. Primo pro varietate ſubjecti, in quo verſari calorem autumant, in tres ſpecies ipſas dividunt: in ſpiritales, & has ephemeras appellant; in humorales, & has in ſanguineas, bilioſas, melancholicas, & pituitoſas partiuntur; & in habituales: quæ ſedem in ſolidis ſelegerunt, & hecticæ appellantur.

CAPUT XXV.

De Ephemera febre.

EPhemera Græcis, Latinis diaria, quod unius diei, ſeu 24. horarum ſpatio terminetur. Hæc ſedem habet in ſpiritibus, & in humores aliquando ſe diffundit. Cauſas brevitatis ſtudio omitto, cum ſit febris quæ ſponte evaneſcit, & communes habeat cum ſupra narratis.

Signa ephemeræ ſunt calor mitis per corpus diffuſus: rigor, aut horror nullus, aut paucus, citoque evanidus: periodorum carentia: Pulſus ſanis non valde diſſimilis: Urinæ pariter a ſanis non ſunt diſſimiles, moxque aut ſedimentum bonum, aut enæorema, aut nubeculam exhibent, & omnino bene coloratæ ſunt: Terminatur per ſudorem, madorem, aut vaporem ſuavem, plerumque intra diem naturalem.

Periculoſa non eſt, modo recte tractetur, imo ſæpe utilis, poros enim aperit, fuligines expellit, ſudores provocat, & putrefactionem prohibet.

CAPUT XXVI.

De humorali febre in genere.

HUmoralis febris ea eſt, quæ dicitur ſedem habere primario in humoribus: quæ quadruplex eſt, juxta quatuor humores. Hæc rurſus dividitur in putridam, & non putridam. Putridam in continuam, & intermittentem.

Non

Non putrida, ſynochus ſimplex appellatur, in ſanguine conſiſtens citra putredinem. Eſt & altera ſynochus putrida, in ſanguine putreſcente, dicitur & continens, & continua.

Febris continua ſine remiſſione eſt, quæ nullo ſtato excandeſcentiæ ordine, ab initio ad finem ſine ulla remiſſione perſeverat. Ferunt in hac putredinem in vaſis cordi vicinioribus ſtabulari, veluti in venæ cavæ ramis, quæ proprius ad cor accedunt, unde cor aſſiduo pari impetu afficiatur.

Febris continua cum remiſſione eſt, quæ quidem nunquam intermittit, ſed tamen in ſingulis paroxyſmis ſenſibilem habet remiſionem. In hac putredinem dicunt a corde diſtantiorem eſſe, ideoque indeſinenter eadem violentia id ferire nequit. Hæc rurſus, vel inordinata eſt, quæ in paroxyſmis nullum ſervat ordinem, & pluries uno die excandeſcit: vel ordinata, quæ certum in paroxyſmis ordinem ſervat.

Intermittens febris eſt, cujus acceſſio non perpetuo durat, ſed certis temporibus intermittit, & ad quietem integritatemque deſinit. Dicunt ejuſmodi febrem oriri ab humore putreſcente, vel extra vaſa, vel in vaſis a corde remotiſſimis, atque minoribus. In hac diſtincte conſiderantur paroxyſmi, & intermiſſio, ſive ἀπυρεξία. Paroxyſmus nihil aliud, quam id tempus, quo febris poſt quietem de novo exacerbatur, corpuſque gravius affligit. Απυρεξία tempus eſt a paroxyſmis, caloriſque febrilis moleſtiis liberum.

Continua febris rurſus, vel ὁμότονος, & ἀκμαστική dicitur, ex eo quod in eodem robore, ac rigore permaneat; quæ a principio ad criſin uſque æquali magnitudine, ac vehementia perduret, eundemque vigorem, ac tenorem ſervet. Vel continua dicitur ἐπακμαστική, & ἀναβατική, id eſt, invaleſcens, & incrementum accipiens, ut quæ a principio ad finem indies augetur, ſemperque exiguum aliquid adjicit. Vel tandem παρακμαστική dicitur, ut quæ de die in diem minuitur, & decreſcit, a principio ad finem.

C A P U T XXVII.

Putridarum febrium ſigna.

Signa febrium putridarum continuarum ſunt invaſio repentina; nullo rigore, horrore, aut frigore pręgreſſo, pulſus inæqualitas major, quam in intermittente, duratio ultra 24. horas, intermiſſio & deſinentia nulla, uſq; dum plane conquieſcat. Hæc ſunt propria, & pathognomica. Communia, & aſſidentia varia ſunt, ex quibus interdum multa, interdum pauca comitantur, ut æſtus immodicus, ſitis, linguæ ſcabrities, deglutiendi difficultas, guſtus depravatio, nauſea, vomitus, ciborum averſatio, ſingultus, alvi profluvium, animi deliquium, ſyncope, oppreſſio, reſpiratio difficilis, lumborum gravitas, corporis jactatio, veluti contuſio, capitis dolor, vigiliæ, delirium, corporis conſumptio, &c.

Intermittens febris, vel eſt Quotidiana, & quotidie ſimili typo recurrit, & hanc a putreſcente pituita fieri dicunt: quæ ſi intra vaſa putreſcit, continuam; ſi extra, intermittentem producit. Acceſſio ejus eſt horarum 18. intermiſſio 6. Nonnulli putant, ejuſmodi febrem eſſe rariſſimam, & qui quotidie febricitant, potius hoc eſſe a tertiana duplici, aut ex aliis intermittentibus mixtis.

Tertiana febris ea eſt, quæ ſingulo tertio die nova invaſione ægrum affligit, & eſt exquiſita, vel notha.

Tertiana exquiſita fertur ex pura, & ſincera bile fieri. Statim initio, ſingulisque acceſſionibus rigorem vehementem affert, torpuſque pungi ac velut ulcerari videtur: pulſus æqualis eſt; in acceſſionis tamen incremento vehemens, magnus, ac frequens: in vigore ſitis, & æſtus magnus: vomitus ſupervenit biliosſus: urina ſubrufa, ſubflava, & moderate craſſa. Acceſſio ejus longiſſima eſt 12. horarum, interdum 7. aut 4. Septem circuitibus judicatur: Primus eſt debilis, ſecundus fortior, tertius vehementior, quartus vehementiſſimus, poſt quem paulatim remittit.

Tertiana notha ea eſt, quæ non ex pura, ſed ex permixta aliis humoribus fit. Acceſſiones ejus ultra 12. horas extenduntur, nulloque ordine recurrunt: Nunquam 7. raro 14. circuitibus ſolvitur; ſæpe vero longius excurrit. Calor in ea minus pungens.

Quartana febris ea eſt, quæ ſingulo quarto die nova invaſione ægrum affligit. Hæc ab horrore incipit, cum oſcitatione, pandiculatione, & moleſta quadam totius corporis inæqualitate, quam rigor ſequitur, qui initio parvus eſt, vel loco ejus refrigeratio, & horror, at progreſſu temporis fit major, donec fiat vehementiſſimus, qui talis eſt, qualis accidit iis, qui tempore hyemis refrigerantur, ſenſumque exhibet non rei pungentis, ſed gravantis, & quaſi contundentis oſſa. Calor in hac febre ab aliis febribus differt; ſuccenditur enim paulatim, neque ut in tertianis, velut adurens eſt, & æſtuoſus, ſed ſubmiſſus. Pulſus in his rarus eſt, & tardus. Sudores pauci primis diebus, progreſſu temporis copioſi. Urinæ primis diebus tenues & aquoſæ, ſenſim poſtea coloratiores & craſſiores. Sed hæc brevi epilogo dicta ſint de putridis: ſupereſt tertia ſpecies.

Tertia febris ſpecies, Habitualis, aut Hectica dicitur, ex eo quod in habitu, aut in ſolidis hoſpitetur. Signa hujus febris propria ſunt calor lentus, viſque tactu perceptibilis, qui duabus a ſumpto cibo horis exacerbatur: corporis macies, & extenuatio ſine cauſa manifeſta: urina pinguis & oleoſa: facies livida & plumbea, oculi cavi & profundi: vigiliæ immoderatæ, appetitus debilis, frequens aerem frigidum trahendi deſiderium. Ejuſcemodi febris tres dantur gradus. Eſt præterea Hectica ſimplex; & compoſita ex ſimplici, & putrida. Rurſus vel per ſe eſt, vel cum tabe: vel primario, vel ſecundario diuturnitate collecta. Cætera non addo, nunc ad propria.

CAPUT XXVIII.

De febrium Natura.

AD veram febrium cognitionem ſtabiliendam, intelligere oportet principiorum, ſeminum, & Elementorum poteſtatem, nec non temporum, & corporum cœleſtium vires. Mitto tranſmutationum & tranſplantationum leges, Principia realia, non logicalia intelligimus, ampla eſt enim principii ſignificatio: ſed hic nonniſi corporum, tamquam generationi, & corruptioni ſubditorum, principia realia inquirimus. At vero ne corpora citra loca

&-tem-

& tempora conſtituere videamur, & pariter ſolitaria propriis formis deſtituta deſeramus, ea inveſtiganda ſunt Elementa, tanquam propria domicilia, in quibus generantur; nec generantur ſine ſeminis beneficio, & hæc ſemina in hanc mundanam ſcenam venire non obſervamus propriis deſtituta corporibus. Pro quo intelligendum eſt, corpora iſthęc non aliunde, quam ab iiſdem ſeminibus fuiſſe efformata, quæ cum a primordiis tali ſcientia donata ſint, peculiaria induunt veſtimenta: & ſub verbi omnipotentis vexillis militare audent. Eſt vero ſemen viſibile ſenſibus obvium, ut inviſibile ſenſuum criterium effugiens, e naturæ potentia eductum, propriis ſcientiis, & artibus inſtructum, ut per ævum propriæ ſpeciei deſerviret propagandæ. Sed hæc longe nimis petita videntur, & altiorem requirunt indaginem; modo reſolutionis via contenti ſimus docere corporum principia. Cum ergo corpora omnia in ſalem, ſulphur, & mercurium reſolvi obſervamus, iiſdem ipſa corpora conſtare neceſſe eſt. Scio quid adverſus hæc dixerint complures, quibus pariter ſatisfactum fuit: negare tamen non poſſunt, ea ſaltem contineri potentia, cum eadem actu educantur. Non obſtat, ſi eadem pro principiis nolint recipere, ſat enim eſt ipſa ubique reperiri, cum ea non otioſa propriis non deſtitui, fateri pariter teneantur ea, quæ ſenſuum criterium profert. At rudibus abſonum videbitur ſulphur, ſalem, & mercurium communiter ſumpta, in rebus conſtituere; hæc tria analogice ita appellantur, ut pro ſulphure intelligatur omne id quod flagrat, atque igni eſt amicum; pro ſale, omne id quod in aqua ſolvitur (unde tam ſaccarum, quam omne ſalis genus amarum, acidum, auſterum, &c. in aqua ſolubile, ſal appellatur:) pro mercurio, aqua omnis, ſeu omne liquidum oleo impermiſcibile, & incendio minime aptum. Aqua vitæ, & alii liquores flammam ſuſcipientes, ſulphuri volatili permixti ſunt. Non nego Scholaſticos de corporum principiis alio modo philoſophari, & contendere hæc noſtra nimis eſſe ſenſibilia, experientia potius, quam ratiocinio comprehenſa; non decere cathedrantem Philoſophum ad palpabilem demonſtrationem deſcendere, reſolutiones, diſſolutiones, exaltationes, coagulationes, & conſimiles operationes luſtrare. Facilius eſt enim cum Ariſtotele, & ejus aſſeclis, de principiis a nemine comprehenſis delirare, quam de rebus omnibus obviis verba facere. Qui contentionibus & rixis impenſe delectantur, materiam, & privationem mordicus tutantur: At quis ſenſuum capere unquam poſſit rudem, inaſpectabilem, nulla dimenſione formatam, ſola opinione conceptam puram illam potentiam? De eo quod dicunt de forma, ut ea ſit quæ dat eſſe rei, minus intelligo: intellectus non operatur, ubi ſensus deficiunt. Oculi ſine colore, tactus ſine corpore, nares ſine odore, aures ſine ſono, guſtus ſine ſapore non judicant. Itaque cum noſtra, ratione, & experientia fundata ſint, cauſa non eſt, cur ad imaginaria, inutilia, ad contentiones tantum excogitata, ac incerta confugiamus. Sed veniamus ad experientiam: Demus Piper, Zingiber, & ſimilia, quid per materiam, formam, & privationem acquirimus? Ad Elementor. mixtionem confugiunt. Iſthæc an inibi actu, an potentia reperiantur, infructuoſe nimis deblaterant: ignem ibi levitatem amiſiſſe, virtutem ipſius principatum obtinere, conſimilia denique effutiunt de aliis. Quicquid de gradibus proponunt,

cum ſuis temperamentis, non minoris eſt levitatis. Nos vero qui de rebus ſenſuum criterio philoſophamur, ſpretis his, qui ſupra ſenſus elati, erronea quadam opinione tumidi, nihil præter inutilem quandam dicacitatem nobis obtrudunt, dicimus tria iſthæc in omnibus reperiri, & unumquodque eſſe fundamentum, & ſedem omnium virtutum rerum naturalium: virtutes vero pendere a ſeminibus tam viſibilibus, quam inviſibilibus. Ejuſmodi vero ſeminum qui quærit principia & origines, fateri omnino tenetur, ſui ipſius cognitionem prius eſſe examinandam, in cujus contemplatione non minus cæcutit intellectus, quam in rebus etiam minimis. Sed demus cujuſvis rei formam indagandam, ipſa in indiviſibili eſt poſita, non eſt quantitati alligata, & in ſe in infinitam vim ſe propagandi ab omni ævo obtinuit. Quid inſuper? contemplare artem & induſtriam, qua pollet in propria ſpecie propaganda, & conſervanda: obſerva in his mirabilem ordinem, proportiones, & figuras, cum peculiaribus lineamentis inimitabiles. Si colores incomparabili artificio collocatos contemplaberis, eas videbis cum coloribus & odoribus certare. Ab hiſce minimis liceat ad te devenire, a qua contemplatione Deum factorem omnium quoquo pacto ad te venire ſenties. Supra cujus meditatione non eſt, ut ad ea quæ ſupra te ſunt, devenire contendas. Alta quæris, & incognita, & ima ſub pedibus tuis penitus ignoras: multa de Marte, & Saturno deblateras, & eorum conditiones, naturas, & proprietates non agnoſcis. Propinquiorum cœlorum materiam videmus quidem, ſed quæ ſit, neſcimus.

Viſibilium ergo ſenſibus comprehenſorum noſtra ſit cognitio, nec immerito, Medicus dicitur artifex ſenſatus. Statutum ergo ſit, in cunctis rebus ineſſe tria illa corpora, quæ ſive principia, ſive ſecunda dicantur, parum refert; & ea in homine copioſiſſime, ex quibus febres deducere contendimus.

CAPUT XXIX.

Quomodo fiat humorum incendium, ex quo febris.

SUpra ſatis copioſe demonſtravimus, incendii materiam eſſe ſulphuream, ſeu oleagineam; id vero quod incendit eam, eſſe non poſſe ignem actu, uti in cunctis rebus fit, & requiritur, ſed ex ſalis poteſtate ſpiritum ſegregari ſaltem, qualem in artificialibus obſervamus. At quia per ſe ſatis potens non eſt, ut ſulphuream illam ſubſtantiam incendat, ni pariter dicta ſubſtantia oleaginea attenuata ſit, & rite diſpoſita, iſtæc tunc ambæ mixtæ febrile incendium efficiunt. Miſcentur vero, vel ſpirituum miniſterio, vel motu proprio, vel univerſæ naturę poteſtate: hinc prima febrium genera. Spiritus, vis eſt & poteſtas unius cujuſq; rei, a quo omnis actio venit. Quod dicimus eos eſſe donatos variis ſcientiis, & his inſtructos eſſe, non alia ratione accipiendum, niſi quod demiremur mirabile eorum artificium, tam in ſuis ſpeciebus propagandis, quam in miris eorum effectibus, in noſtri uſum, & commodum paratis. Hujuſce rei exemplum in quavis herbula, in quavis arbore. Vide Quercum, quam ex minima glande in proceram arborem aſſurgat! Partes dictæ quercus ſi rite examinentur, incredibile artificium deprehendemus: in uno folio ordinem ſtructuræ, quæſo, obſerva,

obſerva, nervos ſeu fibras, aut filamenta per corporis ſpatium diſperſa, cum uniuſcujuſque folioli faciei exterioris proportione & ſymmetria. Taceo ſeminis illius cum cæteris perpetuam, & indeſinentem generandi facultatem. Quot terræ creata meditor, tot miracula video. Si ſapores, odores, colores, & proportiones ſtirpium inquiro, ſtupet animus. Unumquodque naſcens incredibili arte inſtructum. Ad hęc alimenta e terra communi matre ſeligenda. Quid magis mirum eſt, quam in uno eodemque loco, in quo nullus ſapor, nullus odor, nullus color, peculiarem ſaporem, odorem, & colorem ſeligere, eoque frui, & incrementum ſuſcipere? De Animalibus longe majora rimari oporteret, at ea, quia nobis ſunt ubique obvia, intellectus noſtri captum excedunt. Dico quia ſunt nimis communia, nam quæ ſunt remota a nobis, humanæ cogitationi magis videntur expoſita. Quoties apud me ridiculum, & phantaſticum reputavi, homines haberi philoſophos, qui relictis veris philoſophandi principiis, ad utiliſſima opinionum ſophiſmata ſe perpetuo devolvunt. Spirituum notitjam ſi attente perpendamus, incendii febrilis cognitionem habebimus. In venis majoribus, ubi ſanguis maxime luxuriat, quotieſcunque purus manet, integra ſanitate gaudet, & homo perfecte vivit ſanus; ubi contra adeſt impurus, excrementitiis fæcibus mixtus, varias excitat motiones, quæ cum ſint a natura alienæ, bellum ipſi indicunt, ex cujus conflictu variæ incandeſcunt ſpiritus: quod quidem incendium, Febris eſt. Nec alia ratione, quam propter antipathiam, quam inter ſe habent. Unde vero ejuſcemodi antipathia, odium & inimicitia, quam inter ſe exercent; non aliunde, quam a ratione quadam ſeminali, a primævo rebus cunctis indita. Elementa non diverſa ratione inter ſe pugnant: Ignis eſtne aquæ contrarius, quaſi ex ſe, & a nullo dependens, qui cunctis rebus primus agendi poteſtatem dedit; Elementis pariter movendi principia conceſſit? Hæc prima, & univerſalis febrium ratio. Ad particularem, & ſpecialem intelligendam, varia ſunt primo enodanda; & quia a communi, & trita via declinare neceſſe eſt, quid ſit ſpiritus, quæ ejus origo, & poteſtas, materia quoque ex qua febres, aperire neceſſe eſt.

CAPUT XXX.

Quid ſpiritus.

SPiritus in ſacris *Ruah*, quaſi ventus, & virtus creatoris, ſic enim: *Veruah Eloim merachephate galpene Tehom*, *Spiritus Domini ferebatur ſuper faciem abyſſi*. Græcis ψυχὴ, quaſi animus, & πνεῦμα, idem pariter, quod aer, ventus, & tenuiſſima ſubſtantia ſit. Fernelius *lib. 2. de abditis rerum cauſis, cap. 7.* elegantiſſime ſpiritus deſcriptionem exhibet, dicens *eius propriam ſignificationem ventum eſſe: Atque quum ventus præpotens ſit mirabiliaque efficiat, & oculorum obtutum effugiat, affinitate quadam, & ſimilitudine factum eſt, ut ſpiritus nomen ad rem omnem, quæ ſub aſpectum non cadit, tranſiret, ſive corporea ea ſit, ſive incorporea. Hinc fit, ut quæ in nobis ineſt ſubſtantia, auræ tenui perſimilis, ſpiritus appellationem ſubeat.* Hippocrates, ut eſt in omnibus

nibus mirabilis, in *libro* cui titulus eſt περὶ φύσεων, eſt quidem Divinus: ibi enim vim & poteſtatem ſpiritus manifeſte declarat, ibi per ſpiritum modo ventum, modo aerem intelligit, ἅπαν γὰρ inquit, τὸ μεταξὺ γῆς τε, καὶ οὐρανοῦ, πνεύματος συμπλέον ἐστίν. Hermetici per ſpiritum intelligunt omnem vim, & potentiam e cunctis rebus expirantem, radicem, & fontem, a quo dimanant omnes actiones. Per ſpiritum etiam intelligunt tenuiſſimas illas ſubſtantias, quæ per halitum educuntur, ſegreganturve e rebus per diſtillationem, ſed hoc analogice. Triplicem ſpeciem ſpirituum faciunt, corporeos, aut in corporibus demerſos; incorporeos, qui vix ulli viſibili ſubſtantiæ inſunt, & medios, qui utriuſque naturæ participes ſunt: aut ipſos dividunt in craſſos, tenues; & tenuiſſimos. Qua in re non valde diſſentiunt Medici: quum enim de calido, & humido inſito tam multa dicunt, pertenuem ſubſtantiam ſemper intelligunt. Verum ut pluries annotavimus, in re tam periculoſa tutum non eſt opinari Efformare ſibi philoſophandi principia ex probabilibus, non ex certis, & veris fundamentis, idem eſt ac quærere lucem in tenebris. Præter ejuſmodi traditam diviſionem, dicunt in humano corpore unicum eſſe vitæ ſpiritum, qui ſpiritus virtus eſt unica per totum corpus diffuſa, ex qua omnia membra vivunt, & prout ipſa diffunditur, & extenditur, varias ſortitur denominationes, a quo non diſſentiunt ipſi Medici. Fernelius enim in *ſua Phyſiolog. lib.* 4. *cap.* 2. dicit ſpiritum eſſe corpus æthereum, caloris, facultatumque ſedem, & vinculum, primumque obeundæ functionis inſtrumentum: ut qui in cerebro animalis, qui in corde vitalis, qui in jecore naturalis appelletur. Hermetici unicum vitæ ſpiritum ſtatuunt, quem per membra diffuſum, diverſum per operationem agnoſcunt, ſed re ipſa unus tantum eſt. Robur ipſius a membrorum fortitudine pendet. Intelligendum pariter vires ſuas ſervare, ubi libere per membra poteſt tranſire.

CAPUT XXXI.

Spirituum alia diſquiſitio, & diviſio.

CUm ſpiritus ſint omnium rerum opifices, & morborum ac ſanitatis potiſſimæ cauſæ, ratio maxime poſtulat, ut de horum natura ampliſſime ſimus inſtructi. Etenim ſpiritus nomen ſæpiſſime pro aere, & pro vita rerum omnium ſumitur. Vita ſiquidem rerum nihil aliud eſt, quam eſſentia ſpiritualis: inviſibilis, & impalpabilis res, ſpiritus, & res ſpiritualis. Spiritus eſt, ergo a corpore diverſus: nam corpus eſt viſibile, & tangibile; ſpiritus vero inviſibilis, & impalpabilis. Spiritus adeſt naturalis cuilibet rei creatæ, unde vis & energia cujuſcunque rei. In herbis ſpiritus eſt, qui modo in floribus, ſeminibus, fructibus, &c. modo in foliis, radicibus, &c. conſiſtit. Ejus medio quotannis renovatur, & tamdiu durat, quamdiu ſpiritus ille manet. Nec plantæ ſolum vitali ſpiritu donatæ ſunt, ſed & omnis res corporalis; nullum enim corpus ſine proprio ſpiritu creatum eſt, & hunc occulte in ſe continet. Quid enim eſſet corpus ſine ſpiritu? eſt profecto ſpiritus, id quod occulte rei virtutem & potentiam poſſidet: & ut ſpiritus vita eſt, ita corpus mors. Perire præterea conſtat corpus, ſpiritum vero non; is enim in ſua ſpecie immortalis eſt: in everſione ſui cor-

corporis recedit, & ab eo ſeparatur, ac mortuum relinquit corpus, reditque in ſuum locum, unde venerat. Ex quibus patet, varios eſſe ſpiritus, ſicut varia ſunt corpora. Rurſus ſpiritus eſt balſamus omnium rerum corporalium: dicitur etiam cœleſtis, ac inviſibilis ignis, & incluſus aer.

C A P U T XXXII.

Febrium nova diviſio.

EX ſupradictis ſatis apparet, febres fieri ex mixtione ſpirituum antipathiam inter ſe habentium. Spiritus eſſe genitos ex materia excrementitia, quarum una eſt naturæ ſulphureæ, altera mercurialis: utraque tartarea eſt, id eſt, triplici materia, ſalina, mercuriali & ſulphurea conſtant. Cum vero materia iſthæc tartarea excrementitia ſit, & otiari neſciat, ſequitur ut ex ſe vaporem, ſeu ſpiritum emittat, qui cum ſit a ſpiritu vitæ alienus, mirum non eſt, ſi cum eo bellum moveat perpetuum, ex quo humores, & corpus univerſum mirifice incandeſcit. Incendium modo tertianarium, modo quartanarium, modo continuum fit, pro varietate materiæ tartareæ, & loci, in quo coacervatur dicta materia excrementitia.

C A P U T XXXII.

De Tartaro.

TArtarus, ſeu Tartarum nomen ſortitur a fæce vini, quod trina ſubſtantia conſtat, cum propria tinctura, ſalina, ſulphurea, & mercuriali. Tinctura cum dictis tribus, naturam ſeminis, ex quo primum genita fuit, retinet. Sic in homine ſanguinis fex Tartarus appellatur. Duplex vero eſt Tartarus: unus craſſus & fæculentus, qui ima tenet; alter tenuis, qui vini corpori miſcetur. Rurſus iſte duplex eſt: unus qui, exempli gr. ſeorſum a vino liquoreve alio, vel a ſanguine ſegregatur, & doliis vaſis adhæret; alter tenuiſſimus, qui perpetuo vini, vel liquoris corpori mixtus manet, neque unquam a corpore liquoris ſegregatur: Coagulatur vero a ſpiritu ſalis, qui formam ipſi dat, juxta locum in quo reperitur. Eſt ergo materia quædam excrementitia, ab alimentis ſub forma reſoluta, ita ut diſcerni nequeat, & ad coagulationem apta. Differt Tartarus per regionum terrarum, & aquarum varietate, atque prout aliæ terræ, & aquæ puriores. Rurſus eſt Tartarus, vel viſcidus, vel bolaris, vel arenoſus, vel calculoſus. In univerſum tot ſunt Tartari differentiæ, quot ſunt lipuorum ſpecies.

Interea audiendi non ſunt illi, qui putant Tartarum idem eſſe, ac Phlegma: Nam Tartarus in omni re liquida, etiam in aqua, omnibus ſuccis, fructibus, eduliis, &c. reperitur; non ita Phlegma, quod extra corpus humanum non eſt. Præterea pituita incoctus eſt ſanguis; non ita Tartarus, qui ubique adeſt, nec coctiones reſpicit. Non nego reperiri ipſum in humore, nec propterea idem eſt. Caſeus eſt in lacte, nec propterea lac eſt. Et ut clarius Tartari notitiam habeamus, intelligendum eſt, materiam Tartari eſſe ſuperfluitatem naturalem, hoc eſt, a natura rebus inſitam, & ſegregationem quandam, quæ juxta concordantiam

tiam cum ſeminis parte miſcetur. Et ut rem magis intelligas, ſuppone quodlibet corpus debere eſſe ſimplex, nulla re miſcellanea contaminatum, ita ut aqua non eſſet, niſi aqua puriſſima, abſque ullo additamento; ſic ſucci herbarum, puri & ſinceri abſque ulla permixtione: quod tamen ita eſſe minime videmus, imo contra in omnibus purum cum impuro mixtum eſſe cernimus, hoc eſt, fæces, & Tartarum; ut cum aqua lutum, cum vino fæces mixtas reperimus. Illud igitur impurum, quod ſeparari debet, Tartarus ipſe eſt, non quod Tartarum cum fæcibus, quæ ſub impuritatum nomine comprehenduntur, confundamus; magna enim differentia inter illa eſt: Nam impuri materia duplex eſt: una quæ reſolutioni; altera quæ coagulationi apta eſt; illa fundum petit, hæc vaſis parietibus adhæret; nam fæces ex ſui natura fundum petunt, Tartarus vero nonniſi beneficio ſpiritus ſalis coagulatur. Exemplo res illuſtrabitur. Alimentum quod aſſumitur, in ventriculo poſt concoctionem ſeparatur in fæces, & humorem ſanguini gignendo idoneum. Fæces per inteſtina rejiciuntur, tanquam res impura; materia ſanguinis, imo ipſe ſanguis, Tartarum in ſe continet, qui variis in locis coagulari poteſt. Uſque adeo ut clare appareat, omnem humiditatem e terra provenientem, habere in ſe innatam quandam ſalſedinem & tartaream quiddam, quaſi viſcoſitatem apparentem, quæ a reliquo humore ſe ſeparat, & in corpus ſolidum coagulatur.

Quod ſi facultas concotrix, ſeu calor naturalis in liquoribus tartaream impuritatem non ſeparat, ſed permixtam cum alimento eſſe patitur, fit ut in hominem quoque perveniat: Nam quia neceſſum eſt nutrimentis quotidie uti, ali, ac ſuſtentari; tartarea autem materia in ipſis nutrimentis cibi, & potus ſita ſit, ex neceſſitate indies purum cum duplici impuro aſſumimus, unde morborum maxima pars originem ducit. Ex his ſatis patet, quid ſit Tartarus. Qui plura deſiderat, Paracelſi adeat, & ejus *Libros de Tartaro* legat.

CAPUT XXXIV.

Species Febrium.

JUxta communem medendi methodum febres in ſuas ſpecies dividimus, & diximus alias eſſe ſpirituales, id eſt, ſedem habentes in ſpiritibus, alias humorales, hoc eſt, in humoribus, & tertiam ſpeciem dici habituales, & hecticas, quod in ſolidis, ſeu habitu corporis. At quia ejuſcemodi diviſio, curationis certitudinem nullam denotat, neceſſarium eſſet docere diverſionem aliquam, qua via ad certitudinem nobis pateret. Verum enim vero, quia vera diviſio pendet a diverſitate materiæ tartareæ, quæ generat febrem; & quia ejuſcemodi varietas adhuc non eſt nota, & neceſſe eſt per univerſalia procedere: nullus enim auctor de hac materia ſcripſit, ſolus Theophr. Paracel. viam nobis præmonſtravit: at is pluſquam 200. ſpecies eſſe refert: Nos cum ipſo quaſdam eſſe in jecoris ſubſtantia conſiſtentes; alias in liene; alias in ventriculo; alias in renibus; alias in pulmonibus; nonnullas in cerebro; & tandem in ſingulis corporis partibus generari febres pronuntiabimus.

Etenim ſicut in ſingulo membro contingit eſſe peculiare tartarum; ita in pecu-

peculiare fieri poteſt incendium. In alias tamen ſpecies, eaſque generaliores diſtinguit febres Thoph. Parac. *in* 5. *Tomo operum ſuorum*, *Tab.* 7. *de Gener. febrium*, 1. in Opiaticum. 2. in Centaureum. 3. in Erroneum. 4. in Litteriſtum, & 5. in Albugineum.

1. Opiaticum, ex ebullitione paroxyſmalis ſpiritus febris oritur, cujus hæc unica cauſa eſt, quod ſpiritus furibundi incendantur per externorum elementorum accidentia; quæ viciſſim per elementorum reverſionem dividuntur, & ut opiata operantur: unde etiam nomen impetrarunt ab eo, quod eas ſanat.

2. Centaureum. Hæc febris eſt ſuperfluitas in corpore ab humoribus genita. Eſt autem ipſorum ſtercus, quod aliquamdiu colligitur, quod ejiciendum ſi egredi non poteſt, tunc paroxyſmos movet in ſpiritibus febrilibus. Res ergo illæ, quæ ſtercus humorum conſumunt, eædem etiam has febres tollunt, nomenque ac morbus res una eſt.

3. Erroneum. Febris hujus generatio eſt, ſi febriles ſpiritus errent, & extra materiam rapiantur, ac contra motum ordinemque ſuum agitentur moveanturque per diſſolutionem loci, & materiæ, & per accidens.

4. Litteriſtum. Hæc febris eſt præter naturam, hoc eſt, ſupra vires naturæ. Et eſt commotio ſimilis febri, non tamen per ſe febris eſt, ac per litteriſtum tantum curari debet, non naturaliter.

5. Albugineum. Febris hæc partem nullam habet cum quatuor prædictis communem, ſedem ſuam in centro humorum figit, unde retropellitur per humorem albugineum. Et paulo inferius aliam tabulam de febrium generibus ponit, & 4. dicit eſſe, Sanguinis, Terræ, Aeris, & Ignis: & in quolibet genere tres potentias in peccante materia haberi tradit: Oppilatum, Putrefactum, & Superfluum.

Sanguinis:

Oppilatum eſt, quando ſanguis ſuum greſſum, curſumque habere non poteſt. Eſt opilatio in venis ex vitio ſanguinis, quando congelatur, vel quid ſimile.

Putrefactum eſt, quando humor trium primarum coctionum ſequeſtratione facta, labitur in putrefactionem. Hæc putrefactio eſt in loco, ubi dolor eſt.

Superfluum eſt, quando ultra debitum, ſanguis abundat in corpore, & auget virtutes ſuas ultra ſuum pondus: & iſta ſuperfluitas eſt generatio febrium.

Terræ:

Oppilatum eſt terra. Hujus eſt generatio, ſi terreus humor in nobis, qui membris innatus eſt & infixus. Si talis non poteſt libere ſtare, eſt generatio febris terrenæ.

Putrefactum. Et ſi ille tanquam Elementum non exiſtit, ſed propria ex natura ſe tranſmutat, & abſque corruptione eſt iſta generatio febris terrenæ ex putrefactione facta ſui Elementi.

Superfluum eſt, quod ſi ille humor terrenus Elementatus, & in hoc membro pro Elemento aſſumitur: quando ultra gradum ſuum apparet, & fit, tunc eſt generatio febrium terrenarum ex Elemento ſuperfluo.

Op-

Aeris {
Oppilatum eſt, quod ſi aer in nobis, qui tanquam chaos exiſtit; cum oppilatur, non habeat regreſſum, generatio eſt febris iſtius.
Putrefactum. Quod ſi in putrefactionem convertitur, uti aer externus, tunc eſt febris generatio ex putrefactione aeris, ſcilicet interni.
Superfluum. Quod ſi ſuperabundat in ventos quaſi, & ultra ſuum debitum, hæc eſt generatio febris ex ſuperfluitate.

Ignis {
Oppilatum eſt, quod ſi ignis in nobis circumflat, non poteſt habere ſuffimigium ſuum. Hæc eſt generatio febris ex oppilatione ignis.
Putrefactum eſt, ſi in ipſo corpus ignis ſua virtute per ſe putreſit. Hæc eſt generatio febris ex putrefactione ignis.
Superfluum eſt, quod ſi ultra ſuum Elementum igneum abundat, tunc eſt febris ex Elemento Ignis, propter ſuperfluitatem ignei caloris.

CAPUT XXXV.

Febris alia Diviſio.

OMnis febrium doctrina, propter earum curam comparatur; hac de re, quia alio modo curatur febris ventriculi, alio jecoris, &c. ea de cauſa perveſtiganda fuerit pars, in qua hoſpitatur febris: & cum ea maxime obſideat ventriculum, jecur, &c. ea de cauſa juxta dictas partes eam dividere oportet.

In ventriculo, in hepate, & in renibus, potiſſimum fit febris Tertiana, Quartana, & Quotidiana.

Paroxyſmus febris, ut fiat.

Nemo huc uſque febris Paroxyſmos perveſtigare ſatis potuit: ad veritatem omnium optime collimare Theoph. Parac. exiſtimo. Dicit vero Paroxyſmum fieri, quando putrefactionis ebullitio deberet penetrare per poros in vias urinæ, & cum urina exire, quæ ubi oppilatæ ſunt, furit, & inde venit tremor; ſicut olla, quæ habet operculum, quando fervet: vel operculum decidere debet, vel olla frangitur.

Quando fæces incipiunt fervere, tunc vapor aſcendit, inficitque aerem; inde tremor: nam in fæcibus a vi digeſtiva Paroxyſmum per nos fieri, ex prægreſſis ſatis patet; & quia diximus conjunctas, & efficientes cauſas immediatas eſſe ſpiritus.

CAPUT XXXVI.

De cauſis febrium.

IN præcedentibus febrium ortum, & generationem ſatis aperte demonſtravimus, dicentes mixtionem duorum ſpirituum, antipathiam inter ſe habentium, cauſas eſſe proximas febrium. Spiritus vero ejuſmodi oriri a Tartaro, materia videlicet excrementitia, ſale, ſulphure, & mercurio, cum ſua tinctura, aut virtute ſeminali conſtante. Tartarum ejuſmodi, & ratione loci ubi generatur,

ratur, & materiæ, ex qua fit, diverſas ſortiri ſpecies: Hinc tot eſſe febrium ſpecies.

Cur vero miſceantur ejuſcemodi ſpiritus, adhuc inexplicatum reliquimus: Diximus tamen ejuſcemodi materiam Tartaream, diverſam ſortiri naturam pro ratione edulii, quo quotidie nutrimur: Inſuper pro ratione coctionis membri, in quo fit, & generatur: Præterea ſpiritus vitæ, qui utriuſque impetum ſuſtinet, non parvam affert differentiam; ſed hæc omnibus communis eſt. Diverſitas pariter, quæ a temporum conſtitutione venit, non eſt parvi facienda. Verum ſi exacte ſingula perpendere velimus, integra volumina ſcribere oporteret, id quod non fert inſtituti ratio: nunc nobis ſat eſt viam demonſtraſſe. Qui interim plura deſiderat, conſulat Theoph. Parac. pluribus in locis, & maxime in *libris de Tartaro*. Nec te deterreat, quid in contrarium clamitent nonnulli ſcioli, qui non ſcientiam, ſed affectatam quandam garrullitatem magis affectant. Quod ſi authoris nomen tibi diſplicet, univerſam naturam contemplare, & Tartarorum varietas, & poteſtas tibi innoteſcet.

CAPUT XXXVII.

De Prognoſi inſtituenda in febribus.

PRognoſis febrium varie colligitur ab Hipocrat. & Galeno, quod ab his factum fuit per diverſas obſervationes. Eſt vero Medico perneceſſaria, non tantum ad curandum, verum etiam ad futuros eventus prædicendum: etenim ex futuræ mortis præſagio, judicamus manus ægro eſſe, vel non eſſe admovendas:

Prognoſis, ſeu prædictio eſt doctrina, qua futuros morbos, & illorum eventus prædicimus per ſigna. Prævidentur vero febres, ſalus, mors, criſes, ſymptomam, morborum translationes, & alia permulta.

Prædictio triplex inſtitui poteſt: una generalis, altera ſpecialis, tertia particularis. Hic generalem meditamur ex Hipp. & Gal.

Prædictio partim eſt poſſibilis, partim impoſſibilis; difficilis ſemper, & utilis. Mutationes febrium inſignes, ſive in melius, ſive in deterius, judicia, & criſes nominant.

Bona judicia certis coctionis ſignis prænuntiari debent, atque inde memorabili, ſeu conſentanea excretione, abſceſſive celebrari.

Crudo morbo, vel immaturo aliquem excerni, damno eſt: & memorabilem excretionem dicimus ἀξιόλεγον, quam quidem, ut ex toto, vel ſaltem bona ex parte ſuperetur morbus, κατ' ἴξιν fieri, & judiciali die, neceſſe eſt.

Majores excretiones naturam diſſolvunt: minores autem præterquam quod nihil efficiunt, aut imbecillitatem, aut malignam humoris conditionem arguunt, & recidivis materiam ſuggerunt.

Coercendis morbis ſic eſt naturæ urgentis inſtitutum: concoquere, attenuare, incidere, temperare materiam: ac denique ita comparare, ut ſepoſita utili ejus portione in alimentum, reliquum inutile, aut redundans modo excretione abjiciat, conficiatve pepaſmo, modo in aſceſſus transferat. Natura enim ſuo

ſuo calore, & ſpiritu ſolidas partes tuetur fovetque, & humoribus incumbens, ejus virtute mirifica elaboratos conficit, ſecernit, repurgat, excluditque foras. Et quidem illa in hunc modum progredi ſolet: niſi cum turgentes materiæ, id eſt, furentis impetu, quem ὀργασμὸν vocitant, cogitur excernendo moras præcipitare, ac pepaſmi leges aſpernari, quo impetu, & acrimoniæ majoris aut qualitates malignæ ſtimulis varie agitatus, impulſusque humor, horrendas movere ſolet perturbationes. Is enim æſtu orgaſmi, modo in hanc, modo in illam partem inſiliens, nullo ſubſiſtit loco, donec tandem irruptione facta in aliquam nobiliorum partium, exitialem inferat vitæ calamitatem. Tum igitur eadem cauſa ſibi metuens natura, ſuiſque rebus caute proſpiciens, & ſecura cruditati, turgentem humorem quamcitiſſime poteſt, etiam incoctum amoliri larga excretione contendit.

CAPUT XXXVIII.

De Criſi, Pepaſmo, & Apoſtaſi.

QUoniam tribus modis natura ſolet febres conſopire: hac de re de illis tribus breviter. Vel etiam humores exernendo κατ' ἔκκρισιν; vel eos concoquendo, κατ' πεπασμὸν; vel transferendo, κατ' ἀπόστασιν. Hic ἔκκρισιν non omnem intelligimus, ſed eam, quæ ad judicialem diem vehementi motu, ac repente fiat, & ea quantitate, ut inde vel morbi remiſſio, vel etiam integra ejus ſolutio conſequatur. Excernuntur humores, vel ſudoribus, vel hæmorrhagiis, vel urinis, vel dejectionibus, vel vomitibus, vel ſputis, non crudi quidem, nec incocti, ſed prius juſta maturatione rite mitigati. Et ſic per acutas febres, diebus imparibus ſubita vacuatione prorumpunt.

Nam judicis deſtinati dies conſtant omnes impari numero, nempe ad ſeptenarios critica ratione revocati. Quia 14. 20. 34. & 40. veri judiciales, viderentur partes in ſuo numero ſimpliciter conſiderati, niſi ad Lunares ſeptimanas referrentur. Imparibus (inquam) diebus judiciales excretiones ita moveri ſolent, ut ab earum labores vires excitari potius, quam labefactari videantur. Et vere ſalutares exiſtunt, ſi fiant κατ' λόγον, pro ratione; & κατ' ἴξιν e directo. Cæteri impares uſque ad vigeſimum, tertius, quartus, quintus, nonus, undecimus, & decimus ſeptimus vim judicandi quidem etiam retinent, judicandi autem præcipue: Quartus primiſeptenarii; undecimus ſecundi; decimus ſeptimus tertii ſunt indices. A vigeſimo ad quadrageſimum perit quaternarii poteſtas: quin etiam ipſius ſeptenarii langueſcit virtus. A quadrageſimo ad centeſimum vigeſimum ſolus regnat vicenarius: atque inde in morbis languoribus, veluti partubus, ſolius quadragenarii dominio uſque ad ſeptimum, judicia reguntur. Alii vero ſic ſtatuunt, quadrageſimum in longis morbis primum eſſe dierum judicialium: inde per vicenarios progrediuntur ad centeſimum viceſimum, cui duobus adjectis menſibus, ſex conficiunt menſes, quo fere ſpatio verni morbi autumno, autumnales vere ſolvuntur. Sextum menſem ſequuntur bini: octavus decimus, duodecimus; ab hoc deinde quaterni, 16. 20. 24. judiciis plane familiares.

CAPUT

CAPUT XXXIX.

De coctione.

PEptica ſigna antecedunt judiciorum motus, natura inſurgente adverſus cauſas morbificas. Deinde ſub ipſum judicandi tempus fit variorum ſymptomatum concurſus, febrium exacerbationes, deliria, æſtuans per habitum, perque artus calor, arteriarum undoſa pulſatio, interdum etiam rigor, aliaque horrenda, ut ἀφωνία, ἀσφυξία: unde illa ταραχή, turbatio judicialis, tam expetenda bonis Medicis, quam imperitis metuenda. Illi enim taciti animis exultant, cum imperiti, veluti deploratis rebus, mœrentes præcipiti curſu confugiunt ad divina. Natura concocto morbo hoſtilem humorem, mediis venarum atque arteriarum ſpatiis excluſum, tranſmittit in habitum, inde ſubitus rigor membra concutit. Inito illic certamine, ubi paratas habet veluti præſidiarias copias ſpirituum, & caloris inſiti, victrix natura, aut ſudore per ſpiracula corporis, aut vomitu, aut hæmorrhagia, aut urinis, aut dejectione, infeſtum humorem extrudit. Sin minus, & parta in habitu corporis victoria, inde recurrat potentior hoſtis, etiam collata interius præſidia exiguo labore opprimit, vitamque diſſolvit.

CAPUT XL.

De Bonis ſudoribus.

SUdores optimi, quicunque per univerſum corpus, ac judicialibus diebus fiunt, calidi, & febrem prorſus auferentes. Optimi etiam, qui judiciali die ſolvunt febres. Utiles qui eas remittunt.

Boni ſudores ſunt illi qui calidi, & per totum corpus difflui, concocto morbo, & die critico, & in declinatione fiunt: ſiquidem boni die 3.5.7.9.11.14. 17. 20.27.31.& 34. hi enim ſudores morbos judicant, nam eo tempore natura movet. Qui aliis diebus fiunt, naſcuntur a morbi violentia.

CAPUT XLI.

De Malis ſudoribus.

MAli ſudores frigidi ſunt, qui vel univerſum corpus pervadunt, vel partes aliquot particulares, & mortem prænuntiant, maxime in acutis. In aliis vero non acutis, ἢ ἀκριςίας, ἢ χρόνυς, ἢ πόνυς, ἢ ὑποςροφὰς, aut judiciorum defectus, aut longas dierum prorogationes, aut labores, aut recidivas portendunt, cum febre acuta exitium, cum remiſſiori longitudinem. Quinimo etiam in moribundis, ſub calidus quidam, tenuiſque ſudor διαφορητικὸν, ſimul omnes artes proluens, ac ſenſim refrigeſcens, non deſiſtit, quin fatiſcente natura, prorſuſque exolutis viribus, calorem vitæ penitus extinguat.

CAPUT XLII.

De Excrementis.

NAturalis facultatis poteſtas in excrementis potiſſimum elucet. Qua propter ab excrementis multa trahuntur prognoſtica. Excrementa, quantumvis mala qualitate, & quantitate, bonis ægri rebus expelluntur, ſi die critico, præcedentibus ſignis coctionis, & cum ægri adjumento extrudantur: ſignum namque eſt, corpus a facultate expultrice robuſta excrementis purgari, quod bonum eſt. In excrementis juſta moderatio eſſe debet, quæ vel omnino ſolvat morbum, vel leviorem reddat: largior ſiquidem excretio vires ſolvit; parcior vero debilitatem naturæ oſtendit. Quæ ſi fuerit pauca & frequens, præterquam quod denotat naturæ debilitatem, inſuper oſtendit ejus inanem conatum; nihil omnino juvans, ſed potius tendens ad ægri perniciem, omnis enim ſuppreſſio corruptæ, & malignæ materiæ, mala eſt.

In Excrementis contemplanda ſunt coctio, cruditas, & pravitas. Coctio in febribus ſalutis ſecuritatem, & judicii celeritatem oſtendit: niſi quid præter rationem coctum ſit; tale enim in morbo acuto pravum cenſetur ab Hippocr. in *Coacis prænotionibus*. Id præter ratione cenſetur, cujus nulla antegreſſa ſigna coctionis, quod peculiari exemplo expreſſis Hipp.*capite de Urinis*, inquit enim, *Urina, quæ derepente coquitur, prava eſt*. Cruda excrementa longitudinem morbi ſignificant, ſi perſeveraverint longo tempore: Arguunt enim naturæ debilitatem; nam debilis natura non poteſt coquere materiam, niſi longo tempore. Cæterum coctio, ut certam oſtendat ſalutem, & judicii celeritatem, oportet ut ſit vera, continua, & univerſalis. Vera quidem, quia non raro falluntur Medici, opinantes veram eſſe coctionem in urinis, ex crudo humore in fundo earum ſubſiſtente, quaſi verum ſit ſedimentum. Continua etiam debet eſſe coctio, ut fida ſit. Fit enim aliquando, cum non ex toto humor a natura ſuperatur, ut mane appareat cocta, veſpere autem deliteſcat coctio.

Quare ſcribit Hipp.*in Prognoſt.* Urinam coctam debere perſeverare uſque ad Criſin ad Gal.*cap.4.lib.3.de Criſibus*, præſagivit ex coctione primi diei, morbi terminum. Verum hoc eſſe poteſt, ſi intelligamus in fine primi diei, & in ſimplici affectu, neque etiam coctio continua certa eſt. Debet etiam eſſe univerſalis, & totius materiæ morbificæ, fruſtra namque in parte quapiam coctio ſuſcipitur, morbo in reliquo corpore incocto exiſtente. Prava excrementa ſimpliciter periculum denotant, ex Gal. *l.1.Criſ.*

Omnes excretiones, quæ morbos non judicant, aut non minuunt, malę ſunt. Omnia excrementa morbis ſupervenientia, quæ dolorificum malum foras exiſtere teſtantur, proptereaque in bonis ducenda, meliora exiſtimantur, cum cito apparent: oſtendunt namque naturæ robur: & per conſequens minus bona, cum ſero exeunt, ex contrariorum lege.

Omnis ſincera excretio mala, quod naturę miſcentis imbecillitatem oſtendat.

Excretiones plurium, & variorum calorum malæ ſunt, pejoreſque quo illi

illi colores praviores erunt, ut æruginoſi, porracei, virides, nigri. Omnis pinguis, & oleoſa mala, quod colliquationem ſignificet. In omnibus morbis nihil excerni, malum.

CAPUT XLIII.

De Urinis.

URina optima eſt, ut inquit Hipp. *in Prognoſt.* ſi candidum habuerit ſedimentum, læve, & æquale, omni tempore, donec morbus judicetur. Coctio ex ſuperioribus ſecuritatem ſalutis, & celeritatem criſeos demonſtrat. Si vero intermiſerit, atque interdum mingatur ſine ſedimento, & aliquando habeat ſedimentum album, læve, & æquale, morbum diuturnum, & minus ſecurum oſtendit, inquit idem Hippocr. Iterum idem in *Coacis prænotationibus* ſcribit, *Urina bonum ſedimentum habens, quod derepente evaneſcit, laborem, mutationemque ſignificat.* Item:

Si urina fuerit ſubrubra, & ſedimentum ſubrubrum, ac læve, diuturnior hæc quidem eſt, quam prior, valde tamen ſalubris.

Qui *in urinis celeriter ſedimentum habent, celeriter judicantur* ex iiſdem *Coacis prænotationibus*. Celeriter, id eſt, intra paucos dies; nam urina derepente cocta, mala judicata fuit.

Subſidentiæ in urinis, ſpeciem craſſioris farinæ referentes, malæ ſunt; iis vero pejores ſunt ſquammoſæ.

Tenues vero & albæ, valde malæ.

Urina quæ alba funditur, atque pellucida, mali eſt hominis, atque potiſſimum in phreniticis. Iis vero pejores ſunt furfuraceæ. Nebulæ vero albæ, bonæ, quia coctæ; nigræ vero malæ.

Quamdiu urina erit ruffa, & tenuis, crudum ſignificat eſſe morbum, ex quo colligere licet longum fore; quod ſi diuturnior ſit, & urina talis perſtiterit, periculum eſt ne æger non poſſit ſufficere, donec urina coquatur.

Ex urinis magis exitioſæ ſunt fœtidæ, quod magnam putredinem denotent.

Aquoſæ malæ ſunt urinæ, ob debilitatem coctricis facultatis.

Nigræ, a calore adurente malæ cenſentur.

Viris, & mulieribus urinæ nigræ peſſimæ ſunt, pueris vero aquoſæ.

Pingues urinæ ſimiles telis aranearum, damnandæ ſunt. Hæc pro inſtituti ratione ſufficiant.

CAPUT XLIV.

De Alvi dejectionibus.

OPtima dejectio (inquit Hippocr. *in Prognoſ. & Coacis*) mollis eſt, conſtans tempore, ſicut per valetudinem excernitur: quantitate ingeſtis reſpondet certa proportione. Sic enim exeunte, imus venter bene habebit, bonaque exiſtimabitur.

Utile eſt lumbricos excerni teretes cum dejectione, ubi ad criſin perve-

nerit morbus; nam ſi exeant cum dejectione, criſi inſtante, naturæ robur ſignificatur. Si vero per os, aut per anum expellantur ſine dejectione, aut ſine fæcibus, oſtenditur eorum copia, aut malignitas materiæ, quam vermes fugiunt: quæ omnia ſunt mala.

Dejectio aquoſa, quæ à debilitate coctricis pendet, diuturnitatem morbi ſignificat. Si candida fuerit, aut crocea, aut ſpumans, a flatu, & fervore, aut rubra, mala eſt. Nam candida obſtructionem meatus cholidochi; crocea pura, imbecillitatem naturæ; ſpumea, nativi caloris imbecillitatem ſignificat, quæ omnia mala ſunt. Mala etiam dejectio eſt, ſi fuerit parva, glutinoſa, alba, ſubcrocea, ac lævis.

Magis autem lethales ſunt nigræ atrabiliariæ.

Pingues, vel lividæ, vel æruginoſæ, vel fœtidæ, malæ, ex *Progn. & Coacis.*

CAPUT XLV.

De Vomitu.

Hippoc. in *Prognoſt.* inquit: *Vomitus utiliſſimus eſt, ſi quam maxime ex bile & pituita flava fuerit commixtus, non admodum craſſus, nec multus idem. Si id quod vomitur porraceum eſt, vel lividum, nigrumve, malum cenſetur. Si omnes colores,* qui poſſunt excerni, *quis vomuerit, lethaliter habet*: deterius ſiquidem eſt, vomere diverſos colores, quam excernere, quia humores vomitu dejecti proximiores ſunt partibus præcipuis, quam qui per alvum dejiciuntur.

Celerrimam mortem oſtendit vomitus lividus, ſi fœtidum oleat.

CAPUT XLVI.

De ſingultu.

LEthalis omnino eſt acuta febris, in qua frequens ſingultus, & prope continuus eſt: Significat enim Siccitatem ſuperioris orificii ſtomachi ab ardore febrili, quo diſſipatur calor nativus.

Singultus in laborioſa febre, malus eſt.

Quomodocunque ſingultus fiat, magis periculoſus eſt in virium dejectione, & in ſenibus, quam in aliis.

Singultus a ſiccitate, lethalis: fit autem quod venæ exinanitæ mutuum beneficium repoſcant a nervis.

Sternutatio, inquit Avicenna, *in ſtatu morbi nata, bona eſſe cenſetur; in principio vero ſignificat coryzam, & humoris mordacitatem.*

In omnibus pulmonis morbis gravedines, & ſternutationes, tum praire, tum ſubſequi malum, ex Hippocr. *in Progn.*

CAPUT XLVII.

De Pulſibus.

TAnta eſt pulſum varietas a Galeno notata, ut vix nullus ſit tam felicis, & tam pertinacis memoriæ, ut ipſam in uſum revocare poſſit. Placet in

tanta

tanta multitudine pauca annotare, ut 1. Pulſus vehemens ſemper bonus æſtimandus eſt, licet nonnunquam facultatis oſtendat irritationem, conantis expellere quod noxum eſt, ut initio dolorum, & in conflictu critico. Bonus tamen exiſtimandus, quia robur facultatis demonſtrat. Pulſus contra languidus ſemper malus, quia facultatis debilitatem oſtendit.

Pulſus celerrimus, & creberrimus, mali ſunt: denotant enim caloris nativi, & ſpirituum diſſipationem.

Tardiſſimus etiam, & rariſſimus, peſſimi ſunt, ob ingentem refrigerationem corporis cordis.

Molliſſimus, & duriſſimus peſſimi habentur. Languidiſſimus, tardiſſimus, & rariſſimus, omnium peſſimi ſunt; ab illis minimus, molliſſimus, & duriſſimus; poſtea creberrimus.

At non celerrimus & maximus; ſed ſunt hi modice periculoſi. Unus vero inter extremos optimus eſt, vehementiſſimus, ob facultatis vitalis robur quod demonſtrat.

Pulſus intermittens, & debilis, lethalis Intermittens, in quo duarum pulſationum tempore arteria quieſcit, eſt lethalis; Gal. enim *cap. 3. lib. 2. de præſagitione ex pulſibus*, ſcribit, *Neſcio an cum tali pulſu ſuperſtes quiſquam eſſe poſſit*: Nam intermiſſio illa non tantum facultatem opprimi, ſed ſumme debilitari portendit; ſumma vero debilitas facultatis vitalis, periculi plena eſt.

Intermittens, qui tempus unius motus æquat, aut plus aliquantulum habet temporis, periculoſus valde non eſt, præſertim in ſenibus, quod eorum facultates debiles a parvis cauſis offendantur; firmæ vero tantum dejiciantur a maximis. In pueris etiam minime formidandus, quia in illis facultas, quæ pulſibus præſidet, eſt imbecilla plurimum.

Pulſus incurrens non raro judicatorius, ſive criſeos eſt prænuntius. Eſt namque veluti conatus naturæ ad pugnandum paratæ, differtque ex Gal. ab intermittente, quod in intercurrente decertet natura cum noxiis; in intermittente vero hoc piget illam facere.

Intermittens in uno pulſus, cum diverſus ſit, varia, demonſtrat: ſiquidem vehementior ſit ſecundus motus, aut celerior primo, melior eſt pulſus; debilior autem, & tardior, pejor.

Inæqualitas in uno pulſu, inæqualitatum omnium incommodiſſima eſt: Nam eaſdem cauſas habet, quas collectiva, ſed deteriores. Ad hæc, collectiva multos habet pulſus ſine intermiſſione; hæc vero nullos, ſed cum ſemel inceperit, in intermiſſione ſemper perſeverat: at malum quod caret intermiſſione, pejus eſt habendum eo, quod aliquando intermittit.

Pulſus undoſus ex ſe debilitatem oſtendit. Si vehementiam aliquam habeat conjunctam, nec non altitudinem, ſudoris eſt prænuntius, maxime ſi indicia appareant coctionis materiæ morbificæ. Undoſas enim ſolus per ſe ſignificat mollem arteriam, & facultatem ſatis debilem, quæ ſimul & ſemel omnes arteriæ partes movere nequit. Mollis arteria fit ab humore in corpore redundante, quem copioſum eſſe oportet, cum mollis reddatur arteria: humor vero copioſus eſt materia ſudoris. Quare cum undoſus utcunque vehemens eſt &

altus, robur facultatis ſatis magnum declarat, a qua poteſt expelli humor redundans: quam ob cauſam ſudor in tali pulſu ſperandus eſt.

Vermiculoſus pulſus majorem, quam undoſus debilitatem ſignificat.

Formicans vero vermiculante multo eſt deterior, propter majorem debilitatem, quam denunciat. In febribus autem diuturnis, eſt mortis prænuntius certus.

Myuri pulſus, ſeu (ut Barbari dicunt) cauda muris, aut cauda ſoricina, vel decurtati, omnes oſtendunt facultatis debilitatem. Sunt tamen diverſi; nam aut in uno pulſu, aut in diverſis pulſibus ſeſe conſequuntur. In uno pulſu, præter debilitatem, oſtendunt etiam corporis gracilitatem, qui autem eſt in acervo, poteſt contingere ſine gracillitate.

Decurtati pulſus in acervo, id eſt; in pluribus pulſibus, aut ſunt reciproci, aut deficientes. Reciproci, minus periculum denuntiant: Deficientes vero aut omnino tales, aut pauco quidem intermiſſo tempore reciprocantes, qui minus periculoſi ſunt, quam cum omnino deficiunt; tunc enim in propinquo mors eſt.

Pulſus errans, quanto eſt manifeſtior, tanto eſt deterior; quia ingentem humorem teſtatur, qui longa eget coctione; & niſi æger fuerit robuſtus, ſuccumbet.

Convulſivus pulſus, alius aliis præferendus: nam qui poſt plurimos ſudores, aut vomitus, aut alvi dejectiones accidit, ægre reſtituitur in priſtinum ſtatum, & malum ſignificat prope inſanabile.

Qui vero naſcitur repente, & ſtatim in principio, vel paulo poſt principium, non eſt adeo periculoſus; modo a re venenata non oriatur, qui ſolet eſſe perniciosior.

Pulſus vibrans indicat naturam cum morbo pugnare, unde futurum terminum in febre ſperamus.

Pulſus tremulus, ſyncope in febribus acutis eſt, & mortis omen, ob extremam, quam oſtendit, facultatis debilitatem.

Pulſus palpitans nullum creat periculum.

CAPUT XLVIII.

De reſpiratione.

Bona reſpiratio, quę facilis, magni facienda eſt in febribus acutis, & magnam vim habet ad ſalutem: ſignum eſt enim integrę facultatis motricis. Non eſt tamen certa prędictio ex reſpiratione captanda, niſi laborantis mentem, ac propoſitum diſtinxeris, ex Gal. *lib. de difficultate reſpirationis*: nam ſi ex compoſito & prudente, audacem reſponſionem, malam dicat Hippocr. non tamen audacium hominum, neque talem reſponſionem ſolum, ſed neque deſipientiam, magnum quidpiam indicare putes. Ita quoque res habet in reſpiratione, nam delicati & molles, in omni opere reſpirabunt inæqualiter, etiamſi nihil agant inſigne; laborum vero cupidi, & qui generoſo ſunt animo, nunquam niſi deducta ad ſummam debilitatem virtute, reſpirationem producent inæqualem.

Reſpiratio frequens dolorem ſignificat, aut inflammationem in partibus, quæ ſupra ſeptum tranſverſum ſunt: In dolore namque illarum partium non poteſt eſſe magna reſpiratio.

Frigidus

Frigidus reſpiratus ex ore & naſo prodiens, valde lethalis eſt: quia ſignificat extinctionem caloris nativi.

In Coacis ſcribitur: *lethalis eſt febrilis, & fuliginoſus ſpiratus; minus tamen quam frigidus*: demonſtrat namq; intus latere incendium, a quo calor nativus diſſipatur

CAPUT XLIX.

De mentis alienatione.

DEſipientiæ cum riſu, minus moleſtæ eſſe ſolent: quod ſanguinem dominari patefaciant; illæ vero quæ ſunt cum ſtudio, & ferocitate malæ.

Quæ pauco tempore feroces fiunt deſipientiæ, in ferinas evadunt. *Inſaniæ vehementes, lethales ſunt*, ex *Coacis*.

Quæ deliria paulatim tranſeunt in temeritatem, firma ſunt, atque convulſionem prænunciant, ex *Coac.*

In quo morbo ſomnus delirium ſedat, bonum, Aphoriſ. 2. lib. 2. In quo vero *laborem affert, malum, Aphor. 1. lib. 2.*

In compoſito modeſtoque homine ferox reſponſio, mala. Mente conſtare, & bene ſe habere de illa quæ offeruntur, bonum.

Si bonis oblatis cibis æger offendatur, difficilis morbi indicium eſt.

Cum rigore non cognoſcere familiares, malum eſt.

Malum quoque oblivio a perfrigeratione, cerebri calore prope extincto.

CAPUT L.

De Decubitu, Motu, Quiete.

C*Ubantem oportet inveniri ægrum a Medico ſuper latus dextrum, aut ſiniſtrum, manibus, cervice, ac cruribus parum inflexis, & univerſum corpus molliter jacens: ſic enim ſanorum plurimi decumbunt. Optimi enim decubitu ſanorum ſimiles*: arguunt enim facultatis motricis robur, cujus proprium eſt corpus movere, & in loco continere.

Difficilius vero eſt cubare in latus quam ſupinum. *Supinum autem cubare, manibus, cervice, & cruribus extenſis, minus bonum eſt*: niſi quis ſic cubare conſueverit; ſignificat enim facultatis motricis imbecillitatem.

Quod ſi proclivis ad pedes de lecto delabatur, gravius eſt, propter facultatis motricis proſtrationem.

Gravitas totius corporis, manuum, & pedum mala eſt. Si vero ad gravitatem lividi accedant digiti, & ungues, in propinquo mors eſt. Si vero habeant manus, cervicem, & crura inæqualiter diſperſa, ac nuda, malum eſt: inquietudinem namque ſignificat, & anxietatem.

Lethale eſt hiantem dormire: oſtendit enim animalis facultatis languorem; vel debilitatem cerebri, os comprimere non valentis; vel obſtructionem nervorum tertiæ conjugationis. Si vero a conſuetudine pendeat iſtud, non eſt malum.

Super ventrem cubare eum, qui non ita dormire conſuevit, dum eſſet ſanus, delirium ſignificat, aut dolore partium, quo circa ventrem ſunt.

Stridere dentibus in febribus, quibus a puero conſuetum non eſt, maniam, aut mortem ſignificat. Verum ex utriuſque oportet prædicere periculum futurum. Quod ſi etiam deliranti id accidat, valde lethale eſt.

De manuum geſticulatione hoc noſſe oportet. Quibuſcunque in febribus acutis, vel peripneumonia, vel phrenitide, capitiſque doloribus manus ante faciem feruntur, vel ægri venantur feſtucas, & colligunt, id omne malum, & exitiale eſt.

In quo morbo ſomnus delirium ſedat, bonum. Aphor. 2. lib. 2.

CAPUT LI.

An moriturus, & evaſurus ſit æger.

A*Cutorum morborum ſalutis aut mortis omnino incertæ ſunt prædictiones,* inquit Hippocrates. Galenus tamen, an moribundus ſit æger, colligit *lib. 3. de criſibus*, ex magnitudine morbi, ſpecie illius, more, virium robore, & viæ longitudine, quæ qualitate motus dignoſcitur; Magnus namque morbus in ægro debili, qui longo tempore eſt duraturus, lethalis cenſetur; ut parvus in ægro robuſto, qui celeriter ſit finem habiturus, eſt ſalubris.

Quædam febres ſua ſpecie ſunt lethales, ut malignæ, & peſtilentes; aliæ ſalutares, ut febris tertiana ſimplex, Ephemera, &c. Mortis in univeſum ſigna erunt, virium debilitas, cruditas, malignitas, & morbi magnitudo. Nam debilitas conjuncta, cum cruditate, longum oſtendit morbum. Magnitudo autem illius, ſignificat naturam eſſe in itinere defecturam: debile enim corpus magnum pondus longo itinere ferre non poteſt. Malignitas vero clam naturam labefactat. Salutis ſigna ſunt ſuperioribus contraria, utpote virium robur, coctio, morbi benignitas, & parvitas.

CAPUT LII.

Quo tempre ſit periturus æger.

OMnis febris mortifera ægrum perimere ſolet eo tempore, in quo majus eſt illius robur ſupra ægri vires.

Ex victoria morbi ſupra naturam, non tantum mors prævidetur, ſed etiam mortis tempus. Temporis nomine intelligimus univerſalia morbi tempora: Principium ſcilicet, incrementum, ſtatum, & declinationem; tum partes temporis, ut paroxyſmorum partes, & diei.

Ex quantitate ergo ſuperationis, (ut ita dicam) mortis tempus predicari poteſt. Nam ſi multum excedat morbus naturam, in principio æger morietur: quod utplurimum accidit in febribus inflammationum partium interiorum, cum ſubita fit novæ materiæ ad inflammationem defluxio. Item in morbis malignis, ut in peſte, & in quibus natura debilis ſuperatur nimia humorum copia, ut ignis parvus lignorum multitudine. Si paulo minus, in incremento: quod ſolet ſæpe accidere in principiis febrium pituitoſarum. Pro principio, intelligimus ex Avicenna, illud quod eſt paroxyſmi, quod cum advenit, perfrigeratio longa eſt, neque recaleſcit æger, pulſus ejus parvus eſt, & vermicularis, incidit-

ciditque in earum. Si adhuc minus, in ſtatu: uti ſolet contingere, ex Avicenna, in febre ardente. In declinatione autem univerſali nemo moritur, niſi ægri vitio, aut Medici, quia morbus a natura ſuperatur, quando ad declinationem ventum eſt: niſi hoc contingat, ex Avicenna, in variolis, & morbillis. Advertendum autem duplicem eſſe declinationem, unam veram, alteram falſo creditam. Has diſtinguit potiſſimum pulſus: Nam in vera declinatione, quæ fit robore naturæ, vehementiores ſemper ſunt pulſus, & magis ordinati, & æquales; in falſa vero debiliores, & magis inordinati, ac inæquales.

In declinatione vero particulari, hoc eſt, paroxyſmi, plurimi moriuntur, quod calor innatus expandatur per univerſum corpus, cor deſerens: quam ob cauſam plurimi illorum ſyncope extinguuntur ſubito, alii ſenſim.

CAPUT LIII.

De Terminis febrium.

TErminantur febres, ut ſupra diximus, κατ' ἔκκρισιν, vel κατὰ πέπασμὸν, vel κατ' ὑπόστασιν, id eſt excernendo humores per ſubitam evacuationem, eos coquendo, vel eos alium in locum transferendo. Excernuntur humores, vel ſudoribus, vel hæmorrhagiis, vel urinis, vel dejectionibus, vel vomitibus, vel ſputis: non crudi quidem, nec incocti, ſed prius juſta maceratione rite mitigati.

Criſeos futuræ ſigna petuntur ex morbi magnitudine, conjuncta cum celeritate, anni tempore, ætate, victus ratione, viriumque robore. Magni namque morbi, & celeres, in quibus adeſt virium robur, reliquis conſentientibus, criſi ſunt finem habituri, quod natura a magnis morbis graviter moleſtetur: unde ad excretionem incitatur. Celeres vero morbi, ut qui naſcuntur ex tenui materia, & calida, apta ad expulſionem, niſi in pulmones delabatur: in cujus expectoratione, materiæ mediocris conſiſtentia requiritur. Præterea vires robuſtæ nituntur expellere, quod noxium eſt: quod expellunt, niſi aliquod impedimentum interceſſerit. Quocirca cætera conſentiant oportet, ut criſis ſubſequatur.

PETRI POTERII DE FEBRIBUS.

LIBER SECUNDUS.

CAPUT PRIMUM.

Methodus medendi febribus.

VEritas una eſt, immutabilis, naturæ amica, & magiſtra, cujus in medicina ſuprema lex, Populi ſanitas eſt. Et quia hoc in loco de ſummo mortalium

lium bono agitur, ideo ab hoc rixæ, contentiones, & jurgia procul amandentur, odia pariter, calumniæ, & perſecutiones longe recedant. Solus vigeat candor, mutua charitas & amor. In hac quiete methodum medendi febribus contemplamur. Quod ſi in Jatrochymicorum vireta aliquando divertere placeat, fiet hoc non contendendi animo, ſed veritatis inveniendæ gratia.

Dogmata non juro in Paracelſi, aut ſcita Galeni,
Vera utriuſque placent, falſa utriuſque jacent.

Per hanc medendi methodum intelligimus inſtitutionem quandam alicujus ordinis, in multis rebus diverſis, ad aliquod unum primum pertinentibus, & relatis, quæ eundem gradum non ſervant. Sic ad noſtrum propoſitum, inſtitutio eſt ordinis in multis indicatis, ad Medici intentionem facientibus. Etenim primo Medicus ſibi proponit finem, ſive ſcopum; deinde regrediendo, quærit remedia ad ipſum ſcopum acquirendum, idque per indicationes, a quibus indicata naſcuntur, ut indicationes ab indicantibus, quæ dum methodo, & ordine diſponuntur a Medico, is dicitur methodice mederi. Finis, & ſcopus Medici, ſanitas eſt. Media quibus ad ſcopum, & finem pertingit, ſunt præſidia, auxilia, & quævis alia ad ſanitatem comparata, juxta commune axioma, ἐνάντια τῶν ἐναντίων ἰήματα, contraria contrariorum ſunt medicamenta: quod quidem axioma, regula, & norma eſt generalis omnium indicantium, cum altera in qua perhibetur, ſimilia ſimilibus ſervari.

CAPUT II.

Norma Indicationum examini ſubjicitur.

Contrariorum contraria eſſe medicamenta, & ſimilia ſimilibus ſervari, ſanxit univerſa Medicorum ſchola. Et hæc duo curanti Medico veniunt indaganda ſemper. Ejuſcemodi dogma ab antiquis jamdudum confirmatum, ſapientum conſenſu magno applauſu receptum, & in legem ſtabilitum, cui nemo hucuſque eſt contradicere. Jatrochymici ſoli, adverſus hoc inſurrexerunt, & ſimilia ſimilibus ſanari aſſerunt. Sed hæc tela in ſe vibrata ſentiunt. Ita enim: Omne quod pellit morbum, idem contrarium eſt; ea namque contrariorum conditio & natura eſt, ut mutuo ſe jugulent, nec in unius provinciæ regimen unquam convenire poſſunt. Præterea omnis actio eſt contrariorum, *lib. 2. de Gen. & corruptione, cap.* 7. Similia enim non agunt in ſe invicem, ſiquidem agens eo fine agit, ut aſſimilet ſibi paſſum. At curatio eſt actio remedii contra morbum. Igitur contraria ut ſint neceſſe eſt. Huc facit, quod quorum termini ſunt extremi, eorum etiam motus, & natura habentur pro extremis: illius quidem deſtruere, hujus reſtaurare naturam. Extat celerrimum jam citatum divini ſenis effatum, *lib. de flatibus, & Aphor. 22. lib. 2.* τὰ ἐναντία τῶν ἐναντίων ἰήματα. Quicquid tandem morbum e corpore, tanquam hoſtem expellit, non poteſt ei eſſe ſimile: ergo contrarium. De intemperie nihil dico; doctrina lippis, & tonſoribus ſatis nota.

Cedo contraria invicem ſe expellere. Atqui medicamentum non eſt morbo con-

contrarium etſi adhibito remedio ſequamur morbi depulſio, hoc non eſt medicamenti, ſed naturæ opus. Natura ipſa eſt quæ morbos expellit, ipſa, vel medicamento roborata, vel eodem irritata. Nonne ex Hippoc. Medica eſt? Idem *lib.* περὶ φύσεων. Ἰητρικὴ μὲν ἐστὶ πρόσθεσις καὶ ἀφαίρεσις: ἀφαίρεσις μὲν τῶν ὑπερβαλλόντων, πρόσθεσις δὲ τῶν ἐλλειπόντων. Medicina addit, & ſubtrahit quando opus eſt. Natura eſt vere morborum medicatrix: ipſa ſola per ſe utplurimum ſanat morbos. Qui citra ullum medicamentum conſaneſcunt, id veriſſimum eſſe ſatis teſtantur.

Quod contrarium eſt, id eſſe debet propriis viribus inſtructum: at nullum remedium ſanat morbos propriis viribus. Ergo contrarium nullo modo dici debet. Quis eſt tam ingenio hebes, qui putet medicamentum in noſtro corpore eo fine agere, ut aſſimilet ſibi paſſum, humores videlicet? Natura in medicamentum agit, non medicamentum in naturam. Quid, ſi adverſus medicamentum inſurgens, vitrix ipſum cum morbo foras propellat? Sed de contrario ſatis.

CAPUT III.

Indicationes ponderantur.

UT pulchre ſolent circumforanei in plateis plebem verbis decipere, ludicris ſemper, aut novis viſus illecebris populo objectis; Ita quidam noviſſimi methodorum ſcriptores, tentant lectorum mentes ſubtili quadam dicacitate deludere, & affectata ſua garrulitate intellectus aciem præſtringere: Sed veniamus ad rem. Indicatio ex Gal. *c.7.l.2. Method. med.* dicitur demonſtratio, ſive inſinuatio rei agendæ. Capivaccius tres affert ex Gal. definitiones indicationis, quas brevitatis gratia omittimus, & dicimus cum eo; ab indicatione comprehendi indicans, quod dicitur agens. Indicatio in corpore humano (ſanabili) eſt permanens quid, & notum intellectus, quod per propriam ſuam naturam aliquod auxilium indicat; atque indicatum quod poſtulat, ad ſeſe dirigendum eſſe monſtrat: ut ſanitas amiſſa hominis reſtituatur. Lege Sennertum, & Capivaccium. Et hi tres faciunt ſpecies: curatorum, præſervatorium; & vitale; alii pluries, quas brevitatis cauſa omitto. Primarium indicans eſt, ad quod omnia referuntur, & hoc morbus eſt. At reclamant; dicentes, cum morbus ſui expulſionem indicet, primarius non poteſt eſſe ſcopus, ſed ſanitas: de quo lege Gal. 9. *ad Thraſybulum*, *cap.* 48. *& 9. method. medend. & 1. med.* 5. *ibidem lib.2.cap.7.lib.5.cap.7. & 9. c.2.l.9.c.7.* Poſito vero indicante curatorio, ſemper & ex neceſſitate debet ſequi curatio, ſiquidem per propriam ſuam naturam atque eſſentiam indicet, quod conveniens eſt. At poſito morbo non ſemper ſequi debere curationem conſtat, ſed prius vires conſulendas, num ipſæ admittant, aut perferre poſſint: ſæpiſſime vero non admittunt. Ergo morbus proprie indicat. Præterea omne indicans eſt permanens in corpore humano; a nullo enim eorum, quæ non permanent, indicatio ſumitur, ait Gal. 4. *method. med.* 3. Et propter ejuſmodi rationem ſymptomata non indicant, quia propriam permanentiam non habent; morbo enim ablato, & ipſa ſecedunt. Mor-

bus

bus item non eſt perpetuo manens, aut ſtabile malum, 1. *method. med.* 1. quia cum ſua cauſa ita ſuſtentatur, ut cum eadem ſimul concidat. Rurſus indicans eſt id cui debetur juvativum, ſui enim cauſa indicat, & ad ſeſe indicatum dirigendum eſſe monſtrat. At morbus non ſui cauſa indicat, neque quod juvet ſibi expoſcit. Deinde quam ſit abſurdum, quidquam deſtructionis ſuæ media indicare, eaque appetere, ſatis notum eſt. Igitur morbus natura ſua neque indicat, neque medendi viam demonſtrare poteſt. Videndum eſſet, cuinam alteri, meliori jure, id muneris competat: num ſymptomatibus, cauſæ morbificæ, an viribus. Non ſymptomatibus, quia permanentiam nullam habent, nec propriis nituntur facultatibus, ſed ſub alienis ſignis militant. Minus cauſæ morbificæ, ut tradit Capivaccius, rationibus ab eo allatis in *ſua medendi methodo*. Præterea cum ea ſit humanum corpus corrumpens, nihil inhibens corruptionem indicare poteſt. Quod ad vires ſpectat, non ſui deſtructionem, ſed conſervationem demonſtrant. Ex quibus ſatis clare patet, quam parum firma ſit iſthæc indicationum doctrina.

CAPUT IV.

Vera medendi methodus breviter traditur.

QUoties decantavimus Medicum eſſe naturæ miniſtrum, poſt Galenum, & univerſam Medicorum ſcholam, toties diximus naturam ad ſe convertere omnem medendi viam. Utitur equidem variis præſidiorum generibus, tanquam inſtrumentis; quibus hoſtem, ſeu morbum conficere, debellare, & foras detrudere poſſit. Eſſe præterea in ipſa natura principium quoddam ſanativum, quod proprio motu ad ſanitatem tendat. Talis eſt enim potentia corporis ſanabilis ad ſanitatem, qualis corporum mobilium ad formam ſuam naturalem; & hæc potentia eſt activa, & productiva ſui effectus. Et hoc certiſſimum eſt, cum enim cuivis agenti, patienti inſitum ſit ſeſe tueri, & ab omnibus injuriis, quantum poteſt, vendicare, jure merito idem debetur corpori ſanabili. Præterea id quod univerſam λειτεργίαν microcoſmicam moderatur, etiam ſanationi præeſt: quia ſanitas non otioſum mentis eſt πλᾶσμα, ſed naturæ interioris mechanici ἀποτέλεσμα. At balſamus ut univerſi corporis μεταῤῥύθμησιν occupat, ſic miniſteria ſingula, & ἐνεργήματα moderatur; quare idem & ſanationi præerit. Quid de calido nativo, quod συγκρίνον καὶ συνορίζον τὰ ὁμόφυλα, τὰ δὲ ἀλλότρια ἐξαιρὸν, cruditates omnes maturat, impuritates ſecernit, ſiccum cum humido perfecte terminat, miſcet, & unit, ad harmonicam unitatem omnes exceſſus revocat. Idem igitur πανακὲς, morborum omnium ἀντιφάρμακον, & convaleſcentię author recte dici poterit. Hermetici ejuſmodi calorem nativum, naturam, principium ſanativum, & potentiam activam ſanitati aptam appellant, Balſamum, Mumiam, Quintam eſſentiam, Archæum, Solem, Cœlum, &c. fontem actionum, & ſanitatis auctorem.

Hoc eſt illud, quod in Microcoſmo generationes, transplantationes, mutationeſque omnes moderatur, quod expellit ſuperflua, attrahit ὁμόφυλα, quod accipit, omniaque ſuis locis adaptat, alterat, & contemperat. Iſtud tandem omnia

omnia operatur, pro varietate infinita artium & ſcientiarum, quibus donatum eſt, & pro ratione ſeminali, tincturis, & prædeſtinationibus, &c. Platonici ejuſmodi ſubſtantiam ab elemantari diverſam faciunt, qua veluti cæmento anima immortalis cum immortali jungeretur corpore. Fernelius Humidum primogenitum, ſpiritu & calore nativo undique perfuſum. Hoc eſt, ad quod omnes Medici indicationes dirigi debent, non per inanes, & inextricabiles contrarietatis propoſitiones, ſed per indelebilem veritatis conſtitutionem, in qua ſine verborum ſtrepitu, ſine rixis, & contentionibus, ſingula Medicis adaperta erunt. Placet tamen prius, ut huc uſque conſuevimus, communem medendi viam perluſtrare, & ob oculos candidatis utramque methodum afferre, ut contraria juxta ſe poſita melius eluceſcant. Prætera unicuique liberum erit, unam atque alteram amplecti.

CAPUT V.

De Curatione febrium in genere.

Communis medendi methodus per indicationes incedens, in ſimplici febre curanda duas ſibi proponit generales indicationes. Et quia febris dicitur calor, ſive intemperies calida & ſicca, tot erunt indicationes, per contrarium retrocedentes, ut refrigerare, & humectare. Itaque in communi medendi methodo, in ſimplici febre, refrigerare, & humectare tantum requiritur. Refrigerant vero, & humectant infinita pleraque, quæ tibi enumeranda non cenſeo, maxime cum inania, & prorſus inutilia, longo uſu, & experientia ſemper compererim. In Diaria, ſeu Ephemera, nullius medicamenti prorſus uſus eſt; ſponte enim evaneſcit intra diem naturalem. In his qui edaces ſunt, nec unius diei abſtinentiam perferre poſſunt, laudo juſculum carnis, cum lactucis cichoraceis, boragine, acetoſa, portulaca, &c. Mulieres utplurimum in pleriſque locis, in juſculis ſolvunt vitella ovorum, cum ſucco limonum, arantiorum, & ſimilia. Ubi non eſt ejuſmodi fructuum copia, omphacium, vel acetum accipiunt. Ad ſorbendum, aquam coctam, alii aquam in qua incoctum fuerit hordeum, alii vinum granatorum, ceraſorum, & nonnulli lac, ſeu emulſionem ſeminis melonum: tandem quot capita, tot ſententiæ. Ruſtici, & multi populi qui carent Medicis, vinum impune bibunt, nec minus conſaneſcunt: quod tamen non laudo; nam tunc victus humectans & refrigerans magis eſt opportunus, naturæ magis gratus, & conveniens; ſitim ſiquidem extinguit, & vapores ad caput ſublatos reprimit.

CAPUT VI.

De curatione febrium in ſpecie.

Veritas paucis contenta, non ſophiſmata, aut verborum oneroſam multitudinem quærit, ſed nudo & aperto ſermone ſeſe nobis offert. Supra triplicem febrium ſpeciem fecimus, & hoc maxime, ut Medicorum multitudini conveniat præſens noſtrum ratiocinium. Prima ſpecies ea eſt, quæ dicitur in

ſpiri-

ſpiritus conſiſtere: Et hæc ſpecies Ephemera, ſive unius diei appellatur, cujus curatio prius abſolvitur, quam cognoſcitur. Hac de re, quæ diximus in *ſuperiori capite*, ubi de febrium curatione in genere ſufficiant.

CAPUT VII.

De Synocho ſimplici.

PRima ſpecies, quæ dicitur fieri in humoribus, eſt ſynochus, quam duplicem faciunt, putridam, & non putridam. Eſt vero ſynochus ſimplex ſine putredine, rara febris, ut inquit Fernelius *lib. de febribus*, *cap.4. de ſynocho.* Hanc dicunt eſſe ſimplicem inflammationem ſanguinis. Recentiores definitionem, aut potius deſcriptionem tradunt, at hanc tanquam inutilem omittimus. Rurſus ejuſmodi febrem triplicem faciunt: illa, cujus calor ſibi ſimilis eſt toto febris decurſu, homotonos dicitur: illa vero, cujus calor continuo incremento invaleſcit, epacmaſtica appellatur: Tertia illa eſt, cujus calor ſtatim a ſummo vigore incipiens, ſenſim minuitur dum deſinat, & paracmaſtica appellatur. Ejus duratio eſt trium, & quatuor dierum, quod ejus fervor ſit in tenuiori ſubſtantia ſanguinis, materia videlicet facile diſſipabili.

In hac febre cutis non eſt ſicca, ſed madore quaſi perfuſa.

Urina eſt naturali ſimilis, craſſior tamen, & rubicundior.

Pulſus vehemens, celer, frequens, plenus, & magnus, atque æqualis. Facies & totum corpus rubet. Caput grave eſt. Reſpiratio difficilior. Somnus plerumque profundus.

In hac prognoſis non eſt inſtituenda, quia ipſa vacat periculo. Dicunt tamen putridam fieri poſſe, ob Medici imperitiam: Ad hanc curandam, ſatis patet indicatione eſſe communem, refrigerare videlicet. Refrigerant vero infinita prope medicamenta. Inter præcipua ſunt ea quæ ſeriatim ab aliis deſcribentur, quæ cum nimis nota ſint, facile emittuntur. Verum quia putatur ſanguis copioſior eſſe cauſa potior ipſius febris, ideo potiſſimum eſſe remedium detractionem patet. Hac de re apud antiqnos duo ſunt celeberrima remedia, Phlebothomia, & frigidæ potus. Quoad Phlebotomiam, ſive ſanguinis evacuationem, audacter affirmant, ejuſmodi febrem curari non poſſe ſine dicta ſanguinis evacuatione: Ratio eſt, quia ſine ſanguinis copia non generatur ejuſmodi febris, ut ſupra dictum eſt. Ajunt requiri neceſſario ejuſmodi evacuationem, propter eventilationem, & difflationem: etenim dicunt, quod imminuto ſanguine liberior & facilior reddatur tranſpiratio, & ſanguinis fervor remittatur. Immo addunt, ſine ejuſmodi phlebotomia non fieri liberam tranſpirationem, augeri obſtructionem, & per conſequens putredinem; a qua febris major: Sic, quæ ſimplex erat febris, Medici negligentia fieri putridam, & periculoſam. Ne ſuis ineptiis finem imponant, addunt cautelam in detrahendo ſanguinem, dicentes cum Galeno 9. *method. med. cap.* 4. videre oportere, ne cruditas ſit in ventriculo, nam tum differendam eſſe venæ ſectionem, donec cibus concoctus ſit, & ad inteſtina deſcendat: Quod & ſi ſuſpectio ſit de pravis humoribus, in ventriculo, & inteſtinis, præmittendam eſſe blandam, & mitem aliquam evacuatio-

tionem, utpote cum manna, ſyrupo roſarum, Caſſia, Tamarindis, Diacatholicone, & ſimilibus, præmiſſo aliquando Clyſtere leniente. Quod ſi ſuſcipio ſit, ne ad ſeptimum diem ipſa protrahatur, addunt Rhabarbarum, agaricum, ſennam, & ſimilia cum ſuis correctivis. Sanguinis evacuatio erat olim in uſu ad animi deliquium, qua gloriatur Galenus ſe pluries jugulaſſe febres, maxime ubi vires erant validæ. Noſtris temporibus male ceſſit nonnullis Medicis ſanguinem immodice detrahentibus. Quin hic paucis annis exactis fuerunt nonnulli ita audaces, ut ſanguinem extraherent ad animi defectum, & ipſos ægros eadem die perdiderint. Fuit & quidam ex his magnæ æſtimationis Medicus, qui cum ipſe febre continua immodice vexaretur, bis in die ſanguinem ſibi detrahi curavit, ſingula vice pluſquam tres libras; ſecunda die viribus adhuc valentibus eandem quantitatem ſibi detrahi voluit, & ecce infelici homini pro ſibi pollicita ſanitate, immatura & præcipitata mors contigit. Plures aliis in locis novi Medicos, qui in ſimilem errorem impegerunt. Sed quod dolendum, de ſua ignorantia pœnas in ſeipſis dederunt.

CAPUT VIII.

An Phlebotomia unicum ſit febrium Alexipharmacum.

CEleberrimum, & unicum remedium apud Barbaras gentes eſt ſanguinis evacuatio, maxime in Ægypto, & fere per totam Aſiam, & Africam. In Europa, major pars Hiſpaniæ eodem morbo laborat. Gallia olim non tanta ſanguinem detrahendi prurigine tenebatur, modo in pluribus locis phlebotomia non minus eſt frequens. Italia mediam tenet viam. Sed quid ad nos, ſinamus unumquemque proprio abundare ſenſu: nec nos deterret errantium multitudo; ſolo veritatis clypeo tecti adverſariorum tela non timemus. Eſt vero ſanguis naturæ theſaurus, quo valente, robuſtum fit animal: eſt quoque vitæ noſtræ ſedes, a natura omnium rerum parente illi deſtinata. Quod ſi cuipiam animantium generi vulnus inflictum ſit, ni cohibeatur cruor, & e venis exire ipſum contingat, una eademque via ſanguiſque animuſque feruntur. Id ſatis teſtantur antiqui, inter cæteros Seneca, nefando Neronis decreto morti adjudicatus. Rurſus, ut patet ex ſacris, anima carnis ſanguis eſt, *Levitic. cap.* 17. Sic enim habet: *Sanguinem univerſæ carnis non comedetis, quia anima omnis carnis ſanguis ejus eſt*, id eſt, vita. Quibus per magna vulnera multum ſanguinis exhauſtum eſt, pallor perpetuus adeſt, languor, & ſegnities totius corporis. Mitto ventriculi imbecillitatem, jecoris refrigerationem, & ſingularum partium debiles, tardas, & imperfectas operationes.

At ſanguis, quia copioſior, lædit hominem, & parit febres, ergo minuendus eſt, ut ad priſtinum ſtatum ipſe redeat. Dicunt ipſum lædere venas nimis diſtendentem, & ſpiritus aditum liberum cohibentem, ſicque fieri vaporum evanidorum retentionem, & caloris eventilationis prohibitionem.

In hac veritate examinanda duo conſideranda veniunt. Primo ſanguis, ut eſt ſanguis, omnium humorum optimus, & temperatiſſimus, cujus beneficio vivit animal, in cujus bonitate ſanitas, & robur. Secundo, ut ipſe eſt nimius,

cujus

cujus cauſa, &c. Quod ad primum, ſatis manifeſtum eſt, illum nos lædere non poſſe nec ullum generare morbum. Etenim boni acceſſio malum producere non poteſt. Itaque ſola immodica quantitas poteſt aliquid mali producere. At quomodo ſola quantitas, cui nulla agendi poteſtas a Philoſophis demandata fuit? Quantum rei bonitatem non mutat, ſed eandem potius amplificat; & naturam perficit, non deſtruit, bonum nunquam excedit: Quid plura? ſi quantum afficit, ruit omnis noſtra Philoſophia. Quod ſi nimium dicitur naturæ inimicum, hoc de re aliena intelligitur. Sed hæc nimis nota ſunt. Verum dicamus, unde ſanguis aliquando immodice generetur in nobis. Pro quo intelligendum eſt, id fieri ſæpe ratione eduliorum, quæ quotidie aſſumimus: Vel ea intemperanter intus ingeſta, vel eadem ita ſunt a natura comparata, ut facile in noſtri alimoniam cedant, vel proprio impetu in ſanguinis ſubſtantiam tranſeant; nonnunquam flatulenta ſunt, venas ſubeunt, & ſanguinem attenuant, ac dilatant. Aer non raro corpora noſtra tentans venas ingreditur, & ſanguinem fermentat, attenuat, & amplificat. Non propterea a ſe immodicus redditur, ſed ab aliena cauſa quantus eſt factus. Rurſus etſi quantus ſit, nihil poteſt afferre. Quod ſi aliquod damnum poteſt afferre, non ratione quanti, ſed mixti alicujus ſuperflui; & hoc Medico cognoſcendum, ut idipſum removeat. Ex quibus ſatis clare patet, ſanguinis quantitatem non generare febres, & per conſequens ejuſdem diminutionem eaſdem ſanare non poſſe.

CAPUT IX.

An frigidæ potus poſſit extinguere febrem.

TAnta eſt hac in re Medicorum concordia, ut fas non ſit hoc in dubium vertere, & maxime in ſimplici febre, ubi nihil niſi caloris exceſſus incuſatur. Decantatiſſimi dogmatis, *Contrariorum contraria ſunt remedia* veritas nota ſatis videtur. At quia effectus dogmatis fieri non reſpondent, jure merito de eo quærendum eſt. Quotidie experimur, frigidæ potationem non modo febrem extinguere; ſed nec tantillum juvare. Non ſat eſt Galeni, & aliorum quorundam exemplum nobis afferre: Jactat ſe Galenus, multas febres curaſſe ſolo frigidæ potu. Extat Amati Luſitani pulchra hiſtoria de quodam Mercatore Flandro, quem unico hauſtu aquæ frigidæ ſanavit ex febre. At nos quoties contrarium experti ſumus, & hoc millies inaniter a noſtris Præceptoribus expertum vidimus? Pluries nonnullos obſervavimus, in Cachexiam, & Hydropem præcipitatos fuiſſe, hoc unico frigidæ potu. Ejuſmodi errorem eo argumento tegere conantur, videlicet ut humores crudi ſint prius; item ægri per alia tempora frigidis potionibus aſſueti ſint; quibus accedit ipſius aquæ tolerantia: ſunt enim nonnulli, quibus internæ partes ſunt adeo debiles, ut aquæ potum ſufferre non poſſint. Mitto incommoda, quæ ſolet afferre aquæ potatio, tam ex Hippoc. quam ex Gal. in bilioſis dicunt bilioſam fieri, nullius eſſe nutrimenti, in Hypochondriis flatus, & cruditates parere, &c. Sed certiores afferamus rationes. Supra ſtatuimus febrem accendi a ſpiritibus nitroſulphureis, naturalem antipatiam inter ſe habentibus: at ad pacem ejuſcemodi

ſpiri-

ſpiritibus conciliandam, aqua plane non modo eſt inutilis, verum etiam non raro flatus, & cruditates ingenerans; naturæ officium perturbat, & febres in longum protrahit, ſpiritus inter ſe magis concitans. Præterea nonnullæ aquæ ſale acido abundant, naturæ ſalis ammoniaci, nitro valde inimici, cujus præſentia magis fervet ſpiritus nitroſulphureus. Noſtros tamen exaudio Medicos de contrariis qualitatibus diſceptantes, permoleſto cachinno in hæc noſtra effata prorumpere, quibus ſatisfacere volumus, poſtquam intellexerint.

CAPUT X.

Quomodo contrariæ qualitates reperiantur in rebus.

NE ſemper cum Chymicis de rerum proprietatibus ſentire videamur, quid cum Dogmaticis Peripateticorum decretis addictis intelligere poſſimus, in medium protrahere placet; hac enim via probe explanata, per ſentes, Syrtes & aliorum itinerum anfractus tuto incedere poſſe non diffido. Etenim cum nobis continuo occinant rerum qualitates contrarias in ſubjectis, rebuſve naturalibus ſimul pacifice hoſpitari, ut de Opio, Aceto, Coriandro, &c. quo pacto id fieri poſſit, non eſt cognitu facile: nam ſi contraria ſeſe expellant, & mutuo in ſe agant, & patiantur, quomodo aut quibus vinculis ſeſe amice amplectantur, & eodem in loco maneant? De mixti generatione, non minima intellectus perplexitate inter ſe digladiantur. Qui qualitates poſt mixti generationem, ſub unius formæ imperio manere dicunt, in varias ſententias abeunt. Alii enim volunt, eas manere actu cum Elementis, ita ut formæ Elementorum in mixtis ſint actu, & ex earum combinatione forma mixti oriatur, adeo ut forma mixti ſit quid ex his compoſitum, quo nihil abſurdius. Alii dicunt, eas quidem manere, ſed refractas, & ad temperiem adductas, propriis ſubjectis, Elementis videlicet, quibus primo hærebant, orbatas, & ſoli formæ mixtæ ineſſe. Et hæc hodie ab omnibus recipitur, tanquam verior. At dum hæc concedunt, in alias Syrtes incidunt: Nam inde ſequitur, alienas qualitates alienis ſubjectis hærere, hinc rerum ortus non naturalis, ſed vi, & violentia factus; in rebus nuſquam quies: nam qui ab igne ad ignem, a terra ad terram contendit. Poſtea quid nobis continuo obtrudunt, propriam cujusvis affectionem nullibi reperiri poſſe, quam in proprio ſubjecto? Mitto alia brevitatis cauſa. Taceo inſuper ſupinum errorem eorum, qui rerum formas eſſe temparamentum arbitrantur. Sententia etiam aſſerentium pluralitatem formarum omnino exploditur. Sed antequam veritatem ſerio aperiamus, quid per contrarium intelligant, videndum.

CAPUT XI.

Quid contrarium.

QUoad contrarii nomen ſatis notum eſt. Ejus proprietas graphice depingitur ab Ariſtotele in 4. *Metaphyſ. c. 6.* ubi inquit: φανερὸν ὅτι οὐδὲ τ' ἐναντία ἅμα ὑπάρχειν ἐνδέχεται τῷ αὐτῷ. Quod contraria non poſſint eſſe ſimul, rationem affert evidentiſſimam, dicens, *cum affirmatio, & negatio ſimul veræ eſſe non*

poſſint,

poſſint, ita, &c. Sic verum, & falſum ſimul ſtare nequeunt, ſed ſeſe invicem expellunt. Rurſus ubi ſunt contraria, ibi pugna jugis, nulla quies: Idem non poteſt eſſe in eodem loco, & eodem tempore agens, & patiens: Idem Ariſtoteles *lib. 2. de Gen. & corrupt. cap.* 3. apertis verbis ſuam ſententiam confirmat, dicens, contraria ſimul copulari non poſſe, ſicut calidum & frigidum, ſiccum & humidum. Rurſus contrarietas eſt oppoſitio ſecundum formam, rationemve ſpecificam, ut 10. *Metaph. cap.* 23. *tit.* 26. & ſic quælibet contraria in quocunque gradu ſint, propriam, & ſpecificam habent formam oppoſitam, & contrariam. At duæ formæ ſimul, & in eodem loco ſtare non poſſunt. Nec obſtat, ſi dicant aquam natura frigidam incaleſcere, ſicque calor; & frigus erunt in eodem ſubjecto: D. Thom. *quæſt.* 76. *art.* 4. Cajetan. *ibid.* Henric. Gandav. *quod lib.* 12. *quæſt.* 12. Scotus, *in* 3. *diſtinct.* 2. *quæſt.* 9. Capreol. Marſil. Argent. Javellus, &c. Ad primum: ſuppoſitum eſſe falſum, ea ratione exiſtimo, quod cum ſupponant aquam eſſe frigidam, non vident quibus ſe involvant erroribus: Nam cum petimus quid ſit aqua, non reſpondemus, corpus eſſe frigidum, verum potius dicimus, eam eſſe corpus fluxile, terræ terminis circumſcriptum; cui oppoſitum erit non fluxile, & immobile. Rurſus calidum & frigidum quæſtioni quale, non quid reſpondent, ſicuti ſiccum & humidum. Quod ſi iterum petamus, quid ſit aqua, certius per molle, fluxile, & mobile, quam per frigidum definietur. Equidem ubique mollis, madida, fluxilis, &c. reperitur, ut maris, fluminum, fontium, puteorum, thermarum, &c. non tamen ubique frigidæ ſunt regiones, ubi aquæ perpetuo ſunt calidæ; nullibi vero, ubi non ſint madidæ, fluxiles, & mobiles. Ex his ſatis patet, quid contrarium, & quomodo intelligendum ſit. Ad tot nugas in artem male introductas diluendas accedamus.

CAPUT XII.

Methodus medendi febribus iterum perpenditur.

Febrium communem medendi methodum fidiſſima experientia, & validiſſimis rationibus non eſſe tutam, nec certam, ſupra commonſtravimus: Nunc certiorem fidiſſimis experientiæ fundamentis ſtabilitam, Philoſophicis rationibus ſartam, tectamque exhibemus.

In *capite ſuperiori* fundamenta jecimus, & ſupra diximus quomodo natura ipſa ad ſolum membrorum pacem, quæ ſanitas eſt, ſeſe erigit, & quidquid agit, nonniſi ejus pacis gratia agit.

Eſt vero noſtra medendi methodus, vel generalis, vel particularis.

Utraque ad febres arcendas ſeſe diverſimode accingit, vel impuritates tartareas nitroſulphureas expellere contendit, vel naturam adeo robuſtam, & validam reddere avet, ut ea ſponte ſe ab onere ſibi infenſo liberare, ipſumque excutere poſſit; vel naturam adeo tutatur, ut pro ea depugnare poſſit, ſubſidiarios milites, vireſque novas ipſi ſubmittens.

Ad tartareas impuritates e corpore humano deturbandas, non pauca requiruntur. Ea enim vel ſunt in primis viis, inanibuſque ſpatiis, vel in venis, vel in arteriis, vel in habitu corporis. Quæ ſunt in prima regione, vel in ſuperioribus, ventri-

ventriculo, &c. vel in inferioribus ſub diaphragmate. Quæ ſunt in prima regione, & in ſuperioribus natura ſagax, & morborum curatrix, & provida nimis, ſimplici vomitu ipſas foras extrudit: vel in inferioribus laxata alvo ſæpiſſime ipſas deturbat, fugatque foras.

Rurſus Generalis, febres omnes in quovis loco ſubſiſtentes ſedat, & mitigat, iratis ſpiritibus pacem, & concordiam concitare ſtudioſe ſatagens: At quia multis modis irati incandeſcunt, pluribus etiam modis ipſos placare, & ad priſtinam concordiam revocare deſiderat.

Particularis, febres ſingulares ſeorſum expendit: Antecedentes tam ad cognitionem, quam ad curationem reſpicit.

In generali methodo duo contemplamur univerſalia remedia: unum, quod univerſaliter tartareas omnes impuritates e corpore fugat; aliud quod mitigat, contemperat, & reprimit. Primum id præſtat citra ullam præparationem, modo ſurſum, modo deorſum. Hoc medicamenti genus a Theoph. Parac. Diaceltateſſon appellatur. Sed hoc vocabulum nimis barbarum paucis innoteſcit, & quid ſibi velit, non ſatis percipio. Hoc unum expertus ſum, quod datum tempore, & loco, & ægro convenienti, febrem omnem extinguit, intra tres aut quatuor horas: nec tantum acutas, verum & chronicas. Ejuſce rei fidiſſimum teſtem habeo, Dominum Johannem Polanum, cui tempore peſtis tantum arcanum concredere volui. Is, etſi non eſſet artis medicæ ſatis peritus, meo tamen conſilio ſe inſignem Medicum Bononienſi Senatui obtulit, unde neceſſe erat ſe talem operibus commonſtrare, quod fideliter præſtitit, pauperibus infectis erogans iſtud medicamentum. Eo ſiquidem aſſumpto, intra 3. vel 4. horas omnis ſedabatur febris; in nonnullis ſequenti die revertebatur ipſa, & his idem reiterabatur medicamentum, ex quo in totum recedebat febris. Quibus non cedebant ipſa, & ſecunda die reverſa perſeverabat, ſignum erat, quod febris jam depaſta erat partem aliquam, vel nobilem, vel officio ita neceſſariam, ut ea corrupta mori cogeretur æger. Indies centum, & pluribus ægris porrigebat medicamentum, & ex centum vix peribant 10. Poſſunt nonnulli mihi objicere, quod dictus Polanus præſcriberet ſuis ægris nonnulla communia, ut Mannam, Tamarindos, Caſſiam, Rhabarbarum, Sennam, Agaricum, &c. & etiam phlebotomiam aliquando uſurparet, ſed hoc data opera faciebat, ne purus Empiricus haberetur, ſed pro quodam docto Dogmatico ab omnibus exciperetur: tantum prævalet in hac arte Medici anticipata opinio, ut ſæpe ignarus doctis præferatur. Sed ad nos. Quod de dicto Polano dixi, veriſſimum id pluries comprobavimus. At humanæ ſortis tam mala eſt conditio, ut ſi quis probus Medicus conſimili uti velit medicamento, ſtatim mille conviтiis ab aliis excipiatur, & ut angue pejor cunctis digito commonſtretur.

Hoc inſigne, & mirabile Alexipharmaci genus, Antipyreton nominavimus, cujus deſcriptionem paulo inferius dabimus. Hoc eſt primum, & præcipuum febrile medicamentum, ipſas febres eradicans, & funditus e corpore evellens. Reſtat ſecundum, quod mitigatorium appellabimus, iſtud vere febres non ſanat, ſed eorum fervorem in tantum reprimit, ut interea æger viribus recuperatis, ad pugnam validior reddatur.

Particularis Methodus naturam ſtudioſe imitatur, ejuſque leges ad unguem ſervat. Ubi febrem ad criſin accedentem obſervat, ad eam properare ſolicitat: uti ſi ad ſudorem, eum ipſum per diaphoretica juvat; ſi ad alvi, urinæ, aut alterius evacuationis propenſionem prona eſſe videtur, mediis ad id opportunis ejus partes ſuſcipit: tandem ad id perficiendum omnino ſe accingit. Ubi febres per coctionem ſuperare nititur, hanc promovere, & humores refrænare, & mitigare aggreditur. Ubi vero per apoſtaſin, ſeu materiæ tranſpoſitionem, ſedare febrem contendit, eandem viam ſuſcipit, & ab hac regia minime digrediens, auxiliares copias eo dirigit, donec confecto hoſte, partaque victoria, ſub ſalubriora vexilla ſe recipiat. Tædioſas, & ærumnoſas indicationes, declamatoribus tanquam peculiares cibos relinquimus, & quod decet, noſtros edocere tantum curamus.

CAPUT XXV.

De purgandi ratione in febribus, & maxime ad legitimam methodum.

PUtreſcere humores in corpore humano, maxime in febribus, perpetuo docent Medicorum ſcholæ; putrefactionem etſi dari ſuſpectam excogitavimus non alia de cauſa, niſi quod ejuſmodi ſit effectus, non cauſa: quæ purgatione quatuor humorum afferunt, longa diſquiſitione indigent. Nos vero, qui brevitati ſtudemus, quæ noſtra ſit opinio in purgatione ineunda primo adaperiam; deinde ſi liceat per otium, ſingula ad veritatis Cynoſarum revocare, id præſtare non recuſabo.

Interea dicimus purgationem eſſe rei noxiæ, & inutilis evacuationem: & hanc duplicem inſtituunt, unam per ſanguinis detractionem alteram per alvi ſubductionem.

Nos purgationem veram eſſe monemus, quæ morbum una cum materia foras protudit; vel quæ evacuando humores, morbum ſanat. Rurſus eſt purgatio multiplex, vel enim per alvum, vel per urinam, vel inſenſibilem tranſpirationem fit. Notandum præterea, unumquodque membrum proprio excremento præditum eſſe. Etenim nihil puri in his inferioribus eſſe reperitur, & quicquid comedunt viventia cuncta, purum cum impuro admixtum accipiunt. Impurum excrementum illud eſt, quod tempore ſtatuto deponunt. Et quia ſingula membra peculiari nutriuntur cibo, ita & proprio abundant excremento. Id vero ſi deſtinato tempore, abſolutis videlicet coctionibus, non excernitur foras, partem, ſeu membrum, in quo continetur, lædit & vexat, pro conditione excrementi. Inſuper non omnia excrementa ſunt ſenſibilia, ſingulæ enim partes peculiarem tranſpiratum habent, qui ſenſibus vix apprehenditur. Proinde vis ſeparativa quovis in loco proprio fungitur munere. Sed hæc contemplatio hujus non eſt loci. Ex his patet, noſtram purgationem non eſſe omnem alvi ſubductionem, & in ea ineunda, naturæ leges obſervare: Ubi ad vomitum eſt prona vomitum procuramus; ubi ad alvum, eam ipſam excitare curamus; ubi ad urinam, ſudorem, &c. eo artem noſtram convertimus.

Quod

Quod ſi ad inſenſibilem tranſpirationem, ad id omnes ingenii vires intendimus; nam major pars febrium hac via fugatur. Verum hucuſq; de purgatione in univerſum egimus: nunc de ea, quæ convenit febribus, dicemus.

CAPUT XIV.

De particulari purgatione in febribus.

PUrgandam materiam, ex qua fit febris, ſanxerunt omnes: hanc fecerunt bilem, pituitam, & melancholiam: hos humores putreſcentes, & putrefactos, cauſas eſſe proximas febrium. Nos quantum potuimus obſervare quadraginta quinque annorum decurſu, quo artem medicam exercemus, eo animi candore, cujus a natura participes facti ſumus, cunctis rei veritatem aperire ſtatuimus. Itaque oportet ſcire, purgationes, quas continuo celebramus, deſideratis effectibus minime reſpondere: Veluti ſi in tertiana bilem millies purgemus, in quartana melancholiam, in quotidiana pituitam, quid efficimus? febris ferocia ne minimum retunditur, imo æger duplici labore preſſus, febris tyrannidi facilius cædit: natura coctionibus intenta ab incepto opere avertitur. Non eſt ut nobis ſuccenſeant, ejuſmodi humorum præparationem, ut pote attenuationem, incraſſationem, &c. negligentibus. Sicuti nec medicamenti electionem, præparationem, & doſim. Nam quo ad primum, veriſſimum eſt commentum: ſolius eſt naturæ opus, & vanum eſt, quempiam ſcire modum, quo utitur natura in ſuis operibus perficiendis. Non in medium protraho, coctricis, aſſimilatricis, & expultricis facultatis poteſtatem. De his quæ circumferuntur, de medicamine ſeligendo, eoque præparando, nec non de ejus doſi, ac cæteris ad id requiſitis, nihil dicam; nam in his non minor vanitas, quam in aliis. Obſerva quæſo illos Medicos, qui cæteris ſtudioſiores cenſentur, & qui majori ſedulitate ægros ſuſcipiunt ſanandos, & videbis illos in pejores, & craſſiores errores impingere. Utinam mentirer, & quam in aliis culpam animadverto, in me ſolo agnoſcerem. Sed bone Deus! mentis noſtræ tenebras procul a nobis remove. Quod ſi de bilem purgantibus apud me percunctari velim, dubia haud pauca ſtatim nobis ſe offerent: calor citrinus, flavus, ærugineus, portacinus, &c. ab aſſumpto medicamento venit; etenim puerile ſatis eſt, credere talem humorem eductum fuiſſe e venis. De Caſſia, Tamarindis, Manna, Rhabarbaro, non aliud credendum eſt; tingunt id quod educunt, irritant potius quam attrahant: non ſunt tamen inutilia, & ſæpe eorum auxilio, una cum ipſis, tartareos humores in inteſtinis conſidentes foras amandat natura, & ſæpe ubi non valet ars, fortuna & caſu id contingit. Ne tamen communem viam deſerere in totum videar, placet ſelectiora, tam ſimplicia, quam compoſita, tanquam in tabella proponere, ut cuilibet liberum ſit, hæc vel illa ſeligere, his maxime, qui nihil didicerint, præter illa, quæ mortua littera docet. Inter illa, quæ putantur bilem purgare, lenientia, & benigna ſunt, Caſſia, Tamarindi, Pruna, Violæ, Roſæ, &c. Inter valentiora Manna, Rhabarbarum, Scammonium. Hæc uſitata ſunt: inuſi-

tata brevitatis gratia mitto. Sunt & compoſita, maxime quæ hodie in officinis proſtant, ſyrupus roſarum, violarum, Electuaria, diacatholicum, diacaſſia, diaprunis, diaphœnicum, diacarthami, de citro, de ſucco roſarum, Nic. diamanna, &c.

Et quia commodior fit purgatio, quando præceſſerit clyſter emolliens: ideo cum primum advocatur Medicus, ipſe præſcribit clyſterem emollientem, ex decocto herbarum emollientium, ut pote ex foliis malvarum, violarum, branchę urſinę, betæ, parietariæ, mercurialis, &c. in cujus decocti ℔. j. diſſolvunt, vel ſacchari rubri, vel mellis violati, vel roſati uncias tres, lohoch de Caſſia, diaprunis, vel diacatholic. ℥. j. ol. violati, vel roſati, ℥. iij. vel iiij. ſalis communis addunt nonnulli p. j. Sequenti mane potionem purgantem porrigunt. De quibus formulas non ullas hic apponere decrevimus, maxime ne hic quicquam deſideretur.

Rec. Syrup. roſ. ſol. ℥. iij. Mannæ Calabrinæ, ℥. ij. Decocti flor. & fruct. cord. ℥. v. Miſce, fiat potus.

Alio modo.

Rec. Rhabarb. el. ʒ. j. ß. Infunde in ſ. q. aquæ cichorii per noctem, in expreſſione matutina diſſolve Mannæ Calab. ℥. ij. Miſce, fiat potus. Vel

Rec. Pulpæ Tamarind. ℥. ß. Caſſiæ e ſiliquis extract. ij. fol. Sennæ, ʒ. ij. aniſi, ʒ. j. Bulliant ſimul in ſ. q. aquæ communis, clarificentur albumine ovi, & dragma una cremoris tartari, colentur per ſacchettum, & fiat potus calore, & ſapore gratus. Item præſcribitur, vel Manna in juſculo carnis, ad. 2. 3. & 4. uncias.

Caſſiæ pulpa ſeorſum pariter exhibetur ad ℥. j. & ℥. j. ß cui vel ʒ. una, vel una & ß Rhabarbari additur. Cum Electuariis ſic parantur potiones.

Rec. El. Diaphœnici, Elect. de ſucco roſ. an. ʒ. ij. Syrup. roſ. ſolutivi, ℥. j. vel ij. Diſſolve cum decocto flor. & fruct. cordial. & fiat potus. Cum Diacatholic. Elect. Lenitivo, Tryphera Perſica, Confectione hamech, Electuario Diacarth. El. de citro ſol. El. de ſucco roſ. & c. parari poſſunt, potiones purgantes, quæ clarificari quoque poſſunt, & cum albumine ovi, & cum cremore tartari, eas per ſacchettum laneum percolando, ſic gratiores & palato, & oculis redduntur. Qui ſub fine cinnamomo, vel ejus oleo, item ſantalo citrino eas odore gratiores reddere cupiunt, iis liberum eſto.

Quando quis tres humores ſimul purgandos opinatur, potiones ſequentibus ſimiles præſcribit.

Rec. Fol. Sennæ ʒ. iij. aniſi. ʒ. j. agarici trochiſc. ℈. iiij. Bulliant ſimul in ſufficienti quantitate aquæ Cichorii: in colatura diſſolve Elect. Diacathol. ℥. ß. Syrup. roſ. ſol. ℥. ij. Vel ſic:

Rec. Fol. Sennæ, ʒ, iij. aniſi, & Rhabarb. parum contuſi, Agarici trochiſcati, an. ʒ. j. Bulliant ſimul in ſ. q. aquæ communis, & colentur: in colatura diſſolve El. lenit. vel diacathol. an. ʒ. iiij. diaphœnici ʒ. ij. Miſce, fiat potus.

Præter ejuſcemodi formulas, alias prope infinitas excogitare poſſumus. Noviſſime recens quoddam inventum in Italia frequentiſſime modo uſurpatum habetur, quod appellatur Syrupus aureus, & fit ejuſmodi ſyrupus in ſola infuſione Julepi ex ſimplici ſaccharo facti. Ad hoc accipiunt foliorum recentium roſarum eo mane collectorum, rore matutino adhuc madentium, ℔. j.

pro

pro qualibet libra julepi parum tepidi. Unica infuſione abſolvitur ſyrup. cujus ℥.ij.iij.aut iiij.plus efficaciæ præſtant, quam multæ uncię ſyrupi comm.ex 9. infuſionibus. Sunt qui pro dicto ſyrupo componunt quendam ſyrupum cum Manna, & Senna, falſo dictam compoſitionem titulo aureo deſignantes.

CAPUT XV.

De tempore inſtituendi purgationem.

SI qua in re, maxime in hac requitur temporis opportunitas: purgatio enim apto tempore data, ſecura ſanitas eſt; non apte vero, mors. Hippocrates in *primo Aphoriſmorum* tempus videtur determinare, dum dicit: Πέπονα φαρμακεύειν καὶ κινέειν, μὴ ὠμὰ μηδὲ ἐν ἀρχῇσιν, ἢν μὴ ὀργᾷ· τὰ δὲ πλεῖστα οὐκ ὀργᾷ. *Concocta medicari oportet, & cruda non movere*, &c. Raro vero concocta eſt materia in principio morbi: Ideo ad Hippocratis normam, nunquam medentur ægris noſtræ ætatis Medici, qui in omni morbo tam acuto, quam chronico, ſtatim in principio quum accerſiti fuerint, detrahunt ſanguinem, humores purgant atq; repurgant, nulla expectata coctione. Præterea ſi ſciſciteris ab his, quid ſit coctio, quibus cognoſcatur ſignis, eos invenies non minus a ſeipſis diſſentientes, quam in ratiunculis ſuper hoc jactatis maxime diſcrepantes. Hic intelligendum eſt de coctione, quæ fit a natura, humorum excrementitiorum, tam in prima, quam in ſecunda, & tertia regione. Coctione humorum pravitas, feritas miteſcit, & ubi ex allatis ſignis facta cognoſcitur, nullis indiget remediis, quia natura jam victrix, quæ majora potuit, minora facilius conſequetur. Sed dicant mihi quæſo, an hac coctione craſſiores, aut tenuiores reddantur humores, & undenam ad evacuationem dictorum humorum proclivitas? apud Hippocratem *lib.* 2. *Aph.* 9. verba ſunt hæc τὰ σώματα χρὴ, ὅπου τις βούλεται καθαίρειν, εὔρυα ποιεῖν, *corpora cum quis purgare voluerit, liquida ſunt facienda*. At non omnis materia coctione attenuatur, ſæpius incraſſatur. De turgentia humorum non minor perplexitas; impetus enim dictorum humorum non a ſe, ſed a ſpiritibus, ut alibi annotavimus. Si conſulas Danielem Sennertum *lib.* 2. *de febribus*, *cap.* 6. videbis ejuſcemodi doctrinæ fundamenta labilia, & facile ruitura. Sed melius Joannes Manardus *lib.* 13. *epiſtolarum ſuarum*, *epiſt.* 1. *ad Bartholomæum Carandinum Mutinenſem Medicum*, ubi fuſiſſime de præparatione, & coctione humorum ſcribit. Inter multa; perpauca veriſſima protulit; dicens recentiores concoctionis nomine abuti, & quam concoctionem appellant, a vera concoctione longo diſtare intervallo. Quod enim vere concoquitur, ideo concoquitur, ut quantum fieri poteſt, ſimile evadat concoquenti; quod vero expulſioni paratur, quanto magis id patitur, tanto redditur animali diſſimilius, atque ab ejus natura magis alienum. Addit poſtea, concoctionem fieri a natura, non ab arte expulſionem vero ab arte. Verum in his tricis diu immorari non contendo; altiora enim & certiora contemplamur. Qui venales pro ſuggeſtu de verbis declamare ſolent, ejuſcemodi doctrinam non tam parvi faciunt, ſed in ea exaltanda, tabularum adinſtar, forum literarium longo ſtrepitu implere non ceſſant. Supereſt modo de tempore, in quo humores purgare debemus; nihil enim hucuſque ſtatuimus. Verum primo quid ſentiant de præparatione dicendum.

CAPUT XVI.

De præparatione humorum.

QUod ſupra de humorum coctione diximus, de eorum præparatione repetere non decrevi: ideo qui plura deſiderat, legat præcedens caput. Cui adderem, quid intelligere velint per præparationem, & forte quod dixit Galenus poſt Hippocr. dicentem, τὰ σώματα χρὴ, ὅκου τις βούλεται, &c. fluida enim facilius fluunt, quam tenuia, & omni lentore carentia. Et paulo poſt: T*unc enim* (inquit Gal.) *purgatio bene procedit, cum humores craſſi, tenues facti fuerint, & tenaces inciſi, & meatus aperti, per quos tranſmittuntur.* Eſt itaque ejuſcemodi præparatio, inciſio, & attenuatio. An vero arte incidi, & attenuari poſſint humores, non videt, quia hoc eſt naturæ opus. Sæpiſſime acida, quæ putant eſſe maxime attenuantia, & incidentia, contrarium præſtant. Cryſtallus in pulverem reducta ſolius aceti beneficio priſtinam duritiem recuperat. Acidum vitrioli, & ſulphuris, multa liquida in lapidem cogunt. Sunt multi liquores, qui craſſitiem acquirunt, acidorum appulſu. Verum qui chymicarum operationum periti ſunt, rei veritatem vident: plus valet de viſu teſtis, quam centum auriti. Rurſus quis non videt operationes naturæ inviſibiles eſſe. Quod de calore effutiunt, jam pluries rejecimus; ſed de hoc alibi fuſiſſime dicturi ſumus.

Materia ex qua humores præparare contendunt, ſunt cunctis obvia, & alterantia vocantur: ea vel frigida, & humida dicuntur, vel temperata, vel calida & humida, &c. ſimplicia, vel compoſita: Verum cum ejuſmodi præparatio naturæ tantum opus ſit, indignum arbitramur ea recenſere. Nequid tamen hoc in loco deſideretur, quæ cenſentur uniuſcujuſque humoris præparantia, explicanda ſunt. Quod ad bilem, potiſſimam febrium cauſam, (ſic enim ipſi) ex his nonnulli extenuantia, & incidentia repoſcunt: alii contra reclamant, dicentes ipſam bilem ſatis eſſe tenuem, ſed potius incraſſandam; alii neque attenuandam, neque incraſſandam, ſed ſine ulla præparatione ipſam eſſe purgandam. Eſt recens opinio, quæ hanc, & illam damnat, neque eam attenuandam, ex eo quod dicta bilis ſit per ſe ſatis mobilis. Rurſus timendum, ne his calidis magis incaleſcat ipſa, & febris, & ſymptomata magis augeantur: & quod Gal. 1. *Aphor.* 24. dicit in acutis febribus de hyſſopo, & origano in aqua mulſa coctis, hoc non eſſe ob bilem, ſed ob meatus obſtructos ab humore craſſo. Quare ſine ulla præparatione dicunt bilem eſſe purgandam. Non minus falluntur, qui referunt, dictæ bilis magnum eſſe fervorem acrimoniam, & propterea dictas qualitates ad quandam mediocritatem eſſe reducendas, ne ſi ita fervida, & acris purgetur, in internis viſceribus ſeſe inſinuet, & aliquod damnum maximum excitet. Quapropter concludunt, bilem primo frigidis attemperandam, & ejus tenuitatem incraſſandam, antequam ipſa purgetur. In hoc ratiocinio, quantum ſit vanitatis, facile videre eſt: Putant operationes rerum in nobis fieri, pro capacitate ingenioli ſui. Quæ putant refrigerare, ſæpius contrarium præſtant. Non miſcentur res in viventibus, perinde atque in demortuis. Quæ intus ingeruntur, eo fine id fit ut in noſtri

ali-

alimoniam cedant: cum primum intus detruſa ſunt, in ventriculo excoquuntur. Mutant naturam, antequam ad venas perveniant, quæ ſanguini generando idonea ſunt. Exſugitur a venis, quod eſt idoneum in chylo; quod eſt ineptum ad fæces ſtercorales demandatur. Jam videre eſt, quoties ipſa mutantur, quomodo in ventriculo putreſcere incipiant cum acore gravi: deinde in inteſtinis tenuioribus omnino putreſcant, & mutent naturam, ex quibus per meſaraicas educuntur, & per portam ad jecur deferuntur: ubi iterum elaborata, per cavam ad ſingula membra diſtribuuntur. Videant, ſi ſapiunt, quoties mutentur intus aſſumpta, tum medicamenta, tum alimenta, ſi naturalem craſim ſervaverint, antequam ad ſanguinem pervenerint. Ad ipſorum qualitatum permixtionem, ſatis abundanter nos dixiſſe ſupra arbitramur, ubi de calore & calido, item ubi de contrario, contrariiſque qualitatibus. De digeſtione, & aliis humorum præparationibus nihil dico, cum per ſe adeo manifeſtæ ſint, ut merito eas ſilentio involvere ſatis ducam, quam inaniter ſcriptis noſtris interſerere.

CAPUT XVII.

De reſerandis obſtructionibus.

DE obſtructionibus, quas in febribus putridis primas tenere arbitrantur, tam Dogmatici, quam Jatrochymici, non modica eſt difficultas: Nam craſſitiem, & coagulationem, quibus fit obſtructio, non a ſe, ſed ab alio fieri manifeſtum eſt. A calore, aut frigore ſtatuunt Dogmatici, Jatrochymici a ſpiritu ſalis. Qui a calore, aut frigore obſtructionem fieri dicunt, per contrarium incedunt; qui a ſpiritu ſalis, per ſimile. Quibus addo virtutem, ſeu rationem ſeminalem, in ipſo tamen ſale, tanquam in proprio domicilio, hoſpitantem. Solvere ergo obſtructiones, atque vias ab infarctu craſſorum, & viſcidorum humorum liberare, non eſt facile cum his, quę incidentia, & attenuantia appellant: ut ſunt Acetum, ſyrup. limon: ſyr. Acetoſus, de ſuccis Citrii. Granatorum, ſyr. de Cichorio, Endivia, Acetoſa, de radicibus, Oxymelita tam ſimplicia quam compoſita, &c. quæ medicamenta opinione potius, quam rei veritate comprehenſa. Cocti, & præparati humoris, obſtructis meatibus reſeratis, requiritur purgatio, de qua in *capite præcedenti*. Sed his Dogmaticorum placitis præmiſſis, propria, & Jatrochymicorum ſenſa hic interſerere volo.

CAPUT XVIII.

De vera, & legitima ratione purgandi in febribus.

PEccantem materiam purgare, idem eſſe ac morbum ſanare, qui non admittit, multiplici modo peccat. Primo, qui purgat, & non tangit materiam peccantem, non modo non minuit morbum, ſed naturam inutiliter defatigando, morbo incrementum præſtat; natura enim nunquam victrix, ubi morbo inferior. Secundo, purgantia ubi non tangunt vitioſam materiam, humores innoxios educunt; unde ſitis, ventriculi, & omnium naturalium partium imbecillitas. Tertio, ubi cathartica inutiliter adhibentur, cacoethia inducitur, tran-

tranſpiratio inhibetur, & alia graviſſima ſymptomata; mitto inappetent iam, nauſeam, capitis dolorem, & alia a Meſue annotata. Quapropter ad febrem purgandam, omnino e corpore eliminari, fugarive oportet. Hoc vero præſtat multorum medicamentorum ſeries: & hanc e triplici penu depromere ſolemus Verum quia omnes febres non uno eodemque modo curari poſſunt, expedit Medico, ſingulas Tartari ſpecies cognoſcere, ut unicuique peculiare, & opportunum remedium adhibeat. Nec adhuc ſufficit, peculiarem tartareum cognoſcere, ſed & locorum proprietates; nam alio modo pellitur tartarus ventriculi, alio modo qui in inteſtinis, jecore, liene, renibus; tandem qui in venis, & carnibus. Qui in ventriculo generatur, facillime per vomitum ejicitur. Qui in inteſtinis, per alvum purgatur. Qui in ſanguine, partim per phlebotomiam, & partim per ſpecificum. Qui in habitu, ſive in carnibus, per diaphoretica. Hæc eſt vera, & legitima ratio purgandi in febribus. Materia, qua in hoc utimur, peculiarem requiritur indaginem. Modo ab univerſale quoddam deveniendum, quo in omni febre tuto poſſimus uti, maxime ubi notæ non ſunt peculiares tartari ſpecies, ſicuti ſupra monuimus: impoſſibile eſt enim ſingulas ſpecies cognoſcere, niſi longo tempore, & uſu.

CAPUT XIX.

Medicamentum univerſ. pro febribus putridis ex Tartaro vegetabili.

Rec. Centar. minor. cum floribus, ℔. x. fol. Acetoſæ, Cichor. Meliſſæ, Borag. Hederæ terreſtris, Cicerbitæ, Pimpinellæ, an. ℔. vj. Contundantur omnia ſimul, & in vaſe vitreo capaci bene clauſo, retundantur ſub fimo equino, ad menſem. Extilla poſtea per Balneum Mariæ. Primam aquam ſeorſum ſerva; ſicuti & ſecundam. Extremos ſpiritus ſenſim prolice, & hos reaffunde fæcibus toties quoties a fæcibus expirant. Fortiori igne tandem adacto, crementur fæces, ex quibus ſal extrahe cum ſecunda aqua, cujus medio ipſe pluries ſolvatur, & coaguletur. Doſis erit a ℈ j. ad ʒ. j. cum uncia una primæ aquæ. Et dicta aqua datur ſola, uſque ad duas & tres uncias ſingulis diebus, loco ſyrupi, Aliquando exhibeatur, una, vel duabus horis ante paroxyſmum.

Aliud Medicamentum febrile.

Ex Zingibere, infuſo in ſuff. quant. vini per 15. dies, & poſtea calore Balnei Mariæ per alembicum exugitur aqua, quæ ad uncias duas exhibita, una, aut altera hora ante paroxyſmum ipſum, mirifice ſublevat, & minuit. Præter iſthæc eſt noſtra Aqua febrifuga, de qua in noſtra *Pharmacopæa Spagyrica ſect.* 4. de aquis deſtillandis ejus deſcriptionem hic repetere placet.

Rec. Hederæ terreſtris cum fol. & radic. Apii item integri, Cichor. Acetoſæ, Centar. minor. an. M. vj. Macerentur triduo herbę omnes contuſæ, & per Balneum Mariæ proliciatur aqua, quæ recentibus herbis reaffuſa; iterum extilletur, ut prius. In dictæ aquæ ℥. iv. ſi per noctem infundatur Magneſiæ Saturninæ calcinatæ, ℥. ß. & mane coletur, fit aqua vere febrifuga: cujus doſis erit ℥. iv. v. & vj. paulo ante paroxyſmum. Et quia non raro in ventriculo, inteſtinis, & primis viis venarum reperitur tartarus excrementorum: ideo purgans febrile dandum eſt. Inter quæ iſthæc pauca annotare placet.

Rec. Rhabarb. electi ℨ.ij. Infunde in ℥.v. aquæ Cichor. per noctem, cum tantillo Spicæ nardi, vel Cinnamomi. Facta forti expreſſione mane, diſſolve Electuarii de ſucco roſ. drach. tres, ſyrup. roſ. uncias duas, Miſce, fiat potus. Qui oculis, & palato conſulere vult, clarificet cum drachma una cremoris tartari, tantillo albuminis ovi, & per ſacchettum laneum trajiciatur. Vel

Rec. Extracti Eſulæ ℨ.j. capiat mane, & deſuper bibat parum juſculi carnis. Ubi temporis & loci opportunitas non fert, habendi extractum, capiat de dictæ Eſulæ radice ℨ.ß. vel integram drach. pro robuſtis, in pulverem, cum juſculo carnis. Pro Eſula Tithymalus Cypariſſias hic intelligitur.

Rec. Scammonium Chymice præparatum: ad 15. & 20. grana tuto exhibetur; & eſt purgans febrile eximium. Vel

Rec. Extracti roſarum, drachmam unam pro delicatis, pro robuſtis . ij. & iij. Blandum, & tutum eſt medicamentum.

Parantur extracta via, & compoſita, quæ Medici judicio relinquuntur. Quæ ex Caſſia, Tamarindis, Roſis, Violis, parantur medicamenta, in pleriſque febribus, & certis regionibus, ac æſtivis diebus, non poſſunt ſatis laudari. Manna pariter non eſt parvi faciendum, etſi medicamentum ſit flatulentum nimis.

De Sennæ Extracto, radice Mechoacan. Agarico, Jalappa, & ſimilibus nihil dico; omnibus nota ſunt: tantum ad hæc adhibenda, vere Medici judicium requiritur.

CAPUT XX.

De ratione purgandi per Vomitum.

NOn raro ſtabulatur in ventriculo, tartarea quædam materia, quæ commodius, & facilius per os, quam per alvum expurgatur. Ad hoc conducunt inter vegetabilia, radix Ellebori, Aſari, Bryoniæ, item planta gratiolæ, & pleraque alia. Inter mineralia Vitriolum album, Turpethum minerale, Antimonium, Mercurius, &c.

In nonnullis febribus acutis, ubi ventriculus nauſea premitur, nihil tutius quam exhibere ſemidrachmam Vitrioli albi, vel florum, vel vitri antimon. gr. iij. & iv. Item Aſarum pulveriſatum, vel ejuſdem extractum, &c. In omni vomitu concitando, liceat poſt aſſumptum medicamentum, ebibere ad libram juſculi carnis. Sequenti die aliquando reiteratur. Vomitoria, quæ cum oxymelite, Aceto, Oleo, & Aqua tepida fiunt, nobis non probantur; neque illa, quæ cum ſemine Geniſtæ, Raphani, flor. Chamomillæ, & ſimilibus.

Qui auctoritates conſulere velit, adeat Hippoc. *lib.* 1. *Aphor.* 21. *& lib.* 4. *Aphor.* 3. 16. *&* 17. *& lib. de ſalub. diæta*. Item Avicennam 4. 1. *cap.* 18. Inter recentiores, Fernelium, Joſephum Quercetanum, &c.

CAPUT XXI.

De aliis medicamentis, promiſcue ad febrem.

CUm adhuc non ſit compertum verum, & legitimum Alexipharmacum febrium, tamen multa ſunt, quæ ſi non in totum ignem iſtum microcoſmicum

micum extinguunt, eum nihilominus leniunt, reprimunt, & mirifice mitigant: de quibus nunc. Verum quia Chymicorum princeps, Theoph. Parac. genuinam febrium curationem adeo clare nobis pollicetur, eum primo in medium protrahere placet. Etenim ipſe *lib.1. de Tartaro, cap.9.* dicit, curationem febris in cura Tartari contineri, & omnia medicamenta, quæ tartarum reſolvunt, febres curare aſſerit. Et *lib.2. de vita longa, cap.5.* inquit: *De febribus breviter ſic habeto. Principio fiat purgatio febrilis: deinde cura ſpecifica, & minutio cauſalis, ita ut Diaceltateſſon (ex Antimon.) præcedit ſecundum medicamen: nam hac purgatione pellitur omnis febris in materia peccante. Plerumque integram curam complectitur. Sin morbus in membra ſpargitur, ſequitur continuo opopyron laudani, id quod febrim una cum dilatione propellit. Minutio autem ſive ſalvatellæ, ſive cephalicæ, ſive ea qua per ſpinam dorſi fieri conſuevit, materiam peccantem in ſanguine, idque intra cutem, & carnem tollit, &c.*

In ardoribus nonnullarum febrium, hauſtus aquæ cum guttulis iv. vel v. ol. ſalis decrepitati, ol. vitrioli, ol. ſulphuris per campanam mirifice juvat. Tinctura roſarum cum ſupradictis ol. acidis facta, & in ſuff. quant. aquæ frigidæ data, ardorem pariter febrilem reprimit.

Nitrum rite præparatum ardorem febrilem pariter egregie compeſcit. Sal, quem appellant prunellæ, idem præſtat. Extat Crollii hauſtus elegans.

Rec. Ol. Vitrioli, ℈. j. ſalis abſinthii, ℈. j. & ß. aqu. Cichorii, ℥. j. Miſce, fiat potus. Detur paulo ante paroxyſmum.

Idem Crollius ſcribit, pulverem ex longis teſtis Cochlearium, quæ prope lacus, & piſcinas reperiuntur, antidotum eſſe adverſus febres. Ejuſmodi pulverem præparat cum aceto, eas infundendo in dicto aceto per noctem; & ab his mucorem, quem contraxerunt, diligenter abradendo cum ſcopis ferreis, quibus aurifabri utuntur: poſtea teſtas illas oblongas calcinando, incinerandoque ad albedinem, ac pulverizando. Doſis a ℈. ij. ad ʒ. j. Bis, vel ter reiteratur. Sudorem movet, ſi maneant in lecto.

CAPUT XXII.

De medicamentis in genere, pro Tartaro tam animali, quam minerali.

TRiplici alimentorum genere nutriri hominem, alibi demonſtravimus: triplici pariter excrementorum genere ipſum divexari diximus; ad quæ, natura nimis provida, præſidiorum quoque totidem genera adinvenit. Superius, vegetabilia quædam brevi ſpatio connotavimus: Quæ animalia reſpiciunt, aut ſaltem dubiæ naturæ ſunt, in *proximo capite* indigitabimus. Quæ modo mineralium ſortem nacta ſunt, deſcribere aggredimur. Præcipuum, & fidiſſimum febrium rhizotomos eſt vulgare ſtibium; & hoc veluti alter Protheus, varia induit veſtimenta, pro conditione Medici propinantis, & natura ægrotantis. Quid id jamdudum in uſum vocarunt, modo ſatis craſſo dederunt, de quo Mathiolus, qui mos ad tempora noſtra uſque duravit. Viam tamen antea præmonſtraverat, Theoph. Parac. At quia præparationes legitimas ſubticuerat, factum fuit, ut pro legitimis, vitrum ſubſtitutum fuerit.

Eſt

Eſt modo ars magis culta, quæ pro febribus præſentes adinvenit.

Flores Antimonii, tam albi, quam rubri, præſtantiſſima ſunt cathartica in omni tartaro minerali. Dantur per ſe ad tria & quatuor grana: miſcentur cum quavis re, vel ſaccharo roſaceo, aut conſerva quavis. Macerantur & in vino, vel in quovis alio liquore. Parantur & ex his ſyrupi, julepi, pilulæ, rotulæ, & trochiſci. Dantur mane 4. vel 5. horis ante prandium: hora 1. poſt, ad faciliorem vomitum provocandum, datur hauſtus 1. juſculi carnis.

Flores itidem, qui fiunt ex butyro Antimonii; in aqua communi præcipitati, & poſtea loti, idem præſtant.

De ejuſmodi medicamenti præſtantia, licet conſulere recentiores Medicos, eos maxime, qui propria experientia Medicinam ditarunt, uti Mathiolum, Quercetanum, Hartmannum, Crollium, &c.

Sunt alii flores per alvum purgantes, de quibus vide Hartmannum, tam *in Crollium*, quam in ſua *practica jatrochymica*. Præterea ſunt flores jam dicti fixi, qui diaphoretici appellantur, de quibus Jatrochymicos conſule.

Vitrum Antimonii ſuo non caret uſu: etenim in tartaro fugando tam ex ventriculo, quam inteſtinis, datur ſimiliter a tribus, 4. 5. & 6. granis; vel in potu cum quovis liquore, vel in forma boli, cum quavis conſerva. Juſculum carnis hora una poſt exhibeatur, ad facilitandum vomitum.

Præparatio Antimonii cum æquali portione ſalis nitri, Crocis metall. immerito dicta, facta ut diximus in *noſtra Pharmacopœa Spagyrica*, purgat blande omnem tartarum, exiſtentem in prima, & ſecunda regione corporis.

Fit & Calix vomitorius cum Regulo Antimonii, in quo calice manet vinum per noctem, ad unam, aut duas uncias: Parantur & pilulæ, cum dicto regulo. Formentur dictæ pilulæ, ſicuti formantur pilæ parvulæ plumbeæ, in formam earum, quibus utuntur in ſclopetis parvulis.

Vel pulvis ad 7. aut 10. grana infuſus per noctem in vino: Datur vinum mane colatum. Eadem præſtat, paulo cæteris vehementius.

Medicamentum iſtud perpetuum eſt: nam ſive Calix, ſive Pilulæ, ſive Pulvis, nunquam virtutem amittunt.

Ex Vitriolo datur vomitorium præſtantiſſimum. Ex eo fit ſal aptiſſimus. Album Vitriolum citra ullam præparationem idem præſtat.

Mercurius inter medicamenta, quæ adverſus febres parantur, non infimum tenet locum. Qui a Joanne Hartmanno deſcribitur in ſua *Practica Chymiatrica*, ſub titulo Mercurii laxativi, novis maxime arridet.

Mercurius quoque albus, de quo in noſtra *Pharmacopœa Spagyrica*, & apud dictum Hartmannum.

Item Mercurius cum Auro, quem in *loco citato* docuimus, & apud dictum Hartmannum adinvenimus, nobis quoque probatur.

Mercurius per ſe præcipitatus, de quo in noſtra *Pharmacopœa Spagyrica*, omnes alias præparationes excellit. Doſis & uſus doctis facile innoteſcit. Ad tria, 4. 5. 6. uſque ad 10. grana, porrigitur.

Ex argento puro fit pariter medicamentum purgans, de quo in *loco citato*.

Ex

Ex plumbi ſale purgans pariter reducitur, ſed ejus uſus exercitatum non loquacem requirit Medicum.

Ex aliis mineralibus, & metallis, educuntur medicamenta, tam alterantia, quam purgantia. Qui dictorum mineralium, & metallorum conſonantiam, quam habent cum noſtris humoribus, cognoverit, poterit ex ſe comprehendere uniuſcujuſque virtutem & poteſtatem.

Inter præſtantiora, unicum & omnium ſaluberrimum medicamentum uſurpare ſoleo, a Quercetano in *ſua Tetrade, cap.* 31. deſcriptum in hanc formam,

Rec. *Florum rubrorum Antimonii, unc. iv. florum Sulphuris ſublimatorum ad perfectam albedinem, unc. iij. Miſceantur cum duplo colchotaris Vitrioli Ungarici aut Cyprii, ac ter ſublimentur, habebis flor. rubicundiſſimos, ſi bene operatus fueris. Hic cum aciditate Vitrioli Veneris primo, deinde cum Saturni æthereo Spiritu eſſentificentur. Huius* (inquit) *eſſentificationis ſi callueris artem, medicinam ſuſcipiendam concinnabis, verum Antidotum Lyſipyreton, omnis generis febris, peſtiferas etiam, ſedantem ac extinguentem, ſi ad iv. aut v. guttas de ea, ex idoneo liquore propinaveris.*

Aliud non minus præſtans.

Rec: Minervæ, ſeu Marcaſitæ Saturni Philoſophici, partem unam: Salis Balſamici rite præparati, partes quatuor, Terantur fortiter invicem, & retortæ vitreæ luto ſapientiæ probe munitæ indantur. Per furnum venti, ſpiritus elice in recipiente amplo, & capaci. Materiam e retorta educta in aceto acerrimo ſolve, & tincturam extrahe, aceto fæcibus pluries reaffuſo: Tincturam ab aceto ſegrega cum ſpiritu vini; hanc pluries cohoba in fimo equino, & vaſe ad id opportuno. Reſiccatæ tincturæ dantur gr. 5. 6. ad 10. in quovis liquore, paulo ante paroxyſmum, quavis hora & quovis tempore. Ardores extinguit & omnia ſymptomata ſedat, ſæpe intra unam, aut 2. horas.

Bezoar minerale in febribus non eſt ex infimis, ſudorem movet, & tranſpirabile reddit corpus. Sitim pariter extinguit, & ardores reprimit, alvum lubricam reddit, & omnem humorum acrimoniam corrigit. Eſt aliud Bezoardicum auri de quo alibi.

Formicarum aquam a Joanne Hartmanno deſcriptam in *Practica Chymiatrica*, etſi experti non ſumus, quia tamen a viro docto deſcriptam habemus: ſatis laudare non poſſum, eam vero ſic deſcribit.

Rec. Aq. fragorum, Centaurii minor. aa. ℔.ij. Mellis albi, ℔.iij. M. in cucurbita detruncata, eamque ſine integumento in acervo formicarum ſepeli uſque ad ſummitatem, & formicæ confertim admodum irruent in vaſculum dulcedine mellis ſcilicet allectæ. Poſt collectam harum ſufficientem quantitatem exime vas, omnia invicem probe mixta agitando: per alembicum ex cineribus eliciatur aqua, quæ diligenter ſervanda. Doſis ejus eſt, in principio paroxyſmi, Cochlear ß. ad ſummum. Hæc aqua (inquit) interdum vomitum movet, & vehementer; ideo videndum, an æger ad vomitum ſit aptus. Idem Auctor Aquam Tabaci proponit, quam probare, nec reprobare poſſum, cum de ea nullum habeam uſum.

Aluminis dulcedo, uti in noſtra *Pharmacopœa* deſcribitur, *cap. de Alumine,*

ne, inſignem poteſtatem obtinet extinguendi febres. Datur a drach. ʃß. ad dr. j. cum juſculo carnis.

Narcotica pleraque in quibusdam febribus, optima ſunt, ut alibi notavimus. Paramus vero Laudanum ad hunc effectum, in hanc formam.

Rec. Opii Thebaici præpar. unc. ij. ſucci Veronicæ, florum Papaveris erratici, an. unc. iij. Liquetur opium in ſuccis, & inſpiſſetur lento igne in formam extracti: cui adde pulv. lapidis Bezoar, ſmaragdorum more noſtro præpar. an. drach. iij. Bezoar. mineralis, unc. ʃß. magiſterii unionum drach. j. Ambræ griſeæ. moſchi, an. ℈. j. Miſce, fiat maſſa, de qua dentur grana 10. 12. & 15. Sunt alia prope infinita, quæ brevitatis gratia omittimus.

CAPUT XXIII.

De curatione febrium in ſpecie, juxta communem medendi methodum.

HActenus de curatione febrium in genere tractavimus; nunc in ſpecie dicendum videtur. In præcedentibus vero de triplici Tartari genere, cauſa febris, e corpore eliminando, & ejus ardore compeſcendo, egimus, brevi compendio quatuor humoribus prius expoſitis. Species, quas communis ſchola docet, in principio quoque aperuimus, & quas putridas, & non putridas vocet, enarravimus, continuas eſſe & intermittentes diximus, earum cauſas, indicationes, & prognoſin tetigimus. Supereſſet modo de uniuſcujuſque ſpeciei curatione diſſerere, primo juxta communem medendi methodum. Non eſt difficile cognoſcere, quæ particularis cura conveniat unicuique ſpeciei, etenim ut in genere agitur de quatuor humoribus; tum purgandis, tum alterandis, ita etiam in ſpecie. Et ut a ſynocho incipiam, ſola ſanguinis miſſione, & frigidæ potione curatur. De detractione ſanguinis ad lipothymiam diſſentiunt infiniti, ne una cum febre juguletur homo. Ad hoc præmittere ſolent Clyſterem emollientem in hanc formam.

Rec. Decocti communis clyſteris, ℔. j. lohoch de Caſſia, vel Diapruni, vel Diacatholic. unc. j. vel unc. j. ʃß. mell. & ol. viol. an. unc. iij. ſalis communis, p. j. Miſce, fiat Clyſter.

Quæ tundenda ſit vena, parum refert; omnes enim venæ ab uno eodemque ramo dimanant. Pro aqua frigida noſtrates aquas ſtillatitias Cichor. Endiviæ, Borag. Acetoſæ, & ſimilium propinant, vel ſolitarias, vel cum ſyrupis acetoſi ſimpl. de ſucco limonum, &c. vel decocta earundem herbarum, cum liquir. hordeo, uv. paſſ. &c. Nonnulli aquam hordei ſimplicem, in nive, aut in loco frigido aſſervatam.

In Putri ſynocho eadem via incedunt, & eaſdem indicationes ſibi proponunt, cauſæ videlicet remotionem, & caloris febrilis extinctionem Sanguini putri proſpiciunt per venæ ſectionem, & per evacuationem, præmiſſo ſemper Clyſtere. Et quia incuſant bilem ſimul cum ſanguine putreſcentem, ideo medicamentum cholagogum in hunc modum præſcribunt.

Rec. Rhabarb. el. ʒ. ij. pulpæ Tamar. ℥. ʃß. Bulliant ſimul in ſ. q. Aquæ Cichor. In colatura diſſolve ſyrup. roſ. ſol. ℥. 2. vel 3. vel Mannæ Calab. ℥. ij. Pro alterantibus,

tibus, dictis aquis utuntur, vel eorum decoctis cum ſyrupis acidis.

De cauſo, ſeu febre ardente, quam alii tertianam continuam appellant, eo quod ex eadem materia fieri exiſtiment, quicquid de ejus diſcrimine garriant noſtrates, & multis hinc inde deductis ſermocinationibus, curam non eſſe diverſam a quavis febre bilioſa obſervamus. Totum negotium pariter pendet ab evacuatione humoris bilioſi, & extinctione caloris febrilis. Ad id, ut in omni febre, Chirurgia, Pharmacia, & Diæta utuntur. Major pars Medicorum præmittit Phlebotomiam, Clyſtere præmiſſo. In ea celebranda, alii ſunt liberales, & maximam fundunt ſanguinis copiam; alii non ita audaces, malunt mediam tenere viam. De opinionum varietate & inconſtantia, non eſt ut dicam, ne eandem recoquere cramben videar. Detracto ſanguine, mane ſequenti potius purgans infirmo porrigitur. Formulæ potionum a ſupradictis non diſcrepant; ne quid tamen hic deſideretur, ſubſequentes apponere voluimus.

Rec. Pulpæ Caſſiæ recenter extract. ℥.j. vel ʒ. x. cum Saccharo fiant boli. Eadem pulpæ addi poteſt Rhabarb. ʒ.j. ad ʒ.j.ß. Ex eadem Caſſia paratur potio in hanc formam.

Rec. Caſſiæ fiſtulæ, ℥.iv. fol. Sennæ ʒ.iij. Aniſi ʒ.j. Tamar. ℥.ß. Bulliant in ſ.q. aquæ commun. clarificentur omnia albumine ovi, & cum ʒ.j. cremoris tartari, trajiciantur per ſacchettum, & fiat potus. Vel ut hic fit:

Rec. Syrup. roſ. ſol. ℥.iv. vel v. decocti fl. & fruct. ℥.ij. Miſce, fiat potus brevis. Vel cum Manna Calab. ab ℥.ij. uſque ad v. Vel

Rec. Syrup. roſ. Mannæ Calab. an. unc. ij. cum decoct. fl. & fruct. cord. q.ſ. fiat potus. Sunt qui ſerum lactis propinant, in cujus ℔.j. vel ij. diſſolvunt Mannæ, vel ſyrup. roſ. ſol. ℥.2. vel 3. Nonnulli accipiunt El. lenit. alii Diacathol. El. de prunis ſol. &c. Tandem quot capita, tot ſententiæ. Purgato corpore hiſce lenientibus, ad ſyrupos refrigerantes, & humectantes ſe convertunt, male arbitrati, relictos pravos humores, eorum medio attemperari, & mitigari. Ejuſmodi formulæ tales ſunt.

Rec. Aqu. Cichor. Acetoſ. Borag. an. ℥.ij. Syrup. Acetoſi ſimpl. vel de ſuc. lim. ℥.j. Miſce pro ſingula doſi. Vel accipiunt fol. Cichor. Cicerb. Lactuc. Endiv. Borag. Acetoſ. an. M.i. Bulliant in ſ.q. aquæ hordei. Nonnulli addunt fl. Viol. ſem. 4. frig. an. ℥ ß. In hujus decoct. unc. vj. diſſolvunt ſyrup. Acetoſ. vel de ſuc. Roſ. ℥.j.

De ſpiritu, & ol. Vitrioli, ſicuti & de ſero lactis, albi diſſerere conſtituimus.

Exhibitis ad 7. & 9. dies dictis potionibus refrigerantibus, reiterant prædicta purgantia, quibus addunt aliquid de ſequentibus Electuariis, uti de ſucco Roſ. Nicol. Trypheræ Perſicæ, Diaphœnici, & ſimilibus.

Hic in omni febre ardenti, & continua, cardiaca propinant, maxime veſpertinis, & ſerotinis horis: & hic omnes febres appellant malignas, & peſtilentes, propterea in omni febre continua, dicta Cardiaca uſurpant. Hic uſitata ſunt Confectio Hyacinth. Conf. Alkerm. Spec. Diamarg. frig. & de Gemmis. Simplicia ſunt Lapis Bezoar, Smaragdus, Uniones, Contrajerva, ſem. Citr. ſcordium, & ſuccus Acetoſæ. Hæc miſcere ſolent cum aliis ſuccis, aut cum juſculo carnis, pulveres cum conſerv. florum citr. Viol. Borag. &c.

Julepus gemmatus inter præcipua cenſetur arcana. Ejuſdem valoris ſunt nonnullæ aquæ, cum dictis cardiacis factæ.

Dum

Dum hæc interius peragunt, exterius iſthæc admoventur.

Rec. Ol.florum Citr. q.ſ. inungatur regio cordis frigide, nec expiret odor, in quo præcipua vis. Vel Ol. Scorpionum compoſiti Mathioli Regio ventriculi inungatur oleo Abſinthii, cum oleo nucis moſchatæ.

Epithemata regioni cordis admovent nonnulli ad quæ uſurpant.

Rec. Specierum Diamargarit. frigidi, unc. ſem. Pulv. ſantal. rub. & alb. an. drach. ij. Aquarum Borag. Meliſſæ, Lactucæ, an. ℔.j. Aquæ roſarum ℔. ß. Miſcentur pro Epithemate. Vel ſic:

Rec. Specierum Diatrium ſant. Diamarg. frig. an. unc. ſem. pulv. roſ. drach. ij. moſchi, & Ambræ griſeæ, an. gr. 4. Aquæ florum Citrii, Roſarum an. ℔. ij. Vini albi unc. iv. Miſce pro Epithemate: Vel alii admovent.

Rec. Conſ. Viol. Conſ. Borag. Conſ. Nenuph. an. unc. j. Conſ. Alkermes, ſpec. Diamargariti frigid. an. drach. ij. Miſceantur ſimul, & extendantur ſuper petiolam lineam, & admoveantur regioni cordis.

Capiti admoventur frontalia, ſi adſit ingens, vel ſolo oxyrrhodino inungitur frons. Hæc potiora ſunt, quæ exterius admoveri ſolent. Interim de Chirurgicis ſola phlebotomia non ſunt contenti; etenim, ubi de revulſionibus cogitant, Cucurbitulas ſcapulis admovent cum ſcarificationibus. Ubi non ſolum de derivandis humoribus a capite, ſed etiam de diminutione atræ bilis cogitant, hirudines podici admovent. Ubi atrox eſt dolor in capite, neque cucurbitulæ, neque podici admotæ Hirudines proſunt, pone aures, & ad nares applicari curant.

Ubi pertinax eſt febris, & fortioribus revulſionibus opus eſſe judicant, Cantharidum pulverem, cum fermento acri, brachiis, cruribus, aut tibiis apponunt. Sunt qui ejuſcemodi crucibus, non contenti, Cauteriis actualibus nucham, vel ſyncipur inurunt. Frictiones nonnulli fortes, etiam cum ſacculo ſalis, in uſum advocant. Tandem ſunt ægrorum tormenta, quot opinionum fluctus, ejuſcemodi Medicorum mentes exagitant. Hæc eſt cura, quæ in Cauſonide, continua bilioſa, & ardenti febre fit. Quæ vero in ea fiat, quæ ab his maligna, & peſtilens dicitur, examinabo: poſtea de Tertiana notha, Hemitritæo, &c. Quoad earum curam, eam ab his, quas ſupra diximus, parum diverſam eſſe, ſatis videre eſt, etſi ſubtili, & prolixo nimis ratiocinio, de ſalſa pituita, & atra bile loquantur. Quoad qualitatem malignam, ſive occultam, ſatis noſtram ignorantiam denotat. Malignam febrem interea a peſtilenti diſtinguunt, & dicunt malignam cacoethia, pravaque habitudine pernicioſam eſſe; peſtilentem, non cachoetia, ſed contagio multos perimere. Peſtilentem rurſus pluries interimere, & brevi; malignam, nec tam cito, nec tam multos. Sed de his paulo inferius.

Tertiana, (quam notham appellant) etſi magna contentione diverſam conſtituant, ſola mixtione pituitæ, & humores melancholici, eam differre autumant: Unde cura tantum erit diverſa ab exquiſita, per ſolam mixtionem medicamentorum purgantium pituitam, & melancholiam, uti Agaricus, & Turbith, Senna, & Epithym. Sunt qui addunt radices Mechoacan. Jalappa, & ſimilia; ſicuti.

Rec.

Rec. Rhabarb. el. ℥.j, ſ. Agar. trochiſc. ℥.j. Infunde per noctem in ſ. qu. decoct. fl. & fruct. cum Senna. In expreſſione diſſolve El. Diacathol. ℥. ſ. Syr. roſ. ſol. ℥. ij.

Purgatis dictis humoribus, & ſanguine fuſo e brachiis, uti mos eſt, ad refrigerantia, & humectantia ſe conferunt, & ſupra nobis dicta uſurpant. His quidam addunt radices aperientes, uti fœniculi, apii, ruſci, aſparigi, graminis, &c. cum herbis betonicæ, capill. ven. abſinth. agrimon. ceterach, fumariæ, cum paſſulis, & liquir. Hæc omnia coquunt in ſuff. q. aquæ communis: colatura dulcoratur ſaccharo, clarificatur albumine ovi, & aromatizatur, vel Cinnamomo contuſo, vel Santalo citrino: & fit Apozema, de quo dantur unc. vj. pro ſingula doſi. Mitto rotulas diarhodon. Abb. Aromatici, roſati, Diatrium ſantal. & conſervas roſarum, violarum, borag. beton. &c. tanquam inutilia. Item Julepos Byzantinos, de 2. & 5. radic. tum ſyrup. cichor. ſimplici, & compoſito.

Quotidiana cenſetur orta a pituita. Hæc multorum judicio non datur, & quæ quotidie venit, eam cenſent eſſe vel duplicem tertianam, vel triplicem quartanam. Id quod facile crediderim, cum eæ, quæ tales cenſentur, dictarum tertianarum, & quartanarum ideam plane repræſentent. Sed demus tales eſſe, cura eſt, per phlegmagoga, per phlebotomiam, & per humectantia, & refrigerantia. Inter phlegmagoga, vomitoria proponunt. Præcipua phlegmagoga ſunt, Agaricus, Turbith, Mechoacan. Trochiſc. Alhandal, Diaphœnicum, Diacarthamum, &c.

Tertianam intermittentem eandem habere materiam cum tertiana continua, fatentur omnes. Intermittens alternis diebus ſuos reperit paroxyſmos, quos rigor maxime excipit. Sedem non in venis majoribus, ſicuti continua, habet, ſed in præcordiis, ut inquit Fernel. circa ventriculum, diaphragma, jecoris cavum, lienem, &c.

Cura dictæ febris, a tertiana notha, de qua ſupra, non eſt diverſa; item, ut tertiana continua, diminutionem materiæ biliosæ requirit, ita præſens tertiana intermittens. Sunt qui dubitent, an die acceſſionis miſſio ſanguinis, aut purgatio inſtitui poſſit? Omnium conſenſus eſt, die laboris neque purgationem, neque phlebotomiam præſcribere. Et cum eaſdem indicationes habeat cum aliis febribus, materia biliosa expurgata, ſanguinem detrahunt ad refrigerandum ſanguinem, humectantia pariter & refrigerantia porrigunt. Et quia in primis viis, & in meſaraicis dicunt materiam peccantem ſtabulari; ideo nonnulli optimum putant, a vomitoriis curam incipere, quanquam in Italia hoc minime admittant, neque in majori parte Galliarum. Hac de re lenientibus curam auſpicantur, quibus primæ viæ a ſordibus repurgantur. Qui vomitoria uſurpant, his potiſſimum utuntur, quæ paſſim in aliorum libris reperiuntur, de quibus alibi. Lenientia ſupra narravimus, ubi de tertiana, continua, & notha. Primis viis repurgatis, ſanguinem detrahunt, ad 6. 9. aut 12. uncias. Perpauci, imo nulli a phlebotomia abſtinent; nec viderentur eſſe Medici, ni ſanguinem funderent. Detracto ſanguine, Julepos, Syrupos, & Apozemata humectantia, & refrigerantia porrigunt.

Tempus detrahendi ſanguinem, multi cenſent opportunum eſſe, poſt tertium paroxyſm. alii ante, prima regione tamē prius purgata. Die potiſſimum quietis,

ad

ad quantitatem quatuor, quinque, aut ſex unciarum. Quo peracto, humectantes, & refrigerantes ſyrupos, julepos, & ſimiles porrigunt, ut ſupra diximus, quas formulas pariter in cura tertianæ continuæ deduximus.

Victus rationem in his tertianis, tam continuis, quam intermittentibus, eandem eſſe obſervamus, humectantem & refrigerantem ſemper præſcribunt. Circa ciborum conditionem tantum variant pro regionum varietate. Antiqui vero alio, & ſatis diverſo ab eo, quo nunc, utebantur regimine, ut videre eſt apud Hippocratem, & Galenum.

Antiqui febricitantibus præſcribebant Hydromel, Oxymel, ptiſanam, & cremorem ptiſanæ. Hodie non ſic, at loco ſupradictorum, juſcula, emulſiones, hordeata, panatam, & ſimilia præſcribunt. Juſcula carnis Vitulinæ, vel pulli, vel ipſa ſolitaria, vel alterata cum Cichoraceis, Endivia, Lactuca, Acetoſa, Borag. &c. In multis locis ova ſorbilia, vel cum juſculis ſoluta porrigunt; in nonnullis locis ab ovis, tanquam a calidis, & contrariis abſtinent. In quibuſdam locis lacte amygdalarum cum ſaccharo paſſim utuntur; hic ab ejuſmodi lacte omnino abſtinent: & pro ipſo uſurpant lac, ſeu emulſionem ſeminum melonum i. In potu aquam hordeaceam, & aquam coctam, cum Vino Ceraſorum, aut Granatorum uſurpant. In Gallia, aqua, in qua incoxerint hordeum, cum prunis ſiccis, & liquiritia, utuntur frequenter. Sunt qui acido citrii condito cum aqua cocta: ſunt qui ſyrupo de ſucco limonum; ſunt qui ſyrup. acetoſo ſimpl. utantur: quot capita, tot ſententiæ! Tempus cibandi debet eſſe, longe ab acceſſionibus, & tantum ante acceſſionem, quantum ſufficere videtur ad concoctionem, & diſtributionem cibi; aut expectanda eſt acceſſionis declinatio, ne protrahatur acceſſio. Habenda tamen eſt ratio virium. Conſuetudo ægri, regionis conditio, & tempeſtatis qualitas ſummopere conſideranda veniunt. Sed hæc breviter dicta ſint pro cura Tertianæ febris: nunc de Quartana febre.

Quartana febris omnium contumaciſſima, Medicorum curam omnino ſpernit, & revera Medicorum opprobrium eſt. Hæc non ut cæteræ febres ſponte evaneſcit: vel enim artem requirit, vel longiſſimum tempus. At quæ ars cum invitis Medicis ad præſtitutum finem properare vult? Non ſat eſt Melancholicum humorem purgare, ipſumque ad nauſeam præparare: jugulare, potius ægrum purgando, quam ut tantillum febrem imminueres. Deobſtruentia, attenuantia, incidentia, & detergentia porrigant, quantum velint; humectent pariter, & refrigerent, quantum poſſunt, nihil plane efficient.

Diverbium Gallicum hic maxime locum habet:

En la fievre, & en la goute:
La Medicin ne void gautte.

Nos hic, quam communiter uſurpent curam, afferamus.

Principio emollienti Clyſtere alvum ſubducunt. Sequenti die potionem leviter purgantem exhibent, in hanc formam:

Rec. Fol. Sennæ Orientalis, dr. iij. Aniſi, dr. j. Bulliant in ſ. q. aquæ communis: In colatura diſſolve Diacathol. unc. ſem. Syrup. roſ. ſol. ℥. ij. Miſce, fiat potus. Vel

Rec. Mannæ Calab. Syrup. roſ. ſol. vel de Polypod. an. unc. ij. cum decoct. cord. q. ſ. fiat potus. Tertia die venam in brachiis ſecant, & ſanguinem ad v. vj.

aut x. uncias fundunt. Baſilicam, vel medianam ſeligunt, & in brachio ſiniſtro. Detracto ſanguine veniunt ad Julepos, ſyrupos, & Apozemata attenuantia, incidentia, & detergentia. Præparantibus, concoquentibus exhibitis, purgationem reiterant: & quidam ſanguine e ſalvatella, ſeu vena minimo digito proxima in ſiniſtro brachio, detrahunt; alii e venis ſedalibus, quas hæmorrhoides appellant. Medicamentum iſtud purgans fit ex iiſdem ſupradictis, addito Elect. de Citro, ſyrupis de Fumaria, de Polypodio, &c. Et cum nulli ex his cedit remediis, Oxymel longum ad tempus præſcribunt. Juſcula item alterata cum rad. aperientibus, foliis Cichorii, Capill. Ven. Meliſſæ, Pimpinell. Abſinth. Chamædryos, Chamæpithyos, Centaur. min. &c. Ex quibus Apozemata etiam, & Oxymelita præparant. Sunt qui ad vomitoria veniunt, & duo potiſſimum exhibere ſolent, Aſarum, & Antimon. De Aſaro ʒ.j. ℈.iv. in pulverem, cum juſculo carnis, vel cum vino. De Antimonio, ad gr. iij. iv. aut v. pariter cum juſculo carnis, vel cum vino. Multa brevitatis cauſa mitto, quæ appropriata appellant, eo quod traditæ experientiæ non reſpondeant. Topica etiam prætereo, etſi veſicatoria quibuſdam aliquando profuerint, ut cortex medianæ flammulæ, radix ranunculi, & ſimilia, quæ carpo admota ſæpe ſanant, veſiculis eo in loco excitatis.

De diæta pauca ſunt dicenda: vitandi ſunt cibi mali ſucci, craſſi, viſcidi, crudi, & omnes difficilis digeſtionis. Potus ſit vinum album, tenue, maturum, non auſterum, &c.

De compoſitis, implicitiſque febribus variis varie diſceptant: Nos, qui brevitati ſtudemus, & hoc in loco nudi tranſcriptores ſumus, recentiorum placita recenſebimus. Pro compoſitis implicitiſque febribus, febres intelligimus, quæ ſimul combinatæ, diverſos producunt paroxyſmos, & uno, atque altero die varia producunt ſymptomata, modo cum rigore, modo cum horrore. Sed de his diſputat Fernelius, poſt eum omnes moderni: utinam de earum cura diſerte ſcripſiſſent.

CAPUT XXIV.

De ſemitertiana.

NUlla eſt febris, quæ magis Medicorum mentes ſuſpenſas teneat: Ea nunc tertianæ formam in principio ſervat: modo tanquam continua incipit, & in Semitertianam deſinit; vel primis diebus ſit talis, & in hac forma perſeverat. Hæmitritæus dicitur, ſeſquitertiana, & horrida febris. De ejus mixtione cum quotidiana, inter recentiores lege Spigelium in *peculiari libro de ſemitertiana*, item Sennertum. Sed maluiſſem ab his ejus curam intelligere, quam tot verba inaniter jactata. Etenim quicquid de bilis cum pituita mixtione dicunt, meræ ſunt opiniones, ſublevandis ægris plane inutiles. Ecquid fingis tibi mille miſcendi modos? quid inde? Phlegmagoga cholagogis miſce, quantum voles, quibus melanagoga ad libitum addas, nihil efficis, caput Æthiopis lavas: non modo levamen nullum afferunt ægris, ſed afflictionem afflicto adjicis. Nolo in re tam clara quempiam monere, ſaltem hoc in loco vellem Medicos humaniter

ſe

ſe gerere erga infirmos, & eos blande, ac fideliter curare, & ſævitiem, qua plerique ex his utuntur, deponere. Novi quoſdam, qui non ſola phlebotomia, & purgatione contenti, carnificinam potius in dictos ægros exercent, quam Medicinam. A cucurbitulis incipiunt, ſanguiſugas ano apponi curant, naribus aliquando, veſicatoriis ex Cantharidibus ſtudioſe utuntur, & plurimum in fine, quando conclamata eſt ſalus. Verum, quod pejus eſt, nonnullis morientibus, vidi candens ferrum ſuturæ coronali, & nuchæ apponi, & hos carnifices pro magnis Medicis haberi. Aliquando interrogabam ſenem Medicum, cur ſimiles cruces in uſum advocaret, cum optime ſciret, conſimilia tormenta plus damni, quam utilitatis afferre? Reſponſum tulit, id vero ſe non ignorare, ſed ad hoc adſtrictum teneri propter conſuetudinem, & ut officioſus appareret coram cunctis, maxime amicis, & parentibus. Sed ad nos. Dicimus ergo curam ejuſcemodi febrium a ſupra allatis non eſſe diverſam, & quod dictum fuit de ſimplici quartana, item de duplici, & triplici quartana, item de tertiana duplici, dictum eſto.

CAPUT XXV.

De febris Hecticæ curatione.

HEcticæ febris eſſentia, ſi veraciter nobis eſſe tradita, ejus curatio omnium eſſet facillima, maxime ubi Medicinæ dogmata veritati eſſent conſona. Etenim ſi ejuſcemodi febris ſit ſimpliciter intemperies calida & ſicca, ut omnis febris, & ſolo ſubjecto, cui inhæret, differat: cur non frigidis & humidis, ipſi contrariis, adhibitis, non evaneſcit? Frigida incuſantur, ſi nimia, quia verentur, ne debilem calorem extinguant. Humectantia non ſufficiunt, quia non ſolum humectare oportet, ſed & refrigerare neceſſe eſt. At ad quid ejuſmodi ratiocinium? Practicantium infelices eventus rei veritatem ſatis probant. Verum ne ab inſtituto diſcedere videar, communem methodum demus. Itaque ad ejus curationem aggrediendam, tradunt ejus tempora eſſe conſideranda. Ejuſmodi tempora per tres gradus ſupputantur. In primo, eam eſſe cognitu difficilem, & curatu facilem, quod nos ipſis gratis concedimus; in ſecundo, curabilem; in tertio, omnino incurabilem. Medicamenta ad eam curandam duplicia ſunt, quæ ſimpliciter humectantia & refrigerantia appellantur: uti Violæ, Borrago, Bugloſſum, Nymphea, Roſæ, Endivia, Lactuca, Cichor. ſem. 4. frigid. maj. ſem. Papav. amygd. &c. His præmittere ſolent blandas purgationes, cum Caſſia, Manna, ſyrup. viol. ſyrup. roſ. & ſimilibus. Item ante dictum medicamentum Clyſter emolliens injicitur. Formulæ erunt:

Rec. Fol. Malvæ, Viol. Borag. Lactucæ, an. m j. ſem. 4. frig. maj. an. p. j. coquantur in ſ. q. aq. communis. In colaturæ lib. j. diſſolve lohoch de Caſſia, unc. j. mellis violati, ol. Nymphex, an. unc. iij. Miſce, fiat Clyſter prima die injiciendus. Secunda die porrigunt.

Rec. Pulpæ Caſſiæ recenter extractæ, unc. j. Vel

Rec. Syrup. viol. ſyrup. roſ. ſol. an. unc. ij. diſſolve cum unc. iij. decoct. flor. & fruct. cordial. Vel

Rec. Mannæ Calabr. unc. ij. diſſolve cum juſculo carnis.

Purgato corpore præbent Julepos refrigerantes ex ſupradictis rebus. Nonnulli adeo ſitiunt ſanguinem humanum, ut nullo pacto ſanguinis miſſionem prætermittere poſſint: ideo poſtridie phlebotomiam inſtituunt; reliquis diebus ſepradictos Julepos, & Juſcula. Nonnulli ex his, ut oculationes appareant, neſcio, quas obſtructiones ſomniant, quarum cauſa galli, & pipionum juſcula, quæ appellant brodia, præſcribunt. Mitto emulſiones melonum, amygdalarum cum Saccharo, & aqua roſarum. Item hordeaceum ſuccum cum ſaccharo coctum. Item morſulos, rotulos, conſervas, electuaria, & condita, quibus unuſquiſque ad libitum uti poterit. Extrinſeca erunt Balnea, fotus, unctiones, & embrocationes. Balnea in aqua dulci, in lacte, decoctis herbarum refrigerantium. Fotus item fiant ex dictis herbis, & naturalibus partibus adhibeantur. Unctiones fiant ex oleo amygdal.dulc.Butyro recenti, oleo roſato,&c. Embrochæ pariter parentur ex dictis rebus. Lac Aſininum, Caprinum, & muliebre medium tenent inter medicamentum, & alimentum.

Ad Hecticam, quæ fit ex Phthiſi, recurrendum ad ea, quæ dicuntur de phthoe, ſeu ulcere pulmonum. Hæcque in ſpecie, de communi methodo medendi febribus, afferre placuit.

CAPUT XXVI.

De methodo curandi febres per victus rationem.

VIctus ratio, tam in acutis, qnam in chronicis febribus, omnino, conſideranda, nam vix ſine illa quiſquam recte ſanari poteſt. Eſt vero victus ratio, commoda rerum non naturalium adminiſtratio, ad febres ſanandum. Res vero non naturales ſunt, aer, cibus, potus, ſomnus, vigilia, motus, quies, animi pathemata, inanitio, & repletio. Et quia in his, & in medicaminibus adminiſtrandis ſæpe mutationes fiunt, de illis primo dicendum. Etenim ex Hippocr. *lib.3.Aphor.1.*αἱ μεταβολαὶ τῶν ὡρέων, μάλιϛα τίκτουσι νοσήματα, *mutationes temporum potiſſimum morbos pariunt,* præcipue autem maxime, *& in temporibus magnæ mutationes caloris & frigidis.* Et *Aph.51.lib.2.Plurimum, & repente vacuare, vel replere, vel calefacere, vel refrigerare, vel quovis alio modo corpus movere, periculoſum, quoniam omne nimium natura inimicum eſt.* Mutatio vero fit, ut ait Gal.*comm. de humoribus,* in 4. rebus, utpote in admotis, in eductis, in his quæ fiunt, & extrinſecus incidunt. Quæ admoventur, ſunt potus, cibi, medicamenta, quæ vorantur; itemque aer, quem reſpiratione ducimus. Ea quæ fiunt, ſunt frictiones, deambulationes, & omnes motus. Quæ extrinſecus accidunt, ſunt balnea, unctiones, & alia remedia extrinſeca.

In aere conſiderantur ſubſtantia, qualitas & conſiſtentia. Tota aeris adminiſtratio in febribus, ut reliquarum rerum non naturalium, hac communi regula indicationum nititur, Contrariorum contraria ſunt remedia. Quare in febribus aer eligendus eſt frigidus, & humidus; qui ſi talis a natura non extiterit, arte eſt præparandus, utpote Aqua, roſis, floribus, herbis frigidis, & aliis ſimilibus.

Somnus ſemper humectat, & auget intus calorem inſitum, refrigerat, extin-

extinguendo calorem febrilem. At Galenus *comm.in Aphor.67. lib.4.* ſcribit in febribus ſemper nocere ſomnum, niſi ratione concoctionis plus afferat utilitatis, quam damni, quod ex motu ad interiora proficiſcitur, ut febricitans debilis, cui dati ſunt cibi, dormire debet. Vigiliæ ſiccant, humorem diſſipando, & ſpiritus. Vigiliæ, & ſomnus: utraq; ſi modum exceſſerint, malum. *Aph.3. lib.2.*

Otium, & quies refrigerant, & humectant: contra motus calefacit, & exſiccat. Hinc facile videre eſt, quid fugiendum, & quid amplectendum.

Quod ad victum attinet, is quo hodie utimur, longe diverſus eſt ab eo, quem antiqui uſurpabant. Illi enim præſcribebant Hydromel, Oxymel, Ptiſanam, cremorem ptiſanæ, &c. Nos juſcula carnis, hordeata, lac ſeminum melonum, panatam, &c. multis in locis ova ſorbilia. Quod ad quantitatem, Gal. multa dicit in *Aphor.4.l.1.* ubi tenuem, plenum, & tenuiſſimum victum introducit. Sed cum noſtra ætate nullibi hæc victus ratio ſervetur, de ea fruſtra diſſeri exiſtimo. In Gallia, Italia, & Germania Medici victus rationem variant: Imo in Italia ſingula quæque regio peculiarem victum ſervat. Hic lac melonum, panata, cum juſculo carnis, & ova ſorbilia, cibi ſunt, quibus utuntur. Potus eſt Aqua cocta, Vinum granatorum, ceraſorum, vel Aqua cum conſerva acidi citri, ſucco limonum, & ſaccharo. Pomum, & pyrum coctum non raro concedunt. Regionis tandem habenda eſt ratio. Item, ægrotantium conſuetudo non eſt negligenda. De quantitate cibi non eſt minor perplexitas, maxime ex Hippocr. *lib. 1. Aphor. 19.* deſumpta.

Impura corpora, quanto magis nutries, tanto magis lædes. Contentiones, & rixas hoc in loco concitatas brevitatis cauſa omitto. Hoc tantum te monere volo, ut loci conſuetudinem ſerves. Sunt nonnulli Medicaſtri ita moroſi, ut nullo pacto ova ſorbilia ſuis ægris concedere velint; dicentes ova eſſe nimis calida, & bilem producere, & eſſe concoctu difficilia. Eadem ratione juſcula carnium vituperant. De vino non eſt, ut dicam: nam miſelli ad paucas qualitates reſpiciunt, corticem quærunt & nucleum amittunt. Sunt revera febres, in quibus vinum non eſt dandum; ſunt nonnullæ, in quibus non modo eſt utile, ſed valde neceſſarium.

In acutis febribus, in cauſonide, in tertiana continua, & in hemitritæo a vino penitus abſtinemus, niſi ſit vomitus, ſumma virium dejectio, item & ſyncope. Hippocrates tamen in omni febre vinum porrigit. Flatus, nonnunquam febrium cauſæ, vinum pariter admittunt. Quo in loco animadvertere licet, vina eſſe multiplicia: generoſa hic nullum habent uſum; alba, debilia, & aquoſa probamus. De ptiſana, aqua cocta, hydromelite, aqua mulſa, &c. non ſum quicquam dicturus, cum ipſa hodie non ſint in uſu. Sola ptiſana nominatur, & qua nunc utimur, aqua, aut decoctum hordei potius nuncupandum, quam ptiſana. In Galliæ nonnullis locis coquunt cum hordeo pruna Damaſcena ſicca: Aniſum, & coriandrum, cum liquiritia coquunt in dicto decocto hordei. Ptiſanam ſuam parabant antiqui cum hordeo decorticato, coquentes, donec in formam cujuſdam chyli tranſmutaretur, cui parum aceti addebant, ut gratior redderetur guſtui, & ſub tempus eam vorandi, ſalis tantillum.

CAPUT XXVII.

De Aquæ Potu.

SUmma aquæ neceſſitas in victus regimine inſtituendo, peculiarem requirit contemplationem: ut ejus uſus non tam mortalibus, quam cunctis animantium generibus aptus, nobis innoteſcat. Potior pars ejus ſalſa eſt, & merito, ut tot piſces in ea viverent, & ab ea ſervarentur. Dulcis, ſeu inſipida nobis familiaris, vel a fontibus, & puteis, vel e fluviis, vel ex imbribus: mitto ſtagnantes, & e torrentibus promanentes. Probatur ea, quæ omnium leviſſima facillime incaleſcit, ac demum quæ ſimul inſipida, nulliuſque ſaporis, & cenſetur frigida, & humida: etſi vix talis reperiatur; nam ubivis locorum varias e terris mixtiones admittit. Hic Bononiæ, ubi degimus, plurima pars aquarum aliquid ſalis ammoniaci continet. Quæ e propinquis montibus in Civitatem per artificiales ductus corrivantur, tartaro marmoreo & gypſeo abundant. Duobus miliaribus a Civitate, in loco Sancti Raphaelis dicto, ſunt aquæ amaræ, & gypſeæ; ibi rara eſt aqua pura, & ſimplex. In noſtro præſidio, ad ripam fluvii Sapinæ, in medio montium gypſeorum, mirabile eſt, quomodo tres ſcaturigines optimæ aquæ reperiantur, & in toto illius ambitu damnatæ, ſicut crudæ, & graves. Hinc videre eſt, quæ ſit habenda conſideratio in ſeligenda aqua, in puriſſimis locorum intervallis: Hippocr. lib. de vict. rat. acut. ſect. 3. text. 40. de aqua ſcribens, inquit, ipſi *nullum illud officium tribuere ſe, præterquam quod in acutis bibatur morbis: non enim peripneumonicis tuſſim ſedat, neque ſputum educit; imo cæteris, ſi quis aquæ potione prorſus utatur, magis obeſt. In naturis biliosis, eſt biliosa, hypochondrio mala, atque etiam peſſima, bilioſiſſimaque & vires maxime labefactat, ubi in vacuitatem venerit.* Adde *quod lienem auget, & jecur, ubi inflammatum eſt, fluctuatque & innatat; tarde ſiquidem meat, quod frigida ſit, & incoctilis, nec alvum commovet, nec urinas provocat. Atque ex eo quoque noxia eſt, quod ſtercoris ſuapte natura expers ſit;* alvum namque non ſubducit: *eam vero, ſi pedibus frigentibus aliquis biberit*, id eſt, incipiente febre, *multo magis nocebit*. Quod ad nos, aquæ potum maxime probamus in febribus tartareis, & in his quæ a noſtra intemperantia veniunt. In his quæ cœlitus in nos demittuntur, uti in malignis, & peſtilentibus, vinum magis probamus. Aqua pura ſit, & ſimplex, ſine ſapore, & odore, levis, & minime craſſa. Coctam probat Gal. in *comment. de rat. vict. in acut.* Deſtillatam improbamus, quia ipſa cito putreſcit, poſtea Balſamica parte illa, quam a terra, aut aere ducit, orbatur. Aqua tandem aliis viis probatur, propter tartarorum, & ſalium diverſitatem; nulla enim eſt aqua, quæ peculiari tartaro, & ſale non ſit dotata. At hæc hujus non ſunt loci.

CAPUT

CAPUT XXVIII.

De Vino.

VInum, ut inquit Plinius, ſanguis terræ, ſolis hominibus ad uſum comparatum, in epulis præcipuum ſolatium. Qui ejus dotes meditari avet, Plinium adeat, apud quem ejus peculiares facultates & vires habebit. A noſtris in febribus maxime damnatur, idque quoniam calidum, & ſiccum, & febris pariter calida, & ſicca: at juxta communem regulam Contraria contrariorum ſunt medicamenta. Ratio clare patet. Supra ſatis contrariorum leges deduximus, febrium etiam ortum, & eſſentiam abunde aperuimus. Si nobis liceat per Hippocratis authoritatem, rei difficultatem aperire, victoria ſtatim in vini favorem erit. Verum plures ſemper feci experientiam cum ratione factam, quam ullius cujuſvis authoritatem in medium productam: & cum febris, quantumvis leniſſima pendet a Tartaro vegetabilium, vini uſum minime admittit; cum a Tartaro animali, vinum maxime requirit: ſi Tartaro minerali, vinum ſummopere neceſſarium erit. Sunt præterea quædam ſymptomata, quæ vini uſum vel admittunt, vel rejiciunt. Cardialgia, nauſea, &c. vinum admittunt. Capitis dolor, delirium, & omnis inflammatio idipſum reſpuunt. In malignis febribus, atque in ipſo contagio, vinum eſſe tutum agnoſcimus. At quia infinita prope ſunt vinorum genera, de quibus Galenum, Plinium, &c conſule: minus generoſum ſeligendum venit, & ex hoc cenſu, quæ minus tartaro abundant, & quæ aquoſa dicuntur, natura tamen, & minime auſtera. In regionibus vero, in quibus generoſa nimis generantur aqua communi diluantur ad libitum. Ubi anceps eſt Medicus de ipſius vini uſu, ſatius duco ut aqua utatur; puto enim aquam minus nos lædere poſſe. Quod ad vina Granatorum, & Ceraſorum, quibus hic utuntur Medici, quia ipſa palato grata ſunt, & ſpiritus noſtros tantiſper recreant, laudare ſatis non poſſum.

CAPUT XXIX.

De Hydromelite, Oxymelite, &c.

POtus cum melle & aqua cocta, melicratum appellabatur, & apud antiquos maximo erat in uſu. Hodie factum eſt celebre Hydromel Vinoſum. Id quod erat in uſu apud majores noſtros, parabatur cum melle, & aqua copioſa, tantiſper his ipſis ſimul bullientibus, quoad ſpumam emitterent: deſpumatum ſervabatur ad uſum. Vinoſum fit cum certa quantitate mellis, utpote lib. 1. pro ſingulis aquæ libris: excoquitur, & expumatur ad certam aquæ conſumptionem. Id in dolio aſſervatur, & detinetur in loco tepido, in quo fermentationem recipit, & acquirit ſaporem vini. De hoc lege Quercetanum, Penotum, &c.

Oxymel conſtat melle, aqua, & aceto. Dicitur ſimplex, & compoſitum: Illud ex tribus tantum perficitur: Compoſitum ex pluribus, ut Scilliticum, Helleboratum, &c. Gal. in *comm. de morbis acutis*, præfert Oxymel coctum crudo; nam aceti vis coctura imminuitur. Loquitur ibi Hippoc. de ſimplici, hoc modo: *Oxymel ſpatium educit, & facilem reddit reſpirationem*. Quod ad Hydromel, Hippoc. *loco citato*, ſcribit: *Melicratum, epotum per totum morbum in acutis morbis, omnino bilioſis, & magna viſcera habentibus, minus utile eſſe, quam aliis qui hujuſmodi non ſunt. Siticuloſum minus eſt, quam vinum dulce: mollit enim pulmonem, ſputum educit mediocriter attenuando, tuſſim lenit, &* (ut Gal. ſcribit) *provocat urinas abunde, & provocat bilioſa excrementa*. Hæc pauca ex Hippocr. & Galeno ſufficiant.

Nos loco mellis, ſaccharo utimur, & ex eo varias potiones paramus, modo cum ſimplici aqua, modo cum aquis ſtillatitiis, modo cum Limonum, ſucco Citrii, vino Granatorum, Ceraſorum, & aliquando cum aceto. Sed hæc ipſis mulierculis nota ſunt: ideo manus a tabula.

CAPUT XXX.

De Ptiſana, & Aqua Hordei.

QUia Hippocrates *lib. de Victus ratione in morbis acutis*, magni facit ptiſanam his verbis: *Ptiſana* (inquit) *omnibus condimentis frumentaceis recte præfertur in morbis acutis. Nam lentor ejus eſt lævis, continuus, & jucundus, lumbricus, & mediocriter humidus, & ſitim extinguens, & ſi quid elui oporteat, facile abluit: neque adſtrictionem habens, neque turbationem malam, neque intumeſcit in alvo; intumuit enim in coctione, quantum intumeſcere potuit*. Verum enimvero quæ ſit antiquorum ptiſana, vix ſcire poſſumus: major pars recentiorum vult ptiſanam eſſe decoctum hordei decorticati, quouſque in formam chyli tranſmutetur. Sed hic potus eſſet ingratus, ideo a nemine in uſum vocatur, minus ejus cremore noſtrates utuntur. In Gallia coquunt hordeum, & integrum, & excorticatum in ſufficienti quantitate aquæ communis: Nonnulli addunt pruna Damaſcena, & ſub fine nonnihil liquiritiæ raſæ, & parum contuſæ; alii ſem. aniſi, & coriandri addunt, & hoc decoctum appellant ptiſanam. Hic, ubi degimus, decoctum hordei ſimplex uſurpamus, & ipſum refrigeratum ægris concedimus, & hujuſmodi decoctum ſimplex, Aquam hordei appellant. Hordeaceum, quod eſt hordeum decorticatum excoctum in juſculo carnis, & ſaccharo conditum, quoquo pacto reſpondet ptiſanæ, etſi ſaccharum illis temporibus inviſum. In omni febre tandem veterum opinionem ſequor, qui conſuetudinis poteſtatem agnoſcentes, nihil temere immutare volebant, & revera (ut ajunt) conſuetudo eſt altera natura, & plane ea eſt ſervanda, etſi vitioſa.

CAPUT XXXII.

De vino Granatorum, ſeu ſucco mali punici.

MAli punici ſuccus, hic Bononiæ, ubi nunc degimus, in omnibus febribus maxime uſurpatur, ex eo forte, quia, ut omnia acida, refrigerat. Sunt vero ex his, non ſolum acida, ſed & dulcia, & vinoſa, de quibus copioſe ſcripſerunt Dioſcorides, & Plinius. Dioſc. *lib.* 1. *cap.* 129. inquit, *malum punicum omne eſſe boni ſucci, ſtomacho utile, perexiguum præbens alimentum. Dulcia ſtomacho utiliora habentur, ſed aliquantulum in eo calorem gignunt, & inflationes pariunt, unde in febre abdicantur. Acida adſtringunt, æſtuanti ſtomacho auxiliantur, & multo magis contrahunt, ac urinam cient. Vinoſa vero mediam ſortiuntur naturam. Nuclei acinorum acidi punici in ſole ſiccati, & obſoniis inſperſi, concoctive fluentem alvum, ſtomachumq; ſiſtunt*, &c. Plinius *lib.* 23. *c.* 6. *Punica* (inquit) *dulcia quæ Apyrena alio nomine appellavimus, ſtomacho inutilia habentur, inflationes pariunt, dentes gingivaſq; lædunt. Quæ vero ab his ſapore proxima, vinoſa diximus, parvum nucleum habentia, utiliora paulo intelliguntur. Alvum ſiſtunt, & ſtomacho proſunt duntaxat pauca, citraq; ſatietatem. Sed dulcia alimenti minimum dant, atq; omnino nulla in febri, nec carne acinorum utilia, nec ſucco. Medentur æque vomitionibus, ac bilem rejicientibus*, &c. Ex his conjicere licet, quiſnam poſſit eſſe eorum uſus in febribus. Quod ſi vi pollent adſtringente, merito in febribus damnantur; quia in febribus laxare, non adſtringere oportet: materia enim peccans per propria emunctoria extruditur foras. Quod refrigerent, & putredinem cohibeant, nulla eſt certitudo, nam eorum ſuccus, ſive vinum, propriis non caret impuritatibus, unde citiſſime aceſcit & acorem contrahit.

CAPUT XXXII.

De Succo Ceraſorum.

NOnnulli Ceraſorum ſucco utuntur, loco vini granatorum, & forte majori cum utilitate. Ceraſa enim ſtomacho æſtuanti conducunt, & ſuccum corpori laudabilem ſuppeditant; refrigerant pariter & adſtringunt, ſed non eadem adſtrictione, qua Punica. Ceraſa ſunt multiplicia: dulcia hic non intelligimus, de Acidulis tantum, quæ ſola febribus utilia ſunt ſuccum uſurpamus. Acidula quoque ſunt multiplicia, & inter præſtantiora, ea quæ valde rubra ſunt, acidula, & uſui oppido grata. Eorum ſuccus facile exprimitur, in Phialis vitreis aſſervatur, Soli per aliquot dies exponitur, ibi defæcatur, & oleo ſuperfuſo in loco apto reponitur. Idem ſuccus in formam extracti reducitur, ipſum Soli expones, donec craſſeſcat. De eo exigua quantitas ſolvitur in aqua communi, & fit potus palato gratiſſimus.

CAPUT

CAPUT XXXIII.

De Mineralium Acidis.

EX Sale communi, Vitriolo, & ſulphure liquores acidos extrahimus, id quod multi tradiderunt, & nos *in noſtra Pharmacopœa Spagyrica*. Ejuſmodi acida vegetabilium ſuccis acidulis longe ſunt præſtantiora, ſi rite uſurpantur; etenim a corruptione humores vindicant, longe valentius incidunt, & attenuant, valentiore vipollent refrigeratoria, iratorum ſpirituum ferociam retundunt, illisque pacem conciliant: quin crudos humores fermentant, eoſque ad expulſionem præparant.

CAPUT XXXIV.

De diverſis aquis pro potu in febribus.

NOn ubique & omni tempore vina granatorum, ceraſorum, & ſimilium reperiuntur: Quocirca eorum loco accipimus Tincturam roſarum cum aqua communi, puta unciam unam tincturæ pro qualibet lib. aquæ. Gratior erit palato, ſi duas, vel tres uncias dictæ tincturæ indideris. Tincturæ roſarum præparatio habetur in *noſtra Pharmacopœa Spagyrica*.

Maxima etiam cum utilitate uſurpamus Aquam, in qua bullierint radices acetoſæ ſativæ, cui ſaporis gratia additur ſaccharum ad unciam unam, vel duas pro qualibet libra. Ex aliis rebus variæ poſſunt parari decoctiones: ut ex ſantalis, violis, floribus, & foliis boraginis, acetoſæ, & ſcorzoneræ, &c. Aquæ ſtillatitiæ parari poſſunt in Balneo Mariæ. Item juſcula carnium cum acetoſa, boragine, cichorio, pimpinella, &c. quibus omnibus miſcere poſſumus eſſentiam, ſeu ſpiritum vitrioli; habet enim ſummam vim refrigerandi, & reſiſtendi putredini, &, quod majus eſt, iratos ſpiritus coercendi.

FINIS.

PETRI GUISSONII

DOCTORIS MEDICI.

EPISTOLICA DISSERTATIO

DE

Anonymo Libello (Circa Abbreviatum Veræ Medicinæ Genus) ubi potiſſimum eventilatur Principiorum Chymicorum Hypotheſis.

Ad Clariſſ. & Elegant. Virum D. Mignardum, Doctorem Medic. & in Aquenſi Collegio Aggregatum.

ERubeſcerem, mi Mignarde, amicorum optime, ſi quem non ita pridem noviſti vel ſititorem novitatis inexplebilem, is ego tibi derepente viderer tanto laſciviens otio, ut & Camœnas & artem præter ſpem me neglexiſſe ſuſpicareris. Creſcit medius fidius cum annis juvenilibus amor ſapientiæ, & ſi faverent mihi Superi, frequenti ingenioſorum hominum colloquio, Doctorum librorum lectione, experimentorum felici occurſu, & libertate meditationis, utique audires aliquando Guiſonium tuum furente zelo ſibi non pepercifſe in ſtudendo. Nec mireris amato, accepiſſe me nunc ibi nihil de hoc libellulo, quamvis ſedulo percunctantem, quem tamen Avenioni Typis mandatum primis tuis literis intellexi; quippe etiam noſtros apud Medicos & bibliopolas etiamnum de illo altum ſilentium: Sed e contra eſt, quod mirer, ubi illum Aquis-Sextiis ſuppeditaſti mihi legendum, te & primas paginas & authoris nomen, ut mihi non innoteſcerent, abſtuliſſe. Quicquid ſit, ut g[illegible]m tibi morem, qualemcunque veternum meum excutiam, ſumpto fritillo tentabo aleam; & roganti quid de illo cogitem, reſponſionibus meis currente calamo faciam ſatis.

Quadrifariam venit mihi conſiderandus hic libellus: primam partem deſignant principia, quibus univerſum mundi & humani corporis fabricam ſuperſtruit. Altera horum principiorum ſecretionem in animali, ſive coctiones perſequitur. Tertia aliquot morborum pathologiam attingit his fultam principiis, ſicut & quartana, quæ quorundam, ſi non volueris omnium, eſt θεραπεία.

Licet autem hujuſmodi apum mella non placeant, abſit ut opera data excitare velim aculeos, ſingulorum enim hominum mentes una caſſide velle concludere nihil ineptius: quæ dicam, non cum ſupercilio, & ut vellicem, dicam; ſed in amicitiæ teſſeram candide tibi, cui Titan de meliori luto finxit præcordia.

Video in ipſo limine authorem hunc malleos inter & incudes non niſi ſpirantem ignes, & antiquitatis calculo comprobatam Elementorum quadrigam, fruſtra reclamante Peripatho, ἀποδιδάκτως condemnantem: ſum aliunde quidem minime neſcius, nec valde moror, in dies ad eclipſin declinare effata Ariſtotelica, & celebriora Europæ Athenæa tralatitiis veterum commentariis ſapere dedignata, pro ſummo controverſiarum judice Stagiritam amplius non venerari in foro Philoſophi-

ſophico; ſiquidem patet omnibus Veritas, nondum eſt occupata: multos priſcorum errores ſapientior proles tanquam ſpongia abſterſit, & propitia fortaſſe magis pallade (licet urente invidia) naturam coluit. Admittit hic tria illa hypoſtatica Chymiſtarum principia, Sal, Sulphur, Mercurium, illiſque inædificat ſuum illud abbreviatum veræ Medicinæ genus. Excutienda illa nobis ſunt, tanquam operis baſis; culpanda enim illa epoche, ubi præbetur aſſenſus, & non convincitur. Unde deperimus nos γεωμετρικωτάτην illam Philoſophiam; quæ ſpreta luxuriante novitate verborum, Mathematica Syntheſi vel analyſi non rerum corticem, ſed medullam perſpicue demonſtrat.

PRIMA PARS.

QUinque potiſſimum argumentis breviter evinco falſam illam fuſilis Philoſophiæ principiorum triadem. *Primo*, cum ea ſint omnium corporum principia, in quæ ſingula corpora reſolvuntur, (analyſis enim eſt genuinum heterogeneitatis criterion) multaque corpora ſint, ultro fatentibus poſt infinita experimenta ipſius Chimiæ Antiſtitibus, Paracelſo, Helmontio, Quercetano, quæ catholica illa duo diſſolventia Ignis & Aqua, vel quicquid aliud notum, ad illa 3. principia reducere non poſſunt; adamantem intelligo, Talcum Venetum, Seleniticlem Moſcoviticam, Vitrum, Aurum, ☾. Oſteocollam, arenam & alia ejuſmodi; conſequens igitur eſt in multiplicibus corporibus de Θ, ☿, ♀, non conſtare, neque proinde 3. illa rerum eſſe prima principia. *Secundo*, quam belle cultro Spagyrico varia genera corporum e qualibet familia in 5. partes heterogeneas partimur, & ſic augemus principiorum numerum in officina Vulcani. Sit adinſtar omnium facilis inventu Tartari vexamen chymicum, ſi enim pulveratum immittatur in retortam ad furnum reverberii, mox igne leviori ſtillabunt in aptatum excipulum inſipidæ, flexiles & congelationis participes particulæ, quas phlegma ſive aquam vocamus. Tum adaucto igne ſubſequentur ſapidæ, volatiles & naturæ fermenteſcibilis partes, quas ex apice capitelli ſtriatim decidentes indigitamus ſpiritum. His proxime incumbunt acriori Vulcano unctuoſæ, inflammabiles, & jucundæ dulcedinis, quibus intelligimus oleum; ſulphur dixeris, ne arti fiat injuria in technicis nomenclaturis. Ultimo tandem patentibus undique regiſtris & furentibus flammis albeſcit coadunatum fixiori compage Tartari Colchotar; qud eductum e retorta, diſſolutum in aqua limpida & per chartam trajectum emporeticam, terram friabilem & acerbam relinquet filtri parietibus adhæreſcentem; & ſal ſive ſicca, rigida, ſapidave & coagulationis facilis ſubſtantia, facta levi diſſolventis evaporatione ad arenam, immutata albeſcet.

Nec locus ingenio eſt, ſenſus te judice vincent.

Similia encheiremata ſuppeditabunt fuligo, Vitriolum, Nitrum, Sal marinus, Succinum, Buxus, Sanguis animalium, Urina, Cornu cervi, & alia non pauca e mineralibus, vegetantibus & animalibus, quæ quinque eſſe mixtionis principia, tria liquida, & duo ſicca vel capitoſioribus Hermeticis evincent. Horum autem naturam & indolem perſcrutari, ſuamque (ut hariolari, nec ſine fundamento poſſumus) cuilibet aſſignare figuram, hujus loci non eſt. *Tertio*, ſcire momenti erit, an ignis ſit genuinum, adaquatum, & univerſale mixta corpora reſolvendi inſtrumentum & analyſta: Anathema artis eſſet qui de hoc vel leviter dubitaret, Chymici enim Sibyllæ folio verius id clamitant; ego autem, ni me meæ fallant conjecturæ, falſum reor & demonſtro. Conſtat ſuperius allato priori argumento, non pauca eſſe mixta, quibus diſſolvendis ignis impar eſt; purum enim aurum, & argentum trimeſtri ſpatio in vitraria fornace ad fluorem continuum conſervata, vix hoc duodecimam ſui ponderis partem amittet, illud vero plane nihil: tantum abeſt, ut principiorum ſolvatur unio. Inſudavi ego alias pluribus ſeptimanis per ſublimationes volatiliſando talco Veneto, oleum tamen perdidi & operam, totque laboribus exantlatis,

latis, nimiam duntaxat in calore obſervare datum eſt mutationem. Vitrum ex ſola ſalis & terræ in plantæ exuſtæ cineribus reſtitantium fuſionem confectum, cum poſitum ſit ipſo auro magis extra labefactationis aleam, nobis offert penſitanda duo; alterum, poſſe ignem bina corpora, uti ſunt Sal & Terra, ita arcte colligare, ut ex his fiat mixtum indiſſolubile; proindeque dare nobis ſuſpicandi anſam, plurima, ſi non omnia, quæ vi ignis in ſimplicia principia, exiſtimantur diviſa, eſſe adhuc compoſita, ut fuliginem, quæ e ligno combuſto ſeparata, in quinque tamen partes heterogeneas per analyſin ſpagyricam rurſus diſpeſcitur: alterumque, non induſtriam minus in compingendo eſſe naturam, quam ignem, tamque ſtrictim unire poſſe heterogenea corpora, ut ſint ignis ſpiculis & piſtillis undecunque impervia. Patet & illi, qui vel primoribus labris chymiam delibarit, vulgare Sulphur in vaſis clauſis per ſublimationes ſenſim volatiliſatum, ſurſum totum efferri in formam ſiccorum & inſipidorum florum, qui tamen ſi inflammentur in paropſide ad apertum aerem, penetrantem emittent fumum, qui ſub campana vitrea detentus in acidum illum tandem concreſcet liquorem, oleum ſulphuris per campanam vulgo nuncupatum. Ex quo evidens eſt, igne poſſe eandem ipſiſſimam materiam ſortiri variorum indolem corporum, neque proinde illam dividere (adinſtar analyſtæ) in priucipia hypoſtatica, ſed in novas potius, ut de fuligine jamjam dictum eſt, digerere contexturas. Fuſa ſimul & mixta invicem puriora duo metalla facile ſegregat nitri ſpiritus, quod vel aurifabros conſulenti reſpondebitur, ignis vi fieri nequaquam poſſe: Et ut ille nitri ſpiritus illibato auro diſſolvet argentum, quidni etiam partes aliquas non ſeparabit ignis e mixto, cæteris illibatis. Et hercle tantum abeſt ignem eſſe univerſale diſſolvens, ut ex ipſis etiam in arte anteſignanis Medico-maſtix ille Helmontius poſt Paracelſum, (penes quos tamen ſit fides) liquorem habuiſſe ſe glorietur, quem barbaro nomine (ut illis ad fucum & admirationem excitandam ſolemne eſt) alkaheſt vocant, quo carbonem quernum in vitro hermetice clauſo, ſpatio tridui totum reduxerit tepore balnei in geminos liquores, (ablato menſtruo & ſitu & calore varios, quibus ſimul ad arenam deſtillatis, vitri fundus, ut ait, æque purus apparuerit ac ſi recens e vitrario clibano fuiſſet allatus. Idem proclamat circa metalla, marcaſitas, vitrum, lapides, vegetantia, & qualiacunque mixta, quorum caput mortuum hoc agente reſolvitur in liquores: an amabo, duo hæc liquida, erunt principia compoſiti, vel illa duo ſicca? patet equidem latius hoc diſſolvens quam ignis. Imo ait idem Helmontius, (quod notatum velim) Saxum & Lapides omnes in merum ſalem, ſuo Saxo aut Lapidi æquiponderantem reducere ſe poſſe abſque omni prorſus ſulphure, aut mercurio. *Quarto*, nec immerito quæri poteſt, an ea corpora ſive principia, quæ vi ignis a compoſito ſeparata ſunt, in illo præexſtiterint eo modo quo abinvicem diſcreta percipiuntur, & celebrem illam æmulentur Anaxagoræ homæomeriam. Ratio dubitandi eſt, quod in Philoſophia ſaniori, materia, quam Geometræ, qui nec fallere nec falli poſſunt, triplicis dimenſionis ſubſtantiam definiunt, pro ratione magnitudinis, figuræ, motus, quietis, ſituſque partium, variam ſortita naturam & indolem, in hac univerſitate rerum exerceat hiſtrioniam, & omnigena corpora conſtituat: ejuſmodi etenim variis larvata texturis, diverſos (nec ibi diſcutiendum tam nobile Thema, ſed ſupponendum) in nervorum fibrillis polydædali corporis animalis excitat motus, ſenſationes & cogitationes circa objecta. Unde ſi compoſita corpora non niſi vario diſcrepent contextu, a magnitudine, figura motu, quiete, & artificioſa particularum compage, emergente, rationi non erit abſonum, concipere unam ipſiſſimamque materiæ portionem variis alterationibus & texturis ita poſſe concinnari (gignendis autem illis qualitatibus, quibus principia denominantur, ſufficit vel minima mutatio) ut illis ſenſationibus, quas excitat in animali, nomen olei phlegmatis, ſpiritus, ſalis, & terræ interdum mereatur. Juvat ad majorem expli-

ca-

cationem aliquot in hoc argumentum deliberare experimenta, & inprimis illud Helmontii. Poſuerat, inquit, in vaſe terreo 200. lib. terræ in clibano arefactæ, quam madefacit aqua pluvia, illique implantavit truncum ſalicis 5. lib. ponderantem: ac tandem exacto quinquennio arbor inde prognata 169. lib. & circiter uncias tres pendebat, etiam non computato foliorum per quatuor autumnos deciduorum pondere: Vas autem terreum ſola aqua pluvia vel deſtillata (ne obtruderetur παντεργία) ſemper irrigatum eſt, eratque amplum, terræque ad ſuperficiem defoſſum, & ne pulvis circumvolitans terræ commiſceretur, lamina ferrea ſtanno obducta, multiſque pervia foraminibus, vaſis labrum tegebat. Exſiccavit iterum tandem terram vaſis, eademque ad duas circiter uncias minus repertæ ſunt 200. lib. ex aqua ergo ſola ſurrexerunt 164. lib. lignorum, corticum & radicum. Idem in peponibus & cucurbitis experiri nemo non poteſt; obſervavi ego alias cum nobiliſſimo Boyleo, dum in Oxonienſi Anglorum Academia degerem, ſummitates menthæ, pulegii & meliſſæ, probe immiſſas in vitreas phialas aqua fontana, quæ nunquam mutabatur, repletas, explicaſſe ſe in radices numeroſas & luxuriantia folia; & cum in debitam excreverant pro indole magnitudinem, immittebantur in retortulam, & urgente igne phlegma, ſpiritum, ſulphur, ſal & terram artiſtæ ſuppeditabant. Idem & in piſcibus probavit uxor Rondeletii, quibus evincitur horum mixtorum conſtitutionem, germinationem, & incrementum eſſe aliud nihil, quam puram aquam vi peculiaris alicujus fabricæ ſeminis, plantæque, animaliſque, porulorum ſubactam, ſive modificatam vario motu, quiete, magnitudine, figura, & ſitu partium; Argillæ adinſtar, quæ a figulo per diverſos adacta modulos, multiplices ipſiſſima eadem concinnatur in formas; ut & id natura ſuis aliquo modo nobis ſubindicat meteoris; nubes enim, pluvia, grando, nix, gelu, glacies, pruina nil niſi modificata pura puta aqua ſunt, idque ſibi quis faciliu ſuadebit, qui in amputatione vitis verno tempore debite facta ingentem e vulnere aquæ copiam exſtillare obſervabit.

Si autem aqua propter peculiarem plantæ & animalis texturam in varias ſecetur & effingatur partes heterogeneas, quare non poterit illud ipſum ignis præſtare; & ut a multis vegetantibus ſine ullo additamento vitrum elicit, quod in ipſis præexſtitiſſe nemo ſanæ mentis dixerit; cur ea corpora, quæ a mixto educit, in illo præextitiſſe ſub his formis tam obſtinate afferemus, neque dubitabimus ea eſſe, ut vitrum, Vulcani cudentis opus? Ad ampliores theſis hujus dilucidationem excurſim attingere lubet petitum e cera Virginea familiare experimentum; illius enim modicum ubi ex apiario educitur alveo, ſapit mellis dulcedinem, florum redolet fragrantiam, apparet ſub ſuo colore, extenditur in ſuam magnitudinem, ſua terminatur figura, durum eſt ac frigidum, tactus organum non ferit acriter, & ſi concutiatur, emittit ſonum. Interim ſi experiatur ignem, ſapor ejus odorque pereunt, variatur color, magnitudo turgeſcentia ampliatur, figura deperditur, liqueſcit maſſa, incaleſcit, vix tangi poteſt, & quamvis concuſſa non edit ſonum. Ita ut quæcunque prius ſub quinque ſenſitoria cadebant, eadem remanente cera perierint omnia, novæque prorſus igne genitore prodierint qualitates. Adeo verum eſt hoc agente corpora tot & tantis obnoxia eſſe alterationibus, ut aliquando ita univerſim immutentur, ut alia omnino percipiantur a ſenſibus; & de iis ſupereſſe videatur aliud nihil, quam quod ingenioſo Philoſopho Metaphyſica meditatio. Forte idem præſtat ignis dum arietat in corpora, atque operantur aliqua inſtrumenta mechanica, quibus lignum utimur, illud enim in partes dividunt magnitudine, figura, ſcabritie, lævore, aliiſque qualitatibus diverſas; ut limæ ſerræque comminuunt in pulverem, ſecures & cunei in partes majores & ſolidas diſſecant, in tenues, latas, longas, ac flexibiles dolabra abradit, circinat in concavo-cylindricas terebra, & ſic de aliis.

Diſcrimen vero ſalis V.G. ab aqua ratione conſiſtentiæ, cæterarumque proprietatum, ſupra explicatam illius Architectonicem non damnat, cum ab ovi geminatis liquori-

bus non diſcrepent minus pipionis plumæ, nervi, membranæ, tendines, oſſa, & reliquæ partes, quas multiplicibus combinationibus congruenter actis, animalis incubantis, vel clibani ad thermometrum graduatus calor ex vitello & albumine efformavit. Ignis æque naturale eſt agens ac ſemen; ſi non omnes, ſaltem plurimas mixti partes heterogeneas fortaſſis ſuo malleo & incude compingit, quas quis ad errorem credulus in mixto præextitiſſe arbitratur. *Quinto*, Quis, amabo, ſe mihi exhibebit vadem præter ſuppoſita illa craſſiorum Chymicorum elementa, ſubtilioris naturæ particulas non ineſſe mixto, quæ fugaces admodum per vaſorum ſtillatitiorum poros & juncturas utut ſollicite luto obductas ſibi viam extra faciant ad minimum calorem & inobſervate foras elabantur? quis jure non ſuſpicabitur multa eſſe poſſe corporum genera, quæ nulli ſenſuum noſtrorum ſint objectum immediatum, ut teſtantur emanantia illa e magnete corpuſcula, effluvia ſuccini, gagatis, aliorumque electricorum corporum evaporationes, quæ mixtum tanquam partes principes ingrediuntur? quam ingenioſis (ſuperi) circa res naturales hariolationibus meditari Philoſophus poteſt, & quam ſapienter ſentiet qui nullam, vel minimam, ſi aliquam in illis eſſe aſſeret apodixim.

Addam mantiſſæ loco ſtimulare me ſcrupulum, quem parit inter ejuſdem generis principia obſervata diverſitas. Phlegma vitrioli valet ad uſtiones, non autem phlegma aceti; hoc extrahit e plumbo ſaccharinam dulcedinem, illud vero non item. Spiritus ſanguinis curat epilepſiam, provocat ſudores ſpiritus urinæ, cordi opitulatur in agone ſpiritus fuliginis, deobſtruit ſpiritus Tartari, ſpiritus therebintinæ potens eſt extrudendæ renum ſaburræ. Sulphur, ſeu oleum cinamomi, ſeminis aniſi, caryophyllorum, demerguntur aquis; oleum vero nucis myriſtice ſupernatat, ſicut & roſarum. Quantum diſcrimen inter ſales fixos & volatiles, Salem Tartari & Salem cornucervi! Primus ita fixus eſt, ut violento igne cum mira colorum varietate fuſionem patiatur, alter vero mediocri calore avolet: quantum etiam inter ſe diſcriminantur ſalia volatilia! Sal cornu cervi in excipuli parietibus parallelipipedi figuram æmulatur, Rhombi vero ſal volatile ſanguinis humani: Sal fixum abſynthii extenditur in figuram ellipticam, Sal vero cranii humani in exagonam. Quam varia ſalia variis conducunt ægritudinibus! Alcali abſynthii laudatur in imbecillitate ventriculi, euphragiæ in debilitate viſus, guajaci ad morbos venereos, ſuccini ad epilepſiam, levat alvum ſal tartari, & noſtris (quod a nemine adhuc obſervatum intelligo) conſtat experimentis in trigonas tam belle coaleſcere cryſtallos. Idem evincunt variæ notæ teſtæ probatrices in terra damnata, ſive in oſſium & lignorum, omni exauſto ſale, cineribus. Præterquam quod liquor ille ſtillatitius, quem ſpiritum vocant, mihi ſuſpectum admodum ſemper fuit; forſitan enim aliud eſt nihil, quam portio phlegmatis ſale volatili aculeata, quandoquidem exſtillatus ſupra fixum, V. G. Tartari Sal quilibet ſpiritus ferme totus abibit in aquam inſipidam, & ex portione ejuſdem ſpiritus facta erit aliqualis acceſſio ad pondus ſalis Tartari poſt deſtillationem; ita ut in hoc encheiremate ſuccedat ſecretio duorum horum principiorum ſpiritum conſtituentium, quorum alterum fixatur ſale Tartari, alterumque onere ſuo liberum vi caloris avolat: imo ad arenam vel id ipſum in quibuſdam ſpiritibus ſine Tartaro expertus ſum. Sicut e contra repetitis cohobationibus plurima ſalia volatiſantur in ſpiritum, illumque proxime æmulantur. Nova non ſunt ordinanda ſyſtemata, niſi omnia phænomena ſolvantur.

Allata ſuperius per anacæphaleoſim repetenti probaſſe mihi videor: *Primo*, Plurima eſſe corpora, quæ dividere in hypoſtatica tria principia non poſſit ignis. *Secundo*, Eſſe mixta non pauca, quæ diſtinguat in quinque partes heterogeneas: *Tertio*, Neque conſtare ignem eſſe univerſalem & adæquatum corporum Analyſtam. *Quarto*, Nec immerito dubitari, an eo modo præextiterint in compoſito partes heterogeneæ, quo a mixto ſeparatæ ignis ope viſuntur. *Quinto*, Mixto ineſſe poſſe genus aliquod partium, quæ ſint ſenſiteriis noſtris imperſcrutabiles; & ex his

demum

denium omnibus κατὰ τὴν ἀριθμητικὴν ἀναλογίαν eviciſſe dubium admodum, ſi non falſum principiorum ſyſtema Chymicum.

Neque profecto moveret me Thraſonica fuliginoſorum quorundam myſtarum jactantia, qua, ſonanti & tinula voce ſtreperi nihil non ſublime & inauditum garriunt, & ex ſua Arcanorum Tripode, ſtupenda (ſi Diis placet) de principiis Technoergemata pollicentur. Artis quidem filium me non eſſe fateor, neque illis ſumme initiatum myſteriis, Eleuſinis, Taciturnioribus, quæ veris adeptis, ut ajunt, ſacra ſunt: ubi tamen a ſcutica receſſi hypodidaſcali, aliqualem huic ſtudio nec ſine voluptate navavi operam, & inde (quæ quæ mea eſt emporia) cum Feureis, Chauveautiis, Barletis, Williſiis, Marcaſſuis, Dygbæis, Boyleis, Glauberis, Schroderis, pluribuſq; aliis ætatis noſtræ Chymicis primoribus familiariter contuliſſe glorior; ſed ſancte affirmo ab illis audiviſſe, vel præſtitum vidiſſe nihil; quod vulgarem Spagyricorum principiorum hypotheſim potuerit aperte demonſtraſſe.

SECUNDA PARS.

DIruto hoc fundamento corruit reliqua tota machina, nec enim (niſi ut promiſſa procederent) attingenda videretur eorum in animali ſecretio principiorum, quæ nulla eſſe oſtenſum eſt. Idem timeo, ne authori eveniat quod Ixioni, qui cum Junonis potentiæ Deæ loco, cujus ſibi concubitum animo deſignarat, cum evanida nube rem habuiſſet, Centauros progenuiſſe fertur & Chymæras.

Varias in hac altera parte coctiones perſequitur, ubi, *Primo*, Coctionem definit puri ab impuro ſeparationem. *Secundo*, Quatuor eſſe aſſerit in animali coctiones, ſeparationem ſulphuris a ſale & mercurio in ſtomacho, excretionem mercurii a ſale in hepate, ſalis ſegregatione in renibus, & in ſingulis partibus Tartari ſequeſtrationem. *Tertio*, Coctionum harum inſtrumentum eſſe Archeum, corporis coquum, & naturæ laboratorem Spagyricum. Ad *Primum*, non bene definita videtur eſſe coctio per ſeparationem puri ab impuro, cum, ne altius in caſſum philoſophemur, in ipſa elixatione & aſſatione de contrario conſtet in culina; inibi enim omnia confuſa manent, nulla ſeparatio, nec ullum vas excretorium. Aptius coctionem in animali dicerem eſſe digeſtionem aut fermentationem, qua alimentorum heterogeneæ particulæ ſoluto mixtionis vinculo in novas ſubiguntur moleculas, ſive in alia materiæ ſchemata animali nutricando idonea: impuri vero ſeparationem & excretionem famulari diſtributioni coctorum alimentorum. Ad *ſecundum*, Principiorum triade evincitur (argumento ut ajunt ab hominem) non eſſe niſi triplicem in animali coctionem, ſive trium principiorum ab invicem ſeparationem. Præterea ſi puri ab impuro ſeparatio foret coctionis characteriſmus, utiq; plures eſſent quam quas retulit in animali coctiones: non tantum enim peracta chylificatione craſſiores alimentorum portiunculæ, quas recrementa vocamus, motu periſtaltico per interanea foras eliduntur, dum puriores mobilioreſque ſubeunt huc hiantia lactearum venarum oſtiola: non tantum ad renum parenchymata delatus per arterias emulgentes urinoſus liquor ſtillatim depluit, in fornicatam eorum pelvim per papillares novem carunculas totidem aptatas tubulis, quibus patet alveus ad uritides angiportus: non tantum inquam arteriolis per corporis habitum ſeparatur in modum vaporis ſeroſior ſanguinis pars: Verum etiam ex inſertis ventriculi inteſtinorumque tunicis, arterię cæliacæ & meſentericæ ramulis percolatur phlegma tam acidum quam inſipidum, quo tanquam periſtromate albeſcunt eorum parietes & molleſcunt. Felleus humor ad jecinoris parenchyma per portas & bilarias arteriolas pedetentim transportatus elutriatur, partim in porum bilarium, partim in cyſtidem felleam, unde per choledochum emungitur dodecadactylon inter & jejunum; quo vel ſaltem non procul exonerat ſeſe ſeroſa ſua illuvie (lactearum & arteriæ cæliacæ recremento) Virſungicus pancreatis canalis: filtratum per cordis carnes & arterias coronarias ſerum ſeſe diffundit in pericardium: per ductus ſalivales e glandulis maxillaribus & paroditibus excernitur in os ſalivalis

li-

liquor, per membranam anteriorem & poſteriorem pituitariam ſub oſſe ſphænoideo, perque alia e ſeptem oris ſcaturiginibus colatoria, quot & quam varii filtrantur & ſeparantur humores; taceo, auriumque, oculorumque & diſperſarum per universum animalis corpus glandularum excretiones, quibus omnibus non modicum fieret incrementum numero coctionum. Tertio, ex allata definitione non coqueret ſtomachus, qui nihil excernit, ſed coqui vites potius ſubirent inteſtina. Ultra quod nec admodum naſutus videatur hic author in anatomicis, qui chylum per venas meſaraicas ad hepar, ut evadat in ſanguinem, deferri in fide majorum credat; oppido certiſſimum eſt, illam chyli transfretationem ex inteſtinis per aſellianas Meſaræi lactes, thoracicoſque Pecqueti ductus gemina fieri ſcaturigine ad ſubclavios ramos paulo infra jugulares venas, axillariumque cataractas, & exinde per aſcendentis cavæ truncum in dextrum cordis thalamum exundare; itemq; hæmateſeos officinam non eſſe jecur vel unicum illud declarat experimentum, quo in prima animalis formatione hepar eſt delineatum inter ultimas internarum partium, nec oculis deprehenditur, niſi ubi jam corpus turgeſcentibus fluente ſanguine tubulis, ejuſque purpuriſſo longe antea rigatum & ſolidatum eſt, ut non ſemel familiaribus meis demonſtraſſe pluribus extiſpiciis mihi contigit. Quarto, omnigenorum principiorum particulæ obſervantur in qualibet coctione, & in quibuſcunque excrementis, igitur per coctiones non ſuccedit illa principiorum ſeparatio. Quinto, inter litandum genio anatomico animalium hecatombis, eorum fella propriis etiam incluſa veſiculis in lapillulos ſive ſalem fixum concreſcere non infrequenter obſervare eveniet: ex quo ſuccos amarulentos & animalium fella de natura ſalis non parum participare concludere eo magis eſt, quod ex abſinthio, centaurio minore (fel terræ vocant botanici) ſimilibuſque aliis amaris ſimplicibus ingentem ſalis copiam facta incineratione educimus. Imo inde fortaſſis eſt, quod tanta lanionum cura ut incorruptum & cum genuino ſuo colore aliquandiu ſervetur hepar, neque felleus emungatur humor e cyſtide, neque extrahatur e parenchymate veſicula; e contra vero fraceſcit mox & putreſcit, ſi cum bile ſua nucleus evellatur: proprium etenim ſalis eſt carnibus aliquam ſine corruptione conciliare perennitatem; felque propterea merito inaugurabitur hepatis balſamum. Quidni etiam ſubodoretur aliquis (hæſitanter tamen ibi loquor) bilem ſuccedaneas ideo clyſmatis agentem vices: quod (uti accidit e ſale Tartari & marino levantibus alvum) illa ſale ſuo ſollicitet motum inteſtinorum periſtalticum, quo coacervata in eorum meandris alimentorum magmata foras extrudantur? unde, ni fallor, aperte contra definitionem allatam evincitur, non in renibus tantum, ſed & alibi fieri ſalis excretionem. *Ad tertium*, coctionum, nutritionis, vitæ, & mortis inſtrumentum eſſe Archeum, ſive naturæ protopræſidem, qui unicuique cum microcoſmo tum megalocoſmi parti jus ſuum reddat, profecto Pythia vate, aut Carmenta obſcurius mihi canere eſt. Fragilis & laborioſa mortalitas in naturæ ſecreta raro pervadit, adeoque miracula putat illa, quorum rationes cauſaſque ignorat; & cum veritatem occupare non poteſt, ad commenta recurrit. In phyſiologiæ ſcenam inducere Archeum, Tragicum agere eſt, qui cum explicare argumenti exitum non valeat, Deos advocat in Theatrum, ut ſolvant nodum fabulæ; & ita ſi fide careat, admirationem ſaltem implet. Nec Deus interſit, niſi dignus vindice nodus inciderit.

Veræ Philoſophiæ primus eſt ille canon; Nulli credendum propoſitioni naturali, quam clare & diſtincte non perceperit intellectus. Nemini autem in mentem veniet decantata pridem a pluribus chymicis fabula illa de Archeo, niſi cui non ſupperet in explicandis rerum phænomenis æqua naturæ, ejuſque ordinis cognitio (cujus vis atque majeſtas in omnibus momentis fide caret) vel ipſe τὰ πάντα Deus. Abſit hercle ut Theſim illam excutiam, quam æque falſam ſine argumentationibus, ut fuſe alibi poſſem, prætereo; ac author veram ſine probatione, ſuo more obtrudit: in confutandis

enim hujuſmodi figmentis pretioſiſſimo tempori vel tantillum detrahere eſſet religio, & eventilare fabulas non Philoſophum ſaperet, ſed Poetam.

In hac aſſertione Archei verſatur difficultatis cardo, circa coctionis inſtrumentum; Illud autem fermentum eſſe paucis evinco: Ructus acidus in eupepſia, ejuſque privatio in apepſia ſubeſſe innuunt in ſtomacho fermentum aliquod acidum, ratione cujus elaboretur prima coctio; ut enim oleum ſulphuris limaturæ chalybis inſperſum, ſulphureum ſtatim & tætidum elevat odorem; ſic ratione inverſa, quia medicamenta chalybeata ore deglutita nidorem excitant in gula ſulphureum, non ſecus ac ſi ova cocta ad duritiem fuiſſent comeſta; inde eſt quod acidum in ventriculo nidulans fermentum ferrum corrodere, & hunc elevare nidorem auguremur. Implantatum autem ſtomacho fermentum aliud eſt nihil, quam chyli confecti quoddam reſiduum, quod ejus plicis adhæreſcit, ibidemque aceſcens fermenti naturam induit; ut accidit in panificio & cereviſia, pro quibus conficiendis aſſervatur portio maſſæ frumentaceæ fermentatæ & ad acorem ſervatæ, floreſque jam confectæ cereviſiæ. Idem eſto dictum de cordis fermento, cujus occurſu ſanguis impetuoſe efferveſcit, juxta ac cum voluptate viſitur in enchiremate tartari vitriolati, martis adſtringentis, bezoardici mineralis, vel in affuſione ſalis armeniaci ad quam ſtygiam; idem de particulis genitalium, aliorumque partis fermentativis, nemo non poteſt concludere ſine Archeo.

Ut autem ars varia excogitavit cribrorum, ſetaceorum, filtrorumque genera, ad excernenda diverſæ magnitudinis & figuræ grana atque corpuſcula, ita & ſolers natura omnigena compinxit, tenuia in animali colatoria, per quæ e ſanguine (multiplicium corporum ſeminario) foras aliqua detruderentur, aliis intus præ contextura neceſſario reſtitantibus. Sic renum parenchyma ſubit ſerum, ratione figuræ ſuarum particularum, illorum aptatarum porulis, quos adire non poteſt ſanguis alterius fabricæ: Sic cyſtidos, & pori fellei oſtiola bilis ingreditur, per quæ non patet aditus ſanguini. Nec ad has excretiones magis ſollicite advocandus eſt in ſubſidium Archeus, quam ad diverſorum granatorum ſeparationes, quæ per cribra variis donata foraminibus accidunt, vel ad ſeparationem aquæ dulcis, a Sale in aqua marina, trans arenæ cylindrum exſtillantis. Scio per implantata ex hypotheſi his parenchymatis fermenta præcipitantia rem quoque facile explicari poſſe, *uti evenit lacti mediante acido, & ſoluto ſulphuri antimonii mediante aceto*; ſed hæc omnia aliter atque excurſim velle perſequi, ratiocinationum eſſet nunquam ſatis.

TERTIA PARS.

PHyſiologicis innituntur pathologica; ſuſque deque everſis rerum & corporis animalis præſuppoſitis principiis, non poteſt niſi proprio pondere collabeſcere, his ſubſtructa morborum ratiocinatio! huic ergo tandem diſſertationi meæ colophonem libenter imponerem, Vir Clariſſime, niſi ſignificare tibi vellem aliquot niſi animadverſionibus totum libellulum percurriſſe me, uti imperaſti.

Sibi potiſſimum duo vindicat hæc pars: alterum, Archei exorbitantis vel deficientis ope coctiones labefactari, ex quibus morborum ilias; alterumque, vi ſua magnetica quamque corporis partem pro indole ſua & genio ſibi attrahere & diſponere alimentum, ex eoque purum ab impuro ſeparare per coquentem Archeum.

Ad primum hic profecto hærere mihi penitus aquam ingenue fateor, & quamvis terna geniculatione votum facerem vel Hermeti, vel Æſculapio, nullam aliam efformare mihi poſſe præſumerem ideam ex grandiorbus illis & inauditis (Archei exorbitantis vel deficientis) verbis, quam ſibi quis effingeret ex iſtis (deficientis vel exorbitantis Pallados:) Neque verendum ratione minus nervea ne præaſſentur alimenta in ſtomacho ex Archeo exorbitante, quam ne accedantur in cerebro Spiritus animales ex exorbitante Pallade. Sic error errorem ducit; Verba pura puta hæc ſunt, quæ ſignificant nihil: luditur aliquando ſub verborum ſeſquipedalium ambagibus, ut elegantius lædatur inſolubilis difficultas. Atramento aquam inficit,

cit, quæ nimirum fuerat audax ſepia, ut ab expanſis piſcatoris invigilantis retibus ſeſe caute expediat.

Ad alterum. Qui qualitates magneticas impugnat, non eſt amicus Cæſaris; (impudentis, inquit Julius Cæſar Scaliger, hominis eſt, occultas negare qualitates, & revera ſi magnetiſmum tollis & ϖεφυκίτως agentia, medicinam nudam facis, præſidiorum jejunitate languentem) impudentis ſiquidem hominis eſt multa negare, quæ imperſcrutabilia & occulta ſint humano ingenio; at occultis qualitatibus reſolvere velle difficultates & ſuam his verbis argute velare inſcitiam (ſpace Cæſaris dixerim) impudentiſſimi eſt. Quis amabo, arguerit in magnetiſmum, niſi qui non viderit unquam magnetem? Nec tamen inde occulta qualitas eſt virtus illa magnetica; Sex enim & triginta experimentis ita perſpicue illius naturam demonſtrare poſſum ſecundum mechanicæ leges, ut æque facile & æque aperte intelligatur, a [illegible] iomate horologico regulatu rotarum, æquilibrii, & indicis motus: imo quod ſapiet parodoxon, clarius & intellectu facilius videtur eſſe mihi nihil in Phyſicis quam virtus magnetica; in qua nihilominus cum nulla ſit attractio, opinio magnetiſmi nullo prorſus modo conducit explicandæ animalis nutritioni. Illius autem œconomia facile comprehendi poteſt abſque tot amagibus, ſi ſupponatur ſanguis, ut reapſe eſt, omnigenarum particularum ſeminarium; & ex circulationis legibus ſingulas corporis partes ſuis fluctibus alluere: arteriæ ſiquidem in qualibet diaſtole ſuos dilatant porulos, per quos elixir data porta modicum ſanguinis, tanquam per rivulos ſecundum filamenta membrorum quibus contexitur animal; In ſyſtole vero iidem pori conſtringuntur, & extravaſatus ille ſanguis grumeſcit, quo perficitur nutritio. Varia autem illa eſt, tum ratione curſus ſanguinis ad certa loca collimantis, tum ratione diverſæ magnitudinis, & figuræ, ſanguinis particulis patet & non aliis aditus.

QUARTA PARS.

In Therapeutiam collimat tandem noſtra ultima velitatio, quam ille Machaon felici Medicinæ Apolline abſolvit unica perigraphe (Arcanum ait, ad Majorem Dei Gloriam, & ad ſingulorum utilitatem charitative trado. Rec. Salis Hermetici uncias duas, acidi tartari uncias tres, cryſtalli calcinati unciam unam cum dimidia, tartari vitriolati drachmam unam, ſantali rubri drachmam unam cum dimidia, Spiritus vitrioli quantum ſatis. Fiat pulvis. In juſculo bubulo aut gallinaceo ſumi debet, quo facto fata & natura ipſa viam invenient, qua ejiciant.)

Plerique Pyrotechnici (longe abſit, ut de hoc authore id cogitem) ſub nomine Jehovæ preciofius ſuas merces vendunt; religio prætexitur, aurum quæritur: ita & ſæpe cum rebus humanis tam male geritur, utqui Curios ſimulant, non infrequenter vivant bacchanalia. Arcanum orbi tradit. Apage rhabarbaricos & triobolares medicos, Cotonianam & Hippocraticam Medicinam? Nihil impræſentiarum circa ægros decernatur quod non ſapiat Hermetem, Magiſterium & Elixirem? Tria potiſſimum in hac deſcriptione notanda judico; Primo, ubi ſe coram explicuit author ad majorem Dei gloriam & proximi affectum velle ſe adverſus Arthritides, crudeles aculeati ſale volatili feri fœturas, neſcio an non adverſus ad unum omnes morbos, ſtrenuum & panchreſtum revelare nobis & poſteris medicamentum, tum præſcribit Sal Hermeticum, hoc eſt, ſi non illi, ſaltem nobis ſal incognitum: quis non videt ibi deſiderari bonam fidem. Præterquam quod morborum ille graviſſimus cum luſerit hactenus Coam & Mauritanam manum, verendum profecto eſt, ne ſit quoque luſurus Germanicam. Secundo, ſi ſit ibi hariolandi locus, ſal illud eſſe poterit Armeniacum Philoſophorum, panacæa, clyſſus, ſive, ut ajunt Artiſtæ, Balſamica, perfecta, fuſilis, & catholica Medicina; ubi rejectis inertibus & paſſivis elementis fit

taxat activorum unio , & ubi fixum ex volatilis præponderantis internodio volatiliſatur . An ſic univerſum loquendo ſolverimus nodum , authori dijudicandum relinquimus : quidquid ſit , ſi ſuccedat nobile aliquod medicamentum , eſſe debet de genere volatili , ut & ad ſanguinem & ad affectas remotiſſimas corporis partes extra vaſa penetret . Verum huic effectui ſeſe mox opponunt propter fixitatem præſcripra reliqua medicamenta ; cum enim ex præponderante volatili fixum evadit in volatile evaſurum erit in fixum . Dein cui , amabo , uſui niſi ad polipharmaciam in tanta aperientium imo & deferentium medicamentorum doſi inſervire poterit medicum ſantali rubri , cæteroquin inertis & inter album & citrinum reliqua ſantala magis refrigerantis ac adſtringentis ? Tertio , Ubi ſpiritus vitrioli guttatim depluit in liquorem tartari per deliquium ſoluti in cella vinaria , fit extemporanea ebullitio, & tam recte duo illa ſalia maritantur , ut ad vaſis imum præcipitentur in albiſſimum coagulum , quod , peracta levi ſuperinnatantis liquoris evaporatione , tartarum vitriolatum nuncupamus . In hac medicatione author bis præſcribit medicamentum , tartarum enim adhibet vitriolatum , & poſtea acidum tartari cum vitrioli ſpiritu , quæ nihil item aliud ſunt quam tartarum vitriolatum . Ne plura advertam , exhibet hunc pulverem ad libitum in juſculo bubulo aut gallinaceo , primum eſt craſſum & obſtruens , alterum vero aperiens & detergens : quo autem modo hæc concilientur , omnino me latet ? Dato pulvere , (perſequitur,) fata & natura viam invenient qua ejiciant, ita ratiocinari , medicamenti ſui vires & davam parum intellexiſſe videri eſt . Has qualeſcunque animadverſiones meas ad pulvinaria tua tandem depono Vir Humaniſſime ; Majora debebam equidem , ſed majora in hoc argumentu dare pro brevitate temporis nec potui , nec volui , ut aptato ſtatim calamo reſcriberem imperanti : tibi enim uni locutus ſum , & non multis, quippe ſatis magnum alter alteri theatrum ſumus . Spirantem altius hunc authorem incerta ferme omnia , & inter ſe non bene cohærentia , ſubnotaſſe mihi ſatis ſit , tutumque & extra teli jactum ſub Vulcani præſidio ſe exiſtimantem , veluti de altiori ſcena , vulgari in caſſum allatraſſe Medicinæ , nec majori quidem cum ſucceſſu veteres abrogare voluiſſe leges ſalutis . Hermeti propterea non valedico , ut ſolo adhæream Hippocrati ; utrumque colo ex animo : juvat ἰατροφιλὸν ambabus manibus eſſe armatum , & ubi certaminis urget neceſſitas (quæ prudentia ejus eſſe debet) vel iſta vel altera , cæſim vel punctim ingenioſe pro magnitudine periculi dimicandum . Si belle cedunt omnia clariſſimis & nuſquam non deprædicandis Doctoribus , Domino Joachimo le Vieux , Domino Henrico de Felix , Leonardo de Forteiſſon , aliiſque non paucis , quos ſeniores in artes viros & Atlantes , Emeritoſque ſub utraque Pallade veneratur Avenio : Neque proinde in tantos ac ſummates civitatis hujus Medicos cauſam iſtam magnam partem fabam eſſe velim exiſtimes , quos in Chymia verſatos eſſe neminem latet . Chymiatris equidem multa debet ſanctior & purior Medicina , ſed non omnia ; & erunt ſemper non pauca (nimirum in fauſto fortaſſis omine) quæ ad longos annos ab illis deſiderabis . Interum differentium inter ſe reprehenſiones non ſunt vituperandæ , ubi abſunt ſales illi acerrimi , ſycophantiæ & illa ſermonis amarulentia ; illos (ita me amet Dieſpiter) e qualibuſcunque his quiſquiliis meis abdicare volui , & prorſus abdicaſſe puto ; nihil enim gravius mihi cordi eſſet , quam ſi de me quis ſentiret . Anonymo quidem obſtiti in ſcrutinio veritatis , nec illaudabiles tamen ejus etiam irritos judico conatus ; lauda tu & meos (vir Doctiſſime) etiamſi judicaveris irritos ! Vale & me ama. Avenioni datum pridie id. Febr. anni ab Æra Chriſtiana M.DC.LXV.

FRI-

FRIDERICI HOFFMANNI
TRACTATIO BREVIS ET LUCUL ENTA
DE
FEBRIBUS.

CAPUT I.

De Febribus in genere.

NUllus morbus eſt, qui corpora noſtra frequentius violet majorique moleſtia afficiat, atque inſigne vitæ diſcrimen inferat, quam ipſa febris. Aliis morbis facillime ipſa ſeſe adſociat, ut nullus ferme ſit, qui non febrilis motionis ſpeciem præ ſe ferat, adeo communis ille affectus eſt, quod etiam ſuo ævo jam approbavit *Hippocrates libr. de flatibus*; Et cum omnes alii morbi unam vel alteram obſideant partem, una febris totum occupat corpus: adeo ut his rationibus compulſi veteres Romani Deam eſſe febrem crediderint, ſacellaque in honorem, ne noceret forte, & corpus affligeret, erexerint, teſte *Valer. Maximo*; nihilominus familiariſſimus hic affectus quoad ejus cauſas, ortum, periodorum explicationem, aliorumque accidentium rationem, tantis, hucuſque difficultatibus ac dubiis immerſus latuit, ut dici vix queat. Equidem quivis ferme celebris Medicus, ſecundum principia ſua, quibus addictus eſt, hypotheſin quandam formare allaborat, qua perſpicuam reddat febrium perplexam doctrinam. Attamen ſi exactius, quæ hactenus adducta fuerunt, expendimus atque examinamus, illa obſcurum hoc negotium minime clarum reddere, & difficillimorum occurrentium phænomenorum explicationi ſufficientem lucem affundere deprehendimus. Ratio potiſſimum mihi hæc videtur, quod plerique hanc rem aggreſſi fuerint non ſufficienti practicæ experientiæ cognitione inſtructi, cum tamen practica medicinæ pars, non tantum ad uſus humanos, verum etiam ad formandas rationes contemplative, præcedere debeat. Quocirca neglecta experientia ſolidiori & attenta, item contentis veterum libris, & obſervationibus, ex quibus tamen unice genuinæ praxeos ita & theoriæ fundamentum peti debet, in medium adduxerunt circa hiſtoriam febrium talia, quæ raro vel plane non contingunt, quæ autem fiunt, illa ipſa quoad circumſtantias potiſſimum omiſerunt, unde non potuit non naſci ex ſuppoſitis practicis falſis falſa etiam theoria atque ſpeculatio; quæ deinde praxi minime accommodari potuit. Altera ratio, quod doctrina de febribus hucuſque prolata tantis laboret difficultatibus ac dubiis, hæc mihi eſſe videtur: plurimi ex principiis imaginariis ac figmentis cerebrinis, neque intelligibilibus, atque in re ipſa inveniendis ſuppoſitis condiderunt theoriam & pathologiam medicam. Pauciſſimi ex ſimpliciſſimis, quibus totius naturæ operationes & effectus continentur mechanicis, materia & motu, rem aggreſſi ſunt. Sicuti autem Phiſicus, ita etiam Medicus ad rationes mechanicas ſeu ſimpliciſſimas quantum fieri poteſt, omnia reducat, & ex ipſis dubia ſolvat atque phænomena explicet. Sapientiſſime hinc dicit *Hippocr. libr. de ſteril.* πειρῶ τι φύσεικὸς ἔιναι: Conare ut Phyſicus evadas. Nos itaque remotis omnibus præjudiciis, ſuppoſita febrium tam in genere, quam in ſpecie hiſtorica cognitione & genuina pra-

practica experientia eo allaborabimus, ut ſicuti hactenus tentavimus in aliis, omnia quæ occurrunt in doctrina de febribus explicanda, ex principiis clariſſimis intellectu facillimis, ipſis mechanicis, ducamus atque derivemus, adeo ut ex illis quæ perplexa, abſtruſa & recondita hactenus circa hoc negotium aliis fuerunt, clariſſime, mea ſententia non tantum, jam intelligi & demonſtrari queant, verum etiam ſecura, certa & vera via habeatur feliciſſime ſanandi omnis generis febres. Deus autem ex alto nobis & noſtris conatibus clementiſſime adſiſtat!

Dimiſſo autem nomine, quod Latini a fervore, Græci ἀπὸ τῦ πυρὸς derivarunt, ad febris naturam & indolem inveſtigandam properabimus. Sed priusquam hoc aggrediamur, opus erit, ex hiſtoria morbi quædam præmittere, quo legitima fiat connexio, collatio atque diductio theoriæ ex praxi.

Primum itaque notandum: Nullam febrim dici poſſe, ubi non ratione pulſus & motus ſanguinis quædam inordinationes ſentiantur, ita ut in omni febre pulſus a naturali reſpectu ipſius ægrotantis deflectat & inordinatus fiat, potiſſimum quoad celeritatem, frequentiam vel inæqualitatem. *Galen. 1. ad Glaucom 5.* inquit: In omnibus febribus eſſe quandam inæqualitatem pulſus. 1. Nulla exiſtit febris, ubi calor corporis temperatus, proportionatus & æqualis eſt, ſed in omni febre obſervatur calor exceſſivus improportionatus, adeo ut ob hanc rem febrim veteres per calorem corporis totius excedentem, vel intemperiem calidam & calorem p.n. definiverint, & ubi calor moleſtus non obſervatur, non dicenda affectio febris eſt, ſed magis ad ſpaſmodicas paſſiones per periodos redeuntes eſt referenda. 3. Nulla obſervatur febris, ubi extrema corporis & cutis ſecundum naturam ſe habent. Inter initia atque ſub ipſa acceſſione conſpicitur ut plurimum conſtrictio pororum cutis; ipſa apparet rigida & arida, vaſa minera fiunt, & detumeſcunt extrema, livore afficiuntur, tranſpiratio imminutior fit, & ſenſus horripilationis & frigoris adeſt, poſtea habitus corporis intumefactus eſt, vaſa rubent ac tument, ſanguis ebullit æſtu maximo afficiunt membra, cor palpitat inſolentius, denique ſudor largior profluit, quæ variæ cutis affectiones, tam ratione temporis, quam ratione febrium in ſpecie multum differunt. 4. Nulla febris eſt, exceptis quibuſdam malignis, ubi non urina a ſtatu ſuo naturali, vel ratione coloris, quantitatis aut ſedimenti vel contentorum deflectat & in fine febris coctio quædam non appareat. 5. Nulla febris eſt ubi non actiones vitales magis vel minus lædantur, quo reſpectu etiam vel benignæ vel malignæ audiunt. Et hæc jam adducta eſſentialia & pathognomonica febrium ſolent eſſe ſigna, quibus præſentibus, febrem certo adeſſe & corpus affligere judicium ferendum eſt. Præterea febribus obnoxii plerumq; ſunt homines inſenſibilioris texturæ, activioris ingenii, quorum cutis ex facili cauſa horrorem vel dolorem percipit, qui complexionis ſanguineæ & cholericæ ſunt, ad intempeſtivas animi motiones proclives, item qui ætatis juvenilis vel virilis ſunt, hi enim magis præparati ſunt ad febres quam ſenes. Deinde obſervamus, nulla ſingulari cauſa præexiſtente materiali, a ſolo terrore vel nauſea, dolore acerbiori in ſanis corporibus crebrius ſuſcitari motiones febriles poſſe, interdum etiam a minima mole contagii originem ſuam ipſas habere. Pro explorato pariter habemus, præſertim ab occluſione meatuum cutis, a ſuppreſſo ſudore vel tranſpiratione (ſive a cauſa interna ſive externa, frigido & humido aere, rigidis ventis, & aliis conſtipantibus, id fiat) frequentiſſime excitari pro diverſa natura ægrotantium varii generis febres. Conſtat quoq; frequentis experientiæ fide, ex vitiis digeſtionis atque erratis in diæta commiſſis, cibo difficulter diſſolubili & cum nauſea adſumto; retentione vomitus & evacuationum aliarum conſuetarum, ſuppreſſione nimirum ſudoris, hæmorrhagiarum, menſium, retropulſione exanthematum pullulare febres varii generis. Poſtremo etiam attentione dignum eſt, quemvis paroxyſmorũ febris, vel etiam totam febrim utplurimum ſudore, vel expulſione vitioſæ materiæ ad peripheriam corporis cum pulſu molli atq; undoſo, qui optimus eſt, terminari, in aliis ſubjectis etiam per urinam, per hæmorrhagias,

gias, ſalivationes, utut rarius id fiat, quæ autem ita non terminantur, ſenſibili quadam evacuatione, facilius recidivant, vel in febrem lentam aut pejorem & diuturniorem morbum tranſeunt. Sæpius febricitantes abſque ullis remediis reſtituuntur ſpontaneis evacuationibus, exemplo ruſticorum, infantum vel nauſeabundorum, qui nihil plane aſſumunt. In genere ſudorifera ferme omnia, cum regimine & coacte, nec certo tempore adminiſtrata, perniciosiſſima ſunt, vel enim æſtum, vigilias & delirium augere ſolent, vel continuum ſudorem efficiendo vires magis proſternunt, & ad lentas diſponunt febres. Contra omnia blandiora diaphoretica, diluentia ac liquida congrue debite adminiſtrata præſentiſſimam opem in omni febris curatione ferunt, dum æſtum & ſitim imminuunt, tranſpirationem juvant & omnia mitiora efficiunt. Quo enim liberior tranſpiratio ac calor foras magis exit in febribus, eo melior ſtatus, quo pori ac meatus corporis magis ſunt clauſi ac conſtricti, eo pejora ac magis verenda ſequuntur ſymptomata.

Hiſce ex ipſa praxi, quæ optima veritatis magiſtra, ſuppoſitis, præmittamus quoque ad noſtrum negotium ſpectantia ex phyſiologicis quædam neceſſaria.

Primum autem compertiſſimum habemus, cauſam caloris, tam qui ſecundum, quam qui p.n. accidit, eſſe motum ſanguinis. Nec puto quenquam eſſe, qui non experiatur a motu corpora noſtra calefieri, dum nimirum fluidæ corporis partes celerrima motione ſive inteſtina illa ſive magis progreſſiva & circulari ſolidarum partium fibras vehementer atterunt, movent, & ita æthere interſperſo, rarefacto & quaſi ignito ipſas calefaciant. Hinc optime etiam *Ariſtoteles* 1. *Meteor.* 13. fieri calorem judicat, ubi colliduntur in ſeſe corpora, ita ut aer rarefiat & igniatur. Sanguis autem quo plus abundat partibus oleoſis, ſulphureis, inflammabilibus, tenujoribus, hoc majorem & vehementiorem exerit calorem atque æſtum, ſi motu attritivo vehementiori agitatur; & vice verſa, partes viſcoſæ acide craſſæ immobiles, quo magis exſuperant in ſanguinis maſſa, eo lentior ac ſegnior producitur calor corporis, unde Cholerici per motum longe magis incaleſcunt quam ipſi phlegmatici. Tandem inconcuſſæ veritatis principium eſt, quamdiu motus fluorum machinæ noſtræ vitalium in circulum abiens, ſalvus, liber, æqualis eſt, tam diu omnia in œconomia animali bene ſe habent, ſanguis manet fluidus & a putredine defenditur; ipſaſque ſolidas partes a putredine & corruptione arcet atque tuetur, calor blandus mitis ac naturalis eſt, reſpiratio & tranſpiratio bene ſe habet, & excretiones ordinariæ legitimo quoque ſe habent modo, mentis quoque & actionum animalium eſt integritas, uno verbo: homo vitalis & ſanus eſt; ſimulac autem inæqualitas, inordinatio in motu hoc circulari deprehenditur, ſtatim morbus præſto eſt, & turbatio vel impeditio actionum vitalium maxime ratione pulſus, caloris proportionati, excretionum, ſudoris, urinæ, ſe exerit. Sanguinis autem circularem motum efficiunt partim cordis muſculi, qui mechanica conſtructione & ſanguinis fluidioris vi motrice fluidoque nerveo ſufficienter inſtructi, adjuvante pulmonum organo, & adminiculante arteriarum ſtructura, quaquaverſum ad omnes corporis partes ſanguinem impellunt; partim etiam tonus muſculoſarum partium (qui tam a ſtructura fibrarum quam a ſpirituum elaſticitate dependet) ad motum circularem contribuit, quo reniſu ſanguinis repulſus ac reditus in venas, & ex ipſis in cordis thalamos promovetur. Qui duo motus, unus impulſorius, alter repulſorius, ſalvi, mutuo invicem conſpirare & ad æquabilitatem diſpoſiti eſſe debent pro circulo ſanguinis conſervando & vita ſana ſervanda; In altetutro ſi vitium eſt, ſtatim illud ipſum redundat in ſanguinis motum vitalem corporiſque ſanitatem, quæ exinde pendet.

Ex hiſce adductis & probe perpenſis clarum evadit, febrem minime dicendam eſſe intemperiem calidam ſanguinis vel cordis p.n. ſecundum veterum ſententiam. Quandoquidem febris etiam temperatiſſimis ſubjectis accedit, imo citra ſanguinis præcedentem quandam intemperiem vel alterationem, a ſolo animi motu, vel corpuſculo minimæ molis ab extra contagio accedente ad corpus febrilis motio in corpore produci poteſt. Deinde etiam

calor p. n. magis effectus, quam proxima cauſa febris exiſtit; tacemus in quartanis nonnullis mitem & non adeo exceſſivum eſſe calorem, ſed magis frigus, rigorem, ibi habere locum, item calida tam alimenta, quam medicamenta, copioſiſſime aſſumta, nulla ratione per ſe facere febrem poſſe, in aprico eſt. Neque ſatis cogitatione aſſequi poſſumus, qua ratione juxta *Avicennam* febris dicenda ſit calidum innatum in corde accenſum & per venas & arterias in totum corpus diſtributum; nullum enim datur ſubſtantiale calidum, ut tale, multo minus innatum, ſed omnis calor efficitur a motu, qui relatus ad ſenſum menti variam ideam caloris vel frigoris exhibet. *Helmontiani* febris naturam per archei accenſionem vel furibundum ejus motum explicant, dum ajunt febrem eſſe impuritatem ex una parte Archei qui propterea ira & indignatione afficitur, taleſque motus excitat, verum in omnibus morbis ſpaſmodicis convulſivis ſimilis concitata ſpirituum ſive Archei motio præſens eſt, cum tamen ſpaſmus et convulſio proprie differat a febre. Accedit Archeum ſive naturam ex deliberato quodam conſilio, inſtituto atq; electione, neutiquam taliſmodi motiones contra cauſam morbi inſtituere poſſe, quamvis non negandum ſit, motionem impetuoſam ac irregularem ſanguinis, quam febrilem dicimus, certum in finem, nec citra ſapientiſſimi machinæ noſtræ Architecti ſingularem mechanicam coordinationem ac rationem inſtitui, qua nimirum illud quod infenſum & non miſcibile ſanguini & humoribus eſt, vel corrigatur, alteretur, ad temperiem naturalem revocetur, vel etiam educatur, ita tamen ut omnia fiant ex neceſſitate materiæ et natura ac legibus motus, quos DEUS conſtantiſſima ſua voluntate operibus injunxit, & illum ordinem in omne momentum conſervat.

Neq; porro febris ebullitio vel fermentatio p. n. ſanguinis et humoribus inducta ſecundum *Williſii* mentem dicenda commode eſt, utpote fermentatio proprie dicta, qualis obſervatur in vegetabilibus, nullo modo locum habere poteſt in ſanguine, qui fermentationi neutiquam auſcultat, cum requiſita ad fermentationem neceſſaria ipſi deſint. In ſanguine gelatinoſa ac mucoſa deprehenditur ſubſtantia, quæ mora quidem in putrilaginem faceſſit, minime autem ad fermentationem parata eſt; Neque ullo artificio ex ſanguine vel chylo ſpiritus parari poterit inflammabilis; reſiſtit etiam fermentationi celerrima ſanguinis per ſolidas partes illaſque anguſtiſſimas trajectio, cum potius fermenteſcibilia indigeant quiete aeriſq; ſufficiente appulſu.

Deinde etiam ſi febris eſſet ſanguinis fermentatio, ſequeretur: ſemel inceptam uno tenore continuare debere, cum contra naturam fermentationis et fermenteſcibilium ſit, ut ſemel fermentatione liquidum ſubactum de novo illud facile fermenteſcat; quoniam vero febris certis paroxyſmis et periodis redit, imo plenarias intermiſſiones habet, nullo modo vel ratione conſequi poſſumus, quomodo ad tam crebras de novo fermentationes ſanguis queat diſponi.

In dubium ſic vocata fermentationis exiſtentia in ſanguine, unico quaſi ictu cadit adſertio illa recentiorum de fermentis febrem inducentibus. Tacemus concipiendi impoſſibilitatem, qua ratione fermentum, ſumme, uti dictum, activum, ſine actione tamen quietum, integra ejus textura manente in parte quadam ſolida vel minima cujuſdam nervei aut lymphatici tubuli valvula hærere, certoque ſaltem tempore in motum excitari poſſit. A ſanguinis enim fluidique nervei et lymphatici celeri ac perenni motu per ſolidarum etiam partium minimos meandros non poterit non immutari, alterari, in motum cieri, vel etiam eliminari e corporis ſphæra. Equidem dicunt certum ac ſingularem ætherem, qui ingreſſum inveniat in ejus poros, ad evolvendum fermentum tale requiri; at vero æther cum ſimpliciſſimum ſit elementum, prorſus capi non poteſt, quomodo peregrinam naturam ac indolem inducere queat, licet ipſe, prout materia, in qua & per quam agit ratione magnitudinis figuræ ac texturæ variat, ſpecificum edere aptus ſit effectum. Multo minus audiendus et illos exiſtimamus, qui in omni febre humorem venenata qualitate infenſum incuſare volunt, declarare enim

neu-

neutiquam poſſunt, in quonam ratio virulentæ qualitatis conſiſtat, & quænam ejus ſit origo. Obſtat & hoc, quod ſolo intempeſtivo & vehementiori animi motu, vel etiam graviori in partibus ſenſibilibus dolore, & quidem a cauſa externa ſuborto, in ſaniſſimo corpore febris ſubnaſci queat. Qui in concitatiori ſanguinis circulatione febris ponunt eſſentiam, nec illi mihi videntur ſatisfacere, quoniam omnia illa quæ ſanguinis circulum augent potius febrem tollunt, & contra quæ impediunt illum, febrem producunt. Videmus etiam partes inflammatione tactas, per quas ſanguis impeditius circulatur, intenſiſſimo æſtu, rubore ac colore affici.

Tandem nec recentiſſimorum mihi perplacet ſententia, qui turbatam ſanguinis mixtionem cum ataxia & perturbatione ſpirituum pro formali cauſa omnis febris habent. Quamvis itaque non eamus inficias, in febribus commotionibus ſanguinem & humores quoad craſin multam eſſe turbatos, potius enim affectus febris hæc turbatio eſt, dum a calore nimio ordo & ſitus partium ſanguinem componentium invertitur humidum diſſipatur & ſpiſſatur.

Abſit enim ut abſtruamus in omni febre unionem partium ſanguinis intime violatam eſſe, quod ſaltem accidit, per gradus tamen, in malignis, putridis, hecticis: Difficillime itidem concipitur, qua ratione, materia quædam tenuiſſima peregrina immediate in ſanguinem fluidum agere poſſit, ejus poros invertendo, deſtruendo vel obſtruendo, niſi ſimul inſigni peccet quantitate, cum magis probabile exiſtimem, miaſma virulentum exiguæ molis immediate agere in ſpiritus ceu rectores corporis noſtri, quibus vitiatis in craſi ac motu, ſanguinis etiam mixtura ac motus pervertitur, quod in peſte & malignis morbis accidit.

Hiſce diſcuſſis firmiter ſtatuendum eſſe exiſtimamus, febrem eſſe turbatam & inæqualem ſanguinis circulationem a motu cordis, arteriarumque, aucto nec non vitioſo partium ſolidarum tono productam ad materiam vel quantitate vel qualitate, vel etiam ſolo motu atque activitate fluidis machinæ noſtræ partibus infenſam, exterminandam aut ſubigendam.

Inæqualis circulationis ſanguineæ clariſſime in febribus conſpicimus notas, dum mox temporis frigoris & horroris a cortice & peripheria corporis coarctata ſanguis repellitur ad interiora, unde a ceſſante impulſu ſanguinis in partes extimas frigoris atq; horripilationis ſenſus obſervatur, habitus corporis detumeſcit ac ſubſidet, venæ diſparent, nec amplius ſanguine refertę conſpiciuntur: repreſſo autem & deſiliente ab extremis partibus ſanguine ad interiora colligitur & accumulatur in vaſis majoribus, in corde, pulmonibus, & anxietatem oppletivam efficit maximo impetu cordis muſculos atque arterias diſtendens pulſum celeriorem atque citatiorem producit. Rurſus ſub tempore caloris relaxato externo cutis habitu, vehementi impulu cordis ſanguis a centro ad peripheriam concitatiſſime movetur, unde æſtus, intumeſcentia atque inſignis rubor in partibus obſervatur extimis, habituque corporis, donec obſtructionibus in cute remotis ſanguini liber atque æqualis ſuus circulus reſtituatur, quo tempore ſtatim pulſus fit naturalis reſpiratio, liberior tranſpiratio, fortior calor temperatus, vires iterum eriguntur & omnia ſecundum naturam ſe habent, quod finito accidit paroxyſmo. In intermittentibus febribus quovis paroxyſmo conſpicitur clariſſime circulationis ſanguinis inæqualitas & reciproca illa ſeſe mutuo excipiens motio a peripheria ad centrum, & a centro iterum ad peripheriam corporis. In continuis ſtatim ab initio vel etiam ipſo in ſtatu ante criticas evacuationes vel ſymptomata graviora familiares ſolent eſſe rigores & refrigerationes partium extremarum, & calor ſua habet incrementa & decrementa, quamvis penitus non intermittat; & quando probe atque attente ſymptomata, quibus afficiuntur febribus continuis atq; ardentibus laborantes, obſervamus, certe deprehendimus varias & ſenſibiles quoad ejus motum alterationes, ex quibus etiam ſymptomatum mutationem atque vehementiam deducere promtum atque expeditum eſt. In hecticis & lentis febribus & ſubitaneæ refrigerationes atque horrores corporis & ſubſequentes

incaleſcentiæ identidem obſervantur a curioſis & attentis practicis frequentiſſime.

Eſſentiam itaque febris ponimus in inæquali motu progreſſivo ſanguinis circulatorio, reliqua omnia dum certis periodis ipſa febris revertitur vel paucis diebus finitur vel diutius durat vel continuo affligit aut cum putredine humorum, ſive deſtructoria ſanguinis elementorum ſeceſſione conjuncta ſit, vel varietate ſymptomatum atque vehementia differat, ad accidentia febris & differentiam earum ſpecificam quadrant: In eſſentiali autem & uno ſeu liberiori ſanguinis motu impedito & ab æquilibrio naturali deflectente omnes conveniunt atque conſpirant febres. Quod autem hæc ſententia non recens nata ſit, ſed quod etiam antiquiſſimi & ſapientiſſimi Medicorum eaſdem circa hoc negotium foverint cogitationes, teſtem inſtar omnium in medium produco *Hippocratem*, *qui in tractatu de Flatibus Sect. III* §. 10. *& ſeqq.* non obſcure hujus rei facit mentionem, ibi nimirum aſſerit: *Spiritus ſeu* partes *corporis impetum facientes* (a quibus omnium morborum ortum deducere aſſolet) *obſtructo inferiori ventre ad ſanguinem refertas corporis partes illapſos, ea refrigerare, quibus refrigeratis totum corpus horror occupat, & quo majori copia flatus* (quos ſic ſpiritus concitato motu ad partes ruentes appellat) *irruperint, eo major rigor, horror & tremor partium conſequitur. Sanguis porro*, paucis interjectis inquit; *præſentem horrorem metuens per totum corpus perreptat, & ad maxime calidas partes concurrit, atq; hi ſunt ejus ſaltus. Deſiliente autem ab extremis corporis partibus ſanguine & viſcera & carnes contremiſcunt. Aliæ enim corporis partes copioſo ſanguine refertæ, aliæ exſangues tunc exiſtunt. Atque exſangues quidem ob frigus minime conquieſcunt, ſed concutiuntur, quæ vero ſanguine replentur, ob ſanguinis copiam contremiſcunt, & inflammationes excitant. Coacto enim cumulatim plurimo ſanguine aer ipſe qui ſanguinem refrigeravit, a calore ſuperatus rurſus incaleſcit incenſuſque ac velut igneus exiſtens in toto corpore calorem excitat, ad id etiam ſubſerviente ipſo ſanguine. Quod enim incenſum eſt, ex eo ſpiritus oritur, quoad corporis meatus irrumpente ſudores fiunt.* Quibus tota doctrina febrium accuratiſſime, quam unquam factum eſt, traditur. Sicuti enim totius phyſiologiæ fundamentum mechaniſmus ſanguinis eſt, quo ſalvo & ad æquilibrium compoſito, omnia ad naturæ leges inſtituuntur. Ita etiam in pathologicis principale fundamentum & unica regula, ſecundum quam omnia præter naturam obvenientia ſymptomata judicanda ſunt, exiſtere debet ſanguinis circulus. Deinde nobilis atque eximius locus inæqualis in morbis circulationis exſtat apud *Pergam. l. 2. de cauſis ſympt. c. 5. Eſt quædam*, inquit, *ex primis & principaliſſimis motionibus ipſa naturalis caloris intro foraſque delatio multas animi paſſiones ſequens: ſimul autem cum ipſo & ſpiritus & ſanguis modo intro & ad principium feruntur ac contrahuntur, modo foras diſtenduntur & funduntur. Et licet motus hos evidenter perſpicere cum in aliis multis tum in ipſis animi perturbationibus e. gr. terrore & ira ille intro & ad principium ſpirituum & ſanguinem una cum refrigeratione corporis ſuperficiaria ſubducit & contrahit, hæc vero foras agit fundit & calefacit.* Videntur etiam veteres in febrium cauſis explicandis indigitare motum ſanguinis, utut ille quoad ſpecialia ipſis fuit incognitus, dum pro ſubjecto febris unico & vero cor cum arteriis conſtituant atque habeant. Nos ſimul ſpiritus adjicimus, qui tonum partium ſolidarum, a quo ſanguinis motus & circulus varie motificatur, conſervant atque tuentur & varios efficiunt ſpaſmos atque motiones humorum irregulares.

Cauſa, quare ſanguis in febrilibus inſultibus maxime ipſorum initiis ab extremis partibus ad interiora majori impetu ruat atque feratur, vel potius ad vaſa interna regurgitet, ſicque liber ſanguinis itus & & reditus impediatur, eſt obſtructio vel clauſio meatuum, quos fabricavit natura in integumentis corporis ad ſeparanda per evaporationem & translocationem ſeroſa excrementa. Obſtructio autem hæc vel a quantitate humorum & plenitudine ſanguinis fit, replente & condenſante poros & meatus, vel a materia qualitate magis infenſa, acri, acida, conſtringente, uti

uti in impuris corporibus ſcorbuticis evenit, vel a ſolo motu anomalo & inordinato ſpirituum ſpaſmodica quædam conſtrictio accidit, ſicuti id evenit a præpoſteris animi affectibus, ira, terrore, abhorreſcentia. Unanimi ferme conſenſu omnes veteres in prohibita perſpiratione corporis febrium cauſas poſuerunt; eleganter id exprimit ipſe *Hippocr. libr. de Locis in homine p.* 88. dum inquit: *At vero febres hanc ob cauſam oriuntur, cum pituita bilisque concluſa conquieverit, nihilque refrigeretur, neque exeat, neque moveatur, neque aliud quid ſubeat.* Per hæc verba nihil aliud intelligit quam transſpirationem corporis in febribus prorſus eſſe impeditam. Reſpicit enim eo ipſa in cura, dum inquit: *cum laſſitudo febris & plenitudo detinuerit, multa aqua lavandum, & liquido illinendum & quam maxime calefaciendum, quo calor aperto per ſudorem corpore exeat, undique enim apertum corpus, & reſpirans, ac motum, quod facit, conducit. Galenus lib.* 9. *methodo medendi meatuum obſtructiones febrium cauſas credit, quare omnia frigida in curando damnat, vid. Mercurial. in Commentar. lib. Hippocrat. de arte pag.* 17.

Cauſa æſtus & caloris intenſiſſimi, qui in febribus obſervatur, eſt ipſe motus tam inteſtinus quam impulſus ſanguinis vehementior ad peripheriam & habitum corporis quodammodo anguſtatum. Etenim quando regurgitat atq; repellitur ſanguis ſub meatuum cutis conſtrictione, copioſius colligitur & concentratur in majoribus vaſis internis, unde reſpiratio concitata & pulſus celer a corde perpetuo irritato dependet, portio autem aeris ſubtilior, cum copioſius reſpiratione citatiori intro ſubeat pulmones ipſumque ſanguinem penetret, per ejus poros obſtructos & denſatos, non libere & recta linea pertranſire poteſt, hinc in omnia latera refringitur, unde motus vorticoſus & inteſtinus particularum ſanguinem conſtituentium exſurgit vehementiſſimus; qui ſanguinis partes mirum exagitat, confundit, humidas diſſipat, ergo æſtus internus maximus fit. Cum autem ſanguis inteſtine ſic motus ac rarefactus expanſiva ſua vi obſtructa removere ac reſerare ſoleat, accidit, ut primum per poros cutis adhuc anguſtos ſumma celeritate percurrat, unde ex colliſione atque attritione partium ſolidarum a celerrimo ſanguinis motu æſtus fit maximus, cum autem tandem meatus magis dilatentur ſub ſanguinis interno calore evenit, ut pleno impetu in laxatam cutim intro foras ſanguis procedat, unde habitus corporis tumidus, rubicundus, undoſus evadit, ſubſequente liberiori tranſpiratione atque ſudore bono critico; reliquus enim magis ſymptomaticus eſt, & dependet a ſubſiſtente in habitu corporis ſanguine. Ex reciproca hac ſanguinis motione atque translatione omnia, quæ diverſis in ſpeciebus febrium eveniunt ſymptomata atque phænomena, pro diverſa indole humorum atq; varietate cauſarum quam feliciſſime explicari poterunt, uti ſpecialiter in inferioribus breviter depromere id volumus. Unica meliori examine digna quæſtio, de qua jam in prioribus aliquid reperitur; adhuc occurrit, utrum nimirum in febrilibus paroxiſmis propter pulſus celeritatem circulatio ſanguinis aucta ſit; Dicimus: cordis conſtrictionem non tam ab in & effluxu ſanguinis, quam influxu ſpirituum dependere, quoniam nervis ad cor tendentibus diſciſſis ipſum motum ſuum amittit. Deinde etiam cor avulſum & a ſanguine liberum pulſationes adhuc quaſdam agit, ut adeo ſanguis a corde ſaltem ejuſque motu reciproco accipiatur & reddatur; adeoque & cor licet craſſus & frigidus ſanguis ſit, vel etiam nimis calidus, motus ſuos exercere poſſit. Fit itaque magis motus celeritas a ſanguine reſtagnante in arteriis & corde, a cujus copia ſe exonerare vult crebris pulſationibus, quamvis in caſſum; non ſecus ac ſtagnantis ſanguinis copia in pulmonibus ad reſpirationem citatam thoracis muſculos ſtimulat.

Quoniam autem omnis Theoria traditur propter praxin & curationem, hinc priusquam particularem tractationem febrium aggrediamur, neceſſe erit, brevibus ſtrictimque adjicere, quinam ſcopus in genere febres ſanandi proficiat, & quænam præſidia ex datis cauſis indicentur atque proficua ſint; quæ autem minime.

Facile

Facile itaque conſpicua ratio eſt, quare V.S. non genuinum ad tollendas febres ſit remedium exceptis ſanguinis febribus, ſynochis dictis, vel etiam ardentibus, ſi plethorici & quibus ordinariæ evacuationes ſuppreſſæ fuerint, ipſis corripiantur, ubi ad præpedienda ſæviora ſymptomata ſumme utilis ac neceſſaria eſt. Alias obſervatum, malignas diſſipatis viribus magis incrementum a v. ſ. ſumſiſſe & intermittentes lentas magis diuturnas & rebelles factas fuiſſe. Sanguinis evacuatio per ſe ad obſtructiones reſerandas, quæ cauſæ inordinatæ febrilis motionis ſunt, nihil efficit; Nec video, quomodo purgantia, præcipue fortiora, circulum ſanguinis in ordinem atque æquabilitatem reducere, & obſtructiones in habitu corporis conſiſtentes tollere ac tranſpirationem debitam efficere parata ſint; idem tenendum eſt de vomitoriis. Ad commodiorem & expeditiorem autem curam conferre poſſunt, quando turgent inteſtina & ventriculus ſaburra vitioſorum humorum, quod in intermittentibus ſæpius accidit, repletus eſt, ubi ut plurimum inteſtinorum canalis primaque regio fovet peregrinum illum humorem, ſeu fomitem febrilem, qui ſucceſſive ad ſanguinem delatus obſtructionis & circulationis impeditioris cauſa ac parens eſt. Quod attinet ſudorifera fortiora cum regimine calido præſcripta, maxime circa tempus horroris & in principio febris exhibita nocentiſſima ſunt, omnia enim ſymptomata exaſperantur, anxietas præcordiorum major, intenſior calor, ardor & oris ſiccitas & ſitis inexpugnabilis fit, nec non irrequieta membrorum jactatio & inquietudo corporis exurgit, quoniam occluſis poris ſubcutaneis major in ſanguine facta rarefactio & turgeſcentia efficit majora ſymptomata. Prudentis itaque Medici eſt, a calidioribus ſudoriferis, perpetuo, quod ego ſoleo facere, abſtinere; nunquam enim tuta vel ſecura deprehendi. Tacemur ex catarrhalibus hac ratione facile fieri continuas, petechiales, ex tertianis intermittentibus, continuas ardentes, ex lentis, hecticas &c. Neque diuretica maxime illa, quæ ſerum præcipitant a ſanguine, vel calido principio fundente inſtructa ſunt, laudabilem uſum præſtare poſſe, perſpicimus, illa enim ſanguinem ſero amico fluido, quod ſervandum erat, privant, & intenſiorem æſtum ſub paroxyſmis febrilibus inducunt.

Refrigerantia vulgo dicta tam virtute quam actu externe & interne adhibita, item omnia acida, aquea in magna copia admiſſa, quoniam meatus magis obſtruunt atque condenſant, nocivam vim in quavis ferme febre exerunt, unde prudenter *Galen. lib. IX. meth. med.* omnia frigida, quoniam craſſos humores efficiunt, in cura damnat, laudat autem illa quæ obſtructos meatus reſerant, abſque multo tamen calore. Referri huc quoque debet adſtrigentium internorum v.gr. chinæ chinæ, vitriolaceorum, aluminoſorum, uſus, quæ intempeſtive inter initia morbi exhibita ventilationem ſanguinis impediendo, & firmando obſtructiones, ac figendo materiam, perniicioſiſſima eſſe ſolent, dum vel intermittentes in pejores morbos, nimirum in lentam febrem, hecticam, hydropem, aſthma eos præcipitant, vel remanente materia virulenta majorem putredinem ipſamque mortem in malignis cauſari poſſunt. Poſtremo excutienda etiam venit illa quæſtio, utrum copioſus potus in febribus officiat? Dicimus paucis: liquida & humida febricitantibus maxime convenire, juxta *Aph. 16. Hipp. lib.* 1. Solidos autem cibos peſſimos eſſe, juxta *Aphor. XI. Sect.* 1. maxime ſi febres periodicæ ſint, quæ poſt alimenta aſſumta ingraveſcunt, rationem perpulchram & noſtris principiis accommodatam reddit *Heurnius in commentario ad eund. Aphor. nam eo tempore*, inquit, *refluı ſunt cuncti ſucci ad centrum corporis, unde opprimitur, anxia fit reſpiratio, ac alvina regio ab impuris ſuccis incurritur, ſi cibum tunc dederis, in impuritatem ille abit, ac diſtento hypochondrio opprimitur pectus: unde anxia reſpiratio ac calor major: his adde, quod a pepaſmo ad pepſin male avoces naturam; in ſe incrementa ducit morbus, ſive ille ſit phlegmone, obſtructio; vel a plenitudine, aut putredine natus. Opprimitur enim horum mole.* Tandem dici vix poteſt, quantum mulierculæ in omnibus febribus, præcipue malignis & lentis,

no-

noceant juſculis ſuis confortantibus, alimentoſis, nutrientibus, dum ipſæ ægrotos perpetuo ſollicitant ad ea aſſumenda. Frequenti experimento edoctus ſum, a copia horum præſente adhuc morbo non tantum exaſperata fuiſſe ſymptomata, & vim morbi auctam, verum etiam ipſius mortis cauſam præbuiſſe ipſa. Etenim alimentoſa hæc, dum a natura nec regi, ſubigi, atque dirigi rite queunt, potius faceſſunt in impuritates, optime enim *Hippocrat. Sect. VII. aphor. 62. Si quis febricitanti dederit cibum, quem ſano exhibet, valenti robur, ægrotanti morbus fit.* Quod itaq;generalem curandi febres ſcopũ atque methodum attinet, cum ipſæ febres ſint motiones impetuoſę ac inordinatę partium fluidarum, corporis ad illud, quod tam quantitate vel qualitate moleſtum eſt, ſubigendum & alterandum vel evacuandum, hinc turbare, præpedire & inhibere iſtos motus penitus & præpoſtere adſtringentibus, figentibus, acidis minime licet, neque nimium iſtæ motiones calidis commoventibus augendæ atque acuendæ ſunt, ne vires nimis diſſipentur, & ſymptomata lethifera accerſantur, ſed potius cum Natura, effato *magni Hippocratis, optima morborum Medicatrix ſit*, allaborandum Medico eſt, ut imitetur ipſam & ad ejus motus reſpiciat, ad tempora, quibus ad ſanandum uti ſolet, attendat, ipſamque in operando juvet; nam felix medicatio, cui adjutrix natura ſuccurrit, irrita vero, quæ repugnante natura legibus conſentaneas eſſe debere dudum antiquiſſimi & optimi Medicorum notarunt. Prudens enim mea ſententia eſt ille medicus, qui naturæ motus bene obſervat & novit, quando, quomodo motus inſtituendi, vel nimii ſedandi ſint in morbis. Per naturam autem hic minime ens quoddam cognitione, arbitrio & libertate præditum intelligendum eſt, ſed potius mechaniſmus totius corporis a ſapientiſſimo Architecto Naturæ, tam benigne ac provide ita conſtructus atque coordinatus, ut totum corpus motu a variis cauſis p. n. tueri atque defendere poſſit. Conſentit & jam hic ipſi ratio & experientia, dum videmus ipſa tali motione p. n. quæ febrilis vel morboſa audit, illud quod infenſum ſanguini eſt expelli, & perfectæ ſanitati reſtitui hominem, ut adeo febres, modo prudenter dirigantur & gubernentur, revera optimæ ſint medicinæ, & ſanguinem impurum depurare atque obſtructiones inimicas expugnare poſſint. Quandocunque autem attendimus, qua ratione & qua via utatur natura in ipſis curandis, deprehendimus ut plurimum id fieri diaphoreſi ſpontanea, qua vel ipſi paroxyſmi febrium, vel tota febris terminari ſolent. Quocirca etiam prudentiſſime & ſecuriſſime illi Medici agunt, qui primum removent illa, quæ liberam tranſpirationem & diaphoreſin præpediunt, ſive lateant in primis viis ſive in corporis habitu, adeoque præmiſſis ſi opus fuerit. V. S. evacuantibus, deterſivis, abſtergentibus, & corrigentibus totum negotium conficiunt blandis diaphoreticis, & omnia illa quæ ad ipſam promovendam faciunt, obſervant. Laudatiſſima autem hic ſunt tempora, quod ante omnia attendere convenit, & ſub aere temperate calido ambiente liquida, maxime calide adſumta & ſufficienti in copia, talia ſunt decoct. C. C. citratum, ſcorzoneræ, rad. chinæ, quorum vehiculis adſumi poteſt Tinctura Bez. temperata nimirum ex ſpiritu tartari & vitrioli, utroque volatili conſtans, mixtura ſimplex eſſentiæ ſcordii, cardui benedicti, diaſcordium liquidum, Eſſentiæ florum ſambuci, corticum citri, theriacalis vel nitrum cum camphora ſumtum, theriaca cœleſtis, ſpiritus ſalis ammoniaci cum ſale ſuccini redactus in præſtantiſſimum aperitivum & diaphoreticum &c. Quæ præſentiſſima ſunt antifebrilia atque alexipharmaca, eadem quoque cum aquis deſtillatis, v. g. Aqua ſcorzoneræ, borraginis, florum ſambuci, acaciæ, ceraſorum nigrorum, Herb. ſcordii, ſcabioſæ aſſumi poſſunt, item fixiora, uti Antimonium diaphor. Antihect. Poterii, cinnabaris antimonii, regulus antimonii medicinalis, ſalia vegetabilium fixa nitroſa CC. philoſophice præp. mater Perlarum, oculi cancri, immiſceri. Si ſitis nimium urget, acidula volatilia, uti ſpiritus nitri dulcis, ſpiritus vitrioli dulcis, tinctura roſarum, violarum, bellidis, cum potu, cerevifia temperata una miſceri

ri poſſunt. Certiſſimum eſt, quod cæteris paribus omnis generis febres diaphoreticis prudenter, nimirum doſi, tempore, ordine & forma exhibitis ſecuriſſime, compendioſe & certiſſime non tantum mitigari, verum etiam perfecte expugnari poſſe, ſemper tamen beneficio temporis, cum revera quivis morbus pro cauſæ magnitudine peculiare ſuumque tempus ad curandum, requirat. Cæterum quoad diætam tenuiſſimæ & humidæ omnibus febricitantibus ſemper optimæ & tutiſſimæ conſentiente *Hippocrate* ſunt.

CAPUT II.

De Febre Ephemera ſ. Diaria.

CUncta, quæ huc uſque perſpeximus in genere de febrium natura atque curandi ratione, breviter ſtrictimque diximus. Res jam & ipſe ordo poſtulat, ut ſpecialiora & febrium differentias variamque curandi ipſas methodum ſpectemus, atque perluſtremur, initium autem capere placet a febribus diariis, quia communiſſimæ ſunt omnium, & omnia corpora his ferme ſubjecta ſunt, antecedunt quoque alias putridas, hecticas & facillime curationem admittunt. Dicitur diaria, quoniam rarius ultra diem naturalem ſive ſpatium 24. horarum durat, ſi autem longior eſt, Synochus ſimplex audit, & differt ſaltem majori gradu & curatione longiori. Invadere ſolet cum horrore levi. Pulſus autem p. n. auctus, dolor capitis cum pulſatione, ſitis inappetentia, nauſea, reſpiratio concitata, facies rubicunda ac tumida, urina non multum differt a naturali, utut interdum coloratior quodammodo fiat. Quæ ſymptomata omnia in Synocha majora & diuturniora. Aggreditur præcipue corpora raræ texturæ, biliosa, & ſenſibilem cutis texturam poſſidentia. Oriri ſolet ex terrore, ira, dolore graviori, æſtu nimio ſolis, tranſpiratione propter intenſum frigidus impedita, a motu corporis vel etiam animi vehementiori, aſſidua vigilia. Terminatur utplurimum per ſudorem ſpontaneum vel etiam arte adjutum.

Ex quibus omnibus colligere licet, febrem hanc eſſe inordinatam & impetuoſam ſanguinis circulationem, a concitatiori ſpirituum animalium motu atque influxu in cordis muſculos ex levi tranſitoria cauſa obortam.

Inordinate autem & concitatius moveri ſolent ſpiritus ſive corpora tenuiſſima aerea machinæ noſtræ, vel ipſo animæ & corporis motu & labore vehementiori, vel magis a cauſa materiali, dum per tranſpirationem quodammodo impeditam ſerum tenuius ſalſius remanens in corpore ad motum ſpiritus p. n. ſollicitat. In curatione primum attendenda eſt cauſa, quod ſi a nimio dolore, motu animi intempeſtivo, vigilia diuturniori ortum ducit, emulſiva humectantia ac blande demulcentia omne abſolvunt punctum, nimirum parata ex amygdalis, ſeminibus quatuor frigidis, papavere albo, aquis cordialibus & analepticis. Si a pororum obſtructione, videndum, ne degeneret in continuam per tranſpirationem impeditiorem redditam a frigidis copioſius aſſumtis, ſed potius blanda diaphoretica, uti diaſcordium noſtrum liquidum aſſumptum in aqua florum ſambuci, addito nitro preparato, convenientiſſima ſunt. Unico enim ſudorifero diſſipari poteſt ephemera & præcaveri continua, quæ etiam avertitur per leniora evacuantia, maxime ſi alvus adſtricta fuerit, quod ſub largo ſudore frequenter contingit.

De Synocho ſimplici, ſ. Febre ſanguinea veterum.

Dicitur febris hæc a veteribus inflativa ſynocha ſimplex ſine putredine, ſanguinea, quia ſucci plenos & ſanguinei temperamenti invadit. Bene dicit *Galenus l. IV. meth. med. cap. 3. In omnibus corporibus indifferenter hæc febris conſiſtere non ſolet, neque in gracili nec frigido corpore, ſed ſanguineis & corpulentis, voracibus, otioſis, vino dulci gaudentibus, familiaris eſt*. Invadere ſolet maxime illos, qui ſanguine ſuperabundant, habitus corporis laxioris & ſpongioſioris ſunt, turgentia habent vaſa, & cereviſia craſſa & vinis dulcibus oleoſis delectantur, quæ ſanguinem in venis multum adaugent; inprimis tempore vernali menſe Majo, & ſub auroram, ubi ſanguis & humores magis in orgaſmo

conſtituti ſunt, aggrediuntur, pulſus ſolet eſſe magnus & celer, urina primis diebus tenuis, quarto autem cum ſedimento, calor eſt halituoſus ac mitis, nec ita acris, ſicuti in febribus putridis ac acutis, ubi cutis arida & exſucca magis obſervatur. Cauſas vehementiores habet quam diaria, ad dolores enim graviores, vehementiores animi motus conſequitur. Cutis magis adſtricta & conſtipata exiſtit ab externis frigidis conſtringentibus, vel etiam ab internis, tam copia quam qualitate infenſis humoribus, maximeque ſanguinis; pro explorato enim conſtat, ex evacuationibus ſanguineis, ſolemnibus, conſuetis ſuppreſſis, v. g. menſium, narium, hæmorrhoidum, vel V. S. in plethoricis & adſuetis neglecta propullulare hanc febrem, poſt nimiam corporis incaleſcentiam, ſi ſubito frigidus aer corpus petit, ſæpiſſime quoque obſervata fuit a Practicis: Reſpiratio quo liberior eſt, eo melior res, & contra, quo major anxietas, anguſtia & reſpiratio quaſi ſuffocatoria, eo pejor imminet rei ſtatus. Febris hæc ſi V.S. intermittitur & calidis fortioribus tractatur, degenerat facile in pleuritidem aliaſque inflammationes, in ſenibus in affectus ſoporoſos, ſi vero nimium refrigerantia data fuerint, in lentam & hecticam abire ſolet. In impuro, & ad putredinem diſpoſito corpore ſimplex hæc ſynocha lubentiſſime mutatur in putridam. Notabile potiſſimum eſt poſt adminiſtratam V. S. calorem ſenſibiliter imminui & ſudorem quoque promptius proſequi.

Ex quibus colligitur febrem hanc oriri a ſanguine copioſo, qui vaſa capillaria cutis ejuſque poros infarcit, obſtruit, & liberiorem ventilationem ac tranſpirationem impedit, unde ſpaſmus in cute facillime excitatur, concurrente maxime cauſa externa, frigido aere &c. Regurgitat ſic ſanguis copioſus ad vaſa interiora, ubi anxietatem oppreſſoriam, dolorem dorſi, pulſationem arteriarum circa tempora producit, ſi fortioribus calidis magis exagitatur, inflammatorias ſtaſes, impetuoſius in ſolidas partes adactus facillime cauſari poteſt. In lentam tranſit, ſi copioſus ſanguis refrigerantibus denſus, craſſus & viſcidus redditur, unde ventilatione humorum & liberiori ætheris per ejus poros motione plus impedita lentus exſurgit calor. Cuncta quæ ad ſanguinis copioſi generationem faciunt, ſicuti temperamentum ſanguineum, ætas juvenilis, tempus vernum, diæta lauta & vinoſa, otium, dulcia copioſe aſſumpta, item ſpirituoſa dulcia ingignunt hanc febrim. Facile ex hiſce apparet, optimum auxilium hujus morbi eſſe venæ ſectionem mature inſtitutam, poſt eam, alvum quæ ſicca & ſegnis plerumque eſt, ducere convenit, ſive externo ſtimulante aut enemate, ſive infuſo laxativo interno. Veteres conſultum duxerunt evacuans præmittere V. S. ne impuri humores prima in regione collecti tranſeant celerius in vaſa exinanita. Vinum in hoc morbo niſi in declinatione, plane exulet. Veteres itidem uti ſolebant balneo aquæ tepidæ ad poros obſtructos aperiendos & victum humectantem & refrigerantem concedebant. Ceterum leniora diaphoretica v. g. lap. cancrorum, mater perlarum, antimonium diaphor. nitrum præparatum, Diaſcord. Fracaſt. cum aqua ſcorzoneræ, florum ſambuci &c. mixta, præſentiſſimam opem ferunt, non omiſſo ad potum decocto C. C. infuſo herbæ thee &c. Ita quarto die ut plurimum terminatur, vel etiam 7. ſudore ſæpius largiſſimo, nonnunquam etiam in ætate juvenili per hæmorrhagias. Victus tenuiſſimus ſ. potius abſtinentia commendanda in hoc morbo maximopere etiam eſt.

De Febre ardente, biliosa, Cauſo, Tertiana continua.

Febris hæc ſuas quotidie exacerbationes habet; adoriri ſolet poſt ſolſtitium vel æſtivum, vel hybernum, ubi periculoſior eſt. Menſe Julio, & Auguſto frequentior. Levis præcedit horripilatio, ſuccedit calor torridus, citra madorem, quam ob cauſam dicitur Cauſus ſ. combuſtio, adeoque major æſtus complicatus eſt Cardialgiæ, & dolores acerbi in præcordiis per intervalla urgent. Adeſt capitis dolor, nox inſomnis, pulſus celer & debilis, dejicere ſolent & quidem bilioſa, flava, fœtida per alvum & critice & ſymptomatice. Quando alvus conſtricta eſt, majores patiuntur anxietates & ſeviora

ſym-

ſymptomata; urinæ tenues, pellucidæ imprimis, ſi cum delirio junctæ ſint, peſſimum ſignum præbent; hinc bene monet *Galenus: nullum ſe vidiſſe delirantem, in quo talis urina obſervata fuerit, ſanatum.* Poſtremo peſſimum ſignum præbent extremorum horrores & refrigerationes internis æſtuantibus, *vid. aph.* 48. *ſ.* 4. *Hipp.* Sudor ſi non æqualiter per corpus profluit, ſed tantum in capite vel ſuperioribus partibus ſubſiſtit, nec ad inferiora tranſit, identidem malum indicium eſt. Terminari ſolet, & quidem in ſalutem ut plurimum die ſeptimo, ſive per hæmorrhagiam narium in ſanguineis & ætate juvenili, vel per dejectiones bilioſas in Cholericis, ad iracundiam proclivibus & liberaliori vino olim ſe replentibus, vel per ſudorem in viris & ſubjectis magis pituitoſis. Notandum autem, quod juxta *aph.* 56. *ſect. IV. Hippocr. febricitanti crebri ſudores ſi ſupervenerint, febre remiſſionis experte, calamitoſum eſſe: protrahitur enim morbus & excrementitium multum humorem ſignificat.* Tranſit perfacile in pleuritidem, item in anginam vel etiam anxietates cardialgicas, imprimis ſi tranſpiratio a cauſa quadam externa impedita, & interne calidiora adminiſtrata fuerint, vel etiam ſi alvi ſuppreſſa dejectio fuerit: ſalutariter deſinit in icterum juxta *Hippocrat. aphor.* 64. *lib. IV.* indicio cauſticam, bilioſam, acrem materiam a ſanguine ſecretam beneficio naturæ ad corticem corporis expulſam fuiſſe, unde icterus ille eſt criticus. Quoad exacerbationes obſervatur, morbum hunc tertianarum typum ſervare, ita ut calor quidem continuus, aſt ſymptomata alternis diebus exacerbentur. Infeſtat hæc febris maxime bilioſos, macilentos, corpora rarioris texturæ, juvenes, viros, raro ſenes vel infantes, ex iracundia, nimio motu, ſudoris ſuppreſſione, exanthematum repulſione, potu liberariori vini, dulcium abuſu, originem ſumit, & quando jam præſens eſt, hiſce quoque mirabiliter exaſperatur. Obſervavimus febres catarrhales cum tuſſi in ſubjectis bilioſis deſiiſſe tandem in tertianas continuas. Ægrotantes plerumque ſolent eſſe præcipitantes, loquaces, impatientes, ad iram ex levi cauſa proni. Ex hiſce omnibus probe penſitatis conſequitur, febrem hanc oriri a copioſis partibus bilioſis, acribus, cauſticis, ſulphureis, partim in ſanguine exiſtentibus, & jam eo ejus contextu atque involucro ſe liberantibus, partim per ductus biliarios in inteſtinum duodenum magna copia effuſis, unde ſyptomatum huic febri familiarium ratio facillime peti poteſt. Veteres identidem accuſarunt bilem flavam intra vaſa putreſcentem & validum fervorem concipientem.

Hiſce conſideratis in promtu eſt concludere, quænam ad curationem ardentis febris potiſſimum conferant. Placet autem ſequentes cautelas hunc in finem ſubtexere: 1. Vitanda ſunt hoc in morbo omnia fortiora commoventia, cujus generis ſunt, purgantia, validiora ſudorifera, ſpirituoſa, vinum, ſalia volatilia oleoſa, hæc enim motu atque calore ſulphureas, copioſas, peregrinas partes in ſanguine magis accendunt & vehementiora proferunt ſymptomata, in ſpecie anxietates, cephalalgias, ſudores ſymptomaticos continuos, delirium, aſſiduam vigiliam, & quæ a ſimili cauſa pendent. Pro generali enim inſervit regula: tutius multo eſſe in ardentibus mitioribus medicamentis perpetuo rem agere quam validioribus. 2. Si unquam etiam pro *Galeni* ſententia *lib. XI. meth. med.* ſaluberrima eſt V. S. certe in dicta febri, præſertim ſi perſonæ temperamento ſanguineæ vel ſanguineo-cholericæ ſint, aut intemperie bilioſa morboſa laborant, at vero mature inſtituatur conſentientibus ætate ipſisque viribus. Ita natura levata eo, quo veluti ſarcina premebatur, facilius quod reliquum eſt vincere atque ſecernere poterit. Accedit quod ſanguis exſuperans fortiori motu exagitatus anxietates oppreſſivas, inflammationes periculoſas aliaque verenda ſymptomata ordinarie producat. 3. Conſulto alvus aperta ſervanda eſt mollientibus clyſteribus, & nunquam diarrhϾ ſpontaneæ adſtringentibus terreis vel opiatis ſupprimendæ ſunt; etenim frequens obſervatio fidem mihi fecit, ſemper præſtare alvum hac in febre eſſe laxam, fluidam quam conſtrictam, ad hanc enim conſequi ſolent cardialgicæ anxietates, ſin-

ſingultûs, delirium, vigiliæ, oris inflammationes, linguæ ſiccitas & nigredo, et ejuſdem generis plura. Quinimo obſervavi potius nitroſa cum præcipitantibus et diluentibus exhibita non nocuiſſe in dejectionibus crebris, ſed potius inſignem utilitatem attuliſſe. 4. Si nimiæ fuerint hæmorrhagiæ die 4. vel etiam 7. plerumque infeſtantes, nunquam illæ ſiſti debent vel externis vel internis, et frigus quoque omne arcendum ab illis eſt; quo plus enim in calore temperato et diaphoreſi temperata æger ſervatur, hoc tutius procedimus. Convenit autem tunc temporis refrenare paululum impetum ſanguinis emulſionibus, item nitroſis abſorbentibus remediis. 5. Tranſpiratio ac diaphoreſis blanda tota morbi decurſu, præſertim circa dies decretorios, nullo impedienda modo eſt; hinc cane pejus et angue fugienda extrinſecus applicata frigida, maxime dorſo, copioſus frigidus potus, cibi ſolidi remedia conſtringentia, opiata, terror ſubitaneus, ſimiliaque. Aurea enim a veteribus notata regula eſt, cujus veritas quotidiano adhuc confirmatur experimento: in vigore morbi acuti quietem habere oportet, nec corpus ullo pacto exagitare, ne naturæ impetus impediatur. Quando 11. die madores in cute roſcidi apparent, et urina aliquando concoctior, 14. plerumque decretorie ſudare ſolent, qui ſudor promovendus ſufficienti potu decocti cornu cervi citrati. Plerumque uti proditum eſt ab *Hippocr. libr. 2. aph. 13.* nox gravis et inquieta præcedit iis quibus criſis perfecte fit. Sudorem in copioſum per univerſum corpus erumpentem ordinarie ſolvitur morbus, interdum etiam cum ſudore ad aliquot dies larga, bilioſa, et corrupta dejiciuntur. 6. Optima hujus morbi præſidia ſunt humectantia, demulcentia nitroſa, leniora diaphoretica, acidula et mixturæ ex aquis ſcorzoneræ, borraginis bugloſſæ flor. tiliæ, ſambuci, nympheæ, papaveris rhœados, item nitro purificato vel regenerato, oculis cancri, matre perlarum, conchis præparatis, diaſcordio Fracaſtorii, ſpiritu ſalis vel nitri dulci, tinctura roſarum, julepo roſarum, ſyrupo ganatorum pro re nata concinnandæ, vel etiam cum aquis prædictis et ſeminibus 4. frigidis emulſiones præparari poſſunt egregie demulcentes et humectantes.

De Febribus putridis malignis petechialibus.

Sæviſſimi omnium morborum genus humanum miſere interficientium certe ſunt febres malignæ veteribus dictæ putridæ, quæ brevi tempore exitiabili ſymptomatum agmine ſtipatæ totam œconomiam corporis pervertunt et vitæ mirum inſidiantur. Dignum notatu eſt, quod frequentius inter initia tam levibus ſymptomatibus incedant, ut non tantum a Medicis ægrius cognoſcantur, verum etiam ipſos in prognoſi ſæpe numero fallant. Ingens autem obſervatur ſymptomatum hiſce in morbis diſcrepantia, utpote non paria in omnibus individuis cernuntur, ſed contraria interdum et inter ſe pugnantia, prout nimirum & malignitatis cauſæ & ipſa corpora, ratione temperamenti, ætatis, victus, cœli inter ſe differunt. In hoc tamen convenire potiſſimum videntur omnes maligni, quod ſubitus virium prolapſus ſive corporis & animi in robore ſuo defectio, mentis cum aſſidua vigilia turbatio, pulſus arteriarum exilior, imbecillior & inæqualior, urina ſine coctionis ſignis ſanorum ſimilis, præcipua, atq; ſpecifica malignitatis indicia conſtituant, cætera omnia accidentalia ſunt. Ita in aliis apparent exanthemata, in aliis autem non, in aliis anginæ & oris inflammationes ardentes viſuntur, in nonnullis anxietates intenſiſſimæ præcordia occupant, item caput truculentiſſimi invadunt dolores, quibuſdam deliria, quibuſdam etiam ſoporoſi affectus accedunt; præterea cernimus etiam non levem ſymptomatum differentiam pro diverſitate complexionum. Ita qui temperaturæ humidioris exiſtunt & corpus magis laxum & ſpongioſum nacti ſunt, æſtum ſentiunt leniorem, delirium longe remiſſius eſt frigidis, & copioſis & debilitantibus perfunduntur ſudoribus. In pectore tuſſiculoſi & catarrhoſi aliquid percipitur, ſitis in ipſis eſt pauca. Ex adverſo qui ſulphureis in ſan-

guine abundant partibus & vulgo Cholerici audiunt longe intenſiorem in corpore ardorem, internarum partium incendium, ſitim inexplebilem experiuntur, in his quoque facilius ſuccreſcunt inflammationes meningum unde phrenitis; orificiorum ventriculi, unde cardialgiæ; vel etiam inteſtinorum, unde diarrhoeæ foetidiſſimæ bilioſæ natales ſuas agnoſcunt. Diverſum quoque horum morborum eſt ingenium diverſaque malignitatis cauſa, prout ſcilicet tempeſtatum præcedentium conſtitutio diverſa eſt, quæ plerumque epidemias pernitioſas has affectiones progignunt. Sapientiſſime ſcripſit *Hippocr. aphor. 8. Sect. III. Conſtantibus anni partibus ſi tempeſtates convenienter ſuccedunt, bene morati facilis ac ſecundi judicii incidunt morbi. At incertis, male moratis maleque conſtitutis temporibus adverſi difficiliſque judicii incidunt morbi.* Item *aphor. 1. Sect. III. Mutationes defectioneſque temporum maxime pariunt morbos, & quæ in ſingula anni tempora incidunt, inſignes mutationes frigoris aut æſtus, cunctaque alia ſua natura.* Ita obſervatione conſtat, ferventiſſimam diu durantem æſtatem ſub principium autumni ſequi dyſenterias & diarrhoeas malignas, febres quoq; inflammatorias, ardentes, putridas, quandoquidem continuo ardore ſucci corporis corrumpuntur acredinem cauſticam concipiunt, & copioſa inſecta (quæ exhalationibus venenatis ſalino cauſticis atmoſphæram inficiunt, generantur, cunctaque alimenta peregrinam induunt naturam. Eadem ratione tempeſtas nimis humida, ventis qui aerem ventilant deſtituta, coelum perpetuo nebuloſum ac pluvioſum in mollibus atque humidis corporibus facillime excitant putredines: etenim ſpiritus qui regunt & movent ſanguinem noſtrum, illumque in craſi & mixtura ſua ſervant & a putredine defendunt, omni vi ac robore tunc deſtituti ſunt, unde ſub tali tempore naſcuntur febres putridæ cum copioſis excretionibus per tuſſim & ſudorem conjunctæ, vires magis proſternuntur & interiora uruntur, exteriora autem ardent quod ſphaceloſis viſcerum inflammationibus ſemper fere accidit; Cæterum delirium eſt mite, calor in externis partibus mitis: Quo caſu ſedula attentione opus eſt, ne Medentes curam lentarum aut catarrhalium febrium ſummo cum ægrotantium periculo inſtituant.

Quando ſubito poſt diuturnam & humidam aeris temperiem ſequitur frigus intenſum, morbi maligni identidem excitari ſolent, experientia etiam teſtatur, malignos morbos tam febres quam variolas & morbillos plerumque evadere pertinaciores, quo magis gelu urget, & quam primum remittit gelu, remittere etiam malignitatis vim.

Notanda etiam porro venit malignitatis indoles ratione magnitudinis, dum alia minor, minus acutum, vires tamen proſternantem producit morbum, alia major, acutum, imo acutiſſimum, ad peſtis naturam accedentem (quæ nil niſi febris maligna acutiſſima eſt) progenerat. Obſervandum & porro in dictis morbis interdum exanthemata, anthraces, bubones, quod in peſte fit, in partibus glanduloſis, aliquando maculas, præſertim in pectore, in dorſo, collo exiguas, parum in medio elevatas & aſperas, ſumma cum virium proſtratione ſuboriri, quod in febribus, quas petechiales appellamus, accidit, naſci, aliquando vero in ſumma malignitate non apparere tales excretiones. Notandum autem hic malignas has maculas bene diſtingui debere tam a maculis ſcorbuticis, quam a variolis & morbillis, nec non purpura, vulgo Prieſel, ab exercitato Practico, quod fieri poteſt, ſi attendat ad illud malum, quod epidemice tunc temporis graſſatur, & reſpiciat quoque ad ſigna ſingulis his morbis ſpecifica & familiaria; Poſtremo alia malignitas eſt nativa & primordialis, quæ generatur in ipſis corporibus, alia eſt adventitia; quæ ab extra accedit ſanis corporibus per ipſum contagium. Pro explorato itaque conſtat in impuris corporibus ſcorbuticis, cachecticis, hyſtericis, pituitoſis, obeſis, gravidis mulieribus, infantibus & qui corpora habent minus perſpirabilia, facillime generari diſpoſitionem humorum ad putredinem & malignitatem. Deinde quoq; nihil magis obvium eſt, quam quod corpora ſive laboribus nimiis, ſive diuturnis morbis, ſive etiam affectibus animi, moerore, triſti-

triſtitia, item fame exhauſta, uti militum ex caſtris accedentium, admodum proclivia ſint ad generationem morborum malignorum. Malignitas quæ ab extra accedit corporibus, eſt a contagio, quando ſani homines cum infectis converſantur, qui hauriunt minimæ molis, aſt ſummæ activitatis mediante aëre effluvium, quod cum ſaliva ad primas deſcendit vias, nauſeam primum, imo vertiginem, anxietatem cardialgicam & ſyncopem producit, poſtea cum ſanguine & fluido nuptum in tota œconomia corporis motiones tam vitales quam animales pervertit atq; confundit, more omnium venenorum, quæ immediate operationes exerunt in ſpiritus rectores ac moderatores motuum corporis noſtri.

Quod originem malignitatis morborum concernit, deduxerunt hanc priſci Medicorum ex putredinis excellentia, actiones vitales deſtruente, unde etiam peſtilentes febres dixerunt putridas, & hoc non ſine cauſa: nam putredo nil aliud eſt quam diſſolutio partium mixtum intime conſtituentium, unde per putredinem corporum textura, craſis, forma, virtus penitus deſtruitur, ſimile evenit in ſanguine & cæteris machinæ noſtræ fluoribus, dum mixtura horum penitus diſſolvitur & elementa ſanguinem ad vitam aptum componentia a ſe invicem ſecedunt. Sanguis naturaliter ex partibus, ſenſu teſte, conſtat: 1.) aqueis fluidis, 2.) oleoſis, pinguibus, inflammabilibus, 3.) terreis quæ cum aqua mixtæ viſcoſitatem generant, & 4.) ſalinis, quæ cuncta ſanguinis elementa mutuam unionem inter ſe reſpuunt, intime autem uniuntur, miſcenturque mediante motu, quo non tantum recrementa, ſalino-ſulphurea, aquea ſuperflua, per congrua evacuatoria a ſanguine liberantur, verum etiam diſtinctiſſimæ ſanguinis ſubſtantiæ intima copula miſcentur atque uniuntur, ut liquor fluidus inſipidus ſenſu teſte homogeneus ad perficiendas vitales & animales functiones aptus evadat. Hic genuinus contextus hæc nativa ſanguinis craſis non modo valde turbatur & vitiatur, ſed ferme deſtruitur in febribus, quæ audiunt malignæ; accidit autem illud partim ob defectum ſpirituum, qui ſanguinem vitaliter movere & ejus mixturam motu progreſſivo conſervare debebant; partim ob motum illorum valde irregularem & turbulentum a miaſmate virulento inductum, unde inordinatæ ſanguinis motiones & ſecretiones non poſſunt non ejus mixturam naturalem valde turbare & invertere, vel etiam impuritas ſanguinis in majori gradu, ſive accumulatio magna ſordiū ſeroſo ſalinarum ſulphurearum ad corruptionem vappeſcentiam & putredinoſam ſanguinis deſtructionem valde diſponit. Remanet igitur ut demonſtremus, dictis in morbis revera adeſſe ſanguinis & humorum corruptionem, item ſeceſſionem elementorum ſanguinem homogeneum componentium, illud autem teſtatum maxime faciunt copioſiſſimæ excretiones ſeroſi humoris per ſudores colliquativos, malignis familiariſſimos; quid enim hi aliud indicant quam violationem vinculi quod intercedit cum ſanguine & ſero? Porro nihil familiarius eſt, quam ut in malignis morbis urinæ copioſæ dilutæ ſecedant, quod funeſtum ſemper indicium notavi. Antiqui Medici ejuſmodi urinas indicare phrenitidem prodiderunt, cum exiſtimarent rapi bilem ad caput; & reſpondet quoq; ipſa experientia, tametſi allegata ratio hic non commodum inveniat locum, ſed potius copioſæ urinæ de ingenti teſtantur ſeceſſione ſeri a ſanguine, unde ipſe craſſior redditus per venas anguſtiſſimas cerebri non bene circulatur, ſed inflammationem ibi parit. Rurſus diarrhœæ male olentium humorum malignis frequentiſſime conjunctæ, item ejectiones copioſi per tuſſim ſeri, quæ in principio petechialium ſæpius catarrhales febres mentiuntur, nihil aliud notant, quam elementa ſanguinis invicem moliri ſeceſſionem. Porro autem intimam ſanguinis corruptionem in peſtilentialibus, malignis & acutiſſimis febribus teſtantur ſphacelationes & corruptiones viſcerum, ventriculi, inteſtinorum, hepatis, cerebri, quorum exempla ubivis occurrunt apud attentos obſervatores. Inflammationes ardentes, anthraces, bubones, petechię, puſtulæ nonne a ſale ſumme acri corroſivo cauſtico ex ſanguinis corruptione producto ortum ſuum habent? Male olentes urinæ & fœtentes alvi ſordes corruprionis

præſentiam non poſſunt non ſufficienter manifeſtare. Ita porro etiam putredo verminoſa hiſce morbis quandoq; complicatur, confirmat hoc ipſum *Foreſtus l. obſ. 4. in ſcholiis*, videlicet omnes febre maligna, quę per æſtatem graſſabatur, ægrotantes, vermes cum fetido alvi profluvio dejecerunt, qua de re conferri poteſt *Kircherus de peſte ſ. 2. cap. IV. it. M. N. C. Decad. 2. ann. 5. obſ. 99.*

Perſpectis ſic cauſis atque origine malignitatis evoluta opus jam eſt, ut transeamus ad curam, quæ in eo potiſſimum conſiſtere debet, ut primum ſpiritus ſeu partes ſecundum *Hippocrat.* impetum facientes, in quibus vis naturæ & motuum tam vitalium quam animalium conſiſtit, & quæ morborum medicatrix & vitæ conſervatrix eſt, omni ſtudio ac ratione ſervemus, generemus atque cuſtodiamus: Spiritus enim maxime patiuntur in malignis, unde perpetua defectio virium, quę a defectione ſpirituum eſt, malignis jungitur; Deinceps putredinoſa corruptio & ſeceſſoria elementorum ſanguinis deſtructio tam medicamentis quam rerum non naturalium uſu omni ratione impedienda & avertenda eſt, & potius craſis ac mixtura ſanguinis turbata reſtituenda.

Ut autem hiſce indicationibus faciamus ſatis, & felicem in cura effectum adſequamur, notari & memoriæ imprimi merentur ſequentes ſaluberrimę cautelæ. 1) Prudens Medicus in omnibus malignis, quantum fieri poteſt, cito ſuccurrat auxilio ſuo, quicquid enim laudabile hic præſtatur, id in principio maxime fit. Optime *Hippocrates ſect. 1. aphor. 29. Si quid movendum vel evacuandum eſt, illud ſemper ab initio morbi, ubi vires vigent, fiat.* Si itaque vomitoria, ſi purgantia, ſi ſanguinis miſſiones indicantur, quod tamen rarius fit, dum ipſa materia peccans non tam turgeat vel quantitate peccet, ſed magis qualitate tenuitate, duobus prioribus diebus id fieri neceſſe eſt. 2) Quantum poſſibile, blandiſſime ac leniſſime in vigore morbi ſemper procedat medicus, nec nimium moveat aut irritet, unde omnes purgationes, ſudores coacti, remedia volatilia, ſpirituoſa multum motus in ſanguinem introducentia omni ſtudio vitanda ſunt, utpote frequentiſſima obſervatione conſtat, hiſce æſtum & delirium magis accendi, vel ſudores reſolutivos induci, aut benignas febres in malignas verti. Spectat huc illud *Livii lib. 22. cap. 18. Medicos interdum plus quiete quam movendo vel agendo perficere.* Hinc prudentiſſime illi Medici faciunt, qui in omnibus morbis malignis, & a putredine ortis a violenter commoventibus abſtinent, ſed magis naturæ negotium relinquunt, & ſaltem blandis diluentibus, temperatis diaphoreticis, leniter & ſine calore refocillantibus, ſubinde utuntur. 3) Medicus expertus & judicioſus attendat maxime ipſius naturæ motus criticos, quos nunquam turbet vel ſupprimat vel ante tempus accerſat, *quo enim natura vergit, eo ducenda eſt*, uti ſcientiſſime prodidit *Hippocrates*. Quare circa dies ſic dictos criticos caveat Medicus, ne medicamenta in contrarium operantia præſcribat ægrotantibus, it. ne incongruis & copioſis alimentis, aere frigido, affectuum intempeſtivo uſu, remediis acidis, opiatis ſiſtantur excretiones criticæ laudabiles, ſicque mors vel recidivæ pejores a retrogrado materiæ vitioſæ motu accerſantur.

Notari hic velim, ægrum debilem nunquam diu, maxime autem circa criticas evacuationes, in poſitura erecta relinquendum eſſe; facile enim animo deficiunt, dum propter motum cordis dêbilem ſanguis perpendiculariter in cerebrum ægre aſcendit, & ita ſumma corporis refrigerantur, conſtringuntur, exanthemata jam in cute exiſtentia repelluntur, vel critici ſudores ſupprimuntur, ſummo ſemper cum vitæ diſcrimine, quod non ſemel, ſed repetitis vicibus in praxi mea obſervavi. 4) Qui ſapienter vult mederi epidemiis malignis affectibus, ante omnia neceſſe eſt, ut noſcat morbi genium ac mores, & ipſius originem, præterea conſtitutionem ægri, habitum corporis, ejus conſuetas excretiones, victum familiarem, & loci, quo degit, naturam. Diverſa enim malignitatis indoles eſt, hinc una eademque medendi methodus in omnibus non obtinet: Morbi enim epidemii toto differunt cœlo, unde optimum mo-

nitū eſt feliciſſimi Practici *Sydenhamii l. de morbis endemiis. In tam ſpiſſa hac rerum caligine nil mihi prius eſt, quam, quando novæ febres graſſari incipiunt, cunctari pauliſper & ad magna remedia, non niſi tardius procedere, diligenter interim illarum ingenium & mores obſervare, quibus itidem præſidiorum generibus ægri juventur vel læduntur, ut quam primum his repudiatis illis utamur.* 5.) Omnium ſecuriſſimam ſanandi ex malignitate ortos morbos ego annotavi ſequentem methodum: (1.) Parum reſpicio in cura ad ſymptomata neque ad vigilias, anxietates, neque ad diarrhœas, tuſſes, ſopores, cephalalgias & ſimilia. (2) Abſtineo per totam curam ab omnibus ſudoriferis volatilibus, purgantibus, niſi quod interdum clyſteres admittam, etiam omnibus emeticis, niſi ad præſervationem & ſtatim in principio, ſi morbus a contagio fuerit; it. ab opiatis & omnibus narcoticis. (3.) Aerem tam hypocauſti quam lecti temperate calidum & æqualem purumque commendo. (4) In blanda diaphoreſi ipſum ægrum per totum morbi decurſum retineo, quo fine in principio morbi familiariter utor ſequenti pulvere ℞ Pulv. bezoard. Senn. aut Ludovici (vel compoſiti ex matri. perlarum, lap. cancror. C. C. ſine igne, antimonii diaphoret. p. æqual.) drachmas duas nitri optime purificati ſcrupulos duos vel etiam tres, camphoræ grana ſex, theriacæ cœleſtis tria, miſce, fiat pulvis, doſis eſt drachma una, reliquo tempore mixturas & emulſiones ordino bezoardicas & analepticas, quæ e. g. compoſitæ ſunt, ex aqua ſcorzon. card. bened. ſcordii, ceraſor. nigrorum, flor. acaciæ ſambuci, flor. aurantior. pulveribus variis bezoardicis, pulvere Marchionis quibus pro re nata additur nitrum vel mixtura ſimplex ad aliquot guttas, vel etiam confectio alkermes, aut ſpir. nitri vel vitrioli dulcis, quæ Julapio roſarum, vel ſyrupo granatorum edulcorari poſſunt. (5) Per totum morbi curſum pro potu commendo decoctum C. C. citratum vel calide vel frigide ſumtum, cui interdum addi poteſt ſpir. nitri dulcis, vel etiam eſſentia ſcordii, in ſcordio enim & camphora præcipua et excellens vis reſidet alexipharmaca. (6) Reliqua omnia committo naturæ, et bene attendo ejus excretiones criticas, in quibus prudenter movendis, vel ſi opus eſt, ſiſtendis judicio opus eſt ſolido ac firmo. Ita divina adſpirante gratia plures ægrotantes petechiis, acutis putridis febribus, variolis, morbillis, febribus purpuratis mali moris decumbentes feliciſſime ac tutiſſime in praxi mea ſanavi atque reſtitui, probe gnarus, quæ et quanta damna atque incommoda alii Medici perverſa ſua et vulgari methodo ægrotis ſuis intulerint.

De Febribus intermittentibus.

Quænam ſint genuinæ continuarum et malignarum febrium cauſæ, et quomodo quis recte has curare debeat, copioſe multaque ratione docuimus in ſuperioribus. Nunc vero ad intermittentes progrediendo, antequam ad ſpecialem tractationem & harum curationes perveniamus, quædam hic generatim præmittenda eſſe duximus. Habent autem eaſdem cauſas cum continuis, quandoquidem irregularis atque inæqualis humorum motio, identidem in ipſarum paroxyſmis obſervatur, non ſecus ac in continuis; differunt autem in hoc, quod per intervalla redeant illarum paroxyſmi, tempore intercalari a motione taliſmodi irregulari libero, pro quo interſtitio diverſo, diverſa febres accipiunt nomina, & vel quotidianæ, tertianæ, quartanæ dicuntur, quintanæ enim & ſextanæ rarius obſervantur. Deinde in continuarum principio ſemel tantum frigus ac horror invadit, in intermittentibus autem quovis paroxyſmo frigus, horror vel rigor præcedunt, ſubſequente calore, qui tandem ſudore largo vel tranſpiratione reſolvitur. Præter ea etiam intermittentes differunt cauſa; etenim in continuis vitioſus humor ſanguini vel ſpiritibus admixtus & intra vaſa collectus continenter producit motiones irregulares, donec ipſe correctus vel ſecretus fuerit. In intermittentibus videtur ille magis conſiſtere extra venas, maximeque in ambitu corporis, & poroſa ſubſtantia cutis, ubi tam copia

quam nocente qualitate ſpaſmodicas partium ſolidarum & irregulares ſpirituum & ſanguinis producit motiones. Antiquitatem in hiſce prorſus conſentientem deprehendimus, dum continuarum cauſas veteres ſtatuunt materiam febrilem intra vaſa hærentem corruptam, intermittentes autem ab humore extra venas putreſcente, & in habitum corporis poſtmodum propulſo deducunt. Optime *Fernelius libr. IV. cap. 9.* ſcribit: veterem eſſe opinionem, humorem, qui continens et proxima eſt intermittentis febris materia, in ſolo corporis habitu et extra venas computreſcere. Hunc acceſſionis initio e venis majoribus, in quibus conditus erat ſanguini permixtum in minores, ex hiſce in corporis habitum propelli. Hoc impetu ſummas corporis partes, quarum exquiſitior eſt ſenſus, ferientis humoris occurſu vel inhorreſcere vel rigere. Eo mox ſenſim illic incaleſcere, inflammari, & mox caloris vi diſſipari in ſudores, ſicque acceſſionem finiri, dum nova ſimiliter recurrat. Varia autem Medicorum eſt opinio, quæ ſit ſedes & origo remota humoris vitioſi febrem excitantis, dum alii dicunt, quod ſit ſimpliciter in ambitu corporis, nonnulli autem, quam ſententiam etiam nos amplectimur, illius originem ponunt prima in regione, ubi facile ſordes propter concurſum bilis, ſalivæ, ſucci pancreatici, atq; diverſæ naturæ alimentorum concipi poſſe, nemo eſt qui dubitet; mea ſententia in plicis ſive valvulis conniventibus & tunica interiori villoſa glanduloſo-nervea inteſtinorum tenuium minera ac fomes intermittentium exiſtit. Etenim quando amurca ſive bilioſa ſive acido-viſcida, ſive pure viſcida tunica ſpongioſa repleta eſt, chylus & lympha tranſiens in ora lactearum venarum perpetuo inficitur, & quoniam ſanguini propter materiæ irregularitatem non miſcibilis eſt, neque etiam excretoriis partium poris bene reſpondet, in ipſis, nec non corporis cortice & glandulis ſubcutaneis ſubſiſtit, & juſta quantitate vel qualitate accreſcente, ſpaſmum, cujus natura eſt conſtringere & anguſtare poros, ibi excitat, & febrilem ſive inverſam ſanguinis motionem a peripheria ad centrum primum, deinde rurſus a centro ad circumferentiam corporis impetuoſe ſemper gignit.

Ex hiſce peſpicuum eſt, quare in cura intermittentium ante omnia primam regionem Medicus reſpicere, illamque a ſordibus ibi ſtagnantibus, ſive per vomitoria ſive evacuantia aut ſalia abſterſiva alcalia ſive potentiora mercurialia, martialia, & antimonialia remedia liberare debeat. Experientia enim compertum habemus, ſæpe unico vomitorio, purgante, vel aliquot doſibus ſalis abſterſivi expugnari intermittentem poſſe. Colligitur autem in alimentorum canale diverſa febris minera, ſive ex ingeſtis vitioſis, quod ſæpius accidit, ubi tamen facilior cura eſt, ſive ex vitio & obſtructione viſceris cujuſdam vicini vel lienis, pancreatis, hepatis, vel ex ipſius lymphę & ſanguinis impuritate, dum per glanduloſam tunicam ex arteriis meſaraicis inſtillatur, vel per ductum choledochum aut pancreaticum advehitur, quo caſu, ſi nimirum humores univerſali diſcraſia laborant, vel ex veteri viſceris obſtructione vitioſus propullulat humor, non tam facilis curatio febris, ſed potentiora potius deobſtruentia requiruntur, & tempore longiori opus eſt, item aere, qui ſubtilitatem ſanguini atque activitatem corpori conciliare poteſt.

Ex hiſce etiam facile colligitur, qua de cauſa ex antecedente temporum p. n. conſtitutione vel mutatione iutermittentes populariter graſſentur.

Quæſtio rurſus eſt, an dentur intermittentes malignæ & contagioſæ epidemice graſſantes? quod utique aſſerendum exiſtimamus, cum libri medici ſimilium obſervationum pleni ſint, & ipſa experentia hoc comprobet; graſſari autem tunc frequentius ſolent, quando febres petechiales, variolæ malignæ, & putridi funeſti morbi alii ob ſummam temporis præcedentem intemperiem corpora affligunt. Obſervavi malignas intermittentes evenire in perſonis quæ potiſſimum denſum, craſſum & melancholicum habent ſanguinem, hic enim propter firmitatem non tam facile a miaſmate virulento ſolvitur & putreſcit, excitat proinde magis

gis intermittentes, attamen non citra virium proſtrationem, ſyncopen, pulſum ſub æſtus vigore debilem, vel etiam exanthematum eruptionem; Interdum etiam intermittentes malignam aſſumunt naturam, in ſubjectis ſcorbuticis vel ſumme debilitatis, aut etiam culpa ipſorum Medicorum, qui præpoſtero nimis draſticorum uſu, & vires ægrotantium proſternunt, & varias turbulentas agitationes in corporibus efficiunt.

Proximum jam eſt, ut explicemus ac ſolvamus quæſtiones maximi momenti, quæ diu etiam fatigarunt nobiliſſima Medicorum ingenia; prima eſt: Cur febres quædam ſingulis diebus, quædam alternis vel quarto tandem ſuſcitentur. Secunda, cur periodos atque ſtata tempora, quibus revertuntur, exacte ſervent; Ut autem clarum hoc negotium evadat, neceſſum eſt, ut in anteceſſum notemus, materiam vitioſam febrilem primis in viis ſtabulantem non ſemper eſſe eandem, ſed differre qualitate noxia, ſ. eſſe magis vel minus ſalſam, acrem, bilioſam, viſcidam, acidam, ſeroſam, & quantitate atque mole quoque delinquere. Exiſtimamus itaque, in quotidianis, quæ revera ad lentarum naturam accedunt, & ſub veſperam cum pulſu tardo & raro invadunt, corpore mox calore, mox frigore correpto, delinquere copiam ſeri, ſive diſcraſiam quandam ſanguinis viſcidam: hinc etiam diuturniores ſolent eſſe hæ febres, nec facile curantur, & niſi cachexiæ ſimul obviam eamus, vertuntur in hecticam. Quotidianæ ergo febres, recte notantibus Practicis, non dantur, ſed potius tertianæ duplicatæ vulgo dicuntur quotidianæ. In tertianis judicamus humorem peccantem acredine quadam bilioſa eſſe imbutum, quæ quo major & volatilior eſt, tertianam duplicem vel etiam tertianam continuam ſuſcitat; ſi autem remiſſior acredo eſt cum ſero viſcidiori, tertiana notha naſcitur, in qua æſtus non tam acris, ſed mitior, urina non tam flammea, ſed cum ſedimento, & omnia ſymptomata leniora obſervantur, ob id etiam febris hæc tardius curatur; ubi autem major viſciditas delinquit acido ſtiptico ſale referta, quartanæ producuntur; quo itaque mobilior & acrior eſt humor peccans, hoc breviori tempore efficit motiones inordinatas; quo immobilior & ſegnior, eo longius requirit tempus. Eadem jam eſt ratio, quare tempore verno & æſtivo magis familiares ſint tertianæ ſimplices & duplices, in autumno ac hyeme quotidianæ ac quartanæ. Item cur illi, qui ſanguinem ſeroſum poſſident, febribus lentis, qui craſſum, & denſum quartanæ, bilioſum ſalinum tertianis tam ſimplici quam duplici potiſſimum laborent.

Cum itaque pro diverſa conſtitutione materiæ febrilis febrium typi vel accelerentur vel retardentur, fluit exinde, alterata & mutata materiæ morbificæ figura, mole vel motu febrium paroxyſmos vel anticipare vel poſtponere, item unam febrem converti poſſe in alteram, quod in praxi ſæpenumero experimur. Sic obſervavi, ab acidorum, it. Chinæ Chinæ abuſu non ſolum longe pertinaciores factas fuiſſe febres, ſed & tertianas tandem mutatas fuiſſe in quartanas: Deinde nihil magis familiare eſt, quam ut ex tertiana, ſimplici tertiana duplex, vel bilioſa ardens fiat nimio abuſu volatilium & calidorum.

Alterum quod ſpectat phænomenon ſolvendum, cur nimirum ſtato die ac hora recurrere ſoleant febres, dicimus ſupponi certam ad febrem quantitatem ac qualitatem materiæ morbificæ, quæ apta ſit movere ſpiritus, inordinate atque ſpaſmodice. Cum autem in omni paroxyſmo maxima pars materiæ morbificæ diffletur, neceſſe eſt, ut requiratur certum tempus, quo iterum fiat certa collectio materiæ vitioſæ aptæ ad motum inſtituendum febrilem. Cum autem, uti, in tota rerum natura, ſic quoque in microcoſmo omnia certo numero, pondere, & tempore, fiant, & circulatio ſanguinis quoque juſtos ſuos rhythmos ſervet, facile inde colligere pronum eſt, cur certo ſaltem temporis ſpatio generetur proportionata materia febrilis: deinde tribuendum quoque eſt hic multum conſuetudini, quoniam ſpiritus animales ſive Natura, ſi motum aliquoties certum inſtituerunt, facillime ipſum repetunt,

quamvis, in quo illud conſiſtat, determinare difficillimum ſit. Sic notum eſt, quando quis conſueſcit certa hora vigilare, ſomnū vel cibum capere, certo iſto recurrente tempore etiam ipſi non cogitanti obrepit ſomnus vel vigilat, vel appetitus adeſt cibum capiendi: Sic quoque multi morbi ſunt periodici, nimirū: dolores, hæmorrhagiæ, quæ per certum menſem vel etiam annum recurrunt. Patet quoq; inde, cur menſes vel hæmorrhoides exactè typos ſuos ſervent. Sæpiſſime etiam contingit, licet omnis cauſa febrilis abſit, & febricitantes bene ſeſe habeant, recurrere iſtum motum ſpirituum in ordinatum febrilem. Juvat tunc contria impreſſione horum motum immutare & alio vetere, quo fine practici commendant acria veſicantia, dolorem excitantia, opiata; Ita quoque variæ impreſſiones per amuleta, affectus animi, terror, triſtia, ira, ebrietas & alia ſæpe curant febres. Quæ omnia luculentiſſime teſtantur, ſubjectum febrium principaliter eſſe ipſos ſpiritus, qui irregulares iſtas motiones ſanguinis & ſpaſmos in febribus concitant.

Ex hiſce jam adductis clariſſimum eſſe judico, feliciſſime intermittentes tunc curari, quando materia peccans febrilis primis in viis conſiſtens vel corrigitur vel aufertur atque evacuatur. Deinde quando illud heterogeneum, quod ſanguini immixtum fuit, ſecundum naturæ ductum diaphoreſi tam ſubigitur quam expellitur; Et tandem omnia evacuatoria, & principaliter meatus ſubcutanei excretorii roborantur, & illorum tonus nimis relaxatus, valde deſtructus, reſtituitur. Primę indicationi ſatis faciunt varia correctoria, abſorbentia, præcipitantia ſic dicta, incidentia, & attenuantia, ſalina abſterſiva, it. evacuantia, emetica, laxantia; Omnium autem optime aufertur materia vitioſa per inediam vel abſtinentiam, hæc enim optime febrium intermittentium curatrix eſt. Certiſſimum enim febris diu duraturæ indicium eſt, ſi ægrotantes multum appetunt & comedunt, cum contra inedia & ſanguis craſſus dividatur, ſubtiliſetur & tranſpiratione expeditiori reddita materia ſuperflua melius ſubigatur & expellatur. Si ex obſtructis emunctoriis aut viſceribus febrium fomes propullulat, deobſtruentia locum inveniunt, & non tantum ſalina, verum etiam potentiora, ſcilicet martialia, antimonialia, & mercurialia, in uſum trahenda ſunt; Secundam complent indicationem diaphoretica temperata, maxime liquida, tempore quo natura diaphoreſin excitat, ſub declinatione exhibita, & videndum maxime, ut toto intermiſſionis tempore meatus cutis placide ac blande ſerventur aperti. Denique ad naturalem tonum ac robur omnibus excretoriis poris ac glandulis, principaliter meatibus cutis fœnerandum, non excellentius datur præſidium quam famigeratiſſimus cortex chinæ, qui revera ſpecifici titulum in curandis febribus meretur. Agit autem, ut veteres locuti fuerunt, tota ſubſtantia, complectitur enim cortex chinæ, uti analyſis chymica docet, particulas amaras, item terreas conſtringentes, & reſinoſas blande balſamicas, quæ omnia juncta illud efficiunt tam roborando quam corrigendo, quod ſingulis ſolis & ſibi relictis negatum eſt. Ceterum ſequentes cautelæ circa ejus uſum merentur attendi. 1.) Nunquam exhibendus eſt cortex Chinæ, præſertim in ſubſtantia, corporibus plethoricis & quorum prima regio copia & colluvie vitioſorum humorum ſcatet. 2.) Nunquam dandus eſt alvo adſtricta, cute exiſtente arida & tranſpiratione impedita, nunquam porro in principio ſtatim febris; vel etiam ante paroxyſmos. 3) Ubi ſcirrhoſitates & obſtructiones viſcerum adſunt, & diſcraſia acido-viſcida febribus conjuncta eſt, cautiſſime cum ejus uſu mercandum. Sed potius convenit expurgata probe prima regione, præmiſſis deobſtruentibus mobilem materiam reddentibus, ſuccedente diaphoreſi, & ubi jam aliquot paroxyſmi præceſſerunt, & febris mitior facta, & ubi magis ſpirituum impetuſ ſiſtendus quam promovendus eſt, maximeque diebus intermiſſionis, repetitis vicibus, doſi autem pro una vice non adeo larga. Si ſubjecta teneriora fuerint & ventriculus debilis exiſtit: conferunt melius eſſentiæ & infuſa ejus, quam pulvis in ſubſtantia, qui tamen revera

ob

ob partes adſtringentes magis eſt ſpecificus. Eædem cautelæ tenendæ etiam ſunt circa uſum aliorum conſtringentium, febriles paroxyſmos ſufflaminantium, qualia ſunt aluminoſa, opiata, vitriolacea, liquor martis, tinctura ſulphuris vitrioli, terra japponica, nux moſchata, radix tormentillæ, pentaphylli, plantaginis, viſcus quercinus; quibus tamen propter dictas ſuperius rationes eſt longe multumque præferendus cortex chinæ. Quo circa a præpoſtero & intempeſtivo horum uſu & febrium citiori ſuppreſſione, ante correctam & evacuatam materiam febrilem graviſſima excitari ſolent pathemata, v. g. lentæ febres, hecticæ, viſcerum infarctus atque indurationes, & exinde producti icterus, hydrops, malum hypochondr. porro alvi adſtrictio, dolor colicus, cardialgicus & hujus generis plura conſequuntur.

De Febribus tertianis.

Quod attinet tertianarum hiſtoriam, illæ præ aliis hoc peculiare poſſident, quod invadant maxime ætate juvenes atque viros, temperamento ſanguineos & Cholericos, anni tempore verno atque æſtate, interdum etiam autumno, quo tempore gignuntur pertinaciſſimæ. Deinde in tertianis æſtus ſemper ſolet eſſe major, ita ut nonnunquam vigilia & delirium in calidioribus complicentur. Horror ordinario eſt vehemens, quem comitari vel ſubſequi ſolent cardialgiæ, nauſeæ, vomitiones, præſertim prioribus ſub paroxyſmis & finito rigore. Priuſquam horror invadit, ſpaſmodicæ tenſiones atque conſtrictiones artuum, dorſi, pandiculationes, pedum, dolores oſtocopi contuſivi fiunt. Ipſo frigoris tempore ægroti pallent, habitus corporis ſubſidet, facies depreſſa ac macilenta apparet, venæ diſparent, cum contra ſuccedente æſtu totum corpus ſpongioſum, laxum, inflamatum, rubicundum, cum æſtu vehementiori, arteriarum celeri pulſatione obſervetur, & quo minus illud accidit, hoc graviores anguſtiæ atque anxietates circa præcordia, inquietudines, corporis jactationes, cephalalgiæ ſimiliaque percipiuntur. Ad declinationem quando vergit paroxyſmus, ſpontanea viſitur diaphoreſis vel largus etiam ſudor, qui inter initia febris & paroxyſmorum vis obſervatur: Poſt ſudorem ſymptomata remittunt, pulſus naturalis iterum evadit, vires recolliguntur, appetitus bonus; ſomnus quietus, urina quæ in paroxyſmo flammei coloris citra ſedimentum mingebatur, jam ſedimentum craſſum deponit. Illud præterea notabile eſt, in tertianis, ſi nullus fluit ſudor, nec vomitu nec diarrhœa, nec urina emittitur materia peregrina, peſſimum eſſe indicium, utpote taliſmodi febres ut plurimum degenerant in continuas, ſi ſubjecta fuerint ſanguinea & cholerica, ſi pituitoſa in lentas & hecticas, ſi craſſum ſanguinem in venis alunt, in quartanam, hydropem, quod etiam accidit, ſi præmaturæ conſtringentium & chinæ chinæ abuſu tertianæ ſupprimantur, atque materiæ flebilis correctio & ſecretio impeditur. Quod ſi in tertianariis ulcuſcula in ore vel labiis apparent, bonum eſt indicium, utpote tunc materia heterrogenea bilioſa cauſtica a ſanguine incipit ſecerni, quæ hærens in ſpongioſis partibus continui ſolutionem producit. Quando urina in copia emittitur craſſa & cum ardore tranſit urinarias vias, itidem bonum ſignum eſt. Terminari etiam ſolet in icterum, materia bilioſa acri præcipitata quaſi ad habitum corporis. Quandoque etiam ſymptomatice icterus conjungitur, & notat vitium hærere in biliariis viis. Interdum tertiana ſeptimo paroxyſmo ſponte finitur nonnunquam ad decimum quartum & ultra ſe extendit. Si autumnalis eſt, ad menſes aliquot & amplius exporrigitur. In cura obſervamus, tertianariis admodum nocere remedia calida volatilia, acria, aromatica, dum ſimplices facile vertunt in duplices, vel etiam continuas, æſtum intenſiorem atque delirium provocant, vel bilioſis cholericas efficiunt, præprimis autem calida nocent Senibus, in quibus comatoſos affectus, Cephalalgias vel etiam maraſmum producunt. Obſervatione quoque conſtat, nimia acida,

acida, refrigerantia, julapia, terrea conſtringentia, præcipitantia nocuiſſe, quandoquidem facile alvi adſtrictionem contumacem, colicam convulſivam, cardialgiam, ictericam & recidivas periculoſas excludunt. Optima medendi hiſce febribus ratio eſt, ſi præſente indicatione & inclinatione ad vomitum illud, & quidem in forma liquida afferatur, vel tempore intermiſſionis vel aliquot horas ante paroxyſmum, quamvis ultro oriente calore oriantur ipſæ vomitiones. In aliis prima regiò per epicriſin lenioribus purganda & liberanda a ſordibus bilioſis acido-viſcidis eſt, cui ſcopo inſerviunt maxime ſalina deterſiva, nitroſa, verbi gr. nitrum antimoniatum, arcanum duplicatum, terra foliata tartari, ſolutio oculorum cancri, tartarus vitriolatus, flores ſalis ammoniaci, nitrum præparatum, quæ cum aliquot granis diagridii & antimonii diaphoretici commodiſſime miſceri poſſunt. Si febris rebellior, aliquot grana mercurii dulcis addenda ſunt, quæ tamen cum ſalibus non exacte triturada ſunt, ſed ſaltem admiſcenda, ob metum corroſivitatis, ſputationes & diarrhœas ex facili provocantis. Vel etiam infundi poſſunt vino radix gentianæ, h. cent. min. abſinth. card. bened. Scordii, Rhabarbar. quibus addi poſſunt nitrum, tartarus crudus, ſal tartari, paſſulæ, omni mane bonus hauſtus ſæpius feliciter ſine recidiva febrem ſuſtulit. Quibus præmiſſis ipſo in paroxyſmo tempore maxime æſtus, imo in declinatione, mixturæ, propinari poſſunt correctoriæ & leniter diaphoreticæ, quæ compoſitæ ſunt verbi gr. ex decoctum C. C. aqua florum ſambuci, acaciæ, ſcordii, cardui bened. antihect. Poterii, lapidum cancrorum, matre perlarum, nitro præparato, ſyrupo papaveris rhœados, quibus etiam addi poſſunt pro re nata ſal abſynthii, diaſcord. Fracaſtorii, vel mixtura ſimplex aut theriacæ cœleſtis, vel etiam ſpiritus nitri dulcis. Aliquot paroxyſmi ſi ita præceſſerunt, & materia vitioſa ad excretionem vergit, totum negotium abſolvendum prudenti exhibitione chinæ chinæ, quæ commodiſſime affertur in Electuario, ſi nimirum ejus pulvis cum julepo roſarum & rob juniperi vel ſambuci miſceantur. Si rebellior materia eſt, reiteranda priora remedia ſunt, imo ſi autumnalis febris, ſalibus magis abſterſivis pugnandum, ex quibus optimum eſt ſequens mixtum: Rec. Salis abſynthii, nitri præparati, nitri antimoniati ana drachmam unam, florum ſalis ammoniaci drachmam ſemis, ſalis ſuccini ſcrupulum unum: Doſis eſt ſcrupulus unus, cui etiam admiſceri poſſunt grana aliquot panaceæ Conerdingianæ, vel grana decem reguli antimonii medicinalis, quæ duo potentiſſima ſunt deobſtruentia, & lymphæ coagulum diſſolventia. Præterea inſtar omnium victus parcus & tenuis, quo ſolo ſæpe, teſte *Celſo* & *Williſio*, ipſaque experientia, tertianæ profligantur, commendandus eſt. Præterea ſi maligni aliquid immixtum, camphoræ parum addatur, ſi æſtus maximus & febris eſt cholerica, nitroſa cum diluentibus ſatisfaciunt; ſi epidemicæ febres, diaphoretica theriacalia majori in uſu ſunt.

De Febre quartana.

Omnium morborum nullus tam lentus, tam contumax eſt, quam febris quartana, quæ etiam multorum ſeculorum decurſu in ludibrium tranſiit Medentium. Differt ipſa ratione ſymptomatum, durationis, medendi methodi, pro individuorum climatis, ætatis temporum mutatione atque varietate. Gignendæ huic febri admodum apti ſunt frigidi ac ſicci, hirſuti, qui gracili & glabro ſunt corpore, ſanguinem craſſum fovent, ſenes, vel ætatis conſiſtentis homines, qui ad actiones ingenii & corporis ſegniores ſunt, curis & mœroribus confecti, & cibis olim addicti craſſis, terrenis atque acidis fæculentis. Succreſcit hic morbus præſertim autumno, regione cœlique ſtatu inæquali exiſtente; quando ad brumam uſque manet, per totam hyemem liberari ægri non ſolent, ſed interdum ad

æta-

ætatem adultam durat. Frigus in quartana intenſius eſt, quam cæteris intermittentibus, & rigor univerſum fere corpus occupat, dentes ſtrident, articuli vero & oſſa quaſi pondere obteruntur, pulſus acceſſionis initio multo quam naturalis languidior, minor, tardior ac rarior, poſtea vero ſatis validus ac celer, & interdum inæqualis, calor non tam vehemens ſicuti in tertiana, urina primis diebus tenuis, alba, aquoſa, poſtea vero & calore & contentis mutata, alvus utplurimum ſegniſſima & conſtricta. Præterea memorabile eſt, quartanam intempeſtive fortioribus catarcticis vel ſudoriferis volatilibus vexatam tranſire in ſæviſſima interdum ſymptomata, cephalalgiam gravativam, anxietates ſummas, virium proſtrationem & ejuſdem generis alia. Decrepitis ordinarie ferme funeſta eſſe ſolet. Si quartana diuturna eſt in melancholicis & hypochondriacis, & qui dextro latere dolorem ſentiunt gravativum, in hydropem, melancholiam hypochondriacam, icterum nigrum, in macilentis in hecticam, in ſenibus in maraſmum, in Cachecticis in pedum tumorem & inflationem, in Juvenibus ex malo regimine diætæ, vel abuſu exagitantium in duplicem quartanam lubentiſſime tranſit.

Solvuntur quartanæ frequentiſſime urinis craſſis, largis, ad nigredinem vergentibus, præſertim in illis qui craſſum & rudem fovent ſanguinem, in plethoricis fœminis per menſtrua, in ſenibus & adſuetis per hæmorrhoides in juvenibus per narium hæmorrhagiam, in cachecticis per abſceſſum in crura, in ſcorbuticis, ſcabioſi quid interdum apparet, vel ulcera erumpunt, bonum in finem, de qua re legi meretur *Ballonius in libr. Ephemerid.* it. *Langius Epiſtola XVII. libr. 1. pag.* 70. qui ita ſcribit: *vidi plus centies ſcabiem per aliarum febrium, tum præcipue quartanæ criſin obortam ſponte exoleſcere citra omne medicamentorum ſubſidium*. Si nimis cito conſolidantur ulcera, vel ſcabies retropellitur, facile comatoſi vel convulſivi quid corporibus accedit. Malum eſt, ſi appetitu nimio laborant, nec bonum obſervavi ſignum, ſi effuſas habeant quartanarii ſudationes cum alvi profluviis, niſi ſint criticæ. Tandem quartanæ frequenter ſunt epidemiæ. Memorat *Sennertus de Febrib. lib. 2. cap.* 20. Accidiſſe talem toti Germaniæ & Wittebergæ tam familiarem, ut etiam infantes modo natos corriperet, & vix domus aliqua eſſet, in qua non quartanarius unus vel etiam plures decumberent. Circa curam in genere illud notandum, quod fortiora commoventia evacuantia minus commode ferant, nam ſimplex quartanæ hiſce convertuntur in duplices, vel in ſenibus tranſeunt in cephalalgias graves aut ſopores profundos. Præpoſtero chinæ chinæ vel aliorum conſtringentium abuſu, priuſquam materia fluida & mobilis facta fuerit, in ſuffocativum catarrhum, icterum nigrum, tumorem crurum, ſcirrhum hepatis, tumorem lienis, hydropem, facili abeunt negotio. Optime ferunt leniora evacuantia, per alvum emollientia, deterſiva ſalina, mucum incidentia. Vomitoria & draſtica purgantia ob acidi humoris efficaciam vix operantur.

Ex quibus omnibus adductis promtum ac facile eſt judicare, quartanam potiſſimum oriri ex accumulatione materiæ tenacis viſcidæ, immobilis, crudæ cum ſanguine non miſcibilis & poris excretoriis non reſpondentis, ſive illa collecta fuerit in inteſtinorum canale, ſive etiam jam totum ſanguinem diſcraſia acido-viſcida infecerit, hanc jam ipſa Natura motu febrili quaſi critico corrigere, ſubigere, & ſecernere geſtit, quod negotium naturæ optimum, quantum poteſt Medicus, promoveat aptis & convenientibus remediis, nec in contrarium operetur aut in naturam, ut ita loquar, cum veteribus ab opere ſuo avocet. Prima itaque Medentis intenſio eſſe debet, viſciditatem attenuare atque evacuare, ſed ſemper blandiſſime; ſecundo perſpirationem ſanguinis & per conſequens totius corporis promovere, & tandem robur excretoriis poris viſcerum atque cutis ſub diuturnis

nis paroxyſmis nimirum laſſatus & a tono ſuo dejectis reſtituere. Primam indicationem adimplent remedia detergentia, uti ſunt nitroſa, arcan. dupl. nitrum regenerat. ſal polychreſtum, quæ liquando & fundendo viſciditatem egregie opitulantur. Accedit, quod ſalia hæc tum alvinas, quam urinarias vias ſtimulent, per quas tamen commoda humoris peccantis fit evacuatio. Hiſce præmiſſis per inferiora optime educitur mobilis materia. Veriſſime ſcribit *Hippocrates in libr. IV.* §. 9. *Melancholicos liberalius pleniusve per inferiora purgabis*. Hinc paſſim in obſervationibus, legitur, Diarrhœas, imo dyſenterias ſpontaneas quartanis ſupervenientes illas ſolvere, quapropter omnibus veteribus conſentientibus, lenientia, emollientia, quæ per epicriſin purgant citra ullam vehementiam, omnium optima ſunt contra quartanam præſidia. Ita ſolum fol. S. S. S. infuſum cum rhabarbaro, addita manna & tartaro tartariſato in aqua fumariæ, præſentiſſimum eſt remedium mitigans paroxyſmos & plane etiam tollens. Alvus enim mollis ſemper ſervanda, quoniam quartanarii ſuapte natura alvos mire adſtrictas habent. Bene monet *Galenus 1. ad Glaucon. libr. 2.* Initio utendum eſſe clyſteribus, deinde deſcendendum eſſe ad interna.

Vomitoria niſi inſigni adſit ad vomitum inclinatio, & vomere ægri conſueverunt, vel quartana notha, id eſt, bile mixta, quæ ſub finem æſtatis accidere ſolet, ſit, parum auxiliis vel utilitatis afferunt. Quod ſi humores auſteri, acidi, ſtyptici ſunt, uti illud fieri ſolet in hypochondriacis, ſpleneticis, & melancholicis, potentiora acidum deſtruentia in uſum vocari debent, cujus generis ſunt martialia, v. gr. limatura martis in tenuiſſimam pollinem redacta, crocus martis aperitivus cum ſalibus, antimonium martiale cachecticum, quæ vel ſola, vel melius cum ſalibus vegetabilium fixis, aut ſi potentiori aperiendi facultate pulverem inſtruere velimus, quando veteres in viſceribus latitant obſtructiones, cum Regulo antimonii medicinal. vel etiam cinnabari aut mercurio dulci vel mercurio diaphoretico amico connubio jungi poſſunt, additis guttulis aliquot olei carminativi aromatici, Talis pulvis in rebellibus quartanis non intermiſſis leniter evacuantibus & convenienti diæta tenui præſtantiſſimam fert opem, ſi omni mane exhibeatur, vel poſt ejus uſum inſtituatur motus. Alii ad acidum in primis viis infringendum oleum tartari p. d. ſubinde inſtillant potui, vel etiam ſpiritus ſalis ammoniaci urinoſum cum aqua factum, admiſcent ordinariæ cereviſiæ non citra effectum. Præterea ad alteram indicationem abſolvendam convenit maxime in quartanis ſudor, qui tamen nunquam vi eliciendum eſt, vel remediis calidis vehementioribus aut regimine nimis calido, præſertim in ſenibus, ſed quoniam ipſi paroxyſmi poſteriores ſua ſponte terminantur in ſudorem, hinc ille ipſe omni opera promovendus potu congruo calide adſumpto, quique ſimul facultatem habet ſudorem eliciendi, talis indolis eſt Decoctum C. C. citratum vel cum eſſentia ſcordii, niſi æger faſtidium habeat, aut nitro & pauxillo vini remixtum, Crocus & theriacalia ad ſudorem hac in febre movendum commodiſſima etiam ſunt. Et notabile hic eſt, potum omnem in paroxyſmo vel ante ipſum anxietates inſignes efficere, quando autem Sudor incipit fluere, illum ipſum eſſe optimum. Veteres ad perſpirationem corporis promovendam, quæ ſicuti in omnibus febribus: ita & hic utiliſſima & indicatiſſima eſt, utebantur linimentis oleoſis emollientibus & penetrantibus, quibus inungebant totam nucham, poſtea fortes inſtituebant frictiones cum pannis calidis, ut eo melius pori aperirentur. Juvat quoque, ut perſpiratio fiat expeditior, abſtinere ab omnibus ſolidioribus alimentis, cibis craſſis, flatulentis, carne ſuilla & qui tardiorem habent exitum, item acidis ſalſis & omni cibo copioſo. Commendandi magis ſunt cibi boni ſucci ventrem emollientes, tenues, una cum abſtinentia, quæ febrium intermitten-

tentium optima eſt medicatrix. Perpetua enim regula eſt: Quo plus comedunt & majori appetitu gaudent quartanarii, eo diuturnior fit febris; quo magis abſtinent, eo citius ſanatur. Tandem vitandus eſt aer craſſus, frigidus, gravis ac denſus, ſed eligendus ſerenus, lucidus, tenuis. Patet hinc ratio, quare tempore verno & æſtivo ſponte febres quartanæ & facillime iſto tempore ſanantur, quoniam tunc temporis corporis perſpiratio longe liberior ac promptior eſt. Confert quoque motu exercere, cum ille ipſe revera magna ſit medicina ſanguinis craſſi, dum ipſum tenuem ac ſubtilem reddit.

Tandem ad ſatisfaciendum tertiæ indicationi, ſi febris hiſce omnibus obſervatis non abigitur, conſulum eſt, maxime ſi ſigna coctionis appareant & obſtructiones potiſſimum reſeratæ fuerint venire ad ſpecifica corroborantia, topica item externa, accidit hac ratione ut graviſſimæ febres illis quam facillime cadant. Specifica autem ſunt interna, cortex Chinæ in infuſo vel in ſubſtantia exhibitus, de cujus legitimo uſu atque exhibitione dictum jam fuit in prioribus. Inter externa condemnantur vulgariter remedia juncturis manuum & pedum applicata ex veſicantibus erodentibus compoſita. Ita famigeratiſſimum eſt linimentum, quod conſtat ex terebinthina, fuligine, camphora, araneis contuſis, oleo ſcorpionum, flammula Jovis: quo ſolo ſæpius profligata fuit febris.

Dicta hac methodo qui procedunt ſecuriſſime & certiſſime pertinacem hunc morbum profligare poterunt, maxime ſi ipſum tempus anni reſpondeat & faveat medicamentorum operationibus, quod ferme principale exiſtit, ut etiam ex hiſce videat Medicus vires Medicamentorum non agere ex ſe, & ratione activitatis ſuæ, ſed ſub favore naturæ & multarum rerum externarum.

Ultimo illud adhuc meretur memoriæ commendari, quod ſi quartana ex ſuppreſſis hæmorrhoidibus vel etiam retentis menſibus proveniat, ut, quantum fieri poteſt, in ordinem redigantur hæ excretiones ordinariæ, & juvat etiam, quando plethora adeſt, venæ turgent, corpus gracile eſt, ſanguinem minuere per venæ ſectionem.

Accidit interdum, ut omnibus fruſtra tentatis, remittentibus etiam ſymptomatibus gravioribus, febres tamen periodos ſuas repetant, ubi nihil conſultius eſt, quam ventriculum roborari & blandam chyli ſpirituaſcentiam perpetuo promovere: ſic febris tandem imminuitur & ſponte ceſſat, ſucceſſive enim per benignum & balſamicum chylum corrigitur ſanguinis diſcraſia. Optimam autem elixiria balſamica, & quidem noſtrum paratum ex radice Zedoariæ, chinæ chinæ, gentianæ, diaſcordii, cort. aurant. citr. recent. nuciſta, ſuccino, oleo caryophyllorum, croco, camphora, myrrha, ſpir. ſal. ammon. & ſpir. menthæ, quod etiam in aliis affectibus diuturnis opem fert præſtantiſſimam.

F I N I S.

INDEX

INDEX OBSERVATIONUM.

A.

De affectibus inaſſuetis, raris & deploratis 25. 35. 61. 64. 99. 174. 178. 182.
De Affectu fœdo & horrendo 173.
Virgineo, raro, inveterato & deplorato 186 de Angina 52. 53. 120.
De Apoplexia, Paralyſi & imminuta memoria 192
De Apoſtemate inſigni in crure 271.
De Arthritide 33. 51 60. 87. 143. 195. 241. 254. 255. 256. cum febre & aliis 33. 183. 280.
inveterata cum tophis & nodis 279.
ejus rara ſpecies. 188.
De Aſthmate 78. 146. 219.
deplorato cum cordis palpitatione & menſium ſuppreſſione 119.
inveterato 145. 155.
De Auditu deperdito 91.
De Aurium ſurditate cum ulcere 209.
tinnitu cum pruritu & gravi auditu 128.

C.

De Cachexia, antiqua ventriculi imbecillitate & febre lenta 193.
cum Aſcite incipiente & febre lenta 233.
Leucophlegmatia poſt inſignem hæmorrhagiam 231. 241.
De Cacochymia, ventriculi intemperie 54.
De Calculo 69. 259. 261. 278.
renum 263.
veſicæ 259.
De Capitis dolore 125.
acerrimo ſeſquitertianæ febris periodus ſervante 202
brachii paralyſi & aliis 82.
inveterato 205.
per intervalla recurrente 201.
raro & funeſtiſſimo 171. 185. 191.
in quo caput rigidum nullo pacto flecti poterat 204.
De Carcinomate 153.
in labiis ſeptuagenariæ 158.
lingua 212.
utero 240.
De Carunculis 69.
Te Catarrho 11. 91. 274.
cum febre lenta & virium imbecillitate 134.
nervorum imbecillitate 169.
inveterato 275.
falſo 29. 44.
incurabili habito 117 152.
De Clauda muliere a biennio 59.
De Cœcitate cum oculorum dolore 124.
De Colico dolore 35. 81. 226.
cum continuis vomitibus 222. 224.
De Contractura 88. brachii 79.
cum ulceribus 85.
De Cordis palpitatione 38. 119. 271.
De Coſtarum dolore 82.

D.

De Defluxione capitis 47. 189. 200.
contumaci 103. 109.
De Diarrhœa inſigni 161. 264.
De Dolore 198.
abdominis 137. 138.
matricali falſo habito 225. 227.
acerbiſſimo 75.
corporis totius 176. crurum 144.
faciei non obſervato 206.
cui nares mira magnitudine incraſſantur, & mira fœditate in pomum granatum augentur 210.
Tibiarum 269. Vagante 32.
De Dyſenteria 48.

E.

De Epilepſia 79. 148.
De Eryſipelate a medelis male adhibitis 96.

F.

De Fame canina 277.
De Febre 177. 243. acuta 55. 107. icteritia flava, catharrhali fluxione moleſtiſſima 109. alba 48. ardenti 80. cum vehementiſſimo ardore ventriculi 150. continua & ardente 90.157. cum calculo 69. cum graviſſimis ſymptomat. 160. regio morbo & aliis 46. Hectica 41. 56. 268. cum tumore ventriculi 21. cum ulcuſculis in faucibus 264. marcore inſigni incurab. habita 109. Lenta 49. 106. 123. 128. 169. 173. 187. 193. 211. cum tuſſi, ventriculi imbecil. 168. Maligna 45. 50. cum ſæviſſimis ſymptom. 71. 167. Nocturna cum ſudore & tremore cordis 113. Quartana 86. 248. duplici 229. 245. cum principio hydropis 193. in muliere utero gerente 247. Quotidiana menſium ſuppreſſ. &c. 57. Tertiana duplici 58. 62. 68. 78. 83. 246. cum atrociſſimo dolore capitis 125. cum horrendo ſymptom. 58. cum tumore lienis 72. 125. 126. viſcerum 36. arthritide & ſtrumis 87. immodico ſanguinis fluxu 74. cum atrociſſ: dolore ventriculi 120. Notha 32. 135.
De Fiſtulis 230.
De fluore albo 110. ſanguinis & puris per alvum, a biennio inveterato cum febr. lenta, marcore 173.

G.

De Gangræna cum marcore & paralyſi &c. 190.
De Gibboſitate in ſene cum dolorib. 138.

H.

De Hæmorrhagia 74. 161. per omnes meatus corporis erumpente 156. uteri 241.
De Hæmorrhoidibus dolorificis 163.
De Hemicrania inveterata 203.
De Herpete contumaciſſ. conclamato in facie, collo & tibiis 254. inveterato incurabili habito 253. maligno &c. 88. 99. ulcere nares depaſcente 266.
De Humore ſalſo circa anum luxuriante, hæmorrhoidibus dolorificis 163.
De Hydrope 16.92. Aſcite 84.235. cum Anaſarca 232. febre lenta, macie, duabus fiſtulis in crure 230. tumore lienis, febre lenta, menſium ſuppreſſ. 115. ventris 172. quartana duplici, lienteria 229. cum Aſthmate 132. febre acuta, ſiti, vigiliis, &c. 107. Leucophlegmatia & aſcite a catharticis male adhib. 130. macie & febre lenta 49. in ſene 42.234. poſt immodicam ſangu. reject. per os 278.

I.

De Icteritia alba 48. flava 65 77. 108. cum principio hydropis, ſumma virium jactura, vigil. 220. 256. In ſeptuag. 243.
De Ictero, cognatove morbo 35. 71. cineritio 48.
De Inflatione corporis repentina, cum puſtulis exiguis, pungenti dolore, febre lenta 123.
De Inteſtinor. lævitate diuturna 138.
De Iliaca paſſione 180.
De Iſchiat. pertin. 114. 116. 135, 140. 183. 275.
De Iſchuria 73. 121.

L.

De Leucophlegmatia 231. 235. 241.
Lienis curatio 72. 125. 126.
De Lienteria 229.
De Linguæ affectu raro 212. Carcinom. ib.
De Loquela amiſſa 115.
De Loquendi impotentia ſeſquianno contracta cum anhelitus difficult. 214 215.
De Lue venerea 93. 280. 281. cum hydrope 26. 122. inveterata 74. Latente cum graviſſ. ſympt. 30.
De Lupia in capite 78.

M.

De Marcore inſigni 49. 56. 99. 107. 109. 128. 184. 187.
De Melancolico affectu cum cordis palpitatione, vertigine, & aliis 38.
De Menſium fluore immodico 276. cum Leucophlegmatia 238.

De

De Menſium ſuppreſſione 28. 31. 63. 115. 119. 236. 239 ventris dolore, aſcite, Lienteria & aſthmate 238.
De Morte repentina 249. 250.

N.

De Narium ulcere peſſimo 270. naſique aucta magnitudine c. ulcuſculis erodentibus ibid.
De Nephritide 62. 66. in facie noli me tangere dicto 38. maligno 29. 80. & ſalſo catarrho 29. Narium 270. Telephios 40.

O.

De Oculorum dolore 32. 124. 162. 207. 222. cum magnitudine aucta 207. 208. inflammatione 170. cum febre, ungula, epiphora 111.
De Oris tortura, linguæ paralyſi, contin. vomit. 188.

P.

De Paralyſi 35. 60. 82. 92. 192. cum febre lenta, inappeten. vigiliis 211. hydrope &c. 92. Linguæ Oris tortura, cont. vomit. 188. & brachii 166. inveterata 77. 251. marcore inſigni, diuturnis vomit. inappetentia, gravedine, vigiliis 184. Symptomat. graviſſimis 126. ventriculi imbecill. 250.
De Phthiſi 194. 215. 216.
De Pleuritide 75. 76. in ſeptuagenario 151.
De Polypo 252
De Pſora contumaci 141. 142. 267. lepræ finitima 258.

S.

De Scabie fœda 165.
De Singultu lethali 147.
De Strumis 87. in collo, marcore inſigni & lenta febre 128.
De Suffuſione 37. 73.
De Surditate cum aurium ulcere [illegible]

T.

De Tabe cum febre 89. inſigni frigiditate ventricul. 70. 268
De Tentigine inveterata 65. 106.
De Tibiarum dolore inveterato et continuo 269. 270.
De Tortura oris, Linguæ paralyſi, contin. vomit. 188.
De Tumore abdominis 64. in facie 53. palpebræ oculi nato 171. pudendis mulierum 240.
De Tuſſi 168.

V.

De Ventriculi angore 106 ardore 150. attritione 138 conſtitutione mala 40. 54. 70. 90. 168. 193. 227. 250. dolore 84. 120. 227. 228. cui ſuccedit dolor colicus 226. paroxyſmante 41. poſt cibum in ſene 227.
De Vertigine 38.
De Vigiliis continuis 106. 107.
De Virgineo morbo 48.
De Ulcere capitis, quo omnium emarcuit ſponte in muliere octuag. quo ſana cœca evaſit 133.
De Ulcere chironio 67. 68. 99. in facie 265. horrendo 46.
De Ulceribus ferinis 58. in tibiis 272. Phagadenis utrumque genu obſidentibus cum nervorum retractione, febre inſigni &c. 154.
De Vomitibus diuturnis 184. 188.
De Vomitu, Lienteria & febre continua ab aqua forti epota 159.
De Uteri affectu 110. raro 117. 242. prolapſu 273. Tumore 240.
De Vulnere ſclopo illiſo 98. in facie, citra ſuturam curando 168.
De Vulneribus capitis 166. juncturarum c. oſſium fractura, inaſſueta methodus 131. 132.

INDEX RERUM.

A.

ABſtinentiæ utilitas 16. 591. in Febribus 277.
Acetoſum eſurinum quid? 375. 379. Acetum Bezoardicum 321. Minerale 95. 191. Acida inimica nervis 39. Oſſibus 58. Vulneribus 86. 132. Menſtrua quænam diſſolvant? 360. Mineralia in Febribus 570. Eorum abuſus 65. 84. 111. in Febribus 170. 187. 588. Icteri cauſa 243. 248.
Acidularum uſus 117. Acidulorum uſus in Athritide 262. Febribus 51. 36. 58. Adſtringentium abuſus in Eryſipelate 38. Febre Hectica 41. Febribus 588. Hæmorrhagiis 161. 230. 238. 242.
Ægrorum decubitus qualis? 533.
Æquinoctia morbos nonnullos exacerbant & ſolvunt 127. 172. 178. Aer æſtivus ſalia acuit 206. Autumnalis ad diarrhæas quomodo diſponit? 179. Febres quartanas diſponit. 87. 248. Hypochondriacis noxius 184. Frigidus noxius 182. 206. in raucedine 214. Paralyticis quinam ſalubris 252. Potens eſt menſtruum 294. 359. Salibus gravidus noxius 218. Ejus acceſſu impedito vegetabilia a corruptione præſervantur 317. 360. Aſcenſus per ſpinalem medullam quid? 33. 67. Effectus in ſpiritus 283. Inæqualitas noxia in Acutis 55. Arthritide 177. Catharris 16. 117. 275. Mutatio ſalutaris in Febribus & morbis Chronicis 178. 246. 248. varia ſecundum anni tempora 55. 87. 275. Neceſſitas 20. 283. Pluvialis noxæ 48. 50. 87. 158. Sereni utilitas in Febribus 87.
Alexipharmaca 45. 49. 51. 72. 83. 99.
Aloeticorum abuſus 164. Alvi adſtrictæ cauſæ 39. 109. in Vulneribus 131. dejectio fœtida in febribus malignis 595. in febribus unde 530. Sabuloſa 189. 197. laxæ cauſa 45. utilitas in Catharris 117. Omni curatione 45. Febribus ardentibus 593. Nephritide 62. de Alumine ejuſque præparatis 373. Ejus dulcificatio unde? 374. 556. Purificatio 374. Spiritus ibid.
Amygdalæ amaræ egregie præſervant a Calculo 290. Anagallidis fotus in exulcerationibus 11. Succus in Maniacis 319.
Anaſarca quid? 20.
Anginæ ſigna lethalia 53. 121.
Angli cur Aſthmati & Phthiſi obnoxii 218. Animi paſſionum vehementiorum noxa 36. 45. 98. 255. 583. 588. 589. iis quinam obnoxii 160. Anodyna quid præſtent? 15. 48. 50. in Aſthmate convulſivo? 220. Calculo? 69. Doloribus? 89. Oculorum? 124. Febribus? 98. Hæmorrhagiis? 74. 242. de Antidotis 459.
Antifebrile 50. 63. 68. 71. 92. 110 552. & ſeqq. Præſtantiſſimum quodnam? 248. 588. Purgans 492. Specificum ex capite mort. flor. ſal. armon. mart. 125. 245. Univerſale in putridis 552.
Antihecticum ejusque uſus 216. 414.
Antimoniata quomodo ſanguinem purificent? 258. de Antimonio ejuſque præparatis 50. 63. 385. Crudum non eſt venenum 387. Ejus acetum ibid. Balſamum 390. Butyrum pro cauſtico 272. Cinnabaris 103. Decoctum 103. 297. Fixatio 385. Flores ibid. Purgantes & Vomentes 16. Mercurius 386. Oleum 387. in ulceribus cancroſis 153. Regulus 153. 386. 389. cum ſale communi liquatio vim vomitoriam tollit. 235. Medicinalis uſus 388. in Febribus 248. 388. Hydrope 108. 180. 388. Menſ. ſuppr. 28. Morbis cutaneis 142. Sal 386. 399. Sulphur 368. 389. Glauberi correctum 63. Tinctura ſicca 388. Volatilis 389. Vitrum 385.
Antivenereum Poter. 63. 74.
Appetitus nimius in morbis chronicis noxius 277. Aqua menſtruum efficax eſt in tribus regnis 297. 316. 320. 346. 358. 359. Salita cur non conglacietur? 297. Aquæ chalybeatæ uſus 290. frigidæ potus in arthritide 242. 279. Potus in febribus 566. Purgantes an dentur? 361. quænam ſalubres? 283. 306. Rarius ſunt puræ 283. ex Saturninis mineris noxa 297. de Aquis deſtillatis & variis deſtillandi modis 304. Animalium 311. Metallorum 315. Mineralium

lium 313. Odoriferis 310. Saporiferis ibid. Aqua Antepilept. & apoplect. 307. Caponum 311. cardiaca in malignis 306. cinnamomi 309. febrifuga 308. fortis 314. 368. formicarum Hartmanni 556. fumans 315. in hydrope pulmonum 18. Hydrotica 308. hyſterica 307. Ligni aloes 308, Myrrhæ 46. Nephritica 307. Petroſelini lithontripticum eſt ſubtile 261. Ranarum 312. Regia 315. Sanguinis humani 313. ſtercoris animalium ibid. Vitrioli 314. Zinziberis 251. de Argento ejuſque præparationibus 403. Ejus arcanum quid? 73. cauſticum 54. 207. dealbatio 56. cum Venere mixt. 408. deauratio 389. diſſolutio cum Ol. Vitriol, 406. Floſculos conficiendi modus 383. 405. Magiſterium quid? 133. uſus in dolore capitis 205. præcipitatio ex Saturno 383. ſublimatio 406. Tinctura ibid. Vitriol. alb. ibid.

Arbor Philoſophica quid? ibid. Arcana quid ſint? 67. 90. 95. 131. Medicorum vera quænam 105. Arthritici cur facile fiant calculoſi & vice verſa 197. Eorum lympha cujus naturæ? 197. 255. 181. Arthritis ſæpe habetur pro lue venerea 281. Ejus fomes hæret in ventriculo 51. 188. 241. ſigna antecedentia 255.

Aſcites quid? 20.

Aſthmatis variæ ſpecies 119. 220.

Aſtrologia Medico an neceſſaria? 14.

Atramentum ſympatheticum 383.

Auditus gravis unde? 210. de Auro ejusque præparationibus 398. & ſeqq. Ejus amalgama in aqua inſipida ſolvendi modus 297. depuratio 402. deſtructio an poſſibilis? ibid. Magiſterium 351. cum Mercurio præparatio 177. Præcipitatio ex argento 383. 278. Sublimatio 358. 402. Tincturæ 368. 398.

de Auro diaphoretico ejuſque uſu 197. 18. 26. 36. 39. 65. 76. 70. 77. Aurum & argentum cur vehementiſſimo igne in calcem non abeant? 294. a fermento gaſtrico non ſolvitur, hinc parum virtutis medicamentoſæ continet 402. fulminans ejuſque operandi ratio & uſus 40. 203. 351. 402.

Axungiæ humanæ cum oleo caryoph. uſus in contracturis 60.

B.

Balneorum operandi ratio 15. 123. 262. noxa in Arthritide 183. in Calculo 69. in hydrope 149. Plethoricis 116. uſus in alvo adſtricta 222. Calculo 84. 265. 262. dolore Colico 225. Febre Synocha 593. Iliaca paſſione 181. Iſchiatico dolore 114. Ophthalmiæ 112. Singultu 148. Balſamus Antimon. 80. 212. 162. coctus Philoſoph. 355. Locatelli 133. 168. Mercurialis 128. 159. Saturni 11. compoſ. in Gonorrh. 418. Sulphuris 380. 384. cum oleis deſtillatis noxæ 215. temperatus 194. Vitæ 475. Vitrioli 79. Vulnerarium 168. 329. 384. Holmenſe 330.

Bezoard. mineralis & ſolaris uſus in febribus 556. Bilis æruginoſæ vitia 149. 188. cauſa 176. atræ cauſa 31. defectus in inteſtinis colici doloris cauſa 36. potius quam abundantia morborum cauſa 97. 139. eſt humorum acrium vehiculum 64, neceſſitas 55. 139. vitia varia 55. in diarrh. 162. hypochondriaco affectu 139. Ictero 109. Tertiana 135.

C.

Cachectici cur aſthmatici ſint? 220. hæmorrhagias incurrant? 231. 276. 278. paralyſin incidant? 92.

Cachexia quid? 29. 78.

Cadaveris apoplexia defuncti diſſectio 192. aſthmatici diſſect. 146. Cholera defunct. 264. Colica defunct. 227. Diarrhœa defunct. 264. dyſenteria defunct. ibid. Epilepſia 149. Febre quartana 86. 193. 230. Fluore albo 111. Hydrope 95. 108. 233. Hypochondriaco affectu 184. Ictero 224. 233. 243. Iliaca paſſione 182. Lue venerea 27. 122. Menſium ſuppreſſione 57. Phthiſi 218. Pleuritide 151. Scrophulis 129. Singultu 148. Spleneti-ci diſſectio 139. Ventriculi dolore 43. Vomitu Sanguinis 278. de Calcinatione 357. Calculi generatio 260. ex acido primarum viarum 62. in inteſtinis unde? 219. in pulmonibus & excretio 79. 229. in veſica fellea 221. 233. præſentis indicia 262. 264. remedia ſpecifica 62. 67. 161.

ſæpe

ſæpe perverſe uſurpantur 693. ſymptomata ſimulant ſæpe dolorem. Iſchiaticum & colicum 262.
Calloſitates ulcerum 29.
Caloris ſubterranei cauſa 382.
Camphoratorum uſus 38. 58. 70. 74. 121. 124. Ea ſunt optima alexipharm. 83.
Capillorum defluvium unde? 153.
Carbones foſſiles ſi oleo privantur, non amplius flammam concipiunt. 339. Caries cranii. 201. in ulcere aurium 209.
Caro ſpongioſa unde? 58.
Carunculæ unde? 70. 121.
Cataplaſma in Ophthalmia 207.
Sphacelo 98.
Catharri epidemici unde? 275. etymolog. 12. frequentes Phthiſeos cauſæ 218. quibus ſint? 14. 15. 274. ſæpe ſunt luis venereæ ſoboles 281. ſpecies variæ 12. Veteribus quid? 218. unde? 275.
Catheteris uſus 262.
Cauſticorum optimum eſt lapis infernalis 272. Cauteriorum abuſus in Catharro ſalſo 44. Hydrope 235. Ohpthalmia 163. uſus in doloribus 206. in dolore dorſi 138. Iſchiatide 136. ophthalmia 191. 201.
Centaurium minus excellens antifebrile 310.
Cephalica quid? 35.
Chinæ Chinæ abuſus 23. 73. exhibendi modus 55. 68. 70.
Chirurgicorum remediorum uſus & abuſus. 167.
Chymicæ operationes quibus modis abſolvuntur? 357.
Cinnabaris cujus naturæ? 397. in epilepſia non ſemper proficua 79. cum ſalibus mixta corroſiva evadit 209. ſuffitus in ulceribus 272. Veneris 408. uſus in dolore capitis 172. Iſchiatico 276. Epilepſia 397. Lymphæ vitiis 397. Scabie 108. Salivam movet 397.
Clavi pedis diſſectio ſphaceli cauſa 212. de Glyſſo 289. Clyſterum uſus in angina 121. colica convulſiva 137. 224. 229. diarrhæa chronica 162. dolores capitis 88. febribus ardentibus 593. Hyſterica paſſione Iſchuria 121.
de Coagulatione 362.
Cochlearum teſtæ calcinatæ, in nephritide 62. 67. Colici doloris variæ ſpecies 225. cauſa 36. Colicus dolor Iſchuriæ cauſa 121. Paralyſis cauſa 135. 251.
Colli ſpaſmodice contracti hiſtoria 127.
Collyrium 97. 112. 171. 207. 301.
Color quid? 29. de Confectione Alkermes 449. 456. Cinnamomi Regiæ 449. Hamech 453. de Conſervis 437. florum aurant 439. Roſarum 435. Violarum 439.
Conſuetudinis ratio 44. 71.
Contractura ex conſenſu 80. 135. 251.
Contraria quomodo contrariis curentur? 108.
Corallia uſta in nephritide 62. 67. 420. de Coralliis 421.
Corallorum eſſentiæ præparatio 15. 29. uſus 11. 15. 29. 38. Sal 421.
Spiritus ibid.
Cordis contracti a diuturno mœrore hiſtoria 262. Corpora debilia quænam? 191. robuſta quænam? ibid.
Coſmeticum ex folle animalium 327.
Crocus metallorum Authoris quid? 108. 236. emeticus & diaphor. 108. 131. 236. de Cryſtallo ejuſque præparat. 424.
Cucurbitularum uſus in doloribus 176. Iſchiatide 276. Ophthalmia 125. 171.
Cupri generatio ex ſulphure & ferro 377. 382. Decocta quando, quomodo & quibus conveniant? 286. uſus eorum 15. 238. 285. de Decoctis in genere 285. ſpecie 287. ſeu infuſis mineralium 296. 316. Decoctum Antimonii 103. Antipleuricum 288. Aperiens 119. 236. in Arthritide 87. 280. Attenuans 82. Cardiacum 288. Catholicum 80. 291. Cephalicum 39. 44. 59. 287. Cholagogum 291. in Colica 219. Cornu Cervi citratum in febribus 589. 593. Diaphoreticum 44. in Dyſenteria 49 Epilepſia 79. Febribus 85. Gingivis & Dentibus conſervandis 291. 374. Hectica 21. 26. 43. 57. Hepaticum 289. Ictero 45. 221. Ligni Quajaci ejuſque abuſus 41. 174. 292. in Catharro ſalſo 28. Lue venerea 30. 95. Scabie 254. Lignorum 292. in dolore ventriculi 229. Scorbuto 65. 89. in Lue Venerea 281. 292. purgans 293. Melanagogum 44. 58. 85. 291. Mercurii Crudi 103. 177. Nephriticum 62. 290. in Ophthalmia 113. Paralyſi 60. Pectorale 288. Phlegmagogum 85. 291. in Phthiſi 188. 218. 288. Purificans ſanguinem 69. 142. ſimplex ſæpe præſtat compoſitis 295. Spleneticum 327. Succoladæ in ventriculo robotando 57. in Ulceribus ſordidis 291. Vulnerarium 97. 131. 294.
Deliquium ab aere quænam patiantur 359. 377.

D

Deſtillari quænam poſſunt 306. 361. de Deſtillatione 361. ſine igne ibid.
Diabetes quid? 83.
Diaſcordium liquidum 321.
Ejus confectio 448.
Diæta in Catharris 117. 152. Eryſipelate 266. in Febribus 564. 589. Hecticorum 268. Hodierna & Vetus 201. Hydropicorum 42. nimis ſtricta noxia 70. Paralyticorum 252. Perverſa noxia 144. Reconvaleſcentium a gravis morbis 169. 189. 277.
Diarrhæa in hectica 265.
Malignis 593.
Digeſtionem quænam patiuntur? 306.
Diuretica quænam? 67. Eorum abuſus in Calculo 140. 262. Febribus 588. Iſchiatide 140. Ophthalmia 113. uſus in Catharris 274. Hæmorrhoidibus nimiis & ſuppreſſis 164 Dolores crurum a lue venerea quomodo curandi? 145. 269. cur nonnulli ſenſibiliores 207. 224. Oculorum & capitis cur conjungantur 207. œconomiam corporis turbant 15. 140. 200. Vagi unde? 177. 255. Veteribus quid? 195. 196. 198. 200. 203. Eorum cauſa 35. cura generalis 182. Paroxyſmi unde? 43 203. 255. Dulcium abuſus in Aſthmate 147.

E.

Efferveſcentia frigida ex ol. Vitriol. & Spir. Sal. Armon. commixtione 377. Effluvia balſamica pulmonibus proficua 215. Subterranea quid? 343. Virulenta malignitatis cauſa 50. 72. 582. Phthiſin producunt 218. Eorum effectus 191. de Electuariis 448. Electuarium Antifebrile 499. de Baccis Juniperi 493. chalybeatum 57. de Croco martis 492. Deobſtruens 139. 179 230. in dolore capitis 204. Hydrope 235. Ictero 109. Lienis tumore 126. Nephritide 62. Elix. Balſamic. 15. 57. 72. 90. 117. Ejus deſcriptio 139. ſtomachicum 72. 90. de Emplaſtris varii generis 486, Emplaſtrum Cephalicum 167. in dolore Iſchiadico 114. 184. 487. Mercuriale in doloribus 75. Polychreſtum 132. 487. de ranis cum Mercur. egregium reſolvens 214. ſtomachicum 229. 486. Empyreuma quomodo tollendum & præcavendum 362. Emulſionum in Arthritide uſus 197. febre Synocha uſus 590. ardente uſus 593. Epilepſia duplex 79. hyſterica unde? 118. Sedes in ventriculo 149.
Epithema cordis 167. Eryſipelatis acceſſus quomodo differat ab acceſſu peſtis? 266. cauſa ibid. quomodo differat ab inflammatione? 270. Eſſentia herbarum 354. quinta 353. Scordii Theriacalis 99. Succini ambrata 128. Euphorbii uſus 68.

F.

Fæces induratæ a fumo lythargyrii 224. Nigræ in hypochondriacis unde? 179. 184. Earum infarctus in inteſtinis Iliacæ paſſ. cauſa 182. Febres continuæ ſuos habent paroxyſmos 160. 585. Peſtilentiales ex Orientalibus plagis cur ad nos transferantur? 158. quomodo ſalutares dicendi? 589. de Febribus 581. Intermittentibus earumque cauſa & cura 597. & ſeqq. malignis 83. 598. Quinam iis obnoxii? 176. 582. Febricitantium ſanguis minus ſalis volatilis continet 86. Febris quid? 583. & ſeqq. Ardens 292. Ejus cura 90. 559. in Arthritide unde? 34. Cauſa an ſit motus vel putredo 503. Definitio 498. 585. Doloribus ſuperveniens unde? 203. Ephemera 514. 589. Eſſentia an conſiſtat in calore? 500. 583. Spiritibus? 521. 524. Turbata ſanguinis mixtione? 585. in quo conſiſtat? ibid. Etymologiæ 21. 497. 582. Hecticæ cauſæ 23. 215. 563. gradus 265. ſigna 516. lethalia 41. Humoralis 514. Maligna unde? 593. Natura 508. 517. Putridæ cauſa an ſit obſtructio? 503. Signa 515. Quartana ejuſque cura 561. 604. Ovibus familiares? 194. 246. Tempore æſtivo cur ſæpe ſponte cedat? 178. Ejus longitudo unde? 86. 229. 246. Quodnam morbi genus? 505. Signa 507. Synocha quid & unde? 540. 590. Ejus cura 557. Tertiana 601. Notha unde, ejuſque cura? 589. vulneribus ſuperveniens unde? 127. Febrium calor unde? 24. 25. 500. 583. Cauſæ 582. Criſis 532. Cura 536. & ſeqq. 544. 589. Differentia 22. 506. 502. 510. Frigus, horror & tremor quid? 149.

Incendium unde? 518.
Intermittentium male curatarum ſymptomata 169 187 588.
Magnitudo unde? 508 564.
Malignitas unde? 45 50 72 582 594.
Malignarum cura 595. & ſeqq.
Paroxyſmi quid? 24 598.
an ſtatim tollendi? 68.
in partibus nerveis manifeſtantur 59.
Pertinacium cura 57 83 245.
Prognoſis 391 509. & ſeqq.
Sedes 37 506 581 588. Lentarum 114.
Flamma quid? 358.
Flatus Colici doloris cauſa 224.
Iliacæ paſſ. cauſæ 181.
Veteribus quid? 24 586.
Fiſtulas curandi methodus 408.
Fluoris albi cauſa 111.
Fonticulorum uſus & abuſus 44.
Fontium ſalubrium novorum operandi ratio 279.
Fotus quomodo operentur? 15 in Angina 53 Brachio contracto 79 Colico dolore 81 Iliaca paſſione 182. Inflammatione 70. Iſciatide 135. Iſchuria 121. Ophthalmiæ 112. 171 208. Paralyſi 59. Pleuritide 75. 151. Uteri procidentia 274. Vulnere juncturarum 131. ſclopo illiſo 98.
Frigus nervis inimicum 39.
Fructuum horræorum noxa 72. 252.
Fulgur quomodo febris cauſa 59.

G.

Gangliorum anatome 54.
Gangræna in hydrope unde? 235.
Gelatina Corn. Cervi in Phthiſi 215.
Gelatinas parandi modus earumque uſus 311. de Gemmarum origine & colore 420. præparationibus 419. Virtutibus 466.
Gibboſi quibus obnoxii 138. Gonorrhæa benigna plerumque eſt ſcorbutica 281. Scorbuticis, arthriticis & nephriticis familiaris eſt ibid.
Graciles cur non ita morbis obnoxii ac obeſi 91.
Gravidæ cur non raro fiant hydropicæ 239.
Gravida Febre quartana correpta partu liberata 248. Earum pulmones cur ſero viſcido repleantur 214. tranſpiratio & circulatio humorum poſt partum liberior fit 248.
Gravitatis cauſa 50.
Gummatum uſus 63. 238.
Guſtui ægrotantium an gratificandum 70. 90. Gutta roſacea quid? 270 Ejus remedium euporiſton ibid.

H.

Hæmorrhagiæ unde? 74 nimiæ hydropis & icteri authores 203 231 278. indicant obſtructiones viſcerum 161 238 241. 279 278. quibus frequentes 161. 218. 231 278. ſuppreſſæ noxæ 119. 193 205. 225. variæ hiſtoriæ 87.
Heliotropium quid? 253.
Helleborus quibus particulis conſtet? 61. Hepatis calor unde? 218. vitium in Aſthmate 220. in hæmorrhagiis 225. Hydrope 161 233. Herniæ ex colico dolore 81. Iliacæ paſſionis cauſa 179.
Herpetis differentiæ 266. Hirudinum applicatio in lingua 213. Humorum præparatio quomodo inſtituenda? 11. 549. ſtatus in ſanitate 15. de Hyacintho 428. de Hydromelitis uſus in Febribus 567. Hypochondriacus affectus quid? 39. 70. 84. 140. 184. Hypochondriaci quibus obnoxii? 116. 118. 135. 179. 189. 191. 227. 231. Hyſtericæ mulieris hiſtoria 127.
Hyſterica paſſio eadem eſt cum affectu hypochondr. 186 eſt affectus ſpaſmodicus 242. Ejus cauſa eſt acidum & viſcidum 243.

I.

Icteri cauſa 65. remedia 109 Icterus eſt vel criticus vel ſymptomaticus 46. 592. Inflammatio oculorum cur præ aliis conſpicua? 112. quomodo differat ab Eryſipelate 270. ulcera præcedit 266. Ejus cauſa ibid. de infuſis 298. Infuſa metallorum 300. Intemperies non eſt viſerum, ſed humorum 97. Ira anginæ cauſa 121. ad arthritidem diſponit 188. Ejus effectus in inteſtinis 182. Julepi attenuantes in acutis proficui 56.

L.

Lacticiniorum noxa in Paralyſi 252.
Lactis uſus in calculo 279. Aſinini uſus in arthritide 197. chalybeati uſus in Aq. Fort. potu 163. de Lapide armeno & Cya-

Cyneo 432 Bezord. factitio 349. Lazuli 432. quodam incognito 433. de lapidibus minus pretioſis 428. Lapis infernalis ſive argentum cauſticum 54. eſt optimum cauſticum 272. de Lapidum cancror. generatione 430. operandi ratione 62. præparatione 419.

Lepra Græcorum quid? 141. Ejus ſigna 174. Lien non ſemper tumoris cauſa in hypochondrio ſiniſtro 37. Ligna omnia acidum ſpiritum continent 321. Linguæ inſpectio cui uſui? 45. 213. Structura 213. Liquor balſamicus in Gangræna 191. Livor unde? 31. Loquelæ amiſſæ cauſæ 214. variæ hiſtoriæ ibid. Lues venerea & Arthritis quomodo dignoſcantur? 183. 280. qualis morbus? 92. 280. 282.

Lunæ phaſium effectus 172. 252. Lymphæ corroſivæ effectus 47. 65. 66. 111. 197. in ſpiritus 88.

Lythargyrii fumi noxæ 224.

M.

Machinæ Papinianæ uſus 311. 358. de Magiſteriis 349. Animalium 350. Mineralium 311. Magiſteria cur fiant ponderoſiora? 358, Gemmarum & Perlarum 351. 424. Lignorum 349.

Magneſia Saturnina quid? 77. 78. 115. 149.
Ejus uſus in Epilepſia 149.
de Marte ejuſque præparatis 410.
Martialia baſin conſtituunt pulverum cachecticorum 413.
exhibendi methodus 233.
vina 237. 246. 289. 304.
Eorum operandi ratio 126.
uſus in Catharris 78.
Febribus 109. 248. Hydrope 42. 55. 180. 257. Hypochondr. affectu 179. 227. 271. Ictero 65. 109.
Morbis Cachecticis 78.
tumore abdominis 64.
viſcerum infarctu 114. 125. 126. 220.

Martis Croci abuſus 41 65. 126.
Limaturæ uſus 20 28 57 413.
ſolaris Liquor in febribus intermitt. 125, ſubſtantia duplex 222. 412.

Materia perlata Krugeri 389.

Medendi vera methodus 105. 137. 212. 240. 268.

Medicamenta amaricantia cur deſtillari nequeant? 309.
Artifebrilia vid. Antifebrilia. Antihydrop. 108. Antihyſterica 118. 187. in Arthritide 197.
Balſamica 50. 55 63 78.
Blandiora quibus conveniant? 105. 135 143 180 240 284. in malignis neceſſaria 596.

Calculi ſpecificæ 62. 67.

Calida noxia in Apoplexia 93.
Arthritide 144. 256. Colica 225.
Doloribus 15. 69. Febribus ardentibus 593 599. Hydrope 95 180.
Iſchiatide 116 140. Lepra 174.
Ophthalmia 113. Scabie 254.
Scorbutica acrimonia 166.
Spaſmis 127. Cardiaca in malignis quænam? 288. 559. in Catharris ſpecifica 274. Cephalica quænam & quotuplicia? 287.
Chymica ſunt ſatis tuta 284.
Confortantia 134.
Conſolidantia 59.
Emmenagoga ſpecifica 119.
Emollientia 159.
Empirica ſæpe præferenda prætioſis 60. 218 284. Epileptica duplicis ſunt generis 307. Galenica vel ſunt Chymica 284. & Chymica neceſſaria 69 120 135. 143 284. in Gonorrhæa ſpecifica 281.
Guttas roſacea 270.
Hepatica quænam? 289.
in Ictero 109.
Incraſſantia noxia 146.
Melanagoga quænam? Morbis debent. eſſe proportionatæ 136 142 287.
Negligentes cur æque curentur? 105. 153. Nephritica quænam? 290. in Paralyſi & quomodo exhibenda? 252. Pectoralia ſæpe ſunt diaphoretica & Nervina 214.

Quænam & quomodo operentur 288.

Eorum abuſus in Aſthmate 147.
ex Regno animali 60 283.
Minerali eorumque operandi ratio & uſus 19 66 83 131 135 142 177 231. 254 258 283.
Quibus conducant? 87 135 166 197.
Vegetabilia ſunt optima ſpecifica 115.
Sanguinem depurantia quænam 317.
Simplicia plus ſæpe præſtant compoſitis 295.
Solventia quomodo dignoſcantur? 25.
Specifica an dentur? 253 287.
Sphaceli ſpecifica quænam? 134.
Splenetica quænam 289.

Sto-

Stomachica ſunt remedia univerſalia 228.
Styptica egregia 240. 378.
Ulcera ad ſordida 291.
Vulneraria quænam & quomodo operentur? 214.
Medicamentorum copia & mutatio ſæpe noxia 26 88 107 240.
Perverſorum noxa 51 72 48 50 51 72. 87 107 205. in Febribus intermittentibus 65.
Refrigerantium noxa 57 85 89 109.
Eryſipelate 266.
Febribus 171 187 248.
Hæmorrhagiis 161.
Scabie 166.
Repellentium noxa 124.
in Podagra 212 218.
Scabie 166.
Virtus unde dependeat? 287 343 356.
Media praxis rationalis & Vulgaris diſtinguenda. 25 255 268.
Medicina Vetus & hodierna qualis? 284.
Medici imperitia 26. 257.
Rationales quinam? 212 224.
Speculativi nimis Theoretici cur raro boni practici? 105.
Theoretici quinam boni? 217.
Titulo indigni quinam? 178 84.
Eorum copia utplurimum damnoſa 153.
Medicis medicamentorum præparatio competit 285 Melancholicus humor per inferiora evacuandus 246.
Veteribus quid? 193.
Menſium ſuppreſſorum noxæ 28 48 57. 185 188 205 214. de Menſtruis 358.
Menſtrua inſipida agunt in metalla 177. 297 316. quomodo operentur? 358. quotuplicia 359 519. ſolutis aliquid affricant 358 de Mercurio 390.
Mercurialis Spiritus 396.
Mercurii amalgama cum ferro 393. ære ibid. Coagulatio cum vitriolo 376.379.
Corroſivitas unde? 105 177.
Decoctio Coſmetica 396.
Depuratio ibid.
Inunctiones quomodo inſtituendæ 182. 396. Magiſterium 394.
Solaris uſus in Lue venerea 95.
Sublimati præparatio 315.
Suffumigia 27 74 137.
Vitæ uſus 114.
Uſus in Lue venerea 27 74 281. 390. & ſeqq.
Mercurius diaphoreticus Jovialis 83 248. 392 396. dulcis cum ſalibus fixis mixtus corroſivus evadit 76.
Ejus uſus & abuſus 205.
Fixus in magnis morbis magnum præſidium 231.
Laxativus 555.
Philoſophicus quid? 391. 390.
Præcipitatus albus 393. ruber 392.
Regeneratus 391.
ex Regulo Antimonii 390.
Virgineus 396.
Vivus in cerebro inventus 205.
Metallicolarum ſymptomata 137 218 224.
Metallorum principium eſt Sulphur 381.
Minera Lunaris quid? 19.
Mithridatii Andromachi deſcriptio 461.
Mixtura ad ulcera Scorbutica 47.
Molæ viriles quid? 252.
uterinæ quid? ibid.
Morbi endemii unde? 129 170.
nonnulli cur viris potius, quam fœminis familiares & vice verſa? 236.
Pectorales unde? 288.
Morborum ab incantatione cura 337.
cognitio neceſſaria 30 40. 95. 211.
Latentium cognitio 30. Hæreditariorum cauſæ 118. 220. Lethalium cauſæ 148 Longitudo unde? 55. 72. 74 90. 106. 109. 117. 184. 189. 193. 218. 230.
Magnorum parva ſæpe initia 212.
Mortis repentinæ variæ cauſæ 249,250.
Moſchus ex latrina odorem ſuum recuperat. 338. Motus corporis utilitas 16. 146. & animi vehementior noxius 36. 45. 98. 166. Terræ explicans experimentum 384. Moxæ uſus 136.
Mumia mineralis quid? 494.
Murmura in præcordiis quid? 39.
Myrrhæ uſus in Phthiſi 215.

N.

Natura quid? 589. Naturæ motus conſuetus quomodo avocandus 92. critici non ſunt ſiſtendi 157. 162. Ordinarii conſervandi 140. 220. Nauſea in cibis ſumendis ad febr. diſponit 582. Nepenthes aureum quid? 459. Nervorum genus debile doloribus facilius obnoxium 177. 185. 255. Recurrentium uſus 214. de Nitro ejuſque præparatis 368. Nitri Antimoniat. uſus in febribus 188. Chryſtalliſatio 369. uſus 45. 67. 69. 121. 125. in febribus ardentibus 593.

In Hæmorrhagiis 14. 232. Iſchiatide 276. Fixatio 368. Lapis prunell. 370. Sal ex capite mortuo Spiritus cujus figura? 369. Spiritus 368. abuſus 49. Nitrum purificat aurum & alia metalla 370. cur additis carbonibus in crucibulo fluat ibid.

O.

Obeſi quibus obnoxii? 91. Obſervationes medicas tradendi methodus 95. Earum utilitas 205. 218.
Oeconomiæ animalis mutuus conſenſus 90.
Oculus index animi & corporis 163.
Odores cur inebrient? 167. ſuaveolenti Hyſtericis noxii 191. 242. Paralyticis noxii 242. in vulneribus capitis & nervorum 167. de Oleis animalium 336. Aromatum eorumque adulterationibus 335. deſtillatis 331. Florum 333. per expreſſionem parandis 475. infuſionem parandis 329. 475. Lignorum 331. Mineralium 339. Seminum 334.
Oleoſorum abuſus in acutis 56. eryſipelate 38. 311. 266. Scabie 166. Ulceribus 67. 132. differentia unde? 332. Empyreuma quomodo tollendum? 331. Oleum aniſi cur facile concreſcat? 335. per expreſſionem 335. Buxi 333. Camphoræ ibid. ex Radice Cinnam. ib. Caryophyll. in carie oſſis 58. Ceræ 338. Cinnamomi 335. Hyoſcyami in dyſenteria 49. Podagra 338, Hyperici 333. Inunctionis Sacræ 475. Ligni aloes 305. 332. Rhodii ibid. Picis 332. Roſarum 234. Serpentum in oculorum hebetudine 339. Succini 332. 333. Talci 341. Vulnerarium 133. compoſitum 329. Ophthalmicum Specificum 171. de Opiatis 459. Laudani deſcriptio 459. 463. & ſeqq. Antifebrilis deſcriptio 557. Eorum abuſus in Aſthmate & hydrope 146. diarrhæa & dyſenteria 148. Malignis 15. 596. correctio 89. 112. 203. cum purgantibus commixtio 207. 222. uſus 89. in ardores ventriculi 150. Hæmorrhagiis 238. Iliaca paſſione 182.
Opium conficiendi & præparandi modus 311. deſtillari an poſſit? 308.
Os cribriforme an aliquid tranſire poſſit? 205. Oſſis Putridi & carioſi ſigna 58. Oſſium nutritio 176. ſtructura 58. 175. Tabes 207. Ova febricitantibus noxia 246. Oxymel in Aſthmate 145.

P.

Panacea an detur 255. Conerdingiana quid? 236. 389. Glauberiana quid? 63. 72. 142. 389. Ejus uſus in febribus 248. hydrope 180. lymphæ acrimonia 389. Hypochondriacorum 271. Earum virtus in quo conſiſtat? 131. 258. Panacæa Zittavienſis quid? 260. paracentheſis quomodo inſtituenda? 234. Paralytica membra cur tumeant vel marceſcant? 93. Pediluviorum uſus 92. de Perlis & Unionibus earumque præparatis 423. Pharmacomania quid? 88. Philonium Romanum 462, Phoſphorum præparandi mod. 313. 334. Phrenitis unde? 595. de Pilulis omnis generis 600. Pilulæ de Agarico 52. Aggregativæ ibid. Alophanginæ 72. cum opio mixtæ 256. Anthelminticæ 464. Antifebriles 465. Antivenerea ibid. Becherianæ 164. 233. Cachecticæ 464. Catholicæ 31. 43. 45. 81. de Cynogloſſa 201. 241. Emetic. purgantes 465. in Fluore albo 111. Gonorrhæa 465. Helleborinæ 71. Hypochondriaca 465. in Hyſterica paſſione 119. Martiales 203. Marthiæ Anglicæ ſive Starkianæ 112. 200. 203. deſcript 464. in Menſium obſtructione 237. Mercuriales 14. in Ophthalmia 208, Nepritide 62. Polychreſtæ 494. Ventriculi dolore 228. Viſcerum tono roborando 233. Wildeganſii deſcript. 464. uſus 89. 112. 200.
Plantarum cognitio quatantenus Medico neceſſ. 253.
Plethorici quibus obnoxii? 35. 68. 76. 92 193. 238, Pleuritidis veræ & ſpuriæ ſigna 82. Podagræ ſuppreſſæ noxæ 252. Polypus cordis quid? ibid. Eorum cura 253. Potus congruus in febribus neceſſarius & qualis 85. 591. copioſus in febribus an proſit? 588. ante febrium paroxyſmos noxius 246. frigi-

frigidus in febribus noxius 541.
Pulmones an coſtis naturaliter adhæreant 220. 221. Eorum textura qualis 321.
Pulſus in Febribus 530. 582.
de Pulveribus varii generis 470.
Pulvis antifebrilis 245. 433. 470. Antinephriticus Volkan. 62. Antipodagricus 51. in Cancro exulcerato 159. Cancrorum fluviatilium 348. Cephalicus pro cucupha 59. Diaphoreticus 29. Halecis 348. Polychreſtus 370. Purgans 76. 125. Ranarum 347. Tackenii in Mania & Melanch. 205. Traumaticus 59. 133. Vermium terreſtrium 347. Viperinus 103. 108.
Ptyſana in Febribus 568.
Ptialiſmus in Arthriticis unde? 255.
Puncturæ tendinum ſymptomata 212. veſpæ ſymptom. ibid.
Purgans infuſum Antifebrile 247. Juſculum 107.
Purgantes aquæ an dentur? 361.
Purgantia exhibendi methodus 155. 246. cum Alexipharmacis mixta in principio malignarum 151. Alterantibus mixta 292. Leniora Hypochondriacis proficua 180. Melius infunduntur, quam decoquuntur 286. 291 298 231. Paralyſin produxerunt 135. Specifica an dentur? 191. 246.
Eorum abuſus 116. 155. 175. in Arthritide 34 144. colica 158. Febribus malignis 244. Quartanis 246. Febre Hectica 41. 43. Hydrope 16. 116. 223. Menſium ſuppreſſione 57. Ophthalmia 113. 125. 170. Paralyſi 252. Pectoris morbis 76. ſtrumis 129. mixtio cum opio quid præſtet in Arthritide & Colica? 112. 256. diarrhæa & dyſent? 148. Doloribus? 207. Febribus? 231. Hemicrania? 203.
Operandi ratio 19. 116. 227. 320. 361.
Uſus in acutarum initio 55. 91. Angina 121. Arthritide 188. Catharris 47. Febribus 125. 546. & ſeqq. Hæmorrhagiis 161. 238. Hydrope 42. 71. 173. 180. Ictero 116. Iſchiatico dolore 114. Lue Venerea 123. Menſium ſuppreſſione 63. Nephritide 62. cur Venæ Sectioni præmittendus? 63 161 238. in Ulceribus 38. Vis a ſalibus intenditur 144.
Puſtulæ in facie unde? 63.
Putredinis cauſa 50. 317. 346. 360. verminoſæ cauſa 595. De Putrefactione 360.

R.

Recidivæ cauſa 42.
Reſina quid? 321.
Reſpiratio in Febribus 532.
Ros Majalis aptiſſimum eſt menſtruum 306.

S.

Sacharum quid? 153 Ejus abuſus ibid. Magneticum quid? 41. Metallinum quid? 32. 88. Roſaceum in Hectica. 43.
Sal eſt acidum vel alkali. 343. Acidum quid? 343. 346. Alkali quid? 343. Antimonii Tartarum in febribus. 248. aperitiv. ſtomachicum & Antifebr. 368. 372. Tackenii 188. Armoniacum fixiſſima ſublimat. 358. 371. Ejus flores ex Alumine. 373. Digeſtivum quid? 372. Eſſentiale quid? 344. Fixum quid? 343. Neutrum quid? ibid. Univerſale eſt naturæ Tartareæ. ibid. Volatile quid? ibid. humores a putredine præſervat. 86.
de Sale Armoniaco. 371. Communi. 366. Ejus conficiendi copiam ex Salinis arcanum. 368. mutatio in Alkali. ibid.
Salia abſterſiva quænam? 188. Eorum uſus in febribus. 248. Animalium quid? 343. Fixa ſunt egregia deobſtruentia. 55. 126. 180. Mineralium quid? 343. quomodo a putredine præſervent vegetabilia? 360. ſunt univerſalia naturæ fundamenta & inſtrumenta? 343. Vegetabilium quid? ibid. Volatilia non ſunt corroſiva. 160.
Salis acidi in corpore abundantis indicia 197. armoniaci martialis liquor in febribus intermittentibus ſpecific. 125. 248. Cryſtalli dulces. 368. Figura 197. Generatio non eſt a calore. 12. 207. ex aere. 374. in corpore unde? 13. 15. 32. 117. 143. 154. 197. Scorbutici effectus. 58. 63. 85. 124. 165. 172. 189. 205. 210. 215. Spiritus. 315. Succini uſus. 74. volatilis abuſus in dolore capitis. 205. Febribus ardentibus. 593. Scorbuto. 166. deſtillatio. 334. ex animalibus. 397. Seminibus oleoſis. 334. Oleoſi uſus in menſium ſupp. 57. ophthalmia. 208. ſuffuſione. 37.

Sa-

Salium diverſitas unde ? 343. 344. 346. excrementitiorum in ſanguine retentio cauſa Catharri. 274. fundamentum eſt ſal acidum. 290.
Salivæ cauſticæ ſymptomata. 213. Deglutitio in locis contagioſis noxia. 72.
Salivationis uſus 27. 72. in dolore capitis. 205. Podagra. 197.
Sanguis depurandus quomodo ? 15. 44. 211. 245. ex quibus particulis conſtet ? 595. Leproſorum ? 174. Lue venerea infectorum qualis ? 122. Scorbuticorum qualis ? 189. Ejus calor unde. 583. Circulatio unde. 483. 587. an in febribus aucta ſit ? 587. mixtura in malignis eſt turbata 595. Sanitatis ratio. 15. 587.
de Sapphiro. 428. Saturni balſamus. 11. 67. 416. Oleum. 88. 417. Sacharum. 417. medicamenta parum tuta ſunt. 418. Noxa in febribus. 90. fumo 418. in vulneribus nervorum & oſſium. 132. uſus in Emplaſtris. 416. Scarificationis uſus 191. in Cephalalgia. 202.
Scorbuti cauſa. 15. 65. remedia. 65.
Ille ſæpe luem veneream refert. 282.
Scordium quid ; 83.
Semen aquoſum unde ? 282.
Semen daturæ quid 459. Semicupium in dolore Iſchiatico 114. 103. Paralyſi & Gangrenæ 190.
Signatura in plantis inutilis 26.
Singultus in febribus. 530.
de Smaragdo 428.
Solis ardor febris cauſa. 37. 48.
de Solutione. 358.
Spaſmus quid ? 24.
Ejus remedium ſpecificum. 134.
Sphacelus in dyſenteria. 49.
Ejus cura 98.
Spiritus Anticolicus Mich. 370.
Ardentes ex Vegetabilibus parandi 301. quid 332. ex ſanguine an deſtillari poſſint ? 584. Balſami Peruviani fragrantiſſimi 310. Carminativus Mich. 225. Cochlear. in Scorb. 65. C. C. Succinatus. 99. Corporis humani quid. 520. Eboris balſamicus. 92. Fuliginis. 99. fumans ex Sulphure. 383. in hydrope cerebri 18. Nitri 368. dulcis. 370. Rectificati quænam diſſolvant. 360. ex Sacharo Saturni ardens. 418. Salis 366. dulcis 370. Fumans 368. 414. Ammoniaci. 65. 119. noxa in ophthalm. 113. & Urinæ cur cum Spiritu Vini dephlegmato in coagulum abeat. 337. Vini vulgaris in nonnullis Tincturis & extractis præſtat Rectificato. 298. 320. Vitrioli acidu 377. volat. ibid. Volatilis oleoſi aromat. uſus in chyli exaltat. 90. ex Terris argillaceis. 363.
Urinoſi quænam diſſolvant. 360.
Sputum Phthiſicorum corroſivum exiſtit. 215.
de Stanno ejuſque præpar. 414. & ſeqq
Steatoma quid. 54
de Stercorum animalium vario uſu. 313.
Sterilitatis cauſa. 111.
Stomachicum quid. 40. 64. 65. 70. 81. 153. 268.
Strumæ cur endemia. 129.
Styli dentifricii. 472.
de Sublimatione. 358.
Auri. ibid.
de Succis vegetabilium. 317.
Eorum conſervæ. ibid.
Depuratio. ibid. Uſus. 319.
Sudor colliquativus unde. 114. copioſus quomodo provocandus in Iſchiatico dolore. 114. in Diarrhæis ſalut. 162. Febribus ſalut. 36. 527. Hecticis. 265. Spirantes acidum in arthritide. 197.
Sudoris ſanguinei hiſtoria. 157.
ſuppreſſio unde. 380.
Sudorifera fortiora nocent in acutarum principio 51. 56. 853. 860. Arthritide. 133. Cachexia. 24. Febribus intermitt. 178. Iſchiatide & Plethora. 116. 184. Venæſect. & purgat. 28.
Eorum uſus in diarrhæis. 162. Acutis. 244. Febribus 582. 590. & ſeqq. Ophthalmia. 208. de Sulphure. 379.
Sulphur Antimonii. 368.
Embryonatum ex Magneſia Saturnina 142. Hydroticum. 71. Martiale quid ? 222. Metallorum quid. 16. 19. 22. 130. 231. 203. 257.
Sulphuris balſami Terenbinthin. abuſus. 28. balſamum. 381. 384. temperatum. 194. Depuratio. 382. Flores. 379. Eorum correctio. 149. uſus in Arthritide. ibid. Hepar. 383. Lac. 94. 155. 379. Magiſterium. 379. Olum acidum. 64. 381. Balſamicum. 38. Spiritus. 380. Tinctura. 384.
Symptomata primario quænam reſpicienda 89. urgentia quænam 30.
Eorum multitudo ſæpe ab una radice dependet. 184.

Syn.

Syncope hyſterica in Febribus. 168. de ſyrupis variis 441. & ſeqq.

T.

Tabaci cinis eſt conſolidans. 59.
fumus epilepſiam curavit. 149.
Tamarindi quibus particulis conſtent 55. de Tartaro. 521. Ejus arcanum 47. 60. 74. Balſamus. 60. Terra foliata. 114. 188. Salis volatiliſatio & fixatio. 60. 346. 371.
Tartarus Vitriolatus. 378. de Terrarum medicinalium variis ſpeciebus earumq; præparationibus & proprietatibus. 362. 364.
Terra Zeilonica Sal & Spiritum volatilem continet. 363.
Terra Argillaceæ Spiritum æthereum acidulum continent. ibid.
Terroris effectus in Spiritus. 59. 77.
Theriacæ confectio. 438. cœleſtis uſus. 89. contractior. 459. Metallorum. 49. 494.
Thermarum uſus. 103.
de Tincturis. 298.
Tinctura Anodyna. 389. Anticteritia. 46. Antimonii. 387. ſicca. 388. Antiphthiſica Grammanni. 418. 413. Aperitiva. 78. Mœbii. 368. Auri. ibid. Bezoard. camph. 99. 321. Calcis vivæ. 67. Cærulea Helvetii. 408. Colorata an poſſint deſtillari. 361. Corallorum cum Spir. Sal. dulc. 368. 370. Croci. 298. Florum Papaveris. 299. 324. Martis pomata. 57. Zuvelfferi. 114. Metallica 103. Nephritica ex auro. 402. Rhabarbari. 299. Roſarum. 298. Saturni Philoſoph. 129. 266. Tartari in nephritide. 67. Veneris. 408. 409. Violarum. 299.
Tonus partium quid. 35. 220. 274.
Tranſpiratio eſt commune naturæ emunctorium. 48. 89. impedita defluxionum cauſa. 92. 275. diarrhæa cauſa. 162. eſt in Febribus & ad eas diſponit 114. 582. 586. pro diverſa aeris mutatione diverſimode mutatur. 275.
de Trochiſcis varii generis. 470.
Tumor fungoſus in oeſophago. 47.
Eorum varia nomina. 54.
Tumoris in Lingua hiſtoriæ. 213.

U.

Vapores ſubteranei quid. 345.
Venæſectio in Plethoricis cur purgantibus præmittenda 325. 591.
Ejus abuſus. 16. 19. 38. 50. in Cachexia 247. Capitis dolore. 201. Febribus. 83. 160. 588. Menſium ſuppreſſione. 28. 119. Uſus. 28. 38. 53. in Angina. 121. Apoplexia. 193. Dolore Capitis. 87. Colico. 225. Iſchiatico. 114 116. 140. 276. Evacuationibus conſuetis ſuppreſſis. 247. Febribus 588. Acutis. 244. 541. Ardentibus. 593. Quartanis. 247. Synochis. 591. Nephritide. 69. Ophthalmia. 125. 170. Paſſione hiſterica. 127. 243. Pleuritide. 75. 151.
Venarum tumor unde. 32.
Venena quomodo operentur. 123.
de Venere ſive Cupro ejuſque præparatis. 406.
Venus alba. 408.
Ejus Oleum. 409. Spiritus. ibid. Tinctura. 410. ſive viridis æris uſtio in fiſtulis curandis. 408.
Veneris abuſus. 79. 83. 144. 160. 164. Uſus. 187.
Ventriculi conſtitutio poſt graves morbos. 169. Digeſtio in omnibus fere morbis læditur eorumque cauſa exiſtit. 40. 69. 89. 90. 106. 114. 125. 139. 114. 194. in Arthritide. 268. 188. 241. in febre Hectica. 268. 269. in Hæmorrhagiis nimiis 161. 170. 238. in Hypochondriaco affectu 117. 184. 271. Fermentum corroſivum in Affectu Hypochondriaco 189. 228. Frigiditas unde 70. Imbecillitas & Vomitus à capite læſo 251. Senſus Gravativus unde 71. Tumor unde. 24.
Vermes in ulceribus 61.
Victus Hodiernus & Vetus 201.
Gumidus qualis 41. 57. in Febribus 246. 564. 589. Plenus in Febribus noxius 246. 589. Tenuis in Febribus acutis. 55.
Vina ex mineralibus compoſita 303.
Vini abuſus 143.
ad Hydropem & Icterum diſponit 231. in Arthritide 197. Uſus 57. 81. 90. 119. 112. in Febribus 158. 567. an Hecticis conducat 265. in Ophtalmia 163. Phthiſi 215. Potus cur Paralyticos facile inebriet 167. Spiritus in Febribus malignis 158. de Vinis Medicatis 300.
Vinoſi liquores ex ſuccis 301.
Vinum acidum præſtat infuſis Vomitoriis parandis 297. Granatorum in Febribus. 559.
Viperarum caro in ſanguine depurando 257.

Virium proſtratio in Malignis unde 595.
Viſcerum debilitas quid. 97. Vitæ ſedentariæ noxæ 117 143. de Vitriolo 374.
Vitrioli arcanum 26 47. 375. Balſamus 79. 375. Colcothar 375. Cypriani noxa in Ophthalmia 113. Artificialis præparatio 377. Martis uſus 32. 64. Olei uſus 16. cum ſanguine mixtio colorem luteum illi inducit 105. Dulcis uſus 19. 39. Phlegma 375. Sal ibid. Dulce quid. ibid. Vomitorium 378. Spiritus 375. Dulcis 60. Cur argentum non ſolvat. 314. Sulphur 49 Narcoticum 37,. Tinctura ibid.
Vitriolum Veneris & Martis 220. 377.
Vitri rubinei præparatio 414.
Ulcera aurium utplurimum cum carie oſſis juncta 210. Ejus hiſtoria 128. Cachexiam tandem producunt 59. Externe & interne curanda 272. Inflammationes ſæpius ſequuntur 265. 41. Narium quibus familiaria 271. Parva Scorboticorum menſium ſuppreſſ. & lue Venerea laborantium in magno ſæpe abeunt 272. Pedum ſancta ulceris pulmonum cauſæ 216. Quænam difficilius ſanentur. 67. 156. 272. Quibus frequentia. 81. 272
Ulceris pulmonum ſigna 194. Eorum fundamentum ut plurimum in ventriculo hæret 154. Ultramarinum quid 433. Umbilici rupti hiſtoria 173. de Unguentis varii generis 479. & ſeqq. Unguentum antifebrile 605. Antiſpaſmodicum 127. 480. Balſamicum in vulneribus nervorum 68. 80. ad Carunculas in pene 70. Cordiale 168. in Eryſipelate 211. Iſchiatide 135. Mundificans 129. 154. Ophthalmia 171. in Paralyſi 191. Vitellorum 12 67 80 88.
Unicornu foſſile quid 365. 431. Vomitoriorum uſus 49. 52. 72. 90. 107. in Arthritide 188. 243. Aſthmate 220. Calculo 262. Epilepſia 149. Febribus 553. 588. 604. cum Opio mixtorum in Dyſenteria, Diarrhæa & Febribus 148. 285. in Podagra 188. Vitriolaceorum 227 : 378. an Hecticis conducat 90.
Vomitus acidi in affectu hypochondriaco unde 189. Bilioſi non ſemper a bile 55. in calculo renum unde 84. Diuturni prognoſis ibid. Sanguinei cauſa 278. unde 224.
Urinæ Calculoſorum quales 264. Cruditates quid indicent 37. in Febribus 530. 582. Malignis quales 595. Pellucidæ quid portendant 592.
Uteri procidentiæ hiſtoria 273. Subſtantia qualis 241.
Vulnera nervorum & oſſium quomodo curanda 132.
Vulneraria quænam 258.

F I N I S.

E. H. Ollive